This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 608,217

Digitized by Google

PROPERTY OF
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

Digitized by Google

1953

Digitized by Google

Az 1869-dik évi april 20-dikára hirdetett

ORSZÁGGYÜLÉS

NYOMTATVÁNYAI.

KÉPVISELŐHÁZ.—NAPLÓ.—XIV.

Digitized by Google

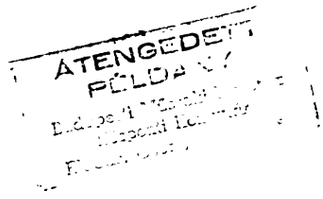

Digitized by Google

F
306

Az 1869-ik évi april 20-dikára hirdetett

6996

ORSZÁGGYÜLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA.

TIZENNEGYEDIK KÖTET.

FENYVESSY ADOLF ÉS KÖNYI MANÓ GYORSIRÓ FŐNÖKÖK KÖZREMŰKÖDÉSE MELLETT

SZERKESZTI

NAGY IVÁN

A M. T. AKADEMIA TAGJA.

KIR. JÓZSEF MŰEGYETEM KÖNYVTÁRA

HITELES KIADÁS.

PEST.

NYOMATOTT LÉGRÁDY TESTVÉREKNÉL.

1871.

Digitized by Google

J
335
.K3
1869-72
v.14

Digitized by Google

A TIZENNEGYEDIK KÖTET
TARTALMA.

Lap

296. Kérvények bemutatása. A kérvényi bizottság bemutatja a kérvények 36. számu sorjegyzékét. A honvédhuszár-századok szaporitásáról szóló törvényjavaslat átalános tárgyalása tovább foly 4

297. Kérvények bemutatása. A pénzügyi bizottság jelentése 1) az Eszterházy-képtár megvételéről szóló törvényjavaslatról, továbbá 2) az 1870. X. t. cz. 1. §-a alapján fölvett kölcsön ugyanazon törvény 3. §-ának, c) és d) pontjának értelmében fedezendő költség tárgyában; 3) az állami számvevőszék részére a pénzügymiszter ur által kért 8000 frt. tárgyában; 4) az 1848—1867-ig tettleg fönállott központi közegek nyugdijai tárgyában. Az 1871. évi márczius hóra szóló indemnyti törvényjavaslat szentesitetve bemutattatván, kihirdettetik. A honvéd lovas századok szaporitásáról szóló törvényjavaslat átalános tárgyalása tovább foly 28

298. A január havában beadott interpellatiók, inditványok, határozati javaslatok és törvényjavaslatok sorjegyzékének és kérvényeknek bemutatása. Kvassay László határozati javaslatot ad be a Vág folyó szabályozása tárgyában. Szeniczey Ödön interpellálja a kormányt a Dunának Tolnának fölfelé Paks, Kalocsa irányában történt kiöntése tárgyában. A pénzügyi bizottság jelentést tesz a fiumei provisorium életbeléptetése és a Fiumében működött királyi biztos kiküldése folytán szükségessé vált póthitelről szóló törvényjavaslat tárgyában. A honvéd lovas századok száporitásáról szóló törvényjavaslat, a műszaki csapatokról inditványozott 2-ik szakasznak átalános tárgyalása befejeztetvén, a törvényjavaslat részletesen tárgyaltatik és elfogadtatik. A honvéd orvosokról szóló, továbbá a honvéd zászlóalji törzsek tárgyában tiszti személyzete változtatásáról; végre a honvéd tiszti es altiszti kiképzés tárgyában kelt módositó törvényjavaslatok átalánosan és részletesen tárgyaltatván, elfogadtattatnak. A közlekedési miniszterium költségvetésének és ezzel kapcsolatban Wahrmann Mór határozati javaslatának átalános tárgyalása megkezdetik. 56

299. Kérvények bemutatása. A költségvetéstárgyalás tartamára az ülések ideje meghosszabbittatik. A következő 1) a honvéd lovas századok szaporitásáról; 2) a honvéd zászlóalji törzsek személyzetének változtatásáról; 3) a tisztek és altisztek kiképzéséről szóló (az 1868. XLI. t. cz. némely §§-ait módositó törvényjavaslatok harmadszor

Digitized by Google

Lap

felolvastatván, végleg megszavaztatnak és a főrendekhez áttétetnek. A közlekedési miniszterium költségvetéséhez Wahrmann Mór s társai határozati javaslata átalánosan tárgyaltatván, részletesen elfogadtatik; a közlekedési miniszterium költségvetése átalánosan tárgyaltátik 80

300. Kérvények bemutatása. Zsámbokréthy József interpellálja a kormányt a Vágh folyó kiöntése tárgyában, melyek egy részére azonnal válasz adatik. Lázár Adám megujitja interpellátióját 1-ször az erdélyi mezei rendőrség, 2-szor a maros-vásárhelyi várkástély és lőpotorony, 3-szor Janó Juliánna folyamodványa tárgyában. A közlkedési miniszterium költségvetésének átalános tárgyalása befejeztetvén, részletes tárgyalása elkezdetik és tovább foly *107*

301. A birodalmi tanács képviselőháza elnökének kérelmére a ház irományai megküldetni határoztatnak. Kaldrovics Andor uj-bányai kerületi képviselő halála bejelentetik, és a megüresedett helyre uj választás rendeltetik. Pulszky Ágost végleg igazoltatik. Török Albert a 3-ik osztályba beosztatik. Kérvények bemutattatnak. A kérvényi bizottság jelentései (a 25—27. sorjegyzékre) tárgyaltatnak és elfogadtatnak. A közlekedési miniszterium költségvetésének részletes tárgyalása tovább foly. Közben a honvédségre vonatkozó öt törvényjavaslatról a főrendiház elfogadó üzenete fölolvastatván, a törvényjavaslatok szentesités alá terjesztetnek. . . . 148

302. Kérvények bemutatása. Inczédy Zsigmond b. megbizó levele bemuttattatik. Táncsics Mihály interpellálja a kormányt a servita-zárda-telek és üllői uton levő háztelteknek az állam részére megvétele tárgyában. A pénzügyi bizottság jelentést tesz a közoktatási miniszterium költségvetése tárgyában beadott módositványok, határozati javaslatok és inditványok 12 darabjáról. A kérvényi bizottság bemutatja a 38. és 39- sorjegyzékbeli kérvényekről szóló véleményes jelentését. A közmunka és közlekedési miniszterium költségvetésének részletes tárgyalása befejeztetvén, elfogadtatik. Házmán Ferencz határozati javaslata a gabnatárokról tárgyaltatván, elfogadtatik. A miniszterelnökség költségvetéséből elmaradt rendelkezsi alap tárgyaltatván. elfogadtatik. 188

303. Kérvények bemutatása. Kiss János az árvizek által megrongált védtöltések tárgyában; Vállyi János a Szatmár megyei utak épitése tárgyában; Szaplonczay József a katonai törvényhatóságok iránt interpellálják a kormányt. A honvédelmi miniszterium költségvetése átalánosan és részletesen tárgyaltatik és elfogadtatik 224

304. Kérvények bemutatása. Németh Albert kérelmet intéz a kormányhoz a katonák szolgálaton kivül is szokásos fegyverviselése tárgyában. A pénzügyi bizottság jelentést adott be számos határozati javaslatról. A pénzügyminiszterium költségvetése átalánosan tárgyaltatván, részletes tárgyalása elkezdetik 254

305. Fittler Dezső betegsége miatt szabadsági időt kap. Kérvények bemutatása: Majoros István a távirászati tanfolyamban nők által is résztvehetés iránt; Tisza László az erdélyi sajtóviszonyok iránt interpellálják a kormányt. Inczédy Zsigmond 30 napi fentartással igazoltatik és beosztatik. A pénzügyi bizottság jelentést tesz Kürthy Istvánnak a bezdán-zombori utvonalra vonatkozó inditványáról. Henszlmann Imre határozati javaslatának az Eszterházy-képtár tüzmentesitése iránt, az Eszterházy-képtár megvételéről szóló törvényjavaslattal együtt tárgyaltatása elhatároztatik. A pénzügyminiszterium költségvetésének részletes tárgyalása tovább foly. 296

306. Kérvények bemutatása: Csiky Sándor interpellálja a kormányt a Boczkó Dániel által 1848-ban a honvéd sebesültek részére tett 5000 frt alapitvány iránt. A központi bizottság jelentést tesz az Eszterházy-képtár megvételéről szóló törvényjavaslatról, mely Henszlmann Imre határozati javaslatával napirendre tüzetik. A pénzügyminiszteri költségvetésnek részletes tárgyalása az államjavak kisebb részleteinek eladásáról szóló pénzügyminiszteri előterjesztésnek tárgyalásával befejeztetik. A közös nyugdijak-

Digitized by Google

ról szóló pénzügyi bizottsági előterjesztés; — a közmunkatanács költségvetése; — a főszámszék részére adandó 8000 frt pótköltségről; — a vallás és közoktatási miniszterium költségvetéséhez pedig Hodossy Imrének az egyetemi tanárok fizetése felemeléséről; Simay Gergelynek az örmény egyház segélyezéséről; — Horváth Mihálynak a történelmi források kiadására 5000 frt pótsegélyről; Zsedényi Edének az ágostai egyház részére segély szaporitásról; Borlea Zsigmond a brádi gymnasium részére 4000 frt segélyről; Paulovits Istvánnak az ujvidéki szerb gymnasium részére segélyszaporitásról; — Jonesku Dömének a belényesi gymnasium segélyzéséről; — Pulszky Ferencznek a muzeum részére egy ásvány gyüjtemény megvételéről; — Simay Gergelynek az erdélyi muzeum dotatiójáról; — Zmeskál Zoltánnak tudományos hazai társulatok segélyezéséről szóló határozati javaslataikra a pénzügyi bizottság jelentései tárgyaltatnak és elfogadtatnak. A kormány beadja a határőrvidéki postatávirda tengerészeti ügyre vonatkozó póthitelről szóló előterjesztését, továbbá a kir. tábla biráinak szaporitásáról szóló póttörényjavaslatot. 341

307. Kérvények bemutatása. A pénzügyi bizottság jelentései: 1) A vallás és közoktatási miniszter kezelése alatt levő magyar és erdélyi alapok zárszámadásáról. 2) Henszlmann Imre határozati javaslata lőcsei templomnak műtörténetileg megujitásáról, 3) Szentpály Jenő határozati javaslata a Józsefműegyetemről; 4) Királyi Pál inditványa a főváros törvénykezése költségeinek megtérítéséről; Szüllő Géza határozati javaslata a bazinperneki vasutvonal kiépitéséről; 6) Kvassay László inditványa a Vághszabályozás előmunkálatairól; 7) Várady János határozati javaslata a rendkivüli vizépités (különösen a Garan folyó szabályozása) iránt; 8) A közlekedési miniszterium műszaki tisztviselőinek fizetésök fölemeléséről és működési idejökre pótlék engedélyezésről szóló kérvények; 9) Kürthy Istvánnak határozati javaslata a bezdán-zombori utvonalra megszavazandó költségről általában és részletesen tárgyaltatván, — elfogadtatnak; az Eszterházy-képtár megvételéről szóló törvényjavaslat; ajánlában is részletesen tárgyaltatván elfogadtatik; ezzel kapcsolatban Henszlmann Imre határozati javaslata a képtár tüzmentességéről tárgyaltatván, visszavonatik. A mentelmi bizottság jelentése Paulini Tóth Vilmosnak és Guthy Benőnek kiadatása tárgyában tárgyaltatván, a kiadási vélemény elfogadtatik 372

Digitized by Google

Digitized by Google

A KÉPVISELŐHÁZ NAPLÓJA.

XIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

296. országos ülés

1871. február 27-dikén

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. A kérvényi bizottság bemutatja a kérvények 36. számu sorjegyzékét. A honvédhuszár-századok szaporitásáról szóló törvényjavaslat átalános tárgyalása tovább foly.

A kormány részéről jelen vannak: Andrásy Gyula gr., Horvát Boldizsár, Gorove István, Pauler Tivadar.

Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.

Elnök: Méltóztassanak a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a február 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, *(Szünet után)* a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Van szerencsém bemutatni Győr szabad királyi város közönségének feliratát, melyben a katonaság fölszerelését hazai gyártmányokból kéri eszközöltetni.

Kállay Ödön képviselő ur bemutatja Bihar megyébe kebelezett Kaba község 202 lakosának kérvényét a franczia birodalom eldaraboltatása ellen.

A kérvényi bizottsághoz utasittatnak.

Jámbor Pál: Van szerencsém benyujtani Faeller András és Riz Fülöp torzsai lakosok kérvényét, melyben 154 frt 3 kr. örökösödési százalék elengedését kérik.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Szakácsi Dániel: Van szerencsém benyujtani Zemplén megyei Tokaj város polgárainak kérvényét a nemes és művelt franczia nemzet nem érdemelt anyagi sorsának lehető enyhitése tárgyában.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Mednyánszky Sándor: Van szerencsém benyujtani Somogy megyébe kebelezett Basal községének kérvényét, melyben kérik, méltóztassék a t. ház a magyar kormányt oda utasitani, hogy Francziaországnak a poroszok által czélba vett feldarabolását erélyesen meggátolni igyekezzék.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Helfy Ignácz: Van szerencsém benyujtani több rendbeli kérvényt ugyanezen tárgyban; egyet 2620 ó-budai polgár „egyet 71 debreczeni polgár, szintén egyet 141 szabadszállási polgár, egyet Kendi-Lóna 20 polgára, végre egyet Znaim városában lakó két magyar polgár részéről.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Jankovics Miklós: T. ház! Van szerencsém Pest megyébe kebelezett Izsák mezőváros olvasókőre részéről hasonló tartalmu kérvényt benyujtani. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Zichy Nándor gr.: T. ház! Van sze-

Digitized by Google

rencsém Csege és Izsák községek részéről hasonló kérvényt benyujtani.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Majoros István: T. ház! Van szerencsém Pest városában létező népkör hasonló tartalmu kérvényét bemutatni. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Tisza László: Van szerencsém Torda városa több polgára aláirásával ellátott hasonló tartalmu kérvényt benyujtani. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Csernátony Lajos: T. ház! Van szerencsém Pest józsefvárosi polgárok részéről hat kérvényt a Francziaország iránti rokonszenv nyilatkozata gyanánt benyujtani.

Simonyi Ernő: T. ház! Van szerencsém 148 Pest bel- és külváros részéről és 220 aradi választó polgár és Bars megyébe kebelezett Léva város 87 polgára részéről hasonló tartalmu kérvényt benyujtani.

Elnök: Mind a kérvényi bizottsághoz tétetnek át.

Gubody Sándor: T. ház! Van szerencsém 178 nagy-kőrösi polgár részéről Francziaország feldaraboltatása ellen intézett kérvényét benyujtani. Kérem a kérvényi bizottsághoz utasittatni.

Elnök: Oda utasittatik.

Irányi Dániel: T. ház! Van szerencsém 108 urii lakosnak hasonló tartalmu kérvényét benyujtani.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Csiky Sándor: T. ház! Van szerencsém 136 egri polgár részéről három rendbeli hasonló tartalmu kérvényt benyujtani, melyben kérik, hogy a t. ház a kormányt oda utasitani méltóztassék, hogy Francziaország feldarabolása és Poroszország hóditási törekvése meggátoltassék. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttenni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Mocsonyi Jenő: Van szerencsém Torontál megyébe kebelezett N-Szentmiklós 201 polgára kérvényét benyujtani, melyben kérik a t. házat, utasitsa a kormányt, hogy a békekötés alkalmával Francziaország feldarabolása ellen befolyását használja fel. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Mihályi Péter: T. ház! Van szerencsém bemutatni a brassói belvárosi Szentháromságról czimzett görög-keleti egyház román ajku hiveinek kérvényét, melyben az iránt esedeznek: Jelentessék ki illető uton s módon, hogy a fönczimzett egyházközség oláh ajku tagjai az egyháznak, a görög ajkuakkal az egyházvagyon igazgatására és kezelésére nézve is egyenjogu tagjai, és hogy, a tulajdonjog tekintetéből, azon egyháztagok utasittassanak törvény utjára, a kik maguk részére kizárólagos tulajdonjogot vesznek igénybe, vagy a kik az egyházközségből kilépni kivánnak.

T. ház! Ugyanezen egyházközség görög ajku hivei már előbb adtak be a t. házhoz kérvényt. Tekintve, hogy azon kérvény ellentétes szempontból ugyanazonos egyházközség ügyét tárgyalja: kérem a t. házat, méltóztassék a kérvényi bizottságot oda utasitani, hogy ezen két kérvényre nézve jelentését egyidejüleg terjeszsze a t. ház elé, hogy a t. ház azon helyzetbe jusson, hogy mindkét kérvényt egyidejüleg tárgyalhassa.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Szögyény László előadó: A kérvényi bizottság részéről van szerencsém a t. háznak az általa tárgyalt és előterjesztés végett beterjesztett kérvények 36-ik sorjegyzékét bemutatni, kérvén, hogy azt kinyomatni és, a multkori határozat értelmében, szombaton tárgyalás alá venni méltóztassék.

Elnök: Ki fog nyomatni és szombaton tárgyalás alá vétetni.

Következik a napirenden levő tárgy.

Táncsics Mihály: T. képviselőház! A napirenden levő törvényjavaslat és a hozzá mellékelt inditvány szükségkép megkivánják, hogy, ha csak röviden is, hozzászóljak. Egyszerüen elmondhatnám, hogy vagy a törvényjavaslatra, vagy a beadott módositványra adom szavazatomat. De a dolog természete ugy hozza magával, hogy indokolásomul némelyeket elmondjak.

Az én meggyőződésem szerint sokkal jobb, ha a honvédségnek tüzérsége is van, azaz kétféle fegyvere, melylyel a hazát védelmezheti; de más meggyőződésem mégis az, hogy, habár föl lesz is szerelve a honvédség tüzérséggel és müszaki csapatokkal: a czélnak nem igen fog megfelelni, mert a baj állami életünkben, honvédügyünkben mélyebben gyökeredzik, semhogy azt ezen módositvány orvosolni képes lenne. A pénzügyminiszter ur dicséretes őszinteséggel bevallotta tegnapelőtt, hogy a dolgon nem igen segit az, ha a honvédség tüzérséggel lesz is szaporitva. Én is ezen meggyőződésben élek. A honvédelmi miniszter ur azt mondá, hogy azért nem lenne most szükséges a módositványt elfogadni, mert nincsenek elegendő képzett egyének, a kiknek egy része a tüzérségnél alkalmaztatik, nem marad elég egyén a honvédzászlóaljaknál.

Ezt én magam is elismerem.

De az a kérdés: mi az oka annak? Az,

Digitized by Google

hogy nincsenek a hazában képzett egyének, és ennek is a kormány az oka.

A mult alkalommal, t. ház, midőn a közoktatásügyi költségvetés volt szőnyegen, ifj. Pulszky képviselő ur megtanitott arra, hogy mit kell tennünk. T. i. a költségvetés megszavazásánál nincs egyéb teendőnk, mint azt egyszerüen megszavazni. De bátor vagyok még egyébről is szólani, a képviselő ur engedelmével, mi nemcsak a törvényjavaslattal szoros kapcsolatban van, hanem annak alapját is képezi: a dualismusról akarok nehány szót szólani. Midőn a kiegyezkedés megtörtént, főnhangon hangoztatták: független magyar miniszterium, dualismus, paritas. E szavak többé nem hangzanak, miért? megszünt tán az ok? nem. Az állam ma is akkora, mint volt 1867-ben. A monarchia egyik felének kiterjedése 6175 négyszög mértföld, népessége körülbelől 15 millió. A másik fél kiterjedése körülbelől 5000 négyszögü mértföld, lakossága valamivel több, mint a magyar államé. Miért nem hangoztatják most hát: hogy független miniszterium, dualismus paritás? Azért t. ház, mert nem áll azon dualismus; akkor szükség volt azon üres phrasisokra, mint csábhangokra; most már mindennek vége. A közös hadseregnek felét a magyar állam fiatalsága teszi. A pénzügyminiszter ur azt mondá, hogy csak 42%, de ez nem nagy különbség; a mennyiben a szám kisebb, a magyar állam hadserege elválasztva levén, megfelel a nagyobb számnak. Ezen hadsereget azonban csak osztrák hadseregnek ismerik egész Európában, sőt többet mondok: saját hirlapjaink hasábjain szellemi nyomoruságuknál fogva, saját polgártársaink sohasem emlitenek magyar-osztrák hadsereget, vagy csak ritkán; szerintök is csak osztrák hadsereg létezik, és ez igen szomoru t. ház. A monarchia másik felében, Ausztria lakosainak ajkán sohasem hangzik: közös hadsereg, osztrák-magyar hadsereg. Ők nem ismernek mást, mint osztrák hadsereget. Ez még szomorubb, mert a hadsereg s annak szervezete, rendszere német. Ha Kuhn hadügyminiszter helyett a közös hadsereg élén magyar ember állna is: a dolgot nem orvosolná.

Ez az oka t. ház, hogy a Gellérthegyen egy fellegvár ásitozik felénk, s a magyar miniszterium azt onnan eltávolitani nem tudja; mert hadi ügyeinkbe be nem foly. A honvédelmi miniszter állásának alig van értelme. Szegedre öszszeparancsolták a honvédeket fegyvergyakorlás végett, s jött Bécsből egy parancs és szétkergették őket, a nélkül, hogy a honvédelmi miniszter azt megakadályozhatta volna. E germanismus oka annak is, hogy a Ludoviceum, mint hadiiskola, meg nem nyittathatik; holott azon intézetben 4—5 tanár csak 1500 forint évi fizetéssel is alkalmazva, — megtanithatná az ifjuságnak azon részét, mely akár a honvéd-, akár az állandó nagy hadseregnél tisztté lenni óhajt. Ha ez 2—3 év előtt megtörtént volna, s akár a honvédelmi miniszter, akár az összes miniszterium igy intézkedett volna: most nem volna a honvédelmi miniszternek azon aggodalma, hogyha talán a tüzérség fölállittatik: majd nem kerülnek kellő számban a honvédgyalog-zászlóaljakhoz alkalmas tisztek.

E rendszer az oka, hogy nálunk nem ugy, mint Poroszországban, a közép és felső iskolákban az ifjuság mindenre inkább tanittatik, mint arra, mire korunkban leginkább lenne szüksége: a haditudományokra, mert nem engedik ezt Bécsben.

A hadi parancsszó német, a vezény-nyelv német, a zászló, melyre eskűt tesznek, nem nemzeti, hanem idegen, a tisztek mind németek. A hol mindez igy van, a hadsereget lehet közösnek, vagy akárminek nevezni: de magyar hadseregnek, magyar hazát védelmező seregnek mondani nem lehet soha. Meggyőződésem szerint, akár magában, akár a hozzá kapcsolt módositvánnyal, együtt semmit sem használ; de használ az, hogy bizzunk magunkban, s határozzuk el, hogy a magyar hadseregnek legalább nyelve magyar legyen, ez aztán megmenti a hazát.

A közös fejedelem kötelességszerüen elismeri, hogy a polgári közigazgatási kormánynál ő épen ugy közös, mint Kuhn hadügyminiszter; és mégis lehetetlennek, képtelenségnek tartaná azt akárki, hogy a polgári ügyekben is az államegység miatt, a nyelv egygyé legyen, azaz a magyar németté legyen: mert ez valóságos képtelenség.

1854-ben Sebastopolnál folyt a harcz; négy különböző nyelvü nemzet együttesen harczolt az orosz ellen: az angol, franczia, olasz és török. Együtt harczoltak, a különböző nyelvek daczára, egy czélra dolgoztak és pedig sikerrel, ki fogná ezt megczáfolni? tehát miért nem harczolhatnának a magyar és osztrák hadseregek, két különböző nyelv mellett, egy szent czélra, a legszentebb czélra: a monarchia két felének megvédésére? A ki azt állitja, hogy az teljességgel nem lehet: az a józan észszel ellenkezőt állit. Ha mi azzal állnánk elő, hogy ha eddig a hadsereg nyelve német volt: most magyarra változtassék át; a monarchia másik felében fölkiáltanának: minő képtelenség, minő igazságtalanság azt kivánni, követelni, hogy a hadseregnél a nyelv magyar legyen. De ép oly képtelenség a jelen állapot, midőn az egész hadseregnél a nyelv német; egy kicsinded osztrák tartomány nyelve uralkodjék a nagy Magyaror-

Digitized by Google

ság hadseregének nyelve felett. *(Ugy van! a szélső bal felől.)* Ez képtelenség uraim; mi azonban ezt nem kivánjuk, hanem kivánjuk igenis azt, hogy egyenlőség szerint a magyar állam hadseregénél legyen a nyelv magyar, a németnél német. *(Helyeslés a szélső bal felől.)*

A Gellérthegyen ásitozó fellegvárra akarok nehány szóval visszatérni.

Kevés ember lehet köztünk, ki azt állitaná, hogy azon fellegvár hazánk fővárosának megvédésére szolgálna az ellenség ellen. Ez nem egyéb, mint egy fenyegető kéz, ez mindig azt kiáltja nekünk: memento mori, ne mozdulj hazád javára, hanem hunyászkodjál meg és cselekedjél ugy, amint Bécsből parancsolják. *(Ugy van! a szélső bal felől.)*

Én legalább ugy fogom föl mindaddig, mig ezen fellegvár onnét eltávolitva nem lesz.

Ennél eszembe jut még oda utalni, t. ház, hogy Franciaországban igen nagy várak vannak, és azokat egy jól szervezett hadsereg mégis elfoglalta. És ha valaki azt hinni tudná, hogy ezen citadella csakugyan védelmünkre szolgál: azt nagyon nevetségesnek kellene tartanom.

Edzeni kell az ifjuságot. A kormány elmulasztotta a tanitást, a hadgyakorlatot, elmulasztotta, a mi kevésbe, majd semmibe sem kerül: fölfegyverezni az ifjuságot, ha csak üres puskákkal is; csak azt kellene meghagyni, hogy körülbelül egyenlő ruhát öltsenek, a mit akkor is használhatnának, ha hirtelenül, váratlanul harczba kellene menni, és ezáltal fölriasztatnék az ifjuság a puha vénkosok közül; mert mindig készen kellene lenniök arra, hogy váratlanul hadgyakorlatra hivja föl a parancs. Ha ez történnék: lassankint meg lehetne szüntetni a süllyedést, el lehetne háritani a zsibbadtságot, és ez fogná majd megvédeni a hazát, s nem a gellérthegyi citadella. A mult alkalommal azon erős hitemet fejeztem ki, hogy a magyar nemzetnek ezután még szebb lesz jövője, mint eddig, mert minden viszontagságokat le fog győzni. Ha valaki, én nem esem kétségbe azon nyomoruság fölött, a mely jelenleg uralkodik. De t. ház! ezt nem lehet rögtön kivinni. A kormány most mindjárt megkezdhetné, és erélyesen lépne fel, lehetne valamit tenni, de én erre most nem számithatok, erre csak akkor lehet számitani, ha már a hivatalok be lesznek töltve, mert akkor a nemzet más irányt vevén, és nem fogván ásitozni a hivatalokra: nem fogja vakon követni a kormány és pártja minden intézkedését.

Ezek azok, amiket elmondani akartam. Egyébiránt a kisebbség módositására szavazok. *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)*

Bobory Károly: T. ház! *(Fölkiáltások a jobb oldalon: Röviden! Röviden!)* Amit röviden szólani akarok, vonatkozik a miniszterelnök urnak azon szavaira, melyeket már előbb, t. i. az ujonczozási törvény tárgyalásánál itt ejtett, és amelyeket e napokban is ismételt. Oly szavak ezek, melyek a miniszterelnök ajkairól hangoztatva, igen nagy horderővel birnak, és a melyeket itt e házban elhallgatni tökéletesen lehetlennek tartok.

A miniszterelnök ur szavai röviden azok voltak, hogy: egy speciális magyar hadsereg ellenkezik a törvénynyel és a fejedelem jogaival. A szőnyegen levő tárgyra nézve a t. miniszterelnök urnak nézete oda vonatkozik, hogy: a hadsereg csak egy lehet, t. i. a közös hadsereg, és a magyar honvédség nem egyéb, mint annak függeléke, a mely hivatva van annak támogatására és a belbéke föntartására. Azon értelemben, melyet én igen röviden kifejeztem; a miniszterelnök ur nézete szerint, a honvédségnél a nemzeti szinü zászló nem egyéb, mint humbug, nem egyéb, mint a mit kifejeznek magyarul ezen szavak: „Vakulj magyar.“ A honvédség neve nem egyéb, mint gúny. Ennek ellenében elvbarátaim, a kik eddig szóllottak e tárgyhoz: a honvédségből egy speciális magyar hadsereg kifejlődését kivánják, a mely biztositsa nemzetünknek és országunknak önállóságát és függetlenségét, és ezen czélnál üdvözlöm őket. Szándékuk t. i. fölállitani egy független nemzeti sereget, a közösügyes sereg mellett. Én pedig erre azt mondom, t. ház, egy ily nemzeti külön sereg azon kormánynak és kormányférfiunak vezetése alatt, a kik magát a nemzeti seregnek eszméjét lehetetlennek tartják: lehetetlen, hogy elérje czélját.

Én röviden a miniszterelnök ur szavai ellenében azt mondom: igenis jogilag van, kell magyar seregnek lenni, nem csak honvédségnek, ugy nevezett függeléknek, hanem kell lenni egy valódi magyar hadseregnek.

És ennek bebizonyitására alkalmazom a dologra az észjognak átalános törvényeit, melyeket senki kétségbe nem vonhat, hacsak eszét és józan értelmét meg nem tagadja.

Államnak épen ugy, mint egyes embernek az önvédelem elidegenithetlen joga, oly attributum, mely szorosan összefügg az állam értelmével. Mert hiszen mi az államnak czélja, nemde a védelem? Tehát állam-e az, melynek védelmi ereje nincs?

Ha tehát valamely országnak, valamely népnek védelmi ereje nincs: az nem állam; azon nép és azon ország, a mely csak egy másikkal összeköttetésben, közösen egymással bir védelmi

Digitized by Google

erővel: az nem önálló, hanem csak része egy közös államnak.

Én azt mondom, t. képviselőház, hogy a ki állitani akarja, hogy Magyarországnak nincs saját hadseregéhez joga: az tagadná Magyarországnak államiságát. Azt sem lehet állitani, hogy e jog föladatott; mert e jogot sem a kormány, sem pedig a képviselőház nem adhatja föl, (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*) mert ez által a megbizó nemzet ellen oly bünt követne el, melyet én senkire kimondani nem akarok. (*Ugy van! ugy van! a szélső bal felől.*)

De alkalmazzuk a miniszterelnök urnak szavait, hogy: nem egyezik meg a törvénynyel a magyar külön hadseregnek eszméje, alkalmazzuk azon törvényre, mely a mostani közjognak alapját képezi, az 1867. XII-ik törvényczikkre. Itt én mindenekelőtt azt olvasom, hogy Magyarországnak önálló törvényhozási és kormányzati függetlensége biztosittatik, hogy lényegében a jövőre sértetlenül föntartatik. Itt föltételül tekintetik, hogy Magyarország alkotmányos közjogi és belkormányzati önállósága sértetlenül föntartassék. Ez mondatik a 3-ik szakaszban. A 11-ik szakaszban mondatik, hogy Magyarország hadseregének, mint az összes hadsereg kiegészitő részének egységes vezérletére vezényletére és belszervezetére vonatkozik ő felségének joga. A 12-ik szakasz ismét kimondja, hogy van magyar hadsereg, és kimondja annak időnkénti kiegészitését stb. A 14-ik szakasz ismét a magyar hadseregről szól. Tehát van magyar hadsereg. És igy felszólitom a t. kormányt, és felszólitom a kormánynak minden tagjait: mutassanak egyetlen egy helyet a törvényben, hol a közös hadsereg volna jelezve. Egyetlen egy helyen sincs megemlitve a közös hadsereg a törvényben; de nemcsak ezen törvényben nincs, hanem abban sincs egyetlen egy szó sem a közös hadseregről, mely a véderőről szól. De nem is lehet, mert ha Magyarország állam akar maradni: kell, hogy saját védereje legyen. Megemlittetik ugyan a közös hadügy; de a közös hadügyre vonatkozólag határozottan kifejezi a 11-ik szakasz, hogy mindaz, a mi az összes, t. i. az ő felsége kormánya alatt lévő seregnek egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik: ő felsége által intézendőnek ismertetik el. De a hadsereg nem ő felségeé, hanem mindig csak magáé a nemzeté, magáé az országé, nem a fejedelemé: mert a fejedelem van az országért, nem az ország a fejedelemért, (*Bal felől helyeslés.*) és alkotmányos fejedelmet képzelni sem lehet másképen, mint ugy, hogy az az alkotmányos államban a törvény szerint cselekszik. (*Helyeslés.*)

A mi a vezérletet illeti, elég sajnos, hogy mindannyiszor, valahányszor például I. Ulászló, II. Lajos személyesen vitték a vezényletet — nem akarok ujabb tapasztalatokról szólni, nem akarom emliteni Napoleon vezérletét — mondom: mindannyiszor szomoru tapasztalásokat láttunk; midőn az mondatik, hogy ő felségeé a hadsereg: akkor ezen kifejezésnek nincs sajátlagos, hanem csak átvitt értelme; mert a hadsereg mindenkor az országot, a nemzetet illeti. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*)

A hadsereg tulajdona mindenkor az országé, a nemzeté; a nemzeté, mely szülte a hadsereg fiait; az országé, a mely tartja a hadsereget, habár csak közvetlenül is: és én azt mondom, hogy nincs azon becstelen fiu a magyar seregben, ki azon anyát, mely őt szülte, és mely őt mindig tartja, megtagadja és attól elszakadni akarna.

Midőn a hadsereg ujonczait megszavazzuk; ennek nem az az értelme, mint például midőn a dahomei király eladja a maga alattvalóit. Ezt nem teszi, nem teheti a magyar nemzet: mert ez a hadsereg fiait mindenkor saját fiainak vallja, és azokat soha meg nem tagadja.

Ez azon eszme, mely a magyar harczost lelkesiti; hogy ő a hazát szolgálja, szülő anyját az országot, a nemzetet, az ő nemzetét, és az ő nemzetének, az ő országának érdekében a fejedelmet. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*) Ha valaki azt állitja, hogy azon hadsereg, mely közösnek mondatik, — minek azonban, mint mondám, a törvényben semmi alakja nincs: — a birodalomé; mi következik ebből? Az, hogy van tehát birodalom, mely elnyelte a magyar nemzetet, Magyarországot, ezt pedig egyetlen egy becsületes magyar sem fogja elismerni. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*) Ha azt mondja valaki, hogy azon hadsereg ő felségeé: azt mondom, igenis azon értelemben, melyben például mondatik, hogy ez Radeczky ezrede, ez pedig Isten tudja kinek ezrede. Mert például, ha ő felségétől netalán tán, — mi igen valószinü, — elszakadnának a német-ausztriai tartományok, kérdem: vajon ő felsége a német ausztriai tartományokból származó katonaságot magával hozná-e hozzánk? (*Tetszés a szélső bal oldalon.*) Nem! Avagy, hogyha például Csehország elszakadna Ausztriától: vajon azon cseh fiak hozzánk jönnének-e ő felségével? Nem! Annálfogva, t. képviselőház, a honvédség igenis része a hadseregnek, és része akar lenni a hadseregnek, de a magyar hadseregnek, mely most ugyan nem viseli a magyar jelleget; de én csak a jelenlegi kormányt kárhoztatom azért, hogy nem viseli. (*Ugy van! a szélső bal oldalon.*) Hogy a törvény nem átalános rendelkezést enged akár ő felségének, akár a delegatiónak, akárkinek a hadsereget illetőleg; ezt kimondja a 12. §., mely föntartja a magyar törvényhozásnak: mindazokat,

Digitized by Google

mik a magyar törvényhozás által eddig gyakoroltattak, az eddigi törvények alapján.

Hogy a magyar területen ne legyen két hadsereg, egyik t. i. sárga-fekete, a másik nemzeti szinü jelleg alatt: épen azért kivánom, hogy legyen egy valódi magyar hadsereg, mint azt a törvények kivánják. Ez az, a miről szólani akartam, és ennélfogva igenis, elismerem, hogy a honvédség támogatására van a hadseregnek; de kivánom, hogy támogatására legyen a magyar hadseregnek. Hogy ez nincs igy: mindenesetre a mostani kormány hibája. Mondom: a honvédség támogatására legyen a hadseregnek; birjon tehát mindazon eszközökkel, a melyekkel, mind támogatására lehet a hadseregnek, mind pedig képes legyen, ha külről támadtatnék meg, elégséges erőt kifejteni.

T. képviselőház! A magyarnak oly seregre van szüksége, mely akkor is helyt álljon, mikor kivülről, vagy a szövetségcs népek, sőt épen a fejedelem részéről — mert az sem példa nélküli — jön a támadás. Emlékezzünk I. Károly és Anglia példájára. Nem akarok többet szólani s ezért akarom, hogy a honvédségnek is legyen tüzérsége, legyen müszaki osztálya. *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)*

Simonyi Ernő: T. ház! Nem szólottam volna ezen tárgyhoz, *(Halljuk!)* ha a vita folyamában föl nem merültek volna oly kérdések, melyek engem magamat és azon pártot, melyhez tartozni szerencsém van: közelebbről nem érdekelnének. Igy például a miniszterelnök ur *(Halljuk!)* fölolvasott czikkeket a „Magyar Ujság"-ból, a melyekkel azt akarta bizonyitani, hogy az ellenzék a honvédség institutióját ellenezte volna.

Méltóztattak hallani a czikkek tartalmát és igy mindenki meg fogja engedni, hogy ezek nem a honvéd-institutió ellen, mint olyan ellen voltak irva, hanem a honvéd-institutiónak azon szerkezete ellen, a melyben az van.

Én részemről a honvédségnek soha sem voltam ellensége, sőt mindig azt hangsulyoztam, hogy miután a democratikus elvek megkivánják az általános hadkötelezettséget: én keresztülvitetni kivánom és azt akarom, hogy minden honpolgár védköteles legyen, és hogy a védelemre képesittessék. Ezt pedig ugy vélem elérhetőnek, ha kimondatik, hogy az ország minden lakosa, ki arra képes, a honvédséghez tartozzék. Ez oka annak is, hogy én meg nem szavaztam és nem is fogom megszavazni ezentúl sem a rendes hadseregbe az ujonczokat. Nem fogom megszavazni az ujonczokat azért, mert a védelmi törvény azt mondja, hogy mindazok, kik a rendes hadseregbe be nem soroztatnak: soroztassanak be a honvédségbe; én azt kivánom, hogy nem a hadseregbe, de a honvédségbe soroztassék a hazának minden védképes lakosa, mert én nem csinálok titkot belőle, *(Halljuk!)* és nyiltan kimondom, hogy én, igenis, különálló magyar hadsereget kivánok.

Az tehát, mit a miniszterelnök ur mondott. hogy az ellenzék működéséből az tünik ki, mintha különálló hadsereget kivánna: tökéletesen áll; azt nem ellenzem és én abban látom kezdetét ezen kivánság létesitésének, hogy az ország minden védképes lakosa a honvédségbe soroztassék.

A mi a honvédség hibás szerkezetét illeti, mindenesetre szükséges azon javitani, mert mai állapotában, ha megtámadtatik: nem lenne képes a kellő erőt kifejteni; mig ha abba az ország minden védképes fia besoroztatik, orvosolva lesznek a honvéd-institutiónak hibái is. Ez tehát engemet nem aggaszt.

A „Magyar Ujság" czikkei, mondom, nem a honvédségi institutió ellen átalában, hanem csak annak hibái és hiányai ellen vannak irányozva, amint ez kitetszik azon helyekből, melyeket a miniszterelnök ur felolvasott. Hanem épen mivel a miniszterelnök ur az ellenzéknek nem azon részével polemizált, melyet közelebbről a „Magyar Ujság" képvisel; hanem a másik részszel, tehát sokkal helyesebb lett volna, ha a „Hon", a „Hazánk", vagy az „Ellenőr"-ből olvasott volna föl czikkeket. *(Helyeslés szélső bal felől.)*

Azt mondta a miniszterelnök ur az ő beszédjében, hogy financziális okokból ellenzi a tüzérség fölállitását. Ez, mint a pénzügyminiszter ur is hangsulyozta: igen megfontolandó kérdés. A miniszterelnök ur azt mondotta, hogy egyelőre 12—14 millió frtra volna szükség.

Én megvallom, hogy szándékomban volt a központi bizottság előadójának, ki a kisebbségi különvéleményt „elhamarkodottnak" mondotta, és azt állitotta, hogy ezen tárgyat még tanulmányozni kell: egészen másképen felelni; de most látom, hogy neki igaza volt. Látom ugyanis, hogy a kérdést a hadügyminiszteriumban még nem tanulmányozták. Különben lehetetlen volna azt állitani, hogy 100—150—200 ágyu fölszerelése 12—14 millió frtba kerül. Méltóztassanak a számitást megtenni és látni fogják, hogy ez sokkal kevesebb pénzzel is előállitható. Azt mondotta azonban a miniszterelnök ur, hogy azonfelül a közös hadsereg tüzérségének föntartására is kell fizetni. Igaza van az ő szempontjából, a ki azt hiszi, hogy szükséges a közös hadsereg is. Az én szempontomból másképen áll a dolog: mert én a közös hadsereget mellőzhetőnek tartom.

A miniszterelnök ur azonban megpenditett egy eszmét, melyet én igen helyesnek tartok. A miniszterelnök ur ugyanis azt mondotta,

Digitized by Google

hogy maguk az ágyuk ellen nincs kifogás; nem az a kifogás, hogy Bécsben, vagy a mi kormányférfiaink nem akarnak a magyar nemzet kezébe ágyukat adni. Állitsunk föl önkéntes ágyukat, mint ez Angliában történik, és nem fog ez ellen kifogás lenni.

Megvallom, hogy én ezen eszmét egészen elvetendőnek nem tartom, sőt inkább figyelemreméltónak találom azt.

Angliában igenis: vannak az önkéntes hadseregnek ágyui, és mellékesen jegyzem meg, hogy ezeket a kormány adja. Az önkéntések csak a tüzérek. Én igenis, óhajtanám, hogy átessünk mindazon nehézségeken, melyek itt fölhozattak azon irányban, hogy mely oknál fogva nem lehet tüzérsége a honvédségnek. Azt hiszem, hogy ezen igen könnyen keresztül eshetnénk: ha nem az mondatnék, hogy minden zászlóaljnak, vagy bizonyos számu honvédeknek legyen ennyi meg ennyi ágyuja, hanem az ágyuk berendeztetnének oly helyeken, a hol az erre szükséges helyiségek feltalálhatók, t. i. városokban. Méltóztatnak emlékezni, hogy 1848. előtt Magyarország minden szabad királyi városában volt különös neme a nemzetőrségnek. Voltak lövészeik, vadászaik, sőt némely városoknak huszárjaik is. Kérdem: miért ne lehetne most ezen városoknak és más nagyobb városoknak is tüzérsége, a város nagyságához képest 2—4—6—8—10—12 ágyuval ellátva ahoz képest, a mily nagyok az ágyuk?

Itt az elemek mindig föltalálhatók. Gyakorolhatnák magukat az ágyuk kezelésében ép ugy, mint gyakorolták magukat 1848. előtt a lövészek, kik a maguk költségén állitottak föl országszerte lövőldéket, melyek most is megvannak ugyan, de nem azon czélra, a melyre akkor alapittattak: hanem legnagyobbrészt tánczvigalmakra, hangversenyekre és ilynemü más czélokra. Lételük azonban bizton mutatja, hogy valamint lehetséges volt, és fölállitották a város polgárai igaz, más czélra: ugy lehetséges volna most is, hogy a városok állitsanak föl tüzérséget, mely épen azon szolgálatot tehetné és begyakorolhatná magát, mint begyakorolták magukat a polgárkatonák 1848. előtt.

Hanem erre szükséges volna mindenesetre a kormány kezdeményezése és segélye; s ha ez megtörténnék, ha a kormány ezt meg fogná tenni: akkor én igen szivesen hozzájárulok a miniszterelnök urnak azon nézetéhez, hogy önkénytes ütegek állittassanak föl, és annak idejében ezen önkénytes ütegekkel láttassék el a honvédség a szükség esetében.

Amit a miniszterelnök ur mondott a multkor, hogy az ellenzék mitsem tanult, mitsem felejtett: arra már megfeleltek előttem. Higyje el a miniszterelnök ur, hogy mi igen sokat tanultunk azóta, mióta a miniszterelnök ur a kormány élén van. Ha mind elősorolnám, maga is csodálkoznék rajta: mennyi tanulságot meritettünk mi kormányzatából. Hanem, t. ház, nem fogom igénybe venni idejét ezzel; egyet azonban mégis megemlitek: hogy tanultunk nem csupán a mai kormánytól, hanem az eseményekből is; — és ezen tanulságot ajánlom a miniszter urnak különös figyelmébe: megtanultuk azt, hogy minden kormány akkor a leggyöngébb, mikor hatalma csupán szuronyokra támaszkodik.

A vita folyamában a pénzügyminiszter ur felveti azon kérdést: vajon az országgyülés, midőn a védtörvényt alkotta, a honvédségben minő sereget akart alapitani? Azt mondja a szóló, azt kénytelen megengedni, hogy országos haderőt akar teremteni; de hogy e szándéklatnak jelen szerkezetében megfelel-e a honvédség vagy sem? azt csak azon előkérdés megoldása után mondhatni meg, hogy milyen országos haderőt volt czélja teremteni. Ha olyat, mely magában birjon a győzelem valószinüségével megállani az ellenséggel szemben: akkor Győrffynek, ki a külön véleményt beadta, igaza van; de ha olyat akar teremteni, mely a fegyveres erő másik részével, a közös hadsereggel, azt támogatva, van hivatva közreműködni a haza védelmében: akkor a külön véleménynek nincs igaza. Már t. ház, kérdem bárkitől, midőn e törvényhozás véderőt akar teremteni: vajon oly véderőt akar-e teremteni, mely magában semmit sem ér, mely csak másra támaszkodva ér valamit és használható fel? Hiszen hány eset történik a háboruban, hogy a sereg egy része elvágatik a másiktól, ily esetben oly haderőt akart volna teremteni, mely tehetetlen legyen, mely nem tehet egyebet, mint vagy elfutni vagy fegyverét lerakni: mert történetesen elválasztatott a másik résztől? ezt, méltóztassanak megengedni: feltenni a magyar törvényhozásról, hogy oly hadsereget akart volna teremteni, mely magában véve gyámoltalan legyen: nem lehet; én csak azt az egyet tehetem fel, hogy a törvényhozás oly országos haderőt akart teremteni, mely számához és erejéhez képest, képes legyen szembeszállani az ellenséggel. Erre tehát szükséges, hogy el legyen látva mindazon szerekkel és fegyverekkel, melyekkel ellenségei birnak.

Annak bebizonyitásába bocsátkozni akár haditudományi szempontból, akármi más szempontból, hogy kellenek-e egy hadseregnek müszaki csapatok? nem fogok, mert, méltóztassanak megengedni: nekem különbb fogalmam van a t. ház értelmiségéről, semhogy ezt bebizonyitani szükségesnek tartanám. (*Helyeslés bal felől.*) Azt mondja a pénzügyminiszter ur, hogy, ha a honvédség müszaki csapatokkal elláttatnék: oly hadsereget képezne, mint milye-

Digitized by Google

nek a hajdani megyei gyülések voltak az országgyüléssel szemben. Erre csak azt jegyzem meg, hogy a hajdani megyegyülések nem arrogálták maguknak azon állást, hogy ők országgyülések, nem is oly szempontból működtek; de abban az állapotban, melyben voltak: nagy szolgálatokat tettek; s midőn az országgyülés paralizálva volt, s össze nem hivatott: akkor a megyék voltak azok, amelyek kifejezést adván a nemzet kivánalmának, visszaszerezték annak elvesztett alkotmányát.

Épen ilyen seregnek kivánom a honvédséget, kivánom t. i., hogy, midőn a rendes hadsereg az ellenség által elvágatik: akkor is harczképes legyen és képes legyen megóvni azon területet, melyet a sorhadi csapatok önmagukban megóvni nem képesek. (*Helyeslés bal felől.*) Nem szükséges messzire visszamennünk. Ott vannak az 1866-iki események. Méltóztassék fölvenni: mikor a győzelmes porosz hadseregek bejöttek Magyarországba, az osztrák hadsereg Bécs városának fedezetére volt fölállitva. Nyitva volt tehát a poroszok előtt egész Magyarország, itt nem volt honvédség, mely ezen porosz hadsereget megakadályozhatta volna abban, hogy itt diadalmenetben egész Orsováig besétáljon. De ha lett volna Magyarországnak háromszázezer jól fölfegyverkezett honvédje: akkor a közös hadsereg ott állhatott volna Bécsnek védelmére, és lett volna háromszázezer magyar katona, mely képes lett volna utját állani a poroszoknak.

T. ház! Nem áll tehát az: hogy nekünk elegendő oly honvédség, amely csupán a rendes hadseregre támaszkodva: harczképes; nekünk oly honvédség kell, ha annak hasznát akarjuk venni, amely önmagában harczképes legyen, és azért szükséges, hogy minden kellékekkel, fegyverekkel és műszaki csapatokkal legyen ellátva. Mert azt, amit a pénzügyminiszter ur itt mondott: megvallom, sajnálattal hallottam, hogy egy miniszter szájából az országgyülésen mondatott, midőn t. i. Várady Gábor képviselő urnak felelvén, azt mondá: az ellen, hogy a mostani honvédség oly módon kapjon ágyut mint 1848-ban: senkinek sem lehet kifogása; puszta kézzel szabad lesz elfoglalni az ellenség fegyverét. Ezt alig lehet komolyan venni, mert gúny volna a honvédekre, azt mondani nekik: rohanjatok nekik az ágyuknak és vegyétek el. Minisztertől igen szegény vigasztalás, midőn azt mondja: eredj neki a halálnak, nincs ugyan fegyvered, hanem vedd el az ellenségtől azon fegyvert, melylyel te nem birsz.

A pénzügyminiszter ur panaszkodott, hogy sok időt vesztünk el a beszédben.

Én nem vonom kétségbe, hogy sokszor többet beszélünk, mint a mennyit okvetlenül szükséges volna beszélnünk; hanem a t. pénzügyminiszter ur megengedi, hogy ebből maga is, de magam is kiveszszük az oroszlánrészt: tehát nekünk azért panaszra okunk nincs. Azt mondá, hogy október közepén adatott be a budget és a tárgyalásnak még most sincs vége: ebben egy kis tévedés van. A budget, az igaz, október közepén adatott be; de a ház rögtön tárgyalás alá nem vette, hanem szabályaink nyomán, melyek, nézetem szerint, hiányosak: a pénzügyi bizottsághoz tétetett át, és innen csak január vége felé — mindenesetre közepe után — került a ház elé; igy tehát a vita egy hónap óta tart, nem pedig négy hónap óta, a mint a miniszter ur mondá. A mi azt illeti, hogy veszély fenyeget bennünket, ha igy haladunk, nemcsak arra nézve, hogy a magyar kormány eszméjét depopularizálja, hanem depopularizálja magát a parlamentarismust is: nagyon sajnálom, de kénytelen vagyok kimondani, hogy én is attól félek; de nem azzal népszerütlenitjük el, hogy napokat, sőt, ha tetszik, heteket töltünk nagy fontosságu kérdések vitatásával; hanem az által, hogy ha oly jelenetek fognak ismétlődni, milyenek közelebbről mentek végbe, tudniillik, ha azt látja az ország, hogy a törvény nem azért alkottatik, hogy megtartassék: hanem csak addig törvény, mig a többség czéljainak megfelel; mig, hogyha a törvény czéljaival összeütközésbe jön: a saját maga által alkotott törvényt nem becsüli. Az országgyülési többségnek igen nagy hatalma van; de azon hatalma nincsen, hogy a meghozott törvényeket meg ne tartsa: mig azok, mint törvények fönállanak s a rendes uton megváltoztatva nincsenek. Ha ily dolgok fognak ismétlődni; ha azt látja az ország, hogy azon parlamentális ellenőrködés, melyet az administratió minden ága fölött gyakorolni kellene: semmi; mert a többség minden tagját pártfogása alá veszi, bármely oldalról támadtassék is meg: akkor mi is azt hiszszük, hogy népszerütlenné lesz a parlamentális intézmény; és nem is sajnálom, mert igy maga is fölöslegessé válik.

Nem akarok, mondom, ennek bővebb fejtegetésébe bocsátkozni; kellenek-e, szükségesek-e a műszaki csapatok a honvédségnél: erre nézve azt vélem, hogy a ház minden tagja egyetért velem és óhajtottam volna, ha a kormány e részben is ugy tett volna, mint más fontos kérdéseknél, midőn nem voltak érvei, melyeket fölhozhatott volna; akkor t. i. nem vitatkozott, hanem engedte, hogy kibeszéljük magunkat és szavazott. Igy legalább nem lettünk volna kénytelenek hallani azon szomoru argumentumokat.

Én nem fogom vitatni, — mert fölteszem, hogy mindenki elismeri; — hogy jobb lenne és szükségesek lennének a műszaki csapatok; ennél-

Digitized by Google

fogva a kisebbségnek Győrffy Gyula képviselőtársam által benyujtott inditványát pártolom.

Makray László: T. ház! Nem volt szándékom hozzászólani a szőnyegen levő tárgyhoz, miután 1868-ban augusztus 8-án, a midőn a honvéd hadi seregnek miként szervezése iránti tárgyalások folytak, elmondottam volt nézeteimet; de miután a pénteki ülésen Pulszky Agoston t. képviselőtársam egy igen szép és igen eszes képletet állitott föl, melyben gondolatai ugy ecseteltettek, hogy nekem, mint régi honvédnek, érzéseimre visszahatással birtak: azért irattam föl magamat, hogy erre, és még egynéhány másik mondására válaszoljak. Ugyanis ő többek közt azt mondta, hogy a honvédségnek nincs oly sajátságos föladata, mely egyszersmind ne lenne föladata a közös hadseregnek.

Én elfogadnám e tételt akkor: ha a közös szó helyett országos lenne mondva; mert akkor a honvéd, és országos hadsereg közt nem lenne különbség. De a közös szó mellett nem fogadhatom el; mert hazai törvényünkben az van megirva, hogy Magyarország az alávetett részekkel együtt, ellenségek körébe, sőt torkába van egészen helyezve, mely ellen mindenkor karddal és fegyverrel oltalmaztatik és védelmeztetik; ez hazánknak régi törvénykönyve ugyan, de ez magyarázza meg a nemzet régi jogait.

Igen helyesen mondta, épen a törvény szelleménél fogva, Tisza Kálmán t. barátom, hogy mi akarjuk a magyar hadsereget, akartuk tegnap, akarjuk ma, és akarni fogjuk holnap, és mindaddig: mig megis lesz, mert hiszen Magyarországnak hazai törvényei parancsolják, hogy mi az országot mindig karddal kezünkben kötelesek vagyunk védelmezni. Ezen törvény azt is mutatja, hogy a magyar nemzet életével egyszersmind egybeforrva van Magyarország létele; mert midőn a nemzet elhatározta, fegyverrel kezében, különböző nemzetek megtámadása ellen vagy elvérzeni, vagy megalkotni Magyarországot, és mert nem vérzett el és visszaszerezte régi honát, azt hiszem: joga van ma is azt követelni, hogy Magyarország fönmaradjon mint független állam, független hadsereggel. Nemcsak azért, mert vérzett hona megszerzéseért, vérzett annak megtartásáért, hanem azért is: mert vérzett az önkény ellen a szabadságért, vérzett a sötétség ellen a világosságért, s mert minden időben az emberiség ügyeért nagy áldozatokat hozott. Ezt a történeti multat szerezte vissza a nemzet, melynek ormaira 1848—49-ben a honvédsereg kitüzte zászlaját. Ez azon magaslata történeti multunknak, melyre a királyi domb épitve van, és melyen a magyar király a négy világrész iránya felé vág kardjával, ezzel azt fejezvén ki, hogy bárhonnan jöjjön az ellenség Magyarország földjére, Magyarország alkotmányát, földjét megvédeni köteles lesz. Kérdem: lehet-e ezt reményleni, hogy a közös hadsereggel teljesitni lehetne oly kötelességet, mely hadsereg nagyobb része nem Magyarország fiaiból áll, kik előtt ismeretlen azon érzés, mely a mi kebleinket dobogtatja?

Én kételkedem azon, hogy az a közös hadsereg megtegye Magyarország iránt azon kötelességeit, a melyekre hivatva lenne egy független magyar hadsereg; bár tudom azt, hogy sokan hiszik, hogy a közös sereg megtenné azon kötelességét, melyre egy független magyar hadsereg hivatva lenne; de e hit csak képzeleti fogalom, nem pedig positiv tudat.

Tegyük föl tehát azt, hogy nem teljesiti kötelességét ugy, mint az ország megvárja. Mi történik akkor? Nem-e a honvédség kötelessége azt a kötelességet, melyet a közös hadsereg nem teljesitett, átvenni, s a nemzet támogatásával leróni a haza iránti tartozását? Azért kivánom tüzérséggel való fölszerelését.

Ez tehát okom, melynélfogva állitom, hogy Pulszky képviselő urnak és azoknak, kik vele egyetértenek: nincsen igazuk, midőn azt állitották, hogy a honvédségnek nincs oly föladata, mely a közös hadsereg föladata is nem lenne egyaránt. Tehát ezen tételre válaszoltam. Egy igen szép képlettel mutatta meg azt, hogy mit tesz a „Kanonenfutter“, és habár szép képlettel mutatta be anélkül, hogy valaki magát bántva érezhetné, engem mégis az ő magyarázatával bántott. Szerintem 1848—49-ben, ha a honvédnek az ágyu megbénitotta tagjait, összezuzta csontjait, ha végtelen kint szenvedett: Magyarország szabadsága és függetlenségeért szenvedte. *(Élénk helyeslés bal felől.)* S igy nem volt a honvéd ágyutöltelék. Ha a katona csak anyag, nem szellem egyaránt, és a háboru célját nem ismeri és eszméletlenül küldetik az ágyu torkába, nem a haza céljáért, hanem valami távolfekvő, attól eltérő czél felé: akkor igenis, ágyutöltelék. De miután a honvédet saját szelleme vitte előre szent érzelmével, t. i. Magyarország állami függetlensége és a nemzet szabadságáért küzdve: ennélfogva a piski ütközetben sem volt ágyutöltelék. *(Helyeslés bal felől.)* Ezt megmondani, régi honvédtársaim nevében, köteles voltam.

Éber Nándor: T. ház! Haboztam: vajon fölszólaljak-e vagy nem e tárgy megvitatása alkalmával; azok után, miket a miniszterelnök ur és a pénzügyminiszter ur elmondottak: a tárgyhoz keveset lehet mondani, és, megvallom, hogy én még ezen pillanatban is szivesen elállanék a szótól, ha hihetném, hogy ezáltal a vitát ma befejezzük; minthogy azonban látom, hogy erre igen csekély kilátás van, oly sokan levén még

Digitized by Google

felirva: engedje meg a t. ház, hogy én is tegyek néhány észrevételt.

Legelőbb is engedje meg a t. ház, hogy kifejezést adjak azon vegyes és ellentétes természetü érzelmeknek, melyeket ezen vita s egyátalában minden ilynemü vita e házban bennem gerjeszt. Az első benyomás mindig fölötte kellemetes, mert visszavarázsolva érzem magamat ifjuságom aranykorába: mintha ismét hallanám eltiport és kijátszott jogaink ékesszóló bajnokait, kiknek szava, mint a riadó hatott az ébredő nemzetre. Dicső idő volt az, midőn telve hittel és lelkesedéssel, olyannyira fel birtunk emelkedni, hogy, kibontakozva a mostoha való bilincseiből: egy nagy és hatalmas Magyarországot mintegy varázscsapással birtunk alkotni. Igaz, nagy volt az ür, mely ezen magunk alkotta haza és a létező közt mutatkozott, de a lelkesedés szárnyai ezen könnyen keresztülvittek.

Hiába figyelmeztetett volna bárki, hogy a való, bármily mostoha legyen is az: mégis némi jelentőséggel, fontossággal és jogosultsággal bir; mert az utoljára is nem egyéb, mint a meglevő erők eredménye. Mi csakis a jog szentségét láttuk, melytől egy hajszálnyit is engedni: gyávaság lett volna.

De mig egyrészről ezen emlékezés ifjukori eszmejáratomra igen kellemesen hat rám: másrészről nem fojthatok el némi irigységet azok irányában, kik az utolsó két évtized tapasztalása után is, mely alatt a durva való oly ólomsulylyal nehezedett mindnyájunkra: a politikából, még mindig mellőzve némileg a valót, csakis a jog betüit és saját óhajukat veszik irányadóknak; fáj látnom, hogy ők oly fiatalok maradtak és én mennyire megvénültem; hogy ők mily gazdagok képzelődésben, és én már is oly szegény vagyok. Önkénytelenül kérdem magamtól: vajon én indultam-e le igen gyorsan a lejtőn, (*Fölkiáltás bal felől: Meglehet!*) vagy talán ők maradtak hátra ábrándozva?

Az 1867-ki kiegyezésnek, — ha egyátalában volt annak értelme: — véleményem szerint, az volt, hogy a nemzet a gyakorlati politikai térre lépett; hogy búcsut vevén ifjukori ábrándjaitól, rászánta magát, hogy a valóval számitson; hogy ugy járt el, mint az ifju, ki gazdag örökséget vár, és inkább, hogysem azt tétlenül megvárja; saját erejéből igyekszik maga-magának állást szerezni.

Az ilynemü viták, őszintén megvallom, némileg megrenditenek ezen hitben, mert utoljára mi a főnforgó kérdés? az, hogy kell-e vagy nem a honvédséget tüzérséggel ellátni? És miből áll a vitának legnagyobb része? Abból, hogy kell-e vagy nem; czélszerü-e vagy nem egy magyar hadsereg? Az ily vitatkozásoknak volt értelmök azon időben, midőn a tett teréről leszorittatva: csupán a jog betüjének védelmére voltunk utalva és midőn ugy kellett eljárnunk, mint azon mórok, akik, mikor Spanyolországból kiüzettek, elvitték házaik kulcsait magukkal, melyeket unokáik most is őriznek. Hála isten, nem vagyunk többé ezen érdekes állapotban. Ha nem is jutunk be Granada aranyozott csarnokaiba, amelyek, mellékesen legyen mondva, aranyozásukat ugyan elvesztették: mégis bele fészkeltük magunkat a körüllevő vidékbe, és most nem az a szükség, hogy jogainkat hangsulyozzuk: hanem hogy tegyünk és cselekedjünk.

Legnagyobb akadálya, véleményem szerint, ezen egész véderő szervezésének az volt, hogy az soha tisztán katonai szempontból nem tekintetett: hanem abban mindig a politikai szempont volt irányadó.

Nem mondom, hogy ez egészen kikerülhetlen lett volna: hisz ez némileg következménye volt a multnak. Valahányszor ezen tárgy előkerült: mindig háttérben van a magyar hadsereg; bármiképen takargatjuk is azt el, mégis keresztül tör a fátyolon és kecsegtetve int egyfelé, fenyegetve másfelé. Sok bajt okozott nekünk ezen kisértet; mert hogy a véderő nincs ugy szervezve, mint kellene lennie: ugy hiszem, ezen kisértet büne az. Midőn a véderő ujjászerveztetett 1868-ban, mindenki, ki a dolgot tisztán katonai szempontból fogta föl, látta: mit kellett volna tenni.

Mi volt gyengesége a régi osztrák hadseregnek? Az volt, hogy nem volt természetes cohésiója, hanem csak mesterséges egysége. Nem is lehetett máskép, mert mi volt a birodalom belpolitikája? az, hogy amennyire lehet: a rokonszenvü elemeket egymástól távol tartották és elkülönitették és egymás ellen fölhasználták. (*Fölkiáltás balról: Most is!*) Bocsánatot kérek, ha „most is“: akkor a honvédség és véderő szervezéséről ne is vitatkozzunk.

Mondom, hogy ez volt főbüne.

Ezen természetes cohésiónak van két tényezője, amelyek nélkül cohésio sohasem létezik. Egyik az egységes közös eszme; másik azon tartományi, helyiségi és társadalmi viszonyok, melyek az életben léteznek. Minél erősebb az egyik, annál inkább lehet nélkülözni a másikat; de mennél gyengébb az egyik, annál több sulyt kell fektetni a másikra.

Hogy áll nálunk a dolog?

A közös eszme, az osztrák eszme: — mondhatom, hogy mindnyájan egyetértünk, hogy bizony nagyon gyenge. (*Fölkiáltások: Igaz!*) Ezt vitatni sem akarom, mert sokkal messzebb vezetne, mint menni akarok. De abban megegyezünk, hogy ezen közös eszme, bármily erős legyen is, azaz

Digitized by Google

osztrák tisztikarban, a legénységben épen gyenge, és nem is lehet a mostani szervezet szerint más.

Nekünk tehát a legnagyobb súlyt kellett volna, a véderő szervezésében, épen ezen tartományi, helyiségi és társadalmi viszonyokra fektetni.

Miért nem történt ez?

Mert mindig ott volt azon rémkép, mely elijesztette a katonai hatóságokat, és amely a politikai oldalát a kérdésnek tolta előtérbe, ugy, hogy a tisztán katonai szempont mindig háttérbe szorittatott.

Végre oda jutottunk, hogy e tekintetben nagy előhaladás történt. Mint tudja a t. ház, hogy a nemrég föloszlatott delegatió nagy súlyt fektetett arra, hogy a területi rendszer fölállittassék és sikerült is ezt kivinni. Ha van értelme ezen területi rendszernek: csakis az, hogy a társadalmi, tartományi és helyi viszonyokat a sereg szervezetében fölhasználja.

Czélszerü-e e pillanatban, mikor egy részről ezen rémkép elhalaványodott: azt ismét fölelevéniteni az által, hogy a magyar hadsereget minden formában hangsulyozzuk?

Én megvallom őszintén, hogy én nem hoztam volna föl, de miután az eszme fölhozatott, én szembe szállok vele annál inkább, minthogy hozzánk ugyis azon kérdés intéztetett: akarunk-e magyar hadsereget? Ha a t. ház megengedi, elmondom e tekintetben véleményemet. *(Halljuk!)*

Attól függ, hogy mit értünk magyar hadsereg alatt. Ha magyar hadsereg alatt oly hadsereg értetik, mely a védtörvény értelmében egy közös hadsereg kiegészitő része; ugyanazon szervezettel bir, ugyanazon vezényelet alatt van; de minden nemzeti és politikus sajátságoknak a legtágasabb tért nyit: akkor én a magyar hadsereg embere vagyok, és, vélekedésem szerint, azt keresztül is lehet vinni.

Ha azonban a magyar hadsereg alatt az értetik, hogy legyen két hadsereg, mely mind szervezetére, mind vezényletére, mind fegyverzetére nézve egymástól tökéletesen elválva, két különböző irányban halad: akkor én azon magyar hadsereget ily értelemben határozottan nem akarom. Megmondom miért nem akarom. Ha én abban a véleményben lennék, mint ifjabb koromban voltam, hogy t. i. minden magyar ember legalább is négyet vagy nyolczat ér szemben akár mely más nemzetiségüvel akkor azt mondanám, hogy ily magyar hadsereget még inkább akarnék; mert meg lennék győződve, hogy Magyarország ugy, mint jelenleg áll: képes akárkivel sikra szállni.

Sajnos azonban, hogy e tekintetben sok olyan tapasztalaton mentem keresztül, melyek meggyőztek arról, hogy a gros-battaillonok, azok a nagy zászlóaljak ma épen oly döntők, mint azelőtt voltak.

Nézzünk körül és látjuk magunk körül, hogy azon nagy tömörült nemzetek négyszer-ötször annyi népségből állanak, mint mi, és ezek sem roszabbak, mint mi. Legmélyebb meggyőződésem, hogy azokkal szembeszállani és ezeket a legnagyobb erőfeszitéssel is önállólag legyőzni nem birnók; nekünk szövetségesre van szükségünk, és ha van szükségünk szövetségesre: akkor a véderő szervezését is e szövetséggessel kell egyetemben szervezni. Én nem theoriából beszélek; én láttam két ily független seregnek összmüködését a krimi hadjárat alatt. Ott volt két oly sereg, melyet Európában a legjelesebbek közé kellett számitanunk: a franczia és angol sereg.

Ezen két sereg, midőn azon hadjáratot megkezdte, ezt azon erős szándékkal tette, hogy mindent elkövet, hogy a legnagyobb összefüggésben, a legnagyobb harmoniával müködjék és egész végig theoretice e részben a legkisebb eltérés sem fordult elő; de mi volt a gyakorlati eredmény? Engedjék meg, hogy csak néhány esetet emlitsek föl. *(Halljuk!)*

Legelőbb is, midőn a sereg megjelent: az egyik fél azt gondolta, hogy a Dardanellákat elzáró félszigetet kell mindenekelőtt megszállni, mert a muszka Konstantinápolyba jöhetne, s ebben őt az emlitett operatió által meg lehetne gátolni.

A másik fél azt gondolta: föl kell menni Duna felé. A következés mi volt? Az, hogy sánczokat vetettek fel azon fél szigeten, és elmulasztották azon időt, mely alatt a muszkákat, kik Silistriát ostromolták, meg lehetett volna verni. A muszkák visszavonultak. Következett a krimi hadjárat.

Sebastopolt kell megtámadni: azt mondták. De egyik fél sem tudta, mily állapotban van Sebastopol. Kiküldött tehát a franczia főparancsnok kémeket, kiküldött az angol főparancsnok is. Az egyiknek azt mondták, hogy Sebastopol ugy van ellátva, hogy lehetetlen rohammal bevenni; a másik tudósitás az volt, hogy bizony Sebastopolt egy rohammal be lehet venni. A következés az volt, hogy két hónapi habozás után kikötött a szövetséges sereg: anélkül, hogy bármiben megállapodott volna, és előre indult.

Mikor Sebastopol elé jött: mindenki látta, azoknak volt igazuk, kik tüsténti roham mellett nyilatkoztak; mert mindenki, aki ott volt, láthatta, miképen csinálták a sánczokat.

De már késő volt ezen tudomást fölhasználni.

Kezdték ostromolni; az első bombázás után, az angol tüzérség tökéletesen tönkretette a szemben levő tüzérséget, ugy hogy még az nap rohamot lehetett volna intézni; ellenkezőleg a

Digitized by Google

franczia részen a tüzérséget tönkretette a muszka tüzérség.

Ennek folytán az angolok támadni akartak, a francziák azonban azt mondták: nem lehet támadni. Todtleben mondja a krimi hadjáratról irt történetében, hogy a muszkák ugy el voltak készülve Sebastopol bevételére, hogy a seregnek legnagyobb részét visszaküldték, mert nem hitték, hogy Sebastopol az ostromot kiállhatja. Mi lett a következés? Másfél évi ostrom, mely, ha mégis sikerre vezetett: annak oka az volt, hogy utoljára az angol és franczia nemzet erélye, erőlködése és hatalma sokkal nagyobb volt mint a muszkáé, és azonfölül oly tért választott magának a muszka, melyen leggyengébb volt. Igy járna, fölfogásom szerint, azon elválasztott két hadsereg, a magyar és osztrák hadsereg is. Ha valaki azt gondolja, hogy Magyarország egyedül is megállhat, hogy az a magyar hadsereg mellett legyen: azt egészen természetesnek találom; de hogy az, ki átlátja, hogy nekünk szövetségesre szükségünk van, ily magyar hadsereg mellett legyen: azt, megvallom, nem értem. (*Zaj. Halljuk! Elnök csenget.*) A practicus kérdés szerintem a jelen esetben az, hogy mi módon lehet a létező honvéd-anyagot legjobban fölhasználni. Van egy bizonyos anyagunk. Mit tegyünk ezzel? Már mind a miniszterelnök ur, mind a pénzügyminiszter elmondták, hogy azon anyag, — értem leginkább a tiszteket, mi utoljára is a fődolog: — még oly gyenge, még oly csekély számu, hogy még a gyalogság és lovasság részére sem elegendő. Igy tehát, mi marad a tüzérség számára? De eltekintve ettől, vegyük a tüzérséget magát. Ha például föladatunk volna: ezen tüzérséget szervezni, hol kezdenők? természetesen körültekintenénk: minő anyagot találunk, mert tisztek légben nem teremnek, ahoz technikai képzettség kell. Hol vannak tehát a tisztek? ott vannak a rendes hadseregben.

Midőn ezen nóta megkezdődött, megjelent történetesen a katonai schematismus: és én mindjárt a vita megkezdése alkalmával vettem magamnak azon szabadságot, hogy keresztülnézzem a tüzérségi ezredeket és megszámláljam, hogy mennyi ott valószinüleg a magyar tiszt, és mit találtam?

Ha megengedi a t. ház, (*Halljuk!*) röviden el fogom mondani. Az első három ezredben egyetlen egy magyar nevet sem találtam. A 4-ikben találtam egy hadnagyot, a 6-ik ezredben két hadnagyot, a 7-ikben egy kapitányt, a 8-ikban egy kapitányt, a 9-ikben egy hadnagyot, a 10-ikben egy hadnagyot és egy főhadnagyot; (*Bal felől fölkiáltások: ez az, ami nekünk nem tetszik!*) de én kérem: a tényekből indulok ki. Méltóztassanak más anyagot mutatni, és én szivesen elfogadom; (*Bal felől fölkiáltások: teremteni kell!*) igen teremteni lehet, de a teremtésre idő kell. A ház tudja és ugy hiszem helyesli, hogy a rendes hadseregben három tüzérségi ezred átalakittatik magyar ezreddé, mely mint magyar van már jelenleg beállitva. Itt van egészben 10—12 magyar nevü tiszt.

Tudom, hogy nem kell Bendeguz vagy Lehel névvel birni, hogy az ember magyar legyen; de mégis ezen magyar származásu nevek oly mérleget nyujtanak arra, mennyi a magyar elem a rendes tüzérségben, hogy látja a ház: mily csekély ez.

És ez nem is lehetett másként, mert 20 év óta alig lépett be magyar önkénytesen azon hadseregbe; és a ki belépett, kerülte a tüzérséget, mert ott a pártfogók nem igen használtak és ott sokat kellett tanulni. (*Zaj.*)

Ez tény; sajnos, hogy tény, de tény, s ebből ki nem bujhatunk. Az én gondolkozásom szerint tehát a legroszabb gazdálkodás lenne, hogy ha ezen kevés magyar elemet, mely már a tüzérségben van: a honvédség számára kivennők, ugy, hogy azon ezredben nem maradna semmi; mert én azt hiszem, hogy ezen három magyar tüzérségi ezred sem elég, mert a nagy organisatio szerint hat hadtestet állitanak elő a magyar korona tartományai, és minden hadtest számára egy egész tüzérezred szükséges. A tüzérségben létező magyar elem a jelenlegi három ezredre sem elég és évek kellenek hozzá: mig e három ezred valóban magyarrá válhatik; és sokkal több idő kellend: mig a hat hadtest egygyé leend. Igy tehát a honvédség számára átvenni az anyagot a legnagyobb bün lenne. Én azt akarom, mit a pénzügyminiszter emlitett, hogy a maga korlátai között a rendes sereg azon része, mely minket illet: magyar legyen. Azt követelhetjük, és ha practicusan járunk el: ez lehetséges is. De különben én már oly hosszasan szóltam, hogy nem akarom tovább a házat fárasztani. (*Halljuk!*) Csak még egyre akarom a t. ház figyelmét fölhivni, és ez azon természettörvény, mely a vágy és erő közti viszonyt rendezi, és azon egyensulyra, mely szükséges arra, hogy a kettő közt léteznek, mert akár az egyik, akár a másik tulnyomó: tehetetlenségre vezet. Ha a vágy megszünik: az erő is csakhamar csökken; ha pedig a vágy tulszárnyalja az erőt: akkor azt fölemészti; az első a kopottság és vénség, a másik az éretlenség és betegesség jele. Ez utóbbi kórban szenvednek majdnem mindazon nemzetek és nemzetiségek, melyek utóbbi időben vagy keletkeztek, vagy ismét föltámadtak. Emlékeznek vagy néha csak álmodják, hogy valaha nagyok

Digitized by Google

és hatalmasak voltak; lázas izgatottság fogja el őket, és azt erőnek veszik, de nem látják, hogy mikor mozdulni akarnak: alig birnak lábaikon állani. *(Mozgás a bal oldalon.)* Boldog azon nemzet, mely előtt egy nagy eszme lebeg kalauz gyanánt. Anélkül soha nagygyá nem lehet egy nemzet; de szánandó és nevetséges az, mely az ideált maga előtt látván, már azt gondolja, hogy az valóság, mohón kap utána és ugy jár, mint a gyermek a holddal, vagy a szomjas utas a délibábbal. Nem ugy járnak el az életrevaló nemzetek. Tudják ők, hogy az életerő nem születik: hanem fejlődik, és meg is tudják várni az időt.

Nézzék önök Poroszországot, tanulmányozzák annak történetét és látni fogják: mennyire igaz ezen állitás. Soha nem volt talán nemzet, mely annyira össze volt zuzva és ál nagyságából lesujtva, mint Poroszország 1806 után. Visszavonult, összeszedte magát. Csekély volt a kör, melyben mozoghatott; de azt ugy tudta fölhasználni, hogy midőn 1813-ban a nagy német nemzeti mozgalom megkezdődött: ennek mégis élére állott. De még azon siker által semhagyta magát elkábittatni, hanem noha, ott volt a bécsi aktában, hogy nagyhatalom, nem gondolt vele, hanem csendesen visszavonult, hagyta a többit szerepelni és philosophicus egykedvüséggel türte azon szánakozó mosolyt, melynek ki volt téve. Azalatt azonban nem nyugodott, hanem működött. Kifejlesztette egész anyagi és szellemi jólétét és mindenki, aki figyelemmel kisérte működését, tudta már 1866. előtt, hogy Poroszország Németországnak vezetője, és tőle a vezetést senki nem fogja elvenni.

Mi is t. ház! nagy nemzet voltunk, és hiszem, hogy még lehetünk azzá. De figyeljünk egyre. Ne nézzünk folytonosan egyedül a csillagokra, hanem nézzünk ide a földre is. *(Élénk helyeslés jobb felől. Hosszan tartó mozgás.)*

Péchy Tamás: T. ház! Az előttem szóló igen t. képviselő ur, kit én e tekintetben szakértőnek vagyok kénytelen elismerni, azzal kezdte beszédét, hogy az ellenzék e kérdés alkalmából vegyes és ellentétes nézeteknek ad kifejezést. Megvallom, én is ezzel vagyok kénytelen kezdeni beszédemet, mert mindazon szónokok, kik a Győrffy Gyula által beadott inditvány ellen szólottak, egészen más szempontból fogták föl a dolgot. Az mondatik, az igen t. pénzügyminiszter által; azt hangsulyozta Ernust Kelemen t. képviselőtársam, sőt azt az előttem szóló, hogy az 1868-ki véderőről szóló törvény szerint nem lehet a honvédséget kivánni; mig ellenben maga a t. miniszterelnök ur, ki egyszersmind honvédelmi miniszter, kit szintén szakértőnek ismerek el: azt mondja, hogy tőlünk függ csupán eldönteni e kérdést, abban senkinek másnak beleszólása nincs; tehát nekünk jogunk van a honvédséget tüzérséggel is ellátni. Véleményem szerint a túlsó oldal részéről ezek is ellentétes fölfogások; de én ezen sem igen akadok fön, hanem elfogadom a miniszterelnök ur nézetét: én is azt hiszem, hogy igen is, jogunk van, sőt nézetem szerint kötelességünk is, tüzérséget állitani a honvédség számára, és ezért szólalok föl e kérdésben.

Mielőtt a kérdéshez szólnék, kénytelen vagyok egy pár észrevételt tenni az előttem szóló képviselő ur szavaira. Azt mondta a t. képviselő ur, hogy 1867-ben léptünk a gyakorlati politika terére; itt nekünk ugy kell eljárni, hogy addig, mig a nagy örökséget megkapjuk, mit ő sem tagadott: foglaljuk el azon tért, a melyet lehet. A nagy örökség, nézetem szerint, épen az lenne, a mit ő utopiának nevez, t. i. nemzeti magyar hadsereg; mert a nélkül nemzeti egység nincs, és nemzeti egység és nemzeti önállóság nélkül nagy örökség sincs. Az én nézetem az, hogy mig a magyar hadsereget elérnők: addig állást kell elfoglalnunk.

Ha már most áll az, a mit a miniszterelnök ur hangsulyozott, hogy törvény szerint van jogunk tüzérséget állitani: azt hiszem, hogy inkább foglalnánk el állást e kérdésben, ha tüzérséget állitanánk föl, mintha nem teszszük azt, még ha azon elvekből indulunk is ki, melyeket az előttem szóló képviselő ur is hangsulyozott. — A t. képviselő ur igen keserüen kelt ki az ellen, hogy mi magyar hadsereget akarunk; s azt veszélyesnek mondotta. Azt mondta, hogy mi nem fogunk találni szövetségest a szomszéd Lajtán túli országokban; erre nehéz a felelet, mert az ellenkezőt bebizonyitani, mindamellett is, hogy nem osztozom véleményében: nagyon nehéz. Hanem azokra nézve, miket e kérdésre, mint specialis dolgokat fölhozott, kénytelen vagyok észrevételt tenni. Specialis például hozta föl, hogy nem czélszerü egymástól elkülönitett hadseregnek együtt működni: a krimi hadjáratot; én megvallom, az eredményből szoktam itélni; a krimi hadjárat eredményre vezetett, épen igy eredményre a porosz hadjárat is, hol az abban résztvevő csapatok önálló hadseregeket képeztek, önálló hadsereget képeztek a württembergi, bajor hadtestek, kik minden fegyvernemmel és saját tüzérségükkel működtek, s mégis diadalt, eredményt mutattak föl. Mig ellenben az osztrák hadseregek, a melyek nem ily önálló hadtestekből állottak: eredményt, fájdalom, mindeddig nem tudtak fölmutatni. *(Tetszés bal felől.)* Előttem practicus példa az, a mely eredményt mutat föl, és azért a krimi hadjáratból hozott példát részemről döntőnek el nem fogadom. Azt

Digitized by Google

mondta a t. képviselő ur, hogy nagy hiba volna tőlünk, bün volna mint magát kifejezte: tüzérséget akarni a magyar csapatoknál, és külön honvédtüzérséget alakitani akkor, midőn a mostani közös hadseregben alig van nehány tüzértiszt; tehát annyi sincs, a mennyi az ott alakittatni szándékolt három magyar ezredhez elégséges volna; honnan vennők tehát még azt az anyagot, a mely nekünk hat tüzérezredhez szükséges. Megvallom, hogy, ha az anyagot csak oly törvények szerint, oly eljárás szerint akarjuk a tüzérséghez beszerezni, mint eddig; ha azokra akarjuk bizni az anyagnak kiválogatását, a kik eddig kiválogatták; hol a praxis szerint, fájdalom, világosan láthatjuk, hogy nem igen fogunk czélt érhetni, mert magyarok nem alkalmaztatnak: akkor hagyjunk föl az egész eszmével, mert igy nem fogunk magyar tüzérséget alakitani. Hanem ha ugy járunk el, mint 1848-ban a czélszerüség bebizonyitotta, t. i. más, uj intézkedések behozatala által, nem az eddigiek alapján; hanem oly törvények hozatala által, melyek szerint minden müvelt és a tüzérségre képes ifju kénytelen és köteles legyen beallani. Mert, ha csak ott maradunk, a hol eddig voltunk, magam is hiszem, hogy nehezen fogunk boldogulni, sőt még az önkéntes rendszer szerint is bajosan jutunk eredményhez; azonban némi eredményt mégis képesek leszünk fölmutatni, mely a semminél jobb lesz.

Nekem oly törvények kellenek most, — és azt, a mi e törvénybe a kisebbség előadója által betétetni inditványoztatik, csakis elv gyanánt tekintem: — a mely lehetővé teszi, hogy vagy a nélkül, hogy a közös hadseregből ide vonjuk az ottani erőket, vagy azokkal együtt, de mindenesetre valóságos anyagot képesek legyünk teremteni. Hogy anyag van Magyarországban: az kétségbevonhatlan, mert 1848-ban rögtönözve volt, és azóta sem tünt el sehova, sőt talán sokszorozódott is. Tehát anyag van, csak tőlünk függ akkép intézkedni, hogy fölhasználható is legyen.

Átalában fölhozatott t. ház! Győrffy módositványa ellen legelőször is a financziális szempont.

Én ezt az érvet nem fogadhatom el. Kétségtelen az; már I. Napoleon Sz.-Ilona szigetén, midőn Montholónnak diktálta a hadsereg szervezetét, kimondá, hogy bizonyos számu sereghez bizonyos számu tüzérség kell. O akkor hatodrészt állapitott meg. E szám némileg változott, talán valamivel több lett; de az kétségtelen, hogy bizonyos számu sereghez bizonyos számu tüzérség kell ma is; — és igy kétségtelen, hogy bizonyos számu honvédséghez is a megfelelő tüzérség kell. Már most akár a közös hadseregből állittassék a tüzérség; akár külön a honvédségben; sem több, sem kevesebb nem lesz az, mint mennyi szükséges, s a költség is annyi lesz összesen, a mennyi annak kiállitására szükséges. Mert ha a közös hadseregben állitjuk föl, igaz, ott csak 30%-al járulunk a mi honvédségünknek megfelelő mennyiséghez; de járulunk az egészhez, és a Lajtán túli honvédségéhez is; itt pedig, hogyha külön állitjuk föl a tüzérséget: annak költségeit egészen magunk viseljük; de hasonlókép a Lajtán túli tüzérség költségeit is azok viselik, és mi oly csekély összeggel fizetünk többet, hogy azt ily nagy érv gyanánt hangsulyozni nem lehet, sőt ha kellőleg ellenőrizzük, még gazdálkodunk is mellette; ha t. i. akkép járunk el, mint 1848-ban, a midőn 62 millió forintba került nekünk az egész hadjárat, pedig semmink sem volt: mig az osztrákoknak 200 millió forintjukba került, pedig mindenük volt. Második érvül hozatott föl az, hogy a véderőről szóló törvény szerint azon szolgálati időkkel, melyeket az megállapit: nem lehet czélszerüen szervezni a honvédtüzérséget. Én ezt elismerem, de hát mit csinálunk mi most? Épen a véderőről szóló törvényt módositjuk a szerint, a mint azt szükségesnek tartjuk. Én megvallom: szerettem volna, ha e törvény változtatása egy törvényben történt volna; azaz: hogy változtassuk meg az akkor elméletileg alkotott törvényt a gyakorlat kivánalmaihoz képest. Ha igy jártunk volna el: akkor kénytelenek leszünk vala behozni a tüzérséget is; és én azt hiszem: nem tévedek, midőn állitom, hogy ezen apró törvényeket azért osztották annyi felé, mert ha egyben, együtt tárgyaljuk vala a véderő ügyét: e tüzérségi kérdés jobban szembe tünt volna. De mivel igy változtatjuk a véderőről szóló törvényt: változtassuk meg ugy, hogy többé azon érv föl ne hozattassék, és hozzunk be oly szolgálati időt a tüzérségre nézve, mely arra nézve szükséges, hogy a kiképeztetés teljes legyen. Ez ellen semmi akadály fön nem forog, ezt tenni jogunk van, és ha elfogadtatik a kisebbség inditványa: tenni is fogjuk. Az egyének hiánya volt a 3-ik érv; erre nézve már megfeleltem föntebb. erre nem terjeszkedem ki. De kénytelen vagyok kifejteni azt: miért kivánom én, hogy a honvédség tüzérséggel láttassék el. Szemére vettetett pártunknak az, hogy a közös hadsereget depopularisálja, hogy átalában oda működik, hogy a közös hadsereg ne legyen népszerü, holott kötelességünk volna oda működni, hogy azt népszerüsitsük, testvéreinknek tekintsük, s hogy az iránt bizalommal viseltessünk.

Én azt hiszem, hogy e szemrehányás akkor volna helyén: ha a hadsereg valaha népszerü lett volna, és mi tettük volna népszerütlenné; de hiszen a hadsereg soha sem volt népszerü,

Digitized by Google

és most sem az; nem is képzelhetem azt az esetet, hogy népszerüsitni lehessen, mert bármit csináljunk is: jelen szervezetében azt népszerüvé tenni lehetetlen. *(Helyeslés bal felől.)*

Én csak egyet vagyok bátor ajánlani a t. kormánynak, és ez az: nagy hiba volna, ha mi itt a törvényhozó testületben utópiákkal ringatnók magunkat; és én azt hiszem, hogy még ha mi itt a bal oldalon táplálnánk utopiát: az még megjárná; de ha a kormány maga oly tényezőkkel számit, melyek nincsenek meg, melyeknek, nézete szerint is, csak meg kellene lenni: ez megbocsáthatatlan tévedés. Kétségbevonhatatlan az, hogy a hadsereg nem népszerü; kétségbe vonhatatlan az is, hogy soha sem lesz népszerüvé, olyanná, melylyel együtt érez, együtt küzd a nemzet; és azon hadsereg, melylyel a nemzet együtt nem vív, győz és veszit: győzelemre nem vezethető; és mert oly hadsereggel, melylyel a nemzet együtt nem érez, lehetetlen az országot védeni: épen azért kivánom a honvédséget tüzérséggel elláttatni; mert abból kivánok olyat, mely a nemzet reménye, bizalma, öröme legyen.

Mi nem vonunk le oly következtetéseket a franczia háboruból, milyeneket a miniszterelnök ur levont, hogy t. i. a kokárda még nem hadsereg; de levonjuk azon következtetést, hogy bármily czifra legyen valamely hadsereg és bármily kitünő: ha a nemzet nem érez vele együtt, nem győzhet az. Ott van a példa Franciaországban, ott volt a legczifrábban és legnagyszerübben kiállitott hadsereg, és mivel vele a nemzet nem érzett együtt: semmivé lett három csatában igen rövid idő alatt, ugy a mint a világtörténet még soha föl nem mutatta; 100,000-nyi csapatokban levén kénytelen magát megadni. E példán akarok én tanulni s azért akarom: hogy a magyar honvédség olyan hadsereg legyen, melylyel a nemzet együtt érezzen, melyben a nemzetnek bizalma legyen, és a mely minden fegyvernemmel tökéletesen el legyen látva.

De, t. ház, maga a honvédség mikép legyen bizalommal maga iránt: ha a legnagyobb, a legdöntőbb fegyvernemmel nincsen ellátva?! már pedig ha maga maga iránt bizalommal nem viseltetik, hogy érezzen iránta bizalmat más?

Azt mondják: a honvédséget fejleszteni kell, mert ennek szükségét belátják.

Igen, de mikor?

Akkor, ha a háboru itt lesz, mikor már semmivé fog lenni? Késő akkor abrakolni, mikor a csatába kell menni, azt mondja a régi magyar példabeszéd. — A tüzérség szükségét már a hadgyakorlatokból beláthatják, hol póznákkal, szalmacsutakokkal pótolják az ágyukat. Már azt hallottam, t. ház, hogy a kapanyél is elsülhet; de azt, hogy a szalmacsutak elsült volna — sohasem hallottam. Hogyan lehetne a nemzetnek olyan hadsereghez bizalma, hogy az meg fogja védeni, melynél az ágyukat szalmacsutakok képviselik? Az ilyen hadsereget egy másik, mely mindennel el van látva, a mi szükséges: bizonyosan semmivé fogja tenni. Vigasztalásul azt mondják, hogy majd adatik hozzá, mikor szükség lesz rá: osztrák tüzérség. Hát a hadgyakorlatokra miért nem adatik, hogy láthassa a nemzet, hogy valóban együtt működnek. Uraim, ha most nem adatik; bizonyára szüken fog ez méretni akkor is: mikor valóban szükség lesz rá.

Ohajtom még, hogy a honvédség tüzérséggel láttassék el azért is, mert ez a nemzet óhajtása. Én előttem nagy súlyú dolog az, hogy az a nemzet óhajtása.

Az igen t. pénzügyminiszter ur azt mondotta beszédében, hogy mikor a védcró-törvény alkottatott is: akkor is az volt a nemzet óhajtása, hogy nemzeti hadsereg teremtessék; mégis ő ez óhajtást igen könnyen átugorhatónak vélte azáltal, hogy a törvény nem olyan, mely tekintetbe vette volna a nemzet ez óhajtását.

Hogy helyes-e az, hogy a nemzet óhajtása e véderő törvény által nem teljesült-: azt nem fejtegetem; de előttem a nemzet óhajtása mindig nagyobb súlyú, s ha semmi egyéb nem volna is e kerdésnél, már az is képes volna engem gondolkozóvá tenni aziránt: hova adjam szavazatomat. Én tehát, mivel ezt igen nagy súlyú oknak tartom, kivánom, hogy a honvédség tüzérséggel láttassék el.

Nem tagadom azt, mit Éber Nándor képviselőtársam rosz néven vette pártunknak, hogy bennem is él azon kivánság, él azon remény, hogy a nemzet valóságos nemzeti hadsereggel láttassék el.

Nem utopia ez bennem, nem lehet addig nyugodt a nemzet, s nem lehet védelemben győzelemre kilátása: mig ilyen hadserege nem lesz.

Láttuk a legközelebb lefolyt háboruk alatt, hogy nemcsak a rendes hadseregre, nemcsak a honvédségre kell sulyt fektetni: szükségesek a guerillák és szabadvadász csapatok is. Ohajtanám, hogy ezek is szervezvé legyenek, nem akkor, mikor a szükség beköszönt: mert akkor késő; hanem előbb. A guerillacsapatok szervezésére akkor gondolni, mikor az ellenség bennvan: nem sokat ér; kell, hogy azok is előre legyenek betanitva arra, a miket tudniok kell, és okvetlenül igen nagy hasznot teendnek a rendes hadseregnek.

Mindezeket tanácsolnám lassan-lassan egymás után béke idején megtenni, midőn idő van rá, és legalább a honvédséget olyanná alakitani, hogy a nemzetnek hozzá bizalma legyen.

Digitized by Google

Pártolom Győrffy módositványát *(Helyeslés bal felől.)*

Degré Alajos: T. ház! Nem olvastam, de hallottam, I. Napoleon hires hadjárata után egy munka jelent meg ily czim alatt: „Napoleon — kein Feldherr, von N. N. kaiserlich königlich österreichischer Unterlieutenant“ — *(Derültség.)* Megvallom, azt hittem, hogy adoma, de mióta igen t. Pulszky Ágost képviselő urat a honvédekről hallottam nyilatkozni; kezdem hinni, hogy csakugyan létezett oly bátor k. k. Unterlieutenant, ki ezt a munkát meg merte irni. *(Derültség.)*

O kétségét fejezte ki az iránt, hogy vajon a bal oldal szembe merne-e szállni azokkal a mitrailleuse-ökkel. Talán nem tudja, hogy 48-ban a honvédek, az ép oly veszélyes és öldöklő kartácsszórókkal bátran szembeszállottak és hogy hála Isten, ezen oldalon még igen sokan ülnek, *(Közbekiáltás jobb felől: Itt is! Bal felől: Nem tagadjuk!)* és ha a haza megkivánja, ép oly lelkesedéssel fognak a haza ügyeért a mitrailleuseökkel szembeszállni, mint a mennyi lelkesedéssel Pulszky képviselő ur a tüzérség ellen és a közös hadsereg mellett szónokolt. *(Helyeslés bal felől.)*

„A tüzérséghez tudományos képzettség s tanulmány kell.“

Ezt mondja a t. képviselő ur.

Mi látjuk, hogy a 300 éves hires tüzérséget a két hetes honvéd tüzérség elnémitotta, megverte, sőt ágyuit is elszedte. Ha nem hiszi a t. képviselő ur: méltóztassék a közelében ülő Horváth Mihály hires történetirónkat megkérdezni: ennek irományai között mindenesetre lesznek ily jegyzetek.

Nem tudom, hogy e 22 év alatt az a háromszaz ados tüzérség annyit tanult-e, hogy most vele a versenyt kiállani többé nem lehetne. Ezt egyébiránt sem Sadova, sem Königgrätznél meg nem mutatta. Azt sem vagyok képes elhinni, hogy azon contingens, melyet 1848, 1849-ben kiállitottunk, annyira elbutult volna, hogy ma már azokból tüzérséget képezni nem lehetne.

Azt mondta továbbá Pulszky képviselő ur, hogy a baloldal a közös hadsereg iránt a bizalmatlanságot szítja.

Nem szükséges azt a bizalmatlanságot szitani, megvan annak magva; mert mind addig, mig a magyar katonát idegen földön, idegen tiszt, idegen nyelven vezényli: ne tessék ott bizalomra számitani, hanem tessék öket anyanyelven szólitani és vezényelni, és meg fogják látni, hogy a magyar katona akkor mennyivel ér többet. Jobban fog küzdeni, jobban lelkesedni és jobban harczolni, pedig az állam java a nemzet becsülete és a magyar névhez kötött vitézség ezt megkivánja.

Ennyit kivántam Pulszky ur beszédére megjegyezni.

Az igen t. miniszterelnök ur azt mondá: a közös hadsereg egy része a mi testünk és vérünk.

Szent igaz; de hát a nemzet vére miért nem csergedez itthon a haza ereiben? A nemzet teste miért van idegen földön eldarabolva? Ez nemcsak káros, de természetellenes is. Káros mert oly messziről az összpontositás egyrészről csiga lassusággal, másrészről óriás költséggel jár; természetellenes: mert ha egy mexikói kaktust ültetünk át Árvába, az ott csak satnyulni fog, mig eredeti hazájában erdővé nő. *(Ugy van! Ugy van!)* Ha a magyar katona hazai földet érez lábai alatt: megmutatta, hogy egy tizet ér és megáll azon utolsó lehelletéig. *(Igaz! Ugy van! bal felől.)*

Az igen t. miniszterelnök ur példát vett a franczia hadsereg szomoru történetéből, azt mondván, hogy elbizakodván a francziák erejükben: legyőzettek. De ha annyi lett volna a franczia katona valóságban mint volt papiron: akkor megfelelt volna Európa várakozásának és a nemzetének is; de miután egy hütlen kormány, egy áruló fővezér és egy tehetetlen császár a hadsereg legnagyobb részét zsebre rakták: akkor természetesen a világ s magok a francziák, csak akkor látták, hányadán vannak: midőn az ágyuk megdördültek. Ezen példa tehát bizonyára nem a kormány, hanem inkább a nemzet mellett szól. *(Helyeslés bal felől.)*

Azt mondá a miniszterelnök ur, hogy nehány száz, vagy nem tudom ezer honvéd tisztre lenne szükség. Kár hogy egyuttal nem mondta meg, hogy micsoda qualificatio szükségeltetik? mert én tudok példát fölhozni, hogy egy kitünő honvédtiszt, ki már 1848. előtt 24 éves korában kitünő escadronkapitány volt az osztrák hadseregnél, s a magyar hadseregben is kitünő szerepet játszott, mint ezredes a törzskarnál: kétszer folyamodott, de hasztalanul, bár sem magánjelleme, sem élete ellen kifogást tenni nem lehet, sőt — nem tudom bünül vagy érdemül rovatik-e ez föl neki — a közbeeső idők alatt egy alkalommal be is volt csukva politikai vétségért.

Mondom ezen kitünő tiszt kétszer folyamodott és folyamodása válasz nélkül jött vissza. Tudok egy másik esetet. *(Halljuk!)*

Egy honvédkapitány, ki az osztrák hadseregbe besorozva, ott főhadnagy volt, s onnan kilépve honvédségbe akart lépni: folyamodott, és nem is válaszoltak folyamodására.

Ha ez igy van: miért panaszkodnak hát, hogy nincsenek tisztek? *(Igaz, ugy van! bal felől.)*

Digitized by Google

Az igen t. pénzügyminiszter ur azt mondá: iparkodjunk, hogy gyermekeink jó szellemet vigyenek a hadseregbe. Igen nagy köszönettel veszszük, vagy legalább veszem én, hogy a kormánypártról jön ezen fölszólitás.

En ugy tudom, és ugy tapasztaltam, hogy a hadsereg szelleme csak a följebvalóktól jön. A hadseregben mindig csak vorschriftsmässig volt a szellem, *(Ugy van! Ugy van! Bal felől.)* s a ki oda más szellemet vitt be: az életével játszott. *(Ugy van! Ugy van! Bal felől.)* Hogy pedig milyen volt azon vorschriftsmässig szellem, erre nézve egy igen szomoru példát hozhatok föl. *(Halljuk!)* Egy igen-igen előkelő család sarjadékáról hallottam, ki hazulról mindenesetre jó nevelést, hazafiságot és magyar érzelmet vitt magával: néhány év alatt a hadseregben annyira megmételyezték őt, hogy midőn atyja politikai vétség miatt kötélre itélteltetett: pezsgőzött, s atyja biráinak egészségére ivott. *(Mozgás és fölkiáltások: Szörnyüség! Zaj és fölkiáltások: Ki volt az?)*

Én részemről igen nagy köszönettel fogok tartozni a t. pénzügyminiszter urnak és azt hiszem mások is, ha alkalmat fognak nyujtani a nemzetnek, hogy a hadsereghez jó szellemet hozzon; de erre mindenesetre szükséges, hogy a hadsereg hozassék be az országba.

Egyébiránt pártolom a kisebbség inditványát. *(Helyeslés és éljenzés bal felől.)*

Clementis Gábor: T. ház! A vitatkozásnak ezen előhaladott szakában már igen kevés maradt hátra, a mit megemlitenem lehetne, s ezen kevésnél is szigoruan a vitatkozás két tárgyához fogom magamat tartani: értem a beterjesztett törvényjavaslatot és az osztályok kisebbségének véleményét.

A szőnyegen levő törvényjavaslat tárgyát a honvéd-lovasság szaporitása képezi.

Minthogy ezt a főnálló honvédrendszer, vagyis helyesebben mondva: az átalános hadkötelezettség elvének természetes kifolyásaul kell tekintenem: a jelen törvényjavaslat mint elvi kérdést magában nem foglaló és pusztán financziális és administrationális ügygyel foglalkozó, komolyan vita tárgyát, nézetem szerint, alig képezheti.

Hogy honvédségünk száma évről évre növekedni fog; hogy létszámának fokonkinti növekedése különböző czimeken, nagyobb és nagyobb pénzáldozatokat fog igénybe venni: ez előrelátható és valószinüleg köztudomásu tárgy volt akkor is, midőn honvédelmi rendszerünk törvényileg inauguráltatott.

Nincs is e házban senki, ki e törvényjavaslatnak, illetőleg az abban foglalt rendszabálynak, ilyetén jogosultságát kétségbe vonná. Sőt azon párt is, melyhez tartozni szerencsém van, készséggel elismeri ennek eme speciális sajátságát: bár szavazatával, átalánosan ismert indokokból, hozzá nem járulhat.

A t. jobb oldal szónokai, a vitatkozás folyama alatt több izben igen eltérő discussiót a szőnyegen levő tárgyhoz visszavezetni óhajtván: a lovasságnak nagyobb mérvbeni szaporitását hangoztatták.

E tekintetben Szüllő Géza t. képviselőtársam szintén a végletekig ment, midőn azt állitotta, hogy, mindenekfölött a lovasságnak rendkivüli mérvbeni szaporitását kell szem előtt tartanunk, és ezen állitásának indokolására, a most lefolyt franczia-porosz háboru tapasztalataiból meritett indokokat.

Engedje meg a t. képviselő ur, hogy e nézet tarthatlanságát egy pár szóval indokolhassam. *(Halljuk!)*

Kétséget nem szenved, hogy hajdan a lovasság gyors és váratlan föltünéseivel, és szinte ellenállhatlan rohamaival hatalmas és mondhatnám első rendü tényező volt a csatatéren. De ujabb időben, mint egy meglőtt Titán, érezni kezdé, miszerint erélye lankadásnak indul. Azon harczfolytató fél, mely nagyszámu lovasság fölött rendelkezik: alig talál már itt-ott alkalmas tért a kibontakozáshoz, s bár Wágramnál, a Moskwa partján és Balaklavánál nagyobb mérvü lovassági hadmüveleteket láthattunk: tagadhatlan mindazáltal, hogy ezen esetek mindinkább gyérülnek, vagy legalább szerényebb mérvekre törpülnek.

És mi az, a mi ezen imposans hatalom életerén dúl? Első sorban a mezei cultura. Olaszországban 1849-ben a hatalmas ausztriai lovasságnak nagy része szakasz-csapatokban volt kénytelen a közlekedési utakon vesztegelni és tétlen szemlélőjévé lenni az előtte vivott csatáknak. Franciaország nagyobb része coupirt minősége miatt, alig alkalmas többé nagyobb mérvü lovassági müveletek kivitelére. Angliában ismeretes dolog, hogy a Hyde-parkon kivül alig találunk helyet, hol egy lovassági osztályt fölállitani lehetne. Igenis, a mezei cultura sorompóiba száll e hatalom ellen, és lassan bár: de bizonyosan diadalmaskodik is fölötte. Sokkal biztosabb és hatályosabb a nagy tömegü lovasság ellen a lőfegyver különböző nemeinek tökéletesbitése.

Ezen sejtelem már akkor keletkezett bennünk, midőn a krimi hadjárat után az ujkori hadászat első életjeleivel találkoztunk. Ezen sejtelmet az 1859. és 1866-iki hadjáratok teljes mérvben indokolták; és emlékezhetünk arra, hogy jelesül az 1866-iki hadjárat után, lelkünkbe mély szánalmat öntött azon meggyőződés, miszerint lovasságunk, melyre mindenkor a büszkeség egy nemével tekintettünk: valószinüleg kényszeritve

Digitized by Google

leend lemondani azon dicsteljes hivatásáról, melyet az minden időben oly büszke önérzettel teljesitett. Ez volt a lovasságról az átalános vélemény a franczia-porosz hadjárat előtt. Hogy strategiai és taktikai tekintetben ezen utóbbi hadjáratban gyüjtött tapasztalatok milyen elveket állapitottak meg: az tudomásunkra még nem juthatott.

A tudomány és itészet valószinüleg foglalkozik már azon nagybecsü anyaghalmazzal, melyet e hadjárat szolgáltatott; és én nem kétlem, sőt bensőleg meg vagyok győződve, hogy csodás eredményekkel fogunk meglepetni.

De engedje meg a t. képviselőház, ha nem hitethetem el magammal, hogy ezen eredmények között a lovasságnak nagyobb tömegekbeni működtetése, és ennek folytán nagyobb mérvbeni szaporitása helyt foglalhasson. Ezekután szintén fölösleges mondanom, hogy nem osztozhatom Szüllő Géza képviselőtársam nézetében; s ehez még azon kijelentést csatolom, hogy mindaz, mit jelenleg a lovasságnak nagy mértékbeni szaporitása ellen fölhoztam: a szőnyegen levő törvényjavaslatot egyátalán nem érinti. *(Halljuk!)*

Áttérve az osztályok kisebbségének véleményéhez: a magyar honvédségnek tüzérséggel, müszaki osztályokkal és mindazon kellékekkel való ellátására nézve, melyek egy önállólag működő hadsereg mozgósitásához okvetlenül szükségesek, azok után, melyek a ház ezen oldaláról már mondattak: csak kevés mondanivalóm marad. Nem is fogom az imént jelzett kellékek szükségességét indokolni: a t. kormányt, ugy látszik, e tekintetben meggyőznünk nem sikerülend; készséggel átengedem tehát ezen szerepet azoknak, kiknek bővebb szakismerete és ékesszólása több szerencsére számolhat. Azonban nem mellőzhetem, hogy két ellenvetésre ne reflectáljak, melyekre ugy látszik a kormány igen nagy sulyt fektet: egyik a pénz kérdése.

A jobb oldal egyik szónoka számvetés alapján megállapitotta azon milliók összegét, melybe állitólag a honvédtüzérség kerülni fogna.

Engedjen meg nekem a t. képviselő ur, valamint a t. pénzügyminiszter ur is, ki ezen kiszámitást magáévá tette, hogy ezen calculus hitelességét kétségbe vonhassam.

Az ilynemü kiszámitás, a tüzérségi fegyvertannak és mindazon sokoldalu munkálatoknak, melyeket az ütegek fölállitása és fölszerelése okvetlenül megkivánnak, oly mély ismeretét föltételezi, hogy — talán nem sértem, ha kijelentem; — ily alapos és mély szakismeretet a t. képviselő urnál feltételezni alig merek. Nekem ugy látszik, hogy az országnak az anyagszolgáltatásra nézve kedvező helyzete sem vétetett kellő figyelembe. Bányáink, — hála a végzetnek, — az ércz minden nemében bővelkednek, és Szlavoniának eddig még el nem árusitott erdői jutányos és olcsó fát szolgáltatnak; de bármilyen legyen is az összeg, melyet a honvéd-tüzérség felállitása igénybe fog venni: az távolról sem fogja elérni azon magaslatot, melyet p. o. a pesti sugárut költségeinek végzárlata fog felmutatni. Ezen sugárut szükségessége és üdvösségéről igen eltérők a nézetek. Egyébiránt, hogy a fukarkodás akkor, midőn az ország biztonsága érdekében beható intézkedések tétetnek, egyátalán nem indokolt, sőt veszélyes: az ezen oldalról már több izben hangsulyoztatott.

A másik ellenvetés a fenálló törvényre és törvényesitett rendszerre való hivatkozás. Uraim! sem Magyarország, sem Ausztria nem bizik az osztrák-magyar hadsereg harcz- — vagy a delegatió egyik ujabb terminologiai terméke szerint — győzelemképességében. Ez, azt hiszem, köztudomásu dolog. Hiszen ezt maguk, ezen hadsereg nek kitünő és függetlenebb tagjai, sem titkolják.

A diplomatia értekezleteiben mérlegbe vettetik és szorgalmasan registráltatik ezen fontos jelenség. Sőt a sajtó is, mint közérdekü kérdésről, gyakorta tesz róla emlitést. Hosszas volna mindazon speciálitásokat elősorolni, melyek összessége ezen hiányt, t. i. a véderő harczképtelenségét constatálják. Az országos ellenzék s vele együtt a nemzet nagyobb része, teljes ismeretével ezen veszteljes helyzetnek, és azon aggodalomban, mely a haza jövője iránt lelkében honol: szakadatlanul ösztönzi őt, hogy az adott körülmények keretében minden törvényes eszközt fölhasználjon, melyet a haza fenlétének biztositása tekintetében czélhoz vezetőnek itél. Ezen törekvések megtörtek eddigelé a t. jobb oldal tántorithatlan ellentállásán; a törvényre mutatnak önök, mely országokat felforgató események előestéjén nem engedi, hogy a nemzet saját kezébe vegye azon intézkedéseket, a melyeket területének biztositására szükségesnek tart. Megkötötték önök kezeiket, megkötötték a kiegyezkedés kötelékeivel és egy helytelenül értelmezett loyalitás védszárnyai alá rejtőzve: kénytelenek önmaguk előtt bevallani, hogy ha továbbá is a nemzet ezen akaratával ellentétben fognak maradni, oly felelősséget vállalnak magukra, melyek sulyát alig fogják elbirni.

Mi t. ház! nem nyugodhatunk mindaddig, mig veszélyszülte aggodalmaink meg nem szünnek; és most, miután a kormánynak ismételt és határozott kijelentése után azon reményről le kell mondanunk, hogy honvédelmünket egy önmagában kiegészitett hadsereg szinvonalára fejleszthessük, kijelentem: miszerint nem fogunk megszünni önöket untalan serkenteni, hogy ha-

Digitized by Google

zánk biztonsága érdekében hova-hamarább behatólag intézkedjenek, és a nemzetnek legforróbb óhajait betölteni siessenek; és ezt ismételve fogjuk cselekedni, mert erős meggyőződésünk, hogy ezen törekvéseink a nemzet általános elismerésével találkoznak. Igenis, a nemzet önálló hadsereget követel, s mi e követelésnek fáradhatlan szószólói leendünk e teremben mindaddig: mig e követelés teljesitését eszközölhettük. Pártolom az osztályok kisebbségének véleményét.

Szüllő Géza: T. ház! Én személyes kérdésben akarok szólani. (*Halljuk!*)

A t. előttem szóló képviselő ur azon állitásommal szemben, miszerint minden 1000 fegyveres után számittatni szokott egy század lovas és 3 ágyu, és hogy ezen arány szerint 429 ágyunak beszerzése volna rögtön szükséges, mely 15 millió forintot venne igénybe; mondom, ezen állitásommal szemben a t. képviselő ur éntőlem megtagadja, hogy alaposan tanulmányozhattam volna a kérdést. En mielőtt e házban valamit mondok, azt alaposan tanulmányozom, és igy ismétlem, amit előbb mondtam, hogy 15 millió frtba kerül 429 ágyunak beszerzése. (*Helyeslés jobb felől. Nagy zaj bal felől és félkiáltások: Ez nem személyes kérdés! Más oldalról ellenzés.*)

Mátyus Arisztid: T. ház! nem szivesen emelek ezuttal szót, mert ugy látom, hogy a háznak türelme, és a tárgy is ki van meritve. De fel kell szólalnom, mert nem hagyhatom viszonzás nélkül a pénzügyminiszter urnak a mult ülésben tett nehány nyilatkozatát. Ha e nyilatkozatokat én előttem mások már figyelembe vették volna: nem láttam volna szükségesnek, hogy kénytelen legyek a t. ház figyelmét igénybe venni. Gyakran történt már, t. ház, az, hogy itt a közös hadsereg szelleme fölötti aggodalmainak az ellenzék egyik vagy másik tagja egyik vagy másik alakban kifejezést adott.

E nyilatkozatok soha nem találtak tetszésre a tulsó oldalon.

A mult alkalommal tegnapelőtt azonban a pénzügyminiszter ur méltóztatott egy ily nyilatkozatot nemcsak nem tetszéssel fogadni, hanem az ellenében mintegy határozott vetot jelenteni ki. Erre nézve lehetetlen, hogy — mert véletlenül épen én voltam az, a ki egy közbenszólásommal figyelmét egy pár perczre magamra vontam — hogy a tárgyhoz ne szóljak. A pénzügyiminiszter szavai, melyek erre vonatkoznak, a következők: „Ha Tisza aggódik a hadsereg szelleme miatt, abból nem az következik, hogy fölhagyva azt, letéve arról, igyekezzék megmenteni a honvédséget: hanem az, hogy igyekezzék oda hatni, hogy megjavuljon a szellem a hadseregben. . . . (*Mátyus Arisztid közbekiált: Az nem lehet!*) . . de lehet! a magyar elem 42%-ot ad a közös hadsereghez, és ha ez nem elég arra, hogy rálehelje a maga szellemét: akkor tehetetlen, s ha a szellem, melyet rálehel, rosz, ugy az első sorban ezen nagy contigens bűne."

Fölösleges megjegyeznem, t. ház, hogy mig én a pénzügyminiszter e szavait egyszerüen elolvastam: ő oly hévvel mondotta azokat, hogy a hatás mintegy kétszerezve volt. E szavakkal szemben, t. ház, azt tartom, hogy a pénzügyminiszter ur vagy tényeket ignorál, és miután ez magában nem bün, bátor vagyok azon szót használni, hogy: készakarva; vagy pedig ez utóbbikról nem akarom föltenni, — hogy készakarva meghamisitja a mult és a jelen történetét. Felhivást tett, hogy mi javitsuk meg a közös hadsereg szellemét.

Az én felfogásom szerint ez vagy egy megfoghatlan illusió, vagy pedig, ugy szólva, egy neme a kihivásnak az egész nemzet ellen. És miután a miniszterelnök ur a nehány nap előtt tartott utolsó beszédében azt mondotta, hogy nincs kényes kérdés annak, ki jól megfontolja a czélt és megválasztja az eszközöket: én e szavakat jeligéül veszem. Engedjék meg, hogy tartózkodás nélkül szóljak a közös hadsereg szelleméről. Csak nehány szóval legyen nekem szabad, mielőtt ezt tenném, véleményemet afölött kifejeznem: mit tartok én okvetlenül szükségesnek egy hadseregben, s hogy mily szellemtől akarom én azt átlengetni. És e részben én nem theoriát adok elő; nem ideálistának mutatom be magamat, hanem szavaim talán gyökereznek a müvelt Europa, a müvelt világ ujabbkori történeti, társadalmi és politikai fejlődésében. És e házban sem ujak már ezen eszmék, mert csak legutóbb Ghyczy Kálmán mélyen t. képviselő ur is magasztos szavakban adott ennek kifejezést egyik beszédében, az ujonczozási törvényjavaslat tárgyalása alkalmával. A kormány férfiai, tisztelt képviselőház, e nézetet: ugy látszik, nem osztják.

Én attól tartok, hogy azért: mert egy képzelt kényszer-helyzetnek engednek; de mert a miniszterelnök ur azt már annyiszor megtagadta és legutóljára is határozottan tagadásba vette, hogy a magyar kormány, bármely kényszerhelyzet alatt állana: tehát nem ezt kell föltennem; hanem valóban azt, hogy a magyar kormány a nemzet bizonyos aspirátiói irányában, ha birt is azelőtt, de ma már nem bir érzékkel. Én szerintem, t. ház, csak egy oly hadseregtől várhatni a haza megvédését, mely nem gépies eszköz, akár egy hadvezér, akár egy kormány kezében; melynek tagjait egymáshoz nem a fegyelem merev kapcsa köti, és mely nem egyedül a zászló dicsőségeért küzd. Én szerintem, t. képviselőház,

Digitized by Google

bármely hadsereget egy benső szellemnek kell átlengeni. Nem mondok ujat, de el kell mondanom, mert csak abból lehet következtetni a mostani hadsereg szellemére. Én szerintem, és bizonyára a t. képviselő urak szerint is, a legfőbb czélnak, melynek mindenkor a katona szeme előtt kell lebegni: a szabadság, az állambiztonság föntartása eszméjének kell lenni. E czél iránt minden egyes katonának, mennyire miveltsége megengedi, magával tisztában kell lenni; de tisztában kell lenni legalább aziránt, különösen a katonaság magasb tisztjeinek, hogy az alárendelteket fölvilágositani, az alárendeltek szellemét, a mennyiben az hiányos volna, fejleszteni kell.

De hogy ez megtörténhessék, t. ház, kell az, a mi nálunk nincsen, és a mit a ki tagad, az én fölfogásom szerint, csak az igazsággal helyezi magát ellenkezésbe; mondom, kell az, hogy a katona magát polgárnak is érezze. De, hogy e belső kötelék létesüljön, kell: hogy anyagilag és erkölcsileg legyen a társadalomhoz füzve, s hogy sohase helyezze magát ellenkezésbe a polgári elemmel. Mindennek ellenkezőjét látjuk azonban a hadseregben; holott ezen szellemnek a hadsereg minden részében egyiránt meg kell lenni. E czélból kell a fölebbvalóknak jótékonyan hatni az alábbrendeltekre és igy kell fejleszteniök azokban a szabadság érzetét.

Meghiszem, hogy egyesek a hadsereg tagjai közt is, de meghiszem, hogy a hadsereg legtöbb tagja önmagában ily érzelmektől van áthatva; de, hogy ezen érzelmeket a seregbe át nem viszi, hogy ott működése, hivatása körében nem e szellemben jár el: az is tény, s ez jelzi a közös hadsereg szellemét. Nem tagadom, t. ház, az utólsó időben tapasztalunk javitásokat a közös hadseregben, administrationális ügyekben s fölszerelés tekintetében, sőt a seregnek harczászati kiképzésében is, ezt be kell vallani. De, hogy szelleme még mindig a régi bureaukratiko-centralistikus és katonailag kasztszerü: azt kétségbe vonni nem lehet, és e szellem az, mely minket nyugtalanit, s amely fölött mi aggodalmainkat minden alkalommal kifejezzük.

Nem tagadhatja senki, hogy a katonai és polgári elem között merev ellentét áll fön, és ennek nem a polgári elem az oka: hanem a katonai; mert ez egy alkalmat sem használ föl ezen ellentét elháritására; ellenkezőleg minden kinálkozó alkalmat elutasitva, az ellentétet mesterségesen is föntartja.

Bátor leszek egy példát fölhozni. E példa a delegatiók történetéből van meritve.

Én üdvözlöm Ernust t. képviselőtársamat, hogy birt annyi független meggyőződéssel, hogy ott a magas rangu tábornokokkal szemben az ugynevezett „Säbel" — történetét fölmerte hozni. Üdvözlöm, hogy polgári kötelességét teljesitette, midőn fölhivta a katonai hatóságokat, hogy szüntessék meg a szolgálaton kivüli fegyverviselést, hogy ráutalt azon számtalan szomoru esetre, mely naponta fölmerül. *(Mozgás jobb felől.)*

Én nem tudom, hogy ezen szavak-e azok, a melyek mosolyt csalnak a miniszter urak ajkaira, vagy az, hogy nem gondolják, hogy előadásom a valónak megfelel. Ha ez utóbbi lenne: akkor sajnálnám, ha a t. ház is kétségbe tudná vonni a valóságot; ha az első lenne: akkor a miniszter urak humanisticus érzelmei előttem igen rosz szinben lennének föltüntetve. *(Helyeslés bal felől.)*

Ernust t. barátom interpellatiójára, a hadügyminiszter képviselője, kifejezem nyiltan e parlamentben, egy szégyenteljes választ adott. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Válasza az volt: „Nem lehet a szolgálaton kivüli fegyviselést megszüntetni, mert ezáltal a katonai szellem csonkulna, és a szolgálaton kivüli fegyverviselés a katonai szellem föntartására szükséges."

Szomoru, tisztelt képviselőház, igen nagyon szomoru, hogy az osztrák-magyar birodalomban oly állapotok vannak, hogy Magyarország jövője oly tábornokokra van bizva, a kik ily félszeg, absolutistikus, és a soldateska uralmából visszamaradt eszméket táplálnak. *(Élénk tetszés bal felől.)* Ott van Franczia országnak imperialisticus hadserege, mely, hogy megbukott és elenyészett: reánk szomoru intő példa. Ott sem volt szabad szolgálaton kivül fegyvert viselni; még maga a császár, kinek minden hatalma csak a szuronyokra támaszkodott, sem tartotta szükségesnek, mesterségesen szitani és föntartani a katonai és polgári elem között az ellentétet. Nálunk szükségesnek tartatik, hogy előtérbe legyen állitva mindenekfölött a katonai szellem és fegyelem; mert az osztrák hadsereg különböző nemzetiségekből áll. Ez, ha nem is mondják ki nyiltan, de bizonyosan utógondolatjukat képezi. Én ezt nem fogadom el okul először azért: mert azt hiszem, hogy ha a különböző nemzetiségek intézményeink szellemét ismerik, ha a szabadságot és az alkotmányt látják megőrzésükre bizva: akkor a fegyelem merev szelleme nélkül is összeolvadnak a közös czél, az alkotmány és a szabadság megvédésére. Ha pedig ez nem áll: akkor a következtetés igen szomoru, mert ha ezen nemzetiségi elemek a háboru idején, a harczmezőn nem fognának egymáshoz simulni, és nem fogják maguk közt a benső kapcsolatot érezni; hanem csak a fegyelem rideg békója által érzik magukat egymáshoz csatolva: akkor e seregben ne méltóztassék bizni, mert az első vereség esetében szét fog mállani, és akkor hiába lesz a com-

Digitized by Google

mando, mert azzal azt visszaforrasztani többé nem lesz lehetséges.

Vagy ok tehát a külön nemzetiségi elem, vagy nem ok? ha nem ok: akkor nincs veszély, akkor nincs mit tartani a nemzetiségi rosz szellemtől, — és akkor miért nem javul a soldateskai szellem? ha pedig ok: akkor miért gátolni a magyar nemzeti haderő fölállitását?

Szerettem volna, ha a tisztelt pénzügyminiszter ur részletesebben megmagyarázta volna, mikép gondolja, hogy azon 42%-al, a mint mondani tetszett, a hadsereg szellemét, ha rosz, meg lehessen javitani?

Talán ugy, ha az értelmiség beáll? Azt én még elégnek nem tartom. Mert ha csupán a magyar értelmiség tömeges részvéte által lenne elérhető a magyar hadsereg szellemének megváltoztatása: köszönöm a prognosticont; de azt igen szomorunak tekintem: mert ahhoz hosszu évek sora kell, és nem hiszem, hogy a hosszu évek során át nagyobb veszedelemtől védve legyünk; azt hiszem: el fog jönni nemsokára ideje annak, hogy az összes nemzeti erőt, az összes védképességet igénybe kell venni; és azt hiszem, a véderő akkor fogja hazánkat megmenteni, ha vagy külön nemzeti erőnk lesz, vagy azon erő, melyre bizzuk a haza védelmét: jelen szellemében ki lesz vetkőztetve. (*Helyeslés a bal oldalon.*)

De ha nem tömegesen állunk be: mikép hassunk a tábornoki karra? Uraim, ne kivánják, hogy keserü legyek. A tábornokok közt vannak ugyan szakértő férfiak; de nagyobb részük még az osztrák-magyar alkotmányos viszonyok szinvonalán sem áll, nemhogy a törekvésünk végczélját képező alkotmány szinvonalán állana. Ha a tisztekre tekintünk: eléggé ki volt fejezve, hogy tiszteink száma csekély, csekélyebb, mintsem hogy általuk a szellem javitására hathassunk; a közlegénységtől ezt nem kivánhatja senki.

A mi az intézeteket illeti: bizonyos, hogy ifjaink legnagyobb része még az anyanyelvét is elfelejti azon 3—4 év alatt, mit ebben tölt. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy megszüntek magyarok lenni, hanem elvesztik azon érzéket, melylyel a magyar érdekeknek tartoznak.

T. ház! Még csak egy tárgyról akarok néhány perczig szólani.

Én szeretek komolyan gondolkozni különféle jelenségekről. Komolyan gondolkoztam afölött, hogy egy parlamentben, hol mind tiszta, igaz magyar hazafiak vannak: oly különbözőleg gondolkoznak, s oly különböző fogalmakkal birnak a jelen esetben, különösen a haza védelmének kérdéséről. Ez igen nagy kérdés, uraim, és én nem vagyok képes magamnak máskép felelni, mint hogy eltérő felfogással és nézetekkel birunk a haza jövője felől, s eltérő, különböző véleménynyel birunk a birodalom jövő sorsa fölött.

Képviselői kötelességemnek tartom, erről is tartózkodás nélkül szólani.

Én is kezet fogok Éber képviselőtársammal, ki azt mondja: szövetségesre van szükségünk. Én is fel akarom tartani e szövetséget, és nem nézek a csillagokba: de mindig a földre. De mig ő csak a földre néz, és nem néz maga körül; én szeretek magam köré is tekinteni. Én szeretek arról is gondolkodni, hogy ha szövetségesünk nem lenne elég erős megvédeni a magyart: mi fog akkor történni? Nézetem szerint, ha azon uton haladunk, melyen a kormány és a többség halad; s ha még jókor, az utolsó perczben, a meddig még van idő, meg nem fordul: elveszünk. (*Justh József fölkiált: El!*) Ne méltóztassék Justh képviselő urnak, ki, mint külseje is mutatja, érdemekben és tapasztalásokban nálam gazdagabb, szerénytelenségnek nevezni egy ifju ember meggyőződésének nyilatkozatát. Nem tehetek róla, erős meggyőződésem: hogy, ha meg nem fordulunk jókor: elveszünk. Méltóztassék Éber képviselőtársamnak kissé a szürke homályba nézni, erőltesse meg szemeit, s lássa át a veszedelmet, mely hazánkat fenyegeti, és ha látja, — pedig hiszem, hogy a veszélyről fogalommal bir: — akkor ne mondja, hogy a közös hadsereg az egyedüli óvszer a veszély ellen, és hogy csak általa van hazánk biztositva. Mert, ha a közös hadsereg, - mit ne adjon a jövő — meg lesz verve, s meg fog semmisülni: okvetlen megsemmisülünk mi is; (*Helyeslés bal felől*) mert annyi időt sem engednek ma a népeknek, hogy fegyverkezhessenek, mint engedtek 1848-ban. Mai nap a csaták, háboruk sorsa rövid hetek, hónapok alatt dől el, s ha nincs előkészület a hadsereghez, ha nincs fegyver, sem kellő képzettség, mert a vitézség maga nem elég, szóval ha nincsenek egy erős, teljes hadsereg elemei a hazában előkészitve: nem lesz időnk utóbb azt megteremteni, s nem fogjuk magunkat megvédeni tudni.

Avagy azt mondja Eber képviselőtársam, hogy, ha e szerencsétlenség bekövetkezik: akkor a magyar nemzet ugyis elvész? (*Prileszky közbeszól: Ugy van!*) Köszönöm ez „ugy van"-t; de a magyar nemzet nem köszöni meg egy képviselőnek azt, ha egy veszélyes eshetőségre vonatkozólag valaki azzal áll elő, hogy neki, mint parlamenti tagnak, azon meggyőződése van, hogy akkor a nemzet elvesz; mert a nemzetnek nem szabad elveszni! Gondolt-e az igen tisztelt kormány azon eshetőségre, a melynek föltünedező jeleit már ma látjuk? Hogyha t. i. azon egyedüli kapocs, mely a birodalom népeit egymás-

Digitized by Google

hoz fűzi: lazul; és jöhetnek oly szerencsétlen események, hogy az nemcsak lazulni fog, hanem épen szétszakad, — nem titok ez, és nem tartom inparlamentális és inpolitikus nyilatkozatnak erről beszélni, — hogy az osztrák-magyar birodalom maholnap meg fog szünhetni azon alakban, melyben létezik. De nekünk akkor is kell még léteznünk, és a felséges uralkodóháznak is kell létezni, de csak általunk fog ez történhetni. Ily körülményekre reflectálnunk kell, ha belőle nyilvános politikát nem üzünk is, mert csakugyan helytelen lenne a kormányférfiak részéről, ha minket itt e házban ily politikai lehetőséggel fognának rémitgetni. De gondoskodnunk kell arról, hogy az események minket, ha bekövetkeznek: készületlenül ne találjanak.

Ezek azok, a mik okozzák, hogy oly eltérő véleményben vagyunk: a tisztelt jobb oldal és ellenzék a haza védelmének kérdése fölött. Méltóztassék számolni, mélyen tisztelt képviselő urak az eseményekkel. Méltóztassék a hazát mindenesetre oly állapotba helyezni, hogyha egy catastropha bekövetkezik, és ha a roppant költséggel föntartott közös hadsereg meg fog szünni: hogy akkor is a haza védképes legyen; mert ha a haza védtelen lesz, önöknek öntudata keserü szemrehányásokat fog tenni; mi pedig önökkel együtt fogunk elveszni, mert akkor már mi sem leszünk képesek a hazát megmenteni.

Ez az álláspont, melyért az ellenzék minden perczben, minden órában hangoztatta szavát és emelte kéréseit a kormányhoz.

Ezen álláspont van kifejezve a kisebbség véleményében, azért azt pártolom. *(Élénk helyeslés a bal oldalon.)*

Berzenczey László: T. ház! *(Eláll.)* A türelem kifáradt, t. ház, de az enyém is kifáradt: nem szoktam én sokat mondani, és ezen keveset is röviden fogom elmondani. Ha nem lettek volna oly jelenetek, miket szónélkül hagynom nem lehet, nem szólaltam volna föl, de előttem főleg kettő tünt föl. Az első az, hogy mikor hazajöttem, az fájt leginkább, hogy az itthoniak közül kiki azzal dicsekedett, hogy mennyivel szenvedett többet, aki számüzve volt, vagy aki itthon maradt.

Nem csodálkoztam azon, hogy sokan megtörtek; a mi engem leginkább meglepett, az az volt, hogy a fiatalságot, az uj nemzedéket egészen más szellemben láttam, mint a melyben mi voltunk, mikor fiatalok valánk.

Én nagyobb ambitiót a magyar és erdélyi fiatalságnál nem láttam, mint az ugynevezett „jeunesse dorée"-hez tartozni. Azt szokta a fiatalság mondani: csak ő élt volna 1848-ban, ő megmutatta volna a jó politikát, és nem lett volna háboru. Hogy ily jeunesse dorée nálunk is van, azt látom; de hogy miből ered, azt nem tudom. De hogy egy a számüzetésben felnőtt fiatal, mint ifj. Pulszky képviselő ur is, mint ezen jeunesse dorének egyik képviselője, rukkol be a képviselőházba: ezt meg nem foghatom. *(Derültség.)*

Éber képviselő ur angol komoly megfontolással és számitással megmondta nekünk: ragaszkodjunk a szigoru valóhoz, és ismerjük el mik vagyunk. Valóban tökéletes igazsága van a t. képviselő urnak, hanem van arra egy régi paraszt közmondás: ha egy okos ember számba veszi, mennyibe kerül a palacsinta, sohasem fog palacsintát enni.

De kérem, ha mi hideg angol számitással kiszámitjuk, hogy mi hányan vagyunk: csodálkoznunk kell azon legelső magyar csapatokon, melyek Európa közepébe betörve, azon merészségre vetemedtek, hogy egész Enrópával háborut folytassanak. Ennél boldogtalanabb vállalkozást lehetett volna-e még csak képzelni is? Ily vállalkozást — és sikerült — megkezdeni semminemü józan számitás nem tanácsolt. Ha hideg angol számitással kiszámitjuk, hányan vagyunk, és mégis saját állami létet és nemzetiségünknek helyet követelünk Európa közepén: ez valóban hideg számitás szerint nagyon nevetséges lehet; de mégis elég vakmerők vagyunk itt a parlamentben ülni, elég vakmerők vagyunk hinni, hogy minisztereinket Európában is minisztereknek tartják, és hogy mi valóságos nemzet vagyunk.

Éber Nándor barátom egy nagy szót mondott, és én valóban csodálkozom, hogy Zichy Manó gróf erre fel nem ugrott, *(Derültség)* a ki már azt is rosz néven vette, hogy az mondatott itt, hogy valami ősztrák-magyar tisztek futottak. Pedig az ő szomszédságában Éber Nándor sokkal erősebbet mondott, t. i. azt mondotta, hogy műszaki csapatokban nem lehetnek magyar tisztek, mert ott a protectio nem járja, ott tanulni kell. Ugyan, kérdem: ki sértett meg inkább egy osztrák-magyar tisztet, Németh Albert-e, vagy Éber Nándor, a ki azt mondotta, hogy ott tanulni kell, ott nincs protectio: tehát oda nem is magyar tiszt való. *(Derültség.)*

Azt mondhatná valaki, hogy miért beszélek oly későn; eleintén tüzesebb voltam, ugy látszik, hogy kissé megszelidültem. Megvallom: nagyon megszelidültem a porosz-franczia háboru kezdete óta. *(Derültség.)* Jókai képviselő ur azt mondotta, hogy igen örvend, hogy a kormánynyal egy politikája volt a porosz háborura nézve, és hogy e tekintetben mégis találkoztak. Én, fájdalom, azok közé tartozom, a kik e téren vele nem találkoztak. Én megvallom, hogy elejétől fogva nem voltam barátja azon nagy nemzeti conspirátiónak, mit „Einheit"-nek neveznek, hogy t. i. sok embernek csak azért,

Digitized by Google

mert véletlenül egy nyelvet kovácsoltak össze, joga lenne azért, mert mások nem azon nyelvet beszélik, ezeket felfalni. Ez lehet valami nagy eszme, hanem én részemről nem szeretem s nem tartom egészségesnek magunkra nézve. (*Derültség.*) Én, mint magyar ember, nem igen örvendek ezen nagy német tömegképzésnek. Én bámulom ezen német civilisatiót; de ugy látom, hogy az egy oly nagy gépszer, melynek sem szeme, sem szive; hanem hol keresztül megy, nem igen néz sympathiára, vagy emberi érzetre, és itt megvallom Jókai barátomnál jobb téren állok, mert aki bámulta és tapsolta a porosz győzelmeket: az ne igen beszéljen a német hadsereg ellen, most, hogy a porosz mindig inkább fogja szeretni az osztrákot, mint minket, az igen természetes.

Én, a ki nem akartam provocálni a poroszt: nem akarom bántani az osztrákot sem; mert utóvégre is egy vérből egy husból áll mindkettő. Nagyon sajnálom, hogy ezen intermezzo közbe jött, mert ez nem volt pártkérdés, miután kimondtuk, hogy szabad szeretni francziát, poroszt, kinek melyik tetszik; de ez természetes is volt, mert hisz ez ugy sem változtatott volna a dolgon. (*Derültség.*)

Kerkapoly miniszter ur igen talpraesett beszédet mondott: mindig jól beszél, azt megadom, ügyesen védte magát. Egyet mondott, a mit fölhozott most Máttyus Arisztid képviselőtársam is: hogy hát az a 44, vagy mennyi perczent magyar katona miért nem hoz magyar szellemet az osztrák hadseregbe? Engemet apám anyám vert, mert nem akartam németül tanulni és valamit mégis kellett tanulni, és a külföldön megvallom, például Amerikában nagyon megszerettem a németeket és pedig azért, mert ugy láttam, hogy azok még nagyobb demokraták és inkább szabadelvüek, mint én voltam valaha. Tiszteltem őket; hanem azt, hogy a hadseregbe mikép vigyen az az egynehány magyar közkatona magyar szellemet, ha még kétannyi is menne oda: azt megfogni nem tudom, akkor különösen, mikor tisztek nem lehetvén, ugyszólván csak közlegények a magyar emberek; és hogy a közlegénység miképen tudjon szellemet adni egy hadseregnek; azt sem értem, — maga a pénzügyminiszter ur sem hiszi. Azért én a katonaságra való költséget, legyen a katonaság akár milyen, károsnak tartom; mert ha az egész világ becsületes volna: akkor egy hadseregre sem volna szükség; és ha az igazi civilisatio megérkezik: akkor nem is lesz hadi budget. Hanem ha már mégis megvan, annak is van a haszna: a katonaságnak és hadseregnek pénz kell, azt meg kell adni, és igaz az, hogy a katonákat nem lehet azzal vádolni, hogy zsebökben tartják a pénzt, ők azt kiadják, és mégis az országban marad; hanem a közös hadseregre forditott nagy költségben nekünk magyaroknak és iparunknak nem igen nagy hasznunk van.

Ne tessék elhinni, hogy csak kántoriskola, van: van katona iskola is. Francziaországban pl. a rekruta nem is tud francziául, mikor beosztatik a franczia hadseregbe, és mikor onnan kilép: egész franczia lett belőle, bármi lett is volna azelőtt. Miért vagyunk mi megfosztva és miért jutottunk mi arra, hogy az osztrák katonaságban a magyar szellem, és nyelv nem fejlődhetik, a magyar tiszt nem lehet; azért, mert kell, hogy előbb német legyen belőle.

A mi az osztrák közös hadsereg elleni észrevételeket illeti, én hiszem, hogy azon urak e tekintetben nem aprehensivusok; hisz az még érdem, ha a polgárok, parasztok nem szeretik.

Az osztrák hadsereg nem olyan kényes, hogy ne szólhassunk róla, és azt hiszem, ha mi beszélünk róluk, — mert Bécsben a Reichsrathban is beszéltek és még többet is mondott Skeene ur kivált akkor, mikor egyszer nem tőle akarták venni az uniformis posztót. Eber Nándor arra figyelmeztet bennünket, hogy az egész Artilleriában a tisztek közt nem talált egy magyar nevet.

Hiszen épen az a baj, hogy nincs köztök magyar és azt mondja, hogy máshol sincs. Hát ha ott nincs, épen azért kell, hogy más valahol legyen.

Éber Nándor azt mondta, hogy szövetségest kell keresnünk, olyan szövetségest, kinek fegyvere van; megbocsássanak nekünk, kik bámultuk Poroszország győzelmét, ha azt kivánjuk, hogy legyünk mi is azon állapotban, mint pl. Würtemberg, Bajorország hadserege a szövetséges Poroszországgal, mi is az ő példájukat akarjuk követni, s kivánjuk, hogy a magyar királyság legyen azon viszonyban az osztrák császársággal, mint a minő viszonyban vannak a német királyságok és herczegségek Poroszországgal. (*Jobb felől ellenmondás.*)

És most visszatérve az Éber Nándor által mondott eszméhez, ő legjobban tudja, hogy mit jelentenek azok az indiai szipolyok, hol egy indus nem lehet katonatiszt, mert nem tud angolul, nem szabad ágyut tartani, mert egész Indiában a tüzérség csak angol lehet. Én azt kivánom, hogy az osztrák seregben a magyar katonaság ne legyen szipoly: én azt akarom, hogy Magyarország valódi szövetségese legyen Ausztriának.

Ezek voltak meggyőződéseim, és azt hiszem, hogy a jobboldalon is meg vannak tökéletesen győződve, hogy szeretnék, ha ágyunk volna. (*Jobb felől ellenmondás*) Ott kün a folyo-

Digitized by Google

són egy semmondja, hogy nem kell; *(derültség)* hanem bizom abban, hogy a miniszterelnök ur nagy befolyását e czélból föl fogja használni, és azt senki inkább mint én nem kivánhatja: mert én nem szeretném a cserét. *(Derültség.)* Nem ide nézek, *(a baloldalra mutatva,)* hanem oda *(a jobboldal szélső padjaira mutatva.)* Én azt kivánom, hogy magyar emberek képeztessenek arra, hogy műszaki csapataink legyenek és adjon a miniszter ur egy kátét kezükbe, hogy tanulhassanak, képződhessenek és igy a magyar katonai csapatokban alkalmaztathassanak: hogy ne szoruljanak arra, a mit Éber Nándor mondott; hanem hogy a magyar-osztrák hadseregben a magyar tiszt magyar legyen, ne pedig német. *(Helyeslés bal felől.)*

Keglevich Béla gr: T. ház! *(Halljuk! Nyugtalanság.)* Midőn ezen kérdésben fölszólalok, szándékom egyenesen kitüzött czélomat tartani szem előtt, s indokolni: miért óhajtom a kisebbségi véleményben sürgetett műszaki csapatok föállitását; a nélkül, hogy kitérnék midazokra, miket egyes szónokok akár a jobb oldalról, akár némelyek, különösen utolsó időben, a baloldalról is *(Berzenczey László közbeszól: A legutólsó!)* megjegyeztek. Teszem ezt annál inkább, mert a tárgyalás végén nem óhajtom a ház figyelmét hosszasan igénybe venni. *(Halljuk!)*

Megengedem, hogy a bal oldalnak mindazon t. szónokai, kik nézetüket elmondták, igen sok, reájuk nézve, mindenesetre és reám nézve is helyes okkal támogatták véleményüket; hanem azon indokot, mely engem arra bir, hogy itt fölszólaljak, és a kisebbség véleményét; pártoljam: nem hallottam, — hacsak figyelmemet el nem kerülte, — egy szónok által sem fölemlittetni, legalább nem azon alakban, melyben azt tenni nekem szerencsém lesz. *(Halljuk.)*

Annak idején, midőn néhány évvel ezelőtt azon átalános mozgalmat vettük észre, mely mindinkább erősebb alakban tünt föl, hogy t. i. az olasz nemzet igyekezett nemzeti egyesülést eszközölni: nekem részemről legkisebb kétségem sem volt az iránt, hogy az czélját előbb utóbb el fogja érni. Később épen oly határozott meggyőződést tápláltam az iránt, hogy a német nemzet, mely külön csoportokba volt szétszórva, ugyanezen eszméért küzdve, előbb-utóbb ha kedvező alkalom nyilik, épen ugy fogja azt létesiteni, mint létesitette amaz. Hittem pedig azt azért, és azért volt ez erős meggyőződésem; mert mind ebben mind amabban föltaláltam azon fő-kelléket, mely ezen végczél elérhetésére a fő faktor: a nemzeti érzületet, mely nélkül ily dolgokat keresztülvinni nem lehet. *(Helyeslés bal felől.)*

Uraim, egész nyiltan meg kell vallanom, hogy az osztrák monarchiára nézve tökéletesen ellenkező meggyőződésben vagyok; hogy t. i. a mint amazok egyesültek és erősödtek, ugy az osztrák-magyar monarchiának el kell vesznie: miért? mert azon egyetlen elem, mely regeneratióját eszközölhetné, — a nemzeti érzület, — azon nemzetiségek egyikében sem található föl, melyek a monarchia alkatrészeit képezik. Meg fogjuk találni a magyarnál a nemzeti érzületet és a nemzet azt tanusitani is fogja, meg fogjuk találni a lengyelnél, mely mindig arra fog tekinteni, hogy Lengyelország visszaállittassék; de hogy ezek közül valamelyiket az osztrák-nemzeti érzület fölhevitse, azt nem fogjuk tapasztalni. *(Helyeslés bal felől.)* Ez meggyőződésem, mely nemcsak erős és igy indokolva van, de egyuttal erős indok arra is, hogy akkor, midőn még a monarchia fönállását, reorganisatióját kétségbe vonom: tagadjam, hogy ily nemzeti érzület nélkül az ily állam megalakulhatásának korollariumai is létesithetők lennének. Nem létesithető az osztrák hadsereg sem; nevezhetjük annak, de az e fogalomnak megfelelő nem lesz soha, és midőn el fog érkezni előbb-utóbb a krizis: azon osztrák hadsereg nem is fog létezni.

Nem azért hiszem ezt, mintha én az osztrák hadseregbeli tiszteknek, vagy közlegénységnek, vagy csapatoknak bátorságában, vitézségében kételkedni akarnék, egyátalán nem; meghajlom az előtt, megengedem, hogy mindegyik a maga helyén jó katona; de azt állitom, hogy azon eszméért: „osztrák állam, osztrák hadsereg“ sohasem lesz, nem is lehet azon hadseregben lelkesedés. *(Bal felől: Nagyon correct.)* Épen azért, mert ez meggyőződésem, melyben megtántoritani eddig sem volt senki képes, az események pedig ezen meggyőződésemet mindinkább megerősitik: akarom minden alkalommal, mely nekem kinálkozik, — ha nem tudom érvényesiteni az eszmét, — legalább kimondani annak szükségességét, és kifejezést adni azon óhajtásnak: törekedjünk minden kitelhető uton módon arra, — hogy legalább oly cadert alakitsunk, melyből később a magyar hadsereg kifejleszthető lesz. E részben zsákban macskát nem árulok; kimondom: azért óhajtom, hogy legyen műszaki csapatunk, miszerint szükség esetén legyen valami kezünknél, a miből a magyar hadsereget kifejleszteni lehessen. *(Helyeslés bal felől.)*

Azt, hogy a közös hadsereg iránt nagy bizalommal nem viseltethetünk, az mutatja legjobban, hogy a Lajtán tuli népek mily vélemémynyel vannak ezen hadsereg iránt. Erre legjobb tanubizonyság az, hogy mily fukaron jártak el azok akkor, midőn e hadsereg dotatiójáról volt szó. És mivel indokolták e fukarságot? — ha nem is nyilvánosan, de tudvalevőleg a következő okosko-

Digitized by Google

dással: „Mi fizessünk annyit e hadseregért? és miért? azért, hogy ezen hadsereg megóvjon Muszkaország ellen? Arra ugyan nekünk nincs szükségünk; nem kell nekünk Muszkaországtól félnünk; hisz ott van millió és millió német testvérünk; jó lesz nekünk azok karjaiban pihennünk; attól tehát nem félünk; a mi pedig Magyarországot illeti, az lássa, hogy védi meg magát. Azt pedig csak senkisem fogja föltenni, hogy a német egyesült államok ellenében akarunk hadsereget állitani?“ Hogy a fukarkodásnak ez volt oka, azt az urak velem szemben époly jól tudják, mint én.

Szemben azon eshetőséggel, melyet combináltam és kilátásba helyezhetőnek hittem: nincs és nem lehet, mint magyar embernek más óhajtásom, mint az, hogy mindent elkövessünk arra nézve, hogy képezzünk egy oly keretet, melyből alkalmilag egy magyar hadsereget fejleszthessünk. Megengedem, hogy az általam igen t. miniszterelnök ur e részben más nézetben lehet, és lehetnek mindazok, a kik politikáját pártolják. Lehetnek abban a véleményben, hogy Ausztriát föl lehet tartani, és hogy a hadsereget osztrák szellemben lehet létesiteni. Ezt — mondom — megengedem; de egyet nem engedhetek meg és ez az, hogy azon eshetőséget magyar államférfiu figyelmen kivül hagyhassa. És ezen szempontból ajánlottam volna; hogy ne méltóztassék egészen elutasitani az ellenzéknek óhajtását, s ha a miniszterelnök urnak belsejében van egy hang, mely ezen politikának ha nem is teljes hitelt, de valószinüséget adhat: akkor kötelessége ezt bevallani és gondoskodni arról, a mit most bátor voltam elmondani.

Ez egyszerüen, röviden azon reám nézve minden kétségenkivüli indok, mely engemet arra határoz, hogy én a különvéleményben letett elveket helyeseljem. *(Bal felől élénk éljenzés.)*

Még csak egy észrevételem van, melyet nem hallgathatok el és ez egyenesen az igen t. pénzügyminiszter urnak szól. *(Halljuk!)* A pénzügyminiszter ur azt méltóztatott mondani minapi gyönyörü parlamentális beszédében, hogy ő az ellenzék ezen árnyalatának eljárását ezen kérdésben nem érti. Meglehet, hogy nem érti, mit azzal indokolt, hogy ezen pártárnyalat correct pártállásával nem fér össze, hogy fejleszteni óhajtja a honvédségből a különálló magyar hadsereget. Erre nézve csak azt vagyok bátor megjegyezni a miniszter urnak, hogy vannak esetek és példák más parlamentekben is épugy, mint nálunk is voltak, midőn fontosabb okok müködnek arra, hogy egy pártot, vagy annak egy árnyalatát oly lépés tételére nem ugyan kényszeritik, de utalják, mely, megengedem hogy pártszempontból nem egészen correct, de mégis helyes, mert magasabb szempont inditja erre: a salus reirpublicae. Föltéve tehát, de meg nem engedve, hogy a miniszter ur állitása helyes is: leszek bátor oly példát mondani, melyet ugy ő, mint a kormány többi tagja is észlelhetett ezen pártárnyalat részéről; a midőn pedig egyiknek sem jutott eszébe azt találni, hogy ezen eljárás nem érthető, a mennyiben az a pártállásnál fogva nem correct. Ez tavaly nyáron történt. Akkor, mint mindnyájan tudjuk, igen súlyos idők következtek be egész Európára és Magyarországra is. Hanem, meg kell vallanunk, — s e tekintetben egy véleményben lesznek önök velem, — hogy abból, a mi kifejlődhetett volna: azt, a mi csakugyan kifejlődött és bekövetkezett, világosan nagyon kevesen sejtették. Én ezen nem ütközöm meg, és tartok azon elmés franczia iróval, ki azt mondá: „En politique il y a trois maniéres de voire: avant, pendant et aprés les evenements.“ azaz, hogy az emberek közül nagyon kevesen és ritkán látják a dolgokat az események bekövetkezte előtt, már valamivel többen azalatt, midőn az események bekövetkeznek és ha azok megtörténtek: akkor már mindenki látja. *(Tetszés bal felől.)* Ez mindenütt igy szokott történni. Hanem én büszkén emlithetem föl, hogy volt akkor Magyarországnak egy államférfia, a ki azon kevesek közé tartozott, hogy látta államférfiui élesszemüségével azt, a mi be fog következni, és én innen az ellentáborból neki ezért elismerést szavazok. De kérem azon államférfiut, emelkedjék pártállása fölé, a mi, elhiszem, neki sokkal nehezebb, mint nekem közvitéznek ezen sorokban, és ha visszagondol azon időkre, vallja meg: hol talált támogatást azon nehéz föladatában, mely reá sulyosodott azért, mert látta mi fog bekövetkezni, aminélfogva minden erejét megfeszitette arra, hogy az osztrák-magyar monarchia külpolitikája azon irányban vezéreltessék, mely az egyedüli lehető arra nézve, hogy a haza léte és nem léte koczkára ne tétessék: kik támogatták akkor? Talán azon hallgatag többség ott, vagy talán a jobboldali lapok, melyek az ellenkező irány követésére korbácsolták föl a közvéleményt? *(Élénk helyeslés bal felől.)* Mindezek nem támogatták. Egy hang emelkedett ezen padokról azon időben, midőn pedig tudva volt, hogy — meglehet — nemcsak a haza sorsa, de a kormány maradása is kérdésben volt, mely kimondotta, hogy e pártárnyalat e kérdésben nem párttaktikát követ, hanem odanyujtotta kezét és azon interpellatióban, melyet Tisza Kálmán képviselőtársam hozzá intézett, biztositékát nyujtotta annak, hogy ha ezen külpolitika szerint fog eljárni, akkor ezen párt tüzön és vizen át fogja őt követni. És miért tette ezt? Mert a

Digitized by Google

haza érdeke parancsolta! (*Zajos tetszésnyilvánitások a bal oldalon.*)

Sajnálom, hogy nincs itt a pénzügyminiszter ur, mert ezen példából láthatná és megérthetné, hogy a pártok, kell hogy gyakran, nem correct pártállás tekinteteitől, hanem magasabb szempontok által vezéreltesenek. Ez azon szempont, mely bennünket — föltéve de meg nem engedve, hogy a pénzügyminiszter urnak igaza van: — arra késztet, hogy minden uton módon, egyenesen és nem azon, sürgessük a magyar hadsereg fölállitását, s ha igy nem, legalább müszaki csapatok által akarjuk megteremteni azon keretet, melyből azt kifejleszteni lehet. (*Élénk hosszas tetszésnyilvánitások a bal oldalon.*)

Elnök: Az ülést bezárom, holnap 10 órakor folytatjuk a tárgyalást.

Az ülés végződik d. u. 2¼ órakor.

---

297. országos ülés

1871. február 28-kán

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. A pénzügyi bizottság jelentése 1) az Eszterházy képtár megvéeléről szóló törvényjavaslatról, továbbá 2) az 1870: X. t. cz. 1. §-a alapján fölvett kölcsön ugyanazon törvény-3. §-ának, c) és d) pontjának értelmében fedezendő költség tárgyában; 3) az állami számvevőszék részére a pénzügyminiszter ur által kért 8000 frt tárgyában; 4) az 1848—1867-ig tettleg fönállott központi közegek nyugdijai tárgyában. Az 1871. évi márczius hóra szóló indemnyti törvényjavaslat szentesittetve bemutattatván, kihirdettetik. A honvéd lovas századok szaporitásáról szóló törvényjavaslat átalános tárgyalása tovább foly.

A kormány részéről jelen vannak: Andrásy Gyula gr., Horváth Boldizsár, Gorove István, Kerkapoly Károly, Szlávy József.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni és a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a február 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét.*)

Elnök: Észrevétel nem levén, (*szünet után,*) a jegyzőkönyv hitelesitve van.

Van szerencsém Torna megye közönségének föliratát benyujtani, melyben a katonai fölszerelést hazai gyártmányokból eszközöltetni kéri.

A kérvényi bizottsághoz fog utasittatni. (*Helyeslés.*)

Az elnökségnek több elő-terjesztése nincsen.

Deák Ferencz: Van szerencsém benyujtani a pesti önkénytes tüzoltóság parancsnokságának kérvényét, melyben 13,500 frt évi segélyért esedezik. Kérem a t. házat méltoztassék ezt közvetlenül a pénzügyi bizottsághoz utasitani.

Elnök: Oda fog uttasitatni, miután más hason tartatmu kérvények már oda utasittattak.

Kautz Gyula: T. képviselőház. Van szerencsém a győri kereskedő testület részéről egy kérvényt előterjeszteni a melyben az, vonatkozással a legközelebbi napirendre kerülő vasuti és szállitási viszonyainkra vonatkozó Wahrmann-féle inditványhoz hozzájárulását jelenti ki, és különösen oda utasittatni kéri a kormányt, hogy Győrnek, mint az ország egyik kereskedelmi emporiumának jogos panaszai, melyek a szabadalmazott államvasut-társaság ellenében emeltetnek, a t. kormány által minél előbb orvosoltassanak. Ajánlom a t. ház figyelmébe.

Digitized by Google

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Kiss János: T. képviselőház! Van szerencsém Szathmár városa 346 polgárának 4 rendbeli kérvényét előterjeszteni, melyben esedeznek, hogy a magyar kormányt méltóztassanak oda utasitani, hogy a többi hatalmaknál erélyesen működjék oda, hogy Francziaországnak czélbavett földarabolását megakadályozza.

Továbbá ugyane tárgyban szerencsém van Kis-Kún-Egyház 120 polgárának kérvényét bemutatni. Kérném a t. házat, méltóztassék azt a kérvényi bizottsághoz utasittatni.

Elnök: Oda utasittatik.

Borlea Zsigmond: Van szerencsém benyujtani Körösbánya, Czebe, Riskulicza, Bulzesti, Tomasek s Grohot, Ribicza, Riska, Ribicsora, Ujbaresti, Báldovin s Válemáre községek számos lakójának kérvényét, melyben kérik: méltóztassék a t. ház érvényesiteni befolyását, hogy Francziaország föl ne daraboltassék.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

P. Szatmáry Károly: Van szerencsém benyujtani a Somogymegye Karádi egyházkerület katholikus néptanitók egylete bizottmányának kérvényét, melyben kéri, hogy a bárany-megyei iskolatanács 1870. november 6-kán tartott gyülésének föliratát az országgyülés tegye magáévá.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz áttétetik.

Helfy Ignácz: Francziaország ügyében van szerencsém benyujtani Jász-Almás Szt.-György polgárainak, továbbá Szathmár megyében fekvő Egri helység 61 polgárának kérvényét; továbbá Zalamegyében fekvő Csabrendek helység 62 polgárának, továbbá Nógrádmegyébe kebelezett Zagyva-Lőrincz község 18 polgárának, végül Biharmegyébe kebelezett Margita város népkörének kérvényét.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Hodossiu József: Van szerencsém benyujtani Zarándmegyébe kebelezett Olcza város és hasonnevü járás polgárainak kérvényét, melyben kérik, hogy utasittassék a kormány oda, hogy vagy egyedül, vagy a többi hatalmasságokkal egyetemben iparkodjék Francziaországra nézve kedvező békeföltételeket kieszközölni.

Szintén van szerencsém benyujtani Poriu Dénes nyugalmazott hadnagy kérvényét, melyben némely ellene állitólag elkövetett törvénytelen eljárások iránt panaszkodik s azok orvoslását kéri.

Gubody Sándor: Ván szerencsém benyujtani Nagy-Kőrös város képviselő testületének kérvényét, melyben kérik, hogy méltóztassék a t. ház odautasitani a kormányt, hogy a többi hatalmasságokkal együtt fölhasználja befolyását arra, hogy Francziaország föl ne daraboltassék.

Elnök: Az előbbivel együtt a kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Szomjas József: Van szerencsém benyujtani Szabolcs vármegyébe kebelezett Zalkod község kérvényét Francziaország földaraboltatása ellen.

Továbbá van szerencsém Kenyérlő, Viss és Zalkod községeknek kérvényét benyujtani, melyben előadják, hogy a Bach korszakban, midőn Magyarország a létező viszonyokra való tekintet nélkül osztatott be közigazgatási és törvénykezési kerületekre, ők akkor is ugy, mint a 25-ös bizottság tervezi, Zemplén megye Patak járásbirósághoz csatoltattak. Kérik, hogy e kisérlettől ezuttal is megkiméltessenek és törvénykezési tekintetben Szabolcs megye kapcsolatában meghagyatni méltóztassék.

Kérem mindkét kérvényt a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz át fognak tétetni.

Paulovits István: T. ház! Van szerencsém bemutatni Ujvidék város közönségének kérvényét, melyben a katonaság elszálasolása és eltartása tárgyában minélelőbb törvényt alkotni kér.

Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Vidats János: T. ház! Van szerencsém Pest belváros, Buda és Ó-Buda nehány lakosa, azonfölül Zala megye szentgróti választókerület több lakosa által aláirt kérvényeket a t. ház asztalára letenni, melyben kérik: a kormány méltóztassék, intézkedni az iránt, nehogy Elszász és Lothringen Francziaországtól elszakittassék.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen kérvényeket szabályszerü tárgyalás végett a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétik át.

Nedeczky Itsván: T. ház! Van szerencsém Molnár András honvéd kérvényét, ki segélyért folyamodik, bemutatni.

Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

A pénzügyi bizottság nevében előadó ur fog jelentést bemutatni.

Széll Kálmán előadó: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottságnak következő elejntéseit a t. ház elé terjeszteni. *(olvassa.)* A pénzügyi bizottság jelentése az Eszterházy kép-

Digitized by Google

tár, kézrajz- és rézmetszet-gyüjtemények megvételéről szóló törvényjavaslat tárgyában; a pénzügyi bizottság jelentése az: 1870 X. t. cz. 1. §-a alapján fölvett kölcsön ugyanazon törvény 3. §-a c. és d. pontjának értelmében, fedezendő költség tárgyában, a pénzügyi bizottság jelentése az állami számvevőszék részére a pénzügyminiszter ur által kért 8000 frt tárgyában. A pénzügyi bizottság jelentése az 1848—67-ig tettleg fönállott központi közegek nyugdijai tárgyában.

Ha e jelentéseket fölolvasottaknak tekinteni méltóztatnak: akkor kérem azok kinyomatását elrendelni és egyuttal elhatározni, hogy az Eszterházy képtár megvásárlásáról szóló törvényjavaslattal együtt az osztályokhoz utasittassék tárgyalás végett.

A másik három jelentés, miután törvényjavaslatot nem foglal magában, a költségvetésre vonatkozik: a költségvetés egyes illető czimeinél tárgyaltassék.

Elnök: Elfogadja a ház, hogy a pénzügyi bizottság jelentéseinek kinyomatásá után, az Eszterházy képtár megvételéről szóló törvényjavaslat az osztályokhoz utasittassék, a többi jelentés pedig az illető költségvetési czimekkel tárgyaltassék. *(Elfogadjuk!)*

Következik a napirenden levő tárgy fölött a vitának folytatása.

Andrássy Gyula miniszterelnök: T. ház! Időközben ő felsége szentesitvén az 1871-ik évi márczius hóban viselendő közterhekről és fedezendő kiadások rólszóló törvényczikket, van szerencsém azt a t. háznak azon kéréssel bemutatni, hogy annak kihirdetését elrendelni méltóztassék.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa a szentesitett törvényczikket.)*

Elnök: Ezen most kihirdetett törvényczikk hasonló kihirdetés czéljából a főrendekhez át fog küldetni.

A jegyző időközben föl fogja tenni a jegyzőkönyvet s ha készen lesz, föl fogja olvasni.

Következik a napirenden levő tárgy, s a szónokok sorában Ürményi Miksa.

Ürményi Miksa: T. ház! Egyes képviselőknek magánérzelmei vagy rokonszenvei alig képezhetik a ház figyelmének tárgyát; ha azok nagyon éles voltuknál fogva, némelykor mégis kitörnek, szükséges, hogy perczekbe szoritkozzék azoknak fölemlitése. Szemem előtt fogom ezt tartani, szem előtt tartom, midőn azon élénk örömről megemlékszem, melyet egy igen tisztelt barátomnak, kihez ugyanily élénk rokonszenv régóta köt: láttam a tegnapi ülésben hosszasabb távollét után megjelenni és ezen örömem fokozódott, midőn az ülés végén ezen igen tisztelt barátom, ki sajnálatomra nem mellettem, de szemben ül velem, fölkelt, és örültem azért, mert megszoktam, hogy tőle sokszor igen jókat és sokszor ujakat halljak.

Megvallom azonban, t. ház, hogy végig hallgatván beszédét: be kellett vallanom, hogy reménnyemben csalódtam, — legalább ujnak el nem ismerhetem azon mondottakat; mert, ha emlékezetem nem csal, még ma is fülemben van egy 1861-ben hallott beszéd, amely igen sok czukros viznek fölemesztésébe került, és melynek körülbelül ugyanez volt az iránya: rémséges megjósolása Ausztria legközelebbi végveszélyének. Igen t. barátom nem emésztett föl czukros vizet, és ennek következtében beszéde harcziasabb és ridegebb kinézésü volt; de — mint mondám — ujat nem mondott; ismételte azokat, miket akkor hallottunk; ismételte most, mikor tán még kevésbé voltak időszerük, mint voltak akkor. *(Igaz!)*

Nem is kivánok azon térre állni, hogy ily hypothetikus és majdnem lehetetlen végü vitát elfogadjak: vajon egy állam, legkevésbbé pedig, hogy ezen állam fön fog-e állani, vagy nem? de egynéhány észrevételt el nem hallgathatok.

Igaza van abban, hogy nem ugyan a nemzetiségi érzés, mint ő mondá — mert hiszen ez soha sem tartotta össze a magyar-osztrák birodalom népeit: — hanem az együvétartozás érzete, némileg megingattatott az utóbbi időben. Bach, Schmerlingnek germanisaló centralisatiója ellenhatásokat szült, és ezen ellenhatások csökkentették azon népeknél, melyekből e monarchia alakult ugyszólván a kedvet ezen monarchia fönállásához. De megszünvén az okok: máris szemlélhetjük, hogy szünni kezdenek és meggyőződésem szerint: teljesen meg fognak szünni ezen okok következései. Nálunk azt hiszem, alig található raisonabilis ember, ki ma a germanisálás veszélyeitől félne. *(Berzenczey közbe szól: Dehogy nem! Derültség.)* Ha nekünk, t. ház, ellenben sikerülni fog meggyőzni a birodalom tulsó felében lakó németeket arról, hogy mi a paritást nem kivánjuk ugy értelmezni, hogy mi legyünk az egyetlen urak a monarchiában, — mert attól tartanak: — akkor meggyőződésem szerint, náluk is meg fog szünni az aggodalom. Sőt ha található lenne módja annak, hogy a két fél közvéleménye közvetlenebb módon és akadály nélkül érintkezhessék, a nélkül, hogy az egyes részek jogai föláldoztassanak: azt hiszem, hogy a megnyugvás mindinkább terjedne és azon együvétartozás eszméje, mely hajdan erős volt, ismét erőssé lenne ma is.

Igaz, t. barátom, ezt ugyan nem mondta; de implicite benne volt beszédében az, hogy nehézkes fog ezután is maradni ezen monarchia szervezete. De kérdem: tud-e t. barátom Európa e területén egyátalában egy monarchiát képzelni,

Digitized by Google

mely ugyanazon hiányánál fogva, azaz, mert sok kisebb nemzetiség alkotja, ugyanazon nehézségekben ne szenvedne? Mindenik szerkezete kissé mesterséges, kissé nehézkes lesz, főleg pedig monarchiát nem lehet nemzetiségi alapra fektetni. Azt hiszem, hogy egyátalában, igen veszélyes dolog: államok sorsát csupán ezen eszme erejére bizni akarni. Először is kénytelen vagyok tagadni, hogy Európában tisztán nemzetiségi eszmékre lennének fektetve az államok. Nézzük Elszaszt, nézzük Svájczot, nézzük Svéd- és Norvégországot, Angol, Skótországot, Irhont, nézzük Oroszországot: hisz ezek mind nem egy nemzetiségből alakultak. Érintett azonban valamit a nemzetiségi eszméről; elismerem, hogy az sok nemesnek, nagynak s ujnak előmozditója; de még sem feledkezhetem meg arról, hogy igen sokban hasonlit az emberi szenvédelyekhez. Nagy embert nagy szenvedélyek nélkül képzelni époly kevéssé lehet: mint életrevaló nemzetet nemzetiségének önérzete nélkül, és ugy, a mint azon ember, ki csak szenvedélyei által vezetteti életét, nagy dolgokat végezni alig fog: az állami életnek, ha egészséges akar lenni, sem szabad csupán a nemzetiség érzelmein alapulni és csupán ezekre hallgatni. Képzelje magának, t. barátom minden zugában Európának, minden apró kis nemzetiségben fölkorbácsolva a nemzetiség önérzetét, és cselekedni e szerint ezen kis nemzeteket. Ezen állapot élénken fog emlékeztetni Attilának és Alarichnak korára: akkor is csak a nyers erők hatottak, akkor is csak a szenvedélyek s a nemzeti önérzet működött.

Kétszeresen veszélyesnek tartom pedig tisztelt ház, az ez irányra való kizárólagos hivatkozást, ugy mint azt, t. barátom, — tegnap használni méltóztatott; — nem is mondom ezen monarchiában, de Európának ezen részében; — mert egyedül a nemzetiség ideáján nem állhat fön Ausztria, de nem állhat fön Magyarország sem. Szükséges, hogy a kötelességérzetnek, hogy az államideának tisztelete legalább is ugyanannyi erőt kölcsönözzön az államnak s ugyanannyit conferáljon azon állapotok meghatározására, melyekben az létezik. Egy nagy állambölcsész mondotta valaha — szabadjon német forditásban — mondanom, más nyelven nem voltam képes helyesen leforditani: — „Kunst ist des Menschen Natur.“ Azt hiszem, t. ház, hogy e mondás igen bölcs és igen helyes. Nem lehet mindent a természetes emberre visszavezetni.

Az ember mesterséges lény, és főrésze természetének, hogy mesterséges. Nemcsak a nemzetiségi érzet, melyet szivében érez; de azon képzetek, melyeket agya alkot, ép ugy befolyásolják teendőit, mint érzelmei.

Igen t. barátom, gr. Keglevich, jóslataiban — mint jós is föl lépett tegnap, — nemcsak Ausztriára nézve, hanem hogy sulya legyen jóslatainak: hivatkozott e téren, eddig viselt dolgaira. Ő t. i. előre látta az olasz egységet, előre a német egységet. Ezeket helyesen látta előre, t. barátom, következőleg nagyon sajnálom, hogy nem ajándékozott meg engem azon jóslataival, melyeket a szláv és román egység jövője fölött tehetne. És nagyon érdekelne engem ezenfölül tudni, hogy hogyan gondolkozik t. barátom, az Európában mostan divó, a nemzetiségénél talán még erősebb áramlatról? mert ugy hiszem, alig fogja tagadni, hogy a nagy államokba való csoportosulásnak áramlata, legalább is oly erős Európában, mint a nemzetiségé. Hogy ez áramlattal szemben igen t. barátom, mint látná közönynyel, ha egy nagyobb állam kis állammá készülne lenni: mert, hogy nagy hadsereg helyett, kis vagy kisebb serege legyen, ennek magyarázatát mondom, igen szerettem volna tegnap hallani.

Szabadjon t. ház, még barátom egy mondatára visszatérni. Ő tudniillik emlékezetünkbe fölhivta a képviselőháznak a mult nyáron tartott egyik ülésének történelmét. Engedje meg, igen t. barátom, hogy emlékezetének segitségére jövök; mert ugy hiszem, hogy azon ülés története, melyben a képviselőház megszavazta az öt milliót: nem egészen ugy volt, mint ő azt méltóztatott előadni. Én ugy emlékszem a történtekre, — méltóztassék, ha netán tévedek, helyreigazitani, — hogy Debreczen városa érdemes képviselőjének interpellátiójára, az ülés elején felelt a miniszterelnök ur; felelt egy szoros neutralitási nyilatkozattal. Igy nyilatkoznak ily körülmények közt mindig a miniszterek. Igy nyilatkoznak, ha ezen neutralitást a vegletekig meg akarják tartani, igy akkor is, ha ezen neutralitást csak eleve akarják értetni és még nem hiszik az actio idejét elérkezettnek. Tagadom, hogy Andrássy grófnak nyilatkozata akkor egy bizonyos politikát már jelzett volna.

Andrássy Gyula gróf: Engedelmet kérek, igenis!

Ürményi Miksa: Jelezte csak a neutralitást.

Ezen nyilatkozatnak támogatására, fölkelt utána, — ugy emlékszem — Pest belvárosa nagyérdemű képviselője, valami hirlapi incidens folytán szólalván föl. Bocsássa meg, igen t. barátom, és Debreczen város érdemes képviselője is, ha én, ki cseppet sem akarok levonni azon sulyból, melyet az ő személyes tekintélyök képes minden ügynek kölcsönözni, melynek pártolására magukat elhatározták; de támogatásáról levén szó, meg kell jegyeznem, hogy azon támogatás, melyben Pest belvárosa, igen érde-

Digitized by Google

mes képviselője részesitette a kormányt, mégis még nagyobb sulylyal birt. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

Ezután következett a bal oldal mélyen t. vezérének, és igen t. barátom Keglevich grófnak nyilatkozata.

Ezen urak azonban, nem eléglették helybenhagyni a miniszterelnök ur neutralitási nyilatkozatát, hanem ők helyén látták még igen éles német sympathiákat hangoztatni.

Gondolom, helyesen adtam elő a történeteket. (*Ugy van!*)

Engedje meg Keglevich gr. igen t. barátom, hogy mindenekelőtt meleg köszönetet mondjak neki azért, hogy ő szives volt nyilvánosan elismerni, hogy ezen pártnak akkori hallgatása és igy az én csekély személyemé is, még nem foglalta magában a később követett politikának helyeslését. Én részemről erre igen nagy súlyt fektetek. Érzem ugyan ennek nem értékes voltát, de hisz minden egyén ragaszkodik meggyőződéséhez és én részemről nem igen szeretném csak egy mákszemnyi részét is elviselni azon felelősségnek, melyet ezen később követett politika azoknak vállaira ró, a kiktől az ered és a kik támogatták.

Szabadjon azonban még egy levonást tennem az akkor történtekből; én fényes czáfolatát látom bennök a tuloldalon nagyon kedvelt azon állitásnak, hogy mi többnyire a nemzet sympáthiáival állunk szemközt, önök pedig rendesen azoknak élén. Bocsássa meg nekem a baloldal igen t. vezére, ha én határozottan állitom, hogy azon perczben, midőn ő oly sympathiáknak adott kifejezést, melyeknek következését oly messze látó államférfi, mint ő, előre tudhatta: midőn tehát a német caesarismus iránti sympathiájának adott kifejezést; (*Mozgás a bal oldalon. Csernátony közbeszól: az invasio előtt!*) akkor nem állott az ország sympathiái élén, hanem állott azokkal szemben. (*Élénk helyeslés jobb felől; Csernátony Lajos közbekiált: Az invasio előtt.*)

Szabadjon most néhány szót az előttünk fekvő kérdéshez szólanom. (*Halljuk!*)

Mindenek előtt szabadjon örömömnek kifejezést adni, azon nála megszokott férfias nyiltság felett, melylyel az igen t. miniszterelnök ur ezen kérdésben nyilatkozott. Az eszmék most sokkal könnyebben fognak tisztulni, és ezen kérdés egy ujabb stádiumba fog lépni.

Azon őszinteségnél fogva, melylyel önöknek és enmagamnak tartozom: nem hallgathatom el azonban azt, hogy én igen óhajtottam volna, hogy ezen praecis nyilatkozatot már három évvel ezelőtt hallottuk volna; (*Andrásy Gyula gr. miniszterelnök közbeszól: Miért? Mikor?*) azonban örülök azon most is, és én részemről kész vagyok a központi bizottság javaslatához csatlakozni egy okból. (*Halljuk!*)

Zichy Nándor igen t. barátom jelezte már, és elismerte ezen észrevétel helyességét az igen t. pénzügyminiszter ur is, hogy a haderő körüli törvényes intézkedések még némileg hiányosak, és hogy e téren nem sokára szükséges lesz, gyökeresen intézkedni; addig is t. ház, én ezen kérdést egy nagy kérdés apróbb részletének tartom, és szivesen elhalasztom részemről ennek eldöntését akkorra, mikor majd a nagy kérdésről lesz szó; addig tehát meghagyván a status quot, elfogadom a központi bizottság javaslatát. (*Helyeslés jobb felől.*)

Én azt hiszem, hogy szükséges lesz ezen kérdésről szólani még a jövőben is; mert, ha a magyar sorezredek hazájokba vissza fognak jönni: akkor még szembeszökőbb leend az, mit a baloldal igen t. vezére emlitett: hogy t. i. ugyanazon nemzetnek fiaiból, ugyanazon területen különböző orgasatióval biró különböző főparancsnokságok alatt, két sereg fog létezni, és ezek közt szükséges lesz egy organikusabb összefüggést keresni. Hogy ez hogyan történjék: arról szólani a jövőnek feladata, nem a máé. (*Fölkiáltás bal felől: Ugy mint Kassán!*)

Mielőtt előadásomat bevégezném t. ház, szabadjon még két észrevételre reflectálnom, mely itt a mult napokban tétetett. (*Halljuk!*) Igen t. barátom Németh Albert, a napokban megtámadott egy barátomat, ki a ház ezen oldalán ül; megtámadta, különösen nagyon sokat gondolva az ő testi termetével és ifjuságával. Én t. ház, kénytelen vagyok az ilyen irány ellen szót emelni (*Helyeslés.*) és azt hiszem, hogy talán Németh Albert barátom is, — hogyha jól meggondolja a dolgot — eltér azon felfogástól, hogy az embereket röffel kell mérni. (*Élénk derültség.*) Igaz, hogy ezen mérték nagyon az ő előnyére üt ki; (*Derültség.*) hanem hiszen neki nincs szüksége ezen mértékre, mert ő máskép is megüti a mértéket.

A mi pedig a kort illeti, erre nézve már nem szeretnék neki olyat felelni, a mi sértő, mert ez távol áll szándékomtól; nem is ő rá értem, mit mondani fogok, hanem csak átalánosságban, hogy t. i. vannak emberek, kik rövid idő alatt többet sajátitanak el, mint mások évtizedek alatt. Az ifjukor előny arra nézve, ki abban részesül; — én szivesen odaadnám ezen éveket, melyek engem idősebbé tesznek t. barátomnál; a kor tehát sohasem hátrány, a miért valakit meg kellene támadni, legfölebb irigyelni szabad azt.

Még egy észrevétellel tartozom t. képviselőtársam Máttyus Arisztidnek. A t. képviselő ur magasztalva Ernust Kelemen t. képviselő urnak magatartását a delegatio egyik ülésében, oly ki-

Digitized by Google

fejezést használt, a mely ellen kifogásom van. Szerinte t. i. Ernust képviselő urnak kivánságára: hogy a katonaság szolgálaton kivül fegyver nélkül járjon, a hadügyminiszter — a mint Máttyus képviselő ur mondotta — szégyenteljes választ adott.

Nincs semmi kifogásom az ellen, hogy Ernust Kelemen t. képviselőtársam magasztaltassék; de azt hiszem, hogy Máttyus t. képviselő ur csalódik — és meg vagyok győződve, e nyilatkozatomat Ernust t. képviselő ur is helybenhagyja: — ha azt hiszi, hogy oly sok tábornokkal szemben, kik ott ülnek, ily eszmék hangoztatására, oly nagy bátorságra volna szükség. Ha a t. képviselő ur megtisztelt volna bennünket a delegatio karzatán, tapasztalhatta volna. A mit azonban rövid politikai pályámon eddig észrevettem, az az: hogy a népszerü divatos eszmék kimondására többnyire igen kevés bátorság szükséges; *(Élénk helyeslés jobb felől.)* az ellenkező eszmék kimondására pedig sokszor igen sok bátorság szükséges. *(Ugy van! jobb felől.)*

Higye meg azonban a t. képviselő ur, hogy nem vonok le semmit Ernust Kelemen t. képviselőtársam meggyőződésének helyességéből, ha azt állitom, hogy e kérdés nem oly nagyon fontos; különben fölhozott példája sem volt nagyon szerencsésen választva, mert igaz, hogy Franciaországban nem viselik szolgálaton kivül a fegyvert; ellenben igaz az is, hogy Poroszországban még viselik. Mindenesetre jobb lett volna, — és ugy hiszem, a t. képviselő ur is ebben igazat ad nekem: — ha nem használ oly kifejezést, a mely nemcsak azt sérti, a ki a kérdéses feleletet adta; de azoknak sem lehet közömbös, a kik e feleletet tudomásul vették. Biztosithatom a t. képviselő urat arról, hogy mi semmi olyast tudomásul nem vettünk és egyátalában semmit sem tettünk, a mi miatt büszkén nem állhatnánk meg ezen ház és az országnak szine előtt; *(Helyeslés jobb felől.)* és azért kénytelen vagyok az ilyen kritikát visszautasitani. *(Helyeslés jobbról.)*

Ismétlem t. ház, hogy a központi bizottságnak javaslatát pártolom. *(Élénk tetszés jobbról.)*

Elnök: A jegyzőkönyv időközben elkészülvén, hitelesittetni fog.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet, melyre semmi észrevétel nem tétetik.)*

Elnök: Hitelesitve levén a jegyzőkönyv, az hiteles alakban a förendekhez át fog külteni.

Folytatjuk a tanácskozást.

Csernátony Lajos: T. ház! T. képviselő társam Ürményi Miksa ur folytatta azon tárgyalást, melyet a ház valószinüleg tegnap már befejezendőnek hitt; de mely, igen méltán, folytatásra lön érdemesitve egy beszéd által, melyet a tegnapi ülés végén t. képviselőtársam Keglevich Béla gr. tartott.

Ürményi Miksa t. képviselő ur azt méltóztatott mondani, hogy azon beszéd nem foglalt magában semmi ujat. Én azt hiszem, hogy ha semmi ujat sem foglal vala magában, nem lett volna szerencsénk t. képviselő urnak beszédjét hallani. *(Helyeslés bal felől.)* Ez legjobb czáfolata ezen állitásnak, valamint az, hogy a vitatkozás ma egyátalában folytattatik. Meglehet azonban, hogy csakugyan uj dolgot mondott a tegnapi beszéd: mert mondta azt, a mi a közérzelemben van és csak annak kifejezést adott, és ebben áll az ujdonság.

És minek tulajdonithatni azt, hogy e beszéd tegnap tartatott; vagyis, hogy a közérzelem egy nagy részének legalább kifejezést adott? Tulajdonithatni annak, hogy ezen vita folyama alatt a jobb oldalról csaknem minden szónok azon szerencsétlen taktikához folyamodott, hogy elvállalására, helyeseltetésére egy bizonyos ténynek vagy megszavazására valamely inditványnak mindig a nemzeti önérzet csökkentésére utalt. *(Helyeslés bal oldalról.)*

Nem tudnak soha előhozni egy kényes, kellemetlen kérdést a nélkül, hogy azt ne védjék az által, hogy föl ne kiáltsanak: jaj! minekünk meg kell magunkat vonnunk; mert mi kis nemzet, erőtlenek vagyunk, nem tudunk önmagunk megélni. Önök ezen érzelmek által, vagy helyesebben mondva, nemis érzelmek által, mert hiszen én sokkal jobb magyar embereknek tartom önöket, hogysem hihetném, miszerint ily érzelmek keletkeznének önökben, és azért inkább azt mondom, hogy — az ily érzelmek szinlelése által idézik önök elő azoknak kitörését, melyek fölött aztán bámulnak. *(Helyeslés a bal oldalon.)*

T. ház! A nemzetiségről volt szó ugy Keglevich, valamint Ürményi Miksa részéről. De gr. Keglevich a nemzetiséget nem egészen ugy állitotta oda, a mint azt ma jelezni méltoztatott. Keglevich Béla a nemzetiségi kérdést oda állitotta azért, hogy megmutassa, miszerint az ausztriai birodalomban még azon összetartó erő is hiányzik, a mi Olaszországban és Németországban meg volt és meg van. Ő nem positive, hanem negative érvel. Én részemről pedig nagyon is magyarnak érzem magamat, és mint magyar ember szeretem Magyarországot; de részemről kijelentem őszintén, hogy én a nemzetiséget nem tartom részemről summum bonumnak; hanem tartom eszköznek a szabadságra épen ugy, mint tartom a vallást, értem a vallás formáit: mert hisz a hitet az ember kebeléből nem öli ki sem a cultura sem a barbarismus; hanem tartom eszköznek a vallásformákat és a nemzetiségi kérdést is egy lépcsőnek, előmenetelnek a szabad-

Digitized by Google

sághoz. Tessék megnézni Helvéciát, Amerikát: mihelyt meg van a szabadság, a nemzetiségi viszálynak is vége van. *(Helyeslés bal felől.)* Ott senkinek sem jut eszébe, arra gondolni: hogy mikép beszél a szomszédja, mily nyelven vezetik valamely tanácskozás jegyzőkönyvét. Igy Amerikában van franczia, német, angol nemzetiség, mindenki beszél angolul és nem jut eszébe neheztelni senkinek a felett.

Én sem fektetem tehát a fősúlyt arra, a mit nemzetiségi kérdésnek neveznek, ha egyszer meg van a szabadság; de a mig a szabadság meg nincs: addig én is súlyt fektetek reá; mert én a nemzetiséget tartom egyik legnagyobb vis motrixnek arra, hogy az ember művelődvén: művelt szabadsága következtében saját magának ura legyen.

De kérdem: vajon a szabadság felé visznek-e minket itt Ausztriában? Én nem látom, hogy a szabadság felé vinnének. Igaz, hogy beszélhetünk, irhatunk szabadon; de a szabadság nemcsak ebből áll. A szabadság nem azt teszi, hogy itt az országházában beszédet tarthatunk; utoljára a sajtóban is szabadon irhatunk: mert nem tagadom, hogy van nálunk sajtószabadság; de ha a szabadság nem termi meg gyümölcseit: az nem valódi szabadság. A szabadságnak meg kell termenie az egyéni erő működéséből termő gyümölcsöknek élvezhetését az által, a ki a szabadságot élvezi. Hol az nincs meg, hol a szabadság embere más ember javára dolgozik: ott nincs valodi szabadság; következőleg nálunk a nemzetiségnek mindenesetre nagy föladata van még a szabadság uralmának megteremtésére, és annálfogva kétségtelenül igen fontos ezen dualisticus birodalomban a nemzetiség. Keglevich Béla gróf tagadta, hogy meg volna azon elem, mely az egyetértést nemcsak feltételezi, de kivihetővé is teszi az ausztriai birodalomban; és hát ki merné állitani, hogy az megvan? hol látjuk itt ezen különböző elemekben a coherentiát az ausztriai birodalomban? Nem veszem én egyes részeit, hanem értem az egészet. Ezen összetartó elemeknek hiányát nemzetiségi szempontból kipótolhatja más, kipótolhatja p. o. az, a mi meg van Magyarországban: a nemzetnek közös története, ha más nyelveken beszélnek is gyermekei. De hol van ez Ausztriában? Sehol. — Magyarországban érzi midenki, hogy itt van egy állami érzet. Tehát ne beszéljünk nemzeti érzetről: az állami érzetet tartsuk fön, ezt gyarapitsuk, erősitsük a szabadság intézményének fejlesztése által. Ausztriában ezt nem fogjuk tapasztalni; épen azért látjuk, hogy ma is tökéletesen chaosban vannak, főleg mióta nem uralkodhatnak az elemek felett a régi mód szerint; — mert azoknak elmult az idejök, s visszahozni nem lehet azokat, részint a birodalom fejlődésénél fogva, másrészt s főleg az európai átalakulás következtében. Ha tehát ugy áll a dolog, hogy Magyarországban meg van egy oly elem, mely összetart minket az érdekek közösségében, és ezt nem lehet kiterjeszteni az ausztriai és magyar monarchia egész területére: akkor kérdem, vajon nem arra kellene-e dolgozni mindig, hogy ennek a monarchiának azon része, a melyben a fönállásnak, a soliditásnak az elemei megvannak: erőssittessék, szilárdittassék, s annak saját maga iránti bizalma növeltessék?

Én azt hiszem, hogy mindnyájunknak ezt kell tennünk, erre kellene munkálkodnunk. És e helyett mit látunk? Azt látjuk, hogy folytonosan a bizalmatlanságot gerjesztjük saját magunk iránt, *(Igaz! bal felől.)* és azután csodálkoznak, hogy ennek visszahatásaként oly érzelem nyilvánul, miként nekünk nem lehet bizodalmunk a túl részhez, következőleg magunkat kell erősitni és megmagyarázni ezen érzelem egész horderejét.

Itt igen sokat mondottak az utóbbi napokban, és különösen az igen t. miniszterelnök ur is hangsulyozta azt többféle változatokban, hogy megingattatik bizonyos eljárások, bizonyos nyilatkozatok, bizonycs tények által a bizalom a fejedelem részéről, azon kiegyezkedés őszintesége iránt, mely 1867-ben létrejött, a nemzet és a trón között.

T. ház! Én nem tagadom ugyan ezen állitásnak jogosultságát, sem ezen eszmemenetnek helyességét; de én azt tartom, *(Halljuk!)* hogy sokkal nagyobb fontossággal bir, nemcsak a nemzetre, de magára a trónusra, a dynastiára és a fejedelemre nézve az: hogy a nemzet viseltessék bizalommal iránta; mert a fő dolog nem az, hogy a fejedelem viseltessék bizalommal a nemzet iránt. A trónon levő dynastiák, fejedelmek, azok elmennek; nagyon hamar el tudnak menni: de a nemzetek megmaradnak; tehát magára az uralkodóházra nézve a fontos nem az, hogy ő viseltessék bizalommal irántunk: hanem az, hogy mi viseltessünk bizalommal iránta. *(Bal felől helyeslés.)* Azt látjuk Európaszerte, hogy a fejedelmek 24 óra alatt elutaznak; de a nemzet ott marad, meglehet hogy nagy sanyaruságok közt, meglehet hogy nagy veszedelmek közt: hanem azokat a veszedelmeket utóvégre is kiheveri. De a mely dynastia egyszer elment: az nem jön többé vissza. *(Ugy van! bal felől.)* Ne méltóztassanak tehát arról beszélni, hogy a fejedelem bizalmatlansággal viseltetik irántunk, ha mi az ország érdekében követelünk, például; hadsereget, a delegatio eltörlését: a miből bizonyára nekünk nem lesz nagy hasznunk egyénileg. *(Mozgás a jobb oldalon.)* Hanem ne tessék arról beszélni, hogy bizalmatlansággal viseltetik irántunk

Digitized by Google

a király; inkább tessék arra gondolni a kormánynak, hogy, ha nem viseltetik valamely nemzet bizodalommal a fejedelem iránt, a trónus, a kormány iránt, épen azért, mert minden legszentebb érdekét sohasem látja teljesülni, kielégittetni: az sokkal veszedelmesebb a jövendőre, sokkal veszedelmesebb az egész monarchiára nézve; mint a trónus bizalmatlansága a nemzetnek egy vagy más fractiója iránt, a politikai életben. (*Bal felől helyeslés.*)

Még csak egyet vagyok bátor megjegyezni Ürményi Miksa t. képviselő urnak. Sőt Ürményi Miksa t. képviselő urnak kettőt vagyok még bátor megjegyezni: ő gróf Keglevich Bélának eszébe juttatta utólagosan, hogy kár volt azon jóstehetségét, melyet mutatott a német és az olasz egységi küzdelemre és diadalra nézve: kár volt azon jóstehetségét most ismét nem gyakorolni és mondani nekünk valamit a szláv és a román egységről is. (*Halljuk!*)

T. ház! A román egységről, arról nem beszélek, mert, minden sértés nélkül legyen mondva, mégis egy kicsit igen kis egység arra nézve, hogy rémülettel töltsön el bennünket. Hanem a szláv egység már valóban nagy és óriási. Legyen szabad azonban megjegyeznem azt, hogy a német és olasz egység létrejövetele sem sikerülhetett addig, mig azon nemzetek, abban a barbár állapotban voltak, melyben jelenleg a szláv faj van. Ha egyszer azon nagy tömeg, mely a szláv fajt képezi, a müveltség azon fokán fog állani, melyen csak Olaszország is állott, de főleg Németország áll az egység létrejövetelekor: akkor a szláv faj kétségtelenül veszedelmes kezd lenni. De vajon azon veszedelem más részről nem hordja-e magában saját ellenszerét épen azon faj müveltségi állapota folytán? Nem tekintve azt, hogy most pillanatnyilag mily barbárságokat müvel a német egységi mozgalom, hanem tekintve, tiz—husz esztendővel odább is, akkor, ezen nagy szláv egység talán létrejöhet bizonyos terjedelemben a szerint, a mint a körülötte levő nemzetek müvelődés tekintetében őt vagy elérik, vagy túlhaladják, vagy pedig épen mögötte maradnak. Azt megengedem, hogy veszedelmessé lehet idővel; de egyelőre a szláv egység semmiesetre sem veszedelmes Európára nézve; és ha Európára nézve nem veszedelmes: akkor bizonyára Magyarországra nézve sem az.

De nekünk kétségtelenül mindent meg kell tenni arra nézve, hogy a szláv egységi mozgalom ne találjon bennünket a müvelt nemzetek mögött: hanem találjon mindig előre haladva; és akkor az nem fog reánk nézve veszedelmessé válni. A másik, a mit t. képviselő társamnak meg akarok jegyezni, a tavalyi esetre vonatkozik. Ugy látszik, hogy a t. képviselő ur reflectálni akart arra, a mit gr. Keglevich Béla röviden érintett, kormányunk interventionalis, vagyis inkább non interventionalis nyilatkozatára nézve. O ugy emlékezik, hogy Pest belváros érdemes képviselője épen gr. Keglevich Bélának felelt, következőleg nem gyengitette azon nyilatkozatot, melyet a miniszter ur tett. Hanem Pest belváros t. képviselője csak annyit mondott, hogy a kormánynak, illetőleg a Deákpártnak csak egy lapja van, a mely hivatalos és ez a „Budapesti közlöny." Ez volt a t. képviselő ur akkori nyilatkozatának veleje. Meglehet, hogy még valami egyebet is mondott, de ez volt a födolog, melyet kijelentett. A mi magát a dolgot illeti, én valóban nem látom szükségét annak, hogy a fölött vitatkozzunk: vajon egyik, vagy másik oldalnak érdeme-e azon magatartás, melyet Magyarország követett? Én igen örvendek annak, hogy igy történt; de kétlem, hogy elfogadná a miniszterelnök ur az általa követett interventionalis politika azon magyarázatát, melyet annak az előttem szólott t. képviselő ur adott.

Andrássy Gyula gr. miniszterelnök: Nem fogadom el.

Csernátony Lajos: Nem tartom szükségesnek a t. ház türelmét tovább fárasztani. (*Tetszésnyilatkozatok a bal oldalon.*)

Elnök: T. ház! Nem akartam a t. képviselő urat beszédjének egyik helyén megszakitani, annyival inkább, mert rövid megjegyzés után, mindjárt egy más tárgyra ment át. Ki kell azonban jelentenem beszédére elnökileg azt, hogy alkotmányos monarchiákban, hol a kormányt felelős férfiak kezelik; az uralkodó személyét a tanácskozásba belevonni sohasem szabad. (*Fölkiáltások jobb felől: Helyes! a bal oldalon: Nem is vonatott be!*) Azon férfiak, kik a kormányt kezelik, felelősségre vonhatók; de az uralkodó személye szent és sérthetetlen. (*Helyeslés a jobb oldalon. Fölkiáltások a balon: Nem említette senki!*)

A miniszterelnök ur, midőn bizalmatlanságról szólt, nem az uralkodó személyét, hanem a túltartományok népeit értette. Ezt kivántam megjegyezni.

Hollán Ernő államtitkár: T. ház! Ugy látom, hogy tanácskozásunk folyamában, különösen a legutóbbi szónok urak, egykis diversióval némileg eltértek a napirenden levő tárgy érdemétől. Engedje meg a t. ház, hogy a fonalat fölvegyem ismét ott, a honnan kiindultunk. Erre nézve bátor vagyok mindenekelőtt megjegyezni, hogy a mennyire az általános vita folyamát figyelemmel kisérni birtam, azt tapasztaltam, hogy a szőnyegen levő kérdésre nézve, ugy a kormány, mint a t. ellenzék, ugyanazon egy

Digitized by Google

előfeltételből indultak ki; de a következményekre nézve merőben eltértek egymástól. Mindkét részről az kivántatik, hogy a honvédség minél harczképesebb legyen, a midőn a t. ellenzék ezen czélt azáltal véli a legbiztosabban elérhetőnek, hogy magából a honvédség organismusából kivánja előállitani a tüzérséget és műszaki csapatokat. A kormány ellenkezőleg, a honvédgyalogság és lovasság szaporitására és alapos kiképzésére fekteti a fősúlyt, hogy — a mint t. barátom Szüllő Géza képviselő ur igen helyesen megjegyzé, — a honvédség mintegy kifogyhatlan támaszát képezze a rendes hadseregnek. A mi pedig a tüzérséget és a műszaki csapatokat illeti, azokra nézve a kormány olyképen kivánt intézkedni, hogy azok a szükséghez képest s megfelelő számban a rendes hadsereg állományából állitassanak a honvédség harczrendébe.

A véleményeknek ezen eltérését, már első beszédében jelezte a kisebbségi véleménynek t. előadója, midőn kijelentette, hogy elvárja, mikép a kormány maga részéről szintén elő fogja adni okait. Ez t. ház, a mult ülések folyamában meg történt, két izben a legalaposabban és legkimeritőbben, ugy, hogy tulajdonképen nekem nem maradt volna fön többé semmi mondanivaló; demivel t. barátom b. Simonyi Lajos ur multkori beszédében szives volt rólam is megemlékezni, midőn, értesülése szerint azt állitá, hogy a t. Deákpárti conferenciában talán szorultságból lettem volna kénytelen egy-némely argumentumot használni: azt hiszem a t. ház kegyes leend engem a fölösleges ismétlések vádja alól fölmenteni, ha állitásaim bebizonyitására bátor vagyok némelyeket fölemliteni, melyeket ott a kormány álláspontjának indokolására fölhoztam, — meg fogja engedni, hogy némely észrevételeket tegyek oly nyilatkozatokra, melyekre tudtommal még eddig ellenészrevételek nem tétettek.

Ismételve ki volt emelve ezen oldalról, hogy a kormány a honvédség szervezését illetőleg támaszkodik azon törvényre, mely a véderő elemeit a hadseregből, hadi tengerészetből, továbbá a honvégségből és a népfölkelésből alapitotta meg, és mely törvény határozottan azt rendeli, hogy a honvédség háboru idején a hadsereg támogatására és a belvédelemre, békében kivételesen a belrend és biztonság föntartására is hivatva van.

És ha a törvény ezt világosan ugy rendeli; ugy hiszem, a komoly szándék, melyet a kormány a honvédségi intézmény fölkarolása és erélyes szervezése körül tanusitott: világosan arra mutat, hogy a kormány a törvény rendeletének mindenkép elegettenni kiván, hogy minden erejéből oda törekedett, miszerint oly állapotba helyezze a honvédséget, hogy az nagy és szép hivatásának mindenkor elegettenni képes legyen.

Ugy látszik, nem igy értelmezi a kérdést t. barátom, Várady Gábor képviselő ur. Idézett több szakaszt a törvényből, a melyekből nemcsak következtetni lehetne, de a melyek szerint a törvény végrehajtása szigoruan követeli, hogy a honvédség tüzérséggel és műszaki csapatokkal láttassék el.

Ezen állitása oly határozott volt, miszerint megérdemli, hogy a törvénynek idézett §-ait megtekintsük, és ezt annyival inkább tegyük, mert a kisebbségi véleménynek indokolásában ugyanezen §-okra volt fektetve a fősuly.

Igy nevezetesen a véderőről szóló törvény 12-ik §-a, ezt rendeli: „A honvédség összes számerejét a honvédkötelezettek száma határozza meg. A magyar korona országai egyelőre 82 zászlóalj gyalogságot s 32 század lovasságot állitanak föl. Az erre vonatkozó tüzetes intézkedések a honvédségi törvényben foglaltatnak."

Ismét a honvédségről szóló törvény 6-ik §-a ezt mondja: „A magyar korona területén a honvédség egyelőre 78 zászlóalj gyalogságból és 28 huszár századból alakittatik, melyhez Horvát-Szlavonország 4 gyalog zászlóaljat és 4 lovas századot fog állitani.

Háboru idején a honvédség zászlóaljainak és lovas századainak e száma ő felsége jóváhagyásával és az országgyülés beleegyezésével szaporitható."

Kétségtelen, t. ház, hogy az idézett §§-nak intézkedése ideiglenes; ez ideiglenességnek jelleme leginkább kitünik e szóból: „egyelőre". De éppoly világos az is, hogy az intézkedés semmi másra nem vonatkozik, mint a fölállitandó gyalog zászlóaljak és lovas századoknak számára. Azonkivül semmi más intézkedés ezen paragrafusokban nem foglaltatik.

Idéztetett ugyancsak a honvédségi törvény 9-ik §-a, a mely ezt mondja: „A létszámot a honvédzászlóaljak és lovasszázadoknak mind tiszti karára, mind legénységére nézve, és pedig a zászlóaljaknál egyes századaik szerint, béke idején is nyilván kell tartani.

A tüzérségből a műszaki (technikai) csapatokból, az egészségügyi századból, a szekerészetből, s a ruházati és élelmezési szakból a honvédséghez átlépő legénységről külön nyilvántartási jegyzék vezetendő."

Tehát azt rendeli ezen paragrafus; hogy a tüzérségből, műszaki csapatokból, a honvédségbe átlépő katonákról külön nyilvántartási jegyzéket kell vezetni. — T. ház, egészen analog ugyanilyen intézkedések foglaltatnak a porosz Landwehr statutumban és a francziaországi garde nationale mobilie statutumaiban; de ezen intézkedések az

Digitized by Google

idézett államok statutumaiban korántsem vezetnek azon következtetésekre, hogy mivel a nyilvántartás megtörténik, azért e legénységből külön csapatok is alkottassanak; hanem történt a nyilvántartás azért, hogy ugy az egyik mint a másik államban háboru idején, a legénység a rendes hadsereg megfelelő osztályába beosztathassék.

Ha igy van ez az emlitett statutumokban; nem birom következtetni azon kötelezettséget, hogy mivel e legények nyilvántartatnak: tehát ezekből külön tüzérséget s műszaki csapatokat is kellene fölállitani.

Azt gondolom t. ház, hogy a kormánytól kivánni nem lehet, hogy valamit létesitsen a végrehajtás körében, mit maga a törvény nem rendel, s azt hiszem, hogy a kormánynak a honvédség szervezése körül elfoglalt álláspontja is teljesen törvényszerü és correct. Némileg más szinben tünik föl e kérdés az által, hogy a 8 lovassági század fölállitása iránt beadott törvényjavaslathoz egy módositvány is nyujtatott be, mely azt kivánja hogy honvéd-tüzérség és műszaki csapatok is külön szerveztessenek. A kormány kijelentette, hogy e módositvány elfogadásához nem járulhat, sőt mellőzni kivánja ez inditványt. S e mellőztetést indokolta azzal, hogy az ezen módositvány által kijelölt módozatot tisztán katonai szempontból, a czélszerü szervezés igényeivel semmikép összeegyeztetni nem birja; de mellőztetni kivánta továbbá takarékossági s általános államgazdászati szempontokból is.

A mi az elsőt illeti, többször ki volt az már ezen oldalról emelve: hogy sem nálunk, sem átalában egész Európában nincs más nézet, mint az, hogy a honvéd-keretrendszer alapján, a mai követelményeknek megfelelő tüzérséget és műszaki csapatokat alakitani nem lehet.

Én azt hiszem, hogy a tanácskozás e stadiumában igen kevesen lesznek azok, kik e tétel ezen tiszta fogalmát kétségbevonni hajlandók volnának. És csakugyan mikép lehessen azt képzelni, hogy egy nyolcz hétig tartó kiképeztetés mellett azon legénységből, mely évenkint csak 2—3 hétig ismétlő gyakorlatra gyülekezik fegyver alá, — hogy mondom, ez emberekből képesek legyünk olyan tüzérséget szervezni, mely versenyképes legyen a nagy állandó hadseregek azon tüzérségeivel, melyek az utolsó 20 év alatt ugy a technikai kiképeztetés, mint a taktikai készültség tekintetében oly nagy haladásokat tettek; — különösen, midőn azt tapasztaljuk, hogy az ujabbkori nagy csaták sorsát leginkább a tüzérség szokta eldönteni.

T. barátom Horn erre ugyan azt jegyezte meg, hogy hiszen, ha csak ennyiben van a dolog, nagyon könnyü ezen segiteni; nem kell egyebet tenni, mint egy módositó törvényjavaslatot beadni a szolgálati idő meghosszabbitásáról. De még ugyanazon ülésben igen helyesen történt az ő nyilatkozata ellenében azon ellenvetés, hogy az igen is nagyon megfontolandó: vajon tanácsos volna-e a törvényhozás utján ilyen kényszereszközhöz nyulni? És én tökéletesen elfogadom ezen ellenvetést, mert csakugyan megfontolandó: vajon czélszerü és helyes volna-e olyképen intézkedni, hogy például a honvédlovasságra és gyalogságra nézve föntartatnának mindazon kedvezmények, melyeket a törvény fölállitott, ellenben a tüzérségre és műszaki csapatokra nézve sokkal terhesebb és sulyosabb szolgálati viszonyok állapittatnának meg? és itt kénytelen vagyok különösen kiemelni, hogy midőn a tüzérség kiképeztetése tekintetéből a szolgálati idő meghosszabbitásáról volna szó, ez korántsem történhetnék oly értelemben, mint javasoltatott a honvédelmi miniszter által beadott egyik novelláris törvényjavaslatában, az altisztek kiképzésére nézve.

A tüzérségnél okvetetlenül csak olyan szolgálati föltételek megállapitásáról lehetne szó, mint a melyek a rendes hadseregben fönállanak. Tehát ama javaslat a szolgálati időnek csak néhány hónapra való kiterjesztéséről szól; ez utóbbi okvetlenül a szolgálati viszonynak évekig való kiterjesztéséről szólana.

De van t. ház! még egy másik fontos akadály, melyre ugy látom, hogy nem volt elég suly fektetve, t. i. az, hogy minden organisátornak, mielőtt valamely nagy mű előállitásához fog: okvetlenül számolnia kell mindazon tényezőkkel, mindazon elemekkel, melyek az organisatio tekintetében neki rendelkezésére állanak. S kérdem, t. ház! ha egy önálló tüzérség fölállitásáról van szó, honnét vegyük a szükséges kereteket, honnét vegyük a kellő képzettségü s kellő számu tiszteket?

Már a gyalogság, a lovasság kiképzésénél fölmerül ezen nagy nehézség. Legyen szabad itt mellékesen Degré t. képviselőtársam tegnapi észrevételére egy megjegyzést tennem. Ő ugyanis a gyalog és a lovas tisztek kiállitását illetőleg azt mondja: nagyon csodálkozik azon, hogy mi a tisztek hiányát emlegetjük, a midőn ő neki tudomása van arról, hogy annyi egyén folyamodott tiszti állomásért, és nem nyerte el.

Engedje meg t. képviselő ur erre nézve megjegyeznem, hogy a keretrendszer szerint és a magyar honvédségnél is az egész tiszti létszám csak egy negyedrésze van ugynevezett tettleges állományban, mely rendes fizetéssel el van látva; legnagyobb része tehát, azaz $^3/_4$-e tartozik a tulajdonképi szabadságos állományba; ezek fizetést nem huznak, és csak akkor

Digitized by Google

részesülnek minden illetékben, midőn tényleges szolgálatban is vannak.

Ha már most a tettleges állománynál minden állomás teljesen be van töltve: akkor igen természetes, hogy a kormány más jelentkezést el nem fogad; valamint az is természetes, hogy a fizetéses állomásokra a jelentkezések sokkal sürübben merülnek föl, mint a szabadságos állomásokra.

De eltekintve attól, és föltéve, hogy a czélszerübb rendezés tekintetéből a törvényhozás által ez elrendeltetnék: a kormány olyképen hajtaná azt végre, hogy a tüzérségnél szükséges tisztek teljes számban, mind rendes állományban és mind rendes fizetéssel alkalmaztassanak. — Ugyan honnét veszszük ezen tiszteket? Közönségesen tudva van, hogy a magyar elem ez idő szerint, a rendes hadseregnél igen gyengén van képviselve. Azt is bátor vagyok a t. ház figyelmébe ajánlani, hogy a mi a tüzérségi tiszteket illeti, számba kell venni azt, hogy azon magasabb rendü taktikai szereplés és önálló müködés, mely nekik hivatásul jutott, szükségessé teszi azt, hogy a tüzérségi tiszteknél sokkal inkább számba vegyük a képességet és képzettséget. Hogy ezen nehézségek a gyakorlatban mennyire merülnek föl, erre élő példa gyanánt a legujabb időben tett tapasztalások is szolgálnak. Midőn a honvédelmi miniszteriumnak a föllállitott golyószórókhoz, csak nagyon csekély számba, de kellő képzettségü tiszteket kellett volna kirendelni: alig volt képes a miniszterium a honvédség állományában képzett tiszteket a szükséges számban álloállitani. s ezt ismét mellékes megjegyzés gyanát szabadjon kijelentem azon gunyos megjegyzésekre, melyek a golyószórókra nézve történtek, hogy én is ugy tudom t. ház: hogy a mitrailleuse nem ágyu, és az ágyu nem mitrailleuse, és a ki ezt tudja, arra nézve ezen eszmék, illetőleg fegyvernemek fölcserélésével szemfényvesztést csinálni nem lehet.

Ellenben bátor vagyok megjegyezni, hogy mivel a mitrailleuse ugyanazon lőtávolaságra ugyanazon golyókat szórja, melyeket a gyalogsági fegyvereknél szoktunk használni: igen helyesen történt ezen fegyvereknek a csapatok közti fölosztása, és hozzá teszem, hogy igen nagy köszönettel tartozunk a honvédelmi miniszter urnak, kinek gondoskodása folytán a kész és fölszerelt mitrailleusek ma már kiosztattak a honvédelmi kerületi parancsnokságoknál, holott más államok csak most készülnek e tekintetben nyomdokainkba lépni. *(Helyeslés jobb felől.)*

De t. ház, a kormány a maga részéről fölhozta még a financziális szempontokat is. Ugy látom, hogy a t. ellenzéknek szónokai legkevésbbé voltak hajlandók a kormány által fölhozott ezen argumentumot elfogadni.

Azt hallottam, hogy hiszen tulajdonképen mindegy: akár ide fizessük a 30%-ot, akár a közös hadügyminiszter tárczájába, és én ezt megengedném addig, a meddig az ágyuk első beszerzése és fölszereléséről van szó. De mindenki tudja, hogy a tábori tüzérség kiegészitettnek nem tekinthető mindaddig, mig mellé nem állithatjuk a technikai tüzérséget; mert az igen természetes, hogy a tüzérség magában önállónak, függetlennek nem tekinthető mindaddig: mignem a hozzátartozó tartalékintézeteknek egész müszaki és tudományos apparatusa a gyári és mozgó telepeknek egész készletével nem rendelkezik.

Igaz, t. ház, hogy erre Clementis t. képviselő ur azt jegyezte meg, hogy oly szerencsés viszonyok közt vagyunk, az ország oly gazdag bányákban, érczekben, müfában, hogy mindezek magánipar utján is előállithatók. Igaz, megengedem mindezt; de a t. képviselő ur kifelejtett egy nevezetes tényezőt: és az a szellemi erő. *(Zaj bal felől.)* Én tökéletesen hajlandó vagyok elfogadni azt, hogy el lehetne tekinteni az ily intézeteknek katonai szervezésétől, ha a hazai ipar kifejlettebb volna, ugy, miként ezen megrendelések ott történhetnének és a katonai organismus a magán concurrentia által pótolható volna; de miután nincs igy: számolnunk kell ezen nehézségekkel is. *(Helyeslés jobb felől.)*

Általában azt tapasztaltam, hogy az ellenzék t. szónokai megengedik azt, hogy a 30%-nyi jutalék magában nem elég arra, hogy a tüzérséget önállólag szervezzük, és föntartsuk; pótolni kell tehát ezen 30%-ot okvetlenül, és én azt hiszem, hogy ezen pótlék esetleg igen jelentékeny lenne: mert az általános költségek mindenesetre ugyanazok maradnak, akár együtt tartsuk, akár elválaszszuk a tüzérség szervezését; csakhogy ezen utóbbi esetben az általános, tehát a nagyobb költségek okvetlenül a mi vállainkra fognának sulyosodni. Én t. ház, az imént előadottak után, bátran ki merem jelenteni egyrészről azt, hogy ezen idők szerint nem rendelkezünk azon tényezők, azon elemek fölött, melyek a tüzérség czélszerü szervezéséhez megkivántatnak, és épen oly határozottan merem kijelenteni azt is, hogy katonai szempontból czélszerünek nem tekinthető, el nem fogadható azon módozat, mely notorius nagy költségek mellett csak kétes sikert helyez kilátásba; holott ellenkezőleg a 30% mellett, a kormány intentiói szerint képesek vagyunk oly tüzérséget előállitani, mely a czélnak megfelel és a honvédség harczképességét minden tekintetben biztositja.

Általában azt vettem észre, hogy a t. ellen-

Digitized by Google

zék szónokai leginkább a kormány őszinteségét vonták kétségbe, midőn a czélszerűségi és financziális szempontokat emelték ki. Tehát talán az élő példák másra tanitanak bennünket? Azt igen jó nézni, hogy hasonló viszonyok közt mit tettek más államok, és ha végig nézünk az Europa minden államában létező hadiszervezeteken: arról fogunk meggyőződni, hogy analog viszonyok között, hasonló elvek vezérelték mindazokat, kik a hadügyek vezetésével voltak migbizva.

Tisza László igen t. képviselőtársam a központi bizottság előadóját fölszólitotta egy szellemi kirándulásra Poroszországba. Igen szivesen csatlakozom én is ezen kiránduláshoz, és meg vagyok előre is győződve azon tudomásom alapján, melylyel birok, hogy az ottani állapotok nem mi ellenünk, de ő ellene és mi mellettünk szólnak, mert Scharnhorsttól kezdve, végig a landwehrség-szervezésnek minden fokozatán át sohasem történt, hogy Poroszország landwehreiben külön tüzérség és műszaki csapatok alakittattak volna.

Jókay t. képviselőtársam hivatkozott azon szomoru és nagy catastrophára, mely Franczia-országban bekövetkezett, és melynélfogva arra intett bennünket, hogy gondoskodjunk mi is egy második hadsereg alakitásáról, még pedig egy oly hadsereg alakitásáról, mely tüzérekkel és műszaki csapatokkal ellátva lesz. Egészen igaza van; elismerem, magam is azt hiszem, hogy a catastropha korántsem következett volna be oly nagy mértékben: ha kellő időben fölkarolták volna a francziák azon intézményt, mely, az országnak nagy kárára, mint szervezési munkálat csak papiron maradt.

De bátor vagyok arra figyelmeztetni, hogy Niel tábornok intentiója szerint, a garde nationale mobile-hez beosztott tüzérek nem azért nyertek volna oktatást az ágyukezelésben, hogy háboru idején önálló ágyutegekhez állittassanak; hanem hogy a rendes hadsereg megfelelő osztályaiba soroztassanak: azért történt, hogy az ilynemü legénység leginkább oly nagyobb várak és városok körületén nyert oktatást, melyekben a rendes tüzérség állomásozott.

Az is bizonyos, hogy a mai körülmények között, midőn a honvédség létszáma ily örvendetes mértékben emelkedett: bizonyára a honvédséget tüzérek és műszaki csapatok nélkül az ellenség elé bocsátani nem lehet. De az idézett példából sem következik még az, hogy szükséges volna a tüzérséget egyenesen a honvédség organismusából előállitani; hanem ellenkezőleg azt hiszem: hogy a harczképességet sokkal inkább fogja biztositani azon mód, melyet a kormány akar foganatba venni.

Horn Ede tisztelt képviselő ur igen szellemdúsan fejtegette azon eszeveszett gyárosnak eljárását, a ki talán fölállit egy nagy gyárt, abba beszerzi a munkásokat, de megfeledkezik arról, hogy a gyárba gép- és tüzelőkészüléket is szerezzen. Én tökéletesen elfogadom ezen qualificatióját; de azt hiszem, hogy ugyanazon qualificatio illik azon gyárosra is, a ki a gyár mechanicus szervezetének egyes létrészeit fölcseréli és összezavarja, a hajtókereket a fogaskerékkel, a fogaskereket a hajtókerékkel fölcseréli, és viszont.

Ha ezt alkalmazza a hadi organisatióra: akkor hajlandó vagyok elfogadni ezen hasonlatot; de ez azután csak a szóban forgó inditványra, nem pedig a kormány előterjesztésére lenne alkalmazható.

Igen helyesen tette tisztelt barátom, hogy, legutolsó párisi kirándulásáról emlékezve, kiemelte azon nagy eredményeket, melyeket a porosz hadsereg elért.

Méltányolni tudom, és tökéletesen hozzájárulok, hogy a porosz hadsereg nagy eredményeit nem egyedül a legközelebbi idő vivmányainak köszöni. Gyümölcse ez 50 békeéven át nagy szorgalommal és nagy gonddal folytatott organisatiónak, és különösen azon körülménynek, hogy ezen ötven békeév alatt mindenkor fölhasználni tudták mindazt, mit a technica és tactica haladása előmutatott, sőt a legtöbb esetben ezen haladásnak zászlóvivői voltak.

Elismerem, hogy ennek tulajdonitandó a nagy eredmény; de arra is bátor vagyok figyelmeztetni, hogy, ha a porosz hadsereg nagy organisatora, Rhoon miniszter megkérdeztetnék: vajon czélszerünek, helyesnek tartja-e, hogy a „Landwehr"-nél Poroszországban külön tüzérség és külön műszaki csapatok állittassanak föl: nagyon tartok attól, hogy megforditaná a hasonlatot, és ugyanazon értelemben alkalmazná a kérdőre, a mint képviselő ur ezen hasonlatosságot a honvédelmi miniszterre alkalmazni kivánta. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás bal felől.)*

Ha mindezek után, t. ház, a kormány a honvédség szervezeténél először támaszkodott a törvényre, ha másodszor nem birja a kisebbség véleményében föltalálni azon biztositékokat, melyeket a honvédségnek harczképessége okvetlenül megkivánna, ha végre sem a puszta elmélet, sem a önálló gyakorlat nem mutat jobb módot, mint a mely a szervezésnél foganatba vétetett: én azt hiszem, hogy a kormánynak eljárása is teljesen igazolva van, ha a maga részéről hozzá nem járul azon inditványhoz, mely tárgyalás alatt van; mert, ha egyfelől kötelességében áll gondoskodni arról, hogy a honvédség minél harczképesebb legyen; másrészt szem elől nem tévesztheti a gyakorlati nehézségeket, nehogy éretlen kisérletek

Digitized by Google

által magát a honvédséget kétes helyzetbe ejtse. *(Helyeslés jobb felől.)*

A tegnapi ülésben Péchy Tamás tisztelt képviselő ur, támaszkodva azon igéretre, hogy majd elő fognak állittatni az ágyuk, ha előáll a szükség : azon aggodalmát fejezte ki, miszerint fél, hogy ezen ágyuk igen szüken fognának kiméretni. Ugyszintén tisztelt barátom Várady Gábor ur is igen élénk szinekkel ecsetelte azon precair állapotot, melybe a honvédség esetleg juthat: ha majd a csata hevében, midőn drágák a pillanatok, tán kénytelen volna: egy a szomszédban működő tábortól ágyukat kikölcsönözni. Ha ez igy volna, osztoznám a tisztelt képviselő uraknak aggodalmaiban; de mert ez nincs igy, aggodalmaikat sem osztom, sőt azt hiszem, hogy képes leszek őket is megnyugtatni, ha megemlitem : — mi, ugy hiszem, ugy sem titok már senki előtt e házban, nem azok előtt, kik a delegatióban lefolyt tanácskozásokat figyelemmel kisérték, — hogy a véderőnek czélszerű szervezése és tökéletesebb kifejthetése tekintetében, folyamatban van azon fontos intézkedés, mely szerint a rendes hadseregnek egyes csapatai, az állandó harczrendnek megállapitásai szerint kiegészitő kerületeikhez lehetőleg közel fognak elhelyeztetni.

Ezzel kapcsolatban igen természetes, hogy a honvédség szervezete sem maradhat hátra, sőt szükséges, azt olykép kiegésziteni, hogy már béke idején kijelölve legyenek azon helyek, melyeket az egyes csapatok háboru idején elfoglalni fognak : hogy tehát a honvédségre nézve is előre meg kell állapitani a harczrendet és illetőleg azon formátiót, mely szerint a honvéd-csapatok háboru idején kivonulni fognak.

És az utóbbira nézve bizton föltehető, hogy leszámitva azon zászlóaljakat és csapatokat, melyek őrizetre, helyőrségre és az erőditett helyek megszállására lesznek a szükséges számban kirendelendők: marad még annyi, hogy a honvéd-csapatoknak egy nagy részét magasabb tacticai osztályokban egyesitve, offensiv és defensiv hadmüveletek czéljából, lehet a hadsereg támogatására kirendelni. És ebből az következik, hogy a mint a harczrend előre gondoskodik ezen dispositiókról: gondoskodnia kell arról is, hogy azon ütegek és tábori fölszerelések, melyek hivatva lesznek a honvédséggel közreműködni, szintén a harczrendbe bevétessenek.

Igy tehát biztosithatom a t. képviselő urakat a tulsó oldalon, hogy az általuk táplált aggodalom nem létezik, s én biztos vagyok abban, hogy a kormánynak e részben kifejtett gondoskodása sikertelen maradni nem fog; és hozzá teszem, hogy sem a taktikai dispositiók tekintetében hibát, sem az erők combinatiója tekintetéből nagy bajt nem láthatók abban : ha derék tüzéreink, a rendes hadseregből honvédeinkkel egy dandárban vagy egy hadtestben fognak együtt közreműködni a haza védelmében.

De igenis nagy bajnak tekinteném — s ezt kénytelen vagyok kiemelni azon nyilatkozatok ellenében, melyek a hadseregben létező szellemet illetőleg az utólsó ülésekben e helyütt elhangzottak. Igenis nagy bajnak tekinteném, ha azon csapatok, melyek saját hazánkfiaiból alakultak, csak azért, mert a rendes hadsereg állományához tartoznak : idegenekül tekintetnének. Meggyőződésem szerint haszontalanok volnának mindazon törekvések, melyek a hadsereg reformja körül tétettek; és haszontalanok volnának, mert hasztalan volna minden törekvésünk a hadseregben létesitendő reformok iránt ; hasztalan minden áldozatok, melyeket a véderő emelése czéljából már viseltünk és még viselendők vagyunk : ha nem birjuk fölébreszteni, ha nem birjuk a hazafiság melegével táplálni azon közérzületet, mely tudatja mindenkivel, hogy a véderőnek egyeteme, alkotmányunknak egyik fontos intézménye; mely tudatja a honvéddel és rendes katonával, hogy ő az országnak katonája, s érezteti a polgárral, hogy az, a ki a rendes hadseregben rója le véradóját: az a haza boldogságáért és dicsőségéért kész föláldozni életét és vérét. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

És ez alkalommal bocsásson meg, t. barátom az ellenfélen Németh Albert képviselő társam, ha megjegyzem multkori beszédére, miszerint a lovagiasság mindenkor megkivánja, hogy legyőzött ellenfeleink irányában elnézéssel és kiméllettel viseltessünk: mert semmikép sem emeljük a győztesnek dicsőségét azáltal, hogyha a legyőzöttet kisebbitjük. *(Igaz!)* Erre bátor vagyok megjegyezni, hogy voltak idők, midőn azon ellenfeleink, kikre hivatkozott, szintén győzedelmes csatákat vivtak, s ha részemről fájdalommal gondolok vissza azon időkre, melyekben nem voltunk képesek őrvendeni azon szerencsének, mely testvéreinknek fegyvereit azon seregben kisérte: hiszem és reménylem, hogy azon idők örökre létüntek és soha sem fognak többé lazulni azon kötelékek, melyeket az erkölcsi és anyagi érdekek egysége szorosabbra füzött. *(Helyeslés.)*

A dolog érdemére nézve legyen szabad röviden kifejeznem még azon meggyőződésemet, hogy ezen fontos kérdésben nem a sympathiák kisebb vagy nagyobb mértéke határoz, hanem egyedül azon reális okok, melyek ezen komoly kérdésnél egyedül figyelembe vehetők. *(Helyeslés jobb felől.)*

Tudom, t. ház, hogy igen gyakran elnézéssel tartozunk, ha a túloldalról egy vagy más esetben néha hevesebb kifakadás történik;

Digitized by Google

mindazáltal határozottan kell tiltakoznom olyan kifejezések ellen, milyenekkel a kisebbség véleményének t. előadója, nemkülönben Simonyi Lajos b. képviselőtársam éltek, *(Halljuk!)* amidőn kijelentették, hogy a kormány követett eljárása által lealázó és siralmas helyzetbe ejtené a honvédséget, csak azért, mert az ő véleményöket nem fogadja el. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezek után, t. ház, még csak egy észrevételem van, és ez az, hogy én nemcsak itt a házban, de azon kivül is sokat hallottam emlegetni a leviharzott nagy háborunak tanulságait. Azt hiszem, legtöbb tanulságot merithettek abból azok, a kik részt nem vettek benne. De mindazon következtetések közül, melyeket ezen nagy eseményekhez csatoltatni hallottam: előttem legtöbb valószinüséggel bir az, hogy a közelebb viselendő nagy háborukban ismét nagy tömegek fognak szerepelni; minélfogva minden állam saját biztonsága érdekében kénytelen lesz oda törekedni, hogy véderejét — financziális erejének lehető kimélése mellett — minél szélesebb alapra állitsa, ami a keret-rendszer alapján szervezendő honvédségnek minél szélesebb körü kiterjesztésére vezet. A magyar kormány és a magyar törvényhozás e tekintetben már megelőzte az eseményeket, a mennyiben a honvédség intézményét már 1868. deczember havában törvénykönyvébe bevette. A törvény megalkotását nyomban követte a végrehajtás.

Már 1869. május havában, az önkénytesek fölfogadása után, megalakult a pesti honvéd-főtanosztály, mely fölött ő felsége már augusztusban szemlét tartott. Ugyanazon év november havában a 82 zászlóalj gyalogság s a 32 század lovasság föl volt állitva s tiz hónappal később több mint 60,000 fegyveres honvéd vett részt az őszi gyakorlatokban, számra 17 kisebb nagyobb dandárban egyesitve ugy, hogy ma már több mint 90,000 jól fölfegyverzett és jól fölszerelt honvédünk van. Ezekhez járul azon 22,500 ember, kik a közös hadsereg tartalékából lettek mult évi deczember utolsó napjáig a honvédséghez áttéve. Ehez járul még az idei ujonczos jutalék 25,000 emberrel. És ezek szerint biztos föltehető, miszerint a honvédség létszáma még az év ezen felében 140,000-re fog emelkedni.

Méltányolni fogja bizonyosan mindenki azon nehézségeket, melyeket erélyesen leküzdeni kellett, hogy ily szép eredményt lehessen ily rövid idő alatt előállitani. *(Jobb felől: Igaz!)* A legnagyobb akadályok el vannak háritva, a fölszerelés nehézségei többé nem léteznek, a további fejlődésre nézve határozottan ki van jelölve az ut és ösvény, melyen haladnunk kell. Legelőbb a szükséges keretek szaporitásáról kell gondoskodnunk, nehogy a beérkező ujonczok kitanittatása, fölszerelése és fölfegyverzése tekintetében hátramaradás történjék; nemkülönben szükség arról gondoskodni, hogy a szükségelt számban kellő képzettségü tiszteink és altiszteink legyenek: mert minél jobb, minél tökéletesebb a keret, annálinkább fog megfelelni a czélnak azon intézmény, mely az erőknek lehető legnagyobb kimélése mellett, ezeknek lehető legnagyobb kifejtésére és concentrálására vezet.

És hogy végre egyebet ne emlitsek, kell, hogy törvényhozási uton a legszigorubban intézkedjünk aziránt, hogy a védkötelezéttség teljesitése alól senki jogosan ne vonhassa ki magát. A kormány részben már előterjesztette, részben legközelebb fogja előterjeszteni azon javaslatokat, melyek az általam jelzett irányban a szervezés munkálatának erélyes folytathatására czéloznak. Ha a kormány az imént előadott okoknál fogva a tárgyalás alatt levő inditványnak elfogadásához nem járulhat: részemről a t. házat annál inkább kell kérnem, hogy a honvédelmi miniszter ur által beterjesztett javaslatokat, ugy a mint azok beadattak, elfogadni, s ezáltal megadni méltóztassék azon eszközöket, miszerint azzá tehessük a magyar honvédséget, a mivé a törvény rendelte és ami a nemzet óhajtása. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobb felől.)*

Tisza László: T. ház! Szavaim rövid helyreigazitására bátor vagyok szót kérni. Hihetőleg a rövidség miatt nem fejezhettem ki magamat elég világosan, mert különben nem hihetem, hogy oly parlamenti erők mint a pénzügyminiszter ur és Hollán Ernő képviselő társam, ilyen alapon foglalkozhatnának igénytelen személyemmel.

Én a porosz hadseregről szólván, nem azt mondottam, hogy ott a tüzérség benne foglaltatik a honvédség keretében, hanem — ha nem csalódom — azt mondottam, hogy ott az első és a második Aufgeboth is tökéletesen képesitve van önálló működésre, és ezen állitásomat kénytelen vagyok most is fönntartani; kivévén, hogyha a t. képviselő ur kimutatja, hogy Poroszországban is megvan a közös hadsereg és a honvédség közt a nálunk divatozó különbség és kimutatja azt, hogy a porosz honvédség gyakorlatainál is póznák, fehér lovak és efélék által szoktak helyetesittetni az ágyuk, mint ez nálunk történik. *(Tetszés-nyilatkozatok bal felől.)*

Várady Gábor: Szavaimnak hibás idézéseért szót kérek. *(Halljuk!)*

Az igen tisztelt államtitkár ur hivatkozott egy állitásomra, melyet én törvényre fektettem. Ezen állitásomat nem ugyanazon szavakkal, hanem lényegében helyesen idézte az államtitkár ur; de akkor, midőn azon állitásom támogatásául

Digitized by Google

a törvénynek általam idézett szakaszait említette föl: tévedett. A törvény azon szakaszai, melyeket a t. államtitkár ur fölemlitett, benne vannak a kisebbségi javaslatban is, s én épen azért nem idéztem azon szakaszokat: mert benne vannak. Azonban én állitásomat a törvénynek más §-ra fektettem: fektettem ugyanis a XL, törvényczikk 4-ik §-ára és a 15. §. a. és g. pontjaira, és a XL. törvényczikk 25-ik szakaszára. És miután államtitkár ur ezekre nem felelt, készséggel constatálom, hogy ebből kivont következtetéseim teljesen érvényben maradnak.

P. Tóth Vilmos: Őszintén bevallom, hogy nem szóltam volna ezen tárgyhoz, ha a „szláv egység" nem emlittetik. De épen előttem szólott két képviselőtársam Ürményi és Csernátony emlitette a szláv egységet (*Halljuk!*) és nevezetesen ez utóbbi mondá, hogy szeretné Keglevich Béla grófnak ez iránti nézeteit is megtudni. Én ugyan nem vagyok hivatva arra, hogy a Keglevich Béla gr. nézeteit tolmácsoljam; de talán érdekelni fogja a t. képviselő urat az én nézetem is, miután én nomine et omine tót ember vagyok, és ha azonkivül a nézetek tisztázásához és a különböző nemzetiségek közötti kölcsönös egyetértés megközelitéséhez némileg hozzájárulhatok mostani rövid fölszólalásom által: tökéletesen elértem czélomat. Emlittetett itt t. ház, az osztrák birodalom szétbomlásának lehetősége és valószinüsége is, és átalában ezen két kérdés: t. i. a szláv egység és az osztrák birodalom eshetőleges szétbomlása indentikusnak tartatik. Összevonom tehát én is ezen két kérdést. Először is meg kell emlitenem, hogy mi volt t. i. az osztrák birodalomnak, ezen mozaikszerü mindenféle államok conglomeratumából való alakulásának főoka?

Fő oka volt a közveszély: tudniillik a török előli félelem. Akkor t. i. azon kis mindenféle államok, ugymint: Csehország, Styria, Horvátország, és a még nagyobb Magyarország egyesültek a közveszély ellen, hogy a római császárságban némi támaszt találjanak a közös ellenség ellen. Megszünvén a töröktöli félelem: megszünt az osztrák birodalom ezen existentiájának ideája is; és miután semmiféle, a cultura szinvonalán álló ember, sem állam nem existálhat valami existentiális idea nélkül, mely létének és életének vezéreszméje legyen: ugy a törökök országunkbóli kiüzetése után az osztrák birodalomnak már nem levén megalakulásának eredeti existentiális eszméje, ezt pótolgatni szükség volt más eszmékkel, t. i. egyrészt meggátolni az olasz egységet, azután meggátolni a német egységet, és most meggátolni a szláv egységet.

Ez az osztrák birodalomnak diplomatikai hivatása.

De minő eszközökkel akarta az osztrák birodalom meggátolni az olasz a német-, és minő eszközökkel akarja meggátolni a szláv egységet? Igen szomoru, czélhoz nem vezető eszközzel, t. i. az absolutismussal; és épen azért, mert ezzel akarta meggátolni az olasz egységet: nem sikerült neki, és Olaszország, a nagyhatalom daczára, egyesült, annectálva magának az osztrák birodalom olasz tartományait; — és egyesülni fog alkalmasint Németország is, annectálva magának Ausztria német tartományait.

De látjuk mégis, hogy absolute, azaz egészen tökéletesen még nincs egyesülve sem Olaszország, és nem lesz egyesülve talán Németország sem: mert ott van a kis Svájcz, melynek némely kantonja olasz, némelyike német, és én Tamás vagyok benne, hogy valaha egyesüljenek e kantonok akár Olaszországgal, akár Németországgal, és igy, aminek a nagyhatalmu Ausztria ellenállni nem tudott absolutistikus államszerkezeténél fogva: annak mindeddig szerencsésen ellenállott a kis Schweiz, szabadszellemü intézményei által.

Erre nézve tehát egyéb mondanivalóm nincs, mint az hogy, ha Ausztria, teljesitve a neki szánt diplomatikai hivatást, ellenállani akar a szláv egységnek: kövesse a kis Svajcz példáját, ne küzdjön absolutistikus desideriumokkal, ne a nemzeteket elnyomó erőszakkal a szláv egység ellen; de küzdjön a közszabadsággal, melynek első követelménye, — azt mindig hangsulyozom — a tökéletes nemzetiségi szabadság; mert csak azután a nemzetiségi szabadság elérése után lehetséges a közszabadság. Igy van ez Svájczban. Én óhajtom, hogy nálunk is ugy legyen. Ezen eszközökkel tessék küzdeni a szláv egyesülés ellen, én azt hiszem, hogy az ugy, amint vele Európa maga-magát ijeszti: létre nem fog jönni soha. De ha absolutismussal, erőszakkal fognak küzdeni ezen szláv egység ellen: az bizonyosan létrejön birodalmunk akármilyen, állitólag, nagyhatalmu állásának daczára is. Hiszen, miért gravitálnak az osztrák birodalmi németek már most is Poroszország felé? Amint egy tegnapi sürgöny mondja: a delegatio már nem tetszik nekik, már Poroszországgal akarnak véd- és daczszövetséget, és azt hiszem, hogy nem soká nyiltan kimondják, hogy inkább oda küldenének delegátusokat, mint Pestre. Ez azért történik, mert félnek, hogy hosszu időre nem birják megtartani azon kiváltságokat, melyekkel most birnak: t. i. a más nemzetek fölötti uralmat; tudják, hogy „quod pro se injustum est, nec defluxu temporis convalescere nequit", és azért jó idején gondoskodni akarnak nemzetiségi biztonságukról és létükről.

T. ház! Őszintén elmondván nézetemet a szláv egységre nézve; époly őszinteséggel és honfiui érzettel mondom ki azt is, miszerint az az

Digitized by Google

egyetlenegy utja ezen félt egységet meggátolni: hogy itt, monarchikus kormányformában, egy nagyobbmérvü svájczi államot alapitsunk. Haladjon a kormány azon az uton a szláv egység ellen, melyen haladott és halad Svájcz az olasz és német egység ellen: és nekem erős meggyőződésem, hogy ebbeli müködése nem fog siker nélkül maradni. Kifejezést adván hazánk jövője iránti nézeteimnek, a t. kormányhoz intézem azon római mondatot: „Videant consules, ne quid respublica detrimenti carpiat."

Egyébiránt a Győrffy Gyula képviselőtársam által beadott különvéleményt pártolom. (*Helyeslés bal felől.*)

Dobsa Lajos: T. ház! Gyengélkedő egészségem jelen állapotában csakis a tárgy fontossága kényszerit szólásra. Azonban lehetőleg rövid leszek.

A pénzügyminiszter ur érvelésére akarok főkép egypár megjegyzést tenni. Kérem, ezt ne méltóztassanak figyelmetlenségnek venni azon urak, akiket mellőzök, s kiknek beszédére nem reflectálok. Ne méltóztassanak különösen figyelmetlenségnek venni az általam igen tisztelt kormányelnök ur irányában.

Én az ő beszédét némi tekintetben emelkedettebb szellemünek tartom. Volt nehány szárny csapása az önvédelem fejlesztése felé: legalább nem mondta ki a lehetetlent, legalább nem ölte meg szivünkben a reményt; mig az igen tisztelt pénzügyminiszter ur mereven ragaszkodott az irás betüihez és azáltal eszembe juttatta azon bibliai mondat igazságát, miszerint az ige az, amely táplál, de a betü megöl. Sajnálom, hogy ami az érveket illeti, ezekre nézve nem tehetek különbséget. Egyiket sem különböztetem meg a másiktól; mert azok értékre nézve egészen egyenlők: egyik sem értékes, egyik sem szerencsés. Az igen t. kormányelnök ur beszéde bevezetésében vádolta igen tiszt. Tisza Kálmán urat „dialectikával" utána tevén, hogy ő nem fog a dialectikával élni, ő nem fog a szónoklatnak mesterfogásaihoz nyulni és azokhoz folyamodni; ha tehát mégis győzne: ezt csakis az igazságnak óhajtja tulajdonittatni. Ez egészben véve igen szép bevezetés, ez mesteri exordium, (*Derültség*) és csakis egy hiba van benne, hogy nem követte a győzés, az: hogy nem győzött, hogy a meggyőző argumentumok elmaradtak és igy ő épen azon hibába esett, a melylyel mást vádolt. Beszédének bevezetése: dialectika lett.

A pénzügyminiszter ur kiindulási pontja az, hogy ő a honvédséget nem akarja önállólag szervezni, hogy az önállólag is működhessék, — de csak ugy akarná, hogy az a rendes hadsereget támogassa. Ez a felfogás én szerintem t. ház, téves és veszedelmes. Veszedelmes, ha Francziaország sorsára gondolok. Mire való akkor a történet, ha nem arra, hogy tanuljunk belőle? Francziaországban, midőn leverték a hadsereget, vagyis az letette a fegyvert, a nép kebeléből uj, rögtönzött hadseregek merültek fel és ezen rögtönzött hadseregek, ezen dilettáns hősök, ha nem is mentették meg Francziaország területi épségét: legalább megmentették Francziaországnak már-már eljátszott becsületét. Azt mondhatnák, hogy ez már itt volt érintve. Erre én többet mondok: ez már megtörtént; de önök sem a szót, sem a tényt nem veszik figyelembe. Ha Francziaország egyénei ülnének itt helyettünk, hogy döntsenek ezen kérdés fölött: meg vagyok győződve, hogy azt mostani eszükkel a mi felfogásunk szerint oldanák meg! és ha mi nem okulunk más példáin, nem tanulunk a historiából, nem tanulunk mások kárán: akkor a legszigorubb moralista, a sors elmondhatja ránk egy sulyos időben: oleum et operam perdidi.

T. ház! Imént mondám, hogy téves az igen t. miniszter ur felfogása. Szerintem a honvédség kiválóan és főkép a hon határainak védelmére van hivatva; s ilyen minőségben nem ő van hivatva arra, hogy támogassa a közös hadsereget, de hogy őt támogassa a vele rokon elem: a népfelkelés. Ezt sem a foglalás vágya nem bántja, sem ehez hasonló ambitio; de bántja, ha megtámadják, és lelkesiti az, hogy védje tüzhelyét, családját s hazája határát. Az a tudat, hogy családját védi: az a tudat teheti a félénket hőssé s a hőst oroszlánná. De hogy egy ilyen hadsereget méltóan támogasson egy idegen csapatból alakitott tüzérség — oly tüzérség tehát, mely idegen létére nem birja sem e hazaszeretetet, sem az ő érdekeit, sem ambitioját, sem feláldozását — hogy ilyen hadcsapat támogassa: midőn azt kivánjuk, akkor nem kivánunk mást, mint, hogy a bábeli disharmoniát átplántáljuk a harczok mezejére.

E pontnál veszek bátorságot magamnak Hollán államtitkár ur érvelésére egy igen szerény megjegyzéssel felelni.

Ő szerinte ugy alakul a jövő csaták politikája, hogy alkalmasint nagy hadseregek fognak állani nagy hadseregekkel szemközt: s ilyen critikus időben vigyázzunk, ne szereljük fel a honvédséget müszaki csapatokkal, hanem az egészet oly testté gyurjuk össze, hogy részeiben ne működhessék önállólag.

Én pedig ebből mást következtetek: azt, hogy az olyan nagy hadsereg ellenében, minőt ő jelzett — miután e nagy hadseregek többfelé szakadván, többfelől intézhetik a támadást, t. i. kivülről belőlről, — mi is többfelől intézhessük a védelmet és viszonttámadást: kifelé és belől. Szóval óhajtanám épen ezen okból: a honvédség is láttassék el müszaki csapatokkal, hogy mig a sorezredek kifelé intézhetik a védelmet és táma-

Digitized by Google

dást: ez ben és önállólag védje az elmondott elveknél fogva tüzhelyét, hazáját.

De a honvédség szolgálati ideje igen rövid arra, hogy ilyen fontos tudományt magukévá tegyenek; mert hiszen arra huzamos és nosszas gyakorlat igényeltetik. Ez véleménye Kerkapoly igen t. miniszter urnak. Ebből ő azt következteti, hogy mivel e dolgot tökéletesen ugy sem tanulják meg: tehát jobb a semmi, mint a valami. Bocsánatot kérek, de ez máskép hangzik, mint a közmondás, mely arra oktat bennünket, hogy jobb valami, mint semmi. És kérem, hogy ne méltóztassanak a közmondásokat souverain gunynyal lenézni, mert azok drága kincsek, azokban a nemzetek százados tapasztalatainak kincsei vannak letéve. Én tisztelem ezeket, és azt mondom, tán hogy közelebb áll az olvasáshoz az, ki a betüket ismeri, mint az, aki nem ismeri; aki pedig az olvasást is birja: annak igyekezete előtt kitárulnak a tudás kapui. 1848/9-ben az iskolákat félig végzett tanulókból — s a pusztákon összeszedett ügyes legényekből pótolták a tüzérséget. A nemzet egy felé harczolt, más felől ezeket oktatta. S mi lett következése, az? hogy a legközelebbi csatákban már döntőleg hatottak a győzedelem kivivására.

Tehát ismétlem; jobb a valami, mint a semmi. Eszembe jut itt egy mondás is, melyet az ellentáborból egy német tiszt az ilyen tüzérekre mondott: „Diese Kerl, wissen gar nichts, aber treffen uns fürchterlich."

Igen, de azt mondja t. pénzügyminiszter ur, hogy a törvény szavai szerint sem lehet ohajtani azt, hogy a honvédség önállóan működő irányban fejlesztessék.

Már kérem annak van értelme, ha mi képviselők hivatkozunk, a miniszter urakkal szemben a törvényekre, midőn azok megtartásáról vagy meg nem tartásáról van szó.

De ha az igen t. miniszter urak hivatkozuak a törvényhozással szemben a törvény szavaira: annak én szerintem nincs értelme, vagy ha van, akkor nincs annak értelme hogy itt tanácskozunk. Tehát mi a mi feladatunk, ha nem az: hogy a törvényeket czélszerüen alakitsuk és módositsuk a kor és szükség igényeihez és kivánalmaihoz képest? ily módositás jelenleg még csak a közjogi alapba sem ütközik.

A mélyen t. kormányelnök ur kijelentette, hogy ő annak nincs ellenére, őt ebben politikai okok nem gátolják. Nyissunk aláirási iveket, gyüjtsünk pénzt az ágyuk megszerzésére, ő örülni fog rajta; s utána veté, hogy ugy van ez Angolországban is.

Bocsánatot kérek, nem épen ugy van ez Angolországban.

Ha a honvédség ágyui nincsenek bevéve a törvény keretébe: akkor senki sem fog örömest odaajándékozni; mert attól fél, hogy ezen oda adott pénz a Dunába dobott pénz lesz; mert attól fél, hogy ezen pénz el fog kallódni; hogy ezen ágyuk megszerzésére nem fog a kellő figyelem fordittatni; hogy erről nem fog senki kellően és rendesen számolni: ez pedig nincs igy Angliában. Ellenben, ha beveszik a törvény keretébe a honvédség ágyuit: az országgyülés megszavaz rá bizonyos összeget, azután igenis fordulhat magánadakozásokhoz és az áldozatkészség bizonyosan nem fog hiányozni, mindenki örömest fogja odaajándékozni frtját, filléreit: mert tudja, hogy az, amit odaád a nemzet kincse, a nemzet féltett és őrzött kincse lesz; hogy ezen pénz nem fog elkallódni, hogy az oly alap, melyről számolni kell. Igy van ez Angliában is.

Nem vagyok barátja az adó-fölemelésnek, sőt óhajtom mindenképen az adó leszállitását, mert tudom, hogy a szegény nép és a nem szegény is egyaránt keservesen fizet. De három dolog van, melynél a szigoru megszaporitást nem akarnám egész szigorral kezdeményezni: ez a népoktatás, a közlekedés és az önvédelem. Csak azt sajnálom, mikor megkaptuk az utasitást arra: hogy ágyukat aláirás utján mikép szerezhetünk, hogy egyuttal nem kaptuk meg a reczeptet is arra: miként kell az ilyen ágyut készitени? Én szerencsére tudom a reczeptet, és el is mondhatom. *(Halljuk!)* Ily ágyukészités reczeptje röviden ez: elő kell venni egy hosszu, nagy, gömbölyü lyukat, körül kell önteni rézzel, és készen van a kormány által proponált magyar honvéd-ágyu.

Hanem az igy elkészült ágyukkal nem birnók ám megvédeni, sem a házat sem pedig a trónt, hogyha egyszer azon helyzetbe jutnánk, a mi e házban már bőven jelezve volt, hogy a rendes hadsereget valami fátum, valami non putarem, vagyis inkább putarem érné. De azt mondja az igen t. pénzügyminiszter ur, hogy az ilyen dologról nem kell beszélni. Nem jó az ördögöt a falra festeni, mert az erdő ugy adja vissza a hangot, a mint azt bele kiáltják, és óvakodnunk kell, nehogy oly hangot kiáltsunk az erdőbe, a mely nekünk fájdalmat odozna, hogy ha azt majdan visszakiáltanák. Ez az ő tanácsa. Ennek ellenében én azt mondom, miszerint attól félek, hogy akárminő hangot kiáltunk mi, sőt, ha hallgatunk is: mindig oly hangot ad vissza azon erdő, mely nekünk fájdalmat okoz. Példákat tudnék fölhozni, hanem exempla sunt odiosa. *(Zaj.)* De hát ne ingereljék őket; ebből áll a tanács második része. Ne ingereljék őket! tehát mi vagyunk a hibásak? Épen ezt mondta egy kapitány is azon civilistának, ki hozzá ment panaszra, hogy a korcsmában 3

Digitized by Google

fegyveres katona összevagdalta, mondom épen azt mondta: ne ingerelje őket! Ha ezen kapitány urnak igazsága volt az összevagdalt irányában, és ha a pénzügyminiszter urnak is igaza van mi irányunkban: akkor az Aesopus bárányának nem volt igazsága a farkas irányában; mert hát miért ingerelte a farkas étvágyát? *(Derültség.)*

Azt mondja az igen t. pénzügyminiszter, hogy hát javitsuk meg mi a sorezredek szellemét. Csak azt sajnálom, hogy meg nem mondta, hogy miként juthatnánk azon sorezredek szellemèhez oly módon, hogy magunk pl. sajtópört ne kapjunk, és hogy azon szegény embereket, kik ránk hallgatnak, meg ne büntessék? Csak még nem régen hallottam, és bizonyosan mondhatom, ugy volt, hogy a sorezredeknél a rendes katonának még azt sem vették szivesen, ha a civilistákkal sokat társalkodott. Hogy miként lehetne ily körülmények közt a civilistának a hadsereg szellemét megváltoztatni: azt valóban nem értem, ezt meg nem foghatom és nagyon szeretném, ha az igen t. pénzügyminiszter ur engem aziránt fölvilágositana.

De hát hogyan van az, hogy a 42 magyar perczent katona meg nem javitja a sorezredek szellemét? Ezen interpellatiót intézte hozzánk az igen t. pénzügyminiszter ur és én erre szerencsés vagyok válaszolni. *(Halljuk!)*

Válaszolok egy példával.

Egy embernek egy száz akós hordóban volt a többek közt egy kevés maradék megsavanyodott bora; gondolkozott tehát: miként javitsa meg, mert sajnálta az eczet-ágyra tölteni. Ugy okoskodott: hogy hiszen, ha ő finom jó borból bele önt azon száz akós hordóba 97%-et csak meg fogja javitani azon 3%-et. Dictum factum: tele öntötte a hordót. És mi lett következése? Az, hogy nem az eczetes bor lett édessé: hanem a 97 édes bor megsavanyosodott, megdohosodott. És ez nem lehet máskép, mert penészes a donga, penészes a keret, és inficiálva van decomponáló elemekkel. *(Helyeslés bal felől.)*

Az igen tisztelt pénzügyminiszter ur azt hiszi, hogy mindezt jobb lenne nem hallani, nem látni, észre sem venni. Ez körülbelül a struczpolitika: *(Derültség.)* azt mondani: struczpolitika, hogy a baj akkor nincs meg, ha szemet hunyunk előtte. Afrikában, a homokpusztán a struczmadár is igy oktatta fiait: „ha baj jön, ne féljetek, ne nézzetek szemközt, hanem dugjátok fejeiteket a homokba, mert ha ti nem látjátok a bajt, az sem talál meg benneteket.“ Az ifju struczok követték a tanácsot. Jöttek a vadászok, s a fiatal struczok bedugták fejüket a homokba.

Mi lett következése t. ház? az, hogy a vadászok körülkeritették őket és az ifju struczok részint elevenen madárseregletekbe, gyüjteményekbe, részint kitömött bőrükkel muzeumokba kerültek. Hogy mi ezen strucz-politikával hová fogunk kerülni: arra feleljen az idő, és ohajtom, hogy az én aggodalmaimat czáfolja meg.

És most egy szavam van az igen t. miniszterelnök urhoz, illetőleg egy jóindulatu figyelmeztetésem: kérem fogadja szivesen. *(Halljuk!)*

Ő előtte a népszerüség olyan, mint a kész pénz, szereti ha meg van, de nem azért gyüjti, hogy ráüljön, — hanem azért hogy kiadja hasznos dolgokra. — Nagyon helyes; hanem vigyázznnk ám, hogy a miért kiadjuk: az a dolog valóban hasznos is legyen; mert igen keserü csalódás volna, azt hiszem — legalább nem kellemetes — azt tapasztalni, hogy a gyüjtött pénzt kiadtuk ugyan: de nem hasznost vásároltunk rajta, sőt, egyenes veszedelmet. Másfelől pedig azt hiszem, hogy csak egy bizonyos pontig áll ezen eljárásnak helyes módja; mert egy bizonyos ponton túl nem szabad kiadni, sem a pénzt sem a népszerüséget. A pénzből is meg kell annyi összeget tertani, a mennyivel megőrizhetjük személyes függetlenségünket, és a népszerüségből is meg kell őriznünk annyit: a mennyivel megőrizhetjük hatáskörünket.

Hatáskörünk kétféle irányban terjedhet a parlamenti levegőben; sőt csakis kétféle irányban terjedhet huzamosan és tartósan: fölfelé és lefelé, hasonlóan egy élőfához, mely a politika legében csakis ugy terebélyesbhetik, csakis ugy hozhat gyümölcsöt: ha len, mélyen gyökerezik a nemzet szivében.

Az élőfának azon gyökere, mely a nemzet bizalmában gyökerezik: az a népszerüség, az által nyeri ő táplálékát, az mi őt föntartja, az mi őt levéllel, virággal, gyümölcsökkel fölékesiti; de mihelyt a gyökerét elvágják: a fa nem hoz többé semmi gyümölcsöt, a fa elsenyved és kidől. Ennyi az én szerény figyelmeztetésem.

Én mint ellenzéki tag, — hogy megértsük egymást, — óhajtom pártunk diadalát, pártunk kormányra jutását; tehát óhajtanom kell azt is, hogy a t. jobb oldal megbukjék és a kormány is bukjék: de óhajtom, hogy elveiben bukjék meg és nem személyében. *(Helyeslés balról.)* Ez az én szerény privát óhajtásom. Ez rugója figyelmeztetésemnek, a mely egyébiránt érjen annyit a mennyit bir, mondom és elfogadom Győrffy Gyula t. képviselőtársam inditványát. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! szólásra nem levén senki fölirva: a vita be van zárva; illeti még szólási jog a szabályok értelmében a központi előadót, és a kisebbségi vélemény előadóját. *(Helyeslés bal felől.)*

Andrássy Gyula gr. miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk!)* Mielőtt a t. ház a vi-

Digitized by Google

tát e kérdés felett bezárná, nem szándékom ugyan a kormány álláspontját e kérdéssel szemben ujra tisztázni vagy tovább fejteni: — megtettem ezt multkor magam világosan és határozottan; megtette ezt még a kormány részéről minap t. barátom, a pénzügyminiszter és legujabban t. barátom, a honvédelmi államtitkár ur. Nem is szándékom érveket hozni föl álláspontunk védelmére; megtörtént ez nézetem szerint bőségesen elvbarátaink részéről a ház ez oldaláról: ha tehát fölszólalok, csak azért teszem, hogy válaszoljak azokra, a mik — hogy ugy mondjam — interpellatióképen intéztettek hozzám. *(Halljuk!)*

Jókai Mór t. képviselő ur azt kérdezte tőlem: mit kivánok tenni a czélra, hogy a honvédség harczképes alakot öltsön? Ő összesen három kérdést állitott föl, melyek közül ez az első. S ez elsőre — sajnálattal látom, hogy a t. képviselő nincs jelen — bátor vagyok felelni: hogy eszközölni kivánom azt, miszerint mindenekelőtt ugy a honvédgyalogság, mint a lovasság elláttassék mindazzal, a mi szükséges, hogy a rövid szolgálati idő mellett lehető legjobb legyen; hogy a lovasság és gyalogság száma telhetőleg szaporittassék, ugy, hogy minél előbb elérje a 300 ezeret, végül, hogy mind e haderő kellő és jó kerettel legyen ellátva. Ohajtom tehát, hogy a lovasság száma szaporittassék: ellenkezőleg azon t. képviselő nézetével, ki ezt téves fölfogásnak tartja, mert szerinte bizonyos országokban a lovasság használata már alig lehet gyakorlati.

Mi nem szandékozunk elfoglalni Olaszországot; mi nem fogunk Angliába menni, — a mi czélunk: megvédeni e monarchiát. Hogy pedig itt lovasságra nagy szükségünk van, és hogy constatált tény, miszerint minden fegyvernem közt ez van viszonylag leggyérebben képviselve, ugy a közös hadseregben mint a honvédségben: ezt kifejtenem nem szükséges. *(Helyeslés.)* Kivánom tehát a lovasság szaporitását; de kivánom azonfölül a honvédséget elegendő számu és jó tüzérséggel ellátni a közös hadsereg részéről.

Elmondván igy, hogy mit kivánok: bátor vagyok azt is elmondani, hogy mit nem kivánok elérni. Nem kivánom elérni azt, a mit elért Franciaország; hogy a papiron volt nagy gyalogság, lovasság és tüzérség, de midőn elérkezett a döntő percz, midőn bejött az ellenség: tényleg nem volt egyéb, mint chaos, mely szétbomlott az első lövésre. *(Igaz jobb felől.)* De tovább melyek és még azon esetre sem kivánom, hogy a honvéd lovasság és gyalogság a honvédség részéről láttassék el tüzérséggel: ha ezt most már az ország ereje megengedné. Nem kivánom, két okból.

Először: mert azt hiszem, — a mit ki is fejtettem — hogy a honvédségi törvény alapján a szolgálati idő nem elegendő arra, hogy mellette jó tüzérség alakulhasson; ez esetben pedig csakugyan ki tehetnők honvéd-erőnket azon esélynek, hogy Kanonenfutter váljék belőle, épen azért, mert akkor a jó gyalogságot és a jó lovasságot, — ezek jóságában pedig perczig sem kétkedem: — nem támogatná jó tüzsérség, hanem olyan, mely a szolgálati idő rövidsége és a kellő tényezők hiánya miatt nem volna képes rendeltetésének megfelelni. *(Helyeslés jobb felől.)* Nem óhajtom másodszor azért: mert kivánatosnak tartom hogy azon csapatok, melyek a csatatéren együtt vannak hivatva a monarchiát megvédeni: az együttműködést már otthon a békelábon szokják meg s nem tartam kivánatosnak azt, hogy egymást idegeneknek tekintsék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

És meg vagyok győződve, hogy ha mindez megtörténik: akkor a honvédség egy csataképes erőnek nemcsak külsejét fogja magára ölteni, hanem birni fogja annak lényegét is, t. i. a valódi harczképességet. *(Helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő második kérdése az volt: Mit kiván tenni a magyar kormány arra nézve, hogy Magyarország polgárai, kik a hadseregbe beosztatnak, alkalmat nyerjenek arra, hogy magukat a hadászat technikájában kiképezzék? mert azt, hogy a magyarországi tüzér-ezredekbe magyarokat is osztanak be, argumentumul egyátalán nem fogadja el; minthogy köztudomás szerint azok ott a szekerészetet, a kocsiskodást tanulják csak, nem pedig az ágyukkal való technikai bánásmódot.

Én a tényt tagadom. Megengedem igenis, hogy ha egy csikós vagy kocsis oda szegődik: abból nem csinálnak tüzmestert; hanem arról meg vagyok győződve, hogy nagy örömmel fogadtatik mindenki: a ki hivatkozva a törvény azon paragrafusára, miszerint mindenki lehetőleg azon hadtestbe osztassék, a melybe beosztatni kiván, s melyre a szükséges készültséget birja, — a tüzérségbe fölvétetni óhajt.

Azonban annak elérésére, hogy a magyarok minél inkább tanulmányozzák mindazt, a mi a tüzérséghez és más tudományos fegyvernemekhez kivántatik: szükséges az, hogy ne vonják meg magukat a müvelt osztályok a hadseregben való szolgálattól; szükséges továbbá, hogy ha valakinek több gyermeke van: ne nevelje mindnyájukat ügyvédeknek; hanem gondoljon arra is, hogy a hazának és az államnak különböző szakokra van szüksége, és adja meg nekik egyszersmind az előképzettséget, a mely mindezekre szükséges; a kormány is fog gondoskodni czélirányos katonai intézetekről és e részben különösen arról, hogy

Digitized by Google

a Ludoviceum minél előbb ujból fölállittassék *(Helyeslés.)* és igy mindenki a katonai kiképeztetésben részesülhessen. *(Helyeslés.)*

A t. képviselő harmadik kérdése az: hogy miként fog gondoskodni a kormány, hogy szükség esetében Magyarországon egy tartalékfegyver-gyár, s átalában hadikészlet-gyár legyen? Erre bátor vagyok válaszolni — a mit egyébiránt t. barátom a pénzügyminiszter ur is megemlitett: — hogy a kormány erejéhez képest már gondoskodott bizonyos mértékben ezen irányban is. Áll már egy gyár Pesten és méltóztassanak megengedni, hogy azon nehéz viszonyok között, melyek itt a gyártásra nézve átalánosan léteznek: ennek fölállitása és életbeléptetése nem épen könnyü föladat volt. Most hetenkint — szükség esetében — 1000 puska gyártható; gondoskodott a kormány tölténygyárról, gondoskodik a kormány posztógyárról: egy szóval, gondoskodik mindarról, a mi hatáskörébe tartozik.

Azonban ha a t. képviselő ur ezen tartalék gyárak alatt azt érti, hogy egyszersmind arzenálok s egyéb oly gyárak legyenek, melyek a sereg szükségletének többi oldalait is fedezzék: én is őszintén megvallom, hogy ezeknek hiányát mi is érezzük; de hogy ezek fölállitassanak is, és hogy a monarchia ennek folytán azon szivósságot fejthesse ki, mely csak úgy érhető el, ha a monarchia különböző helyein vannak elhelyezve az ily tartalékgyárak: annak, alapja épen a közös védelem szüksége főleli meggyőződés. Csak ha ez minden irányban gyökeret vert, és ha nincs többé senki, a ki ezt kétségbe vonhatja: akkor áll elő természetesen azon eset, hogy nem egy helyen, nem centralizálva, — mint azelőtt, — hanem a helyes strategia elveihez, a védelem igényeihez képest ugy osztatnak el ezen tartalékgyárak, mint azt a monarchia védelm megkivánja. *(Helyeslés jobb felől; mozgás.)*

És erre nézve, egy igen egyszerü tény az, a mely sokakat a t. képviselő urak közül meggyőzhetne arról, hogy e monarchia védelmének közösségét nemcsak a törvény, de a természet is megállapitja.

Ha Európa ezen része a keletről támadtatik meg: senki sem fogja kétségbe vonni, hogy azt nem a Lajta mellől, hanem Erdélyből, Bukovinából lehet és kell megvédelmezni; ha északról támadtatik meg a monarchia: kétségtelen, hogy azt nem a Kárpátokon innen, hanem a Kárpátokon túlról vagy a Kárpátok tetejéről lehet csak célirányosan megvédeni; ha pedig nyugatról támadtatnék meg: senkisem fogja kétségbe vonni, ki a hadi tudományokkal legkevésbé is foglalkozott, hogy nem a magyar síkon, hanem a cseh szorosokon lehet csak kellőleg megvédeni a monarchiát. *(Helyeslés jobb felől; mozgás.)*

Tehát már a természet alkotta azt a védelmi közösséget, a melyet némelyek kétségbe vonnak; és épen e védelmi közösség s ennek elismerése azon alap, melyen egyedül lehet a monarchia véderejét, és az ahoz szükséges gyárak elhelyezését célirányosan eszközölni.

Egy másik t. képviselő, Horváth János ur, ily kérdést intézett hozzám: *(Halljuk!)* „Szándékozom-e még ezen év folyamában arról gondoskodni, hogy a magyar honvédség vagy saját keretéből fölállitandó, vagy a közös hadseregből és ugyanannak magyar legénységéből összeállitott, a magyar honvéd főparancsnokság rendelkezése alá bocsátandó kellő számu tüzérséggel láttassék el?“

Azon átalános megjegyzésem van erre, hogy nagyon bajos oly kérdésekre válaszolni, a melyekben bizonyos tény végrehajtása bizonyos időhöz van kötve; mert nehéz sokszor arra nézve, a ki igér, ha valamely körülmény nem engedi a végrehajtást: sokszor hamis reményt kelt abban, ki igéretében netalán bizakodik. Alig lesz e házban valaki, ki azt nem tapasztalta volna kicsiben vagy nagyban, — ha másutt nem, talán saját szabójával szemben: a ki mikor például hétfőre igéri az öltönyt, mindig szerencse, ha szombatig már elhozta. *(Derültség.)*

Én tehát átalában véve nem szeretek felelni a kormány nevében, felelősség terhe alatt, oly kérdésekre, melyek egy praecis határnapot tüznek ki. Itt azonban azon szerencsés helyzetben vagyok, hogy bátran felelhetek; mert a mit a t. képviselő ur kérdezett: azt nem kell majd még ezentul megtenni, mivel már is megtörtént. Már a mult évben adatott ki, és főnáll jelenleg is azon rendelet, hogy az őszi gyakorlatoknál a honvédség kellő számu tüzérséggel láttassék el.

Mi fog történni a honvédséggel háboru esetében a harczbeosztásra vonatkozólag: azt t. barátom, az államtitkár ur megmondotta. A t. képviselő ur ezen óhajának teljesülését tehát máris biztositottnak merem kijelenteni. A mi azt illeti, hogy kinek parancsnoksága alatt áll a tüzérség: az önmagától következik. A tüzérség kiegészitő része az illető zászlóaljnak, brigadenak vagy hadtestnek, és mindig azon parancsnokságnak áll alatta, a mely alatt az illető hadcsapat. A tüzérség tehát a gyakorlatoknál is azok alatt áll, kik az illető hadtesteket parancsnokolják, valamint másrészről a honvédcsapatok, — ha beosztatnak a hadsereg valamely részéhez: — kisebb vagy nagyobb mértékben azon parancsnokság alatt állanak, mely alatt azon rész áll. Ez-

Digitized by Google

zel tehát a parancsnokság kérdése is tisztában van.

Ezek után t. ház, nem volna szükség többet szólanom, ha egy pár dolog nem mondatott volna itt, a melyeket egészen észrevétel nélkül nem hagyhatok. Hallottuk a t. ellenzék részéről azt, hogy igenis óhajtja a különálló magyar hadsereget, óhajtja ma, óhajtja holnap és fogja óhajtani mindaddig, mig az nem létesül. Én t. ház sokkal magasabb fogalommal birok a t. ellenzék hazafiságáról és belátásáról, semhogy higyem, hogy ezen kijelentését a szó teljes értelmében komolyan kelljen vennem. *(Fölkiáltások bal felől: de igen komolyan! Hosszan tartó mozgás.)* Igenis, meg vagyok győződve, hogy óhajtja ma, és óhajtja holnap; de nem fogná majd óhajtani akkor: ha saját felelőssége alatt meg kellene bontania oly törvényt, melynek fönállásától függ nemcsak Magyarországnak, hanem a monarchiának és Európa ezen részének biztonsága; nem fogná óhajtani akkor: ha egy önálló és mindennel ellátott szerves hadseregből saját felelősségére kellene kisebb és mindezekkel el nem látott, majdnem tehetetlen, és könnyen ellenséges seregeket teremteni. *(Mozgás.)*

Némelyek a tuloldalról azt is mondták, hogy nem éreznek bizalmat a közös hadsereg irányában. Erre engedjék azzal felelnem, hogy a kiindulási pont, melyből ezt megitélik: nem helyes; mert ha valamely sereg a multban nem volt is szerencsés: ebből még nem következik, hogy jövőre se legyen az. A porosz hadsereg Nagy Frigyes idejében Európa legnagyobb seregei közé tartozott, később pedig mostani ellenfele által teljesen megsemmisittetett. Ma ismét látjuk azon hallatlan katonai tényeket, melyeket ezen sereg véghez visz; és ebből egyszersmind tanulságul jegyezhetjük meg azt, hogy mindez nem egy percz mulva történt; hanem lassu gondolkodás, kitartó működés, szorgalom, tudomány és müveltség által vitetett véghez. Mondattak itt olyanok is, a mik talán a honvédség és hadsereg közti viszonyt lazithatnák; de ezekre sem kivánok bővebben válaszolni, mert meg vagyok győződve, hogy e szándék azok részéről sem létezett, akik az ilyest mondták; de nem válaszolok azért sem, mert habár a honvédség és hadsereg még nem küzdöttek is együtt ellenség előtt, de igenis érzi mindkettő a hivatás közösségét és máris megtanulták egymást becsülni. Nem látok tehát e tekintetben sem veszélyt. *(Élénk helyeslés.)*

És most befejezhetném beszédemet, ha egy t. barátom tegnap nem intézett volna hozzám egy oly kérdést, melyre legalább néhány szóval válaszolnom kell. (*Halljuk!*) Ő t. i. ezeket mondta: „Ha a miniszter urnak bensejében van egy hang, mely az ellenzéki politikának, ha nem is teljes hitelt, de valószinüséget adhat: akkor kötelessége ezt bevallani és gondoskodni arról, a mit az ellenzék akar.“

Én, t. ház, azt gondolom, erre kötelességem válaszolni, és pedig határozottan azzal, hogy az én bensőmben nincs egy hang sem, mely ezen politikának helyességét elismerné. A t. képviselő ur constatálta azt, hogy a külügyekre nézve az ellenzék és a kormány közt az állás együttes volt: szivesen és örömmel constatálom és elismerem ezt; csak egy állitását legyen szabad rectificálnom, t. i. azt, mintha ez esetben a találkozás csak a kormány és a bal oldal között lett volna. Ürményi t. képviselő ur, a ki előttem szólott, igen helyesen fejezte ki, hogy nemcsak a baloldal, hanem az összes jobboldal is támogatta a kormány ezen álláspontját; többek közt e pártnak köztiszteletü vezére; és hogy már akkor bejelentetett itten, hogy ha egyes lapok más irányt követtek politikájukban: ezáltal csak azt bizonyitották, hogy nem a párt politikáját képviselték, hanem saját maguk sugallatát.

Elmondta a t. képviselő ur a baloldalon továbbá azt, hogy tekintve azt, mi Olaszországban évek előtt történt, és a mi Németországban készült: előrelátható volt, hogy ottan az egymástól különvált államok egybe fognak forrni és e nagy nemzetiségek tömörülni fognak. Hogy ezt előre lehetett látni: igenis elismerem, és e nézetben voltam magam is; sőt tovább megyek, én ezen tömörülésekben a monarchiára és reánk nézve veszélyt nem láttam, és ma sem látok; *(Általános élénk helyeslés!)* hanem a mi már az abból kivont következtetéseket illeti: itt merőben eltér az én politikai irányom attól, melyet ő kifejtett. *(Halljuk!)*

Én t. i. azt hiszem, hogy azon körülményből, miszerint ujabb időben a nagy fajok tömörülnek, és óriási, mostanáig nem létezett államokat alkotnak; hogy azon tényből, miszerint még oly állam is, mely nem régen még Európában a legelsők és leghatalmasabbak közé soroztatott, ezen nemzeti tömörülésekkel szemben saját határait sem tudja megvédeni: hogy mindezekből, mondom, azt fogja következtetni a t. képviselő ur, hogy most már bekövetkezett tehát azon idő, midőn kisebb államok önmagukban egyátalán nem állhatnak fön, s hogy azok, a kiknek eddig nem volt: tartoznak keresni szövetségest; ha pedig szövetségesük volt, tartoznak hozzá annál inkább ragaszkodni; azt hittem, hogy ezekből azon meggyőződésre fog jutni, hogy e helyen, hol e monarchia és a mi országunk áll: csak a közös védelem alapján állhatnak fön kisebb államok; azt hittem, hogy azon meggyőződésre fog jönni, melyet, nézetem szerint, már egész Európa

Digitized by Google

helyesel, hogy most inkább, mint valaha, szükséges az osztrák-magyar monarchia fönállása európai tekintetekből is. *(Élénk tetszés jobb felől.)*

De mindezekből a t. képviselő ur épen az ellenkezőt vonta ki; csakhogy mily uton jutott hozzá: azt én fölfogni nem birom. Engem mindaz, a mi legujabban történt, ha máig a képviselő ur nézetén lettem volna: az ellenkezőről győzött volna meg.

És kérdem a t. képviselőurat, s — itt nem akarok részletekbe bocsátkozni, ámbár ez igen háladatos volna, — kérdem: vajon hiszi-e, hogy ha a századokon át fönállott osztrák-magyar birodalmat bizonyos decomponáló eszmék következtében föntartani nem lehetne: sok kilátás mutatkoznék arra, hogy Magyarország egymaga annak helyébe ujat alkotni képes legyen; *(Élénk helyeslés jobb felől.)* képes legyen pedig akkor: midőn hiányzik azon közös egységes nemzeti öntudat, mely a tisztelt képviselő ur nézete szerint ma Európában államokat alkotni s föntartani képes? *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

De bármi legyen, t. ház, a t. képviselő urnak ez iránti nézete; egy az, amit én érzek, és ez az, hogy az én föladatom, és nem csupán az enyém, de a mi föladatunk: nem oly politikát csinálni, mely akkor jó, ha a monarchia fölöszlik; hanem olyat, mely arra jó, hogy azt föntartsa. *(Élénk helyeslés a jobb oldalon.)* Ezt követeli tőlünk a pragmatica sanctio; ezt követeli tőlünk a kölcsönös védelem viszonossága; ezt követeli tőlünk abbeli kötelmünk, hogy midőn a fejedelem az ország integritását esküvel biztositja: akkor mi viszont tartozzunk az ő birodalmának integritását hiven a mi eskünkhöz, a mely törvényeinkben nyert kifejezést: föntartani. *(Élénkt etszés jobb felől.)*

De ha bekövetkeznék az, mit a tisztelt képviselő ur mondott, és mitől isten mentsen meg: akkor Magyarország — s ezt, daczára azon szemrehányásnak, hogy mi a nemzet önérzetét le szoktuk hangolni, *(Ugy van! bal felől.)* őszintén kimondom, mert a legujabb kor nem a mellett tanuskodik, hogy a nyugodt, biztos alapon haladó államok jövője compromittáltatik; hanem, hogy az elbizakodottság idézi elő a rögtöni és sulyos megpróbáltatásokkal járó veszélyeket; — mondom: őszintén kijelentem azt, hogy, ha a t. képviselő ur hite teljesülne, akkor szomoru helyzetbe fogna jönni az ország; azon helyzetbe, melybe néha egy-egy örökös jut, aki kapzsi örömmel várja a rokonától reá jövendő örökséget, és elfeledi megtapogatni saját üterét, a miből pedig meggyőződnék arról, hogy a kór, mely a rokont megölte, a közös elődről az ő vérébe is átment, s hogy közös sors fogja őt érni azzal, kinek örökségét várja. *(Ugy van! jobb felől.)*

De ne tekintsük oly sötétnek a jövendőt; én nem is tekintem annak, hanem inkább áttérek a t. képviselő ur beszédének egy másik részére. Ő igen szellemdusan mondotta egy helyen, hogy háromféleképen lehet a politikát tekinteni: „avant, pendant és aprés.“ Hogy nézte a képviselő ur azelőtt, arra nézve constatáltam, hogy helyesen. De hogy helyesen gondolkozott-e a felől, a mi jelenleg van készülőben: azt nem tudom. Tegnap nem fejtette ki; de engedje meg a t. képviselő ur, hogy egy reménynek adjak kifejezést, és ez az: hogy midőn a most készülő eseményeket majd „aprés“ vagyis azok után fogja megitélni; meg fog győződni arról, hogy azon politika, melyet mi követünk; jobb mint az, melyet ő tart szükségesnek. *(Fölkiáltások bal felől: Kérdés:)* Ez teljes meggyőződésem; és igen örvendenék, ha ezen téren ama férfiassággal és lovagias erővel találkozhatnám, melyet a t. képviselő urban oly örömmel üdvözlök.

Ezek után, t. ház, más mondanivalóm nincs, mint ismételve kijelenteni, hogy a mi fönforog, az sem közjogi: hanem csupán czélszerüségi kérdés; hogy itt a kormányt egyéb nem vezeti, mint az, hogy az ország erejét nem akarja czélszerütlen arányban igénybe venni. Csak egyet kivánok még hozzá adni. *(Halljuk!)* Ha előállana azon eset, hogy az összes véderő bármely oknál fogva nem volna elegendő tüzérséggel ellátva: akkor az következnék be, hogy a kormány kötelességének tartaná, a ház elé lépni és azt mondani: Ime, nincsen elegendő tüzérségünk, gondoskodni kell róla, és ekkor jobb hiányában, a roszabb is jobb levén a semminél: annyit, amennyi szükséges volna, pótolni kellene a tüzérséghez. De mig a dolgok ellenkezőleg állanak, csak azért, mert azok előtt, kik — ismétlem — a dolgot nem értik, népszerü volna: lehetetlen a kormánytól azt követelni, hogy a módositványt elfogadja? *(Hosszas élénk helyeslés a jobb oldalon.)*

Győrffy Gyula: Nem tudom, kiván-e szólani a többség előadója. *(Fölkiáltások: Ő legutoljára következik.)*

T. ház! A miniszterelnök ur azzal végezte beszédét, hogy azon okok, melyek alapján a honvéd-tüzérség fölállitását ellenzi: a közjogi kérdésekkel kapcsolatban nincsenek. Bármennyire igyekezett a miniszterelnök ur és pártja ez ügyet ugy tüntetni föl, hogy ez a politikával nincs kapcsolatban: ennek ellenkezője a tuloldal részéről is bebizonyittatott azon szónokok beszédei által is, kik az ő érveit támogatták; és ki a jelen vita folyamát figyelemmel kisérte: bizonyára meg lesz győződve arról, hogy az eltérés közöttünk e kérdésben is hazánk közügyi helyzetére vonatkozó különböző törekvéseinkből, s az ország

Digitized by Google

jövője iránti kötelességeink különböző fölfogásából ered.

Ezen kiindulási pont ismerete t. ház, megmagyarázott mindent, mi itt felelet nélkül hagyatott és elhallgatva volt; leleplezett sok olyant, mit látni talán nem jól esett, de megismerni szükséges: szóval mi a a kérdést kellő világosságba helyezi. Mi t. ház! Magyarországot államnak lenni óhajtjuk, államnak a szó komoly értelmében, s azért a méltóság és erő minden kellékével föl akarjuk ruházni egyedüli országos erejét, a honvédséget. Önök a túloldalon a birodalmi egység szoros kapcsolata érdekének: nem mondom, hogy mindent föláldoztak, hanem sok tekintetben alárendelték Magyarország államiságát; és most az ugyanazon érdeket oltalmazó közös hadsereg hatalmának alárendelik az országos honvédelmi erőt. Ez mindkét oldal részéről igen következetes eljárás. Mi oly honvédséget akarunk, mely nevének, multjának megfelelő intézmény legyen; mi föl akarjuk azt ruházni a harczképesség minden kellékével; e czélra áldozatkésznek nyilvánitjuk az országot, s kérjük a kormányt, hogy ez ügyben az ország közvéleményének tegyen eleget.

Önök ezek ellenében az 1868-iki törvényekre hivatkoznak, mint ha bizony az ország érdekei annak keretébe lennének szoritva, mintha az ország jövője azon bilincsekbe lenne kötve, melyek annak paragraphusaiban körülirva vannak. Önök e törvények szellemére hivatkoznak, lelkesülnek mellette, és kezökbe veszik azon zászlót, melynek lobogását még a budai kir. palotán is jogosultnak hirdetik. (*Ugy van! bal felől.*) Kezükbe veszik azon zászlót, és azt kivánják elhitetni az országgal, hogy: in hoc signo vinces. (*Igaz! bal felől.*) Ez, mondom: mindkét részről igen következetes eljárás.

Mi visszatekintünk a multra, okulunk abból, onnan meritjük a reményt, és onnan meritjük magunknak az erőt, hogy bizzunk a jövőben, ne mondjunk le róla. Önök pedig azt állitják, hogy az ország most van kezdetén állami lételének. Szóról szóra ez volt állitva a tulsó oldalon. És igy vagy elfelejtik, vagy megtagadják a multat: a mi egyre megy.

Mindez t. ház, rám nézve nem meglepő; hanem meg kell vallanom, hogy sok tekintetben csökkenti azon reményemet, hogy a kisebbség külön véleménye mellett fölhozható igazságok érvek gyanánt fognak vétetni; mert ily helyzetben nagyon természetes, hogy mindazon okoknak, melyek hazánk érdekeiből vannak meritve: hatásukat el kell veszteniök.

Ezen szomoru helyzetben találom magyarázatát t. ház, annak, hogy midőn az ország jövője iránti aggodalomból a honvédségnek tüzérséggel való ellátását inditványozzuk a helyett, hogy a tulsó oldal legalább mutatná a fájdalmat az iránt, hogy a nemzet ezen érdekét, ezen óhajtását nem teljesitheti: szenvedélylyel megtámadnak és ezen szenvedély odáig megy, hogy a miniszterelnök ur, — ki beszédében maga kimondotta, hogy a gyanusitás nem valami szép dolog, — maga gyanusit bennünket legerősebben, midőn azt állitja: hogy az inditvány népszerüség hajhászásából eredt.

Ezen vádra t. ház, már igen sokan megfeleltek; én csak azt kivánom megjegyezni, hogy a miniszterelnök ur nagy tapintatlanságot követett el, midőn ezen vádat ellenünk fölhozta, és pedig nemcsak azért, mert azon helyből, melyet ő elfoglal: én inkább higgadtságot, mint ingerlést vártam volna; és ha az ily példa után talán ingerült jelenetek következtek be: ez nagy mértékben az ily eljárásnak tulajdonitható.

De tapintatlanságnak nyilványitom ezt azért is, mert az igen t. miniszterelnök ur följogosit bennünket is hasonló viszonzásokra. Azt lehetne például mondani, hogy bárminő hiba legyen a népszerüség-hajhászás: mégis ritkán szokott az oly hiba lenni, mint a minő azon bizonyos kegyvadászat, mely rendesen a népszerüség föláldozásával jár. Én különben csak köszönetet mondok a miniszterelnök urnak azon hasonlatért, hogy midőn a népszerüség szeretetét a pénzszerzés szeretetéhez hasonlitotta: bennünket megtisztelt azon megjegyzéssel, miszerint közte és köztünk a különbség az, hogy mi mint a fösvények, ugy szeretjük a pénzt, illetőleg a népszerüséget, hogy megőrizzük azt; ő ellenben, ha szükségesnek látja: kiadja és kamatoztatja. Én igen sikerültnek találom nem a hasonlatot, hanem hajlamaink megkülönböztetését, és köszönettel tartozom a miniszterelnök urnak: midőn elismeri, hogy mi a népszerüséggel speculálni nem szoktunk; és hogy azt nem tekintjük oly tőkének, melyet bárminő haszonért szabad legyen idegen kezek közé letenni. Én szerencsésnek tartom a miniszterelnök urat, ha látja, miszerint tőkéjének kamatozása szép hasznot hoz; de figyelmeztetem, hogy vigyázzon, nehogy ugy járjon, mint a merész vállalkozók igen gyakran: hogy a nagy kamat kedvéért elveszitik tőkéjöket. Az igen tisztelt miniszterelnök urnak utolsó beszédére csak később teszek észrevételt; mert beszédének elején kimondotta, miszerint ez alkalommal nem szándékozik tárgyilagosan érveket sorolni elő; és azért, hogy előadói kötelességemnek eleget tegyek, először is multkori beszédének tartalmára teszek pár észrevételt. A t. miniszterelnök ur beszédét két részre osztotta: objectiv és subjectiv részre. A subjectiv részben mondotta s valóban ide tartozik azon nagy hatást okozott nyilatkozata, hogy ha a kormány bármely körülmények

Digitized by Google

közt, bármely kérdésben azon helyzetbe jönne, hogy azt, mit az ország részére nemcsak kivánatosnak; hanem szükségesnek és elkerülhetlennek tart, bárhonnan meg nem kapná: ismerné kötelességét és 24 óráig sem maradna helyén. Ezen nyilatkozat a tulsó oldalon nagy hatást idézett elő.

Én azonban azt igen természetesnek találom, és el is vártam annak beváltását. Én nem tekintem ezen nyilatkozatot valami nagylelkűségnek; sőt hogy őszintén szóljak: nem tekintem még megnyugtatásnak sem; mert ha a kormány ugy kerüli ki az akadályokat, s ugy távolitja el azon 24 órának elérkezését, hogy még azt sem akarja az ország érdekének tekinteni, hogy honvéd tüzérséggel birjon: akkor valóban nem tudom, hogy Magyarországnak minő érdeke lehet az, mely a t. kormányt helyéből el fogná távolitani? *(Helyeslés bal felől.)* Volt azonban az igen t. miniszterelnök ur előadásában objectiv dolog is, és igen jellemző, hogy ezen objectivitást azzal kezdi, miszerint a központi bizottságnak akadt három tagja, kik a kellő megfontolás, a kellő előzetes tanulmány nélkül terjesztettékbe a tárgyalás alatt levő javaslatot. A miniszterelnök ur ezen objectivitásával nagyon lekötelezett. Én igazságosabb leszek, és elismerem azt, hogy azon érvek, melyeket a miniszterelnök ur most hozott föl: t. i. a czélszerüség és financziális szempontok, hosszabb gondolkodásnak, hosszabb megfontolásnak szüleményei; elismerem, mert még 1868-ban, midőn ezen kérdés először volt szóban: ezen érvekről még a miniszterelnök ur mitsem tudott, és annyira nem tett ezekről említést, hogy ma Ürményi Miksa igen t. barátom is jónak látta a miniszterelnök urnak szemére lobbantani, hogy három évvel ezelőtt miért nem tett ily praecis nyilatkozatokat? Sőt, hogy mennyire hosszu megfontolásnak eredményei voltak az igen t. miniszterelnök urnak érvei: azt igazolja a központi bizottságnak jelentése is, mert még a központi bizottságban sem igy beszélt a kormány, — Ha ugyanis a központi bizottság jelentése hitelesnek tartatik, és én azt hiszem, hogy ez nem fog kétségbe vonatni, — a központi bizottságnak jelentésében ugyanis a következők foglaltatnak: „A központi bizottság többsége meghallgatva a honvédelmi miniszter képviselőjének előterjesztését is, megnyugással vette azon kijelentését is, a mit részben örömmel tapasztalunk, s tények is bizonyitanak, miszerint a honvédelmi miniszteriumnak, miként eddig, főtörekvése volt, a honvédsereget elméleti és gyakorlati kiképzéssel az ujabb hadászat kellő szinvonalára emelni: ugy ezentuli igyekezete is oda leend irányozva, hogy az mindazon fegyvernemekkel elláttassék, melyek elkerülhetetlenül szükségesek arra, hogy a honvédelem hivatásának minden körülmény között megfeleljen." Ekkor tehát, ezen jelentés szerint, a kormány megbizottja és képviselője azon igéretet tevé, hogy a honvédség minden fegyvernemekkel el lesz látva, melyek a hadképességre nélkülözhetlenül szükségesek. Természetesen az ágyúk is ezek közé tartoznak, és miként a jelentés mutatja: ezen nyilatkozat nyugtatta meg a központi bizottságot. Most a kormány egészen ellenkezőbeszél és azáltal megdönti a központi bizottság jelentésének egyetlen argumentumát.

Én valóban sajnálattal nézem ezen eljárást a központi bizottság előadója ellenében. Igen nehéz, igen kellemetlen lehet helyzete; igen kellemetlen dolog lehet az, hogy midőn irásban jelentette be a háznak, hogy azért nyugszik meg a törvényjavaslatban, mert a kormány megigérte, hogy a szükséges fegyvernemekről gondoskodni fog, és ezért nem fogadta el a mi kisebbségi javaslatunkat: most az ellenkezőben kell megnyugodnia, és az ellenkező alapon kell bennünket leszavazni. Ez igen kellemetlen helyzet lehet, és ebből magyarázom meg azt is, hogy a központi bizottság előadója az egész tárgyalás alkalmával, nem igen mutatta magát helyén. *(Derültség.)*

A mi a honvédelmi miniszter ur objectiv érveit illeti: ezek általa 3 pontra voltak osztva. Először emlitette a czélszerüség érvét, utána a financziális nehézségeket, végre azt mondta, hogy a törvény is akadályul szolgál, a mennyiben, ha keresztül akarjuk vinni ezen inditványt, a honvédségről szóló törvény egyes részeit meg kellene változtatni.

Az első és a harmadik pontnak czáfolatába nem bocsátkozom; mert hogy a czélszerüséggel összeütköznék az, ha Magyarországnak egyetlen országos ereje tüzérséggel is birna: komoly ellenvetésnek tekinteni nem lehet; valamint azt, hogy akadálya lenne az inditvány keresztülvitelének az, hogy meg kell változtatni azon törvényt, melynek megváltoztatása épen most is napirenden van: alapos ellenvetésnek nem tartom.

A kik azt állitják, hogy ezen inditvány elfogadása az 1868-diki törvények szellemével is összeütközésben áll: azok ellentétbe teszik magukat még a miniszterelnök urral is, — vagy legalább 1868-ban tett nyilatkozatával; mert akkor, miként a Napló igazolja: a t. miniszterelnök ur világosan azt mondta, hogy ezen törvény a honvédségnek tüzérséggel is ellátására akadályul nem szolgál, és hogy ez megtörténhetik, ha azt ő felsége mint legfőbb hadur szükségesnek, jónak fogja látni. Mellékesen legyen mondva, ezen nyilatkozata a t. miniszterelnök urnak szintén nem volt tapintatos; mert, ha valaki azon nézetben lenne, miszerint a honvédségnek

Digitized by Google

tüzérséggel ellátása a legfőbb helyen akadályoztatik; — én nem mondom, hogy igy van, de ha valaki ezt hinné: — erre semmi sem szolgáltat inkább okot, mint a miniszterelnök urnak emlitett nyilatkozata, melyben kijelentette, hogy ő felségétől függ e kérdés eldöntése.

A financziális okok, melyek ugy a miniszterelnök, mint a pénzügyminiszter által fölhozattak: némi súlylyal látszanak birni, és azért ezek szellőztetésével kissé bővebben foglalkozom.

Mellőzve azt, mit több barátom igen alaposan kifejezett, miszerint nem jó gazdálkodás oly ügyben gazdálkodni, melynek rendezése nélkülözhetetlen szükséges: én igyekszem kimutatni, hogy azon adatok, melyek inditványunk ellen fölhozatnak, inkább ijesztésen, mint számításon alapulnak.

A t. pénzügyminiszter ur azt méltóztatott mondani, hogy finánczpolitikát nem űznek sympathiából.

Ez igen helyes.

Én sem kivánok egyebet, csak arra kérem a miniszter urat, hogy finánczpolitikát ne űzzön antipathiából sem.

De a pénzügyminiszter ur igen jól tudja, hogy a finánczpolitikának nemcsak ezen kelléke van; hanem kellékei közé tartozik az is, hogy őszinte legyen és bizonyos számításnál a tételek helyesen legyenek elősorolva, vagyis: ha valamely arányt állitunk föl, ne hallgassunk el az egyik fél javára számokat, hogy a másik fél rovására üssön ki a számitás. Pedig a pénzügyminiszter ur igy járt el, midőn kimutatni akarta azt, hogy a mult évben és az azelőtti években is a honvédségre, a közös hadsereghez képest, aránylag nagyon sokat költöttünk. A miniszter ur azt méltóztatott mondani, hogy események alkalmából — az 1870-ki háborus eshetőségek alkalmából — a közös seregnél tett költekezésekből esik reánk vagy 6 millió forint s a honvédségre adtunk 5 millió forintot, mit aránylag kevésnek bizonyosan senki sem találhat. A folyó évre a közös hadsereg harczképességének emelésére meg lőn szavazva vagy 25 millió forint, miből reánk ismét 7½ millió forint esik, a honvédségre hasonló czélból a miniszter pót-előirányzata közel 3 millió forintot mutat; tehát aránylag ismét nem keveset.

Midőn a pénzügyminiszter ezen arányt kimutatta: nagy bölcsen elhallgatta azt, hogy azon összegek, melyek itt a közös hadsereg számára vannak fölhozva: csak pótlékai azon roppant hadügyi költségnek, azon 90 milliónak, melynek mi 30%-ját fizetjük; ellenkezőleg azon tételek, melyek a honvédségre vonatkozólag elősoroltattak, magukban foglalják az egész kiadást.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Épen csak a pótlékot.

Győrffy Gyula: Köztudomásu továbbá, t. ház, miszerint a delegatióban a közös hadügyminiszter körülbelül 2.800,000 forintot kért 400 löveg megvásárlására, melynek az lenne hivatása, hogy azokat háboru esetében a honvédség számára segitségül rendelje. Tehát a költség meg van, és igy azt mondani, hogy az ágyukra nincsen pénzünk: nem lehet; hanem inkább azt kellett volna mondani: hogy a honvédségre nem akarunk pénzt forditani, inkább készek vagyunk azért, habár czéltalanul, a közös hadügyminiszter urnak rendelkezésére bocsátani. Azt mondtam, t. ház! hogy a közös hadügyminiszter kezében ezen pénz czéltalanul lesz fölhasználva, és erről meg vagyok győződve; mert átalában elismert dolog az, hogy a hadsereg fölszerelésénél a decentralisatio elve a helyesebb; és mig ezt a tudomány, a tapasztalás átalában elismeri mindenütt: addig a mi honvédségünknek tüzérséggel való ellátását idegen kezekben centralisálni legfonákabb eljárásnak tartom. Fonák egy eljárás lenne ez már azért is; mert azon esetre, ha háboru üt ki: egy központból a honvédséget gyorsan és a szükségnek megfelelően, tüzérséggel ellátni teljes lehetetlen.

A miniszterelnök ur azt mondta, hogy sok pénz szükséges arra, hogy a honvédségnek tüzérsége legyen; mondotta, hogy az mintegy 12—15 millió forintot venne igénybe. Honnan vette a miniszterelnök ur ezen számitást, azt nem mondotta meg, és igy én sem tudhatom.

Justh József *(közbeszól:)* Talán a levegőből?

Győrffy Gyula: Valószinüleg Justh képviselő urnak lesz igaza: mert ezen számitás a közös hadügyminiszter urnak előterjesztésével homlokegyenest ellenkezik. A közös hadügyminiszter ugyanis a delegatióhoz tett előterjesztésében a következőket mondja:

„Hogy a honvédcsapatokat a szükség esetében mint nagyobb hadegységeket föl lehessen használni, és e végre lövegekkel kielégitő számban ellátni: szükséges a tábori tüzér-anyagot szaporitani, mely szaporitás 200 négy- és 200 nyolczfontos löveggel és a hozzátartozó lőszerrel, lőszerkocsikkal és kellékekkel irányoztatik elő; ha a birodalom mindkét részének honvédsége összesen 220,000 emberrel és 1000 emberre közel 2 löveg vétetik számba.

Az emlitett 400 teljesen fölszerelt löveg, lőszer és lőszerkocsik, továbbá a szükséges tartalék-lőszer — 600 lövés lövegenkint — és ez utóbbiak számára való járművek beszerzésére 2.835,000 forintnyi összeget igényel; ha az anyag-árak és

Digitized by Google

munka-béreknél valami rendkivüli növekedés nem áll elő."

Én bátor leszek kimutatni, hogy, ha áll a közös hadügyminiszter ur ezen számitása, akkor semmiesetre sem állhat azon számitás: melynek eredményét a miniszterelnök ur 12—15 millióban emliti fel; mert a közös hadügyminiszternek számitásai szerint 1000 honvédre körülbelől 2 löveget tesz kilitásba és igy 220 ezerre esnék 400 löveg. Ezen 400 löveg árának kiszámitásánál figyelembe veszi ezeknek lőszerrel, kocsikkal és más kellékekkel állátását is, és ilyen számitás szerint teszi az igénylett összeget 2.835,000 frtra, a melyből ugyan a delegatio csak 2 milliót szavazott meg; de én számitásom alapjául mégis a miniszter által kért egész összeget veszem föl és pedig azért, hogy azt mindenekben a közös pénzügyminiszter tételeire alapithassam. Az első fölszerelési költséget e szerint a következőleg lehet kiszámitani. A kiszámitás szerint 400 lövegnek 220,000 honvéd számára leendő fölszerelése 2.835,000 frtba kerül, ezen kulcs szerint tehát 40,000 magyar honvédre esik 1.804,191 frt; sőt bátran lehet állitani, hogy még ennél is kevesebb; ha a honvédek is birnának tüzérséggel: tán akkor le kellene az ezen czélt pótló 2 millióból vonni azon 30%-t, melyet most a közös hadügyminiszter számára fizetünk; miután ezen összeg fölöslegessé válnék. Tesz pedig ez körülbelől 600,000 frtot, mely összeget az 1.800,000 forintból levonva, marad kerekszámban 1.200.000 frt, és igy körülbelől ennyibe kerülne a jelenlegi magyar honvédlétszámnak megfelelő tüzérségi fölszerelés. Ennyibe kerülne mondom, a közös miniszternek számitása szerint, és nem 12 millió, illetőleg 15 millió frtba, a mint azt a honvédelmi miniszter ur számitani méltóztatott. Igazsága van azonban a honvédelmi miniszter urnak, miszerint nemcsak ezen összeget kell figyelembe és számitásba venni, és nemcsak az első fölszerelést, hanem azt is, hogy ezen magyar tüzérségnek föntartása is szükséges, a mi szintén költségbe kerül. Sőt miként az államtitkár ur helyesen mondá: nemcsak a tüzérséget kell föntartani; hanem a segédcsapatokat is, melyek nélkül a tüzérség hasznavehetetlen lenne. Bátor leszek a közösügyérnek költségvetéséből vett számokkal indokolni azt, miszerint ezen költség sem fog oly magasra emelkedni, hogy a nemzet rendkivüli megerőtetését igényelje. A költségvetés szerint ugyanis a közös hadseregnek műszaki, közigazgatási, katonai bizottság, tüzérségi törzs, tábori tüzérség és tüzérségi hadszerügy czimek alatt összesen 7.867,229 frt van utalványozva. Ha az összes hadsereg 800,000 főből álló létszámához körülbelől 200,000 honvédet teszünk, s az emlitett összegből ezekről is gondoskodni akarunk, akkor 1 millió ember után készitve az arányt, 140,000 honvédre esik 1.101,421 frt; ha pedig az emlitett összeg csak a rendes hadseregre van kiszámitva, akkor 800,000 után véve kell 1.376,777 frt. Megjegyzendő, hogy ezen számitásba fel van véve a legénység egy évi fizetése és a lovaknak egy egész évi tartása is; holott ezt a honvédségnél egész évre számitásba venni nem szükséges. És habár kétségtelenül a honvédség számára raktárakat kellene fölállitani, hogyha a honvédség tüzérsége rendszeresittetnék, de a raktárak költsége azon különbségből, hogy nem egész évre kell az ellátást számitásba venni; bőven födözve volna.

A mi a műszaki csapatokat illeti, a hadmérnöki, utász, törzs, hadmérnöki csapat, utászcsapat s utászati hadszerügy czim alatt, az összes hadseregnél 2.016,928 frtot vesz igénybe.

Ha ezt egy millió emberre számitjuk: akkor a 140,000 magyar honvédre esik 282,369 frt; ha pedig a hadsereget a honvédség nélkül 800,000 főből állónak vesszük: akkor 352,960 forintot tenne, itt is a legénység szükségletét egész évre számitva föl. Világos ebből, hogy a honvédségnek évenkint tüzérséggel és műszaki csapatokkal való ellátása, évi költségül legfeljebb 1.729,439 frtot igényel, mely összeg általában nem oly nagy, hogy az ország erejét túlhaladná. Számitásom megitélésénél méltóztassanak méltányolni azon körülményt is, hogy ha ezt ezen czélra megszavazzák: akkor a közös budget Magyarországra nézve kisebb lesz, a menynyiben a 30%-ből kevesebb költséget kell a közös hadsereg föntartására forditani.

Méltóztatott miniszterelnök ur fölhozni, hogy nemcsak pénz szükségeltetik a tüzérség fölállitására, hanem oly dolgok is, melyek meg nem szerezhetők: amik alatt természetesen a tüzérségi tisztek kiképzését értette. Erre nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy ha a honvédtisztek kiképzésének lehetősége meg van nehezitve, ezen hiba is nagy részben a kormányt terheli. A kormányt terheli pedig, hogy egyebet ne emlitsek, azért is: mert az ily kiképzést nagyon megkönnyitené a Ludoviceum. Már pedig, ha a Ludoviceum ma sem felel meg czéljának, az e körül történt mulasztások első sorban a kormány hibái közé sorozhatók. Én azonban azon hiedelemben vagyok, hogy a honvédelmi miniszter urnak aggodalma e tekintetben is túlzott volt és ezt igazolom az által, hogy kimutatom, hogy mennyi tüzér közlegénység és mennyi tiszt igényeltetik ahoz, hogy mostani 140,000 főnyi létszámának a honvédség megfelelő tüzérséget kapjon. Az összes hadsereg tüzérségének száma áll: 16,932 közlegényből, melyből a fönebbi számitási kulcs szerint, honvédségünk mostani

Digitized by Google

létszámának megfelelőleg esnék 2963 közlegény. Van továbbá a hadseregnél 816 tüzér tiszt s igy a honvédtüzérség most 142 tisztet igényelne; 142 tisztnek kiképzése pedig t. ház, nem oly nagy dolog, hogy az lehetetlenségnek volna mondható.

Én tehát azt hiszem: nem áll, hogy Magyarország nem birná el ezen kisebbségi inditvány teljesitését. Nem gondolom, hogy Magyarország arra szoruljon, miszerint a honvédség csak azon esetre nyerhessen tüzérséget, ha annak költségeit magán adokozásakból teszszük össze, vagy — mint a pénzügyminiszter ur mondta, — ha a honvédség, miként 1848-ban tette: puszta kézzel foglalja el magának az ágyukat. Magyarország honvédsége valóban nem érdemlette meg minisztereitől azt, hogy ily gunyos módon alamizsnára vagy martalékra utasittassék.

Kénytelen vagyok még Éber Nándor képviselő ur tegnapi előadására egy pár nagyon rövid megjegyzést tenni. Éber Nándor képviselő ur szemünkre vetette, hogy nálunk a hadsereg körüli vitában katonai szempontok helyet politikai szempontok szerepelnek; ebben a t. képviselő urnak némelig igaza lehet; de nagyon igazságtalan akkor: midőn ellenünk hozza föl e vádat és midőn el nem ismeri, hogy a politikai szempont ezen kérdésben a jobb oldalon sokkal inkább szerepel; mert azon óhajtás, hogy a honvédség tüzérséggel is birjon, nem politikai szempont, hanem katonai szempont. Azon eljárás azonban, melynélfogva önök megtagadják azt, hogy a honvédség tüzérséggel is birjon, az csakugyan semmi egyéb, mint politika. *(Ugy van.)*

A t. képviselő ur fejtegeti, hogy Magyarországnak szüksége van szövetségesre. Azt mondja, hogy szövetség külön hadsereggel, együtt nem is képzelhető. Ezen állitásának igazolására visszaemlékszik a krimi hadjáratokból meritett tapasztalatokra, és kimutatja, hogy ott, habár Európának két leghatalmasabb serege működött: azért, mert nem egyesité a hadseregeket, igen sokszor megtörtént, hogy mig az egyik győzött, a másiknak veszteséget kellett szenvednie. Ezzel azonban a t. képviselő ur épen semmit sem bizonyit; mert az épen ugy megtörténhetik oly hadsereggel is, mely együttesen egy vezénylet mellett működik. Példa erre az osztrák hadsereg legutóbbi hadjárata: ott megtörtént, hogy daczára annak, hogy egységes volt a vezénylet, mégis az egyes csapatok egymással ellentétes irányban működtek; sőt az is megtörtént, hogy a bölcs hadvezér rendeletére a hadsereg egyik része a tábornak a másik részét lövette. Éber képviselő urnak fölhozott példája tehát éppen semmit sem bizonyit.

Buzdit az igen t. képviselő ur, hogy Poroszország példáját kövessük. Valóban, mi sem kivánunk egyebet; és éppen, mert ezt követni akarjuk, azért kérünk mi külön hadsereget és addig, mig külön hadsereggel birhatunk: kérünk a honvédség számára tüzéreket. Igy követjük Poroszország példáját; mert azt, hogy háboru esetében Magyarországnak hadügyminisztere egyetlen egy ágyuval se rendelkezzék: mindennek inkább lehet nevezni, de porosz példának semmi esetre sem.

Mondja a t. képviselő ur, hogy ő azért nem akarja elvenni azon kevés magyar tüzért a közös hadseregtől, hogy azon közös hadseregnek Magyarországot illető része magyar legyen. Én kénytelen vagyok azt elhinni, mert ő mondja; de ha nem mondaná, nem hinném el. Mert ha visszaemlékezem azon egypár hét előtt itt folytatott vitára, midőn a központi bizottság megbizásából épen én voltam szerencsés azon inditványt előterjeszthetni, hogy a közös hadseregnek Magyarországot illető része magyar hadseregnek neveztessék: akkor azt ellenezték, mint az önök által teremtett állapot nyugalmát megzavaró veszedelmes inditványt.

Nem hallgathatom el azonban, hogy Éber képviselő ur, miként mondá, bünnek tartaná, ha végrehajtatnék az, a mi általunk inditványoztatik: bünnek tartaná! valóságos bünnek. Nem igy t. képviselő ur! Magyarország honvédségét tüzérséggel ellátni nem bün, hanem gondoskodás a haza jövője iránt. Az önök eljárása azonban, Magyarország sorsát a szelleméről és vezényletéről egyaránt ismeretes osztrák hadsereg kezébe tenni le: — ha nem is akarom mondani, hogy bün, hanem bizonyára a legnagyobb megfontolatlanságok közé tartozik. *(Helyeslés bal felől.)*

Ürményi Miksa t. képviselőtársam szemére veti Keglevich Béla t. barátomnak, hogy az osztrák birodalom fölbomlásának lehetőségéről megemlékezett. Én t. ház, ezen kérdéssel foglalkozni nem akarok; de a t. képviselő ur kétségtelenül tudja azt, hogy ezen eshetőséggel a tulsó oldalon is foglalkoznak, ott is igen tekintélyes német népgyülések tartatnak, melyekben a német egység tökéletes keresztülvitelének eszméjét üdvözlik; másrészről a képviselő ur azon körülményből is, hogy e kérdésről itt beszélünk, átláthatja, hogy ezen kérdés valósággal létezik: s igy Magyarország sorsát annyira megkötni, mint ő akarja, annyit tenne, mint azt is kérdésessé tenni. Ezt én t. ház, nem akarom. *(Helyeslés bal felől.)*

A tisztelt képviselő ur szemünkre vetette, hogy mi a franczia-porosz hadjárat elején a

Digitized by Google

német caesarismus mellett mutattunk rokonszenvet.

Ezen állitást el nem fogadhatom; hivatkozom a történtekre, és az ellen nincs kifogásom, ha azt méltóztatik mondani, hogy mi a német egység iránt rokonszenvet mutattunk. Én ugyan azt állitom, hogy helyesebben mondaná, ha elismerné, hogy mi Magyarország békéje iránt mutattuk a rokonszenvet; de azt, hogy ezt a német caesarismus iránt éreztük volna: tagadom, és állitását visszautasitom. *(Helyeslés bal felől.)* Ezen nyilatkozatát tévedésnek tekinteném, ha nem tartanám az igen t. képviselő urat sokkal mélyebb belátásu embernek, mintsem hogy az ily szavait tévedesnek hinni lehessen.

Még nagyon sokra terjeszkedhetném ki: de nem akarok visszaélni a ház türelmével.

Hollán Ernő t. államtitkár ur beszéde nem volt egyéb, mint illustratiója a honvédelmi miniszter ur azon tételének, hogy a mi módositványunk a honvédség harczképességét nemhogy előmozditaná, hanem csonkitaná; ily állitás után t. ház, igen természetes, hogy az államtitkár ur, ki ezen tételnek megmagyarázására volt hivatva: körülbelől ugy magyarázta, hogy ne adjunk ágyut a honvédségnek; mert a honvédség csak ugy fog érni valamit, ha ágyuja nincs, mert akkor győzhetetlen lesz; ha pedig ágyuja lesz: akkor nem ér semmit, s az ellenség által bizonyosan legyőzetik. Csak az ily eszmejárás ismerete után lehet megmagyarázni azt, hogy a t. miniszter ur egyik szavával dicséri a jelen honvédséget, s azt mondja: a jelen honvédség tisztei érdeme már most is olyan eredményt mutat föl, hogy a hozzá kötött reményeknek megfelel; másfelől ellenben azt mondja, hogy a honvédség a közös hadsereg nélkül egy hétig sem birná megoltalmazni az ellenségtől Magyarországot. Ha ez azon várakozás, melyet önök a honvédséghez kötöttek: akkor valóban nem sokat vártak a honvédségtől, és igazok van azon képviselőknek, kik azt mondják, hogy nekem egészen más fogalmam van a honvédség hivatásáról, mint nekik; mert az ilyet csak azon honvédségről lehet állitani, melyet önök alkottak, melynek fogalmát az 1868-iki törvényben önök teremtették, midőn a „landwehr“ szót magyarra forditották. De nem lehet igy beszélni azon honvédségről, mely két császárság hadseregei ellenvivott csatákban szerzette nevét s fogalmát, és melynek öntudatát a mostani honvédségbe oltani, forró óhajtásaim közé tartozik.

A jelen vita, t. ház, csak arról nyujtott tanuságot, a mi különben is meggyőződésem volt, hogy a most uralkodó politika az 1848-ból névleg átvett, valósággal pedig eltörpitett egyéb intézmények közé akarja sorozni a honvédséget is. Most már a kormánytól nyert nyilatkozatok után mindenki tisztában lehet az iránt, hogy a honvédséget is ezek névleg, akarják visszaállitani, s nem akarják azt, hogy abból, jövőre magyar hadsereg legyen.

Vannak bizonyára, kiket ez is kielégit, kik talán ezt is nagy nyereségnek fogják tartani; de ne vegyék rosz néven, ha más részről vannak, kik a honvédség iránt ez eljárást keserüséggel tekintik, és a kik, ebből következtetve, nemcsak a honvédség jelen szervezete, hanem az ez intézmény iránt viseltetett őszinte jóakarat iránt nagyon kevés bizalmat éreznek. Mondanom sem kell, t. ház, hogy én ez utóbbiak közé tartozom. Ajánlom a kisebbség javaslatát elfogadás végett. *(Tetszésnyilatkozat a bal oldalon.)*

Elnök: Holnap a központi előadó ur fog szólni. Aztán következik a szavazás.

Az ülés végződik d. u. 2¼ órakor.

Digitized by Google

298. országos ülés

1871. március 1-jén

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: A január havában beadott interpellatiók, inditványok, határozati javaslatok és törvényjavaslatok sorjegyzékének és kérvényeknek bemutatása. Kvassay László határozati javaslatot ad be a Vág folyó szabályozása tárgyában. Szeniszey Ödön interpellálja a kormányt a Dunának Tolnának fölfelé Paks, Kalocsa irányában történt kiöntése tárgyában. A pénzügyi bizottság jelentést tesz a fiumei provisorium életbeléptetése és a Fiumében működött királyi biztos kiküldése folytán szükségessé vált póthitelről szóló törvényjavaslat tárgyában A honvéd lovas századok szaporitásáról szóló törvényjavaslat, a műszaki csapatokról inditványozot 2-ik szakszuak általános tárgyalása befejeztetvén, a törvényjavaslat részletesen tárgyaltatik és elfogadtatik. A honvéd orvosokról szóló, továbbá a honvéd zászlóalji törzsek tárgyában tiszti személyzete változtatásáról; végre a honvéd tiszti és altiszti kiképzés tárgyában kelt módositó törvényjavaslatok általánosan és részletesen tárgyaltatván, elfogadtattak. A közlekedési miniszterium költségvetésének és ezzel kapcsolatban Wahrmann Mór határozati javaslatának általános tárgyalása megkezdetik.

A kormány részéről jelen vannak: *Andrásy Gyula gr.*, *Gorove István*, *Kerkapoly Károly*, *Szlávy József*. *A közlekedési miniszterium részéről*: *Hyeronimi Károly osztálytanácsos.*

Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a febr. 28-án tartott ülés jegyzőkönyvét.*)

Elnök: Nem levén észrevétel: (*Szünet után.*) a jegyzőkönyv hitelesittetik. Kötelességem szerint bemutatom e hó első napján a mult hóban beadott interpellatiókat, inditványokat, határozati és törvényjavaslatok lajstromát.

Ki fog nyomatni és a képviselők közt kiosztatni.

Borlea Zsigmond: T. ház! Van szerencsém Zarándmegyébe kebelezett négy község u. m. Kárastan, Kárács, Birtin és Lunka községek kérvényét előterjeszteni, melyben a kormányt oda utasittatni kérik, hogy a Franczia- és Poroszország közt kötendő béke alkalmával befolyását oda irányozza, hogy Franczia-ország föl ne daraboltassék.

Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Helfy Ignácz: Hasontartalmu két kérvényt van szerencsém bemutatni a t. háznak, melyek egyikét az Erdélyben fekvő Retteg helység 103 polgára, a másikat is ugyancsak Erdélyben fekvő Kendi-Lóna 100 polgára irt alá.

Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Gonda László: Békés városa 180 polgárának hasontartalmu kérvényét van szerencsém a t. háznak bemutatni.

Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Mocsonyi Sándor: T. ház! Van szerencsém Temesmegyébe kebelezett Bellatincz köz-

Digitized by Google

ség 228 polgára aláirásával ellátott kérvényt bemutatni, melyben a kérvényezők a nyers erőszakra támaszkodó hóditó politikát roszalván, egyuttal kérik, hogy a kormány a békekötés alkalmával Francziaország integritásának —ugy mint a népek szabad elhatározási jogának — érdekében érvényesitse befolyását. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Simonyi Ernő: T. ház! Hasontartalmu kérvényeket van szerencsém beadni 292 pesti polgár és 130 mosonyvárosi polgár nevében. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Vay Ádám gróf: T. ház! Van szerencsém 144 nyir-bogdányi választó által aláirt kévényt bemutatni. Bár tudom azt, hogy e kérvény elkésve nyujtatik be, mégis kötelességem a kérvényezők óhajtását teljesiteni: mert az méltó részvétet fejez ki egy dicső, de most szerencsetlen nemzet, a franczia nemzet iránt. A kérvény tartalma az: méltóztassék a t. ház a kormányt oda utasitani, hogy a többi hatalmakkal egyetértőleg gátolná meg Francziaország czélbavett földarabolását és ezáltal Európát óvná azon veszélytől, hogy a hóditási jognak e tekintetbeni visszaállitása által annak egyensulya veszélyeztessék. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Justh József: T. ház! Van szerencsém bemutatni torontálmegyei időleges telepitvények tulajdonosainak kérvényét az igazságügyi miniszter ur által a telepitvényesekről beadott törvényjavaslat ellen. Minthogy tudva levő dolog, hogy a beterjesztett törvényjavaslatok elintézése nem történhetik máskép, mint ha a t. ház és a törvényhozás a tulajdon és a szerződések szabadságának tekintetbevételével czélszerüen intézkedni fog; szükséges, hogy ezen ügy minél behatóbban tanulmányoztassék, s e végett a kérvényi bizottsághoz kérném áttétetni; föntartván magamnak, hogy annak idejében a kérdéshez hozzászólhassak.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz fog áttétetni.

Vidats János: T. ház! 144 pest-ferenczvárosi polgárnak kérvényét van szerencsém benyujtani, melyben kérik a t. ház közremüködését arra, hogy utasitsa a kormányt, hogy a többi hatalmakkal egyetemben Francziaország földaraboitatása ellen közremüködjék.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Kvassay László: T. ház! A közlekedési miniszterium költségvetésének tárgyalása alkalmával már tavaly volt szerencsém a Vág szabályozására szükséges munkálatok elkészitésére bizonyos pénz megszavazását kérni. Minthogy a ház a korábbi szokástól eltérőleg, most mindent, a mi pénzre vonatkozik, a pénzügyi bizottsághoz szokott áttenni: már most bátorkodom hasontárgyu határozati javaslatomat benyujtani; kérvén a t. házat: méltóztassék azt a pénzügyi bizottsághoz áttétetni azon utasitással, hogy terjeszszen véleményes jelentést még a költségvetés befejezte előtt a ház elé.

Föntartom magamnak, hogy annak idején, mikor ez a bizottság véleményével együtt napirendre kerül: határozati javáslatomat röviden indokoljam. *(Helyeslés.)*

Elnök: A t. ház beleegyezésével a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Szeniczey Ödön: T. ház! A közmunka közlekedésiés a belügyi miniszter urakhoz kivánok a Duna kiöntése tárgyában interpellatiót intézni. A dolog oly fontos, hogy nem szorul indokolásra: ennélfogva egyszerüen fölolvasom az interpellatiót *(olvassa:)*

„Van-e tudomása a miniszter urnak arról, hogy a Duna folyam Tolnától fölfelé Paks és Kalocsa irányában, mindkét pontján, névszerint a védtöltéseket elszakitva, medréből kilépett?

Van-e tudomása arról, hogy azon áradás Tolnamegyében és Pestvármegyében számos községet és mezővárost részben elöntött, részben nagy mértékben folyvást veszélyeztet?

Meg tett-e a kormány, emberbaráti tekintetben mindent, a veszélyben forgók megmentésére?

Ismeri-e, tanulmányoztatta-e ezen vidéken a Duna szabálytalanságát és azon okokat, melyek ezen áradást a Duna medrében képződött zátonyok miatt minden keményebb tél után mulhatlanul előidézik?

Ha igen, hajlandó-e ezen bajok gyökeres orvoslása iránt gondoskodni? és még ezen év folyama alatt ez érdemben a háznak előterjesztést tenni?“

Zeyk Károly államtitkár: Azon helyzetben vagyok, hogy ezen interpellatio azon ágára, mely a belügyminiszteriumot illeti, rögtön szolgálhatok fölvilágositással. *(Halljuk!)* Tökéletesen áll az, hogy a Duna mind Paksnál, mind Kalocsánál kiöntött; áll az, hogy több község, Gerje, Szt.-György, Fadd, Tolnamegyében a viz által részint már elöntettek, részint a viz veszélynek már ki vannak téve. Mihelyt a kormány tegnapelőtt a tolnai s tegnap este a

Digitized by Google

pestmegyei veszélyről értesült, azonnal megtette táviratilag a kellő intézkedéseket aszerint, hogy egy gőzhajón biztost küldött le élelmi szerekkel és ladikokkal és fölszólitotta Tolna és Pestmegyék hatóságait, hogy lehetőleg segédkezet nyujtsanak a veszélyben levőknek, — Pestmegye alispánja meg is igérte, hogy biztost küld ki. Ezáltal igyekezett a kormány azon szomoru állapotot némileg enyhiteni, mely azon szerencsétlen lakosokra van mérve.

Szeniczey Ödön: T. ház! A belügyminiszter megbizottjának, az államtitkár urnak, fölvilágositásait köszönettel veszem, s a tett intézkedésekkel meg vagyok elégedve.

Elnök: Az interpellatio a közlekedési miniszteriummal közöltetni fog.

A pénzügyi bizottság jelentése fog fölolvastatni.

Széll Kálmán előadó: Van szerencsém az állandó pénzügyi bizottság következő jelentését előterjeszteni: Az állandó pénzügyi bizottság jelentése a fiumei provisorium életbeléptetése és a Fiumében működött kir. biztos kiküldése folytán szükségessé vált póthitelről szóló törvényjavaslat tárgyában.

Miután a jelentés a törényjavaslatra vonatkozik: kérem a t. házat, kegyeskedjék azt a törvényjavaslattal együtt az osztályokhoz utasitani tárgyalás végett.

Elnök: Ki fog nyomatni s az osztályokhoz utasittatik.

Következik a napirenden levő tárgy, a tegnapi vitának folytatása, az előadó végszava.

Királyi Pál előadó: T. ház! Az idő és türelem rövidségre intenek! én ezen intést szem előtt tartom s rövid leszek. *(Halljuk!)*

A bizalmatlanságnál kezdem; mert végezni a bizalomnál akarom. A kisebbség inditványának pártolói bizalmatlansággal vannak a hadsereg iránt, egybek közt azért is: mert annak nem a magyar kormány parancsol.

Törvényeink értelme szerint a hadseregnek a király parancsol, ez pedig alkotmányos uralkodó lévén, akaratának felelős miniszterei által szerez érvényt. Hogy ezen miniszter jelenleg történetesen nem nemzetbelink, az ugy hiszem nem elég ok a bizalmatlanságra; de egyébiránt tudom, hogy nem annyira a személy magyarsága vagy nem magyarsága, mint inkább azon viszony képezi a bizalmatlanság anyagát, melyben a hadügyminiszter parlamentünkhöz áll.

Ez már köztünk meghaladott álláspont, s az ezt szabályozó törvény már 4 év óta érvényben áll. E törvény a hadügyminisztert ép oly felelőssé teszi, mint miniszstereink bármelyikét, s hogy ő e felelősség elől nem is vonja el magát, valahányszor az ellenőrzésre jogositott alkotmányos közeg annak szükségét látja, meggyőződhetik mindenki, aki az országos bizottságok tárgyalási irományait olvassa.

A hadsereg összes administratiója minden ágazatában e parlamentnek is ellenőrzése alatt áll, mely azt közvetve gyakorolja. De vannak t. ház kedélyek, melyek érzelmi világukból ki nem bontakozhatván, bizonyos előszeretettel csüggnek képzeleti alkotásaikon. Hogy ezután, ezen eszményi képlet bele illik-e az élet keretébe, nem torzitja-e el a való természetes alakját? ezt megbirálni sem kedvök, sem idejök, sem türelmök.

Nehézzé teszi a helyzetet és némileg az élesen néző előtt gyanussá is kissé a jövendőt, hogy hazánkfiai között nem csekély azoknak száma, a kik nemzeti politikánk érvényesitésénél népünk erejét a nagyoknak ismert nemzetek erőmértéke szerint mérik csakugy, mintha a mi számunk is 40—50 millió volna. E tévedésnek kell tulajdonitani azon bizalmatlanságot ott, hol az annyit emlégetett államiságunk föltételei épen az ellenkezőre utalnak bennünket. Kellően méltányolva a helyzetet, fölfogva a valót, ugy a mint van, épen ezen államiságunk alapkövetelményeiből folyónak találandjuk, hogy az érdekeinél fogva velünk társult népnek szövetségét nemhogy lazitsuk, de a legkeresettebb gonddal ápoljuk *(Élénk tetszés jobb felől.)* és ha eszébe jutna neki fölmondani a közösséget például a seregtartásnál: existentiális politikánk parancsolná mozgásba tennünk minden alkotmányos modort, hogy e válás megakadályoztassék.

Államiságunkat, hitem szerint, nem a közjogi kérdések feletti éles tusák fenyegetik, nem is a szenvedélyesség, mely rövid időre félre vezetheti magát a közvéleményt is; de igenis fenyegeti ma meglehet meg a lovagkorból ősi örökségként reánk szállott szenvelgés, mely a magán élet csendes tüzhelyei mellől a politika szószékére menekül, s itteni nyomása s bűbája alól menekülni nem tudunk, habár elég idő volt megtanulni, hogy a földön a népek számára ma már nincsen Arkádia.

Én például nem tudom, mikép magyarázzam a választ, a melyet Németh Albert képviselőtársam adott b. Podmaniczky Frigyes élethü rajzára. Szerinte az értelmiség, — a hevesiről szólok — a kormányhivatalokban sem vesz részt; tehát, per consequentiam, lehet részvétlen a honvédség iránt is. Kormányhivatalt viselni függ hajlamtól, meggyőződéstől, érdektől, *(Ugy van! bal felől.)* és más személyi viszonyoktól; de a honvédségbeni részesülés közvetlen vagy közvetett kötelesség, mely alól magát senki és semmiféle kormány iránti rokon- vagy ellenszenvből el nem vonhatja, és még kevésbbé, ha magát

Digitized by Google

az értelmiség közé sorozza. *(Élénk tetszés jobb felől.)*

A véderő a hazáé és nem a kormányé, és ha az értelmiség elvi surlódás folytán tultehetni véli magát e kötelességszerű részvéten: miként tudhatnók be hibául a tudatlannak, ha ürügyet keres ez alól menekülni? Legnagyobb szolgálatot tehetnénk a jövőnek, ha elszánhatnók magunkat végre arra, hogy ne vigyük át a pártviszályt ama térre, a melyen ugyanazon zászló alatt egyek voltunk és egyeknek lennünk kell.

Ez ellenszenv kitörésének tulajdonithatom azon állitást is, hogy állitsuk vissza a 48-iki honvédséget, akkor beállunk mi is. A 48-iki honvédségnek keletkezést és szerkezetet oly mozgalmak adtak, a minőket közülünk senki vissza nem óhajt. *(Helyeslés jobb felől. Mozgás bal felől.)* Akkor szükséges volt ama szervezet, mert nem rendelkeztünk hadseregről akként, mint rendelkezünk ma; *(Élénk ellenmondás bal felől.)* akkor a megtámadt nemzeti önállás megvédése volt a föladat; ma a kiegyezés után e baj recidivája többé nem fenyeget, hanem fenyegethet más ennél tartósabb s az ellen kell készülni, és ezen keszülődés keretében az 1848-iki rendszer kevés is, elégtelen is.

Gróf Keglevich képviselő ur a nemzetiségek egyesülési törekvését a nyugoton egy kétségtelen siker kezdetének ismervén föl, azzal egyszersmind monarchiánk ujabbi alakulásának mintegy szétmállási processusa bekövetkezését vélte jelezhetni. Hogy a nagy német nép egyesülési törekvése czélját elérje, ez minden szabadelvü embernek őszinte óhajtása. Hanem hogy a mai katonai egységben ez még a valótól nagyon távol áll, ezt maguk a németek vallják be. Ha majd ama szép földön azon észlelt nemzeti érzület csakugyan odáig fog megerősödni, hogy például a bajor előbb vallja magát németnek és csak azután bajornak és ugyanugy cselekszik a würtembergi, a szász, a hannoverai, a porosz stb., ha majd a nemzeti nagyság iránti lelkesedés átalánosabb, ellenálhatatlanabb fog lenni, mint a külön országok iránti szeretet, midőn majd München, Stuttgart, Karlsruhe, Drezda stb. önként vetekedve fogják vinni fővárosi kiváltság leveleiket és az azokhoz kötött előnyöket az őszpontositott birodalom ujszékhelyének áldozatoltárára: — akkor igenis a nagy német nép nagy lesz, egy lesz, nem katonai, hanem egy jogi állammá fog alakulni.

De ezen idő, szerintem, messze túl a látkörön keresendő, és ha történetesen ama küzdelemben keresnők a tájékozást, melyet a középszázadokban az imperialismussal mint a nemzeti hatalom képviselője, a feudalismus, mint a particuláris érdekek képviselőjével küzdött, és mely küzdelem ben a nemzeti hatalom képviselője az imperialismus megtört és a separatisticus tendentiának képviselője a feudalismus, szétszakitott souverenitásokkal került ki; mig ellenben a túl parton levő franczia földön, melyet latin faj lakik, ezen küzdelem az egységes monarchia diadalával végződött: akkor ugy hiszem hogy ezen egyesülési törekvés legalább átalánosnak nem mondható. Addig azonban mig ez bekövetkeznék: egy hosszu szünet lesz, és ezen hosszu szünetet használjuk mi föl arra, hogy monarchiánkat átidomitott alakulásában szilarditsuk meg, öntsünk intézményeinkbe oly szellemet, adjunk magunktartásának kün és ben oly irányt, hogy az bizalmat és rokonszenvet keltsen. *(Helyeslés jobb felől.)*

Tetteinkk el és törekvéseinkkel hassunk oda, hogy az érdekek méltánylása, a békés haladás abban necsak védet, de biztositékot is találjon: és akkor oly kapcsot vetettünk ezekkel ama szövetségbe, melyet nem szeszély, nem nyervágy, hanem hosszu idők életérdekei szőttek együvé, hogy ama gravitálás, melyet Keglevics Béla gr. fölismert, értelmetlen lesz.

A Lajtán tuli német ama szabadságot és az általa ott élvezett előnyöket, melyeket számára száma, miveltségi állása, gazdagsága biztositanak: nem fogja koczkára vetni egy kisérletért, melynek czélja iránt nem egészen biztos. Mig monarchiánk alkotó elemei kötött szövetségeikhez, szerződéseik elvállalt föltételeihez állandóan ragaszkodnak; a mig a szabadságot, melyet alkotmányunk biztosit, következetesen tovább fejlesztenők, ha a forgalom terén az érdekek találkozási pontjain, az eszmék tusájában a jog és igazság, a méltányosság és előzékenység lesznek az irányadók: addig nincs gravitálás, mely monarchiánk épületén oly rést nyisson, amely bennünket továbbra fenyegessen. De ezt tenni fele részben a mi föladatunk, a mi kötelességünk is.

T. barátom és képviselőtársam Jókai Mór beszédét végezve, a kisebbségi inditványt ugy ajánlja a t. háznak elfogadás végett, mint Sybilla utolsó könyvét. Hogy mi volt Sybilla utolsó könyvében megirva, azt a meseirók, nem jegyezték föl; hanem hogy a kisebbség inditványában mi van megirva, azt mi elolvastuk, azt följegyezte t. előadó társam Győrffy Gyula. Hogy Tarquinius mit nyert a lefizetett árért, mi természetesen azt nem tudhatjuk; hanem, hogyha mi az árat sokaljuk, — meg nem adhatjuk; Sybilla magyar papnői haragosan a tűzbe vetik az utolsó könyvet: mi az összecsapó lángok fölött nem szomorkodhatunk; nem, mert az nem az utolsó kötet; már két példány forog

Digitized by Google

kinyomatva közkézen és kilátás van még nagyon sokra (*Tetszés jobb felől. Zaj bal felől.*)

Én tehát t. ház, szavamnak állani, akarva bizalommal kérem a t. házat: sziveskedjék a központi bizottság többségének véleményét föntartani. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

Elnök: A végszónoklatok is befejezve levén, következik a szavazás.

Husz tagnál többen névszerinti szavazást kivánnak, azonban előbb a kérdést fogjuk föltenni. A szabályok azt parancsolják, hogy mindig az teendő föl első kérdésül: vajon a központi bizottság véleménye elfogadtatik-e vagy nem? Amde itt nincs a központi bizottságnak külön véleménye: mert javaslatát a kisebbség is elfogadja; hanem egy uj pontnak fölvétele inditványoztatott. A kérdést tehát, — ha a t. ház helyesli — igy teszem föl: vajon a külön véleményt elfogadja-e a t. ház, vagy nem? Az igy föltett kérdést jegyző ur sziveskedjék fölolvasni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a kérdést:*) Elfogadja-e a ház a központi bizottság kisebbsége által az 546. számu törvényjavaslat 2. §-ául inditványozott következő szerkezetet: 2. §. Minden honvédkerület a kebelében foglalt létszámnak megfelelő tüzérség és müszaki csapatokkal elláttatik: igen, vagy nem?

Elnök: Helyes-e a kérdés, vagy nem? *Helyeslés. A betűt kihuzza.*) „U betü" (*Uhlárik.*) Öt perczre az ülést felfüggesztem.

(*Öt perczenyi szünet után.*)

Elnök: A neveket Parcsetic Sándor jegyző fogja olvasni; az igennel szavazókat Jámbor Pál, a nemmel szavazókat Bujanovics Sándor, a távollevőket Széll Kálmán fogják jegyezni.

A kérdés még egyszer föl fog olvastatni.

Széll Kálmán jegyző (*ujra fölolvassa a kérdést.*)

Elnök: Kezdődik a szavazás.

Parcsetics Sándor jegyző (*olvassa a névsort, mely alkalommal.*

„Igen"-nel szavaztak:

Vajda János, Varga Károly, Varró Sámuel, Vályi János, Várady Gábor, Vidats János, Vidliczkay József, Vitulay József, Vukovics Sebő, Vécsey Tamás, Zahornáczky Bálint, Zámory Kálmán, Zichy Jenő gr., Zichy Sándor gr., Zlinszky György, Andrássy Gyula, Beliczey István, Beniczky Gy., Beniczky Ö., Berecz F., Berke József, Berzenczey László, Bogyó Sándor, Csernátony Lajos, Csernovics Péter, Csiky Sándor, Deáky Lajos, Dezső Szaniszló, Dobsa Lajos, Domahidy Ferencz, Dőry János, Degré Alajos, Eördögh Frigyes, Előry Sándor, Ercsey Lajos, Éder István, Farkas Elek, Fazekas Aajos, Fejér Miklós, Fráter Imre, Gaál Endre, Gál Péter, Gáspár András, Ghyczy Kálmán, Gonda László, Gromon Dezső, Gubody Sándor, Guthy Benő, Győrffy Gyula, Hajdu Ignácz, Henszlmann Imre, Horváth Elek, Huszár Imre, Irányi Dániel, Jankovics Miklós, Jámbor Pál, Jókai Mór, Kállay Emánuel, Kállay Ödön, Keglevich Béla gr., Kende Kanut, Kiss János, Kiss Lajos, Kiss Miklós, Clementis Gábor, Kollár Antal, Koós József, Körmendy Sándor, Kraszcsenics Ferencz, Kún János, Kürthy István, Kállay Ákos, Lázár Ádám, Luksits Bódog, Majoros István, Majthényi Dezső, Makray László, Máriássy Béla, Máttyus Arisztid, Mednyánszky Sándor, Milkovics Zsigmond, Mocsáry Lajos, Mocsonyi Antal, Mocsonyi György, Mocsonyi Jenő, Mocsonyi Sándor, Móricz Pál, Mukics Ernő, Nagy Károly, Németh Albert, Nyáry Pál, Oláh Miklós, Papp Lajos, Paulini Tóth Vilmos, Perczel István, Péchy Tamás, Pétery Károly, Pilaszanovich József, Pilisy Lajos, Plachy Tamás, Podmaniczky Frigyes b., Popovics Zsigmond, Prick József, Prónay József, Rákóczy János, Salamon Lajos, Simonyi Ernő, Simonyi Lajos báró, Siskovics Tamás, Szakácsy Dániel, Szalay Sándor, Szaplonczay József, P. Szathmáry Károly, Szathmáry Miklós, Széky Péter, Szilágyi Lajos, Szluha Ignácz, Szomjas József, Szontágh Pál (csan.), Táncsics Mihály, Thúry Gergely. Tisza Kálmán, Tisza László, Tóth Kálmán.

„Nem"-mel szavaztak:

Uhlarik János, Urbanovszky Ernő, Urházy György, Ürményi Miksa, Wächter Frigyes, Vass Sámuel gr., Vay Béla br., Wagner Frigyes, Wahrmann Mór, Várady János, Vesselényi József b., Virkner Lajos, Vodianer Albert b., Vodianer Béla, Vukotinovics Lajos, Zalay István, Zeyk József, Zeyk Károly, Zichy József gr., Zichy Manó gr., Zichy Nándor gr., Zmeskál Zoltán, Zsedényi Ede, Zweier Frigyes, Zsámbokréthy József, Atzél Péter, Andrássy Gyula gr., Barcsay Ákos, Barcsay Kálmán, Bay Ferencz, Bánffy Albert b., Bánffy János b., Benedek Gyula, Benedikty Albert, Benkő József, Berde Mózses, Berényi Ferencz gr., Bethlen János gr., Binder Lajos, Bittó István, Bogdánovics Villibald, Bogdán Vincze, Bohus Zsigmond, Boros Pál, Bömches Frigyes, Bömches Gyula, Brogyányi Vincze, Buday Sándor, Bujanovics Sándor, Buttler Sándor gr., Buzinkay Pál, Ciotta János, Csáky Tivadar gr., Császár Bálint, Csengery Antal, Cséry Lajos, Dániel Ernő, Dániel Márton, Dániel Pál, Deák Ferencz, Degenfeld Béla gr., Dessewffy Lajos, Dienes József, Drottleff Tamás, Ernuszt Kelemen, Eszterházy Pál hg., Èber Nándor, Érkövy Adolf, Fabritius Károly, Feszt Imre, Fillenbaum Ferencz b., Fluger Károly, Forgách Antal gr., Földváry Miklós, Falk Miksa, Filippovics Simon, Geczö János, Graeczer Frigyes, Harkányi Frigyes, Harkányi Károly, Hertelendy Kálmán, Henter Géza, Ho-

Digitized by Google

dossy Imre, Hoffmann Pál, Hollán Ernő, Horvát Boldizsár, Horváth Döme, Horváth János, Horváth Mihály, Högyészi Gyula, Hrabár Manó, Huszár István, Hátz Vilmos, Ihász Rezső, Ivácskovics György, Ivánka Zsigmond, Jankovics Antal, Jeszenszky Lajos, Joanovics György, Justh József, Justh K., Jellacsics Gyula, Jellacsics Kázmér, Josippovics István, Kapp Gusztáv, Kautz Gyula, Kálnoky Pál gr., Kemény Gábor b., Kemény István b., Keményfy János, Kendeffy Árpád, Kerkapoly Károly, Királyi Pál, Korizmics László, Kossuth Pál, Kovách László, Krajcsik János, Kuba János, Kubinyi Ödön, Kvassay László, Kuhen Henrik gr., Láng Gusztáv, Latinák Rudolf, Lázár Mihály, Lehoczky Egyed, Leonhard Károly, Lónyay Gábor, Lónyay József, Madocsányi Pál, Mellász Vilmos, Mihályi Péter, Molnár István, Molnár Pál, Nedeczky István, Nehrebeczky Sándor, Onossy Mátyás, Ordódy Pál, Ormos Sándor, Orosz Mihály, Paczolay János, Papp Zsigmond, Patrubányi Gergely, Pászth Vilmos, Pásztélyi János, Perczel Béla, Petrovay Ákos, Plachy Lajos, Prileszky Tádé, Pulszky Ferencz, Pulszky Ágoston, Pejachsevics László gr., Parcsetics Sándor, Ranicher Jakab, Rhédey István gr., Rimanóczy Ferencz, Rónay Jácint, Rónay Lajos, Róth László, Rudics József ifj. b., Samassa József, Schreiber Frigyes, Semsey Albert, Simay Gergely, Simonis Ferencz, Splényi Béla b., Stoll Károly. Simics Ignácz, Szabó Imre, Szabó József, Szathmáry László, Szende Béla, Szeniczey Ödön, Szentiványi Adolf, Szentiványi Károly, Széll Kálmán, Szilágyi Virgil, Szirmay Ödön, Szitányi Bernáth, Szlávy József, Szontágh Pál (göm.), Szüllő Géza, Szapáry Gyula gr., Tanárky Gedeon, Teleky Domokos gr., Térey Pál, Tormásy Mihály, Török Dániel, Török Sándor (göm.), Török Sándor (sopr.), Trefort Ágoston, Turcsányi Ede, Túry Sámuel.

Távol voltak:

Vay Mihály gr., Vay Ádám gr., Vendéghy Gábor, Vukovich István, Zichy Ferraris Viktor gr. Zuvich József, Antalffy Károly, Almássy Sándor, Ányos István. Babes Vincze, Bánó József, Betegh, Kelemen, Bethlen Sándor gr., Bezerédj László, Bolory Károly, Bórr János, Borlea Zsigmond, Brezovay László, Butlyán László, Bánffy Elek b., Brennerberg Mór, Batagliarini Pál, Bedekovics Kálmán, Csanády Sándor, Caár János, Dietrich Ignácz, Eitel Frigyes, Elekes György, Eszterházy Pál gr., Fittler Dezső, Farkas Gyula, Fodróczy Sándor, Gál Miklós, Gorove István, Halassy Gyula, Halász Boldizsár, Halmossy Endre, Házmán Ferencz, Hevesy Bertalan, Hodossiu József, Horn Ede, Horváth Sándor, Helfy Ignácz, Hervics István, Horváth Péter, Ivánka Imre, Janicsáry Sándor, Joanesku Lázár, Joanesku Döme, Jurka Bazil, Jancsó István, Kuldrovics Andor, Kazinczy István, Károlyi Ede gr., Kerkapoly Mór, Késmárky József, Klapka György, Klobusitzky Ágoston, Kemény Mihály, Keresztúry Eduárd, Kraljevics Benő, Kraljevics Miroszlav, Kugler István, László Imre, Latinovics Vincze, Lázár Dénes, Lászlófy Antal, Madarász Jenő, Madarász József, Majláth István, Maniu Aurel, Matkovics Tivadar, Maximovics Miklós, Máday Lajos, Mednyánszky Dénes b., Mikó Imre gr., Miletits Szvetozár, Muzslay Sándor, Maller Miksa, Nagy János, Ocskay Rudolf, Olgyay Zsigmond, Papp József, Patay István, Pavlovics István, Perényi Zsigmond b., Pethes József, Petrik Gyula, Pribék Antal, Pejacsevics Nándor gr., Radó Kálmán, Radvánszky Károly, Ragályi Gyula, Román Sándor, Rauch György b., Salamon Tódor, Sárközy Béla, Schvarcz Gyula, Sipos Orbán, Sréter Lajos, Stanesku Imre, Suhaj Imre, Sulyok Eduárd, Szentpályi Jenő, Szepessy Gyula, Szilády Áron, Szilvay Károly, Szirmay Ferencz gr., Szluha Benedek, Szőgyényi László, Stratimirovics György, Szunyogh Albert, Tassy Miklós, Theil István, Tomasich József, Tóth Vilmos, Török Albert.

Bujanovics Sándor *(olvassa):* 434 igazolt képviselő közül „nem"-mel szavazott 192 képviselő; „igen"-nel 124; Elnök nem szavazott; távol volt 117.

Elnök: A többség tehát nem fogadta el a külön véleményt.

Következik a második szakasz.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a második szakaszt.)*

Királyi Pál előadó: Nincs észrevétel

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatott.

Királyi Pál előadó: T. ház! Mielőtt elhatározni méltóztatott, hogy a kisebbség véleményében motiválva előterjesztett inditvány tárgyalás alá vétessék, fölfüggesztette a czim kérdését. Miután az inditvány elmellőztetett, azt hiszem, hogy a czim ugy, mint a javaslat azt tartalmazza, elfogadható.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a czimet.)*

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Az igy részleteiben is elfogadott törvényjavaslat, harmadszori fölolvasás végett, a holnapi ülésre kitüzetik.

Következik az 547. számu törvényjavaslat: „A honvéd-orvosokról."

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot az 1868. évi XLI. törvényczikk 19-ik §-nak módositása tárgyában, a honvéd-orvosokról.)*

Királyi Pál előadó: A központi bizottság a törvényjavaslatot átalánosságban elfogadta s azt elfogadás végett a t. háznak is ajánlja.

Digitized by Google

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Következik a részletes tárgyalás.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a czimet, és ennek elfogadása után az 1. szakaszt.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatott.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 2-ik szakaszt.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Az igy részleteiben is elfogadott törvényjavaslat, harmadszori fölolvasás végett, a holnapi ülés napirendjére tüzetik ki.

Következik az 1868: XLI. törvényczikk 9. §-ának módositásáról, illetőleg a honvéd zászlóalji törzsek személyzetének változtatásáról szóló törvényjavaslat.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvas)*: „Törvényjavaslat az 1868: XLI. törvényczikk 9-ik §-ának módositása, illetőleg a honvéd zászlóalji törzsek személyzetének változtatása tárgyában."

Királyi Pál előadó: A központi bizottság ezen törvényjavaslatot általánosságban elfogadta.

Elnök: Általánosságban nincs észrevétel? *(Nincs!)* Tehát a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatott. Következik a részletes tárgyalás.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét)*: „Törvényjavaslat az 1868: XLI. törvényczikk 9. §-ának módositása, illetőleg a honvédzászlóalji törzsek személyzetének változtatása tárgyában."

Királyi Pál előadó: A központi bizottságnak nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 1. szakaszát.)*

1. §.

Az 1868: XLI. törvényczikk 9-ik §-a aként módosittatik, hogy az abban megállapitott 4 járás-őrmesteri állomás, továbbá 1 altiszt és 8 közhonvéd helyett, a zászlóalji törzseknél:

a) a nyilvántartás vezetésére s a segédtiszti szolgálat teljesitésére egy alantos tiszt;

b) a nyilvántartási és raktári szolgálatra 2 tőzsőrmesteri — járásőrmesteri illetékkel; — továbbá:

c) 4 közhonvéd és egy tiszti szolga rendszeresittetik.

Királyi Pál előadó: A központi bizottság ezen első §-ra vonatkozólag helyesebb sorrendezési s világosabb értelem végett tett megkülönböztetési módositást; ilyenek:

az 1-sö §. első pontja végszavához csatolandó a szakasz végén előforduló „rendszeresitik" szó;

és ugyanazon §. a) pontja alatt e kitétel után: „alantos tiszt" zárjel közt e szavak teendők: (hadnagy vagy főhadnagy).

Várady Gábor: Miután az én javaslatom, melyet előterjeszteni szerencsés leszek, mindkét szakaszra kiterjed, és a 2. §. különben is szoros összefüggésben van: kérném egyuttal a 2. §-t is fölolvastatni.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa a 2. §-t.)*

2. §.

Ezen módositások folytán a fönt idézett §. négy első bekezdése változatlanul meghagyatván, további tartalma, az 5-ik bekezdéstől kezdve, következő szövegezéssel állapittatik meg:

Egy zászlóalj-törzs áll: 1 törzstisztből, 1 kezelőtisztből, 1 nyilvántartási tisztből, 1 orvosból, 1 puskamüvesből, 2 törzsőrmesterből, 4 közlegényből, é s 3 tiszti szolgából.

A kezelő tiszt a törzs altisztjeivel és közlegényeivel, a zászlóalj kimozdulása esetében is helyben marad.

A nyilvántartási tiszt béke idején a zászlóalj segédtiszti teendőit is végzi, mozgósitás esetén pedig a zászlóaljjal élelmezési vagy segédtiszti minőségben kivonul.

A lovassági törzs létszámát és szervezetét ő felsége jóváhagyása mellett a honvédelmi miniszter határozza meg a szükséghez képest.

Várady Gábor: T. ház! Javaslatom, melyet előterjeszteni szerencsés leszek, nem anyira stiláris, mint inkább szerkezeti javaslat, mely által a lényeg nem változnék. Nézetem az, hogy az 1. §. fölösleges, ha a 2-ik §-ba egypár szó beillesztetik. Nem is való törvényjavaslatba, hogy olyan bevezetése legyen, a melyben enumeráltassék az 1. §-ban egy pár szóval, mondhatni homályosan az, a mi a 2. §-ban világosan benne van. A 2-dik szakasz első sorába ezt kellene tenni. „Az 1868: XLI. törvényczikk 9-ik §-ának" stb. Ezután következnek: „négy első bekezdése változatlanul meghagyatván, további tartalma." Az 5-ik bekezdéstől kezdve a következő szövegezéssel állapittatik meg: „Egy zászlóalj törzs áll egy törzstisztből, 1 kezelő tisztből, egy nyilvántartási tisztből, egy orvosból, egy puskamüvesből, két törzs-őrmesterből." Itt jön egykis módositás: t. i. „Nyilvántartás és raktári szolgálatra járás-őrmesteri illetékkel." Azután következnek: „4 közhonvédből." Ez csak oly módosi-

Digitized by Google

tás, minőt a t. miniszterium is tett, miután az első §-ban már azt mondja, hogy „közhonvéd," itt meg az áll: közlegény. Én ezen utóbbi kifejezést akarom használni. Azután következnek: „3 tiszti szolgából." A többi megmarad, miután rajta semmi változtatás nem történik.

Ez által a törvényjavaslat egyszerűbbé, világasabbá tétetik, miután igy egy szakaszban, a mind a két szakaszban foglaltak benne vannak. Minden további indokolás nélkül bátor leszek az iránti módositványomat, a t. ház elé terjeszteni. Miután azonban ezen szakasznak utolsó bekezdésére egy külön határozati javaslatom van, mely nem áll a jelen módositvánnyal összefüggésben: bátor leszek ezen javaslatot akkor előterjeszteni, mikor már ezen szakaszok iránt határozott a t. ház.

Parcsetics Hugo jegyző *(olvassa a módositványt)*: Módositvány, beadja Várady Gábor. Az 548-ik számu törvényjavaslathoz. Az első szakasz kihagyása mellett a második §. következőleg módosittassék: A 6 első szó helyett ez tétetik: „Az 1868: XLI. törvényczikk 9-ik §-a." Ezen szavak után „két törzsőrmester" ez tétessék: „nyilvántartási és raktári szolgálatra." „négy közlegényből" helyett: „négy közhonvédből."

Hollán Ernő: T. ház! Ezen módositvány beadója, Várady Gábor képviselő ur, kijelentette, hogy módositványa nem vonatkozik valami lényeges eltérésre, hanem talán inkább egy ökonomiai szabályzatnak kivánván eleget tenni, némileg stiláris változtatást hozott javaslatba.

Én, t. ház, bátor vagyok arra figyelmeztetni, hogy hasonló értelemben történt fölszólalás a központi osztályban is, és próbáltuk is a szerkezet megváltoztatását; azonban nem lett elfogadva, különösen annál fogva, mert az első §-t sem a kormány képviselői, sem a központi osztály tagjai nem tarták fölöslegesnek: nem tarták pedig azért; mert a midőn ott a zászlóalji törzsnek létszáma megállapittatik: a törzshez tartozó némely egyénekre nézve bizonyos functiók állapittatnak meg. Ezen functiók pedig világosabban tünnek ki azáltal, ha azok előzetesen ezen §-ban kiemeltetnek. Igy különösen ki van mondva, hogy a nyilvántartás vezetésére és a segédtiszti szolgálat teljesitésére egy alantos tiszt rendeltetik. Tehát világosabban van az én fölfogásam szerint kifejezve, ha külön elválasztatván a functiók, külön megemlittetnek az első §-ban. A 2. §-ban már együttesen számláltatnak elő. Ez volt a kormánynak és a központi osztálynak fölfogása, és én megvallom, nem látok elég okot arra, hogy ezen szerkezettől, a történt fölszólalás után eltérés történjék. Ennélfogva kérem: méltóztassék, a t. ház, a törvényjavaslatot a központi bizottság szövegezése szerint elfogadni. *(Helyeslés jobbról.)*

Elnök: Elfogadja a ház, a központi bizottság szövegezését? *(Elfogadjuk!)* A kik elfogadják, méltóztassanak fölállni. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Várady Gábor: T. ház! Miután kijelentettem, hogy ezen szakaszra vonatkozólag a szakasz utolsó tételére egy határozati javaslatom lesz, bátor vagyok azt előterjeszteni: Méltóztassék megengedni, hogy egy pár szóval indokoljam. A 2. szakasz utolsó alineája igy áll: „A lovassági törzs létszámát és szervezetéét, ő felsége jóváhagyása mellett, a honvédelmi miniszter határozza meg a szükséghez képest. Tehát az előttünk fekvő törvényjavaslat utolsó tételében szóról szóra az van, a mi az 1868: XLI. törvényczikkben állott. Midőn a XLI. törvényczikket, illetőleg javaslatot a ház ily értelemben elfogadta: annak okául az szolgált, mert idő rövidsége miatt nem lehetett ezen törzs létszámát és a szabályokat biztosan megállapitani; várta a képviselőház és a törvényhozás, hogy majd a gyakorlat meg fogja mutatni: miként kelljen ez iránt véglegesen intézkedni. Ezen ok jelenleg nem áll; mert a törvény két év óta van meghozva és életbeléptetve, és ez iránti végleges javaslatát a kormány mindenesetre már a ház elé terjeszthette volna.

Én tehát ujabb intézkedést erre nézve, és pedig oly intézkedést, hogy a honvédelmi miniszter hatalmaztassék föl továbbra is a lovassági törzs létszámának és szervezésének meghatározására nézve: nem tartok szükségesnek. Azonban nem terjed annyira javaslatom, hogy a 2. szakasz illető alineája, mit egyébiránt már a ház meg is szavazott, kihagyassék; hanem utasittatni kivánom a honvédelmi minisztert arra, hogy eziránt javaslatát terjeszsze a ház elé. Javaslatom ez: „Utasittatik a honvédelmi miniszter, hogy a lovassági törzs létszámának és szervezetének meghatározása tárgyában mielőbb terjesszen javaslatot a képviselőház elé."

Azt hiszem, t. ház, hogy ezen javaslat indokolva van azáltal, hogy itt, ily fontos dologban, a mely egyátalában nem administrationális dolog: a törvényhozásnak kell indézkedni, és nem szükséges, sőt alkotmányos szempontból káros is, hogy eziránt a kormánynak külön meghatalmazás adassék. Ajánlom javaslatomat, a ház figyelmébe.

Hollán Ernő: T. ház! egy gyalogsági zászlóalj-törzs összeállitása merőben különböző a lovassági törzs összeállitásától. Midőn például gyalogsági törzs összeállitásával egyszersmind igen sok administrationalis functió is van összekapcsolva, a mi a lovasságnál egyátalában elő nem fordul: ez

Digitized by Google

kizárja szükségét annak, hogy a törvényhozás hasonlóan intézkedjék a lovassági törzs fölállitása és rendszeresitésére, mint a gyalogságnál. Egyszerüen csak annyit kell megemliteni, mint méltóztatnak a törvényjavaslatból is kivenni: hogy kik tartoznak a gyalogsági törzshöz, a mi ott szórol szóra meg van emlitve. Egy lovassági törzs alakitásához nem kivántatik semmi egyéb, mint két-három századnak összevonása alkalmával egy törzstiszt odaállitása, egy kovácscsal és legénynyel. Ez oly egyszerü, hogy erről előlegesen gondoskodni, vagy épen törvényhozásilag intézkedni, szükségtelen.

Igy például, a mult őszi gyakorlatoknál, midőn a századok összeállittattak, a szabadságolt állományból egy törzstiszt lett azok vezényletével megbizva, vagy a legidősebb százados. Ha már most a kérdéses javaslatnak practikus értelmet akarnánk adni, ez abból állana, hogy a hány lovas osztály kikerülne a mostani századokból: ugyanannyi számu törzstisztet kellene rendes fizetéssel a budgetbe bevezetnünk. Ez fölösleges; mert a szabadságolt állományból elegendő számu tisztek kerülnek ki. Kérem tehát a t. házat, hogy ezen törvényjavaslatot a közp. bizottság szövegezése szerint elfogadni méltóztassék.

Elnök: Akik elfogadják, méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Várady Gábor: A szavazás hibásan történt. *(Fölkiáltások jobb felől: Nem volt hibásan!)* Tehát az én javaslatomat méltóztatnak elfogadni? *(Fölkiáltások: Nem!)*

Elnök: A t. képviselő ur tévedésben van; mert most akarjuk még csak a két szakaszt szavazás alá bocsátani. Efölött szavaztunk, midőn elvetettük az első inditványt; most szavazunk a törvényjavaslat második szakaszának utolsó pontjára.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa a 2. §-t.)*

Elnök: Elfogadja a ház? *(Fölkiáltások: El! Nem!)* A többség elfogadja.

Tisza Kálmán: A határozati javaslat fölött is szavaznunk kell. *(Jobb felől fölkiáltások: Fölösleges! Nevetséges!)* Bocsánatot kérek, én nem tudom, hogy ez olyan nevetséges dolog volna. A második szakaszt senki sem támadta meg: azt mi is elfogadjuk; de egy határozati javaslat adatott be: hogy utasittassék a kormány, hogy a jövőre adjon be egy javaslatot, s e fölött szavaznunk kell, hogy elfogadja-e a ház a határozati javaslatot, vagy nem?

Elnök: A kik a határozati javaslatot elfogadják, méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el.

Bujanovics Sándor jegyző: *(olvassa a 3-ik szakaszt.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát el van fogadva. A részleteiben elfogadott törvényjavaslat holnap harmadszor fog fölolvastatni, és azután a főrendekhez átküldetni.

Következik az 549. szám alatti törvényjavaslat az 1868. évi XLI. törvényczikk 13-dik szakaszának, a honvédek tiszti és altiszti kiképzése végett leendő behivása tárgyában.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot: az ujonczoknak altisztekké és tisztekké leendő kiképzéséről.)*

Királyi Pál előadó: A központi bizottság ezen törvényjavaslatot átalánosságban elfogadta, és kéri a t. házat, méltóztassék azt a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. *(Helyeslés.)*

Jámbor Pál jegyző: Szeniczey Ödön. *(Halljuk! Fölkiáltások: Nincs jelen!)*

Elnök: Elfogadja a ház ezen törvényjavaslatot átalánosságban? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét.)*

Királyi Pál előadó: Minthogy a javaslat szövege az idézett 13-ik szakaszon semmi változtatást nem tesz, s azt csakis bőviti: ez okból a czimben a „módositásáról" szó elé e szavakat javasolja beékelni a központi bizottság: „bővitéséről és".

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa a törvényjavaslat bevezetését.)*

Királyi Pál előadó: A bizottság a bevezetés ezen végtételét: „rendeltetik, mint következik" mint ujabb alkotásu törvényeinkben nem használt formulát, elhagyni javasolja.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa a törvényjavaslat első szakaszát.)*

Tisza Kálmán: T. ház! Tekintve a t. ház idejének drága voltát, tekintve azt, hogy magam is valóban óhajtom, hogy, a mennyire csak lehet, haladjunk a függőben levő budgettárgyalásokkal: *(Helyeslés jobb felől)*, igen röviden fogom indokolni azon módositványt, melyet e tárgyban beadni kivánok. Különben ezen indokolást is mellőzném talán; de azok után, mik itt, különösen a mult napokban történtek, kénytelen vagyok ezen indokolást mégis megtenni, nehogy módositványom odamagyaráztassék, mint ha én azt, hogy a honvédség tisztekkel és altisztekkel kellő számban elláttassék, akadályozni akarnám. Távol van tőlem ezen szándék; *(Zaj.*

Digitized by Google

Halljuk!) mert ha szinte azon vitának, mely itt lezajlott, nyomása alatt éreztem is magamat, és a mely vita nehezen volt azok által, mik a kormány és a többség részéről elmondattak, arra hivatva, befolyást gyakorolni, hogy a honvédség iránti bizalmat, lelkesedést növelje; mindamellett mondom, hogy ezen nyomás alatt állok: én részemről óhajtom azt, hogy a honvédség legalább annyira, mennyire azt a jelenlegi kormány és a többség is megengedi, tökélyesittessék, javittassék, és minél nagyobb mérveket öltsön. Óhajtom, hogy mindenki, ki arra hivatva van, és mindenekelőtt ezen ország intelligentiája abban minél nagyobb mértékben részt vegyen; — óhajtom s megjegyzem közbevetőleg, hogy eddig a hiba, a mint erről az adatok mindenkit meggyőzhetnek, nemcsak egy párthoz tartozók részéről követtetett el, hanem általánosan; — óhajtom, hogy ez ezentul ne igy legyen, hanem a nemzet intelligentiája a honvédségben minél nagyobb részt vegyen: mert, nekem legalább, meggyőződésem az, hogy ha egy intézmény ideiglenesen roszul, nem rendeltetésének megfelelőleg kezeltetik is: épen az, hogy ellenére a fönálló törvényeknek, azzá legyen, a mivé lennie kell, ugy érhető el, hogyha a nemzet lelke, szine, java benne résztvesz. (*Élénk helyeslés.*) Óhajtom tehát, mondom, mindazt, a mi a honvédség emelésére vezethet, és arra nézve lehetséges; óhajtom azt is, hogy tisztekkel és altisztekkel elláttassék.

Azonban ez óhajtásomnak van egy határa. (*Halljuk!*) És ezen határ az, a hol oly intézkedést kellene tenni, a mely — fölfogásom szerint — alkotmányos országban, és szemben az alkotmányos polgárok jogi helyzetével, lehetetlen. Ilyen intézkedést, melyre az imént mondott jellemzésem alkalmazható, nem óhajtok: nem pedig egyebeken kivül már csak azért sem; mert olyan intézkedések épen másra fognak vezetni, mint a mit én óhajtok, és a mit, azt hiszem, mindnyájan óhajtunk, — és nem arra, hogy a honvédség intézménye minél nagyobb mérvet vegyen, és minél nagyobb részvétnek és lelkesedésnek örvendjen. Különben aziránt, hogy a honvédség a kellő számu tisztekkel és altisztekkel ellátható legyen, — engedjenek meg, — a nagy hiba 1868-ban lett elkövetve, midőn nem méltóztattak elfogadni azon, ezen oldalról tett inditványt, hogy az egyévi önkénytesek egy évi kiképeztetésök után a hadseregből a honvédséghez menjenek át. Ha ezt méltóztattak volna elfogadni, nem kellene mesterséges rendelkezéseket keresni arra, hogy a honvédségnél tisztségre és altisztségre képes egyének kellő számban legyenek. Ezen hiba akkor megtörtént, és nem fogom most inditványozni, hogy a törvény ide vonatkozó rendelkezése megváltoztattassék; de nem azért nem inditványozom, mintha elismerném azt, hogy a törvényhozás kebelében olyat kivánni, olyat inditványozni, a mi valamely törvény megváltoztatására vezet: nem volnék jogositva; mert ezen elvet, melyet, — igen sajnos, hogy a pénzügyminiszter ur itt e napokban vitatott — én ugyan el nem fogadhatom; mert ez nem származhatik egyébből, mint a törvényhozó és végrehajtó hatalom jogkörének legnagyobb összezavarásából. Mert, mig a végrehajtás körében én elismerem és állitom, hogy minden ellenkező nézettel és érvvel szemben elég azt mondani, „a törvény parancsolja ezt, tehát ennek kell történni“: addig ezen érv a képviselőházban — hacsak annak jogát megtagadni nem akarjuk, — a legkisebb sulylyal és nyomatékkal sem bir. Ha amaz elv állana: nem lehetett volna a magyar király választását egy családra szoritani; nem lehetett volna az első fiu örökösödését kimondani; nem a leányág jogosultságát kimondani; s nem lehetett volna — és ez az egy, a miért sajnálom hogy ezen elv nem áll — az 1867: XII. törvényczikket megalkotni. Ezen elvet tehát én, részemről, soha és semmi viszonyok között el nem fogadom; csak azt sajnálom, hogy mig épen a hadügyi kérdésekre és a hadseregre vonatkozólag a mi tisztelt kormányunk a végrehajtás körében nem tartja szem előtt azt, hogy ennek és ennek kell történni, mert ezt mondja a törvény: addig a képviselőházban a törvény megváltoztatását akarja ezen érvvel megakadályozni, a mi annál különösebb, hogy ezt épen azon perczben teszi, midőn maga is ugyanezen *t*örvény megváltoztatását inditványozza.

Hogy pedig ezen eszmezavar létezik, azt igazolja az, és nem fogja senki tagadni, hogy régibb törvényünk értelmében is a magyar hadseregnek, vagy — ha ugy tetszik — a magyar sorhadi csapatoknak az országban kell lenniök. Nem uj törvény ez; hanem régi, sohasem módositott törvény, melyet végrehajtani lett volna a kormánynak kötelessége, s most, négy év után, vagyunk először azon helyzetben, hogy — ugy hiszem — komolyan gondolnak reá, hogy ezen törvény legalább tetemesebb részben végrehajtassék.

Ott van az 1867: XII. törvényczikk, mely megmondja, hogy a hadsereg elhelyezésre és élelmezésre mind a kormányzat, mind a törvényhozás körében a magyar nemzet számára tartatik fön; és ezzel szemben az élelmezéshez sem törvényhozásilag, sem kormányzatilag szavunk nincs, és az elhelyezésre nézve is oly állapotban vagyunk, hogy a törvényhatóságok gyakorolnak szinleges jogokat; a honvédelmi miniszterium ad ki utasitásokat, de ha egy törvényhatóság — és erre, ha tetszik, példát is tudnék

Digitized by Google

mondani — a honvédelmi miniszterium utasitása szerint akar intézkedni: szemben találja magát akármelyik ezred parancsnokának azon nyilatkozatával, hogy Bécsből más rendelkezést vett, hogy ő az élelmezés tekintetében már másképen intézkedett, hogy ez vagy az nem történhetik meg, hogy nem mozdul ki onnan, a hol van. Tehát a végrehajtásban lehet a törvényt teljesitetlenül hagyni, — legalább azon meggyőződésben kell, hogy legyen azon kormány, mely azt türi és cselekszi: — de a törvényhozásnál inditványozni s megváltoztatni nem lehet. Itt rá üt a miniszter a törvényre, és azt mondja: „nem is jogosult az, a miről ti beszéltek, mert a törvény mást rendel." Ez elv ellen tiltakozva, nem azért nem inditványozom ez esetben a törvény megváltoztatását, de nem inditványozom két okból.

Először nem: mert ha a kormánynak és a többségnek szándéka volna is a törvény ezen intézkedését megváltoztatni; hosszasabb időt venne igénybe: és én nem óhajtanám oly hosszu időre elhalasztani ez intézkedéseket aziránt, hogy a honvédség tisztekkel és altisztekkel ellátassék.

Nem inditványozom továbbá azért: mert hiszen ezen megváltoztatás által is érinteni kellene azt, a mit — ugy látom — érinthetlen szentségnek tartanak: a közös hadsereget, mely ezáltal talán megfosztatnék némi előnytől a honvédség számára, mi különben nem sokára e házban crimen lesae-nek fog tekintetni. Nem inditványozván ezt, gondolkoznom kell: hogy mimódon lehessen a bajon segiteni, anélkül, hogy az általam kijelölt határokon tulmenjek. Én azon meggyőződésben vagyok, hogy egészen helyesen és alaposan eljárni csak ugy lehet, ha a tiszti és altiszti kiképeztetésre az önkéntesen ajánlkozók fognak alkalmaztatni; kimondatván: hogy a magukat igy kiképzettek az előléptetésnél figyelembe fognak vétetni, és gyakorlatilag is teljesittetvén az, hogy az ilyenek el ne mellőztessenek sem egyes, meglehet, igen derék, de a katonai pályán nem működött egyének, rögtön tisztté kineveztetése által, sem pedig azáltal, hogy a közös hadseregben a szolgálati kötelezettség teljesitése után nyugalmazott vagy nem nyugalmazott tisztek eléjök tétessenek. En azt hiszem, hogy ezen intézkedés maga elegendő volna, és épen azért módositványomban, melyet az első szakaszra adok be, ezt inditványozom; de miként mondám: el akarok menni egész addig, a meddig elmenni lehetőnek tartom. És épen azért egyidejüleg ezen módositványnyal határozati javaslatot is teszek le a ház asztalára, melyben először arra kérem utasittatni a miniszteriumot, hogy azon esetre, ha a módositásom szerinti intézkedés célhoz nem vezetne, tegyen javaslatot aziránt: minő előnyökben legyenek részesitendők azok, kik a tiszti és altiszti kiképeztetés céljából magukat önként fölajánlották; mert, ismétlem, az egész correct eljárás e tekintetben magától megszünik ott, hol a tiszti és altiszti kiképeztetés kényszeritőleg rovatik valakire. Azonban, ha ezt sem találná a többség és a miniszterium elégnek: még egy lépéssel tovább is kész vagyok menni, és határozati javaslatomban azt kifejteni; — kész vagyok menni odáig, hogy törvény által mondassék ki az altiszti és tiszti kiképeztetés kötelezőnek; de mondassék ki ugy, hogy határoztassék meg: kiket lehet erre kötelezni, és kik ezen kötelezettség alól fölmentendők; határoztassék meg, mi a maximuma azon időnek, a mi a kiképzésre forditható; határoztassék meg, minő következményei lesznek szemben a közhonvédekkel a kiképzettségnek az illetőkre; mindenekfölött pedig határoztassék meg, mimódon döntessék el az: hogy a képesitettek közül kik legyenek épen azok, kik a benmaradásra utalandók; és végül határoztassék meg, hogy egy-egy zászlóaljból, vagy egy-egy lovas-századból mi a legtöbb, a mi ily célból bentartható.

Én, t. ház, azt is majdnem példátlan dolognak, és csakis olyannak tartom, a mi a legnagyobb szükség által indokolható csupán: mert én legalább nem tudok törvényt, amely valakit kényszeritene, hogy ne mint közlegény, hanem mint tiszt vagy altiszt tartozik hazáját szolgálni; de a czél elérése tekintetéből addig, hogy a törvényhozásban igy helyesen, arányosan és részletesen a kötelezettség kimondassék: kész vagyok elmenni; de addig soha sem vagyok kész elmenni, hogy egyesekre ujabb terhek rovassanak, anélkül, hogy ezen teher nagysága vagy tartama meghatároztatnék, és egyes emberek tetszésétől tétessék függővé, hogy kire rovassék a teher. A törvényjavaslat szerint pedig, a mint az beadva van, anélkül, hogy az oktatási idő tartama tudatnék: a mi iránt legfölebb a budgetből lehetne ezen egy évre nézve értesitést venni — a nélkül, hogy ezen intézkedés következményei tudatnának; anélkül, hogy legalább a teher bizonyos aránylagosságban osztatnék az ország lakosságára a különböző vidékeken; anélkül, hogy meghatároztatnék, mimódon lenne a teher kirovandó: tisztán egyes parancsnokok tetszése és szeszélyétől függ, hogy kit akar az ujabb teherrel sujtani. Ily eljárást én alkotmányos országban teljesen képtelennek tartok, és meggyőződésem az, hogy ezen eljárással nem azon czél fog eléretni, melyet én óhajtok; hanem eléretni fog az, hogy minden ember, ki az intelligentia azon fokán áll, hogy tisztté vagy altisztté kiképez-

Digitized by Google

hető, szökni fog a honvédségből, és inkább a közös hadseregbe lép. És igy bizonynyal nem ami kormányunk czélja, de azoké fog eléretni, a kik a honvédséget a közös hadsereggel szemben minél alárendeltebb helyzetben óhajtják látni.

Ezen nézettől vezéreltetve, fölolvasom már most a módositványt, melyet beterjeszteni bátor vagyok. (*Olvassa a módositványt.*)

„Módositvány az 549-ik sz. a. törvényjavaslathoz.

Az 1-ő §. kihagyatván, helyébe ez tétessék:

1. §. A honvédség tiszti és altiszti állományának kiegészitése czéljából felhatalmaztatik a honvédelmi miniszter, hogy a tiszti és altiszti kiképzésre alkalmas, önként ajánlkozó honvédeket — ezuttal az 1869. és 70-ik évben besorozottak közül, jövőre pedig a legifjabb korosztálybeliekből a szükséges számban és a kiképzéshez megkivántató időre behivhassa.

Az igy kiképzett tisztekre és altisztekre az előléptetéseknél különös figyelem lesz forditandó.“ Ez lenne módositása az első §-nak. A határozati javaslat vagy inditvány pedig, melyet, ha ez elfogadtatnék, beadni szándékozom, következő: (*olvassa.*)

„Határozati javaslat.

Tekintve azt, hogy a honvédség harczképességére okvetlenül megkivántatik, hogy teljesen kiképzett tisztei és altisztei kellő számban legyenek; de

tekintve másfelől azt is, hogy a védkötelezettségnek a honvédek egy részére nézve ily módon terhesebbé tétele csakis a legnagyobb szükség által lehet indokolva;

tekintve végül, hogy ezen szükség esetében is, lehetetlen az eljárást egyesek önkényére bizni; de okvetlenül szükséges, hogy a nagyobb szolgálati teher minősége, tartama, azon arány, a melyben az az egyes zászlóaljakra vagy lovasszázadokra nehezedni fog, s a módozat, amely szerint a képesitettek közül a tényleg alkalmazandóknak kiválasztatni kell, törvényben határoztassék meg. Inditványozom: Utasittassék oda a honvédelmi miniszter, hogy ha az 549. sz. a. törvényjavaslat módositott szövegezésében megállapitott módon a szükségletről kellően gondoskodva nem lenne, terjeszszen elő javaslatot:

1-ör az iránt: minő előnyökben lennének a honvéd-tiszti és altiszti kiképeztetésre önként ajánlkozók részesitendők.

2-or az iránt: hogy azon esetre, ha a megállapitott előnyök daczára sem ajánlkozván kellő számu önkéntesek: kötelezettségül kellene a tiszti és altiszti kiképeztetést megállapitani,

a) kik legyenek a kiképeztetésre kötelezhetők, vagy azon kötelezettség alól fölmentendők?

b) mi legyen az egy zászlóaljból vagy egy lovasszázadból a tiszti és altiszti kiképeztetés czéljából bentarthatók számának maximuma?

c) mi legyen a kiképeztetésre forditható időnek maximuma?

d) minő következések és ujabb terhek fognak a szolgálati kötelezettség egész tartama alatt az illetőkre háromolni a kiképeztetés folytán, szemben a közhonvédekkel?

e) mi módon kelljen eljárni a kötelezettség alapján bentartandóknak a képesitettek közül kiválasztásánál?

Én t. képv. ház, ha módositványom elfogadtatik: ajánlom ezen határozati javaslatot egész terjedelmében, vagy ha nyilatkozat történik a miniszterium részéről, hogy azon javaslatokat ugy is megteendi: kész vagyok azt visszavenni; ellenkező esetben, ha e módositvány el nem fogadtatván, megáll az eredeti szerkezet, melyet én részemről az általam előadott alkotmányos elveknél fogva — miszerint nem lehet a terhek kirovását egyesek szerzésétől tenni függővé: — el nem fogadhatok, azon esetben, mindenesetre fentartom és szavazásra kitüzetni kivánom határozati javaslatomnak 2-ik részét: miszerint utasittassék oda a miniszterium, hogy ha már a ház ezen évre elfogadta is ezen rendelkezést; de legalább jövőre nézve térjünk az alkotmányos utra és az alkotmányosan megállapitott törvény utján állapitsuk meg a kötelezettséget. Ajánlom a t. háznak elfogadás végett. (*Helyeslés bal felől.*)

Bujanovics Sándor jegyző: (*ujra felolvassa Tisza Kálmán módositványát.*)

Elnök: Méltóztassanak hozzászólani.

Andrásy Gyula gr. miniszterelnök: T. ház! Az előttem szólott igen t. képviselő ur azzal kezdte felszólalását, hogy óhajtja, miszerint a budgettárgyalás minél előbb bevégeztessék.

Tökéletesen csatlakozom nézetéhez; de méltóztassék nekem megbocsátani, midőn a t. képviselő ur azután rögtön áttért oly kérdésekre, mint teszem fel a miniszterium viszonya a főparancsnokságokhoz, az egyes ezredekhez s az ezredek visszahozásához stb, akkor igenis átment a már itten letárgyalt általános discussio terére. Hogy én e térre követni nem fogom: azzal már azért is tartozom, hogy realisáljam azt, mit a t. képviselő ur, mielőtt felszólalt, kivánni méltóztatott: t. i. hogy ne akaszszuk meg a tárgyalások folyamát oly dolgok által, melyek, nézetem szerint, nincsenek helyén ott, hol az altisztek és tisztek kiképzéséről van szó. Részemről csak szorosan ehez akarok szólani. (*Halljuk!*)

T. ház! Csak az imént tárgyaltatott itt azon kérdés: vajon a honvédség külön tüzérséggel elláttassék-e vagy nem? mely alkalommal a kor-

Digitized by Google

mány egyik, teljes meggyőződéséből kifolyó érvül azt hozta föl, hogy a rövid szolgálati idő mellett, egy tökéletesen a czélnak megfelelő tüzérséget alkotni vajmi nehéz volna. Ezen érv ellen épen a túloldalról mondatott az, hogy hiszen ezen lehet segiteni: a szolgálati időt hosszabbitani lehet és kell. Ekkor tehát az ellenzék részéről nem forgott fön nehézség abban, hogy nagyobb kötelességek rovassanak, pedig nem az egész seregre, hanem annak csak egy részére, t. i. azokra, kik talán arra alkalmasoknak mutatkoznának, hogy a tüzérségbe léphessenek. Akkor pedig nem pár hónapi szolgálatról volt szó, mert azt csak mindenki elismeri, hogy pár hónapi szolgálat, vagy rendkivüli behivás nem elégséges arra, hogy valaki a tüzérségre kiképeztessék. A t. képviselő urak tehát hosszabb szolgálati időt tartottak szem előtt akkor: mikor mindamellett készeknek nyilatkoztak e hosszabb időt is megadni. Akkor arról volt szó, mit előnyösen megkaphatunk a közös hadseregből, hol az a hosszabb szolgálati idő következtében is, és annak folytán, mert az minden mellék-agal el van látva: jobban található, mint itten. — Most pedig olyasminek pótlásáról van szó, mit nem kaphatunk máshonnan: t. i. a honvédségnek a szükséges kerettel való ellátásáról. És ime, a t. képv. ur, azt a rövid szolgálati időt, mely erre szükséges, meg akarja tagadni.

Ez, azt hiszem, elég világot derit arra: miként áll a két oldal egymással szemben, a honvédség kiképeztetésére nézve.

Ezt általánosan előre bocsátva, átmegyek azokra, miket a t. képv. ur egyenkint mondott.

Először azt méltóztatott mondani, hogy ezen törvény felesleges volna akkor, ha elfogadtatott volna a tuloldalról jött azon javaslat, hogy az egy éves önkéntesek a seregben eltöltött egy évi szolgálati idő után a honvédségbe tétessenek át.

Megengedem, hogy ez a honvédség keretét szaporitotta volna; de a hadsereget tökéletesen megfosztotta volna a magyar tiszti elemtől. S mi lett volna ennek eredménye? Az, hogy igenis lett volna 329 ezer közlegény azon biztos kilátással, hogy annak magyar tisztje sohasem lesz. Vajon ez-e az, mit a t. képv. ur sajnál, nem tudom; de én annál kevésbé sajnálom, hogy azon javaslat elvettetett: mert az egyévi önkéntes szolgálat könnyebbség, mely adatott azoknak, kik a seregben vannak s igy, ha ez megszünik: következménye az lett volna, hogy mindenki, ki a seregbe lépett, elesett volna azon kedvezménytől, habár alkalmasnak mutatkozott volna is arra, hogy egy év alatt magát a tiszti állomásra kiképezze! Fgyéb eredményét nem látom.

Ami azt illeti, hogy csak az önkéntesek vétessenek be, és ezt czélozza a képviselő ur javaslata: megvallom, ezzel nem tudok megelégedni. A kormánynak, kétség kivül, föladata az, hogy ezen törvényt, ezen fölhatalmazást ugy használja, hogy ne ártson, hanem használjon az intézménynek. S én azt gondolom, föl vagyunk jogositva azon föltevésre, hogy a kormánytól várhatja mindenki azt: hogy nem fogja e fölhatalmazást oly módon használni, miszerint az talán az intézmény ellen ellenszenvet idézzen elő. Azt azonban, hogy körülirassék: kik azok, kiket a kormány behíhat, s hogy a kormány kezei az által megkötttessenek, hogy csupán önkénteseket híhasson be: egyátalán nem tartom elfogadhatónak; ellenkezőleg ezt oly intézkedésnek tekintem, mely midőn egyrészről kivánja a kormánytól, hogy a honvédség harczképességét minélelőbb biztositsa: másrészről elvonja tőle az erre vezető módokat. (*Helyeslés jobb felől.*)

Épen a tulsó oldalról hallottuk dicsérni a porosz szervezet helyességét. De méltóztassék tekintetbe venni azt is, mily terhet ró az az illetőkre. Ott nemcsak a katona-kötelezettek vannak némileg sujtva a törvény által, és nemcsak azokra háramlanak nagy terhek; hanem magánosok is tartoznak azokban résztvenni. Nem szabad például erdészi s más ily hivatalba oly embert fölvenni, ki nem szolgált a hadseregben, sőt az illető, — különben egyforma qualificatio mellett: — azokat kénytelen venni, kik a hadseregben szolgáltak. Egy szóval ott a törvény gondoskodik arról, hogy egyrészről a polgárok bizonyos osztálya kötelességét teljesitse, de másrészről arról is, hogy bizonyos jutalomban is részesüljön. Mi megkivánjuk itt az eredményt: akarunk aratni, de vetni nem akarunk. (*Élénk tetszés jobb felől.*)

Az sem áll, amit arra nézve méltóztattak mondani, hogy azon intézkedésnek, mely e törvényjavaslatban foglaltatik: az lesz eredménye, hogy tisztekül és altisztekül egyátalán nem fognak jelentkezni; hanem vissza fognak vonulni.

A tapasztalás az ellenkezőt mutatja. Most már négyszer annyi jelentkezik, mint jelentkezett azelőtt, és reménylem, hogy ez igy fog haladni. A kormány részéről pedig igenis azt az igéretet tehetem, hogy oly kimélettel fog eljárni, miszerint sem vidékek, sem osztályok iránt igazságtalan ne legyen; de midőn ezen igéretet, a t. ház előtt, igen szivesen teszem: másrészről meg a kormány részéről követelnem kell azon erőt, melyet e törvényjavaslat ad.

Hogy itt nincs kimondva a szolgálati időnek minimuma és maximuma: ennek igen egyszerű oka van.

A kormány nem határozhat egy ily időtartam fölött, miután e részben még nincsen

Digitized by Google

előtte a tapasztalás. Törvénybe fölvenni az idő tartamát, és azt egy jövendő törvényben ismét megváltoztatni: nem volna helyes eljárás. Különben a kormány kimondta a szolgálati időnek maximumát, ugy az altisztek, mint a tisztek kiképezésére nézve; a budgetben. És ha a budget ugyanakkor tárgyaltatott volna, midőn ezen törvényjavaslat tárgyaltatik: akkor a t. ház meggyőződött volna, hogy erről is gondoskodva van. Az altisztek kiképzésére 6 hónap tétetett maximumul, a tisztek kiképzésére nézve 9 hónap. Nem szükséges mondanom, hogy ott, a hol nagyobb a képzettség és sebesebb az előhaladás: hamarabb bocsáttatik haza az illető; hol ellenkezőleg nem igy áll a dolog: valamivel tovább kell otttartani az illetőt. A maximumot tehát, a budget illető tétele által, egy évre megállapitottnak lehet tekinteni.

A t. képviselő ur összes inditványából, részemről csak egy pontot fogadhatnék el, mert azt igenis motiválva látom, és én megvallom, hogy magam is nélkülözöm azt a törvényjavaslatban, amennyiben az abból magából nem következik, t. i. annak kimondását, hogy az ily módon kiképzettekre az előléptetéseknél különös figyelem fog fordittatni. De ugy véltük, hogy ez magától értetődik; mert nem lehet valakitől azt követelni, hogy terhesebb szolgálatot tegyen, mint más, a nélkül, hogy azon előnyben is részesüljön, melyre őt képessége jogositja: valamint másfelől fölállitom azon tételt, hogy azon államban, melynek minden polgára érzi kötelességét az állam iránt: kétségtelenül mindenki annál többel tartozik az állam iránt, mennyivel több tehetsége van ugy vagyonilag, mint szellemileg. Ez a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatnak alapja, és igy az, nézetem szerint, nem igazságtalan (*Helyeslés jobb felől.*)

Hollán Ernő: T. ház! Azon intézkedéseknek részleteire nézve, melyek ezen javaslat által czélbavétettek, szabad legyen igen röviden nehány észrevételt tennem. (*Halljuk!*) Mindenekelőtt bátor vagyok a t. ház figyelmét fölhivni arra, hogy a magyar honvédség és más államok hasonló intézetei közt lényeges különbség van, és ez abból áll, hogy mig más államoknak hasonló intézményeiben csak oly legénység és katonaság állittatik be, a mely a rendes hadseregnél egy egész capitulatiót: kiszolgált addig nálunk a honvédségnél, különösen az első korosztályoknál, merőben ujoncok állittatnak be; tehát nemcsak a legénységet kell betanitani, de merőben ujból kell tanitani az altiszteket is. Ugy gondolom, senki sem fogja kétségbe vonni, hogy az altisztek alapos kiképzése mulhatlanul megkivántatik, sőt hogy ez első föltétele ezen intézmény egész jövendő fönállásának.

Ezen indokból terjesztette elő a kormány ezen törvényjavaslatot, és amennyiben aggodalmakat emelni hallottam, melyeket Debreczen érdemes képviselője fölhozni szives volt: bocsásson meg, de én megvallom őszintén, hogy azok alapját absolute el nem ismerhetem, sem alkotmányossági, sem törvényességi szempontból; sőt aggodalmainak alapja, az én meggyőződésem szerint, gyakorlati tekintetből sem állhat fön. És ezt bátor leszek a következőkkel indokolni. Először: mit rendel a törvény, — értem a most már létező törvényt, nem pedig azon javaslatot, melyet a miniszter ajánl? — A most létező honvédségi törvénynek 16-ik §-a azt mondja:

„Béke-létszám: A honvédség kiképzése s a belrend és biztosság föntartása végett béke idején minden honvéd-zászlóalj részéről, törzsének állomása helyén egy század, és minden 4 huszárszázadból alakult egy-egy század allittathatik föl.

A békelétszámot időről időre, a béke idején felállitott gyalog és lovas századok számának netalán szükséges szaporitását s a honvédtestek állomási helyét ő felsége, mint legfőbb hadur engedélyével, a honvédelmi miniszter határozza meg.“

A törvény tehát világosan megkülönbözteti azon 8 heti időszakot, mely alatt a legénység oktatást nyer és megkülönbözteti azon további szolgálati időt, melynek mértékét a szükség határozza meg. Hogy mi az a „szükséghez képest“: azt megmagyarázza ugyanazon törvénynek 11 §-sa mely azt mondja, hogy

„Honvédségbe sorozott ujoncok (4. §. b és c pontja) az álló századoknál (11. §.) gyakoroltatnak, s 8 hetet meg nem haladható betanitásuk után, a szükséghez képest, vagy a törzsek és századok legénységének felváltására fordittatnak, vagy szabadságra bocsáttatnak.“

Ezen törvény rendeletének következménye az, hogy béke idején minden zászlóalj állandó létszáma 70 emberrel megállapittatik. Már most tegyük föl azt, hogy az idei ujoncz-illetékből a zászlóalj-parancsnok 140 ujonczot vesz át. — Mit fog tenni? Miután a szám 70-ben van megállapitva, s neki ezen törvény értelmében is joga van arra, hogy egy-egy embert egy félévig bentarthasson, mert 140 elosztva 2-vel ád 70-et; de vegyünk kevesebbet, tegyük, hogy 110 ujonczot vesz át a parancsnokság, és akkor egy évnek egy harmadrészeig, tehát 4 hónapig, bentarthatja. Tehát még azon esetre is, ha a t. ház a miniszter indokolása következtében nem volna hajlandó ezen törvényjavaslatot elfogadni: a létező törvény kezébe adja a parancsnoknak, hogy az állandó századnál 4—6 hónapig a meghatározott 8 héten túl bentarthassa. És a budget

Digitized by Google

értelmében is teheti ezt; mert nem kell, hogy épen 70 embert tartson ben: hanem tarthat 40-et is, és a többit ugy használhatja fel, hogy azokból altisztek képeztessenek. És hogy van a gyakorlat? Méltóztassanak megengedni, ne keressünk nehézségeket a jövőben, melyekről a jelen megmutatta, hogy nem léteztek. (*Helyeslés jobb felől.*) Méltóztassanak fölvenni, hogy a miniszterium a törvény értelmében és nem kényszer utján jár el, és amint épen ezen törvényjavaslat mutatja, maga akar intézkedéseiben alkotmányszerüen eljárni; mert azon támaszokon kivül, a melyekkel bir: maga vet magának korlátokat, mint a törvényjavaslat mondja; mert mit mond a javaslat? Először azt: hogy az altisztek és a tisztek csak a legelső korosztályból vétessenek; ezen határozmány tehát csak egy évre vonatkozik. Ez magában egy korlát. Masodszor: meg van határozva és meg van állapitva az időtartam, amelyre ezeket be lehet híni. És hogy maga a gyakorlat is igazolja ezt, arra bátor vagyok azokhoz, mit a t. miniszterelnök ur is mondott, hozzátenni, hogy már tavaly, midőn ezen első ilyféle iskola felállitatott: mindössze 130 egyén érkezett az altiszti iskolába, ezeknek csak egy része volt önkéntes. És mi történt az idén? Az idén több mint 400 ember van, és legnagyobb része mind önkéntes. (*Tetszés jobb felől.*)

Mit mutat ezen haladás? Azt mutatja, hogy a legénységben bizalom van az intézményhez és hogy semmiféle kényszer itt nem áll. Az igen természetes, hogy ha egy uj intézményt állitunk föl: lehet, hogy igen sok nehézség is mutatkozik. Történnek az ellen reclamatiók is. De most, a mennyire ismerem a viszonyokat: azt mondhatom, hogy alig két-három ilyen reclamatio történt. Igy volt egy orvosnövendék, a ki azt hozta föl, hogy neki az orvosi rigorosumokat kell ez évben letenni, és ennek alapján kérte, hogy mentessék fel. Azonnal fel is mentetett és a miniszterium semmi nehézséget nem tett.

Volt egy másik, egy gyógyszerész, ki hasonló okon felmentteését kérte. Ennek is azonnal megadatott az engedély. Volt egy takarékpénztári hivatalnok, ennek is megadatott az engedély.

Igy a gyakorlat maga mutatja, hogy semmi nehézség sincsen a dologban és azok, a kikről itten szó van: semmi jog-csorbulást itten nem látnak.

És ha szembe állitjuk ezzel a feladat nagy fontosságát és azon körülményt, hogy tulajdonképen magának az intézmények léte függ attól, hogy jó altiszteink legyenek: én részemről Debreczen városa érdemes képviselőjének aggályait épen nem oszthatom, és arra kérem a t. házat, hogy a törvényjavaslatot a közp. bizottság szövegezése szerint elfogadni szives legyen. (*Helyeslés jobbról.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a törvényjavaslatot ugy, a mint a központi bizottság beterjesztette? A kik elfogadják méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Következik a beadott határozati javaslat.

Bujanovics Sándor jegyző (*olvassa Tisza Kálmán határozati javaslatát.*)

Tisza Kálmán: Ha senki sem szól hozzá, azt gondolom, hogy nekem mint inditványt tevőnek, inditványomhoz jogom van szólni. A módositványhoz nincs; de ezen inditványhoz van, mely inditványra nézve magam is megmondtam, hogy ha módositványom elesik: ezen határozati javaslatomnak természetesen csak egy bizonyos része az, melyhez ragaszkodni kivánok, jelesen azon része, hogy a jövőre nézve törvényhozásilag határoztassanak meg mindazon föltételek, melyek közt az ujabb kötelezettség megállapitandó.

Én, t. képviselőház, a miniszterelnök urtól az imént egy kis leczkét kaptam. Szivesen veszem, meg is köszönöm, a mennyiben azt méltóztatott mondani, hogy én, ámbár azt mondtam, hogy fölszólalásommal nem akarok hosszabb időt igénybe venni, mégis fölemlitettem az elmult vita folyamában mondottakat. Megengedem, hogy ez nagy hiba. De olyan hiba, miben az igen t. miniszterelnök ur, rögtön a leczke után engem követett, ő ugyanis ezt tette, midőn a tüzérségről beszélt; mert ha ez nem a mult vitának fölelevenitése: akkor én nem tudom, mi a fölelevenités.

Különben a mi magát a dolgot illeti, én Hollán Ernő államtitkár ur előadásából különösen annyira meggyőződtem, hogy igazam van és igazam volt, miszerint valóban inditványom mellé hajlandó lennék, nem a saját indokolásomat, hanem az övét tenni. Mert ha egyfelől joga van a kormánynak egy bizonyos fokig honvédeket berendelni, ha másfelől 400 önkéntes jelentkezett az idén, nem mint tavaly csak 100: ez bizonyitéka annak, hogy ezen kényszeritésre nincs szükség, (*Helyeslés bal felől.*)

De mondom, módositványomat most már nem vitatom, és áttérek határozati javaslatomra, erre nézve is, csak egy pár szót leszek bátor szólani.

A miniszterelnök ur, ugy látszik, lehetetlennek tartja, hogy a törvényben határoztassék meg annak módja, mikép kelljen a szolgálatra kötelezendőket a képesitettek közül kiválasztani, és hivatkozott állitásának igazolásaul Poroszországra. Nem hivatkozott igaz, arra, hogy ott

Digitized by Google

kényszerittetnék valaki tisztté és altisztté lenni, de hivatkozott egészen más, e tárgyhoz nem tartozó körülményre. Erre nézve csak egyet vagyok bátor megjegyezni, és ez az, hogy én Poroszország müveltsége, katonai nagysága, jó administratiója előtt meghajlok; de az alkotmányosság minta-képének soha sem fogom tekinteni, mig jelen helyzetében lesz. Másodszor igyekezett megnyugtatni minket a miniszterelnök ur azzal, hogy a kormány a legnagyobb kiméllettel fog eljárni.

Nekem legnagyobb bizalmam van ezen irányban, a jelenlegi kormány „Väterliche Regierungja" iránt, de alkotmányos országban nem attól tartom fölfüggesztendőnek az egyes polgárok jogi helyzetét, hogy kiméllettel fog-e a miniszterium eljárni, vagy kiméletlenül; hanem azt akarom, hogy törvény határozza meg az eljárást. *(Helyeslés bal felől.)*

És miután ezen czélnak csak ugy lehet megfelelni, ha nem egyesek, nem a kormány tetszésétől függ az eljárás; hanem ha kell kötelezettséget róni a polgárokra, annak módozatai törvényben határoztassanak meg: határozati javaslatom ide vonatkozó második részét továbbra is ajánlom a t. háznak. *(Helyeslés bal felől.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! *(Fölkiáltások bal felől: Zárbeszéd volt! Nem lehet többé szólni! Szavazzunk!)*

Elnök: Fölteszem tehát a kérdést: Elfogadja-e a t. ház Tisza Kálmán képviselő ur határozati javaslatának 2-ik részét, melyhez a képviselő ur ragaszkodik? *(Elfogadjuk! Nem fogadjuk!)* A kik elfogadják méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 2-ik §-át.)*

Királyi Pál előadó: A központi bizottság a 2. § harmadik sorában e szó után: „tiszteket" betétetni javasolja ezen szavakat: „a rendes őszi hadgyakorlatokon kivül."

E módositást indokolja a § végén előforduló egyszeri behivatás határozottabb értelmezése.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 3. §-át.)*

Királyi Pál előadó: A központi bizottság, tekintettel a czimre, ezen §-t, mint fölöslegest kihagyatni javasolja.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 4. §-át.)*

Elnök: Nem levén észrevétel, elfogadtatik. A törvényjavaslat 3-adszori felolvasása holnap lesz.

A honvédelmi miniszter által beadott törvényjavaslat tárgyalása be lévén fejezve, napirend szerint következik költségvetése a közmunka és közlekedési miniszternek.

Ezzel kapcsolatban Wahrmann Mór képviselő urnak határozati javaslata, melyet a képviselőház kinyomatni rendelt és azt most felvétetni határozta. *(Fölkiáltások holnap! bal felől: folytassuk.)*

Gorove István közlekedési miniszter: Nem arra akarok szólani, hogy vajon a költségvetés tárgyalása a mai ülésben kezdetik-e meg, vagy nem: csak azon jelentést akarom tenni a képviselőháznak, *(Halljuk!)* hogy a közlekedési miniszterium budgetjénél Hieronimy Károly osztálytanácsos a részletes fölvilágositások adásában szintén részt fog venni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Nem tudom a budget-et kivánja-e a t. ház felvenni, vagy a határozati javaslatot? *(Fölkiáltások: A budget-et.)*

Simonyi Ernő: T. ház! Ha két tárgy van kitüzve napirendre: a t. háznak okvetlenül el kell határozni, hogy a két tárgy közül melyiket akarja elővenni? *(Fölkiáltások: a budget-et.)*

Akár melyiket, nekem az mindegy, de a kettő tárgyalás alatt nem lehet.

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! Bocsánatot kérek, ezen kérdés nem elvi kérdés, hanem a mennyire a budget-tárgyalásokhoz lett ezen tárgy utasitva és amennyiben az szoros összefüggésben van a budget tételeivel: azt hiszem, hogy előzetesen essünk ezen keresztül, s azt hiszem, hogy e részben nehézség nem is fogna lenni, miután a kormány a multkori fölszólamlás alkalmával szintén késznek nyilatkozott, azon határozati javaslatot, a mely benyujtva volt, minden részletében elfogadni. Én azt hiszem, hogy a képviselőházban senki sem lesz, ki ezen határozati javaslatot el ne fogadná, *(Helyeslés jobb felől.)* a kormány szintén hozzájárul, s igy oly észrevételeknek, melyeket a kormányzat részéről talán kellene tenni, tere nincsen. Én azt hiszem, hogy ezen határozati javaslat tárgyalására mehetnének át. *(Helyeslés és fölkiáltások jobb felől: Fogadjuk el.)*

Csernátony Lajos: Az igen t. miniszter ur nyilatkozata kétségtelenül megkönnyiti ezen tárgynak vitatását, de azért ezen tárgynak vitatása mégis mellőzhetlen nem lesz; mert e tárgy épen azért hozatik az országgyülés elé — nem bizalmatlanságból a miniszter ur iránt, vagy a kormány megrovása czéljából — hanem azért, hogy az országgyülés tekintélye lépjen közbe

Digitized by Google

arra nézve, hogy bizonyos zavarok és akadályok, melyek a forgalmat hazánkban és hazánk forgalmát a külfölddel sujtják: végre valahára megszüntettessenek. Ezen moralis sulyt akarjuk mi az országgyülés részéről hatásba hozni. Ennélfogva bizonyos dolgok, melyek a határozati javaslatban nincsenek, elmondhatók a vita alkalmával. (*Helyeslés bal felől.*)

Elismerem, a mit a miniszter ur mondott, hogy meg lesz könnyitve a vita, de a vita nem mellőzhető.

Elnök: A kérdés előzőleg az, hogy a budgettárgyalás előtt felveszi-e a t. ház a határozati javaslatot? Ha méltóztatik fölvenni: akkor fölolvastatom, és a kik szólni akarnak mellette, vagy ellene: méltóztassanak magukat följegyeztetni.

Bujanovics Sándor jegyző (*olvassa Wahrmann határozati javaslatát.*)

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! A kormány egy pillanatig sem habozhat elismerni azt, hogy az utolsó időben a forgalomban nevezetes akadályok fordultak elő, és hogy kötelessége ugy a kormánynak, mint az állam más közegeinek is ezen bajon segiteni. Köteles vagyok mindenekelőtt constatálni azon körülményt, mely a kormányt arra birja, hogy ezen határozati javaslatot elfogadja, s ezen körülmény az, hogy hazánkban a vasuti forgalom, az áruszállitás, az utolsó években nevezetesen szaporodott. Szaporodott különösen 1867 óta, és pedig, 1867-től 1870-ig, ahol majdnem mégegyszer annyira nőtt, mint azelőtt volt, ugy, hogy 65 millió mázsáról 114 millió mázsára emelkedett a forgalom.

Nincs okunk, kétkedni a fölött, sőt ellenkezőleg, kell, hogy azon meggyőződés támadjon bennünk, hogy ezen forgalomszaporodás legmagasabb fokát még el nem érte; hogy ez tovább is fog haladni.

Ezen kilátás érzetében, és különösen az utolsó idők azon tapasztalatainál fogva, hogy nem várt esélyek jöhetnek közbe, melyek a vasuti forgalomra is vissza hathatnak, igen is helyén látom azt, hogy az országgyülés megbizásából, és az állami kormányzat kötelességének érzetében, a kormány is lépjen föl a vasuti társulatokkal szemközt, azon czélból, hogy a társulatok mindazon forgalmi eszközök létrehozatalát, melyek a forgalom szaporodása tekintetéből megkivántatnak, eszközöljék; nem szólok t. ház a módozatokról, melyek által a kormány ezen czélt elérhetni fogja: méltóztassanak ezt a közlekedési miniszterre és t. minisztertársaim intézkedésére bizni. Vannak oly esetek, hol ez az államra nézve áldozat nélkül is meg fog történni; lesznek talán oly esetek, hol kénytelenek lennénk áldozatokra híni föl az országot.

Méltóztassanak nekünk e tekintetben szabad tért és kezet adni.

Van a benyujtott határozati javaslatban egy másik pont, mely, eltekintve a momentan zavaroktól, a forgalomra s szállitó eszközökre vonatkozik, a minek oka magában az institutióban is rejlik; azon szabályokban, melyek törvények és engedélyokmányok, vagy régibb szerződésekben vasutak és közönség irányában fönállanak: ez a határozati javaslatnak azon pontja, mely a vasut-társulatoknak felelősségére a szállitásokat illetőleg vonatkozik.

Igenis elismerem, hogy e tekintetben hiányok vannak; elismerem, hogy az üzletrend e tekintetben nem kielégitő; kereskedelmi törvényeink pedig, melyek ez esetre alkalmazhatók volnának: vagy épen nem léteznek, vagy olyanok, hogy azok, igazán azt lehet mondani, csak csürés-csavarással volnának alkalmazhatók. E tekintetben is segiteni kell, és én a magam, valamint t. collegám, a kereskedelmi miniszter nevében kinyilatkoztatom, hogy azon törvényes rendszabályokat, melyek e tekintetben életbeléptetendők lesznek, az ő beleegyezésével, egyetértésével és a ház határozata értelmében, minél előbb a törvényhozás elé terjesztendem.

A mi az egyes vonalok szaporitását illeti, melyek a fővárost a létező vasutakkal vagy a végpontokkal egyesitenék: méltóztatnak talán a t. képviselő urak emlékezni, hogy különösen ketteje e vonaloknak, melyek ez alkalommal inditványba hozatnak, a közlekedésügyi miniszter jelentésében olyanokul jelentetnek ki, melyek előállitásáról a kormánynak gondoskodnia kell, és melyben igéret tetetik arra nézve, hogy gondoskodás fog történni e tekintetben. Én tehát csak örömmel üdvözölhetem azon határozati javaslatot, mely találkozván a kormány abbeli szándékával, ugyanazon czélt akarja elérni, melyet a közlekedésügyi miniszter az országra nézve elérendőnek nyilatkoztatott ki.

A 3-ik vonal, melyet a határozati javaslat emlit, a közlekedésügyi miniszter jelentésében nem foglaltatik ugyan; de e részben is folytak már az illető vállalkozók és a kormány közt alkudozások és tárgyalások. Ezeknek kivitele nemcsak pénzügyi tekintet alá esik; hanem esik különösen némely oly fenálló intézkedések tekintete alá, melyek fölött tisztába jönni a kormánynak kötelessége, mielőtt e tekintetben „igen“-t mondana. A határozati javaslat nem kényszeriti a kormányt azonnal „igen“-t mondani a pest-czeglédi vonalnak létesitésére nézve; hanem utalja a kormányt ezen kérdés tanulmányozására. Igenis a kormány e kérdést tanulmányozni fogja és elő-

Digitized by Google

terjesztését meg fogja annak idején tenni. És igy átmenvén a határozati javaslat minden részletén, ismételhetem azon nyilatkozatomat, hogy a kormány hozzájárul a határozati javaslathoz és e tekintetben a kellő intézkedéseket meg fogja tenni. (*Helyeslés.*)

Vass Sámuel gr.: T. ház! Nekem nem volt szerencsém akkor, midőn Deák Ferencz és Wahrmann t. barátim határozati javaslataikat e házban beadták, jelen lenni, mert különben észrevételeimet akkor megtettem volna. Ennek következtében most vagyok kénytelen egypár észrevételt tenni, különösen két okból: 1-ször: mert a határozati javaslatot, a tárgyhoz képest, kimeritőnek nem találom; másrészben pedig: mert, az a miniszterium hatására nézve, megszoritólag hat.

Nem találom t. ház eléggé kimeritőnek, annyiból, hogy tekintve különösen az akkor fölhozott indokait Wahrmann Mór t. képviselőtársamnak, ugy látszik, hogy ő ugy állitja föl a dolgot, mintha a közlekedési kalamitásoknak egyedüli és fő okai épen az állam-vaspályának hanyag eljárása és ki nem elégitő közlekedési eszközei volnának.

Már pedig ezt t. ház, merőben tagadni merem, sőt ellenkezőleg forgalmunknak természete következtében meg vagyok győződve arról, hogy azon vaspálya, bármennyire szaporitsa közlekedési eszközeit, ha kiépiti netán a második vágányt, desőt ha még kettőt épitene is hozzá, akkor sem lenne képes minden igénynek megfelelni: mert az osztrák állam vaspályánakhelyzete olyan, a mely országunknak közepét foglalván el, Czeglédtől föl Bécsig kénytelen szállitani mindazt, amit a déli, dél-keleti, kelet-északi vaspálya hálózatunk neki továbbvitel végett átad. Ez pedig t. ház, merő lehetetlenség.

De különben is én bátor vagyok ujabban is fölemliteni azt, hogy a vasuti-rendszer a mi forgalmunknak, kivált a milyen alakot az nehány évtől fogva vett, megfelelni kellőleg sohasem fog: mert nálunk a forgalom azt kivánja, hogy igen rövid pár hónap alatt, minden erő arra forditassék, hogy a forgalomba viendő áruczikkek az illető piaczokra elszállitassanak. Ez pedig t. ház, megvallom, nem hiszem, hogy a vasuti rendszer által kivihető lenne. Mivel tehát, t. ház, amint az elébb emlitém, némi részben a határozati javaslatot megszoritónak látom a kormányra nézve, a mennyiben a kormánynak egyenesen megmondja azt, hogy mely vasutakat tanulmányozza, és határozottan kivánja, hogy azokra nézve törvényt terjeszszen a ház elé, s azokat kiépittesse, és mivel én az efféle határozatokat az ily dolgokban mindig károsaknak tartom: azt hiszem, hogy a multakon okulva, igen czélszerű lesz, hogyha ezekre nézve a kormánynak szabadabb kezet adunk. Ennélfogva én bátor vagyok a beadott határozatra nézve egy módositványt beadni. (*Olvassa a módositványt.*)

„Deák Ferencz, Wahrmann Mór és több képviselő által tett, s a közlekedési eszközeinkre vonatkozó határozati javaslatához.

Tekintettel arra: hogy a jelenleg működésben levő közlekedési eszközeink hazánk növekedő forgalma igényeinek teljességgel meg nem felelnek;

tekintettel továbbá arra, hogy a hatályban levő vasuti üzletrend hiányossága és elégtelensége, s a vasuttársulatok felelősségét, s azoknak a szállitókhoz való viszonyát szabályozó törvény hiánya, a kereskedelmet és ipart a legnagyobb mértékben sujtolja:

Ezen nehézségek kellő megszüntetése tekintetéből utasittatik a közlekedési miniszter:

a) hogy a kötelezett vasuti társaságokat forgalmi eszközeik haladéknélküli szaporitására, és a forgalom méltányos igényeinek pontos kielégitésére kényszeritse;

b) hogy haladéktalanul műszaki tanulmány tárgyául tegye azon vonalokat, melyeknek kiépitését növekedő forgalmunk igényei követelik egyfelől, másfelől pedig: hogy általok némely már forgalomban levő vaspályának az egész ország forgalmára nézve nyomasztó hatásu és monopolisticus természetű helyzete s befolyása parallizáltassék;

c) hogy egyetértőleg a kereskedelmi miniszterrel s az 1867: XVI. törvényczikk 7. §-sának szem előtt tartása mellett, a kereskedelmi érdekeknek megfelelő módositott vasuti üzletrendet — és a vasuti társaságok felelősségét, és azok viszonyát a szállitókhoz — szabályozó törvényjavaslatot minél előbb terjeszszen a ház elé;

d) nevezzen ki egy műszaki bizottságot, mely főként vizeink szabályozását, és ezek közt mindenekelőtt a Duna, a Száva és a Kulpa szabályozását tanulmányozza, s a folyóknak helyes és könnyü hajózhatóvá tételéről tervet készitsen.

T. ház! E határozati javaslat kapcsában kénytelen vagyok megmagyarázni: miért emlitettem különösen a Dunát, Szávát és Kulpát.

A Dunát azért: mert ez országunk közepét hasitván át, ugyszólván annak legdúsabb vidékeit érinti, és ha kellőleg szabályozva volna, minden bizonnyal fölérne mindazon vasutakkal, melyek jelenleg az exportot viszik; de csak azon esetben, ha Pest és Bécs közt époly könnyen hajózható volna, mint a milyen Pest és Orsova közt.

Mi a Szávát és a Kulpát illeti, véleményem szerint, ezek fontosságát könnyen átláthatni, mihelyt meggondoljuk, hogy ezek azon vizek,

Digitized by Google

melyek legkönnyebb módon és legolcsóbban visznek a tengerhez. Ezeken épitkezhetünk, csinálhatunk olyan közlekedési eszközöket, melyekre közvetitő befolyás nem történhetik. Ezek alkalmasak lesznek, tömeges és rohamos természetü kivitelekre.

A mi pedig a legközelebbi akadályokat illeti, — mert hiszen tagadhatatlan, hogy az államvaspálya sok hátramaradást okoz, részint hanyagsága, részint forgalmi eszközeinek nem elégséges volta miatt: — én azt hiszem, hogy ezen leginkább csak ugy lehetne segitenünk, ha a miniszterium oda törekednék, hogy mindazon vaspályáknak, melyek részben határainkon túl terjeszkednek, határainkon belöl levő része a külsőtől elválasztassék, azok igazgatósága Pesten székeljen, igazgató tanácsa pedig legalább felerészben magyar honfiakból álljon.

Ajánlom módositásomat a t. ház figyelmébe.

Falk Miksa: T. ház! Nem lehet köszönettel nem vennem az igen t. közlekedés-miniszter urnak az imént hallott nyilatkozatát, hogy az általunk benyujtott határozati javaslatot ő is elfogadja. Csakhogy én e nyilatkozatból nem azt következtetem, a mit az igen t. miniszter ur: t. i. hogy nem szükséges többé e tárgyhoz szólani; hanem épen annak ellenkezőjét.

A t. miniszter ur azt mondja, hogy bizzuk a teendőket a kormánynak intézkedésére. Ezt én ugy értem, hogy az igen t. miniszter ur nemcsak azt akarja teljesiteni, a mit mi részletesen fölhoztunk a határozati javaslatban; hanem még többet is, t. i. azt, a mit itt a vita folyamában el fogunk mondani.

Ajánlani a határozati javaslatot, erre természetesen nincs szükség; mert a mint mondom, nemcsak a t. kormány fogadja azt el, hanem alá van az irva a ház minden pártárnyalatának tagjai által.

Ellenzésről tehát nem lehet szó; hanem legfölebb bővitésről és egynémely pontnak magyarázatáról.

Ezt annyival inkább szükségesnek tartom, mert igen t. barátom gr. Vass Samu épen azt a pontot dobta ki a határozati javaslatból, melynek fölvétele mellett én buzgólkodtam legerélyesebben. Ujat, az igaz, nem lehet mondani ezen tárgyban; hanem épen abban rejlik a főbaj, hogy bár nem uj a dolog, bár 3—4 esztendő óta álanak fön mindezen bajok: léteznek még ma is. *(Ugy van!)*

Én idézetekkel nem akarom untatni a t. házat, különben fölolvashatnék egypár hirlapi czikket, a melyek 1868-ban jelentek meg, és ha a t. ház nem tudná, mikor jelentek meg: azt mondaná, hogy tegnap.

Fölolvashatnám a pesti áru-tőzsde és gabnacsarnok memorandumát 1868-ból.

Ha nem tudná a t. ház, hogy ez 68-ban iratott: azt mondaná, hogy ez azon kérvény, melynek alapján mi ezen határozati javaslatot terjesztettük elő.

Ez, t. ház, az én nézetem szerint baj, és pedig olyan baj, melyen valahára erélyesen kell segiteni. Én nem vádolom a kormányt arról, hogy nem volna benne jó szándék, jó akarat; hanem ugy látszik, hogy szüksége van mégis egykis pressióra a közvélemény részéről, hogy aztán a teendő intézkedéseket lehetőleg erélyesen vigye keresztül. *(Igaz!)*

A vasutakra nézve én lehetőleg tartózkodom a két extremumtól, mely ez irányban föl szokott merülni.

Vannak oly emberek, kik azt mondják, hogy a vasutakhoz nem szabad hozzányulni, hogy az oly fontos tényezője a közgazdászatnak és a közjólétnek, hogy azt nem szabad bántani.

Vannak mások, a kik azt mondják, hogy a vasutak kiszivják az ország legjobb nedvét, hogy uzsoráskodnak az ország rovására stb.; — ezekkel sem tartok.

Én szeretem, ha a külföldi tőke bejön hozzánk, és szeretem, ha nyer: mert, ha nem nyerne, nem jönne ide. Hanem egészen magánjogi szempontból, nézetem szerint, a vasuti vállalatokat még sem lehet tekinteni. Magánjogi viszony állhatott fön régente a szállitó és fuvaros közt; a szállitó bérbevette a kocsit, lovat és bizonyos áron megegyeztek a tovaszállitás iránt. A kocsis használta az ország utját, s ezzel punktum. Ez tisztán magánjogi viszony volt.

A vasutak azonban monopoliumban részesülnek. Övék a talaj, melyre a sineket lerakják; oda más valakinek nem szabad sin rakni; övék a sinek, s azon sineken más vaaki nem járhat; övék a kocsik, melyek rajta járnak. Azt hiszem, ez mégis egykissé kivételes dolog, és ugy hiszem hogy a kormánynak tökéletesen jogában áll hozzászólani: mikép kezelik ezen monopoliumot? Ezek azon szempontok, melyekből én a vasutakat tekintem.

Azt mondják ugyan: ott van a concurrentia; szoritani kell a vasutakat és lehet is szoritani concurrentia utján.

De én azt hiszem, hogy az oly országban, hol kamatgarantia van: az nem lehetséges; ott a concurrentiának egy bizonyos határa van, melyen ha túl megyünk, magunk tettük ki magunkat a károsodásnak, akkor inter duos litigantes tertius luget, és nem gaudet; mert magunk zsebéből fizetjük a hiányt az egyiknek is, a másiknak is.

Ezen általános megjegyzések után, legyen

Digitized by Google

szabad az előttünk fekvő határozati javaslat egyes pontjaira tenni nehány észrevételt — Az első pont az üzlet-rendszabályok változtatására vonatkozik. Az igen t. miniszter ur fölmentett engem attól, hogy én ezen üzlet-rendszabálynak roszaságát részletesen kimutassam, hanem mégis bátor leszek egypár pontra a t. ház figyelmét fölhini, hogy meggyőzzem, hogy itt csakugyan „periculum in mora", itt oly bajok vannak, melyek mindennap fölmerülnek, és a melyeken minél előbb segiteni kell. Igaz, hogy ezen üzletrend azon tárgyak közé tartozik, melyekre nézve csak a birodalom másik felével egyetértőleg lehet intézkedni. Az 1867 : XVI. törvényczikk azt mondja:

„Az ujonan épitendő vasutakra nézve, amennyiben a kölcsönös forgalom érdekei megkivánják, egyforma épitési és üzleti szabályok veendők alkalmazásba. Különösen az 1851. november 16-kai vasuti üzletrend és az 1869. junius 30-kai vasuti üzletszabályzat mind a két államterületen változatlanul meghagyatnak mindaddig, mig kölcsönös egyetértéssel mind a két félre nézve egyforma módon meg nem változtattatnak."

Én ezt tökéletesen értem. Én bárkinél is jobban tisztelem a törvényeket, tisztelem főképen ezen kiegyezési törvényeket : mert én azon párthoz tartozom, mely ezen törvényeket meghozta ; hanem azt hiszem mégis : „est modus in rebus." Ha én szomszédommal megegyezem, hogy, ha akár nálam, akár önála tüz támad, azt együttesen fogjuk eloltani : akkor, ha csakugyan tüz támad és én átküldök szomszédomhoz, hogy jer fecskendővel a tüzet oltani, és ő azt izenné, hogy nincs fecskendője: én bizonyára nem fogok addig reá várni, mig a ház leég, hanem magam fogok az oltáshoz.

Én igen jól tudom, hogy a tárgyalások folytak és talán most is folynak ezen üzletrendszabály megváltoztatása tárgyában, — hanem közbejött a miniszteri krizis a Lajtán tul ; méltóztatnak tudni. hogy ez ott nem rendkivüli dolog, ez ott gyakran ismételtetik, — s a tárgyalások félbeszakasztattak.

Ha mi mindig arra akarunk várni, mig a mi miniszterünk a tulsó fél kereskedelmi miniszterével az alkudozásokat bevégzi, és ha véletlenül 4 hét mulva megint más miniszter lesz, és azt mondjuk, hogy félbe kellett szakasztani az alkudozásokat : akkor sohasem fogunk eredményhez jutni. Én azt hiszem, hogy az üzletrendszabálynak legalább egypár pontját, — a melyek terhesebbek, — talán rendelet utján is lehetne kijavitani valami módon, és hiszem, hogy ez ellen a birodalom tulsó felének semmi kifogása nem lesz : mert a dolognak semmi politikai jelentősége nincs, és a birodalom két felének forgalmi érdekei nem állanak egymással ellentétben ; ellenkezőleg az ottani kereskedők is nagyon fognak örülni, ha könnyittetni fog e tekintetben rajtok. Bátor leszek ezen rendszabályból csak pár pontot fölhozni. Mindjárt a második bekezdés igy szól : „Jedermann, der die Eisenbahn benützt, erklärt sich mit den Bestimmungen dieses Reglementes einverstanden." Meg vagyok győződve, hogy főképen a kisebb kereskedők közül egyetlenegy sem olvasta ezen vastag könyvet ; hanem persze aláveti magát : mert nincs választása.

A 7-ik §. azt mondja, és erre méltóztassanak vigyázni : „Die Beförderung von Personen, Thieren und Sachen findet nicht statt, wenn und insolange aussergewöhnliche Hindernisse, welche die Eisenbahn nicht zu beseitigen im Stande ist, oder höhere Gewalten entgegenstehen, oder die regelmässigen Transportmittel nicht ausreichen."

Tehát ahelyett, hogy szaporitanák, ha nem elég, a forgalmi eszközöket, azt mondják : „wenn die Transportmittel nicht ausreichen" nem veszik föl az árukat. Azután azt mondja : „Uebernahme der Güter. Die Eisenbahn ist nicht verpflichtet, ein Gut zum Transporte zu übernehmen, welches entweder nicht zweckmässig, oder ungeachtet seiner Natur eine Verpackung zum Schutze gegen Verlust oder Beschädigung auf dem Transporte erfordert, gar nicht verpackt ist. Dergleichen Gut kann ausnahmsweise befördert werden, wenn der Absender oder in dessen Vertretung der Ueberbringer des Gutes, das Fehlen oder den mangelhaften Zustand der Verpackung durch eine, mit seiner Unterschrift versehene Erklärung auf dem Frachtbriefe anerkennt."

Ezzel tehát a felelősség alól könnyen ki lehet bujni. Van azután még roppant sok ilyen pont. A 39. pont pl. azt mondja : „Die Eisenbahn ist nicht verpflichtet, Güter zum Transporte eher anzunehmen, als bis die Beförderung geschehen kann, namentlich also nicht, insoferne die regelmässigen Transportmittel der Bahn zur Ausführung des nachgesuchten Transportes nicht genügen."

Tehát kérem, ha nincs elégséges kocsi : akkor egyszerüen visszavetik a jószágot.

De nem akarom folytatni. Minden egyes §-nál van egy kibúvó ajtócska. Tiszteljük a vasutak jogait ; hanem biztositani akarjuk a szállitókat is arról, hogy az ő jogaik is tiszteletben fognak tartatni.

Ami a második pontot illeti, t. i. a forgalmi eszközöknek szaporitását : itt megengedem, hogy a vasutaknak érdeke ellentétben áll a közönség érdekével. Ugy van ez azonban nemcsak itt, hanem minden gyárnál. Igy például, hogy hozzám igen közel levő példát idézzek: ha én

Digitized by Google

egy ujságot adok ki, melynek van 5000 előfizetője, és azt valamely nyomdásznál nyomatom, kinek van három sajtója ; de ezen ujságnak lesz idővel 10,000 előfizetője, és igy a lapból 10,000 példányra van szükség, a nyomdász emellett sokkal többet nyer, ha megtartja a három gépet, mert azt mondja: minek fektessen bele uj tőkét, a három sajtó annál többet keres, minél többet nyomnak rajta; igen, de az igényeknek nem felel meg: én akkor, ha a nyomdász nem elégiti ki kivánalmaimat, elmehetek másik nyomdászhoz; de a vasutnál ezt nem tehetem. E tekintetben tehát a kormánynak határozottan közbe kell lépnie.

A napokban, — és ez az előbbi pontnak illustratiójául szolgálhat, hogy t. i. nem kell túlgyengédnek lenni ezen szóra nézve: „egyetértőleg", — a lajtántúli kereskedelmi miniszter egyszerüen ráparancsolt a vasutakra, hogy ennyi meg ennyi tengelylyel többet kell beszerezniök. Én irtam a bécsi kereskedelmi miniszteriumhoz, tessék velem tudatni, micsoda oknál fogva követelik ezt? A felelet az volt: egyszerüen azért, mert látták, hogy a meglevő forgalmi eszközök nem elégségesek. „In dieser Art wurde der Staatsbahn die Anschaffung von 6300, der Südbahn jene von 5200 Achsen aufgetragen, und von den an die gemeinsamen Bahnen erlassenen Verfügungen der königl. ungarischen Regierung Kenntniss gegeben." Ők tehát megtették a kellő intézkedést és egyszerüen értesitették erről a mi kormányunkat: előre tudván, hogy ez ellen senkinek kifogása nem lesz.

Azt hiszem, hogy a forgalmi eszközöknek szaporitása mulhatlanul szükséges ; azonban hozzá tettem a 2. ponthoz, még egy specialis kérdésnek fölemlitését, nem azért, — mint t. barátom Vass Samu gr. hiszi — mert valami különös gyülölet léteznék az államvaspályatársaság irányában, vagy, nem azért, mintha csakis ezen vasuttársulat vétett volna, és más nem. Nem. Az államvasuttársulat azért van inkább kitéve a megtámadásoknak, mert ezen vaspályának kettős természete van. Az északi vaspálya például csak visz árúkat Pestről, a déli vaspálya innen délfelé, vagy délnyugat felé viszi el az árúkat: mig ellenben az államvasuttársulat hoz is, visz is; tehát ennek kettős föladata van. Igen természetes, hogy ezen kettős föladatának megfelelni és az igényeket kielégiteni kétszeresen nehéz is. Nem mondom, hogy az államvaspályatársulat kevesebbet tett talán, mint a többi; csak azt, hogy keveset tett.

Azt hiszem, hogy a forgalmi eszközök szaporitásával, az államvaspályánál, nem igen fognak boldogulni, azért voltam bátor inditványozni azon t. képviselő uraknak, kik e határozati javaslatot aláirták, azon hozzátételt, mely különösen a vácz-marcheggi vágány lerakására vonatkozik.

A vasuti praxisból tudjuk, hogy a kettős vagányu vasut minden $^1/_4$ órában körülbelül egy-egy vonatot indithat utnak, de mondjuk, hogy nem minden $^1/_4$ órában teszi, hanem minden $^1/_2$ órában, ez naponkint 48 vonatot tesz. Egy-egy vonat, a mint a praxis a tiszai, és állam-vasutaknál mutatja 12,000 mázsát szokott hozni, minek sulyából $^2/_5$ a tárára esik, — maradna a 12,000-ből, 4800-at levonva, 7200. Méltóztassanak ezen 7200-at sokszorozni 48-al, lesz körülbelül háromszáz ötvenezer. Ennyit képes is szállitani a kettős vagányu vasut, még akkor is, ha nem minden $^1/_4$ órában, hanem $^1/_2$ órában indul egy vonat, mig most egyremásra csak 120 ezer mázsát lehet naponkint számitani, s ez fontos dolog. Még azért is sulyt fektetek a második vágány lerakására : mert e nélkül, azt hiszem, a forgalmi eszközök szaporitásának semmi czélja nem lesz; mert ha a kocsik megvannak, és azok a fészer alatt állanak: annak senki sem veszi hasznát.

Kérdem, vajon lehetséges-e, és van-e joga a kormánynak, hogy az állam-vaspályát ezen második vágány lerakására kényszeritse? Nem tudom, megengedi-e a tisztelt ház, hogy erre nézve tapasztalataimat elmondjam. Én magammal hoztam az engedély-okmányt, és megvallom, hogy oly pontot, melyből azt egyenesen következtetni lehetne : nem találtam ; hanem van két pont, mely erre, vélekedésem szerint, a kormányt igenis följogositja. A 4-ik §., mely a temesvári részről szól, azt mondja: „Die Grundfläche, so, wie die Erd- und Kunstarbeiten, müssen für 2 Geleise hergestelt werden. Die Concessionäre sind aber berechtigt, solange ein einziges Geleise zu halten, in wielange der einjährige Bahnvertrag nicht die Ziffer von 90,000 fl. Cmre. pr. Meile erreicht." Méltóztassanak figyelembe venni, hogy ez a temesvári vonal, mely kevésbé fontos és látogatott. Mi mondatik itt: „Sie sind berechtigt", hanem csak kivételesen vannak följogositva egy vágányt tartani : addig, mig a jövedelem nem tesz 90,000 frtot, de azután két vágányt kénytelenek tartani ; tehát ebben is benne van a kormánynak joga, hogy kényszeritheti őket.

Van azonban még egy §., mely egész általánosságban szól: „Die Concessionäre haben die Pflicht, alle ihre Concessionirten Eisenbahnen während der Dauer dieser Concession stets im vollkommen guten u. betriebsfähigen Zustande auf ihre alleinigen Kosten, ohne allen Beitrag von Seite der Staatsverwaltung zu erhalten u. jederzeit die Lebensmittel mit den Bedarf des öffentlichen Verkehrs in Verhälltniss zu bringen."

Digitized by Google

Erre azt lehetne ugyan mondani, hogy itt Betriebsmittel-ről van szó, és a vágány nem Betriebsmittel. De én azt hiszem, hogy, ha egyedül szerződés magyarázásáról van szó: lehet abba mindenféle értelmet belefektetni s' magyarázni, de értelmetlenséget és képtelenséget nem lehet belemagyarázni. Már pedig képtelenség volna, mint előbb is emlitettem, hogyha a kormánynak joga volna az államvaspályát kényszeriteni arra, hogy 20 ezer vaggont csináltasson: de arra nem, hogy annyi vágányt tartson, hogy azon 20 ezer vaggon járhasson. Ez épen olyan volna, mintha valaki azt mondaná nekem, hogy holnap átvehetsz tőlem 5 ezer mérő buzát házamban. Másnap oda jövök, s azt találom, hogy ő a kaput bezárta s eltorlaszolta. Azt mondom neki, nyisd ki a kaput, hogy a buzát elvihessem de ő azt feleli, az nincs a szerződésben, hogy a kaput is kinyissam. Ily képtelenséget nem lehet föltenni.

Ha joga van a kormánynak a forgalmi eszközök szaporitását kivánni: akkor joga van azon eszközöket is kivánni, melyeken azon forgalmi eszközök járhassanak.

A 3-ik pontra nézve, t. ház, igen rövid leszek. A t. miniszter ur már megemlitette, hogy a jelentésben 2 vonal benfoglaltatik, t. i. a buda-szönyi és a zimony-pesti; szó van tehát csak a czegléd-pesti vonalról.

Megvallom, e tekintetben osztozom Vass Samu gróf nézetében: hogy itt nem kell tulságos pressiót gyakorolni a kormányra és olyasmiről határozni, a miről nem vagyunk tökéletesen informálva. Ezt a határozati javaslat benyujtói is belátták, és azért változtatták át a határozati javaslatot olyképen, hogy nem kiépiteni, hanem csak tanulmányozni kell azon vonalat. Méltóztatnak tudni, hogy ez tulajdonképen semmit sem mond; mert lehet tanulmányozni rövidebb és hoszabb ideig, és végre azt is lehet mondani, hogy tanulmányozásunk arra vezetett, hogy nem kell kiépiteni. De egyet bátor volnék a t. közlekedési miniszter ur figyelmébe ajánlani. Azon czegléd-pesti résznek, mely oly roppant fontossággal bir reánk nézve, nemcsak az a baja, hogy nincs ott még egy vágány; hanem baja az, hogy a czeglédi pályaudvar igen kicsiny és a pesti aránylag még kisebb. Ha a czeglédi pályaudvar ma nagyobbittatnék, ugy hogy a tiszai vaspálya azon árukat, melyeket odavisz, ott rögtön lerakhatná; ha azután ideszállitva, itt ismét egy pályaudvar volna, melyben a tiszai pálya az árukat lerakhatná: azt hiszem, a baj nem egészen, de annak nagy részében el volna háritva.

Persze ez ellen egy akadály volna: mert, mint értesültem, az államvaspályatársaság maga kész lett volna a pályaudvart a raktárakkal együtt, melyek 10 évvel ezelőtt csak 150,000 mázsára voltak, most talán 400,000 ezer mázsára vannak számitva, egy millió mázsára berendezni; hanem a közmunkatanács azt mondotta hogy, ez nem megy, mert a kereskedelemnek ugy is el kell menni a Lipótvárosból, ott tehát a pályaudvar nagyobbitását nem türheti; s ha ezt nem türi, azt sem fogja türni, hogy a tiszai vaspályatársaság ott pályaudvart épithessen.

Megvallom, több alkalommal vettem észre, hogy azon megrögzött eszme létezik, hogy a Lipótvárosból a kereskedelmet el kell üzni, hogy a Lipótvárosból fényüzési városrészt kell csinálni. Emlékeztetem az urakat: a raktárokat hová akarták állitani? először Budára, most ismét oly helyre, mely arra szintén nem alkalmas. Emlékeztetem az urakat a vámházra, melyet oly helyre tettek, melyet az egész kereskedelmi kar Pesten ellenzett. Azt hiszem, ez elég példa annak kimutatására, hogy itt ezen fix idea létezik.

Én megadnám magamat, ha biztosan tudnám, (*Halljuk!*) hogy sikerülend a Lipótvárosból oly fashionable városrészt csinálni és a kereskedelmet átültetni a Ferencz- vagy Józsefvárosba; de én attól tartok, hogy ez mesterkélt dolog lévén, mindkettő szenvedni fog, azaz: a Lipótváros nem lesz fényüzési város, és a kereskedelem igen nagy kárt fog szenvedni.

Igen nagyon kérném a közlekedési minisztert urat: méltóztassék azt is figyelembe venni, ámbár nem hiszem, hogy erre nézve változás fog történni.

Ez az, t. ház, mit a határozati javaslatra nézve elmondani bátor voltam. Tudom, hogy van közte sok olyan dolog, amely az igen t. miniszter urnak és a kormánynak nem tetszik; de miután nekem ma először van szerencsém a t. ház előtt szólani, legyen szabad egyszer mindenkorra kettőt megjegyeznem; és pedig először azt: Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica veritas.

Én igen nagyra becsülöm a kormánynak érdekeit, én igen nagyra becsülöm azon t. pártnak érdekeit is, melyhez tartozni szerencsém van: de még nagyobbra becsülöm az országnak érdekeit. (*Deák Ferencz közbeszól: Hát mi nem? Bal felől helyeslés. Halljuk Falkot!*) A második az — és ez egyszersmind válasz lesz pártunk t. vezérének közbeszólására — hogy igenis vannak pártunkban igen sokan, kik az igazságot szeretik és meg is mondják; de vannak aztán igen sokan, kik rosz néven is veszik, ha az ember az igazat megmondja: mert azt hiszik, hogy a kormánypárt tekintélyének ártunk, ha oly dolgokat emlitünk föl, melyek némileg a kormány ellen látszanak irányozva lenni. Én azonban más nézeten vagyok. (*Élénk tetszés a bal oldalon.*)

Digitized by Google

Én nemcsak a kormánynak, hanem ezen pártnak is fönállását, fönmaradását kivánom: de azt hiszem, hogy ezt nem azzal segitjük elő, ha mindent mit a kormány tesz, jónak találunk; hanem ha jó akarattal, jó szivvel megmondjuk az igazságot, akár tetszik, akár nem. *(Éljenzés bal felől).*

Forgách Antal gr.: T. ház! Legszorosabb összeköttetésben azokkal, melyeket a forgalmi akadályok orvoslása czéljából az előttem szólott képviselő ur előhozott, áll a vasuti árszabályok kérdése, melyeknek magasságát, egyenetlenségét és a kereskedelemre nyomasztó kártékony hatását elegendően hangsulyozni alig leszek képes; ha a t. ház, megengedi, egyes adatoknak összeállitása által igyekezni fogok kimutatni. Nem kárhoztatom e tekintetben a kormányt, mert a nyomasztó tarifák nem tőle származnak; de a bajon segiteni az ő hivatása, a sérelmek pedig igazak levén, ezeket föltárni, csak haszonnal járhat.

A magas szállitási árak leginkább a nyers terményeket sujtják, s minthogy termelő ország vagyunk, az adatok összeállitásában a nyers termesztvényekre s czikkekre fönálló vasuti szállitási dijszabást vettem alapul.

Méltóztassanak meghallgatni némely számokat, melyek világosan szólanak, és melyek bővebb megmagyarázást nem tesznek szükségessé.

Az osztrák államvaspálya éjszaki szakaszán fizettetik: p. o.

Aussigtől Csehország határán Chotzenig Morvaország felé $32^{5}/_{10}$ mérföld 26 kr. dij minden mázsa kőszén után.

Salgó-Tarjántól Félegyházáig 32 mértföld, követeltetik minden mázsa kőszén után mértföldenkint $31^{8}/_{10}$ kr., vagyis $^{99}/_{100}$ kr. egy mázsa egy mérföld után; esik ebből a m. kir. államvaspályára $^{89}/_{100}$ kr., az osztrák államvaspályára $1^{3}/_{100}$ kr.

Aussigtől Trübauig $35^{5}/_{10}$ mértföld, mértföldenkint $26^{5}/_{10}$ kr., azaz mázsánkint mértföldenkint $^{74}/_{100}$ kr.

Salgó-Tarjántól Kis-Telekig 36 mértföld $34^{8}/_{10}$ kr., azaz $^{96}/_{100}$ kr. mérföld s mázsánkint, mely összegből a magyar államvaspályára esik mázsánkint mértföldenként $^{89}/_{100}$ kr., az osztrák államvaspályára mértföld s mázsánkint 1 kr.

Aussigtól Brünnig $47^{5}/_{10}$ mértföld $30^{5}/_{10}$ kr., azaz mértföldenkint s mázsánkint $^{64}/_{100}$ kr.

Salgó-Tarjántól Aradig $48^{5}/_{10}$ mértföld $47^{3}/_{10}$ kr., azaz $^{98}/_{100}$ kr., melyből a magyar államvaspályára $^{98}/_{100}$ az osztrák államvaspályára $1^{41}/_{100}$ kr., a tiszai vasutra $^{89}/_{100}$ kr. esik.

Aussigtől Reitzig $43^{5}/_{10}$ mértföld, 29 kr., azaz $^{66}/_{100}$ kr. mázsa s mértföld után.

Salgó-Tarjántól Kassáig 34 mérföld, 29 kr., azaz $^{89}/_{100}$ mérföld s mázsa után, ebből esik a magyar államvaspályára $^{8}/_{10}$ kr., a tiszaira $^{96}/_{100}$ mázsa s mérföld után.

De vegyünk kisebb távolságokat, melyek által a dijszabási egyenetlenségek még inkább kitünnek:

Aussigtól Jensovitzig $8^{5}/_{10}$ mértföld 10 kr, azaz mázsa s mérföld után $1^{17}/_{100}$ kr.

Kőbányától Czeglédig $8^{5}/_{10}$ mértföld 12 kr., vagyis mázsa s mértföld után $1^{41}/_{100}$ kr.

Kőbányától Üllőig 3 mérföld, minden mázsa után mérföldenkint egész kocsiszállitásoknál 6 krajczár.

Kőbányától Palotáig 2 mérföld minden mázsa után 5 kr.

Elősorolhatnám még véghetetlen sorát a dijszabások egyenetlenségeinek; de az előadottak is állitásaim valóságát elegendően bizonyitják.

Az osztr. államvaspálya ujabb időben a tarifát némely tekintetekben megváltoztatta, nyujtott némely könnyebbitéseket a forgalomnak, de a differentialis árszabások megtartattak, s ha példának okáért az ország fővárosát, Pestet veszem szállitási pontnak, akkor oly differentiák állanak elő, — p. okáért a buzaszállitásnál, — hogy 1 mázsa teher Báziástól Pestre szállitva kerül mérföldenkint $1^{4}/_{100}$ krba, Czeglédről Pestre $1^{73}/_{100}$ krba, vagyis a differentia tesz $^{68}/_{100}$ kr. mértföld és mázsánkint.

A déli vaspályán, hogy hosszas ne legyek, csak azt emlitem meg, hogy egyes czikkekre oly szállitási dijak szedetnek be Pesttől Triestig, hogy ezeknek szállitása ezen vonalon csaknem kivihetetlen, s előnyösebb ily czikkeket Bécsnek küldeni Triestbe, mert ezen hosszu uton olcsóbban érnek oda.

Hogy ily szállitási dijszabás mellett a magyar iparnak, kereskedelemnek fejlesztése, s minthogy termelő ország vagyunk, a nemzeti gazdászatnak emelése vajmi nehéz: nem szükséges fejtegetnem; s ez okból termesztményeink magasabb áron eladhatása nem a rendes, de a rendkivüli állapotokhoz tartozik: t. i. akkor kapunk jobb árt, ha Európa valamelyik országában rendkivüli szükség áll elő, azaz a magyar embernek nem elég, ha az Isten bő termést ád: de szükséges még ehez, hogy a szomszédnak éhséget adjon, vagy csendes háborut, vagy mint most történik, népet s országot fosztó dúlást.

Ha tehát segiteni akarunk a kereskedés s forgalom bajain, a szállitási dijszabásokat szem elől nem kell tévesztetni; de az összes bajokat kell egyszerre megitélni s a forgalom akadályain rendes terv szerint segiteni. Nem is kétlem, hogy a t. közlekedési miniszter ur igy szándékozik eljárni.

Digitized by Google

Igaz, hogy a kereskedésnek mindenekelőtt vasutakra van szüksége, s e tekintetben a törvényhozás ujabb időben — nemkivánom vizsgálni, vajon minden érdek kellő méltánylása mellett gondoskodott. De mit használnak ezek, t. ház, ha a vasuti indóházakhoz eljutni nem lehet ez tanusága annak, hogy nem elég kiszakitva vasutakról gondoskodni, de szükséges egyszersmind intézkedni, oly közlekedési utakról, hogy a portéka a vasutra szállittathassék. Ha azon időben, midőn nem nemzeti, nem önálló kormány kezelte az ország ügyeit, lehetett utakat épiteni s pedig nem magasabb terheltetéssel, mert az adók akkor sem voltak magasabbak: miért ne lehetne most is utakat épiteni? E tekintetben tehát a mulasztás nemcsak a kormányzottakat terheli.

De fölteszem t. ház, hogy meg van a vasut, hogy a nap sugárai által kiszikkad az ut, és eljutunk a szállitandó áruval az indóházba: mit használ mindez, ha ismét ott kell megküzdenünk azon akadályokkal, melyeket a határozati javaslat elősorol, s melyeket oly ékesen előadott az előttem szóló barátom Falk Miksa; vagyis mit használ a vasut ha kocsi nincs vagy a kettős vágány hiányzik az elszállitásra? En még tovább megyek s azt állitom, hogy ha mindez meg van, még akkor is a szállitási ár döntő.

Ime, t. ház, ha forgalmi bajainkon alaposan akarunk segiteni, az egész ügyet kell tekinteni s nem részbajokon, de az egészen egyszerre segiteni. Nem kivánom a t. ház határozati gyüjteményét egy uj határozati javaslattal szaporitani. Azon kegyes figyelem, melylyel igénytelen szavaimat meghallgatni méltóztattak, az ügy fontossága mellett szól, s a miniszter ur is, belátva, hogy itt nem egyes képviselő nézetéről vagy talán pártkérdésről van szó, de oly ügyről, mely hazánk kereskedelmi kifejlődésére s nemzeti gazdászatunkra döntő befolyással bir: nem kétlem ismert hazafiságával sietni fog e bajokon lehetőségig és gyorsan segiteni.

Elnök: Holnap 10 órakor a tárgyalást folytatjuk.

Az ülés végződik d. u. 2 órakor.

Digitized by Google

299. országos ülés

1871. márczius 2-kán

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. A költségvetéstárgyalás tartamára az ülések ideje meghosszabbittatik. A következő 1) a honvéd lovas századok szaporitásáról; 2) a honvéd zászlóalyi törzsek személyzetének változtatásáról; 3) a tisztek és altisztek kiképzéséről szóló (az 1868: XLI. t. cz. némely §§-ait módositó törvényjavaslatok harmadszor felolvastatván, végleg megszavaztatnak és a főrendekhez áttétetnek. A közlekedési miniszterium költségvetéséhez Wahrman Mór s társai határozati javaslata átalánosan tárgyaltatván, részletesen elfogadtatik; a közlekedési miniszterium költségvetése átalánosan tárgyaltatik.

A kormány részéről jelen vannak: Horvát Boldizsár, Gorove István, Kerkapoly Károly, Szlávy József.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Méltóztassanak a jegyzőkönyvet meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a márczius 1-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel: *(Szünet után.)* a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Van szerencsém bemutatni Eperjes szabad királyi város közönségének föliratát, melyben a katonai fölszerelést hazai gyártmányokból kéri eszközöltetni.

Az országos néptanitó-ülés emlékkönyvének tisztelet példányát a ház könyvtára számára bemutatja. Köszönettel fogadtatik, s a ház könyvtárába letétetik.

Az elnöknek több előterjesztése nincsen.

Kállay Ákos: Van szerencsém benyujtani Szabolcs megyébe kebelezett Nagy-Kálló város 100 választó polgárának kérvényét, melykérik, hogy a kormány oda utasittassék, miszerint a többi európai hatalmakkal együtt oda működjék, hogy Francziaország feldarabolása megakadályoztassék.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz áttétetik.

Csanády Sándor: Bemutatom Nagy-Várad város 144 polgárának folyamodványát, melyben kérik, hogy az országgyülés méltóztassék a kormányt Francziaországnak Poroszország által czélba vett földarabolása megakadályoztására utasitani. Hasonló tartalmu kérvényét mutatom be Hajdu-Böszörmény város 150 polgárának.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Gonda László: Hasonlótartalmu kérvényeket van szerencsém a t. ház asztalára letenni. Először is Somogy megye Kadarkut községe 43 polgára, továbbá Bihar megye Sarkad mezővárosa 234 polgára részéről.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz lesz utasitva.

Mednyánszky Sándor: T. képviselőház! Van szerencsém 3 hasonlóértelmü kérvényt a t. háznak benyujtani, a melyben Somogy megye Szigetvár városa 338, Hobol községe 81 és Viszló községe 44 polgára Francziaország földarabolásának meggátlását kérvényezi.

Digitized by Google

Elnök: A kérvényi bizottsághoz fog áttétetni.

Almásy Sándor: Van szerencsém hasontartalmu kérvényt benyujtani Heves megye Adács községének 68 polgára aláirásával ellátva.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz áttétetik.

Simonyi Ernő: Hasonló tartalmu kérvényeket van szerencsém ugyane tárgyban benyujtani először Bars megye Bajka község 26, Nagy-Vezekény 41, Nagy-Mikola 46 polgára által aláirva; továbbá Baranya megye Varga község 329, Mánfa község 137, Magyar Szik község 139, Budafa 90, Vásáros-Dambó 329, Csikós Tótás 206 és Vasas község 170 polgára által aláirva.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz fog áttétetni.

Babes Vincze: Midőn szintén hasontartalmu kérvényeket van szerencsém benyujtani, nevezetesen Krassó megye Nagy-Mutnik községének valamennyi olvasni és irni tudó lakossága, továbbá az ottani urodalom részéről, nem különben Temes megyében fekvő Szécsány községnek nevezetesen az összes görög-keleti egyház községének 101 egyéntől kérvényét: nem tehetem ezt azon egyszerü megjegyzés nélkül, hogy akár jöjjenek ily kérvények románok részéről, akár nem, azt a t. kormány igen jól tudja, hogy az összes román nemzet a franczia nemzet érdekei mellett minden áldozatra kész.

Elnök: Mind e kérvények a kérvényi bizottsághoz tétetnek át.

Justh József: T. ház: Tagadhatatlan, hogy mikor a budgetet tárgyalja a ház, alkotmányos jogot és pedig eminens alkotmányos jogot gyakorol és minél szigorubban végzi ezt, annál pontosabban teljesiti kötelességeit. Elismerem, hogy a viták alatt igen sok szépet, és igen sok tanulságost hallottam, sőt azt is megvallom, hogy a viták oly szellemdúsak voltak, kivált eltérésökben, hogy sokszor annyira meg voltam hatva általuk, hogy megfeledkeztem volna arról is, miről foly a tárgyalás, ha esetleg előttem nem feküdt volna az illető miniszter költségvetése.

De t. ház! kötelességünk többet is kiván ennél: kivánja azt, hogy az országnak legfőbb óhajtásai teljesüljenek. Ezek közt bizonyosan első helyen áll a birószágok rendezése és a közigazgatás szervezése. (*Helyeslés*) Ezeknek rendezése nélkül az ország nem tehet igényt polgárosult állam nevére.

Én t. ház, sokkal többre becsülöm a szólásszabadságot mintsem cloture-t mernék inditványozni; először azért, mert meggyőződésemmel nem fér össze, 2-szor azért, mert jogom sincs ahhoz.

De a mihez jogom van, mély tisztelettel kérem a t. házat: méltóztassék addig, mig a budget tárgyalása tart, az ülések tartamát meghosszabitani. Ehez jogunk van, ezzel nem sértünk semmi szabályt. Bátor vagyok tehát inditványozni, hogy holnaptól kezdve reggeli 10 órától 4-ig méltóztassék a tanácskozási időt kiterjeszteni. Bátor vagyok a t. háznak ezt elfogadás végett ajánlani.

Csanády Sándor: T. ház! Én is egyike vagyok azoknak, kik óhajtják, hogy az országgyülés minél több időt foglalkozzék országgyülési teendőkkel, s ezért óhajtom, hogy az eddig gyakorlatban volt négy óra helyett a képviselőház foglalkozzék például 6—8 óra hosszant. Azonban, mert különösen mi előttünk, kik vidékiek vagyunk, szokatlan, hogy 10 órától 4-ig üljünk: óhajtanám, tisztelt ház, hogy vagy ugy méltóztatnék intézkedni hogy az üléseket kezdjük meg 8 vagy 9 órakor, és folytassuk délután 2 óráig vagy pedig ha ez a kényelmet szeretőkre kellemetlen lenne, méltóztassék ugy intézkedni, hogy délután 5 órától kezdve folytassuk az ülést 6-ig vagy 7-ig.

Madarász József: T. ház! Nem tartozom azok közé, kik akár 6, akár 8 óra hosszant köteleségöknek ne tartanák az üléseken jelen lenni, és hozzá teszem: nemcsak a költségvetés tárgyalás alatt, hanem azt hiszem kötelessége lesz a háznak oly rendszabályról gondoskodni, hogy a szünidő bekövetkezteig ne 10-től 2-ig, hanem átalában naponta 6 vagy 8 órát tanácskozzunk. Mert beismerem, hogy a birószágok szervezése az igazságszolgáltatásra nézve, nagyon szükséges. De hiszem azt is, hogy a birószágok szervezését leginkább azok ohajtják, kik a birószágoknál alkalmaztatni óhajtanak (*Justh: Én nem óhajtok!*) Jól tudom, hogy a t. képviselő ur nem óhajtja, sokkal inkább óhajtja az ország például a még nem rendezett urbéri ügyek rendezését, (*Föllkiáltások: Azt is!*) hogy egyebeket ne emlitsek, melyek a birószágok szervezésénél mindenesetben országszerte nagyobb közvéleménynyel találkoznak. Részemről csatlakozva előttem szolt képviselőtársam óhajtásához, ajánlom a t. háznak azt, hogy ha a hat órát el méltóztatnak fogadni: azt ne 10-től 4 óráig, hanem vagy 9-től 12-ig, ha megszakitva akarjuk tartani, és délután 3—4-től 6—7-ig, vagy pedig, ha megszakitva nem akarjuk, — számba vevé majd a nyári melegségnek 10 órától 4-ig való tartamát, és számba véve azt, hogy a hosszabb ülésezés a melegebb idő alatt mindenesetre tikkasztóbb, és fárasztóbb, számba véve, hogy naponkint most már a nap

Digitized by Google

hála istennek korábban kel — és ha a haza munkásai odakün 4—5 órakor dologra akarnak menni: reménylem nem fognak a képviselőháznak tagjai azok lenni, kik 10-től délután 4 óráig a legalkalmatlanabb és a mi szokásaikkal leginkább ellenkező módon akarják az üléseket megtartani és nem fognak idegenkedni azon ellenindítványtól, melyet én ezennel benyujtok: hogy a képviselőház ülései reggeli 8 órától délután 2 óráig tartsanak.

Csiky Sándor: T. Ház! (*Zaj.*) Igen csodálkozom a fölött, hogy azt méltóztatik óhajtani, miként a tanácskozásoknál minél több közérdekü tárgynak elintézése eszközöltessék és mégis, ha egyikünk-másikunk szólni óhajt, különösen a tulsó oldalról türelmetlenkednek a helyett, hogy egypár perczig kihallgassák az embert, a mi alatt elmondhatná véleményét s igy csak időt vesztegetnek.

T. ház! A szőnyegen forgó tárgyra nézve ki kell jelentenem, mikép én is azok közé tartozom, kik óhajtják, hogy minél többet végezzünk a haza közügyeiből a haza közjavára. De midőn ezt óhajtom, nem akarom annak oly módját eszközlésbe vétetni, mely mód nem a czél elérésére vezet, hanem attól eltávolit.

Justh képviselő ur azt inditványozza, hogy 10-től 4-ig tartassanak az ülések: pedig látjuk, hogy most is üresek a padok a túl oldalon. Hogyan indiványozhatják tehát ők azt, hogy az ülések huzamosb ideig tartsanak? Azonkivül azt is vettem észre, ha valaki szól, különösen a mi oldalunkról, oly zúgás van, (*Derültség*) fölkerekednek, otthagyják helyeiket s ha aztán a tárgy megvitattatván szavazásra kerül a dolog: akkor becsengetik, be is jönnek; de nincs türelmök ahhoz, hogy a tanácskozásokat folyvást figyelemmel kisérjék. Ez oka annak, hogy nem haladhatunk. Hátha még 10-től 4-ig tartatnának az ülések? hiszen akkor nem is volna, ki a túlsó oldalt képviselje.

Ehhez képest t. ház, azt óhajtom, hogy az ülések tartsanak 9—1 óráig; hanem ha a tárgy sürgős volta megkivánja, tartsanak délután is 5-től 8-ig. Ily módon tehát minden nap 7 óráig ülésezhetünk, s ez, azt hiszem, hogy elegendő különösen akkor, midőn nem oly ügyekkel foglalkozunk, mint a minők 1848—49-ben fölmerültek. Mert ha arról volna szó, hogy az ellenséget kiverjük határainkból, áldozzuk föl magunkat arra: akkor igen szivesen teljesiteném; azonban most higgadt tanácskozásokat tartván, rendkivüliségekhez ne folyamodjunk. Bátor vagyok ezen inditványomat a t. háznak elfogadásra alánlani.

Zsedényi Ede: T. ház! Nem tagadhatjuk, mi magyarok a szokás emberei vagyunk, és a mely gyakorlat jó sikerrel kivihetőnek mutatkozott, azt kövessük máskor is.

Emlékeztetem a t. házat, hogy tavaly is azon inditvány tétetett, és pedig általam, hogy 9-től 3-ig tartassanak az ülések, és akkor igen jól sikerült: elvégeztük teendőinket. Hanem akkor, engedelmet kérek, előttem szólott Csiky barátomtól, de ugy tudom, hogy épen a szélső balnak szónokai azok, kik midőn háromnegyed van, azt mondják: „én beszédemet be nem végezhetem, zárjuk be az ülést“ — s elmegyünk haza.

Már azt tagadom, hogy mikor valaki 10 perczczel egynegyeddel kettő előtt kezdi beszédét, azt mondhassa: nem végezhetem be, zárjuk be az ülést. (*Helyeslés.*) Ha egyszer kettő előtt kezdi valaki beszédjét: végezze is azt be, ha mindjárt 3 óráig tartana is. Vélekedésem szerint, miután még 3 budget: a közlekedési, a pénzügyi és a honvédelmi budgetek tárgyalása van hátra, alkalmasint szükség lesz naponkint hat órai ülésezésre s akkor legyen 9-től 3-ig. Azt, hogy mi nem követelhetjük, hogy 9-től itt legyen valaki, tagadom, és azt hiszem sokkal inkább követelhetjük, mint azt, hogy 4-ig legyen itt valaki.

Én tehát azt ajánlom: először tartsuk az üléseket 9-től 3-ig, és ha látni fogjuk, hogy rövidebb ülésezések mellett is megyőzzük a munkát, azután tartsuk 9-től 2-ig. Azt hiszem ez lesz a leghelyesebb. (*Általános helyeslés. Elfogadjuk!*)

Tisza Kálmán: T. ház! Ha méltóztatnak elfogadni 9-től 3-ig, egy szavam sincs. (*Elfogadjuk!*)

Elnök: T. ház! Három inditvány van: t. i. 10-től 4-ig, 8-tól 2-ig és 9-től 3-ig; ezekre tehát egyenkint kell szavazni.

Justh József: Én visszaveszem inditványomat.

Elnök: Tehát a t. ház elfogadja 9-től 3-ig.

Madarász József: Engedelmet kérek; én ajánlom inditványomat, mely szerint 8-tól 2-ig tartassanak az ülések szavazásra. (*Zaj.*) Hiszen meg vagyok győződve, hogy a nagy többség ellene van; hanem én a 2 és 3 közti órát sokkal alkalmatlanabbnak tartom, mint a 8 és 9 köztit.

Elnök: Madarász képviselő ur előbb adta be inditványát, tehát méltóztassanak azok, kik az ő inditványát pártolják, fölállani. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadja el.

Következik a második inditvány: 9-től 3-ig. Méltóztassanak azok, kik ezen inditványt elfogadják, fölállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja; és ugy holnaptól kezdve 9-kor kezdődnek és 3-ig tartanak az ülések a budgetviták folyama alatt.

Digitized by Google

Napirenden van a tegnap elfogadott három törvényjavaslatnak harmadszori fölolvasása.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa az 1868: XLI. törvényczikk 12-ik szakaszának s az ugyancsak 1868-dik évi XLI. törvényczikk 6-ik szakaszának módositása, illetőleg a honvéd lovas századok szaporitása tárgyáról szóló törvényjavaslatot; továbbá az 1868-ik évi XLI-ik törvényczikk 19-ik szakaszának módositásáról szóló türvényjavaslatot, végre az 1868. évi XLI-ik törvényczikk 9-ik szakaszának módositása, illelőleg a honvéd zászlóalji törzsek személyzetének változtatásáról szóló törvényjavaslatot.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Bujanovics Sándor jegyző *(olvassa az 1868: XLI. törvényczikk 13. szakaszának bővitéséről és módositásáról szóló, illetőleg a tisztek és altisztek kiképzéséről szóló törvényjavaslatot.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

A most harmadszor fölolvasott és véglegesen megszavazott törvényjavaslatok alkotmányos tárgyalás és hozzájárulás végett a főrendekhez át fognak küldetni.

Következik folytatása a tegnap megszakitott tárgyalásnak.

A szólók sorában következik Gubody Sándor.

Gubody Sándor: T. ház! Ha valakinek örömet és némi morális elégtételt szerzett az, hogy valahára már a magyarországi vasutak forgalmának nyomoruságos állapota, melyhez hasonlót a continens föl nem mutat, a t. ház komoly figyelmét is igénybe vette: az én vagyok, ki ezelőtt több idővel már, nemcsak hirlapokban, hanem a t. ház előtt is hallattam ezek miatt szavaimat; de szavam mint kiáltó szó a pusztában elhangzott. Ennélfogva természetes, hogy, ha igen t. Falk Miksa képviselőtársam nem mondta volna, hogy az ellenzésre nem találhat, én egész kiterjedésében, elfogadnám. És talán nem is bátorkodtam volna a t. ház türelmét igénybe venni azok után, a miket hallottam tisztelt képviselőtársamtól: mert nagyobbrészt mindazokat elmondta, melyeket én elmondandó lettem volna, oly ügyes és finom parlamentális modorban, a melyre én képes nem vagyok; de itt eminens bajok vannak, a melyeknek orvoslási modját hiába keresem akár az ezen törvényjavaslatban előterjesztett 3-ik pontban, akár Falk Miksa t. képviselőtársam előadásában. Igaz, hogy ő ezeket igen finom modorban jelzi; de átalában azoknak orvoslási módjára ki nem terjeszkedik. És én azoknak orvoslási módját hiában keresem, akár az azon törvényjavaslatban elsorolt három pontban, akár Falk Miksa képviselőtársam előadásában.

T. képviselőház! Azon imminens bajok és visszaélések megszüntetésére az orvosság azonnal megrendelendő és azon hatalmas és makacs vasuti igazgatóságokkal, bármily keserü legyen is, be kell azt vétetni, habár erőszakkal is, ha nem akarjuk, hogy már eddig is a megbizhatatlanság hirében álló kereskedőink hitelöket tökéletesen elveszitvén, idegen kereskedők sensáljaivá ne aljasuljanak, és a közvetlen kereskedés magyar hazánkban megszünjék.

Én magam is czélszerünek tartom, t. ház, hogy a közlekedési és kereskedelmi miniszterek egyetértőleg, a kereskedelem érdekében a vasuti forgalom menetrendje módositását, és ezenkivül a vasuti igazgatóságok felelősségét és azoknak a szállitáshoz való viszonyát szabályozó törvényjavaslatot terjeszszenek elő.

De t. képviselőház! elnézhető-e addig is, hogy azoknak a véghetetlen hiányoknak, visszaéléseknek, törvénytelenségeknek még továbbra is kitéve legyenek a kereskedők? Vajon addig is, mig e törvényelőterjesztés megtörténik: nincs-e joga, nem kötelessége-e az illető miniszter uraknak, hogy megakadályozzák törvény által az olyan bajokat, melyek már permanensekké váltak, hogy csufot ne üzzenek az igazságból és a kereskedők érdekéből. Azért, hogy egy országban formulázott büntető törvény, criminalis codex nincs: ebből nem következik az, hogy az ily országban az embereket boszontani, csalni, lopni szabad lenne.

Én magam is szükségesnek tartom azt, hogy a forgalom érdekében szigoru rendszabályokkal kényszerittessenek a vasuti igazgatóságok arra, hogy üzleti eszközeiket a kereskedelem érdekeinek megfelelőleg szaporitsák, s a szállitás és forgalom méltányos igényeinek kielégitésére szorittassanak. De vajon elegendő-e, hogy a miniszter törvényhozás utján utasittassék, ha a törvény kellő sanctiója az engedetlenek ellen a hazai törvények szigorával nem érvényesittetik.

Én igen óhajtandónak tartom azt is, hogy a tiszai pest-czeglédi kettős vágány mielőbb kiépittessék, és a szőny-buda-zimonyi vasut is mielőbb kiépittessék: mert csak egy üdvös concurrentia által lehet leszállitani azt az Európában példátlan magas tariffát, mely különösen az osztrák hatalom alatt épült vasutvonalakon 24 év alatt megkettőztetett, mig más országokban felenyire és egy harmadrészre szállittatott le.

Egyetértek t. Falk Miksa barátommal abban, hogy egy ily országban, melyben sem népesség, sem forgalom; a kereskedés nem áll oly magas lábon, hogy három majdnem parallel közlekedési eszköz fönálhasson garantia nélkül, s ha mindazokat garantirozzuk, miután — a garantiát

Digitized by Google

elprédáltuk sok haszontalanvasutra — : akkor elveszitjük a réven, a mit a vámon nyertünk volna. Valóban, midőn azt olvastam, óhajtom, hogy tüzetes és beható tanulmány tárgyáva tegye azt a kormány, megborzadtam: mert tudom, hogy ez olyan megyei bizottsághoz hasonlitó, mely a régi időben, a mivel nem sokat gondolt: deputatióra bizta; de megnyugtatott Falk Miksa t. barátom, midőn kimondá, hogy azért változtattatott meg ezen törvényjavaslat, hogy ne épittessék ki.

Annálfogva, t. ház, én ismétlem, hogy azon határozati javaslatban foglalt három pontot egyátalában nem tartom olyannak, hogy azzal a vasuti visszaélések, a forgalmi és szállitási nehézségek azonnal megszüntettetnének; pedig azoknak mihamarábbi megszüntetése életkérdés egy ily országra nézve, melynek jövedelme főleg terményekből áll.

Én attól félek, hogy, ha csak azon pontoknál maradunk: a rendeletek, melyek eddig is kiadattak, és ezentúl kiadatni fognak, azon visszaéléseket nem fogják megszüntetni és sokáig marad még minden a réginél.

Aggodalmamnak fontos okai vannak.

Február 15-én mult két éve, midőn a t. közlekedésügyi miniszter ur, ki akkor kereskedelmi miniszter volt, irásbeli biztositást adott a kereskedelmi kamarának az iránt, hogy ő már intézkedett a végett, hogy a vácz-marcheggi kettős sin lerakassék akkorra, midőn a marcheggbécs-stadlaui vasut elkészül. Ez már régen átadatott a forgalomnak! és ime: nálunk még meg sem kezdték a második sin lerakását. *(Halljuk!)* Ugyanakkor biztositotta a kereskedelmet, hogy a differentiális tariffa megszüntetése iránt is intézkedett: és azok maig is állanak.

Én a mult évi aratás ideje alkalmával voltam bátor az igen t. közlekedési miniszter urhoz egy interpellatiót intézni az osztrák állami vasut vonalain a szállitás körül tapasztalt azon rendetlenségek és kihágások tárgyában, melyeknek kimondhatlan káros hatása ugy a kereskedelemre mint a productióra tagadhatatlan. Továbbá elsoroltam nemcsak azokat, miket Forgách Antal gr. t. képviselőtársam elősorolt, hanem még többeket is, és azokat illustráltam példákkal; de felelet helyett a t. miniszter urnak neheztelésében részesültem. Mindamellett is épen azért, mert ismerem a miniszter ur ügybuzgalmát, lelkesedését, munkásságát, részrehajlatlanságát és nemes ambitióját: hittem, hogy mihamarább segitve lesz a bajon. Bocsátott is ki rendeleteket és tett intézkedéseket: de azokban messziről sem mondott egy árva szót sem azon rendetlenségek elháritására, melyeket én praeferenter elhárittatni kértem; hanem inkább a kereskedőket rótta meg a rendetlenségekért.

T. ház! Azóta talán a visszaélések még nagyobb mérvben mutatkoztak, és ugy látszik, permanensekké váltak. A közönség kifáradt a panaszokban, a kereskedelmi kamara a folyamodásokban, a repraesentatiókban, az enquéte bizottság, az ugynevezett királyi felügyelők és kormánybiztosok kimerültek a vizsgálódásban és az ugynevezett beható tanulmányozásban, s maholnap oda jutunk, hogy a magyar kereskedelem megszünik, oda jutunk, hogy azon előnyöket, melyekkel minket a természet, kedvező geographiai helyzetünk és éghajlatunk tekintetében megajándékozott, ugy hogy a világ minden más tartománya fölött mi lehetnénk képesek leginkább nyugot Európa népes tartományait gabonával ellátni: maholnap mondom mind eljátszszuk. A magyar gabona az európai piaczon ki megy a divatból s azt orosz és amerikai buza fogja helyettesiteni. Mondhatom, hogy soha oly átalános kalamitás nem volt a népnél, mint most a vasuti rendetlenségek; s azokat a hirlapok minden pártkülönbség nélkül fölemlitették, s el nem hallgatták. És kérem alássan, mind a mellett is, *(Halljuk!)* a t. miniszter ur soha sem méltatta a közönséget vagy interpellatióm folytán, kötelessége szerint, a képviselőházat arra, hogy fölvilágositást adott volna azon elháritathatlan akadályokról, melyek azoknak megszüntetését lehetetlenitették.

Miután most legközelebb a kereskedelmi társulatnak keserves memoranduma szétosztatott a képviselők között, és az ujságok által is közzé tétetett: akkor t. képviselőház, mindjárt olvashattuk a „Közlönyben", — nem is a miniszter urnak, hanem a királyi felügyelőségnek és nem is a hivatalos rovatban, hanem a nemhivatalos rovatban némely intézkedését, s csak akkor érdemesitette a közönséget a vasutügyek felvilágositása czéljából irt azon nyilatkozatra, melyekre nézve mondhatom, hogy az inkább prokátoroskodás, inkább mentegetődzés, mintsem felvilágositása azoknak, melyek bennünket most itt közelebbről érdekelnek.

És kérem alássan, azon ugynevezett vasuti ügy felvilágositására czélzott nyilatkozatban sem emlittetik mesziről sem, azon rendetlenség, mely miatt most itt szót emelünk.

Már most, miután látjuk, hogy ez azért adatott ki, hogy felelet legyen a törvényjavaslatra, kérdem: mi reményünk lehet az imminens bajok elháritására ott, hol a törvényjavaslat kidolgozásánál, vagy legalább ezen imminens bajok elháritásánál a miniszternél irányadó a királyi felügyelőség véleménye fog lenni? Ha hogy miniszter ur előtt valóságos szentirás a királyi felügyelőség tudositása: mutatja az, hogy Wahrmann képviselő ur határozati javaslatá-

Digitized by Google

nak beadása alkalmával nem mulasztotta el megjegyezni, hogy a kereskedelmi kamara memorandumában alaptalan vád az, hogy a pályaudvarokban a gabona hónapokon át hever: mert — mint monda — organumaim tudósitása szerint sehol 4—5 hétnél tovább nem hevert; pedig a kereskedők nem nagyitottak, mert én tulajdon testi szemeimmel alig két hete, olvastam egy idegen kereskedő levelét, a melyben udvariasan tudtára adja az illető kereskedőnek, hogy minden összeköttetést kénytelen megszakitani a pesti kereskedőkkel, mert októbertől kezdve a szobi pályaudvaron hever a gabona, melyet novemberben neki meg kellett volna kapnia.

T. ház! jaj annak a károsodott embernek, a kinek kártéritési ügyében a biró a vádlott prókátora, s tanui jelentésére és állitására fekteti itéleteit. Annálfogva ne vegye rosz néven a t. közlekedési miniszter ur, hogy én a közönség, a kereskedelem, a productio és a haza érdekében ugy a vasuti igazgatóságok mint a királyi fölügyelők ellen sorompóba lépek. *(Halljuk!)*. Azon ugynevezett nyilatkozatban az állittatik, hogy a szállitók nehézségei azáltal elhárithatók egy részben, hogy panaszkönyvek hozattak be. Panaszkönyvek eddig is voltak. De tegyük fel, hogy ilyen panaszkönyvek sohasem lettek volna, hogy azok csak most hozattak volna be. Azon panaszkönyveknek hasznát csak független utazó veheti oly kisebbszerű mulasztások esetében, melyek az alárendelt hivatalnokokat terhelik, mint például: pokróczok hiánya, rosz ablak, vagy rosz ajtó miatt stb. De kérem alássan! a rendszer, a rosz rendszer és az igazgatóság önkénykedése elleni panaszt a kereskedő be nem jegyezheti azon panaszkönyvekbe, hacsak magát ki nem akarja tenni az igazgatóság boszujának, melyet rajta a vasuthivatalnokok fel- és lerakodás alkalmával a hivatalos mázsálásnál és kártéritési kérdéseknél határtalanul gyakorolhatnak. Azon nyilatkozatban, melyet a királyi fölügyelőség ád, többek közt az foglaltatik: hogy a gabna kivitellel elnem foglalt vasutak fölszolittattak, hogy fölösleges kocsijaikkal segitsék ki a régibb vasutakat. Ez, tisztelt ház, ironia.

Ugyan melyik uj vasuttársulat tegye ezt: talán a losonczi, a hatvan-miskolczi, vagy a nagyvárad-eszéki, melyeknek szállitási képessége minden kritikán alól áll? Én most is tudok, a nagyvárad-eszéki vonalon oly állomást, ahol 2000 mázsánál több gabona fekszik, és fizettetik tőle a kárt, és teherszállitási képessége naponkint alig hatezer mázsa.

De tegyük fel, hogy ezen módon lehetne segiteni. Meg volt ez már próbálva 1867—8-ban és lehetett tapasztalni, hogy a vasuti vonalaknál a kölcsönös viszonosság a segitségben nem létezik.

Mert például, ha az állam-vasuttársaságnak szüksége van kocsikra és a tiszai társaságtól kéri azokat kölcsön: akkor azokat csak hónapok mulva adhatja vissza. Ha pedig a tiszai vasuttársaság szorul az állam-vasuttársaság kocsijaira: két-három nap mulva Czeglédnél vissza is szolgáltathatja; mert a tiszai vonal Czeglédig, az állam-vasuti pedig Stettinig viszi a terheket. A segitség csak akkor lehetséges, ha mindkét részről egyenlő távolságra és egyenlő időre adatnak kölcsön a kocsik. Továbbá azt állitja a királyi fölügyelőség, hogy alaptalan azon vád, melyet a közönség azért emel, hogy nincs elég teherszállitó kocsi, s hogy a bajok oka nem a vasuti igazgatóságban, nem a kocsik hiányában, hanem egészen másutt rejlik, és ezen okokat elháritani a magyar kormánynak nem áll hatalmában, vagyis tulajdon szavaival élve: a „vasuti nehézségek kútforrása kizárólagosan a birodalom határain, és igy a magyar kormány hatáskörén kivül esvén, azok gyökeres orvoslását a kormánytól követelni nem lehet.“ Az igaz, hogy a háborunak is van része benne: de én azt mondom, hogy nem alaptalan azon vád, hogy nincs elegendő kocsi, sőt nagyon is alapos: a mennyiben nem volt, és most sincs elegendő kocsi. Ezt szavakkal és adatokkal fogom kimutatni. Valamely vasuti vonalon szükséges kocsik számát meghatározza az azon vasutvonalon tapasztalt forgalom mennyisége. Az 1869. évről kiadott kimutatás szerint, melyet az igazgatóság 1870. elején közzétett, Baziás és Marchegg közt 27 millió mázsa teher áruczikk vitetett, melynek meggyőzésére beszámitván azon 53 százalékot is, melyet jövet-menetkor a kocsik üresen tesznek, több mint 2000 millió mázsa mértföld kivántatott. A vasut-társaságnak azon évben volt 4250 vaggonja, melyből, tapasztalás szerint, lehuzván a 15 százalék elhasznált s igazitás alatt álló kocsit, marad 3600 hasznavehető kocsi.

Már most, hogy ezen több, mint 2000 millió mázsa mértföldet 3600 kocsi, melynek tehervitel-képessége 75 százalékot meggyőzhessen, kellett volna egész év alatt naponkint 1550 mázsa mértföldet tenni minden kocsinak, minek meggyőzésére naponkint egy-egy kocsira több 10 mértföld utnál jut.

T. ház! A ki annyira-mennyire ismeri az administrationális kezelést, jól tudja, hogy oly kevés és gyakorlatlan személyzettel, mint a milyennel az államvasut bir, lehetetlen a waggonparkok menetelét ugy rendezni, hogy naponkint 7 mértföldnél egy kocsi több utat tehessen, és igy 150 mázsa, vagyis 75 % tehervitel-képessé-

Digitized by Google

get 7 számmal sokszorozva, többet egy kocsi, naponkint 1050 mázsa mértföldnél nem tehetett, és igy a társulat kocsijai az 1869-ki tehernek csak két harmadát győzték meg, melynélfogva 4250 teherkocsiját a társaságnak ugy tekintve, mint az azon évben fölhasznált kocsiknak két harmadát, világos: hogy legalább 2000 kocsi idegenektől volt kölcsönözve. Világos, hogy ennek oka nem az, hogy a többi a külföldön van; mert nagyon jól tudjuk, hogy addig 5—600 kocsi nem volt forgalomban, és ha tekintjük azt, mily nagy mérvben emelkedik Magyarországban a forgalom, és bizonyára egy jó termés esetében 25 százalékkal is emelkedni fog: akkor 2—3000 teherszállitó kocsinak kellene okvetlenül folytonos mozgásban lenni, hogy fölakadás ne legyen. Azt mondja továbbá a királyi felügyelőség dicsekedve, hogy az összes magyarországi vasutaknak 1869-ben 11,783 teherkocsija volt, és 1870-ben 2669-el szaporittatott; mindössze tehát 14,000 teherkocsi volt már 1870-ben. Csodálkozom, hogy a mathematicusok, kik jól tudják, hogy egy incognita quantitasból cognita quantitas-t csinálni nem lehet, hogy ilyen kimutatással állnak elő, — hacsak a közönség figyelmetlenségére és értelmetlenségére nem számitottak, — hogy mernek ilyet mondani, mikor a legegyügyübb ember is tudja, hogy ha fuvarosokkal alkuszik, be nem elégszik azzal, hogy hány kocsijok van, hanem azt is megkérdezi, hány lovuk van?

A t. felügyelőség bölcsen elhallgatja: menynyi a locomotiv és mennyi a személyzet, a mely hogy nem elegendő, nagyon jól tudjuk; mert, kellően, minden üzleti eszközzel ellátott vasutvonalakon, a jelen forgalom mellett, s minden vasutvonalon mértföldenkint 45—46 kocsinak kell lenni, és minden 20—22 kocsira egy mozdonynak, tehát az összes magyarországi vasutvonalakon kellene lenni legalább 20—22 ezer tehervivő kocsinak.

Végre egész lelki nyugalommal mondja a királyi felügyelőség, hogy nem is lehetett több áldozatra kényszeriteni a vasuti igazgatóságokat és a concessionariusokat. Ez oly állitás, melyet valóban nem vártam. Én különbséget nem teszek szállitó-társulatok között; legyen az egyik lovakkal száraz uton, vagy mozdonyokkal vasuton ellátva. Ők átveszik egy ország forgalmi szükségeinek kielégitését, s azt teljesiteni kötelesek: mert ők a vasutakba fektetett tőkéikért és fáradságukért az ország által biztositott jövedelmet huznak, s nem függhet az actionariusok vagy az igazgatóság önkényétől, hogy ők menynyi személyt, mennyi terhet szállitsanak. Ha a kormány azon belátásra jut, hogy a létező erőkel nem képesek a szállitási közszükségnek megfelelni: kötelessége és joga a kormánynak, őket oda kényszeriteni, hogy a forgalomhoz idomitott erőre szaporitsák üzleteiket; mert a vasut-társulatok természetüknél fogva monopoliumok, s azokat sem elereszteni, sem helyettesiteni nem lehet.

Én ezen vasuti kalamitásoknak főokát háromban látom rejleni: vagy abban, hogy kormányunk nincs ellátva tökéletes és független felügyeleti joggal az osztrák hatalom alatt épült vaspályák igazgatóságai felett, és alkalmasint oly viszony áll fön azokra nézve, mint a méntelepeknél, melyek a magyar kormány intézkedése alatt állnának ugyan, de a közös hadügyminiszter rendelkezik a kezelő tisztekkel; vagy pedig hogy az ugynevezett királyi felügyelőségek vagy kormánybiztosok nem birnak a kellő képességgel, vagy legalább a practicus ismeretekkel, a melyek következtében erősen állván a nyeregben, nem hagynák magukat frázisokkal kielégittetni; vagy harmadszor: a t. miniszter ur sincs tisztában azon joggal, amelynek gyakorlatában parancsolással bátorkodnék megszüntetni ezen viszszaéléseket, melyek éveken át boszantják és kárositják a kereskedőket és producenseket; — vagy pedig mind a három oknak összeműködése kényszeriti őt azon kellemetlen térre, amelyen, mint egyenjogu testülettel, máskép nem boldogulhat, mint barátságos érintkezéssel, mint Zlinszky képv. társam megjegyzé: tyukkal, kalácscsal.

Ha pedig ezen gyanuim nem állanak, — a nélkül, hogy az igazságot megsérteni akarnám, — nyiltan kimondom, hogy határozott és erélyes egyéni tag a miniszterium élén nem áll. A kőrösi archivumban olvastam a budai pasának egy parancsolatát, amelyben meghagyatik a kőrösi elöljáróságnak, hogy, ha ennyi meg ennyi idő alatt ennyi meg ennyi porczió szénát zabot a szolnoki piaczra be nem szállitanak: a biró feje harmadnapra a szolnoki piaczon karóba fog szuratni, punctum. A rendelet alatt kikezdve ez áll: Tudjátok pedig, hogy én nem szoktam tréfálni. Burkus országban sem szoktak tréfálni a vasut-igazgatóságokkal. Tudok oly esetet, pedig nem háborus időben, hanem a legnormalisabb időben, fulminatorium menesztetett a vasut-igazgatósághoz, bizonyos bepanaszlott hanyagság miatt, a melyben tudtára adatik a directiónak, hogy ha a visszaélés egy hét alatt meg nem szünik, 24 óra alatt minden hivatalnok fel fog függesztetni. Ez nem tréfa. Én valóban nem értem kormányunk eljárását. A hadügy-miniszter egy káplárral, a cultuszminiszter egy káplánnal, a közlekedési minister egy stationsscheffel nem bir. Utoljára azt kell hinnem, hogy a magyar kormány mellett, a haza kebelében, három coordinált hatalom van: a commandó, a klérus és az osztrák hatalom alatt fölállitott vasutigazgatóságok.

Digitized by Google

A vasutak, uraim! közszolgálatokat tesznek, még pedig a hazára nézve életbevágó szolgálatokat. Annálfogva őket minden áron oda kell kényszeriteni, hogy kötelességőket teljesitsék. Igaz, hogy az 1867 : XVI. t. cz. azt mondja, hogy egyetértés által lehet az ügymenetrendet változtatni. De nem hiszem, hogy a rendetlenségeken ne lehessen, az osztrák miniszterreli kölcsönös egyetértés nélkül is, segiteni. A vasutigazgatóságoknál bókolással boldogulni nem lehet. Ezek olyanok mint a nyomtató paraszt, ki mig azt látja, hogy a szalmában sok gabona van: addig járatja lovával, de ha azt veszi észre, hogy kevés gabona van benne, fogadom, ha magára hagyatik, az ágyást soha jól ki nem járatja: mert jól tudja, hogy a szalmában lehető 15 vékából őt ember és hat ló számára legfölebb egy véka jut. A vasuti accionariusok mindig a magán hasznosság szempontjából tekintik azon kérdést: hogy több vagy kevesebb kocsit állitsanak-e? s ha azt lálják, hogy a több kocsi több költsége nem felel meg az ő várt jövedelmöknek : akkor csak azért, hogy ők az év végén egypár ezerrel több jövedelmet mutathassanak föl, és igy több osztalékban részesüljenek, azzal mitsem gondolnak, hogy azáltal az országnak milliónyi károkat okoznak. A kormány kötelessége őket arra szoritani, hogy nem tekintve, mibe kerül az nekik: lássák el ők az országot annyi közlekedési eszközzel, amennyi szükséges arra, hogy a forgalom és kereskedelem kivánalmainak megfeleljenek.

Miért? Mert az ország biztositja a társulatoknak a jövedelmet; és nekünk nem szabad, hogy az év végén a zárszámadás 1 %-kal többet mutasson ki számukra, az ország kereskedelmi igényeit kielégitetlen hagyni, sőt még ha egypár 100 ezer forinttal megpótolnók is a biztositékot, sem szabad fukarkodni: mert ez által a hazának milliókra menő hasznot teszünk.

Véleményem szerint az imminens bajokon csak ugy lehet segiteni, hogy a közl. és keresk. miniszter urak szigoru parancsolattal mentsék föl a kereskedelmet mindazon önkény és visszaélés alól, s azon a szükség által kényszeritett aláirások, elismervények stb. alól, melyekkel a közlekedési vállalatok, a szorgalom és productio nyomatik; és vonja őket szigoruan a hazai törvények alá azon károkért, melyek a rendeletek nem tartása következtében a kereskedelemre háramlanak.

Én azt hiszem, hogy a mint Falk Miksa t. barátom elmondotta, melyet azonban mindamellett ismétlek, a miniszterium hatalma az engedély 5-ik pontjában meg van alapitva, melyben ez áll: „Die Concessionaire sind verpflichtet ohne allen Beistand der Staatsregierung auf eigene Unkösten alle Betriebsmittel mit dem jährlichen Bedarfe in Verhältniss zu halten."

Benne van ebben minden hatalom a vasutigazgatóság vagy a részvényesek felett. — Ha ezen ponthoz szigoruan fog ragaszkodni a közlekedési miniszter. akkor lesz kettős sinünk, elegendő kocsi és gyors közlekedés; máskép sohasem. *(Helyeslés bal felől.)*

Kemény Gábor b.: Ugy látom, legbiztosabb uton van a ház arra, hogy a fönforgó költségvetés tárgyalásánál két általános vita legyen; egyik azon határozati javaslatnál, melyet Wahrmann képviselő társam adott be, a másik pedig magát a budgetet illetőleg. Én megvallom, sokkal inkább szerettem volna, ha e határozati javaslat az általános vita egy részének tekintetett volna. Ezen határozati javaslat oly szoros viszonyban van igen nagy fontosságu általános tekintetekkel a közlekedési viszonyokat illetőleg, hogy a határvonalat ezen határozati javaslat megvitatása, és a közlekedési miniszterium költségvetésének általános vitája közt élesen elvonni majdnem lehetetlen.

Az előttem szóló képv. urak ma és tegnap is a közlekedési viszonyoknak igen sok általános tételét megvitatták. Én őket ebben nem akarom követni. Én tisztán a határozati javaslathoz akarok szólani, és annak is csak egy pontjához, mert a költségvetés általános vitatása alkalmával bátor leszek erre nézve nézeteimet elmondani.

A határozati javaslat 1-sö és 2-ik pontját megjegyzés nélkül magaménvá teszem; a 3-ik pontját illetőleg, engedje meg a t. ház, hogy nehány megjegyzést tegyek. A harmadik pontban elő vannak sorolva azon vonalok, melyeket az kiválólag és mindenekelőtt szükségesnek vél, és ezeket illetőleg utasittatnék a miniszterium arra, hogy törvényjavaslatokat terjeszszen elő. De e pont fogalmazása, nézetem szerint, egy „ibis redibis." Az ember nem tudja, hányadán van vele. Föl van ugyanis sorolva három vonal, és az van mondva e vonalokról, hogy miután a kormány azokat tüzetesen tanulmányozta, e tanulmányok eredményéről kimeritő jelentését, „illetőleg" azok kiépitéséről szóló törvényjavaslatát a jelen ülésszak alatt terjeszsze a ház elé. Mit jelent az az „illetőleg"? Ha azt, hogy a kormány akkor terjeszszen elő, ha jónak látja: ez esetben ok nélkül való; ha pedig azt, hogy a kormánynak előterjesztenie kell, akkor nem kell az „illetőleg." Valamelyik a kettő közül, az én folfogásom szerint, felesleges. Egyébként, ha azt akarnám e vonalokról, hogy azok minélelőbb kiépittessenek, akkor az *„illetőleg"* helyett azt mondanám: utasittatik a kormány, ezeket illetőleg, törvényjavaslatok beterjesztésére.

Én e háromevonalat nem egyenlő fontos-

Digitized by Google

ságunak és nem egyenlő égetőnek tartom. A három közül az egyik, a buda-szőnyi, olyan, mely mától holnapra égető. Ha erre nézve a ház azt határozza, hogy kiépitése iránt a kormány nyujtson be törvényjavaslatot, a határozathoz magam is szivesen hozzájárulok.

A buda-zimonyi vonal nagy fontosságu ugyan, de csak a jövőben s nem ma, hanem akkor, mikor a szerbiai vonal, mely Törökországba vezet: a kiépités szélén lesz. A harmadik pedig — tisztán kimondva, jóllehet tudom, hogy nagyon sokak véleményével e házban ellenkezem, — a második a czegléd-pesti vonal, nézetem szerint, fölösleges. Hozattak föl adatok, hogy mily forgalmi képességgel bir egy kettős-vágányu vasut. Pesttől Czeglédig a kettős-vágány meg van. Falk képviselőtársam fölhozta, hogy ¼ óránkint indulhatnak a vonatok. Aki Bécsben volt, figyelemmel kisérte a Baden-felé való közlekedést: láthatta, hogy ott ¼ óránkint indulhatnak a vonatok. De azt hiszem, állandólag és nagy teherrel a vasutak erre nem képesek.

De nem mondunk sokat, ha megköveteljük egy kettős-vágányu vasuttól, hogy legalább ½ óránkint inditson egy vonalat, különösen akkor, ha neki 8 órát engedünk olyat, mikor óránkint indithat vonatot. Ez esetben indul egy nap 40 vonat. Ha egy vonatnak netto terhét ugy veszszük föl, a mint itt tegnap megemlittetett, és a mint ténylegesen gyakorlatban is van, t. i. 6—7000 netto mázsát, akkor egy kettős-vágányu vasutnak egy irányban való forgalmi képessége 240 ezertől 280 ezer mázsáig megy. Ha a 240 ezer mázsát veszszük, 30 nap alatt teszen 7.200,000 mázsát, három hónap alatt 21—22 millió mázsát. Ez akkora összeg, melynél magasabbra még Magyarország gabona-kivitele egy év alatt nem emelkedett.

És bátor vagyok a t. házat arra figyelmeztetni, hogy nem egyetlen a pest-czeglédi vonal, mely Magyarországon a külföldi kereskedést közvetiti. Már kiépült a hatvan-pesti, mely a Miskolcz és Tokajjal való összeköttetés nyomán a felső-tiszai vidékeket közvetlenebb és egyenesebb összeköttetésbe hozza Pesttel, mint a Czegléd felé vezető vonal. Ha pedig kiépül a hatvan-jászberény-szolnoki vasut, vagy ha az állam-vasutnak szállitási képtelensége tovább tartana: ez esetben ez egészen magához vonná a tiszavidéki gabna-kereskedést le Aradig, és az arad-temesvári vasut kiépülvén, egészen Temesvárig. Ezáltal egyszersmind nyomást lehet gyakorolni a tariffa-leszállitására is az állam-vasutra, és ez egyike lesz azon vonalaknak, mely annak megmutatására fog szolgálni, hogy mily nagyfontosságuak ugyanazon arányban a parallel-vonalok, melyek a bizonyos irány monopoliumát megszüntetik.

Ezenkivül közvetitik még a külkereskedést a nagyvárad-fiumei vasut, továbbá a Duna, melyet forgalmi tekintetből fontosabbnak tartok egy vasuti vonalnál: mert ez naponkint nem 200, de sok százezer mázsát képes elszállitani, ha a kellő eszközök megvannak. Ennélfogva mondom, ezen czegléd-pesti vonal kiépitését átalánvéve nem tartom szükségesnek, annyival inkább, mert csak egy pár évre terjedhet még azon rendkivül nagy cereale — vagyis szalmás gabona-termelés Magyarországban, a mely csak ugy lehetséges, hogy az Alföldnek és a Bánátnak csaknem minden fölszántható gyepét fölszántották, és legnagyobb részét szalmás-gabonával művelték. Ez azonban tarthatlan állapot, ez kizsákmányolja a földet, és ha igy folyna ez ezentúl is: a termés összege igen rövid idő alatt igen jelentékenyen fogna apadni. Nincs más mód, mint egy sokkal rationabilisebb gazdasági rendszerre áttérni, és sokkal nagyobb tért kell adni az állattenyésztésre szükséges terményeknek előállitására, s azon esetben a tömeges, egyszerre beálló kivitel szünni fog. Azon esetben, ha ezen szükség nem nagyon soká tartana: akkor helyén volna magukat a forgalmi eszközöket szaporitani, a vaggonoknak, az illető hivatalnokoknak kik ott működnek, számát, és a mozdonyokat de nem magukat a vasutakat szaporitani. Egy pár évi, vagy talán évtizedi anomalia miatt nem lehet egész vasutvonalakat épiteni.

Én ezen czegléd-pesti uj vasutvonalat egészen fölöslegesnek látom, s azért helytelennek tartom ezt azon határozati javaslatba fölvenni.

Én leginkább azt szeretném, hogy a 3-dik pont átalánvéve elmaradjon, vagy ha csakugyan bele megy: akkor belőle a czegléd-pesti vonal épitéséről szóló passus hagyassék ki; de formuláztassék egyszersmind a határozati javaslat ugy: hogy buda-szőnyi és buda-zimonyi vasutvonalakat illetőleg a kormány egyenesen utasittatik a törvényjavaslat előterjesztésére.

Ezeket akartam a szőnyegen forgó kérdéshez megjegyezni. (*Helyeslés.*)

Simonyi Ernő: A kérdésben álló határozati javaslatot a közlekedési miniszter ur elfogadta, és, megvallom, hogy furcsának találom mégis, hogy elfogadván a határozati javaslatot, ebből oly hosszu vita keletkezett.

Ennek okát én, részemről, abban látom, hogy ámbár egész készséggel elfogadta a miniszter ur a határozati javaslatot: az általa adott fölvilágositás nem volt tökéletesen kielégitő; nem volt kielégitő, nézetem szerint, azért: mert azon intézkedésekre nézve, melyeket a miniszterium szükségesnek tart, nem szólt nekünk

Digitized by Google

semmit, hanem azt mondta, hogy a módozatokról nem szól, ezt bizzuk rá és tiszttársaira, és ő fog rajta segiteni. Ha a miniszter ur ezen igéretet tette volna az első panaszra, ami ezen tárgyban fölmerült, azt hiszem, megnyugodott volna benne mindenki; de méltóztassék visszaemlékezni, hisz 1868-ban hasonló panaszok merültek itt föl, akkor is tett a miniszter ur igéretet, azóta 3 esztendő folyt le, és a dolog megint ott áll, a hol akkor állott. És abban találom én okát annak, hogy ámbár a miniszter ur egész készséggel elfogadta a határozati javaslatot, a ház mindkét oldalán szüksége látszik annak, hogy e részben többet kell mondanom. 1868-ban, mikor a kivitel megáradt, — ha jól emlékszem, gróf Mikó miniszter ur azt mondotta, hogy rögtön a pályák közlekedési eszközeit szaporitani nem lehet, mert igen természetes, a kocsik készitéséhez is szükséges bizonyos idő; hanem ő ugy intézkedett, hogy a pályák szerződtek külföldi társulatokkal, és ezen külföldi társulatok biztositottak nekik bizonyos tekintélyes számu vasuti kocsikat. De akkor már fölismerte a közlekedési miniszter, hogy csupán a közlekedési eszközöknek szaporitása által nem lehet ezen bajon segiteni, hanem szükséges mindenekfölött az, hogy az utak, a melyeken a kivitel történik, szaporittassanak, s ezért hozatott akkor javaslatba az állam-vasut kettősvágánya, s ezért sürgettetett azóta sokak által az északi és a kassa-oderbergi vasutnak kiépittetése.

Én nem vonom kétségbe, hogy ezen vasutkiépités egészen ugy történik, mint azt itt a törvényhozás megállapitotta; de mert rendkivüli körülmények között vagyunk, és mert előrelátható volt, hogy ha nagyobb lesz a kivitel, az államvaspályának egyetlen egy vágánya nem lesz elegendő: talán lehetett volna a törvényhozást fölhivni arra, hogy ha valami kis áldozattal is — ezen két vasut minélelőbb kiépittessék. Elhiszem én azt, hogy talán kamatok fejében a kassa-oderbergi vasut — a másikról nem szólok, mert az az állam költségén épittetik, és a pénz megvan, tehát mindegy, akár aktiákban hever, akár kiadják — mondom elhiszem, hogy a kassa-oderbergi vaspályatársaság azt mondotta volna: ha önök azt kivánják, hogy hamarébb épitsünk, adjanak a pénzbeszerzéseért valami kárpótlást. Ha a társaság ezen kivánsága teljesittetett volna, veszthetett volna az ország ily uton pár százezer forintot; de mennyivel többet nyert volna azáltal, hogyha már a kassa-oderbergi, a magyar északi vasut kiépitve levén, nem csupán az államvaspálya eszközölné a kivitelt, hanem azt ezzel megosztaná?

A mi a közlekedési eszközök szaporitását illeti, igen természetes, hogy arra a vasuti társulatok nem szivesen vállalkoznak, mert azok jobban szeretnek ezer oly kocsival dolgozni, mely egész éven át el van foglalva, mint 3 ezer olyannal, mely csak 3—4 hónapig van elfoglalva. Épen azért vannak ezen társaságokkal szerződések, épen ezért van azon kötelezettség, melynek a társaság alávetette magát, hogy a forgalom igényeinek megfelelő közlekedési eszközöket a közönségnek rendelkezésére fogja bocsátani; a vasuttársulatokat tehát a forgalmi eszközök szaporitására kényszeriteni lehet, és kell is ily rendkivüli esetekben, mint milyenek pl. a mostaniak: viszont a kormány is kijöhetne a rendes mozgásból. Például tegnapelőtt véletlenül egy hirlap „Anyagi érdekeink" jutott kezeimhez, melyben az mondatik, hogy itt Pesten van egy vaggon-gyár, melynek 200 vaggonja kész, de nem akarja senki megvenni, s igy kénytelen volt azokat olcsó pénzen elzálogositani; kinálta mindenkinek, de nem akarta senki elfogadni. — Az ily alkalmat a kormánynak nem kellene elszalasztani. Megengedem, hogy azon vaggonok valamivel drágábbak, vagy más kifogás is lehet ellenök, de mert erről semmit sem tudok, nem is akarok róla bővebben semmit sem szólani; csak azt jegyzem meg, hogy jelenleg, mikor szükében vagyunk a közlekedési eszközöknek: ezen 200 vaggon 40 ezer mázsával szaporitaná kiviteli képességünket. Igaz, hogy erre költség megszavazva nincs; de hisz a kormány a nélkül, hogy a budgetben előlegesen megszavaztatik rá a költség, ilyesmikben rendelkezhetik.

Fölhozatott itt a tariffák kérdése. Igen nagy fontosságu kérdés, kétséget nem szenved. Ez azon törvényhozási intézkedések közé tartozik, melyekre nézve a kormány igérte, hogy be fog nyujtani egy törvényjavaslatot. Igen óhajtanám, hogy ezen törvényjavaslatot minél előbb méltóztatnék benyujtani. Ne méltóztassék attól tartani, hogy el vagyunk halmozva törvényjavaslatokkal. Igaz ugyan, hogy valami 80 törvényjavaslat fekszik előttünk; de ezek között igen kevés van, amely sürgősebb mint ez. Nem is hiszem, hogy tárgyalása hosszu időt igényelne és nagy vitát fognak kelteni. A tariffák kérdése igen nagy fontosságu és itt fölemlitem csak a kőszénszállitást; mert a hol a kőszénszállitás 34 kr.-ba kerül mázsánkint, ott lehetetlen, hogy a gyáripar fejlődjék, és, hogy különösen az érez-ipar, vas, réz-ipar fölvirágozzék, mert ezen kőszénnek csupán vasuti szállitása drágább, mint Angliában a kőszén magába a gyárba állitva. Pedig a kőszén, melyet pl. az érczek fölolvasztatásánál fölhasználnak, igen nagy részét teszi a költségnek; e bajon okvetlenül kell segiteni. Ha 6 frt 20 krtól egész 6 frt 80 krig jön a kőszén tonnájának szállitási dija,

Digitized by Google

akkor lehetetlen dolgozni, lehetetlen Angolországgal vagy Belgiummal a concurrentiát kiállani, mert ott 4 frt 50 krért a gyárhoz szállitják a kőszenet; tehát lehetetlen ily drága kőszénnel dolgozni és a concurrentiát kiállani. A tariffára nézve megjegyzem azt is, miről szintén a napokban értesültem, hogy t. i. igen sok visszaélés történik ezirányt Magyarország kárára. Igy pl. Bécsből—Galaczra olcsóbban lehet szállitani, mint Pestről — Galaczra. Már ez egyenesen hátrányára van Magyarországnak, s ez semmi esetre nem lehet következménye az 1867-iki kiegyezésnek, nem lehet szelleme azon törvénynek, mely ezen tárgyaknak közös utoni megállapitását kivánja; mert, hogy Magyarország a bécsi industria irányában ennyi hátrányban részesittessék, — bármennyire rosznak találom a kiegyezési törvényeket: mégis több hitelt adok azoknak, a kik ezen törvényt készitették, mintsem ezen szándékot föltenném rólok.

Vannak más olyan kérdések a tariffára nézve, a melyek lehetetlenné teszik vagy legalább igen nehezitik az ipart. Igy pl. az, hogy Magyarországon az államutak, mint értesülve vagyok, nem tesznek különbséget a között, hogy mi a gazdasági eszköz, és a gép; s egy közönséges ekét a gőzgéppel egyforma classisba sorozzák; pedig ezek nem egyformák: a gépért az egész világon többet fizetnek, mert a gépnél több a felelősség, több a fölvigyázat: az eke nem gép, hanem szerszám. Hogy ezek nálunk egy kategoriába tétettek, ennek ismét az a következése, hogy a külföldi gyárosok előnyben vannak a mi hazai gyárosainkkal szemben.

Én t. ház, nem akartam ezen tárgyhoz hosszasan szólani, csak ennyit akartam fölemliteni és ezeket akartam a t. miniszterium figyelmébe ajánlani és arra kérni, hogy az üzletrendre vonatkozó törvényjavazlatot mielőbb méltóztassék a ház elé terjeszteni.

Kautz Gyula: T. ház! Jogos nehezteléssével találkoznám talán a háznak, ha e kérdéshez hosszabb fejtegetésekkel hozzájárulni kivánnék. Nem mulaszthatom el azonban, mégis egykét észrevételt tenni. És ez az, hogy először azt hiszem, hogy a t. kormány a t. képviselőház azon egyhanguságától, melyet e tárgyban tanusitott, bátoritást, buzditást meritheteti arra, hogy az ország e részbeni ezer meg ezer bajai, kalamitásai orvoslásánál intézkedéseiben még a határozati javaslatban foglalt tételeken túl is egész határozottsággal, erélylyel s ha szükséges, kiméletlenséggel is haladjon, és járjon el. Másfelől bátor vagyok figyelmeztetni arra, hogy igazi siker a törvényhozásnak épugy, mint a kormánynak működését ez irányban csak akkor fogja koszoruzni, ha egyelőre helyesen megállapitott s egységesen concipiált terv szerint az egész országra egyaránt kiterjesztendi működését. Számtalan példát hozhatnék föl e figyelmeztetésemnek bebizonyitására, de csupán csak egyet akarok fölemliteni, melyet saját tapasztalataimból és közvetlenül nyert informatiókból meritek; ugyanis: Magyarország elsőrangu kereskedelmi városainak egyike, Győr, mely a felsődunai vidék egyetlen egy emporiális fokhelye, s összes kivitelünk legjelentékenyebb tényezője, mindekkoráig csak egyegyvágányu vasutvonal által van eddig a mi nyers termékeinkre utalt nyugattal összekötve; s igy egy vasuti társulatnak majdnem önkényére hagyva. Mily nagy calamitás ez magára Győrre, s közvetetten az egész országra: kitetszik onnan, ha figyelembe veszszük, hogy a nagytömegü szállitmanyok élénkebb forgalmi időszakokban megakadnak; az által pedig, hogy a viteldijak oly magasak, mint alig valahol még az országban: a szállitók és a kereskedők a vasutintézet hétszeres monopoliuma nyomásának vannak kitéve, — a mi, hogy a forgalmat és kereskedést türhetetlen bilincsekbe veri, s minden élénkebb fejlődést lehetetlenné teszen, — bizonyitgatni szükségtelen! Másfelől nyomja Győrt, s sok más várost hazánkban a differentiális tariffa rendszere, melyet tudom, nem lehet föltétlenül kárhoztatni, sem egyszerre megszüntetni; de a melynek káros volta kétségtelen, főleg oly országokra nézve, melyekben a helyes közgazdasági decentralisatio alapján, egyik főfeladat ipartelepeket fejleszteni, a vidéket a központ egyoldalu túlnyomosságával szemközt, — erősiteni, támogatni. A mi ért is igen-igen kivánatosnak tartom: hogy a vasuti szállitási dijrendszer kérdése mielőbb beható tanulmányozás és intézkedés tárgyává tétessék a parlamentben és a kormánynál. Szükségtelen továbbá mutogatnom azt, hogy azon szoros organikus kapcsolatnál fogva, mely a közgazdaság és kereskedelem terén a részek és vidékek között létezik, minden baj és fölakadás, a mi egy ily nagy emporiumnál mint Győr előfordul: hatásaiban az egész országban mutatkozik, s merem állitani, hogy egy oly érdeksérelem, mely Győrt közvetlenül sujtja, — e nagy fokhelynek például Alföldünkkel való szoros összefüggésénél fogva, az utóbbinak legutolsó viskójában is éreztetik, s igy minden baja egy és ugyanazon időben az ország testének egy-egy igen nagy részét is fájdalmasan keresztülrezgi. (*Helyeslés.*)

Nem egyoldalu provincialismusnak kelek tehát védelmére akkor t. ház, midőn ezeket elmondom; hanem elmondom azért, mert bensö meggyőződésem az, hogy a közgazdaság és a kereskedelmi forgalom terén minden valóban jogos és nagy vidéki érdek egyszersmind országos érdek is; (*Helyeslés*) elmondom, mert erős meggyő-

Digitized by Google

zódésem, hogy mikor az ország központját, mikor az ország szemefényét Buda-Pestet erősitjük: egyidejüleg oda is kell hatni intézkedéseinkben, hogy a vidék a provincia is erősittessék, mert csak ez által fogjuk az ország központját is valóban szilárditani; (*Helyeslés.*) elmondom végül azért, mert meggyőződésem t. ház, hogy mindazon intézkedéseken, melyekkel az ország ezen sanyaru kalamitásainak elháritására hatni akarunk: csak akkor lesz igazi áldás, ha egyidejüleg a kormány egyforma igazságossággal, egyforma gonddal, egyforma szeretettel fogja figyelmét a provinciára annak érdekeire, panaszai és kivánalmaira is kiterjeszteni. Egyébiránt elfogadom teljes készséggel és egész terjedelmében Wahrmann képviselőtársam határozati inditványát. (*Helyeslés jobb felől.*)

Jámbor Pál jegyző: Jókay Mór! (*Halljuk! halljuk!*)

Jókay Mór: T. ház! Legfőbb bajunknak tartom én azt, hogy mi még mindig benne vagyunk az egyezkedési procedurában. Kiegyezkedtünk már fejedelmünkkel, kiegyezkedtünk a Lajtán túli tartományokkal, és most azon veszszük észre magunkat, hogy minden egyes Lajtán tuli érdekkel, minden consortiummal, minden privilegiummal ujra meg ujra egyezkedni kell. (*Igaz! bal felől.*)

Mikor arról van szó, hogy Magyarországnak önálló pénzügye legyen: elénk állnak az osztrák bank privilegiumával, s attól nem tudunk mozdulni. Mikor arról van szó, hogy Magyarország külkereskedelmét uj lendületbe hozzuk, akkor azt mondják: hja, előttünk van a trieszti Lloyd, azt nekünk fön kell tartanunk, és ott marad fiumei vasutunk egy zsák-utczának. Midőn arról van szó, hogy a dohány-monopolium jövedelmezőbb, észszerübb alapra állittassék, illetőleg megszüntettessék, akkor azt mondják: hja, a Lajtán túlnak meg van a maga dohány-monopoliuma, az nekünk utunkban áll, nem tehetünk máskép. Mikor borkereskedésünknek uj lendületet akarunk adni: akkor utunkba állnak egy kereskedelmi szerződéssel, mely borainkat ide haza rekeszti, és nekünk megneheziti a concurrentiát a franczia borokkal. Mikor pedig vasutainkról van szó: ismét utunkban van egy privilegium, melyet régebben kapott az osztrák vasut-társaság, és igy ujra meg ujra ott kell kezdenünk, hogy hát egyezkedjünk, és miután minden egyezkedésnek az a vége, hogy hát az okosabb enged, — és miután isten és ember tudja, hogy mi vagyunk az okosabbak, (*Élénk derültség.*) természetesen mindig nekünk kell engednünk.

Aztán ennek a sok okosságnak azon bolond helyzet a következése, hogy bennünket az ipar és kereskedelem itt hagy. És az nagyon természetes.

A külföldi tőkepénzes, a külföldi iparos és kereskedő ide jön Pestre, azon hitben, hogy itt jó piaczot, jó közlekedési eszközöket, coulans pénzvásárt fog találni, mert hisz nekünk saját pénzügyünk, saját közlekedésügyünk, saját kereskedelmi ügyünk van. Mikor aztán ide jött, látja, hogy mindez volna, de nincs. (*Derültség.*) Mikor aztán befektette ide pénzét: akkor veszi észre, hogy mi oly mostohán vagyunk ellátva, hogy mig például ugyanazon kereskedő, ki Pesten telepedett meg, és itten alapitotta meg kereskedelmi házát, ha megvesz például 50,000 mérő gabonát, és ki akarja külföldre szállitani, az hónapokig vagy itt van a raktárakban, vagy ha megindittatott is, valahol utközben megreked, és rendeltetése helyére el nem jut mig; ha ugyanazon kereskedő Bécsben alapitotta meg házát, s onnan rendelte meg ugyanakkor ugyanazon 50,000 mérő gabonát: az szépen elmegy a maga utján, és eljut rendeltetése helyére. (*Tetszés.*) Ekkor azután nem csodálkozhatunk rajta, hogyha a külföldi kereskedő és tőkepénzes iparkodik saruit itt hagyni — és megy, ha mezitlenül is, máshova. Mert bizony a külföldi kereskedővilág nem szép szakállunkért jön ide; hanem jön azért, mert nyerni akar, és hálát adunk istennek, ha oly állapotban leszünk, hogy itt nyerni lehet.

Mindezeken segitenünk kell, és módunk is van reá, hogy segitsünk. Miért nem teszszük tehát? El fogom röviden mondani az okokat, a miket, ugy hiszem, azon t. barátaim is, a kik szinte aláirták az általunk beadott határozati javaslatot: bővebben és okadatoltabban fognak előterjeszteni.

Nemcsak az a hiányunk nekünk, hogy kereskedelmi, hogy közlekedési eszközeink elégtelenek, hogy kevés a szállitási eszköz, kevés a vaggon, nem elegendők a vágányok; hanem ami legjobban hiányzik: az az, hogy hiányzik a jóakarat. Legnagyobb bajunk az, hogy egy félreértett érdek miatt Pest és Bécs pénz-világai között még folyvást azon rivalizálás akar fönállani, amely fönállott Róma és Karthágó között, hogy az egyiknek el kellett pusztulnia azért, hogy a másik fönmaradhasson. Erre mutat mindazon intézkedés, melyet a bécsi pénzkörök létesitenek. Pedig Bécsnek és Pestnek nincs azon helyzete, a mely volt Rómának és Karthágónak; mert azok nem a világ-kereskedelem fölött czivakodnak. Ezeknek egy egymásra utalt, egymástól függő, egymásnak jólétére reá kényszeritett közös kereskedésük van. Ha Pest elbukik: Bécs is elbukik, és igy megforditva is. Minekünk egymást

Digitized by Google

protegálni, egymás érdekeit összeegyeztetni szükséges.

Ezért én a magyar közlekedési és kereskedelmi minisztertől azt kivánom: hogy e tekintetben ne ügyvéde, ne birája; hanem minisztere legyen Magyarországnak, s birja, mint miniszter előteremteni azon eszközöket, melyek a magyar kereskedelem előmozditására szolgálnak.

A legelső, a mire szükségünk van: egy czélszerü vasuti törvény; a második pedig, mi szintén elő van hozva határozati javaslatunkban: egy vasuti ügyrend. De én még ehez hozzá ragasztom azt, hogy ezen vasuti ügyrendhez a magyar közlekedési miniszter szigoruan mellékelje azt, hogy valóságos magyar ügykezelés jöjjön be a magyar állami vasutaknál. Én nem tartozom azok közé, kik mindent ki akarnak zárni Magyarországból: a mi nem magyar; nem is vagyok én Sprachmeister, ki reá akarja kényszeriteni a magyar nyelvet azokra, kiknek arra semmi szükségük nincs; hanem igenis óhajtom, hogy azon külföldi kapitális, melyet a külföld szellem dolgában ad: szivesen legyen itt üdvözölve; megkivánom, hogy azon külföldi, a ki Magyarország érdekei után akar élni, ezen érdekek hü szolgája és képviselője is legyen. Mert nem óhajtom azt, hogy Magyarország mintegy Indiája legyen a kültartományoknak, a hova az emberek elmennek pénzt szerezni, és ha megszerezték: ott hagyják azt. Vasutainknál a legtöbb helyen azt tapasztaljuk, hogy az illető vállalkozó csak azért imádkozik, hogy tarts meg isten mindent jó állapotban, mig itt vagyok; ha azután összedül is a kártyaház, miután a pénzt megkapta, ő elmenekül innen. De ha a magyar ügyrend, magyar ügykezelés fog behozatni: akkor kényszeritve lesznek az illető társulatok hazafiak lenni saját érdekükben és jóvoltukért.

Nagyon jól tudják a miniszteriumnál levők, hogy e tekintetben mennyi mulasztás történik; vannak vasut-társulati igazgatóságok hazánkban, melyek rendszeresen kiküszöbölnek minden magyar elemet maguk közül; melyeknél nemcsak a főhivatalokra, de praxisra sem lehet magyar embernek beállani. Tudom és utalni merek rá, hogy vannak társulatok, melyeknél 20 számra utasitják el a fiatal mérnököket, kik ottan nem fizetésért, hanem csak praxisért folyamodnak. Ezen segiteni azért kell, hogy evidentiában legyen tartva a vasutak kezelése, az azokban történő számos visszaélés, de melyekről senkinek sincsen érdekében a magyar közönséget és a magyar miniszteriumot felvilágositani, csupán azoknak, kik ottan mint honfiak is működnek.

Egy pontja az átalunk beadott határozati javaslatnak inditványba teszi a második vágányoknak lerakását a czegléd-pesti és vácz-marcheggi vonalokon.

Nagy baj, — elismerem — hogy ez iránt világosan nincsen az illető privilegiumban kitüzve semmi pont; de miután benne foglaltatik azon privilegiumban mégis az, hogy azon társulatok a növekedő közlekedésnek megfelelni tartoznak, ugy hiszem, ez iránt könnyü lesz segitenie a miniszteriumnak.

Aztán szükséges a vasutakra nézve a felelősség megállapitása. Ez mélyebb megfontolást és kidolgozottabb részletezést fog kivánni, mint én itt kevés szóval előterjeszthetném. De mindenesetre megemliteni kivántam ezt is, és kérem a t. házat, hogy ez iránt sürgös intézkedést létrehozni méltóztassék. Könyörgök a t. háznak, nehogy valamikép egy enquetet ne küldjön ki e tárgyban. Előttünk van példája a bankenquetenek, mely ezelőtt 15 hónappal küldetett ki. Én olvastam Martin Conchiliájának 140 kötetét, de mondhatom, hogy ennél lustább csigát nem fedeztem föl. (*Hosszantartó derültség.*) Hozzon a t. ház kathegorikus határozatot az iránt, hogy a miniszter ur terjeszsze be az általunk kivánt törvényjavaslatot és a ház határozzon e tárgyban minél előbb. Ha pedig törvénynyé lesz, kérni fogom a t. miniszter urat, hogy járjon el annak foganatositásában azon nála oly annyira elismert és magasztalt erély teljes képességével, és ne ügyeljen azon hangokra, melyek bizonyos káka-erdőből kigyót-békát fognak ellene kiabálni. (*Helyeslés.*) Nagyon jól tudjuk mindannyian, hogy az önzésnek sokféle rangfokozata van, és meg fog történni, előre is mondhatom, a t. miniszter uron az, hogy oly oldalról, honnan nem is várta: fog megtámadásokra számithatni. De viszont legyen meggyőződve a t. miniszter ur arról, hogy ezen oldalról, hol közjogi és elvbeli ellenfelei ülnek, ezen eljárásánál csak pártolókkal, szives barátokkal és elismeréssel fog találkozni. (*Helyeslés.*)

Csernátony Lajos: T. ház! Azok után, miket az előttem szóló képviselő urak elmondtak, bátor vagyok, — mert kötelességemnek tartom, — a ház tudomására juttatni bizonyos okmányokat, melyek nekem átadattak épen a végett, hogy a háznak tudomására juttassam. (*Halljuk!*) A részletes elősorolással a ház figyelmét én fárasztani nem fogom, mert nagyon számosak.

Állitásaim okadatolva vannak feladási vevényekkel, és mindazon iratokkal, melyek szükségesek, hogy teljes hitelőket kimutathassam. Ezen okmányok egy része oly forgalmi dolgokra vonatkozik, melyekre nézve magától az igen t. miniszter urtól is hallottuk, hogy Magyarországon a feladott áru, gabona, vagy egyébb

Digitized by Google

szállitmány 35 napnál tovább nem hevert a vasutnál.

Bátor vagyok a végre csak egynehány adatot a kimutatásból elmondani.

Részletesen elő vannak sorolva a következő állomások: Tisza-Lucz-Királytelek, Nagy-Kikinda Gyoma, Mező-Tur, Fegyvernek, Királytelek és ezeken kivül még 3—8 feladás van; mik utólagosan adattak át nekem, és mindezen feladások, — nem ereszkedem az apróbb részletekbe, mert csak fárasztanám vele a t. ház türelmét, hanem a miniszter urnak rendelkezésére állnak, — melyek Pestre voltak szánva, az illető állomásokon 57, 50, 48 és 45 napig hevertek, vagyis ezek közül mindegyik több ideig hevert, mint a melyet a miniszter ur maximumnak mondott.

Itt van például még egy kimutatás, amely szerint a következő mennyiségek adattak föl: u. m. 148 zsák rozs, 5 föladás Nyiregyházán Heilbronnba 1870 november 19-én adatott föl, és még mai napig is a föladási helyen hevernek, mindamellett, hogy a közlekedés Heilbronnba nem volt fölfüggesztve.

A másik kimutatás szerint 148 mázsa rozs Nyiregyházáról Manheimba november 5-ikén adatott föl, és ez még mai napig is a föladás helyén van.

Továbbá Kecskeméten január 25-ikén adatott föl egy Pestre szállitandó küldemény, és még mai napig sem érkezett meg: tehát 36 napig van már uton, vagy ugy látszik, nem uton, hanem ott a hol föladatott.

Vannak ezeken kivül adataim, a melyek a külföldi forgalomra vonatkoznak. Ugyanazon vonalokról, a melyeken mi ki nem tudunk küldeni: van egy pár adat kezem közt annak bebizonyitására, hogy a külföldről tudnak hozzánk beküldeni. Itt van pl. egy kimutatás három küldeményről, a melyek Poroszországban Auschwitzban adattak föl és 7, 8, 13, nap alatt jöttek meg Pestre. Itt van továbbá egy kimutatás 4 szállitmányról, a melyek Poroszországból részint Czernitz, részint Ornierinből 4 és 5 nap alatt Pestre jöttek. Poroszországból tehát lehet 4, 5, nap alatt Pestre szállitani; holott ha mi akarunk kiszállitani, nem 4, 5, de 14, 15 nap alatt sem, sőt egyátalában nem lehetséges. Itt vannak továbbá a déli vaspálya állomásai Budától Kanizsáig, hol november 15-ke óta hevernek gabona küldemények, a melyek Romanshornba intéztettek. Romanshornnál az összeköttetés a háboru alatt csak igen ritkán, és csak pár napig volt fölfüggesztve mind, a mellett a gabona nem megy. Megjegyzendő, hogy itt nem ér semmit azon kifogás, hogy a vaggonokat nem tudták megkapni, mert azokat kün tartották: mivel a waggonok rendesen visszaküldettek.

A dolognak másik oldalára vonatkozólag ismét egy adatot hozok föl. Poroszországból szenet kellett hozatni, mert magyarországi szénhez nem lehetet pontosan és a kellő mennyiségben jutni. Méltóztassanak meghallgatni, mi ennek az eredménye. A porosz szénnek vámmázsája 81-kr. és az ittenihez a következő viszonyban áll. Száz vámmázsa porosz szén 81 frt, ha salgo-tarjáni szénhez lehetett volna jutni, ennek 112 bécsi mázsája pr. 42 kr 47 frt 4 kr. A különbség tehát minden száz mázsa porosz szénnél 33 frt 96 kr. Már most tessék meggondolni azt, hogy a nagyobb üzletek, melyek szenet fogyasztanak, naponkint, középszámitás szerint, 250 mázsát fogyasztanak el, s ebből kitünik, hogy azért, mert az itthoni szénhez sem kellő pontossággal, sem kellő mennyiségben nem juthatnak, a nappali fütésre többet kénytelenek költeni 84 frt 9 krral, és hogy ezt mind a termelők, mind a fogyasztók, a társadalomnak minden osztálya a palotától a kunyhóig megérzi: ezt nem kell bővebben fejtegetnem.

Én, t. ház, legkevésbé sem követelem magamnak azon tudományt, melylyel nem birok, azon képességet, melyhez igénynyel nem birok: következőleg ezen tárgy bővebb fejtegetésébe, mélyebb szakismeret nélkül bocsátkozni nem akarok; hanem azon adatokat, melyek rám bizattak, kötelességemnek tartottam a ház tudomására juttatni. Még csak egypár szót vagyok bátor mondani, t. ház. Angliában egykor igen gyakoriakká váltak a vasuti szerencsétlenségek, szót emelt a sajtó, szót emelt a ház, közbejöttek a birósógok; — mert ott beavatkoznak a birósógok az egyéni sérelem és jog védelmére; — de mindez nem használt semmit, a vasuttársulatok roppant hatalommal birtak s nem akartak semmiképen segiteni a dolgon, még az emberi élet biztositására sem, a mennyiben az tőlők függött s csak ugy könnyedén vették a dolgot. Ekkor mondá Angliának egyik nagy embere azon halhatatlanná vált élczet, hogy mindaddig nem lesz segitve a dolgon, mig a locomotiv elé nem kötnek egy püspökőt, vagy egy vasuti igazgatót. *(Derültség.)* Akkor majd nem lesz többé szerencsétlenség. Ott kitalálták végre a módját, mi módon lehet a bajon segiteni.

En, megvallom, nem tudom, hogy nálunk ennek megfelelőleg miféle módon lehetne e bajon segiteni. Föl kell-e találni valakit, a ki áldozatul essék, talán valami Iphigeniát, tán magát a miniszter urat, *(Derültség.)* hogy megengeszteljük azon ellenséges szeleket, melyek a forgalmat akadályozzák; hanem mindenesetre nagyon kérjük a t. miniszter urat, kinek jóakaratát mindnyájan elismerjük és kinek tiszta kezéről nagyon meg vagyunk győződve, *(Helyeslés.)* és

Digitized by Google

épen azért becsüljük azon miniszteri székben, a hol van, miért sokan ellenségei: *(Éljenzés.)* igen kérjük, legyen necsak buzgó, necsak tiszta kezü, hanem erőskezü is; mert ha ez uton azon erőt gyakorolni akarja, melylyel bir: akkor mindenesetre meg fognak szünni azon botrányos akadályok, melyek a nemzet fölvirágzását akadályozzák. *(Helyeslés.)*

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! Nem akarok ezuttal azokra válaszolni, melyek a határozati javaslat tárgyalása folytán a szónokok egyike vagy másika által fölhozattak, de némely megjegyzést kénytelen vagyok tenni, és pedig rögtön azokra, miket az előttem szólott t. képviselő ur fölhozott. A kormánynak, hogy a forgalom állapotáról tudomása legyen, több közeg áll rendelkezésére. Ha a t. képviselő ur emlékezni méltóztatik multkori nyilatkozatomra, magam is hangsulyoztam azt, hogy, ha értesüléseim alaposak, akkor a magyarországi forgalomnak azon tekintetben nincs fönakadása, hogy bizonyos áruk Magyarországon 4—5 héten túl szünetelnének. Ilyen értesülésem volt nekem, és ezt ismétlem ma is.

Hogyha azon közegek, melyekkel rendelkezünk, mégis nem elégségesek: minden félnek szabadságában áll, s a kormány is nem egyszer hozta a közönség emlékezetébe, hogy az illető állomásokon, mint a miniszterium közvetlen közegeinél a vasuti főfelügyelőségnél orvoslást keressen. Méltóztassék már most, t. ház, mérlegelni azon felelősséget, mely a minisztert e tekintetben megilleti és megillethetni. Az illető állomásokon panaszkönyvek vannak letéve a felek számára. Rendesen igen silány és tekintetet alig érdemlő dolgok szoktak e panaszkönyvbe bevezettetni. Igyekezünk ezeken is azonnal segiteni, de mégis a miniszteriumnak egy vagy más fontosabb panasz más utakon is jut tudomására, és ha ily esetben az illetőhöz azon kérdés intéztetik, hiszen uram, ottan van a panaszkönyv s ott van a folyamodás utja, mért nem juttatja ezt ezen uton azon közegnek tudomására, mely, mint legfőbb forum, képes orvoslást szerezni? akkor az a válasz: nem akarjuk magunkat azon urakkal, t. i. az állomásfőnökkel, bajba keverni. Micsoda eljárás ez, miként áll a közlekedési miniszter felelőssége: ha valakinek saját maga érdekében nincs annyi bátorsága, s a közönség érdekében nincs annyi ügyszeretete, hogy a doldot földeriteni akarja? Micsoda bátorság az, mely egy állomásfőnök haragjától fél, hanem sujt másokat, kik talán nem hibásak, meglehet magát a minisztert, ki utoljára is erejének gyengeségében nem tehet arról, hogy nem mindentudó.

Én, t. ház, épen a legközelebbi panaszok folytán, előterjesztettem magamnak azt: mennyi azon panaszok száma, melyek tulajdonképen akár egyenesen a miniszteriumhoz, akár pedig a főfölügyelőséghez e tekintetben benyujtattak. És bemutatom a t. képviselőháznak, hogy 1869. óta — és igy két év leforgása alatt — az összes panasz, mely a fölügyelőséghez s a miniszteriumhoz e tekintetben beterjesztetett: 19.

Ezek után visszatérve arra, mit a t. képviselő ur ezen egyes bajokra nézve mondott, készségemet nyilvánitom arra nézve, hogy méltóztassék nekem ezen ügydarabokat átadni, azokat egyenkint meg fogom vizsgálni, és orvoslást és elégtételt szerzek. De egyet bátor vagyok megjegyezni ugy a képviselő urnak, mint mindenkinek, ki specialiter e tárgy iránt érdeklődik: ne méltóztassék azon nyugodtsággal fogadni e panaszokat, melyek hozzá nyujtatnak, mintha ezek egészen alaposak lennének. Azóta, mióta a kérdések szóba hozattak, több panasz érkezett hozzám, melyeket azonnal megvizsgáltattam. S mi volt a következés? Az, hogy midőn az illető közegek megjelentek, részint elintéztetett a dolog régebben, részint legalább ugy, hogy mikor az illető küldöttje a miniszternek személyesen megjelent, maga azon kereskedőnek kezelő ügynöke, ki a panaszt benyujtotta, azt mondta: Uraim, itt panasznak helye nincs, a dolog el van intézve, alkalmasint főnököm tévedett a dologban.

Ezt csak átalánosságban akartam fölhozni. Méltóztassék a képviselő ur mentségül elfogadni azt, hogy ily egyes panaszokra, természetesen a legkisebb részletekig, én kielégitő választ nem adhatok; azonban igyekezni fogok ez iránt adatokat szerezni, és akkor az illetőktől talán magánuton is értesülést fog venni, mennyiben igyekezett a közlekedési miniszterium ezen panaszokon segiteni.

Ez az, amit magára a t. előttem szóló nyilatkozatára fölhozni akartam. Különben pedig, ami az átalános discussiónál fölhozatott — jelesen mindazokra, mik a tariffa-kérdésre vonatkozólag itt fölhozattak, talán később, midőn az átalános vita vége felé közeledik: meg fogom tenni észrevételeimet. *(Helyeslés.)*

Mátyus Arisztid: Nem emeltem volna szót, ha másodszor nem hallottam volna az igen t. miniszter urtól épen e házban azon elvet hangoztatni, hogy nagyrészben annak oka, hogy a fölsorolt közlekedési akadályok kellő időben és gyorsabban, mint az tettleg történt, nem orvosoltatnak: az, hogy az illető felek, a kereskedő, kinek érdekei sértve vannak, kellő időben vagy átalában panaszt nem emel.

Nem akarok vitát fölidézni, t. ház; hanem nem hallgathatom el a fölötti csodálkozásomat,

Digitized by Google

hogy kormánykörökben ez a fogalom uralkodik, és hogy ebből kiindulva, az igen t. miniszter ur azt hiszi, hogy eleget tett kötelességének, midőn a beadott panaszok és azoknak mennyisége után gondolja egyedül orvosolhatni a közlekedési akadályokat. Én ezen utat tökéletesen eltévesztettnek találom, és azt vagyok bátor az igen t. miniszter ur kegyes figyelmébe ajánlani, hogy a kereskedővilággal szemben ne méltóztassék oly álláspontot elfoglalni, mint aminőt elfoglalhat a biró az igazságot kereső felekkel szemben, vagy elfoglalhat bármely más miniszter is közigazgatási kérdésben oly felekkel szemben, kik esetről esetre, valamely közigazgatási tény tekintetében keresnek nála orvoslást.

A kereskedőnek egy fő maximája van, és ez az időgazdálkodás, és minden az idő helyes és gyors fölhasználásától függ. A kereskedő soha, semmi körülmények közt, ezen orvosláshoz nyulni nem fog. Ezt anélkül, hogy kereskedő volnék, bátran merem állitani; nemcsak azért, mert az adott körülmények közt — és ezt tapasztalás és tények is igazolják — hogy a kereskedő e részbeni föltevése nem alaptalan, nem remél orvoslást; de azért sem, mert az orvoslás, még ha a t. miniszter ur fölfogása szerint gyors is, a kereskedő érdekeihez mérten igen lassu.

A kereskedő nem vehet magának fáradságot arra, hogy a miniszteri bureaukat keresse föl, hogy ő egy szállitmány érdekében, melyet nála talán három vagy tiz ujabb szállitmány háttérbe szoritott, bárminő lépéseket tegyen, melyek neki munkát, fáradságot, időt rabolnak és pedig tegyen egyes kérdés megorvoslása tekintetében.

És a kereskedő ezen fölfogását bizonyitja azon körülmény is, hogy a panaszkönyvek üresen maradnak és legfölebb jelentéktelen, lokalis érdekü apróbb panaszok szoktak bevétetni; hanem a szállitás valódi nehézségei és az ott fölmerülő bajok a panasz könyvbe soha be nem jegyeztetnek. Ezen panaszkönyv nyitvatartása inkább a személy-közlekedés érdekében nevezhető czélszerünek, ott, a hol talán nem a kellő bánásmódban részesült valaki, vagy egyébként az illető tagok kényelmök és jogaik csorbittatnak. Czélszerü ezen panaszkönyv a tekintetben, hogy az illető utazó mindazokról mintegy jegyzőkönyvet vagy tényfölvételt eszközölhet. De a kereskedő, aki, — miként bátor voltam fölemliteni, — oly gyorsan forgatja maga kereskedelmi tőkéit, aki oly egymásután és sietve ismétli a számitásokat, egyetlen egy ügy miatt, panaszkönyv utján, nem igen hajlandó a miniszter urnál orvoslást keresni.

Én csak ezt voltam bátor megemliteni s ezt is csak azért, mert a miniszter ur másodszor fölemlitette a panaszkönyveket, azokra oly nagy sulyt fektetve, holott a kereskedelmi világ azokra teljességgel nem fektet semmi sulyt.

Ivánka Imre: T. ház! Igen sajnálom, hogy egészségem állapota miatt e vitánál annak eredetétől fogva jelen nem lehettem. Csak néhány megjegyzést vagyok bátor tenni azokra, miket ittlétem óta hallottam.

Az igen tisztelt előttem ülő barátom a vasuti igazgatóságoknak azon szemrehányást tette, hogy az egész ügykezelés németül vitetik. Erre nézve vagyok bátor őt tisztelettel meghivni irodámba, s meg fog győződhetni, hogy az üzlet főkép magyarul vitetik, (*Jókay: ez csak kivétel:*) igy van ez kisebb-nagyobb mértékben más társulatoknál is, melyek — megvagyok győződve — szintén azon vannak, hogy a magyar elemet — azóta, hogy a világ itt fordult egyet — előtérbe hozzák. Hogy ez egyszerre nem megy, az igen természetes; mert a régi társulatoknak számtalan régen szolgáló hivatalnoka van, kiket rögtön eltávolitani nem lehetne a nélkül, hogy nyugdijat ne adjanak nekik, azt pedig nem lehet követelni, hogy egy egész sereg hivatalnok egyszerre nyugdijaztassék. A törekvés, a Magyarországban levő vasutaknál a magyar ügykezelési nyelvet behozni, meggyőződésem, szerint mindenütt létezik, az ujabb társulatoknál — mire nézve példákat tudok fölhozni, — túlnyomólag már is életbe is léptetett: ez az egyik megjegyzésem.

A másik igen rövid megjegyzésem ez: a kereskedőnek igenis szándéka, hogy portékája minél előbb elszállittassék, és elfogadom Wahrmann Mór t. képviselőtársam észrevételeit és eljárását; el azt, a mit az e czélra összehivott tanácskozmányban elmondottunk volt. Az akadály sok, mely elháritandó, és melyen segiteni kell, még pedig magasabb szempontból — nem pedig ezen kicsinyességekből, hogy ez vagy ama föladvány, mikor expediáltatott, mikor nem? Ez nézetem szerint nagyon lokális kicsinyes fölfogás. Szerintem minden vasut érdeke az: minél többet szállitani és minél többet bevenni. Ez igen egyszerü dolog, ehez nem kell semmi commentár. Bevételének forrása a szállitás, tehát szállitani akar minél többet. Az akadály másutt keresendő. Hiába szállitja az egyik pálya a czikkeket, ha szállitása a másik pályán megtorlódik. Ha az „Elisabeth-Westbahn" megszünteti a forgalmat, hiába küldök valamit Romanshornba, az fönakad; hivatkozom a kereskedő urakra, hogy nem igy van-e. Ha egyszer a 70-ik train akadt fön egy végállomáson, mint p. o. Bodenbach-ban, hiába küldöm a 71. 72-ik traint; épen ugy nem megy tovább, mint amazok nem mehettek.

A mi egyébiránt a lokális panaszokat illeti,

Digitized by Google

a panaszkönyvhöz a kereskedő, vagy annak megbizottja, a ki árut szállit a vasutra, sokkal könnyebben jut, mint a közönséges utas, mert az útas érkezik, s két percz alatt tovább megy, a kereskedő, a ki árut ad föl, az illető állomáson órákig időz, s igen kényelmesen oda mehet, és beirhatja panaszát; hanem ugy van az, a mint miniszter ur mondta, hogy nem akarja elrontani a barátságot a helybeli tisztviselővel. De kérem, ez nem helyes eljárás, hogy azután neki megy az igazgatónak, a ki épen azért nézegetteti a panaszkönyvet: hogy hol van valakinek méltó panasza. Ha nekem jogos követelésem van, azt mézeskalácscsal elérni nem lehet; én követelésemet a miniszternek is kimondom, nemhogy meg ne mondanám a Stationschefnek vagy egy Magazináriusnak.

Ha a közönség méltóztatnék a szabály megtartását követelni, a mely meg van rendelve, épen a kormány által mindenütt — hogy abban a sorban történjék az expeditio, a mely sorban történt a föladás; és ha az illető, a kinek ebbeli követelése nem teljesittetik, nem restelné ez elmulasztást egyszerüen bejelenteni: akkor ezen kicsinyes bajok nagy része orvosolva lesz.

Már emlitettem: nem itt rejlik a főbaj és mindezt nem azért mondtam, mintha nem ösmerném el, hogy a kereskedőknek ne volnának temérdek méltó panaszaik. Igen is vannak nehézségek; de ezeket magasabb szempontból keresem. Egyik fő akadály, hogy nincs elégséges útunk kifelé; p. o. az, hogy az államvaspályának csak egy vágánya van, és hogy azt legnagyobb iparkodása mellett, ha akarja sem viheti mind el, a mi ide Pestre küldetik.

Ez főakadály, ezen segiteni kell. Magyarország kivitelére nem elég ezen néhány létező út, és hogyha most elkészülnek az erdélyi és éjszakkeleti, s más uj vasutak és ezek még nagyobb mennyiségü gabonakészletet fognak ide szállitani: még sokkal terhesebb lesz a baj, nagyobb a sérelem, és hiába szállitjuk Nyiregyházáról Pestre a gabonát, mikor azt telegrafirozzák innen, hogy itt a szállitási készlet föl van halmozva, már nem vihetni semmit sem tovább. Egy más főakadály, a melyen ismét segiteni kell az, hogy az uj vasutak, a melyeket a mult években concedálni méltóztatott a törvényhozás, a forgalmi eszközökre oly csekély összeget kaptak, — mint ezt a bizottságban is volt szerencsém kimondani: — hogy abból többet mint felét maguk a locomotivek emésztik föl, s igy a vaggonokra nem marad elég. Már most, ha egy egész teher árút föladok Máramaros-Szigeten valahova Franciaországba, s avval a kocsi oda megy: mikor jön az vissza? Kénytelen vagyok a kocsikat visszatartani, mert máskép otthon nem lesz elég a belforgalomra és ismét főnakadok. Ez oly dolog, a melynek orvoslására a szükség hajt.

Méltóztassék az uj vasutaknak, különösen azoknak, a melyek az ország szélén vannak, és a melyek forgalmi eszközei, a legnagyobb utat teszik s épen ezért legkésőbb fogják visszakapni azokat — méltóztassék ezeknek forgalmi eszközökre nagyobb összegeket kölcsönképen adni, avagy tőkéjöket növelni.

Másik akadály a közlekedési utak hiánya, harmadik az öszhangzó üzletrendszer hiánya. Az uj üzletrendszer készülőben van; de ezen üzletrendszer nem lehet kizárólagosan Magyarországra vonatkozó, hanem egész Európának összes vasutaira kell kiterjednie. A mi vasuti üzletrendszerünknek öszhangzásban kell lenni Európa minden államának vasuti üzletrendszerével, összehangzásban az olyas eljárásnak, mint azt a „Deutscher Eisenbahn-Verein“ müködése elérni törekszik.

Ezek voltak rövid észrevételeim, melyeket előadni kötelességemnek ismertem.

Simonyi Lajos b.: Rövid fölszólalásom egyedüli oka az, hogy megtehessem észrevételeimet azokra nézve, melyeket a közlekedési miniszter ur előadott, és a melyeket némi tekintetben t. barátom Ivánka Imre is helyeselt.

Az igen t. miniszter ur mindenekelőtt vádolta az illető kereskedőket azzal, hogy nem veszik kellőleg figyelembe a panaszkönyveket, és előbbre teszik önérdekeiket a haza érdekeinél, annak következtében, ha nehézségek merülnek föl, azokat a panaszkönyvbe nem irják be. Én részemről ezen nem csodálkozom: mert az egyes kereskedők nincsenek arra hivatva, hogy javitsák a vasuti üzlet menetét.

Én nem követelem egyes kereskedőtől azon bátorságot, mely egy katonánál, vagy más honpolgárnál kivánatos.

Azt mondani: hogy, kötelessége neki fölszólalni a visszaélések ellen, igen könnyü; de tudom azt is, hogy sok tekintetben a kereskedők jobban tartanak a magazináriustól, mint a miniszter től.

Én tehát nem fogadhatom el azt, hogy azért, mert a panaszkönyvbe nincsen beirva panasz; már azért minden jól megy.

Azon indokot sem fogadhatom el, melyet a miniszter ur fölhozott, a mellett, hogy a vasutaknak kezelése meglehetősen jó, hogy t. i. másfél év óta nincs több, mint 19 panasz benyujtva. Sokszor hogy kevés a panasz, ennek nem az az oka, hogy jól megy a dolog; hanem sok tekintetben csak azért van kevés panasz, mert orvoslást nem lehet szerezni, s azt mondják, hogy inkább nem panaszolnak: mert ugyis hiába történnék ez.

Digitized by Google

Azt hiszem, hogy mindezen visszaéléseknek eleje vétessék, egy sorrendet kell meghatároztatni, és a kormánynak kötelessége fölügyelni arra, hogy e sorrend megtartassék, hogy az illető azon esetekben, midőn összetorlódnak a szállitmányok, ne legyen kitéve zsarolásoknak.

Egyre nézve akarok még észrevételt tenni, a mit Ivánka Imre barátom mondott: hogy t. i. minden vasuttársulatnak érdekében van, hogy minél többet szállitson.

Ez relativ fogalom.

Igaz, hogy érdekében van; de sokszor a társulatnak kárával is történik, ha rövid idő alatt kénytelen sokat szállitani bizonyos időszakokban, például akkor, mikor a termények bekerülnek és a kiállitási eszközök hiányában azok föl vannak tartóztatva, mi végett sok vaggont kénytelenek tartani, melyek egy pár hónapig, t. i. a szükség tartamáig maradnak forgalomban.

Atalában a kezelésnél nagyúri bureaucratia uralkodik, e fölött kell intézkedni a miniszter urnak. Elvárjuk erélyétől, hogy nem várva be, hogy a panaszok a miniszteriumhoz följussanak, egyedül igazság- és ügyszeretetétől vezéreltetve: igyekezni fog azon, hogy a vasuti üzleti eszközök szaporittassanak.

Ezen észrevételeket akarván csak megtenni, a határozati javaslatot a tisztelt ház pártolásába ajánlom.

Elnök: A vitához szólásra többé senki fölirva nincs.

Wahrmann Mór: T. ház! Nem akartam tegnap az általam is aláirt határozati javaslatot ujolag indokolni, ma sem tettem volna, hanem csak nehány észrevételem van, miután egy más határozati javaslat nyujtatott be Vass Sámuel gr. által s erre nézve is csak annyiban van észrevételem, a mennyiben a beadott határozati javaslat csak némileg tér el a mienktől.

Egyrészről t. i. fölemliti a folyók szabályozásának kérdését is, mi nézetem szerint, nem tartozik a mostani szőnyegen levő kérdéshez. Itt csak arról van szó: hogy, a vasut épitése érdekében mi történjék. Hogy még sok a teendőnk, sok határozati javaslatnak volna még helye, hogy minden tekintetben segitsünk a forgalom hiányain: azt nem vonja bizonyosan senki kétségbe, és akkor nemcsak a folyók szabályozása, hanem a csatornák kérdése, a közutak és vicinalis utak kérdése is szőnyegre jönne. Ezen kérdéseket javaslatom keretébe nem akartam fölvenni és határozottan csak arra szoritkoztam, a mi már most könnyen és nagy költség nélkül eszközölhető; mert nem akartam olyas valamit javaslatba hozni, a mi talán nagy és nehéz áldozatokat róna az országra.

Mindaz, mi ezen határozati javaslatban proponáltatik, könnyen eszközölhető, anélkül, hogy nagy áldozatokba kerülne az országnak.

Vass Samu t. barátom határozati javaslatának második része abban áll, hogy ő tulajdonképen nem akar egyes vasuti vonalakat emliteni, és e tekintetben Kemény Gábor báró t. képviselőtársam is némileg hozzájárult nézetéhez. Itt, őszintén megvallom, nézetkülönbség van köztünk: mert én szükségesnek tartottam ezen vasuti vonalakat egyenkint megemliteni. Volt alkalmam, midőn ezen határozati javaslatot benyujtottam, azon indokokat kimeritőleg előadni, melyek okvetlenül szükségessé teszik, hogy ezen vasutvonalak minélelőbb kiépittessenek.

Emlittetett a pest-czeglédi vasut. Én nem akarom ezen vasutat most tárgyalni, mert azt gondolom, erre akkor lesz idő, midőn ezen határozati javaslat nyomán a t. kormány elő fog terjeszteni vagy egy kimeritő jelentést arról, hogy az eszközölt tanulmányozás folytán nem képes ezen vasut kiépitését ajánlani, vagy törvényjavaslatot ezen vasut kiépitéséről.

Nem akarok most a dolog érdemébe bocsátkozni, csak egy észrevételt akarok tenni arra nézve, mit Kemény Gábor báró mondott; azt t. i.: hogy, nem szabad e kérdésben csak a jelen pillanatot tekintetbevenni. Most is kitünik, hogy ámbár a pest-czeglédi vonalon két vágány van: ez nem felel meg az igényeknek. Ha tekintetbe veszszük egyuttal azt, hogy ha hazánk vasuti vonalai mind ki leszuek épitve, ott lesz idővel a keleti, az északkeleti, az erdélyi vasut, s ennek folytán sokkal több áru fog tovább szállitás végett Czegléden öszpontosulni, mint most: akkor ezen egyetlen összeköttetés Pesttel nem lesz elégséges. Annyival is inkább hibát követett el t. képviselőtársam, hogy mindig csak a gabonát tartotta szem előtt.

Más alkalommal már emlitettem, hogy a gabona Magyarországra nézve ugyan főkiviteli czikk, de nem mindig csak a kivitelt és a gabonát kell szem előtt tartani. Sokkal nagyobb fontossággal bir a belforgalom; mert ez fontos az ország vagyonosodására és fogyasztására nézve. Minél inkább vagyonosodunk, — és reményem van, hogy most, midőn ismét alkotmánynyal birunk, és hatalmunkban van mindazon intézkedéseket megtenni, melyek az anyagi jólét előmozditására szükségesek, vagyonosodásunk mindinkább emelkedni fog: — annál nagyobb lesz a forgalom az országban. Ezt előre figyelembe kell venni, nehogy azon helyzetbe jőjjünk, hogy nehány év mulva ugyanazon bajok kerüljenek elő, melyeknek orvoslását most akarjuk.

Határozati javaslatom e tekintetben nem akar a kormányra pressiót gyakorolni.

Én ugyan nem osztozhatom Falk Miksa t.

Digitized by Google

barátom azon észrevételét, hogy lehet rövidebb, lehet hoszabb ideig tanulmányozni, és lehet végre a kormánynak azt is mondani: hogy, nem ajánlja a kiépitést. Ez nem volt szándékom ezen határozati javaslatommal; hanem ellenkezőleg az: hogy a kormány ezen kérdést tüzetesen tanulmányozza a jövő ülésszak elejéig, és akkor kimeritő jelentést terjeszszen a ház elé: vajon ezen rovatot okvetlen szükségesnek tartja-e? vajon ennek kiépitését kevés áldozattal eszközölhetőnek tartja-e, vagy nem? s épen azért van a határozati javaslatban ezen szó: „illetőleg", hogy, ha a kormány ezen vasut kiépitését eszközölni akarja. ne kelljen ismét időt fecsérelni azzal, hogy ezen jelentés alapján ujra utasittassék a kormány a törvényjavaslat beterjesztésére; hanem, ha a tanulmányozás kedvező eredményre fog vezetni, a jövő ülésszakban mindjárt a törvényjavaslatot is terjeszsze elő.

Én azért terjesztettem elő ezen határozati javaslatot, mert nagy fontosságot tulajdonitok annak és pedig két irányban: t. i. ugy az igen t. miniszter irányában, mint a vasut-társaság irányában. Meg vagyok győződve és mindenki kifejezést ad ennek, hogy a miniszter ur jóakaratában nem kételkedhetik senki, nem kételkedhetik képességében sem. A mi ellen kifogásunk lehet, az legfölebb az: hogy talán nem fejtheti ki a miniszter ur azon erélyt, melyet mi tán követelhetünk. De ez is csak azon alapul, hogy mindenekelőtt igazságos akart lenni a miniszter és senkinek jogát nem akarta sérteni; többek között a vasut-társaság jogait sem akarta sérteni és igy némi tulságos tekintettel volt a társaság iránt. Most azonban kimondtuk itt a házban, hogy ez nemcsak magánjogi kérdés, hogy a vasut-társaság viszonyaira nemcsak magánjogi tekintettel kell lennünk, s azért azt hiszem, ez eléggé fogja a miniszter urat buzditani, hogy lehető erélylyel intézkedjék. De erre talán nem is lesz szükség; mert a vasut-társaságok is ha látják hogy az egész közvélemény fölkarolta ezen ügyet, hogy a törvényhozás is magáévá tette ezen kérdést: maguk is kezdeményezni fogják azt, a mire most fölhivatnak; mert különben sincs semmi ellentét az ország és a vasuti társaságok érdekei közt, sőt azok a legszorosabb kapcsolatban állanak egymáshoz. (*Fölkiáltások balról: Elég! Jobbról: Halljuk!*)

Nézetem szerint, oda kell iparkodnia a t. kormánynak, hogy ezen viszony többé ellenséges ne legyen, s hogy az ország, a kormány és a vasut-társaságok között ezen ellenséges viszony megszünjék: mert sajnos, valamint még most is a kormánynak minden rendelete gyanusnak tartatik, s viszont a polgárnak minden szabadabb törekvése forradalminak; épen ugy állunk a vasuttársulatokkal szemközt is; mert a mint mindenre mit tesznek, csak gyanus szemmel tekintünk: ugy szintén ők is csak tartózkodva fogadják azt, mi tőlük követeltetik. Azt hiszem, hogy ha a barátságos viszony helyre fog állani, e káros állapot is meg fog szünni.

Nem kivánok én sem magyar, sem német szellemet; de csak azt kivánom, hogy ne legyen sem magyarellenes, sem németellenes szellem: hanem kivánom hogy cosmopolitikus szellem uralkodjék a vasuttársulatok ügykezelésében, és hogy felfogják, hogy ez nemcsak az ország ügye, hanem hogy európai világ-ügy. Bátor vagyok határozati javaslatomat ujolag is a t. ház figyelmébe ajánlani.

Elnök: T. ház! A beadott határozati javaslat ellen senki sem szólott; igy tehát általánosságban kimondhatom, hogy azt a ház elfogadja. (*Helyeslés.*) Némely eltérések történtek ugyan egyes pontoknál, ezeken azonban, ha a határozati javaslatot fölolvassuk, hamar keresztül eshetünk.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a határozati javaslatot.*)

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a határozati javaslatot? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Most következik Vass Sámuel gr. képviselő ur módositványa.

Bujanovics Sándor jegyző (*olvassa gr. Vass Sámuel módositványát.*)

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Nem!*) A kik elfogadják méltóztassanak fölállani. (*Egyedül gr. Vass Sámuel áll föl.*) E szerint tehát Wahrmann képviselő határozati javaslata módositás nélkül elfogadtatott.

Következik a közlekedési miniszterium költségvetésének tárgyalása.

Házmán Ferencz: A napirendhez kivánok szólani. Bátor voltam január 30-dikán több képviselőtársammal határozati javaslatot benyujtani azon kéréssel, hogy a kereskedés- és közlekedésügyi miniszterek utasittassanak, miszerint a közraktározás, nevezetesen pedig a hambárrendszernek hazánkban való meghonositása iránt javaslatot terjeszszenek be. Minden reményem és bizalmam mellett, melylyel aziránt viseltetem, hogy Wahrmann t. képviselőtársam és barátom inditványának eredménye üdvös lesz, mégis azt hiszem, hogy annak kiegészitése és a bajok gyökeres orvoslása csak ezen rendszertől várható.

Bátor vagyok tehát a t. házat fölkérni: méltóztassék ezen ügyet napirendre kitüzni, akkorra, mikor ezen költségvetés tárgyalása be fog fejeztetni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Tehát ezen határozati javaslat a köz-

Digitized by Google

lekedési miniszterium költségvetése után fog tárgyaltatni.

Széll Kálman jegyző *(olvassa a közmunka és közlekedési miniszterium 1871. költségvetésének első czimét: Rendes szükséglet.)*

Pulszky Ferencz előadó: Az 1870. évi XI. törvényczikk a közmunka és közlekedési miniszterium rendes költségvetését . . . . 4.091.863 frtban állapitotta meg; mig az 1871. évi előirányzat tesz. . . . 5.158.610 frtot.

E szerint a kivánt többlet . 1.066.747 frt.

Az egyes czimek alatt 1870-re megajánlott, és ugyanazon czimek alatt 1871-re kivánt összegek között a különbözet következő:

a központi igazgatásnál . .	90,233	fttal több
az államépitészeti hivataloknál	19,735	„ „
az utfőntartásnál	993,197	„ „
a vizépitésnél	41,777	„ keveseb
a nyugdijaknál	5,359	„ több

Összesen 1.108.524 frttal t. és 41,777 frttal kev. vagyis valóságos többlet 1.066,747 frt.

Az 1871. évi előirányzatban azonban 81,580 frtig terjedő fedezet van fölhozva, mig az 1870. évi megállapitott költségvetésben semmi fedezet nem fordult elő.

Simonyi Ernő: T. ház! A közmunka és közlekedési miniszterium budgetjének tárgyalásánál, midőn nekünk tulajdonképen a miniszteriumnak mult évben követett eljárása fölött birálatot kellene mondani, én részemről nem hagyhatom figyelmen kivül azt, hogy a közmunkák létrehozása oly tárgy, mely időt igényel, melynek eredményei csak később mutatják magukat jóknak vagy roszaknak. Ezt azért emlitem föl, mert, mint a t. ház tudja, a közlekedési miniszter ur, ki a parlamentális szokás szerint egyedül felelős előttünk azért, a mi történik, csak a mult év majdnem közepén vette át a miniszteriumot, átvette előnyeivel és hiányaival, kész vagy készületlen munkáival. Hogy mindezekért őt felelőssé tenni nem lehet, azt igen szivesen elismerem. De midőn mégis hiányok merülnek föl: azokat azért, mert a miniszter változott, ugy hiszem megbirálni mégis kötelességeink közé tartozik.

Én t. ház, a közlekedési miniszterium budgetjét főleg 4 fejezetből állónak látom. Egyik a központi igazgatás, a másik az utak épitése, a 3-ik a vizimunka, a 4-ik végre a vasutak. Nehány átalános észrevételt fogok tenni, ezen 4 szakaszra.

Nem akarok a részletekbe bocsátkozni, mert hisz azokra akkor fog az idő rákerülni, midőn a részletes tárgyalásba bocsátkozunk. De nehány átalános észrevételt különösen ott akarok tenni, hol a miniszteri indokolásban kifejtett nézeteket és elveket nem osztom. Igy p. o. a központi igazgatásnál a miniszter ur annak tulajdonitja a személyzet szaporitását, mert mint mondja, más államokban sok oly kormányzati teendő, mely más államokban a kifejlett institutiók és az összhangzás folytán a miniszterium működési körén kivül esik, nálunk a miniszterium teendői közé tartozik. Ez igaz; de, hogyha nálunk a miniszterium körébe esnek az ily teendők: akkor egyedül a miniszterium az oka; mert a miniszterium szeret mindenbe avatkozni, mindenfelé gyámkodni és atyáskodni. Bizzék a miniszterium az ország lakosságának saját tehetségében és higye el, sokkal kevesebb teendője lesz, és könnyebben és kevesebb apparátussal fogja intézhetni működését. Csak a multkor emlitette itt föl miniszter ur, hogy ha valamely kereskedőnek szállitmánya elmarad, folyamodjék hozzá.

Igen szép a miniszter urtól, hogy készséggel fölajánlja közbenjárását; de az, nézetem szerint, nem a miniszter teendői közé tartozik. Méltóztassék oly törvényhozási intézkedéseket tenni, hogy minden egyes kereskedő, minden egyes ember, aki a vasutaknak akár hanyagsága, akár bármely más hibája által károsittatik: ezen károkért kárpótlást az illető törvényszék előtt kereshessen. *(Helyeslés bal felől.)* Ez a dolog rendje, igy történik ez más államokban is; ilyenekkel szaporitani a miniszteri teendőket, nem lehet.

De egy más pont is van ezen indokolásban, mire nézve az én nézetem egészen eltérő a miniszterium nézetétől, és ez a köztörvényhatóságoknak részvétét illeti, a közlekedési eszközök föntartásában és létrehozásában. Itt az mondatik: „1848 előtt nem volt vasut-hálózatunk, nem voltak rendszeresen föntartott utaink, nem szabályozott folyóink: és mert ennek folytán ezeknek folytonos gondozása gyakorlati szükséget nem képezett; a régi megye keretében ezen föladatnak megfelelő alkalmas szervezetek, institutiók ki nem fejlődtek.“ Ez azonban csak egy részben áll, a mennyire t. i. a vasutakra vonatkozik.

Készséggel elismerem azt, hogy a megye nem alkalmas vasut-épitésre, de a közutak épitésére nálunk, már az előzménynél fogva, természetszerüleg a megye volt hivatva, és az nagy hiba volt t. ház, a kormány részéről, midőn ezt egészen elvonta a megyétől. Most a megye, — természetesen azon oknál fogva, mert nincs módja, nincs reá költsége, — parallizálva van e tekintetben; de még ezen parallizált állapotban is méltóztassék megnézni az eredményt. A megyék körülbelül 2000 mértföld közutat tartanak fön, a

Digitized by Google

kormány körülbelül 712-őt, a kormány a megyéket ezen 2000 mértföld ut föntartására segélyezi 200,000 frttal, tehát ad nekik mértföldenkint 100 forintot. Igaz, hogy a közmunkák szintén az ő rendelkezésök alá esnek. De az, hogy a közmunkákra a miniszterium mily értéket fektet: kitetszik a miniszteriumnak jelentéseiből, a melyekben ugy most, mint a multban, a közmunkák hasznavehetetlensége hangsulyoztatik. Ha tehát a közmunka oly hasznavehetetlen: akkor a miniszterium nem várhatja, hogy a megyék azon közmunkákkal nagy dolgokat teremtsenek elő, segélyezést pedig csak 100 frtot kapnak mértföldenkint. Ellenben a kormány föntart 712 mértföldet, és kap rá 3.955,000 frtot, vagyis mértföldenkint 5555 frtot; tehát egy mértföldre költ annyit, mennyit a megyék 777 mértföldre költenek. Ha ezen nagy aránytalanság áll és a megyei utak mégis jó állapotban vannak, — nem minden megyében ugyan, mert vannak oly megyék, melyek utjai az államutakkal versenyeznek s vannak megyék, hol az utak elhanyagolt állapotban vannak, valamint államutak is vannak, elhanyagolt rosz állapotban, mert hisz az administratiotól függ minden; hol jó hivatalnokok állanak az ügyek élén, ott minden jól megy, de átalában véve — ha 200,000 frttal 2000 mértföldnyi közutat kell a megyéknek föntartani, ezzel is még azon stadiumban is, melyben a megyék vannak, megmutatták, hogy Magyarországban természetszerüleg ők voltak hivatva a közutakat föntartani.

Egyébiránt a közutakról később kivánok szólani, most a központi igazgatásról kivánván nehány szót mondani, azt találom, hogy a központi igazgatás szükséglete két okból szaporittatik, nagyobbittatik. Először: némely hivatalnokoknak szaporitása, és másodszor: a fizetések fölemelése által.

Én nem vagyok azon állapotban, hogy egész biztossággal elmondhassam azt, hogy a közlekedési miniszterium személyzete átalában ugy el van-e látva, hogy annak több erőre szüksége nincs; ezt nekünk átalában igen nehéz mondanunk; — hanem abból, a mi átalánosságban tudva van, megvallom, hogy egy miniszteri tanácsos szükségét átalában nem látom.

Én azt hiszem, és megengedem, hogy más miniszteri tanácsosra van szükség, de hogy egy második miniszteri tanácsosra szükség van, szükség volna, ezt nem értem. *(Derültség.)* Méltóztassanak a hivatalnokok teendőit egyszerüsiteni, ne méltóztassanak megengedni, hogy 2—3 foglalkozása legyen egynek. Nem tudom, ugy van-e most is, de a mult évben megvolt az, s tétetett is itt észrevétel, de tökéletesen elhangzott: mondom, nem tudom, ugyvan-e most, hogy egy miniszteri tanácsos kineveztetett külön fizetéssel vasuti kormánybiztosnak. Miután egy embernek, mint a mult alkalommal is mondám, 24 óránál nincs több ideje, még ha miniszteri tanácsos is: lehetetlen, hogy két dolgot végezzen s vagy az egyiket, vagy a másikat el kell hanyagolnia. A hivatalok ezen cumulatioját méltóztassék megszüntetni, *(Helyeslés a szélső bal felől.)* és bizonynyal sokkal több erővel fognak rendelkezni, mint most. *(Helyeslés a szélső bal felől.)*

Én a fizetések szaporitására vonatkozólag nézetemet már kifejeztem azelőtt, s nem akarom most ismételni; amit azonban megjegyzek: az, hogy közlekedési miniszteriumunknál most oly emberekre van szükség, kikből most nem lehet annyit kapni, mint fogalmazókból, — mert most már alig van ember Magyarországon, ki magát fogalmazóságra nem tartja képesnek, de mérnökségre nem minden ember véli magát képesnek, meglevő mérnökeink pedig igen kapósak, mert azon nagy kiterjedés folytán, melyet vasuthálózatunk ily rövid idő alatt nyert, sokkal inkább igénybe vétetnek a mérnökök, mint rendes időben; ennélfogva megengedem, hogy szakférfiak előállitásában némi nehézség van, s azok szüksége előfordulhat. Ha tehát valakinek fizetését emelni kellene, bizonynyal ezen hivatalnokok fizetését kellene emelni, nem pedig azokét, kikből minden megüresedett állomásra 50—100 is ajánlkozik. *(Ugy van, a szélső bal felől.)*

Ha vajon a miniszter ur képes-e elég szakavatott mérnököt állitani, mikor szüksége van, vagy nem: azt ő maga birja legjobban megitélni, nem vagyok képes e tekintetben itéletet mondani: csak átalában reflectálok azon körülményekre, melyek az országban léteznek, s átalában véve azt tartom, hogy ha a fizetést emelni kellett volna, azt hiszem, itt kellett volna emelni, nem a fogalmazóknál és titkároknál.

Mi a közigazgatási személyzet kevesbitését s költségeinek leszállitását illeti, — mint előre bocsátottam: — ez csak az által lenne elérhető, hogy ha a miniszterium nem gyámkodik oly sokat, s nem atyáskodik annyit fölöttünk, hanem hagy egy kicsit magunkra is, hogy saját teendőinket tegyük; — ha nem centralizál, hanem decentralizál: akkor meg fogja látni a miniszter, hogy sokkal kevesebb teendője lesz, és sokkal kevesebb költséggel lesz a központi igazgatás föntartható.

Sokkal fontosabb kérdés t. ház, a közlekedési miniszteriumban a közutak kérdése. Az utak fentartására és épitésére elő van irányozva rendes szükségletként 3.955,256 frt, az utépitésekre rendkivüli szükségletképen 1.335,500 frt. Ebből a megyéknek adatik 200,000 frt. Az

Digitized by Google

elemi károkra 100,000 frt. Marad tehát 5 millió frt kerekszámban. Kérdem t. ház! ezen 5.000,000 frt kiadásnak ez évben mi az eredménye? 712 mértföld meglevő államut föntartása és 13⅜ mértföld uj ut épitése. Ilyen nagy summa pénzért bizony, ez az eredmény csekély. 1.000,000 frtból épitünk 13⅜ mértföld utat, 712 mértföld ut föntartása pedig majdnem 4, 3 millió 955 ezer frtba kerül. Megvallom, igen drágának találom ezt, drágának annálinkább, mert azon tapasztalatból, melyet magam meritettem az országban, — nem mondom az ország minden részében, hanem az ország több részében, — épen nem mondhatom, hogy ezek a drága pénzen föntartott államutak jó karban lennének. Ezért, mint előre bocsátottam, nem a miniszter urat teszem felelőssé, mert ő ezen utakat átvette, és ezeket természetesen rögtön jó karba állitani nem lehet; de merem mondani azt is — legalább egy-két példából a mit láttam, — hogy ez évben sem ugy történt a kavicsolás, mint kellett volna. Én mentem többször a mult évben az év minden szakában ugyanazon államuton. A kavicsot ott láttam mindig az ut szélén, de az uton kiteritve soha. *(Fölkiáltások: Hol van ez?)* Ha méltóztatnak kivánni, megmondom, hogy ez, amit mondtam, a tornócz-nyitrai utra vonatkozik. Sajnálattal láttam ez évben, hogy azon ut, mely 1868-ban, mikor először mentem rajta, igen szép és jó ut volt, most oly állapotban van, hogy az alapkő kün van, simára lejárta a kerék, a kavics nem állhat meg rajta. Alapjában van tehát az ut megromolva. E két és fél mértföld hosszu ut kavicsolására pedig 21 ezer frt volt megszavazva. *(Mozgás.)* Már ugy hiszem, hogy a megye 21,000 forintért 2½ mértföldnyi utat sokkal jobban lett volna képes föntartani, mint ez itt történt.

Egyébiránt t. ház, én nem osztozom a miniszteriumnak az utakra nézve az ő indokolásában kifejtett nézetében. Ezeket részben hibásaknak, részben egészen ferdéknek tartom. Igy pl. a kormány azt mondja: „a kormány egy pillanatig sem habozik annak kinyilatkoztatásában, hogy a nagyobb kereskedelmi vonalakon, melyeken még közlekedési műeszköz nem létezik, vasutakat tart létrehozandónak.“

A vasutnak feladata szerintem más, mint a kő-utnak feladata.

Minél több vasutat épitünk, annál több kő-utra lesz szükség. *(Ugy van, a szélső bal felől.)* Az tehát, hogy vasutakat épitünk, a kőutak mellőzését egyátalán nem indokolja; sőt ellenkezőleg.

De a miniszteriumban ezen nézet látszik uralkodni, mert azt mondja:

„A vasutak mellett a kőutak minden hasznos voltuk daczára, vagy el fognak hanyagoltatni, vagy épitési költségvetéseik arányában nem fognak kellőleg kihasználtatni.“

Itt tévedés van. Hisz a vasutaknak létrehozása annál több kőutnak, annál több közlekedési eszköznek, mely magához a vasuthoz vezet, létrehozását teszi szükségessé. *(Közbekiáltások jobb felől: Az indokolásban csak parallel vonalakról van szó!)* Nem parallel vonalakról van itt szó, itt átalános elvek vannak kifejtve, én azokat olvasom szóról szóra és itt átalánosságban van mondva; nem akarom a t. ház figyelmét hosszasan igénybe venni, különben fölolvasnám az egészet, de ezen egész lapon ezen egyetlen egy szó „parallel“ nincs meg. Itt átalános elvekről van szó, melyekből a miniszterium kiindulni látszik, s ezek azok, melyekre nézve a miniszteriummal egyetértésben nem vagyok.

A tapasztalás azt mutatja, hogy legalább minden mértföld vasuthoz 5 mértföld kőut épittetik. Ha ez történik, csak akkor fogja a kereskedelem hasznát venni a kiépitett vasutaknak a mint kell, és akkor fognak csak a vasutak jövedelmezőkké lenni.

Hiszen t. ház, nézzük összehasonlitva Magyarországnak kőutait, a külföld kőutaival.

Egy negyed mértföldnyi területre Belgiumban esik 2 mértföld kőut, Porosz- Franczia- és Olaszországban 2½ mértföld, Angolországban, hol aránylag legtöbb vasut van, 5 mértföld kőut minden □ mértföldre. De még a Lajtán tuli tartományokban is és Csehországban 2½, Morvaországban 2, Felső-Ausztriában 3½, Istriában 3⅜ mértföld kőut esik minden négyszög mértföld területre. Magyarországban pedig ½ mértföldnél valamivel több, t. i ⅝ mértföld, beleszámitva ide a megyei utakat; mert nemcsak az államutakról beszélek, hanem azon közel 2 ezer mértföldnyi megyei utakról is, melyeket nálunk közönségesen „országutnak“ neveznek.

Ebből méltóztatik látni, hogy azon országokban, hol a vasuti hálózat sokkal inkább van kifejlesztve, mint minálunk: a közuti hálózat szintén ki van fejlesztve; mert szükségesnek találtatatik, amennyiben egyik a másik kiegészitője. *(Ugy van! a szélső bal felől.)*

Azt mondja egyébiránt a miniszterium, hogy azért sem nagy barátja a közutak épitésének, mert a kő-, vagy vizutak előállitása egyenlő, vagy csak némileg kevésbbé költséges, mint a vasuté.

Én nem tudom, miként méltóztatnak a számadásokat megtenni; hanem azt hiszem, hogy Magyarországon könnyebb talajon épiteni vasutat nem lehetett, mint milyenen épittetett pl. az alföldi pálya: és mégis azt látjuk, hogy az

Digitized by Google

mértföldenkint 700 ezer forintba került. Már akármilyen makadámmal méltóztatnak is a közutakat építtetni: nem hiszem, hogy mértföldenkint 700 ezer forintba kerüljenek. Tehát arról, hogy a közutak közel oly sokba kerülnének, mint a vasutak, szó sem lehet. Hanem az igaz, hogy a közlekedési miniszteriumnál a közuti osztályban igen nagy lépésekkel haladnak előre a közutak építésének drágaságát illetőleg. Igy az általok 1868-ban előterjesztett kimutatásban egy mértföldnyi kőut, az ő számításuk szerint, belekerült 60 ezer frtba, mostani számításuk szerint már belekerül 80—120—125 ezer forintba.

Ezt igen soknak tartom; de igy átalánosságban és mellékesen ennek hiányát vagy orvoslását felmutatni képes nem volnék. Hanem ami mindenesetre áll, nézetem szerint az, hogy e tekintetben radikális vizsgálatra, radikalis enquetre van szükség.

Azt mondja még a miniszterium, hogy a kőut a kereskedelem mai kivánalmainak, a szállitás gyors és biztos fölvételeinek nem felel meg. Nem is arra való; nem az a hivatása. Hivatása az — miután minden ember udvarában, vagy minden helységben vasutat épiteni nem lehet, — hogy a helységekből a vasuthoz könnyitsék a szállitást. Mert hiszen méltóztatnak igen jól tudni, most vagyunk az évnek azon szakában, midőn Magyarországban a közutak rendesen és legnagyobb részben járhatlanok. Mi haszna van most a vasutnak, midőn a vasuthoz a falukból elérni nem lehet; *(Igaz! Igaz! a szélső bal felől.)* midőn azon utat, melyet nyári időben egy óra alatt meg lehet tenni, most ugyanannyi vonómarhával csaknem egy egész nap alatt meg nem lehet tenni? Mi haszna, hogy a vasutak olcsó pénzen elszállitják a gabonát, ha drága pénzen vagyok kénytelen, vagy pedig épen nem vagyok képes a gabonát a vasuthoz vitetni? Itt tehát azon nézetek, a melyek mondom, a miniszterium indokolásában az utak épitése és czéljára nézve foglaltatnak, az én nézetemtől egészen eltérők.

Egyébiránt, — miután maga a miniszterium is beismerte azt, hogy a jelen utak roszak, tehát annak bebizonyitásába bocsátkoznom nemis szükséges. Hanem a miniszierium, részben legalább, a képviselőházat és a törvényhozást okozza azáltal, azt mondván, hogy nem szavaz meg neki több pénzt. Ezen argumentuma itt több izben fölhozatott, — nem ugyan az indokolásban, hanem méltóztatott azt a miniszter ur a minap itt a házban fölhozni.

Itt már többször mondatott, hogy ez nem argumentum a miniszter részéről; a miniszternek ezzel élnie nem szabad: a miniszter jót áll érette, hogy azon költséggel, a melyet ő elfogadott, azon czélt el fogja érni, melyet a költségvetésben előirányzott. Ha tehát ez nem éretett el, annak nem a képviselőház, hanem a miniszter az oka. Miért fogadta el a költségvetést, ha kevés. *(Helyeslés bal felől.)*

De t. ház, az én panaszom nem az, hogy a miniszterium nem kért több pénzt; hanem az, hogy a miniszterium azon pénzzel, melyet elköltött: nem tartotta az utakat oly karban, mint tartotta az előbbi kormány sokkal kevesebb pénzzel. Ez az, a miből én kiindulok és ezért alaptalannak tartom azon vádat, hogy a parlament nem szavazott meg elég költséget. A kezelésben, az eljárásban van a hiba: mert az előbbi kormány sokkal kevesebb költséggel, sokkal jobb állapotban tartotta az utakat, mint a mostani. 1852-től 1867-ig bezárólag, — mert még 1867-ben ugy kezeltetett, mint az előbbi kormány vetette ki, — tehát 16 évig az állam költött az utak épitésére, kezelésére és föntartására évenkint 2 millió 61,725 frtot. Ezen pénzzel föntartott évenkint és nagyrészben kiépitett 606 mértföldet; tehát az épitésre, föntartásra és kezelésre költött mérföldenkint 3402 forintot. Most a miniszterium kér az épitésre, föntartásra és kezelésre összesen 5 millió frtot; tehát ugyanezen czélra 7000 frtot mértföldenként, tehát épen 2-szer annyit, mint a mennyit az előbbi kormány költött. De csupán a föntartásra és kezelésre 5555 frtot kiván most a miniszterium; holott az előbbi kormány 34,000 frttal teljesitette azt mértföldenkint. Tehát nem áll az, hogy az országgyülés által megszavazott pénz nem elég, mert mikor országgyülés nem volt és mikor miniszterium nem volt; kevesebb költséggel és — hivatkozom az általános tapasztalásra, — jobb karban tartattak fön az államutak, mint most föntartatnak.

A mi t. ház, az uj utak épitését illeti, azokra nézve én megvallom, hogy igen drágáknak tartom. Igen drágának tartom például, hogy az apahid-szászrégeni államutnak föntartása két mértföldje 2500 frtba kerül, drágának tartom azt is, hogy a somogyi kongó ut 90,813 frtba kerül.

Én mindezeket igen drágáknak tartom; de mondom, nem vagyok jelenleg képes kimutatni, mert módomban nincs: hogy hol van a hiány, hol van a hiba; hanem ismétlem azt, hogy bárhol legyen is a hiba: azt földeriteni kell. És erre nézve legalkalmasabbnak tartom azt, hogy az országgyülés küldjön ki egy országos enquettet, a mely ezen kérdést minden tekintetben megvizsgálja, a mely szakférfiakat meghallgasson és meghallgassa különösen azokat, a kik mostanáig oly sok mellőzésben, — hogy egyebet

Digitized by Google

ne mondjak — részesültek: meghallgassa a törvényhatóságokat. Mert méltóztassanak meghinni, hogy vannak a régi időből megyei főbirák, kik sokkal jobb utakat épitenek, mint a miniszteriumnál a legjobb mérnökök. Ezek a tudomány, a theoriából, azok a gyakorlat után indulva épitették az utakat, és az utak jó karban voltak. Meglehet, hogy ugy járhatunk ezzel is, mint a magyar honvédekkel az osztrák sereg, melyet midőn azok megvertek, azt mondták „igaz, jól harczolnak, de nem értik a hadviselést, nem harczolnak szabály szerint.“ Ugy járhatunk mondom, hogy az ilyen főbiró nem tudná ugyan megmagyarázni: hogy a hypothenusae quadratja mért egyenlő mindkét kathetus quadrátjának összegével; de azért az utat meg tudja jól épiteni. A kormány igen helyesen járna el, ha meghallgatná a megyei törvényhatóságokat, és ha meghallgatná azokat, kik kitüntek évek óta az utak csinálásában.

Még t. ház, kénytelen vagyok fölemliteni egypár szóval, amit a mult évben a ház minden oldaláról hangoztattatott, hogy a kőutak föntartása tekintetében igen sok visszaélés követtetik el.

Én t. ház, ugy vagyok meggyőződve, hogy a visszaéléseket az által, hogy itt fölhozatnak: még orvosolni nem lehet; hanem megvárom azt is, hogy, ha itt fölhozatik valamely visszaélés, annak azután utána is járjon a miniszterium, lett legyen az csekély, vagy nem, és hogy bárki visszaélést követett el, ha ezen visszaélés rá kiderül, az büntetlen maradni nem fog.

Én magam hoztam föl a mult évben két nyitramegyei helység esetét, melyek arról panaszkodtak, hogy hivatalos visszaélés követtetett el rajtok. Láttam az illető irományokat, elhoztam magammal és előadtam: hogy azon dolgok befejezése nem volt a maga módján; mert tiszti visszaélést barátságos uton nem lehet elintézni. De ezen ügyben nem történt semmi. Igen természetes, hogy, ha nem történik semmi, akkor mi hiába hozzuk föl a visszaéléseket, mert akkor azt fogják gondolni: „beszéljetek annyit, a mennyi tetszik, mi pedig teszünk a mi tetszik.“ Én tehát ismételve kérem a miniszter urat: — nem mondom, hogy ez nagyfontosságu országos ügy, de világos visszaélés, — méltóztassék azon visszaélés kideritésére egy vizsgáló bizottságot kiküldeni és annak idejében a képviselőháznak jelentést tenni.

Ami t. képviselőház, a közlekedési miniszteriumi budget 3-ik szakaszát t. i. a vizépitéseket illeti, erre nézve igen kevés megjegyzésem van. Általában én részemről sajnálattal veszem azt, hogy a miniszterium és az országgyülés eddig a csatornáknak oly kevés fontosságot tulajdonitott.

Én a csatornákat, mint közlekedési eszközöket és különösen hazánkban mint öntözési csatornákat igen nagy fontosságunak tartom. Eddig igen kevés fontosság tulajdonittatott nekik ugy a kormány, mint a képviselőház által, s ebből arra lehet következtetni, hogy e részben igen kevés történt.

Én bátor volnék a miniszter ur figyelmét fölhivni arra, miszerint Magyarországban igen sok hely van, mely alkalmas volna csatornákra, hol a szállitást olcsóbban lehetne teljesiteni; vannak helyek, hol a csatornákat a mezei gazdaságnál öntözésre lehetne fölhasználni.

A mi a részleteket illeti: lehetetlen meg nem emlitenem a Béga-csatorna esetét. (*Halljuk!*)

A Béga-csatorna, mint a t. ház méltóztatik emlékezni, kiadatott egy társaságnak.

Ezen társaság nem csináltatott rajta semmit, — ugy látszik nem volt képes a szükséges pénzt beszerezni — de a kormány kiadván a csatornát a társaságnak, szintén nem csináltatott rajta semmit, s most is csak a legszükségesebb és épen nem mellőzhető munkákat teljesitteti. Minek következése az, hogy most a csatorna helyenkint oly rosz állapotban van, hogy nyolcz helyen nagyobb mérvü helyreállitásra van okvetlen szükség a csatorna föntartásához.

Hogy a csatorna ily eljárás mellett ilyen állapotba jutott, azt természetesnek találom; de én az e körül elkövetett hibát nem rovom a miniszter ur felelősségére, mert ez ő előtte történt; hanem bátor vagyok fölvilágositásképen kérdeni azt: vajon azon társaság, mely a Béga-csatornát kibérelte, tett-e le cautiót vagy nem? mert hogy cautio nélkül bármely vállalatot engedélyezzünk: azt részemről nevetségesnek tartom.

A kinek valami engedélyt adunk, szükséges, hogy biztositékot tegyen le; mert különben ugy fogunk járni, mint a Béga-csatornával: hogy a vállalkozó nem csinálhat semmit, mert nem tudott társaságot találni, s neki nincs mit vesztenie, s a kormány is abban hagyta, mert azt gondolta, hogy a társaság csináltatja.

A vizépitéseknél ismételve emlékezetébe hozom a t. miniszter urnak még a Vág folyó szabályozását. Erre nézve mint észre-vettem, ujabb időben több törvényhatóság folyamodóképen járult a t. ház elé; mégpedig oly törvényhatóságok is, melyeket a Vág vize nem érint, mi tehát nem helyi érdeknél fogva történt, hanem történt azért: mert fölismerték annak fontosságát.

A mult évben, midőn ezen tárgy szőnyegen forgott: a t. ház 40—50 ezer forinttal többet méltóztatott emelni a miniszter ur által előirányzott összeget, épen azon tekintetből, hogy

Digitized by Google

a Vág vizének szabályozása megkezdessék vagy legalább az előmunkálatok megkezdessenek. Itt az indokolásban azt látom, hogy a Vág vizénél már megkezdettek az előmunkálatok. Tudakozódtam ezen megkezdés után, s csak azt tudom, hogy egy mérnöki hivatal állittatott föl; hanem annak fölállitása körül is bizonyos geografiai hiba követtetett el: mert a mérnök nem a Vág mellett lakik, hanem egészen távol tőle. A Vág szabályozási mérnöki hivatal Nagy-Szombatban van!

Igaz, én emlékszem rá, hogy mikor én fiatal koromban ott jártam, igen mulatságos farsang volt, s ott igen szép bálok tartattak; de hogy a Vág vizét szabályozó mérnök mit keres Nagy-Szombatban: azt fölfogni nem birom. Komáromtól Rózsahegyig Liptóban akármennyi város van, hol a mérnök ur letelepedhetett volna. Igaz, hogy talán nem oly kellemes téli lakás, mint Nagy-Szombat, hanem a Vágnál lett volna, s nem lett volna kénytelen valahányszor a Vághoz akar menni, több mértföldnyi fuvart fizetni, s azt hihetőleg az államnak fölróni.

Én óhajtanám t. ház, — ha már ezen mérnöki hivatal létezik, — először azt: hogy az a Vág vize mellett létezzék, hogy a mérnök ur lássa, hogy tanulmányozza azt; másodszor pedig ohajtanám azt: hogy az illető törvényhatóságokkal érintkezésbe tegye magát; mert vannak olyan munkálatok, melyeket a törvényhatóságok mellőzhetleneknek tartanak és bárminő áldozatokkal készek azokat végrehajtani, nem várván azt, hogy a miniszter intézkedjék. Sajnos volna, hogy ily sok pénzbe, sok fáradságba kerülő munkálatok — bele nem vágván a szabályozási tervezetbe — később hasztalanoknak bizonyulnának be. Én kivánnám, hogy a mérnöki hivatal azon hét megye egyikében, hol a Vág vize folyik: állittassék föl és hogy a törvényhatóságoknak befolyásuk legyen azokra, közölje a mérnöki hivatal az átalános terveket a törvényhatóságokkal, hogy hasztalan munka ne történjék.

Áttérek t. ház a vasutakra. A vasutakra vonatkozó megjegyzéseim kétfélék. Vannak megjegyzéseim azon vasutakra, a melyek már megvannak és vannak megjegyzéseim azon vasutakra, melyek most vannak készülőben.

A már meglevő vasutakra nézve t. ház, igen sok oldalról hallottam azon panaszt és részben magam is meggyőződtem, hogy ezen vasutak igen rosz karban levén épitve oly állapotban vétettek át, hogy azoknak járhatósága, föntarthatása a jövedelemnek igen nagy részét fölemészti.

Ezen hiányokért ismét nem a miniszter ur felelős, mert ezek az ő idejét megelőzőleg jöttek létre, az ő ideje előtt vétettek át. Felelősek tehát azok, kik az átvételt eszközölték.

Én ugy vagyok értesülve, hogy a hatvan-miskolczi vaspályán oly roszul vannak épitve az állomások, hogy igen sok helyen ujra kell azokat épiteni: hogy a kövezet, pallózat elsülyed, elvész és két-három pallózatot kell készitenie, oly rosz a talaj. Egy szóval a költségek, kiadások igen nagyok és azok az állam által viseltetnek.

Én nem tudom, de ugy hallom, hogy ezen fölül még a vállalkozó az államtól kiván egy millió forint kárpótlást. Kérdem azért a t. miniszter urat, hogy vajon a munkálatok oly hiányosan lettek-e teljesitve, és ha igen, vajon felelősségre vonta-e a mérnököket, kik ezen vasutat átvették az államtól?

Ez áll t. ház nagy részben a zákányzágrábi vasutra nézve is.

Méltóztatnak emlékezni, hogy mikor annak kiépitése és pedig előlegesen, államköltségen leendő kiépitése ajánltatott, az kidicsértetett, mint nagyon jövedelmező. Most azonban mit jövedelmez ezen vasut? Jövedelmez 204.000 frtot és felemészt évenkint 300.000 frtot, az államnak évenkinti vesztesége tehát 96.000 frt. Ezen vasutvonal is megszavaztatott és kiépittetett a mostani miniszter előtt.

De valaki felelős érte. Ha a képviselőház félrevezettetett: akárki vezette azt félre, az felelős azért. Én kivánnám tudni, hogy van-e kilátás arra, hogy ezen vasut valaha jvedelmezővé lehet? kivánnám tudni, mik voltak az okok, melyek ezen vasut kiépitésére birták a miniszteriumot? Mert amint méltóztatnak tudni, a képviselő ház nem foglalkozik, nem is foglalkozhatik a részletekkel; mert akárhányszor történt fölszólalás, a miniszterium mindig megtagadta a részletezett terveknek oly helyre való kitételét, a hol azok mindenki által megszemlélhetők volnának. Ha tehát a képviselőház, a miniszter — tehát egy felelős személy — ajánlatára megszavazta a vasutat, és ezen vasut a czélnak, melyre megszavaztatott nem felel meg: a miniszter felelős a vasutért.

Én t. ház, felvilágositást kivánnék a miniszter urtól az Erdélyben épülő keleti vasutra nézve. Ezen vasutról mely igen fontos és ugy hiszem 80 mértföldre terjed, mindenféle hirek keringenek az országban, és ezen hirek igen nyugtalanitók. Én kivánnék fölvilágositást az iránt: hogy mi igaz van ezen hirekben, mi történt és mit szándékozik a miniszter ur tenni, hogy az itt fölmerült akadályok elhárit tassanak? Midőn ezen vasut megszavaztatott, mint méltóztatnak émlékezni, már akkor fölhozatott, hogy olcsóbb ajánlatok is voltak, mint

Digitized by Google

azon engedélyeseké; kiknek kiadatott. És mégis azoknak adatatott ki. A kormány ajánlotta, hogy egyedül az fogadható el: hogy mi okból, azt nem tudom.

Mult esztendőben is kérdeztem ezt már a miniszteriumtól, szerettem volna fölvilágositást kapni az iránt, hogy miért kapták ezen vasutat a Waring testvérek, és miért nem mások, kik olcsóbb ajánlatokat tettek? Nem kaptam reá semmi fölvilágositást; reménylem azonban, hogy ezen évben szerencsésebb leszek. Ez egyébiránt a multra vonatkozik; a mire nézve azonban a miniszter urtól fölvilágositást kérni bátor vagyok, az: vajon igaz-e hogy Waring testvérek fölvettek volna az illető társulattól 2 millióval többet, mint a mennyi nekik járt az elkészitett munkáért, s most beszüntették a munkát? Ha ez igaz, van-e a kormánynak módja a társulatot kártalanitani? mert ha nem csalódom, ezen társulat az angol-magyar bank, azaz oly pénzintézet, mely itt Magyarországon létezik, és melynek pártfogást a kormány köteles adni. Szeretném tudni: igaz-e, hogy 2 millióval többet vettek föl Waring testvérek, és most vonakodnak a munkát tovább foytatni? Ha ez igy áll, van-e azon embereknek vagyonuk, hogy tőlük kárpótlás legyen kapható, vagy nem? Már az őszszel hire járt annak, hogy Waring itt levén, beszüntette a munkát, de egy milliót fizettek neki és ismét meginditotta azt. Ezek mind oly hirek, melyekről birtosat nem tudok, de nyugtalanitó hirek és minduntalan más alakban merülnek föl a közönség előtt.

Azért kérem a miniszter urat: adjon e tekintetben felvilágositást, hogy ez a ház által a közönségbe szét menvén: tudjukmeg egész biztossággal, hogy miben áll a dolog.

Bátor vagyok kérdezni a miniszter urtól még azt is, ha vajon igaz-e az, hogy ezen Váring testvérek, midőn átadták egy más társaságnak az engedélyt, kikötötték maguknak azt, hogy nem az igazgató tanács, hanem ők fogják az ellenőrző mérnököt kinevezni, vagy legalább az igazgató tanácsnak azt előterjeszteni? E szerint azon ember, ki az ellenőrzésre volna hivatva, az ő kinevezésüktől vagy ajánlatuktól volna föltételezve. Mondom, nem tudom igaz-e az, hanem ez is egyike azon hireknek, melyek ezen társaságról az átalános beszéd tárgyát képezik. Továbbá hallottam azt is, hogy Erdélyben a munkások kényszerittetnek, hogy az ő általok föllállitott vendéglőkben emészszék föl azon pénzt, melyet kapnak; tulajdonképen nem kapnak pénzt, hanem csak bizonyos jegyeket, a melyek csak az ő általok föllállitott kocsmákban fogadtatnak el pénz gyanánt; és ezen kocsmákban oly árakat szabnak, hogy a munkásnak körülbelől nem marad semmije; tehát dolgozik, de megeszi mindazt, a miért dolgozik, és hetek vagy hónapok mulva, ha elmegy, nem visz el magával semmit. Hogy a munkás mennyit fogyaszt el, hogy a kocsmáros mily árt szab: ahoz senkinek köze nincs; de hogy a munkások oly helyzetbe tétessenek, hogy kötelesek, kénytelenek legyenek egy bizonyos kocsmában étkezni, nekik nem is szabad a faluból maguknak valamit hozni, mert a társaság nem engedi: ha ez igy volna, akkor ez visszaélés, melyet orvosolni a kormánynak hatáskörében fekszik, és kötelességében áll. Tehát bátor volnék ez ügyben a miniszter urtól fölvilágositást kérni, és ha ez utóbbi állitásom bebizonyulna, kérem annak orvoslását eszközölni.

A mult évben t. ház, és harmadéve is, midőn a vasutaknak megszavazásáról volt szó, igen sokszor volt hangsulyozva, és igen nyomatékosan, hogy külföldi tőkéket hozunk be, hogy mi már annyira vittük a dolgot, hogy bankok is versenyeznek vasutainkért. Mintha bizony a bankoknak más tennivalójuk nem volna, mint nagy kamatokat nyerni azon pénzen, melynek ők csak névleg kölcsönöznek. De ha a külföldi tőkéknek eredménye az, a mi a jelen esetben: akkor megvallom, sokat nem nyertünk vele.

Van egy másik eset is, a melyre nézve szintén fölvilágositást vagyok bátor kérni a miniszter urtól, s ez az északkeleti vasut. Erre nézve is igen sok hir szárnyalt a közönség közt: nyugtalanitó hirek, és kérem a miniszter urat a nélkül, hogy a részletekbe mennék, méltóztassék azokra nézve is oly fölvilágositást adni, hogy tudjuk, miben áll a dolog.

A mi azon vasutakat illeti, melyek épitésben vannak, először is bátor vagyok a miniszter urnak figyelmét a károlyvárosi-fiumei vasutra fölhivni. Ezen vasut mibenléte e ház előtt soha tárgyalás alá nem került. Mi nem tudunk róla semmit, csak azt, hogy a miniszterium azt minden indokolás, minden magyarázat nélkül bele csusztatta egy törvényjavaslatba, kijelölvén ezt egyikének azon vasutak közül, melyekre forditandó a vasuti kölcsön a nélkül, hogy a szerződést, az engedélyokmányt valaha láttuk volna, ámbár azt világosan követeltük a mult évben. Ezt még mai napig sem ismerjük, és most sem tudunk egyebet róla, mint hogy 8 milliót kérnek rá ez idén. Én kivánom, hogy ezen vasutnak, mi módoni engedélyezése hozassék a ház elé, s az engedélyokmány czikkelyeztessék be épugy, mint a többiek. De én ezen vasutnak létrejövetelét addig, mig a kepviselőház az engedélyokmányt helyben nem hagyta: soha egyébbnek mint visszaélésnek tekinteni nem fogom, még pedig olyan visszaélésnek, hogy habár 20 esztendő mulva, de fog ezen képviselőház azon állapotba jönni, hogy azt, a ki bünös felelősségre vonja.

Digitized by Google

Itt az mondatik, hogy 1869. január 15-én tartott zárajánlati tárgyalása alapján átalány alku (Pauschal-Ueberschlag) mellett, Pongrátz testvéreknek, és a franco-magyar banknak, mint egyetemleges és az államra legkedvezőbb ajánlatot tett vállalkozóknak adatott ki 19.870,650 frtért. Megszavaztatik majdnem 20 millió frt anélkül, hogy a képviselőháznak csak legkisebb tudomása lett volna arról, hogy mi adatott ki. Mert az is, hogy ily módon adatott ki, most emlittetik meg először. Azonban ezen megemlités magában véve nem elégséges; én bővebb fölvilágositással szeretnék birni, szeretném tudni a föltételeket, szeretném látni az engedélyokmányt, a melynélfogva az kiadatott, szeretném tudni: kik voltak az ajánlkozók, mik voltak az ajánlatok, melyek között legkedvezőbb volt a Pongrátz testvérek ajánlata?

T. ház, az épitendő vasutakra nézve az előirányzatban - itt ugy látszik nekem, hogy a miniszteriumban nincsen mindenütt egyöntetüség azon hivatalokban, a melyek ugyanazon szakmákkal foglalkoznak, igy pl. a hatvan-jászberény-szolnoki vasutra előirányzott a miniszterium mint lehető költséget 3,928.848 frtot, tehát mértföldenkint 451.590 frtot; a zólyom-beszterczebányai vonalnak szintén ugyanazon miniszterium előirányoz mértföldenkint 3.486,000 frt költséget; ez tehát több mint százezer forinttal olcsóbb, holott a zólyom-beszterczei hegyi pálya és a hatvan-jászberény-szolnoki siksági pálya.

Én tehát megvallom, miután ez ugyanazon egy miniszteriumban és valószinüleg a miniszterium ugyanazon egy osztályában készült: ezt nem értem, s ha bővebben indokolva van az, képtelen vagyok fölfogni, hogy miért terveztetik a lapos földön a sikon épitett vonatnak a költsége száz ezernél többre, mint egy hegyi vidéken épült vasuté. *(Fölkiáltás: Mert az első-, ez pedig másodrendü pálya.)* Erre nézve fölvilágositást kérek, annyival inkább, mivel magamnak is alkalmam volt tapasztalni, hogy a mi nagyon szükséges egy szakminiszteriumnál, — a mérnökhivatalnál, hol ugyanazon tárgygyal foglalkoznak, a miniszteriumban nem mindig járnak el egy rendszer szerint. Erről magamnak is volt tapasztalásom.

Bátor vagyok egy tényre hivatkozni, melyet azért hozok föl, itt nyilvánosan; mert reménylem, hogy akkor többé nem fog ismétlődni, — és ez az: hogy midőn a vasuti bizottságnak két versenyző vasuti vonalra vonatkozó tervek nyujtatnak be, az egyik rajza kisebb mértékben van csinálva, mint a másiké. Igaz, hogy a számok szabatosan vannak oda téve; de ha számokat akarunk: akkor fölöslegesek a rajzok; mert a rajz azért van, hogy átalános áttekintést és fogalmat nyujtson; de ha az egyik terv százszorta nagyobb mérvben van szerkesztve, mint a masik, akkor az kellő fogalmat nem ad. Azon rajzoknak minden miniszteriumnál okvetetlenül egyöntetüeknek, egyenértéküeknek kell lennik. Ez volt az eset a Galicziába vezető eperjes-tarnovi vonallal, midőn annak tervét a vasuti bizottság elé terjesztették.

Ezeket akartam fölhozni, hozzátevén még azt is, hogy én igen óhajtanám, hogy valamint a közutakra nézve, ugy méginkább a vaspályákra nézve egy megállapitott hálózati tervezet nyujtassék be a házhoz és óhajtom, hogy egy hálózat állapittassék meg a törvényhozás által, melytől azután a törvényhozás a legnagyobb okok nélkül eltérni nem fogna; óhajtom ezt azért is, mert ugy hiszem, hogy már mindenki megelégelte — az is a ki nyert, az is: a ki vesztett mellette — hogy mellékes tekintetekből, vidéki vagy más érdekek szempontjából épittettek a vasutak. Elég vasutunk van arra nézve, hogy ezen vasuti hálózat országos szempontokból állapittassék meg, és ezen kiegészitést, nehogy ismét annyi változtatásnak szolgáljon alkalmul, országgyülésileg megállapitani és végrehajtani kivánom; mert én például nem vagyok képes átlátni, miért van szükségünk Galiczia felé három összekötő vasutra? Mit fogunk kivinni mi, és mit fognak hozzánk hozni? Én kivánnám, hogy a t. ház, mielőtt vasutak engedélyezésébe bocsátkoznék: országos szempontokból hálózati tervezetet állapitana meg, és azt a miniszterium végrehajtására bizná; én óhajtanám, hogy ezen hálózatnak, mely a közutakra, mint vasutakra és vizi munkákra kiterjedne: — megállapitásánál lehetőleg minden melléktekintet kizárassék és épen ezen szempontból óhajtom, hogy ezzel megbizandó enquéte-bizottságot hivjon össze a t. ház, melyhez elég volna a képviselőház részéről 8, a főrendiházból 4 tagot választani. Nem tudom, kivánja-e ezt a t. ház, most a költségvetés tárgyalása alkalmával, vagy annak végeztével tárgyalni. Inditványom a következő:

„Küldjön ki az országgyülés egy 12 tagból álló országos szakbizottságot a végett:

1-ör. Hogy ez egyetértőleg a közmunka s közlekedési miniszterrel, s kihallgatván bel- és külföldi kitünő szakférfiakat, és tekintettel a már meglevő vagy törvény által engedélyezett vasutakra, állam- és országutakra ugy, mint vizimunkákra és csatornákra: készitsen egy térképes kimutatást azon vas- és köutakra és vizi-munkákra nézve, melyeknek létrehozása közlekedési eszközeink hálózatának kiegészitésére, országos szempontból szükségesek.

2-or. Egyetértőleg a pénzügyminiszterrel adjon véleményt az iránt: mi módon lenne az e czélra szükséges költség fedezendő?

Digitized by Google

3-or. Megvizsgálván minden tekintetben a közlekedési eszközök létrehozásával eddig követett eljárást; adjon véleményes jelentést aziránt, minő eljárás követendő a jövőben, és minő törvényhozási intézkedések szükségeltetnek arra, hogy közlekedési eszközeink az ipar, kereskedés s forgalom igényeinek megfeleljenek?

4-er. Az országos bizottsághoz a felsőház négy, a képviselőház nyolcz tagot választ.

5-ör. A bizottság ülései nyilvánosak; ejárásáról naplót s jegyzőkönyvet vezet.

Bátor vagyok ezen határozati javaslatot a t. ház figyelmébe és elfogadásába ajánlani; megjegyezvén egyszerüen azt, hogy midőn én enquete bizottságot inditványozok, egyátalában nem a miniszterium iránti bizalmatlanságból teszem, hanem ezért, mert azt hiszem, hogy ez az egyedüli ut, melyen ezen igen nagyfontosságu és nehéz kérdés megoldható. Nagyon messze előhaladt már az idő, nem fogom a t. ház figyelmét tovább igénybe venni, bár különben még elolvasnám a miniszterium által fölhozott azon nehézségeket, melyeket egy ilyen hálózat elkészitésének létrehozásánál lát. Ha méltóztatnak nézni, az indokok 16—17 lapját: látni fogják, hogy a miniszterium ezt fontos és nehéz kérdésnek tekinti. Én meghiszem, hogy a miniszternek sok nehézséggel kell küzdenie, s ez esetben az executiva kevesebb eszközzel rendelkezik a hálózat elkészitésére, mint a törvényhozás.

Én tehát nem a miniszter iránti bizalmatlanságból, hanem egyedül czélszerüségből, — mert azt hiszem, hogy ezen nehéz és fontos kérdés máskép megoldva soha nem lesz, — kivánom, hogy ezen hálózat megállapittassék, és mikor megállapittatott, különösen a közuti hálózat a törvényhatóságokkal közöltessék: mert csak azok meghallgatása után óhajtanám ezt én véglegesen megállapittatni és törvénybe igtattatni.

Elnök: Holnap folytattatik a tárgyalás, a reggel 9 órakor tartandó ülésben.

Az ülés végződik d. u. 2¼ órakor.

---

300. országos ülés

1871. márczius 3-dikán

Somssich Pál, utóbb Bittó István elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. Zsámbokréthy József interpellálja a kormányt a Vágh folyó kiöntése tárgyában, melynek egy részére azonnal válasz adatik. Lázár Ádám megujitja interpellatióját 1-ször az erdélyi mezei rendőrség, 2-szor a maros-vásárhelyi várkastély és lőportorony, 3-or Janó Juliánna folyamodványa tárgyában. A közlekedési miniszterium költségvetésének általános tárgyalása befejeztetvén, részletes tárgyalása elkezdetik és tovább foly.

A kormány részéről jelen vannak: Horvát Boldizsár, Gorove István, Szlávy József.

Az ülés kezdődik d. e. 9 órakor.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a márczius 2-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Nem levén észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Az elnökségnek nincs előterjesztése.

Helfy Ignácz: T. ház! Ámbár a lapokból már tudjuk, hogy Francziaország szomoru helyzetében kénytelen volt a legelviselhetlenebb békeföltételeket is aláirni, mindazonáltal, mint a történelemben maradandó tanuságát annak, hogy minő volt Magyarországon a közvélemény

Digitized by Google

e szomoru eseménynyel szemben, bátor vagyok a következő kérvényeket benyujtani, u. m.: Szamosszeg, Szatmár megyében fekvő helység 111 polgára részéről, Gömör megyében fekvő Simoni község 110 polgára, Kemenes-Alján, Vas megyében fekvő Vönöckö nevü helység 52 polgára, Bihar megyében fekvő Cséffa község 50 polgára és Hont megyében fekvő Deménd község 10 polgára, és Nagy Szalonta 179 polgára részéről négy rendbeli kérvényt. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Csanády Sándor: T. ház! Hasonlótartalmu kérvényt van szerencsém bemutatni Hajdu-Böszörmény városa 120 polgára részéről. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Táncsics Mihály: Orosháza közönsége kérvényét nyujtom be másodizben, a mely kérvényt 199 polgár irta alá. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Borlea Zsigmond: T. ház! Habár tartok tőle, hogy a Francziaország földarabolása ellen fölszólaló kérvények kissé nagyon is későn jönnek: mind a mellett, miután nekem átadattak, van szerencsém azokat a ház asztalára letenni; küldik pedig Kisoda és Buziás községek elöljárói. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Madarász József: Fehér megye Bodmér községének választópolgárai megkerestek, hogy Francziaország területe eldarabolása ellen tiltakozó kérvényöket a ház asztalára letegyem. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Zsámbokréthy József: T. ház! A legujabb hirek szerint a Vágh folyó árad és igy a folyam mentén levő helységek az árviz veszélyének vannak kitéve; részint ezért, részint pedig azért, mert a kormány, ugy egyes képviselők által, a folyamok szabályozására nagy összegek kivántattak megszavaztatni, az egyes folyók szabályozása érdekében bátor vagyok a belügyi és a közlekedési miniszter urhoz a következő interpellátiót intézni.

(Olvassa:) „Interpellatio a bel- és közlekedési miniszterhez.

Van-e tudomásuk a miniszter uraknak arról, hogy a Vágh folyam jelenlegi állása a vele határos némely községeket veszélyeztet?

Van-e tudomása arról, hogy az áradás a Vágh folyam melléki némely községeknél évenkint elszakitja a védtöltéseket, és sodorja az egyes községek egy részét.

Ha igen, utasitotta-e a kormány az illető hatóságokat oda, hogy a netáni veszély és vizkárok elháritása végett, saját hatáskörükben a czélszerünek mutatkozó intézkedéseket jelentési kötelezettséggel tegyék meg?

Tekintettel arra, hogy azon veszély, melynek a Vágh melléki lakosok évenkint kitéttettek, csakis a Vágh folyónak szabályozása által háritható el gyökeresen: hajlandó-e, és mikor a kormány a Vágh szabályozásának terveit és költségvetését az országgyülés elé terjeszteni, és az eziránt beadandó törvényjavaslatban ugy a födözet, mint az érdeklettek netáni hozzájárulása aránya iránt is javaslatot tenni?

Igen kérem a miniszter urat, méltóztassék, ha most nem lehető, legalább ezen tárgyalások folyama alatt választ adni, annálinkább: mert szeretném magamat tájékozni, hogy miként járuljak a szavazáshoz.

Elnök: Közöltetni fog a közlekedési miniszter urral.

Gorove István közlekedési miniszter: Az interpellatiónak egy részére azonnal válaszolhatok: arra nézve t. i., hogy a kormánynak a Vágh folyam kiöntésére vagy kiáradására nézve tudositásai legalább máig nincsenek. Meglehet, hogy ily tudósitások csakugyan fognak érkezni; de anélkül is meg fogom tenni az intézkedéseket, hogy a hatóságok a netáni veszélynek elháritására a lehetőt megtegyék. A többire nézve később adok majd választ.

Zsámbokréthy József: Az adott választ köszönettel veszem, a többire nézve föntartom magamnak a jogot: akkor szólani, mikor azokra a válasz megadatik.

Lázár Ádám: T. ház! A közelebbi időben a házban egy alkotmányellenes szokás, szabályellenes gyakorlat kezdett lábra kapni, a mennyiben a miniszter urak — tisztelet a kevés kivételnek — a hozzájok intézett interpellátiókra vagy későn felelnek, vagy, ugy látszik, soha feleletet adni nem hajlandók. Pedig már a mindennapi társaséletben maga az illem szabálya kivánja, hogy ha bizonyos ügyekben fölvilágositást kér valaki: az, akármily irányban, igen szivesen megadassék Megengedem, hogy az ügyfelek gyakran jönnek azon helyzetbe a hatóságoknál, hogy midőn ügyeik állása felől tudakozódnak az illető közegek, bizonyos szeszélyből, de mindenesetre kényelem kedvéért kikerülőleg felelnek vagy elutasitják őket. De azt teljességgel sem a szabályokkal, sem pedig a törvényhozó testület méltóságával összeférhetőnek nem találhatja a ház, hogy midőn a nemzet

Digitized by Google

képviselői épen a törvényhozótestület ülésében az állam szolgáihoz, a kormány hivatalnokaihoz, vagy a kormány képviselőihez kérdéseket intéznek köz- vagy magánérdekü ügyekben, hogy azokra teljességgel se jó, se rosz feleletet akár miféle irányban, vagy legalább biztatást, hogy felelni fognak, nem méltóztatnak adni. Ez iránt intézkednek ugyan a ház szabályok 120. és 151. §§-ai; hanem ezeknek érvényrejutása, ugy látszik, a bizonytalanság és hosszadalmasság miatt nem sok reményre jogosit. Ugyanazért kénytelen vagyok több 3—4 hónappal előbb tett interpellatiómra feleletet kérni az illető miniszter uraktól. Ellen esetben, hogyha a ház meghagyván a miniszter uraknak a feleletadást, s ennek még sem lenne sikere, föntartom magamnak szintén a 120. §. értelmében az ily kérdés fölött a tárgyalás kitüzését kérni.

Nem akarom ezen interpellatiókat ujabban irásban beadni, mert ezen szokást káros és időrabló lenne behozni. Minthogy azonban a miniszter urak nincsenek jelen, és hihető, hogy a ház nekik ki fogja adni a sürgetést, röviden irásban elősorolom azon interpellatiókat, melyekre a feleletet sürgetem. (*Olvassa:*) Miután még 1870. évi november hó folytán Erdélyben a mezei rendőrség szabályozása iránt beadott interpellatióm 2538/870. sz. a. az összes miniszteriummal közöltetett, de arra mindeddig felelet nem adatott, a házszabályok 120. §-a alapján tisztelettel kérem a képviselőházat:

miszerint a miniszteriumot mielőbbi feleletre utasitani, vagy ezen kérdés külön leendő tárgyalására időt kitüzni méltóztassék.“

Interpellátióra feleletsürgetés. Miután még 1870. november hó folytán a maros-vásárhelyi várkastély és lőportorony tárgyában beadott interpellatióm 2539/870 sz. a. a honvédelmi miniszter urral közöltetett, de arra mindeddig felelet nem adatott; a házszabályok 120. §-a alapján tisztelettel kérem a képviselőházat:

miszerint a honvédelmi miniszter urat mielőbbi feleletre utasitani, vagy annak külön leendő tárgyalására időt kitüzni méltóztassék.

Interpellatióra feleletsürgetés. Miután még 1870. deczember hó folytán maros-vásárhelyi Janó Julianna kérvénye elintézése iránt beadott interpellatióm 2697/870. sz. a. a pénzügyi miniszter urral közöltetett, de arra mindeddig felelet nem adatott, a házszabályok 120. §-a alapján tisztelettel kérem a képviselőházat:

miszerint a pénzügyminiszter urat mielőbbi feleletre utasitani, vagy annak külön leendő tárgyalására időt kitüzni méltóztassék.“

Méltóztassék ezeket az illető miniszter uraknak azon utasitással kiadni, hogy azokra minél előbb válaszolni sziveskedjenek: megtartván azon jogomat, hogy ha feleletet nem nyernék, nyolcz naponkint sürgessem azt, mindaddig, mig feleletet nyerek.

Elnök: Az illető miniszterekkel közöltetni fognak ezen sürgető ujabb interpellatiók. Egyebet a ház nem határozhat. (*Helyeslés.*)

Mocsonyi Sándor: Ismét Francziaország épsége érdekében van szerencsém kétrendbeli kérvényt benyujtani; az egyiket Torontál megye Beba község, a másikat Temes megye Sistarovetz községe részéről. Habár a kérvényezők jó szándéka ma már a tények által meg is van haladva, szivesen teljesitem a kötelességét: mert igy román nemzetiségü polgártársaimnak, bár e gyenge módon is, alkalom nyujtatik arra, hogy kifejezést adjanak azon hő rokonszenvnek, melylyel Francziaország iránt viseltetnek és kifejezést adjanak azon ellenérzésöknek, melylyel eddig követett külpolitikánk találkozik. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*) Kérem a kérvényi bizottsághoz utasittatni.

Elnök: Oda utasittatik.

Vidats János: T. ház! Pest bel-, Ferencz-, József-, Teréz- és Lipótváros részéről van szerencsém több rendbeli kérvényt a ház asztalára letenni, kérvén, hogy azokat a kérvényi bizottsághoz utasitani méltóztassék.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz fognak utasittatni.

Következik a napirenden levő tárgy fölötti vita folytatása. Török Sándor urat illeti a szó.

Török Sándor (sopronyi): A folytonos támadásnak, és hol alapos, hol alaptalan kritikának alig van ugy a közéletben, mint a politikai téren egy-egy tárgy kitéve annyira, mint a közlekedési szakma. És ez igen természetes is, mert bárhova lépjünk szárazon, vizen vagy vasuton: mindenütt csak közlekedési tényekkel, vagy tán néha hiányokkal és akadályokkal találkozunk.

Igen csalódnék azonban az, aki ezen érdekeltségből, melylyel ugy egyesek, valamint a törvényhozás és a közlekedési szakma iránt viseltetik: azt következtetné, hogy ezen érdekeltség tökéletesen egyenlő ezen szakma minden ágazata iránt; mert mig a t. ház is a vasuti vállalatokat, mint a kegyeltség különös tárgyait ismeri, addig a közutak és vizi közlekedési utak szabályozása és rendezése iránt leginkább csak akkor merülnek föl különféle nézetek: midőn vagy egyes particuláris érdekek forognak fön, vagy pedig midőn egyesek alkalmat látnak a kormánynak szemrehányásokat tenni.

Hiába, még mai nap a vasuti vállalatok képezik ugy egyesek, mint a képviselőház „enfantgaté“-ját: mig a Dunának csak a napokban is ma-

Digitized by Google

gasra emelkedett áradata hangosan hallatta intő szavát, mely szerint mindenekelőtt a nélkülözhetetlent eszközöljük, s csak azután a hasznost, és végre a jót és kellemest.

A részrehajlatlan szemlélő sajnosan tapasztalhatta, az utóbbi évek során, hogy az érdekeltség leginkább azon vállalatok felé irányul, melyek gyors és nagy nyereséggel kecsegtetnek: mig azok iránt, melyek inkább a közérdek által vannak indokolva, az érdekeltség mindinkább csökken.

Azt hiszem, a törvényhozásnak egyátalán nem hivatása és föladata: a közhajlamot ez irányban fejleszteni, növelni, vagy azt talán épen e térre követni. Például nem helyeselhetem azt, hogy a közéletben — ugy szólván — tökéletesen leszorult a folyam-szabályozások ügye, és az olcsó vizi-közlekedést egyedül alkalmasan eszközlő csatorna-tervek tárgyalása a fölösszámu osztalékot kilátásba helyező vasuti vállalatok előtt. E szomoritóan kifejlődött iránynak lehet köszönni azt, hogy a Dunát a Tiszával összekötő, vagy az országot Fiuménál a világkereskedelemmel kapcsolatba hozó, egy a Dunát a Szávával összekötő csatorna létesitése, és a Kulpa szabályozása által ma már szóba sincsenek; pedig ezeknek olcsóságát, kivihetőségét, czélszerüségét már ezelőtt 27 évvel, 1844-ben, a törvényhozás megbizásából, Vásárhelyi Pál, akkori kitünő mérnök hazánkfia a legbehatóbb számitások, és a legrészletesebb tervezetek alapján constatálta volt.

Ez oka annak, hogy 1838 óta a Duna szabályozást illetőleg, ugyszólván, még a főváros védelmére sem történt semmi emlitésre méltó, azon intézkedéseken kivül, melyeket feledhetlen emlékezetü, boldogult József főherczeg nádor bölcs és előrelátó gondoskodása kegyéből birunk. A Tisza-szabályozásnak Széchényi gr. által nagy lendülettel megindított müve ma már érdekeltségéből tetemesen vesztett, és annak az Alföldre nézve oly égetőn szükséges rétöntözési csatornákkal együttes végrehajtása iránt alig itt-ott emelkedik egy-egy félénk óhajtás.

Az országos közutak iránt sem vádolhatni a törvényhozást az első gondoskodásnak valami fölötte nagy túlságával, mert nemcsak egy országos uthálózatnak, melynek utóvégre is életbe kell lépni, megállapitásáról vagy foganatositásáról, ez idő szerint, szó sincsen; de sőt még 1869-ben, a fönlevő utakra praeliminált összegből is épen felét törli a t. ház. Minek folytán ugy 1870-re, mint 1871-re a közutak föntartására előirányzott összeg alig hetedét teszi annak, a mi vasuti vállalatokra nézve kilátásba van helyezve és előirányozva.

Azt hiszem: alig csalódom, hogy, ha ezen szomoru irány okát épen a fönállott kamat-biztositási rendszerben, és még a Bach-rendszerből hagyományképen átvett azon engedélyezési módozatokban keresem, mely módozatok az országot, ha nem épen helyes irányban és jól épitett, de mindenesetre számos és drága vasuttal ellátták.

Engedje meg a t. ház, hogy a kamatbiztositást illetőleg saját tapasztalataimból meritett egyes adatokkal bevilágitsam, s egy concret esettel és példával illustráljam. *(Halljuk!)*

Történt, hogy még a jelen miniszterium megalakulása előtt valamely társulat egy tetemes természeti nehézséget és akadályokat kilátásba helyező vasutvonal épitésére nyert engedélyt: és ezen vasutat azon időben tetemes politikai és pénzügyi nehézségek közt föl is épitette. Az illető társulat, mint akkor is, most is divatban van; e vonalat nem maga, hanem fővállalkozó által épittette ki. A végleszámolásnál, melynek később fölhozandó adatait a társulat egy vezető főmérnökével együtt volt szerencsém összeállitani: kitünt, hogy ama vasutvonal egy mértföldje 345, 400 frtba került. Az egyes tételeket, miután a szakbirálatot kiállják, a t. ház engedelmével, a következőkben közlöm. Ezen összegből ugyanis mértföldenkint repartiálva:

A kisajátitásra fordittatott . .	10,600	frt.
Földmunkára	100,900	„
Telepitményekre	30,000	„
Hidakra és átereszekre	12,000	„
Állomás-épületekre és őrházakra .	34,000	„
Vizállomási berendezésre . . .	3,450	„
Átjáratokra és csinált utakra . .	10,600	„
Vizállomási berendezésre . . .	3,450	„
Távirókra és jelzőkre	2,450	„
Csatornákra és vizvezetékre az állomásokon	600	„
Kavicsolásra	48,000	„
Sinekre, lerakással együtt . . .	90,300	„
Korlátokra és mértföldmutatókra .	2,500	„
Összesen .	345,400	frt.

Ezen összeg magában véve egyátalán nem volt azon időben sem nagynak vehető, kivált ha tekintetbe veszszük, hogy azaz előtt még tiz évvel létesült tiszai vaspálya egy mértföldje 400,000 frtba került, és a tiszai pályáról állitják, miszerint az a legolcsóbban épült. Tekintve azonban a fönforgó körülményeket, ezen vasut mégis drágának volt mondható; mert magára a vasutépitésre tulajdonkép mégis csak valamivel 200,000 frton föiül fordittatott, mig a többi nyereségként oszolt fel az engedélyesek, fővállalkozó és alvállalkozók közt.

A társulat ugyanis, amint érintettem, a vonalat nem maga, hanem vállalkozók által épittette ki; ezen fővállalkozók szinte nem maguk

Digitized by Google

épitettek, hanem alvállalkozókkal szerződtek, még pedig igen előnyösen. Igy például az egyik alvállalkozóval, ki körülbelül a vonal felén a földmunkálatokat végezte: oly előnyös szerződés történt, amint erről tudomásom volt, hogy 50 százalék leengedést ajánlott. Szintoly, sőt még ennél is előnyösb szerződések történtek más vállalkozókkal is.

Azonban itt sem volt megállapodás; ezen alvállalkozók a nekik jutott részt ismét kisebb részletekben, másod- és harmadrendü alvállalkozóknak adták ki. Ezen minuendo licitatio scaláján lemenve, a legkisebb részt a társulat által megállapitott egységi árakból épen azok kapták meg, kik a munkát tulajdonképen végezték; a nagy nyereséget pedig láblógázva azok tették zsebre. kik mint szeretik mondani, a megfelelő speculativ szellemmel birnak.

Azon vaspályákat kivéve, melyek közvetlenül állami felügyelet alatt épittetnek, ugy tudom, hogy a társulatoknál, az épitkezésre nézve, a modus procedendi, ma is ugyanez, a mi a nemzetnek vajmi kevés vigaszt nyujthat pénzének ugynevezett hasznos befektetése iránt. Mert igen csekély számitási képesség és adomány mellett is könnyü lesz rájönni, hogy ilyképen a vasuti vállalkozások tulajdonképen csak az egyesek gyors meggazdagodására, a speculansok és üzérek vagyonának gyarapitására szolgál; mig tulajdonképen a vasutakba fektetett tömérdek tőkék mellett, azon elv alkalmazását vévén tekintetbe, hogy a munka megfelelőleg dijaztassék és közvetlenül azokkal köttessék a szerződés, kik a munkát egyszersmind végzik: Magyarországon talán kétannyi vasutat lehetett volna épiteni. Mily vagyoni gyarapodást, a szorgalom és iparnak mily lendületét lehetett volna máig, ezen elv alkalmazása mellett, észlelnünk, ha valamely vidéken, melyen a vasut keresztül vonul: azon vidéknek iparos- és földmivelő osztálya szintén érdekbe vonatván, a munkában és igy a megfelelő jutalomban is részesittetett volna, a mi hogy nem lett volna eszközölhető, nékem senki se állitsa, — mert tapasztalásból tudom, hogy történt, csakhogy nem a társulatok és fővállalkozók, hanem azok részéről, kik mint másod- és harmadrendü alvállalkozók szerepeltek s igy a reájok jutott már csekélyebb nyereségből keveset is nyujthattak. Ezen elvnek, vagyis a végzett munka megfelelő dijazásának nemcsak nemzetgazdászati, de komoly politikai hordereje is van; mert azon elv, hogy a munka nyerje meg megfelelő diját: mindenek fölött az alsóbb rétegekre fog kedvezően hatni, és elismerésre fog találni; mig a munka nélküli gyors meggazdagodás vonzó példája az, mi a csekély miveltséggel biró, henye emberek tömegét az üzérkedés sikamlós pályájára viszi, mert a nép látja, hogy a munka a speculatiohoz aránylag jutalmát nem nyeri. Hogy a munka ily körülmények közt megvetett keresetmóddá sülyedt, s ilyen körülmények között nem csoda, hogyha megszünik minden munkássági ösztön. megszünik minden haladás. A törvényhozásnak, szerintem, egyik főhivatása a társadalom kórjelenségét is észlelni, azok gyógyitása vagy megelőzésére a maga részéről mindent elkövetni, nehogy az ország fölvirágzása helyett előbb-utóbb bekövetkezzék a társadalom felbomlása és ezzel együtt a nemzet halála.

A helyzet komoly és alapos felismerését tanusitotta a jelenlegi közlekedési miniszter ur akkor, midőn a beszédem elején jelzettekre nézve mintegy uj munkakörének beavatása gyanánt a Buda-Pest közti Dunarész szabályozásának tervezetét és jelentését már régebben a t. képviselőház elé terjesztette, mit különben a vasuti engedélyezéseknél minél szélesebb körü nyilvánosság és verseny alkalmazása is megelőzött. Hogy azonban a kamat-biztositási rendszerre nézve gyökeres átalakitásnak kell még történni: arról engemet meggyőzött a legközelebbi napokban a munkács-stryi vasut tárgyában történt offert-tárgyalás, a mely szerint lehetséges volt, mint a lapokban közölve olvastam, — mert magam nem voltam szerencsés ott lehetni, — hogy oly feltünő különbséggel tétethetnek ajánlatok ugyan egy mathematikai kiszámitási terv alapján, mint az történt, hogy mig az osztrák központi bank csak 49,400 frtért ajánlkozott: az osztrák Unio-bank 77,200 frtot merészelt ugyanazon objectumra ajánlani. Éppen ezért meg vagyok győződve, hogy a t. miniszter urnak reformátori hivatási ösztöne itt nem fog megállapodni, hanem termékeny leleményességének sikerülni fog találni oly expedienst, mikép a vasuti vállalatokra engedélyeket adni és azokat netalán kamatbiztositással is ellátni csak azon esetben lesz hajlandó: ha biztositékot és kezességet nyujtanak az iránt, miként szédelgő pénzbeszerzési fonds-perdues felszámitása nélkül, a milyenek állitólag, az ez előtti vasuti vállalatoknál nevezetes szerepet játszottak, a megfelelő polgári nyereségben főleg a hazai ipart, industriát és munkaerőt fogják részeltetni.

Ennyit a kamatbiztositási rendszerről átalában. És most engedje meg a t. ház, hogy áttérjek az üzletre, mely nem egyéb a már fölépitett vasutaknak a társadalmi és politikai szükségekhez mért alkalmazásánál. Igen természetes, hogy a főnebb ecsetelt körülmények között létrejött vasutak eredendő bün gyanánt magukkal fogják vonszolni egyik főhibájokat: a drágaságot. Ezt a főnálló engedély-okmányok

Digitized by Google

talismánja ellenében megváltoztatni avagy azonnal megszüntetni sem a kormánynak, sem az államnak hatalmában nincs; mert szükséges, hogy a törvényszerüleg és törvényes formák között megtörtént és megkötött szerződéseknek ő legyen legfőbb őre és védője. Azonban joga, de sőt a legfőbb fölügyeleti hatóságból eredő kötelessége is egyszersmind az, hogy a legbehatóbban ellenőrizze az üzlet minden mozzanatát, hogy abban az administratio költsége lehető minimumra devalvaltatván, egyszersmind legkisebbre apaszsza az állami garantiák terhes összegét. Az állam ezen ellenőrségének szükségét, czélszerüségét és hasznát ismét egy concret példával leszek bátor illustrálni. Egyike a jelen miniszterium fönállása óta keletkezett és kamatbiztositással ellátott vasut-társulatoknak 1869-ben helybenhagyás végett beterjesztette a közlekedési miniszteriumhoz üzletkezelési költségelőirányzatát, a melynek összege, a központi kezeléssel együtt, a társulat által 648,962 frt 34 krban volt megállapitva. Ebből magára a központi kezelésre 233,187 frt volt előirányozva, vagyis majdnem annyi, sőt talán több, mint némely miniszteriumnál.

A miniszterium, melynek ez idő szerint a vasutak benső oeconomiájának külön ellenőrzésére állandó közege nem volt, sőt még maig sincs, mindazonáltal rögtön felismerte és fölfedözte ezen tulságot, és utasitotta a társulatot, hogy más hason viszonyu társulat kezeléséhez aránylag a központi igazgatásnak tetemes költségeit leszálitsa. Az illető társulat nem is vonakodott, és az egész összeget 163,360 ftra, vagyis az eredetileg praeliminált összegnek felére szállitotta le. Később pedig ez évre, midőn ugyanazon vasutitársulat 17 mérföldnyi uj vonalal gyarapodott, ezen leszállitást még további 18 ezer forinttal volt képes eszközölni. Más szóval: gyakorolt ellenőrzés által ezen vasutársulatnál az államot terhelő garantirozott összegből épen annyit gazdálkodott meg az állam, mind a mennyire azon társulatnál a tulságos kiadást csökkentette.

Tekintve azonban, hogy az üzleti költségvetési előirányzaton kivül még számos tétel is fordul elő a vasuti üzlet benső oeconomiájában, melynek ellenőrzése és megállapitása szintén az államot illeti; tekintve azt, hogy az államok által ellenőrzött vasuttársulatok engedélyokmányuk és berendezésök értelmében még igen sokáig fogják az üzleti számla helyett lehetőleg az épitési számla, s ez által egyszersmind az állami garantiaösszegeket terhelni; tekintve végül az azután megnyilandó tetemes kamatbiztositással ellátott vaspályákat: szükséges, hogy ez ellenőrség állandósittassék, szerveztessék és rendszeresittessék.

Erre nézve is csak elismeréssel tartozhatunk a jelenlegi miniszter urnak, ki az 1871. évre megállapitott költségvetésében a vasutkamatbiztositéki számvevőszék csekély tételével több millionyi megtakaritást helyez kilátásba. Ezen megtakaritások összege még tetemesen nagyobb lesz akkor, midőn a számos apró vasut, - melyek most külön-külön mind meg annyi költséges administratiot igényelnek: megfelelő hálózattömbekbe commasáltatván, számra kevesebb társulattá fog apadni, a mire nézve azonban egyelőre kevés kilátás van.

Szólanom kell még a közlekedési akadályokról, melyekre nézve Pest városa t. képviselői és több elvtársuk határozati javaslatot nyujtottak be, mely a házban el is fogadtatott, melynek határozatai azonban magukban, szerintem, nem egészen elegendők arra, hogy általuk az országos ipar és kereskedelem fejlődése s különösen az országos kivitel állandóan biztositassék. Nézetem szerint ugyanis a baj gyökerének orvoslása csak akként eszközölhető, hogyha a kereskedők áldozatkész hozzájárulásával külpiaczunk és ezen lerakó helyek állandóan biztosittatnak, ha majd közraktárak lesznek felállitva mindenütt; hogyha az egyes vasut állomásokhoz vezető közutak megfelelő jó karba helyeztetnek, mert ezek nélkül meggyőződésem szerint bármennyi vágánynyal szaporitsák az egyes vasutvonalokat, bármenynyire szaporitsák a forgalmi eszközöket: még mindig megmarad lehetősége annak, hogy a termények egyhelyütt nagy mérvben összetorlódnak és ekként a közlekedés is fönakadjon.

A valódi országos kereskedelem fejlődését azonban, nézetem szerint, leginkább a közvetitő üzérkedés nyomja, azon közvetitő üzérkedés, mely a porosz-franczia háboru folytán kifejlett közlekedési akadályokat is leginkább megsinli.

Ezen üzérkedés támaszául szolgálni, vagy azt elősegiteni, azt hiszem, egyátalán nem lehet a törvényhozás föladata; mert egészen elvontan a beadott határozati javaslattól, melyet a t. ház már elfogadott, azt hiszem, hogy a kereskedés és üzérkedés között igen is lehet külömbséget tenni, és mig amazt védeni, gyarapitani, fejleszteni, a nemzetnek önnmaga iránt tartozó kötelessége: addig akár egyes üzérek, akár egyes üzér osztályok érdekeit a törvényhozás csak akkor veheti figyelembe, ha azok sérelme egyszersmind egy országos érdek sérelmével találkozik. Kivált képen őrizkednünk kell pedig: nehogy ezen üzérkedési szellem valahogy magába az alkotmány szentélyébe hatoljon, hogy valamely közszükség örve alatt az a törvényhozás termébe, végül netalán a szédelgés védelme az ál-szabadelvüség csillogó mezében törvényeinkbe fészkelje magát. *(Általános helyeslés)*

Digitized by Google

Szükségesnek találtam ezt e helyütt határozottan jelezni, mert meggyőződésem szerint a nép és nemzet, mely figyelemmel kiséri működésünket, sokfélekép commentálhatja a közlekedési ügyek iránti érdekeltségünket. Meg vagyok győződve, hogy a t. ház bölcsesége el fogja háritani azt, mit szerintem legnagyobb szerencsétlenségnek tartanék az alkotmányosságra nézve: ha t. i. akár magunktartása, akár mulasztásunk által a törvényhozás tekintélye legkisebb csorbát is szenvedne. Tartózkodás nélkül, szokott nyiltságommal kimodom és nyilvánitom ugyanis hogy, ha vannak egynémelyek, kik a kormányhivatalt incompatibilisnak tartják a képviselői állással, — holott itt az illetők csak a parlament kebeléből kiemelkedett közérdeknek lehetnek hivei és támogatói; — részemről sokkal kevésbbé találom összeférőnek a képviselői állással azt, hogy a képviselők tényezői legyenek nagy kereskedelmi, közlekedési, vagy ipar vállalatoknak, melyek felett mint magánérdekek felett, a törvényhozás, és igy benne az illető képviselő mint biró van hivatva dönteni. (*Igaz, bal felől.*)

Én annálfogva azt hinném, hogy csak az alkotmányosságnak megfelelő nyilatkozat történnék a ház részéről, ha kimondaná, mikép ily vállalatokban közvetlenül érdekelt képviselők sem a vasuti sem a pénzügyi bizottságban helyet ne foglaljanak. (*Általános helyeslés.*) A közlekedési akadályok elháritása iránt meginditott tárgyalások alkalmával felmerült egyszersmind az engedélyokmányokban megállapitott tariffák egyenlősitésének, valamint az ugynevezett differentiális tariffáknak kérdése is.

Legbehatóbban — és azt gondolom — legalaposabban, Forgách Antal gróf képviselő ur elemezte ezeket; azonban gyakorlati utmutatást magára a kivitelre nézve ő sem nyujt.

Nincs szerencsem a t. közlekedésügyi miniszter urnak e részbeni nézetét, vagy netán hozandó határozatát ismerni; de határozott meg győződésem, hogy ezen ugy a közlekedésre, valamint a kereskedelemre nagy fontossággal kiható ügynek és kérdésnek megoldása már tovább nem lesz sokáig elodázható, annyival kevésbbé, mert már egyes vasutvonalak, például az első erdélyi vaspálya részéről meglehetős eredménynyel tétettek kezdeményező lépések; azonban az engedély okmányok határozatainal fogva alig hiszem, hogy itt a kormánynak a békés kiegyezésnél egyébb utat lehetne kijelölni. Minélfogva a legczélszerűbb expedienst abban találnám, hogyha ugy a kormány mint a társulat képviselőiből egy enquete tanácskozmány hivatnék össze, mely az ekként tanácskozás utján felmerült külön érdekek egyesitésére a behaló eszmecsere folytán, a reform keresztülvitelére, mielőbb helyes alapot nyujtana; ezek után kevés megjegyezni valóm van.

A parlamentalis kormányzat legfőbb ressortjai között egy sincsen, mely a közérdek igényeinek elérésére irányzott törekvéseiben annyiszor és oly sokszor jöhetne összeütközésbe a magánérdekekkel. Valóban ritka talentummal párosult tapintatnak kell annak lenni, mely az oly könynyen megsérthető magánérdekek szirtjei között képes végighajózni a nélkül, hogy a tárcza zátonyra ne kerüljön; avagy oly magas és emelkedett szellemnek, hogy meg ne unja a folytonos és ideggyötrő támadásokat; mert valóban el lehet mondani a latin közmondást: „quem tii odere, ministrum communicationum fecere.“ És hazánk valóban szerencsésnek vallhatja magát, ha mindennek daczára is nem dőlt még ki nagyjai közt, mint a példa tanusitja a nobile officium tetterős, önzéstelen és jellemes sarjadéka. Részemről az ellőttünk fekvő költségvetést a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Helyeslés jobb felől.*)

Hüszár Imre: T. ház! (*Halljuk!*) A közmunka- és közlekedési budget általános vitatása alkalmat nyujtván fölemliteni azon akadályokat és hiányokat, melyekkel e téren találkozunk, és egyuttal tanácskozni azon teendőkről, melyeket az ország anyagi fejlődése igényel: engedje meg a tisztelt ház, hogy én is elmondhassam e tekintetbeni nézeteimet a lehető rövidséggel és teljes tárgyilagossággal.

Habár különösebben azon nagy és népes vidéknek szempontjait fogom kiválólag figyelemben tartani, melynek egyik kerületét képviselni szerencsés vagyok: mégis azon tárgyak, melyekre szoritkozni kivánok, közvetve országos érdekűek is, és nagyfontosságuknál fogva följogositva érzem magamat, azokra a t. ház figyelmét fölhini.

Különösen három kérdés az, a melyről szólani kivánok.

Az első egy vasuti kérdés. t. i. a Szerbiával összekötő vasut kérdése. Nem fogom most fejtegetni ezen vonal fontosságát az országos kereskedelem szempontjából. Jól érezte ezt a kormány akkor, midőn 1867-ben előterjesztett vasuti tervezetében kiváló helyet jelölt ki e vonalnak, mely a már meglevő államvaspályához csatlakozván, a legegyenesebb és legrövidebb uton fogja összekötni Nyugot-Európát a Kelettel. E vonal hossza csak 16 mértföld, technikai nehézséggel, ugyszólván, nincsen összekötve, országos fontossága pedig el van ismerve; és mindemellett most is azon stadiumban van, hogy kiépittetése csak hosszu idő mulva várható talán, holott számos más vonal, — melyek csak localis érdekűek, — már régóta át van adva a közforgalomnak. E tekintetben már magam

Digitized by Google

is két interpellatiót intéztem az igen t. kormányhoz. Az egyikre gróf Mikó Imre, volt közlekedési miniszter ur, ezelőtt körülbelül egy évvel válaszolt félig-meddig kielégitőleg; a másikra a mostani közlekedési miniszter urtól még nem voltam szerencsés választ nyerni; azonban aligha csalódom, hogyha a választ azon előterjesztésben vélem föltalálni, melyet a folyó évi költségvetés előterjesztéséhez mellékelt. Ezen előterjesztésben a 17. lapon a t. miniszter ur igy szól: „Ki kell mondanunk meggyőződésünket, hogy vasuthálózatunk kiegészitésénél jövőre nagy ovatosságot kell szem előtt tartanunk, s ezután az államsegélyezés eddigi rendszere mellett csak oly országos vasutak kiépitését hozhatjuk inditványba, melyek magasb államérdekekből mulhatlanul szükségesek, s részben mint ilyenek, a törvényhozás által már kijelöltettek. Ilyeneknek tartjuk:

a) az összeköttetési vonalokat a dunai fejedelemségekkel;

b) az összeköttetést Szerbiával s ez által Törökországgal.“

Én, t. ház, kész vagyok ezen kijelentést elfogadni válaszul, és csupán két megjegyzésem van reá. Az egyik az, hogy mint minden dologban, ugy ebben is nagyon szeretem a világosságot, és azért óhajtottam volna, hogy tüzetesebben irassék körül, mit jelent az ezen b) pont: „az összeköttetés Szerbiával és ez által Törökországgal.“ Mert az összeköttetés megtörténhetik a legegyenesebb és legrövidebb uton; de megtörténhetik kerülő uton is, és a boszniai összeköttetés kisértete elég sokat kóborgott a hazai lapokban arra nézve, hogy e részben a teljes világosság föltüntetését szükségesnek tartsuk.

A másik, a mit megjegyezni akarok: az, hogy bármily szépen veszi ki magát e vasutvonal a papiron; de mégis óhajtottam volna, hogy a vasut, ha nemis a közforgalomnak átadva, de legalább azon stadiumban lenne már: hogy ne kellene még most is csak a legelső előkészitő lépéseket sürgetni.

Tudom, — és ezt gróf Mikó miniszter ur is jelezte, — hogy a főakadályt a csatlakozási pont meghatározása képezi, a mi kormányunk és Szerbia kormánya közt. Akkor is fölemlitettem, és ma sem tehetek egyebet, mint hogy kijelentem, miszerint ezt én teljesen megnyugtató és elfogadható mentségnek nem tartom, és e részben tökéletesen és teljes meggyőződéssel csatlakozom azon nézethez, melyet Somsich Pál t. képviselő ur tavaly a t. háznak január 27-kén tartott ülésében kifejezett.

A t. képviselő ur akkor ezeket mondá: „Nem lehet fölösleges, t. ház, ha e részben más országok buzgólkodásait, törekvéseit, iparkodásait, sőt mesterségeskedéseit is fölemlitem. Mi pedig, t. ház, ezt összetett kezekkel nézzük? Vagy talán megvárjuk azt, hogy hova fognak ama vasutak vezettetni, hogy azokkal kössük össze a mieinket, és igy szolgáivá tegyük magunkat a mások érdekében épitendő vasutaknak? holott ezeket megelőzve, mi jelölhetnők ki a pontokat, hogy ők legyenek aztán mintegy kényszeritve hozzánk csatlakozni. Ha — mint mondám — összetett kezekkel várunk, bennünket szépen el fognak kerülhetni, s mi majd csatlakozhatunk — a semmihez.“

A fönebbiekhez még csak azt kivánom megjegyezni, hogy e vonal életkérdés az illető vidékre nézve is, életkérdés ipar s kereskedelem tekintetében. Torontál vármegyének nincsenek utai, nincs utépitési anyaga. Ily körülmények közt és ily esetben, valóban a kormány kötelességének tartom, a vasutépitést minden módon elősegitni, különösen ott, hol a helyi érdekek találkoznak az országos érdekkel és a viszonyok kedvező találkozásánál fogva a vasutak épitése nem sokkal kerülhet többe, mint a kereskedés igényeinek megfelelő rendszeres országutak. A fön elmondottak után nem fogom sürgetni a választ interpellatiómra. Meg vagyok győződve, hogy a kormány át volt és van is hatva ezen vonal fontosságáról; hogy azonban mindazok, kik e vonal által érdekelve vannak, — és bizton ide számithatni hiszem a kereskedő világ nagy részét, — elvégre megnyugvást nyerhessenek: arra vagyok bátor kérni a t. házat, hogy azon határozati javaslatot, melyet e kérdésben mult évi deczember hó 10-kén Sztratimirovics György és Dániel Ernő t. képviselőtársaimmal együttesen benyujtottam, és mely az irományok közt 531. sz. a. található, a részletes tárgyalás alkalmával a vasutépitési czimnél szintén tárgyalás alá venni méltóztassék. *(Helyeslés bal felől.)*

A második tárgy, melyre a t. ház figyelmét fölhini bátorkodom, azon nagy elemi szerencsétlenség, mely az alsó vidéket — a Bánát nagy részét — érte. A t. miniszter ur erre vonatkozó interpellatiómra megnyugtatólag felelt; a vizár által sujtott vidékre kormánybiztost küldött ki, sőt tudomásom van, hogy a kiküldött kormánybiztos legközelebb közgyülést fog tartani, melyre a vidéki érdekeltséget meghitta. Ezen közgyülés tanácskozni fog a teendőkről és tervekről, melyek létesitése által ily szerencsétlenség megujulta talán megakadályoztathatnék. Ohajtom, hogy a kormány a kiküldött biztosnak megadja mindazon anyagi segélyt, melyet ily nagy mű igényel. Lehetetlen elhallgatnom a fölötti sajnálkozásomat, hogy a megbizás nem azon egyénre lett ruházva, kit mindjárt kezdetben az érdek-

Digitized by Google

lettek közvéleménye és a kormány bizalma kijelölt. A mostani kinevezést nem üdvözölhetem oly nagy örömmel. Mindazonáltal azoknak, kik bizalmat helyeztek a kinevezett kormánybiztos személyébe, bizalmukat csökkenteni teljességgel nem kívánom; mert ugy vagyok meggyőződve, hogy a buzgalom, erély, szakismeret és kellő anyagi eszközök egyrészről igen fontos tényezők ugyan a czél elérésére: de nem elégségesek ott, hol másrészről bizalommal nem találkozik.

A hirlapok telve vannak, t. ház, azon rombolás leirásával, melyet a pusztitó elem végbezvitt és azon megható nyomor ecsetelésével, mely számos helységet meglátogatott.

Engedje meg a t. ház, hogy ez alkalommal, a napirenden levő tárgy lényegétől egy pillanatra eltérve, bátor lehessek figyelmeztetni a belügyminiszter urat . . *(Fölkiáltások „beteg“!)* Tudom, hogy beteg, de lesz valaki a belügyminiszterium hivatalnokai közül jelen, ki megviszi neki a galambpostát. Mondom, bátor vagyok figyelmeztetni a belügyminiszter urat, hogy ugyane kérdésben körülbelől e hóban hozzá egy interpellatio intéztetett a ház egyik tagja részéről. Házszabályaink ugyan nem határoznak arról, hogy az illető miniszter ur mikor legyen köteles az interpellatióra felelni; azonban vannak kérdések és vannak dolgok, melyekre nézve a válaszszal és a megnyugtatással késlekedni nemcsak a parlamentális illem, de a miniszteri állás természete is tiltja. Tudom, t. ház, hogy azoknak keresztülvitelére, mik az ohajtott eredményre vezetnek: jelentékeny összeg szükséges, és a t. miniszter ur alkalmasint kénytelen lesz ez iránt póthitelt kérni a t. háztól; tudom, hogy az effélét nem lehet jelentékeny áldozat nélkül és magán uton eszközölni, különösen mi nálunk, hol e tekintetben a vállalkozási szellem csekély, a tőke kicsiny, és főleg az illetőknek vagyoni viszonyai is nem olyanok, hogy erre képesek legyenek: és én meg vagyok győződve, hogy a törvényhozás nem fogja megtagadni az erre szükséglett költségeket. Mert csak az önvédelmi czélból terv nélkül épült védgátak és töltések teljes kizárásával eszközölt, csatornázással összekötött rendszeres szabályozás által lehet a Bánságot valósággal azzá tenni, a minek nevét régóta viseli: Magyarország éléskamrájává. Lehetséges, hogy jöhetnek egyes áldott évek, melyek imitt-amott némely csorbát helyreütnek; de mig a szabályozás meg nem történik: bizonytalan alapra van épitve mindazon számitás, melyet a termesztők és az állam azon vidék termőképességéhez kötnek.

A harmadik tárgy, melyről szólni kivánok, és mely legérezhetőbb, legfájdalmasabb sebe ama vidéknek: az utak rosz állapota. Torontálmegyében egykis története van ezen utaknak 1868-ból és azóta. Ennek, — mert nem akarok a részletekbe bocsátkozni, — ennek elmondásával a t. ház türelmét igénybevenni nem kivánom, csak megemlitem a t. háznak azt, mit előbb is szerencsés voltam megemliteni: hogy nincsenek utaink és az utak épitésére szükséges anyagunk sincs. A megye legészakibb határát képező Maros folyó homokja az egyedüli anyag, mit az utakra használhatunk, ezenkivül sem homokunk, sem kavicsunk nincsen; és e szerint minálunk az utak épitése azon primitiv állapotban van, hogy sarat hordunk sárra, és ott, a hol járható utunk lehetne: járhatlanná teszszük azt, és e botrányos épitési rendszertelenség fölemészti a legértékesebb tőkét, t. i. a munkaerőt, olyan ugynevezett országutak előállitására, melyek évenkint 8 hónapig használhatlanok. Erre nézve bátor vagyok nehány példát fölhozni. *(Közbekiáltás: Nem lehet!)* Méltóztassék leutazni a t. képviselő urnak Torontálmegyébe és meggyőződhetik arról, a mit mondtam; én hivatkozom a kereskedelmi miniszterre, a közlekedési miniszterre, és hivatkozom Torontálmegyének ittlevő 11 képviselőjére.

Bátor leszek néhány példát fölhozni.

Azon hét mérföldnyi utat, mely Torontál megye székhelyét és legnagyobb emporiális városát, Becskereket, a nagy-kikindai vasutállomással összeköti: a posta 24 óra alatt járja meg; de néha 48 óra alatt, sőt még később sem érkezik meg, utközben föl is fordul. Hogy a kereskedés érdekeit mennyire mozditják elő ily körülmények: az a téli hónapokban divatozó fuvarárakból tünik ki. Az idén történt, hogy egy magán uriember ezen 7 mérföldnyi utért, melyen, minden podgyász nélkül, egyszerüen maga utazott, 80 frt fuvarbért volt kénytelen fizetni. Hogy a kereskedés ily uton mikép folytatható, hogy minálunk milyenek a közlekedési viszonyok: azt hiszem, e két példa eléggé illustrálja. Nem mulaszthatom el fölemliteni, hogy a jelenlegi közlekedési miniszter alatt, midőn a kereskedelmi tárczát vezette: azon tárcza körében igen sok történt a közlekedés érdekében, a postahivatalok és a távirdai állomások fölállitása által.

És legyen szabad reményemet kifejezni, hogy a mostani kereskedelmi miniszter ur sem lesz e tekintetben mostohább irántunk. Mit használnak azonban a postahivatalok, mikor nem érkezhetnek meg rendesen a posták? Volna mit szállitani; de nem lehet, mert az utak oly borzasztó állapotban vannak, hogy nélkülözni voltunk kénytelenek néha 3—4 napig a megye székhelyén a postát. Ezen türhetetlen, tarthatatlan állapoton mindenekelőtt egy jó közmunka-törvény segithet, melyet nem volnék képes eléggé sürgetni. De kell, hogy a kormánynak egyéb eszközei is

Digitized by Google

legyenek ezen elviselhetlen bajok orvoslására: merthogy ezek megorvosoltassanak, azt most már nemcsak kérni, de követelni is van jogunk; miután mindaz, ami a közlekedési tárcza körében földmüvelésünk, iparunk, kereskedelmünk, és igy épen adóképességünk emelésére Torontálban történt: a legtávolabbról sem áll teljességgel semmiféle arányban azon nagy terhekhez, amelyekkel az ország közszükségleteinek födözéséhez járulni tartozunk.

Nem fogok azok alapján, amiket előadni szerencsém volt, sem inditványt, sem határozati javaslatot benyujtani. Bizom benne, hogy az igen t. közlekedési miniszter ur, ki mindezt nagyon jól tudja, szives lesz figyelembe venni kéréseimet, sóhajtásaimat, amelyek Torontál vármegye minden lakosának ajakán lebegnek. De egyuttal kénytelen vagyok kijelenteni azt is, hogy amennyiben indokolatlan késlekedést látnék e bajok orvoslásában: a kormány tevékenységét szorgalmazni és sürgetni kötelességemnek fogom ismerni mindannyiszor, valahányszor ezt szükségesnek látandom, és mindazon parlamentális eszközökkel, amelyeknek alkalmazását házszabályaink megengedik.

Egyébiránt a költségvetési előirányzatot részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Helyeslés bal felől.)*

Gorove István közlekedési miniszter: Igen t. képviselő ház! A t. képviselő urnak előadásában volt egy tárgy, a melyre választ adni azonnal kötelességemnek tartom. Kiváló helyet foglal el ez az ország kereskedelmi érdekeinek megóvására, sőt azoknak emelésére nézve, és ez azon vasuti összeköttetés, a melyet előadásának első részében emlitett, t. i. az összeköttetés Szerbiában a Dunával és Törökországgal.

Annyit reménylek, magamnak tulajdonithatni, miként a t. képviselő ur nem teszi föl rólam, hogy e nevezetes összeköttetés kikerülte volna a kormány figyelmét; sőt maga a képviselő ur reá mutatott jelentéseimnek azon részére, mely épen ezen tárgygyal kiválólag foglalkozik.

Mindemellett nem érezte magát a kormány fölhatalmazottnak arra nézve, hogy bizonyos körülményeknek eléje vágjon, mely körülményektől ezen összeköttetés, természeténél fogva, függővé van téve. Es ezen körülmény az; hogy, ha az ország a központból, vagy a létező vasuthálózatnak egy vagy más pontjáról összeköttetést akar eszközölni az országnak egy végpontjával: ezen végpontnál a vonal nem végződhetik; hanem annak, — hogy az internationális kereskedelmet közvetitse — tovább kell menni. Ily végpontot, nem mondom, hogy keresni kell az országnak, — mert a Dunánál vagy léteznek már nagyobb kereskedési rakhelyek, vagy pedig azok könnyen előállithatók; — de a kormány működésének mégis oda kell irányozva lenni, hogy ha ezen végpontot a vasut érinti, az ott meg ne álljon, hanem onnan tovább is menjen. *(Helyeslés.)*

A kormány figyelmét egy pillanatig sem kerülte ki az, a mi történik a szomszédállamokban, és kénytelen vagyok kijelenteni, hogy nem tapasztaltuk a dolgoknak azon szerencsés és gyors fejlődését a szomszéd államokban, melyet részükről óhajtottunk volna, és melyet részünkről előmozditani eddig kötelességünknek tartottunk. Azonban legközelebbről, mintegy 10—12 nappal ezelőtt, hivatalos tudósitás érkezett a kormányhoz arra nézve, hogy a szerb kormány jelenleg azon állapotban van és azon óhajtását fejezte ki, hogy a kapcsolat meghatározása iránt az ország közegeivel összeköttetésbe akar lépni.

Nem fogja tehát elmulasztani a kormány, hogy a fonalat, mely itt kezébe adatik: fölvegye és eziránt a szerb kormánynyal a kivánt tárgyalásokat eszközölje. *(Helyeslés.)*

A mi a képviselő ur előadásának többi részét illeti, névszerint, hogy melyik legyen azon irány, melyben a létező vasutnak összeköttetése eszközöltetni fog: erre nézve e pillanatban határozottan nyilatkozni képes nem vagyok ugyan; de egész általánosságban meg jegyezhetek annyit, hogy igenis a mostani viszonyok közt az itt szóba hozott irány, névszerint a pancsova-becskerek-kikindai vonal az: mely legtöbb előnynyel kinálkozik az összeköttetésre nézve. Azt hiszem, hogy a t. képviselő ur sem fog jelenleg többet kivánni a kormánytól, mint ezen irány, mint legkedvezőbb irány elfogadásának kilátásba helyezését. *(Helyeslés.)*

A kormánynak vigyázni kell arra, hogy e tekintetben oly állapotot ne idézzen elő, minő már egyszer előállott: hogy egyik vagy másik ponthoz vezessük a vasutat, de a szomszédországban e ponton vasutat ne épitsenek és igy vasutunk tovább nem haladna.

Ily helyzetet akar a kormány kikerülni, és miután a dolgok ily stádiumban vannak, a kormány keze szabad arra, hogy e dolgot a közelebbi tárgyalásokra vezesse. *(Helyeslés.)*

Kemény Gábor br.: T. ház! Mindenekelőtt bátor vagyok kijelenteni, hogy azon esetben, ha hiányokat és hibákat tüntetek föl, ezt nem azért teszem, mintha kedvem telnék a hibáztatásban. Semmi sem könnyebb, mint Péterből vagy Pálból bünbakot csinálni, ki minden rosznak oka, és ki miatt semmi jó nem történhetik. Én, ha hiányokat tüntetek és hibákat emlitek föl: csak azért teszem, mert tudom, hogy azok fölismerése által már fél ut megtörtént azok javitására.

Digitized by Google

Kétséget nem szenved, hogy a legközelebbi időben sok minden történt közlekedési viszonyaink javitására; mindamellett is, ha végig tekintünk közlekedési viszonyainkon: igen szomoru kép tárul elénk. Sok minden történt félszegül, egyoldalulag, és némely esetben még visszaesést is lehet constatálni. Országgyülés és kormány egyaránt, legtöbb figyelmet eddigelé a nagy vasuti összeköttetésekre forditott. Tudom, hogy vannak sokan, kik borzadva számitják azon sok milliót, mondhatom: sok százmilliót, melyeknek jövedelmét, miután vasutakba bele épittettek, az ország garantirozta. Én ezeknek fölfogását s okoskodását értem; de aggodalmaikban — megvallom — nem osztozom. Följogosit engem erre nemcsak más államok közlekedési viszonyainak fejlődése, de már azon adatok is, melyek e tekintetben nálunk szemlélhetők. Azt is tudom pedig, hogy vasutaink legnagyobbrészt nem olcsó pénzből épültek, 7—8 perczentesek; tudom, hogy nem mindenütt tartatott meg a kellő egymásután a vonalok épitésében. Epittettek olyan vonalok, melyek még elmaradhattak volna, és nem épittettek ki mások, melyek sürgetősen szükségesek lettek volna. Mindamellett is, mondom, — azon aggodalmakat, melyekkel némelyek azon nagy összegeknek az állam általi garantiroztatását tekintik: én nem osztom.

Ha tekintjük például az ugynevezett első erdélyi vasutat, — melyről közbevetőleg megjegyezhetem, hogy lehetne azt máskép is nevezni, miután második erdélyi vasut nincs, s Isten után nem is lesz, s ez nem annyira Erdély érdekében, hanem egyéb okok miatt épittetett, mondhatni megnevezhető emberek kivánságára, s nem ipari és kereskedelmi czélok előmozditására: — minden esetre mondom, ez oly vasut jelenleg már, mely nevezetes kőszén- és vas-telepeket tevén hozzáférhetőkké, igen nevezetes jövedelmi emelkedést tüntet föl, s a legközelebbi időben már kilátásba teszi azt, hogy egyátalában nem fog rászorulni az országos segélyre.

Ha megfontolom azt, hogy a tiszai vasutnak körülbelől egyharmadrészben az állam a tulajdonosa, és ennek máris jelentékeny jövedelmei vannak, és miután hivatva van az aradtemesvári, s az ugynevezett első erdélyi vasutnak, melyről épen szólottam, a keleti, az északkeleti, északi magyar vasutnak, vagy is az ugynevezett magyar állampályának, egyszersmind az osztrák állampályának közlekedését közvetiteni: — ez által azon idomtalanságokból, és alaktalanságokból, mondhatnám mint közvetitő tag kilépvén, még nagyobb mértékben fog jövedelmezni és az államnak igen jelentékeny összeget fog rendelkezésére adni.

Ha tekintem azt, hogy a magyar állam-vasutak nagyobb része, melyek eddig már ki vannak épitve, t. i. a pest-tarjáni, vagy a hatvan-miskolczi, már eddig is jelentékeny jövedelmeket hajtanak; ha figyelembe veszem, hogy az osztrák állam-vaspálya, s a déli pálya igen nagy jövedelmet hajt, akkorát, minőt csak hajtani képes, miután annyi szállitandó tömege van, melyet nem is képes elszállitani, és a tariffákat mondhatom, nem igen véve tekintetbe az ország s a határos vidékek érdekeit, igen magasan hagyják: ezen nagy jövedelmekből pedig az állam sok adót kap — mindazáltal olyan összegeket adnak az állam rendelkezésére, hogy az ebből képes egy és más helyen mutatkozó deficiteket födözni. Nem is emlitem azt, hogy ahol vasutak mennek, az ipar és kereskedelem rendkivül emelkedik, hasonlag a vidék adóképessége.

A földadót magát itt tekinteten kivül hagyom; mert mig a katastralis munkákon változás nem történik: a földadó jövedelme nem emelkedhetik. Ha mindazokat figyelembe veszszük: azon meggyőződésre jövünk, hogy az ujonnan megnyitott vasutak némi átmeneti terhet okoznak az államnak. De az később meg fog térülni, s én ezeket annyival szivesebben vélem elviselendőnek; mert nagy vasut-forgalom nélkül nem lehet iparunk: pedig ennek kell kétségkivül az egyik főczélnak lenni. Mindezeket én itt nem tagadom, hogy sok vasut épült, sok vasutat garantirozott az ország, és miután máskép nem lehetett: drágán kellett garantirozni, mindezeket hibának nem tartom; de igenis hiányokat látok másutt. Hiánynak, hibának tartom azt, hogy a nagy vasutak mellett a közlekedési eszközök más nemei csaknem merőben figyelmen kivül hagyattak. Ilyenek az országutak, a töltött utak, minők voltak a Dunán túl a felföldön, legtöbb volt Erdélyben. Azt hiszem, hogy a vasutak mellett a töltött utak nem mellőzhetők, és a vasutakkal egy völgyben levő töltött utak is föntartandók, ha egyéb fontos okok nem kivánnák is, már csupán strategicai okokból is; és különben is mindenesetre meglevő vagyont képeznek, és igy annak elhanyagolása közvagyon elfecsérlése lenne, miért is minden országnak, vidéknek, megyének, hatóságnak kötelessége azokat föntartani; de hogy ezek közelebbről a mostoha viszonyok közt rendkivül nagyon visszamentek: kétségkivül nagy hiba. A másik hiba az, hogy igen kevéssé honositttattak meg a lóvaspályák. Ezek nagyobb kereskedelem közvetitésére nem igen valók; de tudom, hogy egyes localis viszonyok kielégitésére igenis fontosak, és sok helyi viszony kielégitése által országos szükséget képesek pótolni. Különösen az alföldön egy-egy nagyobb város nehány tehetős birtokosa saját és vidéki használatra állithatná föl ilyeneket, melyek mint erek ágaznának ki a gőzmozdonyu vas-

Digitized by Google

utakhoz. Hasonlóan fontosaknak tartom a keskenyebb vágányu vasutakat, melyek közül egy már concessionáltatott Bánréve mellett, melyeknek szállitási képessége és gyorsasága kisebb, mint a nagy vasutaké, de melyek alig fél annyiba jönnek, mint a nagyvasutak. Ezek nem arra valók, hogy a nagy vasutakat helyettesitsék, de nagy fontosságuk van a vidéki érdekek előmozditásában. Ezeknek olcsósága nemcsak onnan van, hogy keskenyebb és kisebb töltéseket igényelnek, hanem sokkal nagyobb emelkedési és lejtési viszonyokat képesek legyőzni, kisebb kanyarulási sugarat képesek elviselni és igy igen sok munkálatot feleslegessé tesznek; tehát bár nem birnak oly fontosságu közlekedési pontossággal: mégis országos szükségeket fedeznének. Hasonlólag az alföldön, Magyarország azon részében, mely közlekedési eszközök tekintetében legszegényebb, kétségkivül olcsóbbak lennének, mint maguk a töltés-utak s habár nem is birnak akkora közlekedési fontossággal, mint mondom, a nagy vasutak, de igen jelentékenyek lehetnek.

Bátor vagyok megjegyezni azt, hogy én ugyan nagyon óhajtom az idegen tőkének hazánkba beszivárgását, hogy az minél nagyobb biztossággal fektettessék be, és minél nagyobb jövedelmet hajtson, hogy azok, kik az ipar mezején keresik azt, legjobban értékesithessék tőkéjöket; de méginkább szeretném, ha nem volnánk rászoritva az idegen tőkére: mert a tőkének is meg van utóvégre más czélja is, vagy más czélja lehet az illető tőketulajdonosnak, mint egy vállalattól magától nagy jövedelmet szerezni. Igy például az osztrák államvasut részvényesei, igazgatói, csaknem átalán véve nem magyarok, tekintetbe nem vesznek egyebet, mint pusztán saját jövedelmök emelkedését s a tariffát, mely nagyon magas, nem szállitják bizonyos mértéken alól.

Lehetséges, hogy ha kiválólag magyar tőkebirtokosok kezében lennének a részvények, oly mértékben leszállitanák egyre és másra a tariffa tételeit, mely esetben például a gabonakereskedés lehetségessé válnék, és nagyon keveset jövedelmezne ugyan maga a vasut mint szállitó eszköz; de annál többet jövedelmezne a gabona- és malom-birtokosoknak, mint akik maguk részvényesek levén, meg lennének elégedve azzal, hogy azáltal azt nyerik, hogy mikép saját terményeiket értékesithetik.

Ezen esetben, ha ily kisebbrendü vasutat részint lóvasutat, részint keskeny vágányu vasutat, talán egyes vidékek, nehány város vállvetve képesek létesiteni, egyszersmind a forgalmat illetőleg, a tőke rokonszenvét is képesek volnának igénybe venni. És fontosnak tartanám ezen esetben: hogy ilynemü vállalat létesitése azon moralis nyereséget hozza, mely abban állana, hogy józan irányu szövetkezésnek ipar-vállalatokra a magva el lenne hintve az országban, és talán el lennének vonva sok oly nagy és bátran mondhatom, merő politikai expectoratiok vitatkozásaitól, melyek csak kellemetlen surlódásokat szülnek és egyéb haszonnal alig járnak. *(Helyeslés.)*

Hasonlólag hibának tartom azt, hogy mind az országgyülés, mind a kormány a vizi közlekedési viszonyokat, eddigelé jócskán mellőzte.

Örömmel üdvözlöm a t. közlekedési miniszter mostani jelentésében azon tételeket, melyek főkép a Dunára vonatkoznak, melyek mutatják azt, hogy mindenesetre méltányolja a vizi közlekedés fontosságát, habár még talán most sem akkora mértékben, mint magam teszem azt.

Ismerem ugyanis azon tételt, hogy a vizi közlekedés fontosságát elvesztette, — értem ez esetben, a szárazföldi csatornákon és folyamokon való közlekedés fontosságát, — azóta, mióta vasutak épülnek. De ezen nézetben egész mértékben nem osztozhatom. Tudom, hogy a vasuti közlekedés gyorsabb; tudom, hogy biztosabb, és ennélfogva mind az olyan közlekedésnél, mely nagy gyorsaságot, állandó pontosságot igényel, a postánál, málhaszállitásnál messze fölötte áll minden más közlekedésnek. De mindörökre igaz fog maradni az, hogy a vizi közlekedés a száraznál olcsóbb.

És van még egy más fontosság, épen a tömeges szállitást illelőleg, melyre nézve a magyarországi vasutak közelebbről oly tehetetleneknek mutatták magukat, hogy mig egy vasuti vonaton közönségesen 6—7 ezer mázsa netto terhet képesek jelenleg szállitani, addig egy vontató hajón már 6, 7, 8 sőt 10,000 mázsát is el lehet szállitani; és mivel egy gőzvontató 5, 6, 7 darab ily schlep-uszály-hajót képes vontatni, egy ily vonat 50—60,000 mázsát is elszállit egy nap alatt. Látnivaló is ebből: mily rendkivüli fontosnak kell lenni, fölteszem, a dunai közlekedésnek szemben minden vasuti közlekedéssel.

Ezenkivül az alföldi canalisatiónak, természetesen azon fontossága is van, hogy egyszersmind a csatornákat irrigatiókra lehetne használni, azon fölül, hogy kisebb - nagyobb kereskedelmi közveti tőképen is szolgálhatnak. Hogy pedig a canalisatio a közgazdaságra mily fontossággal bir, azt nem szükséges magyarázni. De szolgálnának még a csatornák áradások alkalmával, mint a szerfölötti vizár-állásnak lecsapolói is.

A mi a dunai kereskedést és kereskedelmi viszonyokat illeti, két főpont van, mely azt nagyon gátolja. Egyik a Pozsony és Gönyő közt

Digitized by Google

levő rész, a másik a Vaskapu. A Pozsony és Gönyő közti részére a dunai nehézségeknek teljes figyelemmel volt már a közlekedési miniszter ur és e tekintetben, — a mint az a pénzügyi bizottságnak jelentéséből is látható — részletes terveket mutatott be, melyek egyszersmind azt kitüntették, hogy az ott szükséges javitások valami 36 millió frtba kerülnek. A Gönyő körüli nehézségeknél fogva, hogy ily tetemes kiadásokat igénylő vállalatba ne fogjon jelenleg az állam, azt én helyesnek találom.

Még nevezetesebbeknek tartom azon akadályokat, melyek a Vaskapunál vannak. A vaskapui nehézségek tulajdonképen kétfelé vágják a dunai közlekedést s kereskedést. Addig nagyobb fajta gőzhajón is le lehet menni; ott azonban kénytelenek a podgyászt és az utasokat még jobb vizállás alkalmával is kisebb gőzösökre átszállitani. Innét lemenve egy 3-ik gőzösre kell átrakodni és a málhávali közlekedés még ugy is majdnem lehetetlen. Hiában foly a Duna a Fekete-tengerig, mig a Vaskapunál a nehézség el nem lesz háritva; addig el nem megyünk a tengerre. Tudom azt, hogy ezen vaskapui nehézségek kijavitása nemcsak sok időt és pénzt igényel, habár részletes tanulmány tárgyává ez még eddig nem tétetett; — de egyszersmind tudom azt is, hogy az államközi viszonyokat is kell addig rendezni, a mig azon nehézségeket orvosolni lehet.

De van még a dunai kereskedésnek egy más hiánya, mely már nem kerül sok pénzbe és igen rövid idő alatt elháritható; elháritható azáltal, ha Pesten nagy raktárak állittatnak föl. Azonban ezeket rögtön lehetne és kellene csinálni. Ezen vállálatot biztositja Pesten mint a kereskedelem központján legfőképen a gabonakereskedés és mondhatnám, hogy valamint a schwungrádok a lengkerekek elosztják az erőket, ugy ezen raktárak a kereskedelem szabad lüktetésének nagy akadályát, az összetorlódást, ezen a kereskedelemnek bizonyos esetekben nagy akadályát, meg fogják gátolni, és a normális viszonyok letrehozására igen nevezetes tényezőkül fognak szolgálni.

Nem szándékom a közlekedési viszonyoknak, különösen a vasuti közlekedésnek egyes hiányaira kiterjeszkedni. Sokan tették már előttem. Ismeretes, és alaposan voltak fejtegetve. Csak átalában jegyzem meg, hogy mig az utolsó gyorsuti vállalatoktól is megkövetelheti az ember a biztosságot és pontosságot: a vasutaknál bátran lehet követelni a tömeges szállitást, és gyorsaság által a pontossággal nem birnak még eddig. Es bátor vagyok a tisztelt házat arra figyelmeztetni, hogy vannak némi visszásságok, a melyeken segiteni mondhatnám, egy tollvonásba kerülne. Csak egyet hozok föl ilyet például.

Az, a ki reggel 4 óra után Gyula-Fehérvárón fölül és Pestre utazik, este ½-9 órakor Pesten van. Körülbelől 16 óra alatt.

A ki Pestről akar Gyula-Fehérvárra utazni, ha Pestről 5 órakor indul, reggel 6 óra tájban Aradon van, 6 óra előtt valamivel, az egész éjszakát keresztül vánszorogja ugyszólván egy teher vagy vegyes vonattal, a tiszai vaspálya vonalán, Aradról tovább indulva, délután 2 órakor érkezik Fehérvárra: tehát 20 órát utazik. Ha reggel indul Pestről, akkor Aradra érkezik 4 órakor, onnan tovább utazva ismét tehervonattal Gyula-Fehérvárra érkezik 4 és 5 óra között: tehát 21 vagy 22 órát utazik.

Gyula-Fehérvár mellett van két helység: Alvincz és Csóra, ezekről azt szokták mondani, vagyis ismert közmondás róluk: hogy Alvinczről Csorára egy óra, Csóráról Alvinczre egy óra sincs. Csóra hegyen fekszik. Ezen vasutakról beteljesedik ezen közmondás, hogy Fehérvárról Pestre 16 óra, Pestről Fehérvárra 20. Ezen vasuti menetrendeken, a mi kétségkivül nem valami nagy nehézség, igen könnyen lehetne segiteni.

Nem akartam egy és más nehézséget részletesen fölhozni; a mint mondom, ezek részletesen voltak vitatva: én jelezni kivántam azon hiányokat a melyeket látok a közlekedési viszonyoknál; különben az egész költségvetést részletes vita alapjául elfogadom.

Táncsics Mihály: T. ház! Nem akarom az ugy is igen hosszura terjedt viták miatt a t. ház kifáradt türelmét hosszasan igénybe venni; de vannak némely dolgok, a miket mégis elmondani szükségesnek tartok. (*Halljuk!*) Mi magát a szőnyegen levő költségvetést illeti, arra nézve vissza kell térnem a mult év utólsó hónapjaira; és azon kérdést intézem a t. miniszteriumhoz, bár több kérdés inteztetett már, és a t. miniszterium részéről történtek is feleletek, de én még sem tudom, t. ház: mi lehet annak oka, hogy a költségvetések a törvény világos szavai szerint a mult év utólsó honapjaiban oly idejekorán be nem terjesztettek, hogy az év végeig el lehetett volna végezni?

Én részemről hajlandó vagyok azt hinni, hogy a hivatalnokok sokasága miatt nem történhetett: mert egyik a másik miatt nem bir mozogni. (*Derültség.*)

Én arról vagyok meggyőződve, hogy ha most a miniszterium ujonnan beterjeszti ezeket az év utólsó honapjában, nem lehet elkésziteni akkorra, mikor a törvény rendeli. És én egész meggyőződésemből mondom: bármennyire szükségesek e költségek, főkép utak és vasutak épitésére: mégsem szavazom meg soha sem, mig szerencsés lehetek itt e házban képviselőnek lenni, ha a törvény szavai szerint be nem terjesztetnek, mert inkább

Digitized by Google

akarom a hazától e költséget elvonni, mint a miniszteriumnak megszavazni: ha nem a törvény és kötelessége szerint terjeszti be.

A két rosz közül a kisebbet választom, és kisebbnek tartom, ha meg nem szavazzuk akkor, ha a miniszter évről évre elhalogatja és kötelességét soha nem teljesiti. Ennélfogva, bár szükségesnek tartom, nemcsak azt a két-három millió forint költséget, hanem többet is, az utak és csatornák készitésére: de ezuttal még sem szavazom meg.

T. ház! én ugy vagyok meggyőződve, hogy valami láthatatlan nagy baj fekszik a mi dolgainkon; mi mindnyájan jó hazafiak vagyunk, nem kételkedem, nem hiszem, hogy lenne egy is köztünk, ki ne akarná hazánk boldogságát, felvirágzását. Van mégis valami különös a mi dolgainkban. Hogy mi az, meg fogom mondani. (*Halljuk!*)

Mi mindnyájan azt szeretnők, hogy ne legyenek visszaélések közügyeinkben; szigoruan kellene tehát megbüntetni mindazokat, kik a haza ügyeiben bajt okoznak. A ki egy tehenet vagy ökröt lop és ezzel kétszáz forint áru kárt tesz polgár-társának: megbüntetik, bezárják; de mikor valaki a közügyekben az országnak három-négyszázezer forint ára kárt okoz, azt még el sem mozditják.

Szigoruan kellene tehát az ilyeneket büntetni, hogy mások visszaijedjenek. Ha a kormány ezt nem teszi: ügyeink nem fognak javulni soha.

Szeretnők, ha volna nemzeti magyar bankunk, — és nem hiszem, hogy találkoznék valaki, ki azt mondaná, hogy ez nem kell, — és még sincs, hanem csak azt mondják, hogy az jelenleg nem lehet és ez bizonyitja azt, hogy igen rosz lábon állunk. Nincs ok, mely a magyar bank felállitását akadályozná és a közösügyes törvények sem gátolják, én legalább nem hallottam, pedig felolvastattam magamnak azon törvényeket: nem tudom, hogy volna bennük egy oly pont, mely megtiltaná a magyar bank fölállitását. Szeretnők mindnyájan, ha már egyszer végrevalahára a fiumei vasut megnyittatnék, s általa a világ-tengerrel összeköttetésbe jönnénk; de én nem tudom, hogy csak egy kapavágás is tétetett volna annak kiépitésére. Ennek valami nagy baja van.

Mindnyájan szeretnők, hogy a közlekedésben magyar ügyviteli nyelv legyen; mióta az első gőzhajó megindult, gondolom 1830-ban, tehát körülbelől egy félszázad idő óta: nem tudtunk magyar üzleti nyelvre szerttenni. Valami bajnak kell lenni, a mi ezt akadályozza. (*Zaj.*) Vilmos király, (*Mozgás, föllkiáltások: császár!*) akkor még király, most már császár, alig volt 2 hónapig franczia földön, azon területen, melyen hadseregével előrehatolt, behozta a német nyelvet, és mi egy félszázad óta nem birjuk eszközölni, hogy saját hazánkban az idegenek, az ide tolakodott tőkepénzesek, vagy, akárki magyar nemzeti nyelvünket használja. (*Derültség.*)

A közlekedési miniszter költségvétéséről, az utak föntartásáról levén szó: csodálkozom, hogy amint mondani szokták, hogy minden ut Rómába vezet; nálunk, ugy látszik, minden ut, ha nem is egyenesen Bécsbe, de mindenesetre Ausztria felé, és Ausztrián át mégis Bécs felé vezet; holott mindenki tudja, hogy az alföldön járhatatlan utak vannak, vagy tulajdonképen nincsenek is utak: és mégis a közlekedési miniszter költségvetésében nem láttam kimutatva, hogy épen arra vezetnének jól épitett, kőből készitett országutat. Minek is az? csak Bécs felé legyen, az elég.

Mint emlitém, mindnyájan jó hazafiak vagyunk, — természetesen a miniszterium is. Nem kételkedem hazafiságában; de valami nyomás alatt van. Két oka van annak, miért nem haladhatunk mi közügyeinkben akként, mint azt ohajtanók? miért nem végezhetjük azt, mit hazánk felvirágzása, nemzeti jólétünk követel? Mert a ki figyelemmel kisérte az osztrák politikát évtizedek óta: tudja, mi annak az érdeke, tudja hova van annak politikája irányozva; az egészen más irányban működik, mint a mi magyar miniszteriumunk; mert azok arról nem tudnak soha lemondani, hogy Magyarország Ausztria tartományává váljék.

Ebben működnek ők folytonosan. E két érdek pedig meg nem egyeztethető.

Másik oka ennek az, hogy a mi miniszteriumunkban, melyet én épen ugy tisztelek, mint bárki, — de lelkiismeretem, öntudatom ösztönöz kimondani leplezetlenül azt, mit én érzek miniszteriumunk iránt, a mit megmondottam a mult évben is, midőn a birák kinevezését sürgettem: — nincs elegendő erély, nincs benne elegendő bátorság, nincs benne erős elszánt akarat, és ez nagy baj az országra nézve. — Távol legyen tőlem, hogy arra gondoljak, miszerint az megtörténhetik, hanem akár árulás által, akár gyengeség által háramlik a hazára veszély: az mindegy az eredményre nézve. Mondom, a mi kormányunkban hiányzik az erély, — a mi kormányunk azt várja, mit mondanának Bécsben, ha mi itt például egy nemzeti magyar bankot alkotnánk? Én megmondom; (*Halljuk!*) azt mondanák, hogy a mi camarilla-politikánknak ideje lejárt, mert a magyar nemzet fölébredt. Ezt mondanák, és ez elégséges volna.

Azt mondanák: „a magyart nem lehet ámitásokkal altatni, a magyar együtt tart, és a

Digitized by Google

kormány oly törvényjavaslatokat terjeszt elő, melyek elfogadására nézve nem lehet ellenség, hanem tömegesen pártoltatik; azt mondanák, hogy a magyar fölébredt, a magyar érezni kezdi ujra erejét; mert a magyart a viszonyok fölébresztették, a magyar érezni látszik, mit tett a magyar nép készületlenül is 1848-ban. Most mindig arról van szó, hogy nincsenek tüzérek, nincsenek alkalmas egyének, nincs ágyu.

Ha azonban voltak, termettek képes egyének akkor: azóta is teremthetett volna a kormány ilyeneket. Miért mulasztotta el a kormány gyengeségénél fogva a Ludoviceum megnyitását? Miért mulasztotta el megparancsolni, hogy minden iskolában a fegyverben is gyakoroltassék az ifjuság? Most nem lenne okunk aggódni. Csak ezeket akartam elmondani. Ezekkel tartoztam hazámnak, ügyért élek halok. (*Éljenzés a szélső bal oldalon.*)

Fodróczy Sándor: Előre is kijelentem, hogy a közlekedési miniszterium által előterjesztett költségvetés fölött teendő észrevételeim, horvátországi szempontból indulnak ki, s remélem, hogy a t. ház e tekintetben mondanivalómat szivesen tudomásul fogja venni.

Ambár köszönettel elismerem, hogy a t. közlekedési miniszter ur a horvát- és szlavonországi szükségletekre, ugy az állami utaknak föntartása és épitése, mint a folyók korlátozása tekintetében az előirányzatban bőmérvben gondot viselt, mely inditvány helybenhagyását a t. háznak forrón ajánlani bátor vagyok; mindazáltal nem lehetek egyetértésben az illető czimekre vonatkozó tételszámoknak fokozatával, minthogy ezekből nem derül ki; mily kötelességei és jogai vannak a társországoknak ezen közös érdekek ellenében? s mivel ez által nemcsak a társországok területén származott közös jövedelmeknek a kiegyező törvény 20. §-ában elrendelt esztendőnkinti kimutatása, hanem a 28 §. értelmében történendő viszonszámitásnak ellenőrködése is nehézzé válik.

A közlekedési miniszterium előterjesztése — nézetem szerint — a következő hiányokkal bir:

1. Hogy a horvát-szlavon osztály költségvetése, a központi igazgatás czimben nincs különböztetve ugy, mint az a pénzügyi miniszterium költségvetésében látható.

2. Hogy a viz-épités czim alatt minden indokolás hibázik a felől: a) miért tétetett a Száva csak $5^{14}/_{16}$ mértföld hosszaságban közös folyó gyanánt? holott ezen folyó nemcsak Sziszekig, hanem Rugyicáig minden akadály nélkül, Zágrábig pedig, sőt egész Stajerországig, czélszerü szabályozás mellett, hajózható, s midőn a hajózás, tehát a hajózható folyó is, a kiegyezési törvény 9. §-a szerint közös-ügynek tekintendő.

b) miért nem vétetett az egész Dráva hosszusága, onnét számitva, hol az Stajerországot elhagyja, közös folyó gyanánt? — mert ha valamelyik folyó, a Dunán kivül, közös folyónak tekintendő: ugy bizonyosan a Dráva az, mely egész hosszaságában Magyar- s Horvát-Szlavonországok között a határt képezi, tehát már természete szerint is közös.

Egyátalában nem helyeselhető a miniszteriumnak ilyforma eljárása, hogy saját tetszése szerint megállapitja: mi a Horvát- és Szlavonországokban létező folyók és utak közül közösnek tekintendő. Inkább kötelessége lett volna, a kiegyező törvény 70. §-a értelmében, ezen megállapodást — ha a 9. §. rendelete e tekintetben hiányos — a magyar s horvát-szlavon országgyülések összeegyeztetésére rábizni.

3. Hogy a rendkivüli kiadások czim alatt előforduló kikötők iránt semmi különböztetés sem tétetett a fiumei s a többi kikötők között; ámbár a kiegyezésnek 46 §-a az első pontban világosan kijelenti, hogy csak Fiume város területével s kikötőjével képez külön testet, holott a többi Fiume vármegyének része, tehát minden többi horvátországi tengeri parton létező kikötő Horvátországhoz, s csak ezen ország által tartoznak Szt-István koronájához.

4. Hogy a költségvetési függelékben „államvasutak jövedelme“ czim alatt előforduló zákány-zágrábi vonalon 96,000 frtnyi veszteségnek kimutatása a valódi tényállással nem igazoltatott.

Nem maga a vonal az oka ezen veszteségnek, hanem az ősi épitésnek modora ezen vonalon, Cavordar mellett, Lepavina és Kőrös állomások között, hol 14 öl mély keresztülvágások, és annyi magas töltés, a siklós földszin s a szükséges alapozás tekintetbevétele nélkül csináltattak. Azon fölül a veszteségnek második oka: a déli vasuttársaságnak vezénykedése, — s igy nemcsak hogy a forgalom sok hónapon át csupán személyekre szoritkozik: — hanem ez is a Kanizsa, Bazin vonalák rendetlensége miatt oly rosz, hogy már roszabb nem lehet.

Ezen hiányok fölszámlálásával nem volt egyéb igyekezetem, mint a t. közlekedési miniszter urat arra birni, hogy legyen hajlandósága jövendőre — s pedig még az 1872-ki költségvetés előterjesztésében — ezen, a kiegyezési törvényben megállapitott, hiányokat mellőzni; nehogy továbbá is létezzék azon szemrevetésnek jogosultsága, „melylyel a miniszteriumnak jóakarata vádoltathatik, s azon fölül kétségbevonatik, hogy valódi szándéka volna a kiegyezményt minden következményében szorosan kivinni, s midőn iményt föladatomat

Digitized by Google

teljesitém, s az előterjesztés ellen egyébb kifogásom nincsen: azért részemről is kivánom, hogy az a részletes vita alapjául elfogadtassék.

Gorove István, közlekedési miniszter: T. ház! Kénytelen vagyok az előttem szóló képviselő ur beszédére válaszolni, és pedig azért, mert valamint a t. képviselő ur a kormány és az országgyülés iránt a bizalom hangján szólott, ugy a kormánynak is alkalma van e pillanatban épugy, mint mindannyiszor, valahányszor ily természetü ügyek jönnek elő, a bizalmat hasonlólag bizalommal viszonozni.

Az igen t. képviselő ur elismerte, hogy a közlekedésügyi miniszterium költségvetésében nevezetes összegek vétettek föl Horvátország javára. Ha méltóztatnak összeszámitani, Horvátországra körülbelül 1 millió forint esik.

Vannak azonban a t. képviselő urnak előadásában némelyek, a mikre nézve biztos igéretet nem tehetek. Azt kérdi a képviselő ur: miért nem vétetett föl a Száva és Dráva szabályozása egész hosszában? Azon egyszerü oknál fogva történt ez, mely a kormányt a folyók szabályozására nézve eddigelé vezette. Magyarországban sincs folyó, mely egész hosszában vétetnék szabályozás alá, — kivéve a Dunát; sőt a Duna is csak oly mértékben, — amint az igen t. képviselő ur azt a jelentésből látni méltóztatik, hogy annak legnevezetesebb részénél az akadályok a kormány részéről, financzialis szempontokból, alig leküzdhetőknek tekintetnek. Meg van a jelentésben emlitve, hogy, bármily fontosnak tartsa a kormány azt, hogy a Duna akadályai Gönyőtől Pozsonyig elhárittassanak, azon kénytelenségben látja magát, hogy 36 millió megszavazását inditvanyba hozza az akadályok elháritására.

Nincsen egész hosszában fölvéve a Tisza folyam; nincs az ország többi foly ama sem; de föl van véve igenis egy nevezetes részben ugy a Száva, valamint a Dráva folyam.

Méltóztassék a t. képviselő ur azon türelemmel lenni, melyet e tekintetben mindnyájan tanusitunk. Hogyha az ügyek fejlődni fognak, ha az országnak pénzügyi helyzete, — nem mondom javul, mert, hála Istennek, az folytonosan javul; hanem ha a bevételek gyarapodni fognak: mindezen szabályozások be fognak vonatni a költségvetés keretébe, és évről évre nagyobb terjedelemben fognak a folyamok a hajózásnak megszerezteti. (*Helyeslés.*)

A t. képviselő ur különösen hangsulyozta még a zákány-zágrábi vasutnak a költségvetésben kimutatott deficitjét. Nem vagyunk azon szerencsés helyzetben, hogy ezen vonalra nézve jelenleg már oly állapotot tüntethetnénk föl, melyet csak némileg is kielégitőnek lehetne mondhatni; sőt kénytelenek voltunk azon őszinte vallomásra, és az eredménynek kimutatására, hogy ezen vonal nemcsak jövedelmet nem, hanem hiányt mutat föl. A t. képviselő ur ezt a vonal egyik része hiányos épitésének tulajdonitja. Elismerem, ebben hiányosság van; de ennek helyrehozása nem az üzleti számlára fog történni, hanem a reconstructiónak számlájára.

Én azon meggyőződésben vagyok t. ház, — és e tekintetben válaszom Simonyi Ernő igen t. képviselő urnak is fog szólani, ki ezen ügyet szintén szóba hozta, — hogy a zákány-zágrábi vonalnak kiépitése, midőn azt a törvényhozás elhatározta, azon okból történt, hogy Horvátország fővárosa és Magyarország fővárosa minél előbb egyenes összeköttetésbe hozassanak; a másik vonalt pedig a magyar országgyülés azon összeköttetés kiegészitő részének tekintette, mely Magyarország szivét, fővárosát egyenes összeköttetésbe hozza Fiuméval és a horváth-magyar tengerparttal. Midőn ezen összeköttetés kiegészitve lesz, midőn a pálya, mely most Zákánytól Zágrábig az állam által épittetik: tul ismét Károlyvároson Fiuméig ki lesz épitve, azon meggyőződésben vagyok, hogy nemcsak azon hiány fog minélelőbb megszünni, hanem ezen pályából bizonyos jövedelem is fog befolyni. Meg fogja engedni a t. képviselő ur, hogy előadásának azon részeire, melyek inkább a részletekre vonatkoznak, — ha méltóztatik kivánni, — a részletes tárgyalásnál tegyek megjegyzést. (*Helyeslés.*)

Bethlen János gr.: T. ház! A tárgy már meglehetősen meg van vitatva, ugy hogy én a mondottakhoz ujabbat adni nemtudok; különben is mind jobbról, mind balról e költségvetés az általános költségvetés alapjául elfogadtatik, tehát ahhoz szólni nem is kivánok.

De igenis van egypár kérdésem a t. miniszter urhoz, melyeket azért teszek most, hogy a részleteknél ne legyek kénytelen inditványt tenni.

Két kérdés van, a mire a miniszter ur figyelmét fölhini kivánom: egyik a keleti vasut ügye, a másik egy kőut.

A keleti vasutra meghoztuk egyhangulag a törvényt azért: mert ugy találtuk, hogy az mind iparunk és kereskedelmünk érdekében, mind pedig strategiai szempontból mulhatlanul szükséges Magyarországra nézve. Annyira szükségesnek tartotta ezt a ház, hogy kimondta, mikép, ha vállalkozók nem akadnának e vonalra nézve: ez esetben maga az állam épittesse ki. Meg is kezdte az állam annak épitését; de később vállalkozóknak adta ki. Most tehát, midőn ezen vállalkozás körül akadályok merültek föl, arról van szó: képes-e a miniszterium az 1868: XL. t.czikket végrehajtani? mert eddigelé a vállalkozók egyetlen egy pontot sem telje-

Digitized by Google

sitettek. A mint tudjuk, a nagyvárad-kolozsvári résznek készen kellett volna lenni 1869-ben s alig lehetett azt 1870. szeptember havában átadni a forgalomnak, és jelenleg a forgalomnak át van ugyan adva, de azért mégsincs ugy készen, hogy a társaság átvehette volna: mert még sok a hiány. 1870-ben készen kellett volna lenni a strategikus tekintetben legnevezetesebb résznek a Gyulafehérvár-tövisi, most már Kocsárd-marosvásárhely és a tövis-segesvári vonalrészeknek. Azt tudjuk, hogy háboru esetében a legnevezetesebb strategikus pont M.-Vásárhely és Segesvár. Azt hiszem, hogy midőn a ház azt elhatározta, hogy ez mindenekelőtt kiépitendő: akkor a strategikus szempontot vette főleg tekintetbe.

Bátor vagyok csak azon kérdést intézni a miniszter urhoz: van-e azon helyzetben a miniszterium, hogy az akadályok elhárítását remélheti, hogy az 1868: XLV. t. cz. utolsó terminusára készen legyen a vonal: t. i. 1872. október 1-éig?

Másik észrevételem ugyancsak erre a vonalra vonatkozik, mi igen nevezetes: t. i annak összeköttetése a dunafejedelemségi vasutakkal. Ettől függ: vajon az iparunk, kereskedelmünk érdekeinek meg fog-e felelni, vagy tán a sok pénzt ok nélkül dobtuk ki? Tudom, hogy történtek némi lépések; mindamellett azt hiszem, hogy nem hibázom, midőn fölhivom a miniszter urat: méltóztassék nyilatkozni az iránt, van-e remény, hogy a kérdés minélhamarabb megoldassék? mert mint mondám, ettől függ főleg ezen vasutvonalnak, ipar, kereskedelem és strategikus szempontból czélszerüsége.

Ez a két kérdés, a mit tenni akartam a vasutakra vonatkozólag, s ha a miniszter ur, — mi iránt nem kétkedem — kinyilatkoztatja, hogy az akadályok minélelőbb el fognak hárittatni: az igen jótékony hatással lesz a közönségre nézve, mely most sötétben tapogatódzik és mindenféle rémképekkel van eltelve.

A másik kérdésem egy kőutvonalat illet, mely talán kisebb érdekü, de mégis fontos, és ez a Csik-Szeredától és Udvarhelyszéktől a gimesi vasutvonalig vezető kőutvonal. Ennek a vonalnak története az, hogy a német kormány mindig azon igyekezett, hogy az országos utak, melyeket az ország conservál, a lehetőségig más erdélyi székekbe essenek. Ezen két széknek nincs országutja, azok kénytelenek ezen utat föntartani, mely posta és kereskedelmi ut, és annyira rosz, hogy nem lehet rajta közlekedni,

Tudom azt, hogy addig az országos utvonalak sorába bevenni nem lehet az egyes utakat, a meddig a kőuthálózat meg nem állapittatik; de másfelől igaz, hogy méltánytalanság ezt a nagy területet országut nélkül hagyni.

Tavaly is tettem inditványt e tárgyban, s elhatározta a ház, hogy át nem viheti ugyan azt az országos utak sorába; de azon összegből, mely a vármegyék által föntartandó utakra nézve van kijelölve: a miniszter ur biztositott, hogy tetemes összeget fog átadni e czélra. Ez meg is történt, át is vette és tett is vele, a mit lehetett. Erre nézve tehát nincs egyéb óhajtásom, mint hogy méltóztassék a miniszter ur biztositani az iránt, hogy ezen évben is azon összegből, mely e czélra megajánltatik: egy bizonyos részt át fog adni, és akkor a munka tovább fog folytattatni. Ezeket akartam elmondani. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán jegyző: Csáky Tivadar! gr.

Csáky Tivadar gr.: Elállok.

Széll Kálmán jegyző: Petrovay Ákos.

Petrovay Ákos: Elállok a szótól.

Széll Kálmán jegyző: Szápáry Gyula gróf.

Szápáry Gyula gr. államtitkár: Én a szőnyegen levő targyhoz nem annyira átalanosságban akarok szólani, mint inkább azon megjegyzésekre válaszolni, melyeket az előttem szólott képviselő urak tettek.

Tegnapi fölszólamlásában Simonyi Ernő t. képviselő ur az államutak kezelésére vonatkozó hiányokat igyekezett feltüntetni; a t. képviselő ur által tett némi észrevételekre igyekezni fogok époly tárgyilag szólani, mint azt a t. képviselő ur tevé.

A képviselő ur némely állitását, névszerint azt, hogy a közutak jelenleg roszabbak, mint azelőtt voltak: elfogadom, mert hiszen ezt mindannyian tapasztaljuk. Később fogom elmondani, mit tartok annak okául; elfogadom a t. képviselő ur azon állitását is, hogy a közutak kezelése és föntartása jelenleg drágabba kerül, mint azelőtt; a minek okát rögtön előadandom, ha végig tekintünk azon nagy épitkezéseken, melyek jelenleg a vasutak körül tétetnek, és tudjuk mennyire emelkedett a munka- és fuvarbér, mely most még egyszerannyi, mint azelőtt volt.

De ha ezen állitását elfogadom: nem fogadom el azt, hogy mig azelőtt, a korábbi kormány alatt az utak kezelése és föntartása mértföldenkint 400 frtba került: jelenleg az mintegy 7008 frtba kerülne mértföldenkint, és hogy az uj utak épitése korábban mértföldenkint 60 ezer frtba került, mig jelenleg az 125 ezer frtba kerülne.

A mi a t. képviselő ur azon állitását il-

Digitized by Google

leti, hogy jelenleg az utak kezelése és föntartása mértföldenkint 7000 frtba kerül: én megvallom, nem tudom, miképen állithatja föl e tételt; azt hiszem nem tehette másképen, mint ugy, hogy a magyarországi összes utak kezelésére és föntartására előirányzott összeget — a rendest és rendkivülit — összeszámitva, azt a létező államutak között elosztotta. Itt azonban meg kell jegyeznem, hogy azon 5 milliónyi összegben, mely e czélra előirányoztatott: benne foglaltatik azon 200 ezer frt is, mely utak föntartására adatik, a megyéknek és mely tehát nem számitható az államutakra, hanem a megyei utak terhére.

Ezenkivül nem hagyhatom észrevétel nélkül azt, hogy az uj utak épitési és kezelési költségeit összeszámitani és az utakra elosztani méltányosság és helyes számitás szempontjából nem lehet: mert igen természetes, hogy ha egyik évben több ut készül, mint a másikban: ezen évben az összes költségeket a többire nem lehet átlagszámitásba venni. Ha tehát ezen összegeket levonjuk: akkor a t. képviselő ur állitása, mely szerint mértföldenkint 7000 frtot számitott, nem áll: hanem, minthogy 750 mértföldnyi államutat vett föl a költségvetésbe, és arra összesen 3 millió 600 ezer frt van előirányozva: e szerint egy mértföldre 4800 frt esik.

Minő adatokból meritette számitási alapjait t. képviselő ur arra nézve, hogy a korábbi kormány alatt mennyi adatott ki, azt én nem tudom: e tekintetben nekem rendelkezésemre állottak a helytartótanács ide vonatkozó adatai; és elismerem, hogy etekintetben előnyben vagyok fölötte. Én adataimat ezen számadásokból meritettem és leszek bátor azokból egypárt fölmutatni.

Azt állitotta a t. képviselő ur, hogy az 1862—67 években utak kezelésére s föntatására egy évre 2 millió 61 ezer frt fordittatott.

Én azt hiszem, hogy a képviselő ur csak az előirányzott összeget vette figyelembe és nem azt, amely a számadás szerint voltaképen elköltetett. Az előirányzott összegek megközelitik az ő számitását; hanem, ha a számadásokból kitünő eredményt veszszük: akkor a tettleg elköltött összeg 1.896,270 frt. Téves tehát a számitás alapján egy-egy mérföldnyi út helyreállitása, mig az állam kezelése alatt 3660 frtba került, ehhez adandó még az államutak mellett fekvő községek közmunka-ereje, mely azon időben természetben ledolgoztatott, s mely átlag 500,000 forintot tett. Ezt szintén hozzá számitva tesz az utak föntartására forditott összeg mértföldenkint nem 3400 forintot, hanem 4660 forintot. De a t. képviselő ur a mult évekből azon éveket vette, számitása alapjául, melyekben az utkezelésre és föntartásra, már kevesebb költség forditatott, mint az azelőtt években.

Ha hátrább megy, több költséget talál, különösen ha az 1857-iki évet veszi számitása alapjául, melyben 7000 forintba került egy mérföld ut föntartása. Ezenkivül ha 10 évről csinál a képviselő ur átlagot 1857-től: akkor egy mértföld ut föntartására 5466 forintot talál. A különbség tehát semmiesetre sem az, a mit a tisztelt képviselő ur állitani méltóztatott, hogy t. i. akkor kevesebbe került volna; mert akkor nem 3400, hanem 3660 forintba került; jelenleg pedig nem 7000 frtba, hanem 4000 frtba.

Megengedem t. ház, hogy a mennyivel kevesebbe kerül jelenleg egy mértföld ut föntartása: annyival, sőt talán némi tekintetben sokkal is roszabbak jelenleg az utak. De ennek oka abban keresendő, hogy a mult évben még kevesebb összeg előirányoztatott, mint jelenleg e czélra; továbbá abban, hogy a költségvetés mindig elkésve tárgyaltatott a tisztelt képviselőház által, az összegek később állapitatván meg, az árlejtés a fedanyagok szallitására is később eszközöltetett. Hogy e hiányon segitve legyen, a miniszterium e czélra ez évben 1 millióval nagyobb összeget vett föl, s intézkedett ezenkivül azáltal, hogy az utak föntartására szükséges összegre a háztól indemnytit kért, hogy intézkedéseit a kellő időben megtehesse. Ezeknek folytán megtörténtek az intézkedések, hogy január havában tudtára adassék a vállalkozóknak és épitőknek: mennyi fedanyag szállitandó minden egyes utszakaszra.

Ez intézkedések következtében méltán fogja várni a közönség a kormánytól, s a kormány közegeitől, hogy az utak jobb karban tartassanak.

Fölhozta a t. képviselő ur, hogy jelenleg az utak épitése mértföldenkint 125,000 forintba kerül.

E számitás alapját sem tudom a költségvetésben föltalálni. A folyó évben 13⅙ mértföld uj ut épül, s egy mértföldre tehát 82,500 ft. esik.

Fölemlitette azt is a t. képviselő ur, hogy midőn az államutakra ily nagy összegek vannak előirányozva: a megyei utakra csak csekélység forditatik, 2000 mértföldre ugyanis csupán 200000 forint van előirányozva. Mellékesen megemlitem, hogy itt számitása tévedésen alapúl; mert 1 mértföldre nem 20, hanem 100 forint esik. E 200,000 ft. pedig nem azért van előirányozva, hogy ebből a 2000 mértföld ut föntartassék, hanem azért, hogy ez összegből oly egyes mütárgyak épittessenek, melyeket a törvényható-

Digitized by Google

ság a maga költségén kiépittetni nem képes, s oly egyes utszakaszok létesittessenek, melyeknek fölállitása a törvényhatóságok erejét fölülmulja.

Fölemlitette azt is, hogy az utak föntartása egyátalában nem tartozik a kormány teendői közé, de ruháztassék azok föntartása az illeti törvényhatóságokra.

Ezen állitást részemről elvállalni nem merném ; nemcsak azért, mert a tapasztalat ezen föltevésre nem jogosit föl ; de azon esetben sem tehetném ezen nézetet magamévá, ha — mint ő szintén kivánja — nagyobb összegek adatnának a törvényhozás által a törvényhatóságok rendelkezésére.

Ezen teher, hogy egyebet ne emlitsek, semmi esetre sem osztathatnék el egyaránt a törvényhatóságok között; mert, ha például Pest vármegyének föladatául tüzetnék mindazon országutak föntartása, melyek az ország különböző részeiből itt összpontosulnak : ez Pest vármegyére nézve igen nagy teher volna. Ugyan ez áll azon megyékre is, melyekben a kereskedelem nagyobb gyupontjai vannak. Lehetnek oly utak is, melyek kiépitése hadászati vagy kereskedelmi szempontból az államnak érdekében van, s melyek föntartása szükséges : mig az illető törvényhatóságot esetleg kevésbé érdeklik. Megengedem, sőt kivánatosnak tartom, hogy a törvényhatóságok, vagy illetőleg azok bizonyos meghatározott közegei az államutak kezelésére nagyobb befolyást gyakoroljanak, mint eddig történt. Különösen szükségesnek tartom, hogy az államutak kezelése nagyobb nyilvánossággal történjék, hogy figyelembe vétessenek a helyi érdekek és viszonyok, s hogy alkalom adassék a netalán előforduló visszaélések gyors földeritésére és megszüntetésére is. Ezek iránti intézkedést megtenni szükségesnek látom ; de azt, hogy az államutak kezelése a kormánytól egészen elvétessék, s tisztán átadassék a törvényhatóságoknak : részemről nem fogadhatom el. Ezen teendőkön s intézkedéseken kivül kétségkivüli az, hogy utrendszerünk ügyében nemcsak a végrehajtási és közigazgatási téren, de a törvényhozás terén is felette sok a teendő. Ily átalánosan elismert dolog az is, hogy a közmunka-rendszer nem felel meg sem a kor kivánalmainak, sem a szükségnek, sem pedig az elvesztett munka és idő nincs arányban az általa elért eredménynyel. Ezen változtatni minél előbb a törvényhozásnak egyik fő féladata ; — de elismeri azt a miniszter ur is a költségvetés előterjesztésében, midőn nemcsak hogy kijelentette ezen szükséget, de megjelölte azon irányt is, melyben módosittatni kivánja.

És minden esetre lesz ideje a t. háznak ezen nagy fontosságu kérdéssel foglalkozni, midőn majd a törvényjavaslat a ház asztalán fog fekűdni. Fölötte fontos ezenkivül az is, hogy az utrendszer, mint azt Simonyi Ernő képviselő ur beszédében kijelentette, — nincs arányban a létező vasuthálózattal, mely már 830 mértföldre kiépittetett a 750 mérföldet tevő állam és 2000 mértföldnyi megyei utakkal, melyek nagyrészt rosz karban vannak. Ez arány kétségkivül nem kielégitő. Ezen hiányon szintén kell segiteni és azt hiszem, hogy ezen szükség mindinkább érezhetővé válik ; de azt hiszem, hogy nem érkezett meg az ideje, hogy a törvényhozás és az ország ezen hiány orvoslására nagyobb összegeket megszavazni hajlandó volna. Meg vagyok győződve, hogy ezen kérdés napról napra égetőbbé válik, s mind a törvényhozás, mind a kormány az ezen irányban szükséges általános intézkedéseket kénytelenek lesznek minélelőbb megtenni.

Előttem szólott Huszár Imre képviselő ur fölemlitette s figyelmébe ajánlotta a kormánynak azon nagy veszedelmeket, melyeket az árviz az ország nagyobb részeiben okozott. Ezen körülmények nem kerülték ki a kormány figyelmét, és mint t. képviselő ur maga is emlitette, az ő megyéjében e téren a szükséges intézkedések meg is történtek.

A t. képviselő ur azon kérdést intézte a miniszter urhoz : vajon a kormány kiküldött közegei ellátvák-e a szükséges eszközökkel s pénzerővel arra, hogy a szükséges intézkedéseket megtehessék ? Erre nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy e téren a mit a kormány a költségvetés határain belől megtehetett, mindazt megtette. Fölhozta még a t. képviselő ur azon kérdést, hogy mit szándékozik tenni a kormány a szabályozásokra nézve, s különösen arra nézve, hogy ezen vidékek megmentessenek még egy második csapástól is ? A folyószabályozásoknál egyátalában az állam teendője nem terjedhet tovább, mint a mennyire ezt a hajózás érdekei követelik, a többi, a veszélyeztetett árterek megmentése, az érdekelt birtokosok dolga, kik ebből hasznot huznak.

A t. képviselő ur azt mondja, miszerint erre vállalkozási hajlam nem létezik, ezen ügy az ő vidékén nehezen lenne keresztül vihető. Részemről csak sajnálom, ha ezen körülmény ugy áll, és a hajlam nem létezik ; de ha ez nem létezik, nem pótolhatja azt sem az állam, sem a kormány protectiója : mert nem kényszeritheti az illetőket, hogy saját földjöket megmentsék az árviztől.

E téren a kormány nem tehet mást, mint az illető szabályozási társulatok részéről kivetett járulékot beszedni és az iránt intézkedni, a mire az 1868 : XIX-ik t. cz. a kormányt fölhatalmazza :

Digitized by Google

hogy t. i. az illetőknek akár jótállás, akár a behajtás biztositása, akár közvetités által kölcsönt eszközöljön. Az e téren szükségeseket, a tartandó tanácskozások alapján megtenni, a kormány ezentul is kétsegkivül kötelességének fogja tartani.

De a kormány nemcsak erre forditotta figyelmét, hanem az árviz által veszélyeztetett egyéb vidékekre is, minő például a Szamos vidéke, hol eddig is azon sajnos körülmény volt észlelhető, hogy az érdekletteknél igen kevés hajlam mutatkozott, saját érdeköknél fogva is, földeiket megmenteni: most azonban az őket fenyegetett veszély folytán hajlandóknak nyilatkoztak ily társulat megalapitására. Erre nézve az intézkedések megtörténtek, valamint arra nézve is, hogy az előleges tervek az állam költségén beszereztessenek.

Szerencsésebb helyzetben van a kormány a Körös és Berettyó folyók szabályozása irányában. Itt is léteznek megalakult társulatok, központi közegeket is alapitottak. Ezen társulatok közel érintkezésben vannak a kormánynyal, s e téren mind a társulatok ügyeinek előmozditására, mind a szabályozási és átmetszési munkálatok minél gyorsabb keresztülvitelére, a társulat — az érdeklettek, s a törvényhatóságok kivánsága-szerint a kormány eddig is megtette a szükséges intézkedéseket.

Minthogy ezentul is, mind az utrendszer, mind a vizimunkák szabályozására nézve a szükséges intézkedések megtételére meg van adva a mód, a költségvetés megszavazása által a kormányt e tekintetben gyámolitani: részemről arra kérem a t. házat, hogy ezen költségvetést a tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés.*)

Németh Albert: T. ház! Azon aggályokat, melyeket én részemről a közlekedési miniszterium költségvetése körül éreztem, nagyon megnyugtatott a képviselőháznak illetőleg tegnap hozott azon harozata, melyet Pestváros képviselője, s érdemes képviselőtársam benyujtott, és a mely közmegegyezéssel elfogadtatott.

Igen röviden kivánok tehát csupán reflectálni két vasutvonalra, melyekről eddig szó nem tétetett: egyik a temesvár-orsovai; másik az engem legközelebb érdeklő egri szárnyvonal.

A temesvár-orsovai vasutvonalat megemlitve, t. ház, kénytelen vagyok a képviselőház figyelmét vissza vezetni azon körülményre, hogy a mult évi ülésszak alkalmával, nem emlékszem melyik képviselő ur interpellálván az iránt a közlekedési minisztert: gróf Mikó akkor azon választ adta, hogy mihelyt a csatlakozási pont az oláh kormány által kijelölve lesz, azonnal meg fogja indittatni azon vonalra nézve az érdemleges tárgyalást.

Én ugy vagyok értesülve, hogy a csatlakozási pont már Turn-Severinnél ki van jelölve, miért is azon kérdéssel járulok az igen t. miniszter ur elé: méltóztassék e tekintetben fölvilágositást adni, hogy, ha már annyi időre elodáztatott az ezen vasut kiépitése körül teendő érdemleges megkezdés, lehet-e remény, annak minél rövidebb idő alatt eléje nézni?

Másik az egri szárnyvonalat illetőleg. Az egri szárnyvonal kiépitésére az árlejtés — ha nem csalódom — november 18-án tartatott meg, azt a Népbank meg is állotta 498 ezer frtért.

Később azonban ugy esett tudomásomra, hogy a közlekedési miniszter ezen elfogadott ajánlatot megbontotta, és a Népbanknak az általa előlegesen betett 12 ezer frtnyi óvadékot visszaadta. Ez, szerintem megvallom — nem azon út, melyet követendőnek vélek: mert, vagy oly akadályt gördített a t. miniszter ur a vállalkozó elé, a mely őt a tett ajánlatnak fölbontására jogosan inditá; vagy pedig a Népbank huzta vissza ajanlatát. Akár az egyik, akár a másik esetben, a 12 ezer frtnak el kellene veszni. Az azonban nem történt, hanem február 23-án ujabb árlejtés tartatott meg, s az alku 57 ezer frttal drágábban megköttetett.

Én ezen 57 ezer frtot az államra nézve evidens veszteségnek, a közönségre és vidékre nézve pedig, melynek lakója s egyik képviselője vagyok: még nagyobb veszteségnek tartom; mert, ha 5 hónappal később történik meg a vasuti munkálatoknak tényleges elvállalása, nagyon természetesen ezen vasutnak kiépitése is ugyanazon arányban szenved hátrányt. Midőn ezeket a t. miniszter ur figyelmébe ajánlom, egyszersmind kijelentem, hogy én arról, a mi a költségvetések vitája alkalmával a miniszteri hivatalnokok qualificatióját illetőleg mondatott, hallgatok; mert ugyanis meg vagyok győződve, hogy a parlamentális kormányzatnak és miniszteri felelősségnek fogalma szerint a t. miniszter ur felelős az általa applicált és kinevezett miniszteri hivatalnokokért. Engedje azonban nekem azon reményt kifejeznem, hogy — a mennyiben a szaktudománynak és az azon útoni képzettségnek a gyakorlati életben hiányai fölmerültek: — a szorgalmas és igyekező egyének empyrice is elbirnak maguknak annyit sajátitani, hogy az államnak kárt s a miniszteri tárczának compromissiót nem fognak okozni, és ezen hitben azok iránt, mik közlekedési viszonyaink javitásai körül teendők lennének, a Simonyi Ernő barátom által előterjesztett határozati javaslatot czélhoz vezetőnek tartván, azt pártolom. (*Helyeslés bal felől.*)

Digitized by Google

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! Midőn alkalmat veszek magamnak, hogy azokra, mik e vita folyama alatt fölhozattak, s a mikre nyilatkozni szerencsém még nem volt, észrevételeimet és megjegyzéseimet megtegyem; mindenek előtt a legközelebb emlékem előtt álló tárgyra, t. i. arra kivánok nyilatkozni, mit az előttem szólott igen t. képviselő ur elmondott.

Fölszólalásának első része igen nevezetes ügyet, a magyar vasuthálózatnak a Dunafejedelemségek vasutaival csatlakozását érintette.

Méltóztatik a t. ház emlékezni, hogy a háznak ezen csatlakozásra nézve van határozata, mely világosan kimondja azt, hogy a Dunafejedelemségekkel eszközlendő összeköttetés az egyik ponton csak akkor veendő eszközlésbe, midőn a csatlakozást a Dunafejedelemségek, a másik ponton is biztositják. Nem lehet tehát az egyik összeköttetést — jelesül azt, melyet a t. képviselő ur szóba hozott, Temesvártól Orsováig — eszközölni addig, a mig biztositás nem nyujtatik az országnak arra nézve, hogy a krassói összeköttetés is létesülni fog.

Minden internationális vonalnál az összeköttetésnek államszerződés által kell biztosittatni. E tekintetben a kormány ezen vasut létesitésére kiható intézkedéseket nem tehet: mielőtt a szomszéd állammal a csatlakozási, föltételekre nézve megállapodásra jutott volna. De fájdalom, itt is épugy, mint a szerbiai összeköttetésre nézve megemlitettem: nem voltunk még oly szerencsések, az egyességet a Dunafejedelemség kormányával létrehozhatni. A magyar kormány sürgette az ügyet több izben, és ottani képviselőnk elég erélylyel és buzgósággal járt el ez ügyben; de azt véglegesen elintézni képes eddig nem volt.

Ma tehát ugy áll az ügy, hogy ha, a t. ház egy, a Dunafejedelemség felé vezető vasut vonalnak kiépitését haladéktalanul kivánná eszközöltetni: azt el lehetne vinni az ország határáig de vajon ott a szomszéd állam vasutjaival kapcsolatba hozathatnék-e? arra nézve a kormány biztositékot nyujtani képes nem lenne.

Azonban, t. ház, a kormány azon vidéknek érdekeit, melyről az előttem szólott t. képviselő ur tett említést, — értem Temes-Krassó megyék és talán a Határőrvidék érdekeit: elég fontosaknak találja arra nézve, hogy be nem várva az internationalis szerződés megkötését, gondoskodni fog arról, hogy ezen vasuti összeköttetés egy vagy más alapon mégis létre jöjjön, milyen legyen ezen alap: arról részletesebben e pillanatban nem szólhatok.

Ezen vasut ügye tehát ujabb tanácskozás alá fog vétetni, és reméllem, hogy azon vidék érdekei e tekintetben kielégitést fognak nyerni. Szóba hozta a t. képviselő ur a füzes abony-egri szárnyvonal ügyét is. A kormány ezen vasut kiépitésére biztositására szabad nyilt versenyt irt ki, a mint azt mindazon vonalra nézve tette, melyeknek kiépitését a törvényhozás elrendelte. Az eredmény csakugyan a t. képviselő ur által fölhozott volt. Az ajánlatok közül a legjutányosabbat a „Pesti népbank" tette. Azonban épugy, mint minden egyéb kiirásoknál, ugy ennél is világosan ki volt kötve, hogy az ajánlattevők részéről a kormány a legnagyobb biztositást fogja kivánni.

Nem kivánok itt a Népbank pénzügyi állásának bővebb elemzésébe bocsátkozni; de annyit meg kell emlitenem, miszerint szükségesnek láttam a Népbanktól nagyobb biztositékot kivánni, mint a verseny-tárgyaláskor kiirva volt. A Népbank ezen jogos, méltányos, és az eredményt biztositó követelés folytán a verseny-tárgyalástól visszavonult, és igy nem maradt egyéb hátra, mint ujabb verseny-tárgyalást kiirni, melynek eredménye fölött e napokban fog határozat hozatni. Átmegyek ezután azokra, melyek a vita korábbi folyamában hozattak föl.

A közlekedési ügyekre vonatkozó, és itt fölemlitett kérdések egyik legfontosabbikának tartom a tariffa kérdését. Ugy tanulmányaim mint tapasztalataim alapján a tariffák azon fokozatának voltam mindig barátja, mely a kereskedelmi forgalmat nemcsak nem akadályozza, sőt annak előmozditására szolgál.

Ezen eszmével léptem be a kormányba és az első pillanattól fogva ez eszme érvényesitésére törekedtem. Azonban ez eszmének létesitésénél mindjárt az első alkalommal nehézségekbe ütköztem, valamint számtalanszor tapasztaljuk egyebekben is, hogy a kormányzat gyakorlati követelményei és a theoria különböző adatokat tüntetnek föl. A tariffák leszállitása, az első lépésnél akadályra talált azon engedélyokmányok határozataiban, melyeket a kormány már megalakulásakor 1867-ben teljes érvényben talált. Ezen engedélyokmányok bizonyos maximaltariffákat állapitanak meg; ugy hogy bármily czélszerünek, nemzetgazdászati szempontból bármily üdvösnek kellett ott a tariffák leszállitását tekinteni; ezen leszállitás korábban szerzett jogokba ütközött. Az ilynemü akadályok elháritása nem a kormányzat körébe esik, hanem a törvényhozásnak magának az állam sonverain teendőihez tartozik. Ezen jog gyakorlásától, ezen föladatok megoldásától a törvényhozást elzárni nemcsak nem akarhatom, sőt óhajtom, hogy a törvényhozás ebbeli jogát teljesen érvényesitse, és a tariffák kérdésének megoldásához hozzájáruljon.

Azonban a kormány még ezen tekintetekkel szemben sem mondott le arról, hogy törek-

Digitized by Google

véseit más uton érvényesitse. A kormány ide irányuló törekvésének ott és annyiban, amennyiben lehetett, szerzett is érvényt az uj concessiókban, melyek maximál-tariffákat meg nem állapitanak; *(Helyeslés)* hanem e helyett azon határozatot tartalmazzák, hogy mindaddig, mig az illető pálya az állambiztositékot tettlegesen igénybe veszi: a kormány a tariffák megállapitására döntő befolyást gyakorol. *(Helyeslés jobb felől.)*

Itt tehát már nevezetes eredményt létesitett a kormány.

Ami pedig a tariffák leszállitására, és pedig a gyakorlati téren még nagyobb befolyást gyakorol: ez a kormánynak és az országgyülésnek a vasutak körül követett általános politikája, jelesül az uj pályák engedélyezése és az ezáltal létesitett concurrentia. T. képviselőház! A concurrentia az, mi a tariffa leszállitását a legnagyobb mérvben mozditja elő és e tekintetben lehetetlen, hogy a közvélemény nekünk igazságot ne szolgáltasson, hogy el ne ismerje: miszerint a kormánynak az engedélyokmányok határozatainak megállapitása és a vasutak szaporitása körül követett eljarása a kereskedelemre és iparra máris jótékony hatást gyakorol. *(Helyeslés jobb felől)*

Ott, hol a kormánynak alkalma volt teljes szabadsággal eljárni: megtett minden lehetőt, jelesen a magyar állampályákon a vitelbért alászállitotta annyira, a mennyire csak az ország pénzügyi érdekei megengedték. Ohajtja, hogy ez irányban tovább és tovább mehessen, és kétséget nem szenved, hogy ha e tekintetben az ország pénzügyi helyzete ezt megtiltani nem fogja; a kormány ez uton nemcsak megállapodni nem fog, desőt azon tovább haladni kötelességének fogja ismerni. Hogy mindezek daczára a tariffák rendezése körül még sok nehézség marad fön, hogy különösen az ország főbb vonalai, milyen az osztrák államvaspálya és a déli vaspálya: még sok kérdés marad megoldatlan, ezt egész őszinteséggel elismerem; de ki kell jelentenem azt is, hogy e megoldás nemcsak a végrehajtás, hanem a törvényhozás teendőihőz is tartozik. A törvényhozás van hivatva e tekintetben döntőleg határozni; de ha e tekintetben czélszerüen kivánunk eljárni: hosszasabb tapasztalások eredményéből kell kiindulnunk; mert semmiben sem könnyebb a tévedés, mint oly törvényhozási intézkedésekben, melyek mellett az elmélet szól ugyan, de melyek a gyakorlat által kifejtve még nincsenek. Ohajtom részemről, hogy ez minélelőbb megtörténjék, A kormány, mint már szerencsém volt kinyilatkoztatni, ezen törekvéseknek, utjába állni bizonyára nem fog.

Ezek után t. ház áttérek azokra, mik több oldalról, jelesül Simonyi Ernő t. képviselő ur által is tegnap előadattak. Az első, mire nézve választ adni kivánok, a Béga-csatorna ügye. E csatorna, az ország egy nagy és termékeny részének kereskedelmi érdekét szolgálja, sőt ha czélszerüen átalakittatik, a vidék szabályozási érdekeit is előmozditja.

Az én t. elődőm a Béga-csatorna ügyét nem hagyta figyelmen kivül.

Az országgyülés fölhatalmazása alapján egyezkedett egy társulattal ezen csatorna átalakitására nézve, meg történtek az előleges lépések; de nem adatott ki az engedélyokmány: mert a társulat a kivánt biztositékot ismételt fölszólitások daczára le nem tette. Az utolsó határidő lejárt október közepén, és a kormány e pillanattól az előleges egyezményt érvényen kivül állónak tekinti. Ezen hajózási csatornához azonban annyi érdek van kötve, a csatorna conceptiója maga oly merész, de egyszersmind oly szerencsés, hogy nem merném soha az országgyülésnek javaslatba hozni: miszerint azt végpusztulásnak menni engedje; sőt jelentésemben föl méltóztatik találni, miszerint ezen csatorna ügyének rendezését föladataim közé tartozónak tekintem és a szükséges előterjesztéseket ennek alapján az országgyülésnek be fogom mutatni.

Meglehet, hogy a kormány az országgyülléstől ez ügyben is áldozatot fog kivánni; de tekintve ezen víziút fontosságát: azon reményben vagyok, hogy a képviselőház ezen áldozatokat készséggel meg fogja hozni. *(Helyeslés jobb felől.)* Szólott a t. képviselő ur a hatvan-miskolczi vasut hiányairól, kérdezte különösen azt: vajon a kormány azon mérnököket, kik ezen vasutat épitették, felelősségre vonta-e? Ezen vasutat, t. ház, épen ugy mint a zákány-zágrábit egy fővállalkozó épitette, s a kormány föladata volt a vállalat befejezése után az ugynevezett fölülvizsgálatot a collaudirozást eszközölni. A t. képviselő ur azon meggyőződésben van, hogy ezen pályának jelenleg is vannak hiányai: a kormány kötelességének tekinti, hogy ezen hiányokat éber figyelemmel kisérje.

E hiányok pótlására, jótállási kötelezettségénél fogva, a vállalkozó köteles; jótállási kötelezettsége — a falazatok és a földmunkák kivételével — minden egyéb munkára nézve 2 évig, sinekre nézve pedig 3 évig tart, s mindaddig, mig ezen határidők le nem járnak: tetemes biztositéka visszatartatik.

Ha ezen idő leforgása alatt hiányok constatáltatni fognak, a kormány a biztositékból meg fogja magának szerezni a kielégitést. *(Helyeslés.)*

A t. képviselő ur a zákány-zágrábi vasut dolgát is fölemlitette. Szerencsém volt előbbi nyilatkozatomban erre is kiterjeszkedni.

Digitized by Google

Föltünt a t. képviselő urnak, hogy a hatvan-szolnoki vonal drágább, mint a zólyom-beszterczei vonal, a mennyiben nagyobb összeggel van a költségvetésbe fölvéve. T. ház! meg vagyok róla győződve, hogy a t. képviselő ur maga restelni fogja, hogy ezen kérdést intézte hozzám, ha figyelembe veszi, hogy a jászberény-hatvani vonal elsőrendü pálya, a besztercze-zólyomi pedig másodrendü szárnyvasut. A hatvan-szolnoki vonalnak teljes berendezéssel kell elláttatni, a zólyom-beszterczeinek csak az ily szárnyvasutnak megfelelővel; a hatvan-szolnoki vonalnak nevezetes sőt internationalis forgalmat kell és fog is közvetiteni, mig a zólyom-beszterczei vonal egy kis helyi érdeknek fog — megengedem igen méltányosan — kielégitésére szolgálni, melyek következtében a besztercze-zólyomi vonal mérföldenkint 270,00 frtba, a hatvan-szolnoki ellenben — bele nem értve az üzleti berendzést — 372.000 frtba fog kerülni mérföldenként.

E tekintetben tehát azt hiszem, a kétely el van oszlatva. Kérdezte továbbá a t. képviselő ur: miért nem terjesztette elő a kormány a károlyváros-fiumei vasut kiépitését biztositó szerződést? *(Halljuk!)* Nem éreztem magamat t. ház e tekintetben — kötelezve azért, mert, ha jól vagyok értesülve — a ház a mult évi, költségvetés tárgyalásakor ezen kérdés felett határozott, és a t. képviselő urnak csak azon téves értesülését vagyok kénytelen helyreigazitani, hogy ezen vasut kiépitése nem engedélyokmány, hanem szerződés tárgya, mely a kormány és a vállalkozó között köttetett. Az országgyülés egy mult alkalommal azt határozta, hogy ezen szerződés elő nem terjesztendő és én nem tartottam föladatomnak, hogy egy megoldott kérdés továbbfüzéséhez hozzájáruljak.

A t. képviselő ur fölvilágositást kivánt tőlem a keleti vasut jelenlegi állapotáról is. *(Halljuk!)* Ugyan e tárgyban szólalt föl gr. Bethlen János t. képviselő ur és kedves barátom is. Azon helyzetben vagyok, hogy ezen kérdésben fölvilágositást adhatok. *(Halljuk!)* A kormány előtt tudva van, hogy a társulat és a vállalkozók közt utolsó időkben az épitésre, de sőt az egész üzletre nézve nehézségek támadtak. Amint e nehézségek a kormánynak hivatalosan tudomására jutottak: elkövetett mindent, hogy a törvény- és engedélyokmány határozatai végrehajtassanak, fölszólitotta a társulat igazgató közegét, hogy a meglassitott vagy fönakadt munkát egész erélylyel inditsa meg és folytassa; fölszólitotta az igazgató-tanácsot, hogy helyezze magát azon jogkörbe, melyet neki az engedélyokmány és a társulat alapszabályai biztositanak, s egyszersmind készségét nyilvánitotta arra, hogy az igazgató-tanácsnak ezen kötelessége teljesitésében segédkezet fog nyujtani. Ma ugy vagyok értesitve, hogy az igazgató-tanács minden lehetőt el fog követni ezen kötelességének teljesitésére, és hogy el van határozva egész erélylyel fölvenni az épitkezést. E czélból a társulat igazgatója és épitészeti szakemberei a helyszinére le is mentek. Nincsen semmi okom, hogy ezen eljárás sikeréről kételkedjem. Én azt hiszem, hogy az igazgató-tanács mindent el fog követni, hogy ezen ügy, mely jelenleg sok nehézséggel küzd: szerencsés megoldást nyerjen, s a kormány hasonlóképen azon lesz, hogy a sikert biztositsa. — Azon kérdést intézte még ez ügyben a t. képviselő ur hozzám: igaz-e, hogy az épitkezési vállalkozók, a Waring testvérek több pénzt vettek föl, mint a mennyi őket a teljesitett munkálatokért megillette volna? Én ugy tudom t. képviselőház, hogy a vasut-társulat és a fővállalkozók közt egy oly szerződés létezik, mely az összes vonalok kiegészitésére vonatkozik, nem pedig egyes munkákra vagy egyes részletekre. Annak szüksége tehát, hogy mérleg vagy leszámolás készittessék, melyből kivehető legyen, hogy a vállalkozó több vagy kevesebb pénzt vett-e föl, mint a mennyi őt megillette: a munka folyama alatt elő nem állott. Igenis, jelenleg az épitési vállalkozók és a társulat közt nehézségek forognak fön; de azt hiszem t. képviselőház, hogy a társulat- és az igazgató tanács annyi, s oly eszközökkel rendelkeznek, melyek elegendők lesznek arra, hogy a nehézségeket leküzdhessék, valamint leküzdeni képes leend az északkeleti vasut-társulat is. E vállalatnál is merültek föl a fővállalkozó s igazgatótanács közt nehézségek, és miután a t. képviselő ur erre nézve is intézett hozzám kérdést: kinyilatkoztatom, hogy jogositva vagyok alapos reményt táplálni arra nézve, mikép az északkeleti vasuttársulat igazgatótanácsa és fővállalkozója között fölmerült nehézségek szerencsésen le fognak küzdetni.

Végre a t. képviselő ur egy határozati javaslatot adott be a vasuthálózat tervének az országgyülés által leendő megállapitására vonatkozólag. Ezen eszme, t. ház! nem uj; theoriában elméletileg oly tökéletes, hogy lehetetlen volna hozzá nem járulni, ha az az eszme gyakorlati valósitása esetére már a parlamentális formáknak is, melyek közt mozogni szerencsések vagyunk, alig leküzdhető nehézségeket nem okoznának. Méltóztassék az igen t. képviselő ur megfontolni azt, hogy maga egy ily bizottság összeállitása nem a könnyebb föladatok közé tartozik. De ha a bizottság összeállittatott, a tanácskozás alapjául bizonyos programmnak kell szolgálni; meg kellene hivatni műszaki egyéneket is, meg kellene tétetni a szükséges tanulmányokat, és el kellene készittetni ezen tanulmányok eredményét: a költ-

Digitized by Google

ségvetéseket. Ezenfölül a bizottság nem fogja mellőzhetni a nemzet közgazdasági érdekeit: a kereskedelmi, politikai és strategai szempontokat. És hogyha mindezen tanulmányok megtétettek, kezdődnék a legnehezebb föladat: a vonalak meghatározása.

Méltóztassék a bizottság helyzetét megitélni: van-e Magyarországnak oly kis községe — annál kevésbbé nevezetesebb vidéke — mely legforróbb óhajának ne ismerné közlekedési eszközökkel, kő-, vasút, vagy viziúttal összaköttetésbe hozatni! Mily harcz fogna támadni, ha a bizottság nem azon véleményt mondaná ki, hogy minden községet jogosan megilleti a közlekedési eszközök valamelyike által összeköttetni, s vajon a bizottság lesz-e azon helyzetben minden érdeket kielégiteni? Vagy mily küzdelmet kellene kiállania, ha ezen kivánságok közt bizonyos sorrendet volna kénytelen fölállitani? Mindaz t. ház, annyi nehézséget fogna a bizottság elé görditeni, hogy ezen munka bevégzésének sem lehetne kevesebb idő alatt eléje nézni, mint azon munkáknak, melyeket Jókai Mór t. képviselő ur tegnap az enquétere nézve már előhozott. *(Helyeslés.)* Az enquéte szükségét átalánosságban én tagadni nem akarom; de azt bátor vagyok állitani, hogy ily complicált kérdésnek megoldására elébb ajánlanék bármily módot, mint collegiális közeget, egy, a nézetek divergentiáira nézve semmi biztositékot magában nem foglaló olyan testületet, mely nehezen mozog, mely felelősséggel nincs fölruházva és melynek a végrehajtási eszközök sokkal kevésbé állnak rendelkezésére, mint állanak a végrehajtó hatalomnak.

Azonban t. ház, ha méltóztatnak a jelentésnek, mely a költségvetéshez csatoltatott, azon részét figyelembe venni, mely e tekintetben a kormánynak irányát némileg kijelölni szándékozott: ugy fogják találni, hogy a kormány azon nézetben van, miszerint egy igazságos, egy jogos kivánalomnak és követelésnek sem szabad figyelmen kivül hagyatnia. Melyik érdek legnagyobb? Minden habozás nélkül nyilvánitom, hogy az állam- és az ország érdekei előtt minden helybeli érdekeknek vissza kell vonulni, hogy e tekintetben kell a kormánynak annyi határozottsággal és elszántsággal birnia, hogy a helybeli érdeket vagy visszavonulásra, vagy türelemre, vagy pedig azon állásra birja, a mely megengedhetővé teszi az államnak és a kormánynak azt, hogy a főbb érdekeket első sorban elégitse ki és csak ezt követve jussanak érvényre a provinciális érdekek. Nem akar ez tagadása lenni a helybeli, a vidéki érdekeknek; de azon egyszerü igazság, az ország érdekében tett azon kérelem és intés, hogy engedjék elől menni azon érdeket, a melyeket az elsőség megillet, és a helybeli szükségletek, a helybeli erők fölhasználása mellett lépjenek elő követeléseikkel. (*Helyeslés.*) És ha a kormány azt fogja találni, hogy a vidéki érdekek minden erőt fölhasználták, a kormány segélyét nem fogja megtagadni tőlük. Igy e helybeli érdekek fölhasználhátjak a községek, a szomszédbirtokosok erejét, kereshetik a pénzerőket, melyek ezen érdekek előmozditására készek: és ha ilyképen fogják fölkarolni teendőiket, kétséget nem szenved, hogy mind a kormány, mind az országgyülés kötelességének fogja ismerni törekvéseik hathatós támogatását. — Ezek azon általános nézetek, melyeket a közlekedési ügyekre nézve a kormány szeme előtt tartott.

Ha a t. ház a viták folyamában részletetesebben kivánja ismerni a kormány nézeteit: szerencsém lesz azokat bővebben kifejteni.

Átalánosságban t. képviselőház, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy az anyagi téren átalában és igy a közlekedési ügyek körül is két módja van a haladásnak. Az egyik rohamosabb, az: mely az anyagi érdekek közül nem egyszer nyilatkozik, a melynek példájával találkozunk igen sok alkalommal az élet igen sok viszonya között, midőn csak az álmok és a képzelet országába tartozóknak hitt rohamossággal, valósággal történnek dolgok; midőn rövid idő, alig egy pár év alatt nagy vagyonra, gazdagságra tesznek szert egyesek. A másik: a kitartó munka és a kitartó munkának megérdemlett jutalma. Az elsőt, a mely sok veszélylyel van összekötve államra, mint egyesekre nézve, én a t. háznak ajánlani soha képes nem lennék A másodikat: a kitartó munkát, türelmet, gazdálkodást, takarékosságot és nem lankadó erélyt, igenis; az, a mit a t. képviselőháznak, ugy a közlekedés eszközeinek, miként minden anyagi érdekeknek megszerzésében ajánlani képes volnék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Csiky Sándor: T. ház! Nem akartam a t. háznak türelmét fárasztani, miután már én a költségvetésnek átalános tárgyalásakor nyilatkoztam valamennyi miniszter által a ház elé terjesztett költségvetésre vonatkozólag. Azonban kénytelen vagyok szót emelni a közlekedési miniszter ur nyilatkozata következtében, melyet Németh Albert képviselőtársam azon észrevételezése folytán tett, miszerint a hatvan-miskolczi vasut abony-egri szárnyvonalának kiépitése kiadatván mult 1870-ki november 18-án a helybeli népbanknak concursus utján, épités végett, akkor ez által 12,000 frt biztositék letétetett. Ezen 12,000 frt, miként Németh képviselőtársam emliti, a népbanknak visszaadatott, miután az visszalépett a vállalkozástól.

A miniszter ur elismerte, hogy ez valósággal ugy van, a népbank e szerint 12,000 frtját

Digitized by Google

visszakapta. Én e nyilatkozat folytán megvallom, azon gondolatra jöttem, hogy tán a népbankkal való szerződés nem volt komolyan czélbavéve; mert ha a vasutépitési szerződések rendjét figyelembe vették volna, az nem történhetik vala, hogy a vállalkozó, ki valamely összeget letett: ezen összeget visszakapja; s nem történhetett volna, hogy miután a népbank 480,000 frtért akart vállalkozni e szárnyvonal kiépitésére: most mint értesülve vagyok, ugyanezen munkálatra 55,000 frtot adtak ki, és ennek következtében az állam 70,000 frtot veszit. Ha miniszter ur ezt rendben levőnek tartja: én nem tartom annak; mert a népbanknak, miután komolyan vállalkozott, nem lett volna joga visszalépni; de másfelől, amennyiben tudom a népbank igazgatóságának fejeitől, nem is volt szándéka visszalépni, hanem nagyon komolyan óhajtotta volna kiépiteni a szárnyvonalat. Pénzök annyi van, mennyi kell, és ha készletök nem lenne, hitelök van annyi, hogy nemcsak ily kis vállalatra, hanem nagyobbra is vállalkozhatnak. Mi oknál fogva történt visszalépésök? ez oly rejtély, melynek titkába én belátni nem tudok.

Hallottam, t. ház, hogy most február 15-re ujabb árlejtés hirdettetett, s akkor három vállalkozó jelentkezett, ezek közül egy külföldi ember, ki legolcsóbbért s legkedvezőbb föltételek mellett vállalkozott, ennélfogva én nagyon aggódom azon, hogy ezen szárnyvonal, melynek kiépitése a ház határozata szerint, a hatvan-miskolczi vasut megnyitása alkalmával lett volna eszközlendő, s mely azóta mai napig sincsen készen: valami bonyodalom következtében ismét elmaradhatna.

Én félek attól, — mint a kit egyszer már kigyó csipett meg, ismét fél tőle, hogy megint olyan ujabb véletlen fog történni — hogy e szárnyvonal kiépitése nagyan hosszu időre elhalasztatik, vagy pedig a concurrens is visszalépvén, elmulasztatik. E tekintetből ugy a miniszter, mint az államtitkár urat bátor voltam fölkérni: méltóztassanak nyilatkozni, vajon az ujabb vállalkozó azon biztositékot: mely ez utnak a kitüzött határidő alatt történendő kiépitésére megkivántatik, teljes mértékben megadta-e? Az államtitkár ur megelőzőleg oda méltóztatott nyilatkozni, hogy 48 óra kivántatik; tegnap pedig oda, hogy már teljesitve is van, igy semmi akadály most már nem forog fön arra, hogy e szárnyvonal készitéséhez a vállalkozó hozzáfoghasson. Most azonban a közlekedési miniszter urtól ugy értettem, hogy egypár nap alatt fog létrejönni. Ez megint ugy tünik föl előttem, mintha a szerződés nem volna consumálva. Én Eger város polgármesterének, ki az ügy állása felől való tudósitásra fölszólitott volt, határozottan azt irtam, hogy engem az államtitkár ur már ugy értesitett, hogy az uj vállalkozóval többé semmi akadály nem forog fön: az ut készitése a biztositék megadása után többé kétségbe nem vonható. Most azonban e különböző nyilatkozatokon nem tudok eligazodni. Határozott fölvilágositást kérek tehát a felől: hogy áll az ügy? mert különben kénytelen leszek a t. házhoz fordulni azon czélból, hogy teljesedjék már egyszer a törvény és a ház határozata.

Elnök: Miután a költségvetés már kezdetben átalánosságban részletes tárgyalás alapjául elfogadtatott: nincs egyéb hátra, mint abba bemenni. Simonyi Ernő képviselő ur beadott határozati javaslatára nézve inditványozom, hogy az kinyomatván és szétosztatván e budget tárgyalása után tüzessék napirendre.

Trefort Agost: Én bátorkodom azt inditványozni, hogy e határozati javaslatot az összes budget letárgyalása után vegyük föl; sürgetős dolog levén, hogy a budget tárgyalásával egyszer végre készen legyünk. *(Helyeslés.)*

Elnök: Simonyi Ernő határozati javaslata tehát az összes budget tárgyalása után tüzetik napirendre.

Irányi Dániel: Bocsánatot kérek, nekem a t. elnök ur azon kijelentésére van észrevételem, mintha a budgetnek az átalános vitánál elfogadása azt involválná, hogy ez által minden egyes miniszterium budgetje a részletes vita alapjául el volna fogadva.

Elnök: Ki van mondva s nem is szavaztunk egyre sem.

Irányi Dániel: Mikor eleinte a ház többsége kijelentette, hogy valamennyi miniszterium költségvetését elfogadja részletes vita alapjául: ez által nem mondta ki, hogy minden egyes miniszterium költségvetéseit elfogadja.

Elnök: Következik a részletes tárgyalás. Több képviselő ur 5 percznyi szünetet kiván, az ülést tehát 5 perczre fölfüggesztem.

Szünet után, a midőn az elnöki széket Bittó István foglalja el.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni.

Széll Kálmán *(olvassa.)* I. czim: Központi igazgatás.

Pulszky Ferencz előadó *(olvassa):* Ezen czim a tavalyitól annyiban különbözik, hogy a topographiai osztály költségei az 1871-ki előirányzatban külön czim alatt jelennek meg, és mint harmadik czim egy uj szerkezet van inditványozva „Vasutbiztositéki számvevőség és vasuti kormánybiztosok“ elnevezés alatt, mely mindkét czim természeténél fogva a központi igazgatás keretébe tartozik.

Az 1871-ik évben központi igazgatás czi-

Digitized by Google

mén fölsorolt költségek az 1870-re ugyanazon czimen megállapitottakat . . . 44,673 frttal mulják fölül; a fönebbiek értelmében azonban a szintén a központi igazgatáshoz tartozó topographiai hivatal és vasutbiztositéki számvevőség költségei is mint többlet tekintendők, s igy az előbbi czimen fölszámitott . . . . . 11,700 frt. és az utóbbinak . . . . . 33,860 frtra menő költségei is tulajdonképen a központi igazgatás költségeit szaporitják, mely szerint az 1870. évinél 90,233 frttal tesz többet.

A központi igazgatásnál ez első rovat alatt a tiszti fizetések és lakbérek előirányzata a mult évben megszavazott összeget 31,385 frttal mulja fölül. — Ezen költségtöbblet részint onnan ered, hogy a miniszterium átalában a lakpénzeket fölemelte, részint onnan, hogy uj tisztviselői állomások rendszeresitése hozatik javaslatba. A lakbérekre nézve a pénzügyi bizottság az általános jelentésében kifejtett elveket alkalmazta ezen miniszterium előirányzatára is; a személyzetszaporitásra nézve, — tekintettel mindazokra, miket a miniszter az előirányzathoz csatolt indokolásban fölhozott, — indokoltnak találta ezen miniszterium teendőinek nagy mértékben történt szaporitása folytán: egy miniszteri tanácsosnak, egy titkárnak, három fogalmazónak, egy segédfogalmazónak, két főmérnöknek, egy számtanácsosnak, egy iroda-aligazgatónak és egy irodatisztnek kinevezését azon megjegyzéssel, hogy a tavalyi budgetben előirányzott 4 mérnökgyakornok ez idén megszüntettetett. Ezek szerint a pénzügyi bizottság a következő tételeket ajánlja megváltoztatni, illetőleg leszállittatni:

Széll Kálmán jegyző *(olvassa)*: Központi igazgatás 1. rovat. Tiszti fizetések és lakbérek: 270,400 frt, azon összegek levonásával, melyek a központi bizottság javaslata szerint, változás alá jönnek.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottságnak az 1. rovatra nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház az első rovatot 270,400 forinttal? *(Elfogadjuk!)* El van fogadva.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 2-ik rovatot)*: Működési pótlék, műszaki tisztviselők részére 13,000 frt

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottságnak a 2-ik rovatra nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház a 2-ik rovatot 13,000 frttal? *(Elfogadjuk!)* El van fogadva.

Huszár Imre: T. ház! Ugy gondolom, nem vagyunk határozatképes számban. *(Helyeslés bal felől.)* Ezen jelentékeny rovatokat, csak nem fogadhatjuk el ily számban? *(Elnök csönget, a képviselők jönnek tömegesen be a házba.)*

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 3-ik., 4-ik és 5-ik rovatot, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak, továbbá olvassa a 6-ik rovatot)*: Házbérek 12,000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A hatodik a házbérek rovata a miniszterium szóbeli előterjesztésére 24,000 frtra emeltetni javasoltatik. — Azon helyiségeket ugyanis, melyeket a miniszterium eddig a budai várban, az országház-épületben használt: ki kell üriteni, miután az országház ezen szárnyának egy emelettel leendő emelése a tavaszszal már foganatba vétetik; s ennek kiépitése után is czélszerübbnek mutatkozik, az igy nyert tágabb helyiségekben a belügyi és közoktatásügyi miniszterium azon osztályait helyezni el, melyek most bérházakban vannak. — A miniszterium tehát az országházban eddig ingyen használt helyiségek helyett másokat bérelni kénytelen. — A bizottság a miniszterium által kivánt 24,000 frtnak e czélra megszavazását annyival inkább ajánlja, mert ezuttal eléretik az is, hogy a miniszterium minden osztálya egy házban Pesten fognak egyesitethetni.

Péchy Tamás: T. ház! Midőn a házban valamely uj budget benyujtatik, minden nagyobbszerü jóslói tehetség nélkül mindig előre meg lehet jósolni, hogy abban több hivatalnok lesz fölvéve, hogy a hivatalnokoknak fizetése föl fog emeltetni, hogy a lakbérek nagyobbak lesznek és hogy okvetlenül a deficit is ennek következtében nagyobb lesz.

Nem akarok egyébre reflectálni a fölhozottak közül, hanem egyedül csak arra, a mi itten szóban forog: t. i. a lakbérekre. Elismerem, hogy Pesten átalánosságban az utolsó időkben igen fölemeltettek a lakbérek és igy indokolható, hogy a miniszteriumoknak lakbérei emelkedjenek. De mégis igen különösnek tartom, hogy a miniszterium, a mely tudja, hogy a lakásra állandóan szüksége lesz, és hogy évről évre szüksége lesz bizonyos helyiségekre hivatalai számára még sem igyekszik magának a lakásokat több évre kibérelni és ez által megelőzni azon körülményt, hogy a lakbért költségvetésében évről évre fölemelni kénytelenittessék.

Én tehát szükségesnek és czélszerünek tartom, hogy minden miniszterium, nemcsak a közlekedési miniszterium, a maga lakásait itt akként bérelje ki, hogy több évre előre biztositva legyen arról, hogy azt a háziurak emelni nem fogják. Ennyit átalánosságban. De e tételnél kénytelen vagyok még egy más észrevételt is tenni, és ez az: hogy, mikor a minisztérium beadta a költségvetést, már tudhatta, hogy mennyi helyi-

Digitized by Google

ségre lesz szüksége; előre tudhatta azt, hogy az állam bizonyos épületében építés terveztetik és igy már a költségvetésnek beadása alkalmával tudthatta volna azt is, hogy neki nem 12 ezer forintra, hanem — mint itt a pénzügyi bizottság jelentésében látjuk — 24 ezer forintra lesz szüksége lakbérre; tehát kötelessége lett volna akkor, midőn beadta a költségvetést, már ennyit előirányozni. De ha ezt nem tette is, akkor sem helyeselhetem azt, hogy szóbeli előterjesztést tett a pénzügyi bizottság előtt és a pénzügyi bizottság följogositottnak érezte magát arra, hogy 24 ezer frtra emelje a 12 ezer frt lakbértételt.

En azon esetben, mikor valamely költség előirányzott összegét fölemelni szükségesnek látom; azt tartom, hogy az teljesen indokolva, magának a háznak jelentessék be, és a ház minden tagjának tudomása legyen róla: mert az lehetetlen, hogy oly delegatiónak tekintsük a pénzügyi bizottságot, a melynek füleivel halljunk meg mindent, és minden tettét helyeseljük.

Én tehát azon választól teszem függővé szavazatomat, melyet e tekintetben kapni fogok, és a mely, mint előre fölteszem, kimerítő és kielégitő lesz, de magának a pénzügyi bizottságnak ezen előterjesztésére, ezen 12 ezer frtban előirányzott lakbért 24 ezer frtra fölemelni hajlandó nem vagyok. Kérem a t. miniszteriumot, méltóztassék fölvilágositást adni.

Szapáry Gyula gr. államtitkár: T. ház! Az előttem szólott t. képviselő ur több kérdést intézett a kormányhoz, a melyekre fölvilágositást adni ezennel kész vagyok.

Egyik kérdése az, hogy miért nem irányzott elő nagyobb összeget a kormány, mint a mult évben? és 2-szor: miért kiván most többet, mint mikor a költségvetést beterjesztette?

Az 1-sö kérdésre, ugy hiszem, elég világosan megfelel a pénzügyi bizottságnak jelentése, hol ki van emelve, hogy ez azért szükséges, mivel az országház épitése annyira haladt, hogy a közlekedési miniszteriumot abba elhelyezni nem lehet, és ez az oka, hogy nagyobb bért kell fizetni, mint a mult évben.

Hogy miért nem terjesztette elő a miniszterium ezen szükséget már a költségvetés beterjesztése alkalmával: annak oka az, hogy a költségvetés beterjesztése alkalmával, a mi octoberben történt, nem volt előrelátható, hogy az épités mennyire fog haladni.

Most azonban, azon most használatban levő épület átalakitására a legnagyobb szükség van, melyben a közlekedési miniszterium van elhelyezve, s azóta létesült azon megállapodás, hogy ha az országház épitése be lesz fejezve, ott 4 más miniszterium leend elhelyezve: ugymint a belügy-, honvédelmi-, vallás- és horvát-miniszterium és igy a közlekedési miniszteriumnak helye nem lenne. Azért mutatkozik czélszerübbnek, hogy az átalakitás alatt is ezen miniszterium hurczolkodjék ki.

Kétségkivül elismerem azt, hogy legczélszerübb volna a kormányépületek iránt ugy intézkedni, miszerint a kormányhivatalok saját épületeikben helyezkedhessenek el. A kormánynak szándéka ezt elérni; de addig is, mig ez létrejöhet: szükséges oly házakról gondoskodni, melyekben a hivatalok elhelyezkedhessenek. Mivel ezen megállapodás csak azóta jött létre, ezen szükség is csak később állt be, és ez az oka, hogy eziránt a kormány előterjesztést nem tehetett, mert octoberben előre még nem tudhatta a szükséget.

Elnök: Elfogadja a t. ház a 24,000 forintot? A kik elfogadják méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a 7-ik, 8-ik és 9-ik rovatot, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; továbbá olvassa a 10-ik rovatot*): Jutalmazások és segélyezések: 4500 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottság szerint az e rovat alatt jutalmazásokra és segélyezésekre inditványozott 4500 frtnyi összeg 4000 frtra lenne leszállitandó.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát el van fogadva.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a 11-ik rovatot.*) Épületek föntartására 2000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottság részéről e rovat alatt az épületek föntartására előirányzott 2000 frtnyi összegnek leszállitása 500 frtra ajánltatik, mert a miniszterium teljesen bérházakban levén elhelyezve, ilynemü költségei igen jelentéktelenek lesznek.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát el van fogadva.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 12. rovatot)*: Előre nem látott kiadások: 2000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát el van fogadva.

Móritz Pál: T. képviselőház! Mielőtt a központi igazgatás megszavaztatnék: egy fölvilágositást vagyok bátor kérni a tisztelt miniszter urtól. Valahányszor a költségvetés beterjesztetik, mindannyiszor terveztetik egy miniszteri tanácsos, államtitkár és segédszemélyzetnek szaporitása.

Elismerem annak szükségét, hogy a megszaporodott teendőkhöz képest a hivatalok szaporitása talán szükséges; azt is elismerem, hogy a nagymérvbeni épitkezések fölötte szaporitják a teendőket, és oly kötelességeket rónak a mi-

Digitized by Google

niszterre, melyeknek teljesitését talán csak megszaporitott erővel teljesitheti; hanem ezen épitkezések nem fognak örökké tartani; ezek be lesznek fejezve: s ha igy systematisálja a miniszteri tanácsosokat és egy egész bureaucratiát, ha azok be lesznek fejezve: akkor is a nyakán maradnak e tisztviselők. Én azon nézetben vagyok, — ha drágábba kerülnek is, — töltse be ideiglenesen e hivatalokat technikai erőkkel, és igy én is szivesen hozzájárulok. De ne méltóztassék a hivatalnokok számát szaporitani, nehogy később a nyakán maradjanak.

Gorove István közlekedési miniszter: Az épitéseket, melyek a vasutaknál előállanak, tulajdonképen nem a kormánykebelbeli közegek teljesitik, hanem a vasuti épitészeti igazgatóság. Ha tehát az épitések csökkennek, ugy e hivataloknak is meg kell szünni: mert a vasuti igazgatóság ideiglenes természetü, s nincsen is ugy tervezve, hogy örökéletü legyen. De szükséges, hogy a miniszterium kebelében azok, kik az épitésre ügyelnek, olyanok legyenek, kik minden előzményt tudjanak. Erre mulhatlan szükség van, s azért voltam azt bátor inditványba hozni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Tisza Kálmán: T. ház! Én csak a t. miniszter ur indokolásából veszem ki azt, hogy ezen szaporitás mégis — ugy látszik — a jelenleg épülőfélben levő nagyszámu vasutak miatt szükséges, mert az indokolás maga azt mondja: „A személyzetszaporitást igénylő másik ok az, hogy a mostani személyzet képtelen a vasutépités, és átalában a vasutak kezelése körül fölmerülő teendőket végezni.“

S azután elő van számitva, mily hirtelen fejlődött vasuti hálózatunk, minélfogva én is részemről átlátom a személyszaporitás szükségét; de csakugyan igaza van Móricz Pál tisztelt barátomnak, hogy azért, mert most szüksége van több hivatalnokra, midőn 238 mértföldnyi vasut épitéséről van szó: hogy mindig szükség legyen rájok, valóban nem valószinü, és nem volna indokolható, minthogy a közvetlen felügyeletet a vasutépitéseknél ezen hivatalnokok gyakorolják: — és én legalább ugy tudom, hogy maguknak ezen épitészeknek jelentéseit a miniszteriumnak kell tárgyalni; mert csak akkor válnak belőlük miniszteri rendeletek; és igy áll az, hogy magának a miniszterium keblebeli hivatalnoknak teendője is azáltal, hogy annyi vasut van épülőben, több, mint lesz akkor, midőn nem lesz annyi vasut épülőben. A szükséget tehát nem tagadom, épen ugy, mint azt Móricz Pál tisztelt barátom nem tagadta; de azt hiszem, az indokolás alapján tiszta dolog az, hogy ezen hivatalnok-szaporitás csak tekintettel a most nagy mértékben folyó épitkezésekre szükséges. Ha ez igaz, akkor áll az: hogy rendszeresiteni ezen hivatalnokokat nem lesz czélszerü; mert a szükség megszüntével azokat vagy a hivatalban megtartani, vagy nyugdijazni kellene.

Gorove István közlekedési miniszter: Bocsánatot kérek, de sok dolog, mely a vasutakra vonatkozik: jelenleg a vasutépitészeti igazgatóságnál vitetik keresztül, ugyszólván ott végeztetik, s ezen ügyek csak fölülvizsgálat végett jönnek a miniszteriumhoz; ellenben hogyha a vasutépitészeti igazgatóság, ideiglenességénél fogva meg fog szünni, vagy annak teendői csökkenni fognak: akkor már nemcsak a fölülvizsgálat lesz a miniszterium teendője, hanem szükséges lesz a miniszteriumnak az ügyeket érdemlegesen tárgyalni. Hogyha a miniszterium nem gondoskodnék előre, és nem igyekeznék oly erőket megnyerni, melyek ezen teljes ügyvitel ismeretével birnak, melyek megtanulták a dolgok előzményeit és jelen állását: majd akkor, midőn a miniszterium ezen ügyeket át fogja venni, nem lesz azon helyzetben, hogy kellő erőkről rendelkezzék.

Ez az, mi a miniszteriumot arra vezette, hogy ezen müszaki miniszteri tanácsost magának megszerezze. Azonkivül mindig lesznek, valamint most is vannak a kiépitett vasutaknál müszaki kérdések, melyeket — akár van vasutépitészeti igazgatóság, akár nincs, — kell, hogy a miniszterium tárgyalja. Ilyen az üzleti szerek beszerzése, azok minősége, a tariffák kérdése, az üzleti kezelésre vonatkozó kérdések, kamatbiztositás kérdése stb.

Ezek mind olyanok, melyek müszaki szakértelmet kivánnak, és ennek megnyerését tartom én az ügy érdekében mulhatlanul szükségesnek. Azért kértem a tisztelt házat, és ismételve kérem: ne méltóztassék különösen ezen nevezetes segédeszközt a miniszteriumtól megvonni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Péchy Tamás: T. ház! Arról nincs szó, hogy valaki fölszólaljon aziránt, hogy a miniszteriumtól ezen segédeszköz megvonassék; csak arról van szó hogy ezen segédeszköz ne legyen olyan, hogy az állam nyakán maradjon akkor is, midőn nem lesz rá szükség, azaz: tétessenek át a rendkivüli szükséglet rovatába, mint a hol azután sem a nyugdijra nézve, sem az állandó megtartásra nézve irányukban az állam kötelezve nem lesz. Ez volt Móricz Pál barátom inditványa is, és én megvallom, hogy ha az indokolást tekintjük, melyet a miniszter ur beadott, és a melynek két egész oldalán csak azzal indokolja ennek szükségét a miniszter ur, hogy az uj vasutak épitésénél ezen individuumokra szükség lesz: nem vagyok mostani előadása után sem meggyőződve, hogy ezeknek a

Digitized by Google

rendes szükséglet rovatában kellene megmaradni: mert én most is csak azt látom, hogy azokra csak addig van szükség, mig az uj vasutak fölépülnek. Az azután épülendő vasutak nem igen fognak az állam terhére épülni. Már pedig az indokolás szerint is: mihelyt a vasutak ily nagy mértékben nem fognak épülni, ennyi individuumra nem lesz szükség. Én, mondom, nem levén a miniszter ur előadása után sem meggyőződve az ellenkezőről, pártolom Móricz képviselő ur inditványát.

Trefort Agost: Alig van minisztérium, melynél kivánatosabb, hogy az ügyek gyorsan intéztessenek el: és ennek tudatában a hivataloknak szaporitásába egy miniszteri tanácsossal valamennyien beleegyezünk. A kifogás csak az: hogy e hivatal teendőinek bevégzése után fölöslegessé fog válni. Ebben én nehézséget nem látok; mert hisz akkor a miniszternek lesz módja a statust redukálni, vagy pedig, mivel az állami administratio oly nagy, egy ily egyént mindig át fognak valahova helyezhetni.

Széll Kálmán: Én t. ház, megvallom, az előttem történt fölszólalásokat practikus eredményüeknek, a tárgyalás e stadiumában már nem tarthatom. Lehetnek azok a közmunka-miniszter által inditványba hozott személyszaporitásokra nézve nagyon tanulságosak és nagyon érdekesek; de miután a t. ház az 1. 2. és 3-ik rovatokat már megszavazta, *(bal felől fölkiáltások: keresztül szöktünk rajta!)* melyek alatt ezen tisztviselők fizetése praeliminálva van: most már az utolsó rovatnál „az előre nem látott kiadásokról," ezzel elkéstünk.

Huszár Imre: Azokra vonatkozólag, miket Széll Kálmán t. képviselő ur előhozott, bátor vagyok a házszabályokra hivatkozva megjegyezni, hogy igaz ugyan, miszerint az elnök a határozatot kimondani méltóztatott: azonban én bátor voltam már annál később fölszólalni, hogy miután egy ember sem távozott a teremből, midőn én fölszólaltam, csak 44-en voltunk jelen, következőleg a határozat szabályellenes volt, mert a házszabályok azon rendelkezést tartalmazzák, hogy határozathozatalra legalább 100 tag szükséges. *(Helyeslés.)*

Elnök: Bocsánatot kérek, ha a t. képviselő ur akkor szólalt volna föl, midőn az első rovat volt tárgyalás alatt: nyilatkozata helyén lett volna, most azonban, miután akkor észrevétel nem történt, nyilatkozata teljességgel nem vehető figyelembe. *(Bal felől fölkiáltások: keresztül csúszott.)*

Különben t. ház, ezen rovatra nézve észrevétel nem tétetvén, az 1. czim: vagyis a központi igazgatás összege összesen 389,680 frttal megszavaztatik.

Széll Kálmán jegyző: Az előirányzatban következnének a második czim: „Topographiai hivatal." Minthogy ennek költségei a pénzügyi bizottság véleménye és a ház előbbi szavazata folytán az első czimbe foglaltattak: itt kimarad. Jön tehát most II. czimül: A vasutbiztositéki számvevőség, vasuti kormánybiztosok és fődőzet.

Pulszky Ferencz előadó: A bizottság részéről nincs észrevétel.

Várady Gábor: Nem a vasutbiztositéki számvevőségre, hanem a vasuti kormánybiztosokra nézve van egy megjegyzésem.

Széll Kálmán jegyző: Benne foglaltatik abban, a mit fölolvastam.

Elnök: Essünk át előbb a vasutbiztositéki számvevőségen. *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Széll Kálmán jegyző: *(olvassa)*: Vasuti kormánybiztosok.

Várady Gábor: A vasuti kormánybiztosokra nézve kivánok észrevételt tenni. Elismerem, hogy a közlekedési miniszter ur a költségvetéshez mellékelt indokolását szabatosan és részletesen terjesztette elő, sőt arról is meg vagyok győződve, hogy ezen indokolás mindazon jelentéseket és indokolásokat, melyek a lefolyt évek folyama alatt a költségvetésekkel együtt a ház elé terjesztettek: legalább az én nézetem szerint, ugy világosságra, mint részletességre és szabatosságra nézve fölülmulja.

De minél inkább vagyok kénytelen ezt constatálni: annál inkább föltünő, hogy az igen t. közlekedési miniszter ur a vasuti kormánybiztosokról az indokolásban semmit sem szól.

Még föltünőbbé válik ez előttem, az által, hogy ez, ugy látszik, a pénzügyi bizottság figyelmét is kikerülte, a pénzügyi bizottság jelentésében legalább nincs erről említés téve. Ez oly tétel, melynek az előbbi költségvetésekben és miniszteri indokolásokban nincs nyoma. Azt hiszem tehát, az nem lehet, hogy ezen fontos tétel a t. közlekedési miniszter urnak csak ugy tollában maradt volna. Nem vonom kétségbe, hogy a t. miniszter urnak szüksége lehet a vasuti kormánybiztosokra; megengedem azt is, hogy lehet oly munka-kör, melyet talán csakis ezen kormánybiztosok által vél czélszerüen betölthetőnek, hanem előttem ez, miután sem az indokolásban, sem a költségvetésben nyoma nincs: csakis sejtelemkép áll, mire a miniszteri indokolásban támogatást nem találok. Kérem tehát a közlekedési miniszter urat: méltóztassék engem felvilágositani az iránt, hogy ezen vasuti kormánybiztosoknak minő föladatuk és munka-körük lesz; mert addig ezen tételt nem szavazhatom meg. *(Helyeslés.)*

Digitized by Google

Falk Miksa: Azon kérdést vagyok bátor tenni, hogy lehet-e még ezen czim első részéhez szólni?

Elnök: Az első részre nézve, mely a számvevőségről szól, már kimondottam a határozatot. (*Fölkiáltások bal felől: Halljuk Falkot!*)

Falk Miksa: Csak rövid megjegyzésem, illetőleg kérdésem van, az ujonnan szervezendő vasut-biztositéki számvevőszék tárgyában. Ez t. i. vonatkozik azon fölügyeletre, melyet az állam a vasut fölött gyakorol, a mennyiben ezek az állam segélyét igénybe veszik, kamatbiztositék alakjában. A számadások megvizsgálása, a mint tudni méltóztatnak, kétféle: számszerinti és rendszert illető.

A mi a számadásoknak számszerinti megvizsgálását illeti, ez a mint a pénzügyi bizottság jelentésében ki van mondva: a főszámvevőszéket illeti, mert itt áll az indokolásban: „ezen uj bureau behozása, különös tekintettel az üzletrendszer takarékosságára és czélszerüségére, melyre a főszámvevőszék figyelme ki nem terjedhet." Tehát ezen uj hivatalnak az volna föladata: hogy az egész kezelésnek rendszerét birálja meg. Erre nézve pedig, ugy vélekedem, hogy ez most kétféle módon gyakoroltatik, és igy fog gyakoroltatni ezentul is, t. i. a vasutak minden kiadása meghatároztatik az igazgatótanács által, melynek minden ülésén jelen van a kormánybiztos azon joggal fölruházva, hogy, ha ott oly kiadás határoztatnék el, melyet ő fölöslegesnek, vagy az alapszabályokkal ellenkezőnek tart: ellene vagy rögtön fölszólaljon, vagy pedig a határozatot fölfüggessze, a mig a kormány eziránt nem intézkedik.

A királyi biztos tehát az, ki folytonosan evidentiában tartja az egész ügymenetet. Ezenfölül az igazgatótanács minden ülésének jegyzőkönyve fölterjesztetik a kormányhoz, hogy azon esetre, ha talán ott valami elmulasztatott volna a királyi biztosság részéről: azt azután pótolni lehessen a miniszteriumnál, a protocollumnak átnézése alkalmával. Ezt tökéletesen czélszerünek és egyszersmind kielégitőnek is tartom az ellenőrködés gyakorlására. Maga a magas kormány is ezen véleményben látszik lenni: mert az engedély-okmányok mindegyikében benne van ezen stereotyp passus: „A kormánynak joga van a részéről kiküldött közeg által az ügyvitelt megvizsgálni.

A kormány által kiküldött biztosnak jogában áll az igazgató-választmányban, valamint a közgyülésekben, a mikor azt jónak találja, résztvenni, nemkülönben az állam érdekeire netán hátrányos intézkedéseket fölfüggeszteni, és erről a miniszteriumnak további eljárás végett jelentést tenni.

A kormány gondoskodni fog, hogy az ügyvitel felügyelete gazdasági tekintetben oly módon gyakoroltassék, hogy az évi számadás előterjesztésénél rendszerint csakis a számtételek fölülvizsgálata szükségeltessék."

Tehát a kormány maga azt mondja, a királyi biztosokról szólván: hogy ezek ugy fogják vinni a controlt, hogy az év végén, mikor a számadások beterjesztetnek, már s egyedül ezen számszerinti vizsgálatra lesz szükség, ez pedig a legfelsőbb számszéknek a dolga. Még más hátrányt is látok ezen uj bureaux-k alakitásában, t. i. az illető vasut-társaságok teljesen föl vannak jogositva, hogy azon esetre, ha az igazgatótanács valami kiadást határozott, a kormány pedig biztosa által, vagy a protocollum fölterjesztése alkalmával ellene semmi kifogást nem tett: azt a kiadást megtehesse. Ha már most, az év végével ezen számvevőség átvizsgálja az illető számlákat és azt mondja: „ezt és ezt a tételt nem tartom helyeselhetőnek", mily módon fogja a vasut-társaság ezt helyreüthetni, miután a pénz már ki van adva, még pedig bona fide, mert az ellen a kormány saját képviselője által kifogást nem tett? Én tehát azon véleményben vagyok, hogy ezen két fölügyeleti közeg közül vagy az egyik, vagy a másik megszüntetendő: mert ezek igen nagy ellentétbe jöhetnek egymással. Én pedig inkább fölfüggeszthetőnek tartanám az uj számvevőséget, mint a királyi biztosok intézményét, mert ezek folytonosan figyelemmel kiserik az ügymenetet.

A mi a költséget illeti, a miniszteri jelentésben az mondatik: hogy ennek fele, ha jól emlékezem, 11,000 forintot a vasutak által fog fődöztetni. Erre nézve, megint bátorkodom egy kérdést intézni a miniszter urhoz: mi módon hiszi a miniszter ur ezen kiadásokat a vasutakra róhatni; miután a vasutak alapszabályaiban megint van egy pont, mely igy szól: „a kormánynak a főnebbiek értelmében föntartott fölügyeleti joga gyakorlatával, ugy az épitkezési időtartam, valamint az engedélyezett vonalak részben vagy egészben leendő megnyitása után, az államra nehezedő költségek és kiadások megtérítése fejében, az engedélyes, illetőleg jogutódai, az államkincstár javára bizonyos évi átalánösszeget fizet"?

Ezen évi átalánösszeg mennyiségét a kormány határozza meg. Az üzlet megnyitása után fizetendő évi átalánösszegek a megnyitott vonalra vagy vonalrészre nézve, aránylagosan az üzleti számadásba felvehetők, egyébként az épitési tőkét terhelik. Tehát itt határozott átalányösszegről van szó, mely a kormány által, mint tudjuk, máris meghatároztatott. Már most kérdésem oda irányul: méltóztassék a miniszter ur nekünk

Digitized by Google

megmondani, hogy micsoda joggal lehetne a vasut-társaságokra még ezen 2-ik kiadást is róni, miután itt csak határozott átalányösszegről van szó? Annálfogva bátor vagyok a t. miniszter urhoz e két kérdést intézni:

1-ször: miután az instructio csak a pénzügyi bizottságban lett fölmutatva, és nem a ház előtt is: méltóztassék megczáfolni azon kifogásokat, melyeket ezen uj hivatal czélszerüsége és szüksége ellen fölhozni bátor voltam.

2-szor: méltóztassék megmondani, micsoda czim alatt fog ezen hivatal költsége a vasuti társaságoktól követeltetni?

Gorove István közlekedési miniszter: T. képviselőház! Megvallom, ha van — pedig elismerem hogy van — a vasuti politikában sok oly javitás, melyet az államnak be kell hoznia, azok közé sorozom épen ezen számvevőszéknek fölállitását. Milliókról van itt szó t. képviselőház, 5—6—8—10 millióról, mennyit az ország talán fizetni fog. Hogy ez csak oly egyszerüen, formaszerüen számadás szerinti, ugynevezett „ziffermässig" birálaton menjen keresztül: abban részemről megnyugvást nem találhatok. Megnyugvást lesz képes találni az ország igenis akkor: ha fölállittattik egy számvevőszék, a melynek tagjaiul a kormány független embereket fog kinevezni és olyanokat, kiknek szakképzettsége minden kétségen fölül áll. Azt, hogy nem szakképzett egyén — legyen az bármely számvevőszéknek tagja, — a miniszteriumnál, vagy az államszámvevőszéknél a vasuti üzleti kiadások ismeretével birjon, azt én nemcsak kétségbe vonom, de határozottan tagadom.

A kormány tehát igyekszik alkalmazni oly egyéneket, a kik a vasutak vezetésének speciális ügyeivel tökéletesen ismeretesek.

Azon tervezetben, melyet a miniszterium a számvevőséget illetőleg a pénzügyi bizottsággal közlött: igyekezett megismertetni a pénzügyi bizottsággal azon feladatokat, melyeket a számvevőszék elő tüzött. Méltóztassanak megengedni, hogy azok közül, a melyek az ügy érdemére leginkább behatnak: egy pár pontot felolvassak. *(Halljuk!)* Itt van különösen a 4-ik pont, mely igy szól: „Föladata ezen számvevőségnek, a mennyiben a vasutak jövedelmezősége üzletőknek czélszerü berendezésétől függ, az üzlet szervezetéről is tudomást szerezni magának, és ha a jövedelmezőség szempontjából változások mutatkoznának szükségeseknek, vagy czélszerüeknek: ilyeneket javaslatba hozni." Tehát e közeg egyik czélja az, hogy a közlekedési és pénzügyi miniszternek javaslatokat tegyen azok iránt, a melyekre nézve megállapodások szükségesek, nehogy az állam terhei a szükségen fölül szaporittassanak.

Itt van az 5-ik pont, mely igy szól: „Föladata őrködni a fölött, hogy oly kiadások ne tétessenek a társulat által, melyek később az üzleti számadásba föl nem vehetők." Az összeállitásra nézve az mondatik, hogy áll: egy igazgatóból, egy főszámvizsgálóból és három számvizsgálóból, kiknek a vasuti üzletben jártas, szakképzett tisztviselőknek kell lenni, és kik közül egyet a pénzügyminiszter, kettőt a közlekedési miniszter nevez ki."

Ha a dolgok a jelenlegi állapotban maradnának, vagy talán ugy, mint nem tudom hol másutt, gondolom odaát Bécsben, intéztetnének, hogy csak egyszerüen beküldetnek a számlák a vasuttársulatok által, és egyszerüen, forma szerint, megint a számvevőszéknek átadatnak: akkor teljesen beismerem, hogy ez fölösleges dolog; mert azt csakugyan fölteszem a vasuti társulatokról, hogy sem összeadási, sem kivonási hibát nem fognak tenni; hanem igenis szükségesnek találom azt, különösen a jövendőre nézve. *(Helyeslés bal felől.)*

A jóhiszeműséget a vasuttársulatoktól nem tagadom meg, és nemis ezekre akarnám a vasuttársulatoknál a felelősség sulyát fektetni; hanem arra, hogy jövendőre nézve, ha ily hiba előfordul: legyen egy organum, mely azt fölismerje, és legyen egy organum, mely a hiba orvoslását inditványozhassa. *(Élénk helyeslés.)*

A számvevő bizottság nem fog közvetlenül rendeleteket bocsáthatni a vasut-társulatokhoz, hanem csak véleményezni, és javaslatokat fog tenni a miniszternek, kinek kötelessége, felelőssége van arra nézve, hogy a vasuti ügyek, bonyolódott természetők mellett, a mennyire lehet, tisztán kezeltessenek.

Azt méltóztatott a t. képviselő ur kérdezni, hogy ki fogja a kiadásokat viselni, melyek e tekintetben fölmerülnek? E kérdést két szempontból kell megitélni. Azon társulatoknál, melyeknek biztositásához a kormány hozzájárul, ezen kiadás, mely az illető vasut-társulatra fog rovatni, be fog tétetni az üzleti kiadásokba, s igy meg kell vallanom, hogy e kiadások egy részét az állam viseli. A többi társulatokra, melyek az államtól garantiát nem huznak, mint például az állam-vasuttársaság, miután ezeknek ugy sem lesz számadása: ez által uj teher nem fog nehezedni. A teher azon társulatokra száll, melyeknek biztositékát az állam fizeti. Ennyi áldozatot, mintegy 10—11,000 forintot, az állam megtehet egy ily czél elérése végett, annál is inkább, mint hogy ezen biztositás az államnak vissza fog kerülni. *(Élénk helyeslés.)*

Irányi Dániel: T. ház! Tavaly, egy vasuti törvényjavaslat tárgyalása alkalmával Hollán Ernő, akkori közlekedésügyi államtitkár

Digitized by Google

urhoz azon kérdést intéztem: vajon nem tartaná-e szükségesnek egy oly közeg fölállitását, mely az állami biztositékkal ellátott vállalatok jövedelmét ellenőrizze?

Államtitkár ur annak szükségét el nem ismerte.

A tavalyi költségvetés tárgyalása alkalmával, vagy pedig külön interpellatio alakjában azonban az igen t. közlekedésügyi miniszter urhoz intézvén ezen kérdést: tőle e részben megnyugtató választ nyertem, s igen örvendek, hogy igéretét teljesitette is.

Falk képviselő ur azért tartja ez intézményt fölöslegesnek, mert — ugymond — a kormánybiztos, ki az igazgatósági ülésekben résztvesz, már ellenőrizheti a kiadásokat.

Azonban hallgatva arról, hogy ezen kormánybiztosok nem mindig birnak kellő szakértelemmel, hallgatva arról, hogy nem minden ülésben vannak jelen: azt gondolom, hogy más tekintet alá esik valamely költség elhatározása, s más alá annak megbirálása, hogy vajon a költség maga helyesen használtatott-e, vagy nem? s vajon nem került-e valami többe, mint amennyin megszereztethetett volna? Ez pedig fontos körülmény. Én tehát ez intézkedést tökéletesen indokoltnak, szükségesnek s elkerülhetlennek tartom. Engedje meg azonban a t. miniszter ur, hogy ez alkalmat arra használjam föl, — miután vasutakról van szó, — hogy azon kérdést intézzem hozzá: vajon a kormánynak azon igérete, melyet tavaly tett, miszerint átalában minden vasutnál be fog hozatni a fütés: teljesittetett-e és mennyiben?

Én ugy vagyok értesülve, hogy ezen rendszabály, — ha ugyan a kormány részéről ki volt adva, — még átalánosan végrehajtva nem volt. Reménylem, hogy, a mennyiben végrehajtva nem lenne, a kormány mindent el fog követni, hogy végrehajtassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház a vasuti biztositéki számvevőségre előirányzott összeget? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Gorove István közlekedési miniszter: A kormánybiztosokra nézve Várady Gábor képviselő ur által szintén egy kérdés intéztetett hozzám. Bátor vagyok megjegyezni, hogy a kormány-biztosság, — ha jól emlékszem, — az 1868-ik év óta be van hozva a vasuttársulatoknál, és hogy e biztosok fizetései azóta rendesen folyóvá tétettek.

De mig eddigelé a budgetbe nem tétetett be, jelenleg a budgetbe fölvétetett; fölvétetett pedig azért; mert nemcsak kiadást képez, hanem egyszersmind bevételt.

A t. ház többször elhatározta, hogy a brutto bevétel alapján készittessék a budget. Ezen határozat következtében egy pillanatig sem lehetett ignorálni azt, hogy mivel ezen tételnek szintén megfelel egy bevétel, azt a budgetbe föl kell venni. *(Helyeslés.)* Ezen fizetés, mely a kormánybiztosoknak jár: az államra nemcsak semmi terhet nem ró, hanem még, amint a kimutatásból kiteszik, 3000 frtnyi tiszta bevételt szolgáltat az államnak.

Minthogy magára az elvre nézve a t. képviselő ur nem hozott föl nehézséget, átalánosságban annyit vagyok kénytelen mondani, hogy én ugyan részemről semmiféle gyámkodásnak és atyáskodásnak barátja nem vagyok és az előbbi miniszteriumnál is minden biztosi állomást megszüntettem; de már annyi merészséggel és bátorsággal még sem birnék, hogy a kormánybiztosok szükségét a vasuttársaságoknál csak egy pillanatig is kétségbe vonjam; *(Helyeslés.)* sőt szükségét látom annak, hogy ezen kormánybiztosok igenis szigoru utasitásokkal láttassanak el, és föladatukban jövőre is pontosan, az állam érdekeinek megfeleleőn igyekezzenek eljárni. *(Helyeslés.)*

Kérem a t. házat, a mennyiben erre nézve a fedezet ugy is meg van, méltóztassék e tételt megszavazni. *(Elfogadjuk!)*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán jegyző: *(olvassa III-ik czimet: A vasutbiztositéki számvevőszék és vasuti kormánybiztosok költségeiről rovatonkint, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa tovább a 4-ik czimet: államépitészeti hivatalokról, melyre észrevétel nem tétetik.*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát ezen czim alatt: 290,016 frt lett megszavazva.

Széll Kálmán jegyző *(olvas)*: Horvát-Szlavonország I-sö rovat: Tiszti fizetések 12,000 frt. *(Olvassa tovább rovatonkint: 2—7 rovatig, melyre a pénzügyi bizottságnak sem levén észrevétele, elfogadtatnak. Olvassa végre):* A Tiszaszabályozási központi bizottmány. Tiszti fizetések és lakbérek 10,000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottság e tételnél 100 frttal kevesebbet, tehát csak 9900 frtot inditványoz megszavaztatni, amennyiben az osztály-tanácsosi ranggal és fizetéssel fölruházott műszaki tanácsos lakpénzét, a t. ház által már előbb elfogadott határozat értelmében 600 frtról 500 frtra véli leszállitandónak. *(Helyeslés.)*

E szerint ezen rovat alatt 9900 frtot vél megszavazandónak a pénzügyi bizottság.

Majoros István: Nekem e tételre nézve azon észrevételem van, melyet már tavaly is megtettem, hogy t. i a kormánybiztos törlését

Digitized by Google

kivánnám, nevezetesen azért: miután a közlekedési miniszternek van elég osztálytanácsosa, tessék annak átadni, ki a központban a műszaki osztályban működik. E tételt tehát kihagyandónak vélem. *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)*

Szapáry Gyula gr.: Én kérem a t. házat, méltóztassék az ezen rovat alatti kiadást megszavazni. A tiszaszabályozási központi bizottságban a kormánybiztos állása azért szükséges, mert azzal oly műszaki teendők vannak összekötve, melyek iránt a társulatokkal kell érintkezni; és miután ezen teendők nem olyanok, melyek egyes osztályokba beoszthatók lennének, ennélfogva egy külön állomást kellett szervezni. Kérem ezen tételnek megszavaztatását. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház ezen tételt? *(Elfogadjuk! Mások: Nem fogadjuk!)* A kik elfogadják méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Tehát a „Tiszaszabályozási központi bizottmány"-ra összesen 16,727 frt megszavaztatik.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa az V. czimet)* Utíöntartás. Szükséglet. 1. rovat: kezelés 129,549 frt.

Mocsáry Lajos: T. ház! legyen szabad ezen rovatnál az állami és megyei országutakra nézve nehány észrevételt tennem. A mult évről kétrendbeli határozata van a képviselőháznak az országutakra vonatkozólag.

Ezek egyike azt mondja, hogy a közmunka czélszerű fölhasználása iránt a közmunkaminiszterium minél előbb törvényjavaslatot terjesszen a ház elé.

A másik határozat pedig azt mondja: mind a vizi és köutak általános hálózatára vonatkozó tervezetet, valamint egy a közmunka kérdésének megoldásáról szóló törvényjavaslatot a miniszterium minél előbb terjeszszen a képviselőház elé.

Ezen határozatoknak t. ház, a miniszterium részéről mindeddig nincs elégtéve. A mi azonban a közmunkák szabályozására vonatkozó törvényt illeti: erre nézve a miniszterium jelentésében kijelenti, hogy tökéletesen osztozik a képviselőháznak azon nézeteiben, melyeket tavaly e tekintetben nyilvánitott és kijelenti azt is, hogy kötelességének fogja tartani erre vonatkozó javaslatát a legközelebbi időben a háznak benyujtani. E tekintetben tehát legalább biztatást ad. Azon határozatra vonatkozólag azonban, melyben az államutak hálózatának megállapitásáról van szó, a miniszterium még most is csak a nehézségekről szólt; arra nézve pedig, hogy az államutak kezelésére nézve valami változást tett, vagy reformot behozni hajlandó volna, még csak emlités sincs a jelentésben téve. Ugy látszik tehát, hogy e tekintetben a miniszterium semmit sem szándékozik tenni; én legalább erről az ide vonatkozó jelentésben egy sort sem olvastam.

Nagy ideje volna már nézetem szerint, hogy e tekintetben valahára valami történjék. Azon 4 év óta, mióta a mostani kormány fönáll: egyátalában semmi sem történt e tekintetben és tökéletesen ott vagyunk, hol voltunk akkor, midőn a kormány ezen ügyet a provisorium kezéből átvette. Nagy ideje már, hogy egyátalában lendület jöjön létre ez országutak kérdésében; mert hogy mennyire szükséges ugy az állam-, mint a megyei utak iránt valami intézkedést tenni: azt bizonyitgatni fölöslegesnek tartom.

Ami az államutakat illeti, ezek még roszabb állapotban vannak, mint azelőtt voltak; erre nézve nem szükséges saját tapasztalatomra hivatkozni, ezt beismeri a miniszter is jelentésében, a hol azt mondja, hogy daczára annak, hogy 1 millió forinttal kéretik több az államutak föntartására és kezelésére: ettől csakis azt lehet várni, hogy az utak további hanyatlástól megóvassanak; mert arra, hogy uj utak épittessenek, vagy a meglevők tökéletesen jókarba hozassanak, gondolni sem lehet. A mi pedig a megyei utakat illeti, én ugy tudom, hogy e tekintetben az utolsó időkben történt némi javulás; de a rendelkezésökre álló igen gyenge erejöknél fogva a megyék nem voltak képesek arra, hogy helyrehozzák azon nagy rombolást, mely a megyei utakon azon mostoha kezelés következtében történt, melyben ezek részesültek az absolut kormány és a provisorium alatt; arra pedig, hogy uj utakat épitsenek a megyék, bár ezek, különösen a vasutak létrejötte folytán, nagyon szükségesek volnának: mostani erejök mellett gondolni sem lehet. Gyökeres reformra volna tehát szükség, mind az államutaknál, mind a megyei utaknál. A mi különösen illeti az államutakat, nézetem szerint legelső teendő volna azok hálózatának ujból való megállapitása.

Már a tavalyi költségvetés tárgyalása alkalmával kijelentette a miniszter, hogy 88¼ mértföld államut lett a vasutakkal parallel, s hogy ennélfogva ezen államutak elvesztették korábbi fontosságukat. Én azt hiszem, miután a vasuti épités folyvást halad, azóta még több államut jött ezen helyzetbe; ha pedig kiépülnek mindazon vasutak, a melyek munkában vannak, azt hiszem nem tévedek, ha fölteszem, hogy az államutaknak fele olyan lesz, hogy még egy megyei ut jelentőségével sem fognak birni. Ennélfogva nagyon szükséges volna, hogy ujból állapittassék meg a hálózat. A mely utak ország-

Digitized by Google

gos forgalmi fontossággal birnak: legyenek ezután is államutak; a melyek többé nem országos fontosságuak, adassanak át a megyéknek; a mely megyei utak a vasutépitések folytán fontosságukban növekedtek: változtattassanak államiakká; mert az valóságos képtelenség, hogy az oly utak, melyek fontosságukat elvesztették, most is a méreg-drága állami kezelés alatt vannak; mig mások, melyek igen fontosakká váltak, elhanyagoltatnak, miután a megyéknek nincs módjában azokat föntartani.

Legelső tehát az államutak hálózatának ujbóli megállapitása, és ezt annyival inkább lehetségesnek tartom, mivel azthiszem, hogy azon nagy előhaladás folytán, mely a vasutépitésben nálunk történt, — ugy hogy kivévén egy-két vonalat, alig fognak egyhamar uj vasutvonalak épittetni: — a meglevők bátran képezhetik bázisát az országutak hálózatának.

De nemcsak a hálózatot kell ujból megállapitani, hanem átalában lényeges változást tartok szükségesnek az államutak kezelésében is. Én t. ház elismerem annak szükségét, mint már bátor voltam emliteni, hogy jövőre is államutak maradjanak azon vonalak, melyek nagyobb fontossággal birnak és oly vidékeknek szolgálnak közlekedési eszközül, melyeknek vasutakra kilátásuk nincs. Méltányosnak tartom, hogy az ily utak országos költségen tartassanak fön; hanem ebből korántsem következik az, hogy a kezelésnek azon módja, mely eddig az államutakra nézve gyakorlatban volt: továbbra is föntartassék. Én azt óhajtanám, hogy a jövőre az állampénztárból adassék a szükséges költség az ily utak föntartására. Az állam határozza meg a technikai szabályokat ugy az épitésre, mint a föntartásra nézve; e czélra tartson központi közegeket, kik technikai tekintetben az országos utakra fölügyeljenek; határozza meg ugy az épitésnél, mint a föntartásnál a szabályzatokat; határozza meg a kő és kavics minőségét, a fedanyag rétegének vastagságát sat. De a mi a mostani épitési kezelést illeti, bátor vagyok őszintén kimondani nézetemet: hogy én jónak tartanám eltörölni az állami épitészeti hivatalokat és a kezelést a megyéknek adni át.

Ha mondom, az állam azután is adna költséget a megyéknek az államutak föntartására, kellően dotálván a szükséges költségekkel, a technikai szabályokat megállapitaná, azok megtartásáról szorosan gondoskodnék, a megyétől szorosan számot kérne azon összegről, mely a megyének az államutak föntartására adatik, ezenkivül saját közegei által több izben beutaztatva az utvonalakat, fölügyeltetne a munka kellő teljesitésére: ennyi centralisatiót elégségesnek tartanék és ezáltal az államutak jóságát biztositva látnám. Másrészről a kezelés sokkal olcsóbb és nem kevésbbé czélszerű volna a megyék eszközlése által, mint most.

Szükségesnek tartanám ezen reformot különösen azért, mivel — alig hiszem, hogy ezt tagadhatná valaki e házban — oly hagyományos visszaélések harapóztak el az államutak kezelése körül, nevezetesen a fedanyag szállitása körül, hogy ezen Augias istálóját másképen nem lehet kitisztitani, mint gyökeres reform utján, mint azáltal, ha a megyei önkormányzatban leginkább foganatositható nyilvánosság és szoros ellenőrzés ezen ügyekre alkalmaztatik. (*Helyeslés a bal oldalon.*)

A mi a megyei utakat illeti, a mint méltóztatnak tudni, ezek jelenleg kizárólag a közmunka által tartatnak fön. Kapnak ugyan a megyék is némi csekély összeget: adtak a mult évben 400 ezer forintot az állampénztárból; e csekély összegből azonban nagyon kevés jut. Ezen erő a megyei utak föntartására teljesen elégtelen. Nem kivánok e tekintetben sem saját, sem mások tapasztalataira hivatkozni: az factum, hogy ez nem elég, hogy ezzel a megyék az utakat föntartani nem birják. Ezen factumot elismerte maga a képviselőház is a mult évi budgettárgyalás alkalmával, midőn a 88 mértföld államutakat, melyekről kimutattatott, hogy parallel állanak a vasutakkal, és melyeket a megyéknek vélt átadandóknak: a miniszterium azért tartotta meg, mert beismerte mindenki, hogy, ha a megyéknek adatnák át, azok nem lesznek képesek ennyivel többet föntartani; elismerte ezt a t. ház akkor is, midőn a 400 ezer forint segélyt is megajánlotta s most is 200 ezer forint van ily czélra előirányozva.

Ez legfőbb oka annak, hogy megyei utaink oly rosz karban vannak. Nagyon szükséges volna minél előbb szabályozni a közmunka-törvényt, különösen azon irányban, hogy a közmunkaerő, melylyel a megyék rendelkeznek: szaporittassék.

A t. miniszter ur jelentésében előadja azon nézeteket, melyeket a közmunkának jövendőre szabályozása alkalmával figyelembe venni kiván. Legyen szabad erre egypár megjegyzést tennem. (*Halljuk!*)

Az mondatik itt többek közt, hogy a közmunka természetbeni alkalmazása megszüntetendő.

Én, t. ház, teljesen osztozom azon nézetben, hogy a közmunkának jelenleg divatozó kivetése, azon eljárás, hogy az igavonó erő, illetőleg a kézerő vétetik a közmunka alapjául: helytelen; de azon indokolást, melyet a t. miniszter ur jelentésében e tárgyra vonatkozólag előadni méltóztatott, részemről nem helyeslem. Azt méltóztatott ugyanis mondani, hogy a közmunka eltör-

Digitized by Google

lendő már csak azért is, mivel az robot-természetével bir, és az ujabb államtani elvekkel merőben ellenkezik.

Én azt hiszem, t. ház, hogy a közmunkának természetben való szolgáltatása ellen igenis lehet czélszerüségi szempontból igen helyes okokat fölhozni; hanem azt, hogy a közmunka feudalismuson alapszik, egyátalán nem ismerhetem el; nem ismerhetem pedig el annálfogva, mivel, ha ur és paraszt, szegény és gazdag egyenlően tartozik teljesiteni a közmunkát; ha azon fölül meg van engedve, hogy a természetbeni szolgáltatást mindenki pénzzel megválthassa: akkor meg van az egyenlőség, s igy tehát feudalismusról nem lehet szó.

Ezt csak az indokolásra voltam bátor megjegyezni, mert nem tartom helyesnek, ha efféle hangzatos frázisok hozatnak föl, hol egyéb nyomós okokat föl lehet hozni.

Egyébiránt a miniszter ur további előadásában maga is megczáfolja ezen nézetet, mert azt mondja: „a közlekedési adó természetben is leszolgálható, de a leszolgálás csak átalánymunka és nem napszámok által történhetik.“

Én azt gondolom, t. ház, akár azt mondjuk, hogy a közmunkát meglehet váltani pénzzel, akár azt mondjuk, hogy a közlekedési adót természetben is le lehet szolgálni, az egyre megy. E szerint az én abbeli nézetem, miszerint a természetbeni közmunkát absolute eltörölni nem tartanám czélszerünek: voltaképen megegyezik azon nézettel, melyet a miniszter ur ezen passusban megemlit. És erre nézve csak egyre vagyok bátor figyelmeztetni a praxisból: arra tudniillik, hogy a kötelezetteknek nem volna jó optiót adni, hogy ők határozzák meg, vajon természetben kivánják-e leróni kötelezettségöket vagy pénzben; hanem azt kivánnám, hogy e tekintetben a határozás a hatóságoktól függjön; mert, ha a kötelezettekre fog bizatni: akkor igen könnyen megtörténhetik az, hogy oly vidéken, hol a hatóság jóformán nem is tud a népnek munkát adni, ott az illetők azt tudva, a természetben való szolgáltatást fogják választani, és igy kibujnak a teher alól; holott másutt, hol munka van, de nincs elegendő munka-erő, vagy legfölebb méregdrágán lehet azt szerezni, pénzben kivánják a kötelezettek leróni tartozásaikat. Szükségesnek tartom tehát, hogy az alkotandó közmunka-törvényben a hatóságnak adassék meg a jog: határozni a fölött, vajon természetben, vagy pénzben rovandó-e le bizonyos helyeken a közmunka-tartozás?

Nem akarok azonban visszaélni a t. háznak türelmével; *(Halljuk!)* hanem azokból kifolyólag, a melyeket előadni bátorkodtam, egy határozati javaslatot leszek bátor a t. ház asztalára letenni. *(Halljuk!)* Ezen határozati javaslat következőleg szól: „A közmunka és közlekedési miniszter utasittatik, hogy az államutak hálózatára és kezelésére, valamint a közmunka szabályozására vonatkozó törvényjavaslatot, még ez év folytán terjeszsze a ház elé. A pénzügyi bizottság erre vonatkozólag azon javaslatot terjeszti elő, hogy a kormány ujabban volna utasitandó az általam emlitett kétrendbeli határozat teljesitésére. Ez körülbelől ugyanaz, a mit én mondok; csak két tekintetben van mégis különbség. Abban ugyanis, hogy én a javaslatot az államutak kezelésére is ki akarnám kiterjesztetni, és továbbá, hogy én kimondatni kivánnám, miszerint még ezen év folytán terjesztessék az be. Miután látjuk, hogy e tekintetben a „mielőbb“ kifejezés nem elegendő; én a határidőt is meg akarnám szabatni. Enyniben tér el az én javaslatom attól, mit a pénzügyi bizottság ajánl.

Midőn ezen határozati javaslatomat a t. háznak becses figyelmébe ajánlani bátor vagyok: legyen szabad csak még egyet megjegyeznem. Az igen t. ipar- és kereskedelmi miniszter ur az ő budgetjének tárgyalása alkalmával igen élesen rótta meg a megyéket, azon mulasztásokért, melyeket azok a megyei utak kezelésénél tanusitanak. Én t. ház, nem akarok sem a hanyagságnak, sem az értelmesség hiányának védelmére kelni; hanem azt tartom: hogy azon éles megtámadás, melyet Szlávy miniszter ur azon alkalommal a megyék ellen intézett, nem volt egészen alapos. A t. miniszter ur azt javasolta e baj orvoslására, hogy teljesitsék a megyék kötelességöket, és átalában tanulja meg mindenki a hazában kötelességét teljesiteni. Én ugy hiszem, hogy ily átalános moralis exhortatiókkal a bajon segiteni alig lehet. Én azt hiszem, hogy az emberek nálunk sem roszabbak, mint másutt. Mindenesetre nekünk ugy kell az embereket venni a mint vannak, és nem ily morális leczkéztetéssel; hanem törvényhozás részéről jó institutiókkal kell a bajon, az emberekben levő fogyatkozásokon segiteni.

Hogy a megyék nem teljesitik föladatukat, átalában az administratio, különösen pedig annak egyik legfontosabb ága az utföntartás körül, ugy a mint kellene: ennek oka ugy hiszem a megyei rendszernek átalános hanyatlása. A megyék az ujabb időkben nem azok, a melyek voltak hajdan. A megyetermek néptelenekké váltak; az összes közigazgatás jóformán csak a tisztikar által végeztetik, s azon elemek, melyek előbb igen hasznosan értékesittettek a közigazgatás körül és erre igen jótékony befolyást gyakoroltak, nagy mértékben visszavonultak. Nem akarok hosszas lenni annak magyarázásával, hogy mi az oka a megyék ezen hanyatlá-

Digitized by Google

sának; hanem azon körülményeken kivül, melyek általános helyzetünkben rejlenek, és melyek még az 1848-diki évre vihetők vissza, bátor vagyok még két körülményt fölhozni. A megyék hanyatlásának legfőbb oka az ujabb időben azon ellenséges hangulat, azon, — hogy ugy mondjam — rendszeres üldözés, melyben a t. jobb oldal a megyerendszert részesiti. A megyékre kigyót békát hányni, ugy tekintik már régóta mint biztos criteriumát annak: hogy az ember szabadelvü, barátja a reformnak és a parlamentális kormánynak: ellensége a feudalismusnak. De nemcsak ezen hangulat volt egyik legfőbb oka annak, hogy a megyék utóbbi időben hanyatlottak, és hogy általában az administratiók követelményeinek kevésbbé feleltek meg mint ezelőtt, hogy az utak körül sem tapasztalunk annyi figyelmet és buzgóságot, mint 1848 előtt: oka volt ennek a kormány is, mely a lefolyt négy év alatt folytonosan mostohán bánt a megyékkel. Valódi szélmalom-harczot vivott azoknak állitólagos resistentiája ellen: arra azonban, hogy a közigazgatás hiányai orvosoltassanak, alig történt valami. Igen jellemző e tekintetben az, a mit a mult évben a törvényhatóságok rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával akkori államtitkár és jelenlegi belügyminiszter ur mondott.

Azt mondá tudniillik, hogy a megyék csak azért hagyattak meg 1867-ben a régi állapotban, hogy bizonyuljon be: vajon életképesek-e? Tehát kisérlet tétetett a megyékkel, vajon meg tudnak-e állani, és a kisérlet akként történt, hogy a kormány oda dobta a gyeplőt: csináljanak a megyék a mit akarnak és boldoguljanak a mint tudnak. Azóta nem történt semmi a megyékre nézve, mint az, hogy törvény hozatott azok rendezéséről, mely törvény azonban végrehajtva még nincs. De az ily alaki reform nem elég az üdvösségre. Szükséges lett volna, hogy magán az administratión is történt volna javitás, nevezetesen a telekkönyvekre és árva-ügyekre nézve, különösen a közigazgatás egyik legfontosabb ágára az utcsinálásra nézve. Intézkednie kellett volna erre nézve az országgyülésnek; illetőleg a kormánynak föladata lett volna ily intézkedéseket inditványozni. Ennek elmulasztása az oka annak, hogy utóbbi időkben nagy mértékben hanyatlott a megyékben a közigazgatás, és hanyatlott különösen annak egyik legfontosabb ága: az utcsinálás.

Nem tartom helyesnek azt, a mit az iparés kereskedelemügyi miniszter ur e tekintetben mondott azért, mert erre valóban rá illik az, hogy meglátja a szálkát más szemében, és nem veszi észre saját s a kormány szemében a gerendát.

Meghozatott a törvényhatóságok rendezéséről szóló törvény. Hogy mily hatása lesz, az attól függ, hogy mily szellemben fog effectuáltatni. Ha abban továbbra is azon szellem lesz irányadó, mely irányadó volt a törvény meghozatalánál: akkor ne várják azt uraim! hogy a megyékben a közigazgatás javuljon, ne várják, hogy a self-governement elemei, azon elemek, a melyek a nobile officiumot elvállalni készek, ezentul is hozzá fognak járulni a közügyek vezetéséhez. Már pedig, ha ezek nem fognak járulni a közigazgatás jó karban tartásához: akkor hiába fogunk hozni jó közmunka-törvényt, hiába fogunk a népre közmunka czime alatt nagy terheket róni: még sem lesznek jó utaink. (*Helyeslés bal felől.*) Ajánlom határozati javaslatomat a t. ház figyelmébe.

Pulszky Ferencz előadó: T. ház! Legyen szabad ezen határozati javaslatra vonatkozólag a pénzügyi bizottság véleményét kimondanom. Ezen határozati javaslatban t. i. 2 különböző tárgy van előadva; mely 2 helyütt jő elő a pénzügyi bizottság jelentésében, t. i. a 7. és 10-ik lapon.

E két tárgy nem kerülte ki figyelmét sem a pénzügyi bizottságnak, sem a törvényhozásnak. A képviselőház már korábban 3 izben, de mindég külön intézkedett, t. i., egyrészről az utfentartásról, másrészről az utépitésről. Ami az utak fentartását illeti, itt az mondatik: (*olvassa a pénzügyi bizottság jelentéséből*): „A bizottság e czimen a megelőző években, ugymint: 1868, 1869 és 1870-ben egy átalány megszavazását ajánlotta; miután, meggyőződése szerint, az egész utépitési ügy gyökeres reformot igényel, mely azonban a miniszteriumnak ismételt kijelentése és a bizottság véleménye szerint is, csak egy czélszerü közmunka-törvény életbeléptetésével lesz eszközölhető."

A képviselőház a bizottság ezen véleményét magáévá tevén 1870. évi január 29-én tartott ülésében 1206. számu határozatával oda utasitotta a közmunka- és közlekedési minisztert: „hogy a közmunka czélszerü felhasználása iránt készitett törvényjavaslatát terjeszsze mielőbb a ház elé." A miniszter a bizottság előtt szóval odanyilatkozott, miszerint a hivatali elődje által a közmunka felhasználása iránt készitett törvényjavaslat átdolgozását tartotta szükségesnek; hogy azonban ezen átdolgozott törvényjavaslatot legközelebb az országgyülésnek bemutatandja." Az ügynek historicuma ez volt. Már az előbbi közlekedési. miniszter tavaly kinyilatkoztatta, hogy a közmunka-törvény kész; de hogy az semmiképen nem léphet életbe, mig a törvényhatóságok rendezése keresztül nem vitetett: miután ezen ügy a törvényhatóságok rendezésével szoros összeköttetésben áll, és pedig annyira, hogy most

Digitized by Google

is, midőn az előttem szóló képviselő az út fentartásáról szólott: lehetetlen volt, hogy a megyeadministratioba, a megyerendezésbe bele ne menjen. Én e térre őt nem követhetem, mert azt hiszem, itt csak arról van szó, — és erre nézve a mostani miniszter is elkészitett már egy törvényjavaslatot, melynek főelveit, a bizottsággal és a házzal jelentésében közlötte, és azoknak egy részét fölolvasta az előttem szóló képviselő ur is, hanem a legfőbbeket egyátalán nem olvasta fel.

Én ez alkalmat felhasználva, felolvasom azt is, hogy tudomásra jöjjön: „a közmunka természetbeni alkalmazása megszüntettetik, s helyébe az egyenes adó után kivetett százalék állittatik;" és ez nézetem szerint az egyetlen igazságos alap, a melyre a közmunkatörvényt alapithatjuk: hogy t. i. a szegény ember ne dolgozzék többet, a gazdag pedig kevesebbet, mint a mennyire kötelezve van a törvény által. Ez az egyetlen igazságos alap; más alapon a közmunka-törvényt inditványba hozni nem lehet.

A pénzügyi bizottság azonban azt hiszi, hogy ezen elveknek jelenleg megállapitása, módositása egyáltalában nem tartozik hatásköréhez: mert ez egyenesen és kizárólag a törvényhozás feladata, és a budgettel jelenleg összeköttetésben nincs. Azt hiszem tehát, hogy e részben tökéletesen elégséges, ha csak annyit mondunk ki határozatképen, amit a bizottság ajánl, t. i.: „hogy a közmunka czélszerü felhasználása iránt készitett törvényjavaslatát lerjeszsze mielőbb a ház elé."

Ami pedig az uthálózatot illeti, erről sokkal később lesz szó. Erre nézve a pénzügyi-bizottságnak egészen más vélekedése van, erre nézve is a képviselőház, (*olvassa:*) 1870. évi január 29-kén tartott ülésében 1206. számu határozatával oda utasitotta a közmunka és közlekedési minisztert: „hogy a közmunka czélszerü felhasználása iránt készitett törvényjavaslatát terjeszsze mielőbb a a ház elé." Erre nézve hosszasan adja elő a miniszter: miért nem tartja czélszerünek az ily hálózatnak előlegesen történendő meghatározását, mert ilyen már többször elhatároztatott és soha meg nem tartatott, mert egyik törvényhozás nem tudja a másiknak kezét megkötni, és nem is köti meg, mivel mindig jönnek közbe oly tárgyak, a melyek még ugyanazon törvényhozást arra jogositják fel, hogy változtasson azon hálózaton és ezek mindig holtbetük maradnának. Ez különben ide nem tartozik, hanem akkor fog előkerülni, amikor az utépitésről lesz szó, nem pedig mikor az utfentartásról van szó. — Ezért tehát ajánlom, hogy a ház fogadja el a pénzügyi bizottságnak javaslatát, t. i., hogy a miniszterium ujolag utasittassék, hogy a közmunka felhasználása iránti törvényjavaslatát az országgyülésnek mielőbb előterjeszsze.

Simonyi Ernő: Ami az uthálózat beterjesztését illeti, én magam is azon nézetben vagyok, hogy az csakugyan elkészitendő és, mert az indokolásban a miniszter egyenesen azt mondja, hogy ő nem tartja szükségesnek ezt elkésziteni: felszámitja a nehézségeket, melyeknél fogva nem gondolja elkészithetőnek; ez okozta s inditott engem arra, hogy egy határozati javaslatot adtam be az iránt, hogy ezen uj határozati javaslat által a mult évben már hozott határozatát a t. ház érvényesitse. Miután ezt külön tárgyalásra méltóztatott kitüzni, erről tehát annak idejében fogok bővebben szólni.

Ami a közmunka törvényeket illeti, az mondatik, hogy csak a megyék rendezése után léptethetők életbe ezen törvények. Én igenis azt látom a kormánynak egész eljárásából, és különösen a közmunka és közlekedési miniszteriumnak indokolásából is: hogy a közlekedési eszközök föntartására nézve is az ujonnan rendezendő törvényhatóságoktól vár valamit.

Én is azt hiszem, hogy e tekintetben az uj rendezés sokat változtatni nem fog Erre a czélra a régi megyéket is épen oly jól fel lehetett volna használni, mint lehet az ujakat, csak a kormány felügyelete legyen olyan, milyennek lennie kell, s akkor a végrehajtás is jó lesz. Hisz tudja mindenki, ki a megyékben forgott, hogy azon megyékben, hol erélyes ember áll a megye élén: az administratio rendes és jó; hol az hiányzik, ott biz az hiányos. Ugy lesz ez ezentúl is: mert uj embereket csinálni nem fognak; hanem akármilyen jók legyenek a törvények, ha azoknak végrehajtására nézve kellő felügyelet nem lesz: ezentul sem fognak azok jobban végrehajtatni.

Miután azonban most az utföntartásnál vagyunk, bátor vagyok egypár szóval válaszolni azokra, a miket ezen tárgyra vonatkozólag az államtitkár ur mondott. Azt kérdé ő, hogy honnan vettem én az adatokat, mert, ugymond, az én adataim az ő adataival nem egyeznek?

Én az én adataimat a magyar királyi közmunka és közlekedési miniszter urnak ő felségéhez lett hivatalos jelentéséből vettem, s ha nem egyeznek azon adatokkal, melyeket államtitkár ur a hivatalban talált, annálinkább sajnálom. Azon adatok, melyekre én hivatkoztam, 1868-ik február 26-án terjesztettek ő felségéhez. Nincs kezemnél jelenleg azon füzet; hanem több izben történt rá hivatkozás, s miután megmondtam, — igen könnyü lesz megtalálni.

Ezen adatok szerint idéztem én azon összegeket, melyek a multban az utak föntartására, épitésére voltak forditva, s ezekből mondtam én azt, hogy az akkor létezett 606 mértföld — mert annyi áll azon kimutatásban; hogyha az államtitkár ur nem talált csak 400 mértföldet,

Digitized by Google

adataink csakugyan meg nem egyeznek. De annak nem én vagyok az oka.

Én adataimat hivatalos kutfőből meritettem, s ha nem ugy vannak, nagyon sajnálom. Tehát az én számitásom meglehetősen correct volt, mikor azt mondtam, hogy 606 mértföldre 2 millió forint levén felvéve, egy mértföld föntartása kerül 3,402 frtba. Azonban itt abban térünk el, hogy én azt mondtam, hogy a mult kormánynak az utak kezelése, föntartása s épitése került enynyibe. Ezt összehasonlitva a jelen költségvetésben előirányzott utakkal, azt mondom, hogy az épités, föntartás és kezelés kerül összesen körülbelől 7000 frtba. Kerek-számot mondok: mert hét ezernél valamivel kevesebbet tesz az összeg. Ez összeg talán tizezer forint hiján 5 millió frtot tesz. Ha ezt méltóztatik, nem 750, hanem 725 mértföldre elosztani, méltóztatik ugyanazon resultatumra jönni, melyre én jöttem. Mert hogy nem 750 mértföld van, ez ismét a kimutatásból kerül ki; miután a kimutatásban igaz, hogy a 22-ik lapon 750 mértföld mutattatik ki, hanem ezekből a mellette levő lapon 718 mondatik kiépitettnek. A 27-ik lapon pedig az mondatik, hogy csak 712 mértföld van kezelés alatt. Három lappal utóbb aztán ujra megnyilnak az utak ott, és ismét a 30-ik lapon 750 a summa: tehát 38 mértfölddel nyulnak. Mikép történik ez operatió, nem tudom. Ott az van mondva, hogy a szükséges fedanyag csak 712 mértföldre igényeltetik, és valószinünek is látszik: mert itt az mondatik, hogy még ennyi meg ennyi ut kiépitve nincsen. Tehát én e szerint csak 712 mértföldet vettem a föntartásra igényttartónak. A 44—45-ik lapon elősoroltatnak az ujonnan épitendő utak. Ezek összesen 13⅝ mértföld. Ezeket összeadva, kijön az a summa: t. i. a 726 mértföld. Tehát ezen 726 mértföldnek kezelése és föntartása összesen 5 millió frtba kerül, azaz: körülbelől 7 ezer frtba mértföldenkint. Azt mondtam továbbá, hogy eltekintve az épitéstől, csupán a föntartásra és kezelésre 5555 forintot költenek, mire az előbbi kormány — az épitést is beleértve — csak 3400 forintot költött. Ez volt az én számadásom.

A mi az utépitést magát illeti, azt mondja az államtitkár ur, hogy az általok tervezett ut 82 ezer frtba kerül. Átlagban igenis annyiba kerül; de én csak példaként hoztam föl s azt mondtam, hogy vannak oly utak is, melyek 125 ezer frtba kerülnek, és különösön hivatkoztam az apahidi és szászrégeni utakra. Azonban még nem a legroszabb példát választottam; mert ennél drágább utak is vannak: ilyen a buda-eszéki 2390 öl hosszu ut, melynél minden ut 70 ezer frtba kerül. Hisz ez sokkal több, mint 125 ezer frt egy mértföldre.

Itt van a bezdán-zombori államut, mely 4899 öl hosszu, s melyre 150,000 frt van előirányozva. Tehát ez is ismét drágább; mint 125,000 frt. Én átalában véve nem azt mondtam, hogy az utak átlagban kerülnek 125,000 frtba, hanem azt mondtam: hogy vannak olyanok is, melyek ily összegbe kerülnek mértföldenkint. *(Ugy van! Ugy van! a szélső bal oldalon.)*

Hivatkoztam szintén a tégla-utakra, mely tégla-ut, épen itt igen nagy összeggel, körülbelől 130,000 frttal van előirányozva mértföldenkint. Ezt pedig igen drágának tartom: mert akár minő drágán állitják elő, egy mértföld 32—35,000 frtnál többe nem kerülhet. Hogy pedig a lerakás maga 100,000 frtba kerüljön, az előttem megfoghatatlan. *(Fölkiáltások jobb felől: Vállalkozzék olcsóbban előállitani a munkát.)*

Egyébiránt igen nehéz igy átalánosságban megmondani; hanem méltóztassék a rajzónt elővenni, kiszámitani, mennyi tégla kell egy mértföldre, s mennyibe kerül ezen tégla-ut kiépitése? meg fogják látni, hogy 35 ezer frtnál nem kerül többe.

De mondom, nem akarom az előbbi vitát föleleveniteni, én ezeket csak átalán véve mintegy fölvilágositásul mondtam azokra, melyekre nézve hibát talált az én előadásomban az igen tisztelt államtitkár ur. Azt elismerem, hogy hibából mondtam, hogy a megyéknek csak 20 forintjuk van egy mértföldre költeni való. Igenis 100 forintjok van. Ez egyszerü számitási hiba; mert 200-at elosztva kettővel, természetesen 100, ez tehát hiba volt, s elismerem. De hogy a megye 100 frtból nem tarthatja fön jobb karban az utat, mint a kormány 5500 forintból: ugy hiszem, hogy az aránytalanság ugyis elég nagy, hogyha nem 20, hanem 100 forintot veszünk föl.

Ezeket akartam saját magam és fölhozott állitásom igazolására fölemliteni. *(Helyeslés a szélső bal oldal felől.)*

Gorove István közmunka és közlekedési miniszter: T. ház! Azon előadás, melyet a t. képviselő ur most tartott, azt hiszem, az ügynek csak érdekében történt; én legalább részemről mondhatom, a legnagyobb figyelemmel kisértem minden tételét. Miért? Azért, mert ebből is tájékozást akartam magamnak szerezni arra nézve, a mit én a közlekedési utak alapjára nézve ugyszólván eldöntőnek tartok: tartom pedig eldöntőnek azt, hogy az ország válasszon a jelenlegi, hiányos rendszer, és azon rendszer közt, melyet jelentésemben röviden körvonalozva előterjeszteni szerencsém volt.

Midőn szerencsém volt a közmunka-minisztérium tárczáját átvenni, találtam ott egy kész törvényjavaslatot a közmunkák rendezésére nézve.

Digitized by Google

Azonban ezen közmunka törvénynek alapja nem az volt, melyet én helyesnek tartok, és melyet én jelentésembe irányadóul fölvettem. Nem fejtegetem ennek okát, t. ház; hiszen tudjuk, hogy az eszmék e tekintetben is sebesen fejlődnek, és valamint a theoriák, melyek még csak nemrég nemzetgazdaságilag jóknak és helyeseknek találtattak, ma már elavultak: ugy a mi institutióink az ujabb kor követelményei szerint kell, hogy indomuljanak.

Mondottam t. ház, hogy szándékosan vettem föl a közmunkának alapjául szolgáló elveket jelentésembe, és azon meggyőződésben vagyok — statisticai adataink legalább ugy szólnak — hogy ha azon teher, melyet a törvényhozás perczentek szerinti kivetés alapján fog az országra róni: ha csak a mostani rendszer szerinti természetben kiszolgált teher valóság és nem illusio, — hogy erősebb kifejezést ne használják — mondom, hogy ezen teher alig lesz nehezebb a mostaninál. Ha a t. ház egy, bármily jól szerkesztett törvényjavaslatot fogadott volna el, értem a mostani természetbeni munkák alapján: meg vagyok győződve, hogy az ma hiányos volna; annak módositását, vagy eltörlését kellene inditványozni. *(Helyeslés jobb felől.)* Ha nem nyujtatott volna alkalom arra, hogy eziránt a közvélemény nyilatkozhassék, melynek határozatát és irányát, magamra nézve kötelezőnek szivesen elismerem; *(Tetszés bal felől,)* ha nem lett volna alkalmok a t. képviselő uraknak e tekintetben szólani, föladatom sokkal nehezebb lett volna.

Hanem már ami azt illeti, hogy miként akarja gyakorlatilag a dolgot tovább fejleszteni a t. képviselő ur előadásában, és különösen azon határozati javaslatban, melyet előterjesztett: itt más nehézségekkel állunk szemben. Azt méltóztatott inditványozni, hogy egy közuti hálózatot terjeszszen elő a miniszterium. Ugyan kérdem: hogyan lesz képes egy miniszter ily közuti hálózatot előterjeszteni, hogyha nem lesz módja ismerni azon alapot, melyre ezen közuthálózatot fektetni szükséges? *(Helyeslés jobb felől.)* Kérdem: vajon ezen uthálózat nem fog-e más alapon készülni, ha az mondatik, hogy az uthálózat a mostani robotmunka alapján, vagy pedig azon alapon készittessék, melyet én vagyok szerencsés inditványba hozni: hogy t. i. az egyenes adóval bizonyos perczent fizettessék e czélra? Ha a mostani rendszer szerint, mely különben nem feudalis, mert azért, hogy valami teher természetben viseltetik, még nem feudalis, miután el kell ismerni, hogy azt mindnyájan teljesitjük, az egykor privilegiált osztály épugy, mint a népnek többi osztálya.

Hanem t. ház azért, mert egy teher feudalis, vagy nem feudalis: a föladat gazdaságilag megoldva nincs. Mert egy oly rendszer ez, melynek hiánya főleg abban fekszik, amint ezt a t. képviselő ur talán jobban fogja tudni, mint én, mert a megyében hosszasabban élt, mint én abban élni szerencsés voltam, — mondom, ezen rendszernek azon hiánya van, hogy midőn 150 embert rendeltetik ki, oda 20—30 gyermek jelenik meg legfőlebb, és vagy 10 öreg. *(Ugy van! Ugy van!)* Már pedig ugy hiszem, hogy ily munkarendszerrel a 19-ik században semmire sem haladunk. *(Általános helyeslés.)*

Változtassuk meg tehát magát az alapot, — nem apellálok itt közjogi principiumokra, — változtassuk meg az alapot, és tegyük azt igazságossá. *(Helyeslés.)* A igazság pedig azt hozza magával, hogy mindenki vagyonával és jövedelmével arányban járuljon a teherhez. *(Helyeslés.)*

Igen fogok örülni t. ház, ha ez megtörténik, és látom, hogy a bázis, melyet a t. előadó ur megemlitett, és a melyet jelentésembe én is befoglaltam, a t. házban visszhanggal találkozik. Én épen ezt óhajtottam tudni, hogy magának a törvényjavaslat szövegének végleges megállapitását kezembe vehessem. Eddig ezért nem voltam oly szerencsés, hogy a közmunka rendezéséről szóló törvényjavaslatot a t. háznak beterjesztettem volna. Ezután pedig maradni fogok kifejtett elveim mellett, s azok alapján fogom a törvény szerkezetét megállapitani. *(Helyeslés.)*

E szerint azt, a mi a határozati javaslatban benfoglaltatik, — a mennyiben az egy hálózat előterjesztésére is vonatkozik, és összevág azzal, a mi más oldalról szintén be van terjesztve, és melynek nehézségét nemcsak jelentésemben adtam elő, hanem melynek kivitelét is fecseteltem, — mondom, azt e pillanatban eldönteni talán fölösleges. Azon nyilatkozatot pedig tehetem: hogy most már szabadabb kezekkel foghatok a közmunka rendezéséről szóló törvényjavaslat elkészitéséhez, és a miniszterium annak benyujtásával, a kifejtett elvek alapján, késni nem fog. *(Élénk helyeslés.)*

Tisza Kálmán: T. ház! A mi az elveket illeti, melyeken az igen t. miniszter ur a közmunkára vonatkozó törvényjavaslatot beterjeszteni akarja: én azokra nézve igen röviden csak azt jelenthetem ki, hogy azon elveket helyeseknek tartom, és azokat magaménak vallom. *(Helyeslés.)* Mert én is meg vagyok győződve, hogy csak, ha az adó utáni perczentre vettetik ki a közmunka: akkor lehet a kivánt czélt elérni, és viszont meg vagyok győződve arról is, hogy ezzel kapcsolatosan igen helyesen megegyezik az, hogy mindenkinek joga legyen leszolgálni a reá eső részt; de nem napszám szerint, hanem átalány szerint: mert akkor minden törvényhatóság, minden egyes útnál meghatározza az egyesre eső teherrészletet és a ki könnyebbnek találja leszol-

Digitized by Google

gálni, természetben leszolgálhatja anélkül, hogy a közmunka ezzel vesztene; a ki pedig könnyebbnek találja fizetni, azt is megteheti anélkül, hogy ezáltal a közmunka vesztene. *(Helyeslés.)* Csak egy pontra nézve vagyok azon helyzetben, hogy nem értem tökéletesen szándékát a jelentésnek, a hol ugyanis az mondatik: „A közlekedési adóból minden hatóságnál egy alap alkottatik.“ Ez, meglehet, oly valamit tesz, a mit én is elfogadok; de ha történetesen azt tenné, hogy évenkint a közmunka pénzből valami tőkésittessék és félretétessék: azt helyeselni nem tudnám.

Gorove István közmunkaminiszter: Dehogy teszi azt!

Tisza Kálmán: Különben a mi a t. miniszter ur előadását illeti, egy részére nézve nem vagyok oly szerencsés, hogy egyértelemben lehetnék vele és ez az, midőn ő azt mondja, hogy az uthálózat megállapitása nem lehetséges. Én azt hiszem, hogy itt félreértette azt, a mit Mocsáry t. képviselőtársam inditványozott és szándékolt; mert — azt hiszem — Mocsáry barátom is azt értette, valamint én is azt értem az uthálózat meghatározása alatt, hogy jelöltessék ki: melyek a szükséges utak, melyek ebből az államutak, melyek törvényhatósági utak, és melyek ismét közlekedési vagy községi utak? *(Helyeslés bal felől.)*

Arra, hogy mely utak legyenek szükségesek: annak tudása, hogy a közmunkatörvény hogyan fog alakulni: nem szükséges. A jövedelemtől függ azután, hogy mily erővel, mily gyorsasággal lehessen azt végrehajtani; de hogy, melyek legyenek azon utak, melyek föntartandók vagy épitendők: az nem függ magától a közmunkatörvénytől, és miután a fővasuti vonalaink már készen vannak, s miután, azt hiszem, kétség nem lehet az iránt, hogy ma már nem parallel utakat kell épiteni és föntartani: hanem a vasuti állomásokra függőlegesen vezető utakkal kell a közlekedést lehetővé tenni, hogy e tekintetben ezen elv alapján megállapodás jöjjön létre, reszemről egyik legelső teendőnek tartom, melyet semmitől fölfüggeszteni nem szükséges. És midőn e tekintetben is Mocsáry t. barátom határozati javaslatát pártolom, meg kell jegyeznem még azt, hogy egyátalában nem áll, hogy ezen része a dolognak csak az utak épitésénél lenne helyén; mert azt, hogy melyek legyenek a föntartandó utak, épen ugy kell tudni az utak föntartásánál, mint uj utak épitésénél: mivel épen e megállapitástól fog függni, hogy egyik ut föntartassék-e vagy sem? és igy épen ugy van helyén e kérdés itt, mint az utak épitésénél. Azt gondolom, hogy más szempontból sem lehet helyteleniteni azt, ha valaki ily együvé tartozó, egy tárgyra vonatkozó két eszmét egy határozati javaslatba foglal, s együtt kivánja tárgyaltatni: mert utóljára is az eredmény az, hogy ha ezek együtt tárgyaltatnak, egy vita alkalmával dől el sorsuk; mig ha eltérőleg kivántatik egyik részük itt, a másik egy pár nappal utóbb tárgyaltatni: kétszer kellene felettök vitatkozni. Még csak egy megjegyzésem van, s ezt a miniszter ur figyelmébe ajánlom. Ha jól emlékszem, tavaly is történt ez iránt fölszólalás s ez az, hogy méltóztassanak az utaknak akár föntartásánál, akár épitésénél, az egyiknél ugy mint a másiknál, a fedanyag árának meghatározásánál igen szigoru ellenőrzéssel, ha lehet nyiltsággal eljárni; mert én nem titkolhatom el magam előtt, hogy midőn egy kőből kőnek az ára némely uton 50—60 frtra megy, s e mellet azon utakon gyakran mégis nagyon nélkülözni kell a követ, hogy ott nem az állam részéről igénylendő takerékossággal és elővigyázattal járnak el. Erre nézve, méltóztassék megengedni, a legszigorubb ellenőrzés szükséges.

Arra nézve, hogy melyek jobbak, az államutak- vagy a megyei utak? nem szándékozom vitatkozni.

Én ismerek államutat is oly roszat, hogy mostan könnyü szekérrel 4 lóval alig lehet rajta haladni és ez régi államut; ismerek megyei utat is szintén oly rosszat. Nem azt tartom a föladatnak, hogy azt állitsuk szembe egymással: melyik jobb vagy roszabb; hanem azt, amit Mocsáry szándékozik határozati javaslatában elérni: hogy állapitsuk meg az épitendő utakat, osztályozzuk azokat, és azután csináljuk meg helyes alapokon a közmunkatörvényt, s azután az állam az államihoz, a megye a megyéhez, fogjunk hozzá teljes erővel; mert csakugyan hazánk anyagi fölvirágzásának egyik főtényezője abban rejlik, hogy helyes irányban haladjunk e téren. Ezeket elmondván, pártolom a határozati javaslatot. *(Élénk helyeslés bal oldalról.)*

Vass Sámuel gr.: T. ház! Igen rövid leszek. Mivel a gazdálkodás mindenben igen nevezetes szerepet szokott játszani, én t. ház igen nevezetes dolognak tartom azt, mit Simonyi Ernő t. barátom az utak épitésére, föntartására nézve mondott, különösen meglepőnek találtam azt, hogy a téglautak csinálására nézve azt mondá, hogy azokra nem 130,000 frt kell, hanem sokkal kevesebb, mert 30—35,000 frt áru téglával ki lehet épiteni egy mértföldnyi vasutat.

Én ezen számitást még azon esetben sem találom helyesnek, ha nem többet, mint 6—7 lábnyi szélességü utat számitok. Továbbá nagyon soknak találja Simonyi Ernő képviselő ur, hogyha egy kőutnak lerakása, elkészitése és föntartása 80,000 frtba kerül.

Épen most mondotta Tisza Kálmán képviselő ur, hogy olyan utak is vannak, hol egy

Digitized by Google

köb-öl könek az összehordása 60 frtba kerül; valósággal azt hiszem, igen nevezetes szolgálatot tenne a képviselő ur a háznak, hogyha bővebben kifejtené, hogy ily számitások mellett miként lehetne ezen utak ezen kiépitésének költségét olyan kevésre lehozni, mint azt talán ő képzeli.

Elnök: Szólásra nincs senki följegyezve. Mielőtt az e rovatra vonatkozó határozati javaslatok fölött határozna a t. ház, azt hiszem, hogy miután maga ezen költségvetés rovata ellen észrevétel nem tétetett: erre nézve a ház beleegyezésével kimondhatom a határozatot, hogy az utépités és kezelés rovata alatt előirányzott 121,047 frtnyi összeget a ház megszavazza. (*Helyeslés.*)

Mielőtt a határozati javaslatokat szavazásra bocsátanám, bátor vagyok figyelmeztetni a t. házat, hogy Simonyi képviselő ur ma adott be egy határozati javaslatot, melyben . nemcsak a vasutakra, de az államutakra nézve is hálózat megállapitását hozza javaslatba.

Ezen javaslat a t. ház határozata szerint ki fog nyomatni, és a költségvetés tárgyalása után napirendre fog tüzetni. Nem tudom, vajon azon határozati javaslatnak, melyet Mocsáry képviselő ur adott be, első része, mely az államutak hálózatára vonatkozik, ha ma szavazás alá bocsáttatik: nem fog-e eléje vágni azon másik határozati javaslat tárgyalásának? (*Fölkiáltások: Nem!*) Tehát méltóztassanak még egyszer meghallgatni e két határozati javaslatot. Első a pénzügyi bizottságé, mely röviden igy szól: (*Fölolvassa.*) Ennek ellenében áll Mocsáry képviselő ur határozati javaslata, méltóztassék azt fölolvasni.

Széll Kálmán jegyző (*ujra olvassa Mocsáry Lajos határozati javaslatát.*)

Elnök: Mindenek előtt, kik a pénzügyi bizottság határozati javaslatát pártolják: méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*) Ennélfogva a pénzügyi bizottság határozati javaslata elfogadtatott.

Péchy Tamás: T. képviselő ház! Egy kérdést vagyok bátor tenni.

Elnök: Bocsánatot kérek, épen most akarom mondani, hogy Mocsáry határozati javaslatának két része van: az egyik, mely a közmunkák szabályozására nézve praeclusiv határidőt kiván; a második mely csak átalánosan kivánja a minisztert utasitani. Az első rész tehát a pénzügyi bizottság javaslata szerint fogadtatott el. (*Bal felől: nem volt többség.*) A határozati javaslat második része az államutak hálózatára és a kezelésre vonatkozik. Méltóztassanak azok, kik azt elfogadják fölállani. (*Megtörténik: A nagy többség föláll.*) Ugy látom, hogy a többség elfogadja. Mocsáry képviselő ur javaslatának második része tehát a többség által elfogadtatott.

T. ház, holnap 9 órakor méltóztassanak megjelenni, amikor a ház határozatának értelmében legelőbb is a kérvénybizottság jelentése fog tárgyaltatni.

Az ülés végződik d. u. 3 órakor.

Digitized by Google

301. országos ülés

1871. márczius 4-kén

Somssich Pál, utóbb Perczel Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: A birodalmi tanács képviselőháza elnökének kérelmére a ház irományai megküldetni határoztatnak. Kaldrovics Andor ujbányai kerületi képviselő halála bejelentetik, és a megüresedett helyre uj választás rendeltetik. Pulszky Ágost végleg igazoltatik. Török Albert a 3-ik osztályba beosztatik. Kérvények bemutattatnak. A kérvényi bizottság jelentése (a 25—27. sorjegyzékre) tárgyaltatnak és elfogadtatnak. A közlekedési miniszterium költségvetésének részletes tárgyalása tovább foly. Közben a honvédségre vonatkozó öt törvényjavaslatról a főrendi ház elfogadó üzenete felolvastatván, a törvényjavaslatok szentesitès alá terjesztetnek

---

A kormány részéről jelen vannak: Gorove István, Kerkapoly Károly, Szlávy József.

Az ülés kezdődik d. e. 9 órakor.

Elnök: Méltóztassanak a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a márczius 3-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel a jegyzőkönyv hitelesitve van.

Temesvár városa kéri a katonai fölszerelést hazai gyártmányokból eszközöltetni. A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Az osztrák birodalmi tanács képviselőházi elnöke levélbeli kérést intézett hozzám, hogy mindazon irományok, nyomtatványok, bizottsági jelentések, melyek a képviselőknek ki szoktak osztatni, küldessenek meg az ő számukra is, cserevisszonyt ajánlván a maguk részéről. *(Helyeslés.)*

Ha a ház megengedi intézkedni fogok, hogy hetenkint megküldessenek postán a kért irományok.

Simonyi Ernő: Ezen ügygyel kapcsolatban tán föl lehetne kérni elnök urat, hogy a franczia, valamint az angol és német parlamentekkel ilyen csereviszonyba lépjen: ez átalában szokásban van a parlamentek közt és az országgyülés könyvtárára nézve becsesek e gyüjtemények. (*Fölkiáltás: Az olasz parlamenttel is!)* Természetesen azzal is és minden parlamenttel. *(Helyeslés.)*

Elnök: Törekedni fogok a ház óhajtásának elegettenni.

T. ház! A halál ismét egy tagjától fosztotta meg a képviselőházat; a háznak egy szerény jellemü, de munkás tagja, ki a bányászat terén avatott volt: Káldrovics Andor ujbányai képviselő falusi lakásán meghalt.

Midőn a házat e sajnos veszteségről értesiteném, fölkérem, engedje meg, hogy a ház részvéte jegyzőkönyvbe igtattassék. *(Helyeslés.)* Az illető választókerületet pedig elnökileg uj választás eszközlésére fogom fölhíni.

Pulszky Agoston képviselő ur, letelvén a 30 nap, végleg igazoltatik.

Török Albert, mint a mult alkalommal jelentettem, csak föltételesen igazoltatván, még be nem osztatott. Most már ő is beosztandó levén, miután a 3-ik és 7-ik osztályban van legkevesebb tag; sorshuzás utján fogjuk beosztani.

Digitized by Google

Jámbor Pál jegyző: *(Kihuzza a „3-d" számot.)*

Elnök: Tehát a 3-ik osztályba sorozatik.

A elnökségnek egyéb előterjesztése nincs.

Kiss János: Van szerencsém a pólai hadi-tengerészeti ifjuságnak 27 aláirással ellátott kérvényét bemutatni, melyben kérik, hogy a t. ház méltóztassék a kormányt arra utasitani, hogy Francziaországnak czélbavett földarabolása megakadályoztassék.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Szakácsy Dániel: T. ház! Van szerencsém Zemplén megyei Sztropkó város kérvényét benyujtani, a nemes és müvelt franczia nemzet nem érdemelt sanyaru sorsának lehető enyhitése tárgyában.

Borlea Zsigmond: Van szerencsém hasonnemü kérvényt Sósdija és Belinicz község részéről beadni.

Csanády Sándor: Hasonnemü kérvényt mutatok be Bihar megyében kebelezett Szántó és Bojt község polgárai részéről.

Elnök: Az előbbiekkel a kérvényi bizottsághoz utasittatnak.

Napirenden van a kérvényi bizottság jelentése.

Következik a 25. sorjegyzék.

Fillenbaum Ferencz b. előadó *(olvassa)* 3884. Dombóvári izraelita hitközség. 3915. Csab-Rendeki izraelita hitközség. 3916. Tállye izraelita hitközség. 3917. Alsó-lendvai izraelita hitközség. 4284. Ungvári izraelita hitközség. 4366. Kecskeméti. izr. hitközség 4415. O-budai izr. hitközség. 4439 Siklósi kerületi izr. hitközség és temetkezési egylet kérvényei, az izraelita congressus tárgyában.

Tudomásul vétetni s használat végett a vallás és kötoktatási miniszteriumnak kiadatni véleményeztetnek.

4270. Ruzsa József. 4271. Németh József, sérelmek orvoslása iránt. Elintézés végett az igazságügyminiszteriumhoz.

4281. Az érmelléki egyházmegyében alakult néptanitó-egylet elnökének, póstadij-mentesség ránti kérvénye. Elintézés végett a kereskedelmi miniszteriumhoz utasittatik.

4282. a. Nincsich (Mihályffy) György. 4213. Nemcsik János.. 4314. Ary József. 4315. Madár András. 4316. Fuzán András. 4351. Rumi György. 4442. Zsoldos János. 4443 Rakitovszky Péter, segélyezés illetőleg végkielégités iránt kérvényeik elintekezés végett a honvédelmi miniszteriumhoz áttétetni véleményeztetnek. Megjegyeztetik, hogy két kérvényező, névszerint Nincsich (Mihálffy) és Rumi György kérvényöket visszavették.

4283. Hódmezővásárhely város közönsége városuknak iparhatósággal fölruházása iránti kérvénye. Használatul a kereskedelmi miniszteriumhoz.

4292. Vas megye közönsége, Debreczen városnak 140,000 forintnak visszafizetése iránti kérvénye. Használatul a belügyminiszteriumhoz.

4293. Abauj megye közönsége, 4306. Liptó megye közönsége kérvénye az államvagyonról szóló kimutatások megküldése iránt. Használatul a pénzügyi miniszteriumhoz.

4294. Temesvár sz. k. város közönsége, 4296. Udvarhelyszék közönsége. 4307. Liptó megye közönsége, 4310. Szabolcs megye közönsége 4342. Zólyom megye közönsége, 4343. Bereg megye közönsége, 4388. Bars megye közönsége, 4390. Csanád megye közönsége, 4392. Trencsén megye közönsége kérvénye, hazánk ezredéves fönnállásának megünneplése iránt. Használatul az összes miniszteriumhoz.

4295. Temesvár sz. k. város közönsége. 4309. Hont megye közönsége. 4331. Szabadka sz. k. város közönsége. 4332 Nagy-Szombat sz. k. város közönsége. 4334 Szeged város számos polgára. 4335. Szeged város számos polgára: 4336. Nagy-Ivány, Tisza-Örs községek és Poroszló mezőváros számos polgára. 4337. Rákos-Palota község számos lakosa. 4346. Somogy megye Babocsai járás összes jegyzői kara. 4348. Tállya város választó polgárai. 4349. Vaál mezőváros több polgára. 4360. Szabadka város 2900 választó polgára. 4387. Krassó megye közönsége. 4398. Baranya megye község jegyzők egylete. 4441. Jobbágyi község több lakosának a törvényhatóságok rendezése tárgyában beadott kérvényeik az emlitett törvényjavaslat már befejezve levén, tudomásul vétetnek, és az iratárba letétetni véleményeztetnek.

4308. Liptó megye közönsége. 4436. Zólyom megye közönsége kérvénye, tüzkár elleni biztositásnak országósitása iránt. Használatul az ipar és kereskedelmi miniszteriumnak kiadatni véleményeztetik. 4311. Kassa sz. k. város közönségének a törvénykezési kiadások megtéritése iránti kérvénye. Elintézés végett a belügyminiszteriumhoz innitványoztatik áttétetni.

3805. A szepesi izr. hitközség, 3806. A szolnoki izr. hitközség, 3809. A bajai izr. hitközség, 3825. A kassai izr. hitközség, 3827. Az almási izr. hitközség, 4145. a A pécsi izr. hitközség kérvénye az izraelita congressus tárgyában. A vallás és közoktatási miniszteriumhoz véleményeztetnek áttétetni.

T. ház! Még egy kérvény van, mely bejelentve még nem lett, hanem miután a közlekedési miniszterium budgetjére vonatkozik: bátor leszek azt előterjeszteni.

Digitized by Google

5326./1871. szám Békés megye fölirata, melyben a Körös folyó szabályozására előirányzott 460,000 frtot államadományképen megszavaztatni kéri.

Jelen kérvény a közlekedési miniszterium 1871-iki költségvetése alkalmával a képviselőház által használás végett az irodába letétetni véleményeztetik. *(Helyeslés.)*

Elnök: Következik a 26-ik sorjegyzék.

Ürményi Miksa előadó *(olvassa)*:

4297. N.-Ecsed mezőváros összes lakosai kérvénye az 1861. évben a képviselőházhoz intézett kérelmök teljesitése tárgyában. Az igazságügyminiszteriumnak kiadatni véleményeztetik.

4312. Abauj megye közönsége, 4333. Dobokamegye közönsége, 4344. Szatmár megye közönsége, 4386. Beregmegye közönsége. 4386. Bars megye közönsége kérvénye lelencz- és szülő-házak fölállitása iránt. A tárgy tanulmányozása és ennek folytán a háznak teendő előterjeszt és körüli használat végett a belügyminiszteriumnak kiadatni véleményeztetnek.

4313. Kézdivásárhely város közönsége kérvénye kebelében kir. törvényszék fölállitása tárgyában, és 4385. Árva megye közönsége kérvénye a biróságok szervezésénél a törvényhatóságok területi épségének megtartása iránt.

A kérvényi bizottság véleménye oda irányul, hogy ezen kérvények a 25-ös bizóttsághoz utasittassanak elintézés végett; miután ez azonban már befejezte munkálatait, kérném a t. házat ezeket a ház irattárába letétetni. *(Helyeslés.)*

4330. Temesvár sz. k. v. közönsége kérvénye M-Szigetről az Iza-völgy mentében vezetendő vasutvonal tárgyában. A közlekedési miniszteriumnak kiadatni véleményeztetik.

4345. Bereg megye közönsége kérvénye a Munkácson létező alreáltanodának főreáltanodává alakitása iránt. A vallás és közoktatási miniszteriumnak kiadatni véleményeztetik.

4347. Bonyhád vidéki tanitó-egylet kérvénye a néptanitók fizetéseinek javitása, nyugdijazása és özvegyeik és árváiknak segélyezése tárgyában. A vallás és közoktatási miriszteriumnak kiadatni véleményeztetik.

4350. Prőtschl László kérvénye, sóházi hivatalnál alkalmazás iránt. A pénzügyminiszteriumnak kiadatni véleményeztetik.

4352. Szarvady János kérvénye tanitói állomásába leendő visszahelyezése iránt. Elintézés végett a vallás és közoktatási miniszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4361. Pest megyei központi fegyver alatti hajduk, 4393. A kolozsvári pénzügyi igazgatósági titkárok és fogalmazók, 4397. A miniszteriumoknál Budán és Pesten levő szolgaszemélyzet kérvényeik, fizetéseik fölemelése tárgyában. A költségvetés megbirálása körüli használat végett a pénzügyi bizottságnak kiadatni véleményeztetik

4362. Német-Keér község előljárósága kérvénye az urbéri maradványföldek váltság-összegének kamatait elengedtetni kérik. Az igazságügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4384. Árva megye közönsége kérvénye, melyben Szatmár megyének a Szamosvölgyi vasutra vonatkozó föliratát pártolja. A vasuti bizottsághoz áttétetni véleményeztetik.

4391/187. Trencsénmegye közönsége kérvénye, a vámszedés és vámmentességi kiváltságnak törvény általi eltörlése iránt. Az erre vonatkozó törvényjavaslatok elkészitése körüli használat végett a kereskedelmi miniszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4395. Német-Bakony, Szombathely község kérvénye, a telepitvényekre vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása alkalmával kérvényök figyelembe leendő vétele iránt. A képviselők használatára az iráttárba letétetni véleményeztetik.

4414. Nagy János és érdektársai kérvénye, 1000 frt kártéritési tőkéjöknek leendő visszaadatása iránt. Az igazságügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4413. Özvegy Dömötör Lajosné sz. Gonli Terezia és leánya kérvénye, ellenök elkövetett jogtalanságokért orvoslás s elvett vagyonaiknak visszaadatása iránt. Elintézés végett az igazságügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4437. Ujvidék sz. királyi város közönsége kérvénye az 1868: XXXV. t. cz. 50. §-ának magyarázása, illetőleg módositása iránt. Használat végett a pénzügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4438. Bernóld Mihály és neje kérvénye 5000 frtnyi kölcsön tárgyában. E kérvény tisztán magánérdekű levén, nem képezheti országos de csakis hitelintézeti intézkedés alapját, s ezért visszavétel végett a ház levéltárába letétetni véleményeztetik.

4449. Mosony megye közönsége kérvénye, hazánk ezredéves fönállásának megünneplése iránt. Használat végett a belügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4450. Mosony megye közönsége kérvénye, a mosonyi Duna ágának szabályozása iránt. Tanulmányozási intézkedés végett a közlekedési miniszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4451. Mosony megye közönsége kérvénye, törvényhatóságok rendezése tárgyában. A tárgy már elintézve levén a ház levéltárába tétetni véleményeztetik.

4471. Szeged sz. kir. város közönsége kérvénye, törvényhatóságok rendezése tárgyában.

Digitized by Google

A tárgy már elintézve levén, a ház levéltárába letétni véleményeztetik.

4452. Ungh megye közönsége kérvénye, Lacsny Istvánnak honvéd önkéntessé leendő fölvétele iránt. Használat és intézkedés végett az összes miniszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4456. sz. a. a pesti „Népkör"-nek fölterjesztése, Magyarországnak a jelenlegi háboru irányában föntartandó semlegessége iránti kérvénye tudomásul vétetik és a ház levéltárába letétetni véleményeztetik.

4195. Temesvár szab. kir. város közönsége az országos adóbehajtás szabályozása iránt kérvényez. Használat végett a bel- és pénzügyminiszteriumokhoz áttétetni véleményeztetik.

4196. és 4426. Temesvár és Ujvidék szab. kir. városok közönsége a szabad királyi városok törvénykezési és rabtartási költségeinek megtérítése iránt kérvényez. Használat végett a pénzügyi bizottsághoz áttétetni véleményeztetik.

4199. Szatmári Nagy Sándor három erdélyi leánynak a konstantinápolyi tivornya-házakból való megmentése alkalmából fölmerült költségei iránt kérvényez. Elintézés végett a belügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4242. Balmaz-Ujváros több lakosa az általános és teljes vallásszabadság iránt kérvényez. Használat végett a vallás és közoktatási miniszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4243. Balmaz-Ujváros több lakosa e testi büntetések eltörlése iránt kérvényez. Tudomásul vétetik és a levéltárba letétetni véleményeztetik.

4245. Kaskötő János és 4 társa a Csanád megye által 1848-ban nekik igért 60 pengő fr. megfizetése iránt kérvényeznek. A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvény közelről várható életbeléptetése után a megyék házi adójukkal szabadon fogván rendezkedni, a ház levéltárába letéteményeztetni véleményeztetik.

4367. Temesvár szab. kir. város az adótörvények módositása iránt kérvényez. Használat végett a pénzügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4373. Hajdu kerület községe több Szabolcs megyei pusztának átkeblezését, és beszögelések iránti törvényjavaslat alkotását kéri. A belügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

Elnök: Következik a XXVII. sorsjegyzék.

Ürményi Miksa előadó *(olvassa)*: 4482 Zombor sz. kir. város, 4564. Marosvásárhelyi egyenlőségi kör, 4589. Roczik Arthur, 4625. sarkadi népkör, 4647. Több veszprémi megyei polgár folyamodvádnyai a köztörvényhatóságok rendezése tárgyában.

Ezen tárgy meghaladva levén, a kérvények levéltárába tétetni véleményeztetnek.

4656. Liptó megye, 4657. Győr város folyamodványa a gazda és cseléd közötti viszony rendezése iránti törvényalkotás tárgyában. Használat végett a belügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4535. Ugocsa megye, 4546. Arad megye, 4598. Ungh megye, 4600. Ungh megye, 4614 Nagykikinda kerület, 4679. Pest sz. kir. város, 4750. Murányvölgyi és Garanvidéki községek 4980. Pest sz. k. v. kérvényei vasutak tárgyában. Használat végett a vasutibizottságnak kiadatni véleményeztetnek.

4560. Több erdélyi hivatalszolga, 4570. Az erdélyi kir.-biztosi hivatalhoz beosztott szolgák, 4644. A Nógrád megyei irnoki személyzet kérvénye fizetésök fölebb emelése iránt. A pénzügyibizottsághoz utasittatni véleményeztetik.

4601. Velits Adolf, 4899. Velits Adolf, nyugdijának szabályszerü megállapitása iránt folyamodik. Használat végett az összes miniszteriumnak kiadatni véleményeztetik.

4715. Ujvidék sz. kir. város polgári, 4645. Pest, Pilis és Solt megyék folyamodványa egy esküdtszéknek Ujvidéken való fölállitása iránt. Használat végett az igazságügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetik.

4571. Özv. Vallics Antalné, 4733 Biró László, 4761. Szikszó m. város, 4771. Németh József, 4782. Özv. Böhm Zsuzsánna, 1848-ban szenvedett káruk megtérítése iránti kérvényeik. Elintézés végett a pénzügyminiszteriumhoz áttétetni véleményeztetnek.

Péchy Tamás: Mi történik tehát Szikszó város kérvényével?

Ürményi Miksa előadó: A kérvényi bizottság véleménye az, hogy a pénzügyminiszteriumhoz utasittassék.

Csiky Sándor: Nézetem szerint ez a ház határozatával ellentétben áll; mert a pénz kérdések a pénzügyi bizottsághoz szoktak áttétetni. A pénzügyminiszterium sem tehet e tárgyban semmit, miután az ország pénzével nem rendelkezhetik.

Ürményi Miksa előadó: Nehánynap előtt vita volt ugyanezen tárgyról, és akkor bátor voltam a föltett kérdésre azt válaszolni, hogy ezen kérvények a pénzügyminiszteriumhoz azért tétetnek át, mivel a ház tudja, hogy az összes károk megtéritésére alap nincs; de a pénzügyminiszterium megvizsgálván egyes kérvényeket, ha találkoznak azok közt olyanok, a melyek iránt kivételt kell tenni: ezek iránt előterjesztést tehet a háznak. Ez volt az eddig kö-

Digitized by Google

vetett eljárás, mely a ház által mindig helybenhagyatott.

Csiky Sándor: E szerint nem kellene a háznak ezen kérvényeket elfogadnia, hanem ki kellene mondani határozatilag, hogy a ki 1848—9-ben kárt szenvedett, az viselje annak terhét.

Péchy Tamás: Nem vagyok egy véleményben előttem szólott t. képviselő urral: mert ezek nagyon különböző természetü dolgok, melyek közt találkozhatnak olyanok, a melyekre nézve a pénzügyminiszterium a visszafizetést ajánlhatja. Ilyen például a szikszói kérvény is, hol hadisarcz hajtatott be, a mi oly pénz, mely az állam pénztárába folyt, és mely méltán betudandó volna az adóba. Méltóztassanak tehát a kérvényt a pénzügyiminiszteriumhoz utasitani.

Madarász József: Fölötte sajnálom, hogy Csiky Sándor barátom azon észrevételéhez nem járulhatok, hogy ha a képviselőház nem találna módot az 1848—9-iki évből és átalában az ország polgárainak az ország irányában fönálló követeléseiknek kielégitésére: mondjuk meg, hogy nem elégithetjük ki azokat. Tökéletesen osztoznám azon véleményében, hogy az országnak — bár sulyos áldozatokkal azon — kötelezettségeket, melyeket magánosok irányában elvállalt, teljesitenie kellene. Azonban miután e részben a jelen kormány és a jelen többség tekintetében nem találhatnék elegendő biztositékot ezen inditvány elfogadására, nem szeretném, ha oly határozatot hozna a képviselőház, mely ezen követeléseknek bármikori megtérités kizárná; azért én — csupán a kényszerüségnek engedve, de remélve mindenesetre és óhajtva, hogy ezen reményem mielőbb teljesülhessen, hogy az ország oly állapotba jöjjön, mikép becsületbeli tartozásának teljesitését mielőbb eszközölhesse; csakis ezen oknál fogva vagyok kénytelen megnyugodni abban, hogy ezen ügyben semmi oly határozat ne hozassék, a mely egykor azon kielégitést ne teljesitené, melylyel ezen ország egyes polgárai, vagy egyes vállalkozók irányában tartozik. Kénytelen vagyok elfogadni azt a kényszerü körülményeknél fogva, hogy e részben semmi határozatot ne hozzon az országgyülés.

Ürményi Miksa előadó: (*olvassa*) 4574. Szepes megye, 4661. Veszprém megye, 4662. Ugocsa megye, 4663. Hont megye, 4664. Nográd megye, 4665. Liptó megye, 4768. Torontál megye kérvényeik az udvartelki birtokviszonyok rendezése tárgyában. Használatul az igazságügyminiszteriumnak kiadatni véleményeztetnek.

4549. Kovács József, 4572. Kerekes János, 4735. Brauer Mihály, 4737. Zshörner Vilmos, 4738. Suhayda Károly segélyezési kérvényeik. A belügyminiszteriumnak kiadatni véleményeztetnek.

Patay István: A t. háznak kegyes engedelmével az iránt akarok egy kérdést intézni az előadó urhoz, (*Halljuk!*) hogy miután az előbb sok honvédnek neve olvastatott föl, kiknek lakhelyét már elfelejtettem, (*Fölkiáltások: Csanádmegye!*) és kikre nézve azt a véleményt adta a bizottság, hogy a megyéknek ezuttal még nem levén rendelkezési joguk a pénztárról, de rövid időn lesz: akkor tehát folyamodjanak az illetők oda, most pedig kérvényök a levéltárba tétetik.

Én t. ház nem értvén az e tekintetbeni intézkedést, bátor vagyok az előadó urat fölkérni: hogyan fog ezen határozat a kérelmezőknek tudtokra adatni?

Ürményi Miksa előadó: T. ház! A kérvényi bizottság azért véleményezett igy, mert nem akart a helyi viszonyok megitélésébe beleereszkedni. Csanádmegye tett e tekintetben igéretet és azt irásban is kiosztotta, hogy 80 frt fog járni minden egyes honvédnek; de hogy mily föltétel alatt, azt én nem tudom. Méltóztassanak megbocsátani. A kérvényezők csak segélyezést kértek. (*Patay közbeszól: arról nem is szólott.*) Ha a megye be akarja váltani igéretét, annak nem akarjuk utját vágni; a segélyezés iránti kérvények azonban mindig a belügyminiszteriumhoz lettek előbb utasitva, a mint az jelenleg is véleményezve van.

Patay István: A mi ezen intézkedést illeti: abba bele nyugszom; a mi azonban az értesitést illeti: vagy ugy méltóztassanak intézkedni, hogy átirat küldessék a kérvényezőknek, vagy legalább a kérvényt beadó képviselő tudassa az illetőkkel, hogy miként intézkedett az országgyülés. Akármint intézkedik a t. ház, nem bánom, de az egyik szükséges, különben illusoriussá válik a kérvényezés.

Szontagh Pál (*csanádi.*) T. ház! A mi a csanádi kérvényeket illeti; ugy tudom, hogy Csanád megye megigérte, és irásban is biztositotta az általa befogadott honvédeket azon adósságról, melyet most ugyanazon egyének a megyétől követelnek. Ez által a megye nem pusztán, hogy ugy mondjam, becsületbeli adósságot, hanem valóságos formaszerinti bepörölhető adósságot vállalt magára.

A megye meg is tette a szükséges lépéseket; mert a maga budgetjébe a belügyminiszteriumnak föl is terjesztette ezen tételt, a melylyel magát egyes egyének irányában adósnak hiszi.

Már most a kérdés az: mi van Csanádmegye részére előterjesztve; vajon elfogadta-e a bel-

Digitized by Google

ügyminiszterium és bevette-e a budgetbe azon összeget a megye, melyet a megye fölterjesztett? Mert a megye volt 1848-ban is, ugyanazon megye megvan most is — legalább mondatik, — igaz, azon különbséggel, hogy ma nem maga veti ki a maga szükségleteit, hanem a belügyminiszterium, és állami javadalmazás utján éri el azt. Nézetem szerint tehát, ha a megye fölterjesztette azon összeget: azon állami javadalmazás meg nem tagadtathatik tőle. Ennélfogva a végzést ugy kellene fogalmazni, hogy az ország nyilatkoztassa ki a belügyminiszteriumnak, hogy ezen adósságot valóságosan terhelő adósságnak tekinti, és a mint szokás, legalább azt is tegyük hozzá, hogy ajánlólag terjesztetik föl, nem pusztán tudomásulvétel végett; hanem ugy, hogy értésére adassék a belügyminiszteriumnak, miszerint a megye ezzel tartozik.

Most a megyének nincs más pénzforrása, mint a belügyminiszterium. Az mégsem lehet, hogy egyes egyének kárt szenvedjenek azért, mert Csanádmegye irányábani követeléseiket a belügyminiszterium tekintetbe nem veszi.

Justh József: T. ház! Én nem tudok egyetérteni Szontagh Pál képviselő urral; mert én elvileg eltérek tőle.

Ő azt mondja, hogy a követelés itt olyan, melyet per utján be lehet hajtani. Ki az adós? A megye, nem az ország; mert ha országos alapból fizettetnék, akkor az ország volna adós, és az ország fizetné meg Csanád megye adósságát.

Én kérem: ugy akarok intézkedni ezen esetben, mint máskor intézkedtünk, ha lekötelezték magunkat, mi megtörtént, nemcsak Csanád megyében, hogy megadóztattuk magunkat, s megfizettünk; tehát Csanád megyének absolute semmi joga nincsen azt követelni az országtól, hogy adósságait az ország fizesse meg, s nem is lehet a miniszternek joga, hogy azt figyelembe vegye.

Elnök: Tehát a belügyminiszteriumhoz tétetnek át a kérvények.

Patay István: És nem fognak a folyamodók értesittetni?

Elnök: A képviselő urak, kik a folyamodásokat beadták, az illető folyamodókat értesitsék.

Ürményi Miksa előadó: 4482. Liptó megye, 4486. Dobsina, Rozsnyó és Jolsva sz. kir. városok, 4670. Hunyad megye, 4671. Kővárvidék, 4672. Zaránd megye, 4781. Gyöngyös város és még 20 község, 4894. Mohács m. város és 4897. Ung megyei, szerednyei választókerület kérvénye a járásbiróságok és törvényszékek székhelye tárgyában, a 25-ös bizottságnak kiadatni véleményeztettek, most azonban az irattárba volnának leteendők. *(Helyeslés.)*

4547. Arad sz. kir. város, 4587. Szatmár-Németi sz. kir. város, 4678. Győr sz. kir. város kérvényei a sz. kir. városok törvénykezési költségeinek megtéritése iránt a pénzügyi bizottsághoz áttétetnek. *(Helyeslés.)*

4645 Obessenyői és törökkanizsai kerületi községi jegyzők, 4707. Bács-Bodrog megyék középjárása III. kerületének közs. jegyzői, 4713. Arad megyei községi jegyzők, 4760. Bihar megye érmelléki járás közs. jegyzői egylet kérvényeik, a községek rendezéséről szóló törvényjavaslat módositása iránt. Az irattárba letétetnek. *(Helyeslés.)*

4485. Beszterczebánya város, 4586. Szatmár-Németi város, 4597. Krassó megye, 4666. Nógrád megye, 4667. Somogy megye, 4668. jászkun kerületek, 4669. Debreczen város kérvényeik az ingatlanok tüzkármentesitésének államilag szervezése iránt. A belügy- és kereskedelmi miniszteriumhoz áttétetnek.

4537. Ugocsa megye, 4615. Nagykikinda kerület, 4658. Esztergom megye, 4659. Zombor sz. kir. város, 4660. Székesfehérvár város kérvényeik az országos lelenczügy tárgyában. A belügy miniszteriumhoz áttétetnek.

Továbbá 4536. Ugocsa megye, 4599. Ungmegye, 4676. Esztergom megye kérvényei a honalapitás ezredéves ünnepe tárgyában. A belügyminiszteriumhoz áttétetnek.

4512. Torna megye, 4534. Ugocsa megye kérvényei az államvagyonróli kimutatás megküldése iránt. A pénzügyminiszteriumhoz áttétetnek azon utasitással, hogy az óhajtásnak a lehetőség szerint eleget tegyen.

Elnök: Elfogadtatván a bizottság jelentése, jövő szombaton tárgyaltatni fog a 28-ik sorjegyzék.

Következik a napirenden levő tárgy: Utfentartás.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa)*: Utfentartás. Szükséglet. Magyarország 3.600,481, Horvátország 354,775, összesen 3.955,256. frt.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán jegyző: Fedezet 4100 forint.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Ennélfogva a fedezet 4100 forintban tudomásul vétetik.

Széll Kálmán jegyző: Vizépitési szükséglet 368,423 frt.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Széll Kálmán jegyző: Fedezet 150 ft.

Digitized by Google

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Gonda László: Azon czimnél, mely vizépitésnek neveztetik, bátorkodom kijelenteni, hogy én együvé foglalom azt, a mi a rendes és a rendkivüli rovat alatt foglaltatik, és együttesen kivánok azokra nehány észrevételt tenni. Ezen rovat az eddigiekhez képest mindenesetre emelkedőben van, és igy azt kellene mondanom, hogy örvendetes jelenség, miszerint a hazai kormány, a haza egyik legfontosabb nemzetgazdasági ügyére, mely némely vidékekre nézve valóban életkérdés is: ily figyelmet fordit. De ha tekintetbe veszem azon nagy emelkedését a költségeknek, és azt az eddig elért nagyon csekély eredményekkel párhuzamba állitom: óhajtanom kell, hogy a törvényhozás figyelembe vegye azt is, hogy folytonosan emelkedik népünkön a közadózási teher; és ha megfelelő beruházásoknak haszna nem háramlik a közönségre: bizony nem sokára elbirhatatlanná válik azon teher. Különben is a közhangulat a nép körében az, miszerint a szabadságnak azon értelmezést adja, hogy az ő terhei könnyittetni fognak. Továbbá tekintetbe vétetni óhajtom azt is, hogy a nyiltan bevallott deficit az országos gazdálkodásban megközeliti a 20 milliót, és nem tudni: hogy hol fog végződni ezen év végével; itt csakugyan áll ez: nyugtával dicsérd a napot. Kérdés: vajon dicsérni fogjuk-e ezen év utólsó napját? Tekintetbe veendőnek találom ezen kérdés eldöntésénél azt is, hogy jelesen hazánkban, s fájdalom, ki kell mondanom: Európában is, oly békeállapot lép be, melynek nemcsak a mult évről átszármazott nagy terhei szinte elviselhetetlenek a pusztitó háboru folytan, de a mely a folytonos nagymérvü fegyverkezés által szintén egy hadjárat pusztitásához arányban sulyosodik a népre. És hogy közelebb érjek tárgyamhoz: tekintetbe veendőnek óhajtom a közelebbi és mult évi árvizek által okozott károkat, és az ország több vidékén mutatkozó azon körülményt, melyszerint egyes vidékeknek helyviszonyi fekvésöknél fogva mármár tarthatatlanná válik helyzetök; és ha egy pár, vagy legfölebb öt évi időköz alatt gyorsan nem segitünk a bajon: isten tudja, hány milliót érő adóalapot veszit az állami háztartás.

Ezek folytán t. ház, midőn e kérdéshez szólani kivánok, legelőször is kijelentem az a fölött való örömemet és megnyugvásomat, miszerint a törvényhozásnak most egy éve ez érdemben hozott határozatai a multakhoz képest mindenesetre javuló állapotot jeleznek, amennyiben a t. kormány nem tett ugyan eleget mindazon határozatoknak, melyeket idevonatkozólag hozott a törvényhozás, s melyeket a pénzügyi bizottság négy pontban összeállitva bemutat; de mindenesetre van előttünk a miniszteri előterjesztésben körülbelől tájékozást nyujtó tervezet arra nézve, miként kell átalános, minden érdeket lehetőleg fölkaroló és összhangzatos rendszerré alkotni hazánkban a vizek szabályozásának ügyét. Széchenyi István gróf azt mondta 1848-ban kibocsátott javaslatában, miszerint ezen ügy az, mely a foltozást nem türi, s melyet összhangzatos rendszerben kell átvinni, és különösen összpontositani a kormány kezében. Nálunk épen kérdés alatt van az: mily mértékben alkalmaztassék ez összpontositás a kormányban, mennyit képes ez teljesiteni saját erejéből közegei által, és mily mértékben vegyenek abban részt a hatóságok, s az érdeklett magántulajdonosok? Egész halmaza van előttünk t. ház, már a mult évtizedekből azon törvényeknek, melyek a vizek szabályozását és a közlekedési ügyek emelését körülbelül összefüggésben látták, és együttesen kivánták előmozditani.

Nem kivánom a figyelmet terhelni azoknak fölidézésével, hanem egyszerüen utalok az 1867-diki XIII-ik törvényczikkre, mely az előbbi években volt oly sok szent és jámbor óhajtásnak már egyszer testbeöltöztetését határozta el, az iránt rendelkezvén, hogy 60 millió kölcsön vétessék föl vasutak és csatornák épitésére. Van össze véve az 1867-ik és 1868-ik évekről 4—5 törvényünk, mely folyton együtt emlegeti a vasutak és csatornák épitését, ama 60 millióny kölcsönnel összeköttetésben.

Igaz, hogy még ezekből mai napig sincs egyéb, mint a vasutak épitése; s igaz, hogy a vasutak épitéséről hozott törvényeink száma 1868-tól a folyó évig már elérte a 16-ot és ez mindenesetre aránytalan a fönemlitett 4—5 törvényhez képest.

Ha egy müépitészeti remeket látunk, amelynek eredeti terve az volt, hogy két szöglet-torony fog kiépittetni, de az idők viszontagságai, vagy talán a költségerő mérvei nem engedték meg csak az egyik torony kiépitését: ily esetben legfölebb a szépészet veszit valamit az arányosság tekintetében. Hiány mutatkozik itt a jelen esetben, melyről én szólok. A vasutak és csatornák épitésénél be fogja ismerni mindenki, hogy a dolognak egyik ága, t. i. a vasutak épitése, meglehetősen kinőtte magát, s majdnem azt mondhatni: túltengett; mig ugyanaz alatt a másikról, mely nem kevésbbé fontos: a csatornák épitéséről csak beszélhetünk, de tényeket föl nem mutathatunk. És ez azon körülmény, mely engem a fölszólalásra inditott. Ugyanis miközben hazánknak már eddig hajózható folyói mintegy 464 mfldnyi közlekedési utat képviselnek, sőt ha a Ferencz- és Béga-csatornák is hajózhatók lesz-

Digitized by Google

nek, akkor közel 500 mfldnyi hajózható utat nyerünk; továbbá, ha fölszámitom, hogy még azonkivül majdnem 10 másodrendü folyónk van, melyeket szintén megnyerhetünk a hajózási közlekedésre, kisebb-nagyobb áldozatokkal: azt kell hinnem, miszerint vagy önfeledkezési hiba, vagy épen mulasztási bün forog fön abban, hogy még eddig a vasutak és csatornák épitésére fölvett kölcsönből csakis vasutak épittettek.

Igaz, hogy a csatornákra nézve az államgazdászok azt mondják, miszerint azok épitése a jelen korban nem igen fizeti ki magát, miután az egész év folytán különben sem használhatók, és fölötte költséges azoknak mind kiépitése, mind folytonos gondozása, föntartása.

Én ezen elveket hajlandó volnék elfogadni, mindenütt inkább, mint Magyarországban; itt pedig azért nem, mivel azon téreken a hazában, hol leginkább alkalmazást találna a csatornák épitése a közlekedés céljaira: végzetszerüen nagyon mostoha körülmények forognak fön a közlekedésre nézve; azaz: még sokkal nagyobb föladat volna rendesen járható kőutakat épiteni s föntartani.

Továbbá, tisztelt ház, nem mondok uj dolgot, csak emlékezetbe idézem azoknál, kik ezen tárgygyal foglalkoznak, mely csatorna-tervek forogtak már szóban, és nem létesültek maig sem. Ilyenek a pest-csongrádi, melyről még némelyek azt is remélik, hogy ha elhárittatnak az akadályok, előbb-utóbb létre fog jönni. Ilyen a tisza-ujlak-szatmár-gyomai, a mely még a Körös folyók szabályozásával és hajózhatóvá tételével is összeköttetésbe hozatott. Továbbá ilyen a tiszalök-gyomai csatorna, melynél már a földöntözési célokra is figyelem lett volna forditandó; és az imént általam emlitett, Széchenyi gróf javaslatában oly lelkesen ajánltatott a haza közönsége figyelmébe a Sió csatorna, mely a Balatont a Dunával kötné össze.

Ezeknél, t. ház, én csak arra kivánok még reflectálni, miszerint ha a törvény kivánalmainak megfelelőleg a már letrejött vasuthálózattal párhuzamosan kell történnie a csatornarendszer kiépitésének is, melynél a folyamok szabályozása tényleg a legközelebbi rokontárgy: kérdésbe tenni óhajtom, hogyan értelmezendő ezen viz-szabályozás és csatornaépités? mit foglaljon magában ezen eszme? Mert nálunk ekkoráig a vizszabályozás alatt nem értenek egyebet, mint a veszélylyel fenyegető árviz minél gyorsabb eltávolitását az veszélyezett vidékről. Ez értelemben roppant milliókat tevő költségek vannak már befektetve egyes folyóinknál, és, mint a legujabb tapasztalatok igazolják: a czél elérve még nincsen; több és több áldozat kivántatik, és még akkor is kérdés: vajon az a czél lesz-e elérve, mely hazánk közgazdászati boldogulására nézve egyedül kivánatos volna.

Azok után, miket elmondani szerencsém volt, részemről igy fogom föl a csatornaépités, a vizszabályozás eszméjét, hogy arra nézve első czél az ármentesités, a termő talaj, adóalap megnyerése, miszerint ne mondathassék az, a mit mostanáig hallunk emlittetni, és megczáfolni alig vagyunk képesek: hogy mig a haza némely vidékein 50, majdnem 60 százalékig terhelve van az adózó földbirtok, ugyanakkor más vidéken 5—10 százalékot tesz a földadó, egyedül azon oknál fogva, mert majdnem minden évben kérdés alá helyezi az árviz azon földek hasznavehetőségét.

A második czél, melyet én ezzel eléretni kivánnék, az: hogy a hajózás által a magyar alföld nagy medenczéjének közlekedési viszonyai mindinkább javuljanak.

A külföldről nálunk átutazó müvelt ember nem győz azon csodálkozni, hogy ama vizeknek előnyeit még föl nem használta, ki nem zsákmányolta a magyar.

Többek közt érdekes adat az, melyet Ditz Henrik fölemlit, mely szerint az 1863-ik évi nagy szárazság alkalmával a magyar sikföld, mely nem csak hazánk, de Európa éléskamrájának is szokott neveztetni, az ő fölfogása és számitása szerint közel 126 milliót veszitett, részint közvetlenül, részint közvetve az inség folytán; és ezzel szemközt állitja azon másik adatot, mely szerint az egész Tisza-völgynek öntözési csatornákkal behálózási költsége mintegy 50 millió frtra tehető. És igy, amint ő hozza ki a következtetést: egy szárazsági csapással látogatott évnek vesztesége 2-szer vagy többszörösen meghaladja azon összeget, melylyel azon csapáson segiteni, vagy azt épen elháritani lehetne.

Ez, mindenesetre t. ház, oly szempont, melyet a törvényhozás nem hagyhat figyelmen kivül akkor, midőn milliókra menő kölcsönöket ruház be közlekedési ügyünk emelésére, és ugyanannyi milliók igényeltetnek ismét azon másik érdekből, hogy adó alapjául a termelő talaj megmenthessék.

Ime tehát, midőn a vizek szabályozásáról, vagyis a vizépiteszetről szólunk, nem mellőzhetjük kimondani azt, hogy kivánatos lett volna, ha a t. kormány az előnkbe terjesztett jelentésben, a folyóknak szabályozása tekintetéből, nemcsak az osztályozást: hanem azon alapelveket is kijelölte volna, melyek szerint ezen osztályozásnál eljárni kiván; miként értelmezi t. i. ezen szabályozási tervezet keresztülvitelénél? miként óhajtja alkalmaztatni a közlekedésre, az ármentesitésre és a földöntözésre vonatkozó nézeteket?

Digitized by Google

óhajtom, hogy ezen általam jelzett hármas czél, mely még most a kormány által nincs kitüzve, már a jelen törvényhozás idejében kitüzve legyen; mert addig nem hogy azon czélt elérnők, de afelé törekedni sem foghatunk mindaddig, mig határozottan meg nem állapitjuk: hová, mikor, mily módon kell megérkeznünk.

Adózási viszonyaink közt a nagy teher, mely a népet ma terheli, különösen méltó arra, hogy a legutolsó filléreknek is legjobb módon elhelyeztetését kivánjuk.

Továbbá a politikának, ha az t. i. nem nagyhatalmi, nem fegyveres versenyzésre irányzott politika: amaz öröklött alapeszméje van, hogy a nemzeti nagyságra, a haza önállóságának biztositására, az állami háztartásnak jó beosztására törekedjünk. Ezen politika azt kivánja, hogy minél szigorubban vessünk számot önmagunkkal már csak ezen vizépitészeti költségvetési tételnél is.

Azon nemzeti nagyság, azon biztositott önállósag, ugyanis bármitől sincs feltételezve annyira, mint épen a nemzeti közvagyonosodástól.

Az általam fönnebb idézett külföldi utazó épen figyelmeztet bennünket arra, miszerint a szegény nemzet lelkesedhetik a szabadságért, oda áldozhatja mindenét annak kivivására; de ezen minden lehet nagyon kevés is: mert csak a testnek, az életnek föláldozásából állhat. A szegény nemzetet kérelmével könnyen elutasitják a hatalmasok az ajtó elől: mig ellenkezőleg a nép közvagyonosodásának megállapitása kezébe szolgáltatja mind az anyagi, mind a szellemi és erkölcsi segély eszközeit a nemzeti önállásnak megszerzésére, biztositására.

Ezen szempontokból, melyeket elősorolni szerencsés voltam, t. ház, nem tarthatom kielégitőnek a kormány előterjesztését a vizépitésre nézve, és óhajtanom kell, hogy a most egy éve támasztott kivánalmak, melyek kifejezve a ház által itt a pénzügyi bizottság jelentésében előnkbe terjesztve vannak: kielégittessenek, hogy mind a négy pontra uézve minél teljesebb mértékben kiegészitve, együttes rendszerben, az általam kiemelt három főszempontnak méltánylásával, a vizszabályozást illetőleg, minél közelebb a képviselőház megbirálása alá terjesztetnék.

Kiss János: T. ház! A vizépitészeti rovat következvén: lehetetlenség föl nem szólalnom. Tudva azt, hogy a t. ház előtt és a kormány előtt már többször föl volt hozva, miként Szatmár megye már három éven át legnagyobb részében, épen termékeny részeiben, minden terméseit elvesztette azért; mert árviznek volt kitéve: az iránt történt interpellatio a kormányhoz: hogy mi módon szándékozik Szatmár megye népén segiteni. Azonban a t. kormány az interpellatiót még csak figyelemre sem méltatta, és nem intézkedett az iránt.

Maga a t. kormány költségvetési indokolásában elismeri azt, hogy Szatmár megye az, az egész országban, mely árviz által legtöbbet szenvedett és elismeri azt, hogy évenkint az árviz által minden terméseitől megfosztatott. Becsatolta indokolásába azon táblázatot, melyet a tiszaszabályozó társulat kimutat, s azon táblázatban világosan ki van téve, hogy a Szathmár megyei tiszaszabályozó társulat 70,000 frtot vett föl vizszabályozásra. Ugyde ezen táblázatban nincs kimutatva az, és nincs indokolva, hogy azon társulat ezen pénzeket hová fordította, és vajon a vizszabályozásra használta-e föl ezen pénzt, és a szegény népnek vizáradástóli megmentésére tett-e valamit, vagy nem?

A t. kormány már a mult évben a képviselőház által utasitva volt, hogy a vizszabályozásra nézve, mely kellő helyen föl volt hozva, a Tisza és Szamos iránt törvényjavaslatot terjesszen a ház elé: azonban a t. kormány a törvényjavaslat előterjesztését elmellőzte. Azon indokok, melyeket a t. miniszter ur fölhoz indokolásában, nem olyanok, hogy az összes haza, főkép pedig azon vidékek, melyek árviz által teljesen kárositva vannak, még pedig annyira, hogy a rájok kirótt adót sem képesek elviselni, mert egész földterületük mindig árviz alatt fekszik: — azokat alaposaknak ismerhetnék el.

Ez alkalomból kivántam figyelmébe ajánlani a t. háznak Szatmár megye e helyzetét s egyszersmind fölhivni arra, hogy miután a kormány a tiszaszabályozási társulatnak adott pénzt, s miután épen az iránt, hogy a Szatmár megyei társulat azon pénzt hová fordította, a kormány fölvilágositást nem adott: méltóztassék a miniszter urnak részint a társulatnak már kiadott pénzekből, részint pedig a mostani költségvetésben előirányzott költségekből még a folyó évben Szatmár megyében az árviz irányában megtenni azon lehető és a körülményekhez képest tehető lépéseket, melyek folytán a megye az árviztől megmentessék, és azon szegény, szerencsétlen nép legalább az árviz ellen megvédetvén, és ez által adóalapja fölszabadittatván, képes legyen adóját megfizetni.

Szapáry Gyula gr. államtitkár: Azon kérdésekre kivánok válaszolni, melyeket a t. képviselő ur az imént intézett a kormányhoz. Első kérdésére, melynek az a tartalma: hová fordittatott a kormány kimutatásában foglalt 70 ezer forint, mely ama társulatnak adatott? azt felelem, hogy ilyenekbe beavatkozni nem a kormánynak van föladata, hanem a társulat és

Digitized by Google

annak tagjainak kötelessége feleletre vonni azokat, a kik a pénzt kezelték.

Azt állitja a képviselő ur, hogy a társulat részéről eddigelé mi sem történt. Igaz, hogy a képviselő ur által emlitett vidék a Tisza-vonal azon pontjai közé tartozik, melyeken eddig igen kevés munka vitetett véghez; de biztosithatom a t. képviselő urat: azért mégis történt valami, nevezetesen készültek egyes gátak.

Azon kérdést intézte a képviselő ur továbbá a kormányhoz: mit szándékozik ezen az árviz által annyira sujtott vidék érdekében tenni? Válaszom az, hogy ugyanazt, mit más hasonnemü társulatok irányában tesz. Első sorban hivatvák magok az érdekeltek a bajon segiteni, és a kormány mást nem tehet, mint elősegiteni azt, hogy e czélra társulatok jöjjenek létre; ha azután a társulat megalakult, és segélyre van szüksége: a kormány föladata abban részesiteni, és a szabályzati tervet ugy elkésziteni, hogy az az összes szabályozati müveletekkel összhangzásban legyen.

Domahidy Ferencz: Én ugyan a rendkivüli rovatnál akartam fölszólalni, de miután e tárgy épen előhozatott, és e tárgyban határozati javaslatot akarok a t. házhoz benyujtani: engedjék meg, hogy azt jelenleg tehessem.

Pulszky Ferencz előadó: Méltóztassanak megengedni, de most a rendes költségvetésről van szó, és igy ne méltóztassék a rendkivülit is belevegyiteni; erről külön lesz szó; az tehát, mi most fölemlittetett, nem tartozik e rovathoz, hanem tartozik egy későbbi rovathoz.

Csanády Sándor: T. képviselőház! Gonda László képviselőtársam terjedelmesebben beszélvén a vizépitésről és csatornákról, miután a közmunka és közlekedési miniszter által előterjesztett vizépitési költségvetésben sehol sincs megemlitve a Ferencz-csatorna: szabadjon a miniszter urat fölkérni nyilatkozásra aziránt: mi történt, vagy mi fog történni a Ferencz-csatornát illetőleg? Annál inkább kötelességemnek tartom e kérdést intézni a tisztelt miniszter urhoz, mert, mint tudom, ezen csatorna kiépitése bizonyos egyéneknek már a mult évben engedélyeztetett.

Gorove István közlekedési miniszter: Amint emlékezni méltóztatnak, ez engedélyokmány már törvénybe van bevezetve, és végrehajtásával a pénzügyminiszter bizatott meg. Nem kivánok e részben bővebben szólani, mert meglehet, ez ügynek nem volna hasznára. Annyit azonban jelenthetek a t. képviselőháznak, hogy azon engedélyokmány végrehajtása ugy látszik, nem a legszerencsésebb sorsnak megy elébe. Ha képesek leszünk rajta segiteni, segiteni fogunk; ha pedig ez nem lesz lehetséges, magát az engedélyt megszüntnek fogjuk nyilvánitani, és vagy uj tárgyalást fogunk meginditani, vagy uj intézkedések tervezetét fogjuk a t. ház elé terjeszteni a végett, hogy ezen csatorna a kereskedelmi ügynek mégis szolgálatokat tehessen.

Irányi Dániel: T. ház! Szapáry Gyula képviselőtársam és államtitkár ur ugy tegnap, mint ma oly elvet jelentett ki, melyet, ugy látszik, a közlekedési miniszterium a maga körében döntőnek tekint, de melyre nézve az én nézeteim eltérnek. Azt állitotta t. i., hogy azon kérdés: vajon bizonyos vidékek ármentesittetnek-e vagy sem? csupán az illető birtokosok, az illető érdekeltek elhatározásától függ, és a kormány legfeljebb segédkép járul hozzá.

Én megvallom, azt tartom, hogy a kormány ily esetekben közvetlenül is érdekelve van; részint, mert ha azon terek nem ármentesittetnek: ez, mint Kiss János t. barátom igen helyesen megjegyezte, magának az adóalapnak kárával történik; részint: mert egyéb fontos országos tekintetek is kivánják, hogy e részben ne tétessék minden pusztán az érdekeltektől függővé; ily tekintet a közlekedés, ily tekintet a közegészségi, megannyi tekintet, mely az országot illeti. A mostani törvény egyszerüen a birtokosok többségének elhatározásától föltételezi: vajon valamely vidék megóvassék-e az árviztől, vagy nem. Én részemről hibásnak tartom, a többségnek tenni ki a kisebbséget oly esetben, midőn nemcsak vagyonuk, hanem néha életük is attól függ: vajon bizonyos védművek megtétetnek-e vagy sem? mi, véleményem szerint, nem egyezik meg az igazsággal. Ezuttal nem akarok e részben sem inditványt, sem határozati javaslatot benyujtani; hanem szükségesnek láttam eltérő nézetemet nyilvánitani azért, minthogy ugy tudom, hogy nemcsak a t. államtitkár urnak, hanem az összes miniszteriumnak e részben ez a nézete: én pedig azt óhajtom, hogy e részben, mihelyt lehet, és a mennyire szükséges, törvény utján történjék változtatás.

Pulszky Ferencz előadó: T. ház! A vizépitésre nézve következő a pénzügyi bizottság véleménye.

(Olvassa): Az 1870-ik évi előirányzat tárgyalása alkalmával a képviselőház 1870. évi január 29-én tartott ülésében 1207. számu határozatával utasitotta a közmunka és közlekedési minisztert:

1-ör, hogy a folyóknak, melyeknek szabályozás szempontjából osztályozásáról, továbbá arról, hogy az oly folyamoknál, melyeknek szabályozásához az államnak is járulnia kell: mi az állam, és mi az érdekeltek által teljesitendő? s végül, hogy az állam, illetőleg a kormány befolyása és felügyelete mennyiben és mily modón gyakorlandó? — mielőbb törvényjavaslatot terjeszszen a ház elé;

Digitized by Google

2-or, hogy a fentebbiekre nézve létrejött megállapodás folytán, terjeszszen mielőbb törvényjavaslatokat mindazon folyók tárgyában, a melyeknek szabályozásához részben az államnak is járulnia kell, és a melyeknek szabályozása már vagy folyamatban van, vagy az érdekeltek hozzájárulásával mielőbb folyamatba teendő;

3-or, hogy terjeszszen elő mielőbb törvényjavaslatot a vizi- és gátrendőrségről, tekintettel a szabályozási munkálatoknak árviz alkalmával megvédésére is;

4-er, hogy mihelyt előmunkálataival annyira előre haladt, mutassa ki azon költségeket, a melyek ezen szabályozási munkálatok teljesitése által évenkint és egészben az állampénztárt fogják terhelni.

A bizottság ezen határozat első, második és negyedik pontjában kivántakra nézve utal mind arra, mit a miniszterium a költségvetéshez mellékelt jelentésében előadott, és melyben részletesen kifejti azon indokokat, melyek miatt a határozat ezen pontjainak eleget nem tehetett.

A bizottság elvárja a minisztertől és ujolag utasittatni kivánja azonban őt arra, hogy a harmadik pontban kivánt viz- és gátrendőrségi törvényjavaslatot terjeszsze mielőbb a képviselőház elé, mit egyébiránt a miniszter a bizottság előtt tett nyilatkozatával teljesiteni igért.

Ennek következtében bátor vagyok megkérni a t. házat: méltóztassék elállani az 1., 2. és 4-ik pontok mostani teljesitésétől, a 3-ik pont teljesitését pedig ujra meghagyni a miniszternek.

Várady Gábor: T. ház! A pénzügyi bizottság javaslatát nem fogadhatom el. Elfogadom azt a 3-ik pontra nézve, a melyben a viz- és gát-rendőrség iránti törvényjavaslat előterjesztésére utasittatik a miniszter; hanem nem fogadhatom el a többi pontra nézve, a melyektől a pénzügyi bizottság egészen eláll, és nem kivánja a képviselőháznak e tárgyban hozott határozatát továbbra is érvényben föntartani. Hiszen oly szépen vannak a közlekedési miniszter ur jelentésében maguk az osztályozások is elősorolva, hogy maga e jelentés legnagyobb bizonyitéka annak, hogy a képviselőház által a mult esztendőben kivánt törvényjavaslatok előterjesztésének semmi akadálya nincsen.

Nem tudom, miből meritette a pénzügyi bizottság azt a tudomást, hogy az emlitett három törvényjavaslatnak, a melyek a pénzügyi bizottság jelentésében az 1., 2. és 4-ik pont alatt vannak, előterjesztésére nézve akadályok forognak fön; mikor pedig, mint mondám, magának a közlekedési miniszteriumnak jelentése világos tanusága annak, hogy ezek beterjesztése ellen immár csakugyan nem forog fön akadály. Osztályozva vannak a folyók; körvonalozva vannak azon elvek is, melyeket a miniszterium ezen törvényjavaslatok előterjesztésénél szem előtt kiván tartani, s igy nincs egyébb hátra, mint hogy a háznak mult évben hozott határozata ez alkalommal megujittassék, és pedig nemcsak az első pontra nézve, melyben a folyók és osztályozásáról továbbá arról van szó: hogy az oly folyamoknál, melyeknek szabályozásához az államnak is járulnia kell: mi az állam, és mi az érdekeltek által teljesitendő; és végül: hogy az állam, illetőleg kormány befolyása és felügyelete mennyiben és mily módon gyakorlandó? mielőbb törvényjavaslatokat terjeszszen a ház elé: — hanem a 2-ik és 4-ik pontban foglaltakra nézve is.

Kérném tehát a t. házat: méltóztassék a pénzügyi bizottság javaslatától épen azon indokolás nyomán, mely a miniszterium által beadatott: elállani, és méltóztassék a mult évben hozott határozatot mind a négy javaslat előterjesztésére nézve föntartani. *(Helyeslés bal felől.)*

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! A multévi határozatok egynémely részeire nézve csakugyan nem forog fön nehézség. Azon előterjesztések, melyeket a kormány e részben tenni fog, ezen határozatok folyományai lehetnek, és következményei azon kötelesség teljesitésének, melyet a kormány magára vállalni kész.

Igy vegyük például a 4-ik pontban előforduló meghagyást, mely igy szól: „mihelyest a kormány előmunkálataival annyira előrehaladt, mutassa ki azon költségeket, a melyek ezen szabályozási munkálatok teljesitése által évenkint egészben az állampénztárt fogják terhelni.“ Igen természetes, hogy a mint az egyik vagy másik folyónak előmunkálatai készen lesznek: ezek alapján a költségvetés elkészithető lesz, melyet azután évenkint az országgyülésnek nemcsak elő lehet, de elő is kell terjeszteni. E tekintetben tehát nincs nehézség.

A 3-ik pontot illetőleg, a mint a pénzügyi bizottság előtt szerencsés voltam nyilatkozatot tenni, azt jelenleg ismételvén, kijelenthetem: hogy a kormány azon törvényjavaslatokat, melyek különösen a vizszabályozásra és a gátrendőrségre, sőt azt is, mely a hajózási rendőrségre vonatkozik: már legnagyobb részben elkészitette. Majd méltóztatnak annak idejében látni, hogy a törvényjavaslatba oly intézkedések vétettek föl, melyek szüksége, különösen az utóbbi események következtében mutatkoztak olyanoknak, hogy azt figyelmen kivül hagyni egyátalában nem lehet. Ilyen az, hogy a társulatok alapot nyerjenek arra, hogy azon teendőiket, melyeket ügykörükbe bevontak: semmi körülmények közt el ne hanyagolhassák, vagy ha mulasztások tétettek

Digitized by Google

egyik vagy másik társulat által, a kormány azon állapotban legyen, hogy azoknak elejét vegye, és azok következményeit elháritsa. A másik, a mi ezen szabályozási törvénybe mulhatlanul fölveendő: az, hogy a pénzösszegek, melyeket ily müveletek teljesitésére forditani kell, és melyektől tulajdonkép ezen vállalatok sorsa függ, be is folyjanak.

E tekintetben tehát szükségesnek látja a kormány azt, hogy mindazon kivetések, melyek pénzmüveletekre a társaság által tétetni fognak, a társaság által lehetőleg szigoruan behajtassanak. A behajtás módja pedig az: hogy ezek közigazgatási uton az államhatalom által hajtassanak be mindazon érdekeltektől, kik a fizetést teljesiteni vonakodnak.

Ha a t. ház a kormány által előterjesztendő szabályokat helyeselni fogja: annyit lehet mondani, hogy a siker nagyrészt biztositva van. De ezen intézkedés nélkül senki jót nem állhat arról, hogy a legbuzgóbb társulatok egynémelyikénél, azoknál, melyek az ügyet fölkarolják: nem fog-e a buzgóság ismét lelohadni, és azon áldozatkészség és elhatározottság, mely a veszély perczeiben mutatkozik: a veszély elfordultával elenyészni nem fog-e? Ilyen intézkedéstől függ tehát az ügy sikere, és ilyszerü szabályokat akar a kormány ezen törvényjavaslatba bevenni. Ezen törvényjavaslatok iránt a kormány legközelebb tisztába jön, és azokat a t. ház elé fogja terjeszteni.

Tisza Kálmán: T. képviselőház! Én most átalánosságban a szabályozási eljárásról, és épen arról, mit a pénzügyi bizottság jelentése érdekel, kivánok szólani. Azon négy rendbeli megállapodás közül, melyeket a t. képviselőház a mult évben hozott, melyekre nézve a miniszterium utasittatott, és melyeknek teljesitését a miniszterium akkor el is vállalta: tagadhatatlan, hogy teljesen elég egyiknek sem tétetett.

Arra nézve, hogy mely folyók legyenek, és mennyiben az állam költségén szabályozandók: az indokolásban a miniszter ur elmondja ugyan nézeteit, de természetesen azok sem tétettek törvényhozási megállapodás tárgyává. Én részemről egyébiránt kijelentem: hogy ha, és a mennyiben teljesen értem azon kifejezett nézetet, vagyis a folyóknak aszerinti szabályozását: én részemről azokat helyeseknek tartom; mert nekem nézetem az, hogy nálunk sem lehet az államnak annyira menni. Azonban annyira mégis kell mennie, hogy a szabályozás által hajózható folyók költségeit vállalja magára.

A mentesités: a gátak épitése, mindenesetre az érdeklettek költségén és általuk lenne kötelességszerüleg eszközlendő. Az elveket tehát, melyek ott letektetve vannak, helyeslem; csak óhajtanám azt, hogy a szabályozásról alkotott törvényben legyenek azon elvek kimondva, hogy azután, minden egyes esetben azon törvényben kimondott elvekhez kelljen és lehessen az eljárást alkalmazni. Ha ez megtörténik, akkor egy másik pont kivánalmainak körülbelül elég van téve; mert ha nem is szám szerint, — mert ezt csak az egyes eseteknél lehet tenni — mégis elvileg az arány, hogy miképen kelljen az államnak és egyeseknek járulni a szabályozáshoz: hasonlólag ki lesz mondva, ugy hogy csak alkalmazni kell a fölállitott elveket az egyes esetekre. Az utóbbi pont az, — mert a gát- és vizrendőrségről azután akarok szólni, — melyre nézve a t. miniszter urnak indokolásában én legalább nem látom kifejezve az okot, hogy azon kivánalomnak eleget tenni miért nem lehet. Én megengedem, sőt tudom, hogy még ma nincsenek mindazon folyók, melyek szabályozásához az államnak segélyét igénybe kell venni: annyira tanulmányozva, hogy azon pont kivánalmainak ma már eleget lehetne tenni; de viszont óhajtom, hogy ezen tanulmányozások minél előbb befejeztessenek, és azután nem csak — mint a miniszter ur mostan emlitette — az egyes folyókra nézve, akkor, mikor a munka meg akar kezdetni: tétessenek meg az előterjesztések; hanem óhajtom, hogy mihelyt azon folyók tanulmányozása befejeztetett, melyek szabályozási költségeiben az államnak részesülnie kell: egy átalános előterjesztés történjék az iránt, — nem mondom az utolsó filléria, mert ezt a dolog ezen stadiumában még nem lehet, — de hogy egészben véve mi az tehát, a mi a szabályozás tekintetében az államot terhelheti, mikép és mily beosztással, és mily idő alatt gondolja a miniszterium, hogy képes lesz a kivánalomnak megfelelni? mert midőn ily nagyfontosságu kérdésről van szó, melyből igen nagy teher háromolhat az államra, azt tartom: nem az a helyes, hogy egyes esetről esetre egyenkint tegyünk megállapodásokat: hanem az, hogy az egész elvállalandó tehernek képe előttünk legyen, (*Helyeslés*) és a kimutatás, hogy a kormány mikép véli e terheket elosztathatóknak. Én tehát részemről ép ugy, mint Várady Gábor képviselőtársam nem látom át: miért nem lehetett azon kivánalomnak megfelelni; nem vádképen mondom, hogy ez nem történt: de óhajtom, hogy föntartassék azon törvényhozási rendelkezés, mely e részben előbb tétetett.

Kétséget nem szenved, hogy a szabályozás, a gát- és vizrendőrségről szóló törvény az, a mi fő, és mindenekfölött fontossággal bir. Enélkül hiába költenénk el százezreket és milliókat. A legközelebbi tapasztalás is bizonyitotta, hogy egyeseknek néha rosz akarata, néha lélektanilag a veszély perczében teljesen kimenthető föl-

Digitized by Google

indulása oly eseményeket idézett elő, hogy nagy területeket a viz elboritott, a folyamnak a gáton kihágása folytán, és pedig anélkül, hogy a czél, a miért ez történt: eléretett volna. Mig ilyesmi lehető: addig a szabályozásra elköltött százezrek és milliók a szükséges eredményeket sohasem fogják előidézni.

De a szabályozásnál másik főtekintet az, hogy az mentül előbb létesithető legyen.

Már most vannak vidékek, melyek ugy is nagy károkat szenvednek az árviz miatt. Ezekre nézve teljes lehetetlen, hogy azon költségeket, melyek a gátrendszer előállitására szükségesek, rövid idő alatt előállithassák.

Azon elvek szerint, a melyeket én helyeseknek tartok: az állam természetesen e költségeket nem viselheti; nincs más mód tehát, mint az érdekelteket, törvényhozási intézkedés utján oly helyzetbe hozni, hogy a szükséges munkálatokra megkivántató pénzt kölcsönkint megkaphassák több évi törlesztési időre, midőn t. i. a mentesitett földek már hasznot hajtanak, és igy minden nagyobb teher nélkül képesek lesznek az ármentesitést teljesiteni. *(Ugy van!)*

Én tehát óhajtom, hogy azon szabályozási, gátrendőri törvényjavaslatnál, melyet a t. miniszter ur is kilátásba helyezett: a törvényhozási intézkedés arra is kiterjesztessék, hogy azon költségekre szükséges kölcsönt a társulatok, illetőleg az érdekeltek megkaphassák. Örömmel hallottam, hogy a t. miniszter urnak is ez a szándéka, s ezen utat akarja követni, mely talán egyedül vezethet czélhoz, jelesen, hogy az egyes érdekeltek tartozásai lehető legkönnyebb és legbiztosabb uton behajthatók legyenek; mert ez egyetlen módja annak, hogy ily kölcsön utján a szóban levő czélra a szükséges összegek megszereztessenek, minden egyéb eljárás czéltalan. Ez azért szükséges, mert nem lehet tagadni, példákat is könnyü idézni arra, hogy épen egyes uradalmak is léteznek és pedig a legelsőbbek közül az országban, melyek ugyan nagyon tudnak panaszkodni azon, ha az árviz földeiket elboritja; de midőn csak egy krajczárt is kell fizetni, nincsen erő, mely tőlök a tartozó összeget felszedje. Itt tehát törvényre van szükség. mely őket kényszeritse arra, hogy tartozásaiknak eleget tegyenek.

Ezen czélok elérésére én a következő határozati javaslatot vagyok bátor előterjeszteni: *(olvassa)*:

„Határozati javaslat.

Utasitsa oda a ház a közmunka- és közlekedési minisztert, hogy a szabályozási és viz- és gátrendőri törvényjavaslatot, tekintettel oly intézkedésekre, melyekre a szabályozás és mentesitès czéljából alakult társulatoknak a feladatuk megoldásához szükséges kölcsön nyerését lehetőleg megkönnyitse: még ezen ülésszak alatt tegye le a ház asztalára.“

Ez az, a mire most itt e helyen, mint minden szabályozandó területet és vidéket érdeklő intézkedésre a ház figyelmét felkérem, fenntartván magamnak, hogy a rendkivüli költségvetésnél különösen a Körösre és Berettyóra nézve elmondjam nézetemet.

Most még csak azt teszem utánna, hogy azon esetre, ha a miniszter ur megigéri, hogy az általam óhajtott idő alatt a törvényjavaslatot beadja: kész vagyok visszavonni határozati javaslatomat; de óhajtom, hogy rövid idő alatt megtörténjék az intézkedés annál is inkább, mert abban, gondolom, a miniszter ur velem egyet ért, hogy ha most meg nem történik az intézkedés: a társulatok nem lesznek azon helyzetben, hogy pénzt kaphassanak, és ismét, ha a jövő őszig engedünk időt ezen annyira hasznos dologra: nagy időveszteséssel jár. *(Ugy van! ugy van!)* Azon esetre tehát, ha a t. miniszter ur a törvényjavaslat beterjesztését megigéri: én részemről határozati javaslatom benyujtásától elállok, különben pedig felkérem a t. házat annak elfogadására. *(Helyeslés.)*

Gorove István, közlekedési miniszter: Tökéletesen ugy vagyok meggyőződve, mint előttem szóló t. képviselő ur a szabályozási munkálatok fontosságáról s annak szükségéről, hogy a törvényhozás e tekintetben minél előbb intézkedést tegyen. Ezt ugy jelentésemben, mely a költségvetéshez mellékelve van, valamint a pénzügyi bizottságban is, nyilvánitottam. Azóta ezen meggyőződés csak megerősödhetett bennem azon események folytán, melyek e tekintetben az ország több vidékén előfordultak, t. i. az árvizeknek rombolása folytán; sőt talán még egy kis psychologiai érv is járul most a dologhoz, az t. i. hogy fájdalom, de maguk ezen események alkalmasint az érdekelteket nagyobb buzgóságra fogják inditani most, mint inditották volna akkor, ha ezen szerencsétlenségek elmaradtak vala; mert vajmi hajlandók vagyunk a bajnak orvoslásáról megfeledkezni akkor, midőn a baj távol van. *(Igaz! Igaz!)*

Hogy tehát ezen dolog minél előbb a törvényhozás elé kerüljön: szivesen teszem azon igéretet, melyre a t. képviselő ur fölhivott, hogy a kormány ezen két törvényjavaslatot mielőbb fogja a ház elé terjeszteni, t. i. a szabályozási társulatok alakitására, szervezésére, a vizszabályozásokra, s másodszor a gátrendőrségre vonatkozólag.

Vannak aztán természetesen a vizjogot illető számos intézkedések, melyeket egyszerü vagy kisebb törvényjavaslatokban kimeriteni szerintem a legnehezebb föladatok közé tartozik; ezek

Digitized by Google

összefüggésben vannak sok más és fontosabb intézkedéssel, ezekre is természetesen ki kell a törvényhozásnak figyelmét terjeszteni; de az elébb emlitett két törvényjavaslat annyira meg van érlelve, s az események által is ugy van előkészitve, hogy ezek beterjesztése lehetséges és kivánatos: a miért én azt részemről készséggel meg is igérem. *(Általános helyeslés.)*

Csanády Sándor: T. ház! Miután a t. miniszter ur Tisza Kálmánnak a törvény előterjesztését illető inditványát elfogadni szives volt, szabad legyen az ő figyelmét felkérni, hogy a törvényjavaslatban méltóztassék gondoskodni arról is, hogy azok, a kiket érdekel, a vizszabályokat végrehajtsák: mert különben igen könnyen megtörténhetnék, hogy egynehánynak közömbössége az egésznek okozhatna kárt.

Tisza Kálmán: Tekintve a miniszter ur nyilatkozatát, határozati javaslatomat visszavonom.

Elnök: A felett kell a háznak határozni, vajon elfogadja-e a pénzügyi bizottság véleményét, vagy pedig föntartja az 1870. évi utasitásnak minden pontját, mely különben a miniszter ur nyilatkozatával nem ellenkezik? *(Föntartjuk.)* Tehát ez föntartatik.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa)*: A kezelés költségei: 320,211 frt.

Pulszky Ferencz előadó: E pontra nézve nincs a pénzügyi bizottságnak észrevétele, csak megjegyzi, hogy:

A vizépitési munkálatok részint magyarországi vizeken, részint olyanokon teljesitendők, melyek Horvát-Szlavonországok területén vannak.

Az utóbbiaknak a közös állam terhén való föntartása az 1868-ik évi XXX. t. cz. 9. §-a alapján történik. Miután pedig ezen törvény, az ezen czimen föntartandó folyókat meg nem nevezi, a közlekedési, pénzügyi, kereskedelmi és horvát-szlavon miniszterek közmegegyezéssel jelölték ki a Dunát, Szávát, Drávát és Kulpát, mint azon folyókat, melyeknek rendezése a közös állam terhére esik, a mi ellen a pénzügyi bizottságnak semmi észrevétele nincsen.

Széll Kálmán jegyző: Ezenkivül a pénzügyi bizottságnak azon véleménye, hogy ide egy 3-ik rovat jönne be; „a tengerikikötő föntartásának költsége," mely most a rendkivüliben van. Jöne tehát ide 280,800 frt.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa)*: Fedezet: 150,000 forint.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatnak.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa)*: Nyugdijak 82,120 forint.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa)*: Rendkivüli szükséglet 1. czim: utépités, 1. rovat: Buda-eszéki utvonal 167,607 frt.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Irányi Dániel: T. ház! Azon körülbelől 5 millió ftból, mely utak czime alatt előszámittatik, uj utak épitésére mindössze 1.335,000 ft. terveztetik fordittatni. A többi a létező utak föntartására számittatik. Ezen 1.335,000 forintból a mint a melléklet mutatja, összesen 13½ mértföld fogna épittetni. Tavaly 15½ mfld épült mindössze: ez együttvéve 19, mondjuk 20 mértföld két év alatt. És ez akkor történt, midőn az országnak egy nagy része, az egész sikság, az egész Alföld ugyszólván minden müut nélkül szükölködik.

Én megengedem, sőt elismerem, hogy a létező utak föntartása elsőrendü szükség, hogy ez előbbvaló, mint ujak épitése; de azt nem engedhetem meg, hogy oly hiányos közlekedési eszközök mellett, minők a mieink, uj utak épitésére 2 év alatt csak oly csekély összeg fordittassék, hogy mindössze 20 mf. legyen épithető. Nem engedhetem meg annyival inkább, mert a mit az állam nem teljesit, nem várhatjuk, hogy azt a megyék, a törvényhatóságok pótolni fogják

Kezemben van a sommás kimutatás az országos közmunka erőről. E szerint Magyar országon — Erdélyről nemnem szól a kimutatás — a kétfogatu napszámvolt 1.677,989; egyfogatu 61,116; kézi munka 4.743,094; — természetben leszolgáltatott kétfogatu napszám 1.232,096; egyfogatu 39,295; kézi 3.575,832. Megváltatott kétfogatu 445,893; egyfogatu 21,821; kézi 1.167,262, ugy, hogy a a váltság összege tett 1.262,499 frt. 70 krt.

Erdélyben a kétfogatu 495,911; egyfogatu 117,408; kézi napszám 1.735,442; természetben leszolgáltatott 482,981; egyfogatu 107,810; kézi 1.401,249. Megváltatott kétfogatu 12,936; egyfogatu 9,598; kézi napszám 334,193; s igy a váltság összege tett 59,710 frt 4 krt.

Hogyha már most az összes szolgálmány pénzre fordittatik át, az egész kétfogatu igás napszám 1 frt 40 kron számittatik, ez tesz 3.043,460 frtot. Az egyfogatu 80 krral számitva tesz 142,819 frt 20 krt. A gyalog napszámos 30 krral 1.943,560 frt 80 krt. Összesen 5.129,840 frt. Ehez hozzáadván azon 220,000 frtot, melyet a törvényhatóságok az állam pénztárából nyernek, lesz 5.349,840 frt. Már

Digitized by Google

most, hogy ezen összegből a törvényhatóságok az utakat nemcsak jó karban föntarthassák, hanem uj utakkal is szaporitsák: az tökéletesen lehetetlen, annyival inkább, mert hogyha ezen összegeket a létező utmértföldekkel megosztjuk, csak felét kapjuk körülbelől annak, a mit az állam a maga utainak föntartására fordit.

Ez igy levén, t. ház, tán azt lehetne várni, hogy én inditványt tegyek az iránt, hogy ezen rovat nagyobbittassék; én azonban ettől tartózkodom: mert be akarom várni azon uthálózati tervet, melyet Mocsáry t. barátom inditványa szerint tegnap méltóztattak elfogadni, és bevárom azon közmunkaügyi törvényjavaslatot, melyet a t. közlekedési miniszter ur beterjeszteni megigért; be akarom várni a tervezetet: hogy tudva legyen előttünk, melyek azon vonalak, a melyek kiépitése legsürgősebb? be akorom várni a törvényjavaslatot, hogy a közutakhoz való hozzájárulás igazságos alapokra fektettessék. Azonban addig szükségesnek látom kijelenteni, hogy engem azon közmunkaügyi törvény nem fog kielégiteni, hogyha az egyszersmind az utak osztályozását: az országos, megyei, községi, mezei utakat nem foglalja magában, és nem rendelkezik arról, hogy az országnak, illetőleg a megyéknek, a községeknek, milyen legyen a viszonya az utföntartásnál, az utépitésnél; mert az nem lehet, hogy oly aránytalanság mellett, minő az egyes megyék között létezik, az egész teher az egyes megyékre háramoljon. Míg — a megyei utakat tekintvén, például oly helyen, hol a talaj kemény s az épitési anyag kéznél van, egy mértföldnyi ut 20—30 ezer frtba kerül, és a föntartás is igen csekély összegért eszközölhető: akkor az alföldön, ott, hol nemcsak az épitészeti fedanyag tökéletesen hiányzik, hanem az utakat azonkivül védművekkel is biztositani szükséges: egy mértföld ut némely helyütt 200, sőt 220 ezer frtba kerül.

T. képviselő ur előterjesztésében, igaz, arra akar utalni, hogy ott, az Alföldön közutakat, vagy átalán fogva műatakat nem szükséges épiteni; ő azokat vasutakkal kivánja pótolni. Már a multkor t. képviselőtársam b. Kemény Gábor figyelmeztette a házat arra, hogy a közutakat semmi esetben sem lehet pótolni vasutakkal, még ott sem, a hol igen sürü hálózata van a vasutaknak. A közutak nélkülözhetlenek. Ennélfogva tehát ott az alföldön is, műutakra mindenesetre szükség lesz, még akkor is, hogyha a kormány a maga részéről keskeny vágányu vasutakat szándékozik épiteni, és igy szükséges lesz azon törvényben, melyet nemcsak közmunka-, hanem átalán fogva uti-törvénynek szeretnék nevezni, szükséges lesz gondoskodni arról: hogy midőn valamely megyei törvényhatóság a maga területén a szükséges utakat kiépiteni kénytelen, az e tekintetben más alapból segélyeztessék.

Én, t. ház, a polgáriasodásnak leghatalmasabb két emeltyüjét kettőben látom: az iskolában és az utban.

Ezek a nemzetek ugy szellemi, mint anyagi emelkedésének leglényegesebb eszközei. Ezen igazságot mi is, — megengedem, elismerem, — fölismertük. Azonban ugy tapasztalom, hogy nem elég következetesen, nem elég erélyesen viszszük keresztül ezen meggyőződést sem a köznevelési téren, sem a közlekedés mezején; kivéve a közlekedési eszközök egy nemét, a legtökéletesebbet — megengedem — a vasutakat.

A közutaknál oly fukarságot, oly takarékosságot tanusitottunk eddig, mely ugy látszik, ellentétben van azon kijelentett meggyőződésünkkel: miszerint az utak azonképen, mint az iskolák, a civilisatio előmozditói.

Én, t. ház, ha az ország nem vonakodott a vaspályák végett kölcsönhöz folyamodni, azon véleményben vagyok: hogy — ha máskép nem lehet — nem fog vonakodni az ország a közutak és átalánfogva a műutak kiépitésére is hasonló eszközökhöz folyamodni.

Annálfogva, hogyha a t. miniszter ur azon törvényjavaslatot elő fogja terjeszteni és bemutatni azon uthálózatot, melynek benyujtására tegnap kötelezteték: elvárom egyuttal azt, hogy módokról gondoskodjék arra nézve, hogy nem mint eddig, hanem sokkal gyorsabban épitsük ki utainkat.

Midőn ezeket elmondtam, ugy hiszem, egyuttal bizonyságát szolgáltattam annak, hogy mi, ha közjogi szempontból tekintve, a véleményünk szerint káros, meddő kiadásokat nem pártoljuk, a hasznos befektetéseket nemcsak támogatjuk, hanem ezeknek megtételére készek vagyunk a kormányt serkenteni is.

Egyébiránt az előirányzott tételeket elfogadom. (*Helyeslés.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Én az előttem szóló t. képviselő urral, a dolog érdemére nézve, nagy részben egyetértek; ha mégis fölszólalok, azt azért teszem, mert azt hiszem, az ügy javára válik: azért nehány észrevételt e tárgyra vonatkozólag megtenni kötelességemnek érzem.

A t. képviselő ur mindenekelőtt kiemelte, hogy az eddigi utak föntartásán fölül az utolsó két éven át 20 mértföldnyi uj állam-ut készült. Egy csepp a tengerben; pedig, mint mondá, a mit az állam elmulaszt, annak pótlását a törvényhatóságoktól sem lehet várni, miután azok számadása ugy áll, hogy erre évről évre mi sem telik.

Erre nézve bátor vagyok mindenekelőtt meg-

Digitized by Google

jegyezni azt, hogy ezen fölfogásban a kormány is osztozik, s ennek épen az által adta jelét, hogy a kiépitésre előirányzott utak mértföld számát a tavalyihoz képest megkettőztette. Midőn tehát az idén épen kétannyi készitésére kért költséget, ez által tényleg jelét adta a kormány annak, hogy ezen lassu haladást a maga részéről ő is sajnosnak tekinti, sőt annak gyorsitása céljából tenni is kiván valamit, s azért az idén kétannyi utnak kiépitését előirányozta. Ha évről évre ugy menne, hogy az előző év munkáját meg lehetne kétszerezni, ez — azt gondolom, — mégis némi gyorsitásnak volna nevezhető.

Hogy lehet-e ezt, és lehet-e ennél többet tenni? az financialis kérdés. Különben tökéletesen osztozom a t. képviselő ur fölfogásában az utak rendkivüli fontosságára, és még nemzetgazdászati és financialis tekintetben is jótékony hatásukra vonatkozólag.

De méltóztassék megengedni, épen az ő általa tett számitás és egyéb adatok összehasonlitása azt mutatja, hogy az, mi a közlekedés érdekében kiadatik, márma is mintegy 20 millió, a mi oly budgetnél, mint a mienk, mindenesetre igen jelentékeny összeg; 20 millió pedig ezen összeg azért, mert az utkészités 1 millió 335 ezer, az utfőntartás közel 4 millió, a vizépités, a mi szintén ezen ügynek használ, két és fél millió frttal van előirányozva, a közmunka ér 5 milliót, a vasuti biztositások folytán egyfelől, másfelől a 60 milliónyi kölcsön kamatainak fődözésére, az ország részéről fizetendő majdnem 6 millió, ami összesen 19—20 millióra rúg.

Hogy másként, mintegy a czélból is netalán fölveendő kölcsön utján, évenkint 20 millió frton túl tudjunk befektetni ezen czélra, az alig valószinü, és jó erről magunknak számot adni, nehogy vágyaink és szükségeink közt egyfelől, és erőink között másfelől oly roppant ellentét legyen, hogy a vágyak vágyak, a szükségek szükségek maradjanak. Erőink öntudatával nem birván, a megfelelő eszközök beszerzéséről nem gondoskodhatunk; ezen eszköz pedig itt alig lehet egyéb, mint kölcsön. De mielőtt a nemzet bármely czélból kölcsön fölvételére határozná el magát, mindenesetre nagyon szükséges, hogy számot adjon magának a felől, vajon mire vesz föl kölcsönt? és ezen kérdés addig megoldva nincs: mig végrevalahára az uthálózati terv előttünk nem áll, és elfogadva nem lesz, melyet annyi éven át várunk.

Az, hogy e tekintetben utépitésre és föntartására eddigelé sokkal kevesebb lett előirányozva, mint a mennyit a közügy megkivánt volna, abban találja magyarázatát, hogy a t. ház, hogy ugy mondjam, lelkiismeretes dolognak tartotta: nagy összegeket meg nem szavazni addig, mig nem tudja, hogy az valóban maradandó, állandó szükségre lesz forditva, s azért igen helyesen hangsulyozta a t. képviselő ur, hogy mit mindenekelőtt azzal kell tisztába jönni: akarunk és mire akarunk költeni? tehát az uthálózati tervezetnek előttünk kell állani; tudnunk kell, hogy a mi áldozattal eszközöltetik, az valódi szükségnek felel-e meg; és oly módon fogjuk-e azt fődözni, a melynél jobb, megfelelőbb, olcsóbb mód nem létezik. Mielőtt erről számot adtunk volna magunknak, azt hiszem, e nélkül nagy összegek fölött disponálni, az államkincstár érdeke ellen vétenénk.

Én részemről csak örvendeni fogok azon, ha ezen terv minélelőbb a törvényhozás elé kerül. Ki által eszközöltessük ezen tervnek megvalósitását: az állam, a megye, vagy a község által-e? az szintén nagyon fontos kérdés, részint azért, mert a kellő és eltalált intézkedés, ezen kérdést illetőleg, garantiáját foglalja magában annak, hogy a használt erők a lehető legnagyobb előnynyel is használtatnak föl. De még e tekintetben is bátor vagyok ujra figyelmeztetni: — szomoru kötelesség, mert nem kedves, de mégis ismételnem kell minduntalan valahányszor szükségeink érzetében a lehetőn netalán tulcsapongni vágynánk, — hogy vizeink szabályozása is égető szükség, keres kedelmi és ármentesitési tekintetből, hogy már megszavazott vasutaink kiépitését és az ujabbaknak, melyek a rendszert ugy szólván kiegészitsék, concessionálását; hogy műutainknak elkészitését is olyanoknak kell találnom, melyek szintén nagy áldozatokat várnak. Hol az erő, a mivel mindezt megcsináljuk? A közmunka? Gazdáink máris följajdulnak, hogy ezen épitkezések miatt az ő érdekök visszamarad.

Nem tehetjük t. ház, hogy mindezeknél bizonyos mértéket, bizonyos egymásutánt meg ne tartsunk.

Nem azért emelem ki ezeket, mintha eltérő véleményem volna egészben és nagyban; hanem éreztetni akarom, hogy a megvalósitás terén mennyi mellékes tekintet is merül föl, melyeknek kellő számitásbavételét magunk iránti kötelesség parancsolja; nehogy azt, mit egyik részen önmagunk javára teszünk: kétszeresen érezzük meg magunk hátrányára másutt.

Hogy tudjuk ki által, hogyan akarjuk, minő erővel eszközölni: szükséges az egymásutánt meghatározni, szükséges az uthálózat megállapitása, hogy az ország rendelkezésére álló munkaerő többboldalról ne akarjon egyszerre igénybevétetni. Erre az országba beszivárgó idegen munkaerő nem elég, mert az magában mindig csekély marad, és hozzá még praecarium is. Mindezeket számba venni szükséges. Még csak azt akarom megjegyezni, hogy azon 20 millió, melyet kiszá-

Digitized by Google

mitottam, eddig hivatalos számitás alapján áll; de vagy nem felel meg a valóságnak, vagy kétségkivül egy bajnak bizonyitéka. Oly számitás, a mely egy kétfogatu közmunka napszámot 1 frt 40 krra, egy egyfogatút 80 krra, és egy kézinapszámot 30 krra becsül, noha egy kézinapszám is megér 80 krt, egy kétfogatos napszám pedig nem egy, de legalább is 2 frt 40 krt, és igy ha valósággal ennyi használtatik el: az nem 5 milliót, hanem kétszerannyit, 10 milliót tesz, mely esetben mi 25 millió frtot költünk közlekedési eszközeinkre: az ily számitás mondom, egy visszaélésnek bizonyitéka, mely a közmunkában fekszik. Ha pedig ezen visszaélés nem forog fön, akkor az összeg ugy áll, mint én mondottam, vagyis: nem 5, hanem 10 millió frt.

Mindezek azt mutatják, hogy tüzetes tanulmányozásra van szükség, és ennek nyomán mindannak teljes ismeretére, a mire a concret viszonyok számbavételével bizonyos összegeket kiadni lehet.

Egykis ideig még türelemre lesz szükség; de ezt az időt igénybe venni teljes jogczimünk van, miután eddig is kétannyi van beállitva utak czimén a közlekedési miniszterium budgetjébe, mint a mult évben, s miután e tanulmányozás ideje egyszersmind a munka ideje is. (*Helyeslés bal felől.*)

Borlea Zsigmond: T. ház! Mielőtt az arad-gyula-fehérvári vasuti vonal megnyittatott volna, Zaránd- és Alsó-Fehér megyék fő posta- s kereskedelmi utvonala Zaránd- és Aradmegyén keresztül volt Aradig; ezen vasutvonalnak megnyitása után azonban a fő posta- és kereskedelmi utvonal megváltozott, s Zaránd- és Hunyad megyén keresztül kell Dévára menni. De mielőtt a dévai vaspályához érkezik, kénytelen a Maroson átmenni; az egész Maros folyón azonban egyetlen egy hid sincs, csakis egy gyarló, azt lehet mondani, életveszélylyel járó komp van: ezen a kompon szoktak közlekedni, és igy, ha a Maros csak egy kissé zajlik is, vagy ha a viz emelkedőben van, akkor a komp nem közlekedik.

Megtörténik azután az is, hogy a révészek, hacsak gyanitják, hogy emelkedőben van a viz: azt mondják, hogy ők a vizen életveszély nélkül közlekedni nem képesek, és senkit nem képesek átszállitani, s igy azután 5—6 frtot kicsikarnak egy szekérnek az átszállitásáért.

Ez t. ház, ugy hiszem, valamint a magánosoknak, ugy átalában a kereskedelemnek nagy hátrányára van; de nagy hátránynyal van a hivatalos közlekedésre is, mert e vidéken távirdai hivatal nincs, csak Déván: már most, ha Pestről vagy máshonnan távirati tudósitást küldenek, megesik, hogy a távirat elmegy ugyan Dévára, de ha a viz emelkedőben van, kompon nem lehet szállitani, és a postaszekér sem mehetvén, ez esetben a táviratot csak 10—12 nap mulva lehet megkapni.

Tudja ezt a miniszterium is: mert megtörtént, hogy Zaránd megye közönségének táviratot küldvén, minthogy épakkor a Maros vize emelkedőben volt, ez a táviratot csak 10 nap mulva kapta meg; mert a postaszekér a Maroson át nem jöhetett.

De ezenkivül történnek más esetek is, mint volt tavaly, midőn ugyanis mult őszszel Déván országos vásár levén, tömérdek ember elment a vásárra; mikor már vissza akartak jönni, a viz emelkedőben volt, és az embereknek öt napig kellett ott maradni. S miután a Maros Hunyadmegyében folyik ugyan, de csakis ennek szélén, Hunyad megye hidat vonakodik épiteni, mert mint mondja: neki nincs szüksége rá; hogy pedig Zaránd- és Alsó-Fehér megyék, mely megyék ugyis szegények, épitsenek hidat más megyének, azt hiszem, senki nem követelheti. Miután azonban hidra szükség van, azt hiszem, hogy azt a kormány az állam költségén fölépiteni köteles, s az nem is fogna sokba kerülni, miután ott a fa és kő nagyon olcsó, és a befektetett tőkének kamatját kétszeresen is megfizeti a hid-vám, és igy az államnak nem volna kára, hanem épen haszna.

Én e tekintetben most nem akarok inditványt tenni, és mostani fölszólalásomnak is csupán az az oka, mert e tekintetben Zaránd megye bizottsága fölterjesztést intézett a t. miniszteriumhoz, és igy csak arra akarom fölkérni a miniszteriumot, hogy valamint jelen fölszólalásomat, ugy azon megyének fölterjesztését is figyelembe venni, és az abban foglaltakról kellő tudomást szerezni méltóztassék, s az 1872-ik évi költségvetésbe e hid fölépitésére szükséges összeget fölvenni sziveskedjék.

Szapáry Gyula gr. államtitkár: Miután azon utvonal, melyről az előttem szóló képviselő ur szólott, nincs fölvéve az államutak sorába: azon kivánságát, hogy ezen ut, mielőtt a törvényhozás ez iránt intézkedik, az államutak sorába fölvétessék, teljesiteni nem lehet; hanem a mennyiben ezen fölszólalás megegyeznék Zaránd megyének e részben tett fölterjesztésével, lehet ezen segiteni az által, hogy azon 200,000 frtból, mely ily czélokra van megszavazva, — ha a miniszterium által eszközlendő tanulmányozás a szükséget igazolni fogja — a miniszterium által ennek fedezésére a szükséges összeg e czélra kiadassék. (*Helyeslés.*)

Pavlovits István: T. képviselőház! Nagy sajnálattal vettem észre, hogy a szőnyegen levő közlekedési költségvetésben semmi intézkedés nem tétetett a bácskai országutak létesitése érdekében ámbár ezen utak országunk

Digitized by Google

égető és halasztathatlan szükségei közé tartoznak. Azért bátor vagyok ezen általános vita alkalmakor ezen tekintetben egy határozati javaslatot, támogatva a többi bácskai tisztelt képviselőtársam által, a tisztelt háznak, elfogadás végett benyujtani. Ambár ezen szükség oly köztudomásu, hogy minden további támogatás fölösleges: mégis bátor leszek néhány szót fölvilágositáskép elmondani. A t. ház tagjai előtt tudva van, hogy Bács megye termékenységére és népességére nézve országunk legáldottabb és legterjedelmesebb megyéi közé tartozik.

Tudva van az is, és tudtára lesz a t. közlekedési miniszteriumnak is — legalább az ujabb időben hozzá érkezett fölterjesztvényekből és panaszokból, mind az egyesek, mind a társaságok részéről — hogy ott minden időszakban, de főkép őszszel, télen és tavaszszal, az utak egyátalában oly járhatatlanok, hogy minden közlkedés merőben lehetetlen.

Elég legyen csak a legujabb időben is fölmerült tényt megemliteni, hogy a postának öt, sőt tiz nap is kell, még Pestről illetőleg Zomdorból, Kikindáról vagy Szabadkáról Ujvidékre érkezik, ha különben sárba vagy vizbe nem tapadt, vagy lovai az út nyomoruságai következtében össze nem rogytak, a midőn a posta két hétig is kimaradt. Ez ugyan hihetetlen, de mégis való.

Magam tapasztalásából pedig tudom, hogy ezen télen nemis járhattak a kocsik az országvagy a mellékutakon, hanem több mértföldnyi távolságot megtéve, a vetéseken keresztül kellett hatolniok; a szánakozásra méltó földmivelő egyrészről ez által, másrészről a vizáradás által szenvedett. Röviden mondva, ezen tekintetben odalen valódi bárbár állapotban élünk. Hogy legelső és legszentebb kötelessége az államnak, ezen bajon nemcsak mielőbb, hanem tüsténti segiteni: azt fölösleges mondanom. Ezen utakat továbbá is a mostani elhanyagolt állapotban hagyni, nemcsak kiszámithatatlan kár volna az egyes polgárokra és az államra nézve; hanem az utóbbira nézve szégyen. Biztos tudomásom szerint Bosniában, a török uralom alatt — jobbak az utak, mint nálunk az emlitett megyében; a katonai határvidékek, hol most is a kényuralom uralg, jobb utak használatában vannak, mint mi itt az alkotmány uralma alatt. Ha az absolutismus tudta hatalmát maga előnyére kizsákmányolni, miért ne tudnók mi is alkotmányunk áldásait magunk javára fölhasználni? A fényüzési sugárut fölépitésére még elég idő lesz; de országutaink javitása a legégetőbb szükség, melynek mielőbbi jókarba hozatalára minket, a nemzet becsülete hí föl. Az állam hatalmában áll tehát: e chinai falat, mely Bácskát az ország fő- és többi városaitól elválasztja, mielőbb leromboltatni. Ha ezen tájékon a vasut is ki lesz épitve, az országut szüksége még mindig fönmarad, főkép a földmivelésre és a kereskedelemre nézve. Mert a csak ezen őszszel megnyilt szeged-zombori vasutvonalon kivül, Bácskában nem létezik semmi rendszeres országut, annál kevésbbé pedig mellékutak. Ajánlom tehát határozati javaslatomat a t. háznak méltányos pártfogásába.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa Pavlovits István határozati javaslatát.)*

„Tekintettel arra, hogy Ujvidék város semminemü vasutvonal által a fővárossal összeköttetésben nem áll; tekintettel arra, hogy ha volna is, a közlekedés czéljából mégis elkerülhetlenül szükséges egy rendszeres országut, miután egész Bács megye, melynek mind népessége, mind termékenysége ismeretes, jelenleg egy jó közlekedési uttal sem bir, és az országutak legfőképen őszi, téli és tavaszi időben olyannyira járhatlanok, hogy bármely járművekkeli közlekedés lehetetlen; alólirattak beadják ezen határozati javaslatot: „Utasittatik a közmunka és közlekedési miniszterium, hogy a „rendkivüli szükséglet utépitési" rovatába, a szükséghez mért összeget vegyen föl azon czélból, hogy az a Zombor és Ujvidék közti országut kiépitésére fordittassék."

Elnök: Kivánja a t. ház a pénzügyi bizottsághoz utasitani? *(Jobb felől helyeslés.)*

Szapáry Gyula gr. államtitkár: T. ház! Minthogy a t. képviselőház tegnapi határozatával odautasitotta a közlekedési miniszteriumot, hogy az országos uthálózatra nézve tervezetet nyujtson be, talán legczélszerübb volna, erre nézve odautasitani az emlitett miniszteriumot, hogy az uthálózat megállapitásánál ezen határozati javaslatot is tekintetbe vegye.

Elnök: Kiadatik a közlekedési miniszteriumnak, hogy azt figyelembe vegye. *(Jobbról fölkiáltások: Használatba vegye!)* Hogy vegye figyelembe. Megyünk a részletekre.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa az 1-sö rovatot.)*

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 2-ik rovatot):* Bezdán-zombori utvonal.

Kürthy István: Ezen ponthoz egy határozati javaslatot szándékozván benyujtani, legyen szabad annak indokolása czéljából a t. ház figyelmét nehány perczre igénybe vennem. A Zombort Bezdánnal, illetőleg a Dunával összekötő ut mielőbbi és végleges kiépitése nemcsak Bács megye termő vidékének, hanem Baranyamegyének is érdekében van, melynek egyedüli összeköttetése a Dunán keresztül a bezdáni réven van, és mely nagy mértékben használja is

Digitized by Google

ezen utat, mert ezen hozza élelemszereit és más terményeit a zombori piaczra.

Ezen ut tehát nagy fontossággal bir, mert az emlitett Bács megyei vidékek ezen uton kapnak és küldenek ipar és kereskedelmi czikkeket, és ezen uton szállitják nagymennyiségü gabnakészleteiket a Dunához Bezdánba. Sőt magának a kincstárnak is nagyon érdekében áli ezen ut kiépitése, miután nagy kiterjedésü erdői ezen ut legközelebbi szomszédságában feküdvén, ezekből látja el ugy Zombort mint Bács megye nagy részét tüzi fával, és ezen uton szállitja eladás végett a többi pályára. De ezen ut főleg tavaszszal és őszszel oly kimondhatlan rosz, hogy rajta üres kocsival sem lehet közlekedni, még kevésbbé pedig terheket szállitani. Ezen ut fontosságát méltányolta már az azelőtti kormány is, a mennyiben 1866-ban annak kongó-téglával való kiépitését elrendelte. 1868-ig ezen $2^1/_2$ mértföld hosszaságu ut fele jóformán kiépült, de azóta nem történt semmi. A t. közlekedési miniszter ur fölvette ugyan az idei költségvetésbe a hátra lévő részlet $^1/_3$-át, de ugy, hogy az több esztendő mulva lenne csak kiépitendő.

Én attól félek t. ház, hogy ha ezen ut még több esztendeig fog várni a kiépitésre, addig a már meglevő utra ráhordott sár által, mely épen a kongó-tégla természete ellen van, az elköltött tömérdek pénz, a szó szoros értelmében sárba lesz dobva.

Bátor vagyok tehát magam, és több Bács megyei képviselőtársam nevében határozoti javaslatot benyujtani, arra kérvén a t. házat: méltóztassék Bács megyének ezen méltányos és jogos kérelmét figyelembe venni és a közlekedési miniszteriumot odautasitani, hogy ezen egy mértföldnyi utszakaszt ne több, hanem egy esztendő alatt épittesse ki.

Bujanovics Sándor jegyző (*olvassa Kürthy István határozati javaslatát:*)

„Határozati javaslat.

A közmunka- és közlekedési miniszter odautasittatik, hogy a Zombor és Bezdán közti kongó-téglautnak kiépitetlen szakaszát még ez év folytán kiépittesse és az ehez szükséges összeget az idei költségvetésbe vegye be.“

Pulszky Ferencz előadó: Fölvilágositásul van szerencsém itt megemliteni, hogy: ezen utvonalnak a Dunáig terjedő részéből még 4899 öl kongótéglaut hiányzik, s ennek kiépitésére 150,000 forint volna szükséges. A kiépités 3 év alatt terveztetik foganatosittatni és igy az 1871. évre 50,000 forint hozatik javaslatba.

A pénzügyi bizottság többet, mint 50,000 frtot nem vél megajánlhatni azért, mert a fedezet nem viselheti el: ha minden budgettárgyalás alkalmával több és több 100,000-et adunk hozzá. A pénzügyminiszter ur ez ellen tiltakozott is.

Hogy szükséges ezen ut épitése, az kétséget nem szenved, és fog is épittetni; de a pénzügyi bizottság az ország jelenlegi helyzetében a folyó évre csak az egész költség egy harmad részét vélte megajánlhatónak ugy, a mint a pénzügyminiszter ur is ajánlotta.

Péchy Tamás: T. ház! En a pénzügyi bizottság e tárgyra vonatkozó nézeteit nem tartom olyanoknak, melyek az inditvány el nem fogadását tökéletesen indokolnák; mert kétségtelen, hogy a kongó-téglaut, ha teljesen el nem készittetik és mindig uj meg uj sár vitetik rá, elromlik, és igy az ország minden évben kénytelen azt ujolag készittetni, a mit a mult évben csináltatott; de meg másrészt a forgalomnak sem felelhet meg, mert ha valamely utnak csak egy része nincs is elkészitve, azt sáros időben azért még sem lehet használni, mert terhet rajta vinni nem lehetséges.

Annálfogva sokkal czélszerübbnek tartanám, — ha már csakugyan ki kell adni 3 év alatt a rá szánt összeget évenkint 50,000 forintjával — adnók ki az egész összeget egyszerre a végett, hogy egyszerre egészen készittessék el az ut.

Én tehát még azon esetben is, ha nem fogadtatnék el az inditvány: czélszerünek tartom, az imént elmondott szempontból, e tételt ujolag visszautasitani a pénzügyi bizottsághoz hogy nyilatkozzék pénzügyi szempontból: vajon nem lesz-e nagyon megterhelve az állampénztár?

Szapáry Gyula gr. államtitkár: T. ház! Azt hiszem, nem az lehet a kérdés, hogy ezen határozati javaslat elfogadtassék-e, vagy nem? mert annak elfogadása esetére sem volna a kormány azon helyzetben, hogy ezen épitést rögtön eszközöltethetné: hanem póthitelt kellene előbb kérni.

De ha a t. ház többsége ez utnak gyökeres kiépitését kivánja: nincs más teendő, mint az, a mit előttem szóló képviselő ur kijelentett, t. i. utasitsuk e tételt ujolag a pénzügyi bizottsághoz:, hajlandó-e a kiépitésre nagyobb összeget is fordittatni? Ha azután a t. ház a pénzügyi bizottság jelentése folytán hajlandó lesz a költséget megszavazni, a közlekedési miniszterium teljes készséggel fogja az egész utvonal kiépitését eszközöltetni.

Maximovits Miklós: T. ház! Nem akarom támogatni a beadott inditványt, hanem csak az inditványnak mi módon tárgyalására vagyok bátor egy pár megjegyzést tenni. Miután itt t. ház a közlekedési miniszter ur költségvetésében ezen ut kiépitésére 50,000 forint fölvétetett, és erre nézve egy inditvány tétetett, hogy ezen összeg 150,000 forintra emeltessék; én na-

Digitized by Google

gyon helyesnek találom, a mit előttem szóló képviselő ur is ajánlt: hogy ezen inditvány a bevett szokás szerint a pénzügyi bizottsághoz utasittassék. Ha majd a pénzügyi bizottság e tárgyban jelentését be fogja terjeszteni: föntartom magamnak a jogot, ezen ut kiépitésére vonatkozólag a t. háznak bővebb fölvilágositásokkal szolgálni. Kérem én is ez inditványt a pénzügyi bizottsághoz utasitani. (*Helyeslés.*)

Pulszky Ferencz előadó: Méltóztassanak megengedni, a pénzügyi bizottság ismerte a körülményeket s elégségesnek látta az 50,000 forintot. Méltóztassanak most elhatározni, hogy többet kivánnak-e megszavazni vagy pedig nem? De az ügyet ismét a pénzügyi bizottsághoz visszaküldeni, hogy változtassa meg véleményét, nem volna helyén. A pénzügyi bizottság világosan megmondotta, hogy 50,000 frt szükséges az egész ut kiépitésére, és hogy helyesli a 3 évre fölosztást. Ha most ismét visszaküldetik az ügy uj nyilatkozat végett, akkor a pénzügyi bizottság vagy ismét csak igy nyilatkozhatik, vagy pedig rá kellene kényszeriteni, hogy változtassa meg ezen véleményét, a mire kényszeriteni pedig nem igen lehet. A pénzügyi bizottság már kijelentette vélekedését, s azt tudjuk is. Méltóztassanak most határozni. (*Fölkiáltások: Maradjon!*)

Jámbor Pál: T. ház! Én csak két szóval akarok válaszolni Pulszky előadó urnak. Ő ugyanis azt mondá: a pénzügyi bizottság ismerte a körülményeket. Én ezt megengedem: de mi Bács megyei képviselők jobban ismerjük a körülményeket, és az egy év alatti épitést kivánjuk; nehogy pénz és idő az uttal együtt kárba veszszen.

Simonyi Lajos b.: Én nem fogadom el, a mit a pénzügyi bizottság t. előadója itt elmondott; mert a pénzügyi bizottság még akkor nem ismerte a határozatot, mely a t. háznak itt beadatott. Ezen törvényjavaslat fontosságát a házban igen sokan elismerték, de maga a kormány is oda nyilatkozott, hogy mindenekelőtt a pénzügyi bizottságnak e tekintetben való nyilatkozata volna meghallgatandó; maga a kormány is hajlandó volna a határozati javaslat elfogadására, ha a pénzügyi bizottság nem tesz pénzügyi tekintetekből kifogást. Legczélszerübbnek látnám tehát, ha az ügy — mint a t. államtitkár ur is kivánta — a pénzügyi bizottsághoz utasittatnék vissza. (*Fölkiáltások: Nem lehet!*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Fölkiáltások: Nem! Igen!*) A kik elfogadják, méltóztassanak fölállni. (*Megtörténik.*) (*Fölkiáltások: Kisebbség!*) Méltóztassanak fölállni, a kik nem fogadják el. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadja el. Tehát kivánja ezt a pénzügyi bizottsághoz visszautasitani? (*Fölkiáltások: Igen! Nem!*) A kik kivánják a pénzügyi bizottsághoz küldeni bővebb megfontolás végett, azok méltóztassanak fölállni. (*Megtörténik.*) A többség kivanja. E szerint a pénzügyi bizottsághoz fog visszautasittatni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa*): A 3-dik rovat: pest-vácz-kassai utvonal 170,000 forint. 4-dik rovat: nagyszombat-krakói utvonal 24,763 forint. 5-dik rovat: mohács-varasdi utvonal 70,725 forint. 6-dik rovat: sziget-kirlibábai utvonal 146,130 forint. 7-dik rovat: kolozsvár-bukovinai utvonal 250,000 forint, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak, végre (*olvassa*) 8-dik rovat: hidépités mohács-varasdi utvonal 40,000 forint.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja-e a t. ház?

Móricz Pál: T. ház! Én ugy vagyok értesülve, (*Halljuk!*) hogy ezen utvonal igen parallel megy, egy nemigen régen épitett vasutvonallal, és azon államutak közé tartozik, melyek az államutak sorából nemsokára ki fognak töröltetni. Ugy emlékszem, hogy ezen 40,000 forintba kerülő hid ügye már a mult országgyülés előtt is fönforgott, de a t. ház nem volt hajlandó annak épitését megszavazni. Bátor vagyok a miniszter urat megkérdezni az iránt: kivel folynak a tractatumok a hidfőnek, illetőleg a partoknak kisajátitása iránt, és mik voltak az indokok a hadnak ujra behozatalára? Én részemről a 40,000 *forint*ot megszavazni hajlandó nem vagyok azon oknál fogva, mert ez ut parallel menvén a vasuttal, az államutak sorából nemsokára kitörlendő lesz.

Szabó Imre: T. ház! Csodálkozom, hogy Móricz képviselő urnak e hid épitése ellen kifogása van, annál inkább, miután maga fölemlitette, hogy e kérdés már tavaly az országgyülésen megfordult és a t. háznak van egy határozata, mely ezt elvileg szükségesnek ismeri el. Elvilegesnek kell az elismerést neveznem, miután utasitotta a közlekedési minisztert, hogy azon átalános pauschalis összegből épittessék ezen hid föl, mely az utak és hidak föntartására van szánva. Ez összegről később azon tudomást szereztem, hogy az már előlegesen el van helyezve, és ha a t. ház mégis arra utalja a közlekedési minisztert, ezt csak elvileges elismerésnek lehet nevezni.

Igy történt e hiddal, hogy arra semmisem jutott, és a közlekedési miniszter ur jónak látta azt az idén budgetjébe fölvenni; különben, véleményem szerint, itt egy kis hiba van a megnevezésben. Ottan ugyan is mohács-varasdi ut van

Digitized by Google

mondva, — a milyen tudtommal nincs, legalább államut nincs, — s épen azért nem tudom, miért lenne ez kitörlendő az államutak sorából, mint azt Móricz Pál képviselő ur mondja. A budazágrábi és a buda-gráczi utvonalon van ezen hid.

Már tavaly volt szerencsém a t. ház előtt fölemliteni, hogy ennek fölépitése okvetlenül szükséges, mert életszükségét elégiti az ugynevezett gőcsei vidéknek, mely nagyon szerény ugyan, de fában igen gazdag, s e fát nem tudja értékesiteni azért, mert van ugyan államutja és vasutja, de hidja nincs. Oly időben, midőn a gazda embernek legtöbb ideje lenne termékei elszállitására, tudniillik télen, a mult évben 7 hétig nem lehetett közlekedni, ez évben szintén karácsontól egész márcziusig. Én ugy gondolom, hogy az államut kiegészitetlen akkor, midőn rajta hid nincs.

A mi Móricz képviselő ur azon megjegyzését illeti, hogy hol történnek és kivel a kisajátitások, azt nem tudom; hanem azt képzelem, hogy nagyon csalódik e kérdésben, mert a hová ő czéloz, ottan ugy hiszem, csak akadályra találhatni, nem pedig beleegyezésre.

Minket zalaiakat particularismussal senki nem vádolhat. Mióta az országgyülés együtt ül, nem volt egy képviselőnk sem, ki particularis érdekeket kivánt vagy képviselt volna. Nem kivántunk sem vizszabályozást, sem ut- sem vasut-épitést. Két nagy folyónk van: a Dráva és a Mura, nevezetes károkat tesznek ugyan, de mi nem kértünk semmit. Ezt is csak az állam és azon szegény vidék érdekében tettük, és kértük a t. házat, hogy ezen 40,000 forintot megszavazni méltóztassanak.

Szapáry Gyula gr. államtitkár: T. ház! Hogy ezen hid szükséges, nem vonta senki kétségbe, mert hogy hátrányos a közlekedésre nézve, ha államuton hid nincs: az bizonyos. Előttem szóló t. képviselő ur Móricz Pál megemliti, hogy ezen hidnak vagy illetőleg a komp-jognak átvétele iránt folynak a tárgyalások az illető tulajdonosokkal. Erre nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy a hid épitése iránt a tárgyalások folynak igen is, de nem a komp-jog megvétele iránt. Ugyanis a komp-birtokos föl lett szólitva, hogy miután ezen hidépités szükséges, nyilatkozzék aziránt, hogy azon helyen, hol jelenleg a komp-jár, akar-e hidat fölállitani vagy nem? Azon esetre, ha hajlandó lenne saját költségéből fölállitani, a kormánynak nincs semmi ellenvetése; ha pedig a komp-tulajdonos ezen hidat bizonyos határidő alatt föl nem épiti, illetőleg nem nyilatkozik: ezen esetben a hid a kormány részéről fog kiépittetni minden kisajátitás és költség megtéritése nélkül. *(Helyeslés.)* Abban állanak a tárgyalások, és kérem a t. házat az előirányzott költségeket elfogadni. *(Elfogadjuk!)*

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Igen! Nem!)* Méltóztassanak azok, kik elfogadják, fölállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadta.

Petrovay Akos: T. ház! Kérdést vagyok bátor a t. miniszter urhoz intézni.

1867-ben a miniszterium elhatározta, hogy a tiszai hidat 1870-ig ki fogja épiteni, és akkor még csak a helyi viszonyok tanulmányozását látta szükségesnek. Ez oly régen érzett szükség, hogy még a provisorium alatt is el volt határozva ezen tiszai hid kiépitése; fájdalom azonban a rendetlenség miatt, az ezrekre menő anyag elromlott és a hid nem épült föl. 1870-ben, midőn a nyiregyház-ungvári vasut engedélyeztetett, azon indokból, hogy ezen vasuti hid a közlekedési hidat fölöslegessé teszi: ezen hid épitése ismét elhalasztatott, nem történt intézkedés. Miután azonban itt a felvidék 3 megyéjének népsége ezen vonalon közlekedik és tavasztól egész késő őszig egész karavánok vonulnak el ott, kik élelmi szereket keresnek, — mert tudnivaló, hogy a felvidéken az emberek lovastól, szekerestől családostól mennek boldogabb vidékbe élelmet keresni: — ez oly szükség, hogy a vasut-hid ezt átalában kielégiteni nem fogja és a közlekedést ezen vidékre nézve épen nem teszi könnyüvé.

Nem ritka dolog, hogy ezen átjáraton csak hetivásár alkalmával 4—500 terhes szekér tolul össze és ott a nép ki van téve annak, hogy nemcsak a keresett élelmiszerek vesznek oda, de hogy szekerestől, marhástól a Tiszába dőlnek a rosz följárás miatt.

Bátor vagyok tehát a t. miniszteriumhoz azon kérdést intézni: miután a vasuti társulat hajlandó ezen hid kiépitését akként vállalni magára, hogy azon magán forgalomra való tekintettel is épitené a maga hidját, ha némi segélyben is részesülne, hajlandó-e a t. miniszterium, — miután már előbbi határozatában, az 1867. májusban kelt leiratában ezen hid épitésének szükségét elismerte, el is rendelte, — az illető vasuttársasággal akép szerződni, hogy ez a vasuti hidat oly módon épitse, hogy a magán közlekedésre is alkalmas legyen.

Elnök: *(leszáll és helyét Perczel Béla alelnök foglalja el.)*

Szapáry Gyula államtitkár: Kétséget nem szenved, hogy azon épitése hid, melyet t. előttem szóló fölemlitett, régibb időben el volt határozva, sőt már az épitésre szükséges anyag is a Tisza partján feküdt. Később az országgyülés elhatározta az átkelő vasutvonal épitését, midőn ugy látszott, hogy ezen hid ki-

Digitized by Google

épitése fölöslegessé fog válni. Az iránt a tárgyalás folytattatván az illető törvényhatóságokkal, és az ügy bizottságilag is megvizsgáltatván, azon határozatot hozta a miniszterium, hogy miután vasuti hid fog épittetni. ezen, a közönségnek ugy sem nagy hasznára szolgáló hidépités maradjon el. Ha jól emlékszem, 1869-ben történt az, és azóta egész máig az illető törvenyhatóságok e tárgyban nem nyilatkoztak.

A kormány tehát azt hitte, miszerint a törvényhatóságok belenyugodtak abba, hogy ezen hid épitése maradjon el. Csak most négy-öt nap előtt érkezett ez ügyben ujabb fölterjesztés a kormányhoz, mely azt tartalmazza: hogy szólittassék föl az illető vasuttársaság arra, hogy a vasuti hid mellett épitsen oly hidat is, melyen a közönség szekerekkel a vasuthoz hajthasson. Hogy ezen ügy megoldása lehetséges lesz-e: aziránt a kormány csak akkor nyilatkozhatnék, hogyha a most beérkezett beadvány folytán a tárgyalások, melyeket a kormány, az illető törvényhatóság és a vasuttársaság meg fog inditani, befejeztetnek. Azon esetre, ha ezen hid kiépitése okvetetlenül szükségesnek fog mutatkozni: azt a kormány, ha máskép nem, a törvényhatóságnak adandó segély utján fogja eszközöltetni.

Petrovay Ákos: Én részemről meg vagyok elégedve az államtitkár ur nyilatkozatával; csak azt vagyok bátor hozzátenni, hogy miután a vasuti társaság hajlandónak nyilatkozott azon hidat igen olcsón ugy épiteni, hogy a magánközlekedésre is alkalmas legyen, — ez pedig költségkimélés tekintetéből igen czélszerü lenne — bátor vagyok kérni, hogy ezen tárgyalásokat megkezdetni kegyeskedjék.

Széll Kálmár jegyző *(olvas: 9-dik rovat)*: Segélyezés törvényhatóságoknak hidak föntartására.

Bethlen János gr.: Igen sajnálom, hogy a miniszter ur nincs jelen, mert ezen tárgyban azt akarván kikerülni, hogy a részletes vitánál ne legyek kénytelen módositványt tenni, az általános vitánál intéztem kérdést a t. miniszter urhoz. E kérdések egyikére, mely a keleti vasutra vonatkozik, már felelni is méltóztatott a t. miniszter ur; azon utra vonatkozólag azonban, melyet elő akarok hozni, t. i. a csikszeredai és gimesi passuson átvonuló utra nézve, nem voltam oly szerencsés fölvilágositást nyerhetni. Mondom, hogy sajnálom, hogy nincsen itt, azt is, hogy ismételnem kell némely dolgokat; de kénytelen vagyok: mert — megvallom — a háznál sem találtam azon rokonszenvre, melyet egy minél előbb megszüntetendő igazságtalanság tekintetéből találni óhajtottam volna. Ezen ut, mely Udvarhelyszéktől Csik-Szeredán keresztül a határszélig vezet: 1-ör kereskedelmi, 2-or postaut, mely az egész vonalon, mely arra vezet Medgyesen keresztül, államut de a mint a székelyföld határát eléri, azonnal megszünik államut lenni; ez oly igazságtalanság, melynek mihamarább elejét kell venni.

Én akkor sem kivántam, most sem kivánom, hogy ezen vonal rögtön a meglevő országos utak számába fölvétessék; hanem elvárom azon időpontot, midőn az uthálózat meg fog állapittatni. De ebből nem következik az, hogy ezen igazságtalanságot egész mértékben tovább folytassuk; hanem annyit, a mennyit lehet, segitsünk rajta.

Tavaly megtettem az inditványt: akkor a képviselőház és a miniszter ur oda nyilatkozott, hogy fogja segélyezni. Segélyezte is, de a segélyezés igen csekély mértékü volt, mert Udvarhelyszéknek ezen 200,000 frtból csak 8000 frt. jutott. Ez összeget fölhasználták becsülettel, mert az országos utra, amit ki tudok mutatni, ezen összegen kivül, Udvarhelyszék többet forditott 8000 forintnál. Most nem kivánok egy külön összeget erre fordittatni, csak azt kivánom, hogy itt kimondassék, hogy ezen összegből azon esetben, ha elkészittetik ezen főut, annyi fordittassék, hogy föntartható és használható legyen. Miután a vasut az egész megyén át egyedül csak egy ponton érintkezik és az egész Csikszék közlekedési ut és vasut nélkül van: igen szüséges, hogy mikor a vasut elkészül, meg legyen az ut is, mert miután ez a rész a legkisebb vasuttal sincs ellátva: el fog záratni a vasutösszeköttetéstől. Ennélfogva ezen ponthoz a következő módositványt kivánom tenni: „ezen összegből Udvarhely- és Csikszék határain a vasutvonaltól Csik-Szeredán keresztül a gimesi határszélig vezető országos utvonal elkészitésében, oly mértékben segélyezendő, hogy az állam által nyujtott segélylyel képes legyen az egész vonalat már ezen évben jó karba helyezni.“

Bujanovics Sándor jegyző *(ujra fölolvassa Bethlen János gr. beadott inditványát.)*

Szapáry Gyula gr. államtitkár: Ezen utvonal is azok közé tartozik, a melyek nem államutak, hanem megyeiek és segélyben részesültek.

A mult évben a megyei utak segélyezésére előirányzott 200,000 forintból ezen ut elkészitésére 8600 frt volt utalványozva. Ezen utnak készitetésével az udvarhelyszéki király-biró bizatott meg, ki ezen összegből kiadott mintegy 4000 forintot, fölhasználatlanul maradt tehát még 4000 frt. Fölszólitatott az ezen ut kivitelével megbizott király-biró, hogy tegyen előterjesztést arra nézve: elég-e ezen összeg

Digitized by Google

ezen ut kiépitésére és tegyen részletes számitást, mennyi volna még szükséges a kiépitésre, menynyi a megyei közmunkaerő és mennyi válsági összeg áll még rendelkezésére, és mily összeg lesz még szükséges. Ha ezen fölterjesztése a királybirónak megérkezik, bizonyosan ugy, mint a mult évben, a jelenben is fogja a kormány segélyezni. De kérem ne méltóztassanak meghatározni egy bizonyos összegnek odafordítását, mert a 200,000 forint fölhasználására nézve a kormány kezét megkötni nem volna czélszerü.

Pap Lajos: A t. előttem szólott képviselőtársam által szóbahozott utvonalra nézve egy pár megjegyzést vagyok bátor tenni. Azt, hogy itt egy bizonyos összeget szavazzunk meg ezen utra: magam sem tartom egészen correctnek; azt azonban igen sajnálom, hogy épen azon utrészt, melyet Bethlen gr. fölemlitett, a kormány még eddig — ugy látszik — tanulmánya tárgyává sem tette. Pedig épen ezen vonalnak kellene Héjasfalvától az ország határszéleig államutnak lenni, mert épen Héjasfalvánál tér el a vasut, egészen ellenkező irányban és Héjasfalvától a határszélig épen azon irány, mely a vasuttal egyenes irányban vezet.

Ellenben Nagy-Szebentől vagy Megyestől Héjasfalváig az államut mindenütt ezen vasuttal parallel visz. Az pedig egészen viszás dolog, hogy ott, hol vasut van, azzal parallel államut is van, hol pedig nincs vasut; ott az ut nem államut.

Ennélfogva bármiként intézkedjék a kormány a jelen fönforgó esetben: azt mindenesetre szükségesnek tartom a jövőre, hogy ezen utvonal Héjasfalvától a határszélig az államutak közé vétessék föl, mint volt azelőtt. Jelenleg pedig a mennyiben az utak föntartására kivetett összegből kitelik: mindenesetre kérem a miniszter urat, hogy ez utvonalra, mely Erdélyt kelettől nyugatig átmetszi, és mind kereskedelmi, mind strategiai szempontból nagy fontosságu, a lehető legnagyobb összeget forditsa.

Mocsáry Lajos: T. képviselőház! Törvényhatóságainknak a megyei utak föntartására segélyképen, addig mig saját költséggel nem rendelkeznek, javaslatba tétetett 200,000 frt. A mult évben előirányazva volt hasonló czélra a miniszterium által 360,000 frt; a pénzügyi bizottság akkor törülni ajánlt 60,000 frtot, azonban a házban tett inditvány folytán azon összeg fölemeltetett 400,000 frtra. Hogy mi annak az oka, hogy jelenleg az összegnek csak fele hozatott előirányzatba: azt én a miniszter előterjesztéséből, valamint a pénzügyi bizottság jelentéséből kivenni képes nem vagyok. Hogy ez összeg nagyon szükséges, nem kivánom saját érveimmel indokolni, hanem bátor leszek fölolvasni a miniszter ur jelentését, a mely röviden ezt mondja: „A törvényhatóságoknak a megyei utak föntartására adandó segélyképen inditványoztatik 200,000 frt. A törvényhatóságok a kezelésök alatt levő közel 2000 mértföld hosszu utak föntartására csupán a közmunkaerővel, és annak megváltásából begyülő csekély pénzjövedelemmel rendelkeznek. Ezen közmunka ott, hol átalában fölhasználható, jelentékeny segélyforrást képez ugyan; de csak a munkák egy részének elvégzésére használható föl: mig mütárgyak, hidak stb., sőt még az állandó felügyelői személyzet költségei is a megváltásból begyülő pénzből nem fedezhetők. A megyei utak jó karban tartása érdekéből nagyon szükséges, hogy a törvényhatóságok legalább nélkülözhetlen pénzadománnyal láttassanak el addig, mig e czélra saját pénz- és segélyalappal és költségelőirányzati joggal rendelkezni nem fognak.

Ezen indokolásban körülbelül ki van meritve az, a mit e tekintetben előad, és én ehez nem kivánok sokat csatolni, és csak azt vagyok bátor megjegyezni: ezáltal igenis indokolva van az, hogy a megyék az utak föntartásra átalában segélyeztessenek; de semmi esetre sincs indokolva az, hogy a megyék ez évben csak felét kapják azon összegeknek, a melyet a ház tavaly e czélra szükségesnek talált.

Irányi t. barátom, számitást tett, hogy mennyi azon közmunkának értéke, mely a megyei utak föntartására forditák. A mint ő számitotta: ez az öt milliót meghaladja, mi magában véve jól hangzik és mindenesetre tekintélyes összeg; de ha tekintetbe vesszük, hogy 2000 mértföld utat kell vele föntartani, akkor ez összeg nagyon megoszlik.

Van azonban egy körülmény, melyet szabadságot veszek magamnak, a t. ház figyelmébe ajánlani. Sokszor megesik, hogy nem váltják meg a közmunkát a megyében a kötelezettek, minél fogva, a megye azután gyakran azon helyzetbe jő, hogy bőven rendelkezik közmunkával természetben, de pénze nincs, és meglehet leszakad egy két nagyobbszerü hid, s ekkor ezután nincs miből fölépiteni. Különösen ily esetekben szükséges, hogy a megyének kész pénze legyen rendelkezésére, s ezt csak a kérdésben lévő uton kaphatja meg.

Mint mondom, egyátalában nincs indokolva az, hogy ez idén e tételre kevesebb szavaztassék meg, mint tavaly; ellenkezőleg igenis lehet indokolni, hogy az idén több adasssék, mint tavaly. Ha tekintetbe veszszük azon s roppant rombolásokat, melyeket a sok esőzés az utakban átalában okozni szokott, nagyon természetes, hogy sokkal több lesz az idén a helyreh ozandó baj, és nagyobb lesz az igényelt költség.

Digitized by Google

A t. államtitkár ur, Borlea képviselő ur fölszólitására méltóztatott őt azzal megbiztatni, hogy egy Maros-hid költségei ezen tételből fognak fedeztetni. A marosi hid meglehet 40—50 ezer frtba fog kerülni; ha tehát ez ezen tételből fog fedeztetni, azon 200 ezer frtnak egy negyed része arra fog fordittatni, s akkor vajmi kevés marad fön.

Ami azt illeti, ami miatt Bethlen gróf előttem fölszólalt, erre nézve, csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy nem volna czélszerü, ha a t. ház, beavatkoznék annak meghatározásába, hogy ezen összeg miféle speciális czélokra fordittassék; ezt a miniszteriumra kell bizni, különben nem volna vége-hossza azon intézkedéseknek, melyeket a törvényhozásnak tennie kellene. (*Igaz!*)

Én tehát röviden azt vagyok bátor inditványozni, hogy miután semmi által sincs indokolva az, hogy a tavalyinak felére szállittassék le ezen összeg; sőt ellenkezőleg az volna indokolva, hogy még nagyobbittassék: az idén is a tavalihoz hasonló összeg állapittassék meg s e czélra ezen rovat alatt 400,000 frt szavaztassék meg.

Bátor vagyok, erre vonatkozó inditványomat irásban is beadni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa*): „Inditvány" beadja Mocsáry Lajos.

A közmunka és közlekedési miniszterium rendkivüli szükségleteinek utépitési rovatában „segélyezések" czim alatt a törvényhatóságoknak megyei utak föntartására előirányzott 200,000 forint helyett 400,000 frt tétessék."

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A t. képviselő ur semmikép sem találja indokoltnak, hogy ezen czim alatt ez évre azon összegnek csak fele van előirányozva, mely e czimen tavaly megszavaztatott. A költségvetésben erre támpontot legalább találhatott volna, találhatott volna azon összegekben, melyek nem ugyan a megyei utak, hanem az államutak részint föntartása, részint épitése czimén a mult évben és a jelenlegiben előirányzatba hozattak. Végre is az állam erői bizonyos mértékkel birnak, azokat egy bizonyos mértéken túl feszitni nem lehetséges, és ha egyik czimnél, épen mert több időn át a megfelelő tételek netalán alant tartattak, az emelés elodázhatlanul szükséges: ezt a másik czimnek kelle megérezni. Tavaly az államutak föntartására előirányozva volt 2.962,059 frt, uj utak épitésére 770,000 frt; tehát államutak épitésére és föntartására összesen 3.732,059 frt.

Az idén az államutak föntartására előirányoztatik 3.955,256 forint, uj utak épitésére 1.335,500 frt, összesen tehát 5.290,756, ami a tavaly e két czimen megajánlott 3.733,059 frtnál 1.558,697 frttal több. Azaz több, mint másfél millió, azon összeg, mely az államutakra ez évben előirányoztatik, azontúl, a mi tavaly előlrányoztatott. Ez magában hordja magyarázatát annak, hogy miért nem lehet minden egyes czimnek egyebütt ugyanannyit megajánlani, mint lehetett tavaly. Midőn a 200,000 frt levonás egy helyen, magával szemben más helyen másfél milliónyi többletet talált: azt gondolom, hogy a végeredmény az, hogy az utépitésre ez évben 1.358,697 frttal több van előirányozva. Hogy. t. ház, itten ezt a többletet megcsináljuk, és ott a másik czimnél semmit sem engedjünk, ezt én is kivánnám; de vannak bizonyos lehetetlenségek, vannak bizonyos határok, a melyeken túl nem léphetünk. Meg kell néznünk, mit birunk meg, és azt, a mi ma égetőbb, növelnünk kell; ha Isten megsegit, a jövő esztendőre talán másutt adhatunk hozzá. Csak azt kivánom tehát mondani, hogy az itt nélkülözött 200,000 frtnak amott 1.358,697 frt többlet felel meg. Egyátalán kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassanak abstracte egyes positiók jogosultságából kiindulni, mert alig van a költségvetésben positio, melynek emelése, kivált oly sok szükséggel küszködő országban mint a mienk, indokolva nem volna. Ha csak abból indulunk ki, hogy sok minden kellene: akkor mindenütt emelni kellene az egyes tételeket, de miből? A t. ház méltóztatott az 1870. julius 1-jével megszüntnek kimondani az utvámot. Méltóztassék meggondolni azon összeget, mely ennek folytán a bevételekből hiányzik. Egyfelől tehát fogyaszszuk a bevételeket, másfelől pedig költsünk sokat az államutakra, de azért a megyék se kapjanak kevesebbet! Méltóztassanak kijelölni azon forrást, a melyet ujból véinek megnyitandónak arra nézve, hogy a megyék e czélra 200,000 frttal többet kaphassanak, és én hozzá fogok szólani financzialis szempontból; de a létező forrásokból ezen összeg ki nem kerül.

Péchy Tamás: T. ház! Mindazok, miket a pénzügyminiszter ur elmondani méltóztatott, igaz, nagy fontosságu és figyelemreméltó tekintetek, mert azokból látjuk, hogy az utépités átalában véve oly nagy figyelmü tárgy a kormány előtt is, a ház előtt is, hogy arra ez évben nevezetesen nagyobb tétel van előirányozva, mint tavaly, és hogyha mindnyájan csak az államutakon járhatnánk: akkor teljesen meg volnék nyugodva én is, és reménylem, akkor az ország, jó utakon járhatván, ki lenne elégitve; de többször fölemlittetett már, hogy az államutak körülbelől csak 700 és nehány mértföldet tesznek, mig a megyei utak a 2000 mértföldet meghaladják, s igy sokkal több embernek van

Digitized by Google

szüksége a megyei utakra, mint az állami utakra, melyeket az ország föntart: mindamellett, az ország szükségesnek látta, hogy az államutakra eddig előirányzott összeget mind a föntartásnál, mind az épitésnél nevezetesen emelje.

Hogyha t. barátom Mocsáry Lajos, valami igen nagy összeget kért volna a t. háztól, érteném azon érzékenységet, melylyel a pénzügyminiszter ur fölszólalt; de ha visszaemlékezünk azon beszédre, melylyel a pénzügyminiszter a költségvetést bemutatni méltóztatott, és melyben a harmadévinél sokkal nagyobb tavali bevételeket rózsás szinben méltóztatott föltüntetni és biztositani bennünket arról, hogy ez évben is ugyanezen arányban fognak bevételeink emelkedni, meg kell vallanunk, hogy azon csekély összeget, melyet Mocsáry Lajos, t. barátom, ezen nagyfontosságu szükségre előirányoztatni kiván: majdnem oly kicsiny, hogy a felett csak kis időt is kár vesztegetni; mert annak szükségéről mindnyájan meg vagyunk győződve, és én azt hiszem, hogy nincs senki, ki ezt be nem ismerné. De bizonyitja ezt leginkább azon körülmény, hogy a mult évben, e czélra megszavazott összegből én nem képzelem, hogy a miniszterium csak egy krajczárt is föl tudna mutatni, a mely megmaradt és a mely igénybe nem vétetett volna. Méltóztatott a közlekedési miniszternek fölállitani azon axiomát, melyet én is helyeslek, hogy ez csak segélyképen adatott egyes megyéknek nagyobbszerü müépitmények létesitésére, nem pedig az utak föntartására; mert ha az utak föntartására adnók: ez összeg igazán olyan volna, mint egy csepp viz a tengerben.

Én tehát azon reményben, hogy ez csakis a szükséges helyekre fog fordittatni, és a közlekedési miniszterium is csak oly megyéknek és csak oly czélokra fogja azt adni, melyek ily mütárgyak épitésére önmaguktól különben képtelenek volnának; tekintve, hogy ezen összeg mulhatlanul szükséges, és hogy a mult évben is épen azért, mert szükséges volt, megszavaztatott: nem vagyok azon okok által, melyeket a pénzügyminiszter ur fölhozott, arról meggyőzve, hogy ezen összegeket most meg kell tagadnunk, és kérem a t. házat, méltóztassék Mocsáry Lajos képviselőtársam inditványát elfogadni. (*Helyeslés bal felől.*)

Szüllő Géza: T. ház! Én ezen czimre nézve inditványt nyujtottam be, mely a pénzügyi bizottsághoz utasittatott, a pénzügyi bizottság ezen kérdést már tárgyalta, de véleményes jelentését még be nem nyujtotta a háznak. Ezen oknál fogva kérem a t. házat, hogy miután én ezen czimnél 32,000 frt megszavazását kértem: méltóztassék ezen összeg sránti határozatot akkorra halasztani, mikor a pénzügyi bizottságnak jelentése a ház asztalán fog feküdni. (*Helyeslés.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Megvallom, hogy igen különösnek találom azt, hogy mikor utakra való kiadásokról van szó, épen a pénzügyminiszter ur az, ki oly nagy hévvel szónokol ellene.

Én majdnem egész bizonyossággal merném állitani, hogy ő az első pénzügyminiszter, ki ily beruházások ellen tiltakozik. A nemzeti vagyonosodásnak legelső és leghatásosabb eszköze az út. Azt mondja a miniszter ur, hogy igenis elismeri a dolog fontosságát, de nincs pénzünk. Mikor a miniszter ur itt az ő szokott ékesszólásával hosszasan tudott nékünk beszélni arról, hogy a hivatalnokok fizetéseit czélszerü lesz 3.000,000 frttal megnagyobbitani, nem vártam volna tőle azt, hogy az utak szaporitására oly csekély összeget meg fogjon tagadni. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Azt mondja a miniszter ur, hogy az utakra ez évben másfél millióval több van előirányozva: mint a mult évben kiadatott. Megengedem, hogy ugy van; hanem ez csak egy csepp viz a tengerben, és e bajon valamikép segitenünk kell. Akármennyire is mondja a miniszter ur, hogy 20.000,000 frtot adunk ki a közlekedés föntartására egy évben, — én ezt elismerem; — de elismeri a miniszter ur is azt, hogy ezen 20 milliónak egy része nem a legczélszerübb módon ruháztatott be. Ezen béruházás czélszerütlenségének, mi legalább ezen oldalon, okai nem vagyunk. De ha még 20 milliónál többet adnánk is ki, okvetlenül meg kell ezen többletet is adnunk az utak föntartására és kiépitésére; mert ha utaink nagyobb kiterjedésüek és jobb karban levők nem lesznek, mint most: akkor a vasutak, melyeket drága pénzen létrehoztunk, jövedelmezni nem fognak; elvesztjük tehát azon pénz kamatoztathatását, melyet már kiadtunk, azért: mert nem akarunk még valamivel többet kiadni. De a mi még fontosabb, hazánk kereskedése és mezei gazdasága, mely törzsvagyonát képezi az országnak, föl nem virágozhatik; mert mi haszna van a vasutnak, ha a gazda nem képes gabonáját oda szállitani? Méltóztassanak megkérdezni azokat, kik az alföldön laknak és hallani fogják, hogy nem képesek a termékeket a vasuthoz szállitani.

Itt tehát csak arról van szó, hogy a képviselőház szavazzon meg a megyéknek ugyan annyit, a mennyit megszavazott a mult évben. Ez nem tulságos kivánság; mert méltóztassanak megkérdezni azokat, a kik a megyékben megfordulnak, és a megyei tanácskozásokban részt vesznek, hogy mily nehézséggel küzd a megye, ha valamelyik hidon eltörik a fa, s nincs miből kiállitani azon darab fát; ha vala-

Digitized by Google

melyik híd lyukat kap, darab követ tesznek rá azzal dugják be, ugy hogy az embernek rajta éjszaka menni nem lehet; annyira tele van lyukkal, hogy nappal is csak nagy vigyázva lehet rajta menni. Miért van ez? a megyét hiába támadjuk meg; azt mondják: nincs pénz, a hidat munkába venni nem lehet, mert azt a darab fát meg kell venni, meg kell faragtatni, hogy a híd illető részébe beillesztessék: — erre pénz kell.

Méltóztassanak a megyék fölterjesztéseit megtekinteni a belügyminiszteriumban, — és itt hivatkozom azon képviselőkre, a kik belügyminiszteri hivatalnokok, — e részben mennyi reclamatio érkezik be? Nehogy ezen utak végromlásra jussanak; és nehogy ugy járjunk mint a Béga-csatornával, a melyre most nevezetes összegeket kell költenünk azért, mert annak idején a kijavitásokat elmulasztottuk megtenni; szükséges, hogy a 400 ezer forintot megadjuk.

Én pártolom a Mocsáry képviselő ur által beadott határozati javaslatot.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Mindenekelőtt rectificálnom kell a t. képviselő ur fölfogását. O azt mondja, hogy alig téved, ha állitja, hogy én vagyok az első pénzügyminiszter, a ki épen az utakra való befektetések ellen fölszólalok. Elfogadom ugy, mint a tény áll: én vagyok azon pénzügyminiszter, kinek előirányzatába másfél milliónál több van fölvéve az utépités czimén, mint a mennyi fölvéve volt a legközelebbi évben. Ha méltóztatnak meglátni azon egyetlen egy positiót, honnan 200 ezer frt hiányzik és méltóztatnak ignorálni azon másikat, hol másfél millió többlet van, és a harmadik positiót, hol a bevételekből az utvám jövedelem egészen elmaradt: akkor méltóztatnak nagyon igazságtalanok lenni, három tétel közöl egyet látván és kettőt ignorálván.

Ezt csak a tisztelt képvilelő ur fölfogásának rectificatiója végett mondottam.

Egyébként én előadásomban nem azt mondtam, hogy ezen 200 ezer frtra nincsen szükség; ámbár szemben Péchy Tamás képviselő urral hangsulyoznom kell, hogy e teremben tapasztaltuk, mikép azon tavaly megszavazott 400 ezer frtból igen is van maradék, hogy dotatiojukat nem meritették ki a megyék. Épen az erdélyi kérdéses utvonalra nézve lett megjegyezve, hogy az arra utalványozott 8600 frtból 4000 frt még nem adatott ki. Azt tehát, hogy oly óriási nagy volna a szükség, mint Simonyi képviselő ur mondotta: nem látom; mert mint mondám, e házban tapasztaltuk, hogy a 400 ezer frt nincs egészen kimeritve.

Különben azt tartom, hogy az talán nem azért nem merittetett ki, mert a szükség nem forgott fön: hanem egyéb okok miatt; és én nem is mondtam, hogy föltétlenül ne adjuk meg a 400 ezer frtot; hanem arra kértem a t. képviselő urakat, és azt hiszem méltán: hogy ha akkor, midőn a kormány számotvetve a fedezettel, számot vetve a jövedelemforrásokkal, azt mondja: ez az összes szükségletek között repartiálható, ha akarjuk, hogy megéljünk, és ha nem akarunk finánciális zavart, mondom, ha ekkor valamelyik képviselő ur azt mondja: „erre a czélra több kell, mint a mennyi előirányoztatott", ez esetben legyen szives módot is ajánlani, hogy tehát a jövedelem is több legyen. Általában, ismétlem, nem tehetek róla, de én azt, hogy a kiadási többletek szaporitását lehessen tárgyalni a nélkül, hogy egyszersmind a fedezetre is reflexio történjék: oly eljárásnak tartom, mely ha követtetik, bizonyosan zavarokat fog előidézni.

Nagy, gondos studiummal állittatik össze a budget, hogy legalább a mérleg olyan legyen, mely mellett meg lehessen élni, és a képviselő urak közül egyik egyre, másik másra, mint jogosultra és indokoltra fölemeltetni inditványozza az egyes positiókat a kiadásokban, s alkalmilag a fedezeti rovatoknál egyegy adónemet leszállittatni, vagy eltöröltetni inditványoz. Ily eljárás mellett nem lehet az ország gazdászatát rendben tartani; — pedig ez is életkérdés. Nem mondom én, hogy e 200,000 forintot nem kellene megszavazni: csak azt mondom, hogy a létező forrásokból nem lehet. Méltóztassék javaslatba hozni valami uj forrás megnyitását, vagy méltóztassék rám bizni, hogy javaslatba hozzam én. De aztán elvárom, hogy a t. képviselő urak hasonló készséget fognak tanusitani az uj forrás megnyitására, mint a mily készséget tapasztalok az abból meritésre: mert a mig nincs forrás, nem lehet belőle meriteni. Ez az, a mit mondani akartam.

Petrovay Akos: T. ház! Nagyon nagy súlyuaknak és igen fontosaknak tartom azon okokat, melyeket a pénzügyminiszter ur fölhozott arra nézve, hogy e 200,000 frt meg ne adassék. De mindamellett én e 200,000 forint megadásában Mocsáry képviselő társamat pártolom. Meg mondom okaimat. *((Halljuk!)*

Igaz, hogy a megyék a közmunka-váltságból igen tetemes összegeket vesznek be, és azokkal kellő rend és kellő gazdálkodás mellett igen sokat eszközölhetnének. Meg kell azt is vallani, hogy a jelen kezelés mellett igen keveset eszközölnek. A szükség mindenesetre megvan, tapasztalásból tudom. De, ha ellenkezőleg azt veszszük, hogy a megyéknek a közmunka-váltságból saját mérnökeiket kell fizetni, utbiztosaikat eltartani, s a mérnökök utiköltségeit födözni; a

Digitized by Google

hol pedig folyók vannak, igen sok hidat is kell föntartani: még a legjobb gazdálkodás mellett is — meg kell vallani — a megye az igy befolyó összeggel nem képes kijönni. A hol több ily épitkezésre van szükség, a megyének az állam segélyéhez kell tehát fordulnia.

Azt méltóztatott a t. pénzügyminiszter ur mondani, hogy a szükséget beismeri, s igen szivesen hozzájárulna, hogy e czélra több fordittassék; de nincs alap reá. Elismerem, hogy alap nincs; de egy egyszerü gyakorlati módot ajánlok a t. közlekedési miniszter urnak, mely által az alapot e 200,000 forint kiadására meg lehet szerezni. (*Halljuk!*)

A meglevő államutak föntartására, és uj vonalok kiépitésére több milliót szavazott meg a t. ház.

Az eddigi államutak épitése ugy történt, hogy az árlejtés az utak épitésére mindig itt a központban tartatott.

Már a mult évben a 108-ik ülésen 1870. január 29-én bátor voltam egy határozati javaslatot előterjeszteni, melyben fölkértem a t. közlekedési miniszter urat, hogy ez árlejtést ne a központban, hanem az illető törvényhatóságok területén, a legnagyobb nyilvánosság s az állam ellenőrködése mellett vitesse végbe. (*Élénk helyeslés.*) Vannak az államnak igen megbizható derék egyénei a vidéken: az állami mérnökök, kik által véghezvitetheti az árlejtést.

Meg vagyok győződve, hogy ha a t. miniszter ur e rendszert behozza, nem 200,000 frt: de annál több meg lesz takaritva. (*Helyeslés.*)

Hogyan történik ugyanis az árlejtés? Vannak itt a központban consortiumok, melyek ezt évek óta monopolizálják. Ezek nem maguk épitik az utakat és hidakat, hanem kiadják vidéki alvállalkozóknak, ezek ismét másoknak s tudok eseteket, melyekben a 4-ik kéz épitette azon utakat, természetesen sokkal olcsóbb áron, mint a milyent az állam fizetett. Merem mondani, hogy azon megszavazott 3—4 milliónyi frtból, melyek az államépitkezésekre vannak szánva, mindenesetre legalább is $^1/_4$ rész a nyerészkedőknek jut, nem pedig az államutak javitásának eszközlésére fordittatik. (*Igaz!*) Ennek a rendszernek hiányosságát elismerte a volt miniszter ur is, és épen határozati javaslatom benyujtásakor adott feleletében, ugyanazon ülésben azt mondta, hogy elismeri ezen rendszernek nemcsak hiányosságát, de roszaságát is: hanem, ugymond, valamely rendszernek kell lenni, akkor pedig arra idő nem volt, hogy a bajon azonnal segitsen; szóval pedig megigérte, hogy a jövő évben mindenesetre az árlejtéseket decentralisalni és az illető törvényhatóságok területén végrehajtatni fogja. Megyei tisztviselő koromból igen sok példát tudok, és egyeseket föl is hozhatnék — de nem akarom a t. ház figyelmét untatni; csak azt emlitem, midőn a vidéki vállalkozó ugyanazon egy utvonalnak kiépitését azon összegnek egy negyedéért akarta átvállalni, mint a melyen az a központon később kiadatott. A megyének e részben tett fölterjesztésére azt felelték, hogy ez volt az eddigi szokás, melytől nem lehet eltérni; mert az ellenőrködést a megyében nem gyakorolhatják. Tudom azt is, hogy a t. miniszter ur, ezen általam ajánlott rendszabály keresztülvitelénél igen nagy akadályokkal fog találkozni, magában a miniszterium kebelében; mert tagadhatlan az, hogy vannak egyes hivatalnokai azon miniszteriumnak, akik ezen régi megrögzött bajnak igen hő pártolói. Hanem tegye tul magát ezeken a t. miniszter ur, és épen elődének példája szerint, ki megigérte, hogy ezen bajon segiteni fog: decentralisálja ezen árlejtést, és vitesse azt végbez — a kellő ellenőrködés mellett — az illető megyék s politikai hatóságok területén, és meg vagyok győződve, hogy nem 200,000 frt, hanem háromszor 200,000 frt fog megtakarittatni. (*Élénk helyeslés.*)

Ghyczy Kálmán: Azon nehány szó előadására, melyeket elmondani akarok, még inkább inditanak azon igen practikus észrevételek, melyeket a t. előttem szóló képviselő ur fölhozott. (*Halljuk!*)

Ha az igen t. pénzügyminiszter ur és általában a miniszterium a pénzügyi kezelésnek azon igen correct elvét, a melyet a pénzügyminiszter ur előadásában annyira kiemelni méltóztatott, hogy t. i. kiadás addig ne szavaztassék meg, mig egyszersmind fődözetéről gondoskodva nincs: költségvetési előirányzatában eddig követni méltóztatott volna, (*Helyeslés bal felől.*) és ha ezen általam igen helyesnek elismert elvet eddig maga a képviselőház is követni méltóztatott volna: akkor azok ellen, miket a t. pénzügyminiszter ur mondott, semmi szólásom nem lenne. De a dolog nem ugy van: maga a pénzügyminiszter ur legjobban tudja, hogy a miniszterium által beterjesztett előirányzatban milliónyi kiadások vannak előirányozva, melyeknek valóságos tényleges fedezetük nincs. Nem a miniszterium oka ennek; tudom, hogy ennek oka egészen más körülményekben keresendő. De ezen annyira kényszerü helyzetben, a melyben az ország van: mily eljárást szoktunk eddig követni? Tudjuk azt, hogy kiadásainkat rendes bevételeinkből, fájdalom, — az okokat most nem akarom emliteni, — teljesen nem fődözhetjük; de érezzük, hogy vannak kiadások, melyeket — akár tudunk állandó rendes fedezetükre alapot kimutatni, akár nem: okvetlenül teljesitenünk kell; mert oly szükségesek, hogy elhalaszthatlanok.

Digitized by Google

Ezen okból, mint már emlitettem, milliókra menő összegeket szavaztunk meg. Azt hiszem, ha ezen okból már ily nagy összegeket szavaztunk meg, ezen 200,000 frt megszavazásánál is, melyről szó van, nem annyira a fedezet körül forog már most a kérdés, mint a körül, hogy valóban ezen kiadás szükséges-e vagy nem? (*Helyeslés.*)

Én azt tartom, alig lesz a házban valaki, ki ezen kiadásnak szükségét el ne ismerné; mert ezen összeg nem egy helyen, hanem elszórva az ország számos vidékén. különböző törvényhatóságokban szükséges: több költségbe kerülő hidak és más müépitmények helyreállitására.

Egy ily hid, ily müépitmény el nem készitése, nem létesitése az egész vidék forgalmát, kereskedését, az ottani lakosságnak sokkal nagyobb kárával megakadályozza, mint a mennyi hasznot okoz talán a forgalomnak az, hogy az államutakban létező fél mértföld, vagy 1 mértföldnyi hézagok 80—90,000 frtnyi költséggel kiépittetnek.

Én nem mondom, hogy az államutakban található hézagok is ne igazittassanak és épittessenek ki; de valamint ezek kiépitésére okvetlenül szükség van: ugy okvetlenül szükséges a megyék felsegélyezésére ezen most kérdésben levő 200,000 frtnyi összeg is, s igy annak megszavazását a ház magától szintén nem távolithatja el. Fedezete ki fog kerülni onnét, a honnét a millióké kikerül. Hogy pedig szükséges a kérdéses kiadás: arról nézetem szerint, kétséget sem támaszthatni. Egyébiránt pedig hivatkozom azokra is, a miket az igen t. előttem szóló képviselő ur mondott, s a melyek szerint a miniszterium helyesebb eljárás mellett még a pénzügyminiszter ur által annyira szorgalmazott fedezetet is meg fogja találni.

Kérem a t. házat, méltóztassék Mocsáry képviselő ur inditványát elfogadni. (*Helyeslés.*)

Korizmics László: T. ház! Mind a két álláspont: az t. i. melyet a pénzügyminiszter ur elfoglalt, és az melyet Mocsáry képviselő ur fölállitott, egyenlően jogosult. Én helyeslem azon nézetet, hogy a megyei utakból a tavalyi összeghez képest, 200,000 frtot elvonni, vajmi érezhető elvonás lenne. Osztozom azon nézetben, melyet Ghyczy Kálmán képviselő ur épen most hangsulyozott, hogy ez a pénz és a 2 vagy 400,000 frt époly természetü dologra fog fordittatni és fordittatik pl. az utakon levő hidak jó karban föntartására, vagy ujabbak fölállitására, mely épitkezések, ha végre nem hajtatnak, az egész folyót és utat arra kárhoztatják, hogy az a közlekedés tekintetében használhatlan. De ha mindezen nézeteket jogosultaknak és helyeseknek hiszem: ugy másrészt a pénzügyminiszter állását is jogosultnak tartom, annál is inkább, minthogy az idén a tavalyi budgethez képest, államutakra és megyei utakra egészben véve 1.500,000 frttal több vétetett föl. Ha történetesen az államutak föntartására és épitésére 200,000 frttal kevesebb vétetett volna is föl, és ha az idén a megyei utakra szánt 400,000 frt, mely tavaly föl volt véve, meghagyatott volna, az én érzésemnek ezen fölosztás jobban meg fogna felelni.

Azt vagyok tehát bátor figyelembe ajánlani: nem lehetne-e ezen tételek közt viremen-tet engedni, oly formán, hogy a megyei utaktól a 400,000 frt ne vonassék el semmi esetre, miután az szükséges; hanem azon másik összegből, mely az idén túlhaladja a tavaly megszavazott 1.500,000 frtot, vonjuk inkább le ezen 200,000 frtot.

Ezen nézetet vagyok bátor ajánlani: mert akkor el lesz érve mind a két czél és elég lesz téve mind a két jogosult álláspontnak.

Elnök: Tehát t. ház, a Mocsáry képviselő inditványa a legnagyobb összeget czélozván, bátor vagyok először azt bocsátani szavazás alá. (*Helyeslés.*) Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az inditványt felolvasni.

Széll Kálmán jegyző (*Ujra felolvassa az inditványt*).

Elnök: Elfogadja a ház az inditványt? (*Elfogadjuk!*) Ugy veszem észre, hogy az inditvány elfogadtatik. Tehát a ház a törvényhatóságoknak megyei utak fentartására 200 ezer forint helyett 400 ezeret szavaz meg.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa*): Horvát-Szlavon országoknak utfentartása.

Pulszky Ferencz előadó: T. ház, van szerencsém megjegyezni, hogy itt egy nyomdahiba fordul elő, ugy kell t. i. lenni: „Eszék-vukovári vonal," amint az a jelentés 37-ik lapján az 5-ik pontból is kitünik.

Parcsetics Sándor: T. ház! Horváth-Szlavonország részére a „rendkivüli szükséglet"-ben előirányoztatott 121,324 frt. Ezen összeg átalában nem elégséges a szükségek fedezésére, nem elégséges különösen, ha tekintetbe veszszük a vukovári utat, mely Szlavonia és Magyarország között egyrészről, Szlavonia és a szerbiai herczegség között másfelől; a kereskedést fentartja; nem elégséges: ha tekintetbe vesszük továbbá, hogy az utak különösen ezen évben a Szerémségben oly roszak, és járhatlanok, hogy 6 hét alatt ott egyátalában semmi közlekedés sem volt, ugyannyira, hogy még maga a postakocsi sem járhatott. Ezek után igen csodálom, hogy a t. kormány épen ezen utra, t. i. az eszék-vukovárira csak 50 ezer forintot szánt. Ezen összegből t. ház, ha tekintetbe veszszük 1-ör a drágaságot, mi azon vidéken uralkodik,

Digitized by Google

2-or azt, hogy a kőnek kubik ölét 50 forinttal fizetik, és a robot végképen megszüntettetett s igy egy mértföldnyi ut 100 ezer forintba, sőt többe kerül: alig leszünk képesek egy fél mértföldnyi utat épiteni.

Én ezen okokból kiindulva, hivatkozom a ház méltányosságára, és kérem ezen méltányosságot különösen Szerém megyére kiterjeszteni, azon megyére, mely Magyarország iránt mindig rokonszenvvel viseltetett, és épen ezen rokonszenvéért az előbbeni kormányok részéről mindig nagyon mostoha bánásmódban részesült. Már ha veszszük, hogy 1848-tól 1870-ig 8 millió költtetett el a horvátországi utakra, ezen összegből pedig Szerém megyének egy krajczár sem jutott: akkor t. ház, csakugyan appellálhatok a ház méltányosságára és igazságszeretetére, és kérhetem, hogy inditványomat, mely oda hat ki, hogy ezen 50 ezer forinthoz még azon 30 ezer forint, mely tavaly kitöröltetett, és még 50 ezer forint tétessék: azaz összeen 130,000 frtban kiegészittessék. Ha azonban a t. ház ezen inditványomat nem volna kajlandó elfogadni, akkor kérem inditványomat a pénzügyi bizottsághoz utasitani.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa Parcsetics Sándor inditványát.)*

„Az előirányzat 11. tételnél az eszék-vukovári utvonal kiépitésére szánt 50,000 forinthoz még 50,000 forintot és a tavalyi előirányzatból kitörölt 30,000 frtot tehát 80,000 forintot adatni s igy ezen tételt 100 ezer forintra kiegésziteni inditványozom, s ha ezen inditványomtól elüttetném, kérem inditványomat a pénzügyi bizottsághoz utasitani.“

Elnök: Elfogadja a t. ház ezen inditványt? *(Fölkiáltások: Nem!)* Tehát kivánja, hogy a pénzügyi bizottsághoz utasittassék? *(Fölkiáltások: Nem!)*

Akkor tehát méltóztatik a 11-ik rovatot 50 ezer frttal elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik az 50 ezer forint.

Parcsetics Sándor T. ház! Mikor inditványomat benyujtottam, azt voltam bátor kérni a t. háztól, hogy ha nem volna hajlandó azt elfogadni: akkor a pénzügyi bizottsághoz utasittassék. E felett — ugy hiszem — még a t. ház nem határozott.

Elnök: Én azon kérdést intéztem a házhoz, hogy vajon a pénzügyi bizottsághoz kivánja-e utasitani, azonban a fölkiáltásokból ugy vettem ki, hogy nem kivánja. Egyébiránt még egyszer fölteszem a kérdést, és kérem azon képviselő urakat, a kik ezen inditványt a pénzügyi bizottsághoz kivánják utasitatni: méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség nem kivánja.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 12. 13. és 14-dik rovatokat a zágráb-károlyvárosi; csáktornya-varasdi; és eszék-diakovári utvonalakról, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa tovább folytatólag)*: Vizépités 1-ső rovat a Dunánál: a felső Dunán a hajózás akadályainak elháritására 100 ezer frt.

Pulszky Ferencz előadó *(olvassa)*: Vizépités. Az 1870-ik évi előirányzat megállapitása alkalmával a képviselőház jan. 31-én tartott ülésében 1222. sz. határozatával oda utasitotta a közlekedési minisztert: „hogy a felső Duna Pozsonytól Gönyőig leendő szabályozásának terveit és költségvetését terjeszsze mielőbb az országgyülés elé; az ez iránt egyuttal bemutatandó törvényjavaslatba pedig, ugy a fedezet, mint az érdekeltek netaláni hozzájárulási aránya iránt is javaslatot tevén.

A közlekedési miniszterium a kivánt szabályozási terveket elkészitteté és azokat a pénzügyi bizottságnak bemutatta. Annak indokait, miért nem terjesztett elő a miniszterium egyuttal törvényjavaslatot ezen szabályozási munkának haladéktalan foganatbavétele iránt: a költségvetéshez mellékelt jelentésében részletesen elmondotta. Az ott felhozott indok, különösen az, hogy ezen szabályozás költségei 36 millió frtot igényelnek, holott a Dunán a vaskapui szakasz szabályozása nagyobb szükséget képez: meggyőzték a pénzügyi bizottságot arról, hogy a többször emlitett felső dunai szakasz szabályozásának foganatbavétele most idő előtti lenne.

Egyébként ezen czim első rovatánál a miniszterium 1871-re egy uj tételt hozott inditványba, a felső Dunán a hajózás akadályainak elháritására 100 ezer frtot kivánván. A bizottság ezen összeget, tekintettel a felső dunai hajózási akadályokra és arra, hogy ezen szakasz végképen történendő szabályozása alig lesz a közel jövőben eszközölhető, megszavaztatni inditványozza.

Domahidy Ferencz: Miután az én határozati javaslatom nem a jelen budgethez tartozik, igy nem egyes részleteihez, hanem átalában kivánok szólni, miután javaslatomat a jövő évi költségvetés előirányzatánál kivánom figyelembe vétetni.

A mai nap már jelezve volt itt azon szerencsétlen helyzet, melyben Szatmár megye több éve, különösen a két utóbbi év alatt az árvizek miatt van. Ezen árvizek oly nagy mérvet öltöttek, hogy nemcsak a terményekben okozott milliókra menő kárt, hanem községeket, mezővárosokat részben romokba döntött, és számos marhát, sertést, juhot sepert el az árviz, sőt emberélet is esett áldozatul, és nagy része

Digitized by Google

azon községek lakosainak, legalább ideiglenesen, koldusbotra jutott. Ezeknek a mult évben a belügyminiszterium országos segélyt adni rendelt, jelenleg pedig a megye kérvényére a megyei pénztárnál engedélyezte és folyóvá tette a hajlék, és élelem nélkül maradottak ideiglenesen segélyezését.

De mi okozta ezen szerencsétlen helyzetet? Ez a t. ház több tagja előtt, kik a helyi viszonyokat nem ismerik: ismeretlen. Legyen szabad azt egypár szóval felderitenem. 1856-ik évben a nagyváradi akkori császári királyi helytartósági osztály által a Szamos szabályozása — részint megyei közmunkaerővel, részint az ártérbe eső községekre absolut hatalommal rájok vetett teher folytán — s ezen szerfelett terhelő munka teljes erővel megkezdetett.

Ezen szabályozás 4 éven keresztül, megvallom, a legnagyobb erélylyel folytattatott, de a helyett, hogy az átmetszés az alsó vidéken kezdetett volna meg, hol arra legnagyobb szükség volt: megkezdetett a technikai szabályokkal ellenkezőleg a felső részeken, és mig itt 14 átmetszés készült el: addig az alsó részen a legfontosabb kanyarulatot összekötő 4—5 átmetszés készületlen maradt.

Ez igy maradt 1867-ig; természetes, hogy akkor már az alkotmányos kor szinezetével nem volt megegyeztethető, hogy rólunk és nélkülünk rendelkezzenek. Ezen ponton áll azon szabályozás mai nap is, azon különbséggel, hogy az akkor elkészült tizennégy átmetszés azóta teljesen kiképződve, az teljes folyóvá vált, és a volt medrek részben beiszapoltattak és azon viztömeg, mely előbb 4—5 nap alatt jött le: most már 2—4 óra alatt rohan alá, minélfogva igen természetes, hogy az illető partvidékek községei által saját erejökkel fentartott védtöltések a viznek ellenállni nem birván, a viz azokat keresztültöri és az egész vidéket viz alá boritja. Ezen szerfölötti vizáradás nemcsak a két utóbbi, mondhatni vizes évben történt, hanem részletes áradások történtek 1864 óta, 1866-ik év kivételével, minden évben. Hogy tehát ezen szerencsétlen helyzeten mielőbb segitve legyen: van szerencsém a t. ház elé határozati javaslatomat, magam s több társam nevében benyujtani, melyben kérem a még készületlen átmetszésekre megkivántató összegnek a jövő 1872. évi költségvetési előirányzatba fölvételét. Teszem ezt az általam főnebb jelzetteken kivül azon okból is, mert a Szamos ugyis azon folyók közé tartozik, melyek hajózhatóvá tételének szüksége a kormány által kimondatott? teszem továbbá azért, mert ugyis az államra nézve már a Szamos szabályozása csak időkérdéssé lőn. Hogy pedig ez előbb történhessék, s hogy azon szerencsétlen helyzetből azon vidék mielőbb megszabaduljon, ez azt hiszem, ugy az általam igen tisztelt kormány, mint a t. ház előtt nem lehet közönyös dolog; (*Helyeslés.*) mert mig az államra nézve csak időkérdés: addig azon vidékre nézve csak kétévi halasztás is valóságos életkérdés. De szükséges továbbá ezen átmetszéseknek mielőbbi elkészitése azért is, mert az igen tisztelt közlekedési miniszter ur kezdeményezése folytán — miről elismeréssel kell nyilatkoznom — a megyében az országos vizek szabályozására a társulat már meg van alakulva. De hogy ezen társulat a védtöltési munkálatokat folytathassa, igen természetes, hogy előbb a terveknek a kormány által megállapitva kell lenni; másodszor pedig, a kormány által készitendő vizi munkálatoknak meg kell történni. Ez okból határozati javaslatomat elfogadás végett a t. ház elé terjesztem. (*Helyeslés*) Kérem fölolvastatni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa Domahidy Ferencz határozati javaslatát.*)

„A Szamos folyó szabályozása, illetőleg még készületlen átmetszéseinek állam-költségen történendő eszközlése tárgyában.

Tekintve, hogy a Szamos a kormány által azon folyók közé van sorozve, melyek a szabályozás által hajózhatóvá teendők;

tekintve, hogy az ily folyók átmetszéseinek, s meder tisztitási munkálatainak költségeit az állam viseli;

tekintve, hogy a Szamos szabályozása már az 1856-ik évben a nagyváradi volt cs. k. helytartósági osztály által, részint megyei közmunkaerővel, részint az ártérbe eső községekre absulut hatalommal kivetett, szerfölött terhelő munkaerővel nemcsak megkezdetett, de az átmetszési munkálatok 4 éven keresztül három negyedrészben végre is hajtattak;

tekintve, hogy az átmetszések a technika szabályai ellenére fölülről kezdetvén, mig a felső részen mintegy 14 átmetszés készült el teljesen, s képezte ki magát azóta egész folyóvá: addig az alsó részen a legnagyobb, és leghosszabb kanyarulatokat összekötő 5 legfontosabb átmetszés munkálatai, az 1861-iki kor bekövetkeztével félben maradtak, s igy a felső átmetszések kiképzettsége által a vizek, áradások alkalmával, rohamos sebességgel érkeznek le, s az alsóbbak készületlensége miatt föltartóztatván, az illető községek által határaikon a legnagyobb erőmegfeszitéssel készitett védtöltéseken fölül emelkednek, s azokat több helyen keresztültörvén, az egész alsóbb vidéket a folyam mindkét partján viz alá boritják, s nemcsak a földek terményeit teszik semmivé, hanem a part mentében fekvő városokat és falvakat végveszélylyel fenye-

Digitized by Google

getik, sőt már eddig is, különösen a két utóbbi év szerfölött nagy mérvű árvizei, nemcsak a terményekben okoztak milliókra menő károkat, de falvakat s városrészeket döntöttek romba, több ezer darabra menő marha, sertés és juh sodortatott el általa, sőt a mi legfőbb: több ember is áldozatul esett;

tekintve, hogy azon készületlen 5 átmetszés közül is, háromnak munkálatai a félbeszakitás alkalmával már annyira haladtak, hogy a két felső réteg nagy részben kiásva van, s egyedül a vezérárok, és részben a második réteg kiásása hiányzik, s igy a munkamennyiséget vevén tekintetbe, három negyedrészben ezek is készek;

tekintve, hogy a már létesült s félben maradt átmetszések, részint kész pénzzel, részint a holt mederrel kisajáttitattak, s ezekre már az államtól sok költség nem igényeltetik;

tekintve, hogy a megyei vizek átalános szabályozására, a megyében a társulat ez év január havában már megalakult, védtöltési munkálataihoz pedig mindaddig nem kezdhet: mig a tervek kormány által megállapitva nincsenek, s az átmetszések nem létesittetnek;

tekintve továbbá, hogy e szempontból fölvéve egy megyéje sincs az országnak oly szerencsétlen helyzetben, mint Szathmármegye, 4 romboló természetü nagyobb vizzel, minő a Tisza, Szamos, Kraszna, Tur és számtalan apróbb vizkiöntéseket akozó patakkal levén behálózva;

tekintve végre, hogy az államnak kötelessége, de érdeke is azt kivánja, hogy egyes polgárainak adóképességét inkább nevelje, mint azt fogyni, vagy egészen megszünni engedje:

utasitsa a ház a közmunka és közlekedési miniszteriumot, hogy a Szamos folyón még készületlen, s szükségelt átmetszésekre, a létező tervek, s már tett munkálatok figyelembe vételével, és a Tisza szabályozásával kapcsolatosan megállapitandó terv szerint szükséges költséget ez 1872-ik évi költségvetésbe irányozza elő.“

Gorove István közlekedési miniszter: Méltóztattak talán a jelen közlekedési miniszterium jelentésében olvasni azt, hogy az összes Tisza öblözetben nincs olyan nevezetes árterület, a mely ki maradt volna, mint a melynek érdekében épen Domahidy képviselő ur adott be határozati javaslatot. Sajnosan kellett a kormánynak tapasztalni azt, hogy ezen ártérre nézve, — körülbelől 40,000 holdról van szó — ily hosszas elhanyagolás történt. De kész vagyok örömmel constatálni azt, hogy a vidéki érdekeltek az ügy iránt most nagyobb buzgóságot akarnak kifejteni, mire nézve az első lépés már meg is történt épen a társulat megalakitása által, és az azt megelőző munkálkodás által. Mindamellett t. ház, hogyha nem is ellenzem ezen határozati javaslatot, az ellen egy észrevételem lesz. Kénytelen vagyok az ügy érdekében kinyilatkoztatni azt, hogy ha a kormánytól váratik az, hogy ily fontos ügyeknek segitségére legyen a kormány viszont elvárja a helybeli érdekeltektől, hogy ezek maguk részéről is tegyenek valamit. És e tekintetben azon segély, melyet a kormánytól várhatnak, azon mérvhez lesz szabva, a mely mérvben az illetők buzgóságukat e tárgy iránt kifejtik.

Már e szempontból is figyelemmel fogja a kormány kisérni a társulat működését, a terveknek, melyek léteznek, rectificatióját; de előre is biztositathatom a t. képviselő urat, hogy valamint az átmetszéseket egy évben keresztülvinni alig lehet: ne méltóztassék másrészről a közlekedési miniszterium kezét megkötni az által, hogy az előirányzat csak egy évre szóljon. A szükség a tervekből fog kitünni, s ki fog tünni abból, hogy miként lesznek a munkálatok keresztülvihetők; az 1872. előirányzatban intézkedés fog tétetni s e czélra az előirányzatba a költségek föl fognak vétetni.

Miután mindezeket előre megmondani nem lehet, azért azon kérést intézem a t. házhoz, hogy a határozati javaslat azon részét, vagy talán az egész határozati javaslatot elejteni méltóztassék.

Domahidy Ferencz: T. képviselőház! Én az előttem szólott igen t. miniszter urnak azon ajánlatát, hogy ezen átmetszési költségeknek egy része már a jövő évi budgetben előirányozva lesz, habár nem az egész költség: köszönettel veszem, és azzal megelégszem; hanem én azt hiszem, hogy ezen átmetszési költségek nem lesznek olyan nagyok, hogy azok egy évben is előirányozhatók ne lennének, miután ott az átmetszés különben is már egy negyedrészben elkészült, s csak a két földréteg hiányzik még; a legnagyobb része tehát már megvan. Én tehát megnyugszom a nyilatkozatban. (*Jobb felől fölkiáltások: Határozati javaslatát tehát visszavesz!*) Nem veszem vissza egészen, hanem csak egy részét, melyre a miniszter ur határozott nyilatkozatot adott.

Elnök: Azon kérdést kell intéznem a t. házhoz: elfogadja-e a t. ház a határozati javaslatot vagy nem? (*Jobb felől közbeszólások: vissza kell venni!*)

Domahidy Ferencz: Csak részben veszem vissza, és pedig azon nyilatkozat után, melyet a miniszter ur tett, és pedig, ha a jegyzőkönyvben ezen nyilatkozatnak nyoma lesz.

Elnök: A jegyzőkönyvbe tehát ezen nyilatkozat be fog vétetni.

Digitized by Google

Degré Alajos: Nem soká fogom a tisztelt ház figyelmét fárasztani, nehány pillanatra mégis igénybe kell vennem a tisztelt ház türelmét.

A tárgy ugy társadalmi mint államgazdászati szempontból figyelmet érdemel. Európa akár melyik müvelt államában a főváros körül mindenütt a cultura keze látszik. A kisebb városok és falvak virágzók, és maguk a mezők is szebbnél szebb csoportozatokban diszlenek: hanem ha betoppan az ember Pest környékébe, ott nem lát egyebet, mint egy nagy ingovány közepette egy oazist, és ez maga Pest. Semmi nyoma az emelkedésnek indult városoknak, a virágzó falvaknak. Öt perczczel Pesttől az ember a Hortobágyon képzelné magát. Ha az ember egy főváros közelében homokbuczkákat lát és gödröknél egyebet nem talál: akkor nem lehet mondani, hogy közeledik a civilisatióhoz. Pestről a civilisatio és cultura felé első figyelmet érdemlő város Vácz.

Ezen város ki van téve a legnagyobb veszélyeknek. Mindnyájan el fogjuk ismerni, hogy nemcsak szomoru, de megbotránkoztató dolog, hogy alig egy félórányira a fővárostól, Vácz folytonosan az örvény szélén áll. Hitelt érdemlő egyének állitása szerint: Váczon 22 év óta a Duna a partból 20 ölet mosott el, ugy, hogy jelenleg a város közepén a püspöki lak és a kikötő közt csak másfél öl van közlekedési hely gyanánt. Nagyobb vizállásnál pedig a közlekedés épen lehetetlen, és kevés idő mulva a viz a házakat fogja mosni és elmosni. A mezőkről és rétekről nem is szólok, csak azt emlitem meg, hogy ha a hét kápolnánál a viz elszakitja a partot, százezerekre megy a kár, melyet 29,000 frttal el lehet háritani. A város nem birja e költséget.

Nehéz időkben ezen város sokat szenvedett. A muszkáknak több óráig szabad rablás engedtetett benne, s el lehet képzelni, hogy ezen barbár vendégek ott mennyire garázdálkodtak. Az osztrák sereg számára 56,000 frt requiráltatott, mely összeg ugyan szépen nyugtázva lett, de mai napig sincs megtéritve. És ezen város mégis 84 ölnyi partot épitett saját költségén. Ennél többet nem bir.

A mult nyáron a közlekedési miniszter urnál volt egy küldöttség, mely felkérte őt, hogy az épitkezéshez szükséges 29,000 frtot vegye föl a költségvetésbe. A t. miniszter ur megigérte ezt nekik és egy miniszteri tanácsos kün volt a helyszinen a dolgot megvizsgálni: a partot megnézte, és bizonyosan olyannak találta, hogy ott nagyon szükséges a segélyezés. Miután legnagyobb meglepetésemre ezen tételt a költségvetésben nem találom, igen kérem a t. miniszter urat: méltoztassék a küldöttségnek adott igéretét beváltani; a t. házat pedig kérem, méltóztassék inditványomat elfogadni.

Vácz városa nehéz időkben sokat szenvedett, és polgárai hazafiuságának annyi jelét adta, hogy mindenesetre megérdemel egy kevés figyelmet.

Elnök: Kérem a t. házat, mielőtt a tanácskozást folytatnók, méltóztassék a főrendiháznak üzenetét meghallgatni.

Nyáry Gyula báró, a felsőház jegyzője: Méltóságos elnök. T. képviselőház! Van szerencsém jelenteni, hogy a főrendiház átküldött és a honvédségre vonatkozó 5 póttörvényjavaslathoz a főrendiház minden módositás nélkül hozzájárul. Bátor vagyok az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatot tiszteletteljesen átnyujtani.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a főrendiház jegyzőkönyvi kivonatát.)*

Elnök: Tudomásul vétetik; a főrendiház által is elfogadott törvényjavaslatok pedig a szokott módon szentesités végett ő felségének fognak fölterjesztetni.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa Degré Alajos inditványát.)*

Szapáry Gyula gr.: T. ház! a költségvetéshez mellékelt jelentésben föl vannak tüntetve azon okok, hogy a felső Duna szabályozása most nem vétetett föl a költségvetésbe. Azért, mert 36,000,000 forintot venne igénybe.

Ha az e czélra forditandó 36 milliót a kormány nem hozhatta javaslatba: gondoskodnia kellett arról, hogy azon hajózási akadályok, melyek a Dunán léteznek, lehetőleg elhárittassanak. De midőn ezt szándékozott tenni részletes munkálatok előterjesztése által: igen sok oldalról merülnek föl más szükségletek is, melyek szintén nagy összegeket vesznek igénybe. Hogy ezek iránt minél hamarabb előterjesztést tehessen a kormány a törvényhozás elé, bizonyos elveket kellett meghatározni, melyeket követni fog; figyelembe vette azon munkálatokat, melyek a Duna hajózási akadályok elmozditására elkerülhetlen szükségesek védgátak vagy partbiztositások által, mikre 100—223,000 frt van előirányozva.

Ezen munkálatok közé nem sorozható, mert tisztán csak helyi érdekü, és tisztán csak Vácz városnak védelmére szolgál a kért segély, és igy ezen összegek közé nem is vehette föl a miniszterium. *(Helyeslés.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Én csak arra vagyok bátor fölhivni a t. ház figyelmét, hogy az ilyen tételeknél ne méltóztassék magából a tételből kiindulni, hogy az nagy vagy kicsiny-e; hanem elvekre kell a tételt visszavinni: hogy micsoda czél elérésére

Digitized by Google

akarjuk terhelni az államot; mert ilyenkor, ha okvetlenül megkivántatik, arra meg kell adni a nagyobb összeget.

De a mit az elv nem kiván meg, akár kicsiny, akár nagy az összeg, annak megszavazásánál méltóztassanak ovatosan eljárni, mert praecedenst alkothatunk, és kicsiny előzmény igen nagy következményeket foghat maga után vonni.

Itt a hajózás tekintete a döntő. A mi a hajózás érdekéből szükséges, azt meg kell adni, ha nagyobb áldozattal jár is; a mi azonban a part védelmét illeti, ez minden városnak saját érdeke, erről gondoskodjanak az illetők. (*Helyeslés.*)

Korizmics László: T. ház! Midőn a felső Dunán a hajózás akadályainak elháritására szükséges 100,000 forintról van szó: én az összegre nézve semmi észrevételt nem teszek, s nem is akarom növelni az összeget; észrevételem csak a czimre terjed, és e szük czim helyett: „a felső Dunán hajózás akadályainak elháritására", ezt óhajtanám tétetni: „a dunai hajózási akadályok elháritására." Én igen jól tudom, hogy a dunai hajózás akadályai nagyobb mérvüek, semhogy azokat 100,000 frttal eltávolitani lehetne; tudom azt is, hogy ezen akadályok oly természetüek, melyeknek elháritása nem egy-két rövid év föladata: de azért szeretném ezen szélesebb czimet, hogy a miniszteriumnak szabad keze legyen, és figyelmét a dunai hajózás összes akadályaira fordithassa.

Előttem e tekintetben egy nagy érdek lebeg, s ez az aldunai hajózás akadályainak elháritása.

Én 1858-ban az al-Dunán voltam, és ott töltöttem egy hetet, megnéztem a hajózás akadályait, összegyüjtöttem 11 év hajózási adatait napról napra, és azon vidék értelmes szakembereivel tartott beszélgetésem után azon meggyőződéssel jöttem vissza, hogy amaz aldunai akadályok korántsem oly legyőzhetetlenek, amint átalában hiszik. (*Fölkiáltások: Hol, hol!*) Az aldunánál, pl. Drenkovától a Vaskapuig, hol 11 vagy 13 akadály van.

Azon időben, midőn hazánk hasonló dolgokhoz nem szólhatott, történtek kutatások és fölmérések; de nagyon tökéleteset akartak alkotni, és ezen nagyon tökéletes munka tömérdek pénzt fogott volna elnyelni, ha jól emlékszem 10—15 milliót; mert azon mérnökök, kiket a bécsi kormány oda küldött, ezen baj orvoslására, egészen uj medret akartak a szirtekben készitteni, erre pedig szükség nincs. 1848-ban, midőn ezen vidéktől elvonatott mind a mi figyelmünk, mind a bécsi kormány figyelme: egy gőzhajózási kapitány volt ott, ki pár 1000 forintot kapott Bécsből, hogy azon vonalat, csak félig-meddig is, megtisztitsa annyira, hogy a gőzhajótársulat hajói járhassanak rajta.

Tőle tudom, hogy ő e czélra összesen 4000 frtot költött, de költötte azt oly időben, midőn a folyó az akadályokhoz való hozzáférhetést lehetővé tette, és ez ritkán fordul elő. Egyik évben hosszabb időt enged a viz sikeres munkára, másikban rövidebbet. És a csekély kiadásnak eredménye az volt, hogy midőn ezelőtt a harmadfél lábbal sülyedő hajók már nehezen mehettek keresztül, később már a 4 lábig sülyedők is átmehettek.

A dolog, egy szóval olyan, hogy azon nagy nehézség, melyet benne feküdni hisznek, nem létezik.

S én az által, hogy e czim megváltoztatását javaslatba hozni bátorkodom, a kormány figyelmét szeretném rávonni ezen kérdésre, mely ugyanaz, mely nagy Széchenyinket már 48 előtt oly komolyan foglalkodtatta.

Ő akkor még csak tanulmányokat tett. A mi javitás ott az akadályok elháritására történt: az kevés volt. Méltóztatnak emlékezni, hogy akkor a szomszédparti hatalom a munkálkodások ellen fölszólalt. Én ennél fogva a mi kormányunk figyelmét kivánnám e kérdésre fölhivni az által, hogy a Duna hajózási akadályai egész terjedelemben fölvétessenek a budgetbe. Ezért bátor vagyok kérni a következő változtatást: „a dunai hajózás akadályainak megszüntetésére 100,000 forint," a költségvetésben fölvett szük értelmü „felső Duna" helyett.

Ghyczy Kálmán: T. ház! Igen helyesnek tartom, hogy az előttem szóló t. képviselőtársam a kormány figyelmét azon nagyfontosságu kérdésre, t. i. a Vaskapunál létező hajózási akadályok elháritására vezérelni szándékozott. Hanem megvallom, részemről nem értheteм, miképen véli e czélt az által elérhetni, hogy a dunai hajózás akadályainak elháritására, jelesül a felső Dunát illetőleg megszavaztatni kivánt 100,000 forintból a Vaskapunál levő nehézségeket is elhárittatni kivánja? Én ugy tudom, hogy ez nemcsak szorosan magyarországi, hanem európai kérdés, s most tárgyaltatik talán épen jelenleg az európai conferentián, hogy a Dunának a Vaskapunál szabályozása vajon mely államra és mikép bizassék? Akármikép fog ezen kérdés eldőlni, nem 100,000 forint, hanem sokkal nagyobb összegek lesznek reá szükségesek.

Részemről nagyfontosságunak tartom az ottani hajózási akadályok megszüntetését; ha alkalmam volna bármikor a dologhoz hozzászólani, az akadályok elháritására, részémről, a szükséges nagy összegeket is igen szivesen megszavaznám.

Digitized by Google

Azért, ismétlem, igen helyesen történt, hogy az előttem szólott t. képviselő ur a kormány figyelmét e tárgyra vezérlé, de ezzel a czimnek megváltoztatása egyátalában nem indokolható. 100,000 forint kivántatik itten a felső Duna hajózhatási akadályainak megszüntetésére. Ez akadályok Gönyő és Pozsony közt léteznek leginkább, hol a gőzösök járása, a magyar kereskedelem átalános nagy kárával, sokszor akadályozva van.

E 100,000 forint az ottani akadály elháritására sem lesz elégséges, legfölebb imigyamugy fog egyszer-máskor egy vagy más akadályon segithetni pillanatilag.

Ha ebből a 100 ezer forintból még más czélokra, jelesül a Vaskapura, — ha csak tervek készitésére is — valamit elvonunk: a következés az lesz, hogy a felső Dunán a megkivántatók nem fognak eszközöltethetni, és a gőzhajózás még sokkal nagyobb akadályokban fog sinylődni, mint eddig; pedig az egész ország valóságos kárával történik, ha a gőzhajózás, a forgalomnak ezen legolcsóbb eszköze, a kivitel és bevitel közvetitésében megakadályozva van: ennélfogva kérem ezen tételt ugy megszavaztatni, amint a miniszter ur által javasoltatott.

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! Én nem teszem t. Korizmics képviselő urról föl azt, valamint ezt ő előadásaiban is hangsulyozta, hogy ezen — igazán lehet mondani — csekély összeggel, azon akadályoknak csak némi részbeni elháritására is gondolt volna, melyek a Vaskapu nevezet alatt az országban ismeretesek. Fölszólitását ugy magyarázom, hogy ő ez ügyre a kormány figyelmét tüzetesebben föl akarja hivni. Ha az igen t. képviselő ur előterjesztett jelentésemet olvasta volna: benne találhatta volna azt, hogy a kormány figyelmét épen az aldunai akadályok legkevésbbé sem kerülték ki, sőt nemcsak el nem kerülték, hanem azok elháritására is gondolt.

E tekintetben tehát az ő előadásában foglalt figyelmeztetésben inkább a kormány nézetének megerősitését látom, és igy egész készséggel elfogadom.

A mi a 100 ezer frtot illeti, ezen tétel azért vétetett föl, hogy a pillanatilag fölmerült akadályok azonnal elhárittathassanak, hogy a kormány kezei ne legyenek megkötve, ha egy helyen egy zátony keletkezik, vagy a másik helyen eliszapolások következnek be, vagy ha a védművekben, melyek a viz sodrát biztositják, netán károsodás történik, hogy ily bajokon rögtön segithessen is.

És e tekintetben elismerem, hogy olyszerü akadályok az al-Dunán is előadhatják magukat; méltóztassanak tehát fölhatalmazni a kormányt arra, hogy az ily akadályokat ne csak Pesten fölül, hanem az al-Dunánál is ezen összeggel elhárithassa. Ezen értelemben az ajánlott módositáshoz hozzájárulok. (*Helyeslés.*)

Madarász József: T. ház! Azon rám nézve mindenesetre kellemetlen helyzetben vagyok, hogy Komárom városa érdemes képviselőjének véleményét e részben nem pártolhatom és kénytelen vagyok t. Korizmics képviselőtársamnak javaslatát a közlekedési miniszter ur által most tartott beszéde folytán pártolni.

Magam is azon véleményben vagyok, miszerint nem a vaskapui akadályok elháritásáról, hanem Korizmics képviselőtársam is azon akadályok elháritásáról szólt, a melyek a Duna alsó részein épen ugy, mint a Duna felső részein, mint például Komárom és Győr megye területei között, vagy Esztergom vidékén, és ha szabad — mert az alsó vidékeken is meg szoktam fordulni — fölhozni, egyuttal a t. háznak figyelmét fölhivni arra, hogy jelesen a Csepel szigetnek a végén Rácz-Almás közt, továbbá Pakson alul általában nemcsak a gőzhajók, hanem a kereskedelemmel foglalkozó más hajók is sokszor 2—3 napig, sőt még egy hétig is kénytelenek ott üllepedni, mig egy kis vizár nem segit rajtok, hogy tovább mehessenek — előfordulnak.

Elismerem, hogy ezen 100,000 frt csekélység, még az itt jelölt akadályoknak is elháritására; azonban valamint kötelességemnek tartom szives készséggel hozzájárulni, hogy a Duna felső részén Pest és Pozsony közt az akadályok elhárittassanak: azt hiszem kötelességünk époly mérvü akadályokat Pesten alól is, az ország bel határai közt elháritani.

Én tehát ezen elnevezésnél: „a felső Dunán a hajózás akadályainak“ mindenesetre helyesebbnek tartom azon elnevezést, melyet Korizmics képviselő ur inditványozott: „A hajózás akadályainak elháritása a Dunán.“ (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház az előirányzott tételt? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Meg kivánja tartani a t. ház azon czimet, melyet a pénzügyi bizottság elfogadott? (*Igen! Nem!*)

Méltóztassanak azok, kik a Korizmics képviselő ur által beadott módositványt elfogadják, fölállani. (*Megtörténik.*)

Miután nem vagyok képes a többséget egész biztonsággal kivenni, kérem azokat, kik Korizmics képviselő ur módositványát elfogadják állva maradni. (*Megtörténik. A jegyzők összeszámlálják a szavazókat.*) Most méltóztassanak azok, kik az eredeti szerkezetet elfogadják, fölállani. (*Megtörténik, a jegyzők összeszámlálják a szavazókat.*) 75 szavazat elfogadja Korizmics képviselő

Digitized by Google

ur módositványát; 63 a szerkezetet kivánja megtartani.

A többség tehát megszavazza a czimet, ezen módositással: „A Duna-hajózás akadályainak elháritása.“

Következik a Degré Alajos határozati javaslata.

Széll Kálmán *(Ujra olvassa Degré Alajos határozati javaslatát.)*

Elnök: Elfogadja a ház ezen határozati javaslatot? *(Nem fogadjuk el!)* Tehát nem fogadtatik el.

Széll Kálmán jegyző *(olvas)*: 2. rovat dunai védművekre 223 ezer frt.

Pulszky Ferencz: előadó: A központi bizottságnak nincsen észrevétele.

Elnök: Tehát dunai védművekre a 223 ezer frt elfogadtatik.

Széll Kálmán jegyző: *(olvas;)* 3-ik rovat. A Tiszánál: az átmetszések sikeresitésére: 355,486 frt.

Éder István: Engedje meg a t. ház, hogy a t. ház és a kormány előtt a tiszaszabályozás abnormis helyzetét jelezzem, azokat figyelmökbe ajánljam és hosszu tapasztalásaim szerint azoknak mikénti elháritása iránt figyelmöket fölhivjam. Sokkal szerényebb vagyok, hogysem valami magasabb képzettségü hydraulának akarnám magamat a t. ház előtt bemutatni; mindamellett följogositva érzem magamat ezen tárgyhoz tüzetesebben szólani, a mennyiben egy részről több évek óta a Körös és Tisza torkolatánál lakván, ezen két folyónak természetét, és ős állapotbani lételét ismerem; másrészről a szabályozásnak behozatala óta azon müveleteket, melyek a szabályozásnak kifolyásai, folyton figyelemmel kisérvén a gyakorlati életből meritett nézeteimet akarom a t. ház elé terjeszteni. *(Halljuk!)*

Főhibának és ugyszólván alaphibának tartom mindenekelőtt az átmetszési dolgozatokat, mert a szabályozási munkálatokkal megegyezhetőnek nem tartom azt, hogy bizonytalan mennyiségü viz bizonyos korlátok közé kényszerittessék és szorittassék. Láttuk ennek szomoru következéseit, megmutatták azt az 1855—60 és 66-iki árvizek. Ha összehasonlitjuk az ezen években jelzett árvizek mennyiségét az 1816-iki özönnel, kitünik, hogy most, mióta a szabályozások folyamatban vannak: sokkal kevesebb viz mennyiség magasabb vizállást idézett elő, mint ezelőtt a nagyobb vizmennyiség, — jóllehet a szabályozásoknál a töltések, melyek most már a korlátok közé szoritott vizet magukban foglalják, oly nagyságban épittetnek, hogy azok megfelelnek az eddigi tapasztalt legmagasabb árvizek állásának.

Ezen magasságokat ki lehet számitani, az ehez mért töltéseket föl lehet épiteni; de azt nem ismerhetem el, hogy azon vizmennyiség kiszámittathassék, mely azelőtt a szokott lapályokat befutotta, vagy kiszámittathassék egy oly vizmennyiség, mely az eddig voltakat is fölül fogja mulni.

És én csupán azért szólalok föl, mert látom, hogy ezen nagyszerü munka, nemcsak hogy veszélyezteti; de meggyőződésem az, hogy azt a vizáradások bizonyosan el fogják rombolni, sőt az eddig mentesitésre nem szorult vidékeket is vizárral fogják elárasztani.

Itt ismét bocsánatot kell kérnem, hogy e tekintetben a t. ház figyelmét igénybe veszem; de nem mulaszthatom el az akadályokat elősorolni.

Főakadály az, hogy nincs gondoskodva arról, hogy a már most kellőleg szabályozott vizek a tömérdek átmetszéseken oly könnyüséggel mehessenek keresztül, hogy akár saját medrökön lefolyhassanak, akár másfelé törjenek maguknak utat. Nevezetesen meg fogom jelölni a pontokat, hol ezen müveleteket a mostani zabolázott Tisza teszi. Csongrádnál a Körös-Tisza torkolatánál, s ezen alól valamivel a szabályozási müveletek által kihagyott ártéren keresztül vonul egy töltés a Tisza balpartjára, a mely a folyóvizet nemcsak hogy a kellő ártértől megfosztja, sőt a Tisza medrét magát szabályellenesen, mintegy 90—100 ölre összeszoritja. Innen lejebb Mindszent község alatt az ugynevezett hármas töltésnél a szabályozások ellenére 60 öllel van beljebb, mint a mennyire a vizszabályok megengednék. A harmadik főpont Szeged alatt van t. i. Szeged vár és Uj-Szeged között, és ez a legveszélyesebb pont, mert ott ártért Szeged vár területe csonkitása nélkül, másrészről Uj-Szeged elpusztitása nélkül nyitni nem lehet. Hozzájárul még ehez ezen ponton az, hogy a Maros itt körülbelől mintegy 1500 ölnyire szakadván a Tiszába, nemcsak hogy a viz folyása folytán a vizállás nagyobbodik: de rendkivüli sebessége által a vizet visszalöki, és ezáltal az árt tetemesen növeli; másrészről a vizet épen azon szoros ponton, annyira növeli, hogy ezáltal a szoroson fölüli vidékeken is az ár megdagad.

Harmadik hiány és kivételes állapot az átmetszéseknél van. Az átmetszéseknek az levén rendeltetésök, hogy a megszoritott viz kellő gyorsasággal lefolyhasson. Az átmetszésnek az volna rendeltetése, hogy a megszoritott vizet kellő gyorsasággal levezesse; az átmetszésnek hivatás a az volna, hogy a folyó továbbfejlesztésével, annak medrét maga képezze: de az eredmények azt mutat-

Digitized by Google

ták, hogy az átmetszés legnagyobb része rosz irányban van vezetve és a czélnak nem felel meg; másrészt, oly talajon vitetik, melyről előre tudni nem lehetett, hogy ott magának kellő medret áshat-e?

Csongrádnál kezdődik a veszélyes pont, mert Csongrádnál a 92 átmetszésen levezetett viz összetorlódik és az egész vidéket elboritva, e ponton egy álló tengerré alakul. Ennek még az a szomoru következése is van, hogy magával hozván a felső vidékről tömérdek iszapot és a földet lerakva, ez által az egész vidék talaját emeli: és innen van az, hogy a kisebb meny nyiségü vizek mostanában jobban fenyegetik a szilárdabb földeket is, nemcsak a védműveket.

A miniszteri előirányzat indokolásában azt mondja: „A harmadik nagyobb hiány Tisza-Ughtól le Csongrádig az ugynevezett Körös-Tisza toroknál található, hol szintén mintegy 20 ezer hold föld, egyetértés hiánya miatt, az árviz pusztitásainak van kitéve, a fönálló töltés-rendszernek veszélyeztetésével.“

Itt tehát ki van jelölve az ok, hogy a 20 ezer hold föld miért nem menthető meg t. i. az „egyetértés hiánya miatt“; de hogy honnan származik ezen egyet nem értés: a miniszterium nem jelölte ki, nyilván azért nem jelölte ki, mert nincs róla tudomása. Én tudom és elfogom mondani.

A mint a Körös kelettől nyugatfelé folyik, Heves megyében az ugynevezett Zsigeri pusztánál megtörik és Csongrádnak veszi folyását, és átömlik a Tiszába. Már most a Tisza és Körös körülbelől Sastól kezdve Csongrádig zacskót illetőleg háromszeget képez, s ennek tulajdonitható, hogy több négyszeg-mértföld kiterjedésén terül el, és a 92-ik átmetszésen lefolyt viz megállapodik.

Ezen egyenetlenség tehát onnan van, hogy az érdekelt községek, melyek azon zugban vannak: nem bocsátkozhatnak a szabályozási munkálatokba, mert nem fizeti ki a munka magát, a mennyiben már itt a parallel folyó Körös és Tisza annyira közel esnek egymáshoz, hogy a két folyó mellett elkövetendő műveletek azt eredményeznék, hogy ujra sem rét sem szántóföld nem lenne. Ennélfogva van azon visszavonás, azon akaratokoskodás, hogy több község vonakodik belebocsátkozni a szabályozási műveletekbe.

T. ház! Körülbelől jeleztem vala a hiányok okait, melyeket oly fontosoknak tartok, hogy ha azokra kellő figyelem nem fordittatik: az egész szabályozási műveleteket romba fogják dönteni.

Elmondom már most t. ház! a módokat, melyek szerint kivánnám és óhajtanám, hogy ezen bajokon segitve lenne. Az átmetszések, mint jeleztem, roszak: ezeken akként segit a kormány, hogy kotrógépekkel oly helyeken, hol a viz el van iszapolva, baggeroztat.

De ezzel czélt nem érnek; mert a természeti akadály által előidézett eliszapodást csak pillanatnyira enyészteti el a kotrógép, mert a természetes viszonyok és helyzetek által előidézett iszapolást pillanatra ha elháritja is a kotrógép: ez ismét mindannyiszor előáll s a mint a működés megszünt, a folyam ismét eliszapodik.

Fődolog tehát az volna, hogy a mennyiben az átmetszések a maguk erejéből magukat tökéletesen kidolgozni nem képesek, segiteni kell rajtok az által, hogy sarkantyuk alkalmaztassanak oly helyen, hol az átmetszések öblei meg nem felelnek a folyam sebességének; továbbá el kell háritani azon akadályokat, melyek a viz lefolyását gátolják, t. i. az u. n. Böld kutainál fönálló töltést el kell távolitani.

Erre nézve már a mult évben interpellatiót nyujtottam be a közl. miniszter úrhoz, de mindeddig választ nyerni nem voltam szerencsés; azonban azon eredményt constatálhatom, hogy miniszteri biztos menvén oda ki, megvizsgálta a hely szinét közigazgatási közegek közbejöttével, a ki kimondta, hogy azon töltés tarthatatlan és káros a szabályozási műveletekre nézve. De hogy azóta annak elenyésztetésére munka, vagy erő fordittatott volna: azt még nem tapasztaltam.

Továbbá szükségesnek látom, hogy Mindszent község alatt az általam jelzett szabályellenes Pallavicini-féle töltés tereltessék kiebb, a szabályoknak megfelelő helyre.

Szegednél, mit minden szakférfiu már kimondott, a Maros torkolata ne Szegeden fölül bocsátassék a Tiszába, hanem Uj-Szeged és Szöreg közt az u. n. Boszorkány szigetnél.

E szerint el lesz érve azon czél, hogy ha már ily bizonytalan korlátok közé van szoritva a Tisza: legalább Csongrádnál nem fog összetódulni, hanem le fog folyni szép csendesen.

A mi a jelentésben fölhozott, egy más hiányra vonatkozik: ebből kifolyólag az, hogy 20,000 hold föld el nem tölthető és a szabályozási művelet be nem végezhető; erre nézve azon tanácsot vagyok bátor adni a t. kormánynak, hogy méltóztassék ezen akként segitni — mert másként ugy sem segithet — hogy, amint jeleztem, a zsigeri pusztán, t. i. ott, hol a Körös folyó a könyököt képezi, a sok átmetszés helyett, melyek czélba vétetnek, csináltassék egy eredeti és uj átmetszés: t. i. onnan egyenesen, a hol a Körös folyó megindul nyugotnak, vitessék ki a Körös a Zsigeri pusztán, körülbelől Ó-kécske és Inoka kö-

Digitized by Google

zött, az átmetszésbe. Ezáltal a Körös folyó mintegy három mértföldnyire megrövidül, el lesz érve az a czél, hogy hamarább le fogja vezetni az árvizet, és igy nem fog találkozni a Körös a Tisza árjával; másrészt el lesz érve a czél, a melyet miniszter ur jelentésében jelezett, hogy talán nemcsak azon 20,000, hanem talán 40,000 hold föld is ezen müvelet által meg lesz mentve.

T. képviselőház! Én ugy hiszem, nem mondtam oly terveket, melyek akár kivihetetlenek volnának, akár pedig a tiszaszabályozási müveletek keretébe be nem illenének; csupán olyanokat hoztam föl, melyek valósággal ezen keretbe tartoznak, de elhanyagoltattak eddig és nem elaboráltattak. Méltóztassék figyelembe venni azt, hogy a Tisza folyó, mely eddig hozzánk 8 nap alatt vezette le a vizet, most mi azt a vizet a 92 átmetszésen keresztül kapjuk 48 óra alatt. Ez a sebesség okvetlenül igen sok fövényt és iszapot hoz magával, és itt megállván, jelzett helyeken tóvá alakul, a miből ismét okvetlenül következik a lerakodás, a mit csak meg kell vizsgálni s a legegyszerübb ember is at fogja látni. Én látom, mert tudom, körülbelül 30—35 év óta, hogy mennyivel magasabbra emelkedett máris a Tiszának, sőt nemcsak a Tiszának, hanem azon területnek alapja, mely a Tiszának eme reservoirját képezi.

Nincs egyéb mondanivalóm, t. ház, mint kikérni a t. kormánynak a figyelmét: méltóztassék ezt megvizsgálni és ne méltóztassék bizonyos emberekre hallgatni, akiknek nem fekszik érdekében, hogy Csongrád vármegye, vagy Békés és Csanád vármegye *(Halljuk!)* mi károkat fog majd szenvedni egynéhány töltés elszakitásával, és miként fognak ott létező majorok, a kapa és eke uralma alatt levő virágzó földek semmivé tétetni.

T. ház, ezek azon akadályok, melyek az ország azon világi müvét, melyhez hasonlót a magyar nemzet nem mutathat föl: veszélylyel fenyegetik. Szükséges volna tehát, hogy ezen szavak ne hangozzanak el a pusztában, hanem a magyar kormány kiterjeszsze azokra figyelmét.

Majoros István: T. képviselőház! Igaz, hogy tanácskozásaink ujabban berendezett ideje szerint a hatodik órában szólalok föl, és igy elhiszem, hogy a ház türelme már nagyon ki van meritve; ha azonban a t. ház csendben lesz, akkor rövidebb leszek.

T. ház! A tiszaszabályozásról akarok én is szólani, nem annyira pro domo, hanem egész általánosságban.

Emelem tehát szavaimat az összes tiszaszabályozás körül fölmerült visszaélések és rendetlenségek földeritésére, amennyiben azok tudomásomra jutottak. Különben általánosan tudva van, hogy a szabályozás maga sem ugy intéztetett, mint azt hajdan boldog emlékezetü inditványozója akarta. A kivitelben a főtervtől eltértek. Ennek nem ugyan a jelen kormány az oka, hanem főleg a Bach és Schmerling korszak alatt tett rendelkezések.

T. ház! A mennyiben a Tisza legfőbb kártékonyságát már most az ugynevezett védgátak elkészitése után a roszul épitett töltésekben kell találnunk: nagyon kivánatos volna, ha a jelenlegi kormány a mult kormány vétkeit jóvátenni iparkodnék az által, hogy segitene a bajon, a mennyire lehet. Ha ezt megtette volna tavaly vagy harmadéve, mikor a vizállás sekély volt: akkor ezen már túl volnánk. E tekintetben még 1869. deczember 18-án egy interpellatiót adtam be a miniszter urhoz. Ha akkor aszerint jártak volna el, azon esetben — az alvidéken tudni illik — a Bács megyei tiszaszabályozásnál nem történtek volna azon károk. Es mégis bizonytalan, hogy nem lesz-e föláldozva a hat bácskai folyam egész védgátrendszere, hogyha mostan megmentetik, és ha jövőre a kormány nem kiván arról gondoskodni. Ezen okból bátor vagyok a kormány figyelmébe ajánlani, hogy az átmetszések tekintetében sokkal czélszerübb lenne, először a meglevőket javitani: mert a mit ismerek — alig egy-kettő kivételével — valamennyinél épen az ellenkező irányban kellett volna a metszést tenni.

Ezekből kiindulva, a kormány fölvilágositását most is kérném: mert fontos dolog az, hogy alkotmányos kormányformát hirdetnek önök — én ugyan kevésbbé tapasztalom - és mégis a folyó-osztálynál a Bach-korszak alatt kinevezett mérnökök vannak. Azt mondják önök, hogy a mérnököknél nem kell a politikai érzületre tekinteni, nem azt kell nézni, hogy melyik párthoz tartozik; hanem a képességet. Én mindazáltal óhajtom, hogy a Bach és Schmerling korában kinevezett mérnökök, különösen a hatodik folyóosztálynál levő hivatalnokok, mert a többiek iránt nem vagyok értesülve: alkotmányos uton töltessenek be. Ezen urak pedig nem annyira a folyó szabályozására forditják idejöket, hanem saját meggazdagodásuk után néznek. Ezen szavaimat elmondtam tavaly, három év előtt és elmondom jövőben is. Most pedig föl fogom olvasni azon interpellatiómat, melyet 1869. deczember 18-án tettem. Feleletet nem kaptam rá. Fölhivom rá a t. ház figyelmét. *(Olvassa:)*

„1. Van-e szándéka a Tiszavölgy azon részeit, hol még az árviz nem rombolt, de a töltések nem eléggé biztosak, mint jelesül a VI. folyóosztály, vagy igazabban: bácsi tiszaszabályozási-társulat ó-kanizsa-zentai közös töltéseket,

Digitized by Google

is ujabb póterőditések által a lehető leggyorsabban biztonságba helyezni?"

Ma hozzá teszem, hogy nem csak a kanizsai vidékre, hanem az egész vonalra teszem e kérdést:

„2. Van-e szándéka a miniszter urnak a nem alkotmányos uton kinevezett országos központi bizottmányt, ugy ennek kormánybiztosát, nem különben az összes technikai személyzetet, végre a központban, valamint az egész Tiszavölgyön alkalmatos, hasznavehető munkás egyénekből alkotmányos uton — élő törvényeink világos parancsa szerint — ujra szervezni?"

És

„3. A tiszavölgyi társulatok nagy gyülését szándékozik-e összehivni és mikor?"

Ugy látom, hogy a kormány kebelében nincs elég tehetség. *(Derültség jobb felöl)* Igen, igen: nincs tehetség, mert kormánybiztosra van szükség. Ha a miniszterium nem birja a Tisza völgyét kormányozni, hanem kormánybiztosra van szüksége egész külön osztálylyal, műszaki személyzettel, egész bureauval: mi szükség van hát akkor a miniszteriumra, melynek teendői közé tartozik ez, t. i. a vizépités körébe. Hanem azért meg kellett tartani az 1868-ban kinevezett királyi, vagy amint most nevezik: „kormánybiztost", mert végre sikerült Szakácsi képviselőtársamnak a királyi biztosi paripáról levetni. És miért létezik ezen biztos? Azért, hogy itt legyen Buda-Pesten, hol itt a karzatokon többet van, mint a Tisza mellett. *(Derültség)* Mindenütt látható, csak ott nem, hol szükség van rá. Az al-Tisza mellett sohasem látták, legalább az én tudtom szerint. Bizony, azt a 16,000 frtot sikeresebben lehetne fölhasználni! Fölkérem tehát a miniszter urat: sziveskedjék interpellatiómra válaszolni. Ugyanerre nézve határozati javaslatot adtam be, de ez még nem jutott tárgyalásra; én tehát kijelentem, hogy ha az eddigi eljárást meg nem változtatják, hiszen hogy alkotmányos világot élnénk, én ugyan nem látom nyomát; ha mondom, az eddigi eljárást meg nem változtatják, én mondom: egy krajczárt sem szavazok meg.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a 355,480 frtot? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 4-ik rovatot)*: A Marosnál szabályozási munkákra 45,000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni t. ház? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva a 4-ik rovatra 45,000 frtot szavazott meg a ház.

Tisza Kálmán: T. ház! Részemről nagy örömmel látom, hogy a Körös-Berettyó szabályozásának eszközlésére 150,000 frtnyi összeg van a költségvetésben fölvéve, s hogy e szabályozás szükségessége elvileg ki levén mondva a ház tetszése közt: most a szükséges költségnek egyharmada az ezévi költségvetésbe föl is vétetett. Annyival inkább örülök ezen, mert igazolásául szolgál annak, hogy helyesen mondtam tavaly a házban, miszerint a hármas Körös és Berettyó szabályozása a medermunkálatokat illetőleg, olyan, mely helyes elvek szerint állami költségen eszközlendő, és hogy ott nem valami igazolatlan vidéki érdekek teljesitéséről van szó. Gondolom, hogy ennek igazságáról is meggyőződhetik mindenki, ha fáradságot vesz magának; mert itten több mint 800,000 hold mentesitéséről van szó, olyanról, melyre nézve hallottam ugyan állittatni, hogy ez az egész szabályozási munka nehány nagybirtokosnak az érdeke, de mely 800,000 holdnak bizonyosan több felénél, Magyarország több törvényhatóságaiban fekvő, összesen valami 50—60 községnek a birtoka. *(Helyeslés.)* Hogy a költségvetésben ez fölvétetett: igazolja azt, hogy mindezekben igazam volt: mert ha igazam nem lett volna: sem a kormány nem terjesztette volna elő, sem a pénzügyi bizottság nem hagyta volna helyben, ha azon előterjesztésben fölállitott helyes elvek alapján nem kellett volna e költségvetésbe fölvétetnie.

Különben e szabályozas czéljaira annál nagyobb jogosultsággal, és annál nyugodtabb lélekkel merem a t. házat kérni, hogy ezen összegek megszavaztassanak, és hogy előadandó módositványomat is tárgyalási alapul elfogadni méltóztassék: mert itt már oly érdekről van szó, midőn az állam oly körökben hivatik föl arra, hogy tegye meg teendőit, hol a magánosok már évek óta teljesitik teendőiket.

Itt 460 és néhány ezer forintnak az állam részéről a szabályozásra forditásáról van szó, oly perczben, midőn ezen folyók szabályozásával foglalkozó társulatoknak csak egyetlen egyike, melynek szerencsém van tagja lenni: maga már 4—500,000 forintot költött e szabályozásokra az egyes érdeklettek nevében.

Azt hiszem tehát: itt van azon percz, midőn az egyes érdeklettek bebizonyitván, hogy saját érdekeiknek áldozatok utjáni teljesitésétől meg nem ijednek, az állam is teljesitse azt, mi az állam teendője. *(Helyeslés.)*

Az előterjesztésben föl van véve a Békésen alul történendő átmetszésekre 400,000 frt; azonban három év alatt szándékoltatik ez összeg utalványoztatni. Nekem e tekintetben kérésem az volna, hogy ne három, hanem két év alatt utalványoztassék ezen összeg, azért, hogy azon nagyfontosságu munkák két év alatt végrehajtassanak. *(Helyeslés.)*

Digitized by Google

A felső vidékeken az átmetszési munkálatok legnagyobbrészben készen vannak. Mi történik ennek folytán? Miután az al-medren az átmetszések hiányoznak: történik az, hogy a felső részről a viz alárohan, szétterjed, és négyszögmértföldeket borit el egyes árviz idején. Azt hiszem, hogy midőn ily nagymértékü károsodás idéztetik elő, azon összeg egy évvel előbb leendő utalványoztatása sokkal csekélyebb áldozatot kiván, mint milyen azon kár, mely egyetlenegy árviz által be fog állani.

Én tehát ezen tételt ugy óhajtanám módositani, hogy a Békésen alóli átmetszések sikeresitésére és kisajátitásokra 150,000 frt. helyett 200,000 frt. utalványoztassék. Itt nem egy oly költségről, melynek helyességét a t. ház már előre nem mondta ki: hanem arról van szó, hogy azon már átalában elfogadott költségből ezen évben 50,000 frttal több vétessék fel, mint a budgetben felvéve van. Mindamellett én részemről, ha méltóztatnak kivánni, igen szivesen hozzájárulok ahoz, hogy ezen módositásom is a pénzügyi bizottsághoz utasittassék; mert ha ezen esetben nem tartom is okvetlenül szükségesnek, — miután nem uj költségvetés megállapitásáról van szó, — mégis én a legnagyobb óvatosságból indulva ki, és tekintve azt, hogy javaslatom elfogadása a jelen évi budgetet mindenesetre 50,000 frttal növelné: mondom, én részemről ahoz is igen szivesen járulok, hogy javaslatom a pénzügyi bizottsághoz utasittassék: — meg levén győződve, hogy, ha a bizottság a körülményeket megfontolván, a ház elé terjeszti, a ház ezen valóban nem tulzott összeget meg fogja szavazni a kitüzött czélra. (*Helyeslés.*)

Ezenkivül még bátor vagyok a t. házat és a tisztelt miniszter urat egyre fölhivni, és ez az: hogy a mint a miniszter ur is tudni fog, ez igen hosszu téren folytatott szabályozások nem vezethettek eddig kellő összhangzatra egyfelől, és másrészről, hogy ezen hosszu vonalnak egy közbeeső része, mely, meggyőződésem szerint — mint igen röviden érinteni fogom — sokkal inkább oly folyók sorába volna sorozandó, a melyek a miniszter ur előterjesztésében foglalt elvek szerint a meder-szabályozásokat illetőleg: az állam költségén szabályozandók, a mennyiben a medermunkálatok végrehajtására nézve a hajózható folyók közé tartozik; mondom, ezen vonal fekszik Békésen fölül, és felmegy addig, a hol egy nagy csatorna ásatott az 50-es években, a mely nagy csatorna a fehér és fekete Körös vizeit összevezeti. Ezen csatorna akkor mintegy hatalomszóra — a kellő mértékek figyelemben tartása nélkül — akkor az állam rendeletére rögtönözve ásatott, és az eredmény az lett, hogy nem birván elég nagysággal arra, hogy a fehér és fekete Körös vizei elférjenek benne, igy a szabályozási vonal közepén előállt egy viztorlás, mely azután a felső vidékeknek a legnagyobb veszedelmet okozza. Ezen csatornának hiánya talán mindenekfölött legfőbb oka azon a lapokból mindenki előtt ismeretes nagy veszélyeknek és csapásoknak, melyek Doboz, Békés, és a többi ottani községekben előfordulnak. Én részemről meg vagyok győződve, hogy ezen csatorna is a két Körös összefolyásának helyétől kezdve szintén azon vizekhez tartozik, melyeknek meder-munkálata a fölemlitett elvek alapján államköltségen eszközlendő. Azonban távol van tőlem azt kivánni, hogy akár a miniszter ur, akár a t. ház egyszerü előadásomra eziránt intézkedni méltóztatnék, hanem amit kérek, egyszerüen az, hogy az igen tisztelt miniszter urat utasitsa oda a t. ház, hogy megvizsgálván ezen csatornának viszonyait, ha ugy fogja találni, hogy igazam van, ha ugy fogja találni hogy az is azon medrek közé tartozik, mely medrek szabályozása államköltségen eszközlendő: azon esetre törvény utján intézkedjék arról, hogy ezen meder-munkálatok végrehajtassanak. Ezek után ajánlom módositványomat akár elfogadás, akár a pénzügyi bizottsághoz való utasitás végett; ajánlom azon határozati javaslatomat, melynek tartalmát szóval elmondtam, és melyet, azt hiszem, — miután nem kivánok egyebet, mint a kormány általi tanulmányoztatását — föntarthatom, hogy annak folytán döntessék el, ha vajon államköltségen lesz-e eszközlendő: elfogadni méltóztassék, részemről kijelentvén hogy ha ezen tanulmányozás iránt, és ha a tanulmányozás azt fogja kivánni, az iránt, hogy ezen medernek szabályozása is az államköltségvetésbe fölvétessék, vagyis annak eszközlésére póthitel kéressék a tisztelt miniszter urtól, megnyugtató nyilatkozatot vagy igéretet lehetek szerencsés kapni, mely, miként az imént már történt, jegyzőkönyvbe fölvétetik: a határozati javaslat fölött szavazást kivánni nem fogok, s azt nem létezőnek kész vagyok tekinteni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa Tisza Kálmán módositását*):

„A Békésen alul levő átmetszések sikeresitésére és kisajátitásokra ez évre felvetessék 200,000 frt.

(*Olvassa ugyanannak határozati javaslatát*):

„Utasitsa a ház a közmunka- és közlekedési minisztert, hogy, tanulmányozván a Körös-Berettyó szabályozási munkálatokat: meggyőződést szerezzen magának arról, hogy annak szabályozása a fekete és fehér Körössel való összeköttetésnél fogva állami költségen eszközlendő, és annak végrehajtása czéljából póthitelt kérjen.“

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! (*Fölkiáltások: Holnap! hol-*

Digitized by Google

nap!) Szerencsés leszek, igen röviden válaszolni. Én ezen Körös-Berettyó-ügynél mindenekelőtt a hajózhatási érdeket vettem szemügyre. Mindenki ismeri azon vidéket, azon vidéknek hiányos összekötő közlekedési eszközeit.

Az első előny, a mi az államra nézve ez ügyből fejlődik: mulhatlanul az, hogy ott nevezetes hajózhatási összekötési vonal fog előállani, t. i. a Tisza szakadásától fel Gyuláig, sőt, mint most inditványba tétetik, még azonfölül; lehetetlen volt ezt figyelembe nem vennem.

De másodszor figyelembe vettem azt is, hogy átmetszések, és azon vizmüveletek által, melyek az előterjesztésben is előfordulnak és most fönforognak: igen nagy szolgálat tétetik azon vidék érdekében, mely csakugyan azon vidékek közé tartozik, mely legtöbb áldozatot hozott, hogy a szabályozási téren sikert mutathasson föl. Nem lehetett tehát egy pillanatig sem haboznom, hogy ezt a költségvetésbe fölvegyem. Azonban azon inditványt illetőleg, melyet a t. előttem szóló képviselő ur előadott, hogy t. i. az összeg nem három, hanem két részre osztassék: én ezen inditványhoz hozzájárulok; mert barátja vagyok annak, hogy ott, hol lehetséges, s ott, hol maguk a társulatok is erélyt és buzgóságot mutatnak, és működnek: én kötelességnek tartom, hogy ott az állam is hasonló erélyel és pénzsegélylyel hozzájáruljon; s mivel tudom és reménylem, hogy ezen munkák inkább igérnek sikert: ha sebesebben, mint ha lassabban vitetnek keresztül az átmetszések, miután a kiszakadások, a felső torlódások s kiáradások mindig nagyobb-nagyobb bajokat okoznak: annálfogva én szivesen járulok ahoz, hogy a munkálat nem három, hanem két részre osztassék. (*Helyeslés.*)

Mi pedig a másik inditványt illeti, t. i. egy Békés-Gyulán felül létező csatorna medre szélesbitését, s ha lehetséges, nemcsak a felső vizek felvételére, hanem talán hajózásra is alkalmassá tételét: erre nézve is azon véleményben vagyok, a mely az inditványban is van kifejtve, hogy t i. a miniszterium tanulmányozni fogja a viszonyokat, és ha azon érdekeket, melyek itt felhozatnak, csakugyan föl fogja azokban találni, mint remélem, hogy föl fogja találni: akkor ezen csatorna részére is, — miután meglehet, hogy alkalmam lesz egynémely ügyre póthitelért járulni a tisztelt ház elé, hasonlólag póthitelt fogok kérni; és ha lehetséges, még ezen évben, ha pedig nem talál lehetséges lenni: a jövő évben ezen csatorna kiépitése munkálatba fog vétetni. (*Helyeslés.*)

Elnök: T. ház! Még többen vannak föl-irva szólni kivánók e tárgyhoz, azért az ülést most bátor leszek feloszlatni. Mielőtt azonban ezt tenném, a t. ház engedelmével lássuk: mik lesznek teendőink hétfőn? Az első teendő lesz a közmunka és közlekedési miniszterium költségvetése tárgyalásának folytatása, azután a t. háznak, egy előbbeni határozatához képest, Házmán képviselő és társainak határozati javaslata a raktárak kiépitése tárgyában, ez befejeztetvén, a miniszterelnök költségvetéséből elintézetlenül maradt tételek tárgyalása.

Az ülés végződik d. u. 3 órakor.

Digitized by Google

302. országos ülés

1871. márczius 6-kán

Somssich Pál utóbb Perczel Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. Inczédy Zsigmond b. megbizó levele bemutattatik. Táncsics Mihály interpellálja a kormányt a szervita-zárda-telek és üllői uton levő házteleknek az állam részére megvétele tárgyában. A pénzügyi bizottság jelentést tesz a közoktatási miniszterium költségvetése tárgyában beadott módositványok, határozati javaslatok és inditványok 12 darabjáról. A kérvényi bizottság bemutatja a 38. és 39. sorjegyzékbeli kérvényekről szóló véleményes jelentését. A közmunka és közlekedési miniszterium költségvetésének részletes tárgyalása befejeztetvén, elfogadtatik. Házmán Ferencz határozati javaslata a gabnatárakról tárgyaltatván, elfogadtatik. A miniszterelnökség költségvetéséből elmaradt rendelkezési alap tárgyaltatván, elfogadtatik.

A kormány részéről jelen vannak: Gorove István Szlávy József.

Az ülés kezdődik d. e. 9 óakor.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a márczius 4-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Domahidy Ferencz: A jegyzőkönyvre akarok egy észrevételt tenni. Én azon fentartással vontam vissza határozati javaslatomat, hogy a közlekedési miniszter ur nyilatkozata következtében az ő módositásával határozattá emeltessék.

A jegyzőkönyv azonban nem igy van szerkesztve, amennyiben az a visszavonást feltétlennek mondja. Kérem, méltóztassék a t. ház a határozatot a miniszter ur nyilatkozatához idomitani, nehogy e kérdés a jövő évben ismét discussio tárgyát képezze.

Széll Kálmán jegyző: Legyen szabad felolvasnom a jegyzőkönyv ide vonatkozó pontját. *(Olvassa. Fölkiáltások: Jól van igy)*!

Domahidy Ferencz: Igy megnyugszom benne.

Elnök: Eszerint a jegyzőkönyv hitelesitve van. *(Helyeslés.)* Győr megye közönsége a katonai felszerelést hazai gyártmányokból kéri eszközöltetni. A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Van szerencsém bemutatni b. Inczédy Zsigmond választási jegyzőkönyvét, mely szerint Kolos megye mócsi kerület képviselőjévé választatott.

Joanesku Döme: Van szerencsém benyujtani Bihar megyébe kebelezett vaskohi és több más község elöljáróinak kérvényét, melyben panaszkodnak, hogy Bihar megye bizottsága jegyzőjöket Papp Józsefet, ki rosz magaviseletéről ismeretes, állomásáról elmozditani vonakodik. Kérik a t. házat: méltóztassék oly hathatós intézkedéseket tenni, hogy azon jegyzőjöktől minél előbb megmenekülhessenek és maguknak másikat választhassanak.

Kiss János: Van szerencsém Szathmár megyébe kebelezett Milota község 28 polgára által aláirt kérvényt bemutatni, melyben esedeznek: méltóztassék a t. ház a kormányt oda utasitani, hogy Franciaország feldarabolása ellen a kellő lépéseket megtegye.

Digitized by Google

Matkovics Tivadar: Van szerencsém benyujtani Veszprém megyébe kebelezett Balatonfő-Kajár község 58, Mező-Sz.-György község 67, Enying község 45, Lajos-Komárom község 78, Kenese község 218, Szilas-Balhás község 66 polgárának kérvényét ugyanezen tárgyban.

Csanády Sándor: Van szerencsém benyujtani Nagy-Várad városa 105, és Hajdu-Böszörmény városa 121 polgárának kérvényét Franciaország feldarabolása ellen.

Ghiczy Kálmán: A komáromi tanitóegylet magáévá tevén Baranyamegye iskolaszékének az országgyüléshez intézett feliratát: azt kéri, hogy a népoktatási törvény akkép változtattassék meg, hogy az iskolák jellegének megváltozásával a tanitók ujabb választás alá ne essenek. Kérem a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Madarász József: Franciaország területének megcsonkitása ellen 3 oláh-szilvási, 9 emődi, 11 esztergomi, és 45 kun-hegyesi lakos kérvényét a ház asztalára van szerencsém letenni.

Henszlmann Imre: Hasonló tartalmu kérvényt van szerencsém benyujtani a mohácsiak részéről.

Schwarcz Gyula: Van szerencsém benyujtani Szigetvár vidéki tanitó-egyletnek kérvényét, melyben Baranya megye iskolatanácsa által benyujtott kérvény tárgyalását kérvényezi.

Babes Vincze: Franciaország eldarabolása ellen van szerencsém benyujtani Torontál megye Csebza községének kérvényét.

Elnök: E kérvények mind a kérvényi bizottsághoz utasittatnak. *(Helyeslés.)*

Táncsics Mihály: T. képviselő ház! kellemetlen reám nézve, hogy az államgazdálkodás tárgyában felszólalni kénytelen vagyok; de hirlik, sőt az ujságokban is az van, hogy a t. kormány által a szervita-zárda telkének egy része megvásároltatott volna, mondom csak egy része, 300 ezer forintért.

Alkalmas idő-e a mostani arra, hogy oly vagyon vásároltassék meg, mely okszerü nemzetgazdászati tekintetből különben is az államé: én nem hiszem. Az üllői uton megvásárlott telkek iránt — mert két ilyen telket vett — a t. miniszteriumhoz egy másik kérdést intézek: hogy mire kivánja t. i. forditani ezen telkeket? Tudtommal ez még a ház előtt nem fordult meg, pedig ugy vagyok meggyőződve, hogy a kormány az államnak sem ingó, sem ingatlan vagyonáról nem rendelkezhetik mindaddig, mig a képviselőház beleegyezését nem adja. Harmadszor per alatt van az egyetem könyvtárának helyisége, és a Ferencz rendiek szerzete ezt az egyetemtől el akarja sajátitani. Ezekre nézve kérdéseket intézek a t. miniszteriumhoz s kérem a kérdéseket felolvasni.

Jámbor Pál jegyző: *(olvassa Táncsics Mihály interpellatioját.)*

„Interpellatio a kereskedelmi és közoktatási miniszter urakhoz, beadja Táncsics Mihály.

Tekintve, hogy alkotmányos fogalom szerint a felelős miniszterium, az államnak sem ingó javairól nem intézkedhetik, mig a képviselő ház beleegyezését nem adja, kérdem a t. miniszter urakat:

1) Igaz-e, hogy a szerviták zárdájának egy részét 300,000 frton megvették?

2) Mire fordittatnak az üllői-uton 200.000 frton megvásárolt telkek?

3) Nem szándékozik-e a miniszterium a Ferencz rendiek szerzetét rendre utasitani, hogy az egyetem könyvtárát, illetőleg helyiségét sajátjokul tulajdonitani ne merészeljék?

Elnök: Közöltetni fog a miniszter urakkal. A pénzügyi bizottságnak van egy jelőterjesztése.

Széll Kálmán pénzügyi bizottsági előadó: Van szerencsém a pénzügyi bizottságnak 12 jelentését előterjeszteni, és pedig azon módositványok, határozati javaslatok és inditványokra vonatkozólag, melyek a vallás- és közoktatásügyi miniszter költségvetésének tárgyalásánál beadattak és a ház által véleményadás végett a pénzügyi bizottsághoz utasittattak.

Kérem a jelentéseknek kinyomatását elrendelni.

Elnök: Ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt kiosztatni, és mikor a t. ház parancsolja, napirendre tüzetni. A kérvényi bizottságnak van jelentése.

Ürményi Miksa kérvényi bizottsági előadó: A kérvényeknek két sorjegyzéket és pedig a 38. és 39-iket van szerencsém bemutatni: kérvén annak kinyomatását.

Elnök: ki fog nyomatni és a tagok között kiosztatni.

Szitányi Bernát: T. ház! Van szerencsém Trencsén megye Milocho község, Bellus mezőváros, Hlozsa, Ledecz, Tunezsicz, Alsó-Kocskocz, Felső-Kocskocz és Noszicz községek; Vágh-Besztercze mezőváros, Drienocze, Plevnik, Bisztricz, Podhragy, Sebestanova, Ortove és Okruth, Csötörtök, Bohuslavitz, Beckov, Rakolubi, Vicska-Kocsovcze és Povácska községek kérvényét előterjeszteni, melyekben a Vágh vizének szabályozását országos költségen kérik eszközöltetni. Kérem azt a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: Oda utasittatik.

Következik a napirenden a közlekedési miniszterium költségvetése tárgyalásának folytatása. A szónokok sorában Paczolay János képviselő ur következik.

Paczolay János: T. ház! *(Halljuk!)* Miután az egész költségvetési tárgyalások alatt

Digitized by Google

nem bátorkodtam a t. házat előadásommal untatni: meg fogja nekem engedni a t. ház, hogy hallgatásomat megszakitva, pár szóval igénybe veszem a t. háznak becses figyelmét. Ezt sem lettem volna teendő, ha Debreczen városa igen t. képviselője nem méltóztatott volna szombati előadásában reflectálni azon észrevételeimre, melyeket a mult ülésszak alatt a Körös és Berettyó tárgyában tett inditványa ellenében tettem. De miután ebben a szerencsében részesültem, s ezen előadása után sem akarom beismerni azt, hogy a mult esztendőben alaptalanul szólaltam volna fel: bátor vagyok ez alkalommal előadását ismét megtámadva, a magam akkori álláspontját igazolni.

T. ház! A mult országgyülésen a Berettyó és három-Körös szabályozásának vitatása alkalmával nekem igen föltünt az, hogy micsoda összeköttetésben van a három Berettyó *(Bal felől: Nincs három!)* a három Körös szabályozásával, miután a t. képviselő ur azon alkalommal ellenvetésemre azt válaszolta, hogy ő nem a Beretytyó, sem nem az egyes Körösök szabályozását, hanem a Berettyó és három Körös összefolyásának szabályozását tette inditványba.

Én akkor is éltem a gyanupörrel: mert én ugy tanultam, hogy mikor a kisebb folyó a nagyobba befolyik: elveszti nevezetét, és ha a t. szónok urnak csak a Körös folyó szabályozása lett volna főkivánsága, ott, a hol a Berettyó beleszakad: akkor nem lett volna szüksége arra, hogy praecizirozza a Berettyó és három Körös szabályozását. És hogy akkori gyanum nem ok nélkül ébredt föl bennem: igazolja ezt épen a szombaton tartott előadása; mert akkor már nem a Berettyó és a három Körös összefolyásánál a Körös folyam szabályozását sürgeti, hanem igenis a három Körös és a Berettyó folyamot kéri szabályoztatni. Ezen praecizirozott kifejezések tehát kellőleg igazolják azt, hogy a t. képv. ur szándékát a mult évben, midőn beszéde ellen fölszólaltam, helyesen fogtam föl, hogy t. i. ő nem csak a Körös, hanem a Berettyó szabályozását is kivánja, a mit én akkor is helytelennek nyilvánitottam. E részben nem szükséges tovább mennem, mint a közlekedési miniszter ur előadására, mely szerint a három Körös és a Berettyónak hoszsza 119, és nem tudom mekkora tört — mértföld, holott a három Körös és a Berettyó összefolyásától számitva, a Körös folyó hossza legfölebb 8—10 mértföld. De igazolja ezen állitásomat az is, hogy mig a miniszter ur az ő előterjesztésében a Berettyó és Körös összeszakadásán túl megy és a szabályozást azon ponttól számitja, hol a két Körös összejön. Debreczen városa érdemes képviselője az egész három Köröst és Berettyót is államfelügyelet alá kivánja vétetni: kérdést nem szenved azért, mert a három Köröst és a Berettyót 119 mértföld hosszában akarja szabályoztatni, mert különben nem volna szükség e folyókat egész hosszaságukban államfelügyelet és kezelés alá venni. De a mult ülésszak alatt állitott ezen nézetemet helyesli Debreczen város képviselőjének a szombati ülésben tovább folytatott előadása, melyben már elhagyva a három Körös és Berettyó összeszakadását: a miniszter ur figyelmét fölhivja még azon csatornára is, a mely tudtomra egy mocsáros lápnak kiszáritására ásatott, és már a kiszáritási czélból huzott csatornát szélesiteni kivánja az állam költségén. Hogy tehát föltevésem nem volt alaptalan, ugy hiszem, arról senki sem kételkedhetik.

Előadásomban tovább menve, lehetlen elhallgatnom a t. képviselő urnak azon előadását, melyben állitja, hogy igenis, a mult évi fölszólalása igazolt még más tekintetből is; mert épen a t. képviselő ur hozott ide egy határozati javaslatot, melyben inditványba hozta, hogy a miniszter ur a szabályozandó folyók tervezetét állitsa össze, és erről a t. háznak előterjesztést tegyen. Azt hiszem: a t. képviselő urnak nem volt más szándéka, mint hogy ez országgyülés az összes vizszabályozások tervezetét áttekintve, tanulmányozva, most állapithassa meg azon sorrendet, melyben azon folyók szabályozás alá veendők lesznek. És ime, a t. képviselő ur, midőn a három Körös és Berettyó szabályozásáról lett volna szó, harmadnapra inditványától eltér és javaslatba hozza, hogy azon folyók, — nem tudom micsoda indokból, — per excerpta szabályoztassanak. És itt nem tudom az igen t. miniszter ur eljárását összeegyeztetni azon nyilatkozatával, melyet akkor tett, midőn mi a felső vidék érdekében egy vasut kiépitését sürgettük, mondván, hogy ezen időszak épen válpontot képez a mult és a jelen kormány eljárása közt; s ime, azt látjuk, hogy a t. miniszter ur ezen válponttól minél hamarább el is tért, a mennyiben a nélkül, hogy a t. háznak a vizszabályozásra nézve az összes tervezeteket és költségvetést előterjesztette volna: egy szóval ellált, s ugyanazon hibába akart visszaesni, a mely helytelen eljárással az előbbi miniszteriumot vádolták.

Én, t. ház, t. képviselőtársam előadása folytán igen kérem a t. miniszter urat: ne méltóztassék azt tekintetbe venni, kiknek áll érdekökben valamely vizszabályozás keresztülvitele; hanem méltóztassék azon álláspontot fölvenni, hogy melyik vidék mennyit tesz és mennyit conferál az állam szükségleteihez. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

És akkor meg lehet győződve, hogy nem találkozik e házban egy képviselő sem, ki az illető eljárás ellen kifogást tenne. De akkor, mi-

Digitized by Google

dön egyik érdek legyeztetik, a másik pedig elhanyagoltatik, — hacsak képviselői állásunkkal ellenkező eljárást követni nem akarunk: — teljes lehetetlen, hogy az illető előterjesztést, legalább én, részemről igazságosnak tartsam.

Igen csodálkozom Debreczen városa érdemes képviselőjének előadásán, mely szerint ő a mult ülésszak alatt tett inditványát azzal is iparkodott indokolni, hogy igazságosnak kell lennie már csak azért is: mert a miniszteri költségvetésben föl volt véve. Kérdem a t. képviselő urat: hány törvényjavaslat, hány mindenféle költségvetés és előterjesztés hozatott már be a miniszterium részéről, a melyet a t. képviselő ur, noha a miniszterium hozta be, még sem tartotta igazságosnak?

Tisza Kálmán: Attól függ, hogy milyen!

Paczolay János: Igen feltünő, hogy a t. képviselő ur csak a Berettyó és a három Körös vizének szabályozását tartja a miniszterium részéről oly eljárásnak, a melylyel állitása igazságának támogatását próbálhatónak véli.

Az én felfogásom szerint nincs igaza a t. képviselő urnak már csak azért sem, mert igenis jól tudja, hogy Magyarországban a jelen közteherviselés nem azon alapon történik, mely alapon az ország jövedelmeit huzzák; tudja azt is az igen t. képviselő ur, hogy a közteher és adóviselés az 1825—1834-ik esztendőben előfordult piaczi árakra lett fektetve; tudja t. képviselő ur, hogy ezen árviszonyok jelenleg a valósággal meg nem egyeznek; tudja továbbá azt, hogy épen azon vidék, a mely akkor a piaczi ár legmagasabb jövedelmezését élvezte: jelenleg e részben még az ország szélén fekvő megyék után is áll ép azért, mert közlekedési eszközei nem méltányoltattak oly figyelemre, mint az ország más vidékei. (*Helyeslés.*)

Ily helyzetben a közteher-viselés ily aránytalansága mellett, hogy én igazságosnak találjam azt, miszerint akkor, midőn a Tisza-szabályozásra az ország 2 millió 5 száz ezernél többet költ, a midőn a Béga-csatornának csak föntartására 80,000 frt van a költségvetésben előirányozva, midőn a három Körös és Berettyónál alig 10 mértföldnyire parallel futó Maros szabályozására 140—50 ezer frt. költtetett, mondom: akkor igazságosnak nem tarthatom azt, hogy a Körös és Berettyó per excerpta előlegesen szabályoztassék, holott a felső vidéki vizek szabályozására egy krajczár sem költtetik.

Vegye föl a t. képviselő ur: vajon igazságos-e az, hogy midőn a kiépitett vasutakra már jelenleg 6—8 milliós subventió fizettetik, a melyekből mi egy ölet sem kaptunk, hogy azon alsó vidék vizeinek szabályozásához hozzájáruljunk? De tovább folytatva a t. szónok ur beszédét, azt méltóztatott állitani, hogy a Berettyó és hármas Körös vize között mintegy 800,000 hold térség fekszik, melyet a viz el szokott boritani. Megengedem, és ezen állitását elfogadom, valamint valóságnak elfogadom azon alapot is, mely szerint azt mondja, hogy a társulatok már ezen négy folyamnak szabályozására 4—5 száz ezer frtot költöttek. Tegyünk egy kis számitást: tegyük föl a 800,000 holdra, hogy minden társaság a t. képviselő ur által mondott legnagyobb összeget 500,000 frtot, s igy mind a 4 társaság 2 millió frtot költött, 2 millió szétosztva 800,000 holdra, esik egyre, ha jól számitok: 2 frt 25 kr. hozzávetve azon 460,000 frtot, melylyel a t. képviselő ur minden bajnak végét akarja vetni, esik egy holdra 2 frt 70—80 krajczár. Azt hiszi a t. szónok ur, hogy a felső vidéknek legcsekélyebb völgyén eső rétjein lefolyó patak árkának megásására 2 frt 70 krnál több nem költetik, és pedig a nélkül, hogy adómentesitett tértöli adóelengedésre, vagy az árfölmentésre számot tarthatnának, mely szerint az eliszapolt helyek 15 évig adómentesek. Midőn tehát a három Körös és Berettyó viz által elárasztani szokott föld tulajdonosai holdankint a 2 frt 75 krt szabályozási költségre kiadják: semmi mást nem tesznek, mint a térségre különben eső adót saját javokra előlegezik.

Ez igy levén, t. ház, valóban, csodálkozásra méltó, hogy a t. képviselő ur a földet nem akarja saját költségén az árviztől megmenteni, hanem e czélra az ország egy szegényebb vidékétől subventiót kér.

T. képviselőház! Elmondhatnék még ezen irányban többeket. Az 1848-ki törvényhozás nem azért kivánta az alföldet nagyobb mértékben képviseltetni, hogy ezen képviseltetéssel visszaélve a felső vidéki lakosokból páriákat csináljanak; már pedig, ha ez igy fog folytattatni: kérdést nem szenved, hogy más állásra számot nem tarthatunk, és valóságos coloniává válunk. A t. ház a mult évben megszavazott a Vág folyónak szabályozására 50,000 frtot, a Garamnak országos költségen való szabályozását még az 1761—5-ki országgyülés elrendelte: a fönáló törvényt pedig, amennyiben az meg nem változtattatik, a miniszterium köteles végrehajtani.

Fölkérem már most a t. miniszter urat, mondja meg: minő lépés tétetett a Garam vize szabályozására? Én ugy tudom, hogy még arra sem érdemesitette azt a t. miniszter ur, hogy egy mérnököt küldött volna ki ama vonal végigtanulmányozására, ki megtekintette volna a térképeket, a nivellirozásokat, melyeket korábban a magyar királyi helytartótanács készittetett, s ugy tudom, hogy a miniszter ur nem tartotta érdemesnek a Vág völgye lakosságát csak egy szó-

Digitized by Google

val megnyugtatni az iránt, hogy azon 50,000 frt. melyet az országgyülés kegyességéből nyert azon vidék, csakugyan a folyó szabályozására fordította. Egyedül az előterjesztésből akarni kimutatni valamely tétel igazságosságát: azt hiszem, satyránál nem egyéb. Ne méltóztassék azt hinni, hogy a mi völgyeink, az Ipoly, Vág, Garam s más apróbb vizek völgyei, ne lennének kitéve az áradásnak; méltóztassék elhinni: a mult évben épen ugy oda veszett takarmányom s egész termésem, mert nem tudtam hazahozatni a viz miatt, mint a három Körös és Berettyó birtokosainak; de azért még sem tartottuk méltányosnak és illőnek, hogy a képviselőházhoz folyamodjunk a 460,000 frtnyi összeghez aránylagos költség megszavazásért.

Igy állván a dolgok, t. ház, nem vagyok oly szükkeblü, mint a tegnapelőtt szólott Debreczen városa t. képviselője; én nem kivánom, hogy a törvényhozás akár a Vág, akár az Ipoly folyóknak, és nem tudom melyiknek adjon elsőséget, és azért szavaztam Tisza Kálmán ur által beadott határozati javaslat mellett, mert czélravezetőnek és igazságosnak tartottam a vizek szabályozására nézve oly értelemben intézkedni, hogy az összes tervek ide a ház elé terjesztessenek és a ház pontos tanulmányozása alá bocsáttassanak, hogy az érdekek nagyságát és a folyók nagyságához képest határozza meg azon sorrendet, melyben a szabályozások történjenek.

Azt hittem, midőn ezt tettem, hogy csak azt teszem, mit az alkotmányos és parlamentáris életet tisztelő polgárnak tennie kell. Én 3 vagy 4 nap előtti cselekedetemmel összeütközésbe jönni nem akarván, még akkor sem, ha tán szerencsés lennék az általam képviselt érdekekre nézve némi kedvezést elnyerni: azt vagyok bátor inditványozni, hogy a t. ház, elfogadott határozatához hiven maradván, addig, mig a tervek elkészitve, összeállitva és tanulmányozás alá terjesztve nem lesznek, — addig, mig meg nem állapitjuk, melyik viz mennyire és micsoda tekintetben hajózható: addig az ilyen per excerpta szabályozásoktól elálljunk, annyival inkább, t. ház; mert attól tartok, hogy ugy járunk a vizek szabályozásával, mint a vasutakkal, hogy t. i. akkor, midőn egyes nagy vidékek érdekei mind ki vannak elégitve: azt mondja a miniszerium, és a ház elfogadja, hogy most már megint válponthoz értünk, és e szerint a vizek szabályozására nézve ismét azon szerencsétlen állapotba jövünk, mint a minőre a vasutak tekintetében jutottunk.

Minden ez eljárástóli eltérést nem tartok másnak, mint egyes provinciális érdekek keletén túl figyelembevételének. Ennélfogva kérem a t. házat, hogy a vizszabályozások megalapitását mindaddig, mig a tervezetek előterjesztve nem lesznek: elhalasztani méltóztassanak.

Simonyi Lajos b.: T. ház! Legkevésbbé sem tartom magamat hivatottnak arra, hogy azokat, miket t. képviselőtársam Paczolay ur mult évben e házban elmondott, midőn e kérdésről volt szó: ismételjem. Mindazonáltal ez némileg kötelességemmé tétetik az által, hogy Paczolay képviselő ur mindazokra, miket tavaly itt elmondott, hivatkozik, és kinyilatkoztatja, hogy azokat most is helyesli, s e tekintetben nézete nem változott.

Paczolay képviselő ur e tárgyban tavaly egy igen mulatságos dolgot mondott, azt t. i., hogy a Berettyó nem folyam, hanem csak patak. Ha XIV. Lajos elmondhatta, hogy a középtenger nem egyéb, mint egy franczia tó: kérdem, mért ne mondhatná Paczolay ur, hogy a Berettyó nem folyam, hanem csak patak?!

Paczolay ur alkalmasint a nyári időszakban járt ott, akkor látta a Berettyó folyót s igy vonta azon következtetést, hogy a Berettyó nem folyó, hanem patak. Ha most járna ott: akkor azt mondaná, hogy a Berettyó nem folyó, hanem tenger. Igy jár az, ki nem a szerint szól, a mit tanult, hanem a percznyi impressiók által hagyja magát befolyásoltatni.

A t. képviselő ur, nem kételkedem, mindenesetre jól tanulhatta a geografiát; de miután azóta már igen sok idő eltelt, engedjen meg, ha kimondom, hogy el méltóztatott azt felejteni.

Azon területen, melyen e munkálatok készittetni szándékoltatnak: nem a Berettyó, s nem az egyes Körösök folynak, hanem azon egyesült folyam, melyben, vagy egészben, vagy részben e folyamok már egyesittettek. Itt arról szó nem volt soha, hogy a Berettyó vagy az egyes Körösök szabályoztassanak.

A t. képviselő ur azt mondja, hogy azon csatorna, melyet ott: huztak azon vidék ármentesitése, s a mocsárok száritása végett készittetett.

Fölhivom azokat, kik a vidéket és a geografiát jobban ismerik: legyenek tanuim az iránt, hogy azon csatorna oly helyen huzatott, melyen a legjobb szántóföldek vannak; s nem azért vonatott s nem azért tétetnek átalában a munkálatok, hogy azon vidék ármentesittessék, hanem hogy a közlekedés elősegittessék.

Épen azért: mindazon okoskodás, mit a t. képviselő ur ebből kivon, a helyzet ismeretlenségéből ered, s azért rá suly nem fektettethetik. A t. képviselő ur azt is mondá, hogy Tisza Kálmán a felett nyilatkozván, hogy a miniszteri költségvetésben ez már benfoglaltatik: erre nagy sulyt fektet. A t. képviselő ur ezt egészen másképen magyarázta, mint a hogy az értendő. Ré-

Digitized by Google

szemről azt ugy értelmezem, hogy itt a parlamentben nincs hivatva arra egyes képviselő, hogy a költségvetést egyes ajánlatok tétele által növelje; hanem mindig és minden körülmény közt a kormány utalandó arra, hogy azon munkálatokat, melyeket a képviselőház véghez vitetni akar: véghezvitesse, és hogy arra a szükséges költségeket, a ház által meg ajánltassa magának.

Az egyes képviselő, tehát nem levén arra hivatva, hogy ő nagyobb összeget ajánljon föl: ennek következtében t. képviselőtársam Tisza Kálmán azon indokból fektetett arra sulyt, hogy ez már a kormány részéről is követeltetett.

T. képviselőtársam Paczolay tehát ezen fölszólalása által nem azt bizonyitotta, hogy a kormánytól független és e tekintetben szabadon és önállólag szól; hanem ezen nyilatkozata által csak azt bizonyitotta be, hogy a helyzetet nem ismeri és kellőleg tájékozva nincs.

Még egy igen érdekes része volt Paczolay képviselő ur előadásának. A t. képviselő ur Magyarországnak egészen külön fölosztását terjesztette elő, fölosztván Magyarországot, felső és alsó Magyarországra és kimondván azt, hogy felső Magyarországnak ezek érdekei, mig alsó Magyarország érdekei egészen mások, és, hogy az egyik rész a másikért ne áldozzon semmit.

Erre megjegyzem mindenek előtt azt, hogy a mi az adót illeti, alsó Magyarország mindenesetre fizet annyit, sőt többet is, mint felső Magyarország.

Egyébiránt nem akarok e kérdésbe belereszkedni: mert én megvallom, e tekintetben még ilynemű nyilatkozatot nem hallottam.

Fölhivom a t. ház figyelmét, hogy midőn a Vágh folyamnak nem hajókázhatóvá tételéről, hanem szabályozásáról volt szó: azon képviselők részéről, kik alföldi kerületekből választattak, ez ellen szó sem tétetett; sőt méltányosnak találtatott, hogy az ezen folyó melletti lakóknak tekintetbe véve különösen helyzetőket, azt, hogy nem oly vagyonosak mint az alföldiek: az ország részéről segély nyujtassék. Ennek következtében azt hiszem, ebből azt magyarázni, hogy ami az egyik vidék érdekében van, az a másikat nem illeti: helyesen nem lehet. Emlékeztet ez engem, azon mesére, melyet ifju koromban hallottam, mely szerint az emberi test egyes tagjai össze esküdtek a gyomor ellen, hogy nem fognak többé részére dolgozni, mert az nem dolgozik semmit, csak emészt. — és ennek következése általános ellankadtság lett.

Jól tudom azt, hogy az alföldet az ország gyomrának nem lehet tekinteni; de a t. képviselő ur sem tekinthető ezen organismus fejének, s ennek következtében azt hiszem; ha valami munkálat közvetlenül nemis érinti az egyes vidék érdekeit, közvetve érinti az egész hazát. Ennélfogva azon véleményben vagyok, — és azt ki is mondom, — hogy az oly szükkeblü meghatározást, hogy ez eme vidéket, az meg amazt illeti: azt hiszem, a ház nem fogja helyeselni, s azért nem fogja elfogadni azon okoskodást, melyet a tisztelt képviselő ur itt előhozott.

Még egyszer ismétlem: nem arról van szó, hogy egyes vidékek mentessenek meg; hanem arról, hogy ezen folyam hajókázhatóvá tétessék: s ennek következtében kérem a t. házat, hogy Debreczen város t. képviselője inditványát, melyet már a kormány is elfogadott, kasonlóképen elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés.*)

Trefort Ágoston: T. ház! Ha közgazdászati érdekeinket hathatósan előmozditani akarjuk: nemcsak vasutakról kell gondoskodnunk, hanem folyóinkat is kell szabályoznunk és vizi közlekedéseinket is utilizalnunk kell. Azért én nemcsak a kormány javaslatát a folyók szabályozására nézve pártolom t. barátom módositásával együtt: hanem óhajtom egyszersmind, hogy a felföldi folyók is szabályoztassanak, és ha a szabályozás javaslata a ház elé fog hozatni: az arra szükséges költséget megszavazom.

Nagyon sajnálom, hogy t. barátom Paczolay ezen térre vitte át a vitát és az országgyülést a provinciális érdekek küzdterévé akarja tenni. Mi itt nem vagyunk egyes vidékek képviselői, hanem az országéi. (*Helyeslés.*)

Én azt hiszem, hogy mindnyájunk szivén fekszik az, hogy necsak az alföld, hanem a felföld is boldoguljon, melynek jólétét mindnyájan előmozditani akarjuk. (*Helyeslés.*) Mondom tehát, hogy pártolom a kormány javaslatát a Körös szabályozása iránt, t. barátom módositásával.

Nem akarom véleményemet hosszasan motiválni; hanem meg kell emlitenem, hogy nem a birtokosok biztositásáról van itt szó: hanem egy folyónak hajózhatóvá tételéről, és pedig oly vidéken, hol nincsen vasut és nem is lesz, — kőutat pedig, materiale hiányában, nem lehet épiteni.

Ami Tisza Kálmán t. képviselő ur javaslatát illeti, mely szerint a kormány utasitandó, hogy a közép Körös-csatornát tanulmányozza: azt is nagyon pártolom; mert itt a kormány iniciativája mellett, habár még az absolut kormány idejében csatorna ásatott, amelybe a Körös vize bevezettetett: de ennek medre az összes viz fölvételére szük és ez okozta az árvizeket. Tehát nagyon méltányos és czélszerü, hogy a t. kormány azt is tanulmányoztassa és az eredményt a maga idejében a ház elé terjeszsze. Átalában az ily vállalatok segélyezésére kiadott pénz nincs elveszve: mert nemcsak közgazdasági-

Digitized by Google

lag, hanem financiális tekintetben is gyümölcsöző; amennyiben növeli az adóalapot. Bátorkodom tehát a módositványt a t. ház figyelmébe ajánlani.

Táncsics Mihály: T. ház! Én nem szándékoztam ezen tárgyhoz szólani, azonban ezzel kapcsolatban egy eszmét akarok mégis megpendíteni, melynek megvalósitása által kevesebb pénzzel és nagyobb sikerrel lehet folyókat szabályozni. Tudva van, hogy nemcsak pénzzel él az ember, hanem munkával is. (*Derültség.*) Magát a pénzt is az emberek kézi munkája teremti elő.

1848-ban az akkori törvényhozás elfelejtette a jobbágyságot teljesen fölszabaditani: mai napig is fönállanak a regálék, melyek érdekében többször, bár siker nélkül, fölszólaltunk. Én tehát fölelevenitem azon eszmét, hogy töröltessenek el a regálék, és akkor ezen folyókat milliók saját folyóiknak fogják tekinteni: míg most csak a szabadalmazott volt nemesi osztályéi; mert a nép sem halat nem foghat bennök, sem malmot nem épithet rajtok. Mondassék ki tehát a regálék eltörlése, és akkor 100 meg 100 ezer ember lesz érdekelve a folyók szabályozása iránt.

Ez az, mit közbevetőleg mondani szándékoztam, ajánlom a t. ház figyelmébe.

Annyiszor, oly sokszor megigértetett már a kormány részéről, hogy a regálék nemsokára el fognak töröltetni: töröltessenek tehát el és a folyók szabályozása kevesebb költséggel és nagyobb sikerrel fog eszközöltethetni.

Tisza Kálmán: T. ház! Miután nincs senki fölirva, határozati javaslatomnak alapján kénytelen vagyok egypár szót szólani azokra, amik itt Paczolay t. képviselőtársam által fölhozattak. Legelsőbben is meg kell hogy valjam, — meglehet, nagy hiba tőlem — hogy én egyátalában nem hivatkoztam azokra, melyeket ő a mult évben mondott, mert — mondom, meglehet, nagy hiba tőlem — de oly fontos egyéniségnek, kinek még egy év előtt mondott szavaira is reflectálni kellene: bizonyára nem tartom a t. képviselő urat. (*Derültség balról.*) Különben reflectáltam azokra, amelyek mint aggályok fölmerültek volt mind a kormány részéről, mind a sajtó terén; ezekkel szemben az ügynek valódi állását kideriteni szükségesnek tartottam.

A t. képviselő urnak beszédén két irány vonul keresztül. Az egyik a személyeskedő irány velem szemben; a másik azon irány, mely egymás ellen föltüzelni, egymás ellenségeivé tenni akarja az országnak különböző részeit.

Az elsőre, a t. ház engedelmével, nem fogok reflectálni, mert hogy t. Paczolay képviselőtársam mit hisz rólam, az nekem tökéletesen mindegy. Hanem a másikra igenis fogok reflectálni és kénytelen vagyok kimondani annyit: hogy akárminő más czélnak szolgálhat oly fölszólalás, mint az övé, mely az ország különböző részeit egymás ellen izgatja: de az országnak javára bizonyosan nem szolgálhat. Én remélem, hogy valamint körülbelől első eset volt ez, midőn a ház kebelében ily izgatás megkisértetett, ugy utolsó is lesz az: mert valóban legnagyobb veszedelem volna az, ha egyéb bajainkhoz ezt is méltóztatnának Paczolay János urék még hozzáadni. (*Helyeslés.*)

Ami engemet ezen tárgyra vonatkozólag illet; én, mint mindig, ugy ma is a fölvidéknek minden oly érdekét, melyek országos érdekkel találkoznak: pártolni fogom, pártoltam mindig, fogom is mindig. (*Helyeslés.*) Én egy szóval sem fogom azt mondani, hogy az, ami azon vizszabályozási elvek alapján, melyek alapján áll a miniszteri előterjesztés és az én kivánalmam: a fölvidéknek folyóin történhető és történendő, meg ne történjék: ellenkezőleg, kivánom és óhajtom, hogy történjék meg ott is. De azt nem láthatnám igazságosnak, hogy azért, mert az ország bizonyos vidékén lakók elmulasztották megtenni azt, ami egy más vidéken megtörtént, azaz: elmulasztották elkésziteni a terveket, elmulasztották saját erejökön évtizedeken keresztül és milliókat bele költve teljesiteni a szabályozást, — hogy azért, mert ők ezt mind elmulasztották: azon másik vidék, hol ez megtörtént, háttérbe szorittassék, és azok ne érvényesithessék azt, a minek a szabályozás helyes elvei szerint érvényesittetni kell.

Ha ugy állana a dolog, mint a t. képviselő ur mondta, hogy itt oly csatornára kivántatik a pénz, mely mocsárok kiszáritására lesz hivatva; ha ugy állana a dolog, mint ő mondta, hogy itt a Berettyó szabályozására kivántatik pénz: akkor tökéletes igazsága volna; de a föltevés, amiből ő kiindult: nem áll. És igen szomoru, hogy mielőtt philippicáját tartotta volna, elmulasztotta megtudni, hogy miben áll a dolog? pedig csakugyan azt hiszem, hogy mégis, ha valaki valamihez szólni akar: legalább taliter qualiter tudnia kellene, hogy miről van szó.

Itt sem a kormánynak előterjesztésében, sem abban: a mit én kivántam, sem magának a Berettyó folyónak szabályozási és mentesitési munkálatairól, sem az egyes Körösök szabályozási és mentesitési munkálatairól egy szó sincs; hanem föl van véve a költségvetésbe azon medernek szabályozási — igy tehát nem gátépitési, hanem pusztán mederszabályozási — munkálata, mely kezdődik ott, hol a hármas Körös és később a három Körös és Berettyó együttesen a mederbe folynak; az pedig, a minek nem elfogadását, de hogy az elvekkel megegyezik-e, tanulmányozását kértem: az ismét medermunkálat ott, hol a két Körös már együtt van; de

Digitized by Google

sehol egyébről, mint medermunkálatról nincs szó, s medermunkálatokról is csak ott van szó, hol mindenütt a világon divó elvek szerint a medermunkálatokat az államnak megtenni helyes, igazságos és szükséges.

Én nem tehetem t. képviselőház, hogy ne legyek annyi bizalommal az igen t. ház iránt, hogy föltegyem, miszerint akkor, midőn a követelés ily természetü, — jöjjön az bármely oldalról, jöjjön az bárhonnan: — azt meg fogja tagadni.

Itten a t. képviselő ur beszélt róla, hogy az ő szénáját a Vág, vagy nem tudom minő folyó elvitte, de hogy azért nem követeli, hogy az állam szabályozza azon folyót. Az én szénámat sem a Berettyó el nem vitte, sem a hármas Körös, sem egyik sem a másik Körös el nem vitte, de elvitte egy nagy folyó, — a t. képviselő ur talán nagynak fogja tartani — : az imándi patak és mégis oly furcsa helyzetben vagyok, hogy a Körösöknek ott, hol hajókázható medert képeznek: szabályozását kivánom; pedig nem bántották semmimet s én az imándi patakot eddig nem is emlitettem, hanem most oly nagy geographusnak, mint a minő a t. képviselő ur, tanulmányozásul ajánlom. *(Derültség.)*

A mi különben a dolgot illeti, egyről szerezhet magának a t. képviselő ur biztos tudomást és ez az egy az, hogy sem a Berettyó sem a kettős és hármas Körös, melyekről itt szó van: engem egyénileg egy hajszálnyira sem érdekelnek. Nem mondom, hogy ott, hol a magán érdek az állam érdekével nem ellenkezik, sőt azzal találkozik: nem szólalnék föl akkor sem, ha épen engem érdekelne. De ez ügyben épen azért igyekeztem és akartam szólni, mert az sem engem egyénileg, sem — még erre is méltóztatott reflectálni — küldőimet, kik Debreczen városának igen tisztelt választói: egy cseppet sem érdeklik, hanem érdekli az országnak egy nagy vidékét és érdekli oly modorban, hogy az erre támasztott kivánság nem abban fekszik, hogy azon vidék kitüntettessék, hogy előnyekben részesittessék: hanem abban, hogy történjék meg azon a vidéken az, a minek helyes elvek szerint ott és mindenütt meg kell történni.

Igy allván a dolgok, nem érthetem azon ellenszenvet, melyet a képviselő ur ennek megtörténte ellen tanusitott, Nem értem, hogy miként lehet azt mondani: hogy miután itt vagy ott még ma nem történhetik meg valami: az ne történjék meg másutt se. Én nem ezt tartom helyes eljárásnak; ez nem lehet egyébnek, mint igazán szükkeblüségnek és irigykedésnek következménye az ország egy oly nagy vidéke iránt.

Én nem ezt tartom követendő eljárásnak; hanem azt, hogy ott, hol a kérdés már annyira megérett, hogy megtörténhetik: ott történjék meg ma; a hol pedig nem érett meg annyira: ott igyekezzenek részint az illetők, részint a kormány annyira megérlelni a dolgot, hogy ott is megtörténhessék holnap. Ez az igazság kifolyása és az egész kérdés, — bátran merem minden elfogulatlan ember birálatára bizni, — ismétlem semmi olyast nem tartalmaz, mi a legszigorubb igazság és a világszerte elfogadott szabályozási elvek szerint helyes nem volna; és mert ilyen, bátor vagyok azt ismételten a t. ház figyelmébe ajánlani.

Nem vitatom most, az ország melyik része van képviseltetés, vagy bármi tekintetben előnyben; mert, bár e tekintetben igen sokat lehetne mondani, a t. képviselő ur is, ha meggondolja a szavazati kulcsnak egyformátlanságát és meggondolja azt, hogy azon egyformátlanság az ország mely részének kedvez inkább: át fogja látni, hogy ebben igazam van. Momdom, én azt tartom, hogy az ország egyes vidékeit egymás ellen fölizgatni törekvő kisérletek roszalandók és kárhoztatandók s azért e térre a képviselő urat sem most, sem máskor követni nem fogom. Különben midőn ajánlanám határozati javaslatomat, a t. ház figyelmébe, ismétlem, mit előbb is mondottam: hogy, ha a t. miniszter ur nyilatkozatot, igéretet tesz azok iránt, melyek kérettek, — mint ezt a mult alkalommal tette is, — attól, hogy a ház határozati javaslatom felett szavazzon: elállani is kész vagyok. *(Helyeslés.)*

Paczolay János: T. ház! A házszabályok értelmében személyes kérdésben szót kérek. *(Halljuk.)*

T. ház! Ugy hiszem, az által, hogy Tisza Kálmán képviselő ur beszédét a kellő mértékre leszállitottam, én e házban semmi néven nevezendő izgatási kisérletet el nem követtem, és kövesse meg magát a képviselő ur aziránt, *(Mozgás a bal oldalon.)* hogy engem akkor, midőn én ellene fölszólaltam, és fölszólalásom következtében a házban senki egy szóval sem jelentette ki nemtetszését: itt e házban izgatással vádol. *(Helyeslés jobb felől.)*

Én Tisza Kálmán képviselő ur személyével épen oly keveset gondolok, mint ő az enyémmel *(Helyeslés jobb felől.)* és nemis Tisza Kálmán ur személyét vettem czáfolat alá, hanem azon mondatait, azon nagy szavait, melyekkel mindig a maga állitásait a három esztendő előtti megtámadások ellenében is igazaknak akarja a ház előtt föltüntetni. *(Mozgás a bal oldalon. Fölkiáltások: Ez nem személyes kérdés!)*

Hanem veniam damus, petimusque vicissim. *(Zaj. Fölkiáltások bal felől: ez nem személyes kérdés!)*

A mi pedig roszalását illeti, Tisza Kálmán

Digitized by Google

képviselő ur ugyanazon joggal roszalhatja az én előadásomat, a mely joggal én roszalom az ő előadását. És minő joggal mondotta Tisza Kálmán képviselő ur, hogy én provincialis érdekeket pártolok? Nézzük meg a törvényeket, s az azok tárgyalása alkalmával mondott beszédeket, s azok bizonyitani fogják: melyikünk pártolt többször személyes vagy helyi érdekeket. *(Nagy zaj. Fölkiáltások balról: ez személyeskedés!)*

Vegyük p. o. a debreczen-szathmár-szigethi vasutat; én mint concessionarius a kamatbiztositást a legmagasabb fokra emelni nem kértem. *(Nagy nyugtalanság a bal oldalon, szónok szavai a nagy zaj miatt nem érthetők.)*

Tisza Kálmán: Annyi joggal, mint az előttem szóló, én is kérhetnék szót személyes kérdésben; de miután én abból, hogy az igen t. elnök ur elnézte egy előttem szólónak a szabályok megsértését, részemre jogot nem akarok vindicálni: elállok a szótól.

Elnök: Tessék kérem a szabályokat elolvasni: a házszabályoknak a személyes kérdésre vonatkozó szakasza oly határozatlan, hogy én akkor, ha azt valamely képviselő igénybe veszi, nem járhatok el teljes szigorral; különben ellenkező tekintetből fognék ezért megtámadtatni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Harkányi Frigyes: Sohasem hittem volna, hogy a vizszabályozás kérdése annyi tüzzel fog fölkaroltatni, hogy az egyes szónokok a budget tárgyalásától, melyről most szó van, eltérvén: egymást izgatással vádolják. Itt — ugy hiszem — most a költségvetésnek csak egyes tételeiről van szó. Ha uj tétel megszavazásáról lenne szó, mely még nem vétetett föl a budgetbe: értettem volna — bár semmikép sem helyes, — hogy ennek a dolognak tárgyalása ily fordulatot vesz. Itt azonban csak arról van szó, hogy azon összeg, melynek az előirányzatban három évre fölosztása volt tervezve, két évre osztassék föl, mi által a szabályozás, mely az ez évi árvizek folytán olyannyira szükségessé vált, minél előbb tétessék lehetővé. Különben ugy, mint előttem szóló Trefort tagtársam emlitette, hogy minden szabályozás nemzetgazdasági szempontból óhajtandó: ugy ezen vidéknek szabályozása ily szempontból óhajtandó. Ha ugyanis financialis nemzetgazdasági szempontból tekintjük a kérdésben levő szabályozást: — félretéve minden más okot — mellette sokkal több érv szól, mint ellene. Ezen Körös szabályozásra vonatkozó terv nem uj, hanem egy évtized óta készen van; s ha ez keresztülvitetik: egy nagy folyó hajókázása lehetővé fog tételni. *(Folytonos zaj; Halljuk!)* Itt 850,000 holdnak mentesitése forog szóban, mely mint adó-alap is nagy fontossággal bir. Ha ezen érveket tekintjük: lehetetlen, hogy ezen szabályozást föl ne karoljuk. És én az inditványt elfogadtatni kérem.

Elnök: Azáltal, hogy az inditványozó ur is szólott, be van már ezen tárgy fejezve. *(Zaj.)* Csendet kérek! a miniszter ur kiván szólani.

Gorove István közlek. miniszter: Azon előadásban, melyet Paczolay János képviselő ur e tétel ellen intézett: sok olyant mondott, mit én sajnálattal hallottam; leginkább sajnálom azonban azt, hogy a t. képviselő ur az én jelentésemet, mely e tárgyra vonatkozik, elolvasásra sem találta méltónak; *(Halljuk!)* mert, ha azt elolvassa bizonyára: nem választ oly kiindulási pontot, melylyel ez ügyet igenis meg lehet buktatni, s melylyel különösen ellenem lehet vádakat emelni.

Méltóztassék csak az előterjesztett jelentést figyelemmel végig olvasni. Van-e ott a Körös és a Berettyó szabályozásáról oly értelemben szó, mint a milyet annak a t. képviselő ur tulajdonit: van-e ott szó arról, hogy a kormány oly müveletet inditványoz, mely közvetlenül egyesek ártereiknek mentesitésére volna kihatással? Mi van ott inditványozva? az, hogy az ország alsó részein, hogy Békéstől le egész a Körösnek beömléséig a Tiszába átmetszések és medermunkálatok létesittessenek. És különösen irányozta ellenem vádja élet a t. képviselő ur.

A kormány ezen ügyet ugy tekinti, mint a hajózási meder tisztitását. A ki csak kissé ismeri a Körösök természetét ezen vidéken, tudja, hogy az már oly nagy mennyiségü vizet hord magán, hogy a hajózás eddig is létezett, habár kiányosan: most pedig a kormány ennek biztositását és tökélyesbitését átmetszések által akarja eszközölni. Mily átmetszésekről van itt szó? Olyanokról, melyek, hogyha például a Tiszánál nem vitettek volna véghez: a Tisza hajózása is oly problema volna, melylyel a képviselőháznak most kellene szembe néznie.

És mely vidéken inditványoztatnak ezen átmetszések? Inditványoztatnak oly vidéken, mely összeköttetési eszközökben és utakban a lehető legszegényebb az egész országban. Erre azonban azt fogja mondani a t. képviselő ur, hogy: ha ők, felsővidékiek, tudnak maguknak utakat csinálni: csináljanak magunknak az alsóvidékiek is. Ez azonban nem lehetséges: még pedig azon egyszerü oknál fogva: mert itt az utak elkészitése 4—5—6-szor annyiba kerül, mint azon vidéken, melyet a t. képviselő ur képvisel. Ki van ugyanis mutatva, hogy (*Halljuk.*) a legegyszerübb ut elkészitése Szabadka vidékén mértföldenkint 438,000 ftba, Gyula vidékén 256 ezer frtba, Szarvas vidékén 260—70 ezer frtba kerül. Ennek ellenében méltóztatnak tudni, hogy a felső vidéken, melynek — mint láttuk — ellen-

Digitized by Google

szenve provocáltatik akkor, mikor az alsóvidék érdekeinek előmozditása hozatik szóba: egy mérföldnyi kőut elkészitése 50—60 ezer frtba kerül.

De azt méltóztatnak mondani, hogy épen az anyagi érdekek előmozditása közül a felső vidék érdekében kevesebb történik, mint az alsó vidékre nézve.

Maradjunk tehát a közlekedési eszközöknél.

Én részemről soha sem tapasztaltam, hogy, ha a kormány e felső vidék anyagi érdekeinek előmozditására, különösen a vasuti összeköttetésre nézve, bármily javaslatot tett a háznak: ez itt ellenszenvvel találkozott volna.

Megjegyzendő még, hogy midőn az alföldön egy másodrendü vasut kiépitése mértföldenkint 2—3 százezer frtba kerül: a felső vidéken ugyanez 500,000—1.000,000 frtba kerül. Ha mi megszavazunk az alföldön 20—22, ezer forintnyi biztositékot: akkor megszavazunk a felső vidéken 50—60. ezer forintot, sőt többet is.

Ezek után a t. képviselő ur a kormány felé fordult, és azt mondá, hogy nem következetes — igy fejezem ki magamat, ámbár a vád sulyosabb volt — a mennyiben a kormány a vasutakra nézve a mult évben kimondatta azon elvet, hogy a provinciális érdekü vonaloknak háttérbe kell vonulni az államérdekeit képviselő vasutvonalak előtt.

Igenis, ezen kijelentéshez én ragaszkodom most is; de ragaszkodom nemcsak a vasutak dolgában, hanem a vizek szabályozása és hajózhatóvá tétele tekintetében is. És ha ezen szempontnál fogva a t. képviselő ur azt mondja, hogy előhozhatni például az Ipolyt, Garamot vagy más kisebb viz érdekét, hol országos hajózási érdek nem mutatkozik: méltóztassék megengedni, de ez esetben én mindig a mellett fogok nyilatkozni, a hol országos érdek forog fön. És ilyen ezen tétel, melyről jelenleg szólok: t. i. a Körösnek 15 mértföld hosszaságban hajózhatóvá tétele. Arról van ugyanis szó, hogy az átmetszések folytán a hajózás a Tiszától Békésig lehetővé tetessék.

Ez az, a mire a kormány a t. házat kéri; ez az, a mit összezavarni méltóztatott a t. képviselő ur egyes szabályozási érdekekkel és ármentesitések czélzásával.

Ha az igen t. képviselő ur vidéke — melynek érdekeit ugy látszik melegen védelmezi, — fölmutat nekem oly működést és törekvést, a mily törekvést fölmutat ezen vidék, melyről szó van; ha azon vidék érdekeltei hasonlólag pár száz ezeret, sőt milliókat fognak áldozni, hogy saját téreiket megmentvén, a folyóknak rendes folyását eszközöljék: méltóztassék meggyőződve lenni, hogy a kormány ezen érdekek előmozditása tekintetéből segédkezét fogja nyujtani. Méltóztassék ez irányban hatni; és ha e tekintetben mulasztás fogja a kormányt illetni, azzal előállni.

Ezek után nem marad egyéb hátra, mint hogy e tétel megszavazását kérjem. (*Helyeslés!*)

Elnök: A vita befejeztetvén, a kérdést szavazás alá bocsátom.

Széll Kálmán jegyző: (*olvassa Tisza Kálmán módositványát és határozati javaslatát.*)

Elnök: Nagyobb összeg levén inditványozva, a házszabályok szerint arra történik legelőször a szavazás. A kik a módositványt elfogadják: méltóztassanak fölállni. (*Megtörténik.*)

A módositvány a többség által elfogadtatik, és igy 150 ezer helyett 200 ezer fog tétetni.

Most következik a határozati javaslat.

Tisza Kálmán: A határozati javaslatra nézve volt szerencsém kijelenteni, hogy, ha a miniszter ur szombati napon tett nyilatkozata a jegyzőkönyvbe vétetik: határozati javaslatomat nem kivánom szavazás alá bocsátani. (*Helyeslés!*)

Elnök: A határozati javaslat tehát nem bocsáttatik szavazás alá.

Széll Kálmán jegyző (*olvas*): 6-ik rovat az állam kezelése alatt nem álló folyók szabályozásának előmunkálataira és a kivitel előmozditására segélyképen 200,000 frt.

Kvassay László: T. ház! Most tulajdonképen azon inditványra kerülne a sor, melyet a Vág folyam szabályozása tárgyában a t. ház asztalára letettem. Miután azonban ezen határozati javaslat a pénzügyi bizottsághoz utasittatott, a pénzügyi bizottság pedig ekkoráig véleményes jelentést még nem tett, ezen határozati javaslat pedig ezen 6-ik rovattal szoros összefüggésben van — a mennyiben a Vág folyam szabályozását ezen összegből kivánom eszközöltetni, — kérem a t. házat: méltóztassék ezen 6-ik rovatot függőben tartani akkorra, mikor a pénzügyi bizottság véleménye a t. ház előtt lesz. (*Helyeslés!*)

Várady János: T. ház! En egy régi törvénynek végrehajtását kérem a t. háztól. Az 1764: V. t. cz. 19. §-a a Garam folyó szabályozását országos költségen rendelte el és annak keresztülvitelét meghagyta. Kérem pedig e törvénynek végrehajtását a nélkül, hogy e részben a kormány és a pénzügyi bizottság által e pontban tett költségösszegen kivül valamit előterjeszteni, vagy azt talán emelni óhajtanám. Ezen törvény nyomán a Garam folyó szabályozására a lejtmérési intézkedések mind megtörténtek, a mint azt már előttem szóló képviselő társam Paczolay megemlitette. Ezen folyam 15—20 mértföldnyi hosszában — azt lehet mondani — több száz ezer embernek szállitási útul szolgál, nem-

Digitized by Google

csak fa-, hanem vasanyagok szállitására is, kivált a kincstár birtokainak — különösen a nagy brezovai vasgyárnak, és sok száz ezer holdra terjedő érdeinek — termékei, ezen szoktak szállittatni. Hogy e folyó nem hajózható annyira és szállitásra nem szolgál akképen, a mint azt fölhasználni lehetne: főoka az, mert 4 megye: t. i. Zólyom, Bars, Hont és Esztergom közt folyván: a politialis intézkedések, e részben minden megye részéről külön, sokszor nem együttesen és nem egyenlően történnek, miáltal a szállitás akadályoztatik; de az ez ellen fölmerülő panaszoknak sem adatik meg kellő módon az elégtétel.

Èn tehát arra kérem a t. házat: méltóztassék ezen törvénynek végrehajtását a Garam folyó szabályozása tárgyában a kormánynak meghagyni illetőleg elrendelni, hogy a kormány az ezen folyó fölötti politiális felügyeletet kezébe vegye, és az ezen intézkedésekre netalán szükséges költségeket, az ezen 6-ik pontban előirányzott 200 ezer forintból eszközölje.

E részben határozati javaslatot voltam bátor több képviselőtársammal együtt beterjeszteni, Kérem annak pártolását.

Ivácskovics György jegyző (*olvassa Várady János határozati javaslatát.*)

„Határozati javaslat: a rendkivüli vizépités költségvetése 6-ik pontja tárgyában; beadják Várady János, Paczolay János, Ivánka Zsigmond, Brogyány Vincze, Kollár Antal, Andrássy Gyula és Halassy Gyula.

Miután a 1764: V. t. cz. 19-ik §-a a Garam folyónak országos költségen leendő szabályozását megrendelte;

miután ezen folyó mérési és lejtmérési munkálatait a volt magyar kir. helytartótanács eszközölte is;

miután annál kevésbbé fontos folyamok az országgyülés által máris szabályozás alá vétettek, — még pedig hasonlóan országos költségen — inditványozzuk: mondja ki a ház: miszerint a Garam folyónak ugy politiális fölügyelete, valamint országos költségen leendő szabályozása a kormánynak meghagyatik, és az erre szükséges előleges költségek a kormány kezelése alatt nemálló folyókra megszavazott 200,000 frt költségből fedeztessenek.

Mátyus Arisztid: T. ház! Részemről legkisebb kifogásom sincs az ellen, hogy a szükséghez képest a Garam folyam ugy, mint az ország mindazon folyói, a melyek az ipar és kereskedelem viszonyaira befolyással vannak: szabályoztassék, habár ezen szabályozási müveletre nézve egyrészről anyagi eszközeink, másrészről pedig az idő vannak befolyással; mert igen természetes dolog, hogy ott, hol annyi vizszabályozás van: az ezen szabályozásokra vonatkozó tanulmányokat és előkészületeket sem lehet egyszerre megtenni; hanem egy bizonyos sorrendben igenis lehet s kell azokat végbevitetni. Ez elvben a határozati javaslatot, a mely benyujtatott nem ellenzem; de két kifogást mégis kell tennem ellene. Az egyik az, hogy indokul az 1761-dik évi törvényczikk hozatott föl, s mintegy követeltetik a t. kormánytól, hogy ezen törvényczikk 110 év után hajtassék végre.

Én t. ház nagy tisztelettel viseltetem a törvények iránt, óhajtom, hogy a törvények mind végrehajtassanak, óhajtom, hogy régi törvényeink is, a mennyiben a viszonyok által nem antiquáltattak: szinten végrehajtassanak; ámbár megvallom, hogy a helyett, hogy az 1761-ki törvény végrehajtását sürgetném, sokkal jobban szeretném, ha az 1848-ki törvények egy részének végrehajtását rendelné el a t. ház. Azonban nem hiszem, hogy a t. képviselő urak, kik ezen határozati javaslatot aláirták: azt fogják állitani, hogy nincs különbség törvény s törvény közt, s ennélfogva nincs különbség a végrehajtás szükségére is: t. i. mindegy, akár a törvény egy vagy más tárgygyal foglalkozik. Ma a t. ház azon szempontból, hogy 1761-ben egy törvény alkottatott a Garam folyó szabályozására vonatkozólag, nem képes elhatározni: vajon ugyanazon viszonyok-e és ugyanazon indokok állanak-e fön ma is, melyek akkor szükségesnek tüntették föl a szabályozást, s azért az, ha ugyanazon törvény alapján kivánná a szabályozás végrehajtását elrendelni: szerintem igen helytelen politika lenne. Nem szükséges nekünk 110 évre visszanyulnunk, hogy egy vagy más munka végrehajtassék, s mintegy a kormányra nyomást gyakorolni. De elegendő, hogy a t. képviselő urak azon indokból induljanak ki, hogy a jelen viszonyok között kivánják a Garam szabályozását s ezen alapon kérjék föl a házat, hogy ezen szabályozásra is terjeszsze ki figyelmét, s kérjék a házat, hogy utasitsa a kormányt egy javaslat előterjesztésére.

Én tehát más alapon a határozati javaslatot a Garam szabályozására nem pártolom, s el nem fogadhatnám; azonban szivesen hozzájárulok egy oly határozati javaslathoz, hogy utasittassék a t. kormány, illetőleg a közl. miniszter ur a Garam folyó szabályozására vonatkozó szükséges tanulmányokat haladék nélkül megtenni, *(Fölkiáltások jobbról: Megtétettek már!)* és hogy a t. háznak terjeszszen elő egy javaslatot. Ehhez, mondom, szivesen hozzájárulok; de e határozati javaslatban előhozott indokoknál fogva a dolgot pártolni nem volnék képes.

Paczolay János: Az előttem szóló által fölhozottakat lehetetlen hallgatással mellőznöm, főleg pedig azért: mert ott, a hol törvény

Digitized by Google

van, addig mig azon törvény törvényhozási uton el nem töröltetett: az mindaddig érvényben áll. Nekünk nem áll jogunkban azt mondani, hogy az egyik törvény érvényes, a másik nem az, mindaddig, mig a maga rendje szerint el nem töröltetett. Az 1764—1765-ki országgyülésen épen azon oknál fogva rendeltetett el a Garam folyónak országos költségen hajókázhatóvá tétele, mert az akkori törvényhozás meg volt győződve arról, hogy az szükséges; és olyan szükségességnek kimutatásában fáradozni, a mit a törvény már kimondott: ez annyit tenne, mint a törvényen fölül helyezni magunkat; ezt pedig nem tartom alkotmányos eljárásnak.

Igen sajnos, hogy az 1764—65-ki országgyülés határozata nem került végrehajtásra, bár mint sürgettetett az 1848 előtti országgyüléseken, és bár a szabályozás elmaradása az országos tételek közt előfordult. De ebből nem az következik: hogy nekünk ne lenne jogunk a törvény végrehajtását kérni. A helytartótanács minden lassu eljárása mellett annyira ment, hogy a Garam mentét fölmérette, niveliroztatta és az előkészületeket megtette s a miniszteriumnak nincs most egyébre szüksége, mint arra, hogy az előmunkálatokat és fölvételeket a mostanival összehasonlitsa — és a mennyire hasznát veheti használja: amennyiben nem, ujakat csináltasson. Ezt látom én a törvényes eljárásnak, és ha más valami tétetnék: ez által a törvény fölé akarnók magunkat helyezni, a mi sem szándékunk nem lehet, sem határozati javaslatunkban nem áll.

Ennyit kivántam ezuttal megjegyezni.

Elnök: Kvassay képviselő ur e kérdést függőben tartatni kivánja addig, mig a pénzügyi bizottság a Vaag folyamra nézve javaslatát előterjesztené. Czélszerü lenne, nézetem szerint, addig e határozati javaslatot kinyomatni, kiosztatni és amazzal együtt tárgyalni; (*Helyeslés.*) Következik a 7-ik rovat.

Széll Kálmán jegyző: *(olvas)*. Az 1870. évi XI-ik törvényczikk 4. fejezet, 2. czim alatt már megszavazott összegnek 1870-ben föl nem használt részlete, 989,369 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottság véleménye e rovatra vonatkozólag a következő változást ajánlja: Az 1870-ik évi XI. t. cz. 4. fejezet 2. czim alatt a Tiszánál a bodrogközi és felső-szabolcsi átmetszésekre megszavazott 1.600,000 frtnak 1870-ben föl nem használt részlete 989,369 frttal megszavaztatik.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*)

Nem levén észrevétel, elfogadtatott.

Széll Kálmán jegyző: *(olvas)*: A Duna folyam Dalj mezővárosánál partbiztositás 15,000, Borovo és Uj-Vukovárnál partbiztositás 9700, összesen 24,700 frt.

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Parcsetics Sándor: Bocsánatot kérek, hogy a t. ház figyelmét nehány perczre igénybe veszem, a vizépités 9-ik rovatában kivánt 9700 frtnyi összeg tárgyában. Én nem akarom ezen összeg fölemelését kérni, sem pedig fárasztani a ház türelmét a veszély leirásával: mert Uj-Vokovárnál csakugyan a Dunaáramlás szülte partomlás veszélylyel fenyeget; hanem csak arra akarom kérni a t. miniszter urat: hogy ezen kanyarok óvszerét a sarkantyuk kiépitésével fölcserélni méltóztassék. Az eddig működött és kiküldött bizottságok munkálataiból kitünik, hogy a veszélyt csakis nagyobbszerü sarkantyuk által lehet elháritani s igy bátor vagyok a ház elé a következő határozati javaslatot beadni:

Széll Kálmán jegyző: (*olvassa Parcsetics Sándor határozati javaslatát.)*

„Határozati javaslat. Mondja ki a ház, hogy a vukovári védpontok és partok megvédésére nagyobb védmüvek szükségesek s ennélfogva a t. közlekedési miniszter urat utasitsa oda, hogy az 1872. évi előirányzatban e védmüvek kiépitésére nagyobb összeget forditson.“

Szapáry Gyula gr. államtitkár: Én részemről nem látnám czélszerünek, hogy a t. ház utasitsa a kormányt arra, hogy a jövő évi költségvetésben e czélra nagyobb összeget irányozzon elő. Mindenekelőtt tudni szükséges: vajon ezen czél elérésére egyátalában nagyobb összeg szükségeltetik-e vagy nem? Ha a miniszterium meggyőződést szerez magának: bizonyosan meg fog tenni mindent a czél elérésére; de minden előleges tanulmányozás nélkül arra nagyobb összeget forditani, részemről czélszerünek nem látnám.

Elnök: Megnyugszik ebben a képviselő ur?

Parcsetics Sándor: Nem nyugszom meg, s csodálkozom, hogy a kormány semmi gondot nem fordit azon veszélyre, mely Vukovárt fenyegeti; mivel, ha ezen segitve nem lesz: nehány év mulva Vukovár a Duna által el fog sepertetni, s épen mint előbb mondottam, a kiküldött bizottságok munkálataiból kitünik, hogy ezen veszélynek csak nagyobb sarkantyuk épitése által lehet elejét venni. Igen csodálkozom, hogy a kormány ezen veszélyt semmibe sem veszi, holott annyi sok munkálat vannak e tekintetben beadva.

Elnök: Ugy vettem észre, hogy a kormány részéről az nyilvánittatott, hogy tanulmányozni fogja e kérdést, s ha szükségesnek ta-

Digitized by Google

lálja: ugy a kivánt összeget elő fogja irányozni; hanem egyelőre nem ismervén a körülményeket, nem találja azt czélszerünek. Tehát elfogadja a t. ház a határozati javaslatot? A kik elfogadják, méltóztassanak fölállni. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadja el.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a költségvetés 11-ik pontját.*): A Száva folyó szabályozására 250,000 frt. (*A 12. pontot.*): A Dráva folyó szabályozására 60,000 frt. (*13-ik pontot*): A Kulpa folyam szabályozására 56,000 frt: (*melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.*)

Pulszky Ferencz előadó: A tengeri kikötőre nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy az ugy van föntartva, mint azt már a rendes budgetben megszavaztuk.

Széll Kálmán jegyző (*olvas*): Épitkezések és beszerzések. 1-sö rovat; Az uj gőzkotró beszerzési árának még fönmaradt 2-ik részlete 50,000 frt. 2-ik rovat Recina folyó torkolatának kotrására 22,500 frt. 3-ik rovat: Fiumana csatorna partjának hoszabbitására 10,000 frt. (*E tételek észrevétel nélkül elfogadtatván, olvassa tovább.*) 4-ik rovat; Fiumei kikötő épitési terveinek elkészitésére és előmunkálatokra 30,000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A fiumei kikötő épitési terveinek elkészitésére és előmunkálatokra előirányzatba hozott 30,000 forintra nézve a miniszter előadja, hogy a fiumei kikötőre, melynek kiépitése már a vasut épitésére való tekintetből is sürgős feladattá vált: — többet csak azért nem hozott előirányzatba, mert a kikötő épitésének tervei véglegesen megállapitva még nincsenek. Késleltette ezt különösen azon körülmény, hogy a szakértők meghallgatása és a tervek fölülvizsgálata elé elháríthatlan akadályok gördültek. Kijelenti azonban a miniszter, hogy mihelyt ezen kikötő épitési tervei véglegesen meg lesznek állapitva: ő nem fog késni az épités tényleges megkezdésére szükséges összegről az által gondoskodni, hogy az országgyülléstől póthitelt fog kérni. A pénzügyi bizottság, — tekintettel a miniszter ezen nyilatkozatára, — az inditványba hozott összegeket változatlanul megajánltatni javasolja.

Gorove István, közmunka- és közlekedésügyi miniszter: Kötelességemnek tartom a t. háznak jelenteni, hogy azon körülmény, melyről a pénzügyi bizottság jelentésében emlités tétetik, illetőleg azon akadály, mely fönforgott arra nézve, hogy a fiumei kikötő kiépitésére nem hozathatott indityányba semmiféle összeg: jelenleg már el van háritva; t. i. a tervek a miniszteriumba legközelebb megérkeztek, jelenleg pedig uj vizsgálat alatt vannak. A már készülő előterjesztést szerencsém lesz időhaladék nélkül a t. háznak, a tervekkel együtt bemutatni: azon kérés mellett, hogy a kivitelre forditandó összegek egy részét a t. ház ez évben, talán póthitel utján, vagy talán még a jelenlegi budget-tárgyalás alkalmával megszavazni méltóztassék.

A kormány mindig igyekezett, és jelenleg is igyekszik, hogy ezen kikötő ügye halasztást ne szenvedjen, és csak sajnálattal kell bevallania, hogy a tervek elkészitése csak oly körülménytől függött, mely körülmény — illetőleg akadály — elháritása a kormány hatalmában nem volt; függött pedig azon körülménytől, — nyiltan, őszintén elmondom, — hogy a tervek végleges megállapitása, a franczia mérnökök egyik legkitünőbbikére volt bizva, és pedig a háboru folyama alatt, részint physice, részint pedig — a mi könnyen megfogható, a bekövetkezett események következtében, morális tekintetben sem volt azon helyzetben, hogy a munkálatot olyan sebesen keresztülvihette volna, amint az talán szándékában volt, és a mint a kormány azt tőle elvárta.

Ezen akadály most megszünt: azon főmérnök beküldte a terveket és a kormánynak legközelebb szejencséje lesz azokat a t. háznak előterjeszteni. (*Helyeslés.*)

Várady Gábor: Én épen e tárgyban kivántam fölszólalni, hogy az igen t. közlekedési miniszter urhoz kérdést intézzek az iránt, hogy mikor véli ezen tervek előterjesztését megtehetni?

Azonban miután az igen tisztelt közlekedési miniszter ur nyilatkozata engem megnyugtat: nem kivánok e tárgyban tovább észrevételt tenni.

Az igen t. miniszter ur indokolásából meritettem ugyan annyi megnyugtatást, hogy miután a pályaudvar a kikötő kérdésével szoros összefüggésben áll, és a pályaudvar épitését már ez évben megkezdette: ebből természetesen következtetjük azt, hogy valószinü, miszerint a kikötőre nézve is ugyanazon eljárás fog követtetni, mely követtetik a pályaudvarnál. Miután azonban a t. miniszter ur kijelenti, hogy a tervek már benyujtattak, és e tárgyban póthitelt fog legközelebb e háztól kérni, erre nézve megnyugvásomat fejezem ki.

Elnök: Tehát elfogadja a t. ház ezen javaslatot? (*Elfogadjuk!*) El van fogadva.

Kiss János: T. ház! A „vizépités“ czimnél különféle képviselők részéről előadattak azon szerencsétlen események, melyek a polgárokat a hazában részint élelmiszerektől, részint lakhelyök, részint pedig jövendőbeni ellátásuk lehetőségétől megfosztották.

Én ily körülmények közt azt gondoltam és

Digitized by Google

vártam volt: talán lesz valaki, ki azon szerencsétlen nép sorsán segitendő, a kormány részére egy összeget fog inditványozni, mely annak rendelkezése alatt álljon, hogy abból ezen szerensétlenségben sinylődő honpolgártársainknak segélyt nyujtson. Azonban ez nem teljesülvén, ezen czim már letárgyalva levén: bátor vagyok e tárgyban egy határozati javaslatot benyujtani, mely szerint egy összeg ajánltassék a kormánynak azon czélból, hogy a szerencsétlenségben sinylődő polgártársak sorsán könnyitsen.

Majláth István jegyző (*olvassa Kis Károly határozati javaslatát.*)

„Határozati javaslat, beadja Kiss János.

Tekintettel azon nagymérvü árviz által okozott elemi csapásokra, a melyek által a haza népének nagy része sujtatott, határozza el a ház miszerint:

utasittatik a pénzügyi bizottság, hogy az árvizek által megrongált viz-védtöltések helyreállithatása és a károsultaknak országosan eszközlendő fölsegélhetése végett az ezen évi rendkivüli szükséglet közé pótlólag vegyen föl egy bizonyos összeget, és azt terjeszsze a ház elé.“

Elnök: Ez nem napirendre való tárgy, ha tetszik a képviselő urnak, adja be majd külön inditvány alakjában. (*Helyeslés.*)

Parcsetics Sándor jegyző (*olvas*): Rendkivüli szükséglet. Különfélék. 1-sö rovat: Vasuti üzleti gyakornokok kiképezésére 15,000 frt. 2-ik rovat: Hajózási téli iskolára 2000 frt.

(*Olvassa a 3-ik rovatot*): A miniszterium könyvtárára és térképtárának gyarapitására 4000 forint.

(*4-ik rovat*): A fölügyelőség helyiségébe távirda bevezetésére 2000 frt.

Pulszky Ferencz: előadó: A központi bizottságnak nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott. Összesen tehát megszavaztatik 23 ezer frt.

Következik a „vasutépités.“

Parcsetics Sándor jegyző (*olvas*): Szükséglet. 1-sö rovat: Magyar kir. vasutépitészeti igazgatóság. Fizetések, pótlékok és lakbérek: összesen 153,204 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A központi bizottságnak azon észrevétele van, hogy e helyett: „153,204“ „152,804“ frtot kell megszavazni; leszállittatván az ügyvédek 1600 frtnyi fizetése 1200 frtra.

Justh József: T. ház! En ezen tételhez, nem valami provinciális tekinteteknél fogva, akarok nehány szót szólani. Rövid leszek, mert becsülöm azon rövid időt, mely még fontos tárgyalásokra szükséges.

Azonban méltóztassanak megengédni, ha épen ezen tárgynál nem vagyok képes elhallgatni meggyőződésemet: mert hiszem, hogy annak elfogadása az országnak üdvére fog lenni. Én átalában véve nem vagyok barátja annak, hogy az ország saját költségén, akár fölvett pénzen, vagy akármicsoda más alapból, épitsen vasutakat, azokat föntartsa és kezelje. Vannak igenis kivételek, valamint minden szabály alól, ugy itt is, p. o. Fiuménál, hol nem találkozik vállalkozó. Igen jól tudom, hogy az ország fölvett vasutak épitésére egy nagyobbszerü kölcsönt; de az nem ugy investiáltatik, mint meggyőződésem hozza magával.

Én azt hiszem, hogy oly vasutak, vagy oly vasutvonalak, a melyekre nem egy társaság, hanem találkoznak olyan vállalkozók is, kik minden garantia nélkül épitenének: a czél el van hibázva államgazdászati szempontból, hogyha az állam versenyezik másokkal.

Tudjuk a tapasztalásból, hogy az állam mindig a legroszabb gazda, a legroszabb iparos, és az ilyen vállalatoknál rendszerint nem egészen ugy mennek a dolgok, mint menni kellene. Sokkal üdvösebbnek tartanám: elfogadni azon eszmét, hogy az állam, a mennyiben most még vasutai vannak, melyeket ő épittetett, azokat, nem mondom rögtön, hanem hogyha oly vállalkozók találkoznának, — kik a befektetett tőkét visszaadnák, kik az országnak képesek volnának garantiát nyujtani, hogy az országtól semmiféle kamatbiztositást, segélyezést nem fognak követelni, — adja el.

A bevett pénzből pedig, vagyis a vasuti kölcsönből, a vidéki vasutakat kell segélyezni; mert minden vidéknek meg van a maga tulajdonsága: — kell segiteni a vicinalis vasutakat. Vicinalis vasutat egy millióval lehet épiteni 10 mértföldet, 2 millióval 20 mfldet, 20 millióval 200 mfldet. És ezeket oly biztossággal lehet elhelyezni, mint semmiféle más vállalatban.

Én, kérem, sohasem fogok szószólója lenni annak, hogy nálunk legyenek csatornák stb. Hiszen ezek mind szép dölgok, nem is fogok hivatkozni régi törvényekre, mert még valaki reám találna alkalmazni egy ily régi törvényczikket.

Az alföldön országutat épiteni? méltóztassanak megengedni, ezt már 30 év előtt kimondtam: — képtelenség és pedig azért, mert a vasutépités ott kevesebbe kerül, mint az országutnak épitése. A felföldön már igen nehéz volna vicinalis vasutakat épiteni, mert a hegyek lánczolatai nem engedik meg az olcsó épitkezést; tehát itt inkább lehet épiteni országutakat, miután ott az épitési anyag bőségében is vannak.

Bátor vagyok tehát figyelmébe ajánlani a t. miniszter urnak, hogy ha a körülmények olya-

Digitized by Google

nok lesznek, hogy a most az állam által epitett és kezelt vasutak eladathatnának, a nélkül, hogy az országnak abban kára volna, és az országtól biztositékot kivánni nem fognak: azokat adja el, és a begyült pénzzel épittessen vicinalis vasutakat, a melyekre nem egy vállalkozó, hanem 100 vállalkozó fog jelentkezni. Mert tudjuk, hogy egy vicinalis vasutnál egyik maximum, a mit a vállalkozóktól kivánnak: hogy a vasutat minden biztositék nélkül épitse. Hogyha kérem a vicinalis vasutakat prioritással fogjuk ellátni, akkor az országnak elég biztositéka lesz és az ország nem fog fizetni sem kamatbiztositást, sem egyéb segélyezést.

Tehát ez volna átalános észrevételem a vasuti pontra nézve, ezt ajánlom a t. ház és a tisztelt miniszterium figyelmébe. (*Helyesiés.*)

Gorove István közlekedési miniszter: A mit t. barátom mondott: az természetesen olyan, hogy az egyátalában a vasuti politika vitás körébe tartozik, és e részben igen fényes és sulyos érveket lehet jobbra is, balra is fölhozni; de hogy e tekintetben a kormány már előre határozzon, az nemcsak nehéz: hanem lehetetlen. A tisztelt képviselő ur a vasuti kölcsönről szóló törvényt nem méltóztatott egészen figyelembe venni.. A vasuti kölcsönről szóló törvényben meg van mondva: hogyan kell ezen vasutaknak, melyek ezen államkölcsönből épitendők, a biztositékot nyujtani; a mi a magán vicinál vasutak segélyezésénél alig volna lehetséges. E részben tehát szükséges volna egy más törvényes intézkedésről gondoskodni, hogy az megtörténhessék. Igen természetes, hogy ez oly dolog, mely a kormány figyelmén kivül nem eshetik, a kormány arra figyelmét ki is terjeszti, de e részben semmi határozatot nem hozott, valamint nem is fog hozni anélkül, hogy az iránt előbb a törvényhozásnak előterjesztést ne tegyen. E tekintetben tehát a t. képviselő urnak figyelmeztetését igen szivesen fogadom ugyan, de praecis nyilatkozatot nem adhatok. (*Justh: Ezt nem is kérem.*)

Simonyi Ernő: T. ház! A mint a közlekedési miniszterium költségvetésének tárgyalásánál előre megyünk, minden lépten ugyanazonegy akadály, ugyanazonegy nehézséggel találkozunk. Itt láttuk ezt a vasutak épitésénél, a folyók szabályozásánál, és most ismét a vasutaknál . t. i. egy átalánosan megállapitott tervnek hiányát. Ez oly akadály, melybe mindig bele ütközünk. Ez az, a hol a dolgot kezdeni kellett volna, és ez inditott engem arra, hogy egy határozati javaslatot adjak be a házhoz, hogy egy ily terv kidolgoztassék. A miniszterium négy éven át negyedszer megigérte e terv előterjesztését és nem teljesitette igéretét. (*Jobb felől egy hang: Nem igérte meg!*) De igen is megigérte 1867-ben, megigérte ismét 1868-ban, nem ugyan a házban, de a pénzügyi bizottságban, ismét 1869-ben és most 1871-ben; tehát már négyszer megigérte; de ez évben, a mint azt a miniszter indokolása is mutatja, a miniszter őszintén megmondja, hogy nehézségekkel találkozott: kell tehát, hogy a ház gondoskodjék arról, hogy e bajon segitve legyen. Különben nézeteimet ez iránt akkor fogom kifejteni, mikor határozati javaslatom fog napirendre kitüzetni.

Most t. képviselőház a vasutaknál átalában véve kénytelen vagyok kijelenteni, hogy azon kérdéseimre, melyeket az átalános tárgyalásnál a vasutakra vonatkozólag tettem: a miniszter ur által adott fölvilágositások egyátalában ki nem elégitenek.

Őszintén megmondom, hogy a miniszter ur válasza e tekintetben olyanféle volt, mint a német orácülumé: „Ich bin dein Vater Zefises, und sage dir nur dieses.“ (*Derültség.*)

Abból, a mit a miniszter ur mondott, egyátalában én semminemü felvilágositást nem birtam kivenni. A miniszter ur elismeré, hogy az északkeleti vasutnál vannak nehézségek a vállalkozók és tarsulatoknál; de hiszi és reméli, hogy ezek ki fognak egyenlittetni; de e tekintetben épen oly állapotban van a miniszter ur, mint azon ember, a ki pénzügyminiszter ur specialitásaiból akar vásárolni, és azt hiszi és reméli, hogy jó szivart fog kapni; de ha a multak tapasztalásain indul: akkor el lehet készülve arra, hogy biz azok roszak lesznek.

Én — megvallom — átalában a parlamenti életben, azt hiszem, hogy az egyedüli mód, melylyel ily dolgokat kezelni kell: a teljes őszinteség és nyilvánosság. Én nem látom át, hogy a vasutépitésnél mily diplomatiai titkok létezhetnek, melyeknek napfényre hozatala valami bajt vagy nehézséget okozhatna? Ha azonban a miniszter ur mégis azt hiszi, hogy vannak ily nehézségek, melyeknek napfényre hozatala kárt okozhatna: ebbe én egyelőre belenyugszom; de egyenesen kijelentem, hogy, ha e hó vége előtt nem fogunk tökéletesen kielégitő fölvilágositást kapni: én interpellatio formájában e kérdést ismét föl fogom hozni.

Máskép áll a dolog a hatvan-miskolczi vasuttal. Ez az állam kezében van. Az állam átvette már több mint egy éve, és azóta kezeli. (*Halljuk!*) Erre nézve tehát azon nehézségek nem léteznek.

Én azt mondottam a házban, hogy ugy vagyok értesülve, miszerint ott a munka igen hiányos; a miniszter ur pedig ugy adja elő a dolgot, hogy „a képviselő ur azon meggyőződésben van, hogy ezen pályának jelenleg is vannak hiányai.“ Nem az a kérdés, hogy én azon

Digitized by Google

meggyőződésben vagyok-e? hanem én ezt kérdésképp intéztem a miniszter urhoz, és a miniszter urnak kell azon meggyőződésben lennie, hogy vannak-e ott hiányok vagy nincsenek, és ez iránt fölvilágositást kell adnia a házban.

Mi azt illeti, hogy én azt kivántam volna, hogy azon mérnökök, kik a vasutat épitették, felelősségre vonassanak: ezt én nem kivántam; mert tudom, hogy a társulat mérnökei épitették: ezeket pedig a miniszter felelősségre nem vonhatja; de kivántam azt, hogy felelősségre vonja azon mérnököket, kik a vasutat collaudálták és az állam részére átvették. Nem akarom mondani, hogy ők hibáztak; de tudni akarom, hogy ők-e a hibásak, vagy pedig azon hires szaktudósok, kik az épitési mintát csinálták?

Az forog kérdésben, vajon a vállalkozók kiépitették-e a vasutat ugy, mint azon nagyon hires és mindenféle országokból összehozott szaktudósokból összeállitott „Baudirectio“ előirta vagy nem? megfeleltek-e a szabványoknak, vagy nem, és ha megfeleltek, czélszerüek-e azon szabványok vagy nem?

Ha az egyik, vagy másik kisül: első esetben, ha a mérnökök nem collaudálták helyesen, a miniszter ur tudni fogja, mikép intézkedjék. A második esetben, ha az épitészeti igazgatóság hibás lett volna itt is, mint hibás volt mindenfelé másutt: azt gondolom, a miniszter ur nem fogott volna ez évre ismét 366 ezer frtot javaslatba hozni oly intézmény föntartására, mely csak költségbe és zavarba hozta a magyar vasutépitészetet.

Erre nézve tehát meg kell vallanom, hogy a miniszter ur fölvilágositása egyátalán nem volt kielégitő, valamint nem volt kielégitő a miniszter ur azon nyilatkozata sem, miszerint a károlyváros-fiumei vasut szerződését nem akarja a ház elé terjeszteni. Ez oly szerződés, mely a ház tudta. hire nelkül köttetett. Ily eljárásnak eddig a vasutaknál párja nincs, kivéve a fiumei kikötőt; ennek terveit és költségvetését sem látta soha senki.

Gorove István, közlekedési miniszter: Hiszen még nem létezik.

Simonyi Ernő: Igaz, hogy még nem létezik; de már a mult esztendei költségvetésben nevezetesebb somma volt e czélra előirányozva, és valószinüleg el is költve; a munkák folynak, tehát valakinek kellett szerződni.

Gorove István közmunka és közlekedési miniszter: Szabad egy szót szólanom? (*Simonyi Ernő: Tessék!*) Épen most tettem a nyilatkozatot, hogy mihelyt a tervek a kikötőre nézve el fognak készülni: azonnal be fogom azt a t. ház elé terjeszteni.

Simonyi Ernő: A fiumei kikötőre nézve tehát igéri a miniszter ur, hogy az arra vonatkozó terveket elő fogja terjeszteni; hanem hogy a másik tervet elő nem fogja adni, azt a multkor egyenesen kijelentette. Ez az, a mit én nem helyeselhetek, és ez az, a mire nézve én a háznak határozatát akarom majd provocálni, mert az lehetetlen, hogy az országgyülés, anélkül hogy tudná és megbirálná, mire? megszavazzon 20 millió forintot. Ezen vasut kiépitése 20 millió frtra van tervezve; de valóban többe fog kerülni.

Hanem tegyük föl, hogy csak 20 millió forintba fog kerülni. Nem lehet ezen összeget kiadni, anélkül hogy tudnók: mire? Az ily eljárást én a parlamentális formával és az alkotmányossággal összeegyeztetni nem tudnám. Különben én már a mult évben sem találtam rendén azt, hogy a szerződés megköttetett, és a munkálatok megindittattak, csupán ő felségének helybenhagyása következtében, és a törvényhozás meghallgatása nélkül; de most már egyenesen azt hiszem, hogy abban a dologban valami rosz van, miután nem akarják napvilágra hozni. Mert hogy miért nem akarná különben a kormány ezen 20 millió iránti szerződést a törvényhozásnak bemutatni: azt én az én eszemmel fölfogni nem tudom. (*Helyeslés szélső bal felől.*)

Egyébiránt a mult évben, midőn e tárgy fölhozatott: az államtitkár ur nemis tagadta meg ezen szerződés beterjesztését; hanem csupán azt mondotta: hogy még ide nem terjesztetett be. Az államtitkár ur ezt mondotta:

„A mi a most ujabban érintett azon kérdést illeti: hogy a szerződés és minden, a mi ennek alapján történt, beterjesztetett-e a háznak: van szerencsém megjegyezni, hogy a mai napig be nem terjesztetett, s oka az, hogy oly kiadásra vonatkozik, mely a vasuti kölcsönnel áll kapcsolatban, s melyre nézve a miniszter ur annak idején előterjesztését megteszi.“

Tehát nem is tagadta meg a szerződésnek előmutatását, csak azt mondotta: hogy az e napig még nem terjesztetett be. Én megvallom, hogy részemről nem tudom fölfogni, hogy a pénzügyi bizottság miként szavazhatta meg azon tételt, mely a költségvetésben előfordul, anélkül, hogy ezen szerződést magának előmutattatni kérte volna; mert ő neki lett volna első helyen kötelessége, hogy magának tudomást szerezzen arról: hogy mire kéretik a 8 millió forint. Ezen tudomás nélkül ezen 8 millió forintot megszavazni lehetetlen. Ha a miniszter ur továbbra is megmarad azon határozott szándéka mellett, hogy a szerződést a képviselőházzal közölni nem fogja: én azon tételre nézve, melyben a károlyváros-fiumei vonal épitésére 8 millió frt kivántatik: egy határozati javaslatot fogok beterjesz-

Digitized by Google

teni, melyben azt kivánom, hogy ezen szerződés beterjesztessék. Ha aztán a ház azt határozza, hogy nem kell beterjeszteni: akkor belenyugszom; de addig, mig ez meg nem történik: nem; mert nem hiszem hogy létezik törvényhozás, mely ily kivánságot megtagadna. (*Helyeslés a szélső balról.*)

Gorove István közlekédési miniszter: Ugy látszik, hogy nem voltam oly szerencsés, hogy a tisztelt képviselő ur által megértettem volna. Különösen ezen szerződésre nézve azt mondottam, — s méltóztassék e tekintetben a naplót megtekinteni — hogy én nem éreztem magamat hivatva: ezen szerződés beterjesztésére, „azok után, melyek a mult évben itt a házban történtek.“ Ekkor inditvány tétetett: hogy a szerződés terjesztessék be, és pedig egy törvényjavaslat következtében. De a ház máskép méltóztatott határozni. Ezt igen jól tudja a tisztelt képviselő ur.

A mi engem illet, én a vitában részt sem vettem, és a házban jelen sem voltam. De itt előttem fekszik a ház határozata, mely azt mondja, hogy a kérdés az inditvány után föltétetett akként, hogy a miniszterium által a károlyváros-fiumei vonalra inditványozott összeg megszavaztassék-e, vagy ne? A ház szavazás utján elfogadta a tételt, és a szerződés beterjesztésétől elállt. Ez a képviselőház határozata. A kormánynak azonban nincs az ellen kifogása, hogy a ház kivánatára a szerződést beterjeszsze.

Csak azt akartam megjegyezni: hogy ha megrovásként mondta a tisztelt képviselő ur, hogy miért nem terjesztettem be a szerződést, akkor én ezt nem fogadhatom el: mert a szerződés kérdésének beterjesztését a ház határozata által befejezettnek tekintettem. Ha a ház azon elvet kivánja kimondani, hogy ily nagyszerű szerződések kivételkép beterjesztessenek: a kormánynak erre nincs ellenvetése. De kötelességem figyelmeztetni a t. házat arra, nehogy ily szerződések tárgyalása által oly föladatot vállaljon magára, mely legalább is nagyon meg fogja zsibbasztani törvényhozási működését. Nem mondom én azt, hogy ily szerződések a ház tudta nélkül köttessenek meg, miután a kormány, hogyha a a pénzügyi bizottság időnkint az okmányok előterjesztését kérte: azokat mindig készséggel rendelkezésére bocsátotta. Ha azonban egyes speciális esetben a ház azt határozná, hogy az illető okmányok ide terjesztessenek: arra sincs a kormánynak ellenvetése; és ha ezen szerződést kivánja a t. ház előterjesztetni, az ellen sincsen észrevételem. Én azonban a kérdést a jelen stástádiumban superálva láttam. (*Helyeslés jobb felől.*)

Ghyczy Kálmán: Ugyanazon ok, melyet a közlekedési miniszter ur most előterjesztett arra nézve, hogy miért nem terjesztette be a kérdéses szerződést: inditotta a pénzügyi bizottságot is arra, — és ezt akarom épen Simonyi barátomnak megjegyezni, — hogy ezen szerződés előterjesztését ezuttal nem kivánta; mert a pénzügyi bizottság előtt is tudva volt, hogy ezen szerződés beterjesztése iránt a mult ülésszak alkalmával kérdés támadt a házban, és a ház akkor szavazással nyilvánitotta, hogy a szerződés beterjesztését nem kivánja; a pénzügyi bizottság tehát a ház határozata ellen ezen tárgyban más eljárást nem követhetett, és ujabb inditványt nem tehetett. De a dolog most már uj stádiumban van. Azon határozat, mely akkor hozatott, ezen alkalommal — ha a t. háznak tetszik — a házszabályok értelme nélkül megváltoztathatik, és az én alázatos vélekedésem is az: hogy e tekintetben az előbbeni eljárástól eltérni, és a miniszteriumtól csakugyan követelni kell, hogy ezen kérdéses szerződés a ház elé terjesztessék. Nem fogja az ily szerződéseknek előterjesztése és netaláni tárgyalása zsibbasztani a háznak működését; mert 20 és egynehány millióról szóló szerződés nem mindennap fogja a t. házat foglalkoztatni: és ha a kisebbfontosságu szerződéseknek előterjesztése nem kivántatik is: ebből nem következik az, hogy oly nagyfontosságu szerződésnek beterjesztése, mint a kérdéses, szükséges és kivánatos ne legyen.

Itt annyival is inkább szükséges ezen szerződés beterjesztése, mivel, a mint t. barátom Simonyi Ernő jelezte: az erre nézve követett eljárás tekintetében az országban különböző vélemények vannak, és a miniszteriumnak is érdekében van, hogy e vélemények tisztáztassanak. A háznak mindig joga van oly irományokat is, melyek tisztán administrationalis ügyekre vonatkoznak, — ha jónak s czélszerünek látja: — maga elé terjesztetni, és miután most e tekintetben maga a közlekedési miniszter ur is egy igen loyalis nyilatkozatot tett és kijelentette, hogy kész a szerződést a ház elé terjeszteni: kérem a t. házat, méltóztassék ezt határozatilag kimondani, és a t. közlekedési miniszter urat, a kérdéses szerződés előterjesztésére utasitani.

Várady Gábor: Méltóztassék megengedni, hogy nehány szóval rectifikáljam azt, a mit a t. közlekedési miniszter ur mondott.

Midőn én a mult ezztendőben egy határozati javaslatot voltam bátor előterjeszteni, mely igy szól: (*olvassa a határozati javaslatot.*) „Jóllehet már az 1867. évi országgyülés julius 1-én 1170. sz. a. elhatározta a képviselőház és ennek nyomán julius 2-án a főrendiház, hogy a károlyváros-fiumei vasutvonalra nézve is tegye meg a

Digitized by Google

kormány mindazon előintézkedéseket, előmunkálatokat, melyeket ezen vasut czélszerű és lehetőleg olcsó kiépitésére nézve szükségesnek tart; jóllehet ennek nyomán az 1867 : XIII. törvényczikk 6-ik szakasza kimondotta, hogy a vasuti kölcsön egyedül csak azon vasutak és csatornák épitésére forditandó, melyeknek kiépitése iránt törvény alkottatott; ámbár végre a károlyváros-fiumei vonalon a megkezdett munkálat folytatása az 1868: XLIX. törvényczikk c) pontja alatt elrendeltetett: de mind azon határozatok és törvények nem oldják föl a kormányt azon kötelezettsége alól, hogy az emlitett vasutra a vonatkozó szerződéseket törvényjavaslat kiséretében terjeszsze a képviselőház elé: ugyanazért utasittatik a közmunka és közlekedési miniszter, hogy a károlyváros-fiumei vasut kiépitését tárgyazó törvényjavaslatot a szükséges tervezetekkel és a netán létező szerződéssel együtt haladék nélkül terjessze a ház elé; egyszersmind utasittatik, hogy az 1870 évi előirányzat „rendkivüli szükséglet" czimü fejezetében a károlyváros-fiumei vasutat tárgyazó második rovata alatt foglalt üzletberendezési, kezelési és személyzeti költségek előirányzatát mutassa be." Midőn mondom t. képviselőház, ezen határozati javaslatot előterjeszteni bátor voltam; erre nézve a t. ház tüzetesen nem határozott: tehát nem oldotta föl a miniszteriumot ennek teljesitésétől, nem is ütött el engem ezen határozati javaslattól. Nem határozott pedig azért, mert az akkori közlekedési miniszter ur nyilatkozatában bizonyos igéret foglaltatott arra nézve, hogy a tervezetek előterjesztése ellen semmi észrevétel fön nem forog. Gr. Mikó miniszter ur ezt mondotta akkor: „tehát nincs semmi nehézség az iránt, hogy a beterjesztés megtörténjék."

Engedje meg a t. miniszter ur azon megjegyzésemet, hogy erre nézve nem keletkezett határozat; mert határozati javaslatom nem volt azon föltételhez kötve, hogy ha a javaslatot a ház el nem fogadja: a károlyváros-fiumei vasut kiépitésére vonatkozó tétel meg nem szavaztatik; hanem attól függetlenül terjesztetett elő.

Az elnök ur csupán magát a tételt bocsátotta szavazás alá, s ezt a ház megszavazta. Tehát ezen határozati javaslat fönáll azért, mert a ház engem attól el nem ütött; de fön áll azért is, mert a közlekedési miniszter ur arra nézve igéretet tett.

Irányi Dániel: T. ház! Justh József képviselő ur azon elvet nyilvánitotta, — mint Európában átalánosan divatozót, — mintha az állam a vasutaknak ugy épitésére mint kezelésére egyátalában alkalmatlan lenne.

Én ezen elvet ily egyetemességben nem helyeslem.

Én tudok példákat, több országban, hol az állam előnynyel épittet, és előnynyel kezel vasutakat, jelesül Belgiumban és Poroszországban. Vajon minálunk Magyarországon a kormány által épitett vasutak nem kerültek-e többe, mint ha azokat magánosok épitik, és drágábban vannak-e épitve? az más kérdés. Azt tudom, hogy drágán épitenek, mind a magánosak, mind pedig a kormány. Arról is van tudomásunk, fájdalom, hogy roszul épitenek, ugy az állam, mint a magánosok is.

Én tehát abban nem elvi nehézséget látok, hanem a körülményektől teszem függővé, mi tanácsosabb: az-e, hogy a kormány, az állam épitse és kezelje a vasutakat; vagy pedig az, hogy magántársulatoknak engedje át akkor, midőn maga épitet.

Azonban, hogy a kezelésnél, különösen a miniszteriumot illetőleg, hibák vannak: arról igenis van tudomásom nekem is, *(Halljuk!)* és van, azt hiszem, mindazoknak, a kik e részben magunknak tudomást szerezni iparkodtak. Átalános a panasz azon lassuság ellen, melylyel a vasuti kérdések a miniszteriumban eldöntetnek. A mely lassuság gyakran azt okozza, hogy némely javitások nem történnek meg idején. Ezen kell segiteni. És ezen leghelyesebben lehetne, véleményem szerint, akként segiteni, hogyha e tekintetben utánoznók a magántársulatokat, melyek midőn az igazgatóságnak bizonyos szélesebb hatáskört engednek: egyuttal egy igazgató tanácsot állitanak fel, amely igazgatótanács azon kérdéseket sokkal jobban fogja eldönteni, melyek az igazgatóra magára nem tartozhatnak, sokkal gyorsabban, mint a miniszteriumnak azon közegei, melyek azzal meg vannak bizva. Az én véleményem tehát oda járul: hogy a miniszter ur igyekezzék a létező bajon segiteni azáltal, hogy a maga keblében, a maga fölügyelete alatt, egy vasuti igazgatótanácsot állitson föl mielőbb.

Egyuttal egy másik eszmét leszek bátor megpenditeni, arra nézve: miképen lehetne az államvasutak jövedelmét növelni. Tudom, hogy vannak külföldön oly nagy vállalatok, melyek a maguk hivatalnokait a jövedelem bizonyos részében részeltetik. Minálunk is, — amint tudomásom van róla — az igazgató maga kap egy bizonyos tantiemet; de ez felfogásom szerint, nem elegendő. Nem csupán az igazgatót kell részeltetni ily jövedelem-jutalékban, hanem átalában a tiszti kart. *(Helyeslés bal felől.)* Ez igy van Franciaországban a keleti vasutnál. Ott a jövedelemnek 15%-a osztatik fel az összes tiszti-kar közt, és ezen társulat igen jó hasznát, eredményét tapasztalta ennek.

Ezeket a t. miniszter ur becses figyelmébe ajánlva, most egy határozati javaslatot fogok a

Digitized by Google

t. ház elé terjeszteni. (*Halljuk!*) Méltóztatnak emlékezni, hogy tavaly, midőn egy vasut-törvény tárgyalásakor azon inditványt tettem, mikép köteleztessék magában az engedély-okmányban azon társulat arra, hogy a 3. osztályu személyszállitó kocsikat is füttesse: Hollán Ernő akkori államtitkár ur azon biztositást adta a háznak, hogy e rendelkezés a kormány által valamennyi vasutra kiterjesztetett; mindazonáltal, mint hallom, ezen intézkedés, legalább mostanig, nem átalános.

Én t. ház, a kormánynak, s a kormány közegeinek a házban tett ilyen ünnepélyes biztositásait mindig legnagyobb bizalommal szoktam fogadni; de midőn az ellenkezőt kell tapasztalnom: nem veszi nekem rosz néven a t. miniszter ur, hogyha magamnak egy határozat által kivánok biztositékot szerezni arra nézve, hogy azon igéret valóban teljesittetni is fog, (*Helyeslés a szélső bal felől.*) s azért engedje meg a t. ház, hogy a következő határozati javaslatot becses figyelmébe ajánljam és annak elfogadását kérjem. (*Olvassa a határozati javaslatot.*)

„Határozati javaslat. A közmunka és közlekedési miniszter oda utasittatik, hogy minden magyarországi vaspálya valamennyi osztálybeli személyszállitó kocsijának fütése iránt, ajövő téltől kezdve, intézkedjék.“

Szükségtelen ezt bővebben indokolnom, mert indokolja az maga magát. Hogyha meggondoljuk, hogy a harmadik, és miután negyedik osztályu kocsik is vannak: az ezen osztályu kocsikon utazó közönség épen az, mely a legrosszabbul van ruházva, s mely következőleg a legnagyobb tekintetre érdemes.

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! Azon igéret után, mely a közlekedési miniszterium részéről a fűtésre nézve tétetett, ki is bocsátott a kormány rendeleteket, hogy az végrehajtassék; azonban a vasut-társulatok azt felelték, hogy maga a rendszer, melynélfogva a fütés eszközölhető: még egyátalában nincs megállapitva. Ennélfogva, előbb meg kellene a kormánynak határozni azt, hogy a fütés miként eszközöltessék. Mivel pedig sem nálunk, sem máshol egy tökéletesen biztos rendszer e tekintetben eddigelé nem létezik, és pedig nemcsak magára a fűtésre nézve; de azon melegre nézve sem, melyet a vasuttársulatok a kocsikban előállitani akarnak: már pedig kivánatos, hogy a fűtés a lehető leggazdaságosabban eszközöltessék, mert különben csak az üzleti kiadások lesznek nagyobbak, s ezek ismét csak az államra háramlanak vissza.

Igy tehát addig e kérdés tisztába nem hozathatik, mig a kormány e tekintetben meghatározni nem lesz képes, hogy minő rendszer vagy minő mód szerint eszközöltessék a fűtés. Megjegyzem, hogy az államvasuttársulat megteszi a kisérletet e tekintetben, s ha a legjobb módot el fogja találni, akkor annak életbeléptetését a kormány el fogja rendelni. (*Helyeslés jobb felől.*)

Csanády Sándor: T. képviselőház! a t. miniszter ur azt méltóztatott mondani, hogy az okon nem intézkedhetett a kormány a waggonok fűtése iránt, mert nem talált még oly módot, mely a czélnak megfelel. Szabadjon erre nézve megjegyezni, miszerint máris divatban van az első osztályu kocsik fűtése. Tehát nézetem szerint addig is, mig egy czélszerü mód feltaláltatnék: igénybe lehetne venni és használni lehetne az általam emlitett kocsikon használt módot.

Nekünk t. képviselőház, különös kötelességünk gondoskodni arról, hogy szegényebb osztályu polgártársaink ne legyenek kitéve azon kellemetlenségeknek, a melyeket előállithat azon körülmény, ha utazások közben waggonjaikat nem fütik. Én azért az Irányi t. barátom által beadott határozati javaslatot pártolom és annak elfogadására kérem a t. házat.

Elnök: Mindenek előtt az egyes határozati javaslatokra nézve méltóztassanak szavazni. Első a Simonyi Ernő képviselő ur határozati javaslata, méltóztassék azt fölolvasni.

Széll Kálmán jegyző (*olvassa a határozati javaslatot*). „Utasittatik a kormány, hogy a károlyváros-fiumei vasut épitésére vonatkozó szerződést, a tervekkel s költségvetéssel együtt, a képviselőház asztalára letegye.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*)

A kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*) A ház elfogadja.

Most következik Irányi Dániel képviselő ur határozati javaslata.

Széll Kálmán jegyző (*ujra olvassa Irányi Dániel határozati javaslatát.*)

Elnök: A kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*) A ház többsége nem fogadja el.

Vállyi János: Lehetetlen föl nem hivnom a t. ház figyelmét és különösen a miniszter urét azon körülményre, hogy a vasuti épités körül a vasuti fölügyelőség nem tanusit kellő figyelmet a vasutak mikénti épitésére, ebből pedig — főleg a késedelmezés és a roszul végrehajtott épitkezések ujabban eszközlendő igazgatása miatt a kellő időre el nem készittetvén: — ugy az egyesek, mint az állam kárositásával nagy hátrány hárul. Nem kutatom, hol rejlenek ennek okai, de szomoru következményei nagyon is élénken jelezik magukat. — És e tekintetben szoritkozom észrevételemmel az általam inkább ismert szathmár-debreczen-szigethi vonalrészre. Az épitkezések

Digitized by Google

e vonalon alapjukból kezdve oly hibateljesen történtek, hogy az állam részéről leendő legnagyobb vigyázat melletti átvétel is aligha el foghatja hárithatni mindazon nagyobbmérvü károkat, a melyeket ebből folyólag az állam elviselni leend kénytelen. És pedig azért, mert a fölügyelet sem, mint kellene, a munka folyamával mindenkor egy idejülegesen, sem pedig oly lelkiismeretes szigorral nem gyakoroltatik, mint azt ily nagyszerü államkiadással szemben hazafiságparancsolta kötelességgel gyakorolni kellene az épitésnél. Legelőször is mindjárt kezdetben, a mint munkához fogtak: a töltések készitése alkalmával nem használtatott — az épitkezési idő rövidsége miatt a földnek önmagábani ülepedhetése pótlásául — a mulhatlan szükséges dürüczkölési módszer alkalmazása. Ennek következtében, mint tudva van, e vonal igen vizes talajon is vonul el, és mivel az ülepedésre igen kevés idő engedtetett: nagyon természetes, hogy most már a rögtön lerakott slipperek és sinek annyira lesülyedeztek — a minek a dürüczköléssel a legnagyobb részben elejét lehetett volna venni, — hogy egyrészben, ennek utólagos igazitása végett, a vasut kellő időben megnyitása még mindig hátráltatik.

A második pedig, a mi különös figyelmet érdemel: az, hogy a szükségelt vizfolyásokra figyelemmel nem voltak. S igy az azon vidék egy részén igen gyakori árvizekre tekintettel nem lévén, elegendő vizijátékok vagyis vizlefolyó helyek és hidak nem terveztetvén és készittetvén: a következmény az lett, hogy most ugy, mint tavaly, a gyakori árviz elvitázhatlanul feltüntetvén ezen akadályokat, sok helyen kényszerülve volt az illető hatóság a vasut-töltéseket megnyittatni, hogy a viz lefolyhasson.

Ez ismét oly hátrány, melynek következtében, a mint mondám, a felügyelőséget terhelő hanyagság miatt az állam tetemes károsodásával, a vidék végtelen és kipótolhatlan hátrányával, a vasut ismét kellő időben meg nem nyittathatik; sőt a mutatkozó hiányoknak helyreigazitása miatt, valószinüleg még hoszasabb idő mulva leend csak ezen vonal megnyitható.

De tovább menve, van ismét oly nehezség, mely ismét a felügyelőség hanyagságából származottnak mondható. Jelesen a vidék egyik fővizén, a Szamoson levő vasuti hid keskenyre hagyatván, a viznek elegendő lefolyást nem enged: mi által a viznek elegendő játék nem adatván, a felsőbb részen minden nagyobb vizemelkedéssel, a vidéket veszélyezteti. Igy most legközelebb is nem csekély részben segitette elő azon nagy vizárt, melynek következtében még most is 24 négyszög mérföldnyi terület viz alatt áll. És ez elég sajnos, hogy igy van, s annál leverőbb hogy beleszámitva a deczemberben bekövetkezett áradást, most már rövid 10 hét alatt 4 árvizzel van sujtva a vidék, melynek káros következményei kipótolhatlanok.

Egy másik igen nevezetes körülmény az is, hogy ezen általam emlitett hid oly alacsonyra terveztetett, sőt a mennyiben már készen is van s a vonatok rajta járnak, lehet mondani épittetett: hogy a legutóbbi árviz alkalmával alig fél láb hiányzott, hogy a viz teljesen egy szinvonalra nem emelkedett a hiddal. Tehát ebből az látható, hogy az épitésnél még a kellő magasságra sem voltak elegendő figyelemmel.

E hiányokból kénytelen vagyok azt következtetni, hogy lehetetlen, miszerint a kormány részéről a szükséges felügyelet oly mérvben teljesitetett volna, mint a mily mérvben azt teljesiteni kell. Vagy talán nem is volt fölügyelet? ha pedig volt, akkor kénytelen vagyok arra kimondani, hogy az ilyen fölügyelet fölötte rosz, és az országnak csak kárára van.

Méltóztatnának valószinüleg oda utalni ezen méltó figyelembe veendő körülményekkel szemben, hogy majd az átvétel alkalmával, midőn az átvételt megelőzőleg szokásos fölülvizsgálatot a kormány végrehajtatja: a vállalkozókat minden legcsekélyebb mutatkozó hiány kiigazitására kötelezik. Lehet, megengedem, hogy azáltal sok utólagosan kijavitható hibát helyrehoznak; de lehetnek oly, az alapban lévő hibák, melyeket ha a fölügyelet kellő idején nem kisért figyelemmel: az átvételkor már nem fedezhetők föl, és igy a vasut csak rosz állapotban fog az állam birtokába átmenni: következőkép az akkép átvett s a forgalomnak átadott vasut egyfelől nem is teljesen biztos, és a rejlő hibák csak később tünedezvén elő, a minduntalani igazitási költségek annyira fölemésztik a jövedelmet, hogy a különben is nagyszerü kamatbiztositás az államháztartás terheltetésével sokkal fölebb fog emelkedni.

Különös figyelmet érdemel ez ügynél még az is, hogy, ha szintén a kormánynak sikerülend is mindezen általam itt fölemlitett s még más lehető minden hiányát ezen vasuti vonalnak kiigazittatni és az államot minden károsodásától megóvni: vajon — kérdem — hol fognak mindezen vétkes hanyagsággal párosult mulasztások által előidézett károsodásaikért, az egyes polgárok kártalanitást lelni?

Ez pedig méltán tekintetbe veendő, mert az államra egyesek kárositása által époly nagymérvü hátrány háramlik. Mert ha az egyesek a az államterhek viselésére képtelenek, az államháztartás a szükségletet kölcsönnel vagy más módon kénytelen fedezni.

Ugyanazért meg fogja bocsátani a t. közlekedési miniszter ur, ha mindezek után egy kér-

Digitized by Google

dést vagyok bátor hozzá intézni. (*Halljuk!*) Az éjszak-keleti vasutról szóló 1868 : XIII. törvényczikk 5. §-a azt mondja: „az engedélyesek kötelesek a vonalozási munkálatokat az engedély keltétől számitandó három hét alatt megkezdeni, az engedélyezett vonalok épitését az engedély keltétől számitandó hat hó alatt fognatba venni, s azokat, még pedig a debreczen-szatmárnémeti-tekeháza-szigeti vonalat 1870-dik évi october hó 1-ig, a tekeháza-csapi vonalrészt 1871-ik évi május 1-ig, a többi a 2-ik §-ban megnevezett vonalokat pedig 1871-ik évi oktober 1-ig befejezni, és a forgalomnak átadni. A törvény világos. Mi volt tehát annak oka, hogy a már 1870-ik évi oktober 1-ig megnyittatni kötelezett tekeháza-szigeth-szatmári vonalrész meg nem nyittatott? hol lehet ennek oka, és minő intézkedéseket méltóztatott tenni e tekintetben, hogy az általam előbb jelzett nehézségekkel szemben, melyek az épikezési vonalon felmerülnek s a melyeknek kipótlására sok idő igényeltetik, az 1871-ik évi május 1-ig megnyitandó vonalrész megfog-e nyittatni vagy nem? és átalában minő kilátások vannak arra, hogy ezen vonalrész minélelőbb megnyittathassék? Midőn ezen kérdéseimet intézem, lehetetlen, hogy ne kérjem az igen t. miniszter urat, hogy minden tőle telhető erővel igyekezzék oda hatni, hogy az ezen vidékre, és abból folyólag az országra hárult tetemes hátrányok minél előbb kiigazittassanak és hogy mód nyujtassék a veszteségnek legalább némileges visszapótlására. Valamint nagyon kérem arra is: hogy ezen vonalnak minélelőbbi menyitását hathatós befolyásával kieszközölni méltóztassék.

Gorove István közlekedési miniszter: A t. képviselő urnak azon fölszólitására, hogy ezen vonalnak mielőbbi megnyitása a miniszterium által is szorgalmaztassék: bátor vagyok nyilvánitani, hogy mi igenis elkövettünk, elkövetünk és fogunk elkövetni mindent, hogy ezen czél eléressék, azaz: előbb az egyes szakaszok, s aztán az egész vonal megnyittassék. A mi pedig azon hiányokat illeti, melyeket a t. képviselő ur fölemlitett: megengedem, hogy vannak hiányok, talán azok, melyeket képviselő ur fölemlitett, talán több, van talán kevesebb: mindenesetre vannak hiányok; de ezen hiányok folyton észleltetnek a kormány által, és azt mondhatom, hogy a pálya megnyitása addig meg nem történhetik, mig ezen hiányokon segitve nem lesz.

Arról biztosithatom a képviselő urat, hogy azon hibák is, melyeket fölhozni méltóztatott, tekintetbe fognak vétetni; de még inkább tekintetbe fognak vétetni azok, melyeket a szakértő emberek a vállalatnál fölfedeznek: azonban leginkább tekintetbe fognak vétetni azok, melyek a megnyitásnál és a fölülvizsgálat alkalmával fognak észleltetni. Mindenesetre kötelességünknek fogjuk ismerni: mind az állam, mind a közönség iránti tekintetből a legnagyobb szigorral eljárni. (*Helyeslés.*)

Vállyi János: T. ház! a közlekedési miniszter urhoz egy kérdést levén szerencsés intézni, a t. ház meg fogja bocsátani, hogy a nyert válaszra röviden feleljek. Mindenekelőtt köszönettel veszem az igen t. miniszter urnak nyilatkozatát: hogy minden tőle kitelhető erélylyel oda fog hatni, hogy az államnak semmi károsodása ne legyen azon vonal részéről és hogy mielőtt a létező hiányokon segitve nem lesz, azon vonal nem fog megnyittatni és annak mielőbbi megnyittatását szorgalmazni fogja.

Nem lehett azonban teljes megelégedésemet nyilvánitanom annyiban, a mennyiben azon kérdéseimre, a melyekre határozott választ óhajtottam és vártam, nem méltóztatott kijelenteni: hogy miben rejlik a történt sok mulasztásnak s több más e vasutvonal épitésénél fölmerült hibának a valódi oka, és miben rejlik a valódi ok, hogy az 1870-ik évi oktober 1-ig megnyitandó vasutvonal meg nem nyittatott a törvényben kitüzött határnapig?

Kiss János: T. ház! Midőn épen a vasut-épitészeti igazgatóságnak a pénzügyi bizottság ajánlata szerint 357,177 frt czéloztatik megállapittatni: ez alkalommal kötelességemnek tartom megfontolni, hogy minő kötelességei vannak és hogy teljesiti-e azokat ezen igazgatóság? és akkor, midőn a nép vállaira egy adónemnek rovását szavazatommal előmozditom, jogom és kötelességem azon igazgatóságot megrostálni, hogy vajon eleget tett-e azon kötelességének, a melyért fönáll, és melyért az állam költséggel látja el?

T. ház! előttem szólott Vállyi János t. képviselőtársam kifejtette azon nehézségeket, és azon mulasztásokat, melyeket ezen vasutépitészeti igazgatóság elkövetett az 1868-ik évi III. t. cz. keletkezése napjától. Már 1869-ben május havában interpellatióban sürgetve volt a kormány az iránt, hogy az északkeleti vaspálya épitésénél oly hiányosságok követtetnek el a vállalkozás által, a melyek lehetetlen, hogy az állam kára nélkül történjenek, s a melyeket elnézni nem lehet: mert az államnak elviselhetlen károkot fognának okozni. És a t. kormány egész nyugodtsággal azt felelte, hogy még időelőtti ezen interpellatio, még időelőttiek a nehézségek, mert a vállalkozókat nem lehet sürgetni addig, mig a határidő le nem jár.

Ámde t. ház, itt egy egész hivatal, a mely 300 ezer forintnál több költségbe kerül, azért állittatott fel, hogy hivatalból ügyeljen arra, hogy

Digitized by Google

a tervezet szerint, az elvállalt kötvény szerint készitsék el az illető vállalkozók munkájokat.

Megtörtént az, a mit interpellatiómba foglalva előre sejtettem, hogy a vállalkozók az állam kárára fogják a maguk vállalatát folytatni. Ime a törvényben meghatározott megnyitási határidő, 1870. october 1-je, elmult. A kormány nem volt képes a megnyitást eszközöltetni és a vaspályát a forgalomnak átadni. Az ebből származó károkat, ugy az egyeseknek, mint az államnak, ki fogja megtériteni? Vagy elég az, ha a kormány azt mondja, hogy felelősséggel tartozik? Felelősség, mely csak szóban foglaltatik, de valóban nem létezik: nem elégiti ki a népnek igényeit. Azon felelősség sulya abban áll, hogy a beállott kárt nem szóval többé, hanem pénzzel téritse meg, és legyen felelős a kormány a károkért.

Ez a felelősség valóságos értelme; de azt, hogy szóval felelős a kormány, de tettel sohasem, nem tartom oly felelősségnek, melynek értelme volna.

Azon visszaélések, melyek az északkeleti vasuttársulat körül történtek, csakugyan valók, és igen simán adta elő azokat Vályi János, képviselőtársam, mert azok valóban a botrányig fajultak el. Az illető egyes polgárokat a vasuttársulat a tőlük elvont birtokért nem fizeti ki, és az illető egyes polgárok 100—200, 10—20 forintért nem folytathatnak pert azon vállalkozó ellen, kinek hollétét sem tudják. Számtalanszor folyamadtak a szathmári polgárok a miniszteriumhoz, hogy az ő pénzeiket fizettesse ki: de nemcsak hogy ki nem elégittettek; sőt még csak válaszra sem méltatta őket.

Most a miniszter ur előtt fekszik 16 polgárnak a folyamodása, melyben kérik, hogy könyörüljön rajtok, és kártalanitsa őket. Nem tudom, a t. miniszter ur mit tett e polgárok folyamodására. E polgárok a következők: Zsiga György, Anderkó László, Zsömböli István. *(Jobb felől: Nem ide tartozik!)* Méltóztassanak béketüréssel lenni, mert én soha sem szoktam elállni azon erős akarat kivitelétől, melyet felelősségnél fogva vállaimra vettem. Erdélyi István, Viski Sámuel, Osváth Ferencz, Szalontai István, Biró János, ifj. Gál József, Szakáli János, Mészáros Mihály, Buós Ferencz, Gyulai Mihály, Simon János, Kirilla János, Kovács János, Horváth János, Kobai István, Némethy József, Herman István, Félegyházi Gábor.

Ezen polgárok folyamodtak a miniszteriumhoz, és ugy tudom, hogy még mai napig sem történt semmi intézkedés, hogy ezen polgárok a már két év óta elvont birtok árát megkaphassák.

T. ház! A t. miniszterurhoz bátor voltam még a mult év november 17-én interpellatiót adni be, és ismételve fölhíttam figyelmét a Stroussberg által az északkeleti pályánál elkövetett visszaélésekre, és hogy egész illemmel szóljak és meg ne sértsem az illemet: azt mondom, hogy ott magáncsalás követtetett el. Ha azoknak valódi alapját akarja a t. ház megtudni és ha hihetem azt, hogy ugy a haza iránt mint az egyeseknél elkövetett károkért elégtételt fognak adni: kész vagyok azokat fölfedezni.

Most ezuttal, én itt a javaslatba hozott 300 s nehány ezer forintot az alépitészeti igazgatóságnak, mely ugyszólván létezése óta nem tesz eleget kötelezettségének: azon összeget meg nem szavazom; mert én csak olyan államhivatalnoknak adom meg a fizetést, a ki megérdemli, de a mely államhivatalnok nem tesz eleget kötelességének, azt eltörlendőnek vélem és kérem a miniszter urat, hogy az ily botrányokat az északkeleti vaspálya mentén mielőbb szüntesse meg, és igyekezzék, hogy az 1868. XIII-ik törvényczikknek adjon foganatositást és mutassa meg, hogy képes kormányozni; mert ha a kormány nem képes valamely törvényt végrehajtani: annak adja jelét, hogy nem tud kormányozni. *(Bal felől helyeslés.)*

Papp Zsigmond: Nem tartom szükségtelennek ezen északkeleti vaspálya iránt néhány fölvilágositással szolgálni a háznak. Vályi képviselőtársam, már hivatkozott az 1868: XIII-ik törvényczikkre s tisztán kijelentette azt, miszerint ezen vaspályát 1870. október 1-én kellett volna megnyitni. Tudjuk azt is, hogy ezen vaspálya-épitése Stroussbergnek volt engedélyezve, az engedély pontozatokban az volt kimondva, hogy ezen vasutat a Tisza bal partján kell épiteni. Azonban különféle közbejött dolgok miatt — a nélkül, hogy akár az országgyülés meghatározta volna, — még közbejött az, hogy áttették a vasutat a jobb partra s a kormány nem látta jónak bejelenteni a háznak, hogy ez az irány megváltoztattatott. Tehát a kormánynak be kell ismernie, miszerint annak, hogy a vasut nincs készen, egyedül az az oka, hogy nem ügyeltek a vállalkozókra. A kormány azt gondolta, hogy a cautió, melyet Stroussberg letett elég; de kisült, mint tudjuk, hogy ő egészen elállott a vállalattól s kérdem: az intercalaris jövedelmet ki fogja fizetni, és kitelnek-e ezen cautióból.

Én megvártam volna a kormánytól, hogy nyilatkozzék világosan, hogy mi az oka; mert nem a kormány az oka, hogy nincsen készen, hanem dr. Stroussberg. Figyelemmel kellett volna a kormánynak kisérnie annak eddigi működését, tudnia kellett volna a kormánynak, hogy mi történt más országokban is. Ő vállalkozó volt Oláhországban is s ott 125 millió frt kárt okozott az országnak a nélkül, hogy a

Digitized by Google

vasutat kiépitette volna. Továbbá arról értesültem, hogy Stroussberg odább állott, s hogy berlini házait is eladta, és hogy az oláh kormány beperelte, concursust is hirdettek ellene, de nem tudtak rajta semmit megvenni. Ily körülmények között hivatva érzem magamat, mellőzve azt, hogy magam is bepereltem, hol ő azzal, excusalta magát, hogy a kormány az oka a kérdéses vasut elnem készültségének, holott ő az oka mindezeknek. És miután tudomásom van arról is, hogy odább állott; azt kérdem a kormány közegeitől: kivel fognak azután alkudozni a vaspálya kiépitése iránt; mert, mint tudomásomra jutott, Stroussberg az Unio-banknak akarná átadni? Méltóztassék tehát nyilatkozata által megnyugtatni.

Hieronymi Károly közmunka- és közlekedési osztálytanácsos: Azon kérdésekre, melyek az északkeleti vasut tárgyában tétettek, azon sorban kivánok válaszolni, melyben azok fontosságukhoz képest következnek; s igy legelőször arra, hogy mi biztositja az északkeleti vasut kiépitését, és a kormány ennek eszközlése végett kihez fordul? Válaszom erre, hogy az eredeti engedélyesek, kiknek egyike dr. Stroussberg is volt, engedélyöket azon jognál fogva, melyet nekik az engedély adott, egy részvénytársulatra ruházták át, és hogy azon percztől fogva, melyben az engedély ezen részvénytársulatra ruháztatott, dr. Stroussberg nem mint engedélyes, hanem mint azon részvénytársulatnak fővállalkozója szerepel, és a kormánynak nem dr. Stroussberggel, de az illető részvénytársulattal van dolga; de épen azért az északkeleti vasut kiépitése vagy ki nem épitése nem dr. Stroussberg vagyoni állásától függ. Dr. Stroussberg vagyoni állása az északkeleti vasuti vallalat fejlődésére elhatározó befolyással nincs: miután ezen vasut értékpapirai, s az azok eladásából begyült pénzek akként biztosittattak, hogy azok fölött dr. Stroussberg a társulat befolyása és tudta nélkül szabadon nem rendelkezhetik. Ebben foglaltam össze válaszomat azon kérdésre, hogy micsoda biztositéka van a kormánynak az északkeleti vasut kiépitésére nézve?

Azon kérdés is tétetett, hogy miért nem kért a kormány engedélyt a törvényhozástól arra nézve, hogy az északkeleti vasut egy részét a Tisza jobb partján vezethesse a bal part helyett? Erre nézve válaszom egyszerűen az, hogy azért: mert a törvény se jobb se bal partról nem szól. A XIII-ik törvényczikk, mely az északkeleti vasut kiépitését rendeli, a 2. §-ban csak azt mondja, hogy Debreczentől Szathmár-Németin Tekeházán át Szigethig vezetendő a vonal. Azon határozat, hogy a bal vagy jobb parton vezettessék-e, az engedélyokmányban foglaltatik, mely engedélyokmányra nézve ugyanazon törvényczikk 12-ik szakasza azt mondja: hogy az annak idején elő lesz terjesztendő. Minthogy azonban ezen engedélyokmánynak még vannak más oly pontjai is, melyeket a változott körülmények folytán meg kellend változtatni: a kormány mindaddig, mig az engedélyokmányra vonatkozó minden kérdés megoldva és tisztázva nem lesz: az engedélyokmány bemutatását és beczikkelyezését czélszerűnek nem tarthatta.

Végre azon vád is fölhozatott a miniszterium ellen, hogy Szathmár városa és vidéke több lakosa által beadott azon panaszokra, hogy az északkeleti vasut számára lefoglalt földekért a törvény értelmében járó kárpótlások ki nem fizettetnek, nem válaszolt.

Tudomásom szerint, a miniszterium két vagy három ily folyamodásra válaszolt. Hogy összesen hány folyamodás adatott be, és vajon valamennyire válaszolt-e a miniszterium: arra most nem vagyok képes felelni. Egyébiránt a kisajátitásra nézve van törvényünk. Ezen törvény részletesen meghatározza, hogy az egész kisajátitási eljárásnál, kinek mi dolga, mi szerepe van, és ezen törvény szerint nem a miniszterium dolga sem az elfoglalt földekért járó kárpótlást megállapitani, sem a megállapitott kárpótlás behajtását eszközölni; — ez a törvényszékek dolga.

Ez tehát válaszom azon vádat illetőleg, hogy a miniszterium a hozzáérkezett folyamodásokra nem válaszolt volna. Ismétlem; nem tudom, válaszolt-e valamennyire; de valahányszor válaszolt: mindig odautasitotta az illetőket, hogy forduljanak azon közegekhez, melyeket a törvény e tekintetben kijelöl. (*Helyeslés jobb felől.*)

Papp Zsigmond: T. ház! Azon fölvilágositásra, miszerint nem egyedül Stroussberg a vállalkozó, hanem hogy a vállalat egy társulatnak adatott át, és igy sem az állam, sem egyesek nem fognak károsulni, nem szólok semmit, azzal megelégszem, és csak azt csodálom, hogy miután az engedélyben és a pontozatokban az foglaltatik, hogy ő a vállalkozó; és miután ugyancsak a pontozatokban az foglaltatik, hogy a Tisza bal partján vezetendő a pálya, az ettől való eltérés pedig nem jelentetett be a háznak; miután továbbá a törvény világosan azt mondja, hogy ezen vasutvonalat 1870. október 1-én kell a forgalomnak átadni: én mindenesetre mulasztásnak tartom, nem a mostani kormánytól, hanem az előbbi kormánytól, mely anélkül, hogy annak idején a háznak bejelentette volna a vaspályának más irányban vezetését, azt ugy megkezdette, és be nem mutatta az engedélyokmányt sem, hogy afölött a ház intézkedjék.

Digitized by Google

Ismételve mondhatom, hogy én a mult kormányt vádolom a mulasztással.

Elnök: Ezen általános megjegyzések után a rovatokra térünk át. Az első rovat már fölolvastatott, s arra a pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele. Az elfogadtatik.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa a 2. rovatot.*)

Pulszky Ferencz előadó: Erre nézve a bizottság 26,000 frtot, vagyis annyit javasol megszavaztatni, mint volt 1870. évben, annyival inkább, mert az irodatisztek száma hét-tel szaporittatott.

Ivacskovich György jegyző (*olvassa a 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. és 10. rovatokat.*)

Pulszky Ferencz előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadtatik összesen 357,171 forinttal.

Következik a vasutépités.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa az 1. tételt*): Vonalzási és központi vasut-irodai költségekre 50,000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: A pénzügyi bizottság részéről nincs észrevétel.

Péchy Tamás: T. képviselőház! Már az általános költségvetési vita alkalmával is, de most ismét, midőn a vasutépitések kérdésére kerül a sor, több rendbeli kérdések intéztettek az igen t. miniszter urhoz, és ő azokra kisebb-nagyobb mértékben megnyugtatólag, de mindenesetre készséggel válaszolt. Azon készség folytán, melylyel a válaszokat adta, azon reményben voltam, hogy figyelmét kiterjesztendi azokra is, melyek a mult évi költségvetés alkalmával hozattak föl, és melyek akkor tüzetesen meg nem világosittattak. Több rendbeli kérdések merültek akkor föl, melyeket — ha jól emlékszem — Simonyi Ernő barátom hozott föl.

Ilyen volt a déli-vasuttársaság előbbi vagy későbbi szerződése, és azoknak miránk nézve köttelező ereje; ilyen volt azon körülmény, hogy a kassa-oderbergi vasuttal ismét ujabb szerződés kötetett, az eredetinek, melyet még a régi császári kormány kötött, megváltoztatásával. Mindezekre nem adatott teljesen megnyugtató fölvilágositás. De ezekre én nem kivánok ujabb fölvilágositást; nem pedig azért, mert azt találná a miniszter ur válaszolni, amit az imént válaszolt: hogy az ily szerződések vizsgálata zsibbasztani fogná a ház törvényhozói képességét. De fölhozatott a mult évben egy harmadik tárgy, és én erre nézve leszek bátor fölvilágositást kérni a t. miniszter urtól.

Méltóztatnak ugyanis emlékezni, hogy a mult évi költségvetési vita alkalmával az Ottlet van Mons-féle ügy, majdnem három napi vitájába került a háznak. Akkor az ez ügyben leginkább érdekelt közlekedésügyi államtitkár ur előadta, hogy e tárgyban ő mind lépéseket tett. Elmondotta, hogy ezen ügy ezen lépések folytán épen a miniszterium ügyévé vált, és hogy a miniszterium e tekintetben a követség utján lépéseket is tett. Már akkor is kifejezést nyert e házban azon nézet, hogy a lépések igen lassan és hosszadalmasan tétettek, annyira, hogy ezen ügy, melynek tisztázása leginkább a kormánynak állana érdekében, tulságosan huzatik és vonatik. De a ház a t. miniszter ur nyilatkozatából mégis azon meggyőződésre jött, hogy az eljárás folyamatba tétetett a nevezett bankár ellen, és hogy a miniszteriumnak és különösen annak egyik akkori főhivatalnokának állása tisztázva leend. Én tehát azon kérdést vagyok bátor a t. miniszter urhoz intézni: vajon azon ügyben történt-e a mult év óta valami, megidéztettek-e a bankárok, kik — mint méltóztatnak emlékezni — a megvesztegést az állam egyik főhivatalnokán megkisérlették? szerzett-e elégtételt a kormány, hogy a ház tisztán láthassa, vajon hivatalnokainak e részbeni eljárása minden aggályon fölül áll-e? (*Helyeslés bal felől.*)

Gorove István közlekedési miniszter: Talán lesznek oly szivesek elismerni, hogy tulajdonkép ezen ügy a közlekedési miniszterium tárczáját — legalább közvetlenül — nem érinti, és igy, ha a fölvilágositás nem lesz talán teljesen kielégitő: méltóztassanak azon körülménynek tulajdonitani, hogy — megvallom — hivatalos-kodásom ideje alatt akármire gondoltam inkább, mint ezen ügyre. Hanem azon fölvilágositást mégis adhatom, hogy azon nyilatkozatok után, melyek a kormány részéről a mult évi budget tárgyalása alkalmával tétettek: történtek lépések a belga államkormánynál.

A belgiumi eljárás szerint azonban az ilyszerü pervitelnél nem az illető panasztevő nevében, tehát a jelen esetben nem Magyarország nevében vitetik a per; hanem az ottani igazságügyminiszter fölszólitása következtében, az ottani államügyészség nevében. Annyit tudok, hogy az ottani követség utján lépések tétettek arra, hogy az ottani törvénykezési formák szerint a per folyamatba tétessék és az elégtétel megadassék. Tudom azt is, hogy ez által a magyar kormányra, illetőleg a külügyminiszteriumra, valamint a belga kormányra nézve is a további teendők megszüntek; megszünnek azonnal, a mint az ügy a birákhoz, a törvénykezésnek átadatik. Többé pressiót gyakorolni, hogy az ottani törvénykezés folyama miként vezettessék, valamint a magyar kormánynak hatalmában nincsen, ugy alkotmányos fogalmaink szerint azt hiszem, hogy a belga kormány politikai ha-

Digitized by Google

talmától szintén nem függ az, hogy mikép vezesse e pert. Annyit tudok, hogy a belga igazságügyminiszternek kezében van, és hogy a dolog nincsen elejtve, sőt oly formák közt van folyamatba téve, melyeket a belga törvénykezés megkiván.

Csernátony Lajos: T. ház! Én az igen t. miniszter ur nyilatkozatának csak végét voltam szerencsés hallani, mivel távol voltam; hanem a végre nézve bátor vagyok egy megjegyzést tenni, s egyszersmind egy kérdést intézni az igen t. miniszter urhoz. A kérdés az, hogy a miniszteriumnak utolsó értesülése mikor jött: régebben-e, vagy ujabban?

A mi a megjegyzést illeti, az pedig az, hogy én is azt hiszem, hogy sem a magyar, sem pedig a belga kormánynak beelegyedni nem lehet abba, miszerint az igazságszolgáltatás minő utakat kövessen: mert azon utak meg vannak állapitva az illető ország törvényeiben, és azt kell követni. De másrészről én azt tagadhatatlannak tartom, hogy a magyar miniszteriumnak mindenesetre van joga, és tán maga iránti kötelessége is most tudakozódni: hogyan áll a dolog, és mikor lesz bevégezve?

Én azt hiszem, hogy a magyar kormánynak, mely meginditandónak vélte ezen ügyet: saját maga iránti kötelességből természetesen némileg tán sürgetőleg van joga közbeszólni; de mindenesetre van joga megkérdeni: mi történt a dologban, és történt-e valami, vagy sem az ügy bevégzésénél? Csak ép ezeket voltam bátor fölemliteni.

Gorove István közlekedési miniszter: Én azt hiszem, hogy a t. képviselő ur, talán méltóztatik megnyugodni abban, hogy én ezen ügyet az összes miniszteriumnál, vagy az igazságügyminiszteriumnál szóba fogom hozni, és az adandó fölvilágositást, akár a t. ház előtt, akár hivatalos iratokban alkalmam lesz közölni. Egyebet nem mondhatok, mint a mit mondottam: t. i., hogy az utolsó tudósitás szerint az ügy ott és ugy áll, hogy sem a magyar kormánynak, sem a diplomatiának, sem a belga kormánynak nincsen joga a törvénykezés folyamára hatást gyakorolni. Valamint voltak nálunk is és vannak más államokban is esetek, hol szeretne a kormány beavatkozni, de kezei megvannak kötve. Méltóztassék ebben megnyugodni.

Péchy Tamás: T. képviselőház! Az igen t. miniszter urnak első nyilatkozata, megvallom annyira meg nem nyugtatott, mint az utóbbi; mert fölszólalásommal egyátalában nem akartam sem azt, hogy a kormány által pressio gyakoroltassék, — mert tudom, hogy a belga igazságszolgáltatásra pressiót gyakorolni nagyon nehéz volna, ha akarnánk is; — de fölhoztam ez ügyet, mert nem akartam, hogy örökre elaltassék ez ügy, mely, a mint méltóztatik tudni, annak idejében nagy sensatiót csinált. Hiába! Mindenkinek vannak ellenségei, és igy a kormánynak is; és sokan nem nézték ez ügyet oly tisztának, mint a milyennek a kormány azt tekintette.

Én tehát ezért hoztam föl e kérdést; de a miniszter urnak azon nyilatkozata, hogy az ügynek további folyamát annak idejében kész a ház tudomására juttatni: engem teljesen megnyugtat; mert nekem is az az óhajtásom, hogy a magyar közvélemény megnyugtatására közöltessék az ügy menete, és azt hiszem, hogy az nemsokára meg is fog történni.

Elnök: Ez nem a napirendre tartozik, hanem különálló kérdés, mert most első sorban a vonalzási munkálatokra szánt összeg megszavazása van napirenden.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a 2-ik tételt):* A károlyváros-fiumei vonal épitésére és az üzlet berendezésére a tengeri kikötő nélkül, betudva a személyzeti és kezelési költségeket, 8.000,000 frt.

Simics Ignácz: *(Horváth nyelven.)*

Ivacskovics György jegyző *(olvassa Simics Ignácz interpellatióját):* „Miután szab. kir. Zengg városa által Ogulintól Zenggre vezettetni kért vaspálya ügyében már egy év előtt a közlekedési miniszter urhoz intezett interpellatiómra mai napig sem adatott válasz: bátor vagyok interpellatiomat annál is inkább megujitani, minthogy ő cs. és ap. kir. felsége Zengg városának 1870. év márczius havában benyujtott legalázatosb kérvénye s a birodalmi hadügyminiszter javaslata folytán, a kérelmet l. k. méltatni és megengedni méltóztatott, hogy a tervezett vaspályahálozatnál Zengg városa is tekintetbe vétessék.

Van szerencsém tehát a kérdést tenni:

a) van-e magas kormányunknak is szándéka Zenggre, mint derék kikötőre nézve ugy maga a város fönállása, valamint azon szintén Sz.-István koronájához tartozó vidékek kereskedelme s ennélfogva jóléte gyarapodása tekintetéből is komoly lépéseket tenni?

b) akar-e a magas kormány az emlitett pályavonal tanulmányozása végett mielőbb szakértőket kiküldeni?“

Gorove István közlekedési miniszter: Bátor vagyok az interpellatióra azonnal válaszolni. A kérdés ez: Van-e szándékunk lépéseket tenni, hogy Zengg városa külön vasuti összeköttetést nyerjen? Méltóztassék megengedni — és azt hiszem, a ház is osztozni fog nézetemben, — ezen vasutnak initiálása tulajdonkép nem a magyar kormányt illeti; ha azonban Zengg városának helyi hatósága ily összeköttetést a károlyváros-fiumei vasuttal inditványba

Digitized by Google

hoz, a kormány nemcsak hogy ellene nem lesz, hanem egész készséggel fogja a tárgyalásokat fölvenni. Mondom tehát, a magyar kormány közvetlenül nem foglalkozott ez ügygyel; nemis tehetem azon igéretet, hogy azt ezután közvetlenül kezébe fogja venni; ha azonban a kormány kellő helyről föl fog erre hivatni: a maga részéről készséggel fog hozzájárulni.

Elnök: A ház tudomásul veszi a miniszter ur válaszát. A kérdés alatt levő tételt a ház ugy látom, elfogadja. *(Elfogadjuk.)*

Ivacskovics György jegyző *(olvassa a 3-ik és 4-ik tételt):* A magyar északi vasut salgótarján-rutkai része épitési költségeinek fedezésére a kezelési költséggel együtt, a salgó-tarjáni pályaudvar átalakitására és nagyobbitására, betudva a személyzeti és kezelési költségeket 8.000,000 frt, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.

(Olvassa az 5-ik tételt): A miskolcz-bánrévi vasut kiépitése és üzletberendezése, valamint a személyzeti és kezelési költségekre 399,781 frt.

(Olvassa a 6-ik tételt): A hatvan-jászberény-szolnoki vonal épitésére, ideértve a személyzeti és kezelési költségeket 1.500,000 frt.

(Olvassa a 7-ik tételt): A zólyom-beszterczebányai vonal épitésére, a személyzeti és kezelési költségekkel együtt 500,000 frt.

(Olvassa a 8-ik tételt): A füzesabony-egri vonal épitésére, betudva a személyzeti és kezelési költségeket 735,326 frt.

(Olvassa a 9-ik tételt): A hatvani pályaudvár épitésére, költségeinek fedezésére, a személyzeti és kezelési költséggel együtt 118,213 frt.

(Olvassa a 10-ik tételt) a fiumei pályaudvar épitésére 1.500,000 frt.

(Olvassa a 11-ik tételt) A magyar éjszaki vasut Pest-salgó-tarjáni részének helyreállitására 1.118,000 frt.

(Olvassa a 12-ik tételt): A kassa-oderbergi vasutnak az abos-eperjesi szakasz áthelyezéséért adandó kárpotlás 100,000 frt. *(Mely tételek észrevétel nélkül elfogadtatnak.)*

(Olvassa tovább a 13-ik tételt): Magyarország topographiai térképének másolására 14,000 frt.

Pulszky Ferencz előadó: *(Nincs észrevétel.)*

Elnök: Elfogadtatik? *(El.)* E szerint a főösszeg 22.035,320 frt.

Ghyczy Kálmán: T. ház! A vasutépitésre a jövő évben összesen 22.035,320 frt fordittatik; a költségvetésben ezen összegre fedezetül 150,000 forint van beállitva. Tudom, hogy azon nagy összeg nem ezen csekélyből fedezendő, hanem fedezendő a vasut-kőcsönből. A vasutkölcsön fejében fölvett 60 millió pengő forint nem kimerithetlen összeg és még hamarább elfogyhat, ha ezen összeg még egészen be sem folyt.

Mi évenkint a vasutkölcsönre nagy összegeket utalványozunk, de ezen kölcsönnek valóságos állapotát körülményesen nem tudjuk.

Igaz, hogy ez iránt Lónyay volt pénzügyminiszter ur beterjesztett egy jelentést; de fölfogásom szerint az sem kimeritő, s mindenesetre régebben terjesztetett be, s azóta a vasut-kölcsön állapotában változás történhetett. Hogy mi ez alapra biztosan utalványozhassunk: szükséges tudnunk, hogy mi folyt már be ezen kölcsön fejében: ebből mennyi adatott ki, mennyi az, mi közvetlenül folyóvá tétethetik, vagy a mi a hihetőleg meglevő kölcsön-kötvények elárusitásából remélhető; nehogy elvégre megtörténjék az, hogy elvileg assignálunk a vasuti kölcsön alapjára és utóvégre azon alapból a szükséges költségek fedezhetők ne legyenek.

Tudja a t. ház, hogy ezen vasuti kölcsönnek állapotáról törvény szerint a pénzügyminiszternek évenkint jelentést kell tenni a pénzügyi bizottságban ez iránt. A t. pénzügyminiszter ur föl is hivatott s ő kijelentette, hogy kötelességének tartja ezen jelentést egyenesen a ház elé terjeszteni, s ez a törvény szavai szerint ugy is van.

Nem akarok ezen alkalommal, e mai napon eziránt valamely inditványt tenni: de miután ez évből is már két hó elmult, szükségesnek tartottam ezen tárgyat megemliteni azért, hogy az igen t. pénzügyminiszter urat figyelmeztessem illetőleg fölhivjam, hogy a törvény rendelete szerint a vasuti kölcsönnek állapotáról azon jelentést, melynek beterjesztését a törvény kötelességévé teszi: mielőbb a ház elé terjeszteni legyen szives. *(Helyeslés bal oldalról.)*

Gorove István közlekedési miniszter: Ugy vagyok értesülve t. ház, hogy e kivánatnak a legközelebbi időben eleget lehet tenni. Azon adatok, a melyek e tekintetben a közlekedési miniszterium részéről szükségesek, már össze vannak gyüjtve és át vannak adva a pénzügyminiszteriumnak.

A munka sokkal nehezebb volt, mint első tekintetre hittük volna; azonban, ha jól vagyok értesülve, a jelentés már nyomtatás alatt van, és a pénzügyminiszterium költségvetésének tárgyalása előtt ki fog osztatni a képviselő urak között. *(Helyeslés.)*

Elnök: Most következik a függelék.

Pulszky Ferencz előadó: A függelék eléje terjesztetik a háznak; de nem azért, hogy megszavaztassék, hanem, hogy tudomásul szolgáljon: mert nem olyan összegek, melyeket megszavazni, vagy megtagadni lehetne, minthogy ezen összegek az állam-vasutak jövedelmét

Digitized by Google

foglalják magukban. A jelentés erre vonatkozólag következőleg hangzik.

Az 1871-ki költségvetéshez függelékképen hozzáadta a miniszterium az államvasutak üzleti költségvetése sommázatát; a szükséglet, 1700,000 frttal, a fedezet pedig 2.995,400 frttal mutattatván ki. Mire nézve a bizottság véleménye oda megyen, hogy az államvasutak várható jövedelme már ez idén 1.295,400 forinttal, a pénzügyminiszterium költségvetésébe bevételként vétessék föl.

Nehogy továbbá azon államvasutaknak épitési számlája, melyek a rájok forditott költsések kamatjait be nem hozzák: az intercaláris kamatnak a tőkéhez való évenkinti csatolása által határtalanul és értelemzavarólag növekedjék; fölszólitandónak véli a bizottság a minisztert, hogy, a mint valamely államvasut, vagy annak része a közforgalomnak átadatik: annak épitési számlája bezárassék, s jövedelme vagy vesztesége a pénzügyminiszter előirányzatába bevételül, vagy kiadásul vétessék föl.

Egyébiránt az államvasutak üzletének költségelőirányzata jövőre is a közlekedési miniszterium butgetjébe veendő föl, s ez alkalommal fölszólitandónak véli a bizottság a minisztert arra, hogy jövőre az államvasutak üzletének szükségleteit előirányzatában részletezze. (*Helyeslés.*)

Elnök: A ház ezt tudomásul veszi és a pénzügyi bizottság véleményét elfogadja.

Gorove István közlekedési miniszter: Mint már a pénzügyi bizottságban is tevém, ugy ezen alkalommal ismétlem azon igéretemet, hogy az illő kimutatásokat jövőre részletesen a ház elé terjesztendem, s erre nézve semmi ellenvetésem, hogy a ház ezt határozatilag kimondja. A kormány eddig nem volt azon helyzetben, hogy részletes előterjesztést tehessen de a jövő évben megteendi. (*Helyeslés.*)

Elnök: Következik a Buda-Pest közötti; Dunaszabályozás.

Széll Kálmán jegyző (*olvas*): A Buda-Pest közötti Dunaszabályozásra két millió 60,000 forint.

Elnök: (*Leszáll és helyét Perczel Béla foglalja el.*)

Pulszky Ferencz előadó: A mi a miniszter által pótlólag beadott uj czimet: A buda-pesi dunarész szabályozását illeti, ezt a bizottság, tekintettel az e tárgyban a háznak beadott jelentésére, a következőképen megszavazandónak véli:

III. CZIM.

A buda-pesti dunarész szabályozása.

1. rovat.	A szabályozási költségeknek 1871-ben fölhasználandó részlete	2.000,000
2. rovat.	Előmunkálati és kormányfölügyeleti költségek . .	60,000
	Összesen Dunaszabályozás	2.060.000

Fedezet.

Az 1870. évi X. t. cz. alapján fölvett kölcsönből 2.060,000

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatik.

Pulszky Ferencz előadó (*olvassa*): „A bizottság mindezek után a miniszter által jelentésének végén előterjesztettek alapján inditványozza: Mondja ki a ház:

1) hogy a bemutatott terveket és költségvetést helyeslő tudomásul veszi:

2) hogy az előirányzott s szabad verseny utján megállapitandó kiviteli összeg fejében az 1871-ik év lefolyása alatt két millió forint fölhasználását megengedi, és fedezetül az 1870-ki X. t. czikk alapján fölvett kölcsönt kijelöli;

3) előmunkálati és fölügyeleti költségek fejében pedig az épitési tőke 3%-ját, vagyis a folyó évre 60,000 frtot o. é. szintén a föntebbi fedezet terhére engedélyezi.

4) helyeslő tudomásul veszi, hogy, ha a munka folyamában a terven a szabályozás lényegét nem érintő módositások szüksége mutatkoznék: azokat a kormány saját hatáskörében és belátása szerint elrendelhesse.

A bizottság egyuttal ·|· alatt bemutatja a jelentés egy részére Wahrmann Mór bizottsági tag által beadott különvéleményt.“

Méltóztassék megengedni, én ugyan nem szeretem a dolgot hosszura nyujtani; hanem itt be kell jelentenem, hogy arra nézve, hol legyenek a rakpartok és raktárak, más véleményben volt a pénzügyi bizottság és más véleményben Wahrmann képviselő ur és bizottsági tag, ki külön véleményt adott be. Ha a t. ház kivánja, most, miután az összeg már megszavaztatott, ezen kérdést is tárgyalás alá venni, és ha ezen kérdésre is — mely különben a költségvetéssel semmi összefüggésben nincs, mert ez attól egészen elkülönitett tárgy — kivánják vélekedésüket nyilvánitani: kötelességemnek tartom a jelentés ezen részét is fölolvasni. (*Olvas.*)

„Az állandó pénzügyi bizottság azon meggyőződéstől áthatva, hogy a dunaszabályozási munkálatok mielőbbi megkezdése égető szükség, az előterjesztéseknek mielőbbi tárgyalását ajánlja, és miután a befejezett előkészitő tanulmányok és a készitett tervek a szabályozási munkálatok foganatbavételét lehetővé teszik, és a miniszter előadása szerint a szakértők oly gondos átvizsgálásain mentek keresztül, hogy a munkálatok a reájuk forditandó költségnek megfelelőleg kielégitő eredménye iránt is biztositékot képez-

Digitized by Google

nek, s igy a miniszter ezen nyilatkozatában a bizottság is megnyugvást találhatni vél: azért a bemutatott tervek és költségvetés tanulmányozása után az állandó pénzügyi bizottság kijelenti, hogy a közmunka-miniszter által jelentésében előadottakkal egyetért, és a maga részéről is azon véleménynyel terjeszti a t. képviselőház elé e miniszteri jelentést:

hogy az a képviselőház által helyeseltetvén, a munkálatokra előirányzott összegek a 24 millió kölcsönből folyóvá tétetni rendeltessenek.

A szabályozással összekötött munkálatok egy fontos részére azonban kénytelen a bizottság azon nézetet a t. képviselőház figyelmébe ajánlani, hogy a közmunka miniszter előterjesztéseinek erre vonatkozó része nem fejezi ki azt, a mit a szabályozási munkálatok kérdésének ezen oldalára nézve a bizottság nézete szerint már ezuttal kiemelni kell.

Ez a kikötők és az ezzel összefüggő dockok és raktárak épitésének kérdésére vonatkozik.

A bemutatott tervek az e czélra alkalmas helyeket a partmüvekkel együtt kijelölik ugyan, de a közmunka és közlekedési miniszter jelentése nyilt kérdésnek tartja föl annak eldöntését: a kijelölt helyek közül, melyekre volna a kikötők kiépitésénél a fősuly fektetendő? sőt, — és ez az, ami a bizottság ez iránybani nyilatkozatainak közvetlenül alkalmat szolgáltatott, — a tervek bizonyos nyomatékkal és részletezéssel tüntetik elő a budai kikötőt.

A bizottság a kikötők és raktárakkal ellátott rakpartoknak Magyarország kereskedése jövendő fejlődésének szempontjából végtelen fontosságot tulajdonit és már most kifejezést ád azon meggyőződésének, hogy a czélbavett 3 hely között a pesti oldalon tervezett kikötőknek ad a budai oldalon tervezett fölött előnyt. A bizottság a felső Duna-parton egy raktárakkal ellátott kikötőnek létesitését a kereskedés jelen viszonyaira és annak jelen szükségleteire való tekintettel azon mérvben, a mint ezek ma kivánják: szükségesnek tartja.

E mellett mind a már ott létező ipartelepek tekintetéből, mind különösen a jövő fejlődésének szempontjából és azon oknál fogva, hogy a vasuti összekapcsoló hid itt tevreztetik: a bizottság nagy sulyt fektet a pesti alsó, a soroksári Dunaág partmüvein készitendő kikötőre és raktárakra. Általában a kikötő és a vele összefüggésben álló raktárak a kereskedés jövő fejlődésének minden tényezőjét inkább a pesti, mint a budai oldalon, és a mi jövendőt illeti: kiválolag az alsó parton találják, és azért a bizottság nézete szerint a közérdek és nagyon is figyelemre méltó tekintetek a pesti oldalon tervezett kikötőknek kiépitését követelik. Egyébiránt helyesli a maga részéről is a bizottság, — a mit a közl. miniszter jelentésében ki is mond, — hogy a kikötők és raktárak kiépitését magán vállalkozás utján iparkodik létesiteni.

Megjegyzi még a bizottság, hogy, ha a miniszter által előterjesztett tervek és költségvetés a képviselőház helyeslését megnyerendi: a szabályozási munkálatok költségeinek azon része, melyet az 1871-ik évre kér a miniszter, fölveendő lesz az 1871-ik évi költségvetés rendkivüli szükségletei közé, viszont fedezetül ugyanazon összeg utalványozandó az 1870: X. t. czikk alapján fölvett kölcsönből.

Itt tehát ki van mondva: 1-ör az elv, hogy ezt magánvállalatnak tekinti; 2-or pedig ki van mondva az, hogy a pestinek elsőbbséget ad a budai fölött. A 3-dik kérdésre nézve pedig Wahrmann képviselő urnak van egy külön véleménye, melyet, a képviselő ur nem levén jelen," föl fogok olvasni. *(Olvassa a külön véleményt.)*

„Különvélemény.

Tökéletesen egyetértvén a pénzügyi bizottság jelentésével, és az ezen bizottság által ajánlatba hozott határozati javaslattal, csakis az azokkal kapcsolatban előterjesztett indokolásnak egyik látszólagos mellékes pontjára, melynek fontossága azonban kétségbe nem vonható: külön véleményemet a tisztelt háznak előterjeszteni kötelességemnek tartom!

Az állittatik ugyanis a pénzügyi bizottság által, hogy a raktárakkal összekötött kikötőkre nézve az alsó dunaparton épitendő kiválólag figyelembe veendő. Ezen megjegyzésnek más értelem nem tulajdonitható, mint az, hogy a pesti oldalon javaslatba hozott két helyiség között, melyek fontossága a pénzügyi bizottság részéről egyaránt elismertetik, elsőbbség az alsó dunaparton létesitendő raktáraknak lenne adandó.

Ezen nézethez nem járulhatok. Ezen nézet merő ellentétben áll a pénzügyi bizottság által kimondott s általam is helyeselt eszmékkel. Igen helyesen állitja ugyanis ezen bizottság, hogy a jelen, a kereskedelem és ipar mai viszonyai a raktárak minélelőbbi épitését a felső dunaparton követelik: — a jövő azonban, a majd később esetleg kifejlendő forgalom ezen raktárak épitését az alsó dunaparton szintén szükségessé teszik. Ebből azonban csak azon következtetés vonható, hogy első sorban a jelen igényei veendők figyelembe, második sorban pedig a jövő reményei. Jogosan követelhető ugyanis a törvényhozástól, hogy tágasabb látkörrel birjon, hogy a jövő előre gyanitott viszonyait szem elől ne téveszsze. De ezeknek a jelen okadatolt szigoru követelményeit alárendelni nem szabad. Csak a már létező intézmények és vállalatok ok szerü támogatása teszi lehetségessé a hala

Digitized by Google

dást, és azon remények, melyeket a növekedő vagyonosodáshoz kötünk, okvetetlenül meghiusulandnak, ha ezen vagyonosodás forrásait eliszapoltatjuk. A jelen egyoldalu figyelembevétele, tekintet nélkül a jövőre: rövidlátóság; a jövő egyoldalu figyelembevétele, tekintet nélkül a jelenre: ábránd!

Királyi Pál: T. ház! én ugy tudom, hogy a kereskedelmi miniszterium részéről kinyomtatva, és közkézre is van már bocsátva a Duna ezen részének szabályozásáról szóló törvényjavaslat. Mind a pénzügyi bizottságnak most fölolvasott javaslata, nemkülönben Wahrmann képviselő urnak ellenvéleménye akkor lenne tárgyalható, a mikor majd az ezen szabályozásról szóló törvényjavaslat lesz tárgyalás alatt. Akkor lehet elhatározni: a dockokat hová és hol lehet épiteni. Ezen kérdést a költségvetés ezen részével összefüggésben levőnek nem tartván, kérem az az iránti tárgyalást akkorra halasztani, a midőn magáról a szabályozásról lesz szó. (*Helyeslés.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Én tökéletesen azon nézetben vagyok, melyet az előttem szóló t. képviselő ur előadott. Hogy ezen tárgy ma napirenden lenne, én nem tudtam és senki sem tudhatta; mert az a közmunka-miniszterium költségvetésétől egészen eltérő tárgy. (*Ellenmondás jobb felől.*) Engedelmet kérek, a költségvetésben egy szó sincs róla.

E jelentés később adatott be, külön adatott be, és azt, hogy ez a mai napirendre tüzetett volna, azt hiszem, senki sem tudta. Itt van például Wahrmann képviselő ur, a ki beadott egy külön véleményt. melyet bizonyára támogatni kiván; de nem tudván, hogy az a mai napirendre fog kerülni, el sem jött. (*De itt volt!*)

Ez igen fontos kérdés, és azon egynehány dolog, a mit megérint a pénzügyi bizottság jelentése, mutatja azt, hogy ezt igy hamarjában mellékesen eldönteni nem volna tanácsos. Ha Királyi Pál t. képviselőtársam inditványa elfogadtatnék, hogy t. i. e jelentés azzal a törvényjavaslattal tárgyaltassék, a mely erről tüzetesen szól, azt hiszem, a t. ház ez által semmit veszteni nem fog.

Azt, vajon Budán legyen-e rakpart, vagy ne legyen: Pesten legyen-e és melyik felén, az alsón-e vagy a felsőn? mellékes kérdésnek tekinteni nem lehet. De nem lehet mellékes kérdésnek tekinteni azt sem, hogy ha a t. ház kimondja azt, a mit a miniszterium javasol, és a mit a pénzügyi bizottság ajánl, hogy az, a mi szóban van: magánvállalkozás utján jöjjön létre, és mégis a törvényhozásnak legyen abba beleszólása, hogy Budán magánvállalat utján sem lehet rakpartot épiteni. Ez megszoritása a jognak, és ha Budán találkoznék vállalkozó, a ki ott rakpartot akarna épiteni: kinek van abba beleszólása? Tehát azt ne mondjuk ki, hogy Budán nem szabad épiteni. Hiszen csak az előbb hallottuk, hogy az egyik képviselő a Garam szabályozása mellett szólalt föl, mig a másik a Berettyót akarta szabályoztatni. Itt van Buda és Pest, melyek szintén egymással versenyeznek. De a törvényhozásnak nem szabad ily szempontból kiindulni. Hogy e kérdések kellőleg megvitathatók legyen: méltóztassék e jelentést napirendre kitüzni. (*Helyeslés balról.*)

Csáky Tivadar gr.: T. ház! Én is az előttem szólott t. képviselő urral egy véleményben vagyok, és azt hiszem, hogy lehetetlen ezen kérdést az itt kivánt összeg egyszerü szavazásával most dönteni el. Azonban azt hiszem, hogy ez nem is szándékoltatik. Azt hallottam mondani, hogy e jelentést az erre vonatkozó törvényjavaslattal együtt tárgyalni nem lehet: mert ily törvényjavaslat nem létezik. Létezik azonban egy előterjesztése a közlekedési miniszter urnak, a melyben a tervek is föl vannak véve, s a melyben szó van, ha jól emlékszem, ezen különféle nézetekről is. Azt hiszem tehát, hogy ezen itten kért összeg megszavazása által a t. miniszter által előterjesztett tervezetek, a melyekben, — mint mondám, ha nem csalatkozom, — az eltérő nézetekről is szó van: egyátalán határozottan még nincsenek megállapitva. Azt hiszem, e tétel megszavazható, azon hozzáadással, mely egyébként magától értetik, hogy ezen kérdést a törvényhozás akkor dönti majd el, mikor a t. miniszter urnak e tekintetbeni előterjesztése tárgyaltatni fog; a mely előterjesztést mindenesetre szükséges volna a budgettárgyalás után napirendre tüzni. (*Helyeslés.*)

Csengery Antal: T. ház! Csak azért szólalok föl, hogy fölvilágositást adjak azon észrevételekre, melyeket Királyi Pál és Simonyi Ernő t. képviselő urak tettek. (*Halljuk!*) Az egyik azt mondja, hogy várjuk meg, mig azon törvényjavaslat, mely a buda-pesti Dunarész szabályozására nézve benyujtatott: tárgyalás alá jön, és ekkor szóljunk ezen kérdéshez. Simonyi Ernő képviselő ur pedig azt mondja, hogy a Dunaszabályozás kérdése nem levén a mai napirendre kitüzve: azt külön kell napirendre kitüzni.

Az én nézetem szerint a buda-pesti Dunarész szabályozásának kérdését illetőleg már méltóztattak határozni. E részben külön törvényjavaslat benyujtva nincs, de nem is lehet; mert ez szintugy mint más szabályozási mű, a költségvetésnek egy tételét képezvén, mint ilyen tárgyalandó, és ha valakinek azon előterjesztések ellen, melyeket a miniszter ur e tárgyra

Digitized by Google

vonatkozólag beadott, észrevételei voltak, azokat azon alkalommal kellett volna előadni, épen ugy, a mint a többi szabályzati müvelet iránti észrevételek azon tételeknél tárgyaltattak, melyekre vonatkoztak. Nem áll tehát, hogy külön törvényjavaslat nyujtatott be; nem áll, hogy e tárgy napirenden nem volna: mert ez a költségvetésnek egyik tételét képezi, csupán olyan tételét, melyet méltóztattak már megszavazni. *(Helyeslés.)* Megszavaztunk erre két milliót, a mi involválja magában azt, hogy azon tervet, melynek végrehajtására ezen első nagy részletet megszavaztuk, méltóztattak már elfogadni. Következőleg a Buda és Pest közti Dunaszabályozás tervének kérdése bevégzett tény.

Most hátra van egy határozati javaslat. A pénzügyi bizottság azt tapasztalván, hogy az előterjesztett szabályozási térképen nagyon ki van emelve a budai kikötő, hogy ez jobban ki van festve, mint a pesti oldalon a felső dunaparti és soroksári — ez utóbbi alig levén érintve; erre nézve teszi meg észrevételeit s azt mondja, hogy mindenesetre elsőség adandó a pesti kikötőknek. Miután jelenleg az ipar Pest felső részén van; szükséges ezen ipar jelen igényeit kielégitő kikötőt épiteni, annak közelében, az uj-pesti kikötőnél. Tekintve azonban, hogy Pest városára nézve már el van döntve, hogy felső részén gyárak épitése többé nem engedélyeztetik, hanem a gyárváros részétől az alsó rész van kijelölve; tekintve, hogy ott valósággal már most is léteznek gyárak; tekintettel a jelen, de még inkább a jövő igényeire, t. i. az ott keletkező gyárvárosra: ezen kikötőnek épitése is egyik életszükség.

Ha a budai kikötőnek épitésére magánvállalkozó államsegély nélkül vállalkozik, ezt nem fogja senki sem akadályozni és meg vagyok győződve, hogy ha valaki minden államsegély nélkül akár enterpot-kat, akár dockokat bárhol épiteni akar, ez ellen nem forog fön nehézség, valamint másrészről ily dockoknak és enterpotsknak államsegélylyel épitése nem jelenti azt, hogy ezzel monopolium adatik valakinek minden más magánvállalkozóval szemben. Azt hiszem, e részben a magánvállalkozás legkevésbbé sincs akadályoztatva, a mint nem is lehet akadályozni: mert ez a kereskedést illető oly kérdés, melynél monopoliumot az állam nem adhat. Segélyezhet oly helyeken, hol különben segély nélkül nem jöhetnek létre ily vállalatok, kezdetben egyes társulatokat; de monopoliumot, nézetem szerint, nem adhat: következőleg azon aggodalom, melynek Simonyi Ernő képviselőtársam kifejezést adott, egyátalában alaptalan. *(Tetszés.)*

Jelenleg csupán arról van szó, hogy tekintettel a jelenre, tekintettel a közel jövőre, a fővárosnak, mely részei azok, melyeken leginkább van indicálva ilyen dockoknak létesitése? A pénzügyi bizottság javaslatában erre van kijelölve a pesti part azon két pontja, mely magában a miniszter urnak tervében is ki van jelölve. A pénzügyi bizottság csupán a budai parttal szemközt emeli ki a pesti part előnyeit, mint a hol a kereskedés jelenleg létezik, és a honnan azt nem lehet oly könnyen átvinni a másik partra. Ezenfölül itt vannak a bankok, pénzintézetek stb. stb.

A mi már Wahrmann képviselő ur külön véleményét illeti, az magára a dolog lényegére nézve nem tesz észrevételt; hanem, mint mondja, inkább az indokolásnak egy kifejezését támadja meg t. i. az alsó kikötőnél a „kiválólag" szót. Az idézet nem egészen helyes, mert a pénzügyi bizottságnak határozati javaslata tekintettel a jelen igényeire szintén a felső kikötőt ajánlja, az alsó kikötő ajánlásánál pedig a „kiválólag" szó tekintettel a jövő igényeire vonatkozik. Lényegileg Wahrmann képviselő ur is elfogadja a pénzügyi bizottság határozati javaslatát, csupán egy kifejezésbe köt bele, a mi utoljára puszta szóharczczá devalváltható.

Ezekből láthatni, hogy a pénzügyi bizottság határozati javaslata semmi oly nagy előkészületet nem kiván, melynél fogva azt külön napi rendre kellene tüzni.

Máskor is megtörtént, hogy a pénzügyi bizottság egyes határozatai, javaslatai, melyek a szőnyegen levő kérdésre vonatkoztak és csakis általános elveket akartak kimondatni, rögtön vétettek tárgyalás alá. Nem látom okát: miért kellene ezen esetben kivételt tennünk, és miért ne lehetne azt, — ha különben a ház nézetével megegyezik — egyszerüen elfogadni. *(Élénk helyeslés.)*

Gorove István közlek. miniszter: T. ház! Azon képviselő uraknak észrevételeire kik azon nézetből indultak ki, hogy az előttünk fekvő tárgy talán külön törvényjavaslatnak anyagát, képezi, vagy pedig, mint Simonyi Ernő képviselő ur mondotta, hogy az iránt mint különös tárgy iránt önálló előterjesztést kellene tenni, mely most a jelenlegi tárgygyal kapcsolatba nem hozható van szerencsém a következőket bejelenteni.

Ugy látszik, a t. képviselő ur ignorálta az 1870-iki X-ik törvényt.

Az 1870-iki törvény rendelkezik azon kölcsönökről, melyeket az állam fővárosi czélokra fölvett.

Ezen rendeleteknek több pontját nem is emlitve, emlitem csak a harmadik pontját, melyben az mondatik: „A Duna folyamnak a főváros határai között oly módon szabályozása, mely a

Digitized by Google

midőn a fővárost az árviz ellen biztositja, s a hajózás akadályait a kereskedés központján elháritja: a hajozásnak és kereskedésnek tágas kikötőket és uj rakpartokat nyit, tekintettel a közraktárokra (docks, entrepots) is."

Továbbá az mondatik a 9-ik szakaszban. „A kölcsönösszeg beruházása, illetőleg a jelen törvény harmadik §-ában meghatározott teendők végrehajtására nézve rendeltetik:

a) a lánczhidmegváltás iránt a törvényhozás jóváhagyásának kikötése mellett, az illető társulattal méltányos egyességet hozni létre a miniszterium bizatik meg; b) az ujhid, illetőleg hidak épitése, s a Dunaszabályozás és azzal egybekötött közmunkák az országgyülés elé jóváhagyás végett terjesztendő költségvetés alapján, melyhez a tervek is melléklendők, a közlekedési mintszter fölügyelete alatt hajtandó végre."

A miniszterium megbirálta azt: vajon kell-e e tekintethen külön törvényjavaslatot terjeszteni az országgyülés elé? s ugy találta, hogy a X-ik törvény világos rendelete szerint a Duna szabályozásának keresztülvitele el van határozva és, hogy csak az eziránti költségvetés és a tervek beterjesztendők az országgyülés elé. Hogy hol terjesztettek elő? Igen természetes, nem egyebütt mint az állam-költségvetésben. Igy tekintette a dolgot a pénzügyi bizottság is s azért ugy, mint a költségvetésnek utolsó pontját vette föl ezen tételt. Épen ugy történik ez a vasutaknál, melyeknek kiépitése a költségvetésben meg van állapitva, mint ezt már tárgyalni is méltóztattak. (*Helyeslés.*)

Én azt gondolom tehát, hogy a kormány eljarása nemcsak correct volt, de hogy átalán máskép nem is lehetett eljárnia. Ezt azon képviselő uraknak nézeteire válaszolom, kik azt gondolják, hogy ezt mint magában álló tárgyat kell tekintenünk. A mi azután Wahrmann Mór t. képviselő ur inditványát illeti: erre nézve csak azt jegyezhetem meg, hogy a kormány ugyis szorosan csak azt tette, a mi magában a törvényben van, hogy t. i. midőn a Dunaszabályozás iránti tervek az országgyülés elé terjesztetnek, egyszersmind ki kell jelölve lenni azon helyeknek is, hová a dockok épitendők. Ezt a kormány megtette, ez alkalommal tovább nem ment, és azt gondolom, a kormány részéről nem is lett volna correct tovább menni: és én kérem a t. házat is, hogy ez alkalommal e tárgynál tovább ne menjen. Ha a dockok kérdése a kivitelhez közel fog állani, és különösen ha államsegély is fog igényeltetni, kétségkivül az országgyülés elé fog e tárgy kerülni: és akkor akár azt méltóztatnak határozni, hogy fön épittessenek, akár azt, hogy len épittessenek azok, az mindig az országgyülés tetszésétől és intézkedésétől fog függni. Jelenleg csak azt gondolta a kormány, hogy magát a szabályozás tervét nem készittetheti el anélkül, hogy az épen ezen szabályozás folytán kivánatosaknak mutatkozó helyek ki ne jelöltessenek, (*Helyeslés.*) s azokra a vállalkozók figyelme föl ne hivassék; a dolognak azonban sem egy, sem más irányban praejudicálva nincs. (*Igaz!*) Méltóztassék tehát az előterjesztést ugy, mint szerencsém volt előadni, helybenhagyni és további eljárásunk iránt annyi bizalommal lenni, hogy mindenesetre azt fogjuk tenni, mit a kivihetőség és czélszerüség elénk fog szabni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk. Fölkiáltások a szélső bal felől: Nem!*)

Tehát a ház a közmunka és közlekedési miniszter által a Dunaszabályozás iránt benyujtott előterjesztését elfogadta. (*Helyeslés.*)

Simonyi Ernő: Én az elnöki kimondásban nem nyugodhatom meg, s kérem az elnök urat, hogy, ha ellenmondó nyilatkozatok történnek, mindenesetre sziveskedjék a kérdést szavazás alá bocsátani. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*)

Péchy Tamás: T. ház! Nem mondom, hogy helyes volt az, hogy az elnök ur nem méltóztatott a kérdést szavazásra bocsátani; de ha a határozat egyszer ki van mondva, akkor szavazásnak nincs többé helye. (*Helyeslés jobb felől.*)

Madarász József: A napirendhez kivánok szólni. Én sem mondom, hogy ellene fogok szavazni a pénzügyi bizottság véleményének; hanem alkotmányos szempontból nem tartom helyesnek azt, mit előttem szólott képviselőtársam mondott. A határozat kimondása után jogositva látom azon képviselőket, kik azon véleményben vannak hogy megeshetett, miszerint az elnök ur a legjobb hiszemben mondotta ki a többséget, de még sem a ház valódi kivánságát mondotta ki: a határozat modositását kivánhassák.

Én az elnök kimondásában sohasem bizom ugy meg, mintha az lenne az igazságnak valódi kriteriuma. Ha tehát a t. elnök ur a határozatot kimondja; megengedem, hogy legjobb meggyőződése szerint a ház többségét mondta ki; de állitom azt is, miszerint az elnök ur kimondásánál joga van azon képviselőnek, ki azt hiszi, hogy nem a ház többségét mondta ki: fölszólalni. Ezen alkotmányos jogot nem akarnám az elnök kimondásától tenni függővé: azért én a szavazást kivánom. (*Helyeslés a szélső bal felől.*)

Péchy Tamás: T. ház! (*A szélső bal felől fölkiáltások: Másodszor!?*) Igenis! másodszor, mivel szavaim félremagyaráztattak. Kérem, én nem mondtam azt, hogy a háznak vagy bárki-

Digitized by Google

nek nincs joga az elnök kimondása után azonnal szavazatot kivánni; de mondottam azt, hogy — habár nem is helyeslem, hogy a t. elnök ur a határozatot szavazás nélkül méltóztatott kimondani: — mégis akkor: midőn már a határozat kimondatott és más tárgyra mentünk át, nem lehet a szavazást kérni. *(Fölkiáltások a szélső bal oldalról: Még nem mentünk át más tárgyra!)* De igenis, más tárgyra tértünk át; nem helyes. *(Szavazzunk.)*

Elnök: T. ház! Nem először történik az, hogy az elnök nem vevén észre azt, hogy a szavazás kivántatott, ezt mellőzte. Ez az eset adta magát elő most is: mert én nem tudtam, hogy valaki szavazást kért volna. Azonban a szavazásnak nem áll semmi utjában, hogy ezáltal a próbát megtegyük, és igy kérem azon képviselő urakat, kik az állandó pénzügyi bizottság véleményét elfogadják; méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)* A többség elfogadta.

Következik a Házmán Ferencz képviselő ur határozati javaslata.

Jámbor Pál jegyző *(olvassa Házmán Ferencz határozati javaslatát.)*

„Határozati javaslat a közraktárak és a gabona-raktárak (hombárok) épitése tárgyában.

Vonatkozva a közmunka és közlekedési miniszter urnak, a budapesti Dunarész szabályozása tárgyában benyujtott jelentése azon részére, mely (12—22 lap) a kikötőkkel és aruraktárakkal foglalkozik;

Kapcsolatban továbbá a pénzügyi bizottság 534. szám alatti jelentésének azon részével, mely szerint „a kikötők és raktárakkal ellátott rakpartoknak Magyarország kereskedése jövendő fejlődésének szempontjából végtelen fontosságot tulajdonit;“

Tekintve, hogy jólétünk alapja, valamint nemzetközi kereskedésünk mérlegének kedvező vagy kedvezőtlen eredménye jelenleg és hihetőleg még hosszu időre, földünk termékei, jelesen a gabna előnyös értékesithetésében keresendő;

Tekintettel arra; hogy összes viszonyainkra kihatá ezen közös népérdek, gyökeres reform nélkül, a kereskedésnek állandó rendszeres ápolásában nem részesülhetvén, a rohamos üzérkedésnek, — a közvetitési és közlekedési hiányok és visszaélések egész lánczolatának maradand kitéve, a mi a mezei gazdaság, illetőleg nemzeti vagyonunk fejlődésére sorvasztó befolyást gyakorol;

Tekintve továbbá; hogy már annyi vagyont emésztett és a versenyzést más országokban közvetve fölidéző, ezen kiáltó hiányok és akadályok csak ugy mellőzhetők, ha a gabona-kereskedés az üzérkedés esélyei, valamint a közlekedés elégtelensége és visszás kezelése alól fölszabadittatik; mi, — a más államokban is üdvösnek bizonyult, — raktározási (hombár) rendszer által sikeresen és biztosan eszközölhető, mely rendszer hazánkra alkalmazva, a budapesti főpont mellett, működését számosabb gyülponton, minők p. o.: Arad, Becskerek, Debreczen, Eszék, Fiume, Károlyfejérvár, Miskolcz, N.-Kanizsa, N.-Várad, Pozsony, Győr, Szeged, Sziszek, Temesvár s más alkalmas helyen érvényesithető;

Tekintve végre; hogy a hombározás természténél fogva, az elszállitás minden időben, külön megfelelő utakon, veszteségek és fölös költségek mellőzésével, ugy minőségre nézve is megbizható módon eszközölhető; hogy e fölött a hombárokba jutott gabonának értéke a rak- és birtoklevelek (Lager- und Wannant Schein) segitségével mindénkor készpénzre és a termelés érdekében uj beruházásokra forditható:

Alólirottak inditványozzuk: Mondja ki a képviselőház határozatilag: hogy, miután a Dunaszabályozás a kikötők és a vasutak összeköttetésének kérdésével a raktározási ügy is szükségesképen megoldandó: a földmivelés-, ipar- és kereskedésügyi miniszter a közmunka- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértőleg, tekintettel a köz- és a vám-raktárakra, egyidőben és minél előbb, a hombárokra (gabona közrakhelyek, sylos, elevators) nézve is javaslatot terjeszszen a képviselőház elé.

Beadják: Ordódy Pál s. k., Pulszky Ferencz s. k., Bánó József s. k., Trefort Ágoston s. k., Várady Gábor s. k., P. Szathmáry Károly s. k., Simonyi Ernő s. k., Házmán Ferencz s. k., Éber Nándor s. k., Korizmics László s. k., Lónyay Gábor s. k., Ernust Kelemen s. k., Harkányi Frigyes s. k., Érkövy Adolf s. k., Wahrmann Mór s. k., Zichy József gróf s. k.

Házmán Ferencz: *(Halljuk!)* Miután inditványomat mostanára méltóztattak napirendre kitüzni, meg lehetnek győződve arról, hogy nem fogok visszaélni a háznak türelmével. Különben is a tárgy olyan, mely szófüzérek által nem mozditható elő, hanem csakis az élet tapasztalataiból meritett érvek előterjesztése és tekintetbevétele által. Azon raktárakra nézve, melyek a bel- és külföldi közönséges tömeges szállitmányokat magukban foglalják, jelenleg észrevételeket tenni nem kivánok, mert azok különben is használtatnak és kellő elhelyezéssel Magyarországban is hasznosabbakká, gyümölcsözőbbekké tétetnek. Tartozom azonban nehány szót emelni, a raktárak azon neme mellett, mely a gabona számára van rendelve, és melyet „hombár“-nak szoktak nevezni. A tenger panasznak, mely ugy a közönségben, mint a sajtóban, sőt e házban is oly gyakran hangzik, egy főalapja van, t. i. az: hogy a gabonanemek Magyarországon gyor-

Digitized by Google

san és teljesen nem értékesithetők. Ez igen természetesen maga után vonja azt, hogy a termesztő, részben, megfosztatik munkájának jutalmától. Magával hozza ez másrészt azt, hogy az internationális csereviszonynak mérlege részünkről csorbittatik. Oka annak, hogy ezen értékesités nem eszközölhető, igen könnyen föltalálható abban, ha meggondoljuk, hogy a kereskedő nem szokott többet adni az áruért, mint amennyiért azt másutt kaphatja, és hogy azon helyet keresi föl a vásárlásra, amelyről biztos, hogy csalódásnak nem fog kitétetni.

Ezen föltételek nálunk nemigen kedvezően állanak. Ha fölveszszük a tényeket, amint azok mindennap mutatkoznak, nálunk nincsenek a gabonaszállitásnak gyülhelyei, ahová a fölösleges gabona akkor, mikor az utak jók, vagy mikor a mezei munkák leginkább megengedik, elszálitható volna; hanem történnek a vételek egyenkint. Ennek következése az, hogy az egyik a másiktól elüt és az osztályozás lehetetlen, sőt a csalódások is napirenden vannak az átvételnél. Ha végre a gabona a vasuti raktárakhoz jut, és a raktárak épen akkor meg vannak terhelve: akkor bizonyos, hogy a gabona napokig, hetekig, sőt hónapokig is hever, mig rendeltetése helyére jut. Időközben fölszaporodnak a mellékes költségek; hogy csak egyet emlitsek: a zsákbér hetenkint 1—4 krajczár; a minőségben veszit a gabona az időjárás behatása következtében, a mennyiségben pedig mindenféle oknál fogva apad, és, a mint tudjuk, apad oly mértékben, hogy az apadás 2, de sőt 6 perczentet is tesz.

Nem emlitem azt, hogy azon egész idő alatt, mig a gabona a raktárakban hever: le van kötve annak értéke, és zsibbasztva van a kereskedő cselekvősége azon érték hiányában, melyet a gabona képvisel.

Vannak, akik azt hiszik, hogy Wahrmann Mór t. képviselőtársam multkor benyujtott javaslata következtében ezen bajoknak eleje fog vétethetni, miután a közlekedési eszközökre nézve ujabb lendület vár. Én bizonyosan azok közé tartozom, kik e reményt szintén ápolják; de egyszersmind kénytelen vagyok kételyemet fejezni ki nemcsak azért, mert az egész javaslat inkább csak ohajtásokat foglal magában; hanem azért is: mert magában a számitásban hiányok vannak.

Vegyük föl, hogy a javaslat következtében a vaspályák a rakhelyeket megkettőztetik. Mi lesz annak következése? Az, hogy a rakidó szintén meghosszabbittatik. De tegyük föl hozzá a lehetetlent: hogy egyszersmind a mozgó eszközöket is megkettőzteti. Mit nyertünk akkor? Azt, hogy ugyanott fogunk állani azon esetben, ahol állunk ma: t. i. növekedésében a költségeknek, zilált állapotban, és ismét azon ohajnál, hogy valahonnan segély nyujtassék. De lehet-e ezen segiteni? Én azt hiszem, hogy igen t. i. összekapcsolva azon javaslatnak czélját, melyet szerencsés voltam bemutatni, azon javaslattal, melyet multkor a t. ház Wahrmann t. képviselő ur inditványára elfogadni méltóztatott; mert az egyik a másikat kiegészíti.

Én nem érzek magamban hajlamot, hogy én más országok institutiójára hivatkozzam, ha azok a politikai institutiók sorába tartoznak, mert igen jól tudom, hogy a politikai institutiók az illető népnek kifejezése s az illető nép geniusából emelkednek ki; hanem azon institutiókat, melyeket a gazdászat, ipar s kereskedésben lelünk, azt hiszem, tanácsos, sőt szükséges átvennünk, amennyiben csak viszonyainkhoz alkalmazhatók. (*Helyeslés.*)

E tekintetben tehát bátor vagyok az Egyesült Államokra hivatkozni. (*Halljuk! Madarász József közbeszól: Elfogadjuk! Derültség.*)

Az Egyesült Államok évek előtt épen azon állapotban voltak, mint van jelenleg Magyarország a közlekedési akadályok tekintetében; de azon tevékenység, mely ott uralkodik és sohasem tud nyugodni: talált módot azon segitni: t. i. föltalalta a hombárokat. Föltalálta azon módot, hogy egy raktárhálózatot terjeszszen ki az országra és ezen hálózat eszközlésével értékesitette nemcsak gabonáját, hanem biztositotta a közlekedést és szállitást is.

Hogy ennek következtében Amerikának gabonája értékesithető lett, nem szükséges mondanom, hogy gazdasága virágzásnak indult, mindenki tudja, valamint tudja azt is, hogy ép a gazdászat a legbiztosabb alapja a közvagyonosódásnak. És miért volt ennek oly sikere? Azért, mert minden egyes birtokos feles gabonáját bármely időben és saját belátása szerint, a legközelebbi vaspálya sectióhoz állitotta, a honnan a gyülpontba t. i. egy hombárba vitetett, és nem ugy, mint itt, zsákokba kötve, hanem lazán. A hombárba tétetvén egyszer a gabona, nemcsak raklevelet kapott, hanem birtoklevelet is, oly birtoklevelet, melyben meg volt a mennyiségen kivül egyszersmind az osztály is, a mi az ottani viszonyokhoz képest a lapokban a mindennapi ár szerint jelezve volt. Ezen birtoklevelek, vagy varrants-ok — a mint itt is szokták nevezni, — az értéket a forgalomban azonnal repraesentálták, és minden birtokváltozás könnyebben volt eszközölhető egyszerű girók által.

A vételek nem ugy történnek mint itt; hanem tönténnek ily birtóklevelek vétele után, és a szállitás a hombár-igazgató által történik egyszerű jelentés következtében. Azt hiszem, hogy ezen rendszer, mely ott oly igen üdvösnek mutatkozott és mutatkozik ma is, Magyarországra

Digitized by Google

nézve a jelen viszonyok közt, már alkalmazható volna, annyival inkább; mert az ilyen transactió a soliditás bélyegét viseli magán, biztósitván nemcsak a megrendelőt, hogy azon gabonát kapja, amire alkudott; hanem biztositván egyszersmind a hazában levő közbenjáró kereskedőt is, hogy számitás alá nem vehető, mellékes veszteségek, költségek alá esni nem fog. Hogy ez nem csekélység, azt gondolom; Pest városa 1848-ban tapasztalta, oly évben, midőn azt hittük és reméltük, hogy az Pest városára kincseket fog hozni. És ha visszatekintünk, látjuk, hogy Pest város kereskedelme akkor majdnem elveszett, nem azért: mintha speculatiója nem lett volna alapos; hanem azért: mert azon költségre, veszteségre, és mulasztásokra nem számitott, melyek közbejöttek.

Én a t. házat ez ügyre nézve csak figyelmeztetni akarom és föntartom magamnak a jogot: a netaláni ellenvetésekre válaszolni. Abból, amit eddig mondtam, gondolom, kivehető mindenesetre az, hogy a gabnakereskedés, mely Pesten financzialiter és szellemileg is fogna vezéreltetni, a gabnakereskedés egyszersmind a vidéké is, és, hogy a vidék jogositva van részesülni azon nyereségben és azon előnyökben, melyekből eddigelé a vidék ki volt zárva. A másik, a gabnatömegek könnyebb mozditása abból is látszik, mert tekintve, hogy a veszteségek és mellékes költségek megszünnek, ezen árszaporodás egyenesen a termelőé lesz, és nem fog elporlani, mint eddig.

A harmadik az, hogy valamint azon áruczikkek, melyek a közraktárakban léteznek, ugy a gabna is, mely hombárban létezik, azon perczben, a melyben lerakatnak, az illető birtoklevelek által azonnal forgalomba jönnek, és igy évenkint százmilliót representál, a mi a forgalom élénkitésére és gyorsitására tetemes hatást fog gyakorolni. Miután magam részéről meg vagyok győződve, hogy ezen határozati javaslatnak elfogadása mind hitelünkre, mind gazdászatunkra nézve igen üdvös befolyással lesz: kérem ennélfogva. a t. házat, hogy pártolja azt, s mint kérelmeztem: a t. miniszter urat méltóztassék oda utasitani, hogy javaslatot e tekintetben minél előbb terjeszszen a ház elé. (*Helyeslés.*)

Gorove István közlekedési miniszter: T. ház! Semmi észrevételem nincs sem nekem, sem t. collegámnak a kereskedelmi miniszternek arra nézve, hogy a határozati javaslatban fölkarolt eszme a valósitáshoz közelebb vezettessék. Semmi észrevételem nincs azok irányában, a mik fölhozattak ezen ügynek czélszerüségére és fontosságára nézve; mindamellett azonban nem merném a t. háznak ajánlani, hogy a határozati javaslat teljesen, tökéletesen ugy, a mint benyujtatott, fogadtassék el, és csak egy kis változtatást fognék e tekintetben ajánlani, s hiszem, az előttem szóló képviselő ur megnyugvásával is találkozom. Ha e szó „határozati javaslat" benne foglaltatik, akkor ez annyit tesz, hogy a t. ház már most elvileg kimondja és elhatározza, hogy ily raktárak az ott megnevezett pontokon csakugyan, egy vagy más uton az állam segélyezése, vagy biztositása mellett fognának épittetni.

Az én tudomásom szerint, a dolog még ezen fokra nem ért, és nagyon kérném a t. házat: méltóztassék ovakodni e tekintetben is azon ösvényre lépni, mely ösvényen különösen közlekedési eszközök tekintetében megmaradni nem találta jónak, t. i., hogy oly kötelezettség mondassék ki, mely az államra talán milliónyi terhet fog ruházni, de melyeknek kivihetősége s részletei kellőleg még sem a kormány által nincs elismerve, sem pedig a tervezet eléggé tisztázva nincsen. (*Igaz! jobb felől.*)

Én nemcsak hogy nem ellenzem, de óhajtom is, hogy ez ügygyel mind a kormány, mind a törvényhozás igenis foglalkozzék, és csak ugy akarnám módosittatni a határozati javaslatot, hogy a mi itt javasolva van, hogy a miniszterium kötelességei közé sorozandó, soroztassék ugy, hogy ezen tárgy iránt előterjesztés történjék az országgyülésnek. (*Fölkiáltás balról: Csak azt akarjuk! De benne van a „javaslat" szó!*) Kérem, ne méltóztassanak e szónak oly értelmet adni, amit én is érthetek és értek is alatta, hanem igenis mondassék ki az, hogy történjék előterjesztés a képviselőháznak e tekintetben, mely először magáról az eszméről és ha azután az eszme elfogadhatónak találtatik, annak kiviteli módjáról is fog szólni; ellenkezőleg, ha jelenlegi viszonyaink közt ezen eszmének kivitele ez idő szerint ajánlható nem lenne, eziránt maradjon fön a kormánynak szabad keze, s a kormány tehát kezébe fogja venni azt, ami ezen határozati javaslatban inditványoztatik; hanem — mint mondom — egy bizonyos fokig szabad kezet kiván a maga és az ország részéről föntartani.

Simonyi Ernő: T. ház! Én a miniszter urnak ezen nyilatkozatát ugy értem, hogy ő elfogadja a határozati javaslatot oly föltétellel, hogy azután a miniszterium tegyen, a mit jónak lát. Akkor ugy hiszem, hogy a határozati javaslat tökéletesen felesleges.

Gorove István közlekedési miniszter: Tegyen előterjesztést.

Simonyi Ernő: Mert a miniszterium ugy is azt teszi, a mit jónak lát. Azon aggodalmat, melyet a miniszter ur nyilvánitott, mintha a határozati javaslat kötelezőleg kimondaná, hogy épen itt Pesten és a megnevezett pontokon

Digitized by Google

épittessenek ezen raktárak, azt a határozati javaslatból nem veszem ki; azok föl vannak hozva ugy, hogy lehetnek e pontokon, és lehetnek másutt. Én csak azt veszem ki belőle, hogy a határozati javaslat utasitatni kivánja a kormányt arra: hogy ily raktári szervezet létrehozását minélelőbb eszközölje; itt nem mondatik egyéb, mint az, hogy a kereskedelem előmozditására a t. ház ezt szükségesnek találja, és különösen nem egy raktárról van szó, nem arról, hogy itt Pesten épittessék, mert ez egyes kereskedők dolga, hanem arról, hogy egy raktározási rendszer állapittassék meg.

Ezen határozat nem köti meg a kormány kezét, sem a jövő kormányi előterjesztéseket ki nem zárja; a kérdés csak az, hogy a ház elvileg jónak találja azt, hogy a magyar kereskedelem előmozditására ily raktározási rendszerre vonatkozó tervezet nyujtassék be a kormány által. Az, hogy mely pontokon épittessenek: az későbbi kérdés lesz.

Én tehát azon aggodalomnak okát, melyet a miniszter ur lát: nem látom a határozati javaslatban. Ily rendszerre nézve elmondám nézetemet a kereskedelmi miniszter ur költségvetésének tárgyalása alkalmával, és azon alkalommal hangsulyoztam ily raktárak előnyét a borra nézve, de a gabonáról nem; pedig a raktározás előnyei a gabonára nézve sokkal kézzelfoghatóbbak, mert itt nem annyira a keverés, mint inkább a költség megkimélése forog szóban.

Én nem kivánok a t. ház türelmével visszaélni, hanem ajánlom a t. ház figyelmébe ezen határozatot, melyet azon oknál fogva: mert az inditványozó ur reám is hivatkozott, hogy a kereskedelmi miniszterium költségvetésének tárgyalása alkalmával ezen rendszert ajánlottam, én is aláirtam.

Zsedényi Ede: Én is osztozom a miniszter ur által kijelentett aggályban, mert a határozati javaslat igy szól: „Mondja ki a képviselőház határozatilag, hogy miután a dunaszabályozás, a kikötők és a vasutak összekötetésének kérdésével a raktározási ügy is szükségképen megoldandó," tehát arra mutat, hogy a raktárak kérdését ugy akarná megoldani, mint a kikötők, a dunaszabályozás és a vasutak ügyét, azaz: vagy az állam garantiájával, vagy az állam költségén.

Én pedig ezt átalában nem fogadom el: mert jól tudom, hogy ily raktárak fölállitására legalább 10 millió szükséges. Már pedig, ha azt hallják, hogy az állam a költségeket elvállalja, holott ez magántársulatok dolga: akkor magántársulatok nem fogják megtenni, hanem az államra hagyják a terhet.

Ennélfogva én is csak azon fönhagyással fogadnám el a határozati javaslatot, mint a miniszter ur mondá.

Tisza Kálmán: T. ház! Azt, hogy kimondassék, hogy ily raktáraknak és hombároknak az állam költségén kell épittetni, egyátalában én sem akarom; de én sem látom, hogy e határozati javaslatban ez kimondva lenne: mert ez nem azt mondja, hogy ugyanazon módon kell a raktárakat létrehozni, mint a kikötők és vasutak létrehozatnak, hanem azt mondja, hogy azon időben, midőn ezek létrehozatnak, azok is létrehozandók; azon időben tehát, de nem ugyanazon módon.

Nemcsak tisztán nem mondja, de egyátalán nem.

Én tehát, miután az ügy fontosságát kétségbe vonni nem lehet, olyat pedig benne, a mi praejudicálna annak, hogy a kormány a javaslatot minő elvek alapján, s minő modorban terjeszsze elő, az egész javaslatban nem látok: azt tartom, hogy a határozati javaslatot minden aggodalom nélkül el lehetne fogadni. Az indokolás ugyis a jegyzőkönyvbe nem tartozik, s azon aggodalmak egy része, miket a miniszter ur fölhozott, az indokolásban van, hogy némely helyek előre meghatároztatnak. Méltóztassék egyszerüen elfogadni a határozati javaslatot, mely a kormány kezét egyátalában nem köti meg, s épen azért nem látom át: hogy lehessen elnem fogadni, — kivévén, hogyha valaki egyátalában tagadja: hogy ilyeneknek fölállitása az országban kivánatos és szükséges. Aki ennek szükségét tagadja, az megtagadhatja a határozati javaslatot, de a ki a szükséget belátja, miután a módozatra nézve a határozati javaslat teljes tökéletes szabadságot fönhagy a kormánynak és a háznak: én részemről azt tartom, hogy minden aggodalom nélkül el lehet fogadni, s részemről épen azért, mert ilyen átalánosságban van tartva, el is fogadom.

Zsedényi Ede: A határozat igy szólna: „Mondja ki a képviselőház határozatilag: hogy a földmivelés-, ipar- és kereskedésügyi miniszter a közmunka- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértőleg: tekintettel a köz- és a vámraktárakra, egyidőben és minélelőbb, a hombárokra nézve is javaslatot terjeszszen a képviselőház elé", ugy, hogy azon motiválás, mint Tisza Kálmán képviselő ur is emlité, elmaradna. (*Helyeslés.*)

Korizmics László: A határozati javaslatnak én is egyik szerény aláirója vagyok; de távol volt tőlem a gondolat, hogy a státustól várjam, hogy az ily raktárakat ő állitsa föl. sőt egyenesen kimondom: hogy ha ez szándékoltatnék, én ellene fogok szavazni.

A statusnak ilyen dolgok nem természet-

Digitized by Google

szerinti föladata; itten az illető érdekletteknek közvetlen szövetkezése kell, hogy a dolog előre menjen, azoknak kell előállani, kiknek a legelső sorban érdekükben áll. A státusnak pedig kötelessége: szerintem, tekintettel arra, hogy Magyarország bevételeinek legnagyobb része a gabnakereskedésből fakad, e törekvést mindenféleképen előmozditani. Én ennélfogva kijelentem, hogy a kormány részéről kijelentett azon nézet, hogy e fontos kérdésben a házhoz előterjesztéssel fog járulni: engem tökéletesen kielégitett. A módozatok majd meg fognak érlelődni.

Házmán Ferencz: Én azt hiszem, hogy átalában nincsen semmi veszély abban, ha a t. ház ezen javaslatot ugy fogadja el, mint az irva van. Azt hiszem: hogy nincs köztünk, a kik ezen javaslatot aláirtuk, csak egy is, ki azt szándékolta volna, s még csak eszeágába is jutott volna, hogy az állam épitsen ilyen hombárokat.

Mi csak alkalmat akarunk nyujtani arra, hogy a közvélemény figyelmeztessék arra, a mi érdekeit előmozdithatja, s egyszersmind a tisztelt kormánynak alkalmat akartunk nyujtani arra, hogy e kérdést tanulmányozza, s eszméit mielőbb a ház elé terjeszsze.

Azáltal, hogy a javaslat igy fogadtatik el, a teher még elvállalva nincsen, ámbár azt mondhatnók ha volna is teher, akkor én azt hiszem, hogy az a nép, mely a gácsországi vasutat és számos más ily vállalatot épit, fizet, és fizetni fog évtizedeken keresztül: igénybe vehetné csakugyan azt is, hogy az ország épazon forrás érdekében tegyen valamit, mely forrásból mindezen költségeket fedeztetni akarja.

Hanem — a mint mondom — ez nem volt egyátalában célunk, hogy a miniszterium kezeit le akartuk volna kötni ily ranculáris módon, mi az opportunitást tartottuk szem előtt azért, mert a hombár oda épitendő, a hol vasutak és vizi utak keresztbe szelik egymást; azért, ha Pesten fölépül az uj összekötő vaspálya, és ha létrejött volna azon tervezett csatorna: igen természetes, hogy a képviselőház, illetőleg a vállalkozók igénybe vették volna épen azon telkeket, a hol a vasutak és vizi utak keresztbe szelik egymást. Mert a hombárnak természete az: hogy tultesz a munkán, mert géppel emel magába mindent, és fölnyitván a zsilipet, kibocsátja ismét egész kincsét hajókba vagy kocsika, melyek eléje állittatnak. Épen ezen költségkimélés tekintetéből terjesztettük be ezen határozati javaslatot, és ajánljuk azt elfogadás végett. *(Elfogadjuk!)*

Elnök: Elfogadja a t. ház a Házmán Ferencz képviselő és társai által beadott határozati javaslatot? *(Elfogadjuk! Nem!)* Méltóztassanak azok, kik elfogadják, fölállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadta.

Következtekzik a miniszterelnökség költségvetéséből elintézetlenül maradt rendelkezési alap fölötti tárgyalás.

Ordódy Pál előadó: A miniszterelnökség részéről pótelőterjesztés adatott be, melyet a t. ház a pénzügyi bizottsághoz méltóztatott utasitani. Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését beadni, egyszersmind, ha méltóztatik parancsolni, talán föl fogom olvasni. *(Olvassa a jelentést.)*

Simonyi Lajos b.: T. ház! Tagadhatlan az: hogy minden kormányzatban előfordulnak olyan összegek, melyeknek előre való kiadhatását a kormány előre nem is láthatja; de midőn kiadatnak is, a kormány azokról csak átalánosságban, és nem részletenkint számol, és épen azért minden alkotmányos országban követeltetnek ezen czélra, különböző czimek alatt kisebb-nagyobb összegek.

Miután azonban a kormány által ki nem jelöltethetnek azon pontok, melyekre ezen kiadások szükségesek; de ha meg is tétettek, akkor is nem részletenkint, hanem egész átalánosságban történhetik meg a számadás: annálfogva ezen összeget csak azok szavazhatják meg, kik a kormány politikáját helyeslik, s aziránt bizalommal viseltetnek: Ha valami bizalmi kérdés, t. ház! ez az. Igen természetesnek találom, hogy azok, kik a kormány politikája iránt bizalommal viseltetnek, megszavazzák; de másrészről természetesnek találom azt is, hogy ha azok, kik a kormány politikaját nem helyeslik, s azért iránta bizalommal nem viseltetnek, ezen rendelkezési összeget meg nem szavazzák. Ez inditott engem arra, t. ház, hogy részemről kijelentsem azt: hogy — miután azok közé tartozom, kik a követendő eljárás iránt, melyet a kormány maga elé tüz, átalában és igy ezen kérdésben is kevés bizalommal viseltetnek: — ennek következtében én ezen rendelkezési alapra kért összeget meg nem szavazom *(Helyeslés bal felől. Szavazzunk! jobb felől.)*

Elnök: Szólásra senki fölirva nem levén, kérem azokat, kik a pénzügyi bizottság jelentése szerint a rendelkezési alapra kért 200,000 forintot megszavazzák: méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)* A többség megszavazza a 200,000 forintot, s annálfogva ezen összegnek a miniszterelnökség költségvetésébe való fölvétele elrendeltetik.

Ezzel a mai napirendre kitüzött tárgyak be levén fejezve, nincs egyéb hátra, mint az ülést bezárni.

Holnap napirenden lesz a honvédelmi miniszterium, és esetleg a pénzügyminiszterium költségvetése.

Az ülés végződik d. u. 2¾ órakor.

Digitized by Google

303. országos ülés

1871. márczius 7-dikén

Somssich Pál, utóbb Perczel Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. Kiss János az árvizek által megrongált védtöltések tárgyában; Vállyi János a szatmármegyei utak épitése tárgyában; Szaplonczay József a katonai törvényhatóságok iránt interpellálják a kormányt. A honvédelmi miniszterium költségvetése átalánosan és részletesen tárgyaltatik és elfogadtatik.

A kormány részéről jelen vannak: Andrásy Gyula gr., Szlávy József.

Az ülés kezdődik d. e. 9 órakor.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa a márczius 6-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a mult ülés jegyzőkönyve hitelesitve van.

Az elnökségnek nincs előterjesztése.

Kerkapoly Mór: T. ház! Van szerencsém Gogonfő község több lakosa által aláirt kérvényt benyujtani, melyben a kormányt oda utasittatni kérik, hogy a többi hatalmakkal együtt akadályozza meg Francziaország feldaraboltatását. Kérem a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Helffy Ignácz: Van szerencsém Ferger József nyugalmazott hadnagy kérvényét a t. ház asztalára letenni, melyben atyai örökségének — mely jelenleg a Fabuka családnál van — visszanyerésére a t. ház közbenjárásaért esedezik. Kérem a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: Oda utasittatik.

Vidats János: Van szerencsém Pest belés Ferenczváros részeinek több lakosa által aláirt kérvényét a t. háznak benyujtani, melyben kérik a t. házat: oda utasitani a kormányt, hogy Francziaország feldaraboltatását — egyetértőleg a többi hatalmakkal — megakadályozza. Kérem a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: Oda utasittatik.

Trefort Ágoston: Van szerencsém Pápa város föliratát a t. ház asztalára letenni, melyben az orsz. magyar iparegyesület által a katonai felszerelések tárgyában benyujtott emlékirathoz s az abban előterjesztett kérelemhez járulni nyilatkozik. Kérem a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: Oda utasittatik.

Kiss János: T. ház! A közmunka és közlekedési miniszter költségvetésének tárgyalása alkalmával a rendkivüli szükséglet tárgyalása után bátor voltam egy határozati javaslatot benyujtani; azonban azon határozati javaslatnak külön leendő tárgyalása végett most bátor vagyok azt ujabban benyujtani, miután a tegnapi tárgyalás folytán napfényre derült az, hogy a hazában árviz által károsultak száma oly nagy, hogy ha azoknak az állam segélyezést nem fog nyujtani: azok, meglehet, éhenhalással fognak küzdeni. Azért bátor vagyok határozati javaslatomat ujra a t. ház figyelmébe ajánlani, és kérni annak kinyomatását, s a pénzügyi bizottsághoz szabályszerü tárgyalás végett áttenni.

Digitized by Google

Jámbor Pál *(olvassa Kiss János határozati javaslatát):*

„Határozati javaslat.

Tekintettel azon nagymérvű árviz által okozott elemi csapásokra, a melyek által a haza népének nagy része sujtatott — határozatilag mondja ki a ház, miszerint:

Utasittatik a pénzügyi bizottság, hogy az árviz által megrongált vizvédtöltések helyreállitása, a károsultaknak pedig országosan eszközlendő felsegélyezése végett az ezen évi rendkivüli szükséglethez — pótlólag vegyen fel egy bizonyos összeget, és azt terjeszsze a ház elé.

Elnök: Kivánja a t. ház, hogy kinyomattassék? *(Kivánjuk.)* Ki fog nyomatni.

Vállyi János: T. képviselőház! A közmunka és közlekedési miniszter urhoz egy interpellatiót van szerencsém intézni. *(Halljuk!)* Azon közérdekeltség, mely a közmunka és közlekedési miniszterium költségvetésének tegnap bevégzett tárgyalása alkalmával különösen közlekedési eszközeink emelése érdekében a ház minden oldala részéről nyilvánittatott, bizonyságot tesz arról, miszerint elvitázhatlan tény az, hogy a haza érdeke ennek sürgősségét igazolja. Ugyanazért. a mennyiben jelen felszólalásom által szintén ezen czél elérésére törekszem, azon meggyőződésben vagyok, hogy interpellatióm, mely szorosan véve Szathmármegye érdekeit látszik ugyan képviselni, tagadhatlanul hazai viszonyainkal szemben fontossággal bir; bár ismerősek előttem azon általános, ugy a hirlapokban, mint a házban nyilvánult kijelentések és szokásos érvelések, a melyekkel az ilyen vidéki érdekek fölemlitése alkalmával szoktak némelyek élni, különösen ugynevezett „vidékieskedési" szempontnak vélvén ezt. Mindazonáltal nézetem szerint mint az egyes lakosok és azok összesége, ugy az egyes külön vidék együttesen képezvén a hazát: nagyon természetes, hogy még az egyes személyek s annál inkább a vidékek érdekei, részben egyszersmind a haza érdeke. De nehogy hosszasabb indokolásommal tulterjeszkedjem az elém szabott korlátokon, leszek bátor az interpellatiót fölolvasni. *(Olvassa az interpellatiót.)*

„Interpellatio a közmunka és közlekedési miniszter urhoz.

Tekintettel arra, hogy a képviselőház, a költségvetésben a megyei utak fentartására előirányzott 200,000 frtot fölemelte 400,000 forintra, de ezenkivül az elemi károk helyreállitására is levén 100,000 forint: összesen 500,000 frt áll rendelkezésére;

tekintettel arra, hogy Szathmármegyének több mint 34 mértföld kész köves utjából, — ugy a megye részéről sokszor kérelmezések, mint e házban nyilvánult felszólalások figyelmen kivül hagyása mellett, — eddigelé állami utnak mi sem vétetett át;

tekintettel végre arra, hogy e megyének, — mely egyike azoknak, a mely az ország közterhei viseléséhez a legnagyobb részben járul, — oly sok és jelentékeny folyóvize van, mint csakis a főbbeket emlitve — a Tisza, Szamos, Kraszna, Túr stb. hogy vele vizépitkezési teherben párhuzamban egyik megye sem hozható:

lly sok viznek, védgátakkali föntartása s több más szükségelt teendő közmunka erejét teljesen kimeritik, — különösen pedig ez utóbbi években, mikoron a gyakori nagymérvü árvizek, több millóra menő kipótolhatlan károkat okoztak, ugy az egyes lakosoknak, mint az államnak.

Ezen elemi csapásokkal szemben, a megélhetési szükséglet kényszer nyomása alatt, a megye mindenekelőtt arra levén utalva, hogy a folyók megrongált és veszélyessé vált partjait és védgátait kiigazittassa, — az államvagyon tetemes, és többé visszapótolhatlan hátrányára, kész köves országutainak, hidainak és más közlekedési akadályainak elháritására, illetőleg helyrehozására önerején nem képes.

Kérdem, hogy:

1-ör. Hajlandó-e az igen tisztelt miniszter ur, Szathmármegyének több mint 34 mértföld készen levő köves utjának és hidainak föntartására, már e folyó évben is a rendkivüli körülményeknek méltó figyelembevétele mellett, nagyobb mennyiségü összeget adni?

2-or. Hajlandó-e készen levő köves utjainak azon részét, a mely a készülőben levő vasuttal nem egyenközü vonalban van, már a jövő 1872-ik évi költségvetésben, az állami utak közé fölvenni?

Elnök: Közöltetni fog a miniszter urral.

Szaplonczay József: Méltóztassanak megengedni, hogy az igen t. miniszter urhoz egy interpellatiót legyek bátor előterjeszteni. Az 1848-ki XXIII. t. cz. 2. §-a világosan rendeli azt. hogy a közszolgálatban nem levő katonaságra nézve polgári bíróság állittassék föl. Tudjuk azt, hogy 1862-ben az akkori szomorú körülmények közt, midőn épen a katonaság által az adóvégrehajtás eszközöltetett, bizonyos politikai okoknál fogva ő felsége egy leiratot bocsátott ki, mely szerint nemcsak a katonaságra, de a polgári hivatalnokokra nézve is a katonai illetőség mondatott ki. Azonban az 1867: XII. t. cz. 14. §-a ezen birósságot ismét megszüntette, sőt az 1868: XL. t. cz. 54. §-a még világosabban kimondotta, miszerint a tettleg szolgálatban nem álló katonai egyének polgári ügyekre nézve polgári biróság alá tartoznak. Nem tekintve ezen törvényeket: nem tekintve azt, hogy maga ő felsége legfelsőbb határozata által az 1862-ben kibocsátott rende-

Digitized by Google

letet visszavonta, és az igazságügyminiszter ur által ez minden polgári bíróságoknak tudtára adatott: mégis polgári törvényszékeink nem vonakodnak ezen most már illetéktelen bíróság itéleteit foganatositani, nevezetesen Pest város törvényszéke az, mely több ily itéletre nézve a foganatositást elrendelte. Méltóztassanak megengedni, hogy ezen állitásom igazolására egy concret esetet hozhassak föl:

Ily eset az, hogy egy polgári egyén egy bizonyos tettleg szolgálatban nem álló katonai egyént perbe idézett, ennek illetékessége átvitetett ezen fölhivott királyi rendeletnél fogva a budai törvényszékhez, és miután az ujabb törvények létrejöttek, miután ő felsége a polgári bíróság competentiáját helyreállitotta: kivántatott ezen per visszatétele az illetékes polgári bírósághoz; ez azonban megtagadtatott. Folyamodás történt a miniszteriumhoz, a miniszterium fölhívta a katonai bíróságot, de eredmény nélkül, következőleg az itélet meghozatván a helyett, hogy az alperes katonai egyén elmarasztaltatott volna, elmarasztaltatott a polgári egyén és ezen itélet foganatbavétetni rendeltetett. A végrehajtás két uton kivántatott eszközöltetni. Miután a polgári egyén állami hivatalban van, megkerestetett a pénzügyminiszterium, miszerint ezen egyén fizetésének egy harmadát foglalná le. A pénzügyminiszterium áttette ezen megkeresést az igazságügyminiszteriumhoz, s az igen t. igazságügyminiszterium ezen itéletet visszaküldte a hadi törvényszéknek azon megjegyzéssel, hogy a mennyiben illetéktelen volt a bíróság, az itélet végre nem hajtható. Azonban másik uton is megpróbálta a katonai bíróság a végrehajtást s Pest városának törvényszékéhez küldte át az ügyet, s ez nem tekintve a bíróság illetéktelenségét, az itélet végrehajtását egész készséggel elrendelte, s az itélet foganatosittatott is; tehát ugyanazon itéletnek rendeltetett el foganatositása a pestvárosi törvényszék által, melynek foganatositása a m. igazságügyminiszterium által megtagadtatott.

Már most, ha figyelembe veszszük, hogy a polgári törvényszékeknél nem tekintik azt: illetékes-e valamely bíróság vagy nem? hanem minden itéletet végrehajtanak; ez csak a polgári egyének zaklatására történik.

Ezek folytán bátor vagyok a következő interpellatiót intézni a t. igazságügyminiszter urhoz (*olvassa*):

„Tekintve az 1848-ik évi XXIII. t. cz. 2-ik, továbbá az 1867-ik évi XII-ik t. cz. 14-ik és az 1868-ik évi XL. t. cz. 54-ik §§-it;

Tekintve, hogy az 1868-ik évi augustus 6-án kibocsátott legfelsőbb elhatározás érvényen kivül helyezte azon 1862-ik évben kiadott legfelsőbb királyi rendeletet, mely a tettleges katonai szolgálatban nem álló egyéneket is a törvényes polgári bíróságok illetőség alól kivette, és a katonai birói hatóságok illetősége alá helyezte;

Tekintve, hogy ezen ujabb legfelsőbb elhatározás az 1868-ik évi october 13-án 2073. sz. a. kiadott igazságügyi miniszteri körrendelettel a polgári bíróságok tudomására jutattott, s ennek folytán a tettleges szolgálatban nem álló, és igy a nyugalomban lévő katonákra nézve is a polgári birói hatóságok törvényes illetősége helyreállittatott, következő kérdést intézem a tisztelt igazságügyminiszter urhoz. Van-e tudomása:

1-ör: hogy a törvényes állapot daczára, a budai cs. k. katonai törvényszék a tettleg szolgálatban nem álló katonák polgári ügyeiben a birói hatóságot maiglan is bitorolja s igy törvénytelen birói illetőséget gyakorol?

2-or: hogy ezen törvénytelen illetőségü törvényszék által hozott itéleteket a hazai törvényes polgári bíróságok mai napig is végrehajtják: s főleg Pest város törvényszéke még a polgári állású egyének ellen is az ily törvénytelen itéletek foganasitását elrendeli?

3-or: kiván-e mindezekről magának bővebb tudomást szerezni, s az iránt intézkedni, hogy ujabban alkotott törvényeink ugy a katonaibíróságok mint hazai törvényszékeink által érvényben és tiszteletben tartassanak, és ez által a haza polgárai ily törvénytelen zaklatásoktól megóvassanak, és jogszerint törvényes oltalomban részesüljenek?

Elnök: Közöltetni fog az igazságügyminiszter urral.

Következik a napirenden levő tárgy: a honvédelmi miniszterium költségvetése fölött a pénzügyi bizottság jelentése.

Harkányi Frigyes előadó: T. ház Ha van intézmény, melynek gyors kifejlése valóban meglepő reánk nézve, és amint a számok itt tanuskodnak, és melynek szaporodása nagyobb volt, mint számitás szerint remélhető vala: ez honvédségünk. Ez intézmény nem uj. A 48-diki dicső emlékü honvédségnek phönixként ujjászületett utóda az, melynek emléke „aere perennius“; mellette szól azon szám, melyet a jelentés fölhoz, t. i. mig a honvédek száma mult évben 92 ezer és egynehány volt, s azután 127 ezerre szaporodott: most a pótlólag beadott költségvetés 139,500 s nehány egyént mutat föl. Bátor vagyok a pénzügyi bizottság jelentését fölolvasni, és kérem az előirányzott összeg elfogadását.

(*Olvassa*): „Az állandó pénzügyi bizottság jelentése a honvédelmi miniszterium 1871-ik évi költségvetése tárgyában.

A honvédelmi miniszterium 1871-ki költ-

Digitized by Google

ségvetésében a rendes
kiadásokat . . . . 4.883,023 frt 73 krral,
nyugdijakat . . . . 10,000 frttal,
és a rendkivüli szükségletet . . . . . 30,000 frttal hozza előirányzatba.

Ezen összegek a lefolyt évben engedélyezett összeggel összehasonlitva
a rendes kiadásoknál . 557,513 frt 43 kr.,
a nyugdijaknál . . . 6,000 frt
többletet mutatnak föl, a rendkivüli kiadások folyó évre 905,900 frttal kisebb összegben vannak fölvéve.

A rendes kiadások ezen tetemes növekedése főleg a honvédcsapatok szaporitásában leli indokolását, és megelégedéssel constatálja a pénzügyi bizottság, hogy midőn az

1870-ik évben a gyalog-honvédség 79,376 legényből, mellette lóállomány 1,394 drbból, lovas-honvéd 5312 legényből, és a lóállomány 4500 dbból állott.

A folyó évi költségvetés szerint:

122,310 gyalog honvéd és 1640 ló, 5472 lovas honvéd és 4800 ló ellátásáról kellend gondoskodni.

Helfy Ignácz: T. ház! A vita, mely a mult héten néhány honvédelmi törvényjavaslat fölött e teremben folyt, tetemesen megkönnyebbité föladatomat, midőn a jelen költségvetés fölött egyéni nézeteimet elmondom; mert mint igen helyesen és költőileg megjegyzé a t. előadó ur, a tárgy nem egyéb, mint egy ujból fölelevenedett phönix. Nem szükséges, hogy a kormány magyarázatát e tárgyra bevárjam: mert azok után, miket a kormány a mult alkalommal elmondott, azt hiszem, uj dolgot nem mondhat többé.

A kormány, különösen a miniszterelnök ur, igen világosan szólt, elannyira világosan, hogy jelenleg a vita csaknem feleslegessé válik: miután már mindenki bizonyosan tájékozhatja magát a kormány ebbeli nézetére nézve; s épen ezért, engedje meg a t. ház, hogy épen csak annyit mondjak, a mennyi szükséges egyrészről, hogy indokolhassam azt, hogy miért nem szavazom én meg a költségvetést; másrészről kimutassam azon világos ellenmondásokat, melyekben állanak a kormány multkori nyilatkozatai azon politikai iránnyal, melyet követ.

Azt mondotta a miniszterelnök ur, hogy kényes kérdéseket csak ugy lehet megoldani, ha mindnyájan őszintén szólunk, és ő azt megtette. Én a magam részéről, mert lelkiismeretem parancsolja, hogy kövessem példáját, szólok én is őszintén. A honvédelmi miniszter ur sulyos vádat emelt minap az ellenzék ellen, mely magában véve nem lett volna egészen alaptalan, ha jobban jelezte volna, hogy az ellenzéknek mely részét érti; más részről, ha nem élt volna oly drasticus kifejezéssel, mint a minővel élt.

Azt mondta a miniszterelnök ur, hogy az ellenzék sárral dobálta a honvédség intézményét. Határozottan tiltakozom ez ellen; tisztelettel viseltetünk mindazok iránt, a kik a hazai törvények értelmében életüket föláldozni készek, tiszteljük őket ezért; bár ezen törvények jóságáról nem vagyunk meggyőződve. Tiszteljük mi és óhajtjuk a honvédséget; de épen, mert a honvédséget óhajtjuk: nem helyeselhetjük az ilyen honvédsereget, a mely a közös-ügyes hadsereg kiegészitő része. Ebben áll a lényeg. A honvédelmi miniszter ur határozottan visszautasitotta azon vádat, mintha vagy a pesti vagy a bécsi kormány bizalmatlansággal viseltetnék ezen intézmény iránt.

Én tökéletesen elhiszem és igazán csodálkozom, hogy ilyeneket állit.

Nincsen semmi oka a kormánynak bizalmatlankodni, még kevésbbé van oka a bécsi kormánynak ily törvényekkel szemben. minők alapján a honvédség meg van alapitva, mert az rá nézve biztositék. Itt nincs bizalmatlanságnak helye, mert ez utó-végre nem jelent egyebet, mint hogy a helyett, hogy van 800 egynehány ezer rendes hadsereg, ez háboru idején még növeltetik Magyarország részéről néhány 100 ezer honvéddel. Itt bizalmatlanságra fön nincsen ok; de igenis, ha van bizalmatlanság: az nem fön van, hanem lenn a bizalmatlanságnak helye. Azt mondják, mégis van jó ez intézményben; mert van jelenleg körülbelül 100 ezer, s később lesz nehány 100 ezer honvéd a hazában. Hiszen a hazában van! mit kivánsz többet? Kivihetik ugyan s törvény szerint alkalmazhatják a határon kivül is; de ez csak háboru idején történhetik meg. Ez eszembe juttatja egyik régi iskolatársamat, ki nagyon sokkal tartozott a gyógyszerésznek. A gyógyszerész elment a tanárhoz, bepanaszolta, hogy nem fizet, holott már 3 év óta szolgáltat neki gyógyszert. Micsoda, 3 év? felelt a tanuló Hiszen én csak akkor megyek oda, mikor beteg vagyok. Természetes, hogy a gyógyszert akkor használja az ember, mikor beteg; a honvéd is csak arra való, hogy háboru idején életét föláldozza; csakhogy akkor is a közösügyes hadsereghez csatoltatik. És még akkor is, midőn a közösügyes hadsereg magyar része itt lesz, mint előbb már a minapi alkalommal az államtitkár ur helyesen jelezte, hogy akkor a tüzérség, mely a honvédséget ki fogja egésziteni: természetesen egy testületet fog képezni emezekkel; következőleg ugyanazon parancsnok alatt kell ál-

Digitized by Google

lania: tehát itt sem honvédség a honvédség, hanem közösügyes védség vagyis vétség.

A dolgok ez állása magyarázza meg legjobban azt, mi fölött minap a pénzügyminiszter panaszkodott, hogy a honvédségben mennyi hely áll üresen, hogy a közlegények nagy kedvetlenséggel állanak be, az altiszti és tiszti állomások nagy száma pedig még nincs betöltve. Állitsanak önök olyanhonvédséget, mely tisztán Magyarország védelmére álljon föl, s ezen panasznak nem lesz helye. Ez szüli a bizalmatlanságot s nem az ellenzék teszi azt. Önök ébresztik föl a népben: mert az érzi, hogy ez nem honvédelem. És épen abban áll a különbség köztünk és a t. jobb oldal közt s nem abban, mit a t. miniszterelnök ur mondott, hogy mi sem nem tanulunk, sem nem felejtünk. Igaz, a felejtés politikája az önöké. Önök vették föl jelszavul azt, hogy boritsunk fátyolt a multakra. Tudjuk, hogy a multban fekszik a történelem. A történelem, a régi mondás szerint, a népek mestere. Tehát a ki fátyolt borit a multakra, az nem tanulhat abból.

Mi, a kik nem szeretjük a fátyolvetés politikáját, magunk előtt látjuk a multat és abból tanulunk, és mert tanulunk, nincs bizalmunk a honvédségben.

Mondottam, e tárgyra nézve rövid akarok lenni. Attérek egyenesen azon ellenmondásra, mely szerintem a kormánynak minap tett nyilatkozatai, és azon általános politikai irány közt, melyet követ, létezik.

Különösen kettőt óhajtok ez alkalommal kiemelni. Kis állam, kis nemzet vagyunk, azt mindnyájan tudjuk, és bevalljuk. Bevallja ezt sokkal nagyobb mérvben, s ha megengedik nekem, kimondom: némileg tulzott mértékben a kormánypárt is, midőn nagyon kicsi nemzetnek hirdet minket. Kis nemzetnek mi a teendője? Követni tisztán önvédelmi politikát, visszavonulni a nagy politikától, lemondani álmokról, gondoskodni kizárólag arról, hogy ezen kis haza biztositva, és a biztositás által boldog legyen. De mi történik? Épen az ellenkező. Piczike kis nemzet vagyunk, nem bizunk önmagunkban sem, és követünk nagyhatalmi politikát. Fölállitunk oly sereget, mely csak azon részét véve, melyet Magyarország szolgáltat: a lehető legnagyobb aránytalanságot állitja elő a többi európai nagyhatalmakkal szemben.

Nem akarom a t. házat számos adatokkal untatni. Csak egyre, Európának egyik leghatalmasabb államára, Angliára hivatkozom. Angliának van összesen 535,000 katonája, beleértve azon 62,000 katonát, melyet Indiában tart, beleértve a milicet, a yeomanry-t is, de föltesszém, hogy ily számu katonaságot kizárólag csak a hármas királyság védelmére tartanak.

Van Angliának 30 millió, Magyarországnak 15 millió lakosa, ha tehát mi oly arányban akarnók fölállitani fegyvererőnket, mint minővel bir Anglia, föl volnánk jogositva 260—270,000-nyi katonaság tarthatására. Adunk pedig csupán a közös hadsereghez 329,000 embert. Ezekhez most a honvédelmi miniszter ur hozzá akar adni 300,000 honvédet, kik szintén a közös parancsnok rendelkezése alatt fognának állani háboru idején.

Miként lehet már most azt állitani, hogy kishatalmi politikát üzünk? Hisz ez valóságos provokáló politika.

Csodálkozom azon, hogy a miniszterelnök, mint értelmes, jeles államférfiu, kimondta azt a minap nyilvánosan a parlamentben, hogy 300 ezer emberre akarja emelni a honvédség számerejét.

Ez a külhatalmakra nézve semmikép nem volna nyugtalanitó, ha igazán honvédek volnának, kiknek föladata: csupán a hazát a haza határain belöl megvédeni. Arra joga van a nemzetnek, hogy minden polgárát ily honvéddé tegye.

De oly honvédség, melyet háboru idején szaporitanak, fölvisznek 300 ezerre, sőt 629 ezerre csupán Magyarország részéről, ez a lehető legnagyobb nagyhatalmi politika. Nem értem, miként lehessen e két dolgot összeegyeztetni: azt mondani, hogy kicsinyek vagyunk, és gyámoltalanok, magunk erejéből meg nem állhatunk; és fölállitani mégis 629 ezernyi katonaságot.

A második ellenmondás abban áll, hogy a miniszterelnök ur igen határozottan és dicséretes férfias nyiltsággal kijelentette, hogy nemcsak nem szeretne önálló magyar hadsereget, és következkézkép nem akarná ezen honvédséget oly intézménynek tekinteni, melyből önálló hadsereg fejlődhetnék, nemcsak ezt — de ő abban igazi veszélyt is lát, ő ezt szerencsétlenségnek tartaná Magyarországra nézve. Más alkalommal még világosabban magyarázta meg ezen eszméjét, kimondván határozattan, hogy épen abban állana a veszély, mert megtörténhetnék, hogy aztán a helyett, hogy szövetségese volnánk az osztráknak, a helyett, hogy a két sereg egymás mellett küzdene: egymás ellen volna.

Én ezt sem tudom összeegyeztetni azon bizalommal, melyet a kormánypárt ezen uj intézmény iránt a népben lát. Ha a mi népünk annyira lelkesedett az 1867-iki egyezmény mellett; ha a mi népünk, Magyarország többsége, meg van győződve arról, hogy ezen intézmény tökéletesen jó; ha mi igazi, testvéri barátságban élünk az osztrákkal, annyira, hogy soha többé nem vagyunk kitéve ez oldalról semmiféle ve-

Digitized by Google

szélynek; hogy tehetí föl azt épen maga a miniszterelnök ur, hogy ezen nép barátjával, igazi barátjával összeütköznék? Én nem hallottam azt más szövetségesekről, hogy a helyett, hogy egymás mellett legyenek, egymás ellen vannak. Ez nem egyeztethető össze amazzal. De ha csakugyan fél a miniszterelnök ur és fölteszi annak lehetőségét, a mint föltette, hogy eljöhetne egy oly nap, melyen azon hadsereg, mely ma még igen jó barátságban áll egymással: a körülmények által sodortatva egymás ellen áll; ha ennek a lehetőségét nem tagadja: akkor én nagyon kérem a miniszterelnök urat, magyarázza meg nekem, miként véli ő egy ily beállható veszély ellen Magyarországot biztosithatni? Kérdem: jobb-e, hogy mi ki vagyunk téve azon lehetőségnek, hogy a magyar hadsereg összeütközzék az osztrákkal; vagy pedig, hogy ki legyünk téve annak, hogy az osztrák hadsereg ránk jöjjön, s nekünk ne legyen mivel megütközni? Ha ennek lehetőségét a miniszterelnök ur föl nem teszi, miért nem akarja az önálló hadsereget? Ha ez lehetséges: lehetséges mindenesetre nem a mi részünkről, mert én legalább nem tudok példát arra, hogy a magyar megtámadta volna az osztrákot; — mig az ellenkezőre van példa. *(Igaz! ugy van! a szélső bal felől; zaj jobbról.)*

Ezek tények, melyeket eltagadni nem lehet.

Ezek voltak azon főbb megjegyzések, melyeket megtenni akartam. Én, t. ház, azt mondom. térjen vissza a kormány a tisztán nemzeti politikához, és lesz honvédünk, a mennyi kell, térjen vissza a kormány a tisztán nemzeti polikához, és meg lehet győződve, hogy mi leszünk az elsők, kik buzditani, lelkesiteni fogjuk honfitársainkat, hogy álljanak be honvédnek. Térjünk vissza már egyszer a szavak igazi értelmére, valljuk be, hogy mi egy idő óta fölforgattuk a szavak értelmét: csináltunk 1867-et és azt mondtuk, hogy csináltunk 1848-at; teremtettünk egy nagy osztrák hadserget és azt mondjuk, hogy megalkottuk a honvédséget. Adjuk meg a szavaknak igazi értelmüket, és meglesz a dolog is.

Éber Nándor barátom ezt mondotta a minapában, hogy ne a csillagokra, hanem a földre tekintsünk. Én pedig arra kérem a kormányt, hogy ne nézzen a monarchiára, hanem nézzen azon földre, melyen kivül „nincs számodra hely.“ *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)*

Benedek Gyula: Én nem fogom az előttem szóló képviselő urat követni és nem fogok oly dolgokat fölhozni, melyek egy egészen más tárgyban már a házban elmondattak, megczáfoltattak, s a melyek fölött a ház már határozott is; hanem ragaszkodni fogok szigoruan a szőnyegen levő tárgyhoz.

T. ház! Én is azon nézetben vagyok, miszerint jelen állami helyzetünkben szükségessé vált az állami védrendszernek a legtökéletesebb irányban szervezése. Az európai államok történetének az utóbbi évtizedben fölmerült eseményei mindenkit meggyőzhettek arról, miszerint az európai államok jelen viszonyaiban merőben hiányzik a nemzetközi consolidatio, és hogy az egyes államok ugy kül- mint belélétében mutatkozó különböző irányu politikai forrongások méltán tekinthetők nagy és az európai viszonyokat megrázkódtatással fenyegető események előjelének.

Én részemről, tisztelt ház, ezen politikailag igen fontos jelenségeknek kulcsát abban vélem föltalálhatni, miszerint két európai nagyhatalmi állam elérkezettnek hiszi az időt, melyben állami nagyhatalmi állásának hagyományos eszméit — habár más államok rovására is, — megvalósithatja.

Ezen nagyhatalmi államok egyike épen nagyhatalmi állásának hagyományos eszméi és tervei megvalósitását fejezte be, és azt oly irányban hajtotta végre, hogy az által nemcsak megtámadta az emberiség legszentebb ügyét a polgári közszabadságot; de megtámadta mindenekfölött a kor uralkodó eszméit. Megengedem, hogy ezen tényével tegyvereinek fényét emelte, de meghomályositotta a 19-ik század történetének lapjait, azon századéit, melyet a történetirók szeretnek a haladás és fölvilágosodás századának nevezni.

T. ház! Ezen, Európa legéletképesebb két népe között kifejlett élet-halálharcznak politikai következményét jelenleg megjósolni nem lehet; de bárminő eredményekhez vezessen is az: én az iránt teljesen meg vagyok győződve, hogy az ezen oldalról állami létérdekünket fenyegető veszély nem oly nagy.

Nem ugy állanak a dolgok t. ház, a másik nagyhatalmi állam törekvéseivel és terveivel szemben a keleten, melynek kitörését közeljövőbe helyezik. Az ezen oldalról jövő politikai actiók már közelről érdeklik és közvetlenül érinteni fogják Magyarországot és előreláthatólag háboruba fogják sodorni.

Az most már szerintem a mélyen megfontolandó kérdés: ha vajon ily állami helyzetünkben birunk-e oly állami védrendszerrel és hadászati szervezettel, hogy annak alapján állami létérdekeinket minden irányban és bármely oldalról jövő megtámadások ellen teljesen biztositathatnók?

Én t. ház, szerzett tapasztalataim alapján fölhiva érzem magamat, a legnagyobb határo-

Digitized by Google

zottsággal kijelenteni, hogy állami védrendszerünket jelen állapotában teljesen kielégitőnek nem tartom, és hogy annak harczképessége iránt teljes megnyugvással nem vagyok.

Meg fogom mondani röviden, hogy miért. T. ház! A közös hadseregnek 1866. óta folyton hangoztatott s a jelen hadászati viszonyok által szükségessé tett reformok mind ez ideig keresztülvive nincsenek. E hadtanilag ferde intézmények és rendszer, melyek főokozói voltak annak, hogy az állami haderő az 1859-ki és 1866—67-ki hadjáratok alkalmával teljes vereséget szenvedett: nagyobbrészt ma is fönállanak. Azóta gyökeresnek mondható és a megváltozott hadviselési viszonyok által követelt átalakitási reformlépések csak annyiban tétettek, a mennyiben behozatván az általános védkötelezettségi rendszer, annak alapján létesittetett a magyar honvédség.

Ugy látszik t. ház, hogy nekünk mindig, egy-egy szerencsétlen háboru és vereség kell és saját kárunkon való okulás, hogy tanuljunk és a hadi szervezetben szükséges reformokat megtegyük. Más államok rendesen vereség előtt tanulnak és teszik meg és viszik keresztül a szükségessé vált reformokat; mi mindig későn s akkor is saját kárunkon.

Ime csak egy esetet hozok föl, a mely leghathatósabb orvoslást igényel.

A véderőről szóló törvény 32. szakaszában ki van mondva, miszerint a közös hadseregnél a magyar sorezredekbe jövőre csak magyar honfiak fognak besoroztatni. A törvénynek ezen elve azonban a magyar sorezredekben szolgáló tisztekre nézve máig sincs kiterjesztve.

Már pedig t. ház, a magyar államrész méltán és jogosan megkövetelheti azt épen a hivatkozott törvény értelmében, hogy azon sorezredekbe, melyek tisztán a magyar állam polgáraiból állittatnak ki: a tiszti közegek soraiba is csak magyar honfiak neveztessenek ki.

Nézetem szerint t. ház, mindaddig, mig a törvény ezen igényeinek elégtéve nem lesz, daczára azon 43. százalék jutaléknak, melylyel Magyarország a közös hadsereg létszámához járul: a közös hadseregben jó katonai közszellem nem lesz és nem is lehet; mert — a mi ezt egyedül teszi lehetővé, a magyar sorezredekben merőben hiányzanak a magyar honfiakból álló tiszti közegek Én tehát ilyen körülmények között nehezen tartom lehetségesnek, hogy a közös hadseregben jó katonai közszellem fejlődjék ki. Vannak, kik ezt a hadsereg jelen állapotában is lehetőnek tartják. Sajnálom, hogy én részemről ezek nézetében nem osztozhatom, nem osztozhatom már azon tapasztalatnál fogva sem, mert nézetem szerint t. ház! az, hogy p. o. valamely közintézetben jó közszellem fejlődjék ki, nem a növendékektől függ; — ha még oly nagy létszámmal volnának is azok — hanem függ azoktól, kikre ezen növendékek testi és szellemi tehetségeinek kifejtése van bizva.

Várni tehát és kivánni azt, hogy a közös hadsereg 40 százalék magyar közlatonája teremtsen a közös hadseregben jó katonai közszellemet, szerintem mindaddig nem lehet: mig a magyar sorezredek tisztei is magyar honfiakból nem neveztetnek ki.

A közös hadsereg ily szervezeti viszonyai között soká kell várnunk, mig abban a katonai jó közszellem megjön; meglehet hog megjön, — csak igen tartok tőle, hogy későn!

A jelen hadászati viszonyoknak megfelelő és másfelől a véderőről szóló törvényben is gyökerező katonai reformok keresztülvitelétől függ tehát szerintem az, hogy a hadsereg teljes harczképes állapotba helyeztessék és oly szervezetet nyerjen, hogy annak alapján az állam s közbiztonság ugy kifelé, mint befelé megóva legyen és állami létünk érdekei minden irányban és bármely viszonyok között biztositva legyenek. Én nem mondom azt, hogy ezen katonai reformok keresztülvitele a magyar kormány befolyásától függ; de azt tagadni nem lehet, hogy nagyban függ attól, minő mérvben képes és akarja is a magyar kormány ezen iránybani befolyását fölhasználni?

Én fölhivom a t. magyar kormányt arra, hogy törekedjék ebbeli befolyását minél nagyobb mérvben és hathatósabban fölhasználni és addig, mig ezt tenni a helyzet folytán hatalmában áll; mert annyi bizonyos, hogy a mennyiben ezt tenni elmulasztaná: minden ezen mulasztásból eredő és a hadsereg harczképtelenségét bebizonyitó jöhető eshetőségért a felelősség — legalább a magyar államnal szemben a kormányt fogja első sorban terhelni.

T. ház! A honvédségre térve át, én azt hiszem részemről, hogy a magyar törvényhozásnak midőn a honvédségről szóló törvényeket hozta; nem egyedül az lebegett szemei előtt, hogy a magyar honvédségben a közös hadseregnek egy száraz contingenst adjon; hanem az, hogy a magyar honvédség legyen az állami érdekeknek és különösen a nemzeti alkotmánynak és jogoknak bármi viszonyok közt is megbizható megvédője.

Hogy ezen törvények miként vannak végrehajtva: az a ház előtt tudvalevő dolog. Nem akarom állitani, hogy ezen törvények tökéletesen jók és kielégitők; de tapasztalatom folytán fölhiva érzem magamat kijelenteni, hogy a mennyiben jelenleg ezen törvények hiányát volnánk kénytelenek tapasztalni: annak indoka inkább ezen törvénynek mikénti végrehajtásában keresendő.

Digitized by Google

A jogtörténelem számtalan esete bizonyitja azt, hogy gyakran kevésbé jó és elviselhető törvények a rosz végrehajtás által váltak czélirányta lanná és elviselhetetlenekké.

Nem akarom állitani, hogy ezen eset a honvédségről szóló törvényekre is alkalmazható; de bátor vagyok fölhíni a t. kormányt, miszerint jövőre nézve a honvédelmi erőről szóló törvénynek végrehajtásában, jelesen a honvédkerületek és zászlóaljak keretei megállapitása és azok székhelyeinek elhelyezése körül és jelesen mindenekfölött a honvédség vezénylő közegei személyzetének szervezete tárgyában, az eddiginél több és oly előóvatossággal járjon el, nehogy az általam idézett azon jogtörténeti igazság, miszerint gyakran kevésbbé jó és elviselhető törvények a rosz végrehajtás által váltak elviselhetetlenekké: a honvédségről szóló törvényre is alkalmazható legyen.

Én tehát, t. ház, azon hitben, miszerint a kormány törekedni fog ezen irányban a honvédség harczképességének emelése érdekében mindent elkövetni és jó végrehajtás által még jobbá és elviselhetőbbé tenni a törvényt; az e czélra megkivántató költséget készséggel szavazom meg, és ennélfogva a szőnyegen levő költségvetést a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Helyeslés jobb felől.*)

Várady Gábor: T. ház! Az előttünk fekvő költségvetést átalánosságban a részletes vita alapjául elfogadni kész vagyok, mert bár tudom, hogy mindazon költség, melyet a hadseregre, a honvédségre forditunk: mindig holt tőke; de másrészt azt is tudom, hogy mig a fejedelmek uralkodási, részben császárkodási viszketege fogja eldönteni a népek és a háboruk sorsát: (*Halljuk!*) addig ezen költséget háztartásunkban ugy tekintem, mint azon gazdáét, a kinek birtokai romboló, rohanó folyam mellett feküsznek és a ki kénytelen jövedelmének egy részét gátakra és töltésekre forditani, hogy vagyonának egy részét a végpusztulástól megmentse.

Én tehát a költségvetést átalánosságban a részletes vita alapjául elfogadom, és midőn ezt teszem, engedje meg a t. ház, hogy nem ugyan ezen költségvetésben foglalt tételekre, hanem azok alapján néhány igénytelen észrevételt tegyek. (*Halljuk!*)

Mindenekelőtt készséggel ismerem el, hogy már csak ezen költségvetésből is itélve, a mult év óta sok haladás történt e téren; bár nekem a költségvetés keretén kivül is több megnyugtató tudomásom van e tekintetben.

Örvendetes dolog pl. a katonai, tiszti, tisztképző altiszti iskolák fölállitása. Az is figyelmet érdemel és nem ignorálható, hogy a ludovicea alap ezen költségvetésben legalább ki van mutatva, habár még mindig csak papiron áll. A katonai ruharaktárak és fegyvergyárak fölállitásáról sem lehet méltánylattal nem szólni.

Átalában, t. ház, sok van ezen költségvetésben, mi reám részben kielégitőleg, részben megnyugtatólag hat.

De mint minden képnek az életben megvan árnyoldala, ugy megvan ennek is; azért, mert időgazdálkodás tekintetéből a fénypontokból csak nehányat emlitettem föl: — ugyancsak időkimélés szempontjából az árnyfoltokból is csak egynehányat fogok fölmutatni.

Ilyen egyik nagy árnyfolt, t. ház, a ludovicea akadémia. Ezen ludovicea akadémia oly tengeri kigyó, melyre nehány év óta vadászunk már, de sohasem tudjuk elfogni, mert mindig egy császári királyi közös kórházra bukkanunk. 1869-ben a magyar delegatio ezt határozta: „A ludoviceumi alapra vonatkozólag az előbbi delegátió által kinyilatkoztatott jogmegóvást, mely szerint az elkülönitendő, és mint Magyarország tulajdona tekintendő, a bizottság megujitja és elvárja, hogy miután a hadügyértől azon biztositást nyerte, miszerint ezen alap eredeti rendeltetésére való átadása ellen semmi előleges akadály nem létezik: ez alap a közös alap közé többé föl nem vétetik.“

E határozatra a hadügyér előterjesztésében ezt válaszolja: „Ez alap mint önálló, elkülönitve kezeltetik és vétetik számba. Egyébiránt ezen alapnak a m. k. kormány kezelésébe való átadása végett a megfelelő tárgyalások folyamatban vannak.“

Három évi szivós, kitartó szorgalmazásnak elvégre 1869-ben az lett eredménye, hogy kijelentették, miszerint a tárgyalások folyamatban vannak, a minek egyébiránt ezen költségvetésindokolásában is vannak nyomai.

De mi történik az épülettel? 1870-ben deczember 3-kán a magyar delegatio albizottságában a közös hadügyér a hozzá intézett kérdésekre következőleg válaszolt: „Hogy a ludoviceumi alapnak átadása ellen sem elvi, sem gyakorlati nehézségek fön nem forognak, s az a magyar honvédelmi miniszter által bármikor átvehető. A Ludoviceum épületét illetőleg kijelenti, hogy mihelyt az abban jelenleg elhelyezett betegek áthelyezéséről gondoskodva leend: ennek átadását szintén eszközölni fogja?“

Az igen tisztelt honvédelmi miniszter ur pedig költségvetésének indokolásában azt mondja: „Födözet czime alatt 135,892 frt, 35 kr. azért vétetett föl, mert a Ludoviceum-alapnak a honvédelmi miniszterium kezelése alá elrendelt átadása iránti tárgyalások már megindittatván, az iskolákra fölmerülő költségek födözése az alap

Digitized by Google

rendeltetésének azonossága mellett, ennek kamatából volna eszközlendő."

Az épületről egy szó említés téve nincs; és kérdem az igen t. miniszterelnök urat, ki köteles a közös hadseregbeli betegek elhelyezéséről gondoskodni? ki más, mint a közös hadügyér? *(Miniszterelnök: Mi!)*

Annál roszabb, ha az igen t. miniszter ur köteles aziránt intézkedni. Mi történt 1869-ben? 1869-ben egy szerződés köttetett, hogy Budán egy nagy katonai kórház állittassék. A szerződés szerint 1872-ik októberben kellene ezen kórháznak átadatni, azonban mert az épület lassan készül, és mert katonai kórház helyett palota épül: azt hiszem, hogy 1873-ban sem fog az átadatni rendeltetésének. És én kérdem az igen t. miniszterelnök urat: be akarja-e várni, mig ezen kórház átadatik rendeltetésének? be akarja várni, „dum defluit amnis?" Azt hiszem: nem köteles ezt bevárni; mert hisz az alapnak, az épületnek már több évvel ezelőtt át kellett volna adatni rendeltetésének. Hisz ha a közös hadügyminiszter Pesten kivánja elhelyezni betegeit: nagyon könnyen megteheti, először ha akarja, másodszor ha fizetni akar.

A miniszterelnök ur intéséből azt veszem ki, hogy ő köteles intézkedni, tehát annál jobb. És igy a mit a közös hadügyminiszterre nézve mondottam és mondok: méltóztassék magára venni; harmadszor mondom, ha azt nem akarja a közös hadügyér, hogy ez intézet még soká ne adassék át rendeltetésének.

Igaza volt az igen t. miniszterelnök urnak akkor, *(Halljuk!)* midőn a honvédségnek tüzérséggel és műszaki csapatokkal ellatása akadályairól szólván, többek között a szellemi erő hiányát emlitette föl. Csak ugy látszik, hogy midőn ezt mondta, kikerülte a miniszterelnök ur figyelmét, hogy ez által épen vádat emelt önmaga ellen, nem ugyan saját akaratát illetőleg, a melynek őszinteségét, tisztaságát soha sem vontam kétségbe, de a kifejtendő erélyt és az akadályokat illetőleg. Mások talán élhetnének azon védelemmel, hogy: „a hydra fejét levágtam és minden csepp vérből uj hydra-fő nőtt ki: az ellen-állásnak és reactiónak hydra feje", de midőn valaki önként és szabad akarattal fogadott el egy alapot, sőt azon alap létesitésére tevékenyen közreműködött: az ily akadályokkal, melyek az alap természetszerű következményei, nem igen védheti magát.

Ha 1868-ban adatik át a ludovicea akadémia a maga rendeltetésének: ugy már három év óta a magasabb katonai tudományokban kiképzett ifjaink vannak, és a miniszter urnak a szellemi erő hiánya miatt emelt panasza legnagyobb részben már elvesztette volna sulyát. A három év visszaszerezhetlenül elveszett. Nem tudom mennyi fog még elveszni.

Az igaz, hogy sok hiányt pótol a tisztképző és altiszti iskolák fölállitása, de azon űrt, melyet a ludovicea akadémia van hivatva betölteni: nem pótolhatja részint azon rövid idő miatt, mely alatt ezen iskolák működnek — a jelentésből tudjuk ugyanis, hogy évenkint csak hat hónapig működnek, — részint pedig azért, mert rendeltetésöknél fogva a magasabb katonai tudományok teljes rendszerét nem karolhatják föl.

Amerikában, t. ház, nincsen oly keretrendszer, mint nálunk: de van e helyett egy rakás katonai iskola, vannak akadémiák. Nálunk megforditva áll a dolog. Nekünk van keretrendszerünk, de annak legfőbb támasza és legbiztosabb alapja az akadémia most is kórházban sinylik, és nem tudjuk, hogy mikor fog reconvalescálni. *(Derültség.)*

Látjuk ugyan a költségvetésből, t. ház, hogy a ludovicea alap kizárólag katonai nevelési célokra fordittatik a közös hadügyminiszterium által. Azonban tudjuk, hogy azon ifjak, a kik a közös hadügyminiszterium vezetése alatt álló katonai növeldékből kerülnek ki: nemes kivételekkel természetesen, megtanulnak osztrák fogalmak szerint katonák lenni, de cserébe e helyett elfeledik igen sokszor azt, a mi szép és nemes, igen sokan elfeledik közülök, nemes kivételekkel mondom, a hazát, és példát tudok fölhozni, sokan elfeledik édes anyai nyelvöket is. Nem ismernek az ily katonai intézetből kikerült ifjak, a kivételeket nem értve ide, nem ismernek nagyobb urat, mint a commandanst, és nem ismernek más uralkodót, mint az ausztriai császárt. Ez azon kovász, t. képviselőház, melylyel a ludovicea alapból a közös hadügyminiszter szolgál nekünk a magyar hadsereg és a magyar honvédség számára.

Én arra kérem a t. miniszterelnök urat: törölje ki ezen árnyfoltot a költségvetésből mielőbb, és higye el, hogy azon hely, a honnan ezt kitörüli, oly fényponttá válik, hogy annak fényénél szivesen elfeledjük azon háromévi veszteséget, melyet a mulasztás e téren okozott.

Egy másik árnyfolt, t. képviselőház az, hogy a költségvetésben katonai törvényekről, perrendtartásról tétetik említés. Mi természetesebb, mint hogy osztrák katonai törvényekről és osztrák perrendtartásról van azokban szó.

Már az 1867-iki XII. törvényczikk 14-dik §-a elrendelte, hogy a katonák polgári jogviszonyaira és kötelezettségeire nézve — a szorosan vett katonai szolgálatot ide nem értve — a magyar törvényhozás fog intézkedni; ennek folytán az 1868-iki XL. törvényczikk 54-ik §-a világosan elrendelte, hogy a katonai büntető tör-

Digitized by Google

vénykönyv az általános védkötelezettség elvének megfelelőleg átdolgoztassék.

És kérdem: mi történt e téren? Előttünk láthatólag, semmi. A jelentés szól ugyan e tárgyban bizonyos tárgyalás alatt levő törvényjavaslatokról; de én nem tudom, hol vannak e törvényjavaslatok tárgyalás alatt, mert előttünk nincsenek. Meglehet, hogy miniszteri körökben vannak, s meghiszem, hogy előbb-utóbb elénk fognak ezek terjesztetni; hanem attól tartok, hogy ugy járunk, mint már több esetben történt, hogy midőn a mi kormányunk a közös hadügyminiszteriummal az utolsó vonalig megállapitotta a tételeket és szerkezetet: itt a tárgyalás alatt megint kötve lesznek a kormány kezei, mint erre már többször volt példa, és csak egy szó megváltoztatásába sem fog a kormány beleegyezhetni Bécsből nyerendő engedély nélkül.

Tudjuk, t. képviselőház, hogy a Mária Terézia alatt alkotott regulamentum militare és az 1865-ki büntető törvénykönyv képezi a katonai büntető jog codexének legkiválóbb részét.

De az ezen katonai büntető törvénykönyvben fölsorolt vétségek legnagyobb része polgári természetü levén: a honvédségre nem alkalmazható, és ebből következik, hogy a véderőről szóló törvény végrehajtásánál és a katonai büntető törvénykönyv alkalmazásánál gyakoriak — mert csaknem kikerülhetlenek — az összeütközések. Messze vezethetne az e téren tapasztalható balmagyarázatok és az ezekből származó visszaélések és anomáliak fölsorolása, csak egyszerüen arra kérem az igen t. miniszterelnök urat: igyekezzék mielőbb ezen árnyfoltot is kitörölni, és terjeszsze az emlitett törvényjavaslatot mielőbb a ház elé. Legyen ugy a sorkatona, mint a honvéd, a szorosan vett szolgálatra vonatkozó ügyek kivételével, mielőbb és teljesen átadva a polgári jogkörnek ugy, mint a polgári társadalomnak.

Egy másik árnyfolt, t. képviselőház, a mi itt a közelebbi napokban nagyon bőven volt megvitatva: a honvédségnél a tüzérség és a műszaki csapatok hiánya. Én nem akarok e tárgyra tüzetesen visszatérni, s főleg miután az igen t. miniszterelnök ur kimondotta azon nagy szót, hogy a honvédségnek tüzérséggel és műszaki csapatokkal ellátása, a fönálló viszonyok között lehetetlen: időpazarlásnak tartanám e vitát ujra fölelevenitени; csak engedje meg az igen t. miniszterelnök ur azon megjegyzést tennem, hogy hát a „lehetetlen“ nagy ur, de mert ez rendesen csak relativ fogalom az életben; van nála még nagyobb ur is, és ez a „muszaj“, a „meg kell lenni.“ Ez a muszaj, t. képviselőház, igen sok esetben lehetővé teszi holnap azt, a mi ma még lehetetlennek látszott.

Meg vagyok győződve, hogy a t. miniszter ur is meg fog hajolni egyszer ezen nagy ur, ezen nagy hatalom előtt; csak kivánom neki s kivánom mindnyájunknak azon szerencsét, hogy az ne későn történjék. És kivánom azon jó uraknak, kik oda túl az ordre de battaillról beszéltek, melyet talán papiroson sem láttak, de a harcztéren bizonynyal nem: hogy sohase kelljen a saját kárukkal és a magunk kárán tapasztalniok azt, hogy az „ordre de battaille“, melyet készitenek a papiroson, minden pillanatban megváltozik a harczmezőn, midőn a hadvezér lángeszére van szükség, hogy a megváltozott viszonyokhoz képest máskép tegye rendelkezéseit, és hogy igy pontosan végrehajtassék, akkor a csapatok egybevágó működésére, egymás ismerésére, összeszokására, a helyek és térek gépies megtartására van szükség. Ugyanezért szükséges, hogy a magyar kerületi divisiók tervének létesitésekor azok magyar tüzérséggel és műszaki csapatokkal láttassanak el s ezek szervezése a honvédség szervezésével szoros összhangzásba hozassék. Akik ezt nem akarják vagy tagadják; azok kihagyták számitásaikból a katonai hősiesség, a vitézség egyik legfőbb tényezőjét, az ambitiót.

Állitsunk egy pontra, t. ház, magyar honvédet, jól begyakorolt német lovast, kitünő cseh tüzért, és állitsunk egy másik pontra ugyananynyi magyar honvédet, rögtönözve begyakorolt huszárt és középszerüen kiképzett magyar tüzérséget, és fogadni lehet rá, hogy ezen pont, ha nem is jobban, de ugy bizonynyal meg lesz védve, mint amaz, (*Helyeslés bal felől*) mint ezt a tapasztalás számtalanszor bebizonyitotta. És miért? mert nem kell megosztozniok a hadi dicsőségben. A kivivott győzelem a magyar hadnak győzelme lesz, a szenvedett veszteség a magyar fegyverek fényét fogja elhomályositani. És ki azt mondja: nem ez képezi a hadi vitézségnek, bátorságnak legfőbb tényezőjét, az olyan tényeket tagad, melyeket a legutolsó közkatona is tud. (*Helyeslés bal felől.*) Vegye be számitásába a miniszterelnök ur, mint egyik legfőbb tényezőt, a hazafiui lelkesedést és a katonai ambitiót: és higye el, hogy hazánknak ugy sikjain, mint bérczein, a haza minden talpalatnyi földén, miként a birnami erdők fáiból, ugy fognak kikelni a vitéz, bátor honvédharczosok.

Nagy sulyt fektetek e szóra, e névre: honvéd; mert én hazánk véderejének sarkkövét, egész jövőjét főleg ebben látom. Nem akarok parallelákot huzni, mint történt ez most, egy előttem szólott képviselőtársam által is; ezen parallelák többnyire nem parallelák, hanem görbe vonalak: csak megjegyzem, hogy mi jelenleg 300 ezeret meghaladó katonát adunk a közös hadsereghez. És Amerikában miként áll a hadsereg? Tudom, hogy nem állithatjuk magunkat Amerikával pár-

Digitized by Google

huzamba, nem is azért emlitem meg ezt; de csupán a honvédség nagy erejének és hatalmának jelzésére hozom föl. Amerikának 40--50,000 rendes katonája volt, de az utolsó háboru alkalmával 1.800,000 harczost állitott ki a sikra.

Igaz, — mint a miniszterelnök ur most közbeszólólag is mondja: — van egy nagy vára Amerikának, melynek neve tenger. A szabad Svájcz 8000 sorkatonával rendelkezik béke idején; de midőn harcza kerül a dolog, az országnak minden fegyverfogható embere katona; Angliának is van egy nagy vára, melynek neve tenger, s rendesen csak 150—160,000 fönyi katonasága van; de ha háboruba kerül a dolog — az önkéntesek ide számitásával — 8 sőt 900,000 fegyveressel is rendelkezhetik. Szándékosan nem szólok itt Poroszországról, mert az általam emlitett szabad államokkal egy vonalba nem állitható. De ott is van egy figyelemreméltó körülmény, mely reánk nézve igen tanulságos: az t. i., hogy Poroszországban is, mint mindenütt másutt, az absolitusmus legerősebb támaszát, egyrészről a bureaucratia, másrészről a sorkatonaság, a soldateska képezi: mig az alkotmányos szabadság legtőbb támaszát ott is, mint mindenütt a landwehrben találja. Ugyanezért ne vegye nekünk rosz néven az igen t. miniszterelnök ur, ha addig is, mig a mi édes gyermekünk a magyar hadsereg, magyar zászló alatt sorakoznék a trónnak és a hazának védelmére — mert, hogy ez előbb utóbb meg fog történni, arról meg vagyok győződve, csak attól tartok, hogy későn fog megtörténni: — addig is, mig ez megtörténnék, engedje meg, a t. miniszterelnök ur, hogy másik édes gyermekünket a honvédséget, nemcsak fölakarjuk szépen és rendesen öltöztetni; hanem föl akarjuk teljesen fegyverezni is, hogy minden tekintetben harcz- és ütközetképes legyen, és ugy mint másik testvére, ezzel egyenjogulag, vele egyenlően szállhasson szembe fenyegető vészszel és viharokkal.

Nem kérem a miniszterelnök urat, hogy törölje ki ezen árnyfoltot a költségvetésből — nem kérem: mert tudom, a fönálló viszonyok között ezt lehetetlennek tartja. Csak arra kérem a t. miniszterelnök urat: jól imádkozzék ugy érettünk mint magáért, nehogy mind reá, mind reánk nézve későn jöjjön azon „muszáj.“

És itt az eszmekapcsolatnál fogva, még egy tárgyat emlitek föl: az előléptetés kérdését. Hallottam, hogy egy bizonyos előléptetési szabályzat van munkában. Én szükségesnek tartom az ilyen szabályzatot, ha jó; különben pedig többet árt az, mint használ. Elismerem, hogy szerfölött nehéz jól alkotni ilynemü szabályzatot: mert mig egyrészről a szolgálati idő szerint való előléptetés utját metszi igen sok fiatal jeles tehetségnek, miként a korhadásnak indult, nagy vén élőfa gátolja előhaladását a fiatal erős csemetének, ugy másrészről a szolgálati időnek merev mellőzhetése, igen sok önkényre, visszaélésre ad alkalmat. Én a két eljárásnak bölcs egyesitésében találom legfőbb kulcsát annak, hogy egyrészről a szolgálati idő alatt szerzett érdemek méltányoltassanak, másrészről a fiatal kitünő tehetségek ne mellőztessenek. Bocsáttassanak a törzstiszti vizsgára necsak a főhadnagyok, — mert hisz a kapitányok, és századosok különben is odabocsáttatnak: — hanem a hosszasabban szolgáló alhadnagyok is, — ha erre jelentkeznek.

Legyen ezen vizsga, ugy az elméleti, mint a gyakorlati terén a lehető legszigorubb. Mellőztessék a titkos eljárás a minősitvényi táblák betöltésénél és állittassék helyébe, czélszerü intézkedések mellett, a nyilványosság: és én megvagyok győződve, hogy azon panaszok, melyek máris nagyobb mérvben kezdenek emelkedni arra nézve, hogy a protectio több esetben érdemetlenekre pazaroltatik, meg fognak szünni.

A t. miniszterelnök ur jól tudja, hogy 1848—49-ben az ellen fegyverei nem ártottak nekünk többet, mint azon szerencsétlen tiszti kinevezések. A kik a harczmezőn hősiesen harczoltak, azoknak egy része csak nehezen tudott fokról fokra haladni: mig azok, a kik távol voltak a tábor tüzétől; de közel voltak a kegyosztók tüzéhez: — azok a kardcsörtető léhák gyorsan emelkedtek, (*Igaz! balról.*) bár kardjokat ki sem húzták, legfölebb, ha legényük egyszer-másszor kihuzta a végett, hogy a rozsdától megtisztitsa. Orizkedjék t. miniszter ur Argus-szemekkel, hogy a protectiónak ezen neme, majd minden hadseregnek ezen átka, nálunk meg ne honosuljon *(Helyeslés.)*

És most, t. ház, még egy árnyfoltot emlitek csak föl s aztán bezárom beszédemet. Ez árnyfolt az 1848—49-iki honvédek nyugdijának következetes megtagadása. A t. miniszterelnök ur a mult évben, hogy talán fölszólalásunk eredményét meghiusitsa vagy ellensulyozza, nemes példával ment elől. A nemes példa követésre talált *(Andrásy Gyula gr. miniszterelnök: Igen talált!)* s a 10,000 frt 200,000 frtot meghaladó összegre nőtte ki magát, s bár szemben a fönálló nagyobb szükséggel, ez csekély eredménynek mondható; de teljesen elég annak bebizonyitására, hogy az 1848—49-iki honvédek ellátásának kérdése még mindig él, főleg ha tudjuk, hogy a megelőző években csaknem 800,000 frtig terjedő összeg gyült össze ugyane czélra, a közelebbi időben pedig csupán a honvédmenházra 100,000 frtot meghaladó összeget adakoztak a honpolgárok minden nemzetiségi, születés és rangkülönbség nélkül. Midőn ismételve kijelentem, hogy ez cse-

Digitized by Google

kély eredmény a fönálló nagyobb szükséglettel szemben; másrészről őszintén bevallom, hogy ez engem nem lepett meg. Sokan, nagyon sokan gondolkoznak velem együtt igy a hazában, s azt hiszem, e téren miniszterelnök urral is találkozni fogok; sokan vannak, akik ugy gondolkoznak, hogy a magánosok zsebéből gyült ezerek és százezerek nem versenyezhetnek becsben azon fillérekkel, melyeket a törvényhozás szavazott volna meg rokkant harczosainak.

Azon emlék, t. ház, melyet a képviselőház 1861. évben Palóczynak csak papiron és csak betükkel állitott, midőn kimondta, hogy Palóczy a haza hálájára érdemes az: egyesek és tömegek által állitandó, és égig emelkedő márványszobrokat ugy becsben, mint tartósságban bizonynyal fölül fogja mulni. *(Igaz! bal felől.)*

Ezen tárgyra vonatkozólag egy határozati javaslatot van szerencsém a t. ház elé terjeszteni. Nem fogom ezt indokolni: mert a siker reménye nélkül nyujtom azt a t. képviselőház elé. Önöknek, t. képviselő urak, emlékezetében vannak még az 1867—68—69—70-ben minden előforduló alkalommal e tárgyra nézve elmondottak. Utalom önöket azokra és pedig ugy azokra, miket e padokról elmondtunk, mint azokra, amiket önök mondottak. Itéljenek. Nem kérhetem az igen t. miniszter urat, hogy törölje ki ezen árnyfoltot is a költségvetésből,mert hisz, elmondotta erre nézve is ismételten a „lehetetlent.“ Ismerem azon indokokat is, melyek e tárgyra nézve elmondattak, és nekem ezek számára csak mély sajnálkozásom van.

T. ház! Az 1848—9-iki rokkant honvédek száma napról-napra kevesbedik, a régi sirhantok mellé mindennap uj sirhantok domborodnak s elvégre kiköl az utolsó harczos is, és el fog égni a hosszu szenvedések és nélkülözések lángjánál a kilencz könyv utolsó lapja is, a melynek segélyével megmenthettünk volna legalább két kincset: a törvényhozás kegyeletét a multak nagysága iránt, és az adott szó szentségét. *(Éljenzés.)*

Mindezek daczára, — helyesebben mindezek kedvéért — én a költségvetést, mely nem zárja ki azt, hogy az általam kifejezett ohajtások előbbutóbb teljesüljenek: átalánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Hosszas éljenzés, helyeslés bal oldalon.)*

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa Várady Gábor határozati javaslatát.)* Határozati javaslat. Beadják Várady Gábor, Clementis Gábor, Vidacs János, Pap Lajos, Domahidy Ferencz, Makray László, Ivánka Imre, Gáspár András, Kürthy István, Mednyánszky Sándor, Tisza László, Kende Kanut, Szunyogh Albert, Kis János, Kollár Antal, Farkas Elek, Plachy Tamás, Dezső Szaniszló, Éder István, Berecz Ferencz, Fráter Imre, Salamon Lajos, Grómon Dezső, Dobsa Lajos, Pilaszanovits József, Szontagh Pál (csanádi), Szomjas József, Péchy Tamás, Szakácsi Dániel, Luksics Bódog, Gaál Endre, Jankovich Miklós, Fejér Miklós, Szaplonczay József, Jámbor Pál.

Tekintve, hogy a közös hadsereg 1871. évi költségvetésében ellátási czim alatt a rokkantak és nyugdijasok részére 10 milliót meghaladó összeg állapittatott meg, a nélkül, hogy ennek megfelelően az 1848—49-iki önvédelmi harczban részt vett honvédekről hasonló gosdoskodás történnék;

tekintve, hogy azok, kik az emlitett önvédelmi harczban hazánk ellen fogtak fegyvert, nyugdij és más ellátásban részesittetnek; mig a haza védelmében részt vett honvédseregnek nemcsak főtisztjei nem részesittetnek nyugdijazásban, hanem még rokkant és keresetképtelen honvédeink ellátására sincs valamely összeg a költségvetésben előirányozva? mondja ki a képviselőház: hogy az 1848. és 1849. évi rakkant és kereset képtelen honvédeknek, valamint azon keresetképtelen özvegyeknek nyugdijazására, a kiknek házassága az 1848. és 1849. önvédelmi harcz befejezése előtt keletkezett, ugyszintén az emlitett időben kötött házasságból született kiskoru árváknak gyámolitása érdekében ezennel 400 ezer frt ajánltatik meg, utasittatván a honvédelmi miniszter, hogy ezen nyugdijazásra átalában az ellátásra vonatkozó törvényjavaslatát a képviselőházhoz késedelem nélkül terjeszsze be.“

Pulszky Agost: T. ház! az előttem szólott szónokok, egynek kivételével, miudnyájan elfogadták a honvédelmi miniszterium előttünk fekvő költségvetését; azonban mindnyájan bizonyos restrictiokat, bizonyos árnyfoltokat emlitettek föl, melyek szerintök a költségvetésből kitörlendők lennének, mielőtt teljes megelégedéssel járulnának szavazatukkal ezen költségvetés megszavazásához. Én megvallom, ezen költségvetést feltétlenül ugy, a mint áll elfogadom: mert én részemről nem látok semmit, mi miatt a miniszteriumnak a multra nézve szemrehányást lehetne tenni, és mert nem tudok a közvetlen jövőre nézve semmit, a mi csakugyan megvalósitható volna, s a mit a miniszterium meg nem igért, s igy bizonyosan, — valamint, a mint a multban mindig megtartotta igéretét, — jövőre is kétségtelenül ki fog vinni. Én tehát indokolni kivánom azt, hogy miért fogadom én el ezen költségvetést föltétlenül, indokolni kivánom; nehogy az látszassék, mintha mi itt mindnyájan olyat szavaznánk meg, a miről nem tudjuk, hogy abban mi foglaltatik; nehogy ugy látszassék, a mint a

Digitized by Google

t. bal oldal egy képviselője mondotta: mintha mi valami önkivületi állapotban szavaznánk meg mindent. Ennek folytán én szintén inkább az előttünk fekvő költségvetés alapján, mint annak tételeire kivánok pár megjegyzést tenni, különösen azon tárgyakhoz, melyekre nézve az előttem szólott képviselők megjegyzéseket tettek.

Itt áll előttünk mindenek előtt a Ludoviceum ügye. A mi az ügy anyagi oldalát illeti, földerittetett az tavaly a honvédelmi miniszterium által és föl lesz az deritve kétségtelenül az idén is. Azonban megvallom, hogy a törekvést, melyet az előttem szólott szónokok kifejtettek: nem látom egyátalában azonosnak és egyezőnek azzal, mi a ludoviceumi alapnak természetét képezi.

Azt mondta a képviselő ur, legalább szavaiból azt lehet következtetni, hogy ha a ludoviceumi alap, sőt nemcsak az alap, hanem az épület, teljesen a maga rendeltetésére fordittatik: azáltal a magyar tiszti contingens a közös hadsereg részére szaporittatni fog. (*Várady Gábor közbe szól: Azt egy szóval sem mondtam:*) Legalább azt lehet szavaiból következtetni. (*Várady Gábor közbeszól: Én nem mondtam, nem is akartam azt mondani.*) Ha azt nem mondta, kiváncsi vagyok tudni mit akart azzal mondani? (*Derültség a bal oldalon.*) mert a honvédséghez directe jövőbe fiatal tisztek alig juthatnak, miután mindenkinek, ki a honvédséghez jut, mint tisztnek előbb a közös hadseregnél kell hadkötelezettségeinek eleget tennie; arra nézve pedig, hogy közös hadseregbeli tisztjutalék a magyar hazafiakból kikerüljön: nem elég, hogy csupán a Ludoviceum tiszt-képző iskola föllállittassék, hanem szükséges azt olyképen föllállitani, hogy abból a közös hadsereghez kerüljenek a tisztek. Mindenesetre ez kivánatos, ez mindenesetre egyike azon föladatoknak, melyeket a honvédelmi miniszteriumnak meg kell oldania. Kétségtelenül áll az, hogy eddig nem jutott elegendő magyar tiszt a közös hadsereghez. Áll az, hogy kiképeztetésöknek nincsen elég alkalma jelenleg. Igy kétségtelen, hogy e föladat megoldása által nagy szolgálatot fog tenni ugy Magyarországnak mint a közös hadseregnek a magyar honvédelmi miniszter. De erre épen nem elég, hogy a Ludoviceum-alap, a Ludoviceum-épület eredeti rendeltetésének visszaadassék: de az is szükséges, hogy ugy adassék vissza, oly intézet állittassék föl, melyből a közös hadsereg számára a kellő számu tisztek kikerülhessenek; illetőleg, hogy a tanrend a közös hadügyminiszterrel együtt állapittassék meg, és hogy annak költsége részben legalább a közös hadsereg alapjaiból fedeztessenek. (*Ellenmondás bal felől.*)

Egyébiránt, e tekintetben ezen oldalról is egy előttem szólott t. képviselő társamnak volt egy megjegyzése: az t. i., hogy a törvény szerint a magyar ezredekhez csak magyar tisztek volnának kinevezendők, — és ez eddig meg nem történt.

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy ha a törvényben benne lett volna is azon határozmány, hogy a magyar ezredekbe csak magyar tisztek neveztethetnek ki: mielőtt ezen határozat tényleg kivihetőnek bizonyult volna, azt teljesiteni nem lehetett volna; mert arra mindenesetre szükséges lett volna az, hogy meglegyen a magyar tiszteknek azon kellő száma, mely ezen tiszti állomások betöltésére szükséges lett volna. De a törvény ezen §-a épen nem foglalja magában ezen határozmányt; hanem igenis magában foglalja azt, hogy a magyar ujonczok csakis magyar csapatokba soroztassanak be: de azt épen nem mondja, hogy ezeknek csakis magyar tisztjeik legyenek. Erről a törvény egy szót sem szól, mert ez összefügg az előléptetés rendszerével. Hiszem azon kivánat, hogy a magyar ezredekbe csakis magyar tisztek neveztetehessenek ki: csak ugy volna teljesithető, ha vissza térnénk ama rendszerre, a mely évek előtt Ausztriában divott: hogy t. i. minden tiszt csak saját ezredében neveztethetett ki; és ha eltérnénk az ujabb rendszertől, melyet Európa minden állama elfogadott, mely elfogadtatott minden önálló hadseregben, hogy az előléptetés az összes hadseregben, vagy legalább az összes egy tegyvernembeli csapatok keretén belül eszközöltessék. Ezen szerintem legalább is liberalisabb rendszer, levén most elfogadva; nem hiszem, hogy vissza akarjunk térni az előbbi elavult rendszerre, a mely szerint valaki csupán azért, mert ezredében lassabb az előléptetés, annyiben talán az ezredben a fölsőbb tisztek esetleg sokáig maradnak szolgálatban: — visszatartatik a legképzettebb és legszorgalmasabb tiszt is az előléptetéstől, mig más ezredben, talán mivel mások a körülmények, a kevésbbé kitünőek foglalják el gyorsabban a magasabb állomásokat.

Egyébiránt az avancement-t illetőleg történt egy másik fölszólalás is: t. i. azt mondá egy t. képviselő ur, hogy kivánatos volna, hogy arra szigoru szabály ne is állapittassék meg; de rögtön s mindjárt ezt követte azon kivánat, hogy ily szabályok minő szellemben állapittassanak meg a törvényhozás által.

Én ez állitás elsejét teljes készséggel elfogadom: azt t. i., hogy igen nehéz határozottan megállapitani az előléptetési rendszert; legalább nehéz megállapitani ugy, hogy azt később a kor változó igényei és a körülmények változatai szerint ismét változtatni ne legyen szükség, és épen azért kivánom, hogy az előléptetés ne a képviselőház által állapitassék meg, hanem állapitassék meg a miniszterium által, tartassék szem előtt a miniszterium által. . . . . .

Digitized by Google

Várady Gábor: Ki mondta?

Pulszky Ágoston: Ezt én mondom most. (*Bal felől derültség.*)

De az mondatott, igenis, és mondta a t. előttem szólott képviselő ur is, ha emlékezni méltóztatik szavaira, hogy kivánatos, miszerint az előléptetési szabályok egyátalában ne állapittassanak meg; de azután első sorban azon kivánalmat fejezte ki: miként akar egy előléptetési szabályt megállapitani. (*Tagadás bal felől.*)

Ha igy van-e vagy sem? én nem tudom, de én legalább igy értettem. (*Bal felől fölkiáltások: ellenkezőleg mondta.*)

Kiterjeszkedett azonfölül, azon képviselő ur amaz arányra, mely a keretek és a tisztek létszáma közt létezik. Igy számokat idézett, számokat idézett Svajcz és Amerikából. Nem akarom vitatni, hogy mennyire helyesek vagy nem helyesek azon példák, melyeket az előbb idézett, és mennyire volt helyes Amerika példájára hivatkozni. Igaz, hogy Amerika óriási háborut viselt, de kivel? saját maga más felével; óriási háborut viselt, de e háboru első felében vereséget és veszteséget szenvedett mindaddig: mig a tisztek maga azon háboru által ki nem lettek képezve ugy, hogy a diadalt kivívhatták. Nem tudom, hogy Magyarországot illetőleg, mennyiben lehet Svajczra hivatkozni, melynek ellensége nincs, de nem is lehet, mert Svajcz semlegessége európai szerződések által van garantirozva; azon hadseregre hivatkozom, melynek legfőbb feladata az lehet, hogy a környéken levő idegen háboruskodó csapatok berontásától és a neutralitás ilyetén megsértésétől óvja meg területét, de mely tényleges hadi szolgálatot soha nem tehet.

Mindezeket nem vitatom, csak Angliára akarom figyelmét felhivni. Azt mondja képviselő ur, hogy Anglia békében tart 120,000 embert, s ez erőt háboru idején 900 ezerre emelheti.

De hiszen épen Anglia az, hol mindennap panaszkodnak, hogy alig képesek a tisztek számát előteremteni, és alkalmas tisztek egyátalában nincsenek, kivévén a rendes csapatoknál, hol a legujabb előterjesztések szerint, melyek Anglia parlamentja előtt feküsznek, a véderő teljes száma 427 ezerre rughat legfőlebb, oda számitva a rendes katonaságot, oda számitva a militiát, oda számitva a népfelkelést is; hol az önkénteseknél egyetlenegy rendes akadémiában kiképzett tiszt sincs, hol az ujabbi hadgyakorlatnál az önkéntesek szervezete a legtökéletlenebbnek bizonyult eddig.

Szó volt még az ordre de bataille-ról; de itt ismét fölmerült azon tévedés, melylyel az első honvédségi vitánál találkoztunk: azon állitás, hogy a csata hevében a honvéd nem kérhet ágyut a rendes seregtől. De hiszen egészen más az ordre de bataille, mint a csata-felállitás. Természetes, hogy a strategikus hadfelállitás, hogy a taktikus csatakészültség egészen különbözik az ordre de bataille-től békében; mert az ordre de bataille békében a csapatok elhelyezését és mikénti beosztását jelenti: ez pedig igen fontos lehet azért, hogy háboru esetén a mozgósitás minél előbb megtörténhessék, s hogy azon csapatok, melyek békében együtt vannak, háboruban is együtt maradjanak; de a strategikus felállitásra, a csata taktikai rendezésére semminemü befolyással nincs és nem is lehet. (*Mozgás bal felől. Fölkiáltások: Nem értjük!*) Sajnálom, de ez rendes katonai elv.

A mi a rokkant honvédek nyugalmazását illeti: e tekintetben 4 esztendő óta foly már a vita, négy esztendő óta hozatnak fel az érvek a tulsó oldalról, hozatnak elő innen. Megengedjen tehát a t. képviselő ur, ha azt hiszem, hogy épen nem cselekszünk a dolog teljes tudata nélkül, ha követjük azon példát, melyet a miniszterelnök elénk szabott a tavalyi ülésszakban, és ha a honvédek segélyezését magánuton igen, de országos uton nem akarjuk eszközölni; ha tehát most is ragaszkodunk ezen határozatunkhoz ugy, mint ragaszkodtunk tavaly, és ha azt hiszszük, hogy e miatt egyátalában nem lehet a honvédelmi miniszternek bizalmat vagy bizalmatlanságot szavazni.

Miután tehát a főokok, melyek a honvédelmi miniszterium költségvetése ellen felhozattak, szerintem egyátalán nem állhatnak meg: én a költségvetést, ugy a mint áll, teljes készséggel elfogadom. (*Helyeslés jobb felől.*)

Várady Gábor: T. ház! A házszabályokra hivatkozom. (*Halljuk.*) A t. képviselő ur nem magyarázta félre beszédemet, ő ezzel nem bibelődött: hanem jónak látta, homlokegyenest ellenkezőjét állitani annak, mit én mondtam. Hivatkozom a t. háznak még nagyon is fris emlékezetére. Részletekbe nem bocsátkozom, mert egész legióját fogta reám oly állitásoknak, melyeket sohasem mondtam; csak egyetlen egyet emlitek meg. Azt fogta pl. reám, hogy én elleneztem az előléptetési szabályok alkotását: holott én nemcsak nem ellenéztem, de sőt ezen szabályok alkotásának módját és azon elveket, melyekre ezen szabályok fektetendők volnának, részletesen előadtam. (*Igaz, igaz! a bal oldalon.*) A többire feleslegesnek tartom reflectálni. (*Helyeslés és derültség a bal oldalon.*)

Csanády Sándor: T. képviselőház! Jól tudom én azt, mikép nemzetünk élete, valamint más nemzeteké is a jól szervezett honvédelem által van biztositva és attól van föltételezve. Jól tudom azt is, mikép honpolgári kötelességünk

Digitized by Google

legelső és legmagasztosabbika szeretett hazánkat, — mint azt előttem szólott képviselőtársam Helfy Ignácz ur mondotta, — melyen kivül számunkra e világon nincs hely: vérünkkel, vagyonunkkal, életünkkel megvédeni, (*Halljuk!*) és azért mindenünk föláldozásában keresni a körülményekhez képest legfőbb megelégedésünket. De midőn látom azt, hogy a jelenlegi közösügyes kormány, a közös hadseregbe, kormányzatra jutása óta már 400,000 ifju életet ragadott ki e szegény nemzet kebeléből; midőn látom azt, hogy a sárga-fekete bojtos honvédsereg nem más, mint kiegészitő része azon közösügyes hadseregnek, melynek feladata az, hogy meggátoljon bennünket a tőlünk elkobzott alkotmányunk, önállásunk, függetlenségünk visszaszerzésében; midőn látom azt s tudom, hogy törvényeink megengedik, hogy a király (*Halljuk!*) kénye-kedve, tetszése szerint a honvédsereget a hazából kirendelje, idegen vezérlet, vezénylet alatt kirendelje hazánk érdekei ellenére is, midőn mindezeket látom — bármennyire óhajtsam is, hogy egy önálló, független, jól szervezett honvédsereg állittassék fel a hazában: — nem tehetem jelenleg, hogy a mostani honvédsereg föntartására egyetlen egy polgártársam életét is felajánljam, felajánljak annak szaporitására egyetlen egy fillért is.

De hisz t. képviselőház, én ugy vagyok meggyőződve, miszerint maga a király, maga a kormány sem kivánja azt, hogy a jelenlegi honvédsereg, honvédelmi magasztos hivatásának megfeleljen. S hogy nem kivánja, bebizonyitotta ezt a legközelebb lefolyt vita alkalmával, a midőn az ellenzék részéről azon inditvány tétetett, hogy a honvédcsapatok műszerekkel és ágyukkal láttassanak el, s e szerint, hogy harczképessé tétessenek: a kormány, a miniszter ur nemcsak a maga részéről visszautasitotta ezen méltányos és jogos kivánságát az ellenzéknek, hanem engedelmeskedő többsége által le is szavazta azt. (*Mozgás a jobb oldalon.*)

Én tehát t. ház, nem akarom, nem akarhatom azt, hogy a nemzet virága, az ifjuság, hogy a nemzet egy része családi tüzhelyeiktől idegen érdekekért ágyutöltelékül használtassanak fel: és igy a jelenleg előterjesztett költségvetést el nem fogadom. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*)

Elnök: T. ház! Senki felirva nincsen, ugy látszik nem kiván szólani. (*Andrásy Gyula gr. feláll. Halljuk a minisztert! Németh Albert: Én is kivánok még szólani.*) Németh Albert képviselő ur tehát szólani kiván. (*Felkiáltások bal felől: Halljuk a minisztert! Szólhatni még utána is? Zaj.*)

Andrásy Gyula gr. miniszterelnök: Ha valaki szólani akar, szólhat utánam is. (*Halljuk!*)

T. ház! A mult alkalommal volt szerencsém a kormánynak a honvédelmi intézmény és annak minden ága iránt táplált nézeteit egyenesen, határozottan kifejteni, és azért azt hiszem, senki sem várja tőlem, hogy azokat, miket már elmondani szerencsém volt: a költségvetés egyes tételeinél ismételjem. Ezuttal csak röviden kivánok válaszolni némely itt előadottakra. (*Halljuk.*)

Mindenekelőtt Helfy Ignácz t. képviselő ur némely a fönforgó tárgyhoz talán nem tartozó szemrehányásokat tett a kormánynak. Azt állitotta ugyanis, hogy midőn a kormány 300,000 honvéddel kivánja támogatni a 800 ezernyi hadsereget: nagy ellentétbe jön önmagával; mert — ugy mondá — mig a kormány egyrészről igen sokszor csekélylőleg tüntette föl az ország erejét: másrészről ily nagy sereget állit föl, a miáltal mintegy provocáló politikát követ.

Nem tudom, mikor tüntette föl a kormány Magyarországot kicsinylő szinben, vagy kisebbnek, mint a milyen. Én csak annyit tudok, hogy a kormány a statisztikai adatok összeirását elrendelte, melyekből kitünt: hány lakosa van számszerint az országnak. Nem ügyekezett tehát sem nagyobb, sem kisebb szinben tüntetni föl az országot, mint a minő. Valahányszor arról lesz szó, hogy az ország önérzetére kell támaszkodni: méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy a kormány ezt bizonyára és szivesen fogja tenni, sőt számol is reá; és ha néha kénytelen ellenkező irányban bizonyos nézeteket helyreigazitani: akkor ezt csak a tulbizakodás ellenében teszi, és nem azon czélból, hogy az nemzet önérzetét kisebbitse. Abban tehát nem látok ellentétet, hogy 800 ezer ember még 300,000 által támogattassék; és ha azon politikát követjük, a melyet az eseményekkel szemben eddig követtünk, — t. i. a semlegesség politikáját: akkor ez nem támadó és provocáló politikát jelent, hanem csak 800,000-nyi sereget, mely 300,000-nyi honvédség által támogattatik a monarchia és Magyarország védelmére. Ellenkezőleg én látok ellentétet abban, a mit a t. képviselő ur saját szempontjából állit. A t. képviselő ur és pártja részéről nem rég aláirások gyüjtettek azon czélra, hogy a kormány habár nem is szólittatik föl mindkét részről arra: közbenjárólag lépjen föl a háboruba, Franczia-ország integritása érdekében. Ez már a nagyhatalmi állás oly következménye, melyet a nagy hatalmak is csak bizonyos föltételek közt, ha t. i. erre fölszólittatnak: — teljesitenek, de máskor nem. De ha hozzá teszem ehhez azt, — a mi nem az én megjegyzésem ugyan, nem szeretek másnak szavaival tündökölni — hogy a t. képviselő ur és pártfelei közül többen soha sem szavaztak meg egyetlenegy forintot, vagy egyetlenegy ujonczot, és mégis ily nagyhatalmi politi-

Digitized by Google

kát akarnak úzni: ebben mindenesetre nagyobb az ellentét, mint abban, a mivel a kormány vádoltatott. *(Hosszan tartó derültség.)*

Áttérek most arra, a mit Várady t. képviselő ur mondott. Mindenekelőtt azt állitotta, hogy a Ludoviceum egy oly tengerikigyó, melyet már évek óta vadászunk, és nem vagyunk képesek elérni. Megengedem. Az kétségtelen, hogy 1867. óta folynak ez ügyben a tárgyalások. Méltóztassanak azonban tekintetbe venni azt is, hogy mennyi nehézség volt itt megoldandó, és akkor azon következtetésre fognak jönni, melyre én bátor vagyok figyelmöket fölkérni: hogy egy mindkét részről megnyugtató megoldás még 3 év mulva sem hosszu ott, hol igazán nehéz kérdések forogtak fön. Az alapitók nagy része ugyanis föltételül azt tüzte ki, és ezt fogadta el az országgyülés is, hogy részint polgári állásokra neveltessenek a fiatal egyének, részint képeztessenek a hadsereg és részben a fölkelés számára tisztek. Ez volt az alapitvány eredeti czélja, melyet ma, midőn fölkelés nem létezik, és a törvény a honvédséget a honvédelmi miniszterium alá, a közös hadsereget a közös hadügyminiszterium alá helyezte: összeütközések elkerülése végett meg kellett változtatni, és a tárgyalások jelenlegi eredménye az, hogy ő felsége beleegyezésével, és a közös hadügyminiszter belenyugvásával ezen alapok kizárólagosan a honvédség számára fognak fölhasználtatni, és pedig ugy a honvédségi tiszti képezdére, mint a magasabb tudományok előadására. *(Helyeslés.)* Ez tehát megváltoztatása az eredeti ajánlatnak, megváltoztatás, mely kölcsönös egyetértéssel történt; s igy, ha a tárgyalások 3 évig tartottak is: ez nem rendkivüli dolog. Méltóztassanak tekintetbe venni, hogy ha a miniszterium és valamely megye, vagy Pest városa és a miniszterium között folynak tárgyalások ily ügyekre nézve: azok a legjobb szándék mellett is pár évig tartanak; mert az irásbeli észrevételek stb. bizonyos időt vesznek igénybe. Megengedem tehát, hogy ez ügy soká huzódott; de engedje a t. képviselő ur, ki ugy állitja oda a dolgot, mintha e kérdés megoldása csak a mostani kormány erélyének hiánya miatt huzódnék oly sokáig: hogy segitsek emlékező tehetségén. Az országgyülés már 1805-ben megszavazta az intézetet és 1805-től 1867-ig beleértve a 48-ki időszakot is, a Ludoviceum ügye azon stádiumban maradt, melyben mi azt találtuk, és meg fogja engedni a t. képviselő ur, hogy 1805-től 1867-ig több idő folyt le, mint 1867-től 1870-ig. *(Élénk derültség.)*

A mi az ügy mostani állását illeti, a képviselő ur azon kérdésére, vajon a kormány akar-e várni, mig a budai kórház föl fog épittetni? azt válaszolom, hogy: nem akar várni. A dolog azon stadiumban van, hogy a pénz — nem mint méltóztatott mondani — a papiron: hanem tényleg az átvételre minden perczben tökéletesen készen fekszik.

A mi az intézetet magát illeti: lehetlenség, hogy az ott levő betegek az utczára dobassanak ki. A kormány tehát az irásbeli hosszu ut kikerülése végett abban állapodott meg, hogy most marczius 11-kén összeül egy commissio a honvédelmi és közös hadügyminiszterium részéről, mely a helyiségekről fog gondoskodni, vagyis Pesten annyi helyet fog kéretni, mennyi szükséges, hogy a most a Ludoviceumban levő betegek kellőleg elhelyeztessenek, és akkor a kormány rögtön át fogja venni az intézetet és azt rendeltetési czéljára fogja fölhasználni. Azt gondolom tehát, hogy e tekintetben a kérdés teljesen meg van oldva s nehézség többé nincsen; ha volt: az a dolog természetéből folyt.

A t. képviselő ur szólt továbbá a katonai büntetőtörvénykönyvről, s ezt is mint árnyfoltot emelte ki. A mi a katonai büntetőtörvénykönyvet illeti: arra emlékeztetem a t. képviselő urat, hogy az igazságügyminiszter ur egyszer e tekintetben előterjesztett egy törvényjavaslatot, mely a ház által el nem fogadtatván, visszautasittatott. E kérdés nehéz, mert mondhatom, némi előitélettel tekintetik, ugy az egyik mint a másik fél által, s igy ennek bevégzése természetesen bizonyos időt vesz igénybe. Ezen ügy is tárgyalás alatt van azonban, s az eredménye, a mint végmegállapodás történt, a ház elé fog kerülni. Addig pedig a kormány kénytelen arra kérni a t. házat, hogy miután kell hogy legyenek büntetőtörvényszékek a honvédségnél is, és hogy a büntető hatóság maga a honvédség által gyakoroltassék: méltóztassék az erre szükséges összeget megszavazni.

A 3-dik, a mit a t. képviselő ur árnyoldalkép méltóztatott fölhozni, ama kérdés, a mely a napokban itt tárgyaltatott: tudniillik a müszaki csapatok. Erre nézve elmondottam határozottan nézetemet, melyet most nem fogok ismételni. Nem akarom ezzel a tárgyalásokat hosszabitani. Azt soha sem bánom, ha idézni méltóztatnak beszédeimből; azt az egyet azonban kérem: azt méltóztassék idézni, a mit mondottam, és nem a szónak más használata által más értelmet adni kifejezéseimnek. Azt állitotta a képviselő ur, hogy én lehetetlennek mondtam, a honvédségnek müszaki csapatokkal való ellátását. Én ezt ezen absolut értelemben nem mondottam; sőt egyenesen kijelentettem, hogy közjogi akadály nem forogván fön: ha szükségesnek mutatkoznék, önkéntes uton lehetne ennek életbeléptetését eszközölni. Lehetetlennek tehát nem mondtam; de

Digitized by Google

mondottam igenis azt, hogy harczképesség tekintetében, financziális tekintetben, nemcsak czélszerünek nem tartom, hanem határozottan czélirányталannak; a honvédségi törvényben megszabott, szolgálatidő mellett pedig czélirányosan lehetetlennek. Ez volt álláspontom, és ez más, mint a mi idéztetett. Es méltóztassanak megengedni: attól, hogy majd egy nagy muszáj előtt meghajoljak, egyátalában nem félek. Nem szoktam a muszáj-t bevárni, hanem magam hozom inditványba, a mit szükségesnek látok, és ha meg lettem volna győződve, hogy a honvédség csak tüzérségi csapatok fölállitása mellett felelhet meg czéljának: magam hoztam volna azt inditványba. Minthogy azonban azon meggyőződésben voltam, hogy ez a czélnak nem felelne meg; hanem hogy a honvédségnek igenis szüksége van más befektetésekre — mint teszem lovasságának szaporitására stb. — ezeket terjesztettem a ház elé és ezentul is, valahányszor ilyesminek: szüksége merülne föl igénybe fogom venni a háznak ez irányban tanusitott bőkezüséget.

Minthogy Amerikára és Svájczra hivatkozás történt, kénytelen vagyok erre is megjegyzést tenni. (*Halljuk!*) Azt mondotta: Amerikának ennyi katonája van béke-állapotban, és ennyi háboru alkalmával; és ebből azt következtette, hogy nem az állandó hadsereg, hanem a keretrendszeren alapuló védelmi rendszer, vagyis a honvédség az alapja a védelemnek, és hogy ennek nálunk is igy kellene lenni. Méltóztassék nekünk az amerikai viszonyokat megadni: akkor igen szivesen hozzájárulok ehez. Amerikának 2-féle ellensége lehet: egyik a tengerről fenyegeti, mely ellen ott van az amerikai flotta, s ez nem a keretrendszeren, hanem a praesentrendszeren alapul. A másik ellenség Dél-Amerika vagy az indiánusok lehetnek. Ha minket indiánusok vennének körül egy oldalról, s más oldalról oly állam környezne, a hol nem volna egyéb mint militia: bünösnek tartanám én is a kormányt, mely ily körülmények közt az ország vagyonának nagy részét állandó hadsereg föntartására forditaná. (*Élénk helyeslés jobb felől.*) De akkor, a midőn millióra menő nem milizrendszeren alapuló, hanem egységes hadseregek állanak körülöttünk: a monarchiának és Magyarországnak védelmét csupán miliziára alapitani, oly könnyelmü eljárás volna, melyért a kormány a felelősséget magára nem vállalhatná. (*Élénk helyeslés jobb felől.*) Az előléptetési szabályzatot illetőleg többek közt azt méltóztatott mondani: kivánatos volna, hogy a törzstiszti vizsgához a hadnagyok is oda bocsátassanak. Én a szabad fejlődésnek minden tekintetben barátja vagyok; de oly eljárás, mely szerint hadnagyok törzstiszti vizsgához bocsáttassanak, tudtomra Európában sehol sem létezik; és nem is létezhetik.

Méltóztatott ajánlani, hogy ovakodjunk a protectio rendszerétől a honvédelmi miniszteriumban. Erre nézve bátor vagyok kijelenteni, és ezt fölemelt fővel mondom, hogy a magyar honvédelmi miniszteriumban az én tudomásomra, s a mennyire emberileg ki lehet kerülni, semmi protectio nem osztogattatik ki. Hogy találkoznak egyesek, kik nincsenek megelégedve: az oly természetes dolog, mely mindig meg volt és mindig meg lesz; ezt soha senkisem fogja elkerülhetni, mert hiszen mindig vannak emberek, kik saját érdemöket magasabbra becsülik a kellőnél vagy azt gondolják, hogy minden egyébnek háttérbe kell szorulni akkor, ha az ő személyökről van szó. De oly esetet, hogy mások mellőzésével protectio utján neveztetett volna ki, vagy mozdittatott volna elő valaki: kétlem, hogy valaki fölmutasson.

Még egy árnyoldalt hozott föl a t. képviselő ur azt mondván, hogy a miniszterium ma is konokul ragaszkodik előbbeni álláspontjához, a mennyiben t. i. az 1848—49-iki honvédeket nem akarja közalapból, az állam költségén, hanem másképen segélyezni; és itt igen helyesen mondotta, hogy azon téren, melyre a mult alkalommal én vittem a kérdést, pártkülönbség nélkül voltam szerencsés támogattatni. Én ezt igen szivesen elismerem és hozzá teszem, hogy azok, kik a segélyező egyletben működtek, e tekintetben bővebb fölvilágositást adhatnak; de annyit én is tudok, hogy sikeresen működtek: és most körülbelől 140,000 frt az, a mi összegyült. Ez magában még igen csekély összeg, és a kormány el is határozta, hogy joga levén, a czél kitüzésében a Lajtán tuli kormánynyal váltakozva, évenkint bizonyos jótékonysági sorsjátékot rendezni: a közelebb rendezendő sorsjáték jövedelmét e czélra forditandja. És ha e tekintetben az ország részéről, mint reméleni merem, támogattatni fog: akkor az eredmény bizonyára kielégitő lesz. Ezzel a kormány csak azt teszi, a mit mult alkalommal is kijelentett: ohajtja, hogy segitve legyen az 1848—49-iki honvédeken; ohajtja, hogy gondoskodás történjék róluk; ohajtja az adott szó beváltását: de nem a közadók utján, nem mások terhére; mert, habár ezen sorsjáték államlotteria is, sorsjegyet csak az vesz, a ki akar.

Miután meg vagyok arról győződve, hogy ez, ha az ország által fölkaroltatik: teljesen meg fog a czélnak felelni; nem fogom ismételni azon okokat, melyeket a multkor elmondtam, és a melyek ez oldalról elégszer elmondottak, hanem csak röviden kijelentem, hogy régi álláspontunk mellett meg kell maradnunk.

Digitized by Google

Ezeket t. ház csak azért voltam kénytelen fölemliteni, miután t. Várady képviselő ur beszédének kezdetén azt mondotta, hogy ki fogja emelni a miniszterium fény- és árnyoldalait. Hogy ez utóbbiak sokkal nagyobb lettek: az a képviselő ur álláspontjánál fogva igen természetes. De miután a t. képviselő ur e tekintetben körülbelül ugy járt el, mint azon ember, ki sötét szobában egyetlen kis gyertyát gyujt, nem azért, hogy megvilágittassék a terem, hanem talán azért, hogy még jobban lehessen látni az abban levő sötétséget: én bátor voltam, a menynyire tőlem függött, a valóság lámpáját hozni be a terembe, mely mellett mindenki meggyőződhetik, hogy a fényoldalak nem oly kicsinyek, az árnyoldalak nem oly nagyok, a minőknek azokat Várady Gábor t. képviselő ur föltüntetni akarta. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Németh Albert: Nincs szándékom a költségvetéshez magához szólani, egyátalában nem is szólaltam volna föl; hanem följegyeztettem magamat azért, mert nem akarom, hogy ismét alkalom szolgáltattassék arra az esetre, mely már előfordult, midőn ugyanis a mult évben a pénzügyminiszter urnak fölszólalása után, általam igen t. Ghyczy Kálmán képviselő ur a szótól elüttetett. Ezért jegyeztettem tehát föl magamat; s mint mondám, nem is szólanék tovább, ha nem érezném magamat erkölcsileg kötelezve, a miniszterelnök urnak röviden, pár szóval válaszolni igen találó élczeinek egyikére, a melylyel jónak látta az ellenzéknek azon irányát meglátogatni, melyet képviselni nekem is szerencsém van.

Azt mondja a kormányelnök ur, hogy a kormány föladata: az elbizakodottságot a maga korlátai közé szoritani. Ez — ugy mond — annyival inkább kötelessége tenni azon pártárnyalat irányában, melynek egyik szónoka most is Magyarország nagyhatalmi állását emlegeti, annak hadseregére azonban egy frtot is megszavazni nem kiván. Méltóztassék megengedni, mi Magyarország nagyhatalmi állásáról elbizakodottsággal nem beszélünk. Azok aspiratiók, melyeket nyilvánitunk, melyeket aláirási iveken választóink nagy tömege nekünk ismét visszhangoztat, és melyeket minden alkalommal követelni nem szününk, addig — és e részben solidaritás létezik az ellenzék mindhárom sor padjain: — mig azt csakugyan egyszer elérni nem fogjuk.

Azt mondja t. miniszterelnök ur, hogy Magyarországnak nagyhatalmi állást vindicálni és egy garast sem szavazni meg: elbizakodottság. *(Andrássy Gyula gr. közbeszól: Nem mondtam!)* Ez nem elbizakodottság, ennek alapja a hit, és én az élczet, megvallom, találónak ránk nézve nem tartom. Hanem már most azt kérdem a t. miniszterelnök urtól, hogy mily neme az elbizakodottságnak az, a midőn a t. miniszter ur ágyukkal és műszaki csapatokkal a honvédséget ugyan fölszerelni nem akarja; hanem azt a honvéd kerületekben fölállitandó két-két mitrailleuse által pótolni hiszi? Ha ez nem elbizakodottság, annál sokkal egészségesebb és jogosabb azon hit, mely bennünket lelkesit, valahányszor Magyarország önállóságát és hatalmi állását emlegetjük. Csak ezt akartam válaszolni; egyébiránt pártolom t. barátom Várady Gábor által beterjesztett határozati javaslatot.

Irányi Dániel: A t. honvédelmi miniszter ur következetlenséget hány szemünkre, azért, hogy mi a honvédségre sem egy frtot, sem egy embert nem akarunk megszavazni, és mégis mint Helfy t. barátom beszédében megemlitette, azt kivánjuk a kormánytól, hogy bizonyos eshetőségekre nagyhatalmi politikát kövessen. Először is engedje meg a t. miniszterelnök ur, hogy a nagyhatalmi politikára nézve, melyet követtetni óhajtottunk, tisztába jöjjünk. Mi nem azt kivántuk, hogy Ausztria és Magyarország háboruba keveredjék Poroszországgal vagy Németországgal; mi csak azt óhajtottuk, hogy a maga befolyását arra használja föl, hogy az európai ujabb államjog letiprására Franciaország területi épsége megóvassék. Ezt pedig, ugy hiszem, tehette volna később is ép ugy, mint tette a közös külügyminiszter eleinte a maga jegyzékeivel, midőn a béke föntartására irányozta törekvéseit, és midőn ezen béke helyreállitását célozta a maga működésében, és tehette volna annyival inkább, mert tették azt más államok, melyeknek pedig rendelkezésére nem áll 1.200,000 emberből álló sereg, miként tette legközelebb Olaszország, melynek királya kötelességének tartotta tiltakozni azon kemény föltételek ellen, melyeket a győztes a legyőzött elé szabott, és kötelességének tartotta tiltakozni Anglia, ugyanazon föltételek keménysége ellen. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Önök fognak felelni a nemzet s fognak felelni a történelem előtt azért, hogy még csak annyit sem tettek, mennyi legalább a nagyhatalmi állás becsületét óvta volna meg. *(Keglevich Béla gr. közbekiált: Okosan tették! Halljuk!)*

A t. miniszterelnök ur, hogy Várady Gábor t. barátomnak azon szemrehányást ellensulyozza, miszerint 4 esztendő óta a Ludoviceum tárgyában hatásosabb lépések még nem történtek: jónak látta ismét élczhez fordulni, mit igen gyakran tesz, oly esetekben, midőn jó érvek hiányában szenved.

Azt mondta, t. i., hogy, ha 1805 óta, a midőn a Ludoviceum megállapittatott, egész 1848-ig a magyar törvényhozás nem tudta kivinni azt, hogy ezen katonai tanintézet a maga rendelte-

Digitized by Google

tésére fordittassék, miként csodálkozhatik azon, hogy a jelenlegi kormány azt 4 év alatt el nem érhette? Ez által a t. miniszterelnök ur elismeri azt, hogy ugyanazon akadályok léteznek, vagy legalább léteztek a jelenlegi, a mostani kormány alatt, melyek 1805—1848-ig léteztek, t. i. a bécsi kormánynak rosz akarata. *(Igaz! A szélső bal felől.)* És midőn ezt, akaratlanul bár, constatálta; ugy látszik, némi ellentétbe jött multkori állitásával, t. i., hogy a műszaki csapatok, a tüzérség fölállitása iránt egyátalán fogva semmi ellenszenv nem uralkodik oda fönt. Egyébiránt azon négy év is, azt gondolom, elég lett volna arra, hogy egy katonai kórház fölépittessék, hogy ha erős akarata és szigoru elhatározása lett volna a kormánynak.

A mi az előléptetést illeti, melyet t. barátom Várady Gábor a honvédségben kárhoztatott, és a mi különösen azon eszméjét illeti, miszerint egy előléptetési rendszabály állittassék föl: e részben — midőn sejtettem, hogy azt nem a törvényhozás utján kivánja behozatni — nem egészen értek egyet vele. Az előléptetés, legalább Francziaországban, igenis törvényhozás utján rendeztetik. Ott meg van határozva az arány, melyben az altisztek tisztekké léptetnek elő; meg van határozva az arány, mely a katonai iskolákból kikerült ifjaknál az első alhadnagyi rangra nézve megtartandó; meg van határozva szintugy törvény által, hogy a többi tiszti rangoknál mily arány tartassék az anciennitás és a szabad választásra nézve.

Az tehát, hogy törvényhozás utján rendeztessék az előléptetés: egyátalán fogva nem lehetetlen, és én azt gondolom, hogy egy ily törvény jobban biztositaná az érdemnek illető igényeit, mint egy rendszabály, mely a kormány tetszése szerint megváltoztatható.

A t. miniszter ur, hogy a nemzetnek azon igen gyakran, de fájdalom még mindig sikertelenül fölhozott kivánatát, mely ezen oldal által tolmácsoltatik, ellensulyozza, miszerint t. i. az 1848—49-iki rokkant honvédekről érdemeikhez és a nemzethez méltóan gondoskodás történjék, miként azt a minap egy adakozásra, ugy most egy rendezendő sorsjátékra bizza; a sorsa akarván bizni azt: vajon azok, kik a hazáért szenvedtek és megcsonkultak, ha és milyen mérvben kárpótoltassanak, ha és milyen mérvben enyhittessenek szenvedésük.

A t. honvédelmi miniszter ur, miként a multkor, ugy most is azon meggyőződését jelentette ki, hogy ugy a közös hadsereg, mint a honvédsereg, ugy a mint azt a jelenlegi törvények szervezték: tökéletesen harczképes, igy, és csakis igy felel meg azon feladatnak, mely rá vár. Nagy felelősséget vesz magára a t. honvédelmi miniszter ur, midőn azt mondja; mert nyilatkozata tökéletesen ellenkezik nem csak ezen oldal, hanem az egész nemzet érzületével, mely magát a jelenlegi közös hadsereg és a honvédsereg mostani szervezete mellett a jövőre nézve biztositottnak nem érzi.

Nagy felelősséget vett magára a honvédelmi miniszter ur, és én félek, hogy a felelősséget elviselni képes nem leend. Ily felelősséget vett magára a mult évben a háboru kitörése előtt Francziaországban Leboeuf, Grammont és Ollivier, és fájdalom a legközelebbi nehány hét megmutatta, hogy ezen felelősséget könnyelmüen vették magukra; mert nem csak azon uralkodó, kit szolgálni és védeni akartak, hanem maga a nemzet, melynek fiai voltak: meglakolt érte.

A felelősség t. ház, midőn azon eszközök, melyekkel ezt érvényesithetjük, nem állanak rendelkezésünkre: véleményem szerint, könnyelmü vállalat; csak azon eszközök előteremtésével, a melyek arra szükségesek, hogy a lehető veszély elhárittassék, csak azon eszközök előteremtésével vállalhat a kormány és a többség felelősséget; de még akkor is szüksége volna a nemzetnek tökéletes lelkesedésére.

A felelősséget a mostani körülmények között én nem fogadhatom el, mert ezen felelősség elviselésére a kormány képtelen; de képtelen annak elviselésére a többség is, mert eszközök nélkül felelősséget vállalni, egyáltalában lehetetlen.

Én igy látom a dolgokat, és mert igy látom, az oly honvédsereget, mely a nemzetnek megóvására, megoltalmazására biztositékot nem nyujt: nem tartom kielégitőnek, és mert nem tartom kielégitőnek, a költséget, mely annak föntartására kivántatik: részemről megszavazni hajlandó nem vagyok. *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)*

Tisza Kálmán: T. ház! Azok után, a miket Várady Gábor t. barátom elmondott, csakis egy pár szó az, mit a szőnyegen levő tárgyhoz mondani akarok. Mindenekelőtt engedje meg a t. ház, hogy egy a vita folytán felmerült körülményre nézve kinyilatkoztassam igen röviden nézetemet. *(Halljuk!)* Kinyilatkoztatom azért, mert midőn az itt a vita folyamában fölemlittetett, de akkor, házszabályaink szerinti eljárás folytán, a mennyiben e tárgy vitatása mindig elmellőztetett: nem jutott alkalom, ide vonatkozó nézetemet kifejezhetni. Ezen tárgy, mely — mint mondám — incidentaliter fölhozatott: a Francziaés Poroszország közti békének, Francziaország területi épségének kérdése. Távol legyen tőlem e kérdést fejtegetni akarni; én azt hiszem, hogy mindnyájan óhajtjuk és óhajtottuk, én legalább részemről óhajtottam volna és óhajtanám, és

Digitized by Google

pedig nemcsak egy okból, hogy Franciaország területi épsége meghagyatott volna.

Óhajtanám egyfelől és óhajtottam volna a franczia nemzet iránt, azt hiszem, sok tekintetben mindenki keblében élő rokonszenvért; óhajtottam volna még inkább azért, hogy ne kövessen el a német nemzet diadalma perczében oly hibát, mely rajta is meg fogja magát boszulni; óhajtottam volna mindenekfölött azért, mert csak ugy láttam volna lehetőnek és hihetőnek, hogy Európa békéje állandó legyen, és mert óhajtottam volna, hogy a mindig igen rövid idő alatt fenyegető háboru indokául ne szolgálhatott volna, annak hogy az egyesült Németország katonai uralom alatt maradjon; de kénytelen vagyok kijelenteni azt is, és ebben eltér nézetem azoktól, mik itt előttem mondattak, hogy én igenis egyes embert, társulatot, ha tetszik jogosultnak látok ilyszerű politikai sympathiák kifejezésére; de abban a mondottakkal már ellenkezőleg azon nézetben vagyok, hogy a kormány és ország nem akkor árt a maga tekintélyének, ha érezve, hogy nyomatékot nem fog adhatni kivánalmának: hallgat azzal; hanem akkor árt tekintélyének, ha előáll kivánalmavail és zsebre teszi azok elutasittatását. *(Élénk helyeslés.)* Már pedig én nem hiszem, hogy legyen valaki az országban, ki, fölfogva helyzetünket, helyesnek találta volna, hogy Franciaország területi épségének föntartásáért háborut izenjünk a győzelmes fegyvereknek; és mivel ezt nem tartotta senki helyesnek, és ha valaki azt hiszi, hogy van, ki ezt helyesnek tartotta: kérdezze meg ama petitiók aláiróit: akarnak-e marsirozni Franciaország határai felé? mivel tehát nincs senki, ki ezt helyesnek tartotta volna; akkor az állam becsületének érdekében állónak tartom a tartózkodást nem pedig a nyomaték nélküli oly fölszólalást, melynek csak meghunyászkodás lehet eredménye. *(Helyeslés jobb felől.)*

Különben, ami a honvédség budgetét illeti, én megszavazom a honvédség részére a kivánt költségeket; megszavazom nem azért, mintha a honvédséget jelen szervezetében tökéletesnek tartanám; nem azért, mintha azt hinném, hogy a honvédség önmagában jelen szerkezete mellett Magyarországnak biztositására elegendő: mert e tekintetben mindaz, ami mostanában e házban és a házon kivül mondatott, ugyszintén a miniszterelnök ur mai beszéde meggyőzött arról, hogy a honvédség egymagában arra elegendő nem lehet; de meggyőzött arról is, hogy egyátalában a véderő, ugy a mint áll, az országnak biztositására elegendő nem lehet; hanem, hogy ezen biztositásnak egy eszköze van, mely — Várady Gábor t. barátommal mondom — meg fog lenni: és ez a magyar hadsereg.

De megszavazom a honvédség számára a költségeket azért, mert ha én valamit az ország biztositására elegendőnek nem tartok, nem azt következtetem logice belőle, hogy tehát annyi se legyen; de azt következtetem, hogy több legyen és mig hatalmunkban áll elérni a többet, nem akarom eldobni azon keveset, ami van.

Utoljára is nem lehet senki, ki tagadhassa, hogy jöjjön bárminemü veszedelem az országra, jöjjön bármely irányból a veszély; legyen az akár kifolyása azon eshetőségeknek, melyek itt fölemlittettek a mult vitában, melyeknek lehetőségét szem előtt tartani, azt hiszem, mindenkinek kell; jöjjön más oldalról, jöjjön bárhonnan: nem lehet senki, ki tagadná, hogy Magyarország, ha nem lesz oly állapotban e perczben, a mint óhajtanám, hogy legyen, és amint óhajtanom kell hogy legyen: — mégis jobb állapotban lesz, mint lenne, ha a honvédség sem volna. Én tehát ezen indokból a honvédségre szükséges költséget megszavazom, látva ebben azon anyagot, mely a körülményekhez képest ki fog nőni, látván a keretet, melyben valamikor egy hadsereg is el lesz helyezhető. *(Helyeslés bal felől.)*

Még csak egy pár szót Várady Gábor t. barátom határozati javaslatához. Én tökéletesen helyeslem azon nézetét, hogy az érveket, melyek több izben elmondattak, pro és contra, itt ismételni nem szükséges; csak miután a miniszterelnök ur fölemlitette, hogy a honvédsegélyzés czéljából ismét történt egy lépés, amennyiben a jótékony sorsjáték jövedelme erre fog fordittatni: kötelességemnek tartom részemről röviden és egyszerüen nyilvánitani, hogy én igenis örömmel fogadok mindent, mi ezen czél eléréséhez, hogy a rokkant és szenvedő 1848—49-iki honvédek segélyeztessenek, némi részben közelebb vezet; de én legalább részemről a kötelességnek és — engedjenek meg, ritkán élek ily szavakkal, de most azt mondom — a nemzeti becsületnek és a nemzeti adott szó szentségének eleget téve semminemü magánadakozással nem látok. *(Igaz! bal felől.)*

Azt mondja a miniszter ur, hogy segiteni akar rajtuk, hogy segiteni kell rajtuk: de egyesek terheltetése nélkül.

Erre is volna mód, t. ház! Ha csak ez volna az ok, ha csak az volna a baj, hogy az adózókat ne terheljük a honvédek nyugdijával és segélyezésével: ezen már 1867-ben lehetett volna segiteni, mert elég lett volna egy pár szakaszból álló törvény, mely kimondja törvénykönyvünkben az elismerést, és azután utasitsa a kormányt oda, — de törvény alapján — hogy az egyes adózók terheltetése nélkül gyüjtse össze az alapot, melyből a nyugdijazás és segélyezés eszközölhető.

De nem ebben van a baj; azt, mi mind-

Digitized by Google

denek fölött áll, minek mindenekelőtt kellene megtörténnie: az ország törvényes elismerését akarják önök megtagadni. (*Helyeslés bal felől.*)

És én részemről kénytelen vagyok nyilvánitani, hogy bármily nagyszerű adakozások történjenek és bár ezt örömmel fogom szemlélni és elfogadni és fogok benne: mint eddig is tettem, részt is venni; de mindaddig, mig a törvényes elismerés ki nem mondatik: sohasem látom a kérdést megoldottnak; és addig, mig ez meg nem történik, nem csak a szenvedő hónvédek érdekében: de még annál is fölebb álló érdekben, a nemzeti becsület érdekében és nevében, fogom ezt követelni. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Nem fogtam volna e tárgyban fölszólalni, ha az előttem szólott t. képviselő urnak egy kérdése arra nem késztetne; ő ugyanis azt kérdi, hogy van-e valaki, ki azt kivánta, hogy a kormány fegyveres erővel is megakadályozza Franciaország területének megcsonkitását? Én őszintén és nyiltan, egyenesen kimondom: igenis, én kivántam és óhajtottam azt; óhajtottam és kivántam azt, hogy a 800,000 ember mozgóvá tétessék és, hogyha szükséges, kétszereztessék bármily áldozat árán is, hogy az európai sulyegyen föntartassék.

Óhajtottam ezt, nem a franczia nép iránti philantropikus érzelemnél fogva, hanem Európának és hazánknak biztonsága tekintetéből.

Én igenis, óhajtottam, hogy Magyarország és Ausztria közbelépjenek és beleszóljanak akkor: mikor még annak ideje volt; akkor: mikor még a franczia nemzet egészen leverve nem volt, és meg vagyok győződve, hogy beleszólása, erélyes föllépése által nem fogott volna bekövetkezni a háború, ugy mint most; meg vagyok győződve arról is, hogy igenis, be fog következni és hogy akkor magunkra maradva egész hadseregünk, az egész 800,000 ember sem lesz képes megvédeni bennünket. (*Bal felől: Ugy van!*)

Ez egyébiránt külpolitikai nézet. Ebben az egyik csalódhatik, a másik helyesebben számithat. Ez nem az elvek: hanem a combinatió kérdése. A jövő fogja megmutatni, hogy kinek van igaza e tekintetben, és kinek nem.

A nézetek e részben különbözők lehetnek, és azért mégis ugyanazon törvényhozó testületben ugyanazon pártok együtt működhetnek; vannak elvbarátaim között is sokan, kik e tekintetben nem értenek velem egyet. Ha egyetértettek volna velem akkor, mikor szerencsém volt a határozati javaslatot benyujtani: sokkal erélyesebben hangzott volna az, mint hangzott; épen azért, mivel azok is, kik azt aláirták: nem voltak azon nézetben, hogy oly erélyes politikát kell követni, mint a minőt én tartok szükségesnek.

Ez nézetkülönbség, mely a jövő eshetőségekre van számitva; azt már most megmondani: kinek van igaza, természetesen nem lehet, mert ezt csak az idő fogja megfejteni.

Én nem is szóltam volna ezen tárgyhoz, mert hisz a külpolitika nincsen napirenden és én igenis óhajtom, és szükségesnek tartom, hogy midőn Európában oly nagy változás és átalakulás történik: e házban legyen vita e tárgy felett; azonban nem tartom helyesnek, hogy e kérdés most incidentaliter megvitattassék. Nekem volt szerencsém az általános budgettárgyalásnál a t. háznak bejelenteni, hogy midőn azon összegek megszavazásáról lesz szó, melyek a hadseregnek és diplomatiának fentartására vannak előirányozva: akkor fogom helyén levőnek tartani, hogy bővebb vitát idézzek elő e házban a külügyi politikára nézve.

A kérdésnek érdemleges tárgyalását tehát akkorára tartván fel: most csak azért szólaltam fel, mert Tisza Kálmán t. barátom felhozta, azt kérdezvén, hogy: ki kivánja hát az erélyesebb föllépést?

Igenis, kimondom, hogy én kivántam. Azt azután már nem akarom fejtegetni: vajon azok, kik a petitiót aláirták, akarnak-e magok is marsirozni; nem tudom, hogy mindnyájan, vagy hányan akarnak marsirozni, hanem én részemről egészen más szempontból indulok ki. Én mindig kész vagyok pártolni az ország lakóinak minden jogait; de azt, hogy kötelezettségeik ne legyenek, hogy terheket ne rójunk reájuk: igérni sohasem fogom.

Én igenis kivánom, hogy a polgárok jogai sérthetetlenül fentartassanak, hogy szabadságot és jollétet élvezzen az ország minden lakosa; de egyszersmind reá rovom mindazon terheket, melyeket az ország védelme és biztossága megkiván.

Miután már fölszólaltam, egyszersmind megjegyzem arra, a mit t. miniszterelnök ur mondott, hogy mi nem szavaztunk meg sem egy ujonczot sem egy forintot is, mégis petitiokat nyujtunk be a franczia terület feldarabolásának megakadályozására; mint már multkor megmondottam, hogy én részemről azért nem szavaztam meg soha a rendes hadseregbe ujonczokat: mert én nem kivánom a közös hadsereg lételét; hanem kivánom azt, hogy a védtörvény értelmében minden ember, ki hadképes, a honvédségbe lépjen be, mert a védtörvény szerint, ennek az lenne következése, hogy ha a képviselőház megtagadja a rendes hadseregbe az ujonczokat: mindazok, kik a közös hadseregbe soroztattak volna, szintén a honvédségbe soroztatnak; én pedig a honvédségben a magyar hadsereg magvát és a leendő magyar hadsereget látom és kivánom látni. E

Digitized by Google

részben én a magam egyéni nézetét jelentettem ki, ugy mint ma is Helfy Ignácz t. barátom, a mint ezt beszéde elején megjegyezte, csak a maga egyéni nézetét fejtette ki. Itt eltérhetnek nézeteink, és egy bizonyos tekintetben el is térnek. Részemről pedig saját egyéni szempontból indulva ki, azt vagyok bátor megjegyezni, hogy én részemről ez esetben következetlenségbe nem estem.

Én kivánom a honvédséget, kivánom, hogy az ország minden fegyverviselhető embere abban részt vegyen; nem kivánom természetesen azután azt, hogy sárgafekete zászló alatt vezettessék; nem kivánok egy, vagy más olyintézkedést, hogy például csak mitrailleuse-ökkel birjon tüzérség helyett. De ezek hosszas taglalatába bocsátkozni nem akarok. Azon országgyülés, mely megteremti a honvédségből a magyar hadsereget, megtagadván a közös hadsereg részére az ujonczokat: orvosolni fogja azon hiányokat is, melyekben most a honvédség intézménye szenved. Erre nézve nincsen aggodalmam; hanem abban, mert mi nem szavaztunk meg egy ujonczot sem, mégis ezt kivánjuk: ebben én következetlenséget nem látok; mert ha nem léteznék a 800 ezer rendes katona, akkor természetesen azt lehetne mondani: hisz nincs katonánk, mivel menjünk? Én bátor vagyok kérdeni: miért tartják hát e katonákat? csupán templomi parádénak? hiszen ha azt mondják, — pedig erre fektettetett a kiegyezésnél a fősuly, — hogy az egyetlen feltétel az osztrák nagyhatalmi állásának fentartása; ha nagyhatalmi állást akarnak: használják azt föl. Hisz mire való ezen 800 ezer, és a határőrvidéket s a honvédséget beleértve 1 milliónál jóval több katona, ha oly fontos európai események merülnek föl, mint a milyenek a legközelebbiek voltak: egy szót sem mertünk szólni, hanem hátulról piszkáltunk másokat: „Szóljatok hát ti, mi majd utánnatok megyünk!“ *(Derültség.)*

Egyébiránt, t. ház, ez nem is uj, ezt elmondta Tallérosi Zebulon az „Üstökös“ben, és megvallom, hogy ott inkább helyén találtam, mert oda való; de azt még sem hittem volna, hogy itt komolyan lehessen azt ismételni, hogy mi nem szavaztuk meg és most mégis azt kivánjuk, hogy marsirozzanak. *(Andrássy gróf miniszterelnök közbeszól: Én nem mondtam!)* Engedelmet kérek, ha megvan az a sok katona, tehát marsirozzanak, mert fizetjük és tartjuk, tehát használjuk fel azon czélra, melyre szolgálnak.

Nem akarok, t. ház, e kérdésben hosszasan beszélni; még csak egy megjegyzést teszek arra, a mit a miniszter ur mondott, a 48- és 49-iki honvédek fentartására. Ő kivánja, hogy segélyeztessenek; de nem kivánja, hogy a közadókból segélyeztessenek. Én t. ház, éppen azért, mert azt hiszem, hogy az ország köteles adott szavát beváltani, és mert az ország megigérte ezen honvédeknek akkor, mikor őket szolgálatba fogadta, hogy jövőjökről gondoskodni fog: éppen azért óhajtom, hogy az ország adott szavát váltsa be és segélyezze őket a közadóból. Ha ezen közadóból nem vagyunk képesek nekik minden kényelmet megadni: akkor előáll az alkalom, hogy sorsjátékok s más ajándékok által segitsük, hogy az, mi a rokkantak ellátására szükséges, előállittassék. Nézetem szerint erre köteles annál inkább, mert az országgyülés erre magát lekötötte. *(Helyeslés bal felől.)*

Jókai Mór: T. ház! Nem volt szándékom a szőnyegen levő tárgyhoz szólani, és pedig annál kevésbbé, miután azokban, miket t. barátom Tisza Kálmán elmondott, saját véleményemet elmondva találom, és igy azokat egyszerüen recapitulálnom kellene.

Azonban azon tárgy, melyet t. barátom Simonyi Ernő fölhozott, először van megpenditve az országházban és oly tárgy, melyre, ha tárgyalva lesz: tüzetesen válaszolni szándékom, és annálfogva azon igéretével szemben, hogy t. barátom azt annak helyén az ide vonatkozó külügyi tárgyalásoknál föl fogja hozni: fentartom magamnak is a jogot, hogy észrevételeimet akkor, ha megengedi, megtehessem. Azonban addig is kénytelen vagyok praecisirozni azon álláspontot, melyet egyikünk és másikunk e kérdésben elfoglal.

T. barátom azt mondta, és megvallom: tudtomra először mondta ki azt, hogy Magyarországnak még egy támadó háboru folytatását is tanácsolta volna. Ezt még nem hallottam soha mondani; de ő sem mondta, sem tettel nem bizonyitotta, mert valahányszor előjött az eset, hogy egy támadó háboru folytatására szükséges készleteket, az ujonczokat, a honvédség számára való szükségeket megszavazzuk a kormánynak: mindenkor a megtámadók között volt t. barátom. *(Simonyi Ernő: Akkor nem volt háboruról szó.)*

Épen azért, annál kevésbbé gyanitottam azt, hogy háboru van gondolatai hátterében, miután az eszközöket nem akarta megadni. Én pedig és t. barátaim, a kikhez véleményemnél fogva tartozom: megforditva, megszavaztuk mind az ujonczokat, mind a honvédség számára szükséges költségeket azért, hogy Magyarország képes legyen egy nem támadó, de egy, ha megtámadtatik, erélyesen visszautasitó háboruban helyt állani. Ez volt szándékunk, nem pedig, hogy kirchenparadéra szolgáljon a honvédség.

A honvédség egyébre való, mint kirchenparádéra. Mi juthatunk oly helyzetbe, hogy védelmeznünk kell majd magunkat megtámadtatás ellen: de akkor későn lesz a mostani háboruviselés módja szerint két hét alatt gondoskodni

Digitized by Google

arról, hogy hadseregünk legyen. A mi tehát e tárgyat illeti, fentartom magamnak a jogot, ha t. barátom megengedi, hogy annak idején bővebben beszéljünk e kényes tárgyról. A mit felhoztak a miniszter ur és t. barátaim a honvédsegélyezés tárgyában: arra nézve, valamint tavaly és azelőtt is minden alkalommal tettem, ugy most is kénytelen vagyok nehány szóval megjegyezni azt, hogy ez a nemzet kötelessége, ezt a magán-adakozás terére utasitani nem szabad. Megpróbáltuk a magán-adakozást is, és mondhatom, nem igen buzditó és nem igen dicsekedni való az, a mit tapasztaltunk e téren.

A mi közönségünk, fájdalom ki kell mondanom, sokkal többel viseltetik mindaz iránt, a mi megjárta a külföldet, mintsem az iránt, a mi itthon maradt, ben a hazában. Én meg volnék elégedve, ha Pest város polgárai csak annyi részvétet tanusitottak volna honvédeink iránt, mint a mennyit tanusitottak a franczia sebesültek iránt, *(Fölkiáltások: Igaz!)* hiszen alig kaptunk valamit Pest városa polgáraitól, és nem kaptunk Pest városa közönségétől egy talpalattnyi földet ingyen, hová a menházat épitsük; pénzen kellett vennünk.

A mi a segélyezés kérdését illeti: azért, mire az ország képviselete vállalkozott, azért nem könyörögni, hanem ráparancsolni kell, a mi közönségünknek ebben kivétel nélkül kötelezettsége van, — mert mindeniknek a házáját védelmezték — nem arra, hogy azokat megjutalmazza, hanem hogy azokat nyomortól és az éhhaláltól megmentsék. Erre nézve a kormánynak ráparancsolni: hazafi kötelessége. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Senki sem levén fölirva: az általános vita be van fejezve; mindenek előtt azonban Várady Gábor képviselő ur határozati javaslata fölött méltóztassanak szavazni.

Parcsetics Sándor jegyző *(ujra olvassa Várady Gábor határozati javaslatát).*

Elnök: Kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)* Most méltóztassanak azok fölállani, kik nem fogadják el. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el.

Következik a részletes tárgyalás.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa):* Központi igazgatás, 1-sö czim, 1-sö rovat. Fizetések, lakpénzek és mellékjárandóságok: 185,239 forint 43 kr.

Harkányi Frigyes előadó: Az 1. rovatban foglalt fizetéseket s lakbérpótlékokat a pénzügyi bizottság átalános jelentésében foglalt véleménye alapján ajánlván megszavazásra, ezen rovatban fölvett lakpénzek következő leszállitását javasolja:

2	miniszteri tanácsosé	800	frtról	600	frtra.
6	oszt. tanácsosé . .	600	„	500	„
3	segédhiv. aligazgatóé	300	„	250	„
15	irodatisztė . . .	200	„	150	„
s a	számvevős. igazgatóé	400	„	300	„

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa):* Házbérek: 11,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa):* 3-ik rovat. Szolgák ruha-illetményei 1050 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa):* 4-dik rovat. Utazási költségek 10,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa):* 5-ik rovat. Segélyezések és jutalmazások 80,000 forint.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa):* 6-ik rovat. Irodai szükségletek 514,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Harkányi Frigyes előadó: Összesen tehát a kiigazitott összeg: 266,439 frt.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa):* 2-ik czim. Honvédségi intézetek. 1-sö rovat: Első honvéd főtörvényszék 12,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Az idei költségvetésben ezen czim először fordul elő, miután az itt elősorolt intézetek egy része az utolsó költségvetésben, a központi igazgatás czime alatt volt fölvéve, a bizottság ezen czim alatt előirányzott 69,254 frt 13 krnyi összegnek 37,254 frt 13 krra leszállitását javasolja a következők szerint:

I. szám alatt „Honvéd-főtörvényszék“ fölállitására 12.000 frt irányoztatik elő; — miután ezen törvényszékek életbeléptetése iránt még törvény nem jött létre, a bizottság e törvényszékek szükségleteül előirányzott összegnek ezuttali fölvételét a költségvetésbe nem ajánlhatja.

Digitized by Google

Hollán Ernő államtitkár: T. ház! A pénzügyi bizottság előadója épen felsorolta azon okokat, melyeknél fogva a pénzügyi bizottság a honvéd főtörvényszékre kért összeget nem hozta javaslatba, különösen azon oknál fogva, mert nem létezik még törvény, mely intézkednék a honvéd főtörvényszéknek rendezése tekintetéből.

Én mindenek előtt bátor vagyok a t. háznak a következő tekinteteket figyelmébe ajánlani. Már az imént emlittetett, hogy a tényleg szolgálatban levő honvédek katonai törvények alatt állnak. Ez mulhatlanul szükséges; mert enélkül semmiféle sereg fönn nem állhat e tekintetben pillanatnyi interruptio sem engedhető meg. Kellett tehát, hogy a honvédelmi miniszterium gondoskodjék olyan hatóságoknak fölállitásáról, melyek a katonai törvények alkalmazására jogositva vannak. Első vonalban alkalmazásba veszik e törvényeket maguk a honvédségi előljárók, csak tisztán fegyelmi ügyekben, de csak olyan kihágásokra, melyek három havi börtön büntetésnél tovább nem terjednek.

Bünfenyitő ügyekben a honvédkerületekben választott hadbiróságok itélnek. De kellett igen természetesen még egy másodfoku biróságot is fölállitani, azon egyszerü oknál fogva, mert az elitéltet nem lehet megfosztani azon jogtól, hogy fölebbezhesse az itéletet. Ennélfogva bátor vagyok a t. házat arra kérni, hogy addig is, mig a törvény különösebben fogna intézkedni a katonai biróságok szervezéséről: már ideiglenesen ezen javaslatba hozott honvédfőtörvényszék költségeit megszavazni és engedélyezni méltóztassék. E czélból, bár eredetileg 12,000 frt. volt kérve, bátor vagyok röviden előadni a szükséges költségeket, s azokhoz képest átlagban kérni azok megszavazását. Nevezetesen közreműködik a honvédfőtörvényszéknél: egy ezredes és egy alezredes; ezek a tettleges szolgálatból vétetvén át, illetékeiket saját csapataikban kapják; közreműködik egy szabadságolt állománybeli őrnagy dij és fizetés nélkül, azután egy őrnagy-hadbiró, ki a miniszteriumnál levén rendszeresitve, illetményeit a központból veszi; továbbá egy hadnagy-hadbiró, kinek rendes fizetése 980 frt, és ezen költségvetésben fedezve van; egy irodatiszt, kinek fizetése 600 frt. lakbér 150 frt, szintén fedezve; kivántatik azután még helyiség, de ez a miniszterium rendelkezésére áll, tehát lakbér nem kivántatik; hanem utazási és bérkocsi költségre, valamint irodai szükségletekre körülbelül 1500 frt. Az őrnagy-hadbiró pótdija 400 forint, a hadnagy-hadbiró fizetése 980 frt és az irodatiszt illetménye 750 frt. Ez tesz összesen 3680 frtot.

Bátor vagyok tehát a t. házat fölkérni, hogy az eredetileg 12,000 frtra számitott költségeket 4000 frtban az emlitett czélra megszavazni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Nem!)* Elfogadja a t. ház a miniszteri előterjesztést, mely szerint 12,000 frt. szavaztassék meg e rovat alatt? *(Nem!)* Megajánlja a t. ház ezen czimre a 4000 frtnyi összeget, a mint az államtitkár inditványozza? *(Elfogadjuk!)* Méltóztassanak azok, kik elfogadják, fölállani! *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Tehát ezen czim alatt összesen 4000 frttal többet méltóztatott megszavazni.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa a II. tételt):* központiruharaktár; 22,473 frt 53 kr.

Harkányi Frigyes előadó: A II. szám 1. rovatában: Központi ruha-raktár állandó fizetésekre s lakbérekre 11,473 frtot ajánl a bizottság;

az utolsó tétel alatt szakértők, becsüsök dijazására fölvett összeget megszavazandónak véli ugyan a bizottság, de nem azon czimmel, mint előirányozva van;

60 frt havidijjal ellátott állandó szakértő becsüsök alkalmazását a bizottság nem tartja czélszerünek, mert ily becsüsök állandó alkalmaztatása nem valósitja meg a kitüzött czélt, azok nem nyujtanak elég biztositékot az iránt, hogy feladatukat lelkiismeretesen teljesitik. A pénzügyi bizottság nézete szerint inkább fogná a czélt biztositani, ha az átvételt vezénylő tisztek szigoru ellenőrzése mellett, a honvédelmi miniszterium által időnként felülvizsgálatok rendeltetnének el, a melyekhez oly független, közbizodalomban részesülő szakértők hivatnának meg, a kiknek ellenőrzése teljes megnyugvást kelt.

Részint ezeknek dijazására tehát, részint a szükséges kezelő személyzet fizetésére, a 2880 forint megszavazását ajánlja a bizottság a következő czim alatt: „szakértő bizottságok időnkénti dijazására és a raktárakban működő kezelő személyzet fizetésére 2880 frt."

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa a III. tételt):* Fegyverraktár 5580 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa a IV. tételt):* Hadtudományi tanszékek 9200 frt,

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Digitized by Google

Győrffy Gyula: Miként ezen költségvetés igazolja, az országban 5—6 hadtudományi tanszék állittatott föl: Pesten, Kassán, Pozsonyban, Kolozsvárott és Zágrábban.

Az igen t. kormánynak tudomása van arról, hogy a nagyváradi község, valamiut a nagyváradi joghallgató fiatalság is kérvénynyel járult a t. kormányhoz az iránt,hogy egy ily tanszék a nagyváradi jogakadémiában fölállittassék. A t. kormány elismeréssel vette ezen kérvényt, megdicsérte az illetőket buzgóságokért, a kérelmet méltányosnak is találta: csupán csak azt jegyezte meg, miszerint sajnálja, hogy a folyó évben az ifjak óhajtását nem teljesitheti, nem teljesitheti pedig azért, mert arról a költségelőirányzatban gondoskodva nincs. Azonban kilátásba helyezte, hogy még a jövő, azaz 1871—72 évi tanév elejéig is szükséges lesz egy ily tanfolyamot megnyitni, hogy ha azt a költségvetési viszonyok megengedik. Ily körülmények közt, azt gondolom: hogy az igen t. kormány csak szivesen veszi, hogyha ezen módositás által a fönforgó akadályokat elháritani akarom és inditványozom, méltóztassék a t. ház elhatározni, hogy egy Nagy-Váradon fölállitandó hadtudományi tanszéknek october, november és deczemberre, tehát három hóra, két tanár általi ellátásáért 250 frt, rajz, irodaiszerek, nyomtatványok és könyvekre 200 frt megszavaztassék.

Miután ezen összeg, t. ház, oly csekély, és miután a legközelebb lefolyt vitákban épen a tulsó oldalon méltóztatattak hangsulyozni azt, hogy mennyire szükséges, miszerint Magyarország fiai a hadtudományban a kellő képzettséggel birjanak, annálfogva, meg vagyok győződve, hogy ennek lehetőségét előmozditani a t. kormánynak komoly törekvése s ezért egész megnyugvással ajánlom módositásomat becses figyelmébe. (*Helyeslés.*)

Hollán Ernő honvédelmi államtitkár: T. ház! Miután azon óhajtás, melynek épen Győrffy Gyula képviselő ur adott kifejezést, találkozik a kormány nézeteivel és intentiójával: részemről semmi kifogást sem tehetek a módositás ellen, annál kevésbbé, mert a szükséglet csekély, s mindössze is csak 400 és néhány forintról van szó.

Parcsetics Sándor jegyző (*olvassa Győrffy Gyula módositványt.*) „Módositvány:

A honvédelmi miniszter költségvetésben, hadtudományi tanszékek czim alatt: az 1-ső rovatban Nagyváradon 2—2 tanár fizetése évenkint 500 frttal a f. évi oct.—dec. hóra 250 frt.;

a 2-dik rovatban pedig rajz, irószerek, nyomtatványok, könyvekre sat. a nagyváradi tanszék részére 200 frt. szavaztassék meg.

Elnök: Elfogadja-e a t. ház a módositást? (*Elfogadjuk!*) A módositás el van fogadva, s igy ezen czim alá: „Hadtudományi tanszékek" 9200 frt. helyett 9650 frt. állitatik be.

Parcsetics Sándor (*olvassa*): Központi gyalog és lovastiszti és tiszti képző iskola 20,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Ezen összeget a pénzügyi bizottság itt törlendőnek véli, a következő okoknál fogva:

V. szám alatti „központi gyalog és lovastiszti és tisztképző iskola" részére előirányzott 20,000 frt. a honvédelmi minisztert képviselő államtitkár ama kijelentése folytán, miként a a honvédség kiképeztetésére rövid idő mulva egy törvényjavaslat, és annak kiséretében egy uj költségvetés fog a háznak beterjesztetni: ezen törvények megalkotása előtt a föntemlitett összeg a költségvetésbe nem volna fölveendő.

Elnök: Elfogadja a t. ház ezen véleményt? (*Elfogadjuk!*) Tehát elfogadtatott.

Parcsetics Sándor jegyző (*olvassa*): III-ik czim ujonczozási költségek, Magyarországra: 10,000 frt, Horvátországra: 5000 frt. Összesen: 15,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk!* Elfogadtatott.

Parcsetics Sándor jegyző (*olvassa*): IV-ik czim: Alapitványok 9000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Ezen czim alatt előirányzott szükségletet a bizottság oly alakban, mint az fölvéve van, megszavazásra nem ajánlhatja; — e helyett addig is, mig ezen kérdés a Ludoviceum kérdésével együtt végleges megoldást nyerhet: a bizottság azon okból, mert ezen alapitványi a helyek már betöltve vannak, azt inditványozza: helyeztessék át ezen 9000 frt. a rendkivüli költségek rovatába következő czim alatt:

„A felsőbb katonai intézetekben elhelyezett 12 magyar ifjunak egyenként 650 frttal és alsóbb nevelő intézetekben 6 magyar ifjunak 200 frttal ellátási átalány 9000 frt."

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Parcsetics Sándor jegyző: (*olvassa*) V. czim: Előfogati pótlék: 76,249 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Ez a rendkivülibe átteendő, és pedig a reducált összeggel, t. i. a pénzügyi bizottság jelentése szerint. 76,243 frt 47 krral van a költségvetésbe felvéve; a honvédelmi miniszterium indokolása fölvilágositást nyujt az iránt, miszerint ezen tétel magában foglalja azon 42,326 frt 45 krt., mely összeggel az országos alap a hadsereg részére használt előfogatok pótlékával 1869-ik év végeig maradt tartozásban.

Digitized by Google

16,961 frt 51 kr. mint 1871-diki szükséglet van előirányozva.

A bizottság a 76,249 frt 47 kr. előirányzatba hozott összegnek azon részét, mely a multra vonatkozik, javasolja az elszámolás nehézségei miatt, és azon tekintetből, mert a magyar-osztrák monarchia másik államterülete e pótlékokat a maga részéről már lefizette, elfogadandónak és megszavazandónak véleményezi; jövőre azonban, és igy az 1871-ik évre előirányzott összegre nézve is, a bizottság azon nézetből indulva ki, hogy az „előfogat" a közös hadsereg administratiójának költségét képezvén, nem terhelheti Magyarország költségvetését, hanem a közös költségvetésbe való, az 1871-re előirányzott 16,961 frt 51 kr. törlését inditványozza és azért e czim alatt 59,287 frt 96 kr. megszavazását ajánlja.

Elnök: Elfogadja a t. ház a véleményt? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa)* 6-ik czim: Honvédfőparancsnokság: 37,804 frt 70 krajczár.

Harkányi Frigyes előadó: A pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát el van fogadva.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa)*: 7-ik czim: Kerületi parancsnokságok 209,528 frt 67 kr.

Harkányi Frigyes előadó: Kerületi parancsnokságok részére kért 12,397 frtot a bizottság hasonlag megszavazandónak véleményezi azon indokok alapján, melyekkel a honvédelmi miniszter ez összegnek megajánlását kéri.

Ezuttal egyébiránt a bizottság azon föltevésben, hogy az 1868: XLI. t. cz. 7. §-ának módositása, illetőleg a honvédkerületek uj beosztása tárgyában benyujtott és a képviselőház által tárgyalásra kitüzött 545. számu t.-javaslat törvénynyé válik: a kerületi parancsnokságok a honvédelmi miniszter költségvetésére vonatkozólag eredetileg beadott jelentésében függőben tartott költség előirányzatára nézve is következőkben mutatja be jelentését: A honvédelmi miniszter az ujonnan életbeléptetendő fölosztás szerint a hét, ugymint: pesti, budai, szegedi, pozsonyi, kassai, kolozsvári, zágrábi kerületi parancsnokság részére az eredeti és utólag benyujtott pótköltségvetés szerint 213,221 frtot irányozott elő; ezenkivül a föntebb megszavazásra ajánlott 12,397 frtot, összesen tehát 225,618 frtot.

A bizottság az előirányzott összegeket megszavazásra ajánlja azon egyedüli változtatással, miszerint „a kerületi törvényszékekre a tárgyalás alatt levő t.-javaslat elfogadása esetére" a miniszterium által fölvett czim helyett, a következő czim alatt: „fegyelmi vizsgálati költségekre és foglyok tartására" az előirányzott 4000 frt helyett 1500 frt törléssel 2500 frt vétessék föl, Megjegyzi még a bizottság, hogy a budai kerületi parancsnokság költségvetésében fölvett „gyalog százados a buda-pesti főparancsnokságnál" a részére előirányzott 2197 frt 50 kr. illetménynyel együtt áttétetett a pesti kerületi parancsnokság költségvetésébe, őrnagyi ranggal és 2795 frt 50 kr. illetménynyel.

Ezek szerint:

a pesti kerületi parancsnokság részére			34,872 frt.
a budai	„	„	31,579 „
a szegedi	„	„	28,860 „
a pozsonyi	„	„	27,344 „
a kassai	„	„	27,614 „
a kolosvári	„	„	30,511 „
a zágrábi	„	„	22,241 „
összesen:			203,021 frt.

lenne megszavazandó és a főnebbi, a pótköltségvetésben foglalt 12,397 frttal együtt 215,418 frt lenne a kerületi parancsnokságok részére megállapitandó.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát el van fogadva.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa)*: 8-ik czim: Korona-őrség 26,508 frt 41 kr.

Harkányi Frigyes előadó: A m. kir. koronaőrség részére 26,508 frt 41 kr. irányoztatik elő. Ezen összeg a honvédelmi miniszteriumi költségvetésben először fordul elő.

Miután eddig a magyar korona-őrség szükséglete a közös hadügyminiszter költségvetésébe volt foglalva; a bizottság a fölszerelésre fölvett összegből 4000 frt törlését inditványozza és igy e czim alatt 22,500 forintnak megszavazását ajánlja.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát el van fogadva.

Parcsetics Sándor jegyző *(olvassa)*: 9-ik czim: Csapatok 4.172,988 frt 62 kr.

Harkányi Frigyes előadó: A pénzügyi bizottság részéről figyelmeztetem a t. képviselőházat, hogy a pótköltségvetés eredetileg volt:

1. pénzbeli illetékek	1.703,893 frt	54 kr.
2. Ruházat és fölszerelés	362,430 frt	15 kr.
3. Elhelyezés	452,345 frt	43 kr.
4. Élelmezés	1.264,753 frt	50 kr.
5. Betegápolás	142,336 frt	— kr.
6. Töltények beszerzése	247,140 frt	— kr.
Összeg mint fön	4.172,988 frt	62 kr.

De a rendes szükséglet 9. cziméhez a pótköltségvetésben kért 778,869 frtot a bizottság az egyes tételek és összegek átvizsgálása után

Digitized by Google

a következő rovatokban és összegekben ajánlja megszavazásra:

Pénzbeli illetékek, elhelyezés, élelmezés és lóeleségre	763,383 frt
Ruházat és fölszerelés . . .	12,192 „
Betegápolási költségek	3294 „
összesen:	778,869 frt.

A pénzügyi bizottság ezen czim egyes rovataira vonatkozó részletezések és kimutatásokul szolgáló táblázatok gondos átvizsgálása után, figyelembe véve a honvédségnek elől kitüntetett szaporitását, ezen összegek megszavazását ajánlja.

Szüllő Géza: Észrevételem van, t. ház! a honvédség lábbelieire nézve. Igen inpracticus gondolat volt a honvédeknek a rendes hadseregnél is már inpracticusnak bizonyult topánokkal, bakancsokkal való ellátása. Parádéra igen csinos öltözet, de háboru idején és nagy vizben, sárban tökéletesen gyakorlatlan, Tegyük föl azon esetet, hogy egy honvéd-csapat háboru idején p. o. két vagy három hétig nem juthatott fedél alá: végre bejön egy helységbe, hol az ellenséges hadsereg támadása ellen biztosságban véli magát s megpihenni készül. A honvédek levetik, kifüzik bakancsaikat, egyszerre azonban éjnek idején az ellenség által megtámadtatnak. A honvédek fölugrálnak, fölhuzzák bakancsaikat, de már annyi idejök nincs, hogy befüzhessék; kimennek ugy, ahogy vannak, meglehet futniok is kell, elvesztik egyik, vagy mindkét bakancsukat, melyet aztán a sötétben nem kereshetnek meg, s kénytelenek mezitláb tovább menni. Számtalanszor tapasztaltuk ezt az 1848—49-ki hadjáratban,

A bakancs másik hátránya az, hogy sem a közönséges emberek, sem azon fiatal emberek, kik mint önkéntesek kerülnek a honvédséghez: nincsenek hozzászokva a füzögetéshez. A bakancs nyelve, mely a kapczát eltakarja, lecsuszik, s ennek következtében ott nagy nyomást érez a láb, és mi ennek következménye? Az, hogy p. o. tavaly a pozsonyi zászlóalj Pozsonytól Nagyszombatig öt mértföldet marsirozott, s ezen mars következtében azon zászlóaljból 75 ember tökéletesen hasznavehetetlen volt két hétig: mert a bakancs feltörte a lábát, (*Fölkiáltások: a csizma is feltöri!*) és pedig nemcsak az ugy nevezett aerarialis bakancs okozott ilyen bajt, hanem azon csinos topánok is, melyeket az önkéntesek csináltattak maguknak, föltörték az illetőknek lábait.

Ha a bakancs még olcsóbb volna, mint a csizma, talán lehetne a bakancsot e szempontból pártolni; de ezen előnye sem levén, azt ajánlanám a t. kormánynak, hogy czélszerübb lábbelivel: csizmával lássa el a honvédeket, hogy ne váljék nagyobb részök minden nagyobb gyaloglás következtében a továbbmenetelre képtelenné.

Mátyus Arisztid: T ház!

Elnök: Melyik ponthoz kiván a t. képviselő ur szólani?

Mátyus Arisztid: A töltények beszerzéséhez. (*Fölkiáltások: még nem vagyunk ott!*)

Péchy Tamás: T. ház! En a második rovathoz kivánok szólani, nevezetesen azon kérdéshez, melyre Szüllő Géza képviselőtársam czélzott.

Én gyakorlatból tudom, hogy bakancsban okvetlenül könnyebb gyalogolni, mint csizmában. A ki valaha próbálta, tanuságot tehet állitásom mellett, és azt hiszem, hogy nagyot hibáznánk akkor, hogyha ezen régi magyaros viseletünket ujabbal váltanók föl, mert különösen nyárban nincsen jobb, mint a bakkancs, és én azt hiszem, hogy alig fog előállani azon eset, melyet a képviselő ur különösen kiemelni méltóztatott, hogy az álmából fölriadt honvéd kénytelen füzetlen bakancscsal tovább menni. Állitsa föl a forpost-okat, és nem fog meglepetni, és rövid idő alatt, azt hiszem, elég gyakorlottsága lehet a honvédségnek. Én tehát kérem, méltóztassék megmaradni a régi viselet mellett.

Mátyus Arisztid: T. ház! Azon nézetben vagyok, hogy senki sem fogja kétségbevonni azt, miszerint egy harczképes sereg teljes fölszereléséhez egyszersmind a lőszernek, tölténynek kellő előállitása is szükséges.

Meg vagyok győződve, hogy a t. kormány is e téren elkövette mindazt, amit, fölfogása szerint czélravezetőnek tartott. Engedje meg azonban, hogy én e tárgyra egy perczig figyelmét fölköltsem, mert az, amit én az ügy állásáról tudok, legalább az én fölfogásom szerint, nem egészen megnyugtató.

Tudva van előttem, hogy a t. kormány egy töltény-gyárnak az országban, és ha csak lehet Pesten való fölállitását czélozza, s hogy erre nézve történtek is már lépések, sőt megállapodás is jött létre; azonban, ugy hiszem, hogy a kivitel még eddig teljesen hiányzik. A mult esztendő folyamában jött létre egy szerződés, melynek én tüzetes tartalmát nem ismerem, de átalánosságban mégis tudom azt, hogy benne mi foglaltatik. Épen mert átalánosságban ismerem a benne foglaltakat, támadtak aggályaim, s azért éreztem magamat hivatva a tárgyhoz fölszólalni. (*Halljuk!*)

Az én nézetem szerint, hogy egy tölténygyár czéljának teljesen megfelelhessen, hogy más szavakkal Magyarország azon állapotban legyen, hogy a honvédség háboru idején teljes mértékben, ugy, mint azt az események, melyeket előre kiszámitani nem tudunk, igénylik; hogy

Digitized by Google

töltény-lőszerrel elláttathassék; az én fölfogásom szerint szükséges volna egy gyárt fölállitani, és pedig az ország szivében, hogy a lehető legkésőbbi időpontban is lehessen, háboru idején hozzáférhetnünk. Szükséges volna azonban ezen gyárat akként szervezni, hogy minden eshetőség közt czéljainak megfeleljen; nevezetesen, az én fölfogásom szerint kellene azon gyárnak mindazon alkatrészek előállitására képesnek lennie, melyek töltények előállitására szükségesek: kellene tehát azonkivül, hogy a lőport a kormány neki szolgáltassa, minden egyéb készletet is előállitania, a mire a fősulyt fektetem, hogy a rézlemez anyagot is, a réz-pléhet előállitsa s illetőleg a nyers rézlemez anyagot egyszersmind itt fölhasználható alakba öntse s hengerelje. Én részemről e körülményre igen nagy sulyt fektetek; mert nem képzelhetem el, hogy szükség esetében a töltény-gyár czéljának megfelelhessen, ha vagy igen nagy készlete nincs nyers töltény-anyagokból, melyek nélkül töltényt csinálni nem lehet, vagy pedig ha nincs hengerdéje, hol a nyers anyagot rögtön ugy appretirozhassa, hogy töltények készitésére fölhasználtathassék.

E kettő nélkül nem vagyok képes megnyugtatást lelni az iránt, hogy a töltény-gyár a czélnak, melyre hivatva van, meg fog felelni. Azért tartám szükségesnek ezt fölhozni, mert tudtommal azon szerződés, mely köttetett, s melyről az igen t. államtitkár urnak bizonynyal van tudomása, ellenkezőket foglal magában. (*Zaj.*)

Bátor vagyok fölkérni a t. államtitkár urat, legyen szives figyelemmel meghallgatni szavaimat, miután fölvilágositást kérek tőle az iránt: mit foglal magában e szerződés? Tudtommal ezen, a mult nyáron létrejött szerződés a következő főpontokat foglalja magában: 24 millió töltény előállitási képesség követeltetik a gyártól, és ki van jelentve az, hogy minden alkatrésznek a gyárban kell készittetni, ép annak kivételével, a mi fő: a pléh, a rézlemezek kivételével.

Tehát ha ezen szerződés hajtatnék végre, nem lenne annyi nyers anyagunk, mely nélkül biztositva nem vagyunk, hogy a kellő időben a szükséges töltények elkészülhessenek.

Ha tehát ama szerződés azon alapra van fektetve, és ha nem ezen szerződés, hanem egy uj hajtatnék végre: akkor ezt különösen ajánlom a kormány figyelmébe, hogy gazdálkodjunk menynyire csak lehet, hogy rendezzük be a gyárt bizonyos év alatt, bizonyos mennyiségü töltények előállithatására; hanem készletet ne csináljunk. Ezt én igen káros gazdálkodásnak tartanám; mert a szerződés értelmében 8 millió töltény előállitása van kikötve az első évre, és ezután évenkint 4 millió; holott azt tartanám szükségesnek hogy készittessen az állam 24 milliónyi készletet, melybe egy fél vagy 1 millió frtot fogna fektetni, és azután évről évre a rendes szükségletet készittesse ujra, ugy hogy ha háboru lep meg: ne legyünk kénytelenek a gyárt arra kényszeriteni, hogy akkor legnagyobb erőfeszitéssel dolgozzék, a mely megfeszitett működést ugyis megakadályozhat egyéb körülmény, az: hogy például nincsen elegendő réz, vagy hogy rezet kapni nem lehet sehol. Ezen szerződésben még egy pont van, mely szintén elvben roszalandó. Én mindig fölemlitem, hogy nem tudom, hogy azon szerződés fog-e végrehajtatni; de hogy ilynemü szerződés létezett, azt tudom; és igy annyit állithatok, hogy a mult nyáron az emlitett irányban indult meg a kormány. Abban azon hiány van, hogy nincsen föntartva a kormánynak azon joga, hogy ha a gyár azon szerződés föltételeit meg nem tartaná: a kormány jogositva legyen a gyárt magához váltani. Ezt én oly, annyira fontosnak tartom, hogy igazán csodálom, hogy a t. kormányban azok, kik befolytak a szerződés megkötésére: erről megfeledkeztek: mert az államot a cautio nem biztositathatja, — mert hiszen a cautióval még lőni nem lehet — sem egyéb repressaliák nem biztositják, hogy arra az esetre, ha a szerződés föltételei nem tartatnak meg, és ennélfogva az államnak szükség perczében még nincsen tölténye. Egy oly gyárnokkal szemben, ki kötelességét nem teljesitette, helyes eljárás, csak oly clausulának a szerződésbe való fölvétele lenne, hogy akkor jogositva legyen az állam — természetesen kárpótlás mellett — a gyárt magához váltani.

Volt ugyan egy pont a szerződésben, mely a gyár magához váltását kötötte ki; de csak azon esetben, hogy ha elhal a gyáros és örökösei, s igy a szerződésnek nem volnának képesek megfelelni. De az nem kielégitő elővigyázat; hanem szükséges, hogy mindenesetre legyen azon clausula benne, hogy ha a gyárnok a szerződés föltételeit nem teljesiti, tartozzék a gyárat az államnak átadni, hogy az államnak kész gyára legyen, nehogy megint évekig kelljen várni, a mig az uj gyár elkészül.

Ezen hiányokkal szemben, melyek, mint bátor voltam megemliteni, egy szerződésben, — mely létezik vagy létezett, habár végrehajtva nincs — benfoglaltatnak, szerintem a honvédség harczképessége csorbát szenvedne: a mennyiben nem birna az állam és a honvédség azon garantiával, hogy a szükséges töltényeket birni fogja. Bátor vagyok a t. honvédelmi miniszter urhoz és államtitkár urhoz, a ki kegyes volt előadásomat meghallgatni, egyelőre fölvilágositás nyerés czéljából azon kérdést intézni, ha áll-e az, hogy a kor-

Digitized by Google

mány ugy akarja e gyárat létrehozni, hogy a nyers rézlemez anyagot kellő készletben köteles a gyárnok nem másutt, hanem itt hengereltetni: akkor kérem a mondottaknál fogva azon régi elvtől eltérni, és ugy intézkedni, hogy e gyár akként szereltessék föl, miszerint benne minden szükséges anyag a kellő töltények számára meg legyen, — rezet igaz, hogy külföldről kell hoznunk, *(gr. Andrásy Gyula: Igenis: Sziléziából kell hozatni.)* mert bányánk nincs, továbbá kérem azon elvet is érvényre emelni, hogy a szerződés ugy legyen megkötve, mikép ha a gyáros a szerződésnek eleget nem tesz: ne az legyen egyedüli büntetése, hogy cautióját elveszti, és gyárát megtartja, hanem tartozzék az illető gyáros egy e czélre választott bíróság által megszabott ár mellett a gyárat a kormánynak átengedni. Ezeket voltam szerencsés észrevételképen előterjeszteni. *(Helyeslés bal felől.)*

Hollán Ernő honvédelmi államtitkár: T. ház! Ezen két czimhez két észrevételt haliottam. Egyiket Szüllő Géza t. képviselőtársam hozta föl, a melyről Péchy Tamás képviselő ur is szólott, t. i. a honvédgyalogságnál használatban levő bakancsra nézve.

Erre nézve saját tapasztalatomból nyilatkozhatom, a mennyiben a mult őszi gyakorlaton részt vettem. A mennyiben pedig kétségtelen, hogy a gyalogság harczképességére legnagyobb befolyással bir az, hogy minő lábbelivel van ellátva; ugy én valamint többi tiszti társaim különösen kiterjesztettük figyelmünket arra, hogy mikép használja a lábbelit a gyalogság és minő javitásokat lehetne azon tenni; de e tekintetben, a mint e házban is a két szempontból történt fölszólalások is mutatják, mondhatom, hogy a kérdés a honvédtiszti karra nézve ez idő szerint még eldönthetlennek találtatott. Senki sem állithatja határozottan azt, hogy a bakancs vagy a csizma a czélszerübb lábbeli, és nemcsak gazdasági hanem viselési szempontból is. Mert mint Péchy Tamás képviselő ur mondá: a bakancsban könnyebb járni, mint csizmában, és akik a gyalogságnál szolgáltak, azt állitják, hogy a lábtörések nagy mértékben a csizma által eszközöltetnek, különösen a magyar száru csizmáknál történt ez, a hol ez ránczot vet; mások az ellenkezőt bizonyitják ják. Ezzel a kérdéssel is foglalkozik a miniszterium, és addig, mig ennek czélszerü megoldását maga előtt nem látja, egyátalában határozott feleletet nem adhat.

Ami a másik kérdést illeti, t. barátom Máttyus képviselő ur szóba hozta a töltényeket. Erre nézve azon fölvilágositással szolgálhatok, és mondhatom azon örvendetes helyzetben vagyok, hogy mindazt amire ő szives volt figyelmét forditani: ugyanoly mérvben és kiterjedésben magára vonta a kormány figyelmét. Már tavaly megtörtént az, hogy a töltények gyártására nézve a kormány szerződésre lépett azon gyárossal, kinek gyártmányai nemcsak kielégitőknek s jóknak, hanem kitünőknek mondatnak: azon gyárossal, ki a birodalom mindkét részét töltényekkel ellátja. Gondoskodott a kormány arról is, hogy az országnak védképessége tekintetéből intézkedés történjék oly irányban, hogy saját területén is legyen ilyen gyár, és e kötelezettség már azon előzetes szerződésbe fölvétetett, melyről a képviselő ur megemlékezni szives volt. Ezen szerződés tovább terjed, különösen az ott előre látott pontok végrehajtása és foganatositása czéljából; ismét fölvétettek az alkudozások, és ezeknek eredménye az, hogy azon gyárnak, mely Bécsben dolgozik, s mely a birodalom mindkét felét látta el tölténynyel: legnagyobb része Magyarországra magyar területre fog áttétetni, még pedig különös figyelemmel azon körülményekre, melyeket a t képviselő ur hangsulyozott, t. i hogy a tölténygyártás mindjárt a nyers anyag készitésével legyen összekötve, ugy hogy a rézlemezek ugyanazon gyárban készittessenek és hengereztessenek, s hogy ennélfogva a hengerezési műhely kapcsolatban a tölténygyáral állittassék föl; a mi Bécsben mai nap még nem ugy van, mert ott a tölténykészités külön van választva hengerezési műhelytől; a tölténygyár ugyanis Bécsben van, a hengermüvek pedig annak környékén vannak. Magyarországon azonban nem igy fog történni, hanem az egész készület együtt lesz.

A mi a 4 milliónyi tölténykészlet megrendelését illeti, erre nézve bátor vagyok a t. képviselő urat figyelmeztetni arra, hogy a kormány a megrendeléseket nem terjeszti ki annyira, a mennyi feleslegesnek volna mondható. Töltényekből, melyek golyóval el vannak látva, a kormány csak annyi készletet tart, mennyi a gyorsmozgósitás követelményeinek megfelel t. i. annyi töltényt, mennyi a gyalogosnak szükséges, hogy a tölténytáskákat megtölti, hogy azzal rögtön kivonulhassanak. A többi csak vaktöltés, és csupán gyakorlatra van számitva. Csak annyi van tehát, a mennyi szükséges: *(Máttyus Arisztid közbeszól: És háboru esetén?)* Ezen esetre ott van maga a gyár. Nem akarok igen sok részletre kiterjeszkedni; mert egyes adatokra meglehet, nem is emlékezném; hanem arról biztositom a t. képviselő urat, hogy a kormány minden eshetőséget számba vett az uj szerződés kötésénél és gondoskodott arról is, hogyha szükség van rá, az egész gyárát oly biztos helyre lehessen elhelyezni, mint az a védelem folytatása, átalában a harczászat és a hadmüveletek igényeinek legjobban megfelel. Azt méltóztatott még mondani t. képviselő ur, hogy a tavalyi szerződések kötése alkalmával egy nevezetes pont

Digitized by Google

kimaradt, az t. i., hogy szükség szerint a kormány a gyárt magához válthassa. Ezen formában, az igaz nem foglaltatik a biztositás a szerződésben; de azon uj szerződésben, mely most fog ratificaltatni, bizton mondhatom, oly biztositékkal bir a kormány a töltények és honvédség valamennyi szükségleteinek előállitására nézve, mintha a gyár tulajdona lenne. Nem mondhatom meg ugyan a formákat, melyek szerint ez kikötve van, de azzal a megnyugtatással szolgálhatok a t. képviselő urnak, hogy a kellő biztositást megszerezte a kormány. Egyéb megjegyzés tudtommal nem történt.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán jegyző *(olvassa)*: Pénzbeli illetékek, elhelyezés, élelmezés és lóeleségre . . . . . 763,383 frt.
Ruházat és felszerelés . . 12,192 „
Bétegápolási költségek . . . 3,294 frt.
Összesen: 778,869 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Ezen összegben egyszersmind benfoglaltatnak azon összegek is, melyek a pótköltségvetésben gyalog és lovas tisztképző iskolákra utalványoztatnak, összesen 135,892 frt 35 kr.

Majláth István jegyző *(olvassa:* Nyugdijak 10,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző: Rendkivüli szükséglet 1-sö czim. Laktanyák épitésére 200,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó *(olvassa)* Rendkivüli szükséglet. Az 1871-ik évi állomány szaporodás folytáni fölszerelésekre a mult évi 5.000,000 frtból 1871-re átruházandó 1,000,000 frtot illetőleg a honvédelmi minisztert képviselő államtitkár abbeli előterjesztésére: hogy a szabályszerü utalványozási idő alatt az 1870-re megszavazott összegből 2.000,000 frt nem lesz folyóvá tehető azon okból, mert a megrendelt fegyverek és egyéb fölszerelési tárgyak fölülvizsgálata és átvétele addig meg nem történhetik és ennélfogva az ezen pótköltségvetésbe fölvett 1.000,000 frt, helyett 2.000,000 erejéig kéri az 1870-ik évre engedélyezett hitel meghosszabbitását:

A bizottság az 1870-re megszavazott 5.000,000 frt hitelből ennek erejéig 2.000,000 frtot ajánl az 1871-ik évi költségvetésbe fölvendőnek megszavazásra, magától értetvén, miszerint a fedezetbe viszont az 1870-ik évi hitel maradványaiból ugyanazon összeg lesz fölveendő.

Majláth István jegyző: *(olvas)*: 2-ik czim. Központi ruha-raktárakra 100,000 frt.

Harkányi Frigyes előadó: Uj beszerzésekre előirányzott 2 000,000 frtot és laktanyák s raktárak fölszerelésére fölvett 100,000 frtot a bizottság, tekintettel a honvédségnek a folyó évben jelentékeny mérvben szaporodó állományára, megszavazásra ajánlja. *(Elfogadjuk!)*

Elnök: Tehát 3.100,000 frt szavaztatik meg.

Harkányi Frigyes előadó: Bátor vagyok megjegyezni, hogy a rendkivüli kiadások összege 2.373,287 frt. *(Helyeslés.)*

Elnök: Tehát a pénzügyi bizottság véleménye szerint nem 3.100,000 frt, hanem 2.373.287 frt szavaztatik meg. Ezenkivül pedig 2 millió a régiből előiratik az 1871-iki évre.

Majláth István jegyző *(olvassa a fedezetet.)* A Ludoviceum-alap 167,506 frt 8 kr.

Harkányi Frigyes előadó: A mi a Ludoviceum-alap alapitványi kamataiból ezen pótköltség előirányzatba fedezetül fölvett összeget illeti, miután a minisztert képviselő államtitkár fölvilágositásaiból az tünt ki, hogy a ludoviceumi alapok és értékek formaszerinti teljes átadása nem történt még meg: a bizottság utasitandónak véli a honvédelmi minisztert, hogy ezen alapok és értékek végleges átvételét teljesitse, annyival is inkább miután, azok a közös hadügyi költségvetésből az 1871-ik évre teljesen kihagyattak. Ezen kivül fölhivandónak tartja a bizottság a honvédelmi miniszter arra, hogy a most katonai kórházul használt Ludoviceum-épületnek is mielőbbi visszabocsátását eszközölje. Ezen tételnek függőben tartását kéri a pénzügyi bizottság.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a pénzügyi bizottság véleményét. *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatik.

E szerint tehát a honvédelmi miniszteriumnak ugy rendes mint rendkivüli, valamint pótköltségvetése is tárgyaltatott. Következnék a napirenden a pénzügyminiszterium költségvetése: ugy hiszem azonban, hogy ezt holnapra halasztathatnók. *(Általános helyeslés,)* Az ülést tehát bezárom. Kérem az Eszterházy képtár ügyében választott központi bizottságot: méltóztassék ma délután az elnöki szobában megjelenni.

Holnap ismét 9 órakor ülés lesz.

Az ülés végződik d. u. 1¾ órakor.

Digitized by Google

304. országos ülés

1871. márczius 8-dikán

Somssich Pál, utóbb Bittó István alelnök elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. Németh Albert kérelmet intéz a kormányhoz a katonák szalgálaton kivül és szokásos fegyverviselése tárgyában. A pénzügyi bizottság jelentést adott be számos határozati javaslatról. A pénzügyminiszterium költségvetése átalánosan tárgyaltatván, részletes tárgyalása elkezdetik.

A kormány részéről jelen van: Kerkapoly Károly.

Az ülés kezdődik d. e. 9 órakor.

Elnök: Méltóztassanak a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Paresetics Sándor és Széll Kálmán jegyzők *(olvassák a márczius 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, *(Szünet után.)* a jegyzőkönyv hitelesitve van.

Nemes Aranyosszék közönsége első folyamodásu királyi törvényszék felállitását kéri.

Kovách László képviselő beadja Pádár Mátyás kenderesi község birájának kérvényét, melyben a vallás-alapitvány további bérbe vételének pártoló jóváhagyásáért esedezik.

E kérvények a kérvényi bizottsághoz utasittatnak.

Széky Péter: T. ház! Van szerencsém a t. háznak benyujtani Tisza-Szőllős község 57 lakosának kérvényét, melyben kérik a t. képviselőházat: méltóztassék a kormányt oda utasitani, hogy a német uralom erőszakoskodásainak a többi európai hatalmasságokkal egyetértőleg gátat szabjon. Kérem a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: Oda fog utasittatni.

Szathmáry Miklós: Abauj megye Szántó mezőváros 86 polgárának kérvényét van szerencsém benyujtani, melyben Francziaország eldaraboltatásának megakadályozását kérik.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Németh Albert: Heves mezőváros birája az ott elszállásolva levő tüzérek által agyonvagdaltatott. Nem feladatom, de nem is tartozik a képviselelőház elé, a körülményekről itt szólni, valamint azt sem kivánom érinteni, hogy bizonyára a bajnak kezdője és okozója, az individualitásokat ismerve, a felkonczolt biró lehetett. Mondom ez nem tartozik ide és igy tartózkodni fogok annak feszegetésétől: vajon ha azon rég közohajtással kifejezett körülmény, hogy a katonaságnál a szolgálaton kivüli fegyverviselés valahára megszüntettetnék: akkor az ily sürü bajok nem fordulnának elő a hazában. Mindezeket mondom, mellőzve, azon hitben, hogy a kinevezendő vegyes küldöttség a bünösöket kipuhatolván, a törvény szerint elégtétel s igazság fog szolgáltattatni: nekem, mint azon kerületbeli képviselőnek, nem kerülheti el figyelmemet, hogy ebből a megtörtént szerencsétlenségből még nagyobb bajok is kerülhetnek elő, én a miniszterelnök urat, mint magyar honvédelmi minisztert felké-

Digitized by Google

rem: méltóztassék hatalmát és befolyását oda irányozni, hogy addig is, mig az igazságszolgáltatás a bünösöket sujtaná, fölmerülhető további nagyobb balesetek megelőzése tekintetéből az ott elszállásolt ágyutelep más helyre áttétessék és illetőleg onnan eltávolittassék.

Elnök: Méltóztassék irásban beadni, akkor közöltetni fog a honvédelmi miniszter urral.

Németh Albert: Én csak egyszerü kérelmet kivántam tenni.

Babes Vincze: T. ház! Torontál megyében fekvő Szerb-Csanád mezőváros 66 román, szerb és német nemzetiségü lakosának kérvényét, Francziaország érdekében, van szerencsém a t. háznak benyujtani.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Bánfy János br.: T. ház! Van szerencsém benyujtani Szász-Régen város és vidéke birtokos osztályának kérvényét, Torda megye felső-kerületi Szász-Régen királyi városában egy első foku királyi törvényszék felállitása iránt.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

A pénzügyi bizottságnak vannak jelentései.

Széll Kálmán előadó: A t. ház a József-müegyetem tárgyában előterjesztett határozati javaslatot, továbbá a városok törvénykezési költségeinek pótlására vonatkozó három határozati javaslatot, ugymint: Királyi Pál, Kollár Antal és Maximovics Miklós határozati javaslatait, ezen kivül Kvassay László képviselő által a Vág szabályozása iráot előterjesztett javaslatot; Szüllő Géza képviselő által a Bazinperneki utvonal kiépitését illetőleg benyujtott határozati javaslatot, végre a közmunka miniszterium müszaki és számvevőségi tisztviselőinek kérvényeit méltóztatott, véleményadás végett, a pénzügyi bizottsághoz utasitani. Van szerencsém ezen jelentéseket, szám szerint hatot, a ház asztalára letenni s kérni, miszerint azoknak kinyomatását elrendelni méltóztassék.

Elnök: Ki fognak nyomatni.

T. ház! Mielőtt a napirendre áttérnénk, legyen szabad a pénzügyi bizottság számos jelentése iránt a t. házat figyelmeztetni és kérni, hogy az utolsó költségvetés után, azokat napirendre méltóztassék kitüzetni. A jelentések a következők: első az Eszterházy képtár iránt. Ez ma osztatott ki, kérném a t. házat, méltóztassék azt ma délután az osztályokban fölolvasni. (*Felkiáltások: Mikor?*) Délután 5 órakor.

Van azután jelentés a központi nyugdijak iránt, továbbá a közmunka-tanács költségvetése, a vallás és közoktatási miniszterium költségvetésének tárgyalása alatt beadott inditványok, valamint egyéb inditványok iránt.

Kérem a t. házat: méltóztassék megengedni, hogy ezen jelentések a költségvetés tárgyalásának befejezése után, napirendre tüzessenek. (*Helyeslés.*)

Következik a napirenden levő tárgy: a pénzügyminiszterium költségvetésének tárgyalása.

Széll Kálmán előadó: T. ház! A pénzügyi bizottság a pénzügyminiszterium költségvetésére vonatkozó véleményét annak czimeire, rovataira, illetőleg tételeire nézve, részletesen előadja előttünk fekvő jelentésében. Általánosságban ezen miniszterium költségvetésére vonatkozólag, a bizottságnak nincsenek megjegyzései; azért én föntartom magamnak, hogy részletesen adhassam elő, pontonkint, illetőleg rovatonkint és czimenkint a bizottság véleményét.

Móricz Pál: T. képviselőház! (*Halljuk!*) Midőn a pénzügyminiszterium költségvetésének általános tárgyalása alkalmával a kormány pénzügyi politikájára némely megjegyzéseket óhajtok tenni, megjegyzéseim először a multra nézve lesznek téve, azután átfogok térni a pénzügyminiszter ur által beadott költségvetésre. Tekintve azonban azt, hogy pénzügyekben, rövid idő alatt, nagy eredményeket elérni nem lehet; hogy évtizedek hibáit egypár hónap alatt kiigazitani lehetetlen: a pénzügyminiszter ur költségvetésére csakis annyiban leszek figyelemmel, a mennyiben egyes kifejtett elvei és nézetei előttünk már ismeretesek.

Ha azon pénzügyi politikát vizsgáljuk, melyet az önkényes kormányok a multban követtek, annak legtalálóbb birálatát megtaláljuk, az 1861-ben a volt pénzügyminiszter Lónyay Menyhért által előadott beszédben. Ő ugyanis igen helyesen constatálta azt, hogy a mi a világon soha elő nem fordult, 1859-ben 2.800,000 ember jött executió alá, hogy ezen executióknál 170,000 katona vétetett igénybe, és hogy 25,000 birtokosnak birtokára lett árverés intézve. Én ezen sokszoros executiókat nem annyira a fenforgó financzialis körülményeknek, mint az akkori politikai körülményeknek tulajdonitom jobbára; de annyi mindenesetre constatálva lett, hogy az adók már 1859-ben oly magasságot értek el. milyen magasság egész Európában nem található; 2-szor: hogy ezen magas adó, az igazságtalan kivetés által, még sulyosabbá tétetett. Az 1861: után bekövetkezett provisoriumok az ország pénzügyi bajait csak nevelték, ugyannyira, hogy 1866-ban a háboru folytatására már nem volt más eszköz, mint államjegyek kibocsátása. Az 1866-ik évi háboru után, a birodalom egy nagy adóképességgel biró tartományát elvesztette. A pénzügyek tehát még mélyebben sülyedtek, a viszonyok még roszabbak lettek.

Nem akarok arra kitérni t. ház, hogy vajon a kiegyezkedés minő hibákat, minő hátrá-

Digitized by Google

nyokat hozott hazánk pénzügyeire: pedig talán már tényekkel lehetne igazolni az ellenzék akkori fölfogásának helyességét; hanem ezt mellőzöm, csak az azt követő időszakra akarom megjegyezni, hogy, ha a kormány a kiegyezés után fölismerte volna Magyarország helyzetét; ha fölgondolta volna azon roppant terheket, melyeket az ország magára vállalt; ha minden tekintetben az igazgatás és a finanzialis kezelésnek egyszerüsitését, — egy szóval megtakaritásokat hozott volna létre; ha a hadügyet ugy intézte volna, hogy a mennyire lehet, megtakaritások eszközöltessenek: akkor talán lehetett volna oly helyzetet létesiteni, hogy nem kellene jelenleg deficittel küzdenünk.

De épen az ezekkel homlokegyenest ellenkező történt. A kiegyezés után az ország terheit két testület szabta meg: a delegatio és az országgyülés. Az 1-sö delegatio t. ház, megtette, a mit tehetett és nevezetes törléseket tett a hadügyi költségvetésen. A 2-ik delegatio simpliciter megszavazta azt, mit az első delegatio szükségtelennek tartott, a nélkül hogy feleletre vonta volna a hadügyminisztert, aki az eléje szabott előirányzaton tul ment; a 3-ik delegatio a 12 millióra menő közös kölcsönt elfogadta. Azért nevezem ezt közös kölcsönnek, mert amikor fölvétetett: akkor valóban közös kölcsön természetével birt. Az igaz, hogy szépitették a dolgot azzal, hogy a közös pénzügyminiszter a két országos pénzügyminiszter megbizásából járt el; de ez nem változtat a dolgon. Ha a kölcsön nem közösen vétetett volna föl: akkor mind a magyar, mind az osztrák kormánynak külön-külön kellett volna az előlegekről az egyezményt megkötni. És ha megfogható is némileg, hogy a magyar kormány képviseltette magát a közös pénzügyminiszter által; de megfoghatatlan az, hogy a Bécsben levő osztrák pénzügyminiszternek miért kellett magát képviseltetnie?

Szerintem tehát a kölcsön előleges megkötése kétségkivül közös volt, akármint szépitik és magyarázzák is a dolgot. Ebből pedig hitelünkre és átalában pénzügyünkre nagy hátrány származik. Mindenki tudja ugyanis, hogy nálunk a véderő nagysága hosszabb időre előre megszabatott, a mozgósitás is ő felségétől függ; ha már most pénzről is disponálhat ő felsége, a nemzet tudta és akarata nélkül, akkor valóban a nemzet igen könnyen belevitethetik a háboruba, anélkül, hogy tudná miért. Már pedig a hitelviszonyokra ez nagy befolyással van: mert a pénzügyi világ nagyon jól tudja azt, hogy nálunk nincs realis alkotmány, hanem csak bizonyos alkotmányos formák.

Átalában a hadügyben 1866-ban bizonyult be előnyösnek a porosz hadszervezet: olcsósága mellett, ütköző képessége és gyors mozgósitása miatt. És csodálatos, hogy midőn véderőnket szerveztük: nem ezen olcsó institutiót, hanem a költségesebbet fogadtuk el. Ha pedig a hadügy költséges, akkor a többiben igen nehéz tetemesebb megtakaritásokat tenni. De még a szorosan vett belügyekben is szokatlan tulkiadások történtek. Nem akarok a vasuti ügybe bővebben bebocsátkozni, mert hiszen ezen rendszert ismét legtalálóbban a volt pénzügyminiszter itélte el, mikor a vasuti kölcsön szükségét kimutatta a t. ház előtt: fölhozván, hogy ezen rendszer, mely ezelőtt Ausztriában már divott, igen költséges: De még ezen költséges rendszer mellett is, ha helyesen jártak volna el: nevezetes megtakaritásokat lehetett volna eszközölni. Uraim! a hol három vasut épittetik Galicziába, ott a pénz kidobatik. Én ezuttal nem vizsgálom a körülményeket, hanem egyszerüen constatálom, hogy ez kidobott pénz. Méltóztassanak fölvenni, hogy a fiumei vasut kiépitésénél mily mód követtetik? Nagy-Váradtól Erdődig a jövő évben készen lesz; Károlyvárostól Fiumeig szintén elkészül, a közbeeső rész azonban még el sincs kezdve.

Nem fog-e uraim a kiépült részeken fü nőni, mig az egész vasuton a közlekedés megnyilhatik? Mit mondjunk azután, ha a kamatgarantiát követelni fogják? Vajon nem pénzpazarlás lesz-e ez: mikor a vasutnak csak két vége van kiépitve, a közbeeső rész azonban nem? Ez valóságos pénzügyi desorganisatio.

De nemcsak a vasutaknál; a hadügyben s pénzügynél, hanem oly csekélységeknél is, melyekről azt hinné az ember, hogy semmi befolyással nincsenek a pénzügyekre, oly hibák követtettek el, melyeket alig lehet igazolni. Például az, hogy mikép czimeztessenek a miniszteri hivatalnokok, közönbösnek látszik. De pénzügyeinkre ez mégis tetemes befolyással volt. És bátran merem kérdezni a miniszter urakat, mint kérdeztetett vala, hogy a római szent birodalom mennyire római, mennyire szent, én is kérdezhetném, hogy a miniszterek mennyiben excellentiások, és hivatalnokaik mennyire méltóságosak? A régi törvényeknél fogva nem: mert az 1848-ki törvények megváltoztatták azon rendszert, és a dignitáriusokat a testületek élén megszüntették. A régibb gyakorlat szerint sem, mert ez az 1848-ki törvények hozatala után nem alkalmazható. A mostani körülmények közt sem, mert 1848-ban a miniszterek nem voltak excellentiások, és hivatalnokaik nem voltak sem méltóságosak, sem nagyságosak. Tehát a régi és ujabb törvények és gyakorlat ellen oly czi-

Digitized by Google

mekkel cziczomázták föl magukat, melyek meg nem illetik.

Ez eszembe juttat t. uraim egy igen komikus esetet. 1790-ben St.-Domingoban a szerecsenek fölkeltek és le akarták rázni a franczia és spanyol jármot; de a franczia és spanyol kormány mindent elkövetett, hogy a szerecsenek közt pártot szerezzen. A franczia sehogy sem voltak, mert a franczia consul maga is csak egyszerü polgár volt; hanem a spanyolok lovagi sarkantyukat, vállrojtokat és rendjeleket osztogattak, és előfordult az a furcsa eset, hogy a szerecsenek sarutlan lábukra kötötték a lovagsarkantyut és meztelen testükre rakták a rendjeleket és egymást igy execllentiázták és nagyságolták.

Méltóztattak látni *(Közbeszólás jobbról: kik a szerecsenek!)* majd elmondom — a szinpadokon méltóztatott látni mikor herczegeket, nagyurakat, excellentiás urakat adnak; mig a szinpadi világ, az illusio tart, mig a szereplők lámpafénynél vannak: sokszor igen tetszetősen lépnek föl; de ha az illusionak vége s a lámpafény kialszik: sokszor igen nevetséges és miserabilis alakok kerülnek elő.

De én nem gondolnék avval t. ház, hogy ily czimmel kifigurázott emberek köztünk szerepelnek; hanem ennek a pénzügyre nagy befolyása van: mert e hivatalnokok, kik méltóságosokká és nagyságosokká lesznek, nemcsak maguk szükségelnek többet, hanem családjok s egész környezetök is. Nagyobb szállás, összhangzó butor, szebb toilette szükséges, a mi ezelőtt nem volt, és a fényüzés képes a társadalom legalsóbb rétegeit megrontani. Ezek miatt fizetésjavitásra van szükség, s ez következése annak, a mit mondottam a czimezéseknek; és a mivel a hivatalnokok fizetését és lakpénzét megjavitottuk, az összes tulterhelt adózó nép terheit lehetett volna könnyiteni.

És kikből állnak ezen hivatalnokok? T. barátom Tisza Kálmán megemlitette, hogy egy része 20 esztendeig szolgálta az absolutismust s ez nem volt olcsó szolgálat: szivesen szolgálták volna tehát most is, mert a mint egy hely megüresült, 30 is concurrált rá. A másik része olyan, a kik nem szolgáltak 1867. előtt, és ezek is két részre oszlanak: az egyik rész szegény, a másik vagyonos; a szegények igen örvendtek azon időnek, midőn tehetségükhöz mérve, hazaárulás nélkül szolgálhattak, és megvallom örültem, midőn láttam, hogy annyi kitartás után ezen szegény emberek kenyérhez jutottak.

De ezek, ha előbbi állapotukat fölveszszük, csakugyan brillians carriert csináltak. A vagyonosabb rész pedig tetemes kárpótlást kapott előbbi vagyonához; tehát ezek is megélhettek. Nem volt tehát semmi ok a hivatalnokok fizetésének javitására, mint az, hogy ehhez a méltósághoz nagyobb fizetés kell. Ez mint mondám, a kormány hibája. Nevelte a kormány ezen bajokat az által is, hogy módnélküli protectioval töltötték be a hivatalokat; igy például igen jeles ezredesek, kik a honvédségnek diszévé lettek volna: gazdasági inspectorokká lettek kinevezve; azután iskolákat nem végzett egyének tanfölügyelőkké tétettek, és juridicus embereket a közlekedési miniszteriumhoz osztattak be, a minek következése az lett, hogy a technicusok számát meg kellett szaporittani: mert olyan emberek is kellenek, a kik az ügyeket értsék.

És igy megy ez az állam-igazgatás minden ágában. De ha az administratio tisztaságát tekintjük, ott is igen sok szemrehányni valót találunk. Ha egy bukott gyár van: azt a kormány megveszi; ha egy telek van, mely 85 ezer frtért eladó: hat hét mulva 50 ezer frttal drágábban veszi meg a kormány.

Ha lovakat vásárolnak: akkor van még csak üzérkedés; és fölhivom képviselőtársaim figyelmét a lóvásárlással üzött arczátlan üzérkedésre. De nemcsak egy van ilyen eset, p. o. egyik Andrásy gr., mint a hirlapokban is irták, vas-szállitási szerződést kötött a kincstárral, és az a hire, hogy mikor a szerződés előnyös lett volna a kincstárra nézve: fölbontották a szerződést. Én nem tudom, hogy igy áll-e a dolog; de annyi igaz, hogy a hivatalos megczáfoltatás mind e mai napig kimaradt. Az ilyen dolgokat nem kell eltürniök önöknek: ha méltatlanul vádolják Andrásyt, mentsék föl a vád alól, mutassák ki, hogy nem ugy áll a dolog.

Itt van Kürthy t. barátom, ki interpellatiót intézett a miniszterhez, melyben kifejti, hogy bizonyos birtokot haszonbérbe adtak; de a bérlő a szerződést károsnak találván, addig járt a kormányra, a mig a szerződés kötelezettsége alól fölmentették. Lehet, hogy nem ugy áll a dolog; de a hivatalos dementi itt is hiányzik.

Mocsáry Lajos t. barátom fölemlité, hogy egy korcsmát olcsóbban adtak ki bérbe, mint a mennyit kaphattak volna érette. Mindezek apróságok ugyan, de ezek együttvéve mind összehatnak arra, hogy deficitünk van.

Most áttérek a pénzügyminiszter költségvetésére; de mielőtt ezt tenném, meg kell jegyeznem, hogy pénzügyeinkre igen károsan hatott a kormánynak azon aquirálási mániaja, melyben szenved. Nem elég, hogy megvették Gödöllőt, megvették Kis-Bért; hogy vámházra, postaházra, curiára nagyszerü épitkezésbe fogtak, *(Egy hang jobb felől: curiáról nincs szó!)* mind-

Digitized by Google

ezek lehetnek hasznosak; de ott, hol üres a zseb, a hol deficit van: tán lehetett volna mindezeket elhalasztani. Ámde ezen aquiralási maniát a jelen pénzügyminiszter ur is folytatni akarja. Épen most kér, — ha jól emlékszem — 86 ezer frtot jószágvásárlásra. Uraim! A kincstárnak 4 millió catastralis holdat tevő birtoka van: mire hát ez ujabb aquisitio? Nemcsak nagy költekezést teszünk vele, hanem benne az adót is veszitjük. Hogyha a miniszter ur alsóbbrendü hivatalnokaira, — de talán a felsőbbekre is — hallgat, ezek, ha az ügyek meg vannak nyerve: találnak elég okot, melyek a vételt ajánlatossá teszik.

Azt mondja a t. miniszter ur, hogy csak 10 frtba kerül holdja. Igen; de az erdélyi havasok tetején ez is nagyon drága, és ha meg akar győződni, hogy nagyon drága: tekintse meg a miniszter ur azon becsüket, melyeket az állambirtok eladásánál tettek. Nekem helyismereteim vannak e tárgyban. Máramaros megyében van két község, Also és Felső Aksány, egyket órányira Szigettől a Tisza völgyén, a legtermékenyebb völgyön Szigethez közel, hol 15—16 frt egy öl fa beszállitva, s hogy becsülik ott az erdő holdját? 9 frtra és az erdélyi havasok tetején, ott, hol sem politikai, sem közgazdasági tekintetek nem tanácsolják: ott 10 frtért aquiráljuk az erdő holdját! Én az ilyen pénzügyi kezelést nem értem. *(Helyeslés bal felől.)* Ott, a hol pénz nincs, ott a hol deficit van: ott inkább megtakaritásra kell gondolni, nem pedig aquisitióra.

A pénzügyminiszter ur kifejtette azon nézetét, hogy Magyarországon nem azért nem fizetik az adót, mert nincs pénz: hanem mert nem akarják. Lehet, hogy igazsága van; mert mi rosz fizetők vagyunk, ez nem is csoda. 1848. év előtt adómentesek voltunk, megszoktuk a nemfizetést. Az 1848. év után való korszaktól pedig borsódzik a hátunk; annyira fizettettek bennünket minden czimen, hogy nem csoda, hogyha ma idegenkedünk a fizetéstől.

És bocsássák meg önök, ha a szegény ember, ki felsőbb politikát nem üz és csak a tényeket vizsgálja: lehetetlen, hogy meg ne zavarodjék az alkotmányos és absolut terhek fogalmai fölött; mert valósággal az alkotmányos terhek súlyosabbak, mint voltak az absolutismus alatti adózások.

Ez nem vád: én csak tényeket emlitek, pénzügyi szempontokból; s ha az ember az adó ellen fölszólal, ugy jár, mint én: akinek azt mondta egyik legtekintélyesebb lap, hogy a buta tömeget akarom fölizgatni. Poroszországot csaknem fogják önök buta tömegnek tartani, sem a porosz kamarát földosztónak nevezni, mint bennünket? és a porosz kamarában, — daczára az ott levő kis adónak, s daczára az igazságos adófölosztásnak, — hangok keletkeztek, melyek azt mondják, hogy már elviselhetetlenek a terhek.

Megmondom ennek okait.

Igaz, hogy ott igazságosabban vannak az adók fölosztva, mint nálunk; de a tudomány követelményei szerint már e fölosztás sem elégséges s a folyton növekedő terhek ott is sulyosak. Tehát ha a conservativ porosz kamarában a képviselőház határozata szerint hangot adtak ezen nézetnek: akkor ne vegyék rosz néven, ha mi e tekintetben a nép gondolatait tolmácsoljuk. S mit fog mondani a miniszter ur, ha összehasonlitja azt, mit Lónyay ur már 1859. évben mondott, s a mit önök akkor mindnyájan vallottak, hogy t. i. a terhek máris elviselhetetlenek, ha ezt összehasonlitja azon terheinkkel, melyek sokkal terhesebbek.

A miniszter ur továbbá megemlitette, hogy addig, mig a catastralis fölmérések nem terjednek tovább. az adóreformot nem eszközölheti. A tudomány szempontjából tiszta igazsága van; mert kétségtelen dolog az, hogy az adóreformok Angliában is roppant időbe kerültek, a legnagyobb mérvü statisztikai adatokat szedték össze, s igy a legbiztosabb alapokon haladtak. Nem is lenne nagyobb hiba, mint ezen igen fontos dologba — ugy szólván — belekontárkodni. Méltóztatott mondani, hogy a direct adókat is az indirect adókkal előbb összhangzásba kell hozni. Igaz, csakhogy már akkor a legjobb orvosság is késő jön: mikor a beteg meghal. Nekünk palliative is kellene a bajon segiteni, hogy bevárhassuk azon időt, midőn gyökeresen lehet majd segiteni. Én, kutatásaim után, ugy itélek, hogy Magyarország egy negyedrésze túl van terhelve.

Nézze meg a miniszter ur a földhitelintézetnél: meg fogják mondani községről községre, az utolsó garasig; hol van túlterheltség, és a pénzügyminiszter ur látni fogja, hogy az országnak egy negyedrésze túl van terhelve. Ha a túlterhelt terület, melynek fölülete nagy, de adóképessége kevés, — legfölebb mindössze 10 millió frt adót fizet, — ha ebből csak egy ötödrészt, csak 2 milliót, elengednek: nagy megnyugvást okozott volna mindenfelé.

Ez a megjegyzésem van a direct adókra.

Átmegyek az indirect adókra.

A szeszadó tárgyában kiküldött enquétebizottság igen alaposan, helyesen és tudományosan járt el. Ott már csak rendező kézre vár a munka, és a miniszter ur a meglevő anyagot fölhasználhatja, épen ellenkezőleg, mint a dohányadónál.

Csak egyet vagyok bátor a t. miniszter ur figyelmébe ajánlani. A szászországi szeszadó tör-

Digitized by Google

vényben különös figyelem van fektetve azon szeszgyárakra, melyek mezőgazdasággal összekötvék, és saját terményeiket használják föl; és én, ha helyén lenne, ki tudnám mutatni évről évre, mily roppant arányban növekednek a szászországi szeszadó-bevételek: miért is figyelmébe ajánlom ezt a t. miniszter urnak, és ha adómérsékletek folytán a bevétel kevesebb találna lenni és deficitje lesz azon okból, mert az adókat államgazdászati szempontból lejebb szállitja: szivesen fogja födözni az ország; holott, ha a deficit azért támad, mert fölemeltetik a hivatalnokok fizetése: akkor méltán indignálódik az ország, és én kimondom, hogy én nem ugy tekintem azon adókat, melyeket alkotmányosan megszavazunk és meghatározunk, mint azokat, amelyeket az absolut korszakban önkényüleg megvettek, bezsaroltak rajtunk.

Én az alkotmányosan meghatározott adókat a legszükségesebb investitiónak tekintem arra, hogy személy- és vagyoni bátorság, hogy jó közigazgatás és igazságszolgáltatás legyen, hogy az intellectualis erő jutalmaztassék, hogy a birtok értéke és a vagyon növekedjék.

De hogy ezen fogalom terjedjen és átalános legyen: kell jó közigazgatás s jó törvénykezés, és az adófillérekkel kiméletesen és takarékosan bánjanak. És nem elég, hogy a miniszter urak nem üzérkednek; de szükséges, hogy ne is engedjenek üzérkedni: mert ez a födolog. En különben elismeréssel vagyok a magyar kormány tagjai iránt és bevallom, hogy egyikök sincs ezen gyanuban, s ez igen szép. De mit ér azon sáfár, aki maga nem csal, nem üzérkedik: hanem más mindenki üzérkedik alatta és mellette.

Én, t. ház, a régi államot pénzügyi és államgazdászati szempontból elitélem... feudalis, aristocratikus, bureaucratikus kormányzatával, moraliter sülyedő központi kormányzatával.

Én adó tekintetében is cultur-államot óhajtok, a hol a legszigorubb becslések alapján jövedelméhez képest fizesse mindeki adóját; a hol önálló autonom testületek önmagukat megadóztatják, önmagukat kormányozzák, önmagukat ellenőrzik és Árgus szemekkel ellenőrzik a felsőbb hatóságokat és azok kiadásait az állam minden rétegében.

Elmult azon idő, midőn fiskalitásokkal; korona- és államjavakkal lehetett az állam terheit fedezni; s hogy ezen óriási terheket megbirjuk, igazságnak kell lenni; kell, hogy az államadók államgazdázati szempontból rendeztessenek.

Ha a miniszter ur ezen térre akar menni, mi követői leszünk.

A miniszter ur most válponton áll. Ha követni fogja az osztrák kormány, és illetőleg az osztrák pénzügyminiszterek politikáját: ennek okvetlenül következései lesznek növekedő államterhek, növekedő déficittel; ha pedig más utra tér, ha ideiglenesen segit az adórendszeren, ha berendezi az adókat államgazdászati szempontból: ha lesz is deficit, de a növekedő adóképesség a jövőt megnyeri számunkra, mig most a jelen elnyeli a jövendőt.

Annálfogva bátor vagyok egy határozati javaslatot beterjeszteni és ajánlom azt a t. ház figyelmébe. *(Halljuk!)*

„Határozati javaslat.

Tekintve az állami rendes bevételek és kiadások között mutatkozó hiányt, hogy jövőre a túlkiadások mellőzhetők legyenek, szükséges pénzügyi állapotaink fölismerhetése tekintetéből, hogy mondja ki a képviselőház, miszerint

utasittatik a miniszterium:

1. Hogy mindazon tőkékről, állami és vasuti kötvényekről, központi és egyéb pénztárakban létezett pénztári maradványokról, dohány és egyéb készletekről, közös aktivák és más egyéb aktiv követelésekről, szóval minden néven nevezendő államvagyonról egy könnyen áttekinthető oly kimutatást terjeszszen a ház elé, melyből az átvétel idején létezett állapot, a mostanival egybehasonlitva, a közbejött fogyatkozás vagy növekedés föltüntetve legyen.

2. Az állami szolgálat végleges rendezésére a kormányzat minden ágára kiterjedő ügyrend egyszerüsitésére, a hivatalok kevesbitésére, a nyugdijképességnek az alkotmányos elvekre való figyelemmel leendő szabályozására vonatkozó törvényjavaslatokat, a jövő költségvetést megelőzőleg terjeszsze be.

Bujanovics Sándor: T. ház! Én a pénzügyminiszterium költségvetését a részletes tárgyalás alapjául elfogadom, és nemis szavazatom indokolása végett szólaltam föl; de fölszólaltam főleg azért, hogy előttem szólott igen t. képviselőtársam némely állitását helyreigazitsam.

Én t. ház, nem látom az ország pénzügy helyzetét oly véghetetlenül sötét szinben, mint előttem szólott képviselőtársam; s habár az adóreformot én is, épen ugy mint ő, létesittetni óhajtom: mégis nem állithatom azt, hogy az 1859-ben már elviselhetlennek mondott adó- teher, mai nap még annál is elviselhetlenebbé lőn; mert 1859, és 71. közt igen nagy különbség van az adóképesség tekintetében. *(Igaz! jobb felől.)* De, t. ház nem ezért, hanem csupán csakis azért, szólaltam föl, hogy az igen t. képviselő urnak egy oly állitását rectificáljam, mely némileg a törvénysértés vádját háritja a háznak azon oldalára, mely a delegatiókban résztvett. Az igen t. képviselő ur az eddig összeült delegatiók működését birálván: az első delegatio működése

Digitized by Google

iránt még elég kegyes elnézéssel viseltetik, a második delegatióról már nem szól semmit, a harmadik, illetőleg a legutóbbiról pedig azt mondja, hogy ezen delegatio „megszavazott“ — ezek saját tulajdon szavai — megszavazott egy 12 millióból álló közös kölcsönt.

Én t. ház, mint azon delegatiók tagja, egy szót sem tudok arról, hogy azon delegatio tulterjeszkedett volna törvényszabta korlátain, hogy azon delegatio tett volna egyebet, mint a mit a törvény reá ruház. Ezen delegatio megszavazta a közös kiadásokat; de a fedezet kérdésébe egy szóval sem bocsátkozott, és igy sem más módon a fedezetről nem gondoskodott, sem közös kölcsönt föl nem vett, s meg nem szavazott.

Erre nézve hivatkozom és bátorkodom a t. képviselő ur figyelmébe ajánlani a mult delegatio naplóját, melyből valósággal ki fog tünni, hogy ezen állitása nem egyezik meg a valósággal. *(Helyeslés jobb felől.)*

Simonyi Ernő: T. ház! Igen természetesnek találom, hogy az előttem szólott képviselő ur a delegatiók védelmére fölszólalt, mert hiszen ő igen tevékeny részt vett azokban; *(Bujanovics Sándor közbeszól: nem védelmére szóltam föl!)* de azon mentség, vagy érv, hogy az utolsó delegatio a törvény korlátain tul nem terjeszkedett — méltóztassék megengedni: — csak a jobb oldal nézete; mert ezen törvény értelme fölött itt több napig tartó, hosszu vita folyt, és nem az érvek erőssége: hanem a szavazatok többsége utján, azok, kik a törvényt másképen értelmezték, legyőzettek. Hogy már most a jobb oldal, ezt, mint positiv, apodicticus tényt állitja elő, azon én korántsem csodálkozom; de szintén ne méltóztassanak önök se csodálkozni azon, ha mi előbbeni véleményünket megtartjuk és azt hiszszük, hogy az országgyülésnek a terhek szaporitásához az 1867: XII. t. cz. értelmében hozzászólani több joga van, mint az, hogy honnan vétessék a pénz: azaz, hogy csupán a fedezetről gondoskodjék.

Én szeretném, ha egyetérthetnék az előttem szólott t. képviselő urral abban, hogy az ország pénzügyi állapota nincs oly szomoru állapotban mint a mint azt imént fölszólalt Móricz Pál t. barátom látja. Én megvallom örvendenék az ország érdekében, örvendenék, hogyha azt láthatnám, hogy a mi financzialis állapotunk igen kielégitő, igen fényes. De tekintve a multra és a kormány által financzialis tekintetben követett eljárásra: én nem annyira sötétnek látom még a jelen helyzetet, mint látom azt, hogy az irány, a mely felé haladunk, vas következetességgel okvetlenül oda fog vinni bennünket, hogy financzialis állapotaink ugy bebonyolunak, hogy azokból azután csak egy catastropha által lehet menekülni.

Én, t. ház, midőn az ezévi költségvetés hez hozzászólok: egész készséggel elismerem azt, hogy ugy a költségvetés, mint az indokolás sokkal rendesebben, szabatosabban és világosabban van szerkesztve, ugy, hogy több áttekintést és belátást enged pénzügyeinkbe, mint ezelőtt. Ez kétségkivül a pénzügyminiszter ur érdeme és — én ezen érdemet igen szivesen elismerem; hanem midőn ezt teszem, minden szenvedélyesség nélkül, a mint a hideg számok azt megkivánják, melyekből végtére egy financzialis előterjesztés áll, akarom csupán ezen számok vizsgálatába bocsátkozva, a t. ház, és a t. pénzügyminiszter ur figyelmét fölhivni azon állapotra, melyben financiáink jelenleg vannak, és azon irányra, a melyet követve mindig jobban és jobban a zavar felé közeledünk.

1867-ben egész bevételünk 130,000,000 frtot tett. A kormány, midőn 1868-ik évre egy budgetet előirányzott, jóllehet a kormány minden országban a mult év bevételeit vette volna alapul és azt mondta volna, miután a mult évben bejött 130 millió forint, ennek alapján remélhetem, hogy bejön ebben az évben is ennyi, nem ezt tette, hanem 11.000,000 frttal többre tette a kiadásokat.

Igaz, hogy a bevételeket is közel 9 millió forinttal többre becsülte, és közel 2.000,000 forint deficitet mutatott elő.

Az eredmény azt mutatta, hogy azon szerencsés évben, 1868-ban, a mely kétségkivül rendkivüli évnek tekinthető, és azon törvényhozási intézkedéseknek következtében, melyek folytán a mint az imént érintve volt már, — az absolut kormány alatt elviselhetlen nagyoknak nevezett adókat a kormány még jobban fölemelte, az adóexecutiókat már most alkotmányos közegek által még inkább szorgalmazta; minek következése az volt, hogy csakugyan bejött még több, mint előirányozva volt. Bejött azon évben 158.700,000 forint: tehát deficit nem volt, nem volt mit fedezni; hanem maradt volna hátralék is, hogyha a rendkivüli kiadások azt föl nem emésztették volna, a mint fölemésztették az ország más activáit is igen nagy részben.

Ezen rendkivüli költségekről nem akarok jelenleg szólni, csupán a rendes bevételekről és kiadásokról kivánok nehány szót mondani.

Mellékesen csak azt érintem meg, hogy mikor a miniszter ur megszorul: az ország activáit, tőkepénzét használja föl a kiadások fedezésére, és akkor azt mondja, hogy fedezve van minden.

1869-re előirányzott a miniszterium, — miután akkor, mikor az előirányzat összeállitta-

Digitized by Google

tott, a mult év kiadásai constatálva nem voltak, — 147.500,000 forintot, ezen előirányzat és a multak tapasztalásai szerint kitünt mindössze közel 13 millió forintból álló deficit. Azonban az év eredménye ismét jobb volt, több vétetett be, és nem volt deficit. Akkor, midőn a harmadik előirányzat derült elő; ezen harmadik előirányzatban ismét több előirányoztatott, körülbelől 7 millióval, mint előirányozva volt a mult évre: és a dificit 14 millióval hozatott propositióba.

Hogy mennyi volt 1870-ben a bevétel, azt a pénzügyminiszter ur valószinüleg eddig már tudni fogja: mi még eddig nem tudjuk; mert a zárszámadások még nincsenek előterjesztve; hanem a mint itt elmondott beszédeiből hallottuk: a miniszter ur remélte, hogy talán még a mult évben sem lesz deficit. Mégis, közel járván hozzá, jónak látta kincstári utalványokat kibocsátani, hogy az emberek megszokják azt: mert gondolta, hogy a közel jövőben szükség lesz reá.

Igy tehát 4 év alatt egymásután az előirányzott deficit alól kibujtunk az által, hogy a bevétel több volt, mint a mennyit a miniszterium remélt.

Igen, uraim! de ezt örökre igy remélni szabad ugyan, de komolyan várni, hogy ez mindig igy fog menni: még sem lehet; mert a növekedésnek is van határa.

A miniszter ur mégis 9 millió 800 ezer forinttal többet irányzott elő ez évre, mint előirányzott a mult évben. Igaz, hogy a bevételek közel 12 millióval vannak többre előirányozva, mint a mult évben; de mire van ez előirányzat fektetve? Mikor a miniszter ur ezen előirányzatot előterjesztette: még nem tudta a mult év bevételeinek eredményét, csak remélte, hogy nem fog deficit lenni: de végképen az eredményt nem tudta; és mégis ezen évre a bevételt közel 12 millióval irányozta elő magasabban, mint a mult évben. Mire fekteti ez előirányzatot? Előirányoz egyenes adó fejében 2.500,000 forinttal többet mint a mult évben. Kérdem, mi jogositja föl a miniszter urat arra, hogy azt higye, hogy több fog bejönni 2 millióval, mint a mult évben volt előirányozva, mikor az 1869-diki zárszámadás azt mutatja, hogy 3 millió 700 ezer forinttal kevesebb jött be 1869-ben, mint a mennyi akkor előirányozva volt? Akkor előirányoztatott 57 millió, és bejött 53.000,000 forint. Most a pénzügyminiszter ismét 57½ milliót előirányzott, azt gondolván, hogy az idén be kell jönni annak, mi a mult esztendőkben be nem jött, és fölemelte az illetékek, a jövedékek és az államvagyon bevételeit, az illetékekét 2 millióval, a jövedékekét 4 millióval, és az államvagyonét 1 millió százezer forinttal.

A mi az államvagyon bevételeit illeti: igen örvendek, hogyha a miniszter ur reményli, hogy azok ezen évben többet fognak behozni, mint a mult évben, s ez lehető is; mert ez ingatlan vagyon, melynek jó kezelése igen természetesen emeli a jövedelmeket, és a jövedelem most még igen távol van azon ponttól, hogy a maximumot elérte volna; de hogy az egyenes s indirect adókra akkor irányoz elő több bevételt a miniszter ur, mikor ellenben a fogyasztási adót, mely mégis leginkább tanuskodik az emberek jólétéről, a mult tapasztalás után indulva, kénytelennek találja magát lejebb szállitani: — ezt nem értem. Ez évben ugyanis fogyasztási adó fejében 362,000 forinttal kevesebbet irányoz elő, mint a mult esztendőben volt.

Én azt hiszem, hogy épen a fogyasztási adó szolgálhat kulcsul arra, hogy vajon van-e jólét a nép közt, vagy nincs? mert a fogyasztási adó utóvégre is, ha nem is egészen fényüzési, de mégis kényelmi czikkekre levén kivetve, ezekből legtöbb fogyasztatik akkor: midőn a nép legtöbb jólétet élvez; azért részemről megvallom, hogy ezen előirányzatot, mely szerint 12 millió forinttal több vétetnék be ezen évben, mint a mult évben volt előirányozva: igen merész előirányzatnak tartom, és ámbár reménylem és óhajtom, hogy bejön; meg kell vallanom, mint felelős miniszter: nem mertem volna előirányzatba hozni. Óhajtom azonban — mint mondám — hogy sikere legyen és teljesüljön, hogy több esztendőn át sokkal meghaladja az előirányzat a bevételt; óvatos politikának azonban ezt nem mondhatom. T. ház! Az e napokban kezünkbe adott összesitésből látjuk, hogy a rendes és rendkivüli kiadásokat összevéve több mint 12 millió frtnyi deficittel állunk szemközt.

Én, t. ház, nem fognék megütközni azon, ha a miniszter ur tulmegy a reménylett bevételeken és adósságokat irányoz elő; — mert végre a deficit csak adósság által fedezhető: — ha azt látnám a költségvetésből, hogy ezen kiadások oly hasznos befektetésekre fordittatnak, melyek jövedelmezőkké válván, az ország adóképességét és az ország jólétét emelik; e részben megvallom, nem félek annyira az adósságcsinálástól, mint mások: mig az adósság csinálásban azon korlátok közt maradunk, hogy mindig egész biztossággal mondhassukhitelezőinknek. hogy képesek vagyunk irányukbani kötelezettségünket teljesiteni; és mikor ezen adósságok hasznos beruházásokra fordittatnak: akkor ez ellen kifogásom nincs; mert meg vagyok győződve, hogy csak ily módon lehet az ország, a nemzet közvagyonát emelni, következésképen az ország adóképességét, az ország jólétét, és egyszersmind az ország hitelét is; mert a jól beruházott adóssá-

Digitized by Google

gok nem rontják az ország hitelét: csak azok, melyek gyümölcstelen célokra fordittatnak.

De, t. ház, mire fordittatik nálunk az országnak ezen eddig évről évre növekedő jövedelme? A mi hasznos beruházásokra fordittatott a rendes bevételekből, az igen kevés. Ebben az évben körülbelől 12 millió forinttal adunk ki többet, mint 1867-ben, és mire? több mint fele, majdnem $^3/_4$ része ezen sommának a központi igazgatás és az országbani közigazgatási költségeknek szaporitására fordittatik. 1867-ben az egész központi igazgatás 1 millió és 2 ezer forint volt. Ez évben előirányozva van 3 millió és 213,000 forint, tehát 200 ezer forinttal több, vagyis háromannyi, mint volt 1867-ben.

Én nem mondom, hogy valami nagyon fényes állapotban voltunk a központi igazgatást illetőleg 1867-ben; — hanem méltóztassanak megengedni, hogy oly szelid kifejezéssel éljek, milyennel csak élhetek; — én három annyi javitást nem látok.

Igy vagyunk a belügyminiszteriummal is, mely 1867-ben 8 millió 200,000 frtot vett igénybe, most pedig 10 millió frtot vesz igénybe, és igy 25%-tólival növekedett a belügyminiszterium költségvetése. S ugyan meri-e valaki azt állitani, hogy a közigazgatás 25%-tólival javult volna? mindennaposak a panaszok, maga a miniszterium mindig arról panaszkodik, hogy nem bir a megyékkel. Én ugyan ezen panaszt alaposnak soha sem tartottam; mert a baj csak az, hogy a miniszterium nem tud a megyékkel bánni: mert ha azokkal bánni tudna, kormányozni is tudna. Az igazságszolgáltatás költségvetése 2.100,000 frt volt 67-ben, most 3 millió 800 ezer frtra ment. Igen nagy fontosságunak tartom az igazságszolgáltatást, a legnagyobb fontosságunak; mert a mig igazságos biró, igazságos törvényszék van az országban: addig az egyes ember, addig a honpolgár az irányában elkövetett vagy elkövethető igazságtalanságok iránt mentséget talál; a hol azonban az nincsen: ott azután nincsen parlamentalismus, s minden egyéb alkotmányos szabadság nem használ semmit; mert a vagyoni és személyes szabadságot csak a törvény és igazságszolgáltatás képesek biztositani. Hanem, t. ház, javult-e nálunk az igazságszolgáltatás ugy, hogy a 60%-al növekedett kiadással arányban lehessen? Nem akarom hosszas példák elősorolásával igénybe venni a t. ház türelmét; hanem csak azt mondom, hogy e napokban merült fel a keleti vasut ügye, és fölhozatott, hogy a fővállalkozó és társulat között nehézségek vannak. Ezen nehézségek kiegyenlitésére nézve hivták a fővállalkozót, és ő azt mondotta, hogy „nekem a magyar igazságszolgáltatásban bizodalmam nincs, hanem jertek ide Bécsbe, itt megnyugszom az igazságszolgáltatásban, de Pestre nem megyek.“ Ezt nyertük azzal, hogy 60%-al emeltük az igazságszolgáltatás költségeit.

T. ház! A mi az adóbehajtást illeti: itten a költségek igen nagyok. A költségek felemésztik egy nevezetes részét a jövedelemnek. A mellett a mód, melylyel az gyakoroltatik: kétséget nem szenved, hogy országszerte nagy ellenszenvet, nagy ingerültséget okoz.

Én tudom azt, és én azt beismerem, — akárki mit fog mondani, — hogy az adóbehajtás egy országban sem lesz népszerü, hanem az adóbehajtás elleni panaszok többé-kevésbbé alaposak lehetnek. Annyi bizonyos, hogy nálunk oly általánosak a panaszok az adóexecutio, a késedelmi kamatok és az executionális költségek ellen, hogy erre nézve nem lehet vidéket találni az országban, a hol panasz ne hallatnék.

Hogy ezen behajtásnak kivitelénél igen sok visszaélés történik: azt a miniszter ur sem tagadhatja; mert hiszen ő nem képes a több ezerre menő pénzügyminiszteri közegeket annyira ellenőrizni, hogy azok soha visszaélést ne kövessenek el.

Én azt tartom, hogy a fináncz miniszternek az adók elleni panaszokat bizonyos fokig szabad figyelembe nem vehnie; de mikor a panasz általános lesz, mikor az országban elterjed, s mikor a miniszter ur kénytelen beismerni, hogy a legtöbb esetben alapos a panasz: akkor már annak orvoslásáról kell gondoskodni; mert akármilyen legyen is azon panasz: mely az egész ország ellenszenvét maga ellen inditotta: azt figyelembe kell venni; mert akkor az ország lakosságának, az ország egyetemének jóléte forog kérdésben, és nem egyéb. Midőn tehát az egész nép kiván valamely reformot: ezen reformot be kell hozni, kerüljön az áldozatba vagy nem. Hogy a reform mily módozattal történjék, az más kérdés, — de a dolgon segiteni kell.

Én azt tartom t. ház, hogy ezen költséges közigazgatásnak és ezen költséges financiális administrationak egyetlen orvoslása a decentralisatio. Csakis ez az, a mi képes lesz az ország kiadásait tetemesen csökkenteni, és csakis ez képes az országban uralkodó elleszenvet lecsillapitani.

Én nem tudom, mi buzditotta ezen kormányt a megyék ellen; hanem annyi bizonyos, hogy az első naptól fogva, mikor hivatalát elfoglalta, nem bizott a megyékben, és az első szó, melyet e házban mondott: a megyék ellen volt intézve, fenyegetés volt az a megyék ellen, hogy meg ne merjenek mozzanni. Azóta folytonosan ellenszenvvel és gyanuval viseltetik a megyék ellen, és soha semmi tekintetre sem akarja azokat méltatni.

Hogy egy pénzügyminiszternek okvetlenül szüksége van oly közegekre, melyek pontosan be-

Digitized by Google

szedik az adót, ezt elismerem, és enélkül az ország pénzügyi igazgatását vezetni nem lehet. De tagadom, hogy ez a megyék által ne volna eszközölhető; sőt azt állitom, hogy csakis a megyék által, és sokkal kevesebb visszaélés mellett eszközölhető. Mert a miniszter ur itt a központon csak a végeredményeket látja és azt mondja, hogy ebben vagy abban a kerületben ez évben több adót hajtottak be, mint a mult évben, tehát szorgalmasan jártak el. De azt nem látja a pénzügyminiszter, hogy egyik vagy másik adóbiztos megkimélte jó barátját az adóbehajtástól és e helyett másokat megzaklatott. Ilyen panasz igen sok van. Nem tudom, hogy beérkeznek-e azok a pénzügyminiszter urhoz: de hiszem, hogy ha beérkeznek, a vizsgálatot elrendeli és orvoslást szerez a megyében, a melynek hivatlnokai felelősek a megyei gyülés előtt — a mely gyakrabban tartatik egy esztendőben, hol összejönnek mindazon megyebeli emberek és nemcsak mint itt, egynehányan, kik a megyét az országgyülésen képviselik, s kik más tárgyakkal el levén foglalva, erre figyelmoket nem is fordithatják. Annál kevésbbé tehetik ezt, mert ha interpellatio történik, ez mintegy ellenséges lépésnek tekintetik és a kormányt támogató párt azt hiszi, hogy ez a kormány állását gyengiti; pedig ez nem szolgálna a kormány állásának gyengitésére, sőt annak erőt kölcsönözne, mert javitni fogná a közigazgatást.

Én részemről ugy az adó behajtását, mint sok más mindenféle teendőt, mely jelenleg a miniszteriumban van összpontositva, a megyékre fognám relegálni. Ha önöknek nincs bizalmok a mostani megyékhez, organisálják az önök által indiványozott megyéket a virilis szavazatokkal; de tegyék ezt mielőbb és adják át az adminisztratio legnagyobb részét a megyének, hogy a mostani költséges adminisztratiótól minél előbb szabaduljunk meg.

Én t. ház, a második lépést, a melyet szükségesnek tartok a pénzügyben: az adók reformjában látom. Erre nézve már igen sok panasz hallatszott itt, és azért szükségtelen volna, hogy belemenjek esetek felhozásába vagy érvelésébe: mert azt a pénzügyminiszter ur maga is elismerte.

Én ezen adók reformját minél előbb óhajtanám létesitendőnek, és igen sajnálom, hogy a t. képviselőház a mult évben el nem fogadta azon határozati javaslatot, melyet t. barátom Irányi Dániel benyujtott az adók reform-enquetje tárgyában. En azt hiszem, hogy csak ily országgyülési enquete által létrehozott törvényhozási intézkedés fogja kielégiteni az ország lákosait. Nem azt akarom vele mondani, hogy ez tökéletes lesz; de mindenesetre olyan lesz, hogy azt fogjuk mondani: dolgoztunk rajta mindnyájan, nem a miniszter initiálta, nem a kormánytámogató párt hajtotta keresztül; hanem dolgozott rajta összevetett vállal az országgyülés minden pártja és megtettük, a mit legjobbnak, legczélszerübbnek láttunk. Ha nem is lesz tökéletes és nem is lesz egészen kielégitő: legalább azon megnyugvással leszünk mi és lehet különösen a kormány, hogy ebből nem a kormánynak fognak szemrehányást tenni, hanem ha ezt tennék: tennék az országgyülésnek.

Én mondom, igen ohajtottam volna, hogy ezen határozati javaslatot a t. ház elfogadja; de szerencsétlenségre mikor ez tárgyalás alá került: az akkori pénzügyminiszter nem volt itt, s mikor bejött: utólagosan elmondta ugyan, hogy azt pártolja; de az országgyülés már előbb határozott és e határozati javaslatot elvetette; ámbár meg vagyok győződve, hogy ha a miniszter a házban lett volna, ez nem történik, a mint utólagos nyilatkozatából látszott. Most t. ház az ily országgyülési enqueteknek sokkal több haszna van; mert meg vannak munkálatai és ezen munkálatok első alapul szolgálhatnak, melyből ki kell indulni. Én megvallom, nem értem azt, hogy miért ellenzi a kormány ezen enqueteket, s miért tekinti a kormány ezeket ellenséges lépéseknek maga iránt. Én megvallom, hogy a minisztereknek inkább kivánniok kellene, hogy minnél több tárgy ily országos enquétek által initiáltassék, mert ez elháritja vállairól a felelősség igen nagy részét, a mi különösen akkor kivánatos, ha valami odiosus törvényhozási intézkedésre van szükség; mert én nem találom kivánatosnak, azt, bármely pártból legyen is a kormány, hogy az gyülöletes legyen az országban. Ha tehát lehet bármi tekintetben a kormánytól elháritani a gyülölséget: azt hiszem, hogy ez ugy a kormánynak, mint az országgyülésnek egyenlően érdekében van.

Az adóreformokra nézve részletekbe menni nem akarok; de megemlitem mégis azt, hogy a mint mondottam, hogy az oly alapos panaszok melyek általánossá lesznek, melyek — mint p. o. az adóexecutio végrehajtása körül — az ország minden részeiben hallatnak: figyelembe veendők; ugy mikor bizonyos adónemek az egész országban általánosan népszerütlenek: ezen adónemek minél hamarábbi megszüntetését, megváltoztatását szintén okvetlen szükségesnek tartom. Ilyen nálunk a dohány adó.

Én részemről kimondtam a házban és kifogom mondani, valahányszor alkalmam lesz rá, hogy én a dohányt oly czikknek tekintem, mely megadóztatandó; megadóztatandó pedig annyival, mennyit csak megbir; de hogy ez monopolium utján történjék, hogy azon uton történjék mint most: azt már azon oknál fogva, mert az egész

Digitized by Google

ország közvéleménye ellene nyilatkozott, sem fogadhatom el. (*Mozgás és felkiáltás jobbról: hol nyilatkozott ellene?*)

Mily módon helyettesitendő ezen monopolium, azaz: hogy azon jövedelem, mely befoly a dohányból; szintén befoly továbbra is, annak bővebb fejtegetésébe most bocsátkozni, nem tartom helyén valónak; hanem ez is tárgya volna az enqetnek, a mint tárgya volt a miniszter által kiküldött enquetnek, a mely véleményezésében kimondott bizonyos eszméket; de ha valjon azon eszmék olyanok-e, melyek egy országos bizottságot vagy az országgyülést meggyőznék? az persze más kérdés. Csak általában mondom azt, miután kétséget nem szenved, hogy az ország egyik végétől a másikig, kivéve mindenkor magukot a termelőket, a kik a monopolium jótéteményét élvezik: hogy a dohánymonopolium gyülöletes; — miután pedig az egész nép előtt gyülöletes adónem: ezen gyülöletes adónem megváltoztatását okvetlen eszközölni kell minél előbb.

Én tehát bátor volnék a pénzügyminiszter urat arra kérni, hogy minélelőbb intézkedjék ugy, mikép ezen dohányadóban valami oly változás történjék, mely a nélkül, hogy a pénzbevételt csökkentené: kielégitse átalánosan a közvéleményt. Ha pedig, — mit eddig soha sem mondtak, — ez olyan dolog, mit nem volnának képesek addig megváltoztatni, mig a szerződés a tul fél kormányánál ki nem telik; ha ez igy volna: mondják ki azt nyiltan; mi vitatkozni fogunk felette és utóljára kimondjuk a miniszteriumnak a magunk véleményét, és ezzel a dolognak tökéletesen vége lesz azon határidő lefolyásáig. Hanem igy évről évre felmerülnek ezen vitatkozások és évről évre megfognak ujulni; mert a gyülölet nem szünik. Vagy változtassa meg a miniszter ur a dolgot; vagy ha ezt tenni nem képes: ismertesse meg azon körülménynyel a törvényhozást, és a törvényhozás azután azokhoz képest fog intézkedni.

Még egy más adónemre volnék bátor a miniszter ur figyelmét felhivni, és ez a sóadó.

Nem szükség hosszasan mutogatnom, hogy a só árának leszállitása igen hasznos volna, mind közgazdasági mind közegészségi szempontból az ország egész népességére nézve. A mult tapasztalás megmutatta, hogy az ár leszállitása által a kincstár nem szenvedett kárt s a bevételek most magasabbak, mint voltak annakelőtte; ámde a leszállitás még távolról sem érte el azon maximumát, mely csak akkor fog eléretni: mikor, ha már ingyen adnák, sem fogyasztana többet a nép. A só ára leszállitásának semmi akadálya nincs: kezdeményezze azt a miniszter ur 1 frttal 2-vel vagy bármi csekélységgel, a mint tetszik, és folytassa e rendszert, mely 1869-ben megkezdetett: és higye meg, hogy jót tesz az ország népességével, haszna nagyobb lesz az államnak s s nemcsak a kincstár fog nyerni, hanem közgazdászati és közegészségi tekintetben nyer az ország népessége is: a mire — tekintve az ország egészségi viszonyait, — bizony nagy szükség van.

Én tehát t. ház, átalában véve, az ország pénzügy-állapotának oly kedvezővé tételére, oly karba hozatalára, mely kivánatos volna: szükségesnek látom, mint mondám, a decentralisatiót a törvényhatóságok részesitését a kormányzat legtöbb, legnagyobb, részében; szükségesnek látom az adóreformokat minden tekintetben — mert, hogy azok hiányosak: azt mindenki elismeri; és szükségesnek látom, hogy a törvényhozás a jövedelmező, a gyümölcsöző beruházásokban fukar ne legyen. Ne ellenezze a t. miniszter ur, mikor egypár száz ezer frtról van szó, hogy utakra beruháztassék; sőt inkább találja módját annak, hogy milliókat ruházzon be: hogyha máskép nem lehet, kölcsön utján épittessenek utak, mert mindez az ország vagyonának nevelésére szolgál.

De t. ház, igyekezzék a kormány mindenekfelett arra, mire Móricz Pál képviselőtársam a ház figyelmét fölhivta, hogy azon romlottság azon átalános erkölcstelenség valahára féket, — ha nem is egyszerre véget — érjen, s idővel egészen megszünjék. Hozza be országszerte a tiszta kezelést; mert a nélkül lehetetlen lesz az ország pénzügyeit rendezni. Én minden szavával egyet értek Móricz Pál t. képviselőtársammal és bátran merem állitani, hogy egyetlen szóval sem mondott többet, ha kevesebbet nem, mint a hogy a valóságban van, és merem állitani, hogy nincs egész Európában egyetlen parlament sem, melyben ha ily vádak emeltetnek, azok nyom nélkül eltünjenek. Itt nálunk elmondatnak, bejönnek a naplóba; de orvoslásukra senki sem gondol; hanem tovább megy minden a rendes utján. Okvetetlen szükséges e bajon segiteni, ha azt akarjuk, hogy hazánk végromlásnak ne induljon, mert oly átalános romlottságot a legnagyobb és leggazdagabb birodalom sem bir meg: annyival kevésbbé mi, kik most vagyunk a fejlődés állapotában. Ezt az ál tal érhetjük el, ha mindnyájan váll vetett erővel tiszta lelkiismerettel működünk azon épület felállitásán, melyet emelni akarunk.

Még csak egypár észrevételt kivánok tenni a pénzügyminiszter kezelése alatt álló állam-vagyonra nézve. Én már más alkalommal megmondtam azt, hogy nem tartom helyesnek több szempontból, hogy az államjószágok kezelése a pénzügyminiszteriumhoz tartozzék.

De most nem azt akarom itten fejtegetni; hanem van a költségvetésben egy tétel, mely már elvi kérdés, s melyre a miniszter urnak s

Digitized by Google

a háznak figyelmét fel akarom hívni. Itt előfordul évről évre egy tétel: az államjavak eladásából származó rendkivüli jövedelem. E czimen volt az 1868. évre felvéve 80,000 frt; 69-re 148 ezer frt, 70-re 116.000 frt; ez évben pedig összesen 945.357 frt. A különbség a mostani és a mult évek közt igen nagy.

A mult évi költségvetés alkalmával kérdeztem a miniszter urat, honnan ered e jövedelem?

Azt kaptuk magyarázatul, hogy ez a mult provisorialis kormány által eladott jószágoknak még hátralevő fizetés-részleteiből jön be. Nem volt szükség az iránt akkor többet szólani, hogy mennyiben voltak helyesek, vagy mennyiben voltak törvény szerint érvényesek azon jószág-eladások, melyeket az országban a törvénytelen kormány eszközölt.

E kérdés vitatását én még mostan napirenden levőnek nem tartom. De ez évben már más körülmény áll elő. Itten nagyobb kiterjedésü jószágrészek szándékoltatnak eladatni. Igaz, hogy mint az indokolás mondja, ezek még végkép eladva nincsenek; hanem csak a törvényhozás hozzájárulásától, — ugy mellékes utoni hozzájárulásától függ, — hogy ezen tételt, mely évenkint előfordul, most itten megszavazza-e, vagy pedig nem.

Erre nézve, t. ház, én egykissé utána néztem a dolognak, s azt találtam, hogy a volt pénzügyminiszter beadott egy törvényjavaslatot, indokolván azt azzal, hogy a kincstári vagyonhoz tartozó számos kis parczellában levő jószágrészek vannak, melyek vagy igen kevés, vagy semmi jövedelmet nem hoznak be; ezeknek tehát eladását hozza inditványba. E törvényjavaslat, a képviselőház határozata folytán, a pénzügyi bizottsághoz utasittatott. A pénzügyi bizottság azt mondván, hogy itten kisebb birtokrészek levén érintve, e „kisebb birtokrészek" nagyon határozatlan s felette viszonylagos fogalomnak levén tekintendő, ennélfogva a törvényjavaslatot ugy, amint volt, elfogadásra nem ajánlotta. Azonban a t. ház a törvényjavaslatot az osztályokhoz utasitotta. Az osztályoktól a központi bizottságba jött, mely — ámbár, mint méltóztatnak tudni, akkor a ház minden osztályában a kormányt támogató párt volt többségben, — azon véleményt adta, hogy a pénzügyi bizottság véleménye helyes: hogy ezen törvényjavaslat el nem fogadandó.

Ily körülmények közt, midőn tárgyalás alá jött volna e törvényjavaslat, az akkori pénzügyminiszter ur a törvényjavaslatot visszavonta, és ezen visszavonásába a ház belenyugodott. Ha tehát már most mégis ujra szükség van ezen jószágrészek eladására: akkor azt hiszem, hogy az utja nem az lett volna, hogy ezen eladás itt mellékesen és minden indokolás nélkül megszavaztassék; — mert az iránt az indokolásban semmi sincs kimondva, csak átalánosan nehány szóval van megjegyezve, hogy ezek keveset jövedelmező jószág-részek, és kisebb parcellákból állanak, — ily mellékes uton, mondom, a budgetbe beigtatni és megszavaztatni akarni, ezt, részemről, helyes eljárásnak nem tartom.

Ha a pénzügyminiszter ur kivánatosnak találja, teljesitette volna azon kötelességét, melyet megkiván a pénzügyi bizottság, hogy névszerint jelölje ki a mennyiséget minden egyes parczellánál, terjeszsze azokat elő, s akkor azután a ház figyelembe fogja venni, meg fogja vizsgálni: mi eladható, mi nem?

Különben is mi ezen kisebb parcellákat illeti, vannak ott olyanok, hogy egy helységben 7—8 száz hold is fekszik. Tehát ez oly csekély kis parcella, hogy jól esnék akármelyikünknek, hogyha jó módon hozzájuthatna. *(Derültség.)*

Összesen pedig ezen parcellák 13,000 holdat tesznek.

Én tehát, t. ház, előre is, miután itt, amint mondom, elvkérdés foglaltatik ezen rovat alatt: én előre is tiltakozom az ellen, hogy ily mellékes uton az államjavak oly tetemes, nevezetes része elárusittassék.

Ha szükség van ezeknek elárusitására, ám terjeszszen a pénzügyminiszter ur a ház elé jelentést, a maga módja és rendje szerint és ha a ház szükségesnek fogja találni, nekem az ellen kifogásom nincsen; hanem itt mellékesen nem akarnám, hogy ez megtörténjék.

945,000 frtra van ugyancsak előirányozva, de milliókat tesznek ki ezen részek: mert itt csak az ezen évre esendő fizetési részlet van fölvéve; a fizetések pedig több éven át levén eszközlendők, több milliónak felel meg maga ezen összeg, mely itt előirányozva van.

Ezeket akartam megjegyezni t. ház, ezekre akartam ugy a t. ház, mint a miniszter ur figyelmét fölhíni. Ha majd a költségvetésre vonatkozólag további észrevételeim lesznek: bátor leszek azokat a részletes tárgyalásnál fölhozni. *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)*

Széll Kálmán: T. ház! Visszaélés volna tőlem a ház kegyességével, ha már most a vitának ezen stadiumában mindazokra kivánnék reflectálni, melyeket előttem szóló t. képviselőtársaim Móritz Pál és Simonyi Ernő fölhoztak. De engedje meg nekem a t. ház, hogy előttem szóló Simonyi Ernő képviselő ur előadásának két részét válasz nélkül, még pedig azonnali válasz nélkül ne hagyjam, mert azt hiszem, hogy a költségvetésnek legfontosabb részét a fedezet kérdése képezi, a fedezet helyes vagy helytelen

Digitized by Google

voltától függ tagadhatlanul az egész költségvetésben fölállitott és az államháztartásról előállitott igaz vagy igaztalan volta, és azon képnek élethűsége, melyet a költségvetés az államháztartásról visszatükröz: függ a mérleg valódisága vagy helytelensége és mindaz, mi a fedezetre nézve mondatik. A mi arra nézve állittatik, hogy a fedezet helytelen alapokon készült, mélyen bevág az államhitelbe magába, és azért szükségesnek tartom e kérdésről, melyet a budget legfontosabb kérdésének tartok, azonnal szólani, mihelyt megpenditve lett, annál is inkább, miután az előttem szólott t. képviselő ur adatai helyreigazitást szükségelnek: helyreigazitást mindazokra vonatkozólag, miket mondott az elmult évek tényleges jövedelméről, mind azokra vonatkozólag, miket a tavalyi és idei budgeteknek összehasonlitásából levonva a ház előtt előadott.

Engedje meg a t. képviselő ur, hogy kijelentsem azon nézetemet, miszerint ha a t. képviselő ur épen oly szorgalommal, mint a milyennel az államköltségvetést áttanulmányozni méltoztatott, kegyeskedett volna a pénzügyi bizottságnak jelentését is áttanulmányozni, tagadhatlanul nem azon adatokat hozta volna föl, melyekkel előadásának ezen részét támogatni jónak látta.

A t. képviselő ur, annak bebizonyitására, hogy a fedezet helytelen alapokon állittatott föl, első sorban az egyenes adókat hozta föl. Azt mondta ugyanis, hogy 1871-re egyenes adók czimén 57 millió 578,000 frt van praeliminálva: ez kétségtelenül igy áll. Ebből a t. képviselő ur tovább menve okoskodásában, azt mondta, hogy a mult évben praeliminált 54.980,000 frthoz képest 2.558,000 frt többlet van fölvéve, és nem találja motiválva azt, hogy az egyenes adók rovatába, melyeknek legnagyobb részét a földadó képezi, több vétetik föl 2.558,000 frttal, mint mennyi tavaly lett megszavazva. Engedjen meg a t. képviselő ur, a valóságos többlet nem ennyi, hanem ennél sokkal kisebb: mert az csak 1.521,280 frt; tehát nem az általa állitott szám a helyes, hanem ez utóbbi, mert ha két praeliminált összeg összehasonlittatik: lehetetlen az összehasonlitásból kifolyó számitásnál számitásba nem venni azt, hogy az egyik praeliminarében foglalt uj tételek a számitásba nem vonhatok bele, és ez tagadhatlanul igy áll. Az 1871-ik évi költségvetés fölvesz késedelmi kamatok fejében 820,000 frtot; ez 1870-ben nem volt, tehát az összehasonlitásnál a számitásból kihagyandó; adóbehajtási illetékek fejében az 1871-ben megszavazott törvény alapján fölvétetett 208,000 frt.

Ezt az összehasonlitásnál le kell számitani, és ha a két évnek valóságos többletét ki akarjuk fejezni: le kell még számitani azon 48,720 frtot is, mely a jövedelmi adótöbbletből a szőlődézsmaváltság couponjainak beváltásából van fölvéve: mert ez sem létezett 1870-ben.

Már ha ezen számokat leszámitjuk: akkor a valóságos többlet az egyenes adóból nem 2.558,000 frt, hanem 1.521,280 frt. Kérdés csak az, hogy már most ezen 1.521,280 forint többlet előirányzat van-e vagy nincs motiválva? Én azt állitom, hogy igenis van motiválva; van pedig azért, mert ezen többlet legnagyobb része, vagyis 1.441,000 frt a jövedelmi adóra esik, azon jövedelmi adóra, mely az 1869-ik évi tényleges zárszámadások szerint 8.193,000 frtot hozott, az idei praeliminareben pedig 8,490,000 frttal van fölvéve; tehát csak nehany százezer forintra rug a többlet.

Ha igy állitva föl a tételeket, hasonlitjuk össze az egyenes adókat 1871-ről az 1870-dikiekkel, azt hiszem egészen más következtetés vonható le a két praeliminareból, mint a miket a t. képviselő ur fölemliteni szíveskedett; mert azokból meg fogunk győződni, hogy azon többlet, mely egyenes adók fejében praeliminálva van, nagyon helyes, nagyon motivált: mert a 69-ik évi zárszámadások alapjára van fektetve, nem pedig az 1870-ki praeliminaréra, melynek eredményeit nem tudván, azokra számitás nem is volt alapitható. *(Helyeslés jobb felől.)*

Tovább menve, t. ház, a fogyasztási adókra; a t. képviselő ur azt mondta: fogyasztási adó czimen van előirányozva 1870-re 13.238,000 forint.

Tökéletesen ugy áll a dolog. Különösen a szeszadó volt az, a mi a t. képviselő ur figyelmét megragadta, és abból, hogy a szesz-adó kisebb összegben van előirányozva 1871-re, mint volt 1870-re, ő átalában nemzetgazdászati viszonyainkra kedvezőtlen következtetetést vont.

Engedje meg nekem a t. ház, hogy részletezzem azt, hogy fogyasztási adó czimén mi van fölvéve 1871-re, és mi volt fölvéve 1870-re, és mit jövedelmezett e részben az 1869-iki pénzügyi év. Az 1869-iki zárszámadások alapján szeszadóból befolyt: 6.758,074 frt, boradóból 2.374,231 frt, husadóból 1.887,594 frt, söradóból 1.183,723 frt és czukoradóból 1.029,215 frt: összesen 13.182,841 frt. Mennyi van 1871-re előirányozva? 13 millió 238 ezer, tehát vagy 40 ezer frttal több, mint a mennyit az 1869. év tényleg behozott, még pedig t. ház, az állam jövedelmeinek, és az azokra fektetett helyes számitásnak megitélesénél, azon arány progressiója is figyelembe veendő, mely a mult évi kezelés eredményeiben mutatkozik. És ha ezt is figyelembe veszszük, azt látjuk, hogy a szeszadó 1869. évben az azon évi előirányzathoz képest többet jövedelmezett 1.008.874 frttal, a boradó 540,031

Digitized by Google

frttal, a husadó 261,694 frttal, a söradó 50,023 frttal, a czukoradó 29,215 frttal. Ezen összegek azt mutatják, hogy ha 1871-ik évben a fogyasztási adók czimén 18.238,000 frt csak 58 ezer frttal több irányoztatik elő, mint az 1869. év ténylegesen eredményezett: valóban nem lehet állitani azt, hogy az alap, melyen a számitás alapszik, nem valódi, de illusorius.* *(Helyeslés jobb felől.)*

A szeszadóra vonatkozólag pedig szabad legyen megjegyeznem, hogy igaz, hogy 1871-re kevesebb van előirányozva, mint 1870-ben volt; de ennek oka nem ezen adó-forrásnak csökkenésében, nem nemzetgazdászati viszonyainknak e részbeni sülyedésében keresendő: hanem ott keresendő, hogy a mult évek előirányzata nem a tényleges eredményekre lett fektetve, a mennyiben a mult évek előirányzata a szeszadóra nézve, csakugyan bizonyos tekintettel a tényleges viszonyoknak nem felelt meg: mert azon progressio, mely az 1868—69. és 70-ik évre vonatkozólag, a bevételekre nézve, fölállittatott, rendkivülileg nagynak volt fölvéve, és az ország viszonyainak meg nem felel.

Igy, hogy szabad legyen fölemlitenem, 1869-ik évben 5.749,200 frtban történt a szeszadó előirányzata; holott 6.758,074 frt tényleges jövedelmet eredményezett, 1870-ben 768 ezer frttal több vétetett föl, a mi 1870-re tagadhatlanul nem volt motiválva. És ha az igen t. pénzügyminiszter ur, nem követve az akkori előirányzás példáját, iparkodott megmaradni a tényleges eredmény alapján: azt hiszem, tökéletesen helyesen cselekedett; de ezen eljárásából nem vonható következtetés arra, hogy azon források, melyek a szeszadót szolgáltatják. apadtak, vagy azokban bármi csökkenés állott volna be.

De ha szabad még a t. ház figyelmét egy perczre igénybe venni, (*Halljuk! halljuk!*) a képviselő ur méltóztatott az illetékek czimén előirányzott összegre is reflectálni és megvallom, hogy azt nagyon csodálom; csodálom pedig azon tagadhatatlanul igen dus adatoknál fogva, melyek a képviselő urnak szolgálatára állnak, és a melyeket ő nagy szorgalommal kutatott a költségvetés tanulmányozásánál: mert a kellő adatok összehasonlitásánál tapasztalhatta volna a képviselő ur, hogy az 1871-re illetékek czimén fölvett összeg sokkal kisebb mint 1869-ben illetékek czimén tényleg bejött, 1871-re illetékek czimén van előirányozva: bélyegben 4 millió, jogilletékekben 8.571,500 frt, dijakban 338,500 frt, fémjelzésben 26,300 frt, révvámban 2,450 frt: összesen 12.938,750 frt. Az 1869-ik évi zárszámadások, melyek az 1871-iki előirányzat valóságos, egészséges alapját kell hogy képezzék: jövedelmeztek az előirányzott illetékek összesen 10.499,950 frtot. És mi volt az évi eredmény? az, hogy 10.499,950 helyett bejött 14.023,503 frt; tehát negyedfél milliónál több mint a mi előirányozva volt.

Ha tehát 1869-ben illetékek czimén 14.023,503 frt jött be tényleg, mint valóságos eredmény és valóságos jövedelem: akkor azt hiszem, ha a miniszter 12.938,750 frtot, tehát egy millióval kevesebbet irányzott elő, azt hiszem, nem hamisitotta meg az előirányzatot; nem adott illusorius előlrányzatot, hanem azon alapokra fektette, melyeket a tényleges eredmény nyujt, és melyek egyedül rationalisak és helyesek. (*Jobb felől helyeslés.*)

Ha szabad a t. képviselő ur előadásának utolsó részében fölhozottakra is egy megjegyzést tennem, — csak annyiból vagyok bátor ezt tenni, a mennyiben ha állna az, a mit a képviselő ur előadasának azon részében előadni szives volt: a pénzügyi bizottságra, a melynek eljárását tisztemben, kötelességemben áll a képviselőház előtt védeni, egy bizonyos hanyagsági vagy kötelességről megfeledkezési árnyat vethetne.

A t. képviselő ur azt állitotta, hogy az 1871-ki költségvetés 949,000 frtot irányoz elő, az államjavak eladása czimén.

Emlékezni fog a t. képviselőház, hogy Lónyay pénzügyminiszter egy törvényjavaslatot terjesztett a ház elé, mely eljárását szabályozta volna a kormánynak a kisebb birtokterületek eladásánál. Fölhozta a képviselő ur azt, hogy e törvényjavaslat azon szövegben, melyben a ház osztályai és a központi bizottság által elfogadtatott, és a melyben a pénzügyi bizottság beterjesztette: e házban tárgyalás alá kerülvén, a miniszter azon törvényjavaslatot visszavonta.

A képviselő ur azt kifeledni méltóztatott, hogy amint én emlékszem — pedig szerencsém volt tagja lenni, ugy a pénzügyi bizottságnak mint a központi bizottságnak, mely e véleményt adta, — a pénzügyminiszter azon ténye, miszerint azon törvényjavaslatot a házban visszavonta, leginkább azzal motiváltatott, hogy azon törvényjavaslat teljesen szükségtelen, mivel az évi költségvetés egy tételét képezi az államjavakból előirányzott összeg is, és minden ily tételt a törvényhozás esetről esetre fog meghatározni, és esetről-esetre fogja sanctionálni, a miniszterium által kötött vagy kötendő eladásokat is. Azon törvényjavaslat tehát csakis ezen indokból, mely akkor a ház elé is hozatott, lett vissza is vonva.

De mindebből azt következteti a képviselő ur, hogy már most az idei praeliminareban ezen czim a miniszterium által nem helyesen vétetett föl és a miniszterium által mulasztás történt annyiban, a mennyiben 949 ezer frt értéket képviselő államjószágok eladásáról van szó, és a miniszterium azt követeli a házból, hogy ezen

Digitized by Google

eladást minden részletezés, minden kimutatás nélkül jóváhagyja.

Szabadjon a t. képviselő urat arra kérnem, hogy kegyeskedjék a pénzügyi bizottság munkálatait és jelentéseit annyi figyelemben részesiteni, hogy azokat legalább egyszer elolvasni sziveskedjék; mert, ha ezt a t. képviselő ur tenni kegyeskedett volna: meggyőződött volna arról, hogy ezen vád a pénzügyi bizottságot nem illetheti. Egyátalában ezen dolog nem ugy áll, mint képviselő ur kegyeskedett fölhozni: mert a pénzügyi bizottság érezte kötelességét és előkérte azon kimutatást, és azon javak részletezését, melyek eladatni szándékoltatnak. A miniszter ur ezt teljes készséggel teljesitette is, a kimutatást a bizottság elé terjesztette, a bizottság átvizsgálta azt, s annak alapján a praeliminált 949 ezer frtot, 849 ezer frtra leszállitotta, és ezen összegben megállapitani javasolta a t. háznak, és a pénzügyi bizottság jelentésének utolsó lapjain meg van mondva, hogy a bizottság ezen kimutatást bátorkodik a ház elé terjeszteni, mely kimutatásra 311 számmal, 311 darab birtoknak eladása részletezve van: ben van minden birtok területe, fekvése, becsára, a remélhető összeg, szóval mindaz, mi szükségkép követelhető arra nézve, hogy a t. ház minden adatnak tudtával, minden adatnak megvizsgálása után szavazhasson és határozhasson az államjavak eladása iránt. Tehát nem áll az, hogy több mint 949 ezer frtnyi bevételnek a budgethez való helyezése, illetőleg 949,000 frt értéket képviselő államjavak eladásának jóváhagyása követeltetik a háztól anélkül, hogy a ház tudná, mit ád el; mert itt van a 30 lapból álló kimutatás, mely a bizottság által a ház elé terjesztetett, és melyben minden adat ben van.

Ezeket voltam bátor a t. háznak a mondottakra nézve előterjeszteni. (*Élénk helyeslés jobbról.*)

Simonyi Ernő: T. ház! A házszabályok értelmében vagyok bátor szót kérni. (*Fölkiáltások jobbról: Nem lehet!*)

A t. előadó ur azt állitotta, hogy én azt mondottam volna: miszerint a pénzügyi bizottság hanyagul járt el.

Széll Kálmán előadó: Én csak azt mondottam, hogy ilynemü világot vetnek szavai a bizottságra.

Simonyi Ernő: Én a pénzügyi bizottságot nemis érintettem. A mi a pénzügyi bizottság által benyujtott adatokat illeti: az megvan a már két esztendővel ezelőtt Lónyay, a volt pénzügyminiszter által beterjesztett államjószágokra vonatkozó kimutatásában; (*Fölkiáltások jobb felől: Nincsenek ben!*) ez tehát nem volt titok. Én arról beszéltem, hogy mikép került a törvényhozás elé a miniszteri törvényjavaslat, és mikép vonatott vissza.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Oly helyzetben érzem magamat, hogy azokra, mik részint Móricz Pál, részint Simonyi Ernő képviselő urak által az általam előterjesztett előirányzatra vonatkozólag elmondattak: igen röviden válaszolhatok. (*Halljuk!*)

Tekintve a célokat, a melyeket ők magukénak vallanak, azt mondhatom, hogy azokat én is magaméinak ismerem; ennélfogva a törekvések, melyekre ők figyelemmel vannak: ugyanazok, melyeket én is olyanoknak ismerek föl, melyek teljes jogosultságát kétségbevonni egyátalán nincs szándékom: s igy inkább az utak, a módok, az eszközök azok, a melyeknek részint czélszerüsége, részint jelenleg az adott viszonyok közt lehető vagy nem lehető volta körül mérhetők egymáshoz a vélemények, melyek átalában a latolgatás, a fontolgatás tárgyát képezhetik.

Móricz Pál képviselő ur előadását azzal kezdé, hogy mintegy vázolta az önkényes adóztatást, és az ezáltal előidézett állapotot, azt, melyet örököltünk és a melyet igen rózsásnak maga sem mondott, mi meg érezzük, hogy nem az. Megemlité, hogy a helyzet csak romlott azon önkényes kormányzatnak — mint ő nevezé — legutolsó idejében, 1866-ban, hogy a monarchia azon évben egy nagy adóképességü tartományát elveszté. Igaz, de bátor vagyok megjegyezni, hogy azon tartomány elvesztésével egyuttal bizonyos törekvések is véget értek, melyek a birodalomnak és Magyarországnak is sokszorosan többe kerültek, mint a mennyit azon gazdag tartomány átvenni képes lett volna. Azon törekvések, melyek azon elveszett tartomány, és átalában az olaszországi állás megtartására irányozva voltak, — merem mondani: — financziális miseriáinknak legelső sorban kiváló forrását képezték, és ha Velencze elvesztésével azon törekvések végöket érték, ez nekünk minden veszteségünk daczára is pénzügyileg véghetetlen előnyünkre szolgált. (*Helyeslés jobb felől.*)

A mit a tisztelt képviselő ur mellesleg a delegatiókra vonatkozólag adott elő, azokra érdemileg Bujanovics Sándor képviselő ur már megfelelt. Én csak egyetlen egy kérdést akarok — ugyszólva — megütni: nevezetesen a házban is többször ventillált közös adósság kérdését. A tisztelt képviselő ur azt mondotta, hogy ha mégis érthetné, miért választottuk mi a közös pénzügyminisztert közvetitőnek? Nem értheti meg, hogy az azon bankárok közelében levő bécsi pénzügyminiszter miért tette ugyanezt?

A dolog igen egyszerü, és mint egy alkalommal már bátor voltam előadni, e módozat

Digitized by Google

azért választatott, mert lehető olcsó kölcsönt akartunk, és mert azt gyorsan kellett fölvennünk; azon értékek pedig, melyek kézizálogul szolgálhattak, megosztatlanok voltak, s épen azért azokat sem ő egymaga, sem én egymagam nem adhattuk oda; ezen értékek depositariusa volt azon közös pénzügyminiszter, kit épen azért mindkét fél érdekében biztunk meg a kölcsön negotiatiójával. Egyszerüen a hitel alapjául szolgáló értékek megosztatlanságában van tehát e kérdés magyarázata.

A mi a képviselő urnak a védrendszer drága vagy olcsó voltára vonatkozólag előadott fejtegetéseit illeti, azokkal ő elvileg tulajdonkép ugyanazon álláspontot foglalta el, melyre Simonyi Ernő képviselő ur is helyezkedett; csakhogy még tágasabb tért választva, mondván: hogy a mint ott nem a lehető legolcsóbb rendszert választottuk, ugy közigazgatási rendszerünk egyéb ágai is napról-napra drágábbak, ahelyett hogy olcsóbbak lennének, és ez visz bennünket hova tovább financziális bajokba. Szomoru kényszerüségnek tartom, hogy a monarchiának annyi áldozattal kell a maga biztonságát — a menynyire legalább ereje megengedi — föntartani. Tudom én is, hogy sulyosak azon terhek; de a kérdés szerintem nem is ott fordul meg: vajon azon rendszer, melyet választottunk, drága, sok költséggel járó-e, vagy olcsó? mert én nem igen ismerek olcsóbbat, és a porosz rendszer, melynek előnyeit tökéletesen méltánylom: előnyei közé nem számithatja azt, hogy olcsóbb a mienknél. 800,000 főnyi hadsereg semmiféle rendszer mellett, semmi körülmények között jelentékenyen olcsóbb nem lesz, — ha jó akar lenni: — mint a mennyibe a jelenlegi közös hadsereg kerül.

Ez reám nézve annyival szomorubb, mert magam is szeretném, ha olcsóbba kerülne. S épen azért nem is bánnám, ha drágaságát ügyetlenség okozná, mert ez esetben remélhetném, hogy az ügyetlenség megszüntével olcsóbb lesz. Igy azonban nincs más reményem, mint: hogy, ha az európai helyzet egyszer megengedi, a 800 ezernyi hadsereg számát le lehet majd szállitani, és akkor az olcsóbbá lesz; de ha addig, mig 800 ezernyi lesz a sereg, olcsóbbnak akarjuk azt: csak azon áron lesz az olcsóbb, hogy szükség esetében olyan lesz, mely nem mutatkozik érdemesnek a kevesebb költségre. Jó és olcsó sereget a 800,000 szám mellett nem lehet elérnünk. És minthogy a 800 ezeret sem tartottuk elégségesnek arra, hogy mindenkép biztositson minket, hozzájött még egy adalék az itteni és a lajthántuli honvédségben, a mi által a véderő még drágább lesz. Igaz, hogy ez uton 1.200,000-re nő a haderő létszáma, és ha a közös hadsereg költségeihez hozzáadjuk a kétrendbeli honvédséget is, akkor az egész véderő még olcsóbbnak fog mutatkozni: mert 1.200,000 ember, mely pár év mulva rendelkezésünkre fog állani: a három költség combinatióját véve föl, drágának nem mondható. Méltóztassanak csak összehasonlitani Európa bármely országa seregének költségvetését a miénkkel, és nem venni számitásba azon összegeket, melyekkel a mi seregünk jelenleg képeztetik és fölszereltetik. Más országokban a fölszerelés már megvan, tehát csak a föntartási szükségletek forognak fön; pedig valamint a férfi csak azért és annyit eszik, hogy in statu quo maradjon, mig a gyermek azért és annyit eszik, hogy nőjjön: ugy a mi seregünk is azért kerül többe; mert nemcsak azt akarjuk, hogy in statu quo maradjon, hanem hogy egyszersmind előbbre vitessék, mivel erre szüksége van.

A mi kormányzatunk többi ágazatának drágaságát illeti: ez senkire nézve sem nagyobb baj, mint épen a pénzügyminiszterre, és senki sem érezné magát annyira lekötelezve Simonyi képviselő ur iránt, mint a pénzügyminiszter: ha Simonyi barátom — ahelyett, hogy itt ismét constatálta azt, a mit magam is ismertem, és a min elégszer tünődtem akkor, mikor itt az egyes tárczák költségvetése részletesen tárgyaltatott, egyik vagy másik tételnél kimutatta, volna — hogy itt vagy ott oly kiadás van előirányozva, melyet okszerüen meg lehet szüntetni, vagy le lehet szállitani.

Minthogy most már az egyes tárczák költségvetései megszavazvák: ez alkalommal nem kérhetem a tisztelt képviselő urat e szivességre; de ha a legközelebbi költségvetés tárgyalásánál a tisztelt képviselő ur egyes tételekre nézve tisztelt collegáimnak be fogja bizonyitani, hogy az azokra előirányzott összegeket az ügy kára nélkül le lehet szállitani, senkit sem fog annyira lekötelezni, mint épen engem, — ha még e széken talál. *(Élénk tetszés jobb felől.)*

Hanem igy a puszta constatálással nem lesz segitve a bajon. Rég constatáltam én már azt, eleget is szomorkodtam rajta; de én nem tudtam megmutatni tisztelt collegáimnak, hogy ez vagy azon költségvetés fölösleges, és, ugylátszik, a t. képviselőház sem. Sőt a t. ház imitt-amott még keveselte a költségeket s növelte azokat.

Ami azt illeti, hogy nemcsak nem olcsó, nemcsak nem takarékos a közigazgatás, hanem — a mint a képviselő ur rámutatott — hogy, ha nemis maguknál a miniszternél, de különben nemis a legtisztább, és nem tudom mily visszaélések fordulnak elő, s hogyha mi magunk nemis gschäftelünk, és nem csalunk, de ezt másoknak megengedjük, a mely esetben pedig roszul sáfárkodunk; ez szomoru lenne, ha ugy volna.

Digitized by Google

Én azt állitom: hogy kevés ország van világszerte, melyben egyszer-másszor egyik-másik közigazgatási organum vagy alkalmazott egyén visszaélést ne követne el. Mindenütt meg van ez; csakis azon különbséggel, hogy egynémely helyen lepel alatt tenyészik a dudva, a másikon pedig — s ez a parlamentális életnek és a nyilvánosságnak egyik nagy érdeme — az mindig föltakartatik, és a seb orvosoltatik. És ha tisztelt képviselő ur azt mondá, hogy nincs a világnak parlamentje, melyben ily vádak nyom nélkül tünnének el, csak a miénkben történik ez: én ezt határozottan kétségbe vonom. Ha itt fölszólalások történnek, — de concret esetekre visszszavíve: — egyetlen egyszer sem fognak azok nyom nélkül eltünni anélkül, hogy megfelelő vizsgálatot vonjanak maguk után, és a vizsgálatnak megfelelő intézkedést.

Én magam, igaz, elismerem, több ily irányu kérdésre a t. háznak a felelettel adós maradtam. Egyelőre nem adhattam választ: mert — mint mondám — azt a vizsgálatnak meg kellett előzni; később nem adtam azért, mert valóban minden vágyammal akartam siettetni, és — részemről legalább — nem tartom föl a költségvetés tárgyalását.

Mindazon kérdésekre, melyek ez irányban hozzám tétettek, bármely pillanatban, mihelyt az alkalom- és időszerünek látszik: kész vagyok felelni.

Én nem mondom azt, hogy hiba sehol sem történt; azt azonban határozottan állitom: hogy a hol hiba elkövettetett, ott annak jóvátétele is megtörtént, és hol visszaélés fordult elő, annak eléje zár tolatott. *(Tetszés jobb felől.)* És ez mindig és mindenütt igy megy; az élet mindig fog előidézni — hogy ugy mondjam — inconvenientiákat, és az élet arra van hivatva, hogy — ugyszólván — önmagát megigazitsa. Ez nemcsak nálunk van igy, hanem a világ minden országában. Tökéletesség sehol sem található. A fődolog az, hogy valahányszor az alkalom tájékoztat: mindig gond legyen reá, hogy ismétli felmerülése lehetlenné váljék. Egyébként az esetek legnagyobb része olyan — és ezt vigasztalásul mondhatom, — melyben az aggodalmat részint félreértés, részint az érdekelteknek téves felfogása idézte elő, és ha közelebbről nézzük azokat, tartalomnélkülieknek mutatkoznak. Különben kötelességemnek tartom az e tárgyban hozzám intézett kérdésekre legközelebbi alkalommal egymásután válaszolni. Ami azon megjegyzést illeti, hogy az bizony nem csoda, ha mínálunk az emberek nemcsak azért nem fizetnek, mert nem birják, hanem azért is, mert nem akarnak: azt magam is természetesnek találom; de ez azért nem szünik meg baj lenni, ha meg is tudjuk magyarázni és nem szünik meg annak szüksége, hogy a fizetni nem akarás ellenében kelljen nekünk helyeznünk a fizetés kötelesség eszméjét és bármi kellemetlen legyen is ez, — bizonyára összes functióim közt a legkellemetlenebb — kötelességem. Én tudom, hogy némi sulylyal nyom az, midőn minduntalan hallom, hogy ily kiméletlenséggel, oly keménysziviiséggel hajtatom be az adókat; de — miután mindenütt, hol alapos panasz jön elő, hol figyelmet érdemlő tekintetek forognak fön: — segiteni el nem mulasztom, sokkal inkább nézek ezen szemrehányással szemközt, mintha azt mondhatnák a t. képviselő urak, hogy az országgyülés megszavazta az adókat, megnyitotta a jövedelem forrásait, és intimálta, hogy az ezekből beveendő jövedelemmel fedezzem az ország érdekében szükségeseknek elismert ezen és ezen kiadásokat: és én csupa philantropiából merő gyengeszivüségből, a megnyitott forrásokból nem meritek, a megszavazott adókat behajtatlanul hagyom, és a szükséges kiadásokat vagy épen nem, vagy adósság utján fedezem. Ily áljárás által a haza polgárainak is haszon helyett kár okoztatnék, mert egyik vagy másik egypár keszkenővel és selyem szalaggal többet vásárolhatna lányának, de felhalmozódván adótartozásai, utóbb tán kénytelen volna földjét eladni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Megvan minden helyzetnek a maga kényszerüsége és azt el kell hordozni, habár igen sokszor kényelmetlen.

Egyébiránt én nem mondtam soha, hogy nálunk az emberek azért nem fizetnek, mert nem akarnak; hanem azt mondtam, hogy: „azért is“. Egy részben azért nem fizetnek, mert nem birnak; és ép ott, hol nem birnak, tesz jó szolgálatot azon késedelmi kamat, melyről Simonyi Ernő képviselő ur azt állitotta, hogy az ellen országszerte nagy az ellenszenv. E kettő közül egyiket el kell fogadni: vagy nem lehet várakozni a rendes adófizetők megkárositása nélkül, vagy csak késedelmi kamat mellett lehet várakozni; és épen mert van késedelmi kamat, azért várakozhatunk azoknál, kik nem birnak fizetni, anélkül, hogy áthárittatnék a teher a rendes adófizetőkre. Ha tehát ez ellen nagy az ellenszenv és elégületlenség, ugy ez jogosulatlan. *(Tetszés jobb felől.)*

Azt mondta továbbá, a t. képviselő ur, hogy az adóexecutio költségei ellen is nagy az ellenszenv, és miután az általános, nem szabad agyonhallgatni, hanem orvosolni kell. Ebben tökéletesen igaza van. Én is láttam, hogy nagy az ellenszenv, láttam azt is, hogy általános; sőt többet mondok: láttam azt, hogy sok helyen alapos, jogos. És én minden felszólitás nélkül akartam az orvoslást eszközölni: behoztam a megfelelő tör-

Digitized by Google

vényjavaslatot; a t. ház nekem ebben igazat adván, elfogadta azt, és remélem ezen panaszok ezzel egyuttal meg is szünnek, mihelyt hatását tettleg éreztetni megkezdi; mert soha senki ezután azt mondani nem fogja, hogy 7%-os executionalis költséget volt kénytelen fizetni. Ha bevárja az árverést, fizet majd 4%-ot, e nélkül kettőt, és igy e téren a panaszok véget fognak érni; és véget érni még inkább, ha a fizetni nem akarás megszünik. Csakugyan ohajtanám, hogy végképen apadjon ki az ily jövedelemforrás, mely az executionalis költségből jön. Ha a nép magát ezáltal túlterheltnek érzi, könnyithet baján: ha nem okoz magának még több kiadást a maga rovására; hanem megfizeti a maga adóját executio nélkül.

Móricz Pál képviselő ur megjelölé, hogy körülbelől egy negyede az országnak — mit ugyan nem mondott, de ugy hiszem, ugy értette — a földadóval túl van terhelve; mondá továbbá, hogy ez vagy 10 milliót tesz ki, ha ennek csak egy ötödét is elengedi az ország, mily nagy megnyugvást fog ez szülni. Elhiszem. De itt tulajdonkép nem két félt, hanem hármat kell figyelembe venni: a tulterhelteket, az országot, és azokat, a kik nincsenek adóval eléggé megróva: *(Igaz!)* mert ilyek is vannak. Magam tudok birtokokat, melyek 6000 frtért vannak haszonbérbe adva és nem fizetnek 200 frt földadót. Akkor, mikor deficitekkel kormányozunk, akkor, mikor egy ily investiálatlan ország van előttünk, melyben alkotnunk, teremtenünk kell, oly ország, melyben — és itt inkább egyetértek Simonyi Ernővel — ha máskép nem lehet, az utakat kölcsön vett pénzen kell megcsináltatni: nagyon elhibázza feladatát minden pénzügyminiszter, minden kormány, minden törvényhozás, mely époly fontosnak nem tekinti azt, hogy a ki kellően megróva nincs, az kellőkép megrovassék, mint azt, hogy arról, ki tulságosan meg van róva, a teher levétessék; mert, ha mindkettő megtörténik, az ország kimarad a játékból, a mennyiben azt, mit egyikről leveszünk, reárójuk a másikra, és az ország kapja régi jövedelmét.

E czélból voltam bátor, a catastralis törvényjavaslatot előterjeszteni, és ismételve kérem a t. házat, hogy humanitással nyuljon hozzá, hogy azon 2 millió leemelhető legyen azok vállairól, kik tulságosan megrovattak, s áttehető legyen az illetékes vállakra. Ha e téren nem kezdeményeztem volna: elfogadnám érte a szemrehányást; de hisz megtettem e részben is kötelességemet, és már most engedje meg a t. ház, hogy lehetővé legyen a tettleges keresztülvitelhez való nyulás. *(Helyeslés jobb felől.)* Itt bátor vagyok a t. képviselő urnak, a ki a közgazdászati szempontokat, — mint kellő és helyes, — előtérbe állitotta, figyelmébe ajánlani, hogy a financialis szempontok csak bizonyos mérvig vannak azokkal ellentétben; mert, ha bizonyos mérven túl a financzialis szempontokat szem elől téveszt-jük és ugyszólván a financzialis sulyegyennek föntartását kellőleg nem hangsulyozzuk: előkészitendők nemzetgazdászati uton a jövendőt, épen a magunk munkáját nehezitjük meg; mert többek között a pénz, a melylyel dolgozunk és a hitel, melylyel azon pénzt előteremtjük, nemcsak az országnál, de egyeseknél is nagy nemzetgazdászati factor. Ha mi tehát a nemzetgazdászati szempontokra ügyelvén, a pénzügyi oldalt mellőzzük: megrontjuk a hitelt, megnehezitjük a kamatlábat, tehát egyik legfontosabb nemzetgazdászati factort elrontunk magunk. És ekkor hogyan dolgozzunk kellő eredménnyel? Én azt tartom t. ház, hogy vigyázni kell mindkettőre, az egyikre ugy, mint a másikra, és erre nézve bizonyos arányokat szem elől téveszteni absolute nem lehet.

A mi Simonyi Ernő t. képviselő urnak közigazgatásunk drágaságára vonatkozó kritikáját illeti: megjegyzem, hogy mindnyájunk feladata, annak lassankint való megjavitását eszközölni; de ez bizony egyhamar nem lesz meg. Ami azonban azon próbakövet illeti, melyet felemliteni méltóztatott: erre nézve csakugyan nem tagadhatom meg magamtól, hogy válaszoljak. *(Halljuk!)*

A t. képviselő ur, a keleti vasut vállalkozójának eljárásával birálta állapotainkat. A t. képviselő ur azt mondá, hogy nálunk három millióba kerül az igazságszolgáltatás. Megjegyzem mellékesen, hogy bizony még többe is kerül; mert ha a megyék és törvényhatóságok igazságszolgáltatói költségeit is ide veszszük: 7—8 millióba kerül. Ha pedig azon idegen ur mégsem mert volna ide jönni, ennek nem szükségképen az az oka, hogy itt rosz az igazságszolgáltatás, — sőt lehet épen az az oka, hogy jó. Némely helyre azért nem mernek elmenni, mert jó az igazságszolgáltatás. Ha például, magyar ember oly helyzetben volna Angliában, mint a milyenben van itt azon angol, aligha merne oda menni. Egyébkint, ugy látszik, nemcsak mitőlünk fél azon idegen ur, mert amint eléggé jó helyről értesültem, jogi tanácsot kért az iránt is, elmerjen-e menni Bécsbe? Pedig a bécsi, értem a cislajtáni igazságszolgáltatás körülbelől 15 millióba kerül, tehát kétszerannyiba, mint a mienk, s ezen idegen mégis azt kérdezte, hogy vajon jó lesz-e Bécsbe mennie? Ő tudja, miért táplál aggodalmat az iránt hogy hová menjen, — erről én nem adhatok számot. *(Derültség.)*

Azt mondja a többek közt, a t. képvisel ur, hogy mind olcsóbbság, mind jobbvolta szem

Digitized by Google

pontjából sokat vár a decentralisatiótól. Nem mondom, hogy én attól nem várok jót. Én is azt hiszem, hogy bizonyos ügyeket csak decentralisálva lehet jól kezelni, másokat meg centralisálva. Én megengedem, hogy vannak nálunk oly ügyek, melyek eddig centralisálva kezeltettek, és melyeket lehet és kell decentralisálni. Bizonyára én nem fogok soha utjába állani a józan decentralisálási törekvéseknek, sőt inkább magam is elősegitendem azokat; hanem abban van a kérdés nehézsége, hogy megvitatassék: melyek azon ügyek, melyeket decentralisálni akarunk, és csak azokat decentralisáljuk, melyeket kár nélkül decentralisálhatunk. Sőt e tekintetben én azt merem állitani, hogy magam kezdeményeztem is. Mert hiszen az adóbehajtást, melyet eddig csak Buda-Pest gyakorolt, minden királyi városra kiterjeszthetővé tenni kivántam, és Debreczen városa képviselőjének azon felszóltását, hogy a törvényhatóságokra is kiterjeszszem: nem utasitottam el magamtól: csak azt mondtam akkor, hogy még nem időszerü. És azt gondolom, hogy ebben igazam van. Ha ugyanis arról van szó, hogy ezt a megyékre és törvényhatóságokra is terjeszszük ki: nézzük meg előbb, milyenek lesznek azon törvényhatóságok. Annak mérve ugyanis, mit lehet a községre és mit lehet a megyére bizni, attól függ: milyen lesz a község, milyen lesz a megye, melyek ugy, amint most vannak megszünnek.

A községi törvényjavaslat munkában van, a törvényhatóságok rendezéséről szóló is csak részben készült el, a mennyiben a Királyföldről szóló még nincs készen. Egy nem ismert hatalomra bizni valamely munkát: azt hiszem idő előtti. Azonban az eszmét magát tökéletesen elfogadom és annak alkalmazása ellen nem is lesz kifogásom annak idejében.

Azt is mondta a t. képviselő ur, hogy azért is szükséges a decentralisatio, mert én csupán a végleges eredményeket látom, ha az adók itt meg ott pontosan behajtattak, megdicsérem a szorgalmas egyéneket, a nélkül, hogy tudnám, vajon ugy történt-e a behajtás? hogy nem feszitették-e túl az egyik adózót? a másikat pedig, a ki ha az illetőnek tán jó barátja, nem kiméltették-e meg ettől évek óta?

De bizony tudom azt is. Meg van annak a módja, hogy az ember azt is megtudhassa. Hanem azt is tudom, hogy ez megtörténik olyan dolgoknál is, melyeket a törvényhatóságok végeznek; megtörtént a multban, megtörténik a jelenben is azon egy törvényhatóságban is, mely ez ügyet eddig viszi, a fővárosban, mely pedig itt van közelünkben, szintén előfordulnak ily esetek. Nem mondom, hogy nagyobb mérvben, mint egyebütt, de előfordulnak. Hogy egyébként ilyeseket a központból meg lehessen tudni, meg van annak a módja, és én élek ezen móddal, például: az adóhivatalok épen most vannak megbizva személyszerinti kimutatásával és velem közlésével mindazon adótartozásoknak, melyek egy embernél 500 forintot meghaladnak. Bizonyosan nem a szegényebb osztályokat kimélik az adó behajtásával megbizottak, hanem ha kimélik, kimélik a vagyonosabbakat, s ma vagy holnap meg tudom mondani, 500 forintig országszerte ki a restans, s lesz rá gondom, hogy ha az illető soha nem is fizetett volna, és évről-évre restans: — e dolognak vége legyen, és tessék elhinni, ez nem lesz bizva egyik vagy másik alárendelt közegre, hanem majd magam végzem el. *(Élénk tetszés jobb felől.)*

Ami az adóreformot illeti, annak szükségét senki sem érzi jobban, mint én. Móricz Pál képviselő ur igazat adott nekem abban, hogy azt cataster nélkül nehéz megcsinálni. Ő azonban azt mondta, hogy a bajokat palliative is jó volna orvosolni. Az általa ajánlott palliativ szerek egyikét nem voltam képes elfogadni: mert nem szeretném, hogy ama két milliót az állam viselje; hanem óhajtanám, hogy azt mások vegyék vállaikra.

Ami azonban a többit illeti, amennyiben lehet, s amennyiben égető szükség van rá: azon vagyok, hogy ami e tekintetben addig történhetik, megtörténhessék, és e részben azon fölül, hogy a katasterre vonatkozó törvényjavaslat a ház előtt fekszik, mondhatom a t. képviselő uraknak, hogy a megállapodás végső stadiumában van a szesz- és czukoradóra vonatkozó törvényjavaslat, melyeket csak azért nem hozhatok még ide, mert közös megállapodás tárgyai; de alapos reményem van, hogy nem soká fognak váratni magukra.

Épen ezt mondhatom a bélyeg- és illetékekről szóló törvényjavaslatról is, mely nálunk tökéletesen bevégezve van. Ez mélyen vág be a legkülönbözőbb érdekekbe csak ugy, mint a kincstárába, és azért superrevisiókép most még megbirálásnak tárgya.

A dohányra nézve megigértem, hogy még ez évben beterjesztem a törvényjavaslatot. Ez olyan öt tárgy, melynek, ha a ház egy éven urává lesz, magának is gratulálhat, s én részemről nagyon meg leszek vele elégedve.

Ami azt illeti: miért nem készittettek elő e törvényjavaslatok országos enquetek utján: ? nem mondom, hogy rosz lett volna, ha azon az uton indult volna meg a törvényhozás; de miután nem azon az uton indult meg, hanem a kormány által egybehivott enquetek utján, nem volna helyes eljárás, ezen munkálatokat most letenni, és országos enqueteket összehini. Ezt

Digitized by Google

a kivánatokkal nem tudnám megegyeztetni, sőt azt mondhatnák a képviselő urak, hogy csak azért hivtunk össze előbb kormány-enquétet, hogy most hivhassunk össze országos enquétet, az előbbit, hogy e részben addig, mig az dolgozik, ne csináljunk semmit, és most a másikat, hogy addig, mig ennek munkálata nem adatik be, szintén ne csináljunk semmit.

Egy tárgy van, mely országos enquétre van bizva, és erre Jókai barátom már előre elmondta észrevételét: ez a bankügy.

Én ugy gondolom, hogy, ha ezen az uton indultunk meg, csak menjünk végig rajta. Azon kormány-enquét-munkálatok alapján ám hadd terjeszsze elő a kormány az illető javaslatokat; ezen javaslatok tanulmányozása, vitatása alkalmával a t. ház véleményt fog azon munkálatok fölött mondani, melyek alapjául szolgálnak a miniszteri előterjesztésnek; s ha akkor kiderülne, hogy a miniszteri előterjesztés csak oly kevéssé kielégitő, mint amily kevéssé kielégitők netalán azon enquéttei munkálatok, melyekre épül a miniszteri előterjesztés: akkor indicálva lesz, hogy a ház azt mondja: miután a kormány-enquéte és az ennek munkálatára épült törvényjavaslatnak csak ily értéke van, ám most próbáljunk országos enquétet összeállitani. De hogy akkor, mikor már az egyik uton megindultunk, és már-már az eredmény itt van, tegyük le, deponáljuk azt s kezdjük ujra a másik után: ez nem volna helyes eljárás. Hiszen azok, kik nem akarják az adóreformot, initiálhatják ezt, mert az bizonyosan legjobb módja annak, hogy egy darabig semmi sem legyen. De mert én akarom, hogy adóreform legyen, kérem a t. képviselőházat, hogy ezen uton egyszer már legalább hozhassak ide valamit. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ami a sókérdést illeti: én azok közül vagyok, kik már előbb is azon nézetben voltak, hogy büntetlenül lehet merni a só árát alább szállitani és törekedtem is arra, hogy alább legyen szállitva. Némi érdemet is tulajdonitok magamnak e tárgyban, és most is azon nézetben vagyok, hogy még mindig lehet merni a só árának tovább leszállitását. *(Élénk helyeslés.)*

Egyébiránt ez is oly tárgy, melyet csak egyetértőleg lehet elintézni; de teljes, tiszta, határozott meggyőződésem, hogy ezen téren a leszállitás által a kincstár nem koczkáztat semmit, és mihelyt e tekintetben sikerülend az én collegámmal Bécsben egy nézetre jönni s a modalitások fölött, a miként illetőleg, megegyezni: szerencsésnek fogom magamat tartani, ha e tekintetben javaslatot fogok előterjeszthetni, azért, mert a népnek nagy könnyitést, nemzetgazdászatilag nagy előnyt nyujt és a kincstárnak semmi kárára nincsen. *(Élénk helyeslés.)*

Igy állván a dolog, az én nézetem s a t. képviselő urak nézetei közt, nem lesz nehéz nekünk egy uton haladva, egymást gyámolitva, valamely eredményre jutni, amit a képviselő urak részéről bizalommal kérnék. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Stoll Károly: T. ház! A bánya-ipar érdekében emelek szót, mely ezerek kenyérkeresete, nagy vidékek adóképességének és jólétének forrása, a nemzetgazdászat tekintélyes, fájdalom, hanyatlásnak indult tényezője.

Nem szólok a hanyatlás átalános okairól, melyeket a közvélemény az erdőkezelésnek a bánya-igazgatóságoktól, a kohászat emelése és fejlesztése előtt végrehajtott elválasztásában keres; mert e tekintetben az igen t. miniszter urtól megnyugtató nyilatkozatot voltam szerencsés nyerni; de szólok az administratió más oldaláról, illetőleg kérem az igen tisztelt minisztér urat: ne méltóztassék megengedni, hogy a bureaucratia, melynek a technikában nincs helye: onnan a nyilvánosságot annyira kiszoritsa, hogy sokszor a helyesebb nézet védelme az alárendelteknek veszélyessé s igy lehetetlenné váljék. A bureaucratia a bányászatra mily káros hatással van: erre nézve sok példával szolgálhatnék; hogy azonban az igen t. ház türelmével vissza ne éljek: csak háromra szoritkozom, melyekre ujjal lehet mutatni. Az első, a minden költségvetési vita alkalmával tengeri kigyóként előforduló nagy-bányai vizhuzás kérdése. Közel 300 ezer forint adatott ki vizvezetékre, vizoszlop gépekre, de maga a vizerő még most sincs biztositva; pedig a technica logicája szerint ezt kellett volna előbb biztositani.

A második példa egy szállitó, és egy vizhuzó gőzgép, melyet a nagybányai vizerő csalhatatlan prófétái látván, hogy a vizzel nem boldogulnak: akkor hoztak javaslatba, mikor ott még a régi, naponta hat öl fát emésztő gép dolgozott.

Az 1868. budgetben azon gőzgépekre 48,800 frt szavaztatott meg, miután az akkori miniszter ur fölszólamlásomra azon megnyugtató választ adta, miszerint a megtakaritandó összeg a közkincstár javára megmarad. Ámde az indokolt megtakaritás helyett 72,900 frtot adott ki, mert a technicai hivatal javaslata a felsőbbség által félre vettetett és Schimmelbusch antiquariustól oly vizhuzógép vásároltatott meg, mely ó szerkezeténél fogva a czélnak meg nem felel, azt csak hosszas vajudás és nagy metamorphosis után sikerült dolgozható helyzetbe hozni. Azon gép naponta $10^{3}/_{4}$ öl fát emészt meg akkor, midőn a régi gép 6 öllel dolgozott. Azon körülményeknek szigoru megvizsgálása föltétlenül szükséges, de a t. miniszter ur érdekében is igen kivánatos, mert a felelős miniszter kiváló érdeke: azokat ismerni, a kiket megbizni kénytelen.

Digitized by Google

A harmadik példa a diósgyöri vasgyár, (*Halljuk!*) melyre 1 millió, mások szerint másfél millió adatott ki. Ezen vasgyárnak épitése ellen kellő időben, döntő körökben fölszólaltam, és előadtam a lét-föltételek hiányait.

Fölszólalásom azonban elhangzott és ismét a technica logicája ellen fölépittetett a gyár, mielőtt a létföltételekről gondoskodva lett volna; mint az 1870-ik évi költségvetésből látjuk, itt utólagosan vaskő vagyis vasércz föltárására 100 ezer frt van megszavazva; a jelen költségvetés szerint pedig az üzleti több kiadás ugyanazzal van indokolva. Hiányzik hát a lét első föltétele, hiányzik a másik is, és ez a kőszénnek rosz mivoltában rejlik, mert a mint hallottam, jelenleg Salgó-Tarjánból 300,000 mázsa kőszén vásároltatott a diósgyöri vasgyár számára, miután az ottanival a vas nem hegithető. Es a mi ennél is fontosabb: a diósgyöri vasgyár a kassa-oderbergi vasut számára sineket szállitani vállalkozott; ezen vállalatnak azonban meg nem felelhet, miután a sineket kiállitani nem képes és kénytelen azokat most idegenektől, belgáktól, áldozattal megvásárolni, melyek a hazai ipar emelésére hazai gyárakból voltak kiállitandók.

Szomoru, hogy ilyesmi országos szakosztályunk felügyelete alatt történhetik, de szomorubb az, hogy az ily ügyben történő fölszólalások roszul fogadtatnak.

Remélem azonban, hogy az ilyesminek ideje lejárt és hiszem, hogy a költségvetések kellő időben meghányatni, és csak azután fognak elfogadtatni, ha azok minden tekintetben megfelelőknek találtatnak

Ezek után a költségvetést részletes tárgyalás alapjául elfogadom.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Egy pár megjegyzést kivánok tenni az imént mondottakra. (*Halljuk!*)

Mindenek előtt megjegyzem, hogy a bányászatnak a jelen évi költségvetési előirányzatban van három külön rovata. Miután tehát igy áll a dolog, igen szépen el lehet mondani mindezt ezen rovatoknál, és miután ezen dolog mind a három külön rovatnál előjön: én akkor kötelességemnek fogom tartani a fölhozandókra észrevételeimet elmondani. Hanem, ha most az általános vitánál minden czimnek minden rovatát egyenkint föl akarjuk hozni, akkor nem tudom, hogyan tartsunk részletes tárgyalást. Ennélfogva ezt most mellőzve, arra kérem a t. képviselő urat, legyen türelemmel, mig majd e rovatra rájövünk és akkor fölvilágositásaimat megteszem. (*Helyeslés.*)

Móricz Pál: T. ház! Előttem szólott t. képviselőtársaim igen megkönnyitették a választ és határozati javaslatomnak védelmét. Bujanovics Sándor t. képviselőtársam, midőn nekem válaszolt: a szavakba kapaszkodott; de a tényt nem czáfolta meg, mert ha a delegatio megszavazta azon költséget, melynek födözéséről az országnak kell gondoskodni: akkor megszavazta azon 12 millió kölcsönt is, amely ezen czélra föl lett véve.

Az igen t. pénzügyminiszter ur igazságot adott nekem, midőn azt mondotta: olyan papirok adattak zálogba, amelyek mindkét félt közösen illetik. Ez épen az, a mit én mondtam: hogy ebbe a másik miniszternek is bele kellett egyeznie, vagyis — a mint én mondám — közös gschäftet csináltak. Tehát ő sem czáfolt meg nézetem szerint, hanem csak fölvilágositotta, bebizonyitotta, a mit én mondtam.

Széll Kálmán és Simonyi Ernő t. képviselőtársaimnak is tökéletesen igazságuk van: mert az különbséget nem tesz, hogy Széll Kálmán t. képviselőtársam ezen összegekből levont némelyeket, amelyek levonandók voltak, mert ezen esetben másképen fog állani a számitás; de azért Simonyi t. képviselőtársámnak is igaza van, mert azon tételek csakugyan ugy állanak, a pénzügyminiszter előterjesztése szerint, a mint a t. képviselő ur mondotta. A különbség csak az, hogy Széll Kálmán képviselőtársam levonván a levonandókat, megváltoztak a számok.

Igaza van Simonyi Ernő t. képviselőtársamnak abban is, hogy ha az államjavak eladatni szándékoltatnak, akkor erről törvényjavaslatot kell terjeszteni a ház elé, nem pedig ugy per tangentem e dolgot elvégezni.

Én nem vitatom ennek helytelenségét; én is eladnám az államjavakat, ha pénzügyminiszter volnék: mert ellenőrizhetlen jövedelem nélküli dolgokat kellőleg kell értékesiteni, ha lehet. De igazsága van Simonyi képviselő urnak, hogy ott, hol nagy bevételekről, hol eladásról van szó: törvényjavaslat utján kell intézkedni. Nem akartam ezen dolgot fölemliteni; de miután tisztelt képviselőtársam, igen helyesen, fölemlitette, kénytelen vagyok azokat helyeselni.

Amit a miniszter ur az adóreformról méltóztatott mondani: abban a miniszter urnak igaza van; csakhogy — méltóztassék megengedni — azzal a különbséggel, hogy sokkal több tulterhelt vidéke van az országnak és csak elvétve akad hely az országban, mely nemcsak hogy adóval nincs tulterhelve, nemcsak hogy a maga mértékében nincs megadóztatva: de alig van megadóztatva. Ily helyek oly csekély számmal vannak, s hogyha a miniszter ur igazságosan akarja elosztani az adót, ha le fogja egyik helyről emelni és el fogja az egészre osztani, nemcsak azokra, kik kevésbbé vannak megterhelve, hanem mindnyájunkra: akkor az adóreformban alig lesz kö-

Digitized by Google

szőnet, mert a terheltetés már ott is nagy, a hol könnyebbeknek látszanak a terhek. Megengedem, hogy az alföld némely vidékein jó években, jó életárak mellett könnyü fizetni az adót; de ha fölveszszük azon vidék mellékes calamitásait, a munka hiányát, a kéz drágaságát, a szállitási eszközök hiányát, hogy, ugy szólván, egész télen át mozdulni sem lehet: az adók sokkal nagyobbak, sokkal sulyosabbak, mint első tekintetre látszik.

Ami a reformot magát illeti, hogy a miniszter ur e tekintetben már tett lépést, mert a cataszter iránt javaslatot tett: ezt elismertem; de bocsásson meg a miniszter ur, ha mégis azt mondom, hogy ez sokkal nagyobb munka, sokkal több időt vesz igénybe, — mig az összes törvényhozás hozzájárul mindazon javaslatokhoz, melyeket a miniszter ur előterjesztett, — hogysem az ország addig várakozhatnék.

Méltóztatott a miniszter ur Simonyi Ernőnek azt mondani, hogy szivesen fogja venni, ha a miniszteriumok költségvetésének egyes tételeinél specificus adatokat fog a megtakaritás módjára nézve szolgáltatni. Méltóztassék megengedni, de ez nem az ellenzék föladata. Hogyan tudjuk mi, melyik bureauban mily szorgalommal járnak el a tisztviselők dolgaikban, és nincs-e ott valami, amiben megtakaritást lehetne eszközölni? Pedig méltóztassék nekem megengedni, hogy annyi hivatalnok közt lehetetlen, hogy egy ügyes ember állván a miniszterium elén, valami megtakaritásokat ne tehessen. Különben mi javaslattal is állottunk elő e tekintetben, midőn az incompatibilitás törvényt terjesztettük elő. Két ember nem vihet két különböző foglalatosságot, és most önök fölemelték a két hivatallal biró egyének szálláspénzét is, kik pedig vagy itt, vagy ott elhanyagolják teendőjüket. Méltóztassék a miniszterium javaslatainkhoz járulni akkor, midőn specialis adatokkal állunk elő, ne pedig bennünket leszavazni. Ilyen volt a pensiók kérdése is, hol ismét mi voltunk, a kik tetemes megtakaritást akartunk eszközölni: de nem fogadták el. Akkor azt mondta a miniszter ur, hogy kicsinyben nem fogadja el az ily megtakaritásokat, hanem nagyban el fogja fogadni. Örvendeni fogok rajta, de kételkedem benne.

Méltóztatott a miniszter ur beszédében átalában elfogadni azokat, amiket én mondtam; de specifice határozati javaslatomra nem terjeszkedett ki. Én ezt örvendetes tudomásul veszem. Sajátképen a határozati javaslatban egy betü sincs, ami a miniszterium ellen szólna; nincs abban semmi egyéb, minthogy az ingó államvagyonról, miután a fekvőségekről kimutatással már birunk: kimutatás készittessék. Én ismerem az erre vonatkozó s már létező kimutatást, de az a most meglevő állapotot tünteti föl. De én azt is akarom, hogy azon állapot is, melyben azokat átvettük az önkényes kormánytól, szembe állitva, viszonyitva, összehasonlitva legyen a jelenlegi állapottal; azt pedig tagadom, hogy ilyen kimutatás létezzék.

Ami pedig a határozati javaslat második részét illeti; miután épen a miniszter ur méltóztatott mondani, hogy javaslattal álljunk elő: méltóztassék azt elfogadni, és méltóztassék bennünket aziránt fölvilágositani, nem lehetne-e az ügyrendet egyszerüsiteni? nem lehetne-e néhol a hivatalnokokat kevesbiteni? nem lehetne-e a foglalkozást a munkafölosztás elvéhez képest czélszerübben fölosztani? Ha a miniszter ur ezt megteszi: akkor könnyü lesz nekünk azon fölhivásának elegettenni, melyet a miniszter ur hozzánk intézett. Ajánlom határozati javaslatomat elfogadás végett. (*Helyeslés bal felől.*)

Majláth István jegyző (*olvassa Móricz Pál határozati javaslatát.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Én a határozati javaslatot elég fontosnak tartom arra, — hogy igy rögtön nemcsak elvileg, hanem a formálázásra nézve is ne fogadtassék el, hanem annak nemcsak elvi hordereje, de ismétlem, szövegezése is tüzetes előtanácskozás tárgyává tétessék; s miután financziális kérdéseket foglal magában, talán jó lesz a pénzügyi bizottsághoz utasitani.

Csak egy okot mondok, hogy miért? de, van több is, mely első hallásra föltünt előttem.

A határozati javaslat első része kizárólag az ingó államvagyonra van irányozva; a képviselő ur ismerni akarja azon állapotot, melyben az volt, midőn a magyar kormányzat inaugurálva lőn, hogy a kormánynak azóta való működésének eredményét megitélhesse. De ez határozott összefüggésben van az ingatlan államvagyonnal: Ha pl. az mutatkoznék, hogy az ingó vagyon fogyott: meglehet, hogy ugyanannyi szaporodást lehet kimutatni ingatlanoknál s azért, ha valaki csak annyit tud, hogy az ingó vagyon 4 — 5 millóval fogyott: az még semmit sem tud; mert meglehet, hogy ezen összeg átváltozott ingatlanra, a mi által az ingatlan vagyonértéke szaporodott.

Ez tehát hézagos volna, a czélt tekintve ezt pótolni kell, de hogy minő szövegezés pótolhatná: azt e perczben nem mondhatom meg; de a pénzügyi bizottság tanácskozásának tárgyává téve, ez bizonyosan fog oly szövegezést találni, melyben ezen czélnak is eleget lehet tenni.

A mi határozati javaslatának 2-ik részét illeti, abban én a határidőt tartom korainak. Meg vagyok győződve, hogy azon munkát el kell készitени; de arról is meg vagyok győződve, hogy azon munkát nem lehet elkésziteni addig: mig

Digitized by Google

az ország kormányzatának alapja hiányzik. Már pedig a kormányzat, a közigazgatás alapja még mindig hiányzik; meg van ugyan a törvényhatóságokról szóló törvény, de abból is még hiányzik a fővárosra, és Erdélyben a Királyföldre vonatkozó törvény; épen igy nincs még községi törvény s még kevésbbé van meg a törvénykezés alapja. Hogy lehessen megmondani, hogy micsoda kikerekitésekkel, micsoda ügybeosztással lehessen gazdálkodni: mikor még nem tudjuk a törvényt, melynek alapjára kell fektetni a törvénykezést és közigazgatást?

Én elfogadom ezen javaslat második felét, de azon módositással, hogy mindezen törvény megalkotása után lásson hozzá a miniszterium, és kellő időben terjessze a ház elé, mert addig, ha csinálnak valamit, az oly alapra lesz fektetve, melyet a valóság később képzeletinek mutatna föl, az egész épület hasznavehetetlennek fog bizonyulni.

Hogy a miniszterium, a ház tavalyi határozata folytán nem tett eleget azon megbizásnak, melyet e tekintetben nyert, midőn a fizetésjavitásról volt szó: annak is csak ez az oka, és amint ezen akadály gátol minket most, ugy gátolni fog jövőre is, hogy rögtön munkába vétessék; mihelyt azonban az emlitett törvények megalkotva lesznek: ennek elkészitését nemcsak helyesnek, hanem szükségesnek is fogom tartani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Móricz Pál: Én a pénzügyminiszter urnak azon véleményét, hogy a határozati javaslat a pénzügyi bizottsághoz utasittassék, helyeslem és szivesen elfogadom.

Zsedényi Ede: Ki kell nyomatni!

Elnök: T. ház! A határozati javaslat fölött most nem határozhatunk. Az a pénzügyi bizottsághoz utasittatik véleményezés végett, s természetesen ki fog nyomatni.

Átmegyünk most a pénzügyi miniszterium költségvetésének részletes tárgyalására.

Majláth István jegyző *(olvassa a központi igazgatás első rovatát.)*

Széll Kálmán előadó: E czimnél az előirányzott összeg 113,000 frt: többnek mutatkozott a tavalyinál. Ezen többlet *(Zaj. Halljuk!)* a következő csoportokra oszlik: A tisztifizetések és lakbérek fölemelésére esik 49,284 forint.

Erről most nem lehet szó. Miután már a ház határozatilag megállapitotta a fizetések és lakbérek fölemelését.

Második oka ezen többletnek két uj állomásnak szervezése, és pedig: egy dohány-beváltó és egy dohány-gyári fölügyelőnek alkalmazása; továbbá egy horvát-szlavon segédforditónak és végre a számosztályban egy uj számosztálynak fölállitása. E három rovat által okozott költség-többlet 22,710 frtot tesz. A pénzügyi bizottság mind a három hivatal fölállitásának szükségét és rendszeresitését motiváltnak találja.

A dohány-beváltót és dohány-gyári fölügyelőt egyfelől a producensek érdekéből, másfelől a dohánygyári üzletnek tetemes kiterjedése miatt véli a bizottság fölállitandónak. A most termelt dohány-mennyiség ugyanis majdnem 40—50 százalékkal nagyobb, mint volt azelőtt. A horvát-szlavon osztályba egy forditó segédnek alkalmazását pedig épen költség-kimélésnek tekinti a bizottság, a mennyiben a horvát-szlavon adóhivataloknál különben tetemes számu forditó alkalmazása feleslegessé válik; de itt a központban egy ilyen forditó-segéd alkalmaztatik. A mi végre a 113 ezer frt többletnek egy másik részét illeti, a hivatali és irodai költségekre kivánt 27,980 frtot, a bizottság elfogadandónak véleményezi a miniszteri jelentésben fölhozott okoknál fogva.

Megjegyzendő, hogy ezen többlet nemis valóságos, mert egy felől az államnyomdának költségei 8700 fttal ide áthelyeztettek, más felől pedig egy 4 ezer frtos rovat ide beolvasztatott, mely tehát már külön nemszerepel.

E szerint tehát a pénzügyi bizottság javaslatának és azon határozatoknak alapján, melyeket a t. ház a tiszti fizetések és lakbérek fölemelésére nézve hozott, a központi igazgatás rovatai a következőkben lennének megszavazandók:

1. Fizetések és lakpénzek:		
az előirányzott 658,040 frt helyett	650,440	frt.
2. Évi dijak	12,000	„
3. Napi dijak	25,000	„
4. Szolgák ruhailletménye . .	2676	„
5. Házbérek	8400	„
6. Hivatalos és irodai költségek .	112,100	„
7. Utazási	28,000	„
8. Épületek föntartása . . .	4000	„
9. Jutalmazások	22,000	„
10. Táviratok	12,000	„
11. Előre nem látható költségek.	5000	„
az előirányzott összegnél 9100 forinttal kevesebbet, és igy: . .	881,600	frt.

Móricz Pál: T. ház! Bátor vagyok megemliteni, hogy én ugyan megengedem, hogy mig a monopolium fönáll, ezeknek a gyáraknak szaporitása és a felügyelőknek szaporitása szükséges; hanem a mennyiben itt a képviselőháznak egy határozati javaslata van, a mely a miniszteriumot arra kötelezi, hogy ennek eltörléséről törvényjavaslatot adjon be: mig ez fönáll, nem lehet oly intézkedéseket tenni, melyek ezen határozatokkal homlokegyenest ellenkeznek.

Digitized by Google

Én nem ellenzem, hogy azok ideiglenesen betöltessenek; hanem a végleges szervezést nem óhajtom, és pedig azért nem, mert meglehet, hogy ha ezen gyárak eladásra kerülnek: ezen hivatalnokokat ugyan át lehet adni a gyárral, mint nekünk átadták a hidvám-hivatalnokokat; de hogy ha egy financz-tanácsost a dotatioba oda méltóztatnak adni: akkor a gyár a vevőnek kevesebbet fog érni; mert bizony szerencsétlen magánüzlet volna az, hogy ha oly tisztviselői volnának, kiknek működése hivatalos órákhoz van kötve, és a kiknek kijár fizetésök, akár van dolguk, akár nincs. Legyen meggyőződve a pénzügyminiszter ur, hogy ha a gyárhoz ily financztanácsos is fog járulni, akkor az mindenesetre kevesebbet fog érni. De ha ezen hivatalnokok csak ideiglenesen alkalmaztatnának: akkor lehetne őket Abfertigunggal ellátni; arra kérem tehát a pénzügyminiszter urat: méltóztassék beleegyezni abba, hogy ezek ideiglenesen alkalmaztassanak. *(Helyeslés balról.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Én a dohánymonopolium föntartásának vagy megszüntetésének kérdéséről most nyilatkozni nem akarok. Én minden monopoliumot elvileg oly dolognak tekintek, melyet jobb megszüntetni ma, mint holnap. De van a kérdésnek másik oldala is: t. i. a czélszerüség és a lehetőség kérdése financziális tekintetben.

Ezt azonban most szintén nem akarom tárgyalni.

De annyi bizonyos — ezt maga a t. képviselő ur is meg fogja engedni, — hogy, ha az eltörlésre kerül a dolog, mig ez törvénynyé válik, és végrehajtatik: jó időbe kerül, és mindenesetre 3—4 év el fog mulni, mig a szabad verseny át fogja vehetni az üzletet, ha csak óriási confusiót nem akarunk létrehozni. Tehát még mindenesetre 3—4—5 esztendő van előttünk. Ha már most annyi időre nehány felügyelőt nélkülözünk, és ez által nélkülözünk minden biztositékot, melyet ezen felügyelők alkalmazása nyujt: azt hiszem, megadjuk nem egyszer, hanem 10-szer, sőt 100-szor is annak fizetését nyugdijával együtt. A nyugdijszabályzat különben azt mondja, hogy, ha egy tisztviselő legalább 5 évig nem szolgál, akkor annak nyugdijra nincsen igénye, hanem csakis végkielégitésre, ami legfölebb egy vagy másfél évi fizetésre rug. Tehát legroszabb esetben ezt kellene megadni az illetőknek, ha azon állomások rendszeresittetnek, és a monopolium meg fog szüntettetni.

Én azt tartom, hogy nem kell ezen áldozattól visszariadni, midőn egy üzletről van szó, mely a legközelebbi években is 10—13 milliót jövedelmezett az országnak.

Én ezen állomásokra oly egyéneket fogok kapni, illetőleg kaptam, a kik — meggyőződésem szerint — nem fogják olcsóbbá tenni a gyárt és kiket, ugy hiszem, az egész ország, maga a t. képviselő ur is, és általában a tulsó oldal tekintélyeknek ismer el. Az ilyen ember nem adja ide magát mától holnapra. Ha tehát oly embert akarunk, a ki képes teljesen betölteni ezen hivatást: akkor ne méltóztassanak sajnálni ezen csekély összeget. Ez a monopolium megtartásán vagy eltörlésén nem változtat semmit, és abba szivesen belenyugszom, hogy az által praejudicálva ne legyen a kérdésnek. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Méltóztatik az 1-sö rovatot elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa a 2-ik rovatot):* évdijak 12 ezer frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni. *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző: *(olvassa a 3—11. rovatokat, melyek változatlanul elfogadtatnak.)*

Elnök: Ennélfogva ezen czim alatt 881,600 frt fogadtatott el.

Majláth István jegyző *(olvassa az országos pénzügyi igazgatás czimét.)*

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság jelentése következőképen hangzik: „E többletből az első rovatra fizetésekre és lakpénzekre esik 129,665 frt. Ezen összeget a fizetések és lakbér-összegek fölemelésén fölül, a horvát-szlavonországi tisztviselők részére fölvett lakbérilletmények, egy uj illetékszabási hivatal fölállitása Pesten, és a pénzügyi ügyészségeknek szervezése eredményezik."

A mi e rovatra nézve a pénzügyi bizottság véleményét illeti, azok a következőkben foglalhatók össze: a többlet, melyet szerencsés voltam fölolvasni, származik először a tisztviselők lakbérének fölemeléséből; másodszor egy uj illetékszabási hivatalnak fölállitásából, a horvát-szlavon tisztviselőknek szinte lakbérilletékéből és pénzügyőrség szervezetéből. A tiszti fizetésekre vonatkozólag a bizottság javaslatában előadta azon törlesztéseket, melyeket a lakbérek fölemelése tárgyában a háznak javaslatba hozott.

T. ház! Az általános jelentésnek általános tárgyalása alkalmával a pénzügyi bizottság véleményétől eltérő, a házban történt inditvány folytán a miniszterium által előirányzott összes fizetés fölemelés elfogadtatott, ugy a mint a miniszterium azokat előirányzatba hozta, tekintet nélkül azon levonásokra, melyeket a pénzügyi bizottság tett. —

A fizetések fölemelésének kérdése tehát el van döntve. Itt még csak az a megjegyzésem, hogy az, hogy a horvát tisztviselők szintén lak-

Digitized by Google

bérjavitást kapjanak: méltányos és ellene kifogás alig lehet.

A mi az illetékkiszabási hivatal felállitását illeti, a pénzügyi bizottság, miután meggyőződött a miniszter ur előterjesztéséből arról, hogy körülbelől 2—3 millióra megy azon illeték, mely még kiszabva nincs, s a mely után az államnak jövedelme restantiában van, miután az illetékekről szóló törvények bizonyos terminus preclusit tüznek, a melyen tul az állam által a hátramaradt illeték többé be nem hajtható: ugy gondolom, hogy ezen hivatal felállitása, mely ezen restantiában maradt ügyeket elintézni hivatva lesz, gazdasági és valóságos takarékossági financziális szempontból motiválva van; mert ezen ügyek elintézése után milliókra menő összeggel fog az államjövedelem szaporodni.

Ezek azok, miket a pénzügyi bizottság megjegyzendőnek vél. Még a pénzügyi igazgatóságra nézve van szerencsém megjegyezni azt, hogy a pénzügyi igazgatóságok ügyészei aképpen rendeztettek, hogy ott helyben intézzék el azon ügyeket, melyek eddig a központi ügyészségnél intéztettek, vagyis elintézetlen hátra maradtak; a pénzügyi igazgatóságok ezen ujabb szervezetét a pénzügyi bizottság maga részéről helyben hagyta annál is inkább, mert a használhatlannak bizonyult korábbi szervezetnek, ezen ujabb szervezet 8000 frt megtakaritást eredményez s e szerint ezen második czim 1-sö rovata következőleg lenne: fizetések, lakpénzek és pótlékok: 963,410 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: 2-ik rovat: Évi dijak 14,890 frt. 3-ik rovat: kerek 17,266 frt. 4-ik rovat: Napi dijak 58,950 frt. 5-ik rovat: Házbérek 83,200 frt. 6-ik rovat: Jutalmazások és segélyezések 32,300 frt. 7-ik rovat: Uti költségek 110,700 frt. 8-ik rovat: Épületek fentartása 11,100 frt. 9-ik rovat: Irodai költségek 90,642 frt. 10-ik rovat: Szolgák ruhailletményei 1434 frt. 11-ik rovat: Képviseltetési dijak 3200 frt. 12-ik rovat: Különféle kiadások 3800 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság az ez utóbbi rovatban előirányzott összeget 1400 frttal leszállitandónak javasolja, e szerint tehát 2400 frtot vél megszavazandónak.

Elnök: E czim alatt 359,500 frt javasoltatik megszavaztatni. Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik. *(Egy hang bal felől: itt más számok vannak!)*

Széll Kálmán előadó: A különbség abban van, hogy az én számaim azon határozatok szerint vannak megállapitva, melyeket a t. ház a fizetések és lakbérek felemelésére hozott.

Elnök: A fogalmazóknak fizetését mint tudva van, a pénzügyi bizottság leszállitotta. A pénzügyi bizottság tehát ezen számokat jegyzé be, és ez okozza a különbséget.

Majláth István jegyző *(olvas)*: 4-ik czim. Pénzügyi felügyelőségek Horváth-Szlavonországban 71,600 frt.

Széll Kálmán előadó: Pénzügyi felügyelőség czim alatt előirányoztatik 71,600 frt 1870-ben e czim alatt és ezen kivül adó felügyelőségek czimén megszavaztatott összesen 59,200 frt; 1871-re 12,400 frttal több: kerekszámban 71,600 frt irányoztatik elő.

E többletet a horvát-szlavon hivatalnokok részére felvett lakbérek eredményezik, a bizottság e tisztviselők fizetésére nézve is a zágrábi pénzügyi igazgatóságra nézve elfogadott nézetből indulva ki. megszavazásra ajánl:

az 1—4 rovatig együttvéve 55,893 frtot; 5—11 rovatok alatt külön-külön az előirányzott összegeket; összesen tehát az előirányzott összeg helyett 1600 frt levonással 70,000 ftot.

Elnök: Méltóztatnak ezeket elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Következik az ideiglenes telekzet Horvát-Szlavonországban.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: Napidijak 12,703 frt. Szálláspénzek 960 frt. Irodai átalány 84 frt. Irodai és kezelési szükségletek 900 frt. Utazási költségek 840 frt. Kezelési nyomtatványok 50 frt. Jutalmazások és segélyezések 300 frt. Különféle kiadások 100 frt.

Széll Kálmán előadó: Ideiglenes telekzet czim alatt előirányozva van 15,900 frt.

A bizottság ezen összegnek, mely a munkálatok nagy részének befejezése miatt 13,100 frttal kisebb az 1870-re e czélra megszavazott összegnél: változatlan megszavazását ajánlja.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: Központi állampénztár. Fizetések és lakpénzek 67,895 frt. Évi dijak 1,800 frt. Bérek 463 frt. Jutalmazások és segélyezések 1850 frt. Irodai költségek 3140 frt. Pénzolvasási, szállitási és csomagolási költségek 4600 frt. Szolgák ruhailletményei 246 frt. Épületek föntartása 260 frt. Kerekszámban 80,200 frt.

Széll Kálmán előadó: Központi állampénztár és országos főpénztár

1871-re irányoztatik	80,200 frt.
1870-re megszavaztatott . .	72,100 „

tehát 1871-re 8100 frttal több; e többlet a lakbérek felemelésének, a 24 millió kölcsön kezelése miatt egy pénztári tiszttel való szaporitásnak és a pénzszállitási és csomagolási költségek emelkedésének eredménye.

A bizottság az előirányzott összegeket megszavazásra ajánlja, egyedül 4 vezénylő segédnek

Digitized by Google

és 8 pénzkezelőnek 300 frtban előirányzott lakbérét 250 frtra véli leszállitandónak; és igy a következő rovatok alatt a következő összegeket ajánlja megszavazásra:

1. Központi állampénztár:

Fizetések és lakpénzek . . .	54,025 frt.
Évidijak, bérek	2,000 „
Jutalmazások és segélyezések .	1,400 „
Irodai költségek	2,640 „
Pénzolvasási, szállitási és csomagolási költségek	4,500 „
Szolgák ruhailletménye	186 „
Épületek föntartása	200 „
összesen:	64,951 frt.

2. Országos főpénztárnál is a fizetések és lakbérekre nézve azon elvből indulva ki, hogy e tisztviselők fizetései és lakbérei összesen annyit tegyenek ki, a mennyit hason dijosztályu magyarországi pénzügyi tisztviselők összes illetménye kitesz; e rovat alatt a következő összegek megszavazását ajánlja a bizotság:

fizetések és lakpénzek . . .	13,270 frtot
évidijak, bérek, jutalmazások stb. egész a 11. tételig előirányzott összegeket külön-külön változatlanul az országos főpénztár részére összesen:	14,700 frtot

véleményez megszavazandónak.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk.*) Tehát elfogadtatott.

Következnek az adóhivatalok.

Majláth István jegyző (*olvassa az adóhivatalokról szóló czim rovatait.*)

Széll Kálmán előadó: Adóhivatalok. Ezen czim alatt 1871-re 1.595,000 frt levén előirányozva, ezen összeg az 1870. évre megszavazott 1.190,000 frthoz képest 405,000 frt többletet mutat föl.

E többlet merében a tiszti fizetések javitásából származik, személyszaporitás nem történik; ellenkezőleg egy adóhivatal megszüntetése van czélbavéve. A bizottság kénytelen beismerni, hogy az adóhivataloknál alkalmazott tisztviselők eddigi fizetése nem áll arányban a mai árviszonyokkal, és csakugyan tekintve azon sokféle és felelősséggel járó teendőket is, melyek ezen tisztviselők feladatát képezik: nem nevezhető oly fizetésnek, mely ez állomásokra alkalmatos, megbizható egyének életszükségletei fedezze.

Az adótisztek, adópénztárnokok, kik pedig sok és tagadhatatlanul nagy felelősséggel járó teendőket teljesitenek, kik az államnak ezer és 100 ezer és milliókra menő értékét kezelik, azoknak legnagyobb része 1200, 1100, 1000, 945, 840, 800, 735 frtig voltak fizetve s az ellenőrök legnagyobb része 6, 7—800 frtig, sőt 525 frtnyi fizetéssel ellátott e nemü hivatalnok is létezett az adótisztek között, egynehány száz 400 frton alóli fizetéssel volt ellátva — hogy ezenkivül a lakbéri fizetések csak 10%-át teszik a rendes fizetésnek, tehát csak 30, 40, 50, 60 frtot — nem lehet azt mondani, hogy ezen fizetések a mai viszonyokkal összeegyeztethetők volnának, vagy olyanok, melyeknek alapján becsületes, szorgalmas, képzett emberek nyerhetők.

Tagadhatlanul nagy a nyomor a hivatalnokok seregében, azok közt, kik igen nagy felelősséggel járó működést teljesitenek. Azért a pénzügyi bizottság a fizetések fölemelését, mely szerint az adópénztárnokoknál az utolsó osztályu legkisebb fizetés (minimum) 735 frtról 900 frtra, az ellenőröknél 525 frtról 720 frtra, az adótisztteknél 315 frtról 480 frtra emeltetett, és ehez képest fokozatosan javittatott a magasabb osztályzatuak fizetése, teljesen indokoltnak és elfogadandónak tartja; a lakbérek emelését azonban azon mérvben nem ajánlhatja, a mint azt a pénzügyminiszter inditványba hozza. Az adópénztárnokok lakbérét ugyanis az előirányzott összegben megállapitandónak véli, de az ellenőrök lakbérét, egynek kivételével, kinek 200 frtja meg volna ajánlandó, 150 frtról 100 frtra, az adótisztekét kivétel nélkül valamennyiét 100 frtra, a szolgákét 40 ftra javasolja leszállitandónak.

Ezek folytán a bizottság az adóhivatalok czimét a következő rovatokkal ajánlja megszavazásra:

1) A „fizetések és szálláspénzek“ rovatnál 22,860 frt levonásával 1.267,130 frt.

A mi a pénzügyi bizottságnak az adóhivatalokra vonatkozó további nézeteit illeti, ezek a következőben összpontosulnak. Tagadhatlanul az adóhivatalok az államnak igen sok pénzébe kerülnek és az is tagadhatlan, hogy ezen hivatalok, melyek az előbbi rendszerből és annak fönálló administrativ keretéből lettek átvéve, az organisatiót, a rendezést igénylik és követelik: másfelől azonban kétségtelen, hogy az állam pénzügyi administratiónak ily fontos áldozata helyesen, czélszerüen alig rendezhető előbb, mig az állam általában az egész administrativ rendszer birósági rendszere megállapitva, rendezve nem lesz, azért a bizottság azt véli kimondandónak, hogy a ház csakugyan szükségét érzi annak, hogy az adóhivatalok rendeztessenek; e rendezés azonban azon szervezés keretén belől történjék, mely a közigazgatás és biróság terén, a törvényhozás által megállapitva lesz.

A bizottság véleménye a következő:

Átalában a bizottság azon meggyőződésének ad kifejezést, miszerint az adóhivatalok nagy száma, azoknak mostani szervezete az adóbeszedést — a pénzügyi igazgatásnak ezen részét — szerfelett költségessé teszi és igy már ezen kö-

Digitized by Google

rülmény is, mely szerint az adóhivatalok az országnak 1¾ millió frtba kerülnek, kivánatossá teszi azoknak ujraszervezését és átalakitását. A bizottság azon reményben van, hogy a törvényhatóságok és községek rendezése és az első folyamodásu birósági szervezetnek életbeléptetése után az adóhivatalok átalakitása is a közigazgatási és birósági szervezethez idomitva, czélszerüen és költségkiméléssel lesz eszközölhető.

Ajánlom a pénzügyi bizottság véleményét a t. háznak elfogadás végett.

Máriássy Béla: T. ház! Az adóhivatalok megszavazásánál födolog, azt hiszem, hogy az állampolgár érdeke követeli-e; az állampolgárok érdeke kivánja Magyarországon a költségek kevesbitését, nem pedig nagyobbitását? mert bármily szép szinben akarjuk előállitani financziális helyzetünket: kétségen kivül van az, miszerint ezen ország pénzügyi tekintetben sem nem igen virágzó, sem nem prosperáló. Már ha segiteni akarunk bajunkon, ha izmosodni akarunk: födolog, hogy a költségeket kevesbitsük, ott, a hol lehet.

Én egyátalában nem látom indokolva itt ezen tételnél a 400 ezer forinttal való fölemelést. Nem látom indokolva azért, mert az állam az eddigi fizetés mellett is kap hivatalnokokat, és az adókezelésben semmi hátramaradás nem történt a hivatalnokok miatt; de miután hivatalnok van, s miutánhátramaradás nem történt: én a 400 ezer forintnyi emelést helyesnek egyátalában nem tartom; sőt ez alkalommal kénytelen vagyok kifejezni azt is, hogy én az adókezeléssel, az adóhivatali rendszerrel megelégedve egyátalában nem vagyok.

Nekünk jelenleg van 1700 adóhivatalnokunk, vagyis 1700 egyén alkalmaztatik az adóhivataloknál. Miután én ezen személyzetet jelenleg — midőn kilátásba van helyezve az is, hogy a megyék mihamarább rendeztetnek, és a végrehajtás nagy részét a megyei tisztviselők fogják végezni: — igen nagyszámunak, a jelenlegi kezelést helytelennek tartom, azért a jelenlegi kezelést nem akarom consolidálni, s a kivánt költséget nem szavazom meg.

Tisza Kálmán: Én nem akarom azt kétségbevonni, hogy az adóhivatalok, illetőleg az adóhivatalnokok fizetése aránylag csekély, és bármennyire szeressem is a pénzt megkimélni, tekintettel arra is, mi a fizetésfölemelés érdemében már átalánosságban történt: ez alkalommal nem azt óhajtom inditványozni, hogy a fölemelés a pénzügyi bizottság javaslata szerint meg ne szavaztassék, de viszont ahoz nem járulhatnék, hogy ezen fizetésfölemelés az adóhivatalnokokra nézve mint rendszeresitett fizetés állapittassék meg.

Már a pénzügyi bizottság maga is kifejezte azon nézetét, hogy az adóhivatalok szervezetét meg kell változtatni, tekintettel a törvényhatóságokra és községekre ugy, hogy költségkiméles eszközöltessék; maga a miniszter ur ma is kifejezte ezen nézetet, sőt deczember havában is, midőn egy határozati javaslatot voltam bátor az adóbehajtás iránt benyujtani, szintén nyilvánitotta, hogy a dolgot figyelembeveendőnek tartja, s a határozati javaslatot nem utasitotta el, hanem csakis azt kivánta, hogy külön tüzessék napirendre, és külön tárgyaltassék.

Midőn tehát mind a pénzügyi bizottság, mind az igen t. miniszter ur, elvben legalább, egyetértenek azon általam akkor is kifejezett nézettel, hogy az adóbehajtás körüli eljárásnak és az adóhivatalok viszonyának egyátalában meg kell változni, hogy az állam részére megkimélést kell eszközölni: akkor egyátalában nem tartanám helyesnek, hogy a fizetések fölemeltetvén, ugy rendszeresittessenek, hogy azután minden, az adóbehajtási eljárás megváltoztatásából eredő személyváltozások folytán szükséges intézkedés az államnak annyival többe kerüljön.

Mert fölteszem, legyen fölösleges az adóhivatalnokok egy része, legyen szó akár nyugdijazásról, akár egy átalános kielégitésről, ha nagyobb rendszeresitett fizetések vannak: azok alapján sokkal nagyobb teher fog az államra hárulni. Én tehát legelőbbször is ezen tételt illetőleg azt lennék bátor kérni, hogy méltóztassanak — isten neki — ezen 353 ezer és pár száz forintot, melylyel a pénzügyi bizottság levonása után a fölemelés van javasolva, az adóhivatalnokoknak megszavazni; de csak ugy, mint pótlékot az adóhivatali tisztviselők részére, hogy ne praejudicáltassék a későbbeni eljárásnak. (*Helyeslés.*)

Továbbá, minden esetben bátor vagyok kérni azt, hogy mind a miniszter ur által deczemberben, mind az általam most emlitett deczemberi határozati javaslatomat, ha nem is most tárgyalni, — mert hiszen a budgetvitát én sem kivánnám általa halasztani, de minél előbb tárgyalásra kitűzni méltóztassék. — Ezen határozati javaslatot különben is, — miként az ily nevezetes kérdésnél máskép nem is lehet, a miniszteriumhoz kell utasitani, hogy iránta javaslatot terjesszen elő.

Már most igaz, az mondatik, hogy előbb be kell várni a megyék és a községek rendezését, és majd ezek után lehet ezen tárgyhoz hozzászólni. De ha még elfogadnám is azt, a mit nem fogadok el részemről egészen; hogy addig az adókezelésben változást tenni nem lehet, mig a rendezés meg nem történt: nem fogadhatom el azt, hogy az adórendezés mikénti irányáról, te-

Digitized by Google

kintettel a már elfogadott törvényhatósági és az osztályok tárgyalása alatt levő községi törvényre ne lehessen javaslatot készíteni; mert ha az megtörtént, hogy tekintettel ezen részint már elfogadott, részint a tárgyalás utolsó stadiumába jutott törvényekre javaslat készül: remélhetőleg már a jövő évi budgetnél az adókezelés megváltoztatott módja szerint lehetend intézkedni; mig ellenben, ha a javaslatkészítés nem történik meg: akkor természetes, hogy egy-két évet vesztünk el.

Ezen általam fölhozott okoknál fogva tehát azt ajánlom, hogy a 353 ezer és nem tudom hány frt — az apróbb számokat elhagyom, melylyel az adóhivatalnokok fizetéseinek czimén több ajánltatik a pénzügyi bizottság által, mint a mult évben volt: csak mint pótlék szavaztassék meg ezen évre, nem pedig mint rendszeresitett fizetés adassék.

Azonkivül méltóztassanak kimondani, hogy a direct adó behajtása és kezelése iránti eljárás tekintetéből még mult évi deczember hóban beadott határozati javaslatom a budget-tárgyalás befejezése után napirendre tüzessék. (*Helyeslés bal oldalon.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Az előttem szólott t. képviselő urnak nézetei különösen két kérdés körül csoportosulnak. Az egyik a kért fizetésfölemelés mimódoni megajánlása, a másik határozati javaslatának tárgyalásra leendő kitüzetése.

Tekintve az elsőt, én azt hiszem: nem fogok csalatkozni, ha azt mondom, hogy a kérdéses fizetés-javitás az előzött tárgyalások alkalmával a t. ház által már el lett fogadva, és pedig el lett fogadva nem mint pótlék, hanem mint rendszeresitett fizetés. Azt gondolom, hogy azon kivánalom, melyet a tisztelt képviselő ur jelenleg tolmácsol, a t. ház elfogadott határozatával ellenkezik; mert nem arról volt szó, hogy fizetési pótlék nyujtassék, hanem arról, hogy a fizetés-javitás elfogadtatik-e, vagy nem? és ez a képviselőház által: elfogadva lévén elvégzett dolog. De azonfölül én nem is hiszem, hogy inditványának elfogadása jelentékeny előnyel járna; mert miről van szó? Arról, — és a budget-törvény egyebet nem is tehet, — hogy meghatároztatik: hogy ennyi és ennyi állomást tölthet be a miniszter, és ennyivel meg ennyivel honorálhatja az ezen állomásokat betöltő hivatalnokokat. Arról, hogy kell is azokat betölteni: arról a budget-törvényben véleményem szerint, nincsen szó. Mindig előirányoztatnak ugyan az illető állomások; de ha egyes esetben föltétlenül szükségesnek nem mutatkozik az egyik vagy a másik positiv betöltése: akkor — mint eddigi kezelésünk mutatta — az adott fölhatalmazással a miniszterium nem is élt, nem töltötte be az állomást. És én minden tartózkodás nélkül kimondom: hogy daczára annak, hogy meg lesz talán szavazva az adópénztárnokok, az ellenőrök, a hivataltisztek számára a fizetés-fölemelés, minden egyes esetben, a melyben bebizonyul hogy kevesebbel megérem: nem érzem magamat följogositva mindezen állomásokat betölteni, kevesebbet fogok kinevezni és — tekintettel az előttünk álló organisatióra — ha jelentékeny kár nélkül történhetik — függőben fogom tartani egyik vagy a másik állomást, és eszerint egyik és a másik állomás fizetési összegét meg fogom takaritani.

Ez az, a mit tenni fogok. Én nem ugy szándékoztam kérni az adóhivatali tisztviselők részére a fizetés-fölemelést, hogy ez egyszersmind azok irányában a kötelezettséget involválja.

A most már hivatalban levő tisztviselőknek szerzett joguk van ahoz a fizetéshez, a mi a decretumukban van.

A budget-törvény nekem jogot ad egy bizonyos maximumig elmenni, de nem kötelez. Én az érdem és munka szerint fogom emelni az illetők fizetését, vagy föl nem emelni. Ha máskép gondolja a tisztelt képviselő ur, és azt gondolja, hogy már ezzel a fölhatalmazással a tisztviselőnek szerzett jogává válik, hogy abban a magasabb fizetés mindenesetre meg is legyen, ez más; de az eddigi gyakorlat nem volt ilyen. Például, ki volt mindig mutatva, például harmincznak ennyi, negyvennek ennyi, ötvennek ennyi kivántatik fizetés fejében, sokszor azonban tettleg a felső fokozatban a harmincz, negyven vagy ötven helyett kevesebb, az utolsó fokozatban pedig több jött, a mint azt részint az időnkinti munka és annak halmozottsága, részint az illető egyének érdemessége. és arravalósága hozza magával.

Azt gondolom, hogy ezáltal a meghatalmazás által, — mert én csak annak tartom — nincs koczkáztatva az, a minek koczkáztatásától a képviselő ur félni látszik.

A mi illeti a másik kérdést: hogy miért ne lehetne megtenni a javaslatot az adóhivatalok szervezése iránt, miután a törvényhatósági törvény már megalkottatott? a községi törvény pedig csaknem a tárgyalás végstádiumában van? erre nézve én is azt mondom; hogy lehet; hanem mindig azon suppositio alapján, hogy a községi törvény csakugyan ugy lesz elfogadva, mint várjuk; mert az, hogy a községi törvény a központi bizottságon már keresztül ment, nem elég biztositék a végrehajtásra nézve.

Elismerem, hogy mihelyt a törvény megvan, annak alapján lehet javaslatot készíteni: mert akkor már az összehasonlitás lehetővé vált.

Digitized by Google

És kész is vagyok arra a budget-tárgyalás után ily javaslatot, akár azon határozat erejénél fogva, akár azért, mert magam is szükségét látom — elkésziteni, és a képviselőház elé terjeszteni.

A mi illeti a fizetés-fölemelését: annyi bizonyos, hogy akármily rendszer fog is megállapittatni, fizetés mindenesetre szükséges; és azért azt definitive kérem megajánltatni. A 315 frt fizetéssel dotált adótisztnek nehéz megélni, és ha olyan lesz a szolgálata, a milyen a fizetése; ha az eredmény nem lesz kielégitő: én a felelősséget nem örömest vállalnám el. Hogy annyi is lesz-e alkalmazva: előre nem mondhatom; de biztositathatom a képviselőházat, hogy a szükséges mértéken tul egy sem lesz alkalmazva. Ismétlem: kevésbbé tartom azt absolute kimutatottnak, hogy kevesebbel nem lehetne beérni; de a fizetés nem lehet kevesebb, akármilyen legyen a rendszer.

Ghyczy Kálmán: Azon nézetben vagyok, hogy a pénzügyminiszter előttem szólott t. barátom Tisza Kálmán inditványát nem értette jól meg. Tisza nem akart azon fizetési összegekből, melyek a pénzügyi bizottság által is javasoltatnak: levonni szám szerint; hanem inditványa csak oda megy, hogy miután az adóbeszedésnek rendszeresitése az eddigi rendszernek megváltoztatása, a pénzügyminiszternek saját véleménye szerint is, ha most mindjárt nem történhetik is meg, legközelebb be fog következni, ennélfogva, ezen mostani állapotban azon fizetésjavitások, melyeket a miniszter ur és a pénzügyi bizottság inditványozott: ne véglegesen, hanem csak fizetési pótlékkép adassanak meg.

Elnök *(leszáll és helyét Bittó István foglalja el.)*

Ghyczy Kálmán: Azt mondotta a pénzügyminiszter ur, hogy eziránt a ház már határozott volna, a pénzügyi bizottság átalános jelentésének tárgyalásánál.

En ezen vélekedésben nem vagyok; mert a pénzügyi bizottság jelentésének átalános tárgyalásánál, — ha egyébiránt jól emlékszem, és azt gondolom jól emlékszem, — az illető fizetések és lakbérek mennyisége a ház által csak a központi hivatalokra nézve állapittatott meg és az átalános jelentés egyik pontjában benfoglaltatik, hogy a mi a többi hivatalnokokat illeti: azoknak fizetései és lakbéreik javitása iránt a ház később az illető egyes költségvetések tárgyalásánál fog határozni. Azon kérdés tehát, melyet Tisza Kálmán t. barátom fölhozott, a ház által még nincs eldöntve, hanem az iránt a háznak vélekedésem szerint épen most kell határozatot hoznia.

Nem érthetek pénzügyminiszter ur azon véleményével sem egyet, hogy a pénzügyminisztertől függne m ég azután is, midőn itt a fizetési tételek meg lesznek határozva, ezen akár ideiglenesen, akár rendszeresitve megajánlandó fizetéseket az illető hivatalnokoknak megadni, vagy meg nem adni. Én azon vélekedésben vagyok, hogy valamint jus quaesitummal birnak az illető adószedői hivatalnokok azon fizetésekre nézve, melyek kinevezési okmányaikban megállapitva vannak, ugy hasonló jus quaesitum illeti őket azon fizetésekre nézve, melyeket számukra a ház ezen alkalommal meg fog szavazni és ez nem függhet a pénzügyminiszter ur tetszésétől, hogy egy vagy más hivatalra kinevezett, vagy kinevezendő hivatalnoktól a ház, illetőleg törvény által megszabott fizetést megvonja, vagy egynek meg másnak meg ne adja. És épen azért, mert ez a pénzügyminiszter ur tetszésétől nem függhet: van fontossága azon kérdésnek, hogy az illető adószedő hivatalnokok fizetései most véglegesen állapittassanak-e meg azon összegekben, melyek itt ki vannak téve, vagy csak fizetési pótláskép adassanak meg ezen javitások; mert ha véglegesen állapittatnak meg ezen fizetésjavitások: akkor azokon a ház sem igen fog többé változtathatni egyesek jogai sérelme nélkül; de ha csak fizetéspótláskép ajánltatnak meg ezen összegek; akkor az adóhivatalok rendszeresitésénél, melyet a pénzügyminiszter ur is kilátásba helyezett és óhajt, a fizetések meghatározásánál a háznak teljesen szabad keze lesz. Ezen különbség a fizetésjavitás ideiglenes vagy végleges megállapitása között a nyugdijakra is kihat.

Ha most a fizetések véglegesen megállapittatnak, már a nyugdijak kiszámitásába is be lesznek foglalandók, és annálfogva is csatlakozom részemről azokhoz, melyeket Tisza Kálmán t. barátom elmondott, és részemről is óhajtom azt, hogy az adóhivatalnokok számára a fizetések adassanak ki ugyanazon teljes mennyiségben, mely itt javasoltatik; hanem a mennyiben ezen összeg nagyobb azon összegnél, melyet eddig huztak: az adóhivatalnokok ezen fizetési többlete ezuttal csak fizetésjavitáskép szavaztassék meg. *(Helyeslés bal felől.)*

Széll Kálmán előadó: Csak azon kérdéshez kivánok szólni, melyet előttem szólott t. képviselő ur fölemliteni méltóztatott: vajon a ház ezen kérdésben határozott-e már vagy sem?

A dolog az én tudomásom szerint igy áll. Az általános jelentésben tárgyalta a pénzügyi bizottság s utána a ház a tiszti fizetések és lakbérek fölemelésének kérdését. Az általános. jelentésben azt mondta a pénzügyi bizottság, hogy azon jelentésben nem foglalhatván össze minden egyes miniszterium személyzetének s

Digitized by Google

tisztviselőinek fizetése és lakbére fölemelése iránti véleményét: azon általános jelentésben mindannyi költségvetésre kihatólag a központról szól, az egyes miniszteriumok tisztviselőinek lakbéréről pedig szólnak az egyes jelentések. Ezt mondta a pénzügyi bizottság. De a t. képviselőház ezen jelentést tárgyalás alá vevén, a pénzügyi bizottság véleményétől eltérőleg a Deák Ferencz Pest belváros igen érdemes képviselője által beadott inditványt fogadta el s ezen inditvány elfogadása után én legalább is magyarázhatónak tartom azt, hogy ezen kérdés már el van döntve: mert ezen inditványban nem „központi" tisztviselőkről volt szó, hanem általában „állami" tisztviselőkről. Ezt foglalta magában az inditvány, és ezt fogadta el a ház is. Az inditvány ugyanis igy hangzott: (*olvassa az inditvány szövegét.*)

Ezen inditványt szó szerint elfogadván a ház, minden „államtisztviselőre" nézve el lett fogadva a miniszterium által javaslatba hozott fizetésfölemelés. Én ennélfogva tagadhatlanul akként magyarázhatónak vélem ama határozatot: hogy talán ezen kérdés már el van döntve; de azt hiszem, hogy épen azon fáradsággal, melylyel ez iránt egymást capacitáljuk, képesek vagyunk a kérdésben érdemlegesen is határozni, annyival inkább, mert itt nem fizetés levonásáról van szó, hanem csak az ideiglenes megadásról.

Én már első fölszólalásomkor indokoltam a pénzügyi bizottság nézetét. E czimmel a pénzügyminiszter ur is ugyanazt kéri: amiért is ajánlom ezen összeg megszavazását.

Majoros István: T. ház! Nem akarok azoknak ismétlésébe esni, a mik a miniszter ur által kért hivatali személyzetszaporitás és azok fizetésének fölemelésére nézve már mondattak, csupán csak az adóbehajtásra vonatkozom ezuttal.

Igen sajnálom, hogy a t. miniszter urtól, kit egy alkalommal interpelláltam is már ezirán t, nem voltam szerencsés választ kaphatni. A rendkivüli sarczolásokra, melyek az adóbehajtásoknál elkövettetnek organumai által, viszszatérek ezuttal s fölemlitem, hogy akkoron félig-meddig megigérte volt a miniszter ur: hogy tudakozódni fog az ügy állása iránt, s hogy azon visszaéléseket, melyeket az adó behajtása körül alárendeltjei elkövetnek, megvizsgálandja s adandó alkalommal válaszolni is fog. Sajnálom, hogy azóta már két hónap is elmult, Zenta sincsen messze, csak 25 mértföldnyire, távirda is van, és igy szerettem volna, ha valahára már tudakozódott volna a miniszter ur arra nézve, hogy a 12 kr. minden adó frt után miért szedetik? A törvény 6 krt parancsol beszedni a hátralék fejében: de nem azon másik 6 krt is akkor, midőn sem zálogolás, sem becslés nem történt; pedig mégis szintén beszedik. Amint mondám ez 25—30 ezer frtig megy föl, csupán nálunk, csak egy községben.

Hogy hova fordittatik ez, nagyon szeretném, ha erről akár most, akár máskor fölvilágositást adna a t. miniszter ur. Még szomorubb dolog az adóbehajtásnál az, hogy oly egyéneket alkalmaz a miniszter ur, akik különben is nyugdijazva vannak, tehát fizetést huznak és még ezenkivül 3 frtnyi napidij is jár nekik.

Továbbá ami az adóhivatali személyzetet illeti: én azon véleményben vagyok, hogy nagyon jól tenné a miniszter ur, ha beismerné, hogy az ily centralisatio utján eszközlött adóbehajtás nem vezet czélra. Világos példa erre az, hogy most is körülbelől 30 millió van hátralékban és az adóhátralék 1867. óta folytonosan szaporodott.

Ezt csakis annak róhatom föl, hogy a miniszter ur mindenféle emberekre bizza az adóbehajtást és ily igazságtalanságokat enged elkövetni az adóbehajtás körül. Mert ha ez nem volna higye meg a t. miniszter ur, hogy az adót, ha nem is szivesen, de mindenesetre nagyobb készséggel fizetnék.

Azért tehát én részemről kivánnám, hogy lássa már be a kormány, és a többség valahára, hogy a megyei és városi közigazgatási személyzet sokkal kevesebb költséggel, s nagyobb eredménynyel birná behajtani az évről-évre — bár nagyobbodó — adót; s ez nagy nyeremény lenne, mert az ország kiadásai és az állam szükségletei sokkal inkább kevesbülnének.

Azért én részemről ezuttal, — miután a tárgy ki van már eléggé fejtve minden oldalról, — egyebet nem mondhatok zárszóul, mint azt: hogy a mostani adóbehajtást és kirovást egyátalában nem helyeselhetvén: kivánnám, hogy azt megyei választott tisztviselőkre bizzák, és végre, ujonnan ismétlem, hogy ha már nyert a t. miniszter ur a vizsgálatból tudomást — ha csakugyan el is rendelte azt, a rendkivüli visszaélésekre nézve: akkor kérem, méltóztassék annak eredményét közölni, hogy megnyugvást szerezhessen abból sok érdeklett. Tudom, hogy a baloldali lapok is jónak látták ez interpellatiómat roszalni; de mindannak daczára én több oldalról he lyeslő leveleket is kaptam, melyekben ismételve irták, hogy szeretnék már tudni a visszaélésekre vonatkozólag tett miniszteri intézkedést.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Felelni kivánok m indjárt a t. képviselő ur előadására. Oka annak, hogy a felelettel miért maradtam mindeddig adós, az, hogy ezen interpellatio tárgya ugyszólván a költségvetés

Digitized by Google

tárgyalásának természetéhez tartozik, és igy talán a tárgyalás fölakasztása nélkül, egyuttal a választ is megadhatom. *(Halljuk.)*

A t. képviselő ur azzal kezdte interpellatióját, hogy az összes adóbehajtás körül „vérlázitó" dolgok történtek. Ez volt a kifejezése, mely kifejezését aztán azzal iparkodott igazolni, azt mondván: hogy a baj a következő: *(olvas.)*

„Előre bocsátván azt, hogy a földmiveléssel foglalkozó nép legnagyobb munkaideje alatt nincsen megóva az adóvégrehajtók zaklatásaitól, miről is az itten ./· alatti pénzügyminiszteri rendelet tanuskodik."

Igaz az, hogy a legnagyobb munkaidejében nem tudjuk megkiméln i a népet az adóbehajtástól. A legnagyobb munkaidő az aratás, azután következik a szedés a kukoricza törés és a borszüret. Ha mi akkor nem hajtjuk be az adókat: azután üthetjük a nyomát.

Én igenis elrendeltem, hogy augusztusban kell meginditani az adóbehajtásokat; de nem juliusban: mert az aratás oly munka, melyet, ha kellő időben nem végeznek el: kihull a mag hüvelyéből a földre. — Rendeltem pedig az adóbehajtásokat augusztusra azért; mert azt gondolom, hogy mielőtt elköltené egyébre az illető hátrálékos a pénzét: jobb lesz, ha fölszólitjuk, hogy mindjárt első sorban fizesse meg adóját, mert később, bizony, ha máshová költekezik, még nehezebben fogja tudni fizetni.

Én tehát kötelességszerüleg cselekedtem midőn ezt tettem. A ki röstelli, hogy zaklassassék: az ne várja be a zaklatást, hanem fizesse meg előbb; különben a ki előző évi adóját megfizette, azt nem bántjuk még szeptemberben sem, hanem csak oktoberben kivánjuk be tőle az adót. Már pedig azt gondolom, a t. képviselő ur is megnyugszik abban, hogy a julius, augusztus, szeptember negyedévi adót octóberben be lehet már hajtani. Augusztusban csak attól szedetik be az adó, aki az előbbeni negyedévben is adós maradt, mert már akkor tovább várni, a tett tapasztalatok szerint, nem lenne tanácsos.

Azt kérdezi továbbá a t. képviselő ur ezen előzmény után: „Van-e tudomásom arról, hogy az egyes pénzügyi igazgatóságok holmi obscurus embereket küldenek az egyes községekre 2 és 3 frtnyi napi fizetéssel, csupán azért, hogy ottan az adóhátralékosak intő-czéduláit aláirják, és ott állandóul tartózkodván, az állam terhére vannak?!

Erre nézve akkor mindjárt megfelelt itt, — hogy ugy szóljak — a ház közvéleménye: hogy bizony nem valami nagyon illustris embereket szokás küldeni adó-executióra; nem küldünk pedig azon egyszerü okból, mert nagyon illustris ember nem is menne olyan küldetésben. Küldünk olyanokat, a kikben megbizhatunk, a mennyire lehet, mert az embernnek szive belől van, nem kivül; amennyire tehát az emberi ismeret figyelembe vétele mellett megbizhatóknak látszanak, és természetesen olyakat, a kik azt elfogadják; mert a ki nagyon megbizhatónak látszik, ugyan, de ki el nem fogadja: azt nem küldhetjük oda.

A mi pedig azt illeti, hogy „állandóan" ott vannak: sajnos, néha állandóan vannak ott; mert alig hajtotta be az egyik hátrálékot, máris a másikat kell behajtani. De az, hogy intő czédulák küldésére volnának ott: az nem áll; mert az nem a mi kötelességünk, hanem az illető községé, és az adóközegek intőczédulát csak azon esetben küldenek, ha az illető község ezt nem birná, vagy nem akarná teljesiteni. Tehát intőczédulák küldésére egyátalában nincsenek ott, mert az adómegintés a törvény értelmében, a község kötelessége; és ha az adóközegek teljesitik ezt: akkor oly valamit teljesitenek, a mi kötelességükön kivül esik. És ha ezt tejfesitik, ezt azért teszik, mert az adózók gyakran azt mondják: végrehajtást intéztek ellenem, pedig meg se voltam intve. Engedelmet kérek, a megintés nem a mi kötelességünk, a mi kötelességünk csak a végrehajtás, lefoglalás és az árverés és becslés, a mi a további kérdést illeti, a hol az mondatik: „az 1865—68-ki XXI. t. cz. 67. §-sa szerint a zálagolás és becslésért minden adó forint után csupán 2, mond két krajczárokat lehet az adóhivatalnak szedni", — és mégis eme törvény ellenére, tán épen felsőbbi meghagyásból a zentai m. kir. adóhivatal részéről egy végrehajtást vezénylő bizonyos Ganse Henrik ottani hivatali ellenőr hivatalosan meghagyja Zenta község adószedőjének, hogy minden forint után 6, mond hat és igy a törvény nyilt parancsa ellenére 4 krajczárokkal többet zsaroltat, melyből évenkint 10—15 ezer forintok jönnek be." Hogy tehát van e erről tudomásom?

Igenis van tudomásom; azonban mindenek előtt megjegyzem a t. képviselő urnak, hogy azon XXI-ik törvényczikk, melyre hivatkozott, arról szól: minek kell történni Buda-Pesten a fővárosban, de nem arról: minek kell történni Zentán; és arról is van tudomásom, hogy még a fővárosra nézve sem szab ki többet, mint egyik esetben 2, a másik esetben is 2 krt, tehát összesen 4 krt. Ha Zentán többet vettek; — de nem ezen törvény ellenére, miután az nem is szól Zentára, és melyet azért nem is lehet Zentán megsérteni, — hanem csak Buda-Pesten, mert csak erre nézve szól a törvény — mondom, hogy ha Zentán többet szedtek ennél az adóközegek, — de itt sem 4 krral, hanem csak 2-vel, többet — ez azért történt: mert a törvény az ország többi részére azt mondja, hogy azon

Digitized by Google

végrehajtási költségekre annyit kell bevenni, a mennyire ezen költségek mennek.

Midőn a korábbi törvény módositásáról volt szó, bőven kifejtettem, mi az oka annak, hogy a régi eljárás mellett a költségek többre mentek. Egy helyütt 4 krt, más helyütt kevesebbet tettek ezen költségek. Itt esetleg 6 krra mentek, de ismerek eseteket, hol még többre is mentek; mert annyit kell behajtani, mennyi a költség; ha kicsiny a végrehajtási tárgy, ennél a zálogolás aránylag többe kerül, mint a nagyobb tárgynál: néha a községi hivatalnokok is késnek, kik közreműködni vannak hivatva, a zálogolást halogatják egypár nappal. Ez által a végrehajtó hivatalnok napidija nő, és igy természetesen nagyobb lesz a költség is. Ez itt 6 krra ment, ha ezen 6 krajczárnál kevesebbre ment: akkor a befizetett összeg fölöslege jövőre betudatik az adózó javára, de ha többre ment, utólag is megveszik rajta.

De ha azt mondja a t. képviselő ur, hogy ez még folyvást most is igy történik: akkor igen lekötelez annak bebizonyitásával; mert az ujabb törvény szerint ennek nem szabad igy történni; az ujabb törvény kihirdetése után legföljebb annyi időt véve, mely szükséges volt arra, hogy a kihirdetés a hivatalnokok tudomására jusson. Azóta, törvényesen 4 krnál több be nem hajtatik.

Áttérve azon kérdésre, hogy van-e tudomásom, hogy hová fordittatott ezen összeg? azt felelem, hogy igenis van. Az adóexecutio költségeinek fedezésére fordittatik.

Szándékozom-e e bajt gyorsan és gyökeresen orvosolni? Erre megfeleltem már az emlitett törvényjavaslat benyujtása által. Ez a válaszom.

Egyébiránt azt gondolom, meg fogja nekem engedni a t. képviselő ur fölkérnem, hogy midőn ily nagy hangon kezdi a „vérlázitó dolgokkal," és mikor oly sulyos szemrehányásokat tesz: legalább tekintse meg azon törvényt, melyre hivatkozik, (*Helyeslés jobb felől.*) és vegye figyelembe, hogy az csak Buda-Pestre és nem Zentára szól; mert ha oly könnyedén veszszük a szemrehányásokat: akkor bizony minden perczben mindenért tehetünk. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

Majoros István: Engedje meg a t. ház, hogy a hozzám intézett válaszra röviden nyilatkozzam: sorba veszem a t. miniszter ur válaszának pontjait.

Azt mondja a miniszter ur, hogy azon időben vár a behajtással, mikor a nép a mezei munkát végzi. De ha a miniszter ur alkalmat venne magának az ottani földmüvelési viszonyokkal megismerkedni: bizonyosan meggyőződnék arról, hogy egy hónapi idő nálunk mezei munkák bevégzésére nem elég. Ott az aratás sokszor még angusztusban is tart bizonyos veteményekre vonatkozólag, tehát addig a gazda a mezei munkától nem szabadul meg. De még az sem elég; mert addig, mig össze nem takarta, mig ki nem csépeltette a kérdéses gabonát: addig pénzzé nem teheti, és adót nem fizethet. Az tehát megkivánhatja, hogy szeptember 25-ig meghoszszabbittassék azon adó-végrehajtási idő, mert augusztusig nem elegendő.

Ami azt illeti, hogy a miniszter ur ezen czélra nem kaphat illustris embereket, alig hiszem, hogy szoros értelemben veszi t. miniszter ur az illustrist, ugy, a mint pl. a felső ház tagjai nevezik. Mert akkor igen keveset kaphatna, meglehet különben, hogy még akkor is kaphatna: mert vannak ott is olyanok, a kik eljönnének talán ennyi napidijért, a mit itt fizetnek, eljönnének a végrehajtást aláirni. (*Derültség.*)

Nem akarok sérteni senkit, hanem ne tessék az „illustrist" oly értelemben venni, mintha mi kivánnók, hogy czimzetes urak jöjjenek adóbehajtásra. Mert jelenleg hogy ez igy van, az is bizonyitja, hogy egy osztrák nyugdijazott katonatiszt, ki a magyar nyelvet nem is érti, van ott az adóvégrehajtással, és pedig állandóan megbizva.

Vannak azután megbukott kereskedők, kik saját vagyonukból nem élhetnek meg, most oda jönnek, és a mellett, hogy 2—3 forintnyi napi dijt huznak, 15—20 forintot zsarolnak azonkivül.

Tehát ezek az obscurus emberek. Vannak aztán köztük olyanok is, kik a becsületes emberek nevét sértik, azért neveztem obscurusoknak, és ha a „vérlázitó" kifejezést használtam: ne gondolja a miniszter ur, hogy elhamarkodásból tettem, mert igenis érett megfontolás után mondtam ki, és igazolom azzal, hogy a szegény adózó nép, kinek évi adója 1 frt 50 kr., az sokkal keservesebben fizeti az azon 1 frt 50 kr után járó 15, usque 18 krnyi adó végrehajtási pótlékot, mint talán némely urak, ha 50,000 frt kell fizetniök: mert az a szegény ember, a ki kézi munkájával keresi kenyerét, és kinek családot kell táplálnia, azt se kapja mindennap, az bizonyosan többre fogja becsülni azt a 15—18 krajczárt, mint a miniszter ur hiszi, ki azt tartja, hogy könnyüség, csekélység. Tehát ha én vérlázitó dologról szóltam, én a szegény nép érdekében beszéltem, mert vérlázitó bizony, hogy: rendes, ugyis mértéken fölül fölcsigázott adón kivül még 18, usque 28 krral többet fizessen az adózó, a mely többlet behajtása semmiesetre sem szükséges, — hacsak nem arra, hogy

Digitized by Google

ezen egynehány naplopó zsebébe menjen. (*Derültség a szélső bal oldalon.*) Nem is nevezhető egyébnek, mint naplopónak az oly haszontalan, kinek az adóvégrahajtásnál teendője nincsen, és azért fizettetik az államtól.

A mi pedig azt illeti, hogy azt mondám, hogy ezek egyebet nem tesznek, mint az intőczédulákat aláirják: arra nézve megjegyzem, hogy midőn több alkalommal az adófizető megjelent, az illető hivatalnok elővette a könyvecskét, belenézett, és miután a negyedév letelte óta csak hat hét mult el, semmi egyéb tartozása nem volt: mégis nemcsak megvette a törvényszerüleg megállapitott adóhátraléki késedelmi kamatot, hanem még a zárolási, becslési és végrehajtási költséget is. Ez az, a mit én sarcznak nevezek, a mit a törvény nem parancsol. Különben szivesen beismerem, hogy a dolgot egy kicsit elhamarkodtam, hamarjában nem láttam, hogy ez csak Pest városára vonatkozik; később mikor figyelemmel visszatértem a törvényre, csak akkor láttam.

Egyébiránt nem tartom nagy bünnek, mert a t. miniszter ur maga is elismerte később, hogy bizony az a két krajczár szerinte is elegendő arra, hogy a végrehajtás fedeztessék, különösen olyan községekben, hol számosan, tömegesen laknak, hol tehát a végrehajtás nem is kerül nagy fáradságba és nagy költségbe. S az obscurus emberek hogy járnak el a behajtással? A mi határunk igen nagy, 9 négyszög mértföldet foglal el. Ki mennek egy napon bizonyos adóhátralékot behajtani. Elmennek az egyes tanyákra, ott zálogolásokat, becsléseket tesznek, aztán haza mennek, holott a szomszédban még elvégezhetnének 10—15 becslést. Ez azért történik, hogy szaporitsák a kocsibért és napi dijat. Naponkint csak egyet kettőt végeznek. S mi következik ebből? Az, hogy a szegény ember azt sem tudja mikor behajtják a jószágát, hogy voltaképen miért kell neki külön napi dijat és kocsibért, azon fölül a sokat emlegetett sarczot, a 12 krt fizetnie.

Azért neveztem én e végrehajtókat obscurusoknak s az eljárást vérlázitónak. Ennyit szükségesnek tartottam a miniszter urnak elmondani. (*Nagy zaj. Elég!*) Ugy látszik, nagyon is a vékonyukra találtam azon uraknak. (*El áll! nagy zaj.*) Nem fogok elállani azért sem. Ha egyszer a miniszter ur kétségbevonta állitásomat, és félremagyarázta szavaimat: én is kénytelen vagyok magam kimagyarázni. Nem is épen azoknak beszélek, kik „elállt“ emlegetnek; hanem beszélek azoknak, kik el fogják olvasni a mit mondottam, és meg fogják birálni: kinek volt igaza? (*Zaj.*) Kérem az elnök urat, méltóztassék csendet parancsolni. Nem birom túlkiabálni a lármát.

A t. miniszter ur végre azt mondotta, hogy bizonyitékokat kiván arra nézve, vajon azon vérlázitó sarczolások igazak-e vagy nem? mert ő nem akarja hinni, miután a törvény holt betűjéhez ragaszkodva, azt mondja: hogy csak ha 40 nap lejárt: szedetik ezen végrehajtási pótlék. Én pedig, mint már előre bocsátottam, ujra azt állitom, hogy akár az előbbeni negyedben, akár a folyó negyedben történt a fizetés napjának elmulasztása: megvétetett a pótlék.

A többire nézve — hiszen a főbbekre, ugy hiszem, már megfeleltem, — nem fogok most válaszolni, csak azt mondom, hogy a miniszter ur válasza engem ki nem elégit: azért én óhajtanám, hogy az oly dolgokra nézve, melyek az adófizetők megnyugtatására kellene hogy szolgáljanak, a miniszter ur sokkal határozottabb feleletet adjon. Különben az általa benyujtott törvényjavaslattal az általam fölemlitett bajokat elegendőleg orvosolva nem látom. Azt azonban elvárom, hogy ha valamit állitok, a miniszter ur higyen képviselői becsületszavamnak. Én állitásomat nem a levegőből meritettem, én már akkor is fölemlitettem, és a naplóban is kijött, hogy okmányaim vannak arra nézve, hogy azon sarczolások csakugyan üzetnek.

A mi interpellatióm második részét illeti, hogy 6 krajczár szedetik minden zálogolás és becslés nélkül, minden egyes hátralékban maradó adófizetőtől: erre nézve nem kaptam kielégitő választ, hacsak a törvényjavaslatot nem tekintem annak, de a mely engem ki nem elégit. Én azt ohajtom, hogy ily adószedőkül ne olyan obscurus emberek alkalmaztassanak; mert hiszen van ott elég becsületes ember, kire a miniszter ur bizvást rábizhatná az adóbehajtást, kik szegény emberek, s ezen fizetést alamizsnaképen fogadnák. Ott vannak az 1848—49-diki rokkant honvédek (*Fölkiáltások a szelső bal oldalon: azok nem lesznek adóexecutorok!*) De igenis lennének azok közt oly szegények, kik azt szivesen elfogadnák. Tessék ezek közül alkalmazni, ha már segitséget nem akarnak nekik adni. Ha ezt teszi a miniszter ur, emberbaráti kötelességet fog gyakorolni azok iránt, kik 1848—49-ben megvédték a hazát, s lehetővé tették a miniszter urnak, hogy ezen költségvetést előterjeszthesse. Engem, a mint mondám, a miniszter ur válasza ki nem elégit, azért kérem azt tárgyalásra kitüzni, majd akkor fogok a tárgyhoz bővebben szólani.

Elnök: Mielőtt a t. ház a költségvetés ezen rovatának tárgyalását folytatná, bátor vagyok a képviselő urakat fölhivni, miszerint méltóztassanak nyilatkozni az iránt, vajon a Majoros képviselő interpellátiójára, közbevetőleg a miniszter ur által adott választ tudomásul ve-

Digitized by Google

szik-e, vagy nem? (*Fölkiáltások: Tudomásul veszszük!*) Tudomásul vétetik.

Kemény Mihály: T. ház! Csak egy igen rövid megjegyzést akarok tenni azon, a pénzügyminiszter ur által fölvetett kérdésre, hogy e tárgy már superáltatott a budget általános tárgyalásánál. Én e tekintetben ellenkező meggyőződésben vagyok, és ezen meggyőződésemben épen a miniszter ur erősitett meg, és az állandó pénzügyi bizottság előadója, kik mind a ketten ellenkezőt bizonyitottak be. A pénzügyi bizottság előadója kevesebb összeget hozott javaslatba, mi által elismeri, hogy még nincs superálva ezen kérdés: és hogy lehet változtatni rajta. A t. pénzügyminiszter ur kimondta, hogy ez őt nem köti, és hogy ő ezzel tetszése szerint fog rendelkezni; ismét bebizonyitotta, hogy ezen kérdés még nincsen superálva, mert különbena pénzügyminiszter nem rendelkezhetnék vele: miután pedig, állitása szerint redelkezhetik vele, ez nem akarhat más lenni, mint egy átalány, és mint átalányhoz én is hozzájárulok és elfogadom Tisza Kálmán t. képviselő ur inditványát.

Zsedényi Ede: T. ház! Én is visszatérek Tisza Kálmán t. képviselő ur inditványára és megvallom, hogy én azt a pénzügyi bizottság jelentésének természetes kifolyásául tekintem. Mert midőn a pénzügyi bizottság az adóhivatalnokok nagy száma ellen panaszt tett és jelentésében azon reményt fejezte ki, hogy a törvényhatóságok, községek és birószágok rendezésének életbeléptetése után az adóhivatalok átalakitása is a közigazgatási és a birósági szervezethez idomittassék és a lehető költség-kimélés eszközöltessék: nagyon félek attól, hogy ezen költségkimélést nagyon meg fogja nehéziteni az, ha mi itt rendes fizetésnek veszszük ezen fizetésszaporitást.

Én annak ellenében, a mit a t. miniszter ur kifejezett, hogy az adópénztárnokok fizetésszaporitás nélkül szivesen nem szolgálnak: azt hiszem, hogy meg fognak maradni mindazok, kik jelenleg ott vannak, ha mi Tisza Kálmán t. képviselőtársam inditványa szerint működési pótlékul fogjuk ezen összeget megszavazni, addig a mig rendszeresitve lesznek; mert miután a pénzügyi bizottság kimondta, hogy a költségkimélés szem előtt tartandó, igen természetesnek találom, hogy mi ezen fizetésfölemelést pótléknak vegyük, addig a mig a szervezés meg lesz.

Az, hogy akkor, mikor a központi hivatalnokok fizetéseit fölemeltük, azzal együtt ezeket is emeltük: nem egészen áll; mert a pénzügyi bizottság jelentésében meg lehet olvasni, hogy a fizetés-minimumot 760 frtról 500 frtra tette, tehát más elvből mentünk ki itt, midőn a fizetésminimumot meghatároztuk, és azt hiszem, teljes szabadságában áll a háznak e tekintetben a már hozott határozatot módositani. Én is a fizetésfölemelés mellett vagyok; de azt e helyen mint pótlékot akarom megszavaztatni. Tehát azt gondolom, hogy miután egyenesen kimondta a pénzügyi bizottság, és azt hiszem, a ház is elfogadta, a pénzügyminiszter ur is elfogadta, hogy addig, mig az első folyamodásu birószágok szervezése után az adóhivataloknokra nézve törvényjavaslat terjesztetik a ház elé, addig azt működési pótléknak vegyük, nem pedig rendes fizetésnek: akkor, ha rendszeresitve lesznek, szabályozzuk rendes fizetéseiket. (*Helyeslés.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Kötelességemnek tartom a hallottak után némelyeket el nem hallgatni. Előbbi fölszólalásom alkalmával kifejezést adtam annak, hogy fölfogásom az volt, hogy a budget törvényben csak a határ jelöltetik meg, melyen tul sem a hivatalnokok számának emelésében, sem a fizetések megszabásában nekem menni nem szabad. Az előbbire nézve nem controvertáltatott e nézet helyessége, de igen controvertáltatott a másik fölfogás, mely szerint azt hittem, hogy a fizetések mennyiségének is netovábbja ez, és a jövendőbeli betöltéseknél, igy levén systematisálva a fizetés, csak annyira lenne pályázat hirdetendő. Ez különben elvi kérdés, mely iránt vitát most fölidézni nem akarok; de magam is azt hiszem, hagy az adóhivatalnokok némi kivételes állapotban vannak szemben a többi hivatalnokokkal: mert a pénzügyi kormányzat terén maga a miniszterium a pénzügyigazgatóságok, telügyelőségek stb. már rendezve vannak és épen mert rendezésen mentek át és igy az állandó fizetés-szabályozásnak inkább van helye itt, mint az adóhivatalnokoknál, kik a rendezésen nem mentek, de nem is mehettek át; mert a föltétel hiányzott. Ha tehát nem imperative fogatik föl a budgetnek ezen tétele, megvallom az eredmény az én e tekintetbeni intentiómmal sem egyeznék meg és én is nagyon kényszeritve érezem magamat, hogy járuljak részemről ahoz, hogy az mint fizetési pótlék adassék meg ez évre: de nem mint átalány, mint tavaly volt; hanem rendes működési pótlékul minden egyes adóhivatalnoknak. Én részemről ezt elfogadom: mert nem tartom imperative helyén, idején levőnek, miután a rendezés ugyis küszöbön van. Az én fölfogásom más volt, s azért hoztam javaslatba azt; de miután az alap elveszett, az inditványhoz én is járulok.

Elnök: Tehát az adóhivatalok 1. rovata a fizetések s szálláspénzek: 1.290,260 frt összeg megváltozik.

Széll Kálmán előadó: Ha a ház el méltóztatik fogadni Tisza Kálmán inditványát, akkor az első rovatban megszavazandó lesz: tiszti fizetések és szálláspénzek 991,257 forint, mint rendes fizetés és mint lakbér a II-ik ro-

Digitized by Google

vatban 1871-re fizetési működési pótlékul 353,000 frt.

Elnök: Megszavazza a ház ez összeget mint fizetési pótlékot?

Tisza Kálmán: Legalább méltóztassanak határozni a fölött, hogy az adóhivatalok rendszeresitésére vonatkozó határozati javaslatom napirendre tüzetik-e a budgettárgyalás után, vagy nem? ezt voltam bátor kérdezni.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Én nem igen látom a határozati javaslat szükségét. Én bátor voltam kijelenteni, hogy nemis a rendezés, hanem a rendezés alapjául szolgáló törvény meghozatala után kötelességemnek tartom az illető javaslatot kidolgozni és mihelyt a lehetőség annak elkészitésére megadatik: azt előterjesztem. A t. képviselő ur többet kiván, t. i. terminust. En már annyit igértem, hogy nem merek többet terminushoz kötni, mert nem szeretek szavammal játszani; de a mely nap a törvény meghozatik, én másnap a munkához fogok. Előbb, ha igérem se tehetem, mert nem lehet: ne méltóztassanak kényszeriteni, mert ugyis kész vagyok azt megtenni; de előbb ez nem lehetséges, mig a törvény meg nem hozatik.

Tisza Kálmán: Melyik törvény?

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A községi törvény, a fővárosról s a Királyföldről szóló törvény.

Tisza Kálmán: Miután ha nagyon soká halad, jogom lesz inditványomat megujitani: jelenleg nem kivánok inditványom fölött határoztatni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Tehát következik a 2-ik rovat. *(olvassa)*: 2. rovat: bérek 14,189 frt; 3-ik rovat; dijnokok dijazására 34,600 frt; 4-ik rovat: házbérek 71,731 frt; 5-ik rovat jutalmazások és segélyezések 33,000 frt, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; *(olvassa tovább)*: 6-ik rovatot: utiköltségek 15,000 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottzág ezen rovat alatt 15,000 frt helyett 3000 frt levonásával 12,000 frtot ajánl megszavaztatni.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: 7. rovat. Épületek föntartása 3100 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: 8. rovatot. Irodai költségek 68,355 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság ezen rovat alatt 68,155 frt helyett 63,000 frttot ajánl megszavaztatni.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: 9. rovat. Pénzszállitási költségek 3800 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: 10. rovat. Szolgák ruha-illetményei 10,980 frt.

Széll Kálmán jegyző: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: 11. rovat. A tiszti személyzet szaporitására és az adóhivatalok szervezése folytán fölmerülő költségekre 50,000 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság ezen rovat alatt 20,000 frt levonásával 30,000 frtot ajánl megszavaztatni.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatik.

Összesen tehát az adohivatalokra 1.543,900 frt szavaztatik meg.

Következik a pénzügyőrség szükséglete.

Széll Kálmán előadó: E czim alatt 1871-re 1.904,600 frt van előirányozva.

1870-re megszavaztatott 1.511,700 frt. 1871-re tehát 392,900 frt többlet mutatkozik.

Ezen többletnek oka a pénzügyőrség zsoldjainak, illetőleg fizetéseiknek fölemelésében áll; a pénzügyőrség létszáma a mult évhez képest csekélyebb, a többi tisztán, mint emlitém, a fizetések fölemelésének eredménye. A fizetések fölemelését a bizottság minden levonás nélkül megajánlandónak véli, megajánlandónak pedig azon okokból, a melyek a pénzügyminiszter költségvetéséhez mellékelt jelentésben részletesen és kimeritően előadatnak. Én nem kivánom e votumot hosszasan indokolni; hanem egyenesen a jelentésre utalok és utalok arra, t. ház, hogy az eddigi fizetések, a melyek szerint a pénzügyőrök systemisálva voltak: valóban nem olyanok, melyek mellett csak félig-meddig is megbizható, fölhasználható egyéneket lehetne kapni az állami szolgatra e terén; az államnak pedig igen nagy, fontos pénzügyi érdekei azok, a melyek kivánatossá teszik, hogy e téren minél jobb erőket szerezzen magának. Azt vagyok bátor még fölemliteni, hogy a pénzügyőrök eddigi fizetéseik oly csekélyek voltak, hogy azokból valósággal a mai napszámhoz s a mai árakhoz viszonyitva megélni nem lehet. Méltóztassanak csak fölvenni, hogy a penzügyőrségnek egész személyzete

Digitized by Google

állott a mult évi praeliminare szerint 3000 s egynehány egyénből, ezek közől 179 egyén 1 frtot, 998 egyén 80 kr. napidijat, 1919, tehát majdnem 2000 egyén 60 krt. kapott. Kérdem, t. ház, hogy 60 kr. napi dijjal lehet-e az államszolgálatra oly embereket kapni, s azokra oly fontos teendőket bizni, mint ezekre csakugyan bizva vannak? Méltóztassanak ezen nagyon szomoru képet átvizsgálni, mely e részben a pénzügyminiszter előterjesztésében hosszasan előadatik, és meg fog győződni a t. ház arról, hogy ezen zsold-fölemelés teljesen indokolva van. Azért ajánlom ennek elfogadását a t. ház figyelmébe.

Máriássy Béla: T. ház! Én részemről ezen fölemelést nem fogadom el, két okból. Nem fogadom el elvi tekintetből azért, mert az országgyülés a dohányjövedékre nézve hozott már határozatot. Ha pedig az országgyülés ezen fölemelést elfogadja, az által — ugylátszik — az előbbi határozatot érvényen kivül helyezi; mert a fizetés fölemelése a rendszernek consolidatióját hozná magával. Nem akarok jelenleg a rendszerhez hozzászólani; elég legyen annyit mondani, hogy tökéletesen el lehet azt törölni a szerződés értelmében, mely Ausztriával köttetett. Nem akarom vitatni, hogy vajon pénzügyi tekintetben el lehet-e törölni; hanem annyi igaz, hogy az országgyülés határozatot hozott: tehát következetlenségnek tartanám azon határozattal ellenkezőleg ezen rendszert megerősiteni; de nem fogadhatom el ezen fölemelést másrészt azért sem, mert egyátalában nem tartom indokoltaknak a pénzügyminiszter által fölhozott érveket.

Én elismerem, hogy a pénzügyőrök nagy érdekekre ügyelnek föl; mert körülbelől 38 millió értékre vigyáznak: de ezen számok csak papiroson oly ijesztők; mert végtére is tudjuk, hogy például a szeszfőzdék csak bizonyos területen vannak. A mi pedig a fogyasztást illeti, a fogyasztás tekintetében a községek maguk ügyelnek, hogy kárositások ne történjenek. De maga ezen legiónak száma is tisztességes; gondolom 3650 darabból áll ezen sereg. Maga a pénzügyminiszter ur sem akarja ennek számát szaporitani, sőt, ha jól emlékezem, ezek száma Magyarországon 75-el kevesbedett, s habár a horvátországiaké 5-el szaporodott, mégis 70-el kevesebb az összes létszám. Minthogy a mellett, hogy elismerem, hogy ezen pénzügyőrök fizetése igen csekély, azt is megengedem, hogy azok megvesztegethetők; de nem ismerhetem el azon conclusiót, hogy ha fizetésök 100 frttal emeltetnék is, ezáltal minden csempészet, minden visszaélés megakadályoztatnék. Itt a hiba a rendszerben van, s mindaddig, mig a rendszer meg nem változik: mindaddig fognak történni visszaélések. Itt tehát nem a fizetést kell emelni, hanem különösen azon hiányokon kell segiteni, melyek ezzel össze vannak kötve.

Nevezetesen két ágat veszek birálat alá: egyik a szesz, másik a dohány. A szesznél nem a termelt mennyiség adóztattatik meg, hanem egy ideális mennyiség, melyet egyetlen egy szeszfőzde sem termel, vagy legalább nagyon kevés termel. Nekem magamnak is van e tekintetben tapasztalásom, s hallottam sokszor, hogy az illetők szivesen odaadnák a szeszfőzdét az államnak: mert nem a jövedelemhez arányitva fizetnek; hanem sokkal több adót fizetnek, mint a mennyit bevesznek. Nagyon természetes, hogy ily helyeken, a hol becsületesen égetni nem lehet, a csalásnak nagy tér nyilik. Egy középszerü szeszfőzdénél szivesen fizetnek 75 frtot, hogy a fináncz behunyja szemét. Ezen csalások annyira rendszeresen üzetnek, hogy valóságos kanálisokat ásnak a föld alatt, és ugyanannyi szeszt gyártanak a kormány megrövidítésével. Tehát a rendszerben van a hiba. A visszaélések tartani fognak mindaddig, mig a termelvényhez nem mérik az adót.

A mi a dohányt illeti, ennél a kihágásoknak három főoka van. Először a dohánytermelés területe megszorittatik, a mennyiben a minimum 20 □ ölre van szabva. Ezt vagyonosabbak megtehetik; de a szegény embernek 20 ölről az 50 forintot megfizetni nehéz dolog. Ha tehát a kormány azt akarja, hogy a visszaélések e tekintetben megszünjenek: a legczélszerübb eljárás az lenne, ha leszállitaná a husz ölet tizre. Ezáltal mindenkinek módjában állana dohányt termelni, és ez nagy különbséget tenne: mert jelenleg a csempészett dohány ára 20—25 krajczár, és igy mindenki termelhetne a maga számára annyit, a mennyivel szükségét fedezhetné.

A másik, a mi a csempészetet okvetlenül föntartja: a dohány roszasága. Nincs panaszom a szivarok ellen, mert azok meglehetősen jók: roszak csak a nyers szivarok; de ha valaki ellátja magát egy egész évre, akkor jó szivarokat szíhat. Különben a szivar fényüzési czikk, és a ki jót akar színi, fizesse meg. De a dohány ellen már van kifogás. Ami e tekintetben a csempészetet nagyon előmozditja, az azon körülmény, hogy a kormány nem tanulmányozza a nemzet izlését. A kormánynak szagos dohánya büdös: a másik pedig gyenge és erőtlen. Sokan hozzá vannak szokva az erős dohányhoz, és igy nagyon természetes, hogy a kormány dohányát nem veszik.

Másik oka a csempészetnek a dohány drágasága. Egy font dohánynak ára, a legolcsóbból, 40 krajczár. Csempészet van tehát, mert a rosz dohányt 20 krajczárért is meg lehet kapni. Ha

Digitized by Google

a kormány leszállitaná a dohány árát 20 krra, akkor ez által egy nagy oka a csempészetnek meg fogna szünni. Az igaz, hogy az állam veszitene ez által 500,000 frtot 25,000 mázsánál, de a csempészett dohányt is lehet legalább 25,000 mázsára tenni, és mindenesetre megnyerné azt, a mennyivel most drágábban adja el a dohányt.

Itt tehát az ország vesztesége legfölebb 2—3 százezer forintra megy. Már most azt hiszem: hogy, ha 250,000 forintot jelenlegi financziális állapotaink mellett ki akarunk adni, sokkal czélszerübbnek tartom azt, hogy ezen 250,000 frttal inkább a lakosok igényeit elégitsék ki, mint hogy 250,000 frt helyett 392,000 frtot adjunk ki oly személyzetre, melyet az ország nem szeret, s ami által a kincstár sem nyer semmit.

A harmadik, meglehet, e házban nem nagy visszhangra talál, mert mi nagyon gavallér módon gazdálkodunk, és egyátalában azon régi vélemény látszik még nálunk uralkodni, a mi néhány év előtt volt: hogy csakis az az ur, kinek adóssága van. Én — megvallom — ez elvben nem osztozom; ez volt talán az oka, hogy mi egy igen takaros deficitnek nézünk eléje. A pénzügyminiszterium költségvetése 19 milliónyi deficzitet mutat. Ezen 19 millió az én számitásom szerint nem 19 millió, hanem 36.900,000 frtra megy. Ugyanis a honvédségi pótlék: 5.000,000 frt. Az Eszterházy-képtár megvétele 2.000,000 frt. A megyei és városi törvényszékek költségei, a mint azok most már megállapitva vannak, — csak félévre veszem — azon különbség, a mi a régi segélyezés közt létezik, és a jelenleg megállapitott közt: körülbelöl 1.800,000 forint. Már most a tisztelt pénzügyminiszter ur emlitette a minap, hogy számithatunk rá, miként 5 millióra van szükség a vasuti deficitek fedezésére.

Széll Kálmán: Ez be van véve a költségvetésbe.

Máriássy Béla: Akkor 5 millióval kevesebb lenne. A miniszter ur maga mondta, hogy a sójövedék a jelenlegi kezelés mellett nem fog annyit jövedelmezni, és körülbelöl egy millióval lesz kevesebb a jövedelem. Ez is hozzájárul. Fölhozta továbbá a miniszter ur a garantia-alapot: 5 millió. Én ezt nem tartom jövedelemnek, mert a garantia-alap az államvagyon egy részét képezi. Ha mindezt összeszámitjuk, körülbelöl 36.900,000 frtra rug az ezévi deficit. Ha még ehez hozzászámitjuk azt, mit az országgyülés nagylelküen egyesek inditványára megszavaz, mint a mult évben is: ez is kitesz jókora összeget 50, 60 és 100,000 frtjával; valóban elmondhatjuk, hogy gavalléros módon gazdálkodunk. Megvallom, mikor ily rendkivüli deficitnek nézünk eléje: egyátalán sem czélszerünek, sem méltányosnak és helyesnek nem tartom azt, hogy 392,000 forinttal növeljük ezen deficitet akkor, midőn anélkül is csak ott leszünk, a hol voltunk: mikor az ország semmit sem nyer ezáltal, és a pénzügyőrök csak ugy fognak gazdálkodni, mint eddig. Ennélfogva én nem fogadom el e tételt.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Ha van fizetésfölemelése a költségvetésnek, melyre sulyt fektetek, és melynek megszavazását a t. háztól mindenesetre kérném: épen ez az; ha van tétel, melynek meg nem szavazását nem csak takarékosságnak el nem ismerem, sőt valósággal tékozlásnak mondom: épen ez az. Hogy lehet-e oly rendszer, melyben pénzügyőrökre szükség nem lesz, azt én vitatni nem akarom; ha adó-reformokat tárgyalnánk, akkor bele is bocsátkoznám a vitatásba. De midőn oly adórendszerünk van, milyen ma fönáll, és meggyőződésem szerint még sokáig fön fog állani: a pénzügyőrök nélkülözhetlenek; midőn ily adórendszerünk van, — s arra vagyunk utalva, hogy a pénzügyőrökre bizzuk a szesz-, sör-, borczukor- és husfogyasztási adók és a dohány-egyedáruk felügyeletét, és tehát rájok szükség van, kérdem: helyes dolog-e azon egyéneknek, kikre ily magas érdekek vannak bizva, oly fizetést adni, mely egy napszámos fizetésének felével nem ér föl, nem invidálása-e ez annak, hogy magukat megvesztegettessék, vagy elmenjenek azon állomásról? Én nem fogadhatom el sehol azon érvet, hogy kapunk hivatalnokot eleget, ne adjunk több fizetést; de itt még nem is áll azon állitás: hogy kapunk, mert nem kapunk.

Az indokolásban bátor voltam kimutatni, hogy szolgálat tekintetében veszteségben vagyunk. 40 egyén átlépett más állomásra; miért? azért, mert itt nem birt megélni; a magán szolgálat többet adott, odacsábitotta. 281 egyén, tehát az összes állománynak 9%-de önként kilépett.

A java tehát önként elment, mert meg nem élhetett; a mi pedig itt maradt, azt mi küldöttük el, mert csalni akart. De nem is tehetett egyebet: mert nem élhetett meg. 60—70 krajczár fizetésből nem lehet megélni. Ha a t. ház az összes fogyatkozási adókat megszünteti, ha a monopoliumot eltörli: akkor küldjük el, mert ezen esetben ellehetünk nélkülök; de ha megtartani kivánjuk: akkor ne tartsuk országos botrányul oly fizetéssel, melybe bele van értve, hogy ennyi meg ennyi a készpénz, a többi meg szabad lopás. Kénytelen vagyok őszintén kimondani: hogy vagy tartsuk meg ezen intézményt, vagy ne ily módon.

Harmincz egyén testi fogyatkozás miatt lépett ki, nyugdijaztatott 70; tehát még önként

Digitized by Google

280 egyén ment el, csak 70 nyugdijaztatott, azon kivül, melyet hibái miatt elküldöttünk, elszökött 194. Kérem, ez oly bünügyi statisztika, mely szégyen egy országra nézve.

Ha valamely államban, — nem is a hivatalos kört véve — ily bünügyi statisztika van, az bizonynyal rosz erkölcsi bizonyitvány azon országra nézve. Ha tehát azt akarjuk, hogy kényszerült legyen egy országos intézmény ily bünügyi statisztika kimutatására: akkor tartsuk fön, és ne javitsuk a fizetést.

A mi pedig azt illeti, hogy a fölemelt fizetés mellett is lopni fognak: ezt kereken tagadom.

Igen sok ember van, ki megszökik azon állomásról, melyen meg nem élhet, vagy lemond; olyan is akad kevés, a ki marad; de legtöbb olyan, a ki oda sem megy: tehát a tisztességes elem nem megy oda. Ha tisztességes föltételek mellett hivjuk az embereket, fogunk kapni olyanokat; ha pedig ilyen föltételek mellett hivjuk, fogunk előidézni évről évre országos botrányokat. (*Helyeslés.*)

Elnök: Nem levén senki a szólásra följegyezve: méltóztassanak szavazni. Máriássy képviselő ur fölszólalása e czim két első rovatára terjed ki: t. i. az első rovatra, mely a fizetés- és szálláspénzeket 123,650 frtban, és a másodikra, mely a zsoldokat és pótlékokat 1.162,960 frtban állapitja meg. Azok, kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Majláth István jegyző (*olvassa a 3-ik rovatot*). Laktanya-bérek 95,400 frt.

4-ik rovat: Jutalmazások és segélyezések 13,000 frt.

5-ik rovat: Uti, élelmi, lótartási stb. költségek 221,469 frt.

6-ik rovat: Épületek föntartása 9300 frt.

7-ik rovat: Irodai és kezelési költségek 21,109 frt.

Széll Kálmán előadó: Az elsőtől a 6-kig nincs észrevétel. A 7-ik rovat alatt 21,109 frt helyett a pénzügyi bizottság 19,000 frtot ajánl megszavaztatni.

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk!*) Tehát elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 8-ik rovatot*): Különféle kiadások 6500 frt.

9-ik rovat: Betegápolási költségek: 4500 forint.

10-ik rovat: Ruházati adalék 170,650 frt.

11-ik rovat: Fegyverzeti és lőszer-költségek 5580 frt.

12-ik rovat: Ágynemüek 27,700 frt.

13-ik rovat: Adandó előlegek 42,835 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a födözetet*): 1. rovat. Haszon- és más bérletek 1304 frt; különféle téritmények 5391 frt; visszatéritendő előlegek 42,835 frt; különféle bevételek 780 forint.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott. Következik a IX. czim.

Majláth István jegyző (*olvassa*): Jogügyi igazgatóság.

Széll Kálmán előadó: Jogügyi igazgatóságok czim alatt előirányoztatik 51,500 frt, tehát az 1870-ik évre megszavazott 106.600 frthoz képest 55,100 frttal kevesebb.

E különbség azon átalakitásnak eredménye, melyen az eddig fönállott jogügyi igazgatóságok keresztül mentek. A pénzügyminiszter jelentése bővebben kifejti az uj szervezetet és megvilágitja az átalakitás szükségének okait is.

A bizottság, a mint főnebb is már emlitette, ezen átalakitást helyesnek és czélszerünek találja, és azért megszavazásra ajánlja:

e czim 1—11 rovatait változatlanul, és igy összesen 51,500 frtot.

Madocsányi Pál: T. ház! A jogügyi igazgatóságra vonatkozó költségvetésre, bátor vagyok egy észrevételt tenni, mely abból áll, hogy a fizetések harmadik rovata összhangzásba hozassék az eddigi megállapodásokkal, s azon elvekkel, melyeket a t. ház a többi hasonlórangu tisztviselők fizetésére megállapitani méltóztatott.

Az én vélekedésem szerint a jogügyi igazgatóság, a központi igazgatásnak egyik osztályához tartozik: mert, ha külön szobában is, de mégis ugy működik, hogy a központi igazgatáshoz tartozik. Hogy vélekedésem alapos, azt maga a költségvetésnek előterjesztése is mutatja. Méltóztassék figyelembe venni: itt van a jogügyi igazgatóság.

Ennek vezetésével meg van bizva egy igazgató, kinek rangja és fizetése olyan, mint a miniszteri tanácsosé, holott a pénzügyi igazgatóságnál a főnök fizetése kisebb, mint a miniszteri tanácsosé, — épen mint a számvevőségnél.

Itt van három előadó, pénzügyi igazgatósági tanácsos, itt van két iroda-igazgató, két irodatiszt, két irodasegéd, ezek szintén azon fizetéssel vannak előirányozva, mely fizetés a hasonló rangban és kathegoriában levő tisztviselőknél a miniszteriumban divatozik. Csak a fogalmazók jöttek más kathegoriába; jóllehet, mind qualifi-

Digitized by Google

catióra, mind a munkára, mind az alkalmazásra nézve tőlük is bizonyosan megkivántatik mind az, a mi a többi miniszteriumokban alkalmazottaknál kivántatik. A jogügyi igazgatóságnál a fogalmazók fizetései épen ugy vannak előirányozva, mint a pénzügyi igazgatóságoknál, és miután mondom a qualificatio, a munka ugyanaz: kötelességemnek tartom, ez iránt észrevételt tenni, és a t. házat fölkérni, hogy a fogalmazók fizetése összhangzásba tétessék azon fogalmazók fizetésével, a kik Buda-Pesten más miniszteriumnál a központban alkalmazva vannak s a központi igazgatósághoz tartoznak. Miután a miniszteri fogalmazok fizetése 1000 és 900 frt: bátorkodom inditványozni, hogy a jogügyi igazgatóságnál alkalmazott 4 fogalmazó közül 2-nek fizetése 1000, kettőé pedig 900 frtban állapittassék meg. Továbbá, miután szintén Pesten működnek, és szintoly drága szállást fizetnek, mint mások, a lakbérök 200 frtról 300-ra emeltessék.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! A központi hivatalnokok fizetését és a nem a központon dolgozó hivatalnokok fizetését egyenlősiteni nem volna tanácsos: nem pedig azért, mert az inger arra, hogy valaki a maga jótartása által a központba, a miniszteriumba jusson, megszünnék. Az pedig, a mit a t. képviselő ur érvelése közben, annak bebizonyitására hozott föl, hogy a jogügyi igazgatóság maga központi hivatal, mert hát az igazgató miniszteri tanácsos rangjával bir, a pénzügyi tanácsosok pedig számvevőségi tanácsosi ranggal: az igen messze vezetne; mert pl. a máramarosi bányaigazgatóság élén is egy miniszteri tanácsos rangjával és fizetésével ellátott igazgató áll; pedig azt már még sem hiszem, hogy a t. képviselő ur annyira megy, hogy a máramarosi bányaigazgatóságot is központi hivatalnak tartsa.

Az argumentum tehát nagyon sokat bizonyit. Azt gondolom, hogy tökéletesen helyén van, ha ezen fogalmazók épugy lesznek fizetve, mint a buda-pesti pénzügyigazgatóságoknál, kik szintén Buda-Pesten működnek, és mégsem tartoznak a központhoz, a költség ezek részére is épen annyi, mint a pesti és budai pénzügyigazgatóságoknál alkalmazottakra nézve, mind a fizetést, mind a szálláspénzt illetőleg. A mi miniszterium: az miniszterium; a mi nem miniszterium: az nem miniszterium, akár Pesten, akár Budán legyen is.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság javaslatát? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott. Tehát a jogügyi igazgatóságok czimén 51,500 frtot, méltóztattak megszavazni. Következik a X. czim. Pénzügyi törvényszékek Horvát-Szlavon országban.

Majláth István jegyző *(olvassa a rovatokat):* Pénzügyi feltörvényszékek Horvát- és Szlavon országban, összesen 3,550 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság a pénzügyi feltörvényszékekre előirányzott 3,550 frtot megajánlandónak véli.

Az első folyamodásu törvényszéknél azonban az ülnökök fizetését 600 frtról 500 frtra leszállitandónak, és igy 4250 frt helyett 3650 frtot inditványoz.

Összesen tehát 7200 frtot ajánl megszavazásra.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott. Tehát ezen czim alatt 7200 frtot méltóztatott megszavazni.

Majláth István jegyző *(olvas):* XI. czim. Állandó cataster.

Széll Kálman előadó *(olvas):* Allandó cataster: 1871-re előirányoztatott 583,200 frt. 1870-re megszavaztatott 440,000 frt tehát 1871-re 143,200 frttal több.

A bizottság ugy találta, hogy az állandó catasteri hivatalok állandósitott szervezete és az ott alkalmazott tisztviselők fizetései ugy vannak az előirányzatba fölvéve, a mint azt a képviselőháznak az 1870-ik évi költségvetés tárgyalásánál hozott határozata megköveteli; a többletet egy uj felügyelőségnek fölállitása 51 egyénnel, a nyilvántartásra előirányzott 46,000 frt, és fölmérési munkálatok lemásolására 36,000 frtal fölvett, uj tételek idézik elő.

A bizottság a catasteri fölmérés nagy fontosságát és a földadó-reformra nézve elkerülhetetlen szükségét tartva szem előtt, az ezen czimnek 17 rovata alatt előirányzott összegeket változatlanul és igy összesen 583,200 frtot ajánl megszavazásra.

Péchy Tamás: T. ház! Nem szándékozom inditványozni, hogy ezen összeg el ne fogadtassék, mindamellett is, hogy az a mult évben ezen ügyre megajánlott összegnél 163,200 frttal több. Én tehát ezen többletet elfogadom ugy, amint azt a pénzügyi bizottság javasolta; mindazonáltal, miután azon törvényjavaslat, melyet az igen t. pénzügyminiszter ur is jelezni méltóztatott; még nem oly hirtelen kerül a ház elé, és hogyha ide kerül is, még sok idő fog elmulni, a mig az valósággal törvénynyé válván, életbeléphet: azért szükségesnek tartom, hogy az igen t. pénzügyminiszter urnak egy pár észrevételt tegyek az eljárásra vonatkozólag, amennyiben addig még sok dolgot kell keresztülvinnie az országgyülésnek. E tárgyban a volt pénzügyminiszter ur által beadatott volt már egy törvényjavaslat. Ezen törvényjavaslat, azt hiszem, némi tekintetben irányadó lesz ezentul is, és épen ezen törvényjavaslatnak vannak, nézetem

Digitized by Google

szerint, hiányai, melyeket én ezen fölszólalásom által mellőzni ohajtok. Igaz, hogy ezek előadása oda tartoznék, midőn azon törvényjavaslat lesz tárgyalás alatt: azért nem is akarok tüzetesen szólni; csak egy pár észrevételt akarok tenni, amint az imént jeleztem, arra nézve, hogy azon hiányok mellőzhetők legyenek. Főhibája az eddigi eljárásnak és azon eljárásnak, mely a volt pénzügyminiszter ur törvényjavaslatába ajánltatik: az, hogy az egyes birtokosok, kik pedig a dologban nagyon érdekelve vannak, igen csekély befolyással vannak ezen catastrális munkálatokra, holott ezek lényegesen behatnak az adó igazságos kivetésére: mert nemcsak onnan származik a rendkivüli teher vagy az adózóknak nem arányos megkönnyitése, hogy valamely parallela mely osztályban vétetik föl, de azokra a technikus fölméréseknek is gyakran lényeges befolyásuk van, nevezetesen ott, hol ezen catastrális fölmérések nedves években s oly egyének által eszközöltettek, kik külországiak levén, ezen vidékek viszonyaival egyátalában ismeretesek nem voltak. Ezek a látottak szerint térképeiket elkészitvén, melyek aztán a catasrális munkálatoknak szolgáltak alapul, tulságosan sok tért vizalattinak vettek föl, melyek átalában, az eddigi gyakorlat szerint, nem mindig szoktak viz alatt lenni. Ennek az volt a következése, hogy az ily birtokrészletek nagyon csekély adó alá vettettek. Más esetekben pedig tudom, hogy tulságosan viz alatt álló terület szárazságban vétetvén föl ismét olyanok által, kik a vidék viszonyait nem ismerik: azok ismét nagyon sokra vétettek föl, mint mivelés alatt álló részek. Szükséges tehát, hogy bizonyos befolyást gyakoroljanak a tulajdonosok az ily fölvételekre. Végre tudok oly esetet is, mely a felföldön megtörtént, hogy bizonyos területek kiirtatván, mivelés alá vétettek, de azután nagyon kövesek levén, egyátalában nem voltak a termelésre alkalmasak, és mégis — ezek is a mi viszonyainkat nem ismerő mérnökök által vétetvén föl: a müvelési ágak között a szántóföldek sorába vétettek föl; pedig évekkel ezelőtt el voltak hagyva, és bár a sovány földön nem is nőtt fü, szántóföld nevezete alatt maradtak. Hiába igyekezett az illető tulajdonos később segiteni a dolgon, és kimutatni, hogy az csak legelő, az mégis bevétetett a mivelési ágba, és ugyanazon adózás alá esett, mintha valóságos szántóföld volna. Ily körülmények fordulnak elő: azért szükséges volna, hogy az illető birtokosoknak befolyás adassék a fölmérés keresztülvitelére, és hogy bizonyos időszak határoztassék meg, mely alatt a netaláni panaszok előterjesztethessenek.

De még egy más körülményre is akarom figyelmeztetni a t. miniszter urat. Jó térképeket készitenek azok a mérnökök, és tudom, hogy azok magánosak által is, de a községek által még inkább meg is szerezhetők; de óhajtanám, hogy a közönségnek tudomása legyen erről és az árról, amennyiért megszerezni lehet: mert e térképek által a közönség jobban meg fogja ismerni ezen intézkedés fontosságát.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A hallottak után némelyeket az ügy érdekében jónak tartok elmondani. A t. képviselő ur, azt hiszem, nem eléggé tesz megkülönböztetést, legalább a catastrális fölvétel és az annak alapján eszközlendő osztályozás és becslés közt. Nem mondom, hogy ezt tévedésből teszi, mert beszédében több helyen meglátszik, hogy nincs tévedésben; hanem a különböztetést nem eléggé vitte keresztül. Az szomoru dolog volna, ha a becslések ezen térképek alapján eszközöltetnének, nemcsak a mennyiségre nézve, hanem a minőséget illetőleg is, mely esetben aztán megtörténhetnék, hogy pl. oly földek, melyek egészen szárazak, de esetleg a fölmérés alkalmával az esőzések folytán viz alatt voltak, a becslésnél is mint ilyenek vétetnének föl, vagy megforditva. Az általam beterjesztendő törvényjavaslat elég biztositékot ad arra, hogy a térképen netalán létező hiányok parallelizálva legyenek. Hanem elismerem, hogy ezen törvényjavaslatban van több jelentékeny hiba, ugy hogy magam sem szorgalmaztam a pénzügyi bizottságnál annak revisióját épen azért, mert azt hivatalos részről magam részéről is revisio alá akarom venni, és csak azután ohajtom a pénzügyi bizottságnál annak tárgyalását.

A mi illeti azon kivánatát, hogy ezek a térképek nemcsak megszerezhetők legyenek, hanem hogy ez egyuttal közhirré is tétessék, azt hiszem, hogy e tekintetben annyit tettünk a mennyit tenni lehetett; mert azt nyilvánosan hirdettük a hirlapok utján: de megtörténik az is, amit én még nyomatékosabbnak tartok, t. i. valahányszor ily térkép fölvétele eszközöltetett, mindig leküldtük a törvényhatósághoz is, már csak azért is, mert a mérnökök által az elnevezésnél talán nem az átalánoson elfogadott kifejezések használtattak — miután a mérnökök között idegenek is vannak — vagy talán egy vagy más hely nem az illetékes helyen lett megemlitve: szóval kiigazitás, fölülvizsgálat végett mindig leküldetett az a törvényhatóságoknak, a hol a megyei mérnök véleményt adhat azokról. Azt hiszem ez által legjobban jut tudomására minden hatóságnak az, hogy elkészül-e ez, munkában van-e az? és a törvényhatóságoknak tudomásuk levén arról, hogy e térképek megszerezhetők: azt hiszem, ezek utján a közönségnek is teljes tudomásukra hozatik. És igy a t. képviselő ur oha-

Digitized by Google

jának — nézetem szerint — elég van téve. *(Helyeslés.*

Ghyczy Kálmán: Én részemről is azon nézetben vagyok, a melyet a t. pénzügyminiszter ur mondott, hogy t. i. a törvényjavaslat, mely az állandó catasteri munkálatokra még, ha jól tudom, a mult országgyülés vagy ülés alatt beadatott: igen nagyon és sok tekintetből hiányos. Azért igen örülök, hogy a t. miniszter ur kijelenti azon szándékát, hogy e részben a törvényjavaslat hiányain segiteni kiván. Én azonban ohajtanám, hogy ez mielőbb történjék meg, és pedig két okból, először: mert törvény nem levén az állandó catasteri munkálatok miképen teljesitéséről az illető adózóknak e munkához hozzájárulása kétséges, és őket valóban teljes mértékben a hozzájárulásra szoritani, sok nehézséggel jár; és ezen nehézségek, csak akkor fognak megszünni, ha ez az állapot törvény által szabályoztatni fog.

Egy másik főhibája a beadott törvényjavaslatnak az, hogy magában foglalja ugyan, hogy mit kell tenni a mérnököknek; de a munka azon részét illetőleg, mely vonatkozik az illető adófizetők biztositására, csaknem egészen hallgatással mellőzi és miután a catasteri munkálat nemcsak adózófizetési, hanem más tekintetben is a beadott törvényjavaslat szerint hivatalos hitelesitéssel ruháztatik föl; igen szükséges, hogy ezen munkának nemcsak végrehajtásánál, hanem főkép hitelesitésénél minden illető adófizető a jogaira fölügyelhessen: azért szükséges, hogy ezen eljárás teljes nyilvánossággal, és a törvény által meghatározott szabatossággal hajtassék végre. *(Helyeslés.)* Miután pedig mindaddig, mig törvény alkottatni nem fog, ezen katasteri munka, habár megfeszitett erővel folyik is, de tökéletesen jól nem folytattathatik, később revisióra igen sok alkalmat fog adni, mely a munkának tökéletes befejezését ismét nehezíteni fogja. Ennél fogva én részemről ez alkalommal, arra kérem a t. pénzügyminiszter urat, hogy ezen sürgős törvényjavaslatra nézve véleményét legyen szives mielőbb a ház elé terjeszteni.

Elnök: Magára az összegre senkinek nem levén észrevétele, a catasterre elfogadja a képviselőház az 583,200 frt összeget? *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa a XII. czimet):* Bányászati és erdészeti akadémia Selmeczbányán 80,300 frt.

Széll Kálmán jegyző: A bizottság az összeget megszavazandónak véli, és a mutatkozó 10,500 többletet indokoltnak találja a tanárok szaporitása, és a taneszközök beszerzése által.

Keglevich Béla gróf: A földmivelés és kereskedelmi miniszterium budgetjéhez voltam bátor, egy határozati javaslatot beadni a t. házhoz, melyben kértem, hogy az erdélyi kolozsmonostori tanintézetnél levő bizonyos tőke és kamatai tétessenek át a selmeczi akadémiához, és ott az erdészeti szaktudományt tanuló ifjaknak mint ösztöndij adassék.

Ezen határozati javaslat általam visszavétetett két oknál fogva: 1-ször, mert nem látszott eléggé indokoltnak, hogy egy külön Erdélyben levő alap onnan elvétessék és máshová tétessék; de másrészről, mert némi reményt nyujtott a pénzügyminiszter nyilatkozata, hogy talán ezen budget tárgyalásakor ugyanazt a czélt el lehet érni.

Nem szándékozom hosszasabban és tüzetesebben bele bocsátkozni annak fejtegetésébe, mit ugyis mindnyájan érzünk és tudunk: hogy mennyire szükséges az erdészet emelése; miután hazánkban nagy terjedelmü erdők vannak, és mily fontos ez ügy nemzetgazdászati szempontból; azt is tudjuk, hogy bárki, ugy az állam mint a magánosok, ha szakképzett embert keresnek és alkalmazni akarnak, átalában csekély számban tudnak oly egyéneket találni, kik magasabb miveltséggel, és a kor igényeinek megfelelő szakképzettséggel birnak.

Ennélfogva ohajtom azt, hogy a t. ház ezen indokot figyelembe véve megszavazna egy összeget, mint ösztöndijat a selmeczi akademiai tanuló szegény és szorgalmas ifjak számára, kik az erdészetet tanulják. Kérem erre vonatkozó határozati javaslatomot fölolvasni.

Jámbor Pál *(olvassa a határozati javaslatot: mely szerint e czélra 4000 frt lenne egy évre megszavazandó.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Csak annyit akarok mondani, hogy már a földmivelési miniszterium költségvetésének tárgyalása alkalmával meggyőződött a t. ház arról, hogy az akkor ott előirányzott összegre épen oly szükség van Kolozsmonostoron mint kivánatos lenne ily ösztöndij a selmeczi akadémián is. Miután pedig ezen összeget nem lehetett kétfelé osztani, azt mondtuk: ne vitassuk, hogy jogilag hol kellene lennie, hanem hagyjuk meg ott, a hol van, és ha a selmeczbányai akadémiáról lesz szó, gondoskodjunk itt is ily ösztöndijról.

Részemről azt gondolom, hogy kincstári tekintetből is, hol 2.000,000 holdra menő államerdők léteznek, és oly nagy szükség van szakértő és egyuttal, — a mi a fő dolog, — hivatalos nyelvünkben jártas egyénekre: nagyon fontos, hogy ez irányban történjék valami, de azt gondolom, hogy ezen előirányzatba nem lesz szükséges az egész inditványozott összeget föl-

Digitized by Google

venni: mert az első félév már lejárt, a második is meg van kezdve; igy tehát nem tudnók hasznositani. Ennélfogva elegendőnek látnám mint a következő iskola-év első negyedére, ezen egy negyedévre tehát az összegnek negyedrészét megszavazni, ez által a praecedens meg lesz, melynek alapján a jövő esztendőben az egész összeget megszavazhatjuk. *(Helyeslés.)*

Keglevich Béla gróf: Annyival inkább megnyugszom abban, mit a pénzügyminiszter ur előadott, ha azt a t. ház elfogadja: mert épen énnekem, ki e részben fölszólaltam, és ez által kötelességemet teljesitettem, mint az erdészeti egyesület elnöke, a mely egylet szintén több évben fölszólalt és fölirt e tárgyban a miniszteriumhoz, mondom: mivel nekem az volt szándékom, hogy ezen segélyezés csak a jövőre nézve szavaztassék meg; a pénzügyminiszter ur véleménye szerint pedig már ezen év utolsó negyedében is kiosztatnék ezen segélyezés. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk.)* Tehát a selmeczi akademia erdészeti osztályában tanuló szegénysorsu, szorgalmas ifjaknak ösztöndijul a következő tanév első negyedére 1000 frt megszavaztatik.

Tisza László: T. ház! A most hozott határozat kapcsában bátor vagyok egy tiszteletteljes kérdést intézni a t. pénzügyminiszter urhoz. Vonatkozik ez azon erdélyi stipendiumokra, a melyek eddig részint a selmeczi erdészeti akademián, részint, ha emlékem nem csal, egy pár külföldi erdészeti akademián is ki szoktak adatni. Ezen stipendiumokat régebben az erdélyi kormányszék osztotta ki, s jelenleg — ha értesülésem helyes — ezek kiosztása a selmeczi akademia igazgatóságának mintegy mellőzésével, az erdélyi kormánybiztosra van bizva. Ezen kétoldalu eljárás következményének kell tekintenem azt, hogy egy pár Selmeczen tanuló erdélyi ifjutól tudósitást vettem az iránt, miszerint ezen erdélyi stipendiumok jelenben is kiadva nincsenek, azokat a Selmeczen levő erdélyi tanulók nem élvezik.

Bátor vagyok ennek alapján kérni, a t. pénzügyminiszter urat, hogy, ha van a jelenben tudomása: méltóztassék ezen körülményről fölvilágositást adni; ha pedig nincsen, akkor méltóztassék ugy intézkedni legalább a jövendőre nézve, hogy necsak a most ujonnan megszavazott összegből részesittessenek, természetesen magukat érdemesitett erdélyi ifjak; hanem hogy az eddigi erdélyi stipendiumok is kiadassanak a selmeczi akademián tanuló ifjaknak, és pedig kiadassanak a selmeczi akademia igazgatósága által, mely jobban fogja tudni megitélni, ki érdemesittetik arra, mint egy távolabb álló királyi biztos vagy bárki más. *(Helyeslés bal felől.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! A hozzám intézett kérdésre azonnal felelhetek. Mondhatom, hogy ezen stipendiumok egy némelyikének kiadatása jelenleg is tárgyalás alatt van, és pedig a miniszteriumnál, és én azt gondolom, hogy ez igy van rendén, és hogy nem volna rendén, hogy akár a selmeczi igazgatóság tenné ezt, akár az erdélyi kormányzó; miután az előbbi nem ismerheti az illetőknek szegénységi viszonyait Erdélyben, s az utóbbi nem tudhatja a selmeczi iskolai viszonyokat. Azért kell tehát a centrumból intézkedni, ugy az akademia igazgatósága, mint a kormánybiztos jelentései alapján. E tekintetben már meg is tétettek az intézkedések, s azt hiszem, hogy még elég jókor van arra nézve, hogy már a jövő évre ki lehessen adni a stipendiumokat. *(Helyeslés.)*

Elnök: Igy tehát a selmeczi akademiának 80,300 forint szavaztatik meg, s egyszersmind ezen czim alatt ösztöndijak fejében az utolsó évnegyedre 1000 frt, összesen tehát 81,300 frt.

Majláth István jegyző *(olvassa a XIII. czimet. Az egyenes adók 1-sö 2-ik, 3-ik, 4-ik, 5-ik és 6-ik rovatait.)*

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadtatik.

Majláth István jegyző: *(olvassa a szükséglet 1., 2. és 3-ik rovatait.)*

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadtatik? *(El!)* El van fogadva. Köretkezik a XIV. czim.

Majláth István jegyző *(olvassa a fogyasztási adók 6., 7., 8., 9. és 10-ik czimeit, valamint a szükségletet.)*

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadják? *(Elfogadjuk.)* El van fogadva. Következik a XV. czim: A határvámokról.

Majláth István jegyző *(olvassa a határvámok rovatait.)*

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadtatik? *(Elfogadjuk. Fölkiáltások: folytassuk holnap!)* El van fogadva. Talán a t. ház, akaratával találkozom, ha a mai ülést ezennel bezárom. *(Helyeslés.)*

Az ülés végződik d. u. 2¾ órakor.

Digitized by Google

305. országos ülés

1871. március 9-kén

Somssich Pál, utóbb Perczel Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: Fittler Dezső betegsége miatt szabadsági időt kap. Kérvények bemutatása: Majoros István a távirászati tanfolyamban nők által is résztvehetés iránt; Tisza László az erdélyi sajtóviszonyok iránt interpellálják a kormányt. Inczédy Zsigmond 30 napi föntartással igazoltatik, és beosztatik. A pénzügyi bizottság jelentést tesz Kürthy Istvánnak a bezdán-zombori utvonalra vonatkozó inditványáról. Henszlmann Imre határozati javaslatának az Eszterházy-képtár tüzmentesitése iránt az Eszterházy képtár megvételéről szóló törvényjavaslattal együtt tárgyaltatása elhatároztatik. A pénzügyminiszterium költségvetésének részletes tárgyalása tovább foly.

A kormány részéről jelen van Kerkapoly Károly.

Az ülés kezdődik d. e. 9 órakor.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, s a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Majláth István jegyző (*olvassa a márcsius 8-án tartott ülés jegyzőkönyvét.*)

Elnök: Ha nincs észrevétel (*Szünet után*) a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Fittler Dezső képviselő ur, ki hosszabb idő óta betegeskedik, orvosi bizonyitvány által igazolja, hogy husvétig szabadságot kénytelen kérni. Azt hiszem megadatik. (*Megadjuk!*)

László Imre: Van szerencsém benyujtani Szentes városa 382 polgárának kérvényét, melyben kérik a t. képviselőházat, hogy méltóztassék a kormányt oda utasitani, miszerint Francziaország földarabolása, illetőleg a hóditási jog visszaállitása ellen lehetőleg közreműködjék.

Csanády Sándor: Van szerencsém Heves megyébe kebelezett Tiszabő község polgárainak kérvényét benyujtani, melyben kérik: méltóztassék a képviselőház a kormányt oda utasitani, miszerint Francziaország földaraboltatását meggátolni igyekezzék.

Eördög Frigyes: Van szerencsém benyujtani Békés megye Vésztő községében létező olvasó népkör 70 tagjának kérvényét, kik szintén fölötte aggályosnak és veszélyesnek találván Francziaország területének földarabolását, hasontartalmu kérvényt küldöttek be hozzám, melyet átnyujtani szerencsém van.

Majoros István: Van szerencsém benyujtani Zenta városának kétrendbeli kérvényét, melyek egyikében 196, másikában pedig 150 polgár kéri, hogy a kormány oda utasittassék, miszerint Francziaország földaraboltatása ellen közbenjárjon.

Babes Vincze: Hasonló tartalmu kérvényt van szerencsém benyujtani és pedig Temesmegye Szkulya, Bihar megye Mezőtelek, Szitány, Robogány, Álbeszti, Cseitora, Papmező, Lonkácspui, Válori, Kimpani, Szpinusin, továbbá több biharmegyei esperes, ügyvéd és községi jegyző részéről.

Horváth Elek: Van szerencsém benyujtani Vasvármegye gazdasági egyesületének kérvényét a közmunka viselésnek törvényhozásilag leendő rendezése végett.

Digitized by Google

Elnök: Ezen kérvények a kérvényi bizottsághoz utasittatnak.

Majoros István: T. ház! Egy aggasztó körülményre van szerencsém a t. ház figyelmét fölhíni. Ugy tapasztaljuk, hogy a kormány részéről is nem előre, hanem hátralépés történik. Ugyanis ekkoráig a távirászati tanfolyamot a gyengébb nem, a nők is hallgathatták és magukat kiképezhették benne; azonban ez idő szerint a miniszteri tárcza változásával, ugy látszik az elvek is változtak. Az ujabban kinevezett kereskedelmi miniszter ur ez idő szerint jónak látta, az eddigi szokást, — hogy t. i. a távirászati tanfolyamot nők is hallgathassák és abban kiképezhessék magukat — eltiltani: Arra kérem föl tehát a t. házat, méltóztassék az eddigi gyakorlatot pártolása alá venni, a t. miniszter urhoz pedig azon kérdést intézem: van-e tudomása arról, hogy a nők az idei távirászati tanfolyamból kizáratnak és visszautasittatnak, és szándékozik-e ezt orvosolni minélhamarább, ugy, hogy már a legközelebbi tanfolyamon nők is résztvehessenek?

Jámbor Pál jegyző *(olvassa Majoros István interpellatióját.)*

„Interpellatio

az ipar és kereskedelmi miniszter urhoz; beadja Majoros István.

Van-e tudomása arról, hogy a távirászati tanfolyamon eddigelé a nők is fölvétettek és együtt tanulhattak a férfiakkal; de az idén megnyitott tanfolyamra már a nők föl nem vétetvén, elutasittattak?

Hajlandó-e a miniszter ur oly intézkedést tenni, hogy a nők — ha együttesen a férfiakkal nem is, — de elkülönitve az állam költségén magukat a távirászatban képezhessék?

Elnök: közöltetni fog az illető miniszter urral.

Tisza László: T. ház! Kénytelen vagyok egy előttem legalább igen nagy horderejü kérdésben interpellatiót intézni az igazságügyminiszter urhoz. Késtem ez interpellatio megtételével, várva az eredményt, késtem különösen azért is, mert a mostan, fájdalom, jelen nem levő igazságügyminiszter ur e tekintetbeni személyes rokonszenvéhez teljes bizalmam volt. Mindamellett eltelve szinte egy év eredmény nélkül, az ezen eredménytelenségből folyó bajok napról-napra sulyosodnak; és egy Kolozsvárról épen tegnap vett távirat halaszthatlan kötelességemmé teszi, az erdélyi sajtóügyek tárgyában ujabb interpellatiót intézni az igazságügyminiszter urhoz. *(Halljuk!)* Határtalan t. ház, azon apró basák garázdálkodása, kik a kormány nevében, és meggyőződésem szerint, a kormány tudta nélkül járnak el hazánk eme szegény kerületében, a sajtóval szemben. Hosszan szót e tárgy körül vesztegetni nem akarok, bátor leszek egyszerüleg interpellatiómat fölolvasni. *(Olvassa interpellatióját.)*

„Interpellatio az igazságügyminiszter urhoz.

Szomoruan tapasztalva, miszerint daczára annak, hogy az erdélyi sajtóviszonyokra vonatkozólag 1870 január 20-án tett s márczius 12-én megujitott interpellatiómra az igazságügyminiszter ur felelvén április 5-kén, azon megnyugtatást adta nekem, — mint ez a Napló VII. kötete 353. lapján látható, hogy a magyar sajtótörvényeknek az erdélyi részekbeni életbeléptetése iránt a rendeletek készen vannak s azokat a legrövidebb idő alatt ki fogja bocsátani; majdnem egy év alatt e tekintetben semmi sem történt, sőt a hatóságoknak a sajtó irányábani eljárása naponta botrányosabb. Látva, hogy:

a) önkényü tetszésök szerint alkalmazzák a sajtó kezelőire hol az osztrák praeventiv censurát, hol a magyar sajtótörvényeket,

b) oly czikket, mely Pesten már egész terjedelmében ki volt nyomva, csak a nevek kihuzása után engednek közleni. Tudva, hogy

c) napirenden vannak Kolozsvártt a nyomdakutatások, motozások kéziratok iránt, s végre hogy megesik még ma is, hogy egyes közügyészek

d) lefoglalják a napilapokat csak azért, hogy a praeventiv censura végett beküldött kefelenyomatokat a szerkesztő személyesen alá nem irta, — bár ezt még eddig semmiféle rendőrség nem követelte, — látva, tapasztalva, tudva mindezeket: kénytelen vagyok kérdeni a t. igazságügyminiszter urtól, kinek személyes jóakaratát kétségbevonni nem akarom

1. van-e tudomása ezen az alkotmányos magyar kormány eljárására lemoshatlan szégyenbélyeget sütő visszaélésekről?

2. Tett-e már, s ha igen, mit, az ily botrányok megszüntetésére s megbüntetésére azoknak, kik hivatalos állásukkal igy visszaélnek? és végre

3. mikor akarja kétségbe nem vont személyes jóakaratát érvényesitve, teljesiteni, s végre-valahára április 5-én tett igéretét s kiterjesztve a magyar sajtótörvények hatályát az erdélyi részekre is végkép bevágni utját a tulbuzgó nagyférfiak ily gyalázatos basáskodhatásainak?

A concret eset, t. ház, ebből áll: Soha Kolozsvártt, mióta napisajtó létezik, nem volt arra eset a legszigorubb, a legszerencsétlenebb napokban is, hogy a praeventiv censurára beküldött kefelevonatokat vagy a kéziratokat a szerkesztőnek alá kellett volna irni; és biztos tudomásom van, hogy soha az azon idő

Digitized by Google

óta létezett összes szerkesztők közül egy sem tette.

Tegnap történt t. ház, Kolozsvártt az, hogy a „Magyar Polgár" czimü politikai ellenzéki lapot a Kolozsvár városi tiszti ügyész rendőrségileg lefoglalta, mert állitása szerint a kefelevonatokat a szerkesztőnek alá kellett volna irnia. Ha ily ürügy alatt lehet zavarni, lehet hátráltatni a napilapok kiadását, a közvélemény fejlődését: akkor azt hiszem, t. ház, ennek káros következményei okvetlenül nem fognak elmaradni. Nem akarok sok szót vesztegetni e tárgy fölött, t. ház: remélem, hogy az elnökség által interpellatióm az igazságügyminiszter urhoz át fog tétetni; kijelentem azonban előre is, hogy ha az igazságügyminiszter ur e tekintetben minél hamarább tökéletesen kielégitő választ nem ad, és ha e válasz után igen rövid idő alatt ezen ügynek tényleges javulását nem fogjuk tapasztalni: határozati javaslattal fordulok a t. házhoz és föl fogom kérni a t. házat, méltóztassék végre e visszaélést megszüntetni; mert meg vagyok győződve arról, hogy pártkülönbség nélkül senkinek sem lehet czélja, hogy az ilynemü apró zsarnokoknak hazánk e szép kerületéből magyar sz. korona ezen biro dalmának részéből az elkeseredés és szegénység a Irlandot alkossanak.

Elnök: Az igazságügyminiszter urnak fog kiadatni.

Mocsonyi Sándor: T. ház! Van szerencsém a francziák érdekében több rendbeli kérvényt benyujtani. Arad megyében bekebelezett Pankota, Kovaszincz, Világos, Drautz és Dud, Kurtakér, Egres, Ternova és Aranyág községek; továbbá Krassó megyébe kebelezett Bakamező és Cella község kérvényét azon kéréssel: méltóztassék azokat a kérvényi bizottsághoz utasitani.

Elnök: Oda fognak utasittatni.

Ordódy Pál az igazoló bizottság előadója: Bemutattatván az állandó igazoló bizottságnak Inczédy Zsigmond br. Kolozsmegye Mócs kerületében megválasztott képviselővválasztási jegyzőkönyve: miután a jegyzőkönyv mind tartalmára, mind kiállitására nézve a szabályoknak megfelel, Inczédy Zsigmond br. a szabályszerü 30 nap föntartása mellett igazolandó.

Elnök: A föltételesen igazolt képviselők sorába igtattatik, s egyszersmind a 4-ik vagy 7-ik osztályba sorshúzás utján be fog osztatni.

Ivacskovics György jegyző (*kihuzza a „4" számot.*)

Elnök: Be fog osztatni a 4-ik osztályba.

Széll Kálmán előadó: A közmunka és közlekedési miniszter költségvetésének tárgyalása alkalmával Kürthy István képviselő által egy inditvány adatott be a bezdán-zombori utvonalra vonatkozólag. A t. ház ez inditványt a pénzügyi bizottsághoz utasitotta. Van szerencsém e részben a pénzügyi bizottság jelentését előterjeszteni, kérvén annak kinyomatását elrendelni.

Elnök: Kinyomatik, kiosztatik s annak idejében napirendre fog tüzetni.

Henszlmann Imre: T. ház! A napirendhez kivánok szólani. Az Eszterházy-képtár megvétele iránti törvényjavaslat tárgyaltatott és tárgyaltatik az osztályokban, s alkalmasint rövid napok alatt napirendre fog tüzetni. Volt szerencsém a t. házat figyelmeztetni azon tüzveszélyre, melynek a képtár mostani helyiségében ki van téve. Egy határozati javaslatot voltam bátor a t. háznak benyujtani, melyben hivatkozás történik két szakértő jelentésére, melyben a helyiség tüzveszélye ki van emelve, s azóta semmiféle javitás nem történt; tehát a tüzveszély most is nagyban meg van. E határozati javaslatot január 19-én adtam be. Kérem a t. házat, méltóztassék a miniszter urat utasitani, hogy gondoskodjék a képtár kiállitására tüzmentes helyiségről. Kérem a t. házat, méltóztassék elhatározni, hogy e határozati javaslatom együtt tárgyaltassék azon törvényjavaslattal, mely a megvétel törvénybe igtatásáról szól. (*Helyeslés*)

Elnök: Gondolom, a t. háznak nincs kifogása? (*Nincs!*) Tehát azon napra, midőn a törvényjavaslat tárgyaltatni fog, a határozati javaslat is napirendre tüzetik.

Következik a napirenden levő tárgy: a pénzügyminiszterium 1871-ik évi költségvetésének tárgyalása.

Majláth István jegyző (*olvassa*): Fedezet: Bélyeg 4 millió frt; jogilletékek 8.571,500 frt; dijak: 338,500 frt; fémjelzés: 26,300 frt; révvám 2,450 frt.

Széll Kálmán előadó: Ha az illetékek czimén előirányzott fejezetet vizsgáljuk, az 1869-iki előirányzattal és az 1869-iki zárszámadásokban feltüntetett eredménynyel összehasonlitjuk: az 1871-iki előirányzatban azt fogjuk tapasztalni, hogy 1869-ben összesen előirányozva volt 10.499,950 frt, tényleges jövedelem volt: 14.023,503 frt.

Az 1871-ik évi előirányzat tehát 2.220,300 frt többletet mutat fel az 1870-ki előirányzathoz és 1.084,753 frt kevesebbletet az 1869. évi tettleges eredményekhez képest, megjegyzi a bizottság, hogy ez összehasonlitás utóbbi részénél számitásba veendő az, hogy a hirlapbélyeg, mely az 1870-ik évben eltöröltetett: még 1769-ben a a bélyegjövedelmekhez majdnem 200,000 frtra rugó jövedelmet szolgáltatott, amennyiben

Digitized by Google

200,000 frttal volt előirányozva, miből a zárszámadás szerint 190,000 frt tényleg be is folyt.

Mindezeknél fogva ezen előirányzat, mely az 1869-ki tettleges eredményhez képest 1.084,753 frt kevesebbletet mutat, azt hiszem, helyes és rationalis alapon történt, és azért a bizottság az előirányzott összegeket változatlanul ajánlja elfogadás végett. *(Helyeslés.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Mikor az előirányzatot készitettem, természetesen nem vehettem egyebet alapul, mint az 1869-ki tényleges eredményt. Nem szólok az egész czimről, szólok csak annak 2. és 3-ik rovatáról: a jogilletékek és dijakról. A tényleges eredmény a jogilletékeknél volt 1869-ben 8.583,517 frt. Mikor az 1870-ki előirányzat készült: ez még nem volt ismeretes, és azért nem ennyi, hanem közel 2 millióval kevesebb lett előirányozva: t. i. 6.637,000 frt. Azonban az eredmény azt mutatta, hogy nemcsak nem volt szükség közel két millióval kevesebbet előirányozni, mint az előévnek akkor még teljesen nem ismetretett eredménye; hanem többet lehetett volna fölvenni: mert 1870-ben az előirányzott 6.637,000 frt helyett 9.880,000 frt jött be; tehát mintegy 3.200,000 frttal több az azon évre előirányzottnál. Szemben ezen eredménnyel, mely évről-évre való folytonos emelkedést mutat, ugy, hogy 1869-ben 8.583,000, 1870-ben már 9.880,000 frt volt az eredmény; szemben azzal, hogy ez nemis egészen problematicus, mert az legnagyobb részben máris bekövetkezett cselekmények után foly be, és csak a megszabás és behajtás körüli szorgalomtól függ, azonkivül, hogy természetesen az időjárást is mindig tekintetbe kell venni Magyarországban, mert ha az kedvezőtlen, akkor megvan ugyan a jogczim, de nincs meg a mód a fizetésre. Azt gondolom: nincs semmi ok, miért maradjunk az 1870-iki előirányzatnál, és ezen megmaradással miért rontsuk a mérleget, mit ugyan el kell fogadni, ha épen kedvezőtlen az eredmény, de akkor, midőn 1870-ben 9.800,000 frt volt a tettleges eredmény, hiba volna megmaradni a 8.583,517 forintnál, a mely megfelel az 1869-iki eredménynek, miután most már ismerjük az 1870-iki eredményt, s igy kérem a t. házat, hogy a jogilletékek czimén a fedezetet méltóztassék emelt összegben t. i. 9.800,000 frtban, — a mi még mindig 80,000 frttal hátrább marad a tavalyi bevételnél, — megszavazni, holott minden okunk van azt hinni, hogy a bevétel ismét fokozódni fog, nem pedig visszamaradni. Tehát ezen czim alatt kérek 8.571,000 frt helyett, 9.800,000 frtot fölvétetni. *(Helyeslés.)*

Hasonlókép áll az eset a dijaknál. A dijakból az 1869-iki eredmény 358,000 frt volt, és mégis 1870-re csak 173,000 frt lett előirányozva. Természetes: mert akkor, mikor 1870-re az előirányzat tétetett: a tényleges eredmény ismeretlen volt. Én azonban most már ismertem az 1869-iki eredményt, annak folytán, hogy mégis biztos lehessen az előirányzat, tehát 20,000 frttal kevesebbet praeliminaltam ennél. Ugy de az 1870-iki eredmény már szintén ismertté lett, és 417,837 frtban mutatkozott.

A t. ház szives volt azonban jelenleg a fizetési javitásokat elfogadni; ennek következtében a dijak természetesen növekedni fognak: mert minden uj kinevezésnél a levonandó dijak szintén nagyobbak lesznek. Szemben ezzel, most mégis csak az 1870-ki eredmény mellett maradva, itt ezen összeget 418,000 frtra — tehát a tavalyi eredményre — fölemeltetni kérem.

Elnök: Tehát mennyi lesz az egész összeg?

Széll Kálmán előadó: Bélyegilletékekre marad 4 millió előirányozva, jogilletékekre előirányozva volt 8.571,500 frt, a pénzügyminiszter ur óhajtása szerint most lesz 9.800,000 frt, a dijak fejében pedig 418,000 frt.

Elnök: Az összeget majd a jegyzőkönyv összeállitása alkalmával fogjuk összeszámitani.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: Szükséglet: bélyeg 81,700 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság itt 200 frt levonást eszközöl a lakbéreknek elfogadott felemelésénél fogva. Következőleg nem 81,700 frt, hanem 81,500 frtot ajánl megszavazásra.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatott.

Majláth István: *(olvassa)*: Jogilletékek és dijak: 45,400 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincsen észrevétel.

Majláth István: *(olvassa)*: Fémjelzés: 8,930 frt.

Széll Kálmán: Nincs észrevétel.

Majláth István: *(olvassa)*: Rév-vám: 760 frt.

Széll Kálmán: Nincs észrevétel.

Elnök: Tehát ezen tételek a pénzügyi bizottság szerint elfogadtattak.

Majláth István jegyző: *(olvassa)*: Jövedékek: dohányjövedék.

Széll Kálmán előadó: A mi a dohányjövedéket illeti, legyen szabad megjegyezni, hogy a fölhozott számok szerint, melyek e czim rovatára vonatkozólag jelentkeznek az idei budgetben, és jelentkeznek a tavalyiban, és melyek mint eredmény tünnek elő: a pénzügyminiszter indokolása és a költségvetés részletei elég tájékozást nyujtó adatokat

Digitized by Google

tartalmaznak a dohányüzlet mai állásának, jövedelmeinek megitélésére. — A bizottság az előirányzatba fölvett összegeket a pénzügyminiszternek előterjesztése folytán azon változtatással véli fölveendőnek a költségvetésbe, hogy a külföldre a kivitelre eladandó nyers dohányért előirányzott összeg 800,000 frttal emeltessék és igy 200,000 frt helyett 1.000,000 frtban állapittassék meg, miután a pénzügyminiszter nyilatkozata folytán ezen összeg befolyására teljes biztossággal lehet számitani.

Ennek folytán a dohányeladás-rovat ezen összeggel növeltetvén, a dohányjövedék nyers jövedelme az előirányzott 25.578,200 frt helyett 26.378,200 frtban lesz megállapitandó és a költségvetésbe fölveendő.

A nyers-jövedelem előirányzata 1870-hez képest tehát 4.014,319 frt, az 1869-ki tényleges eredményekhez képest 2.288,162 forint többletet mutat fel.

A dohányüzletnek, főleg a dohánygyártásnak kiterjedése és a fogyasztás emelkedése az 1870-ik évi kezelés eddig ismert eredményei szerint teljes biztossággal engedik ezen tetemes emelkedéssel előirányzott összegek fölvételét a költségvetésbe.

A dohányjövedék szükséglete 1871-re a következő összegekben van előirányozva:

Dohányvétel	11.979,190 frt
Dohánygyártás	1.987,405 frt
Dohányeladás	987,531 frt
Összesen .	14.954,126 frt

1870-re előirányozva volt:

Dohányvétel	10.158,000 frt
Dohánygyártás	1.855,600 frt
Dohányeladás	862,881 frt
Összesen .	12.877,000 frt

1871-re tehát több irányoztatik elő 2.077,100 forinttal.

1869-ben kiadatott tényleg 11.990,195 frt.

E szerint mutatkoznék tiszta jövedelem 1871-re az előirányzat szerint 10.624,100 frt.

A fedezetnek a főnebbiek szerint változott összegekben fölvétele után pedig 11.424,100 forint.

A bizottság a miveleti és kezelési költségekre fölvett összegeket, nem mindenben az előirányzat szerint véli megszavazandóknak és pedig:

I. Dohányvétel rovat alatt a bizottság az előirányzott 11.979,190 frtnál 1.000,000 frttal kevesebbet: tehát 10,979,190 frt megszavazását hozza javaslatba; e rovatnak egyik tételét ugyanis

a belföldön beváltásra fölvett 7.646.909 frt összeget a bizottság 6.646,909 frtra inditványozza leszállitani, tekintettel arra, hogy a pénzügyminiszter előterjesztései arról győzték meg, miszerint az 1870-ik évi dohánytermés nem oly eredményeket mutat, melyeket a miniszter az előirányzat készitésénél szem előtt tartott, és azon okból, mert az 1870-re engedélyezett összeg még egy nagy részében fölhasználva nem levén, a szabályszerü utalványozási idő alatt dohánybeváltásra lesz forditható. Azonkivül a fölemelt fizetések és lakbéreknél 550 frt megtakaritást eredményeznek. A dohányvétel rovat alatt ezen összegeknek levonása után tehát 10.978,640 frt lenne megszavazandó

Igy állitván már most a számokat, 1871-re a dohányjövedék tiszta jövedelme lenne 12.435,200 frt. A kérdés itt ismét csak az: vajon ezen várt, ezen előirányzott jövedelem ugy van-e számitva, hogy arra az állam valószinüséggel, vagy legalábbis némi bizonyossággal számithat? Az eddigi évek eredményei följogositanak bennünket arra, hogy ezen utóbbit teljes bizonysággal higyük és tökéletesen meg legyünk győződve, hogy ezen előirányzott jövedelem csakugyan be fog folyni: mert 1870-ben a tiszta jövedelem 9.487,000 forinttal irányoztatott elő, és ez nagy különbség az idei előirányzathoz képest. Tehát tényleges eredmény mutatkozott, és 1869-ben 12.984,200 frt jött be, s igy az 1869. évi eredményhez képest csak 325,000 forinttal van fölvéve 1871-re a dohányjövedéknek tiszta jövedelme; már pedig, ha azon progressiót, melyet a dohányjövedék 1867—68—69 és 1871 eddig ismert eredményei közt felmaradt, positivitással lehet számitani, hogy ezen 325,000 frt többlet, mely az 1870 és 1869-ki tettleges eredmény közt. van: csakugyan be fog folyni. A bizottság a részletekben nemi változtatásokat ajánl, bátor leszek azokat felolvasni; de átalánosságban ajánlom annak megszavazását.

Móricz Pál: T. képviselőház! Midőn most e kérdéshez hozzá szólok, azon reményben teszem azt, hogy a capacitatiónak e tekintetben még elég tere fog lenni s ha a miniszter majdan javaslatát beadja, a kormány és a párt határozni fog: akkor sem kételkedem, hogy minden capacitatio fölösleges lesz.

Én ezt a kérdést nem tekintem pártkérdésnek: mert az egyedáruság kutató, boszantó rendszabályainak kellemetlen oldalát érezzük mi, érzik ott a másik oldalon is; hogy a gazdászat, kereskedelem az egyedáruséggal meg van rontva, azt a ház tulsó oldalán levő tagjai épen ugy tudják.

Ennélfogva nem tartom pártkérdésnek, és csak nehány tételre akarom a ház figyelmét fölhini, s ez abból áll: akár mennyire teszszük is az egyedáruság jövedelmét, és megengedve, hogy azon jövedelmek, melyek most előirányozva van-

Digitized by Google

nak, mind be fognak folyni, kérdem: hogy az honnan kerül ki? Sehonnan másunnan, mint a nemzet zsebéből, sehonnan másunnan, mint a pipásoktól, mert a pipások fizetik azt; ha azt, mit az állam indirect bevesz, az államnak a pipások directe megfizetnék, nyerne az állam és nyernének a pipások is. De ennél fontosabb körülményre vagyok bátor a t. ház figyelmét fölhivni.

Nevezetesen nemcsak az egyedárusági nagy adót fizetjük, hanem fizetünk mégegyszer annyit indirecte a csempészeknek.

Méltóztassanak a hivatalos adatokat meghallgatni, hogy milyen mérvben folytattatik a csempészet, és meg fognak győződni, hogy a csempészetnek mégegyszer annyi adót fizetnek, mint az államnak.

Ugyanis 1864-ben a Schmerling-kormány alatt, midőn nem szónokoltunk a monopolium ellen, nem lázitottuk a népet, és midőn a provisorium vaspálczája alatt voltunk, tehát abban az időben, márcziustól augusztus végeig, midőn a dohány már beváltva volt: árult a tőzsde összesen 23,717 mázsa dohányt; ismét szeptembertől februárius végeig, midőn az uj dohányt pipázni lehetett, árult 10,964 mázsát; mivel pedig a szükséglet egyforma, több fogyott csempészkedve, mint tőzsde utján. És ez igy van évről évre, és ha azon körülményt fölveszszük, hogy Magyarországban nincsen gazda, ki ezt megakadályozhatná, s ha ezen kényszerüséget ideiglenesen eltürjük: kell, hogy a jövőről gondoskodjunk.

A dohányegyedáruság eltörlésének kérdése — szerintem — azért nem pártkérdés, mert mi a jövedelmet pótolni kivánjuk; ha megtagadnók a jövedelem pótlását, akkor lehetne belőle pártkérdés: mert azt mondhatnák, hogy mi a miniszteriumtól a födözetet meg akarjuk tagadni, és azt megbuktatni; de miután mi is akarunk födözetet adni, a kérdést pártkérdéssé tenni nem lehet.

Ha a miniszter ur, mint mondotta, az indirect adók mellett mint pénzügyminiszter azért harczol, mert azok könnyebben befolynak: akkor, pénzügyi szempontból teljesen igaza van; de ez áll minden indirect adóról. De ha azt hasonlitjuk össze, hogy könnyebb-e 25 milliót bevenni indirect adó utján, vagy 12 milliót direct adó utján, akkor már a valószinüség nem ugy fog állani.

Egyébiránt ha a miniszter ur a dohányegyedáruság eltörlésével a jövedelmet indirecten akarja bevenni: hozza be a gyártási adót. Amerikában pl. a mult évben 10 millió dollárral több jött be a gyártási adó utján, mint az előbbi évben. Megengedem, hogy egyelőre a kellő ellenőrzés végett több finánczra kell; de az egész termelés, és az egész kereskedés szabad lesz. Ha reducálni akarjuk a pénzügyőrök hatáskörét: — a gyártási adó mellett már korlátolt lesz működésök s nem fog kiterjedni az egész országra. *(Helyeslés bal felől.)*

Én nem vagyok szerelmes ideáimba; de ne állitsák azt, hogy a monopolium legjobb adózási rendszer: mert az nem áll, sem pénzügyi, status gazdasági szempontból, sem a szabadság szempontjából. *(Helyeslés bal felől.)* Ha pedig nem akarják az indirect adózás elvét követni, hanem directe akarják megadóztatni a dohányt: azt sem mondom, hogy azon rendszer, melyet ajánlottam, föltétlenül jó, t. i., hogy a házadó szerint vegyük be ezen illetéket; de azt gondolom, t. ház, hogy miután Magyarországban a földadó aránytalánul van kivetve; ha a földadó alapján akarnók a dohányadót beszedni: csak növelnők azon igazságtalanságokat, melyek mindennapi panaszok tárgyai. A házadó pedig a mai viszonyok szerint a legbiztosabb adótárgy, a házadó a legegyenesebb, a hátrány és az adó a legbiztosahb kulcs szerint van elosztva; ha tehát direct adózás kell: helyesen jártam el, hogy a legbiztosabb adótárgyat, és a legigazságosabb kulcsot vettem föl, mert a többi adó, ugymint a föld-, a személyes kereseti adónál, mindig több az adó hátrány, mint a házadónál. De ismétlem, eszmémbe szerelmes nem vagyok, és a pénzügyminiszter ur akár minő javaslatot fog behozni, szivesen hozzájárulok.

Csak még két kérdést akarok szellőztetni. Sokan azt tartják, hogy ha a dohányegyedáruság eltöröltetik, nem lesz dohánykereskedésünk Ausztriával. Ez teljesen nem áll. Méltóztassanak elhinni, finomabb dohányt kaphat Ausztria akárhol Németországban, Amerikában; de az ugynevezett olcsó pipadohányt sehol a világon oly jutányosan, mint Magyarországon. A mi dohányunkra nézve tulajdonképen három monopolium áll fönn: az első a magyar kormány részére, a második az osztrák kormány, harmadik a frankormány részére és ez mind a magyar termelő kárára.

Mig Franczia ország számára maguk a magánosok eszközölték és szállitották: még volt némi concurrentia, — most azonban mióta a kincstár közvetiti a kereskedést, a magyar termelők egészen az egyedáruság hatalmába estek.

A mi, t. ház, az Ausztriával való viszonyt illeti: két eset tehető föl, vagy szabad lenne a termelés Ausztriában egészen, t. i. ott is eltörölnék a monopoliumot, vagy nem; ha szabad lenne, termelnének ott is. Vegyük föl, hogy semmit se vennének tőlünk, — amit én azonban nem hiszek, — most öt milliót veszünk Ausztriából, öt millió értékü dohányt adunk érette, s

Digitized by Google

ezen öt milliónál legfölebb 500,000 frt nyereségünk lehet. Ezen összeg egy ország bevételeivel szemben szót sem érdemel. (*Igaz bal felől.*)

A másik eset az, hogy ők föl fogják tartani a monopoliumot, és akkor ők nem tehetik átalánossá a dohánytermelést; mert ha meghonositanák azt: a csempészet ott is épen olyan nagy lenne, mint jelenleg nálunk. Én tehát attól nem félek, hogy a productio nálunk alá fog süllyedni, és meglehet, hogy az át fog egészen alakulni; de akkor jobb minőségü dohányunk lesz, és akkor fog kezdődni Magyarországra nézve azon állapot, midőn activ kereskedésünket a külfölddel is elkezdhetjük.

Azt mondják uraim, hogy a magyar dohány nem kereskedésre való.

Tagadom. Ott van a miniszter urnak praeliminaréja, most egy millió frttal többet praeliminál; mert ő a külföldön kereskedés utján többet remél bevenni, s ha a tőzsde kereskedést tud folytatni: remélem Magyarország kereskedői is tudják eszközleni azt. Uraim! itt nincs semmi akadály, csak a megrögzött bureaucratia támasztja azt, sőt Magyarországra nézve hátrány fön nem forog. Ha hátrányról és nehézségről szó lehet, az csak az osztrák kormánynyal szemben lehet.

T. ház! Nem akarok hosszas lenni, meg vagyok arról győződve, hogy ezen igazságokat, melyeket elmondtam, a t. háznak minden tagja érzi. Csak még egyetlen egy argumentumot hozok föl.

Méltóztatnak tudni, hogy a munkafölosztás és a munkaszabadság, mily eredményeket vivnak ki mindenütt Európában. A dohánygyártásnál nem az az előny, hogy sok egyént foglalkoztat; mert a gyárakban azon emberek ottan csak napi keresményöket keresik meg; de ha a dohánygyártás szabad, akkor leginkább akkor foglalkoznak a dohánynyal, amikor más dolguk a munkásoknak nincsen. Ilyen időszak pl. a tél. Mikor az egész nyáron át a mezőn dolgot lelnek az illetők: akkor ott megkeresik napi béröket; de télen hiányzik a munka, hiányzik a foglalatosság, s a legnagyobb előny a dohánygyártásnál az, hogy öregek, nők és gyermekek értékesithetik munkájokat. S miért akarja ő azon előnyöket? Ez annyival inkább fontosabb itt nálunk, mert Magyarországban, pl. ezelőtt kifizette magát a fonás és szövés; de már a gyári munkával a kézi erő nem versenyezhetvén, azok foglalkozásának egyátalában nincs müködési terök. Annál fontosabb volna tehát ezen iparágnak fölszabaditása. Én különben igen megnyugszom azon elvekben, melyeket a miniszter ur más alkalommal elmondott, és talán nem fogok roszul tenni, ha azokra a miniszter urat emlékeztetem és a t. házzal megismertetem e tekintetbeni nézeteit.

(*Kerkapoly Károly közbeszól: Most is azon elveim vannak.*)

Többek közt a miniszter ur igy szólott:

„Pénzügyeink szomoru állása alig elviselhető teherként nehezedik reánk, egyébiránt érzi ezt boldog, boldogtalan. De segélni csak ugy lehet, ha apasztatnak a birodalom szükségei, minek ismét föltétele a kormányzati rendszernek gyökeres megváltoztatása, a drága és áldástalan állami gyámkodás helyére az olcsó és áldásos önkormányzat léptetése. Hogy a mégis fönmaradókat ne csak meggyőzhessük, de lassankint kisebbithessük is, szükség, hogy teljesen fölszabadittassék a munka, ugy a földészet, mint a müipar és a kereskedés terén. Ezért ne engedjük, hogy a hübéri kötelékekből kiszabaditott földet most meg fiscalisi korlátozások tartsák nyügeikben. Ez történik pedig a dohánymonopolium által, a melynek közvetitésével nyert közjövedelem igen nagyon drága. Drága: mert legnagyobbrészt elnyeli a kezelés költsége; drága: mert tulságosan növeli azon ármádia számát, mely a gyümölcsöző hasznos munka teréről elvonatik, s minden még oly rosz kormánynak is föltétlen gyámola, mivel hogy kizárólag tőle függ a megélhetésnek kérdésében. Azért megszüntetendőnek itélem azt. Hiszem, hogy megszüntetésében nem fognak utunkban állani Lajtán tuli testvéreink, nem ragaszkodván a közjövedelmek előállitásának olyatén módjához, mi nekünk, mint termesztőknek, rövidségünkkel jár. Ezt várjuk s részünkről viszont ajánljuk is. Igen: szabaditsuk föl a munkát minden téren, más felől meg tartsuk fön s érvényesitsük a szabad egyesülés jogát, hogy a mit egyenkint nem birunk, birjuk meg egyesülten.“

Uraim, én tökéletesen bizom a miniszter urban, és amennyiben a miniszter ur egyszer azon szép eszmét mondá, hogy a miniszter urnak is van egy kincse, mint a gazdagoknak, és ez: politikai multja, és ha a miniszter ur bevallott elveit megváltoztatná, ezen kincscsel együtt elvesztene mindent. De én reménylem, hogy a miniszter ur nem fog ellentétbe jönni multjával, mely a morális halált vonná maga után; hanem módot fog találni a monopolium eltörlésére. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Nagy köszönettel tartozom a t. képviselő urnak, hogy azon nyilatkozatokat, melyeket ezelőtt körülbelől 6 évvel tettem, és melyek részben nem voltak már oly élénken emlékezetemben, fölelevenitette. Azt mondá, a képviselő ur, hogy én 6 évvel ezelőtt mondtam ezeket. De én aláirom most is az utolsó betüig. A t. képviselő ur ez által kettős szolgálatot tett nekem, mert alkalmat nyujtott, hogy kimutassam, hogy azon nyilatkozatok correctek voltak, akkor

Digitized by Google

ugy, hogy ismételhetem, miszerint azokat ma is magaménak vallom, a mi arról tanuskodik, hogy meggyőződésemet nem változtattam meg. Mit mondtam akkor? A többit mellőzve, csak arra szoritkozom idézetemben, a mit a monopoliumra vonatkozólag mondtam. „Ha az államnak mindenbe beavatkozó gyámkodása megszüntével, helyét az önkormányzás foglalja el, mindenesetre megfogynak terheink."

Nincs még két hónapja, hogy háromszor utaltam arra, miszerint itt is egy tér, ott is egy tér vár a közönségre, melyen ingyen szolgálatokat tehet. Nem tehetünk róla, hogy ha a publicum nem foglalja el azon tért, s igy növelni kell a bureaucratiát. Panaszkodtam és egyetlen egy alkalmat sem mulasztottam el, hogy reá mutassak azon térre, melyet a közönség az öntevékenység számára elfoglalhat. De kijelentettem a jövőre nézve is, hogy ha csak a közt van a választás, hogy valamely tér mulhatlanul parlagon hagyassék, vagy hivatalnokok által müveltessék: akkor én mindig az utolsót választom.

De ha lehet működni az öntevékenység és önkormányzat utján, mindig szerencsének tartom ezt elősegiteni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Továbbá azt mondám: „Hogy a mégis fönmaradókat ne csak meggyőzhessük, de lassankint kisebbithessük is, szükség, hogy teljesen fölszabadittassék a munka, ugy a földészet mint a müipar és a kéreskedés téren."

Ezt is elfogadom.

„Ezért ne engedjük, hogy a hübéri kötelékekből kiszabaditott földet most meg fiscalisi korlátozások tartsák nyügeikben. Ez történik pedig a dohány-monopolium által, a melynek közvetitésével nyert közjövedelem igen nagyon drága."

„Drága!" Most is drágának tartom, sőt nemcsak, hogy dragának tartom, de kimutatom, hogy milyen drága; épen azért, hogy mindent elkövethessek arra, hogy legyen olcsó; drága: mert a kezelési költségek sokat nyelnek el, és meg is teszek mindent e czélra, mi tőlem függ, hogy addig, mig a monopolium fönáll, a kezelési költség kisebb legyen. A legközelebbi időben kimutatom számszerint a képviselő urnak, hogy ezen törekvésemet mily siker koronázta, azaz: hogy mennyivel lett már olcsóbb a kezelés.

Drága, mert legnagyobb részét elnyeli a kezelés költsége; drága: mert tulságosan növeli azon ármádia számát, mely a gyümölcsöző hasznos munka teréről elvonatik, s minden még oly rosz kormánynak is föltétlen gyámola, mivelhogy kizárólag tőle függ a megélhetesnek kérdésében.

„Bátor leszek a t. képviselő urnak annak idejében, a mikor a dohányra vonatkozólag általlam beterjesztett törvényjavaslat e házba jön, azon pontra figyelmeztetni, mely azt foglalja magában, hogy ezen ármádia kisebbedjék."

„Azért megszüntetendőnek, itélem azt. Hiszem, hogy megszüntetésében nem fognak utunkban állani Lajtán tuli testvéreink, nem ragaszkodván a közjövedelmek előállitásának, olyatén módjához, ami nekünk mint természetőknek rövidségünkkel jár. Ezt várjuk s részünkről viszont ajánljuk is." Tehát azt mondtam, hogy „hiszem."

Igenis: most is hiszem; hanem bátor vagyok azon nyilatkozatokra utalni, melyek ugyancsak a képviselőházban történtek, mikor e tárgy először szóba jött és én akkor a tárgyhoz fölszólaltam, mint akkori előadója a pénzügyi bizottságnak. Akkor azt mondtam én is, hogy a dohány monopoliumot rosznak tartom: malumnak; a kérdés csak az: nem necessarium-e?

Mihelyt a képviselő ur kimutatja, hogy ezen malum nem necessarium, én akkor azonnal köszönetet szavazok azért, és vele együtt javaslatba hozom annak megszüntetését, de mig ezen malum megmarad necessariumnak, meg kell tartanunk, és azon kell lennünk, hogy ne legyen az. Tehát mig a necessarium meg van, mig az ellenkező nincs kimutatva, óhajtom ugyan annak megszüntetését, de türnünk kell. Nyilatkozataimban tehát sehol sincs olyan mondva, a mi mostani nézetemmel ellentétben állana. *(Helyeslés jobb felől.)*

Mert igenis azt tartom, minden monopoliumra nézve a világon, hogy addig kell várni, mig ezen malum necessarium lenni megszünik; de nem szenvedőlegesen várni, hanem közreműködéssel előkésziteni azon időt, melyben az megszüntethető.

Egyébiránt, hogy mily nehéz ezen czélnak megvalósitása: arról maga a képviselő ur most beszédében adott nagy bizonyitékot.

Mikor arról volt szó, hogy pótoltassék ezen jövedelem — mert hisz a körül forog a kérdés: hivatkozott képviselő ur Amerikára; azt mondotta, hogy a gyártási adóval mennyit vettek be, és megengedte, hogy ha már meg kell hagyni a gyártási monopoliumot, mentsük föl legalább a termelést, és szoritkozzunk egyedül a gyártásra. Beszédének végső felében a legcsattanósabb argumentumot adta kezembe azzal, midőn bebizonyitotta, mily jó volna, ha fölszabadittatnék a munkásság az alól, hogy naponkint hány órát kell a dohány körüli munkának szánnia? Pedig a t. képviselő ur maga is látja, hogy mihelyt megengedi a gyári monopoliumot, akkor azon nemzetgazdászati előnyről, az időbeosztásra nézve le kell mondania és e bajt ugy kell tekinteni, mint esetleg megmaradót: mert akkor talán sikerül a jövedelem pótlása; de nem sike-

Digitized by Google

rül a szabad munka biztositása, és igy összeütközésbe jönnek az érdekek.

Én elfogadom azon tételt, melyet a t. képviselő ur fölállitott: csináljunk belőle studiumot, sine ira et studio, minden melléktekintet és érdek nélkül, mely tisztán csak arra legyen irányozva, hogy ne rövidittessék meg az állam kincstár, mely ezen jövedelmet nem nélkülözheti. Törekedjünk, de ne legyen törekvésünk negativ, hanem positiv irányu: ne csak a roszat mutassuk ki, de állitsunk föl helyébe jobbat is. *(Helyeslés.)*

De most nem erről van szó, hanem arról, hogy mi történjék az 1871-ik évi költségvetéssel? Én fölkérem a t. házat, hogy ugy a fedezetre, mint a kiadásokra nézve az előirányzott összegeket szavazza meg.

A mi a fedezetet illeti: erre nézve egész megnyugvással mondhatom, hogy az valósitva lesz. Én fontosnak ezen terén különösen a tiszta jövedelmet tekintem, én ezt illetőleg az utolsó 3 negyed év eredményeit kiadattam magamnak, a 4-ik evnegyed eredménye még nem oly tiszta, hogy arra biztosan épithessünk. Az 1869-iki év 9 első hónapjában 11.938,000 frt jött be, tehát ebben nincs hiány; az 1870-ik év ugyanazon hónapjaiban 13.397,950 frt jött be: tehát körülbelől 1 millióval több volt a jövedelem. Ilyenek levén az eredmények 9 hónap alatt 1869-ben és 1870-ben; és az előirányzat az 1869-iki eredményen nyugodván, semmi kétségem sincs abban, hogy az előirányzott összegek befolynak, s ha a gyártást birjuk rendezni, és a fogyasztás igen nagy mérvü, s nekem elég gondot adó eredményeinek eleget fogunk tenni: semmi kétségem sincs abban, hogy a jövedelem az előirányzott összegnél nagyobb lesz. Méltóztatott az előirányzott összeget azon egyedüli változással megszavazni, hogy a belföldi dohány vételére egy millióval kevesebb, a külföldire pedig a már emlitett összeggel több szavaztatnék meg, miután ezen összeg a már eladott mennyiségnek felel meg.

Csak ugy közbevetőleg jegyzem meg, hogy a t. képviselő urak tájékozhassék magukat, hogy a külföldre való kivitel, meggyőződésem szerint, nem azért szünt meg, a miért a t. képviselő ur gondolja: miután az okozat nem szokott előljárni, és az ok nem szokott hátul járni; a t. képviselő ur fölfogása csak akkor volna helyes: ha ez igy történt volna. Nem azért szünt meg, mert a francziaországi regie részére a kincstárral egyezkedtek, és most nem a magán egyénektől, hanem a kincstártól veszik. Ezen egyezkedés épen azért történik; mert a magánegyénektől való vásárlás előbb megszünt: tehát nem helyes azon következtetés, miután előbb megszünt maga a magánosoknak kiviteli kereskedése és a kormány látván, hogy a külföld számára való termelés a magánegyének részéről megszünt: csak akkor látta szükségét annak, hogy maga vegye kezébe az eladást. *(Helyeslés jobb felől.)*

Bátor vagyok e tekintetben hivatkozni arra, mi itt a házban történt, midőn a képviselő urak közül többen, köztük Keglevich Béla képviselő ur is panaszt emeltek az iránt, hogy nem képesek a külföldre termelt dohányt kiszállitani, és hogy most a monopolium szabályai szerint, annak meg kell semmisittetni, nagy kárával a nemzeti vagyonnak. Az akkori pénzügyminiszter, igen t. elődöm ugy segitett a bajon, hogy egy részben átvette a kincstár részére a készletet és eszközölte a külföldön eladást. Tehát a magánosok előbb kiejtették a kezükből, mert nem tudtak eladni, és a kincstár ekkor azt mondotta, eladom én.

Tehát ezen eset is bizonyiték némileg azon argumentum ellen, mit a t. képviselő ur fölhozott, hogy t. i. ha az állam, a regie, tud kereskedni: akkor a magánosok is képesek lennének erre. *(Igaz! jobb felől.)*

Ugy kellene lenni. De ez egyik bizonyitéka annak, hogy néha nem ugy van, mint hinné és kivánná az ember. Azok nem birták, kiejtették kezökből; a regie fölvette és birta.

Már egyszer fölemlitettem a t. háznak, mi történt a sóval. A sóval épen igy megbizatott az állam, miután a magánkereskedés nem birta. Nem mondta a törvényhozás az államnak, hogy csak te kereskedjél; de intimálta, hogy álljon be a kereskedők közé.

Ez kétségkivül sajnos és egészségtelen állapot.

Magyarországon a sóval csak a termelésre nézve történt igy; nem mondta a törvényhozás, hogy ez monopolium: csak azt mondta a kormánynak, hogy álljon be a kereskedők közé és adjon ki 25 fontig, állitván különböző helyeken raktárakat. Ismétlem, hogy ez kétségkivül egészségtelen, éretlen s helytelen állapot, melynek idővel meg kell szünni; hanem ugy van.

Ne csináljunk magunknak illusiókat.

Mikor a dohánymonopoliumot megszüntetni akarjuk, többek közt a kereskedés mostani fejlettségét is méltó figyelembe kell vennünk. Ismétlem: én a tüzetes tárgyalásoktól nem fogok visszariadni, s az eszmecserére készen állok. Mikor aztán minden apró baj elháritható lesz: akkor talán lehet a monopoliumnak véget vetnünk. Addig azonban nem hiszem, hogy a t. ház kivánná, legalább az időre nézve, a dolgot erőszakoltatni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Tisza Kálmán: T. ház. Tökéletesen

Digitized by Google

igaz, hogy magának a monopoliumnak kérdése most nem képezi a tanácskozás és elhatározás tárgyát s épen azért én részemről csakis annyiban fogok ehez pár szót szóllani, a mennyiben ezt a t. miniszter urnak előttem elmondott beszéde saját szempontomból okvetlenül szükségessé teszi. (*Halljuk.*) Itt legelőször is engedje meg, hogy ahoz szóljak, mit ő legutóljára mondott.

Azt mondta ugyanis a t. miniszter ur, miszerint annak, hogy az állam viszi a külföldi kereskedést: nem az az oka, mit Móricz képviselő társam megjegyzett; mert hisz előbb szünt meg a magánosok által üzött kereskedés, s csak azután vette át az állam. Én ennek igazságát kétségbe nem vonom, sőt magam is ugy tudom, hogy ez igy van. Azonban oka nem az, mintha itt meghazudtoltatott volna maga azon elv, hogy egyesek jobban tudnak kereskedést folytatni, mint az állam; hanem az, hogy az egyesek a monopolium által oly helyzetbe tétettek, hogy nem folytathattak kereskedést, amint szemben a volt pénzügyminiszter urral, — midőn azt fejtegette itt előttünk, hogy módozatot fog arra nézve találni, hogy monopolium is legyen, kereskedés is, — megmondotta, hogy ez teljesen és tisztán lehetetlen. Lehetetlen pedig több oknál fogva, és nem lehet mondani, hogy a kereskedés szabad versenyében az állam győzte volna le a magán indusztriát. Lehetetlen; miért? először, azért: mert ha valaki a külföld számára termelt, annak a dohánymonopolium szabványai szerint, egész dohánytermelését kellett kivinnie; és hogy kivihesse azt, mi elég jó minőségü volt arra, hogy külföldi kereskedés tárgyát képezze: ki kellett vinnie azt a termelést is, mi nem való kereskedésbe, és a mely annyira elnyomta a másikat, hogy ez által az egész kereskedés lehetetlenné lett.

Az állam erre kényszeritve nincs.

Továbbá sikerülhetett az államnak eladni azon dohányt, mit a magánosok nem adhattak el, azért, mert a monopolium szerint meg volt határozva, — miként ép most is érintette a t. miniszter ur, — hogy, ha az illetők bizonyos ideig el nem adják: azt el kell égetni.

Tehát az egyes nem várhatta be a kedvező conjuncturákat, mig ez az államnak teljesen hatalmában és módjában volt: és igy azon különbség volt ezen tekintetben az állam és a magános kereskedő közt, a mely van két ember közt, kit versenyfutásra akarnak küldeni akkor, ha az egyiknek lábait összekötözik. (*Helyeslés bal felől.*)

Hogy ily körülmények közt a győzelem nagy dicsőség legyen: azt nem hiszem, hogy valaki állitaná.

Különben az igen t. miniszter ur nyilatkozatának elején én azt gondoltam és azt reméltem, hogy teljesen meg fogok nyugtattatni az iránt, hogy csakugyan a monopolium meg fog talán szüntettetni, és hogy még egy másik szempontból is fogok megnyugtatást nyerni: abból t. i., hogy a központi kezelés, a centralisatio nem fog terjesztetni, hanem szükebb körbe szoritatni fog. Azonban megvallom, a mint végighallgattam beszédét, mind a két irányban az előbb remélt megnyugtatást eltünni láttam.

A mi legelőször is az önkormányzatot illeti, a t. miniszter ur azt mondta, hogy ő mindig és mindenütt barátja lesz annak; csak azt nem fogadhatja el, hogy azon esetben, ha az önkormányzat sem tesz valamit: akkor az inkább ne történjék; mert ekkor inkább tegye meg ezt a tisztviselő.

Sok dolog van olyan, a mire nézve ez tökéletesen áll, bár, — hacsak nem akarunk mindenbe beavatkozó kormányzatot és egész átalánosságban és a végletekig vive: — ezt el nem fogadom; mert csak azon dolgokra nézve állhat ez, melyek állami érdeket involválnak. Ha tovább terjesztetik; akkor bekövetkezik a „zu viel regieren", a mindenekbe beleavatkozó közigazgatás, a mely a lehető legboszantóbb mindig és mindenütt.

De meglehet, hogy a miniszter ur némely dolgoknál akarja az önkormányzatot. Hanem akkor igen furcsának, különösnek találom, — őszintén megvallva, — hogy midőn van Magyarországon tér, a melyet az önkormányzat megszokott századok óta s a melyet elfoglalni akar: azt onnan kilökik; hanem utalják olyan utakra, melyeken még nem járt, melyekhez nem szokott, s ha ott rögtön bele nem találja magát, azt mondják: a nemzetben nincs önkormányzati hajlam. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Ez, engedelmet kérek, tudom, öntudatosan vagy öntudatlanul, de tisztán és egyenesen — vagyis inkább nem mondhatnám egyenesen, de tisztán — az önkormányzat megölésére vezet. Ha az önkormányzatot méltóztatnák szeretni, hagyják meg ott, a hol tud ma megállani, és irányozzák onnan ki uj utakra is, melyeket még nem szokott meg; de ne foszszák meg életerejétől az által, hogy kiveszik lába alól a földet.

A mi pedig a dohánymonopoliumot illeti, a miniszter ur nyilatkozatában erre nézve sem lelhetek megnyugvást. Elmondta a pénzügyminiszter ur, hogy ő is óhajtaná, ha lehetne megszüntetni; elmondta azt, hogy ő már nemcsak azt tudja, hogy az drága adó, a mit 6 év előtt is tudott, hanem tudja azt is, miért drága: mert — ugymond — most kidolgoztatta; kidolgoztatta, miért? Vártam, hogy azt fogja mondani: kidolgoztatta azért, hogy ezzel bebizonyitsa, hogy a dohánymonopolium rosz és eltörlendő; de ő

Digitized by Google

nem ezt mondotta, hanem azt, hogy kidolgoztatta azért, hogy olcsóbb legyen.

Ha valami irányban azért dolgoztatunk, hogy olcsóbbságot eszközöljünk; azért dolgoztatunk, hogy talán javitott kiadásban, de végre mégis csak föntartsuk: akkor annak nem megszüntetését akarjuk; mert ha meg akarom szüntetni, nem azon dolgozom, hogy olcsóbb legyen, hanem azon, hogy megszüntettessék. (*Helyeslés bal felől.*)

Különben mindenesetre áll az, hogy monopoliumot is lehet jobban és roszabbul kezelni. De mindaddig, mig fönáll: megmarad a monopolium; megmarad az, hogy a hübériség korlátaiból fölszabaditott földet a fiscalitási korlátozások tartják nyügeikben, és igy azon czélnak, melyet a miniszter ur magának kitüzött, egyátalában nem fog elégtétetni.

Még megjegyzem azt, hogy Móricz Pál képviselőtársam nem gyártási monopoliumról, hanem a gyáraknak megadóztatásáról és fölügyelet alá helyeztetésükről beszélt, hogy az adót kijátszani ne lehessen. Szerintem ez is rosz eljárás volna.

Ő sem ugy ajánlotta mint jót, hanem mint a jelenleg fönálló monopoliumnál jobbat, és én részemről határozottan rosznak tartom azt is: de hogy ez monopolium legyen, és ezáltal Móricz Pál maga magával ellentétbe jött volna, azt el nem ismerhetem, miután, ismétlem, nem monopoliumról, nem az egész üzletnek egy keretben összesitéséről; hanem az üzletnek az állam érdekében korlátozásáról és megadóztatásáról van szó, a mi a szabad munkának természetesen nem felelne meg teljesen, hanem mégis nagyobb téren engedné működni a nemszabad munkát, mint a hogy az most történik: s ebben fekszik relative kevésbbé rosz volta.

Egyébiránt — és most áttérek közvetlenül a budgetre — a dohánymonopolium megszüntetése tekintetében a budgetnek némely tételei is megfosztanak engem minden megnyugvástól, melyet az egyes nyilatkozatokból merithetni véltem. Elsőben is megjegyzem, hogy épen tegnap nagyobbitottuk azok fizetését, kiknek egyik föladata a dohánymonopolium kezelése, jelesen nagyobbitottuk a pénzügyőrök fizetését és miután más intézkedéseknél maga a miniszter ur is elfogadta, hogy csak pótlék és ne fizetés nagyobbitás adassék: mert meglehet, változni fog a rendszer, a pénzügyőröknél pedig határozottan kivánta a fölemelést. Ez is oda látszik mutatni, miután egy s ugyanazon napon ily ellentétes irányban nehezen nyilatkozott volna, hogy mig az adókezelésnél akarja a változást: a monopoliumot ugy tekinti, mint a mi nem fog változni.

De menjünk tovább. Itt van a budgetnek egy tétele, mely szerint 30,000 frt vétetik föl a központ rendelkezésére oly czélból — mint indokolása mondja, — hogy ha a dohánytermelés ellenőrzése, mely jelenleg a pénzügyőrségre van bizva, már 1871-ik folyamában a dohánybeváltó hivatalokra ruháztatnék, az e végből rendszeresitendő személyzet fizetésére kész alap legyen. Ő tehát a dohánytermelés ellenőrzésére akar most hivatalokat rendszeresiteni. Már kérdem, ha csakugyan komolyan foglalkozunk azzal, hogy a dohánymonopolium eltöröltessék, épen a tegnapi előzmény után is, fog-e a miniszter ur uj hivatalokat rendszeresiteni csak azért, hogy azután, ha a dohánymonopoliumot eltöröljük, ezen a dohánybeváltó hivatalok utján ujabban rendszeresitett hivataloknak elhelyezése és más hasonlók által ujra terheltessék az állampénztár.

Ezen 30,000 frtra nézve egyébiránt még más megjegyzésem is van, és ez az, hogy ha ezen 30,000 frtból oly hivatalok rendszeresitendők, melyek azon teendőket hivatvák végezni, melyeket eddig a pénzügyőrök végeztek: én legalább részemről óhajtanám, hogy mutattassék ki, hogy a pénzügyőrségnél pedig mennyi fog az által megkiméltetni, hogy teendőik egy része másokra ruháztatik át, mert különben ezen eljárás nem lenne egyéb, mint uj hivataloknak fölállitása és uj hivatalokra teendő kiadások emelése, tehát nem takarékosság, hanem a hivatalok szaporitásával járó vesztegetés. Uj gyárakat is kiván a miniszter ur fölállitani.

Ismét nem oly dolog, a mi arra mutatna, hogy a monopoliumot rövid időn megszüntetni akarná. Mert én hiszem, hogy akkor, ha föntartjuk a monopoliumot, ily gyárakat föl kellene állitani; de ha megakarjuk szüntetni a monopoliumot, nem tudom, minek épitsünk gyárakat. Mindezekből tehát nem láthatván, hogy a dohánymonopolium megszüntetése iránt, valódi, komoly elhatározás léteznek; azon álláspontnál fogva, melyet a mult évben is elfoglaltam, és melyet egyedül tartok saját meggyőződésem szerint helyesnek, és nehogy minden egyes rovatnál föl kelljen szólalnom: átalánosságban kijelentem, hogy, miután ezen évre a monopolium törvény által fönhagyatik, a föntartási költség megtagadására nem tartom magamat följogositva; de viszont részemről egyetlen egy fillért sem fogok megszavazni, mely a monopolium érdekében való uj befektetésekre kivántatik; mert ez nem folyik azon törvényből, hanem azon szándékból folyik, hogy a monopolium továbbra is föntartassék. (*Helyeslés bal felől.*)

Midőn ezt kinyilatkoztatom, egyuttal, mivel — mint mondám — nem akarok minden egyes tételnél fölszólalni, megjegyzem még azt, hogy az igen t. pénzügyminiszter ur költségvetésében 1 millió frttal többet előirányoz belföldi dohány

Digitized by Google

vásárlására, mint a mennyit a pénzügyi bizottság jelentése szerint, a pénzügyminiszter saját előadása folytán ma kiván. Nem ütött ugy ki a dohánytermelés, amint a miniszter ur várta, s ezért, ugymond, 1 millió frttal kevesebb veendő föl. Nem vonom kétségbe; hanem ha ez igy áll, ha a termés kisebbre ütött ki: azt tartom, hogy ki kell esni a költségvetésből azon 110,000 frtnak is, a mely itt a XVII. rovat alatt foglaltatik, és mely, gondolom, a 90-ik és az azt követő lapokon a részletezésben az üzelmi költségek szaporitására, szemben a tavaly megszavazott költséggel azért vétetett föl, mivel, mint a miniszter ur indokolja, nagyobb lesz a dohánytermés. igy a göngy-szerekre és szállitási költségre több szükséges, mint a mult évben. Már vagy oly nagy a dohánytermés, és ekkor lehuzni egy milliót nem egyéb, mint ámitani magunkat azzal, hogy egy millióval több jövedelmünk lesz; vagy nem olyan nagy, hanem kisebb, és ekkor a dohánynak kevesebb szállitási költsége is kell hogy legyen. Kivévén ha áll az, a mit hallottam emliteni egy igazi tapasztalt dohánytermelőtől, de mit nem akartam elhinni, kivévén, mondom, ha állana az, hogy annak, hogy a beváltási ár kevesebb lehet 1 milliónál, de a kezelési költségtöbblet mégis szükségeltetik, az az okozója, a mi azon barátom állitása szerint meg szokott történni: hogy, ha a dohánytermés oly nagyra üt ki, hogy több mint a mennyire az országnak szüksége van, egy kis miniszteri körrendeletben meghagyatik: hogy ezen évben a dohányt kisebb áron kell beváltani. Ez szép illustratiója mindenesetre a dohánymonopolium erkölcsi és nemzetgazdászati szempontból vett jóvoltának. Én nem akarom elhinni; de ha mégis azt kell tapasztalnunk, hogy bár annyival kevesebb lett a dohány, hogy egy millióval kevesebbet veszünk föl beváltására, azért mégis a göngyszerekre annyi kell, mintha 1 milliónál többet kellene beváltani: ez csakugyan azt fogja bizonyitani, hogy itt valóban áll azon barátomnak mondása, hogy azon években, melyekben sok dohány talál teremni, olcsóbb árakon váltatik be: mert hisz ily esetben hol pereljen az, kinek első osztályu dohányát a másodikba, vagy épen a harmadikba sorozták? Ezeknek megjegyzése után összefoglalom nyilatkozatomat abban, hogy 1-ör semmit, a mi befektetésre vonatkozik, megszavazni nem fogok; továbbá, hogy a 30,000 frtot, mely azon uj szerveknek rendszeresitésére vonatkozik, épen azért, mert itt is rendszeresitésről van szó, megszavazni nem fogom, valamint nem a 110,000 frtnyi többletet sem, a dohány göngy-szerekre. (*Helyeslés bal felől.*)

Széll Kálmán előadó: Legyen szabad nekem az igen t. előttem szólott képviselő urnak előadására vonatkozólag két észrevételt tenni: t. i. arra vonatkozólag, amit méltóztatott mondani a dohányvétel-rovatban előirányzott egyik tételre, melyben 30,000 frttal több vétetik föl a pénzügyminiszter ur előirányzatában azért, mert a dohánybeváltó hivatalokra ruháztatván azon functio, melyet eddig a pénzügyőrök teljesitettek: ezen 30,000 frtra szükség van az uj hivatalok rendszeresitése tekintetéből.

Azt mondta a képviselő ur: hol van azon költségkimélés, mely szükségképen kell, hogy előálljon a pénzügyőrségnél, hogyha azok functioja részben a dohánybeváltási hivatalokra ruháztatik? Ha a pénzügyőrségnél csakugyan semmi megtakaritás sem mutatkoznék, állna in thesi az, amit a képviselő ur fölhozott.

Figyelmeztetem azonban a képviselő urat és a házat, hogy a pénzügyőrség csakugyan kevesebb létszámmal lett előirányozva 1871-re, mint volt 1870-re..

Tisza Kálmán: 83 ember.

Széll Kálmán előadó: Igenis, 83 ember; de ha méltóztatik kiszámitani, ezen 83 embernek egy forint napidij költségeit, ki fog jönni a 24,900 frt. Miután itt 30,000 frttal van több fölvéve, amott meg 24,900 frttal kisebb az összeg, a költség-különbözet körülbelül 6000 frt, mit utóvégre nem lehet csodálni, mert az nem nagy összeg. Semmi esetre sem lehet tehát mondani, hogy a költségtöbblet 30,000 forintot tesz, hanem legfölebb 5100-at.

Ami a 17-ik rovatot illeti, melyben a képviselő ur állitása szerint 111,000 frttal több van fölvéve dohánybeváltási költségekre, mint a menynyi tavaly vétetett föl: azt jegyzem meg, hogy tökéletesen ugy áll a dolog; de abból, hogy 1 millió frttal, a pénzügyi bizottság ajánlata folytán, a ház le fogja szállitani a dohánybeváltásra fölvett összeget, még nem következik, hogy ezen üzelmi költségeket le kell szállitani. Egyfelől azért nem, mert nemcsak azért ajánlja a bizottság a dohánybeváltási összegnek egy millióval való leszállitását, mivel kevesebb dohány fog az idén beváltatni; hanem azért, mert 1871. évből még annyi pénzmaradék van, hogy 1870-ik év szabályszerü utalványozási ideje alatt ezen összegből tetemes vásárlás történhetik. Ez az egyik ok.

Másik ok az, hogy a tavalyi zárszámadások kimutatása szerint tavaly a dohánybeváltási üzelemre megszavazott költség nem volt elégséges. Ezek által indokolva van az, hogy az idén e kiadásokra 110,000 frttal több kéretik. (*Helyeslés jobb felől.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Némelyekre, azok közül, miket Deb-

Digitized by Google

reczen város t. képviselője előadott, kötelességemnek tartom nehány megjegyzést tenni.

Magam igazolásául ki kell mondanom, hogy valóban őszintén barátja vagyok azon önkormányzatnak és öntevékenységnek, és pedig egészen azon mértékig, melyet a t. képviselő ur megjelölt, és talán csak épen hállását kerülte ki az, hogy én „okvetlenül" megmivelendő térről szóltam, és pedig szóltam olyformán, hogy ha másképen nem, hivatalnokokkal is meg kell munkáltatni azon tért: mit természetesen nem érthettem másként, mint a mit ő is megenged, hogy t. i. ez ott történjék, hol az állam érdekei azon tér megmivelését okvetlenül parancsolják. E tekintetben tehát kettőnk közt nincs nézetkülönbség.

A mi azt illeti, hogy abbeli nyilatkozatom, miként a 6 évvel ezelőtt mondott szavaimat ma is aláirom, némi biztos kilátást látszott volna nyujtani arra, hogy a monopolium megszüntetését azonnal eszközölni fogom; mig beszédem többi részében ennek ellenkezőjére látszottam vergálni: arra t. i., hogy a monopolium megmaradjon ugyan, hanem drága helyett legyen inkább olcsó; mert — ugy szól a képviselő ur — mindez oda látszik mutatni, hogy meg akarom tartani a monopoliumot, és hogy az megtartható legyen, azt hiányaitól tisztázni igyekszem. Én őszintén szeretem a dolgokat oda állitani, s azért kérem a t. képviselő urakat is a tulsó félen, hogy, a mint én legkevésbbé sem kétkedem azon nyilatkozat őszinteségében, hogy az államkincstár megröviditése nélkül akarják megszüntetni a monopoliumot: épen ugy ők se kétkedjenek azon nyilatkozatunk őszinteségében, hogy ily áron, ily föltételek mellett, és ha az államkincstár kármentesitése oly uton módom történhetik meg, hogy az még több zaklatással, még több alkalmatlansággal és inconvenientiával ne járjon, egy szóval, hogy ne legyen „medicina pejor morbo," mi is őszintén akarjuk a monopolium eltörlését.

A képviselő uraknak arra van szükségök, hogy ne kétkedjenek abban, hogy ők nem akarják a kincstárt megröviditeni; nekünk pedig arra van szükségünk, hogy önök ne kétkedjenek, hogy ha ezt megkapjuk, a monopolium eltörlését mi is akarjuk: különben nem vagyunk egymás intentiói iránt megnyugtatva.

De ha az én intentióm nem vonatik is kétségbe, — és én mondom, hogy ily föltételek mellett tessék akár holnap megszüntetni a monopoliumot, azért — még sem szünik meg kötelességem, hogy addig is, mig ez megtörténhetik, és következőleg mig a monopoliumnak fön kell maradnia, — nem azért, mert örök időkre való fönállását indokolni birom, de azért, mert a mig meg van, igyekezni kell azt jobbá tennem, — azt drága helyett olcsóvá tegyem, és azt gondolom ebbeli törekvésem nem tartathatik velem szemben oly szemrehányásnak, mintha nem az volna czélom, hogy a mindennapi terheket szállitsam le oly annyira, a mennyire csak lehet; hanem arra gazdálkodnám, hogy a monopolium fönállhatását biztositsam.

A részletes észrevételekre nézve a pénzügyi bizottság, igen t. előadója már megfelelt: én csak annyit teszek hozzá, hogy azon 6000 frtnyi többlet, mely a pénzügyőrség költségfogyatkozása, és a másik 30,000 forintnyi összeg közt fölmerül: csak akkor áll fön, ha a pénzügyőrségnek régi dijazását tartjuk szemben, a kivánt 30 ezer forinttal; ha pedig azon összeget tartjuk szemben, mely a pénzügyőrség dijainak a ház által elhatározott fölemelésének megfelel: akkor az is elenyészik. Itt szemben volt tartva a két költség nem a mult, de a jövő tervezete szerint.

És végre azt gondolom, hogy az tisztán van kimutatva a pénzügyi bizottság előterjesztése szerint, hogy ha tavaly az előirányzott 6 millió nehány százezer frt beváltás mellett, — daczára annak, hogy azon 6 millióból, vagy 3 milliót nem lehetett kiadni, mert csekély volt a termés, — nem volt elég azon mellékczélokra előirányzott 400 ezer frt, hanem annál jelentékenyen több: akkor az idén, midőn ujból 6.300,000 frtot előirányozunk, daczára annak, hogy birtokában vagyunk, a tavaly el nem költött vagy 3 milliónak: a 111,000 frtnyi többlet, nagyon is öconomice volna kimérve és nincs szükség, hogy onnan magyaráztassék, a honnan a képviselő ur barátai informatiója után kimagyarázni hajlandó.

Egyébiránt megjegyzem, hogy a practicus dohánytermesztők is a maguk szemüvegén keresztül szeretik nézni a dolgot. Ha egykicsit olcsóbb árakat kapnak a dohányért, azt hiszik, hogy ez egy miniszteri rendeletnek következtében történik. Annak oka, hogy a termelők kisebb árakat kapnak, abban fekszik, hogy a termelés nemcsak quantitative maradhat a várakozáson alól, de qualitative is, és ezen eset fordul elő a jelen évben. Ez az oka, hogy kisebb árakat vagyunk kénytelenek adni, mint magam óhajtanám.

Ha valami irányban adtam némi lendületet, ez azon intézkedésemben történt, mely szerint nem kell oly annyira lenyomni az árt, mint amennyire a termelés minősége indokolná. Épen azért, mert mikor nagyon jó qualitást kapunk, nem fizetünk fölül: akkor, mikor a qualitás kivánnivalót hagy hátra, ne merjük — hogy ugy mondjam — saráig a vizet. A tavalyi ősz után természetesnek fogja mindenki találni, hogy a száritás s egyátalában a kezelés a legkedvezőtlenebb körülmények között folyt le; minek következtében a qualitás oly rosz volt, hogy

Digitized by Google

a regie-vel foglalkozó hivatalnokok állitása szerint, ily rosz minőségü termésre nem emlékeznek. Ha tehát roszabb a qualitás, — habár részben elnézők vagyunk is — a kárt mégis csak a termelőnek kellett viselnie. Hogy amennyire lehet, tökéletes biztositékot szerezzek arra nézve, hogy a dohánybeváltók a dohány osztályozásánál igazságosan fognak eljárni, ez épen egyik czélja azon költségeknek, melyeket a t. képviselő ur nem hajlandó megszavazni.

Ezeket nemcsak gyárak szaporitása czéljából irányoztam elő, hanem raktár fölállitására is. Nevezetesen itt a központban kivánok egy nagyobbszerü raktárt fölállitani. Érdemesnek tartom mindenesetre ezen dolgot kissé bővebben is fölemliteni: mert vagy 100,000 holdon termeltetvén dohány, a nagyobb közönségre nézve is fontossággal bir az, mi e téren történik. Örökös, a dolog természeténél fogva alig megszüntethető panaszok emeltetnek a miatt, hogy a beváltás körüli eljárás nem igazságos, tulszigoru; hogy például az első-osztályu dohány a második vagy harmadik osztályba soroztatik. Nehéz a dolgon segiteni: mert mindez kün történik, mi pedig itt ben vagyunk. Mindamellett, hogy e részben is annyi megnyugvás eszközöltessék, amennyit csak eszközölni lehet, és hogy lehetőleg igazság szolgáltattassék: gondoskodtam egy központi nagyobb raktárról, melyben a minta-csomók, melyek alapjául szolgálnak az osztályozásnak és az ármegszabásnak, a mihez minden egyes termelőnek dohánya méretnék, s az a mely szerint megállapitott ár neki, ha termése a mintával találkozik, kifizettetnék, in duplo állittassék ki, és pedig a végből, hogy az egyik a beváltó hivatalhoz küldessék használat végett, a másik pedig itt letétessék a végett, hogy ha a beváltó nem járna el igazságosan, a termelő küldjön föl dohányából egy csomót, amely az itt meglevő másik mintacsomóval összehasonlittatván, az illetőnek igazság szolgáltattassék.

De egyuttal, hogy a közönség is meggyőződjék arról, hogy a mintacsomók classificatiója helyes volt: egy állandó kiállitás is fog rendeztetni, hogy — mint mondám — mindenki meggyőződhessék, hogy az ország különböző részeiben termelt dohány jól van-e classificálva? Ott tehát állandó kiállitás lesz; reá lesz mindegyikre irva, hogy az ilyen meg ilyen osztályu, és ugy mindenki meg fog győződhetni, hogy az arányok helyesek-e? A mintacsomók 4—5 évig eltétetvén, — mert ha el is töröljük a dohánymonopoliumot, még vagy 4 évig mindenesetre az állam kezelése alatt marad, — a közönség meggyőződhetik: vajon az árak emelkedőben vannak-e, vagy nyomattak-e?

Ez nagyobb tájékozottságot és megnyugtatást fog eszközölni, és talán nagyobb kedvet is a termelésre, és pedig a jó termelésre. E kiállitásnak mellék haszna pedig az lesz, hogy a mintacsomóknak megfelelő dohány, amennyiben olyan külföldi eladásra fönmaradna, fölhalmoztatnék, és a külföldi kereskedőnek nem kellene bejárni az egész országot a partiális mennyiségekért, hanem megtalálná valamennyit a központon. Tehát a külföldi kereskedelem is lendületet fog nyerni, ami azon esetben is hasznos lesz, ha megtalálna szünni a monopolium. Mert hogy megismertetjük a külfölddel, mit találhat itt: ez szükséges ugy a monopolium megszüntetésének, mint föntartásának esetére. Nagyon kérem tehát a t. képviselő urat, méltóztassék szándékát, a melyet kifejezett, megváltoztatni.

Épigy áll a dolog a gyárakra nézve is. Azt gondolom, hogy ha az ország önállása ki van mondva, az igen szép; de ha az ország önállásra segitve van, ez még szebb. Már pedig, ha az ország valamely téren önmagának önmagában nem elég: akkor az e téren nem önálló. Ha nem tudunk fegyvert gyártani s e tekintetben a külföldre szorulunk: akkor ez irányban nem vagyunk önállók; ha nem tudunk magunk számára elég szivart gyártani: akkor e tekintetben nem vagyunk önállóak. Minél concretebb élete van valamely államnak, annál inkább és annál több irányban önálló. A dohányszükséglet és a dohánygyártás födözésére ezen ország népessége nem tehet semmit: mert utjában áll a monopolium; tehát nem eszközölhető az, hogy az ország e tekintetben önmagának elég legyen. De vajon a monopoliumnak, mely az egyeseket akadályoztatja: az-e föladata, hogy ő maga sem eszközölje a födözést, vagy pedig semmit, mert utjában van a monopolium; tehát nem eszközölheti, hogy e részben, e téren az ország önmagának elég legyen. Vajon a monopoliumnak, mely ebben az egyeseket megakadályoztatja, az-e föladata, hogy ő se eszközölje? És vajon nem az-e föladata, hogy az időt, melyben önmagát netalán megszüntetni akarja, olykép várja be, hogy apparatusát, minden gyárát, raktárát átvévén a magánipar: az, mit ez kezébe kap, olyan legyen, hogy az ország szükségletének csak félig felelne meg; vagy nem föladata-e a monopoliumnak, hogy ha már önmagának megölésére dolgozik, legalább ugy tartassék fön, hogy ha készleteit a magán-ipar átveszi, azt legalább oly állapotban vegye át, hogy elég legyen majd arra, hogy az ország szükséglete födöztessék. Azt hiszem, ez utóbbi föladata egészen független attól, vajon föntartsuk-e a monopoliumot, vagy nem? Ami azt illeti: hová teszszük a monopolium megszüntetése után az ujonnan fölállitandó gyárakat? majd oda, ahová a meglevő 12-öt. Hisz

Digitized by Google

ezeket sem fogjuk elajándékozni, sem le nem rombolni, és épugy, mint e 12-őt át fogjuk adni a magániparnak, át fogjuk adni az ujakat is.

Ha eddig gyártatott 400.000,000 szivar, fogna ezentul gyártatni 600.000,000. De nagy különbség az, hogy az ország ezentul azon helyzetben legyen, hogy ez esetben önállóságra emelkedhessék. Kérem tehát a t. képviselőházat, méltóztassék az igényelt összeget annál inkább megszavazni, mert aziránt is biztositathatom a t. képviselőházat, hogy ez által az administrationalis költségek alig fognak szaporodni, és csakis a manipulatio költségei fognak nőni, azaz: azon költségek, melyeket a magánember is tartozik fizetni: ha gyárt állit; mert neki sem csinálják ingyen a szivart.

És miután minálunk, a hol oly nagy a keletnek szaporulása épen azért, mert nem természetes árukon adjuk el, hanem az előállitás és eladás közti különbözet-adó oly óriási jövedelemmel van egybekötve, mint milyent a budget tételei kimutatnak: biztositom a t. házat, hogy a befektetés, — hacsak még négy évig állana a monopolium az állam kezében, — a meddig pedig a dohánymonopolium eltörlésének szorgalmazói is megengedik, hogy állani fog, mert egyik állapotból a másikba rögtön átszökni nem lehet — mondom, hogy ezen befektetések költségei törlesztve lesznek. Ha az emberek szivart akarnak szini, és azt nálunk nem kapják, természetes, hogy Bécsbe fordulnak és az uton azon adót, mely ezen szivarral jár, nem nekünk fizetik, hanem a szomszéd országnak, a mi, ugy gondolom nem fekszik érdekünkben. Ezen adókülönbözet a 4—5 év alatt az ujonnan fölállitandó gyárköltségeit bizonyosan megfizeti. Ha az országban elfogy ötszáz millió szivar és mi csak négy száz milliót tudunk készitени, ezzel kényszeritjük az embereket, hogy hozassanak Bécsből vagy Gráczból, és igy az ezzel járo adó oda fog folyni. Meg vagyok győződve, hogy ha holnap decretáljuk a dohánymonopolium megszüntetését, addig mig az efectuálva lesz, ezen költség is törlesztve lesz. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

Korizmics László: T. ház! A t. ellenzék szónokai egynémelyikével, nevezetesen Móricz Pál és Tisza Kálmán képviselő urakkal részben egyetértek, részben nem értek egyet. Egyetértek azon törekvésben, a melynek czélja a monopolium megszüntetése, és pedig mielőbbi megszüntetése. Ebben tökéletesen egyetértek; de nem értek egyet abban ez időszerint, hogy azon összegek, melyek a pénzügyminiszter költségvetésében, a monopoliumüzlet föntartása tekintetéből javaslatba hozatnak, azért ne szavaztassanak meg: mert a monopoliumot ugyis meg akarjuk szüntetni. Ezen indokolásokat én el nem fogadhatom, és azért én azon költségeket, melyek itt javaslatba hozatnak: megszavazom, ámbár a monopoliumnak, mint institutiónak — őszintén megvallom, — tökéletesen és határozottan ellene vagyok.

Nekem a monopolium, mint ilyen, nem kell és én annak föntartása mellett szavazni soha sem fogok: nem fogok pedig sok oknál fogva; mert azon tekintet t. ház, hogy a monopolium ma oly nagy összeget hoz, — 10 millión túl, — azon tekintet továbbá, hogy pénzügyi helyzetünk oly deroute állapotban van, hogy mi a 10 milliót sehogysem nélkülözhetjük: — engem nem jogosit föl arra, hogy ezen institutiót föl akarjam tartani, meg akarjam gyökereztetni. Mindez meggyőződésem szerint, sokkal több kárt okoz, mint mennyi hasznot hajt.

Méltóztassanak csak t. ház, ezen institutiónak vonatkozásait, csak legfőbb mozzanataiban figyelembe venni. Tudva, hogy még nincs szó arról, vajon ezen institutió föntartassék-e vagy nem, korlátozni fogom e tekintetben fejtegetésemet, s csak némely dologra, a legpraegnansabbakra akarom a t. ház figyelmét fölhíni.

Mindenekelőtt, t. ház, méltóztassanak tekintetbe venni, hogy miképen lehet ezen instiutiót egy alkotmányos országban a polgárok egyenjoguságával összhangzásba hozni, hogy lehet-e alkotmányos országban átalában föntartani akarni, hogy a kormány azt mondja: A-nak szabad ezt tenni s B-nek nem, azért, mert A-nak birtoka történetesen ott fekszik, hol az állam dohányt termeszt, B-é pedig nem fekszik mellette. Azt hiszem, t. ház, nem lehet szándékunk állandóan föntartani egy oly institutiót, mely első sorban az egyéni szabadságot in flagranti megtámadja.

Másodszor megfontoltam ezen intézményt igen sokszor, és természetemben fekszik higgadtan nézni a dolgokat, nem szólt belőlem indulat, nem szenvedély — én ezen kérdést nem tekintem pártkérdésnek, mint nem tekintek semmiféle anyagi kérdést pártkérdésnek, és kérem a t. házat, iparkodjunk kölcsönösen tiszteletben tartani azon demarcationalis vonalat, hogy ha politikai meggyőződéseink eltérnek is egyben másban, de az anyagi kérdéseket ne tegyük pártkérdéssé. Én ezt nem pártkérdésnek tekintem — (*Bal felől: Mi sem!*) nem szólok a t. szónok urról, hanem átalában — én e kérdést az ország kérdésének, az ország anyagi kérdésének tartom. (*Helyeslés.*)

Méltóztassék tekintetbe venni, mennyire korlátozva van monopolium mellett a termelés, a kereskedés és a gyártás. A termelés korlátozva van azáltal, hogy a monopolium szüksége határozott mennyiség. Szüksége van például körül-

Digitized by Google

belöl 800,000 mázsa dohányra; ezen mennyiséget Magyarországon elő lehet állitni 80—100,000 holdnyi területen; ennyi dohányt tehát szabad termelni Magyarországon, de többet nem, mert a monopoliumnak többre nincs szüksége.

És mikor jut dohány a kivitelre? Akkor, ha véletlenül jó évet adott az Isten, ha ekkor a diametralis termelések meghaladtatnak és a 8 9—10 mázsa helyett 12 vagy 15 mázsa is terem, akkor az állam „embarras de richesse"-be jön, és akkor a külföldiek is kapnak.

Ha pedig e 80—100,000 holdon rosz termés levén, még annyi sem terem, mint a menynyi szükségeltetik, akkor nemcsak nem kap semmit a külföld, de még az államnak is vennie kell. Ezért nézetem szerint monopolium mellett soha igazi dohánykereskedés nem lehetséges. Oly országgal, melyről tudják kivülről, hogy benne monopolium van, s ennek következtében tudják, mily bizonytalan a termelési számitás: senki kereskedelmi kapcsolatba lépni nem fog. Oda megy, honnan biztos kielégitésre számithat; oly ország, mely ma adhat valamit, mert történetesen a monopoliumnak bőven van dohánya, de holnap már nem adhat: kereskedelmi összeköttetéshez nem juthat.

Sokan vannak e hazában, mert azt hiszem: nagy kérdése ez közéletünknek, — kik azt hiszik, hogy a magyar dohánynyal kifelé aligha lehet valami nagyobb üzletet csinálni. Ez oly dolog, mit állitani is, de tagadni is lehet. Nem próbáltuk meg. És én, t. ház, ha tekintem azon roppant fölemelkedést, melyet sok más kereskedelmi czikkünk tett azóta, hogy Magyarország a közbenső sorompóktól megszabadult: csaknem azt volnék hajlandó következtetni, hogy igenis monopolium nélkül a dohánykivitel is máskép állana ma, mint állt akkor.

Méltóztassanak meggondolni, hogy például 1848. előtt Magyarország összes kivitele, beleértve mindent, melynek természetesen $^9/_{10}$-de nyers anyag volt, 64 millió értéket képviselt csak, és ime 20—22 év mulva körülbelül ott állunk, hogy néha az egyetlen gabonából kétszeres, háromszoros mennyisége jelenik meg akkori összes kivitelünknek. Kérdem: ha szabad lett volna kivinni a dohányt, mi lett volna belőle? Azt hiszem, az analogia szerint nem lehet mondani, hogy nem emelkedett vagy hanyatlott volna; hanem hogy igen tetemesen más állapotban léteznék, mint ma van. A monopolium mellett qualitást hasztalan reménylünk. A monopolium azon versenyeket, melyeket a szabad termelés provocál, nem provocálja. Neki összes eljárása bizonyos merevséghez, bizonyos határozott tételekhez van kötve. Nincs szüksége bizonyos qualitásokra, csak átlagos árut akar, s azért ad bizonyos összeget; de azon latitude, mely a beváltási árakban van, sokkal csekélyebb, semhogy a termelő magát valami rendkivüli indusztriára provocálva érezné. Mi azt hiszszük, hogy Magyarország valami classicus hazája a dohánytermelésnek. Gondolkozásom szerint az lehet, hogyha hozzájárul sok értelem, sok indusztria, és sok cultura. De ugy, mint a természet az országot kiállitotta, nem lehet mondani: hogy Magyarország a dohánytermesztésben valami nagyon erős — különösen annálfogva, mert, mint méltóztatnak tudni: ez ország climájában nincs meg azon átlagosság, melylyel bir például Holland, vagy bir a pfalzi vidék. Ott a dohánytermés átlagosan holdankint 18—20—22 mázsa, holott Magyarországban, miután a termelő most nincs provocálva mesterséges módok által fokozni a termést: 8—9—10 mázsa.

Ha veszi az ember a beváltási árakat, ezek 4 frttól 22 frtig mennek; de a főbb árakban csak takaró levelek részesülnek; és igy ebből át méltóztatnak látni, hogy nem valami rendkivül provocáló a termés szaporitására, például czélszerü száritások által, melyek költséges fészerek épitését követelik, vagy a földek öntözése s mesterséges termékenyitése által. Ilyen árak mellett ezt tenni nem lehet.

Nem vagyok én továbbá ez institutiónak annálfogva sem barátja, mert az egyes országrészek között áthághatatlan korlátokat von, mint volt szerencsém azt megérinteni; és én ezt alkotmányos országban nem hiszem jogosan gyakorolhatónak, még azon szempontból sem, ha azt mondjuk, hogy a státus jövedelmei kivánják és igazolják ez eljárást. Én azt hiszem, az igazságtalan eljárást nem igazolja semmi: legfőbb tekintet egy államban az igazságosság; a hol egyik irányban más mértéket alkalmaznak, mint a másik irányban, ott ezt szem elől tévesztik. Ez eljárásnak ennélfogva mint állandó institutiónak barátja nem lehetek.

A monopolium továbbá, ha a jövőbe tekintünk, utjában áll a vámterületi szövetkezéseknek. Én azt hiszem: hogy Európa nem azon idő felé megy, midőn a vámterületeket kevesbiteni fogják; hanem azon idő felé, midőn azt megnagyobbitják. Ha visszatekintünk a multba: látjuk, hogy e tekintetben egypár év alatt is mennyi változás történt.

Németországban nem sok év előtt 20—30 vámterület állott, s az osztrák-magyar birodalomban is még néhány év előtt 3—4 létezett. Ime, most az egész Németország s az egész osztrák-magyar ország egy vámterület. Én azt szeretném, hogy ez irányban a haladás fokozódjék; szeretném, hogy ez irányban tovább menne Európa: mert ez lenne az érdek azonosságánál

Digitized by Google

fogva — nézetem szerint — a békének legbiztosabb garantiája. Ha ezen vámterületi szövetségek egyszer létrejönnek, kevesbedni fognak a harczok is, melyek Európát gyakran megrengetik alapjaiban.

A monopolium fönállása gát, akadály ily combinatiókra nézve, s azért én azt nem megerősiteni, föntartani; hanem a lehetőség és körülmények szerint mással fölcserélni óhajtanám. Nem szólok azon kutatásokról, melyeknek ezen intézmény tág kaput nyit; méltóztatnak azokat ismerni. Önérzetem tiltakozik azon lehetőség ellen, melynek minden egyes ember mindaddig, mig ezen institutio fönáll: ki van téve akkor is, mikor nem is sejti. Nem szólok azon sulyos büntetésekről, melyek szükségképeni kifolyásai ezen institutiónak. Ha az állam közegei elnézéssel vannak, ha elnézni kegyeskednek, akkor jó; de ha azt követik, a mi szabály szerint joguk és hatalmukban áll: akkor igazán oly intézmény ez, a melyet az, ki ezen országon valóban javitani akar, bizonyosan nem kivánhat állandóan megtartatni.

Egy kicsit továbbra terjeszkedtem, mint sem akartam. Nem akarok azon módozatokról beszélni, melyek szerint — az én meggyőződésem szerint is — megoldható ezen kérdés; ez részletes és bővebb kifejtést kiván.

Igen szeretem a dolgokat a maga helyén alkalmazni, és ennélfogva a részletektől föl fog gom magamat menteni. Hanem annyit igenis bátor vagyok kijelenteni: hogy nézetem és meggyőződésem szerint a monopoliumból eredő hasznok, a melyeket a magyar állam ma még nem nélkülözhet: pótolhatók; csak azt ne kivánják, hogy azon módozatok, a melyek által pótolható volna a jövedelem, tökéletesen az legyen, mint a mostani állapot; mert akkor természetesen a monopoliumot megszüntetni nem lehet.

Ha valaki azt mondja: ezt azért nem akarom, mert mathematikailag nem époly tökéletes, mint az, a mi most létezik, vagy pedig azért, mert nem oly bizonyos befolyásu, mint például az, a mi most létezik, — szóval: ha azért nem akarja az uj módozatot, mert az nem a régi, akkor pótolni nem lehet.

De hogyha az ember gyakorlati fölfogással veszi a dolgot, és tultette magát az egyes tekinteteken, és nem tartja legfőbb argumentumnak a hasznot, hanem az egész kérdés összhatását veszi: akkor fog találni módozatot, mely szerint az ezen intézményből fakadó összeget az államnak kiállitani és biztositani lehet, és pedig — meggyőződésem szerint — olyformán, hogy az ország legnagyobb része üdvözölni fogja azon országgyülést, mely Magyarországban ezen keserü intézményt eltörölte. (*Élénk helyeslés bal felől.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság által fedezetképen fölvett összeget? Igen, vagy nem? *(Elfogadjuk! Nem!)* Méltóztassanak azok, kik elfogadják, fölállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadta.

Majláth István jegyző (*olvas*): Szükséglet 14.945,100 frt.

Széll Kálmán: A pénzügyi bizottság 13.952,976 forintban ajánlja megszavaztatni.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvas*): Lottojövedék, játékbevételek 2.743,000 frt.

Széll Kálmán jegyző (*olvas*): A lottojövedék fedezetét a bizottság 2.739,350 frtban, szükségletét a fizetések és lakbéreknek az eddigi javaslatok szerinti szabályozása mellett 1.737,600 frtban, 8000 frttal magasabb összegben az 1870-re megszavazott 1.729,560 frtnál megajánlandónak véleményezi a bizottság.

Átalában azonban kijelenti, miszerint a lottojövedéket csak azon tekintetből véli föntartandónak, mert annak 1.001,550 frtra rugó tiszta jövedelmét nélkülözhetőnek nem tartja, és azon okból, mert a fönálló viszonyok között a lottojátékot ma már megakadályozni alig lehetne.

Eszerint a lottojövedék tiszta jövedelme 1 millió forint lenne. A bizottság megajánlandónak véli mind a fedezetet, mind a szükségletet, mert azon nézetben van: hogy a lottojövedéket ma még az állam nem nélkülözheti; azon 1 milliót, mely a lottojövedék tiszta jövedelméből befoly, különben is, a mi a lottojátéknak morális szempontból nagy hátrányait képezi: ma már alig volnának megakadályozhatók; még ha az állam föladja is a lottót, mindazon káros befolyás, melyet a lotto a nép alsóbb rétegeire gyakorol: mert hiszen ma a sorsjátékok oly özönével van elárasztva Európa, a körülöttünk fekvő államok mindannyian sorsjátékot üznek, s igy csakugyan nem tudnók az ezen oldalról jövő káros behatást semmi erővel sem megakadályozni; azért a bizottság a lotto-jövedéket megszavazandónak ajánlja.

Gonda László: T. ház! Ezen rovatra nézve bátorságot veszek magamnak határozati javaslatot adni be; és pedig indokolására ennek fölhozom a következőket. A pénzügyi bizottság t. előadója a lotto jövedék hasznát egy millióban megállapitván, mint a pénzügyminiszteri előirányzatban is van: föntartandónak véli ezen jövedéket először azon szükségesség miatt, mert azon 1 millió frt az államháztartása nézve nem nélkülözhető; továbbá: mert, mint mondja,

Digitized by Google

ezen lotto-játékot ma már megakadályozni sem lehetne.

A mi a harmadik indokot illeti, mely kétségtelenül beleértetendő a t. előadó ur nyilatkozatába, ez a mind mai napig teljes érvényben fönálló 1868: XV. t. cz.

A fölhozott érveket megdönteni én hivatva nem érzem magamat; de igenis észrevételeket fogok előhozni, melyek azoknak gyengitésére szolgálnak. Igy például azon állitás, hogy az 1 millió frtnyi bevétel az állam háztartására nézve nélkülözhetlen; nem oly átalános érvü igazság, mely kivételt nem szenvedhetne. Mert például a 19 milliónyi és közel 20 millióra menő hiányról is azt hinnők, hogy az szintén nélkülözhetlen bevétel lenne; és ime nélkülözni, sőt utólag államkölcsönnel vagy hitelmüvelettel fedezni kell. Tehát midőn egyik lehetetlenség a másikkal áll szemközt, a valóságra kell bizni, hogy a pert elintézze azon régi mondás szerint: mundus se expediet. És épen azért, mert a kiadások arányához képest a bevételekben már egyelőre kimutatott 19 milliót nélkülözni kell, nincs értelme annak, miért volna lehetetlen ezen 20-ik milliót nélkülözni? Annyival inkább bátor vagyok ezt a t. ház becses figyelmébe ajánlani mert az én határozati javaslatom nem azt czélozza, hogy most rögtön kitöröltessék ezen tétel az állami háztartásból; hanem, mint emlitém, csak módositást kivánok, a mi illeti a pénzügyi bizottságnak azon állitását, hogy a lotto-játék jelenleg meg nem akadályozható volna, ebben is van némi igazság; de nem oly nagy, nem oly átalánosan kötelező, mely minden áron föntartását kivánja ezen rovatnak. Ha megakadályozni nem lehet: bizonyosan lehet módositani, jobb irányba téríteni, épen azon erkölcsi szempontnál fogva, különösen, melyből kiindulva, igy véleményez a t. pénzügyi bizottság. „Csak" azon tekintetből véli föntartandónak. Mindenesetre nagyon kicsinyitve van a dolognak erkölcsi értéke, a beszurt „csak" szócska által; és ez az, a mire a fősulyt fektetni kivánom. Miután az 1868. évi XXXVIII-ik törvényczikk által népoktatási hivatást vállalt magára a törvényhozás: bizonyára elvállalta azon kötelezettséget is, hogy ezen népoktatási törvény lehető sikerének akadályait igyekezzék az utból félretenni.

Ime egyik akadályra mutatok én ezen lotto-jövedéknél: nem értve átalában azon szenvedélyt, mely a müvelt világban átalánossá lesz, a sorsjátékra, és melyet maga az állam a lotto-kölcsönöknél igénybe szokott venni, és sok legnemesebb czélu intézmény fölsegélésére szoktak használni; hanem veszem a dolog azon oldalát, mely szerint a lotto-játékot átalában tarthatlannak tudja az államgazdászati tudomány; és pedig egyenesen azon oknál fogva, mert az demoralisálja a nép alsó, kevésbé müvelt osztályát. Hogy csak az idézett törvényre irányozzam a figyelmet, ugy tünik föl, mintha az egyik kézzel nyujtott adományt a másikkal visszavonná a szegény néptől az állam. Pedig a törvény értelmében meg kell tanitani arra, hogy a vak szerencsére, a jó történetességre nem bizva, munkás kézzel, számitó észszel és józan takarékossággal szerezze és gyarapitsa vagyonát; mig a másik törvény megengedi azt, hogy az állam saját hasznára kizsákmányolja tudatlan együgyüségét, jóhiszemüségét a népnek.

Ez az, t. ház, a melyre nézve bátor vagyok hinni, hogy nincs pártnézet, nincs különbözés köztünk, hogy összebékiteni nem tudjuk egymással a két törvénynek hatását a gyakorlati életben; ez az, mely nyiltan követeli azt, hogy ha meg nem szüntethető, legalább is módosittassék az ide vonatkozó törvény, tehát az államköltségvetésnek jelenleg tárgyalás alatt levő rovata.

Fölhozzák némelyek, hogy ezen lotto-jövedék épen a legnépszerübb neme volna az önkéntes adózásnak, és akkor el kell ismernem, hogy a legnépszerütlenebb inditványnyal lépek föl itt, midőn épen a népnek kezéből kivétetni óhajtom azon veszélyes szert, melylyel csak árthat magának, de soha nem használhat.

Erre nézve bátor vagyok azt jegyezni meg, miszerint én magamra vállalom és mindazon képviselőtársaim — kik velünk egyetértenek, — magukra vállalják azon felelősséget, mely a népszerütlenségből származható kedvetlenséget illeti. Ha a democratiát is különböztetni szokták, valódi és áldemocratiára: még inkább kell a népszerüséget e tekintetben megkülönböztetni.

Én átalában megkivánom, hogy az igazi népszerüség olyan legyen, mely nem mindenben kedvező, épen azon osztályu népnek, mely önjavának megfontolására képtelen: mert még a közoktatási törvény odáig nem nevelte őt. Az igaz népszerüség, melyet a törvényhozás keres a nagy közönségnél, abban álljon, hogy a közmüvelődés átalános terjedésének ilyen szembeötlő, hogy ne mondjam: botrányos akadályát elháritja az utból.

Ezen okoknál fogva ajánlom szives figyelmébe a t. háznak a módositást czélzó határozati javaslatomat.

Jámbor Pál jegyző (*olvassa a határozati javaslatot.*)

„Határozati javaslat, beadja Gonda László.

Mondja ki a t. ház: fölhivatik a pénzügyminiszterium arra, miszerint gondoskodjék az 1868-ik évi XV. törvényczikk érvényének oly

Digitized by Google

módon leendő megszüntetéséről, hogy a lotto-jövedék czim, különös tekintettel az idézett törvényczikk 2-dik §-ára már az 1872. évi államköltségvetésből kihagyassék.

Széll Kálmán előadó: Én t. ház előadtam, mikor fölszólalni bátor voltam e czimnél, a bizottság nézetét, általában a lotto-jövedék iránt, valamint azt is, hogy mi okból kéri a bizottság e tételt megszavaztatni; ezen okból ezen határozati javaslatot elfogadhatónak nem tartom és kérem a pénzügyi bizottság véleményét elfogadni.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A képviselő ur által mondottakra bátor vagyok megjegyezni, hogy határozati javaslatának kivitele teljes lehetetlen, nemis említve azt a jövedelmet, melynek fedezéséről más uton kellene gondoskodni.

Mondottam már t. képviselőház, hogy milyen furcsa helyzetbe jövünk igen sokszor ily határozati javaslatokkal. Van egy határozati javaslat, — az igaz, hogy még csak határozati javaslat, — mely azt kivánja, hogy a költségvetés marczius végeig beterjesztessék, most pedig a képviselő ur határozati javaslatával azt akarja, hogy intézkedjék a kormány ezen positiónak megszüntetéséről már a jövő költségvetésben. Ez t. ház, képtelenség. Ne méltóztassék olyat kivánni, a mit teljes lehetetlen, már csak az idő miatt is megtenni. Valamennyien azon nézetben vagyunk, hogy nem kivánatos a lotto fönállása; azonban ha ezt megszüntetjük, akkor azzal egyszersmind szüntessük meg azt is, hogy az emberek ne játszanak; megszüntetni ugy, hogy az emberek azután is játszhassanak, csakhogy más javára — ezt azt hiszem, sem a moralitás nem kivánja, sem senkinek intentiója nem volt. Mindennek idő kell, ugy ennek is; kérem tehát a képviselő urat, hogy határozati javaslatát mint kivihetetlent vegye vissza.

Elnök: Elfogadja a ház a pénzügyi bizottság véleményét? A kik elfogadják méltóztassanak fölkelni. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Majláth István jegyző (*olvassa*): Sójövedék: Összes bevételek 14.708,000, kiadások 4.208,100.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele, és az előirányzott összeget változtatás nélkül indítványozza megszavazni.

Szaplonczay József: A pénzügyminiszteriumnak a sótermelésről szóló budgetjére nézve nem azért szólok föl, mintha levonást akarnék eszközölni.

De miután a képviselőház nagylelkűséget tanusitott akkor, midőn a tisztviselők meglehetős fizetéseit megjobbitotta, sőt a financzoknak állását is javitani igyekezett; bátor vagyok figyelmét fölhivni oly osztályra, a melynek állapota türhetetlen rosz. Ezek az ugynevezett sótermelők. Ezek viszonyaival, szomoru állapotával közelebb ismerkedtem meg. Ezen sótermelők sorsa mintegy örökösödés alapján össze van kötve az illető sóbányákkal s ezek mintegy külön telepet foglalván el mindenütt, ott laknak kis kunyhóikban, semminemü földbirtokkal nincsenek ellátva, és csakis annyijok van, a mennyit két kezökkel a sótermelésből birnak szerezni. Ezek még azon szomoru helyzetben is vannak, hogy még két kezökkel sem szerezhetnek annyit, a mennyit tán képesek volnának, vagy akarnának: miután a sótermeles bizonyos mennyiségbe van szoritva, és havonkint kiadatott a sótermelés quantuma. Ha ezt egyszer elvégezték a hónap közepéig, tovább elfoglalva rendesen nincsenek s igy oda jutnak, hogy az év vége felé már nincs munkájok s kénytelen a a hivatal, hogy a munkások megélhessenek, a bekö vetkező évre eső quantumból előlegezni a sótermelés körül; midőn pedig havonkint a teljesitett munkára nézve a számvétel megtörténik, az előlegezett élet- s más egyebek árának levonása után alig marad egypár forint a megérdemlett munkabérből.

Ugyanazért bátor vagyok fölkérni a t. pénzügyminiszter urat, hogy előterjesztendő határozati javaslatomat ellenezni ne méltóztassék, a t. házat pedig, hogy azt kegyesen pártolni sziveskedjék.

Jámbor Pál jegyző: (*olvassa a határozati javaslatot.*)

„Határozati javaslat: beadja Szaplonczay József.

Utasittassék a pénzügyminiszter, hogy a sótermeléssel foglalkozó munkások jelenlegi munkakereseti módjokról kellő fölvilágositást és tudomást szerezve, a jövő évi költségelőirányzat előterjesztésénél igyekezzék az átalánosan változott s a helyi viszonyokhoz képest a sótermelő munkások sorsán, különösen a munkabérekre nézve javitást javaslatba hozni.“

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Én azon hivatalos állásnál fogva, melyet ez idő szerint elfoglalni szerencsém van, már utasitva éreztem magamat arra, hogy ez irányban is kiterjeszszem gondoskodásomat, és azért kérem a t. képviselő urat, legyen szives határozati javaslatától elállani, mert annak az volna föltétele, hogy reá szükség volt. A mármarosi bánya-igazgatót már is fölszólitottam arra, hogy ezen tagadhatlanul létező bajon segitendő, a maga véleményes jelentését hozzám terjeszsze be: én tehát a baj orvos-

Digitized by Google

lását már initiáltam, és meg vagyok győződve, hogy a jövő évi költségvetés már egy változott állapot alapjára lesz fektethető, akár elfogadtatik ezen határozati javaslat, akár nem. Szükség nincs reá, miután már munkában van az, mit a képviselő ur kiván.

Szaplonczay József: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy határozati javaslatomat vissza ne vonjam — ezt nem bizalmatlanságból teszem. Semmi okom sincsen reá, hogy az igen t. miniszter ur jóakaratában, szándékában kételkedjem. Mert nem tapasztaltam, hogy igéretét nem teljesitette volna, mióta azon diszes székben ül, — melyet kiérdemelt. Nem bizalmatlanság tehát az, midőn én ujra fölszólalok, s kérem a t. házat, hogy határozati javaslatomat ne legyek kénytelen visszavenni. Megmondom az okát, miért.

Az igen tisztelt miniszter urat igen tisztelem ugyan; de hisz az idő változhatik, változhatnak a tárczák, mint azt csak közelebbről is tapasztaltuk, s ki biztosit engemet arról, hogy a legközelebbi budget épen a miniszter ur által fog beterjesztetni?

A mi, ha megtörténnék, könnyen megeshetnék az is, hogy a következő miniszter ismét azzal felelhetne, mint szokás, hogy elődének nyilatkozata őt nem kötelezi.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Ha ezen indokolás mellett a t. ház elfogadja, nincs ellene semmi ellenvetésem.

Elnök: Ezen határozati javaslatot a miniszter ur is elfogadván, a tisztelt ház is elfogadja.

Tisza Kálmán: T. képviselő ház! Én a budget ezen cziménél csak egy pár szót kívánok szólani. (*Halljuk!*) Tudjuk azt, hiszem mindnyájan, hogy daczára annak, hogy Magyarország oly gazdag sóban, mégis a sófogyasztás Magyarországon igen messze áll még attól, a hol áll más államokban, a melyek — a sóban nem olyan gazdagok ugyan, de melyekben a vagyonosság lehetővé teszi azt, hogy annyi só fogyasztassék el, mennyi részint az emberi egészségre, részint az állattenyésztésre nézve szükséges.

E tekintetben a t. ház, vagyis egyátalában a törvényhozás már tett a mult években lépést az által, hogy a só árát lejjebb szállitotta. Én örömmel hallottam a tegnapi napon, hogy a pénzügyminiszter ur maga is azon nézetben van, hogy ez irányban, még nem történt meg mindaz, a minek megtörténnie kellene; s most csak kifejezést kivánok adni azon óhajtomnak, hogy derittessék ki statisztikai adatok nyomán, hogy minő eredménye volt a sófogyasztásra az eddig történt leszállitásnak, ezután tétessék javaslat a só árának az állam jövedelmeire tekintettel további leszállitása iránt; mert én legalább, hacsak az adatok egészen ellenkezőről nem győznének meg, mit nem hiszik, azt tartom; hogy a só árát tetemesen lehetne leszállitani, és pedig ugy, hogy az állam még direct jövedelménél is alig vesztene valamit; mig az állam polgárának egészségére, gazdászati viszonyaira az, kogy nagyobb mérvü lenne a sófogyasztás, kiszámithatlanul jótékony hatást gyakorolna. Különben én épen azért, mert ezt oly fontosnak tartom, mind a költségvetést, mind az indokolást e tekintetben meglehetős gonddal keresztülnézvén: láttam, hogy a miniszter ur elmondja indokolásában, hogy háromféleáron adatik el a só Magyarországon. Van ugyanis a belföldön teljes áron sóeladás, mérsékelt áron eladás és van sóeladás a külföldre. Mi a teljes ár, mi a mérsékelt ár, azt is részletezve kimutatja a miniszter ur; azonban a 3-ik tételt, hogy t. i. mi az ára a külföldre vitt sónak: azt nem mutatja ki, hanem egyszerüen azt mondja, hogy az szerződés szerint történik. Én azonban végig nézvén a részletezést, gondolom, hogy föltaláltam annak okát: hogy az indokolás miért nem mondja meg a kölföldre eladott só árát, és miért mondja, hogy ez szerződés szerint történik. Mert valóban oly kellemetlen hatást tesz az emberre, ha aztán a részletezésből nagy nehezen kiszámitja, hogy mily aránytalan külömbség van a külföldre, és a hazai polgárai számára eladott sóárak közt: hogy érthető, miszerint ezen hatást akarta a miniszter ur kevesbiteni. Mert nem hiszem, hogy valaki nagyon abnormis dolognak ne tartsa azt, hogy a külföldre eladott magyar só körülbelől 1 frt 80 kr-ért adatik el mázsánként, és a teljes áron eladott só Magyarországon közép számitással 6 frt, a leszállitott áron eladott só ára 4 frt. Pedig, hogy igy van, arról e részletezésnek 130 és 131-ik lapjai tanuskodnak. Mert külföldre eladatik 400,000 mázsa só, bejön összesen 438 ezer frt. Én tehát, midőn erre a t. ház figyelmét fölhivni szándékozom: egyátalában nem akarok semmi határozati javaslatot beadni, csak azt óhajtom, hogy egy felől derittessék föl oka annak, hogy miért van az, hogy külföldre a só ilyen nagyon is csekély áron adatik el. — Megengedem, hogy lehet ezt talán indokolni is, de mindenesetre szükséges, hogy indokoltassék; — továbbá kifejezem azon óhajtásomat, hogy kiderittetvén a sóárak leszállitásának eddigi eredményei, mind a só fogyasztás, mind a jövedelem szempontjából, a miniszterium részéről mentül előbb terjesztessék elő ennek alapján javaslat a só árának a belföldön való leszállitása iránt. (*Helyeslés bal felől.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A t. képviselő ur kivánságának azon-

Digitized by Google

nal eleget tehetek, földeritvén azon okot, hogy miért van oly jelentékeny külömbözet a belföldön eladott és a külföldre eladott sóárak közt. Maga azon rovat, melyben a só jövedelme foglaltatik, már némileg megmondja ennek okát.

A só jövedék. A jövedéknek pedig az az értelme és lényege, hogy nem az előállitási ár a megilletö polgári nyereség hozzá adásával vétetik eladási alapul, hanem még valami külömbözet adatik ahhoz: a mi valóságos adó. A külföldet nincs módunkban megadóztatni, a haza polgárait azonban igen.

A só egyik neme az adózásnak. Az előállitási költség, és minden vállalkozót, tehát a kincstárt is megilletö polgári nyeremény hozzáadásából előállott összeg és az eladási ár közti külömbözet, a fogyasztási adó.

A só csakugy megvan adóztatva, mint a bor, a hus, a szesz, vagy a czukor. Ha e czukor kivitetik a külföldre, és ott fogyasztatik el, az adó restituáltatik. Igy van a sónál is. A fogyasztási adó a kivitelnél levonatik és igy természetes, hogy egész árából azon összeggel kevesebb marad fön, a mennyi a fogyasztási adó.

A külföldet nem adóztathatjuk meg. Ott más reguláz bennünket, ott oly árt kell megszabnunk, hogy kiállhassuk a concurrentiát. Ha drágábban adjuk a sót külföldön, akkor vesznek bajor-, porosz-, moldvaországi sót, s nem vesznek magyart, s akkor nem kapunk érte se sokat, se keveset.

Mihelyt az ország kincstára azon helyzetben lenne, hogy a sófogyasztást nem kellene megadóztatni: még olcsóbban adhatná a sót, ha ez nem volna egyik adóczimünk. Ennek a magyarázata igen egyszerü. A mi a másik kivánságát illeti a képviselö urnak, hogy a leszállitás statistice mutattassék ki: tökéletesen méltányosnak tartom e kivánságát, és egyuttal olyannak, a minek igen practicus haszna lehet az általa jelzett irányban.

Az idö igen rövid, mióta leszálitott áron adatik a só: mindössze két éve. Én már gyüjtögetem az idevonatkozó adatokat, és annyit elöre is mondhatok, hogy az eredmény kielégitö, kedvezö, és olyan, mely e téren tovább haladásra bátorit. Én mindenesetre azon leszek, hogy már a jövö költségvetés alkalmával, a kivánt kimutatásokat, és ennek alapján a javaslatokat a ház elé terjeszthessem.

Várady Gábor: T. ház! Csak mellékesen megjegyzem a pénzügyminiszter ur előadásának első részére, hogy bár elismerem, hogy a fogyasztási adó czimen fizetünk mi többet e házában a sóért, mint a mily áron adatik el az a külföldre; de megengedi az igen t. pénzügyminiszter ur, ha megjegyzem, hogy az arány a két ár között szerfölött nagy, és az aránynak e nagy voltából származik az, hogy a külföldre eladott só hozzánk, mint a pénzügyminiszter ur is fogja elismerni: ismét becsempésztetik. Az igen t. miniszter ur erélyes intézkedésétöl függend az, hogy ez többé ne történjék, mert ez Magyarország jövedelmének rovására történik. Legyen szabad most a pénzügyi bizottság jelentésének egy helyére észrevételt tenni és erre a pénzügyminiszterur és a t. ház figyelmét fölhivni. A pénzügyi bizottság jelentése ezt mondja: *(olvassa.)*

„A pénzügyminiszter kijelentette azonban, miszerint az 1870-ik év eddigi eredményeiből levont tapasztalások azon meggyözödésre vezették, hogy a sójövedék kezelésének jelenleg fönálló rendszere oly hiányos, hogy az elöirányzott jövedelemről a mostani rendszer föntartása mellett jótállást nem vállalhat, és azért a t. képviselöháznak elöterjesztést fog tenni és fölhatalmazást kérni arra nézve, hogy az egész kezelést más alapokra fektetve, megfelelö átalakitásnak vethesse alá.“

Nem tudom magáévá teszi-e az igen t. pénzügyminiszter ur a pénzügyi bizottságnak e javaslatát, mert a miniszteri indoklásban annak nincs nyoma. Azt, hogy az igen t. miniszter ur minö kezelés mellett vállalhatna felelösséget: nincs jogom birálni, — nem is akarom azt birálni. A pénzügyminiszter ur jobban tudhatja, hogy meddig terjedhet az ö felelösségi köre, és meddig terjesztheti az ezen felelösség alapjául szolgáló hatalmát. Azonban már most kimondhatni vélek annyit, mindazok mellett, a miket a pénzügyi bizottság, és a miket a pénzügyminiszter ur kijelentett, hogy egy oly rövid idö óta fönálló kezelési, vagy ellátási rendszer fölött, már most pálczát törni nagyon korán van.

Megengedem hogy az igen t. pénzügyminiszter ur kezében figyelmet érdemlö statistikai adatok vannak, melyekre ezen állitását fekteti: azonban midön ezen rendszer alig egy éve, hogy gyakorlatban van, alig egy éve kezeltetik a sóeladás a kincstári raktárakban: talán megengedi az igen t. pénzügyminiszter ur, ha azt mondom hogy nem lehet azon statistikai adatokra oly biztosan épiteni, melyeket az igen t. miniszter ur egy évi gyakorlatból szerzett, hogy azok nyomán a rendszer már most elitéltessék. Mindnyájan tudjuk, hogy az egész országban viszhangra talált a kincstári sóeladás, tehát a kincstári raktári rendszer.

Én nem tudom, hogy eziránt a részvét vagy rokonszenv csökkent volna; de sőt ugy tudom, hogy ez növekedett, és ha talán panaszok jöttek a miniszter urhoz a kezelésre és elbánásra nézve: ez nem a rendszer czélszerüsége ellen bizonyit;

Digitized by Google

hanem legfelöebb azt mutatja, hogy a rendszer uj levén, tán nem egészen tökéletes, és igy bizonyos tekintetben javitást igényel.

Kérem tehát az igen t. miniszter urat, ne rögtönözze ezen eddigi kezelésnek, mely még nagyon ifju, nagyon rövid életü, megváltoztatását.

Igen rosz hangulat támadna az országban, ha most oly kezelési rendszert, mely szivesen fogadtatott az országban,— különösen a szegényebb osztály által, — oly kezelési rendszert, mondom, tán hiányos statistikai adatok alapján, rögtönözve megváltoztatnának.

A mi pedig azon meghatalmazást illeti, melyet a pénzügyminiszter ur szándékozik kérni, mondván, hogy az egész kezelést más alapokra fektetve akarja átalakitani: engedje meg a t. miniszter ur, már most anticipando kimondanom, hogy ha ily meghatalmazást kérne: én részemről ezen meghatalmazást nem szavaznám meg. Meg mondom miért. 1-ször azért: mert az 1868: XI. t. cz. világosan intézkedik és oly nagy kört ad a miniszter urnak, hogy ezen kör keretén belől igen szabadon rendelkezhetik; 2-szor azért nem: mert ha a t. miniszter ur nem tartja elég nagynak azon kört, melyet részére a törvény kijelölt, nézetem szerint, nem ez az eljárás módja, hogy a törvény megváltoztatására meghatalmazást kérjen; hanem az, hogy a szerzett és szerzendő adatok alapján, a miniszter ur a törvény megváltoztatása érdekéből javaslatot terjeszszen a ház elé. Mert törvényen nyugvó rendszer megváltoztatását, mely tán a törvénybe ütköznék, azt hiszem, nem volna alkotmányos dolog, meghatalmazás utján létesitni akarni.

Ismételve kérem tehát a t. miniszter urat: szerezzen magának bővebb, alapos statistikai adatokat, tanulmányozza a kérdést, és ne rögtönözze azon rendszer megváltoztatását, mely az egész országban visszhangra talált; és ha mindezek daczára a miniszter ur azon meggyőződésre jutna, hogy ezen rendszer az állam és a honpolgárok érdekeinek megfelelőleg nem lenne föntartható: méltóztassék annak idejében törvényjavaslatot terjeszteni a ház elé. *(Helyeslés bal felől.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A képviselő ur előadásával legnagyobb részben egyetértek én is.

Midőn a pénzügyi bizottságban ezen kijelentést tettem, azért tevém, mert az előbbi év eredménye alapján, — mert csak részben volt előterjesztve az uj rendszerre fektetett eljárásnak eredménye, — az előirányzott összeget oly nagynak láttam, hogy a sójövedék kezelésének jelenleg fönálló rendszerét megnyugvással, részemről, tovább fentarthatónak nem találtam.

Az 1870-ik évről beérkezett kezelési eredmények azon időben olyanoknak mutatkoztak ugyanis, hogy kötelességemet véltem volna elmulasztani, ha megjegyzés nélkül hagytam volna az előirányzatnak azon tételét, mely az amaz alapon eszközölt tételekre volt fektetve.

Azonban teljes megnyugvással mondhatom, hogy azon statistikai kimutatások, melyeket nyertem, kedvezőbbek. Mert habár megengedem, hogy a rendszer kevésbbé tökéletes, de kevésbbé tökéletes rendszer is jobbá lesz idővel, ha beéli magát az életbe: tehát először azért, mert beélte magát; másodszor azért, mert az őszi és téli hónapok nagyobb sófogyasztással járnak, s e tekintetben a különbözet ez évben nagy volt. Az előbbi hónapokban az emberek sokkal kevésbbé láthatták el magukat sóval, mint más években rendesen szokták. A különbözet ez évben, ismétlem, a nyári és téli hónapok között sokkal tetemesebb, mint máskor szokott lenni. Magam is meg levén győződve, hogy e rendszert, habár némileg aggályosnak bizonyul is, habár kötelességem is volt ez aggálynak kifejezést adni: de e rendszert most elitélni véglegesen, hiba lenne, mielőtt hoszabb tapasztalások eredményei nem állanak előttünk. Én tehát csak odáig mentem, hogy érintettem, miszerint itt aggályos tünemények vannak, s esetleg, ha a szükség kivánná, megfelelő előterjesztést fognék a t. ház elé hozni.

A mennyiben azon bajok olyan természetüek lennének, melyeknek megváltoztatása törvény keretén belől nem volna lehetséges, igen természetes, hogy törvényjavaslat lenne ez előterjesztés: mennyiben pedig olyanok lennének, hogy a törvény keretén belől is lehetséges lenne az orvoslás: akkor a magam emberségéből eszközölném. *(Helyeslés jobb felől.)* Nézetem az, hogy a felhatalmazásnak mindenesetre törvényjavaslat formájában kell eszközöltetni. És hogy erre eventualiter szükség lesz, annak bebizonyitásául és a t. ház tájékozásául csak egy-két pontot akarok érinteni.

A sóról hozott törvény egyik szakaszában többek között az foglaltatik, hogy a bányaárakhoz hozzáadattak az akkori szállitási árak, mikor a törvény hozatott. Ez két szempontból helytelen. Egyből azért, mert minden sóraktárra nézve nem lehet keresztülvinni,— miután sokkal több sóraktárunk van jelenleg, mint volt akkor; — de helytelen a korábban létezett raktárakra nézve is: mert a velünk versenyző kereskedő, a bányaárhoz a mostani szállitási árakat adja, melyek kisebbek az egykoriaknál, nekem pedig törvény szerint akkori árakat kell hozzáadnom, és igy nem birok vele versenyezni. Ő meglehet, most már vasuton szállitván, leszál-

Digitized by Google

litja az árt 80 krra, nekem egy frtot kell hozzá adnom. És ily árak mellett az én sóraktáraimból nem fog kelni a só. Ha a magánvállalkozás nem zsákmányolja ki azon rést, azon előnyt, melyet neki a törvény nyujt, én nem fogom a törvényhozást terhelni; de ha kizsákmányolja, kénytelen leszek a baj orvoslását keresni, és az emlitett fölhatalmazást kérni. Ha azonban ez utóbbi körülmény nem áll be, nem fogom a ház becses idejét igénybe venni. Egyébiránt, a mint a dolgok jelenleg állanak: én a költségvetésben előterjesztettekre nézve felelősséget merek vállalni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvas)*: Államvagyon: Fedezet: 24.564,171. frt Szükséglet: 20.007,259 frt.

Széll Kálmán előadó *(olvas)*:

Államvagyon.

Államjószágok.

Fedezetül felvétetik 1871-re 5.155,995 frt, 1870-re felvétetett 3.888,300 frt.

Szükséglet 1871-re 2.528,282 frt, 1870-re 1.736,800. frt.

E szerint tiszta bevétel 1871-re 2.627,713. 1870-re 2.151,500 frt, 1871-re a tiszta bevétel többlete 476,213 frt. E többletből azonban 146,004 frt esik a bányauradalmak tiszta jövedelmére, mert ezen uradalmak 1870-ben a bányászatnál, 1871-re pedig attól elválasztva e helyütt fordulnak elő.

A tiszta jövedelem többlete tehát 1870-hez képest e szerint 329,209 frtot tüntet elő, mert 1871-re a kincstári és koronai uradalmaknál — a bányauradalmakat itt számitáson kivül hagyva — előirányozva van:

bevétel	4.395,545 frt
kiadás	1.913,833 „
tiszta jöv.	2.481,711 frt

holott 1870-re tiszta jövedelem csak 2.151,162 frt, tehát kerekszámban 330,000 frttal kevesebb volt felvéve.

Ezen örvendetes haladást tanusitó jövedelememelkedés a kincstári uradalmaknál mutatkozik, a hol nagyobb összegeket igénybe vevő befektetések daczára is, nagyrészt kedvezőbb bérszerződések biztositása mellett, sikerült a tiszta jövedelem emelkedését eszközölni.

Ezen emelkedés különösen a következő jószágoknál állott be: többek közt a pécskai uradalom bevétele tavaly 703,000 frt, az idén 863,000 frttal van előirányozva; az unghvári jószágok jövedelme 30,000 frttal növekedett, a becskereki emelkedett 45,000 frttal, a dentai 52,000 frttal.

Nem ily arányban növekedett természetesen a többieknek jövedelme is; az elősoroltak fénypontjait képezik a kincstári és korona jószágok rovatának, de mindenesetre örvendetes e jelenség.

Az emelkedés, hasonlitva a tiszta jövedelemhez, körülbelől 14%-ot mutat fel; már pedig a jószág jövedelmében egy évben 14%-nyi emelkedés mindenesetre nagy haladás.

Igaz, hogy a bérhátrálék fejében is némely birtokoknál nagyobb összegek vannak előirányozva, igy a pécskai, a dentai uradalomnál a bérhátrálék körülbelől 10%-ot tesz ki, s ez minden esetre tekintetbe veendő. De ha ezt levonjuk is, s csak a valóságos tiszta jövedelmet tekintjük, még akkor is átalában 10%-nyi emelkedést fog kimutatni a számitás, a mi tagadhatlanul szép haladásnak mondható.

Mindezeknél fogva, a bizottság a következő rovatok változatlan tételekben való megszavazását ajánlja:

I. Kincstári uradalmak:	
bevétel	3.887,640 frt
szükséglet . . .	1.604,450 „
II. Koronajószágok:	
bevétel	507,904 frt
szükséglet . . .	309,383 „
III. Bányauradalmak:	
bevétel	770,451 frt
szükséglet . . .	614,449 „

Ajánlom a t. háznak ezen összegek megszavazását.

Tisza Kálmán: T. ház! A t. előadó ur hangsulyozta azt, hogy az állambirtokok bevételeinél 10%-nyi emelkedés mutatkozik. Én ezt örömmel veszem, de hogy megitélhesse az ember mégis, hogy ezen eredmény mennyiben kielégitő vagy mennyiben nem, azt is kell tudni, hogy mi volt a kiindulási pont, melylyel szemben a 10%-nyi emelkedés beállott. Mert ha az azelőtti jövedelem nagyon csekély volt — vegyük fel, hogy például az értéknek 1% volt — akkor a 10%-nyi emelkedésnél lesz a jövedelem, $1^1/_{10}$%-ja a valóságos értéknek. Ez pedig aztán még nem valami nagyon kedvező és örvendetes jelenség.

Különben én helyesnek tartom azt, hogy az államjavak addig, mig meg vannak: haszonbérletileg kezeltessenek — kivéve mindenesetre az erdőségeket; — helyesnek tartom még azt is, hogy a haszonbéri szerződések ne 3—4 évre, hanem hosszasabb időre köttessenek: mert csak akkor lehet reménység ahoz, hogy a haszonbérlők által a jószágoknak belértéke nem fogyasztatik, nem emésztetik. De természetes, hogy tekintve kivált hazai viszonyainkat is, midőn tudjuk, hogy minálunk még vasutak létesitése és más közlekedési eszközök szaporitása, és egyéb hasonló in-

Digitized by Google

tézkedések folytán, különösen az ország némely vidékein a föld jövedelmezőségének arányai nagyon gyorsan változnak és nagy mérvben emelkednek; szükségesnek tartom, hogy, ha hosszasabb időre köttetnek a szerződések: történjék az ugy, mint szoktak tenni néha magánosok nálunk, és szokták tenni másutt is, hogy bizonyos 5—6 évi cyklusokban az eredeti haszonbér 5—6—10%-al mindig növekedik; mert ily módon lehetne elérni azon kettős czélt, hogy hosszas haszonbér által jobb gazdálkodás tétessék lehetővé, és a földnek mindinkább emelkedő jövedelmezőségéből eredő többletet az állam ne veszitse el. Ezen czélnak azonban nem látok eleget téve azzal, mit a napokban egy vita alkalmával, ugy tetszik a pénzügyminiszter ur mondott: hogy e kettős czél eléréséről gondoskodva van az által, hogy minden évben vissza jön a haszonbérileg kezelt birtoknak $^1/_{20}$-ad része; nem látok pedig eleget téve azért, mert ezen $^1/_{20}$-ad rész, felfogásom szerint, nem pótolhatja azon értékemelkedést, melynek az egészre nézve be kellene állani, s azon eredmény, melyet ily módon felmutathatnánk: elenyészik sokszor azáltal is, hogy esetleg épen rosz időjárásra esvén ezen részek visszakerülése, az uj bérbeadásnál nem előmenetel, hanem — megeshetik — csökkenés történik. Pedig ezen csökkenés csakis azon egy évre áll és jövőre nézve nem állott volna; mert tudjuk azt, hogy a mi viszonyaink közt elég 2 rosz év arra, hogy minden haszonbérnek értéke 20—30 sőt 40%-al csökkenjen és ez tart mindaddig, mig egy-két jó év azokat ismét a régi árra föl nem szökteti.

Ezt megjegyezve a haszonbérekre nézve: én általában igen különösnek találom azt, hogy nálunk roppant kiterjedésü államvagyon, fekvő birtok kezeltetik államilag és kezeltetik három miniszterium által. Nevezetesen a földmivelési, a pénzügyi és a cultusminiszterium által. Nem tudnám meghatározni ezen fekvőségeknek értékét és nem tudnám meghatározni, megvallom, hogy mily arányban áll az értékhez mindenütt a jövedelem. De az tény, például én erre magam is láttam adatokat, hogy néha ezen államvagyonnak épen könnyebben jövedelmezhető részei, számitva azokat azon becsárral, mely a hivatalos adatokból kitünik: nem hajtják be a tőkének 2%-át sem. Én azt hiszem, hogy ha föl veszszük az összes államvagyont: akkor ezen arány nem jobbá, de roszabbá lesz; mert hiszen látjuk, hogy például erdőségeinknél némely helyen nem jövedelem, hanem deficit van. Én egyátalában nem tartom helyes dolognak azt, hogy az állam, mely 7—8%-os pénzzel segit magán, oly nagyszámu, milliókat érő vagyont tartson kezei közt, mely neki 1—2 perczent jövedelmet hoz. Ugyanazért szerintem az államnak feladata az lenne, hogy ezen államvagyon, nem ugyan rögtön, nem egyszerre, de kellő ovatos eljárás mellett, és részekre osztva eladassék.

Ezt kivánja szerintem a kincstár érdeke, mert oly keveset jövedelmez a kincstár kezelése alatt, hogy eladva, értékének jövedelme, kamatja megháromszorozná sőt négyszerezné a jelenlegi jövedelmet. Ezt tartanám államgazdászati szempontból czélszerünek: mert az kétségbevonhatlan tény, hogy a magángazdák sokkal több eredményt fejtenek ki, mint a legjobb államgazdaság. *(Helyeslés.)* Addig pedig, a mig ez lehetséges, és azért is, hogy ez előkészittessék: mindenesetre szükségesnek tartanám, hogy ezen összes államjavak egy külön miniszter által kezeltessenek; *(Helyeslés bal felől.)* mert nem tartom lehetőnek, hogy akár egyik, akár másik miniszter számos más teendője között annyi gondot fordithasson ezen államjavakra, a mennyit ezek megérdemelnek.

Nem teszek ez irányban javaslatot; mert azt tartom, hogy az ez iránti intézkedésnek akkor lesz ideje, — a mit én különben soká halaszthatónak nem tartok: — midőn egyátalában a miniszteriumoknak és miniszteri tárczáknak ujra rendezése és beosztása fog tárgyaltatni. Most részemről ezt csak eszmeébresztés gyanánt kivántam fölhozni.

Különben csak azon megjegyzéssel zárom be beszédemet, hogy azon ujitás, melyet a pénzügyminiszter ur behozott, jelesen, hogy a bányakezelést magát elválasztotta az erdők kezelésétől, hogy ugy intézkedett, hogy a mit az erdők a bányáknak adnak, azok az erdők javára irassanak, tökéletesen helyeslem.

Hogy minő jogi kérdések merülhetnek itt föl: az ide nem tartozik, azoknak a maguk utján el kell intéztetniök; de bármikép állanak ezen jogi kérdések a budgetre nézve, mindenesetre czélszerü ezen ujitás; mert enélkül nem is lehet megtudni, hogy mit jövedelmez vagy nem jövedelmez a bánya és mit jövedelmeznek vagy nem jövedelmeznek az erdők; pedig minden czélszerü intézkedésnek első alapföltétele az, hogy abból megtudjuk, hogy mi mit jövedelmez és miben van kár. Én tehát ezen intézkedését a t. miniszter urnak, mint a mely a helyes számvitelhez, a helyes államgazdászathoz egy lépéssel közelebb visz, részemről helyeslem. *(Helyeslés bal felől.)*

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Az előttem szólott t. képviselőtársam által előadott dolgokra csupán tájékozásul kivánok némelyeket megjegyezni.

A mi illeti az általam követett rendszert, t. i., hogy az állambirtokok bérbe adassanak, a t. képviselő ur is helyesli. Részemről, ki e rend-

Digitized by Google

szert nem inauguráltam, hanem elődömtől örököl tem; szintén egészen helyesnek tartom és épen azért nem tehetek egyebet, mint hogy azt megtartom.

De a t. képviselő ur csak átalában helyesli azt, nem pedig módozataiban is és véleménye az, hogy helyesebb volna megállapitani a 20 évi bérlet tartama alatt is pl. minden ötödik évben bizonyos fokozatát a bérletösszegnek. Meglehet, hogy ez jó volna, de csak a kisérlet fogná megmutatni, hogy a bérlők annyiért állanának reá, a mennyiért most kibérlik és vajon nem fognának-e a mostani bérösszegnél sokkal kevesebbet igérni: tudván, hogy későbbi időközben nagyobb összeg fog követeltetni. És igy meglehet, hogy elenyésznék azon előny, melyet szem előtt tartanánk. Tehát én azt gondolom, hogy legczélszerübb azon mód, mely nem általam, hanem elődöm által választatott, és melyet én utána követek: t. i., hogy a bérbeadott javak egy 20-ad része évenkint visszakerül és aztán ismét bérbeadatik; méltóztatnak figyelembe venni, hogy ennek következtében minden 5 évben nem $^1/_{20}$-ad része, hanem $^1/_4$ része jön vissza az államjavaknak; tehát itt minden 4-ik respective 5-ik évben körülbelül épugy fokoztathatnak a bérek, a mint ezt a képviselő ur más módon elérni óhajtja. *(Helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő ur ennek ellenében azt jegyezte meg, hogy megtörténhetik, miszerint olykorra eshetik egyik-másik birtok visszajövetele, mikor azon a vidéken kedvezőtlenek voltak a gazdasági viszonyok, az időjárás egy-két éven át és igy csökkenés áll be. Erre megjegyzem, hogy e részben két remedium létezik. Az első orvoslat az, hogy ezen eshetőségek ki fogják egymást egyenliteni. Igaz, hogy jönnek vissza birtokok olyankor, mikor nem kivánatos hogy visszajöjjenek; mert oly körülmények között jönnek vissza: mikor nem fogják az előbbi árakat a bérlők megadni; de jönnek vissza olyankor is, mikor többet igérnek, mint különben az állam bevett volna.

Ez az egyik remedium; a másik remedium azon emberi előrelátásban áll, hogy minden egyes haszonbéri birtoknál, mely ujra kiadás alá kerül. a haszonbérnek bizonyos minimuma állapittatik meg, az addig nyert tapasztalások és a szomszédos viszonyok alapján. Ha aztán ezen minimum a bérbeadásnál el nem érethetik, az emlitett esetlegesen kedvezőtlen viszonyok nyomása alatt: akkor nem 20 évre, hanem rövidebb időre pl. egy-két évre adjuk ki a birtokot a nyomott ár mellett. A hosszabb időre terjedő bérbe adást tehát csak átalánosan követjük, a kivételes esetekben rövidebb időre kötvén meg a szerződéseket. *(Helyeslés.)* A hosszabb idei haszonbérlet által iparkodunk kizsákmányolni az előnyöket; ott pedig, a hol hátrányok mutatkoznak, a rövidebb időre terjedő haszonbérrel segitünk magunkon. A mi aztán in ultima analysi a legelőnyösebb módozat. *(Helyeslés.)*

Azután még egy harmadik körülmény is ajánlja ezen rendszert, t. i. az, hogy jelenleg épületekben szükölködünk; mivel most a szerződésekben kikötjük azt, hogy a birtokok épületekkel elláttassanak, melyek 20 év mulva visszamaradnak.

A bérletösszegnek 5—5 évről is fölemelése lehet, melyet a t. képviselő ur ajánlani méltóztatik, czélszerübben fog akkor alkalmaztatni, hogy ha egyszer a birtokok épületekkel már föl lesznek szerelve; nem pedig most, a hol nem igen lehetne kivánni, hogy a bérlő még épületekkel is lássa el a birtokot, midőn terhei ugy is időről időre emelkednének. *(Igaz!)*

Egyébiránt abban tökéletesen egyetértek a t. képviselő urral, hogy annak kimutatására, miszerint az eredmény kielégitő-e vagy sem nem elég a percentek emelkedé-ére tekinteni; hanem azt is kell tudni: mi volt alapja a jövedelemnek; mert csak akkor lehet megbizható számitást tenni. Erre vonatkozólag bátor vagyok megjegyezni, hogy leszámitva a telepitvényes birtokokat, melyek csekély áron vannak bérbe adva, és a kevésbbé jövedelmező apró birtokokat, az összeget tegyük 5—600,000 frtra, mert azonfölül nem rug, a kincstári birtok bevételei 3.887,640 frtot tesznek; tehát 400,000 holdból 3 millió jövedelem. 1870-ben pedig volt a bevétel 3.444,632 frt, tehát csaknem negyedfél millió. Ez, azt gondolom, igen tisztességes jövedelememelkedés, s ha évenkint ez igy menne, minden holdtól csaknem egy forint emelkedést nyernénk. A mi illeti a tiszta jövedelmet, itt meg kell jegyeznem, hogy a kezelési költségek le vannak vonva, valamint a patronatusi terhek is, és igy még a jövedelemnek fokozása is van kilátásban.

A mi illeti azt, hogy vajon helyes-e, hogy az állam javai több tárcza részéről kezeltetnek? e részben a t. képviselő ur sem kivánt motiót tenni, és azért én is tartózkodom tüzetesen a tárgyba bocsátkozni. Csak azon egyet vagyok bátor mégis megjegyezni, hogy én azt gondolom, hogy épen azon intentiót, mely a képviselő uré, hogy t. i. nem ugyan egyszerre, de annak idején és annak módja szerint az államjavak egy részén tul kellene adnunk: mert az állam, mely 7—8%-os pénzeket vesz föl, roszul teszi, ha 2%-ot jövedelmező birtokokat megtart. Ezt én is elismerem; de megjegyzem, hogy épen az állam mezőgazdasági birtokai és mások 2%-nál többet jövedelmeznek. *(Móricz Pál: hát az*

Digitized by Google

erdők?) Az erdők eladása, ha azok kevesebbet jövedelmeznek is: nagyon meggondolandó; de ha ezen intentio áll és helyes, mit én sem vonok kétségbe, csak azt adom hozzá, hogy meg kell várni az időt: akkor, midőn talán nagyobb mérvben kiépültek a vasutak, s midőn az erdők értéke növekedni fog De akkor épen az nem volna helyes, hogy az ezen eladásra szánt javakra nézve külön miniszteriumot állitsunk föl: mert épen a képviselő urak hangoztatták, hogy oly dolgokra nem kell hatóságot rendszeresiteni, melyeket csak ideiglenesen akarunk föntartani. Sokkal helyesebb tehát, hogy az államjavakat valamely más miniszterium mellékesen kezelje addig, mig az eladás megtörténik, mint hogy ma egy külön miniszteriumot rendszeresitsünk és holnap eladatván azon birtokok, megszünjék azon miniszterium müködési köre. Ezt csak mellékesen jegyezvén meg: miután a képviselő ur sem tett kifogást e tételek megszavazása ellen, kérem a t. házat méltóztassék e tételeket megszavazni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatott.

Következik az államerdők költségvetése.

Széll Kálmán előadó: T. ház! Mi az államerdőket illeti: a költségelőirányzat nem áll oly kedvezően, mint az államjavaké: nem oly kedvezőtlen, ugyan tényleg, mint első látszatra a budget előtünteti; hanem magában véve még sem áll ott, hová az államerdők okszerü kezelése mellett jutnia kell.

Államerdők czim alatt 1871-re előirányoztatott:

Bevétel	5.256,206 frt.
Szükséglet . . .	5.247,244 „
E szerint tiszta jövedelem mutatkozik	9962 frt.

1870-re megszavaztatott:

Bevétel	2.642,000 frt
Szükséglet . . .	1.849,800 „
Tiszta jövedelem:	792,200 frt

E szerint tehát 782,248 frttal kevesebb tiszta jövedelem mutatkoznék 1871-re. E feltünő különbségnek egyik oka az, hogy az 1870-ik évre a bányaerdők költségvetése a bányászatba levén felvéve, az államerdők költségvetésének eredményére, a tiszta jövedelemre befolyással nem volt, holott az 1871-ik évi költségvetés a bányaerdészetet és igy az ennél mutatkozó hiányt is — 542,387 frtot — az államerdők költségvetési előirányzatába vette föl; a bányaerdőknek számitásból kihagyása után igy áll a kincstár és koronai erdők költségvetése:

	1871-re	1870-re
Bevétel	2.583,974 frt;	2.642,681 frt
Kiadás	2.032,625 frt;	1.849,800 „
tiszta jövedelem:	553,369 frt:	792,200 frt.

Az 1871-re fölvett és a mult évi tiszta jövedelem között itt mutatkozó nagy különbségnek oka nem az erdők jövedelmeinek föltünő csökkenésében rejlik: e különbségnek okai abban keresendők, hogy a két előirányzat nem ugyanazon alapokon készült; mert mig 1870-ben az államerdők bevételeiből a nem készpénzbeli kezelés által szolgáltatott összegek, melyek 1871-re csak a korona-erdőségeknél 134,000 frttal vannak fölvéve, le nem vonattak: 1871-re pedig levonásba vétetnek. A mi főleg a koronaerdőknél, melyek a mult évi 132,000 frt tiszta jövedelemhez képest 1871-ik évre 33,580 frt hiányt mutatnak föl, nagy különbséget okoz. Az 1870-ik évi alapon tüntetve elő az államerdők 1871-iki költségvetését, 1871. a kincstári és korona erdők

bevételei	2.717,670 frt
kiadásai	2.044,720 „
Tiszta jövedelem:	652,950 frt
1870. bevétel . .	2.642,681 „
kiadás	1.847,432 „
Tiszta jövedelem:	755,249 frt

Ezen összeg a mult évi 792,200 frt tiszta jövedelemhez képest 23,951 kevesbletet mutat.

Ezen, nagynak egyébiránt nem mondható jövedelem-csökkenés okai a nagyobb mérvü befektetésekben és a költségvetési előirányzatnak a tényleges viszonyok számbevételével történt készitésében keresendők.

Az államerdők költség-előirányzata átalában, s főleg a bányaerdészeté teljességgel nem nevezhető kedvezőnek, és ámbár a haladás félreismerhetlen jeleivel találkoznnk az elmult évekhez képest, mégis nagyon messze állanak az államerdők, a jövedelmezőség azon fokától, melyre azokat szakértelem, ernyedetlen buzgalom, erélyes és ügyes kezelés mellett állitani lehet. A jövedelem emelésének és e téren minden haladásnak alapföltétele azonban azon befektetések és beruházások eszközlésében fekszik, melyek ha nagy áldozattal járnak is. sokszorosan fognak gyümölcsözni. Főleg a közlekedési eszközök teljes hiánya azon hozzáférhetlenség, melyben az erdők legnagyobb és épen azon része van, mely leginkább hivatva lenne a jövedelem növelésére, — mert mig a megközelithető erdőségek lepusztitvák, az ős-erdők teljesen el vannak zárva, és ma még hozzáférhetlenek, — nagy mérvü beruházásokat tesznek szükségessé, hogy az államerdők a józan erdészeti kezelés szabályai szerint és határai között kihasználtathassanak. Nem lehet ez azonban egy év, nem is nehány év föladata. Történt már e téren az utolsó két évben is nevezetesebb

Digitized by Google

haladás, de az eddigieknél sokkal több és ezeknél nagyobb mérvü beruházásokat céloz ezen költségvetésnek rendkivüli része, melyeket az illető helyen nem is mulaszt el a bizottság a t. képviselőház figyelmébe ajánlani, különben a bizottság az összeg változatlan megszavazását ajánlja.

Móricz Pál: T. ház! Én magam is szükségesnek tartom azon befektetéseket, melyek itt előirányozva vannak és legfölebb csak azt óhajtom, hogy nagyobb sikerök legyen, mint a diósgyőri befektetéseknek. Hanem egy kérdést vagyok bátor a pénzügyminiszter urhoz intézni. Az 1868-ik évi zárszámadásban az államerdők jövedelme 1.380,000 frt volt, az 1869-iki zárszámadásban — miként emlékezni méltóztatik — az akkori pénzügyminiszter ur tetemesen nagyobbnak állitotta a jövedelmet, és már 1869-ben igen bőven kifejtette, hogy mennyivel emelte a államerdők jövedelmét: az 1869-iki zárszámadásban 1.260,000 frt van kitéve a 34-ik lapon; tehát az államerdők jövedelme 1868-ról 1869-re vagy 120,000 frttal fogyott. Ezt én nem értem, azért bátor vagynk fölvilágositást kérni.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Miből méltóztatik kérem a tételeket venni? *(Móricz Pál: A zárszámadásokból! Átadja a miniszternek.)* Kérem, én amint látom, az állami erdőségeknél a rendes bevételeket méltóztatik kiemelni az egyik és a másik zárszámadásból; és ha az 1869. évre való bevétel 1.260,000 forintot tenne, amint méltóztatik mondani, mig 1868-ban 1 millió 300 s nehány ezer frtot: akkor ugyan ellenmondás lenne hivatalbeli elődöm állitásában. Én mindenekelőtt bocsánatot kell hogy kérjek, hogy mostani válaszomat olyannak mondom, melyre esküdni nem akarnék, mert a zárszámadások eredményeire és az efölötti vitákra akkor készül el az ember, és akkor vitatja meg azokat: mikor napirenden vannak.

Az 1868—69-iki zárszámadások tételei fölött, a vitatkozást fölvenni nehéz, miután nem azok vannak most napirenden, hanem az előirányzat. Nem mernék tehát jótállani annak föltétlenül helyességéről, a mit mondani fogok. De mit méltóztatott fölhozni? Itt a zárszámadásban az van mondva: rendes bevétel, cselekvő és terhelő vagyon 1868. végével, és 69. végével. 68. végével 1.380,000, 69. végével 1.260,000. Ezek közül sem az egyik, sem a másik nem bevétel, hanem mindkettő az év végével mutatkozott készlet-értéke a cselekvő vagyonnak. Igy tehát a t. képviselő ur tévedésben van, mikor a készletet az év bevételének gondolja. Tehát a nehézség már ezáltal is föl van deritve. A mi a másikat illeti, a mit a t. képviselő ur kezembe adott, itt 1.380,000 frt van. De nem méltóztatott megnézni a fejezetet: mert ez 1867-ről hátralék, és nem 1868-ról bevétel.

Tehát egyátalában nem az 1868—69-iki bevételeket méltóztatott fölhozni, az hanem 1867. évi hátralékot, másfelől pedig az 1869. év végével mutatkozott cselekvő vagyon értékét.

Móricz Pál: Én megnyugszom a feleletben, mert a zárszámadásokból nem lehet kivenni a dolog mibenlétét, amennyiben az egyik egészen más alapon készült, mint a másik, s oly nagy azokban a confusio, hogy én nem tudom, mikép fog a miniszter ur abból kigázolni. Egyébiránt, ha akkorra méltóztatik halasztani a feleletet, mikor reá elkészül, ez ellen sincs kifogásom. Akkor talán a felelet megnyugtatóbb lesz.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Elfogadom; nem is vagyok reá készen; de annyiban már is megfeleltem, amennyiben kimutattam, hogy a t. képviselő ur az 1868—69-ik év végével maradt készleteket bevételeknek vette, és ennek földeritésével — ugy hiszem — a kérdés meg is van oldva. Különben ez a kérdés most nincs is napirenden, hanem annyi bizonyos, hogy a kérdés nem ugy áll, amint a képviselő ur mondotta.

Elnök: Méltóztatnak tehát elfogadni az összeget? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság e czimre nézve egy határozatot javasol, mely abból áll, hogy jövőre az államerdőségeknél a számvitel más alapokon történjék. Részemről nem tartom szükségesnek, hogy a ház ezen határozatot egész formailag meghozza, miután a pénzügyminiszter ur a pénzügyi bizottságban erre teljes készségét kijelenté, s ha a t. pénzügyminiszter ur a házban is kijelentené, hogy azon értelemben fog a jövőben eljárni, ugy a határozatra magára szükség nem volna, mondom, ha kijelentené a t. háznak, amit a bizottságban is kijelentett, hogy az erdészet számvitelét jövőre azon alapokon terjesztendi a ház elé a költségvetésben, amely alapokon a pénzügyi bizottság véleménye szerint az viendő, s mint a pénzügyminiszter ur a bizottságnak ezt ki is jelenté: akkor ezen határozat szüksége elesnék.

Péchy Tamás: T. ház! Én részemről a határozat-hozatalt mindenesetre szükségesnek tartom, mert ámbár teljes reményem van, hogy a t. pénzügyminiszter ur fogja a jövő évben is beadni a számadást; de arról teljesen bizonyos még sem lehetek, és e tekintetben, mivel én ezt igen czélszerü intézkedésnek tartom, s ily határozat hozatalát sértőnek a pénzügyminiszter urra nem tartom, sem pedig olyannak, amelyet a t. ház el nem fogadhatna, s mivel biztosabbnak tartom, ha határozat meghozatnék, mint a puszta igéretet, azért kérem a határozatot kimondani.

Digitized by Google

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Semmi észrevételem nincs az ellen, hogy elfogadtassék, ámbár itt már erősebb positióm van, mert már tettleg életbeléptettetett, és már ugy folyik a számvitel: de ha a t. ház valamit megparancsol, hogy megtörténjék, a mi már tettleg megtörtént: arra kötelességemnek tartom magam igazolására kijelenteni, hogy az már megtörtént. De ha a t. ház intimálni akarja, hogy jövőre megtörténjék az, a mi már megtörtént: ez ellen nem lehet észrevételem.

Mocsáry Lajos: T. ház! Mielőtt az államjavak czimét elhagynók és egy más czimre térnénk át, bátor vagyok a miniszter urhoz azon kérdést intézni: nem lenne-e szives most adni meg a feleletet azon interpellatiómra, melyet az államjavakra illetőleg a diósgyőri korona-uradalomra vonatkozólag tettem.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A legszivesebben. A t. képviselő ur mult évi november hó 22-én hozzám azon interpellatióját intézte:

„Vajon meg van-e szüntetve nemcsak a diósgyőri koronauradalomban, hanem egyébütt is azon szabály, mely szerint kincstári bérleteknél, ha a bérlő kötelezettségének különben megfelelvén 10%-tólival többet igér, részére a bérlet az árverés mellőzésével meghosszabbitható?“ Ezen, november 22-én tett kérdésre bátor vagyok azt válaszolni, hogy: igenis, e részben meg van azon szabály szüntetve és pedig már augusztus 24-én. Hogy e kérdésére azon időben nem tartottam kötelességemnek rögtön válaszolni, ez azért történt, mert a november 3-ki hivatalos közlönybe ezen megszüntető rendeletet be is igtattatám és azt gondoltam, hogy az csak a t. képviselő ur figyelmét kerülte el, mert a november 3-ki „Közlöny“ből megkaphatta interpellatiójára a választ. Igaz, engedelmet kérek, én sem olvasom a „Közlöny“nek minden számát, és azért egészen természetesnek találom, hogy a kérdés megtétetett. Fölhoztam ezen adatokat azért, hogy kimutassam, miszerint magam is, a nélkül hogy utasitásra és azon interpellatióra vártam volna; indicáltnak láttam azon szabály megszüntetését, és épen azért és nemcsak hogy megszüntettem a szabályt, de 3 héttel a kérdésnek hozzám intézése előtt, augusztusban a megszüntető rendeletet közzé is tettem. Igen sok példa van arra, hogy nemcsak 10%-kal, hanem 200-al is emelhetők a bérek, s miután ugy tapasztaltam, hogy a meghosszabbithatást normának vették, és egyszerüen az előbbi bérlőt meghagyták, ha az maga többet igért, szükségesnek tartottam ezen szabály visszavonását.

Egyuttal, ha szabad lesz, egy huzamban egy másik interpellatióra is válaszolhatok, azon interpellátióra, melyet Kürthy István képviselő ur intézett hozzám. Ő azt kérdezte: „van-e tudomása a pénzügyminiszter urnak arról, hogy Bács megye Monostorszeg község határában fekvő, és 2132 urbéri holdból álló álladalmi, ugynevezett remanentiális földek, melyek eddig csak 4574 forintot jövedelmeztek: a legutolsó árverés alkalmával Steiner kis-kőrösi lakosnak, mint legtöbbet igérőnek 11,101 frtért lettek haszonbérbe adva?“

Igenis, van róla tudomásom.

Azt kérdi továbbá: van-e tudomásom arról, hogy a nevezett Steiner uj haszonbérlővel a szerződés, minden törvényes forma megtartásával, megkötttetett?

Erről is van tudomásom; hanem még egy körülményről is van tudomásom: arról t. i. hogy a kibérlésre vonatkozó hirdetés nem egyezett azon rendelettel, a mit erre vonatkozólag a miniszterium az igazgatósághoz küldött. Ugyanis az uradalmi igazgatókhoz intézett utasitásban a többbi közt az van, — és ez a bérletszerződésekre nézve megállapitott formulákba is föl van véve, — hogy albérletek nem engedtetnek meg. Nem akarjuk t. i. azt, hogy nagy tőkék rávessék magukat bérleteinkre és üzletet csináljanak azok tovább-adásával: hanem azt akarjuk, hogy a ki meg akarja munkálni a földet, az első kézből kapja, s a mi árt fizet, az mind a kincstárba jőjjön; nem pedig hogy egy részét a főbérlő kapja. Miután ezen monostorszegi birtokok igen sok részletben vannak elszórva, a mennyiben ott a tagositás még nem vitetett keresztül: utasittattak az ottani igazgatóság arra, hogy a parczelláris birtokot több kisebb bér-testté alakitsa és próbálja meg, hogy azok mindegyikét olyan vegye ki, a ki azt maga szándékozik megmivelni. Ugy emlékszem, hogy az egészet 9 bérleménynyé alakitottuk; mert hittük, hogy, ha ezen két-három ezer holdat egy testben veszik bérbe, akaratunk ellenére albérlők kezére jut.

Az igazgató a helyi körülményeket és viszonyokat jól ismervén, látta azt, hogy ha a miniszterium rendeletének eleget tesz: nem fogjuk elérni azon bérleti összeget, melyet különben elérni fogunk, ha egészben adjuk ki; és ennélfogva a hozzá intézett rendelet ellenére, de a helyi viszonyoknál fogva egy testben tüzte ki a bérletet.

A dologban igaza volt; de a forma tekintetében nem. Mert ha a kormány az ilyeneket elnézi: oly visszaélésekre nyit tárt kaput, melyeket egypár ezer forint haszonért nem lehet elnézni. Azonban miután a szerződés formaszerüleg meg volt kötve, habár a rendelet ellen volt kiirva, mikor az hozzánk felterjesztetett: nem szüntethettük meg, mert ez egy harmadiknak jogába ütközött volna, mert az uradalmi igazgató meg

Digitized by Google

volt bizva a bérletkiirásával és a szerződés megkötésével. Itt egyébiránt azon eset fordult elő, hogy az illető bérlő megbánva vállalkozását, a szerződés alóli fölmentetését kérte; de ha az sem történik, nekünk bajunk lett volna, mert a bérbeadás a rendelet ellenére történt. A magunk rendeletét nem tudtuk föntartatni szemben az igazgatóval; egy harmadiknak jogát pedig nem sérthettük meg, midőn a szabálytalan eljárásnak nem ő az oka. Mert ha a miniszterium azt mondja, hogy 9 bérletben adassék ki a birtok és egy testben adatik ki, ez nem helyes eljárás. Megnyilt azonban az alkalom a bérlő visszalépése által, mire azon körülmény adott okot, hogy egy védgát időközben, mielőtt t. i. ő a birtokot átvette volna: megszakadt és igy kérdésessé vált az egésznek a haszna. *(Ellenmondás a bal oldalon.)* Engedelmet kérek, meglehet, hogy nem ugy van, de a bérlő igy állitotta. Én erre egyébiránt sulyt nem fektetek, mert az irományokat magam átnéztem s tudom, hogy a kincstár nem állott jót a gátért; és azért a szerződés alól nem is lett volna a bérlő fölmenthető, hogyha más tekintet nem szólott volna e mellett: az t. i. hogy a kiirás a miniszteriumtól vett rendelet ellenére történt. De igy volt alap a fölmentésre.

A dolognak a vége az lett, hogy ennek következtében az igazgató megkisérlette a parczelláris bérbeadást, de az eredmény nem igazolta a miniszterium fölfogását, hanem jövedelmezőbbnek bizonyitotta az igazgató előbbi eljárását; mert csak nehány ezer frtnyi veszteséggel lehetett elérni azon eredményt, melyet az igazgató előbb felmutatott. Ismételt kisérletek után ugyanis a végeredmény az lett, hogy 9009 forintért adatott bérbe egészben, de rövid időre, és igy 2000 és nehány nem egészen száz frttal kevesebbet kaptunk, mint előbb.

A dolog tehát abban áll, hogy a szerződés a maga rendjén köttetett ugyan meg, de a rendelet ellenére kiirva; a bérbeadás ennek folytán megsemmisittetett. A végeredmény pedig 2000 frnyi különbség.

Azt gondolom, hogy a miniszterium helyes szempontból indult ki, midőn az albérleti üzérkedés kizárása végett több bérletben akarta kiadatni; de az igazgatónak, igaza volt: mert a végeredmény az ő fölfogását és helyi ismereteit igazolta. Van 2000 frt kárunk azon időre, mig a szerződés tart; de megmenekültünk oly bérlőtől, a kitől kaptunk volna ugyan 12,000 frtot, de ezzel együtt egy pert is.

Mocsáry Lajos: Megnyugvással vettem azon feleletet, melyet a t. pénzügyminiszter urtól nyerni szerencsém volt. Engedje meg azonban, hogy egy tekintetben helyreigazitsam állitását. Azt méltóztatott mondani, hogy már november elején ki volt adva azon rendelet, mely szerint ama képtelen, s a Bach korszakból származó rendelet a bérletre nézve megsemmisittetett; és hogy én ezt tudtam volna, bár azután a pénzügyminiszter ur önmaga is méltóztatott menteni. Nekem volt tudomásom már november elején arról, hogy a diósgyőri bányaigazgatóság, a mint most ezen praefecturát nevezik — utasitva volt arra, hogy mindent nyilvános árverés utján adjon ki; de azon szövegből, mely erre vonatkozólag a hivatalos lapban megjelent: nem vettem ki tisztán, hogy átalánosságban van-e eltörölve a rendelet, vagy csak a diósgyőri praefecturára nézve. Miután a dolog az ország jövedelmei szempontjából igen érdekes, azért voltam bátor a t. miniszter ur figyelmét erre felhini. Erre nézve nincs jelenleg egyéb megjegyzésem. Legyen azonban szabad figyelmébe ajánlani a t. miniszter urnak, hogy azon hivatalnokok, kiknek, habár betüszerint volt is joguk élni azon kérdéses rendelettel, de semmi esetre sem voltak följogositva arra, hogy visszaéljenek vele. Már pedig az volt a kérdés a jelen esetben — mert igen is előrelátható volt, mint a későbbi ajánlatok be is bizonyitották — hogy sokkal drágábban lehetett volna kiadni, s igy az állam nem szenvedett volna több ezekre menő kárt. Bátor vagyok más szabálytalanságokra is figyelmeztetni a t. miniszter urat: ez az, hogy egy folyamodó, ki ezen fogadót ki akarta bérleni, folyamodását beadta a miniszteriumhoz, és semmi elintézést nem nyert, és arról, mikor elintéztetett folyamodása, nem értesittetett, s csak akkor, midőn megsürgette az elintézést, csak akkor, folyamodása beadása után 3 hónapra, kapta meg az elintézést. Ez eljárás nincs rendén, s ezért bátor vagyok azt a miniszter ur figyelmébe ajánlani.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Én a dolgot igen tüzetesen ismerem, miután a dolog közvetlenül kezembe jött. Magam vizsgáltam meg az ügyet, s a legtüzetesebb fölvilágositással szolgálhatok. Az illető igazgató alapos mentségére szolgál az, — mit mint helybeli a t. képviselő ur is el fog ismerni, — hogy a kérdéses korcsma előbb rosz állapotban volt, és rosz hirben állott; azon bérlőnek ideje alatt renováltatott — legalább igy van az actákban — és renommera tett szert. Az igazgató ugy okoskodott, hogy egy kincstári korcsmánál olyan emporiális és centrális helyen, mint Miskolcz, nemcsak arra kell gondolni, hogy sokat hozzon be: hanem arra is, hogy a publicumnak jó szállóhelye legyen. Ezért fogadta el az igazgató a 10%-nyi béremelkedést.

Hogy a másik ajánlkozóval szemben, az eljárás figyelmesebb lehetett volna, hogy an-

Digitized by Google

nak idejében a helyzetről értesitve legyen, az nem szenved kétséget, annyival kevésbbé, mert mikor a magasabb ajánlat a miniszteriumnál közölve volt, az igazgatónak volt szóbeli oda-ajánlása; de nem szerződése, és épen ez az, a mi aggodalmat költött: mert tény az, hogy sokkal előbb lett a szerződés kiállitva, mint mikor a nagyobb ár már megigérve volt; azonban promissum cavet in debitum. A mit az igazgató, a maga hivatalos hatáskörében szóval odaajánlott, annyi, mintha szerződésileg oda lett volna kötve. De annyi bizonyos, hogy erről az ajánlkozót értesithette volna.

Elnök: Tudomásul veszi a ház a választ? *(Igen!)* Tehát tudomásul vétetik.

Majláth István jegyző *(olvas)*: államépületek: Bevételek 28,300 frt, kiadások 20,300 forint.

Széll Kálmán előadó *(olvassa)*:

Államépületek.

Fedezet 28,300 frt.

Kiadás 20,300 frt.

1870-ben volt fedezet 50,800 frt,

1870-ben kiadás 57,119 frt és igy 6300 frt hiány.

1871-re 8000 frt többlet mutatkozik.

Az államépületek legnagyobb részét tevő sóházak ismét sóraktárul levén fölhasználva, az itt fölvett államépületek költségvetéséből kivétettek. Innét származik ez összegeknek apadása a mult évben fölvett összegekhez képest.

A bizottság megszavazását ajánlja a fölvett összegeknek.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvas)*: Államnyomda. Fedezet 486,000 frt, szükséglet 446,200 forint.

Széll Kálmán jegyző *(olvas)*:

Államnyomda.

1871-re előirányoztatik

bevétel	486,000	frt.
szükséglet	446,200	„
tiszta bevétel	39.800	„
1870. bevétel	101,900	„
szükséglet	163,500	„
hiány volt	61,000	frt.

A pénzügyi bizottság az államnyomda átalakitásának és tökéletesebb fölszerelésének szükségét átlátja, és azért a jelentésben előadott indokolás alapján változatlanul megszavazandónak véli a fölvett összegeket.

Csáky Tivadar gr: Kérdést akarok intézni a t. miniszter urhoz. Az államnyomda jövedelme, a mint látom, 39,000 frttal van fölvéve. Azt kérdem t. miniszter urtól, hogy megyőződött-e arról, hogy az államnyomda azon árakért dolgozik, a melyekért a többi nyomdák dolgoznak? pl, ezen államnyomda készit 100 frt ára nyomtatványokat, és azokat előállitja 80 frt-on, és igy 20 frtot nyer az állam, az igen természetes; de tudni kellene azt is, vajon ugyanazon nyomtatvány melyért 100 frtot méltóztatik fizetni az államnyomdában, más nyomdában annyiba kerül-e, vagy olcsóbb volna-e? mert azon esetre ha olcsóbban van megszerezhető akkor ezen 36,000 frt illusorius jövedelem volna. E tekintetben kérnék fölvilágositást.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A dolog annyira természetes, hogy ellenkező uton, ha nem a legszigorubb becslések alapján lenne fölvéve ezen jövedelem: nemcsak 36,000, hanem 360,000 is volna fölvehető: mert hogy ha a kiállitási árakat ugy szabom meg a mint nekem tetszik, akkor igen könnyen lehetne 360,000 frt-nyi tiszta hasznot előirányozni; de természetesen, azon áron kell azt megszabni, a melyen biztosan és jól mások is szolgáltatják. De azt nem vehetem föl alapul, hogy egyes tárgyak egyszer vagy másszor olcsóbban lennének kaphatók másutt is: mert ha nincs államnyomda, akkor nem vagyok azon helyzetben, hogy a szükségletről mindig gondoskodhassam; mert ha nincs a magánnyomdászban, ki vállalkozni akar, annak tudata, hogy van államnyomda, és hogy nem kell egyedül őrá szorulnunk, mindjárt megdrágitja a szükséglet árát. Most az igazgató kap mindennap ajánlatokat, melyekben az mondatik, hogy egy vagy más articulust annyiért állitják ki, mennyibe az államnyomdában maga a papir kerül. Ezt egy articulusnál megteszik, de már a másodiknál ismét nem.

Én egészben, nagyban, gondosan utána jártam, hogy mi a kiállitási ár nálunk, és mi másutt? és az utóbbit vettem alapul.

Különben az ügyrend revisió alá kerül és ha a t. képviselő urak közül érdekel valakit, szivesen fogok szolgálni azzal; Az ügyrendben gondoskodva van legszigorubban, hogy szemfényvesztések ne üzessenek. *(Helyeslés.)*

Elnök. Elfogadja a ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó:

Szállományok.

Bevétel	63,600	frt.
Szükséglet	42,200	„

A bizottság megszavazásra ajánlja ez összegeket.

Elnök: Elfogadja a t. ház ezen összegeket? *(Elfogadjuk!)* El vannak fogadva.

Széll Kálmán előadó: Következik: Bányászat és pénzverés.

Digitized by Google

1871-re előirányozva van fedezet	13.574,070 frt
kiadás	11.723,032 „
tiszta jövedelem	1.851,037 frt
1870-re volt fedezet	16.530,590 „
kiadás	15.315,800 „
tiszta jövedelem	1.214,700 frt

A tiszta jövedelem 1871-re 636,337 frttal magasabban van fölvéve; megjegyzendő, és az összehasonlitás megtételénél számitásba veendő, hogy a bányauradalmak 146,004 frt tiszta jövedelemmel az 1870. évben itt voltak fölvéve, mig most e czimből kiválasztva az államjószág költségvetésébe foglaltattak; hasonlag a bányászat és pénzverés költségvetése tartalmazta a mult évben a bányaerdők 542,387 frt hiányát is: ezen hiány most az államerdők költségvetését terheli. Azonkivül a bányászat költségvetésében lappang azon körülbelül egy millióra menő érték, melyet a bányák az erdőknek legnagyobb részben meg nem téritenek. Mindezek számbavétele után a bányászati jövedelem végeredménye korántsem oly kedvező, mint azt a költségvetés mai összeállitása előtünteti: ellenkezőleg valódilag a bányászat kezelése nevezetes hiányt mutat föl. A bizottság a bányászatra és pénzverésre fölvett összegeket a következő rovatokban megszavazásra ajánlja:

Bányászat és pénzverés.

Kiadások	13.574,070 frt.
Bevételek	11.723,032 frt.

A bizottság ez előirányzat részleteinek gondos átvizsgálása után, átalánosságban az egész bányászatra vonatkozólag egy, e jelentésben alább fölvett inditványt határozott a t. képviselő ház elé terjeszteni.

A részletekre vonatkozólag utal a bizottság a költségvetés részletes táblázataira és kimutatásaira, és ezuttal az egyes rovatok közül csak a pesti bányaterményárudára, mely az évenkint általa értékesitett fémáruk értékéhez képest aránytalan nagy költségbe kerül, teszi azon észrevételt, és fölhivandónak tartja a pénzügyminisztert annak megvizsgáltatására: nem lehetne-e a bánya-terményeket bizomány utján kevesebb költséggel értékesiteni?

Átalában azonban a bányászatra vonatkozó költségvetési előterjesztések tanulmányozása után, a bizottság azon meggyőződésre jutott, miszerint a bányászatnak átalában és főleg a bányászat kezelésének kérdése komoly vizsgálatot érdemel és azért a következő határozati javaslatot terjeszti a t. képviselőháznak elfogadás végett:

A pénzügyminiszter oda utasittattik, miszerint szakértők közbejöttével vizsgálat alá vétetvén az állami összes bányászatot s az ezzel kapcsolatban levő gyármüveket: tegyen a teljesitendő körülményes vizsgálat befejezése után jelentést az iránt: vajon ezen bányák és gyármüvek, vagy némelyek azok közül eladás által nem lennének-e jobban, mint állami kezeléssel az állam javára értékesithetők.

Stoll Károly: T. ház! Engedje meg, hogy e rovatra némely észrevételeket elmondjak. Nagy az aggodalom, nagy a levertség a bányavidékeken, az épen itt előadottak alapján is. Ott már a sirhalmot is látják, mely a bánya, iparral ezrek reményét fedendi. És a bajok okát a jelen miniszteriumban keresik. Indokolt-e az aggodalom, igazolt-e ezen föltevés: ezt kifejtendő kérem a t. házat, engedje meg, hogy a helyzetet megvilágithassam. *(Halljuk!)*

A rendkivüli drágaság, mely 1868-ban még fokoztatott, a bányaszatot alapjában olyannyira megrenditette, hogy ott javulásra kilátás alig van, ha csak azt egy erős kéz meg nem menti.

A rendkivüli drágaság miként fokoztatott? itt méltóztassanak megengedni, hogy visszatérjek a temesvári fakérdésre — a mely által leginkább előidéztetett a drágaság. Azon szerződés, mindazt, a mi előnyös a vállalkozókra ruházta, mindazt pedig, a mi legalább is kétes, az államkincstárnak hagyta. Ilyen a favágás, és a beszállitás a Bégáig, a hol ölekbe rakatik az és oly ölekben adatik át, hogy 3 ölből 5-öt ád el a vállalkozó, a Pesten szokásos mérték szerint. Midőn a szerződés megköttetett, és annak szüksége beállott, hogy a favágás megkezdessék, különösen a nagybányai és márramaros kerületből akarták előteremteni a favágókat, pedig tudva van, hogy mind a két kerület csak ugy fedezheti saját szükségletét is, ha Galicziából jönnek munkások ezen munka teljesitésére. Magam olvastam egy levelet, melyben rendkivüli nagy ár igértetik az ottani munkásoknak.

És mi lett ennek következménye? az, hogy a favágás egy csapással annyira felszökött, hogy ezáltal a kohó-üzlet tetemesen megdrágittatott, igy felszökött a szén ára 70 krajczárról 80 és azonnal 90 krra. Bekövetkezett ezáltal az, hogy ami 1868 és 69-ben a bányaterményből még haszonnal beváltható volt, 69 végén és 70-ben már be nem váltathatott.

Ez jelen helyzete a bányászatnak.

De ezen helyzetet a jelen miniszterium nem teremtette, hanem öröklötte. A kerületekben hangosan nyilatkozó aggodalmak némi megszüntetésére a bányakerületeket képviselő képviselők, és azok, a kik a bányászat iránt mint nemzetgazdászok érdeklődnek, összejöttek és tanácskozást inditottak meg a segédforrások kimutatására. Tették ezt azért, hogy tanácskozásuknak eredményével a pénzügyminiszterhez folyamodjanak, mert ren-

Digitized by Google

dithetlen a bizalmuk, hogy ő benne találják föl azon erős kezet, a mely a magyar bányászatnak előmozditására, reformálására szükséges.

Ezek után, midőn a szegény fémbányász igazán nyomasztó sorsát a pénzügyminiszter ur kiváló figyelmébe ajánlom, igen kérem: méltóztassék a fa árára nézve, azon nyilatkozatot, melyet szerencsés voltam tőle nyerni, ezerek és ezerek megnyugtatására ismételni.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. képviselőház! Tagadhatlan, hogy a bányászat Magyarországon igen sok bajjal küzd, mert megdrágult a munkaerő, az ércz ára pedig visszafelé megy világszerte. A munkaerő ára fölfelé megy és ez nyomja a bányászatot; a mit producál: az olcsó; a mivel pedig producál: az drága.

Fa kell, tüzelő anyag kell a bánya-termékek előállitására. Mig vasutaink nem voltak, némely vidéken annyi volt a tüzelőszer, hogy ingyen is alig akarta valaki elvinni. Most azonban, midőn a vasuti szállitás kinálkozik, és az államnak szükségletei is fokozódtak, ez szintugy kérdi, mint a magán ember, hogy miért adja olcsóbban a bányásznak, miután eladhatja drágábban. Van egy harmadik ok is, t. i. a slendrián, melybe beleélték magukat mindenekelőtt a kincstári bányászok, s nagy részben a magánosok is.

Az ujabb időben a tüzelő anyag drágaságának nyomasztó érzete alatt egynémely bányász czélszerü berendezés és javitás által igyekezett segiteni; és ezek prosperálnak is: mert a maguk életrevalóságán akarnak élni, nem számitanak az olcsó fára.

A mi bányászaink csak arról gondoskodtak hogy a tüzelő anyag legyen olcsó, vagy ingyen, és azért többnyire a bányászok kezében volt az erdők igazgatása is, ami majdnem annyi, mint a példabeszéd szerint a macskára bizni a hájat, s ezen való bizalmukban elmulasztották gondoskodni arról, ami nekik jobb támaszt adott volna: t. i. a jelentékeny ipar fejlesztése, a szorgalom és leleményesség.

Én részemről azért, hogy ezen bajok közül azt, mely egyedül áll hatalmamban, megszüntessem, hogy ne heverjenek le a biztonság párnájára a tüzi anyag tekintetében: oda vittem a dolgot. — aminek örvendek, — hogy el lett ismerve a túloldalról is, hogy az erdők igazgatása másra bizassék, a bányák igazgatása is másra bizassék, hogy tudjuk, mindegyik külön-külön mibe kerül, és mennyit jövedelmez minden ág, s ha már áldozatot kell hozni: tudjuk is mire, és mennyit kell hozni?

Egyébiránt ez elkülönitést különösen azért tettem, mert erős dolog jó erdőigazgatót kapni, és erős dolog jó bányaigazgatót kapni; de annál nehezebb oly embert kapni, ki jó erdő- és jó bányaigazgató is legyen.

De én az ügyre való tekintetből is tettem e lépést és eszemágában sem volt, hogy figyelmen kivül hagyjam, hogy az ércz leszállott ára mellett a munka- és tüzelőfa ára véghetetlen emelkedést mutat, s hogy a kohászatot nem lehet egyszerre minden támasztól e tekintetben megfosztani, mielőtt még a mai előre haladott tudomány előnyeit üzletében meghonositani módjában lett volna, nehogy még az is tönkremenjen, a mi ezer éven át e téren alkottatott.

Én tehát azt gondolom, hogy legczélszerübb lesz, ha a reservált erdőkből ezután is ugy, mint ezelőtt, ingyen kapnak a bányászok fát, csupán a fölvágatás és szállitás költségeit fizetik meg; a többi erdőket a mi illeti: azt gondoltam, hogy akkor, mikor az előirányzat készült, a közvetlenül előző év eredményei nem levén ismerve, egy évre vissza kell nyulni, és bázisul elfogadtam. hogy 1871-ben a bányászoknak a fa ára akként számittassék föl, — és ez közhirré is tétessék, hogy tudják az illetők, mily áron kapják, — a mily áron 1869-ben el lehetett adni a fának azon részét, melyet a bányák igénybe nem vettek, idegeneknek. Tehát a mint 1869-ben Selmeczen vagy Nagybányán el birtuk adni a fát idegeneknek: azon összeg vétetik alapul, azon ár meghatározásánál, melyen ugyancsak Selmeczen vagy Nagybányán 1871-ben fogjuk a bányáknak a fát eladni. De tekintettel részint a bányászat nehéz viszonyaira, részint arra, hogy a bánya permanens nagy vevő, még 15 százalékot az árból elengedünk.

És mi az eredmény? Hogy egyelőre 1871-ben olcsóbban fogják kapni a bányák a fát, mint kapták 1870-ben, mert 1869-ben az idegeneknek eladott fa is nagyon olcsó volt, s még ezen árból is 15 százalék elengedtetik. De ezen előnyt a bányák használják föl, értekesitsék a tudomány vivmányait. A mi a kincstári bányákat illeti, nekem is lesz gondom rá; mi pedig a magánosok bányáit illeti: legyen rá gondjuk az illetőknek, s értékesitsék ezen előnyt, mind a bányászat, mind a kohászat érdekében, mert évről évre drágul majd a fa. 1872-ben már az 1870-iki árak lesznek irányadók, s igy lassankint ezen előny elenyészik.

Selmeczen pl. azon eset van, hogy a tüzi fának 1871-re megállapitott ára, az 1870-iki árnál — tüzifa a tövön — 48 krral kevesebb; a tüzifa ölbe rakva az erdőben 41 krral, és a szénfa a raktárban 1 frt 45 krral olcsóbb.

Beszterczén a tüzifa tövön, 25 krral, ölbe rakva az erdőben 20 krral, a tüzifa és szénfa kész állapotban a raktárban 3 frt 25 krral ol-

Digitized by Google

csóbb, végre a szén Selmeczen 6, Beszterczén 3 krral olcsóbb.

Az épületfánál szintén külömbözet van, a bányászat előnyére, de a kiszámitás köblábokban történvén, a külömbözet százalékokból áll. Elég az, hogy a bányászoknak teljes egy évök van, melyben olcsó fával dolgozhatnak. De jó lesz ezen időt fölhasználni; mert mind a fa, mind a munka évről évre drágább lesz, és haladniok kell az idővel, ha fön akarják magukat tartani. (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház ezen két határozati javaslatot? (*Elfogadjuk!*) Tehát elfogadtattak.

Széll Kálmán előadó: E helyütt fölemlitendőnek tartja a bizottság, hogy ezen költségvetés az ingó államvagyon jövedelmeit nem irányozza elő, fölhivta azért a bizottság a pénzügyminisztert, hogy terjeszsze elő az ingó államvagyon jelenlegi állapotának kimutatását és a vagyont képező tőkék jövedelmeinek előirányzatát is. A pénzügyminiszter teljesitvén a bizottság ezen kivánatát, e kimutatást és a jövedelem-előirányzatot mellékletül idezárva bemutatja a bizottság.

Egyébiránt megjegyzi, hogy a pénzügyminister az ingó államvagyon hovaforditása iránti javaslatát későbbre szándékozik az esetleges deficit fedezésének módjára vonatkozó előterjesztésével együtt a t. képviselőháznak bemutatni.

Különféle kiadások czimén a bizottság az egyes rovatok alatt fölvett összegeket az utolsó, előre nem látható kiadásokra előirányzott 20 ezer frt kivételével, melynek törlését inditványozza azon okból, mert az egyes czimek mindegyike már e czélra tartalmaz bizonyos összeget: — megszavazásra ajánl 928,000 frtot.

Elnök: Megszavazza a t. ház? (*Megszavazzuk!*) Megszavaztatott.

(*E közben Somssich Pál az elnöki székről lelép és helyét Perczel Béla alelnök foglalja el.*)

Széll Kálmán előadó: A többletnek részletezését a pénzügyminiszter a bizottságnak előterjesztvén, a bizottságnak jelentése erre vonatkozólag részletesen tartalmazza mindazt, mi tájékozásul szolgálhat. A bizottság megszavaztatni ajánlja.

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatik.

Következik a nyugdijak rovata.

Széll Kálmán előadó (*olvassa*): 1871-re előirányoztatik 1.126,000 frt; 1870-re megszavaztatott 1.386,000 frt: tehát 1871-re 260 ezer frttal kevesebb irányoztatik elő.

A bizottság megszavazásra ajánl a t. képviselőháznak az 1870. évi költségvetés tárgyalása alkalmával hozott határozata alapján 1.126,000 frtot.

A bizottság részéről nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Következik a rendkivüli szükséglet.

Széll Kálmán előadó (*olvassa a rendkivüli szükséglet I-ső és II-ik czimét, valamint a pénzügyi bizottság véleményét.*)

A rendkivüli költségvetés 1. és 2. rovatai alatt fölvett összegeket a bizottság megszavaztatni ajánlja, az elsőt, mint az ország egyik legnevezetesebb történelmi és müemlékének fön tartására, a másikat, mint az államnyomda teljes fölszerelésére szükséges összeget.

A 3, 4, 5, 6, 7 és 8. rovatok alatti összegek a mult évben már megszavaztattak és csak azért vétettek ismét föl, mert már a szabályszerü utalványozási idő alatt fölhasználhatók többé nem lesznek. Ugyanazon okból e rovatoknak megfelelő összegek az 1870-ik évi közjövedelmek fölöslegeiből a fedezetbe lesznek fölveendők.

A 9-ik rovat alatt aknavasut épitésére Máramaros-Szigeten előirányzott összeg egyike azon költségeknek, melyek a sótermelés érdekében hasznos és bőven gyümölcsöző befektetést képeznek, és miután az épitendő vasut egészen az állam területén vonul végig, és igy kisajátitási esetek sem fordulnak elő: e vasut törvény nélkül is, egyedül a költségvetésbe való fölvételáltal is kiépithető.

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk.*) Elfogadtatott.

Szaplonczay József: T. ház! Nem azért szólalók föl, mintha legkevésbbé is kétségbe vonnám ezen aknavasut szükségét; hanem a mennyiben megolvastam a pénzügyi bizottság motivatióját a pénzügyi bizottság ezt mondja: „és miután az épitendő vasut egészen az állam területén vonul végig és igy kisajátitási esetek nem fordulnak elő, e vasut törvény nélkül is, egyedül a költségvetésbe való fölvétel által is kiépithető.“

Miután, t. ház, a motivatio a valóságos tényállással nagyon ellentétben áll, és igy azt kell hinnem, hogy az informatio a kormány részéről a pénzügyi bizottságnak tévesen terjesztetett elő, és igy maga a t. miniszterium is hibásan van e részben informálva; mert ezen vasut nem fog állami területen keresztül menni, hanem keresztül fog menni magánterületen, és csak igen kis részben állami területen: ennélfogva én kénytelen vagyok e tárgyban határozati javaslatot beadni a t. háznak.

Ezenkivül még egy javaslatot is bátor vagyok tenni, a mennyiben az ottani körülménye-

Digitized by Google

ket jól ismerem. Itt két akna-vasut van tervezve, az egyik Szlatinára, a másik Rónaszékre. A harmadik akna, t. i. Sugatag mellőzve van. Nekem az a véleményem, és ezt azért vagyok bátor a t. miniszter urnak előterjeszteni, hogy majd midőn ezt bővebben tanulmányozni méltóztatnak: méltóztassanak egyszersmind becses figyelmöket kiterjeszteni arra, hogy az én állitásaimnak vannak-e némely tekintetbevehető részei, — az én véleményem tehát az, hogy a vasutat nem annyira Szlatinára volna szükséges vezetni, mint a mely különben is igen közel esik a szigethi pálya-udvarhoz, hanem inkább Sugatagra, mely mellőzve van. Nem tartom szükségesnek Szlatinára vezetni, mert az egy részről a Tisza partján fekszik és nagyon könnyen fordulhatnak elő oly esetek, hogy a Máramarosban szokásos árvizek miatt a vasut hidja megrongáltatnék és a vasuton való közlekedést a miatt több időre be kellene szüntetni. Ez esetben a sószállitást talpakon könnyü eszközölni Szlatináról. De a fuvarbér is kevesebb Szlatináról, mint Sugatagról, mely 3 mértföldnyire esik. A szlatinai vasut csak azért is sokba fog kerülni, mert a Tiszán hidat kell épiteni, és pedig épen ott, a hol minden áradás alkalmával kiöntés szokott lenni. Ezenfölül ezen igen rövid vonalnak, mely $^3/_5$ mértföldet tesz: emelkedése igen nagy, mert a bánya egy dombon fekszik, tehát a kivitel mindenesetre sokba kerül.

Másrészről figyelmébe ajánlom a t. miniszter urnak azt is, hogy mindenesetre utasitani méltóztassék az illető hivatalnokokat, hogy hivebb informatiót adjanak, mert a jelenlegi informatió, hogy t. i. tisztán állami területen fog a vasut keresztülmenni, egyátalán nem áll.

Annyit tudok, hogy ezen vasut saját csekély birtokomom is keresztül fog menni és átalában, a mint csak az indóházból kiindul, azonnal magánterületre megy át. Tehát nem állván az indokolás, megszünt az ok is, mely miatt a vasutat rögtönözni kell. Ennélfogva én azt hiszem, hogy tanácsos volna a kérdés eldöntését elhalasztani, és odautasitani az illető hivatalnokokat, hogy készitsék el a tervet, tegyenek előterjesztést a kisajátitásra nézve, és mikor ez megtörtént, akkor terjesztessék a dolog a képviselőház elé. Van tehát szerencsém ez iránt a következő határozati javaslatot benyujtani. (*Olvassa a határozati javaslatot.*)

Határozati javaslat.

A máramarosi akna-vasutakra előirányzott összeg megszavazásának függőben hagyása mellett, utasittatik a pénzügyminiszterium, hogy az épittetni szándékolt akna-vasutakra nézve szükséges mérnöki terveket és költségelőirányzatot, kiterjesztve a szükségelt kisajátitásokra is, a közlekedési miniszteriummal egyetértőleg a háznak terjeszsze be, hogy a póthitel megadathassék.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A t. képviselő urnak igaza van annyiban, hogy a kérdéses tétel azon informatio alapján lett beállitva a budgetbe, hogy vagy kizárólag állambirtokon megy keresztül e vasut, vagy legalább tulnyomó részben, ugy hogy a kisajátitásra szükség nem is lesz: mert az apró parcellákat, melyeket ezen vasut érinteni fog, egyszerü vétel utján is meg lehet szerezni. A t. képviselő ur, ki a helyi viszonyokat nálam jobban ismeri, ezen suppositiót tévesnek állitja. Én szivesen hozzájárulok ahoz, hogy most ezen tétel kihagyassék, az előirányzatból azon utasitással, hogy elkészülvén a tervezetek, és teljes tüzetes informatiót szerezvén magamnak, azon uton, a mint a szükség hozza magával — kisajátitás utján, vagy ha arra szükség nem lesz, a nélkül — a közlekedési miniszter urral egyetértőleg erre vonatkozó törvényjavaslatot terjeszszek a ház elé, egyuttal e czélra póthitelt kérvén.

De nem szeretném, hogyha ez egy évvel ismét elhalasztatnék, különösen a fuvar drága volta miatt. Nekem tehát nincs ellene kifogásom, hogy ezen tétel kimaradjon: föltevén, hogy némi idő haladtával e kérdést törvényjavaslat formában hozhassam a ház elé, s annak elfogadhatása esetére póthitelt kérhessek.

Szaplonczay József: Miután én csak fölvilágositani akartam a t. pénzügyminiszter urat, a ki szives volt nyilatkozatom következtében e tétel megszavaztatásától elállani, most benyujtott határozati javaslatomat én is visszavesszem.

Elnök: Tehát a 9-ik tétel kihagyatik.

Széll Kálmán előadó: A 10-ik rovat alatti összeg egy része a mult évben megszavaztatott, másik része folytatását képezi a megkezdett munkálatoknak. A bizottságnak e rovatra nincs észrevétele és az előirányzott összeg megszavazását ajánlja.

Elnök: Elfogadja a t. ház e tételt? (*Elfogadjuk!*) Tehát elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó: A 11-ik rovat alatti összeg, hasonlólag egy már megszavazott összeg ujból fölvétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó: A 12-ik rovat alatt

Bányavasutra Govosdiánál 367.000 frt van előirányozva.

A pénzügyminiszter e 2 mértföldnyi, Govosdiától Hunyadig terjedő vasutra a Hunyad megyei vastermelés emelésének érdekében nagy sulyt helyez és annak nagy fontosságot tulajdo-

Digitized by Google

nit, és ezen vállalat létesitését végtelen szükségesnek tartja azon esetben, ha a petrozsényi szénnek nagybani coaksolása sikerülni fog; kijelentette az onban egyuttal, hogy e föltételhez köti e vasut kiépitését, e föltétel bekövetkeztének esetében fogja annak épitését megkezdeni és az arra megszavazott összeget igénybe venni.

A bizottság teljesen egyetért mindezekre nézve a pénzügyminiszterrel. Miután azonban nem bizonyos, hogy a petrozsényi szén nagybani coaksolása sikerül, és ha sikerül is, mi kor következik be ez idő: a bizottság a pénzügyminiszter beleegyezésével e rovat alatt fölvett 367,000 frtot ezuttal nem tartja megszavazandónak, annál is inkább, mert ha az 1870-ik év folytán már bekövetkeznék is azon föltétel, a pénzügyminiszter póthitel utján is biztosithatja magának ez összeget.

Ugyanez áll a 21-ik rovat alatt fölvett 40,000 frt és a 22-ik rovatok alatt előirányzott 200,000 frtra is, melyeknek ezuttali fölvetelét ugyanazon okokból a bizottság nem ajánlja: azért ezen 12., 21. és 22-ik rovatok alatt fölvett 607,000 frt helyett azonban a bizottság addig is, mig ezen összegek a szükség beálltának idején igénybe fognak vétetni, ezen költségvetésben megszavazásra ajánlott „govasdiai vasut előmunkálataira és olvasztók esetleges fölállitására szükséges előkészületekre 20,000 frtot" kér megszavaztatni, azonkivül a pénzügyminiszter előterjesztése folytán, a bizottság a következő rovat fölvételét ajánlja:

„a kudzsiri és sebesszéki már önálló finomitókhoz gőzgép fölállitására 30,000 frtot,"

tehát ezen 3 tételből 607,000 frt törlendő, viszont pedig a pénzügyi bizottság által inditványba hozott két uj rovatra 50,000 frt megszavazása kéretik. Kérem a pénzügyi bizottság ajánlatának elfogadását.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó A 13-ik rovat alatt Tiszolczról Zeleznikre a rimamurány-völgyi vasmüegylettel közösen épitendő keskenyvágányú mozdonyvasutra a kincstárra eső egyharmadnak fele 154,200 frt.

E 13-ik rovat alatt a Tiszolcztól Zeleznikre a rimavölgyi társulattal közösen épitendő vasut a kincstárra eső $^2/_3$-nak fele czimén előirányzott 154,200 frt összeget ezuttal nem véli megszavazandónak a bizottság azon okból, mert e vasutvonalra nézve a képviselőháznak már hozott határozata folytán a miniszterium törvényjavaslat beadására van fölhiva. Méltóztatik emlékezni a t. ház, hogy ez iránt Lónyay korábbi pénzügyminiszter ur határozati javaslatot nyujtott be, és a t. ház azt határozata, hogy e vasutnak kiépitését határozattal nem lehet elrendelni, hanem nyujtson be a miniszter törvényjavaslatot. Ugyanezen vonal épitésére nyujtandó államsegély fejében ez évre 250,000 frt.

Ugyancsak a fönebbi okból elhagyandó lesz a 14-ik rovat alatt fölvett 250,000 frt; e rovat helyett azonban a pénzügyminiszter utólagos előterjesztése folytán fölveendő lenne, a Tisolcztól Feledre vezetendő vasut épitésére nyujtandó államsegély fejében ez évre 250,000 frt, miután az államsegélyt e vasutvonal részére az 1870. gömöri hálózatról szóló törvényczikk biztositotta.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó: A 15. rovat alatt Tiszolczról Rohniczra vezetendő vasutvonal épitésére előirányzott 502,500 frt.

Ugyanezen okból, melynélfogva a bizottság a 13-ik rovatnak hihagyását véleményezi: ezuttal nem lenne megszavazandó.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán eladó: A 16. rovat alatt a bánréve-dobsinai vasutvonal elkészitésére nyujtandó államsegély fejében előirányzott 300,000 frtot a bizottság oly kikötéssel és azon esetre véli megszavazandónak, ha az illető engedélyesek az 1870: XXXI. t. cz. által beczikkelyezett engedélyokmány föltételeinek eleget tesznek.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó: A 17-ik rovat alatt előlegek a vasuti biztositás alapján fölvett 5.000,000 frt összeget a bizottság megszavazandónak tartja, mint oly összeget, mely hozzávető valószinüségi számitáson alapszik, s az eredmény fogja megmutatni, hogy mennyire lesz szükség.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Az öt millió forint e rovatra megszavaztatott.

Széll Kálmán előadó: 18. rovat: A selmeczi II. József császár nevü altárna üzeméhez 100 lóerejü vizemelő gőzgép fölállitására 60,000frt.

19. rovat: A rézbányamü mivelés alá vételére ez évben 25,000 frt.

20. rovat: A zsilvölgyi kőszénbánya fölszerelésére 222,500 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva a 18., 19. és 20. rovatot a pénzügyi bizottság véleménye alapján megszavazza a t. ház.

Széll Kálmán előadó: 21. rovat: A vajdahunyadi vasmünél Govosdián épitendő lakházakra 40,000 frt.

Digitized by Google

22. rovat: A vajdahunyadi olvasztónál szükséges fölszerelésekre 200,000 frt.

E rovatokra a bizottság a kudzsiri és sebesszéki rovatoknál már fönebb előadta véleményét.

Széll Kálmán *(olvassa a 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. rovatokat):* A pénzügyi bizottság e rovatokat észrevétel nélkül megszavaztatni javasolja.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva a fönebbi rovatokat a ház megszavazza.

Majláth István jegyző *(olvassa a 31-ik rovatot):*

Stoll Károly: T. ház! A mult évben felszólalásom ellen 20,000 forint szavaztatott meg e czimen. Azon felszólalásomra, a bánya-osztálytól vett felvilágositás alapján terjedelmes választ adott a miniszter ur, melynek némely részeire nem lehet nem reflectálnom. Beust gróf javaslata abban igy van összevonva: „készittessék egy 3000 öl hosszu vascsövezet a fernezelyi viznek a románai árokba vezetésére, állittassék ez jó karba, a ravaszpataki tó-épitése pedig halasztassék akkorra, ha a Fernezelyből nyert viz elégtelennek mutatkoznék; az uj aknamélyezés folytattassék erélyesen, ott a felszinen állittassék fel a gőzgép, melynek segélyével azután a bányamivelést a mélységben fejleszteni lehetend.“

Azaz: a nemes gróf elkészitteti 70—75 ezer forinttal, (Rittinger szerint 96, szerintem 140—150 ezer frt) a vascsövezetet helyreállittatja 100—150 ezer frttal, a románai árkot, később a ravaszpataki tó-gátot 50—60 ezerrel, hogy midőn a vizerő biztositva lenne, a bányamivelés fejlesztését a mélységben gőzgép segélyével fejlesztesse. Ha a vizerő biztositva van, mire való akkor a gőzerő?

Valóságos ellentét ez. delfi oraculum, melyért 500 frt utipénz fizettetett a jósnak.

Az általam igen tisztelt miniszter ur azt is mondotta. hogy a terv meghatározása iránt most történik tárgyalás a miniszteriumban. Hol van hát? Hisz azóta 14 hó telt el.

A tisztelt miniszter ur szerint negyedfél millió érték kiaknázásáról van szó; szerintem csak annak felkutatásáról, miután a becsü 1856-ban 55 öl mélységben 160 öl mélységhez hozzávetőleg történt, de a tapasztalás által nem igazoltatik. Igen, azon bánya 80—90 öl mélységben 80—90 öl hosszkiterjedésben van feltárva: de az első öleket kivéve, oly szegény a telér, hogy az a bemivelési költséget is alig fedezi.

A mélységről azt mondta az ős bányász: „Der Gang ist in der Teufe unhöflich“.

A mult évben a 20 ezer frt megszavazása ellen, most a 30 ezer frt megszavazása mellett szólok: mert tudom, hogy a tisztelt pénzügyminiszter ur abból egy garast sem ád ki, hacsak eléje nem terjesztetik egy részletes terv, mely a vizerőt az év minden szakára biztositja.

Az ezen épitkezésre vonatkozó körülményekről egy beható munkát készittettem: nem untatom azzal a tisztelt képviselőházat, mert haszna ez uton nem lenne; hanem ajánlom a tisztelt miniszter urnak és ezennel kézbesitem is.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Azon kérdések közé tartozik, t. ház ez is, melyekről itt a házban tüzetesen intézkedni alig lehet. Vitás volt a kérdés: vajon lehetséges-e ott a vizerő létesitése és alkalmazása, vagy sem? Stoll képviselő ur, mint szakember lehetetlennek állitja, mások szerint lehető. Egy bizonyos: az, hogy kivánatos Hanem mikor az, a mi kivánatos lenne, némelyek által lehetségesnek, mások által lehetetlennek állittatik, és mikor már egy tekintélynek elismert egyén véleményeért megkérdeztetvén, annak véleménye itt van: mindamellett azon képviselő ur, ki az előbb felszólalt, azt állitja, hogy ez nem lehetséges, és ki amannak véleményéből oly érveket meritett, melyekből az vehető ki, hogy az alig hihette komolyan, miszerint lehetséges, különben nem hozott volna javaslatba gőzgépet; ezek oly kérdések, melyek szakemberek előtt is vitásak levén, a képviselőház talán nem az illetékes forum, mely azokat eldöntse. Kérem tehát a képviselőházat egész tisztelettel: méltóztassék a 30,000 frtot megszavazni; kötelességemnek fogom ismerni, magamnak meggyőződést szerezni az iránt, hogy lehető-e a vállalat, melynek megindítására kell a pénz?

Ha lehetőnek fog bebizonyulni, arra fog fordittatni az összeg; ha lehetőnek nem bizonyul be, a pénztárban marad. *(Helyeslés.)*

Elnök: Megszavazza a t. ház a 30,000 frtot? *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa a 32-ik rovatot):* A szélaknai bányahivatalnál 148,000 frt.

(a 33-ik rovatot): A veresvizi bányamünél a borzási zuzda épitésére 10,826 frt.

(34-ik rovatot): A kereszthegyi bányamünél csövekbeni vizvezetésre 30,000 frtot.

(35-ik rovatot): A kapniki bányamünél a 4-ik zuzda épitésére 4,683 frt.

(36-ik rovatot); A nagyági arany- és ezüstbányánál 13,900 frt. *(Melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.)*

(Olvassa továbbá a 37-ik rovatot): A kincstári birtok közt fekvő nélkülözhetlen területek megvételére 300,000 frt.

Digitized by Google

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Ghyczy Kálmán: A bizottságnak ezirányt igenis van észrevétele: az tudniillik hogy a bizottság az illető szerződéseknek csak törvényhozási jóváhagyás föntartása mellett véli megszavazandónak a 300,000 frtot. Kérem ezen bizottsági véleményt a jegyzőkönyvbe fölvenni.

Széll Kálmán előadó: A bizottságnak a 23-ik lapon van a 30-ik rovatra azon észrevétele, hogy az ezen területek megvételére fölvett 300,000 frtot a bizottság az illető szerződések törvényhozási jóváhagyásának föntartása mellett véli megszavazandónak.

Ghyczy Kálmán: Ez, ugy gondolom, a jegyzőkönyvbe is föl fog vétetni.

Széll Kálmán előadó: Igenis, már az előző pontnál kimondatott az: hogy minden oly föltétel, mely a pénzügyi bizottság részéről fölállittatik, fölveendő a jegyzőkönyvbe.

Majláth István jegyző *(olvassa a 38-ik rovatot)*: „A huszti uradalomban: Vink várhegyi fürdő és vizfogó kiépitésére — a természetbeni teljesitések 6000 frtnyi értékének leszámitása után) — 6000 frt.

Széll Kálmán előadó: A bizottságnak e rovatra nézve nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa a 39-ik rovatot)*: A vizslói uradalomban: a vittisi r. k. iskolának helyrehozatalára és a suliguli ásványforrásnál egy fürdő kiépitésére 3675 frt.

Széll Kálmán előadó: A bizottságnak e czimre nézve nincs észrevétele.

Szaplonczay József: Ezen tétel alatt a vissói r. k iskolának helyrehozatalára, és a suliguli ásványvizforrásnál egy fürdő épitésére 3675 frt terveztetik. Először is azon észrevételemet fejezem ki, hogy nem tudom, mi oka lehet annak, hogy az iskola a fürdővel összekapcsolva, mindkettő egy előirányzatban van fölvéve; mert ily módon az ember nem tudja: mi fordittatik az iskolára, és mi a fürdő fölpitésére? Különben nekem csak a fürdőre van észrevételem. Ezen ugynevezett suliguli ásványforrás egy igen szük völgyben fekszik. Igaz, hogy ez Máramarosnak oly része, hogy még azon utas is, ki már Máramaros megnézésébe belefáradt, megnézi ezen völgyet, melyet közönségesen Magyarország Svájczjának szoktak nevezni. Nekem tehát nincs ez ellen észrevételem, hogy itt valami fürdőt akar az igen tisztelt pénzügyminiszter ur fölállitani; csak azt bátorkodom kérdeni: hogy minő fürdőt akar fölépiteni, midőn iskolára és fürdő fölépitésére együttesen 3675 frtot kér, és még azt sem teszi ki, a mit más tételeknél kitett, t. i. a természetben kiszolgáltatandó anyagok leszámitásával-e? mert ha még ezen anyagokat is be fogja számitani, akkor — megvallom — nem értem, mi fog készpénzben az iskolára és fürdőre fordittatni? Nekem ohajtásom volna az, mert megkivánható, hogy az állam is tegyen valamit egy ily nagy birtokban, minő ez, az arra járó utasok és vándorok érdekében, hogy t. i. midőn az utas elmegy ezen ásványvizet meglátogatni, mely a községtől 5 mértföldnyi távolságra esik, s utközben egy község sincs, legalább legyen magát hol kipihenni, meghuzni. Jelenleg van ott egy mindössze 5 öl hosszaságu kőépület, melyben az ásványviz bérlőjének sáfárja lakik, s ezenkivül ott egyátalában nincs épület, kivevén azon faépületet, mely a forrást befödi; s igy az utasok, kik ezen szép völgyet meglátogatják, zivatar alkalmával nem tudnak hova menekülni.

Ha tehát a pénzügyminiszter ur akar egy fürdő-szobát fölépiteni, — mert csakis egy szobát lehetne épiteni — az, meglehet, hogy az a naponkint, hetenkint ott megforduló hivatalnokoknak nagyon jól fog esni; de a közönségnek nagyon kevés szolgálatot fog tenni. Tegyünk tehát a közönség érdekében is valamit. Hiszen végre-valahára a vasut csak megy Máramarosba, s akkor több vendéghez lesz szerencsénk; hadd dicsérjék meg ezek az állam gazdálkodását abban is, hogy valamit az ő érdekökben is tesz. Méltóztassék oly épületet előállitani, hogy az odaautazók meghuzhassák magukat; nem pedig csak egy szobát: mert hiszen nem is tudom, hogy a 3775 frtból, mely e czélra előirányozva van: voltaképen mennyi van az egyik részre szánva? miután mindakét czélt akarja elérni. Tehát arra hivom föl a tisztelt pénzügyminiszter ur figyelmét, hogy méltóztassék valamivel többet kitenni, és a czélnak megfelelő összeget kivánni. Nem kivánom, hogy ott fürdő legyen, mert ott országos vagy más tekintetü fürdő nem is lehet; de feleljen meg azon czélnak, hogy ott legalább az utasok meghuzhassák magukat.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Maga a tisztelt képviselő ur mondja, hogy itt sem országos, sem más tekintetü fürdő nincs. hogy ez főleg vizáruló hely, a hol a vizet üvegekbe töltik és elszállitják, és az utasok legfölebb csak meg szokták nézni. Ily körülmények között, ugy hiszem, elegettettem, midőn a szóbanlevő összeget az előirányzatba fölvettem; mert épen csak a semminél akarunk többet tenni. Épen azon körülmény, hogy két czélt összefoglalva csak 3775 frtot előirányoztam: mutatja, hogy az egyik czélt is, a másikat is, a mulhatatlan szükséghez képest akartuk elősegiteni. Azt akartuk, hogy az iskola össze ne ros-

Digitized by Google

kadjon, és azt akartuk, hogy egyéb tekintetben is a legszükségesebb megtéve legyen, t. i. egy kis szoba legyen ott. Ha ezenfölül még több kell, az nincs kizárva; de én részemről azt tartom, hogy oly dologra, melyre nézve még terv sincs, és minek szükségességéről — teljes meggyőződésem szerint — előzőleg meggyőződve nem vagyok, igen jelentékeny összeget költségvetésembe állitani helyes nem volna. *(Ugy van! jobb felől.)*

Én juniusban vettem át a miniszteri tárczát, októberben már nyomatni kellett e költségvetést, és akkor arról, hogy ezen suliguli ásványforrás körül mit kelljen épiteni, nem voltam értesülve; és bizony körülbelül fontosabb dolgaim is vannak, mint hogy erről alapos tervekre alapitott tudomást szerezhettem volna magamnak; de hogy valami mégis már most is szükséges, erről értesültem, és e czélból ezen összeget beállitottam a költségvetésbe. Különben pedig azt hiszem, hogy a mi a jövőt illeti, e tekintetben elég lesz téve a tisztelt képviselő ur kivánalmának, ha az a folyó évi szeptemberben benyujtandó költségvetésben tekintetbe fog vétetni. (*Helyeslés.*)

Szaplonczay József: Többet nem is kivánok.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság által javaslott tételt? (*Elfogadjuk!*) Tehát elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: Sóvári uradalomban: a herleini fürdő berendezésére 10,000 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: Topánfalvi uradalomban: a marosujvári vendéglőház fölépitésére 2000 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvassa)*: Az államjavakban, nevezetesen az erdőkben szükséges nagyobbmérvü befektetésekre.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottságnak ezen nagy összeget előmutató czimre inditványa nincs. A bizottság mindenekelőtt a pénzügyminiszter urhoz azon kérdést intézte ezen összegre nézve, a melynek legnagyobb része a máramarosi és az erdélyi erdőségek kiaknázása czéljából létesitendő befektetésekre lesz forditva: vajon ezen összeget föl birja-e a kellő sikernek kilátásba helyezésével használni; ezen tekintetben rendelkezik-e azon előföltételekkel, a melyek ezen összegnek hasznára és sikerének fölmutatására szükségesek. A miniszter azon kijelentése folytán: hogy leginkább csak egy viz-szállitó és a tutajozást rendező törvénynek szükségét érzi; reményli azonban, hogy annak mielőbbi törvényhozási létrejötte eszközölve lesz, ezen összegnek befektetését ezen évben kilátásba helyezte. Még azonkivül kijelentette azt, hogy minden egyes tételnek gondos átvizsgálása után, minden egyes épitkezési költségvetésnek még gondosabb tanulmányozása után fogja csak ezen kiadást megtenni, és ezen összeget odaforditani. A bizottság ezen fölvilágositásban megnyugodván, észrevétel nélkül ajánlja az 1.898,400 frt összegnek megszavazását.

Szaplonczay József: T. ház! A máramaros-szigeti igazgatóság alá tartozó erdőknél 725,600 frtot találok előirányozva. Nem azért szólalok föl, mintha netán észrevételem volna aziránt, hogy a maramarosi erdőknél ezen investitio tétetik; de mindenesetre föltünő előttem az, hogy már igen sok befektetés történt eddigelé. Ha fölveszem, milliókra megy az már, a mi Máramarosban az ily munkákra befektettetett, mert már a megelőző előirányzatban részint a Kőrösmező-viz felfogására szükséges gát épitésére, részint ottan egy fürészmalom épitésére szavaztatott meg egy nagy összeg a képviselőház által. De mindezen munkálatokra nézve, habár a kincstári igazgatóságnak ügyes és képes szakemberei vannak soha sem adatik be részletes előirányzat; pedig óhajtandó lenne, mikor milliókról van szó, hogy a pénzügyi bizottságnál ezek a tervek bemutattatnának.

Jól tudom én azt, tisztelt pénzügyminiszter ur, hogy az az összeg, a mit itt kérni méltóztatott, nem fog ez évben elfogyasztatni, és én csak elismeréssel, vagyis — hogy helyesebben szóljak, miután tudom, hogy csekély személyem elismerésére nem szorul a miniszter ur — talán köszönetemet fejezem ki, hogy a Máramarosba ez összeget befektetni és ott forgalomba hozni méltóztatik, a mi által a népen is segitve van. De méltóztassanak elhinni: az eddigi kezelést tekintve, ott valóban oly látványok voltak, hogy valóságos botránynak lehet nevezni, és alig lehet elhinni, hogy micsoda fölakadások voltak ott a fatermelés körül. Alig fogják hinni, ha elmondom: hogy egy szegény embernek, kinek halottja levén, szüksége volt 3—4 szál deszkára, ezt nem kapta meg a kincstári hivataltól pénzért sem, mindaddig, mig az illető lelkész vagy a szolgabirótól nem vitt czédulát, hogy csakugyan halottja van; ha valamely épitésznek szüksége volt 10—12 deszkára vagy egy pár gerendára; kegyelemhez kellett folyamodnia; már pedig azt nem hiszem, hogy az igazgatóságnak a kegyelem osztása lenne föladata, mikor valaki

Digitized by Google

pénzért vesz valamit. Hibás a kezelés és hibás a termelés, és ha ez igy halad előre, nemcsak a magánosok, hanem az állam is fog szenvedni nagy kárt a só-usztatásnál; mert kérdem: miként fogja a kincstár száilitani a sót? Ez ugyan azoknak gondja, kikre a kezelés van bizva; de nekem leginkább aziránt van aggodalmam, hogy 5—6000 fa jelenleg alig van a portuson, holott az előtt 60—79 ezer volt, mely éven át megszáradt, mielőtt a só teher rárakatott volna; de most nem hagyják az ujonnan levágott fát megszáradni, és igy egy harmadrészszel kevesebbet lehet rajta szállitani. Voltak aztán esetek, melyek 1868-ban jöttek közbe, és melyek a máramarosi lapokban igen furcsa szinben tüntettettek föl a közönségnek: t. i. a fa tulságos nagy mértékben utalványoztatott, anélkül, hogy kiszámitás lett volna, hogy marad-e a jövő évre, ugy hogy kétévi termés egy év alatt utalványoztatott: mert mindig három esztendőre előre történik a vágás, ugy hogy az 1871. évi termelés ára csak 1873-ban, illetőleg 74-ben fog bejönni. Most már megelőzőleg egy félévi termelés el van adva, és ha most mégis van valami haszon, ez onnan van, hogy nem egy, hanem kétévi termelés adatik el.

Ez tehát a baj. De most engedje meg a miniszter ur, hogy én, ki közelebbről ismerem ezen viszonyokat, mert fiatalabb koromban igen sokat foglalkoztam velök, ámbár szakértő nem vagyok, néhány észrevételt tehessek.

A tisztelt miniszterium ugy látszik egyik végletből a másikba esik. Eddig egészen el volt hanyagolva a termelés, a közönség nem volt ellátva sem épitkezési, sem tüzifával. A tüzifára nézve Szigeth oly emporicus hely, hogy a kincstár évenkint 1000 öl fát elad, s az idén nem maradt a kincstárnak annyi, hogy hivatalnokainak adhatott volna: ugy hogy kénytelen volt kölcsönvenni néhány száz öl fát; és miért? mert a fuvarbért fölemelni nem akarta.

Most már a kincstár nagyban akarja kezelni az erdőt; oly befektetéseket, oly vizi épitkezéseket akar tenni, melyeken igen nagy faszállitásra számitanak. De méltóztassék figyelembe venni, hogy a fatermelésre ez nem elegendő, és ahoz még más is: elegendő munkaerő és kedvező időjárás kivántatik.

A mint a kincstári igazgatóság egyik ülnöke, Stoll Károly képviselő ur emlitette: Máramarosban kézimunkát az erdőben már nem lehet kapni, és ha a mostani szükkeblü kezelés mellett nem lehetett munkásokat kapni, hacsak Galicziából nem hozattak mit fognak csinálni akkor, ha nagy mérvben akarják a favágást előállitani? Ebben nagy fönakadás lesz; de másrészről nagy fönakadás lesz abban is, ha nem kedvező tél áll be; mert a ki a manipulatiót ismeri, tudja, hogy ezen fát mértföldekről kell egyenkint kivontatni igavonó marhával a viz partjáig, és ha kedvezőtlen tél áll be, és nem esik elég hó, ott vész a fa az erdőben.

Most megszavaztuk a nagy vizi-gátat, a fölfogó gátakat, anélkül, hogy tudnók magunkat előre biztositani, hogy a favágáshoz szükséges munkaerőt ki fogjuk-e tudni állitani.

Méltóztassék tehát a pénzügyminiszter ur e tekintetben ovatos lenni, hogy ezen gátak fölépitése ne oly hamar történjék. Épittetett már ott egy igen nagy gát, mely máris alkalmat ad a lakosságnak a félelemre; mert isten őrizzen, hogy ezen gáton belül felhőszakadás következzék be, mert akkor a gátban levő nagy viztömegnek együtt kell lezuhanni a felhőszakadás nagy vizével.

Ezen gátak milliónyi köbláb vizet tartalmaznak magukban, akkor aztán a vizárnak ki van téve mindaz, mi a parton van, sőt az is, mi a községekben van. Méltóztassék ezt miniszter a ur komoly figyelembe venni, méltóztassék e tárgy fölött tanácskozni, s ezen épitéseket akkorára halasztani, ha majd meggyőződött a felől, hogy mindezen akadályok elhárittattak. *(Helyeslés.)*

Én egyébbiránt csak köszönettel fogom fogadni, ha a miniszter ur egy sikeresb gazdászati módot fog találni, hogy ne szenvedjen a nép fa hiányban, s ne menjen azért oda, hogy kegyelemképen juthasson valamihez.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: A t. képviselő ur által előadottakra kötelességem válaszolni. *(Halljuk!)* Figyelmemet fölébresztette főleg azon eshető veszély, melyet a vizfogókra nézve megemlitett, és a melyeket beszédének utolsó részében hozott föl. Engedjék meg tehát, hogy ezen utóbbira válaszoljak mindenek előtt, mert itt eventualiter nemcsak hogy hasznot nem tennénk, hanem még kárt okoznánk a magunk pénze által. De megnyugvásul szolgál e részben, hogy ha megtekintem a költségvetésnek részleteit, a hol azt találjuk, hogy a krasznicsóni vizfogó előállitására 30,000 frt van előirányozva, a mivel bizony valami óriási vizfogót nem lehet épiteni, egyszerüen azért, mert az összeg nem elégséges erre. A mi pedig a többit illeti: ez is — amint a részletes előirányzat tételei mutatják — nem vizfogókra, hanem más célokra van szánva.

Itt van pl. „Allandó viziutak szabályozására 181,500 frt." tehát nem vizfogóra. Továbbá „Vizimüvek fölállitására Körösmezőn 142,700 frt." Tehát itt sem vizfogóra; továbbá, „Rahón, szintén vizmüvek fölállitására 78,600 frt;" tehát nem

Digitized by Google

vizfogóra. Végül „Bocskón, egy uj gőzfürészmalom épitésére 300,000 frt.“ No már ez szintén nem vizfogó.

És mindezen munkák épen azért céloztatnak foganatbavétetni, hogy a fának szállitása közvetittessék, és céloztatik, hogy azon bajoknak véget lehessen vetnünk, melyeket maga a t. képviselő ur is kifejtett, és oly részletesen ecsetelt.

Szomoru dolog, mikor Máramarosban az erdők közepén, oly állapotban vagyunk, hogy 3 szál deszkát csak ugy lehet a magánosoknak pénzért is kapni. ha a paptól vagy szolgabirótól bizonyitványt kap arra nézve, hogy szüksége van arra.

De épen azért, t. ház, hogy legyen deszka, szükséges volt ezen vizi müvek fölállitása; épen azon bajon akarunk tehát segiteni, a melyet a t. képviselő ur előhozott.

Hogy a t. képviselő urnak a sószállitás tekintetében aggályai vannak, ezt én értem, mert nekem is vannak e részben aggályaim. Én is tudom, hogy a portusokon talán sokkal kevesebb fa van, mint kivánatos lenne; mondom: talán. Mert azóta, mióta a t. képviselő ur az informatiót vette: a dolog hihetőleg már megváltozott. Mondom talán tökéletes igaza van, hogy kevés ottan a fa; de e bajnak oka egy véletlenben keresendő, és ez a maros-ujvári égés volt. A nyáron t. i. nem lehetett a kellő menuyiségü sót szállitani Maros ujvárból, és igy innen kellett a szállitást fokozott mérvben eszközölni, a végből, hogy Szegedre és Szolnokra a szükséges mennyiséget szolgáltassuk. Természetes, hogy ily vak véletlen folytán a fakészlet nagy részben elhasználtatott.

E bajon csak kettős ügyekezet által lehet segiteni.

És megengedem azt is, hogy némi különbözet fog előállani azáltal, hogy a száraz fa helyett majd más fát kellend használni, de hiába, ez oly véletlen szerencsétlenség, minő minden gazdát érhet koronkint. Ez állott be itten is, és ezen akarunk segiteni. Minden áron azon leszünk, hogy a baj kisebb mértékben legyen érezhető.

Ezen baj volt egyszersmind oka azon nehézségeknek is, melyeket Szakácsy Dániel képviselő ur egy hozzám intézett interpellatiójában a Homonnán kiszolgáltatandó sót illetőleg fölhozott; és bocsánatot kérek, hogy itt egyuttal, ezen interpellatio tárgyára is áttérjek. (*Halljuk!*)

A sószállitás tekintetében ugyanis némi zavar állott be épen a maros-ujvárosi égés folytán, mert Maros Ujvárosból nem lehetett a sót szállitani, és Máramarosból sem lehetett azért, mert máshova kellett a só; kellett Szolnokra és Szegedre, és igy Homonnára csak később lehetett elszállitani a 70 ezer mázsa sót: mert amint mondom, Szegedre kellett 100 ezret szállitani. Egyébiránt az interpelláló t. képviselő ur nem birt teljes tudatával a dolognak, midőn azt állitotta, hogy már januárban ott voltak a hivatalnokok. Én ugy tudom, hogy csak februárban ment oda egy hivatalnok a végre, hogy helyiségről gondoskodjék, miután a régi sóház helyiségei más czélra vétettek igénybe. Ezen hivatalnok alkalmas helyiségre találván, juniusban ment oda a másik, a mikor azt hittük, hogy a szállitás eszközölhető lesz. Ő ott volt juliusban; de só akkor még nem volt. A sószállitást csak őszkor lehetett eszközölni. Tehát ilyen partiális zavarok, azt hiszem mindenütt megtörténhetnek, és ezt az emberi erők nem képesek kikerülni, és az igyekezetnek oda kell irányulni, hogy az ily eshetőségeknek az ember ura legyen.

Elnök: Méltóztatnak tehát megszavazni a 898,000 frtot? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 40. czimet*): A sóvári uradalomban: A herleini fürdőnek berendezésére 10,000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 41. czimet*): A topánfalvi uradalomban: A marosujvári vendéglőház nagyobbitására 2000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 42. czimet*): Az államjavakban, nevezetesen az erdőkben szükséges nagyobbmérvü befektetésekre és pedig: 1.898,000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 43. czimet*): A beregszászi pénzügyi igazgatóságnak Ungvárról Beregszászra való átköltözésére 10,000 forint.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 44. czimet*): Az 1867: XV. törvényczikk 2. §. értelmében Magyarország által visszafizetendő készpénzbiztositékokra ez évre 26,000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 45. czimet*): Tartalék sókészletnek beszerzésére 100,000 forint.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 46. czimet*): Sóhivatali épületek átalakitására Marosujváron, Vizakuán és Parajdon 12,500 frt.

Digitized by Google

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 47. czimet*): A földadó ideiglen szükségletére a melléklet szerint 30,000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 48. czimet*): A közös függő-államadósság kezelési költségeire az 1868: XLVI. törvényczikk értelmében, a melléklet szerint 118,650 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa a 49. czimet*): Szászváros közönségének a kudzsiri havasokért perbeli egyesség folytán fizetendő 100,000 frt névszerinti értékü erdélyi urbéri kötvényeknek időszerinti árfolyam mellett való beszerzésére és a kamatoknak készpénzben leendő kiegyenlitésére 80,000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvassa az 50. czimet*): A szászsebesi erdőhivatal határán levő gróf Horváth-Toldy és Barcsay-féle 9280 holdnyi erdőbirtok megváltása 100,000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Mocsáry Lajos: A rendkivüli költségvetésben a mult évben 20,000 frt volt megszavazva egy Miskolczon épitendő vendégfogadó számára. Miután ezen vendégfogadó mindeddig nem épült föl és a 20,000 frtot az idei költségvetésben nem találom meg: bátor vagyok a t. miniszter urat kérdezni aziránt, mi szándéka van ezen vendégfogadóval? Ez a közönséget is érdekli, mivel azon esetben, ha talán az állam nem épiti ki ezen vendégfogadót, magánosok vállalkoznának erre.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Ezen tétel épen azért nincs benne ez idei költségvetésben, mert benne volt a tavalyiban. Midőn juliusban átvettem az ügyeket, és magamat tájékoztam, már nagyon előre haladt az idő arra, hogy ezen épitkezést meg lehetett volna kezdeni. Azonban pótkezelés folytán a 20,000 frt ki van utalva, és miután a tervek rég elkészültek és az épités megkezdésének nem áll semmi utjában: az épitkezést legközelebb meg lehet kezdeni.

És igy azt tartom, nem lesz szükséges ezt ujra a költségvetésbe belé hozni, mert ez csak akkor lenne szükséges, ha én sem tudnám azt az igazgatóságnak utalványozni. Én azonban megutalványozom azt az igazgatóságnak; egyébiránt a nyáron annak épitése is eszközöltetni fog. (*Helyeslés.*)

Elnök: Megszavazza a ház ezen tételt? (*Meg!*) Elfogadtatott.

Majláth István jegyző (*olvas*): Rendkivüli födözet. 1. rovat 849,303 frt.

Széll Kálmán előadó (*olvassa a pénzügyi bizottság erre vonatkozó jelentését*): A rendkivüli födözet 1. rovata alatt államjavak eladásából a bizottság 849,303 frt helyett 849,303 frtot véleményez fölveendőnek: mert e rovat részletezésében foglalt 13-ik tételt a telepitvényesek által birt 5750 zsellér-házhelyért befolyó összegből ezen évre eső 100,000 frtot a bizottság kihagyandónak véli; mert beváraudónak tartja a törvényhozásnak a telepitvények rendezése iránt előterjesztett törvényjavaslatok tárgyában hozandó határozatát.

Simonyi Ernő: T. ház! Mint az általános tárgyalásnál is szerencsém volt jelezni, én az állambirtokrészeknek ily módoni eladását elvi tekintetből ellenzem. Nem ellenzem azt, ha szükségesnek találtatik, hogy ezen, sőt még több államjószág is eladassék; hanem óhajtom azt, hogy ezen államjavak a maga módja és rendje szerint adassanak el, t. i. a törvenyhozás törvény utján határozza meg azt, ami eladandó, és a mi megszerzendő: mert a mi törvényeink nem engedik a jószágoknak eladását. Erre fönálló törvényeink vannak törvénykönyveinkben, melyek eltörölve nincsenek, melyek tiltják azon jószágok elidegenitését. Ha tehát ily törvényt meg akarunk változtatni, azt csak törvény utján tehetjük.

Különben is, t. ház, annak szükségét belátta a miniszterium maga is, és — mint már szerencsém volt tegnap is mondani — az előbbeni pénzügyminiszter ur behozott e házba egy törvényjavaslatot aziránt, kérvén fölhatalmazást oly jószágrészek eladására, melyek vagy nem jövedelmeznek, vagy házilag nem kezelhetők előnyel. Azonban ugy a t. ház pénzügyi bizottsága, mint az osztályokból alakult központi bizottság azon törvényjavaslatot azon alakban, melyben az beterjesztetett: elfogadhatónak nem találták; hanem azt kivánták, hogy minden ily alkalommal, mikor ily jószágeladás czéloztatik, az részletesen specificáltassék, és ugy hozassék a ház elé.

Ha tehát a t. ház a mult évben nem látta tanácsosnak és jónak ezen jószágrészek ily rövid uton való eladását, én — megvallom, — nem tudom: miképen indokolhatja a pénzügyminiszter ur azt, hogy az ily mellékes uton, — módon a budgetbe belevétessék; (*Helyeslés a szélső bal felől*) arról oly keveset mond, hogy abból, akinek közelebbi tudomása nincs a dologról, el nem igazodhatik.

T. ház! Én ezen órában nem fogom hosszasan fárasztani a ház figyelmét; hanem azon

Digitized by Google

indokok által, melyeket a pénzügyi bizottság fölhozott, nem vagyok meggyőződve arról, hogy ezen jószágrészek eladandók; arról pedig épen nem, hogy ily módon adassanak el. A pénzügyi bizottság átlátta, hogy ezen nevezetes jószágrészek, melyek nemcsak 900,000 frtot, hanem tán egypár millió értéket is meghaladnak, kimutatást kért a pénzügyminisztertől, és ez azt beterjesztette. Én azonban nem tartom elégnek, hogy a pénzügyi bizottság valamiről meggyőződik, vagy nem győződik-e meg? mert reám nézve, és, ugy hiszem, a ház többi tagjára ez nem lehet befolyással.

Ha én szavazatomat adom valamire, azt nem azért adom, mert a pénzügyi bizottság győződött meg róla, hanem azért, mert én győződtem meg. Én részemről kivánom, hogy ezen jószágrészek eladása törvényjavaslat utján a ház elé terjesztessék, a maga rendén tárgyaltassék. És akkor sem mondom előre föltétlenül, hogy mellette leszek; de ha nem lesz valami nagy kifogás alá eső tétel, nem fogom ellenezni. Sohasem fogom ellenzeni, hogy eladassanak oly jószágrészek, melyek aránylag keveset jövedelmeznek.

Egyébiránt nem világos, hogy tulajdonképen hogyan értetendő ezen kifejezés „aránylagosan"? Ha a magánember által kezelt jószágok jövedelméhez képest értetik: akkor adjunk el minden állami jószágot, mert igy mérve, igen keveset jövedelmez valamennyi jószág. *(Egy hang jobbról: Nem áll!)* De átalában áll; mert ha másfél milliót jövedelmeznek összesen, ez magánember ily terjedelmü jószágához képest kevés. Győződjék meg tehát erről a törvényhozás, és ne méltóztassanak ily dolgokat budgetben mellékuton elintézni, melyek nagy elvet foglalnak magukban.

Azon jószágrészek, melyek ezen elnevezés alatt foglaltatnak, a pénzügyminiszter 1869-ben beadott kimutatásában 83,000 holdra mennek.

Uraim, hisz ez az erdőket nem tekintve, az államvagyonnak egy 5-öd részét képezi, és ha az államvagyon egy 5-öd részének, vagy az egész államvagyonnak eladását jónak találják; tegye ezt a ház törvénybe, az ellen nincs kifogásom; de hogy ily mellékes uton minden megvitatás nélkül megszavaztassék, ez ellen elvi kifogásom van. Én ennélfogva bátor vagyok egy határozati jávaslatot előterjeszteni, mely ugyan el nem dobja ezen eladásokat, hanem a módot ellenzi, melyen az eszközöltetni szándékoltatik. Mielőtt fölolvasnám, megjegyzem a t. előadó urnak, hogy én igenis átnéztem ezen kimutatást, és ezen fölül azon kimutatást is, melyet Lónyay miniszter ur beterjesztett.

E két kimutatás nem egyez meg egymással. Melyik a hibás, nem tudom, mint átalában nem tudom soha, mikor minduntalan találkozom a kormány előterjesztéseiben azzal, hogy egyik a másikkal nem egyezik meg. Igen nehéz az embernek eligazodni, melyik az igazi? Az, a mely javaslatba hozatik, egészen eltér attól, mit a volt pénzügyminiszter az ő kimutatásában előterjesztett; de ezen kimutatásban a mit a pénzügyi bizottság jelentése kiván, kimutatva nincsen, mert azt mondja:

„A mi átalában a 14., 18. és 19. tételek alatti államjavak eladásából befolyó összegeket illeti, mielőtt azokat megszavazta volna a bizottság; fölhítta a pénzügyminisztert arra, hogy az erre vonatkozó részletes adatokat és kimutatásokat terjeszsze elő, mit is a miniszter teljes készséggel teljesitvén, a bizottság e kimutatást jelentéséhez mellékelve bemutatja."

E jelentésben a kimutatott javak remélhető eladási árának összege 1 millió 767 ezer frt. A budgetben magában pedig a 3. szakaszban, a 14-ik tétel alatt 1.677,000, a 18-ik alatt 100,000, a 19-ik alatt 70,000 frt van fölvéve; együtt tehát 1.934,000. E kimutatásban, mely az előadó urat oly nagyon megnyugtatta, és fölvilágositotta, én olyan nagy megnyugvást nem találok; mert az eladatni szándékolt jószágrészekre nézve 130,000 frt áru fölvilágositást egyátalán nem találok. A kisebb dolgokat lehet utólag is pótolni, de én arra kérem a t. házat: ne méltóztassék ily nagyfontosságu kérdést, mint a milyen az államjószágok eladása, minden forma nélkül, mellékesen, szabálytalanul inditványba hozni, és törvény által szentesiteni. Ennélfogva én bátor vagyok következő határozati javaslatot inditványozni:

„Határozatijavaslat: utasittassék a pénzügyminiszter, hogy az aránylag keveset jövedelmező, s házilag előnynyel nem kezelhető kisebb kincstári jószágrészek eladására nézve törvényjavaslatot terjeszszen be; addig is a rendkivüli bevételekben (államjavak eladása) czimén irányzott 14. 18, és 19. §-ok foglalt tételek kihagyandók."

Széll Kálmán előadó: Ha arról volna itten szó, hogy az államjavak kérdése itt elvileg eldöntessék: én azon nézetben volnék...

Simonyi Ernő: Hiában beszélünk azután, ha eladták.

Széll Sálmán: Nem az államjavak eladásának kérdéséről van itten szó, hanem arról, hogy kisebb jövedelmü, egyes területekben házilag előnynyel nem kezelhető jószágrészek eladassanak-e vagy sem? Nagy a külömbség e kérdés és a közt, mi az államjavak eladását elvileg illeti. Mint a mai budgettárgyalás alatt Tisza Kálmán is fölemlitette: e kérdés sokkal fontosabb, hogysem azt, most nemcsak eldönteni, hanem szerinte még csak tárgyalás alá venni is lehetne. Annál kevésbbé gondolom én, hogy ezáltal a

Digitized by Google

ház elvileg e nagy kérdésben határozni fog, mert nem arról van szó, hogy elvileg a ház erre nézve nyilatkozzék: hanem hogy a miniszterium által javaslatba hozott, házilag előnynyel nem kezelhető egyes részek eladassanak-e vagy nem? A külömbség, a t. képviselő ur fölfogása és a pénzügyi bizottság fölfogása közt csak az, hogy szükséges-e itt törvényjavaslat, vagy elégséges az, ha azok a költségvetés tételeiként szavaztatnak meg? A mint tegnap szerencsés voltam kijelenteni az én emlékezetem szerint azon törvényjavaslat, melyet a t. képviselő ur ma is fölemlitett, épen azon oknál vonatott itt vissza az illető miniszter ur részéről a ház előtt; mert akkor az lett kimondva, hogy egyes kis parcelláris birtokok eladását a költségvetéssel együtt kell szóba hozni, a költségvetéssel együtt kell az erre vonatkozó adatokat előterjeszteni; a törvényhozás akkor mindig esetről-esetre határoz az eladás fölött: igen vagy nem? Mert mi a czélja annak, hogy átalában törvényhozás intézkedésének tárgyává tétessék minden legkisebb állambirtok eladása? mi más czélja, mint az, hogy a törvényhozás hire és tudta nélkül az államjavaknak egy talpalatnyi földe sem idegenitessék el. Kérdem: nem ugyanazon czélt érjük-e el akkor, ha a költségvetés tárgyalásánál döntjük el esetről-esetre ezen dolgokat, mint hogyha külön törvényjavaslatot alkotunk? Csakhogy sokkal czélszerübben teszünk az első esetben: mert ne halmozzuk föl törvénykönyvünket sok oly törvénynyel, a mely, meglehet, egyes részletes érdekkel birhat, de mégis talán szükségtelenül bőviti a törvénytárt; hanem belefoglaljuk a költségvetésbe, mely utóvégre is törvény alakjában lesz megszavazva az országgyülés mindkét háza által, ő felsége által szentesitve és igy valósággal törvénynyé lesz.

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy neki az mindegy, s a ház minden tagjának is az: hogy a pénzügyi bizottság valamiről meggyőződést szerez-e vagy sem, s az rá nézve megnyugtatással nem bir. Tökéletesen igaza van a t. képviselő urnak, s én is azon álláspontot foglalom el; hanem állana a tétel akkor, ha a pénzügyi bizottság maga számára tartotta volna meg ezen kimutatásokat s adatokat, és ha azokat, mikből ő felvilágosodott: a háznak egyuttal be nem jelentette volna. De a pénzügyi bizottság ugyanazon kimutatást, melyből ő felvilágositásait meritette, ugyanazon kimutatást a háznak is bemutatta, s ha a t. képviselő ur nem igazodott el rajta, megvallom, nem tehetek róla, — én eligazodtam rajta, és a pénzügyi bizottság is eligazodott. Mert ha a t. képviselő ur azt állitja, hogy a költségvetés részletes kimutatásának 13. és 14-ik rovata nem hangzik össze ezen kimutatással; hisz abból még nem következik, hogy ezen kimutatás azért nem correct és helyes; mert a költségvetésbe csak azon összeg van fölvéve, mely 1871-re remélhetőleg be fog folyni; ezen kimutatásban pedig az van fölvéve, a mi ezen birtokterületeknek az egész árából fog be folyni: nem 1871-re; hanem átalában véve ezen birtokokra vonatkozólag.

Azt hiszem, itt fekszik előttünk a kimutatás minden egyes birtokterületre nézve, mely igen is nagyon részletes. Meg van mondva a birtokterület kiterjedése holdakban, az épületeknek, a fundusnak kiterjedése □ ölekben, az 1 évi tiszta jövedelem, az 1 évi adó, és a mi összesen belőle becsü utján várható. Más adatokat, kimeritő részletes adatokat, én a dolog megitélésére nézve nem tartok szükségesnek.

417 és 450 parcella az, melynek eladásáról szó van. Itt fekszik a kimutatás, minden egyes képviselőnek módjában áll ma vagy máskor a dolog eldöntése előtt fölhozni, hogy ezt nem tartja szükségesnek, ezen és ezen oknál fogva. Ezen kimutatás, azt hiszem, mindennek módját, mindennek lehetőségét nyujta, s azért ezt elégségesnek tartom.

A mi pedig azt illeti, hogy itt a költségvetés tárgyalása alkalmával döntessék el a dolog, én is azt egészen correctnek és czélszerünek tartom: helyesebbnek, mint ha külön törvényjavaslat által döntetnék el.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! A t. előadó ur által mondottakhoz csak azt vagyok bátor hozzátenni, hogy nemcsak helyesnek tartom, hogy éppen ezen uton, ezen módon döntessék el e kérdés; de olyannak is, mely a képviselőház határozatával megegyezik.

Mert hisz a törvényjavaslat, mint maga a képviselő ur is emlitette, ez érdemben be lett nyujtva, és akkor az lett kimondva, hogy az ily apró parcellák eladása a budgettárgyalással összeejtendő s azzal együtt elintézendő. Már most, ha ugy áll a dolog, a mint a t. előadó ur kifejtette, — hogy midőn e tárgyban törvényjavaslatot hozunk, akkor a budget tárgyalására utaltatunk, mikor pedig a budgetnél előhozzuk, akkor azt méltóztatnak mondani, hogy külön törvényjavaslatot terjeszszünk elő: — akkor nem tudom, hogy hová fogunk jutni. A mi a dolog érdemét illeti, a kérdés azon fordul meg, hogy a t. ház híre, tudta, beleegyezése nélkül ne adassék el semmi, s hogy annak beleegyezése legyen az eladásnak és eladhatásnak alapja, és hogy a képviselőház hozassék azon helyzetbe, hogy e tekintetben itélhessen. Hogy ez eléressék, arra szükséges egy ily kimutatásnak *(fölmutatja az illető füzetet)* előterjesztése, azon czélból, — mert ha a képviselőháznak nemis minden tagja, de az azon vidékekről való képvise-

Digitized by Google

lők csakugyan ismerhetik azon birtokokat, mihelyt azok egy kissé jelentékenyebbek; és ha azt hiszik, hogy nem lenne helyes, hogy azok eladassanak: figyelmeztethetik a házat, figyelmeztethetik a minisztert. És én megvallom, hogy az oly figyelmeztetéseket, minőket például Szaplonczay képviselő ur a helyi ismeretek alapján tett, köszönettel elfogadom és hogyha ezen összeállitásban foglalt egyik másik birtokra nézve, azon vidék képviselői, kik a helyi viszonyokat ismerik jobban mint én: az én közegeimtől vett informatiókkal szemben azt fognák mondani, hogy ez vagy az nem arra való hogy eladassék, mert tényleg keveset jövedelmez ugyan, de többet is jövedelmezhet, vagy ha azt fognák mondani, hogy ez vagy az a birtok talán egy vagy más eset beálltával, pl. a vasutnak arra felé megnyiltával, több haszonnal lesz eladható: sohasem fogom az ily tétel megtartását védelmezni; de csupán forma-kérdés miatt ne odázzuk el a dolgot, ne tegyük a kormány kezelését magunk készakarva drágábbá, pl. az által, hogy 2—3 holdas parcellára kelljen felügyeltetnie, melynek felügyelete többe kerül az idén is: — mint a mennyi hasznot hoz.

Nekem, ha jól emlékszem, Móricz Pál képviselő ur tette az általános vita alkalmával azon szemrehányást, hogy az aquisitio maniájában szenvedek. A t. ház ennek ellenében és ennek daczára megszavazta azon kérdéses tételeket: az aquisitio tehát meg van engedve. És én valóban nem is tartom maniának; nem tartom pedig azért: mert én nemis annyira a megveendő birtoktestek értékére és jövedelmezőségére való tekintettel hoztam a kérdéses vételt javaslatba; hanem azon könnyitések miatt, melyeket azok által szerzünk a már birtokainkban levő birtokterületeknek, pl. erdőterületeknek conserválása, megvédése, felügyelete stb. tekintetében. Egészen más költségeket kiván az erdő fölügyelete, ha azon terület zárt birtoktest, mint ha belsejében egyesek birtoka fekszik; mert minden idegen birtok, mely közben van, az erdő megvédését nehezebbé, koczkáztatottabbá és költségesebbé teszi.

Ha tehát ily közbeeső birtoktestet, mely 5—6000 frtot ér, 10,000 frt árán megvehetjük, ezt helyesen teszszük, mert ezáltal 1 millió forintot érő erdőt leszünk képesek körülzárni. És a miket javaslatba hoztam, azok mind olyanok, hogy az államnak több nagy birtoktestét, zárttestekké tettük, melyekben aztán nincs semmi idegen birtok. Azonban azt én sem tartom helyesnek, hogy az állam pénzei ingatlanokba való befektetésekre fordittassanak, a nélkül, hogy megtörténjék a kiegyenlités. Miután az államnak több birtokát zártakká tettük, szerezzük meg az erre szükséges pénzt az által, hogy egy-két-öt holdra terjedő kisebb birtokokat, tegyünk eladhatókká.

Ha szives lenne valaki, ki a helyi viszonyokat ismeri, az összeállitásból oly birtoktestet kijelölni, melyről ugy vélekedik, hogy jobb lesz nem adni el: én egy szót sem fogok reá vesztegetni, hogy eladassék; de ne generisaljuk az eladások megakasztását, mert ez legjobb mód arra, hogy semmi se történjék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Tisza Kálmán: T. ház! A tárgy, mely szóba hozatott, mindenesetre fontos, és nézetem szerint, tudnunk kellene, hogy mit mond azon határozat, melyre a pénzügyminiszter ur hivatkozott.

Itt Simonyi Ernő t. képviselőtársam, ugy látszik, az akkor történtekre máskép emlékezik, mint a pénzügyminiszter ur. Én magam nem emlékezem oly határozottan a történtekre, hogy állitani merném, mi lett elhatározva. Tehát legelső dolog volna, mielőtt ez ügyben határoznánk, megnézni a ház jegyzőkönyveit, hogy megtudjuk: mi történt e dologban.

Ami különben magát a dolgot illeti, ha ugyis van, hogy a pénzügyminiszter ur helyesen emlékezik, hogy t. i. az mondatott ki, hogy az ily aprólékos birtokocskák eladására nézve nem szükséges külön törvényhozási intézkedés: hanem azok jöjenek csak a budgetbe; mondom ha ugy szól is a határozat: az, a mi most kivántatik, ezen határozatnak nem felel meg; mert igenis áll ezen aprólékosság 2, 3, 4, 5, 6, 10 holdas birtokrészekre, sőt azt is kész vagyok concedálni, hogy az ilyenek valóban oly aprólékos birtokok, a melyek az államnak csakis terhére levén, egy egyszerü kimutatással a budgetben is eladhatók; mert ha ezek eladásáról törvény alkottatnék, ez több időbe és pénzbe kerülne, mint a mennyi azon birtokocskák értéke. De ezen kimutatás nem csupán ilyekről szól, előfordul 4—5—600 holdas; sőt van egy ezer holdon fölüli birtok is. Már hogy ezek oly aprólékosak, a melyek, ha létezik is azon határozat, annak erejénél fogva, egyszerüen eladhatók legyenek: azt határozottan tagadom. De különben, ha az volt is czélja a háznak, hogy azok a birtokok, a melyek aprólékosak, ily módon adassanak el: még akkor is, ugy hiszem, hogy oly kimutatásnak kellene a budgettel beterjesztve lenni, a mely minden egyes vételre nézve tájékozást nyujt. Már most, ha e kimutatást megnézzük, itt körülbelől van — nem számitottam épen össze s igy egyben, kettőben tévedhetek — 50 oly tétel, a melyeknél sem az, hogy mit jövedelmeztek eddig, sem az, hogy minő adó fizettetett utánok: kitéve nincs. Már most kérdem: nyujthat-e ily kimutatás leg-

Digitized by Google

távolabbról is tájékozást? Azt tartom, hogy nem nyujthat. Kivánom és óhajtom tehát azt: méltóztassanak minden esetre előkeresni — miszerint az előzményeket ismerjük — vajon csakugyan létezik-e azon határozat, és hogyan áll? De ha létezik is, és aprólékos birtokokról szól, mindenesetre fönmarad annak szüksége, hogy további intézkedések történjenek, hogy az, ami aprólékos, különittessék el, de a melyek nagyobbak, 5—600—1000 holdra menő tételek, — miután ezek „aprólékosaknak" semmiféle nyelvészet szerint nem nevezhetők: — különittessenek el, és ezekről alkottassék külön törvény. Ez a mit ajánlok a t. ház figyelmébe. *(Helyeslés bal felől.)*

Ghyczy Kálmán: Én a pénzügyi bizottság tárgyalásaiban résztvevén, a kimutatást melyet a pénzügyi bizottság felhivása folytán, a pénzügyminiszter ur később, már a pénzügyi bizottság tanácskozásainak befejezésekor adott be: ugy értem és ugy értettem mindig, hogy az csak azon javakra vonatkozik, a melyek a rendkivüli költségvetés 12-ik lapján levő részletezésnek XIV-ik pontja alatt emlittetnek, 1.764,000 frt eréjeig. Az a kimutatás, melyet a pénzügyminiszter ur kiosztatott, csak egyedül ezen pontra vonatkozik. A jelentésben azonban elnézésből, az emlitett részletezés 18. és 19. pont alatti tételei ugy emlittetnek, mintha szintén ezen kimutatásban azoknak minősége már kimutatva és előterjesztve lenne.

Megvallom, e részben a pénzügyi bizottságnak jelentését részemről elfogadhatónak nem tartom; mert különösen a 18. és 19-ik pont alatt emlitett tételek, a melyek közül az egyik a Doboka és Szolnok megyében fekvő birtokrészek, melyek eladásából 100,000 frt. erejéig tervez bevételt; a másik a Küküllő megyében fekvő potstelki uradalomnak eladásáról szól: semmi esetre a kisebb és aprólékos birtokok sorába soha sem soroztam; és ennélfogva akármit határoz a ház azon államjavakra nézve, melyek a részletezés 14-ik pontjára vonatkoznak: a 18. és 19-ik pontok alatt levő nagyterjedelmű jószágokat semmiesetre nem tartanám olyanoknak, melyeknek mibenléte már kellőleg kimutatva lenne, és ezek eladására nézve mindenesetre a törvényhozásnak törvény által kinyilatkoztatandó előző jóváhagyását tartom szükségesnek. *(Helyeslés bal felől.)*

Kerkapolyi Károly pénzügyminiszter: Az előttem szólott képviselő urnak tökéletesen igaza van, hogy ebben a kimutatásban csak a 14-ik tétel alatt emlitett s 1 millio 764 ezer forint erejéig terjedő kisebb ingatlanak foglaltatnak, a 18. és 19. alattiak pedig nem.

Az igaz, hogy erről is van a képviselőháznak értesülése, de elég későn jutott ahoz, és talán nem is elég formaszerüen, hogy sulyt ne fektessek erre. Azon jelentés t. i., melyet Divald Adolf, ki az erdélyi birtokok bejáratával volt megbizva, hozzám intézett, én pedig — mert sok tájékozást nyujt a helyzet megismertetésére — sokszorositatván, a t. képviselő urak közt kiosztattam; de mivel ez nem formaszerü előterjesztés, nem is jut eszembe azt kivánni, hogy ennek alapján most már határozat hozathassék.

Mihelyt a legkisebb aggodalom nyilvánul: kötelességemnek tartom az előtt meghajolni és nagy köszönettel veszem, ha a ház a 14. alatti kimutatásban fölvett birtokrészek eladásába beleegyezik, — részemről a 18. és 19. alatt foglaltak eladását elhalaszthatónak és elhalasztandónak ismervén el.

A mi pedig azt illeti, hogy itt nagyobb testek vannak, melyeket aprólékosaknak nem lehet nevezni: igaz, hogy van egykét darab, mely területileg nagyobb, hanem ez meg értékben kisebb. Átalában, mihelyt a képviselőházban nincs senki, ki azon vidékről levén, azt vélné, hogy téves a mi informatiónk, kik azon birtokrészt eladhatónak és eladandónak tartjuk, és nincs, a ki jobbnak tartaná, ha e birtokrész nem adatnék el: nem látom át, miért kelljen ez eladást fölfüggeszteni, miért ne lehetne abba beleegyezni. Hiszen különben az ár, mely eladását érdemessé teszi, vagy megajánltatik és akkor csak nyerünk vele, vagy nem ajánltatik meg, és akkor e miatt a pénzügyminiszternek nem lesz módjában fölhatalmazásával élni. Kérem a képviselőházat, méltóztassék a 14-dik pont alatti positiót megszavazni. A 18. és 19-től elállok.

Elnök: T. ház! Többen kivánnak még szólni e tárgyra nézve, azért az ülést ma bezárván, a tárgyalás folytatását holnap reggel 9 órára tüzöm ki.

Azután tárgyaltatni fog, ha a t. ház beleegyezik, a pénzügyi bizottság jelentése

1) A közös nyugdijakról;

2) A közmunka-tanács költségvetéséről;

3) Az állam-számvevőszék pótköltségvetése;

4) A vallás és közoktatási miniszterium költségvetése alkalmával benyujtott inditványokról;

5) A pénzügyi bizottsághoz utasitott egyéb tárgyakról.

6) A fiumei provisorium póthiteléről.

Az ülés végződik d. u. 3 órakor.

Digitized by Google

306. országos ülés

1871. márczius 10-kén

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. Csiky Sándor interpellálja a kormányt a Boczkó Dániel által 1848-ban a honvéd sebesültek részére tett 5000 frt alapitvány iránt. A központi bizottság jelentést tesz az Eszterházy-képtár megvételéről szóló törvényjavaslatról, mely Henszlmann Imre határozati javaslatával napirendre tüzetik. A pénzügyminiszteri költségvetésnek részletes tárgyalása az államjavak kisebb részleteinek eladásáról szóló pénzügyminiszteri előterjesztésnek tárgyalásával befejeztetik. A közös nyugdijakról szóló pénzügyi bizottsági előterjesztés; — a közmunkatanács költségvetése; — a főszámszék részére adandó 8000 frt. pótköltségről; — a vallás és közoktatási miniszterium költségvetéséhez pedig Hodossy Imrének az egyetemi tanárok fizetése felemeléséről; Simay Gergelynek az örmény egyház segélyezéséről; — Horváth Mihálynak a történelmi források kiadására 5000 frt. pótsegélyről; Zsedényi Edének az ágostai egyház részére segély szaporitásról; Borlea Zsigmondnak a brádi gymnasium részére 4000 frt. segélyről; Paulovics Istvánnak az ujvidéki szerb gymnasium részére segélyszaporitásról; — Jonesku Dömének a belényesi gymnasium segélyezéséről; — Pulszky Ferencznek a muzeum részére egy ásvány gyüjtemény megvételéről; — Simay Gergelynek az erdélyi muzeum dotatiójáról: — Zmeskal Zoltánnak tudományos hazai társulatok segélyezéséről szóló határozati javaslataikra a pénzügyi bizottság jelentését tárgyaltatnak és elfogadtatnak. A kormány beadja a határőrvidéki pósta-távirda tengerészeti ügyre vonatkozó póthitelről szóló előterjesztését, továbbá a kir. tábla biráinak szaporitásáról szóló póttörvényjavaslatot.

A kormány részéről jelen vannak: Horvát Boldizsár Kerkapoly Károly, Szlávy József.

Az ülés kezdődik d. e. 9 órakor.

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni s a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Majlát István jegyző (*olvassa a márczius 9-kén tartott ülés jegyzőkönyvét.*)

Elnök: Nem levén észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesitve van.

Van szerencsém bemutatni Arad megye közönségének föliratát, melyben a világosi járásbiróság székhelyének nem Világoson, hanem Pankotán leendő elhelyezését kéri.

Komárom megyei gesztesi járás lakosságának kérvényét a járásbiróság székhelyének Nagy-Igmánd községbe, mint központba, leendő áttétele iránt. A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Csanády Sándor: Van szerencsém a t. képviselőháznak bemutatni sz. kir. Pest, belés Józsefvárosa polgárainak folyamodványát, melyben kérik, hogy az országgyülés a kormányt méltóztassék odautasitani, hogy Francziaország földarabolását gátolja meg.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Szomjas József: Van szerencsém Rakomaz község katholikus hiveinek kérvényét benyujtani, melyben az elősorolt okokból a papi terhek alóli fölmentést kérik.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Csiky Sándor: A tisztelt pénzügyminiszter urhoz akarok egy interpellatiót intézni, melynek tárgyát képezi azon 5000 pengő frt, melyeket néhai Boczkó Dániel, egyik lelkes honfitársunk 1848-ban a királynak és a kormánynak a haza fiaihoz intézett fölhivása folytán az ország közszükségletének fedezésére kölcsönként fölajánlott, és mely 5000 frtot később a haza közjavának előmozditása czéljából örökalapitványként letéteményezett, a mi, hogy igy van, azt, ha a t. ház megengedi, bebizonyithatom az akkori képviselőház jegyzőkönyvéből, melyben ezen 5000 frt letétele, s egyszersmind az általam érintett czélokra való forditása a ház által

Digitized by Google

meghatároztatott. *(Zaj.)* Kérem a pénzügyminiszter urat, méltóztassék figyelni, talán képes lesz azonnal megnyugtató fölvilágositást adni. A határozat az 1848-ik évi szeptember 26-án tartott ülésben hozatott s igy szól: „Boczkó Dániel Békés megyei képviselő az ország közszükségei fedezésére kölcsönözött ötezer pfrtot az állománynak örök alapitványképen oly feltétel mellett átadja:

1-ör, hogy ezen összegnek kamatja az ország önállásának, függetlenségének s alkotmányos szabadságának föntartásában, a személy s vagyonbátorság biztositásában magát kitüntető, vagy ütközetekben megcsonkitott s élelem keresetre tehetlenné vált, öt katonai közvitéznek nyugdijazására, akár háboruban elvérzett katonák, honvédek, nemzetőrök családjaiknak segedelmezésére fordittassék.

2-szor, hogy a magyar felelős miniszterium az évenkinti pénzügyvetésben a kamat hovafordításáról a képviselőháznak számoljon.

E hazafiui alapitvány méltó elismeréssel fogadtatván, a letett összeg a pénzügyminiszteriumnak az alapitványlevéllel együtt oly utasitással adatik át: miszerint ez alapitványt, az alapitó képviselő akarata szerint kezelvén, az évenkinti pénzügyvetésben ez alapitvány kamatairól is számoljon.“

Ez az akkori képviselőház határozata, melynek következtében megtekintvén a pénzügyminiszterium költségvetését, ezen alapitványnak nyomára nem akadtam, és ezen okból bátor vagyok a pénzügyminiszter urhoz következő interpellatiót intézni:

„Magyarország pénzügyminiszteréhezintézett interpellatio.

Tekintve, hogy az 1848-ik évi képviselőház jegyzőkönyvének szept. 26-tól 496. sz. alatt olvasható határozata szerint néhai Boczkó Dániel képviselő, az ország önállásának, függetlenségének, és alkotmányos szabadságának védelme tekintetéből vivott csatákban megcsonkitott, vagy akár az e czélból folytatott harczokban elvérzett katonák, honvédek, s nemzetőrök szegény családjaik segedelmezésére 5000 pengő forintot örökalapitványként az országos pénztárba oly feltétel alatt fizetett vala be, hogy a magyar felelős pénzügyminiszter költségvetésében ezen alapitvány kamatainak hová történt forditásáról semmi emlitést se teszen; kérdem: mi történt emlitett tökebeli alapitványnyal? és

Mi legyen oka, hogy pénzügyminiszter ur ezen alapitványi tőke kamatai hovaforditásáról szóló számadását a képviselőház elé terjeszteni elmulasztotta?“

Elnök: Közöltetni fog a pénzügyminiszter urral.

Babes Vincze: T. ház! Arad megye Kurtics községe 112 lakosának kérvényét van szerencsém benyujtani, Francziaország földarabolása ellen. Kérem a kérvényi bizottsághoz átadni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik

Hodossy Imre: T. ház! Bátor vagyok figyelmét föhini arra, hogy a mentelmi bizottságnak két jelentése vár még elintézésre. Miután holnap soronkivül ugy is a kérvények tárgyaltatnak, bátor vagyok kérni a t. házat, ugy az igazságszolgáltatás érdekében, mint azon méltányosságnál fogva, melylyel illető képviselőtársainknak tartozunk, hogy a mentelmi bizottság e kétrendbeli jelentését holnapra napirendre tüzni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Tehát, ha méltóztatnak beleegyezni, holnapra napirendre fog tüzetni.

A központi bizottságnak jelentése van.

Henszlmann Imre előadó: T. ház! Van szerencsém az osztályokból alakult központi bizottságnak jelentését az Eszterházy-képtár, kézrajz és rézmetszet gyüjtemény megvétele tárgyában benyujtani. Kérem azt fölolvasottnak tekinteni és kinyomatását elrendelni.

Elnök: Ki fog nyomatni, s a képviselő urak közt szétosztatni, és valamelyik napon napirendre tüzetni. Ugyanakkor Henszlmann Imre képviselő ur határozati javaslata napirenden lesz.

Következik a napirenden levő tárgy: Az államvagyon eladása.

Táncsics Mihály: T. ház! Mindenek előtt szükségesnek tartom kijelenteni, hogy én a Simonyi Ernő képviselő ur által beadott, határozati javaslathoz járulok.

Ezt kijelentve, szabadságot veszek magamnak némely megjegyzéseket tenni.

Én mindaddig, mig az 1867. kiegyezés fönáll, tehát a 10 év le nem jár, az államjavak akár kisebb, akár nagyobb részeinek eladását, az országra nézve üdvösnek nem tartom; hanem ha mégis eladatnának: azokára, mint külön pénztár kezeltessék, hogy az eladottak helyett más vásároltathassék.

Azért ajánlom ezt a t. háznak, hogy czélszerüség és nemzetgazdászati tekinteteknél fogva, az államjavak eládásából befolyt összegek az évi költségvetésbe föl ne vétessenek, hanem mint külön pénztár kezeltessék; az eladott parcellák árán pedig vegyen az állam egy darabban fekvő más vagyont, melyet hasznosabban kezelhet, mint ezeket: addig ez, mint — a közmondás mondja, nem kér kenyeret — adassék haszonbérbe, mig a 10 évi egyezség lejárt. Javaslatom indokolására némelyeket föl kell hoznom.

Nem kétkedem a kormány hazafiságában,

Digitized by Google

meg vagyok győződve arról; de bölcs kormány és bölcs törvényhozás még idejekorán alkotja a jó törvényeket, nem akkor, mikor már késő. Nem a kormány iránti bizalmatlanságból indítványozom ezt. Tudjuk, hogy a közös kormány a határőrvidéki erdőket eladni szándékozott; ez intő példa arra, hogy az államvagyonon könnyedén túl ne adjunk. A napokban több interpellátiót adtam be a miniszter urakhoz, melyekre nézve még nem kaptam feleletet. Azt hiszem, nem igazságosan járt el a legfőbb törvényszék akkor, midőn a ferenczieknek által követelt egyetemi könyvtári telket a ferenczieknek oda itélte: megfosztván tőle az egyetemet, illetőleg az országot; holott az államnak mindenkor joga van a szerzetet fölöszlatni, és vagyonát az ország hasznára forditani.

Ez nem jó jel.

Másik az, hogy a szerviták zárdájának egy részét megvásárolták 300,000 frton. A miniszterium még nem felelt arra: mire fog fordittatni? pedig meggondolhatnák, hogy a szerviták valahol egy kis házban is meghuzhatnák magukat; az államnak különben is jogában áll a szerzetek vagyonát lefoglalni, mert csakugyan nem kivántatik az üdvösséghez, hogy 300,000 frtot adjanak a zárdának egy kis részeért. Ha igy folynak a dolgok: akkor én nem tartom üdvösnek az államjavak eladását.

Ott van továbbá az üllői uton megvásárolt két telek; nem tudjuk, mire akarják forditani, a miniszterium nem tartja szükségesnek arra felelni, nekem legalább nincsen erről tudomásom. Meglehet, hogy a háznak van; talán akkor adatott a felelet, mikor nem voltam itt.

Emlékszem, t. ház, hogy egykor Buda városának volt birtokában a Margit-sziget. Ez a Margit-sziget most egy főherczegé. Hogyan jutott oda? (*Derültség.*) Nem tartozik ide, fejtegetni; csak fölemliteni akartam mint indokot arra, hogy az állam és községek vagyonán nem kell olyan könnyen túladni. A börtönből intéztem a pesti journalisták egynémelyikékez azon kérést, hogy igyekezzenek mindent fölhasználni arra, hogy a városi közönség lakosainak beleegyezése nélkül az aldunapart el ne adassék. Az eladás ellen nem lehet senkinek kifogása; de előbb meg kellett volna a polgárokat számszerint szavaztatni, hogy beleegyeznek-e, vagy nem? Igy van ez az államnál is. A t. ház tökéletes joggal intézkedhetik mindenben; csak két dolog van, miben föltétlenül nem intézkedhetik; egyik az államjavak eladása; másik egy más ország adósságának elfogadása. Ezt csak akkor teheti jogosan, ha plebiscitumot hirdet s az egész népet megszavaztatja.

Ezeket tartottam szükségeseknek elmondani arra nézve, hogy ezen birtokrészek eladásával nem kell sietni. Megmaradhatnak azok továbbra is; jövedelmezzenek annyit, a mennyit jövedelmezhetnek: de én eladásukba bele nem egyezem, sőt az ellen ünnepélyesen tiltakozom.

Simonyi Lajos b.: T. ház! Csakugyan méltányosnak tartom Simonyi Ernő képviselőtársam azon kivánságát, hogy ily átalánosságban azon ingatlanokról ne intézkedjünk. Hanem midőn ezt kijelentem, egyszersmind elismerem, hogy ezen ingatlanok közt vannak oly csekély területü értékü részek, melyek csakugyan nem érdemesek arra, hogy a törvényhozás e tekintetben külön intézkedjék; már csak azért is, mert az idő, melybe ez kerül, s átalában a törvényhozás ez intézkedése talán többe kerülne, mint amennyit maguk ez ingatlanok érnek. De én itt a kimutatásban kijelölt ingatlanok közt olyanokat is látok, melyek igen nagy értékűek. Többi közt csak párt emlitek. Itt van a 100-ik szám alatt Szántova, Csatáka puszta 1076 hold; a 107-ik szám alatt Candlee 700 hold. Vannak azután 80,000 frtra becsült birtokok és több ilyenek.

A 14-ik lapon 18—30—40—45,000 frtot érő birtokok vannak fölsorolva. Hogy ezekről igy egész átalánosságban intézkedjünk, ezt csakugyan czélszerünek nem tartom. Énnekem véleményem az, hogy legczélszerübben járnánk el aképen, hogy megbizatnék a pénzügyi bizottság, hogy válaszsza el azokat, melyek jelentékenyebbek, és pedig azon oknál fogva, hogy ezekről azután a törvényhozás külön intézkedjék; azon birtokrészekről pedig, melyek csekélyebbek, azokról azután intézkedjünk átalánosságban.

Ez volna tehát nézetem, s ezt ajánlom a t. háznak elfogadás végett. (*Helyeslés.*)

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Énnekem, a dolog érdemét tekintve, nem lenne észrevételem az ajánlott határozatra: mert semmi sincs távolabb tőlem, mint erőszakolni egyes birtokrészek eladását, ha a t. ház abba megnyugvással bele nem egyezhetik. Ami engem vezet, főleg az, hogy ezen tömérdek aprólékokkal magunk — mint tegnap voltam bátor mondani — ne tegyük nehézkessé és drágabbá saját adminisztratiónkat.

A pénzügyi bizottság már azáltal, hogy jelentésében ezeknek eladását javaslatba hozta, arról tett tanubizonyságot, hogy, ha vannak is ezek közt nagyobbterjedelmü és részben értékes és jelentékeny birtokrészek, de mindegyiknél van ok arra, amiért az eladás ellen nehézség nem forog fön. Igy maga a t. képviselő ur által megemlitett egyik tétel, mely négy és egynehány száz holdra kiterjedő birtokra vonatkozik: az szőlő alá kiadott birtok, mely anélkül is maga a törvényhozásnak a szőlődézsma-váltság által

Digitized by Google

jelzett irányával megegyezik hogy eladassék, a mint ez magában a kimutatásban is ki van jelölve.

A másik, melyet a t. képviselő ur emlitett, s mely 1000 holdas birtok: nem egyéb, mint futó homok, melynek tartásán nincs áldás. De elismerem, hogy vannak jelentékeny parczellák, és nagy értéket képviselők, melyeknek eladására specialis okok forognak fön. Ha a t. ház ennélfogva ugy intézkedik, hogy ezen ügy még egyszer át menjen apénzügyi bizottság rostáján, és ha az ily nagyobb birtokoknak eladását külön megfontolandónak véli, s hogy különösen először a pénzügyi bizottság előtt, azután pedig a bizottsági jelentéssel a ház előtt indokoltassék, én tökéletesen beleegyezem. *(Helyeslés.)*

Moricz Pál: T. ház! Bátor vagyok a t. miniszter urat ismét figyelmeztetni arra, a mire már egyszer figyelmeztettem. Itt a kimutatásban két birtokrész van megjelölve: Alsó-Absa és Fehér-Egyháza, az egyik 194, a másik 144 holdnyi területü, melynek holdja körülbelül 9 frtra van becsülve. En locális ismeretekkel birok, s tudom, hogy ott többrendbeli belsőségek, és szántóföldek léteznek a Tisza völgyén. Lehetetlenség, hogy e birtokrész csak annyit érjen és különösen mondhatom, hogy vannak belsőségek, melyeknek holdja 200 frtot is ér. Méltóztassék tehát akkép intézkedni, hogy ezen belsőségek külön adassanak el; másodszor pedig — a mennyire lehet — parcellákban: mert ott nincsenek oly nagybirtokosok, kik concurrálnának, hanem megveszi azokat egy nagyobb pénzember, és azután eladja igen drágán. Csak figyelmeztetni akarom a miniszter urat: ne méltóztassék mindig csak az informatiók után menni, a melyek alulról jönnek, mert az ily informatióknál rendesen ki vannak már nézve a vevők is, és nincs az a vétel a kincstárnál, melynél az eladásnál is, a vételnél is üzlet nem történnék. Meg vagyok győződve a miniszter ur jó szándékáról, ennélfogva bátor vagyok, ezeket figyelmébe ajánlani.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Köszönettel tartozom a tisztelt képviselő urnak a figyelmeztetésért és megnyugtatásul csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy én valamint átalában ugy itt is a zöldasztal mellőli kormányzatot tartom a legelhibázottabbnak. Azért a ház észreveheti, hogy ha van valamely tétel, mely jelentékeny emelkedést mutat; az az utaztatási költség. Nekem most is 4—5 bizalmi emberem utazik szerte az országban: mert nem szeretek jelentés alapján kormányozni. Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy azon szempontok kellő figyelembe fognak vétetni. *(Helyeslés.)*

Szomjas István: T. ház! Én megnyugvással fogadom a pénzügyminiszter urnak azon kijelentését, hogy ezen kimutatás ujabb átvizsgálás végett adassék vissza a pénzügyi bizottságnak. Azonban, miután az első lapon a 2—10 tételig a Tisza-szabályozás által nyert ármedrek jelöltetnek ki eladásra, és miután tudomásom szerint nincs hazai törvény, mely azt mondaná, hogy az oly medrek, melyek szabályozás által nyeretnek, az állam tulajdonává válnak, kérem a házat: méltóztassék a pénzügyi bizottságot figyelmeztetni, hogy ezen körülményre is kiterjeszsze figyelmét, s az iránt is adjon véleményt a háznak.

Madarász József: Megnyugvással veszem én magam is a pénzügyminiszter urnak megjegyezését abban, miszerint e tárgy még egyszer a pénzügyi bizottsághoz utasittassék vissza ujbóli megfontolás végett. Tisztán csak azon óhajtásomat fejezem ki, a mennyiben meglehet, hogy sem a pézügyminiszter, sem a pénzügyi bizottságnak minden tagja nem ismeri részletesebben azon eladandó birtokoknak értékét: igen helyesnek találnám, ha a pénzügyi bizottság az ujbóli megvizsgálás alkalmával azon kerületeknek képviselői, melyekben azon birtokok fekszenek, vagy azon megyebeliek felvilágositás adás végett felhivatnának, a pénzügyi bizottság ülésébe; vagy legalább kijelöltetnék azon nap, melyen a pénzügyi bizottság a fölött tanácskozik: hogy legalább azon képviselők, kik felvilágositást adhatnának, ott megjelenhessenek s véleményeiket elmondhassák; mert akkor sokkal könnyebben tehetne a ház ez érdemben végelhatározást. *(Helyeslés.)*

Kerkápoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Ezen utolsó módozat igen practicus, s azt részemről elfogadhatónak találom. Talán alkalmas lenne arra a vasárnap délután, akkor a pénzügyi bizottság ülése a ház tagjaira nézve nyilvános lenne, s a mely képviselő érdekelve van, oda jöhetne s elmondhatná felvilágositó nézetét. (*Helyeslés.*)

Jankovics Miklós: T. ház! Megnyugvással veszem a pénzügyminiszter urnak most mondott szavait annyival inkább, mert világos példával akarom a t. háznak bebizonyitani, hogy ezen kimutatásokban többrendbeli hiányok vannak az épületek, birtokok megnevezésében s azok számának meghatározásában. Nevezetesen a 433-ik szám alatt előfordul „Csabonyi államépületek 2 épülettel". Bocsánatot kérek, azok legalább is 4-szer annyiból állanak, s igy értékök is magasabbra kell, hogy tétessék.

Simonyi Ernő: T. ház! Miután én adtam be egy határozati javaslatot e tárgyban és

Digitized by Google

látom, hogy a t. ház azon határozati javaslathoz hajlik, melyet tisztelt barátom Simonyi Lajos adott be; én tehát kész vagyok határozati javaslatomat visszavonni, ambár megvallom, hogy elvben a kérdést ily módon nem tartom megmentettnek; mert az én állitásom mindig áll: hogy államjószágokat csak törvény engedélye utján lehet eladni, a melyhez ugy a képviselő ház, mint a főrendek és a korona hozzájárulnak.

Hivatkozás történt tegnap a mult eljárásra. Méltóztassanak megengedni, hogy midőn ezen tárgy most a ház előtt van: a hivatalos okmányokból kimutassam, mikép történt az. A törvényjavaslatot benyujtotta Lónyay Menyhért volt pénzügyminiszter, a datum nincs ugyan rajta, de 1869-ben volt. Ezen törvényjavaslat a 2-ik §-ra, a mely igy szól: „A nagyobb birtokoktól távolabb fekvő állami kisebb birtokrészek, melyeknek kellő fölügyelete és czélszerü kezelése nehézséggel és aránytalan költséggel van összekötve, valamint azon államépületek is, melyek az állam czéljaira nem használhatók: örökáron szintén eladandók és az államjavak állományából kitörlendők". A pénzügyi bizottságnak jelentése, mely azután a központi bizottság által is elfogadtatott: ezt mondja: „A 2-ik §-t a bizottság egészen elhagyandónak véleményezi és pedig azon okból, mert ezen §-ban előforduló s az eladandó birtokokra vonatkozó „kisebb birtokrész" kitételt nem eléggé szabatosnak, sőt ellenkezőleg fölötte viszonylagos fogalomnak találta; továbbá nem tartja czélszerünek a bizottság, hogy előlegesen és átalánosságban államépületek, mint az állam czéljaira nem használhatók: jelöltessenek ki, és pedig mindaddig, mig az átmeneti időszak lefolyásával az iskolaügy, a honvédelmi rendszer és a birószágok rendezése után bebizonyuland, hogy a kérdéses épületek az egyes miniszteriumok szükségletei fedezésére nem voltak fordithatók". Ez volt a pénzügyi bizottság indokolása, és melyet azután a központi bizottság is elfogadott. A képviselőház jegyzőkönyvében egyedül ez van erre vonatkozólag: „napirenden volt a nem tagositható állambirtokrészekről szóló törvényjavaslat, melyre Lónyay Menyhért pénzügyminiszter kijelenté, miszerint azt visszavonja, a miben a ház megnyugodott."

Itt tehát arról, hogy e tekintetben valami határozat hozatott volna, szó nem lehett. Határozat nem hozatott; hanem a mit a tisztelt előadó ur mondott: az igenis nézete volt a volt pénzügyminiszternek; meglehet, hogy az ő álláspontjából, mint a kormányt támogató képviselő a miniszter óhajtását és véleményét már ugy tekinti, mint a ház határozatát, de ugy hiszem, a t. ház azt annak nem tekintheti. A Naplóban a következő áll: „Lónyay Menyhért pénzügyminiszter: T. ház! Az általam benyujtott törvényjavaslat 2-ik §-a a központi bizottság jelentése alapján kihagyandó volna a törvényből. Miután a törvény beadásánál czélom leginkább az volt, hogy a miniszterium e tekintetben is felhatalmazást nyerjen; czélszerübbnek tartom, ha e törvényjavaslat most nem is tárgyaltatik, s bátor vagyok javasolni: maradnánk tovább is az eddigi gyakorlatnál, mely szerint a budget-ben az eladni javasolt területek egyenkint felsoroltatván, az elérhető vételár egy sommába a bevételek közé helyeztetett, miáltal implicite az eladás maga megengedtetett. Ennélfogva bátor vagyok kérni a t. házat: méltóztassék megengedni, hogy ezen törvényjavaslat ne tárgyaltassék. En javaslatomat ezennel visszaveszem. *(Helyeslés.)*"

Tehát a ház megnyugodott a visszavételben; de hogy ezen indokolásban is megnyugodott: az a Naplóból egyátalában ki nem derül.

E beszédben hivatkozás történik főleg erre: „czélszerübbnek tartom, hogy maradjunk meg az eddigi gyakorlatnál, mely szerint a budgetben az eladatni javasolt területek egyedül fölsoroltatván, az elérhető vételár egy sommában a bevételek közé helyeztessék, a mi által implicite annak eladása megengedtetik."

Én akkor kérdést intéztem a pénzügyminiszter urhoz, nem e tárgygyal kapcsolatban, hanem a budget tárgyalása alkalmával, hogy melyik azon rovat a budgetben, mely az államjavak eladásáról szól, miután nézetem szerint, arra törvény nélkül, a miniszter fölhatalmazva nem volt, hogy az eladást eszközölje!

Nekem a miniszter ur azt válaszolta, hogy ezen államjavak a volt provisorius kormány által eladatván: a részlet-fizetések most évenkint teljesittetnek; tehát nem uj államjavak adattak el, hanem azok után, melyeket a volt kormány adott el: most csak a pénzt szedik be. E szerint a mult gyakorlatra hivatkozva, a pénzügyminiszter nem mondhatta, hogy az országgyülés gyakorolta volna e szokást; hanem gyakorolta a provisorium, a mi természetesen egészen más dolog. Ezeket akartam elmondani a tényállás constatálására.

Egyébiránt minthogy, a mint látom, a t. ház is megnyugszik abban, hogy a pénzügyi bizottsághoz visszautasittassék, magam is elfogadom ez expedienst, és ámbár ezt palliativumnak tekintem; mert az elvet meg nem menti: határozati javaslatomat visszaveszem.

Széll Kálmán előadó: Én a dologhoz többet szólni nem akarok, de legyen szabad igen röviden megjegyzést tennem arra, a mit t.

Digitized by Google

képviselőtársam reám vonatkozólag szives volt mondani.

Nem all az, t. ház, hogy én tegnapi és tegnapelőtti fölszólalásomban azt mondtam volna, hogy e tekintetben a háznak határozata van. Én csak azt mondtam, hogy azon törvényjavaslat visszavonásának oka abban fekszik, és azzal indokoltatott, hogy az ily partialis államjavak eladása a költségvetésbe vétessék föl. Nem is gondoltam sem akkor, sem most arra, hogy az , a mit a miniszter mondott: a háznak határozata; ez távol áll tőlem. Azt mondtam, a mit a képviselő ur a jegyzőkönyv fölolvasása által maga is igazolt: hogy a ház abban megnyugodott. Miután sem akkor, sem azóta inditvány nem lett téve, hogy ezen törvényjavaslat tárgyaltassék; azt hiszem, hogy jogosultan hoztam föl a visszavonás motivátiójára és ratiójára az általam emlitetteket.

Elnök: A ház tehát megnyugszik abban, hogy ezen tétel bővebb megfontolás végett a pénzügyi bizottsághoz utasittassék, az illető képviselő urak pedig fölkéretnek, hogy a pénzügyi bizottság ülésében jövő vasárnap délután 5 órakor, bővebb fölvilágositások megadása végett, megjelenni sziveskedjenek.

Majláth István jegyző: Pénzverési nyeremény a forgalomból kivont 6 pengő krajczárosoknak 20 és 10 krajczárosokra leendő átverésénél 250,000 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa):* A vámkezelési költségátalányból 1871-re megtakaritandó 98,600 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottságnak nincs észrevétele.

Elnök: Elfogadja a t. ház? *(Elfogadjuk)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa):* Adóhátralékokból 2.500,000 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa):* A földadó ideiglen régi hátralékaiból 3000 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa):* A garantia-alapból 5.550,000 frt.

Széll Kálmán előadó: A 6-ik rovat alatt a garantia-alapból szintén felvett 550,000 frtot a bizottság felveendőnek véleményezi ugyan, de ezen összeg a t. képviselőház határozatának következtében és az 1868 : L. t. cz. 9. §-a rendeletének megszüntetése iránt hozandó törvény értelmében, nem ily czim alatt lesz a költségvetésbe foglalandó; hanem felsorolandók lesznek az értékek, melyekből ez összeg fedeztetni fog.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző: *(olvassa):* A tiszai koronauradalmi kerületet képező községek uradalmi járadékainak megváltása iránt kötött, és az 1870. XXVI. törvényczikkel megerősitett örökváltsági szerződés szerint ez évben esedékes váltságrészlet 185,714 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk)* Elfogadtatott.

Majláth István jegyző *(olvassa):* Az ó-budai bordézsma váltságból befolyandó tőke részlet 51,561 frt.

Széll Kálmán előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Tehát elfogadtatott.

Móricz Pál: T. képviselőház! Én azt hiszem, hogy a kiadásokkal szemben a képviselőnek kötelessége nemcsak a megtakaritásokról, hanem az állam jövedelmeinek szaporitásáról is gondoskodni, és miután tudom, hogy a miniszter ur a legkisebb fillérhez is, mely az állam jövedelmeit szaporitja, csökönösen ragaszkodik, azt hittem, hogy oly fontos forrás, melyet törvényadta jogánál fogva fölhasználnia lehetne, nem fogja elkerülni figyelmét. Ezek a megürült püspökségek időközi jövedelmei.

Már tavaly megigérte a kultuszminiszter ur, hogy e tárgyban törvényjavaslatot fog beterjeszteni. Elmult egy év, és a törvényjavaslat még mindig hiányzik; én tehát azt hiszem, midőn a miniszter ur a legkisebb fillért is nagy szigorral behajtja a szegény embertől, a püspökségeknek 100,000-rekre menő forintjait is kötelessége behajtani.

Annálfogva bátor vagyok figyelmeztetni a t. pénzügyminiszter urat, hogy, ha a kormány nem akar ultramontán szinben föltünni, vagy nem akar a püspökségek pártolója lenni: az ország jogos jövedelmeit követelnie kell. Annálfogva bátor vagyok kérdést tenni: miért mulasztotta el a miniszter ur ezen jövedelem beszedését, midőn különben az állam jövedelmeinek szaporitásában tulmegy meghatalmazásán, tulmegy a törvényes fogalmakon, midőn p. o. a szivarok árát önjogulag, minden törvényes meghatalmazás nélkül fölemeli? Én tehát fölhivom, hogy e tekintetben erélyesebben járjon el, és legyen oly szives, a t. háznak fölvilágositást adni.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Három megjegyzése van a képviselő urnak; első az, hogy az adókat a sze-

Digitized by Google

gény embereken szigoruan behajtom. Megjegyzem, hogy ez igaz, de még ennél több is igaz: szigoruan hajtom be a gazdag embereken is. *(Helyeslés jobb felől.)*

Második megjegyzése az, hogy én az adók behajtásában tulmegyek a törvény által engedett határon. Engedelmet kérek, ez oly vád, melyet hallgatással nem mellőzhetek. A t. képviselő ur megengedte annak idején, midőn ezen vádat először emelte ellenem, hogy ez a dolog természetében van: akadályozni sem lehet, törvényt sem lehet hozni ellene; mert annak ezer módja van, hogy a szivart a kereskedelmi forgalom igényeinek megfelelővé tegyük; nem lehet különben a törvényhozásnak a budget törvényben kifejezett intentiójának eleget tenni, mint ha a kereskedelmi conjuncturáknak megfelelően kezeltetik a dolog. Azt tehát, hogy e tekintetben tulmentem volna a törvényadta meghatalmazás határán: el nem ismerhetem.

Végre, mi illeti a 3-ik megjegyzést, illetőleg azon kérdést, hogy miért nem terjesztettem elő a kérdéses törvényjavaslatot? arra megfelelt maga a képviselő ur, mondván, hogy a törvényhozás fölhivása folytán a cultusminiszterium igérkezett e tekintetben törvényjavaslatot előterjeszteni. Előbb törvénynek kell lenni, hogy a törvény alapjára állva a pénzügyminiszter, a közigazgatás körében eljárhasson.

Azon törvényjavaslatot nem én igértem, azon törvényjavaslatot tehát nem lehet tőlem várni. Egyébiránt, miután az államkincstár érdekei is szóban forognak, figyelmeztettem e tárgyban a cultuszminisztert; mert az már kötelességem, hogy határozatokra, melyek a kincstár érdekeit érdeklik: collégáimat figyelmeztessem.

Ugy tudom, a boldogult miniszter foglalkozott is e tárgygyal; betegsége s bekövetkezett halála volt-e oka annak, hogy a törvényjavaslat el nem készült, vagy pedig azon körülmény, hogy a dolog még teljesen meg nem ért: azt, miután ezen tárgy nem az én ressortomba tartozik, nem mondhatom meg; de hogy gondja volt reá és hogy e tárgyban munkálkodott, arról biztosithatom mind a képviselő urat, mind a t. házat. *(Helyeslés.)*

Luksics Bódog: A pénzügyminiszter ur nyilván figyelemmel olvasta át Lónyay volt pénzügyminiszter urnak tavaly május 21-én tartott beszédét, melyben a közös terhek födözésére: közös födözetül, a porosz hadjárat után hadikárpótlás fejében Ausztriában hatrahagyott mintegy 5 millió tallér, vagyis 7.199,000 forintot emlitett föl.

Az igaz, hogy ez uj tétel, melyet inkább átmeneti tételnek kell tekinteni, a mennyiben Lajtán tul a rájok esett összegből mindazok, kik a porosz hadjárat alatt legcsekélyebb kárt szenvedtek: kárpótlást nyertek; ellenben itt Magyarországon, hol a porosz hadsereg megfordult, a községekben a porosz intendantura által nyugtatványozott, vagy a megyék bizottmányi ülésein kideritett összeg a Magyarországra esett részből alig födöztetett; sőt mint biztos tudomásom van, a legtöbb községben oly levonások történtek, mely községek majd a t. ház elé általam is több izben, majd más uton a t. kormány elé folyamodván, semmiféle sikert és eredményt nem képesek nyerni. Én mint érintettem, e tételt olyannak tartom, a melyet átfutó tételnek tekinteni és egyszerüen átvezetni kellett volna; a mennyiben a porosz kormány határozott szándéka az volt, hogy ezen általam emlitett s az osztrákok által fizetendő 30 milliónyi költségből 5 millió tallér egészben, a mint ez szánva is volt, mind egy krajczárig fizettessék le. De miután a kormány részéről, illetőleg a volt pénzügyminiszter részéről ezen összeg az ő jelentésében és végbeszédében közös pénz gyanánt szerepel, és a mennyiben ezen födözet azt involválja, hogy az nem azokra a költségekre használtatott föl mind, a melyekre szánva volt, és miután sem a zárszámadásokban, sem a budgetben annak semmi nyoma elő nem fordul: ugy én kötelességemnek tartottam. — miután épen azon vidéknek lakosai, melyet képviselni szerencsém van, voltak a porosz hadjárat által sujtva, és miután minduntalan hozzám fordulnak ezen községek, hogy a kormány részéről történjék már valami, miszerint az ő hadikárpótlási igényeik kielégittessenek: engedje meg a t. miniszterium, ha egy határozati javaslatot bátorkodom beuyujtani az iránt: hogy a 7.199,000 frtból, mely az egész monarchiára esett, a hadikárpótlások födözésére Magyarországot illető résznek hovafordításáról számot adjon, és illetőleg, hogy első sorban azon lakosok, kik a porosz hadjárat által sujtva vannak, és mai napig is ezerekre menő követeléseik vannak, kárpótoltassanak. Ezen összegek az országot semmiképen nem terhelhetik, mert az ország ebből semmit nem igényelhet, mert abból az egész országot jogosan semmi nem illetheti, mivel a poroszok csak az általam képviselt és a szomszéd kerületet tartották hosszabb ideig megszállva, tehát a kártalanitás csakis ezen kerületeket illeti meg jogosan. Azért kérem ezen ügy tisztába hozatalát, hogy végre-valahára a még mindig fölmerülő panaszok igazságosan elintéztessenek. Ajánlom ezen határozati javaslatot a t. ház figyelmébe.

Majláth István jegyző (*olvassa a határozati javaslatot.*) „Határozati javaslat, beadja Luksics Bódog.

A pénzügyminiszter oda utasittatik, hogy

Digitized by Google

az 1866-iki porosz hadjárat után hadikárpótlás fejében a porosz kormány részéről hátrahagyott 7.199,000 frtnyi összegből, Magyarországot illető részlet hovaforditásáról számot adjon, és illetőleg, hogy ezen összegből a poroszok által megszállott vidékeknek lakosai teljesen kárpótoltassanak."

Elnök: Kiván a t. ház rögtön a tárgyhoz szólani, vagy pedig a határozati javaslatot kinyomatni?

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Azt gondolom, hogy czélszerűbb lett volna ezen tárgyban hozzám interpellatiót intézni, melynek folytán magamat tájékoztam volna a kérdésre nézve és a választ megadtam volna. Ha az megnyugtatta volna a házat, akkor a tárgy el lett volna intézve. Most azonban a határozati javaslatra nézve nem vagyok tájékozva. A határozathozatalt nem akadályozhatom meg; de annak szükségét nem látom. Szüksége csak akkor állott volna be, ha egy eziránti interpellátióra nem adtam volna megnyugtató választ.

Luksics Bódog: Engedje meg a t. ház, hogy ezen határozati javaslat interpellatiónak tekintethessék, és kérem a pénzügyminiszter urat, méltóztassék arra minél előbb megadni a választ.

Elnök: Közöltetni fog a pénzügyminiszter urral. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán előadó *(olvassa)*: Végül megjegyzi a bizottság, a mit általános jelentésében a t. képviselőháznak már figyelmébe ajánlott, hogy a pénzügyminiszter költségvetésébe födözetül fölveendő lenne a forgalomnak átadott állami vasutak üzletbevételeinek többlete is; viszont a kiadások közé igtatandók, a fölülvizsgált és forgalomnak átadott államvasutak befektetett értékének intercaláris $7^1/_2\%$ kamatai.

A bizottság az erre vonatkozó kimutatások előterjesztésére azon czélból, hogy az 1871-dik évi államköltségvetés már ezeknek fölvétele által kiegészittessék: fölhivta a pénzügyi- és közmunka minisztereket.

Hasonlólag még azt is fölemliti a bizottság, a mit általános jelentésében is előadott már: hogy az összes államkölcsönök, igy a vasuti kölcsön, a sorsjegy kölcsön és a szőlő-dézsma-váltság az államköltségvetés teljes kiegészitéseül vétessenek föl már az 1871-ik évi budget-törvénybe. A pénzügyminiszter a bizottság fölhivására tett ebbeli előterjesztéseit a képviselőháznak a bizottság jelentéséhez mellékelve bemutatja.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a pénzügyi bizottság jelentését? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Következnek a közös nyugdijak, melyekről szól a pénzügyi bizottságnak 629-dik számu jelentése.

Széll Kálmán előadó: Azon összeg tárgyalásánál, mely a közös nyugdijakra 1870-re a miniszterium által előirányoztatott, és mely az összesités első lapján a 6-dik czim alatt föl van hozva, a t. ház elhatározni méltóztatott, hogy miután ezen összeg 1,400 frttal több, mint a mult évben volt: a miniszterium terjeszszen kimutatást a pénzügyi bizottság elé, a nyugdijak mibenléte, a nyugdijasok jegyzéke és változásai iránt. Ez megtörtént, és van szerencsém jelenteni, hogy az 1870: IX. törvényczikk létrejötte óta, mely a közös nyugdijak tárgyában hozatott, a közös nyugdijasok jegyzékére vonatkozólag némely változások történtek. Voltak t. i. egyének, kik tárgyalás alatt voltak azon törvény meghozatala alatt, a hovatartozásra vonatkozólag. Ezen tárgyalások azóta befejeztettek s az illető egyének lajstroma a jelentéshez mellékelt függelékben a t. ház előtt fekszik. E szerint 32,120 frt volna azon összeg, melylyel a nyugdijak szaporodtak. Nem uj terhekről van itt szó, hanem arról, hogy azon 32,120 frtra rugó nyugdijak, az eddigi Lajtán tuli és magyarországi budget terhére esett nyugdijakból kiveendők, és a közös budgetbe átteendők, miután ezek olyanoknak tekintendők, melyek nem terhelik a két állam nyugdijainak tárczáját, hanem azon categoriák szerint, melyek a központi nyugdijasokra vonatkozólag megállapittattak: mindkét államot közösen terhelik.

Azóta azonban, nagyon természetesen, történtek változások. Az itt bemutatott függelékben fölvannak véve azon egyének, kik elhalálozván, a nekik járó nyugdij is természetesen beállittatott és a közös nyugdijakból elesett. Ezen két összeg rectificatiója folytán most már kijött azon változott összeg, mely az uj előterjesztésben van. Miután tehát itt nem másról van szó, mint a nyugdijasok rectificatiójáról, a mi a financialis oldalt tekintve, ránk nézve csak előnyös, mert 25 ezer frttal apadnak, holott a közös nyugdijak 35 ezer frttal növekednek: a bizottság megnyugodni vél ezen kimutatásokban és ajánlja a háznak, hogy az 1870: IX. törvényczikk alapján, a mely szerint Magyarország ezen nyugdijakhoz csupán méltányossági és politikai tekintekből 23%-al járul, azok őt jogilag nem terhelvén, ezen 281,193 frt helyett 280,000 frt kerekszámban szavaztassék meg és helyeztessék a költségvetésbe.

Huszár Imre: T. ház! A pénzügyi bizottság, mint az imént fölolvasott jelentésből kitünik, eljárt a t. háznak azon határozata értelmében, a mely szerint felderitendők voltak azon körülmények, a melyeknél fogva az idén több kéretett ezen czimen, mintsem a tavalyi budgetbe meg lett szavazva és megállápitva. Ehez tehát

Digitized by Google

nem is fér szó, mert az 23% a 1870; IX. törvényczikkben gyökerezik. Most, a mint a pénzügyi bizottság előadója a háznak bejelentette, ujabban nyomoztattak ki oly nyugdijasok, a kik épen az 1870: IX. t. cz. alapján a közös nyugdijasok közé tartoznak; tehát e czimen szavazandók meg. De a pénzügyi bizottság jelentése végén ez áll: „Ezen összeg, tekintettel arra, hogy apadhat, kikerekittetett és 280.000 frttal vétetett fel az előirányzatba, ez által azonban nincs kizárva azon eshetőség, hogy az ez iránt folyamatban levő tárgyalások befejezése után a létszám nehány uj egyénnel még a jövőben is szaporodhatik."

Ezzel szemben t. ház, nem tehetem, hogy ne kérjem a kormányt arra: méltóztassék ezen nyomozásokat és földeritéseket minél hamarább megtenni és a tárgyalások eredményét e részben minél hamarább a t. ház tudomására hozni. Kérem pedig ezt három okból. Először azért, mert azt hiszem, kivánatos volna, hogy már számszerint tudjuk meg: mennyi ezen 23%, melynek minden évben szeme közé kell néznünk. A második ok pedig az: hogy ha ezt megtudjuk, a kezelés is egyszerübb lesz, a mennyiben azoknak illetményei, kik időközben meghaltak 23% aránya szerint évenkint levonatván, könnyen megtudjuk, hogy mennyi összeget kell fizetnünk, és nem fog az megtörténni, hogy az összeg szaporodik, a helyett hogy kevesbednék évenkint. Végre harmadszor: kivánatosnak tartom ezt azért is, hogy ezen odiosus dolog ne jöjön e ház elé minden évben, és ne kezdjünk és folytassunk fölötte vitát.

Egyébiránt a pénzügyi bizottság jelentését, mint a nélkül is a törvényen alapulót, elfogadom.

Széll Kálmán előadó: A bizottság figyelmét nem kerülte ki azon körülmény, hogy a miniszter jelentésében azt mondja, hogy forognak még fön tárgyalások nehány egyénre nézve, kiknek nyugdijaik valószinüleg a közös nyugdijakhoz csatoltatnak. Erre nézve azonban azon fölvilágositást kapta a pénzügyi bizottság, hogy ezek nem olyan természetü nyomozások s vizsgálatok, mint, ha a kormány azt keresné: kiket lehet még nyugdijakból részeltetni? hanem vanmindössze is 5 vagy 6 oly egyén, kiknek hovatartozása iránt a nyugdij tekintetében, a két kormány tisztába nem jöhetett. És ez nagyon természetes: hosszas tárgyalások folytak e részben, mert az illető egyének hol ott, hol itt szolgáltak és igy constatálni kell, vajon a törvénynek melyik szakaszai alkalmazhatók rájok. Miután a bizottság a kormánytól azon felvilágositást vette, hogy csak nehány egyénről van szó: ez iránt nem tartotta szükségesnek a bizottság jelentést tenni. Épen azért pedig, mert csak nehány egyénről van szó, azt hiszem, hogy a nyugdijasok száma inkább csökkenni fog — mert valószinüleg többen halnak el közülök, — semhogy szaporodnának. Ajánlom tehát a bizottság javaslatát. (*Fölkiáltás: Elfogadjuk.*)

Elnök: Méltoztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk! Nem fogadjuk el!*) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A t. ház elfogadta.

Széll Kálmán előadó: T. ház! A közmunka-tanács az 1870. évi X. törvényczikk értelmében terjesztette a miniszteriumhoz, s annak folytán a miniszterium a házhoz azon költségvetést, mely épen azon törvény értelmében azon munkák költségeit tartalmazza, melyek a közmunka-tanács vezetése alatt 1870. évben véghezvitetni szándékoltattak. E törvénynek alapján vette birálat alá a pénzügyi bizottság a jelen költségvetést s annak alapján van szerencsém annak egyes részeire nézve, — ha a t. ház megengedi, mindjárt a részleteknél kezdhetjük a tárgyalást, mert itt általános tárgyalásról nem igen lehet szó — előadni a pénzügyi bizottság nézetét.

Majláth István jegyző (*olvassa*):

I. czim. Közlekedési fővonalokra.

Albrecht főherczeg ut az alaguttól az Ilona utig 8 ölre kiszélesitendő, ebből az idén szükséglendő munkákra a melléklet szerint . . . . . 53,000 frt

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság e pontra vonatkozólag azon nézetben van, hogy ámbár tagadhatlan, hogy ezen itt tervezett utvonal azon főközlekedési utvonalok közé fog soroltatni, a melyek az 1870-ki X. törvényczikk 3. szakaszának d. pontja értelmében a 24 milliónyi kölcsönből fedezendő; mégis ezen utvonalnak már 1871-dik évre 8 öllel való kiszélesitését, az ottani közlekedési viszonyok tekintetbe vételével elhalaszthatlannak és okvetlenül szükségesnek nem tartotta; hogy azonban a jövőben ezen kiszélesités könnyebben és kevesebb költséggel eszközöltessék, mert ezen kiszélesitésre csakugyan szükség lesz, miután ezen ut a budai várnak a Vizi-várossal és Pesttel egyedüli összeköttetését képezi, s igy azon telkek kisajátitási költségeit véli megajánlandónak a jelen évre, a melyek legközelebb is már beépittetni szándékoltatnak: a bizottság tehát ezen 53 ezer frt. helyett 35 ezer frtot ajánl megszavaztatni, mert annyit tesz ki körülbelől azon költség, mely az 1871. évben beépittetni szándékolt telkeknek jobbról és balról is kisajátitására szükséges. E szerint az első czim igy állana (*olvassa*):

I. czim. Közlekedési fővonalokra.

Az Albrecht főherczeg-uton időnkinti épitkezések miatt, az utvonalnak az alaguttól az Ilona-utig 8 ölre leendő

Digitized by Google

kiszélesitésére legközelebb szükségessé vált kisajátitási költségekre kerekszámban . . . . . 35,000 frt.

Elnök: Elfogadja a ház a bizottság inditványát? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság a 2-ik czimet a 3-kal véli összefoglalandónak, kérem tehát a két czimet együtt fölolvasni.

Majláth István jegyző *(olvassa a 2-ik és 3-ik czimet):*

II. *czim. Közlekedési fővonalok előmunkálataira.*

Az Albrecht főherczeg utnak a Lónyay telektől a bécsi kapu felé meghosszabbitásának és az Ilona-ut szélesbitése és meghosszabbitásának tervezési költségei . . . . . 4,500 frt.
A felső hidtól a budai országuton végig a déli vaspálya-társaság indóházáig vezető ut tervezési költségei 5,900 „
A pesti nagy körut részletes tervezetének költségei . . . . . 6,200 „
összesen 16,600 „

III. *czim. Helyszini és magasságrajzi költségekre.*

a) Pest városának a folyamatban levő háromszögelési munkák befejezésére járulék gyanánt (1870. julius 26-án 46. sz. a. kelt tanácsi határozat.) 12,000 „
b) A m. kir. pénzügyminiszteriumnak 1870. oktober 17-én 44,849 sz. a. kelt leirata folytán a Buda fővárosi háromszögelési és lejtmérési költségek egyesség utján elvállalt járuléka (1870. oktober 20-án 460. sz. a kelt tanácsi határozat.) . . . . . 27,000 frt
c) A budai háromszögeléshez szükséges üvegtáblák felmérési és lejtmérzési állópontok stb. . . . . 17,000 frt
d) A felmérések ellenőrzéseért járó mérnöki dijazás . . . . . 3,000 frt
összesen 59,000 „

Széll Kálmán előadó: A 2-ik czimben t. ház, a közmunka-tanács nézete szerint, illetőleg a miniszterium nézete szerint, azon összegek lennének megszavazandók, melyekkel az állam Pest és Buda város háromszögelési és lejtmérési költségeihez járul. A bizottság azt hiszi, hogy e munkálatok költségei csakugyan a törvény értelmében bizonyos részben az államot, illetőleg a 24 millió kölcsönt; terhelik mert ezek oly munkálatokra kért költségek, melyek nélkül a közmunkatanács működésében nem haladhat. De különben is nem nagy összegekről van szó azon tetemes költséggel szemben, melybe e munkálatok kerülnek. Pest város kapna 12, Buda 27 ezer forintot. Ajánlom a két tétel megszavazását.

E szerint a 2-ik és 3-ik czim összefoglaltatnék, és lenne II. czim: *(olvassa):*

Közlekedési fővonalok előmunkálataira, helyszini és magasságrajzi költségekre.

Az Albrecht főherczeg utnak a Lónyay telektől a bécsi kapu felé meghosszabbitásának és az Ilona-ut szélesbitése és meghosszabbitásának tervezési költségei . . . . . 4,500 frt.
A felső hidtól a budai országuton végig a déli vaspálya társaság indóházáig vezető ut tervezési költségei 5,900 frt.
A pesti nagy körut részletes tervezetének költségei . . . . . 6,200 frt.
összesn 16,600 frt.
Pest városnak a folyamatban levő háromszögelési munkák befejezésére járulékképen . . . . . 12,000 frt.
Buda fővárosi háromszögelési és lejtmérési költségek egyezség utján elvállalt járuléka . . . . . 27,000 frt.
A budai háromszögeléshez szükséges üvegtáblák felmérési és lejtmérezési állópontok stb. . . . . 17,000 frt.
A felmérések ellenőrzéseért járó mérnöki dijazás . . . . . 3,000 frt.
összesen 59,000 frt.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Majláth István jegyző *(olvassa a IV. czimet):*

IV. czim. A buda-pesti szabályozási és szépitési tervre nézve kiirandó pályázat költségei.

a) Három pályadijra 20,000; 10,000 és 5000 franc aranyban agioval együtt megközelitőleg összesen . . . 17,500 frt
b) Buda városa átnézeti térképének összeállitása . . . . . 1,500 „
c) Pályázóknak kiadandó különféle alaptervek előkészitése és sokszorositása 100 példányban, programmok lenyomatása és a birálatra meghivandó szakértők dijazása . . . . . 9,000 „
tesz 28,000 „
Összesen tehát 156,600 „

Széll Kálmán előadó: Az utolsó czim alatt Pest város szabályozási és szépitési tervezetére nézve kiirandó pályázat költségei vannak előirányozva: összesen 28,000 frt. E tételnél ismét a törvényt tartván szem előtt, a bizottság azon nézetben van, hogy ezen költségek egészben az államot sem terhelhetik. — Mert ámbár tagadhatatlan, hogy ezen Pest város szabályozási és szépitési tervezetére kiirandó pályázat egy része, a mennyiben ez a készitendő tervezetnek fősarkpont-

Digitized by Google

jairól, a közlekedési utak kijelöléséről is intézkedik, csakugyan részben az államot terhelik, miután azonban nemcsak erről, hanem más szépitési és rendezési tekintetek figyelembevételéről van szó, egészben az államot nem terhelheti. A bizottság tehát azt hitte, hogy legméltányosabban fog eljárni akkor, ha a háznak ajánlja, miszerint az összegnek felét az állam, felét a város viselje. Azért tehát a 28,000 frt. helyett a bizottság 14,000-et kér megszavaztatni. Akkor összesen a 3-ik czimen 124,600 frt. lenne megszavazandó.

Ezen összeg mint a 24 millió terhére irandó összeg fog a költségvetésbe jönni; viszont ugyanazon kölcsön alapból fedezetül ugyan annyi föl fog vétetni a költségvetésbe.

Elnök: Elfogadja a t. ház a III-ik, illetőleg a pénzügyi bizottság véleménye szerint IV-ik czimet? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

E szerint a III. czim igy szólna:

III. czim. A buda-pesti szabályozási és szépitési tervre nézve kiirandó pályázat költségeihez az állam hozzájárul:

Három pályadijra 20,000, 10,000 és 5000 franc aranyban agioval együtt, megközelitőleg összesen;

Buda városa átnézeti térképének összeállitása;

Pályázóknak kiadandó különféle alaptervek előkészitése és sokszorositása 100 példányban, programmok lenyomatása, és a birálatra meghivandó szakértők dijazása: összesen 124,600.

Széll Kálmán előadó *(olvassa a pénzügyi bizottság jelentését):*

Az állandó pénzügyi bizottság jelentése, a pénzügyminiszter által előterjesztett következő határozati javaslat tárgyában:

„Határozati javaslat.

A főkönyvelési osztály javadalmazásából az 1870-ik év folytán 8000 frt megtakarittatott. A főszámvevőszék részére 1871. évre megajánlott 150,000 frton túl, e 8000 frt is, a főszámszék elnökének rendelkezésére bocsáttatik.

A bizottság tekintettel arra, hogy az állami számvevőszék első berendezésének költségei mintegy 10,000 frtra rugnak, az állami számvevőszék részére megszavazandónak véleményezi a már megajánlott 150,000 frton fölül a pénzügyminiszter által javaslatba hozott 8000 frtot.

Kelt Pesten, 1871. február hó 27-ikén."

Elnök: Elfogadja a tisztelt ház a bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Szlávy József: T. ház! Engedelmet kérek, méltóztatik emlékezni, mikor a kereskedelmi miniszterium költségvetése tárgyaltatott, megemlitettem, hogy a határőrvidéki posta, távirda és tengerészeti ügyre kénytelen leszek pótthitelt kérni, mert akkor, mikor a budget tárgyaltatott, az adatok nem voltak együtt. Beérkezvén az adatok időközben, ezen jelentésemet és illető javaslatomat, póthitelre vonatkozólag a t. háznak benyujtom, s kérem a t. házat, méltóztassék azt a pénzügyi bizottsághoz tárgyalás végett utasitani.

Elnök: A pénzügyi bizottsághoz utasitatik. Következnek a határozati javaslatok.

Majláth István jegyző *(olvassa a Hodossy Imre által benyujtott határozati javaslatot a m. királyi egyetem tanárai fizetésének fölemelése iránt.)*

Az ezen rovatban „tanárok és hivatalnokok pótlékai" czim alatt utolsó helyen előforduló ezen tétel helyett: „az egyetemi tanárok fizetésének ideiglenes fölemelésére és évtizedi pótlékokra 24,000 frt" szavaztassék meg:

„az egyetem három világi karánál működő 48 rendes és 8 rendkivüli tanár 1365, illetőleg 1000—1200 frtnyi alapfizetésének 2500, illetőleg 1500 frtra fölemelésére és évtizedi pótlékokra 57,680 frt."

Széll Kálmán előadó: A t. ház emlékezni fog, hogy az egyetem költségvetése tárgyalásánál Hodossy képviselő ur inditványt terjesztett elő, az egyetem tanárai fizetésének fölemelése iránt.

Ez iránt a pénzügyi bizottság véleménye a következő: Az egyetem tanárainak fizetése tagadhatatlanul, aránytalanul csekély, és azoknak szabályozása, fölemelése elhalaszhatatlan, és sokáig nem maradhat el. Tekintve azonban, hogy azon fizetést, ugy a mint áll, a bizottság ideiglenesnek tekinti, másfelől azonban olyannak, mely megérdemli, hogy rendszeresebb szabályozásnak és megállapitásnak vettessék alá, ezen, most már a költségvetés jelen stadiumában utólag tárgyalt kérdést: ma véglegesen nem véli eldöntendőnek; és azért meghagyandónak véli azon 24,400 frtot, melyet az egyetemi tanárok fizetésének 2,500 frtig való kiegészitésére a ház már eddig is megszavazott. Tekintve azonban azon tagadhatatlanul sajnos körülményt, hogy az egyetemi tanárok nyugdijazás esetében, miután fizetésök 1365 frtban megállapitva, nyugdijaztatásuknál is ezen alapon számittatik a nyugdij, a bizottság azt inditványozza, hogy nyugdijazás esetében rendes fizetésül nem az akkori 1365, hanem 2,500 frt vétessék, és ahoz képest számittassék ki a nyugdij, már fizetésöknek végleges szabályozása előtt is.

Hodossy József: T. ház! Azon indokokat, melyeknél fogva én inditványomat a mult alkalommal megtettem, bátor voltam már akkor nagyjából kifejteni, s jelenleg csak pár szót vagyok bátor megjegyzésképen előterjeszteni azon véleményre vonatkozólag, melyet a pénzügyi bizottság a ház elé terjeszt. A pénzügyi bizott-

Digitized by Google

ság méltányolja azt, hogy ezen fizetések; amint azok jelenleg meg vannak állapitva, csakugyan meg nem felelnek az igényeknek; méltányolja azt, hogy a Mária Terézia idejében megállapitott fizetések már ma elégségesek nem lehetnek, midőn minden anyagi és szellemi munkának értéke nagyban emelkedett; és azért egy tekintetben eleget is tesz a kivánalomnak, a menynyiben azt inditványozza, hogy a tanárok nyugdijazásánál nem 1365, hanem 2500 frt vétessék alapul. Én ebben implicite elismerve látom azt, hogy az 1365 frtnyi fizetés csakugyan tarthatatlan. Miben tér tehát el a pénzügyi bizottság jelentése az én véleményemtől? Abban, hogy én nem tartom helyesnek, miszerint a tanárok 61%-ja—48 közöl 24 van azon helyzetben — tehát ezen 24 tanárnak azon 3—400 frt, melyet ők privát szorgalom utján, mint didactrumot szereznek: levonassék és betudassék azon szükségesnek elismert 2500 frtnyi fizetésbe, amint az jelenleg csakugyan tényleg történik.

A pénzügyi bizottság e részben az általam fölhozott aggodalmakat csakugyan nem oszlatta el, sőt ezentul azon félszeg rendszert akarja behozni, és föntartani, hogy azon tanárnak, aki a didactrum utján többet tud összehozni, mint itt minimumként fölállitatik, hogy az kedvét elveszitse arra, hogy több privát collegiumot tartson: mert hiszem ugy is beszámittatik neki a didactrum a fizetésbe.

Mindig hangsulyozta azt a pénzügyi bizottság, hogy hiszen az egyetem végleges szervezésénél tekintettel fognak arra lenni. De uraim, itt egyénekről van szó, akik nem várhatnak addig, mig a rendszer meg fog változni: (*Fölkiáltások*: *Dehogy nem várhatnak!)* azok ma is érzik a szükséget, és hogyha ma is azon állapotban hagyatnak, azzal nem lesz rajtok segitve, hogy ha évek hosszu sora után tétetik talán rajtok könnyités.

Ennek folytán bátor vagyok a t. házat fölkérni, hogy mellőzésével a pénzügyi bizottság véleményének, mely elvben ugyis elfogadja azt, mit én inditványoztam, — amennyiben az csak a kiviteli módozatokban tér el az én inditványomtól: — az én inditványomat elfogadni méltóztassék.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! Fölfogásom szerint arról van szó, hogy egy, a dolgok természetes követelményének megfelelő fizetési módozat állandósittassék, rendszeresittessék. Ez valóban nehéz föladat, mert visszahatással lesz a tanár egész magatartására és szorgalmának mely irányban terelésére. Mindez legfontosabb megbeszélést igényel, melynek leginkább akkor lenne helye, midőn az egyetem végleges szervezéséről lesz szó.

De másfelől itt szó van egyénekről, azoknak tisztességes ellátásukról. Ezen második czélból a t. ház már méltóztatott akként intézkedni, hogy a tandijak beszámitásával ugyan, de minden egyénre nézve mégis biztosittassék legalább 2500 frt addig is, mig a máris a törvényhozás asztalán fekvő javaslat keresztül mehet. Ezen időpontig, azt hiszem, talán lehet várni. (*Helyeslés.)*

Azon veszélylyel szemben pedig, hogy, ha valamelyik tanár szerencsétlenség következtében, pl. hangját elveszti, vagy egyátalában munkaképtelenné lesz: a bizottság ajánlja, hogy nyugdijkiszámitás alapjául nem 1300 frt, hanem 2500 frt vétessék.

Én azt hiszem, hogy ezen modus elfogadása által, maguknak az illető tanároknak épen ugy, mint az ügynek, a legjobb szolgálatot teszi a képviselőház; mert — bocsánatot kérek — én a t. képviselő ur által ajánlott modust nem tartom épen véglegesen kielégitőnek, és ha az sem kielégitő, akkor nem látom az okot, mely arra birna bennünket, hogy valami rendszert állapitsunk meg, amelyről nem állitjuk, hogy véglegesen jó lesz. Segitünk különben a szükségen ugy, mint tavaly is volt segitve, és mint most a bizottság a nyugdijazás tekintetében segiteni akar. (*Helyeslés.*)

Ez által időt nyerünk arra, hogy ha uj szervezetet teremtünk, olyat teremthetünk, amely véglegesen jó. Kérem a t. házat ezen motivumok alapján — nehogy oly intézkedést tegyünk, melylyel az illetőkön segitve nem lesz, és az ügynek talán kárára lenne — a pénzügyi bizottság véleményét elfogadni: mert én ezen kérdést megfontolás nélkül helyesen megoldhatónak nem tartom, és én kivánom, hogy ez tüzetesen megvitattassék.

Ami pedig Hodossy képviselő urnak azon argumentumát illeti, hogy a tanároknak betudatván fizetésökbe a collegiumok tartásáérti dijak, ez a tanárok kedvét és szorgalmát csökkentené, mert azt mondhatnák: hogy ha többet is keresek a collegiumok által, nincs hasznom belőle, mert hiszen, ugyis a fizetésembe beszámitják, azaz akkor annál kevesebbet kapok az államtól; ha pedig kevesebbet szerzek magán szorgalmam által, akkor az állam pótolja ki a kevesebbletet. Erre én egyátalában el merem mondani, hogy ezen állitólagos hátránytól én nem tartok, hanem ellenkezőleg nagyobb hasznot várok azon eljárástól, mely a pénzügyi bizottság véleményének elfogadása által fog létrejönni, mert akkor az illető tanár nem fogja erejét 4 — 5-felé szétforgácsolni, ahol aztán egy irányban sem készül el, hanem egy irányban, rendes tanóráiban, fog iparkodni jelentékeny működést kifejteni. (*Helyeslés.)*

Én is foglalkoztam ezen dologgal a hazá-

Digitized by Google

ban s a külföldön is, és el merem mondani, hogy nagyon sok ok van, a miért ezen dolognak tüzetes megvitatását szükségesnek tartom. Mindezeknél fogva kérem, méltózsassanak a pénzügyi bizottság véleményét elfogadni. *(Élénk helyeslés.)*

Deák Ferencz: T. ház! A pénzügyminiszter ur okai engemet nem győztek meg arról, hogy Hodossy t. képviselő ur inditványa el nem fogadható. *(Halljuk! Halljuk!)* Fölhozta, hogy e kérdésnek tüzetes tárgyalása szükséges. Elfogadom, és azt mondom: tárgyaljuk mindjárt most tüzetesen. Hanem el nem ismerem azon argumentumot, amit ő fölhozott, hogy ha rendezetlen állapotban hagyjuk ezen kérdést. hogy akkor a tanárok kevesebb collegiumot fognak ugyan tartani, de annál jobban fognak működni; ellenkezőleg pedig többet, — de talán annál roszabbul fognak előadni. Ezen argumentatio engem egy elvre emlékeztet, amely egykor némelyek által a költőre nézve fölállittatott, ahol az mondatott, hogy a költőnek szükséget kell szenvednie azért, hogy jól irjon. *(Derültség.)* En nem látok abban igazságot, hogy a tanároknak fizetése ne legyen egyforma: már pedig nem egyforma; mert ha a tanárnak privát keresete van, azt nem az állam adja neki, hanem ő azt magánfoglalkozás által szerzi.

Vannak tudományok, melyek a mindennapi életbe inmediate belevágnak, és igy ezek tanárainak sok hallgatójok van; sokszor nem is a professorok jelessége miatt, hanem a tudományok természeténél fogva. *(Helyeslés.)* Vannak ismét ugynevezett szárazabb, de azért igen fontos tudományok, melyek tanárainak igen kevés privát hallgatójok van a collegiumban. Mig pl. a magán- és közjog és eféle tudományok tanárainak mellékjövedelme mindig igen nagy még akkor is, ha nem valami kitünő egyén ül a tanszéken: addig más tudományok, pl. a philosophia, a mathesis és más ilynemü tudományok tanárainak, habár talán európai első hirességek ülnek is ilyen tanszéken, még sem lesz annyi hallgatójok, mint amazoknak. Ha tehát ezeknél a didactrumot beleszámitanók a rendes fizetésökbe, akkor ezek aránylag hátrányban volnának. Holott ha azon másik tanártól, ki 10,000 frtot szerez magánuton, ha attól is elvonunk 7—800 s talán 1200 frtot, illetőleg ha ezen tanároknál beleszámitjuk a didactrumot a rendes fizetésbe: akkor ezek azt nem érzik meg; de az előbb emlitett tudományok tanárai megérzik azt.

Végleges lesz-e ezen intézkedés, és hogy miként fogjuk az egyetemet rendezni; igy hagyjuk-e azt, amint most van? azok mind oly kérdések, melyekre most még nem lehet válaszolni; de annyi áll, hogy a méltányosság addig is megkivánja, miszerint azoktól, kik a tudomány terén működnek, ne tagadjuk meg az illő fizetést, és ne vonjuk le tőlük, amit ők magánuton keresnek. Ennélfogva én Hodossy t. képviselőtársam inditványát egész terjedelmében pártolom. *(Helyeslés.)*

Ghyczy Kálmán: Hodossy inditványára az az észrevételem van, hogy ez azon tanárok sorsát nem javitja, kiknek javitásra talán szükségök lehetne; de ellenkezőleg azon tanároknak sorsát javitja: kiknek segedelemre valóban szükségök nincs.

Erre nézve előre kell bocsátanom azt, hogy a tanárok jövedelmei, melyek részökre a tandijból folynak be, nem magánuton szerzett jövedelemnek tekinthetők, hanem hivataluk rendes jövedelmét képezik.

Már most nézzük, hogy áll a dolog; Hodossy azt mondja, hogy minden tanárnak 2500 frt fizetése már most rendszeresittessék; a pénzügyi bizottság azt mondja, hogy a kiknek a tandijból nincs annyi bevételök, hogy rendszeresitett fizetésöknek hozzáadásával 2500 frt jövedelmök lenne: azoknak fizetése 2500 forintig egészittessék ki. Azon tanárok tehát, kiknek a tandijból nagyobb jövedelmök nincs, Hodossy inditványa szerint nem fognak többet kapni: mint 2500 frtot, mit a pénzügyi bizottság is megajánl. Vegyük az ellenkező esetet: vannak tanárok, leginkább azok, kik az ugynevezett obligát studiumokat tanitjak; ezeknek van 2—3000 frt jövedelmök a tandijból; ezek a pénzügyi bizottság javaslata szerint a rendszeresitett fizetésen tul az államtól segitséget nem fognak kapni, mert a tandijból befolyó jövedelem a 2500 forintot ugyis meghaladja. Ugyde Hodossy inditványa szerint ezeknek fizetése is 2500 forintig kiegészitendő; ezek kapnának tehát 2500 frtot, és azonfölül nagy tandijakat is, és ennélfogva ugy van, a mint előrebocsátottam: hogy Hodossy inditványa el nem fogadható azért, mert azokon nem segit, a kik — állitása szerint — segedelemre szorulnak; azokat ellenkezőleg jól dotálja, kik köztudomásulag segedelemre nem szorulnak, s azért én is részemről a pénzügyi bizottság javaslatát pártolom. *(Helyeslés.)*

Simonyi Ernő: T. ház! Tökéletesen egyetértek előttem szólott képviselő urral azokra nézve, mik a tanügyre vonatkozólag elmondattak.

Én igen szivesen megszavazok minden hasznos beruházást, habár nehezen esik is, sőt ha adósság utján kell is a pénzt beszerezni; — és a hasznos beruházások között egyet sem tartok oly szükségesnek, mint épen a tanügy javára történtet; de, t. ház, valamely közelebb közénk jött szellemből és hamis fölfogásból ne menjünk a kellő mértéken tul. Francziaországban, mely

Digitized by Google

igen gazdag ország, az egyetemi tanárok fizetései csak négy évvel ezelőtt emeltettek föl; addig volt 3000 frank és 5000 frankjok, azaz: 1200 és 2000 frtjok; pedig ezen tanárok sem tandijt, sem egyéb mellékjövedelmet nem huznak. Most pedig fölemelték fizetéseiket 5000 és 7500 frankra, azaz: 2000 és 3000 frtra. Ez Franciaországban, Párisban csupán 4 év előtt történt, s hogy mi már most oly roppant sebességgel utána menjünk, sőt a francziákat még tul is haladjuk: azt egyátalán nem látom helyesnek.

Azonfölül, t. ház, mit méltóztatnak ez által elérni? vajon az a tanár, ki ma kisebb fizetés mellett tartotta előadásait: az által hogy fizetése emeltetett, holnap már okosabb lesz, és jobb előadást fog tartani?

Ha arról volna szó, hogy valamely kitünő tanár megszerzésére kivánt a miniszter póthitelt előterjeszteni azt fölfognám; de hogy azon tanároknak, kik a mult évben sokkal kisebb fizetés mellett, azóta fölemelt fizetés mellett, folyton, évek óta itt működnek, ismét emeltessék fizetésök: én — megvallom — sem szükségesnek, sem czélszerünek nem látom.

Hanem czélszerütlennek látom azt: hogy a tandijak egyátalában szedetnek; de ha már szedetnek, akkor ezen tandijaknak legalább is a rendes tanárok közt egyformán kellene fölosztatni; mert azt, hogy egyik tanárnak, kinek kötelezett tantárgya van, annálfogva bármily könynyü legyen is a tárgya, s bármily mindennapias tudomány legyen is az, csak azért, mert kötelezett tárgy, számtalan hallgatóval birjon, mig a nemkötelezett tantárgyak előadói csak önkéntes, s ennélfogva sokkal kevesebb számu hallgatókkal birjanak: megvallom, igazságtalannak és czélszerütlennek tartom. Én óhajtanám, hogy a tandijak czélszerü fölosztása hozassék javaslatba; de a tanárok fizetését jelenleg én fölemeltetni egyátalában nem óhajtom. *(Helyeslés bal felől.)*

Hoffmann Pál: T. ház! Én csak egypár szót akarok mondani épen most hallott oly érvekre, melyek, ugy látszik, a ház némely tagjára befolyást gyakoroltak, s mely érvek teljesen ellenkeznek a tényállással. Én, nemhogy visszariasztva érezném magamat azon tudat által, hogy magam is tagja vagyok a m. kir. tudományos egyetem tanári karának: ellenkezőleg kötelezve érzem magamat azon osztálynak érdekében — ha azt igazságosan tehetem — fölszólalni azon véletlen körülménynél fogva, hogy a háznak egyik tagja vagyok; és még csak arra hivatkozom, hogy, ha csekély szereplésemnél fogva a politikai pályán valamire igényt tarthatok, ez talán annak elismerése és azon föltevés, hogy nyilvánosan fölszólalásom alkalmával nem magánérdek vezérel.

Ezek előrebocsátása után engedje meg a t. ház, hogy Ghyczy Kálmán tisztelt képviselőtársamnak azon legnagyobb fontosságu érvére válaszoljak, hogy ezen, Hodossy Imre képviselőtársam által beadott módozat szerint nem azon tanárok részesülnének előnyben, kiknek csekély jövedelmök van: hanem csak azon tanárok, a kiknek amugy is jelentékeny jövedelmök van. *(Halljuk!)* T. ház! Ez, a mint oda van állitva, nemcsak nem áll, hanem annak épen ellenkezője áll, és pedig a következő okoknál fogva:

Az egyetemi tanároknak 69 százaléka élvez 800 frtig menő tandijat, tehát nem többet, mint 800 forintot, hanem csak 500, 600, 700 frtot egész 800 frtig.

Már most méltóztassék venni, az alapfizetés 800 frt, az állam kipótolja 1500 frtra. S midőn ezt teszi, elveszi azon tandijat, mely a pótléknál több. Midőn 49 egyetemi tanárnak 5—600 frt pótlékot ad, ismét elvesz ugyancsak 5—600 frtot. *(Zaj.)* Bocsánatot kérek, ezek statistikai adatok. Igaz, hogy vannak egyetemi tanárok, a kik 2—3, sőt 4000 frt tandijat huznak; igaz, hogy ezekről gondoskodni talán fölösleges is, szivesen elismerem; ám méltóztassék kijelenteni, hogy a kinek ily jövedelme van: az ne huzzon semminemü pótlékot. De méltóztassék venni, hogy ilyen tanár csak 4—5 van, több nincsen, s az egyetemi tanárok legnagyobb része, mint már emlitém is, csak 800 forintig terjedő tandijt kap.

Már most méltóztassanak venni, — és ez legyen egyszersmind felelet Simonyi Ernő tisztelt képviselő urnak, — hogy a jogakademiai tanárok, kik az egyetemi tanárok állásánál mégis csekélyebb állást foglalnak el, huznak 1500 frt fizetést, és még azonfölül a tandijakat.

Ez tény, azt tagadni nem lehet, s azért ezt bebizonyitani nem kell.

Pozsonyban például, hol magam is tanár voltam, 800—1000 frt tandijt huz minden tanár fizetésén fölül, s igy körülbelül 3000 forint jövedelmök van, ugy hogy az ujabb időben eset volt rá, hogy midőn egy egyetemi tanári szék üres volt, senki sem folyamodott a jogakademiai tanárok közül: mert a jövedelmök csökkent volna; sőt olyanok is, a kik idejöttek az egyetemre, ismét lépéseket tesznek, hogy Pozsonyba neveztessenek ki.

Méltóztassék továbbá venni, hogy a budai müegyetemen 1800 frtot kapnak a tanárok, — s igy tehát körülbelül 300 frttal többet, mint a pesti egyetemen, —és a tandijt is huzzák.

Nem áll tehát az, mit Ghyczy Kálmán t. képviselő ur mond: hogy ha Hodossy Imre képviselő ur inditványa elfogadtatik: csak a Dunába töltenénk vizet, s csak azoknak adnánk

Digitized by Google

nagyobb fizetést, a kiknek amugy is elegendő fizetésök van. Igaz ugyan, hogy azon 4—5 tanár, kiknek nagyobb jövedelmök van, körülbelül 600 frttal többet kapnának; de méltóztassék fölvenni, hogy a tanárok többi részén lesz segitve azáltal, ha nem veszszük el egyik kézzel azt, mit a másik kézzel adunk.

Simonyi tisztelt képviselő ur azt mondá: hogy csak mi emeljük a fizetéseket.

Méltóztassanak fölvenni, hogy a német kormány által következőleg állapittattak meg a tanárok fizetései: gymnasialis tanárok 700 frt, akadémiai tanárok 900 frt. műegyetemi tanárok 1000 frt, egyetemi tanárok 1300 frt. Időközben következőkép emeltettek föl a fizetések: gymnasiális tanárok 1000 frt, jogakademiai tanárok 1500 frt, műegyetemi tanárok 1800 frt, egyetemi tanárok 2300 frt. Méltóztassanak megnézni Prágában, melynek egyetemével talán egyenjogunak tekintheti magát a m. kir. egyetem.

A prágai egyetemen 2000 frt a minimum, és ezenkivül tandij-jövedelem. Ennélfogva azt hiszem, hogy a tandij-jövedelemre való hivatkozás nem indokolhatja megtagadását annak, hogy az egyetemi tanárok fizetései fölemeltessenek azon arányban, melyben minden többi tanárok fizetései fölemeltettek; kérem tehát a t. házat, méltóztassék Hodossy képviselőtársam inditványát elfogadni. (*Helyeslés.*)

Tisza Kálmán: T. ház! Először is kénytetve érzem magamat még egyszer elmondani azt, a mire a később szólottak nem reflectáltak, de mit Ghyczy Kálmán tisztelt barátom helyesen kifejtett: hogy t. i. a tandij nem magánkeresete a tanárnak, mert a tandijat kapja azon előadásokért, melyeket hivatalából kifolyólag tart. Tehát az, hogy ha a tandij tekintetbe vétetik, akkor az ő magánigyekezetének és magánkeresetének eredménye vétetnék tekintetbe, egyátalában nem áll.

Különben bátor vagyok arra is figyelmeztetni a t. házat, hogy egy ily kérdést, mely involválja a didactrumok kérdésének eldöntését, és a didactrumok kérdése által nagy befolyást gyakorol atanszabadságra, — nagy befolyást gyakorol ugyanis a magántanárok intézményére, — igy mellékesen, bővebb megfontolás nélkül ne méltóztassanak eldönteni akarni. (*Helyeslés bal felől.*)

Mondatott itt, hogy a tanároknak egyforma fizetésök legyen. Ez csak egy módon érhető el: ugy t. i., ha a tandij vagy eltöröltetik, vagy egyformán osztatik meg. De ha ezt választjuk, akkor meggátoljuk az egyetemen a versenyt a tanitásban: mert az a czél, hogy egy tárgynak több tanára legyen. Ha tehát a versenyt megölni nem akarjuk: akkor a tandijak fölosztását nem eszközölhetjük, és ha egyforma fizetést szabunk meg:, akkor lesz csak az a legegyformátlanabb, a tandijak hozzájárulása által. Legyen szabad megjegyeznem, hogy azon bajon, a melyet egy igen tisztelt képviselő ur fölemlitett, egészen másképs nem ugy segitenek, hogy miután vannak tudományok, a mint hogy vannak, melyek mindenütt a világon kevés tanitványra számithatnak, de a melyeknek az egyetemen való tanitása közmüvelődési és országos érdek, azon tanároknak nagyobb fizetést adnának, mint azoknak, kik szakmájuknál fogva sok tandijra tarthatnak számot.

Megjegyzem: hogy én nem akarom vitatni, vajon 2500 frt nagy vagy csekély fizetés-e egy egyetemi tanár számára. De magában Angliában is, mely ország bizonyosan gazdagabb mint mi, és melyben az élet szintén drágább, mint nálunk: sok egyetemi tanár van, kiknek nincs több mint 1500—2000 frt fizetésök. Hoffmann képviselő ur ugyan kezét rázza erre; de én, noha megengedem hogy vannak nagyobb fizetések is, de határozottan állithatom: hogy sok tanár van az elsőrangu angol egyetemeken, kiknek fizetése nem több, mint 1500—2000 frt.

Egyébiránt Hoffmann képviselő és tanár ur először azt mondta, hogy ha a 2500 frtot megadjuk, ezáltal tehát figyelembe veszszük a didactrumot, ez által nem adna az állam semmit. De mit vesz el?

Itt csak az a kérdés, hogy az általa hivatkozott 1200 frt több-e, mint a 800 frt. Ha több, akkor nem vesz el semmit, hanem pótolja 400 frttal. Különben is a ditactrumokat nem veszi el senki, csakhogy a fizetés pótlásánál a ditactrumot veszi figyelembe. Azonban nagyon megjárná Hoffmann képviselő ur, hogyha az ő észjárásán indulna el a ház; mert ő hivatkozott arra, hogy a gymnasiumi tanárok fizetése megállapittatott 700 frtban akkor, mikor az egyetemi tanároké 1300 frt. Ugy gondolom, azt mondja: hogy a gymnasiumi tanárok fizetése 700 frtról 1000-re emeltetik; esik tehát 300 frt, akkor azon arányban az 1300 frtos fizetés után esik 500 és néhány frt. Tehát az általa fölállitott kulcs szerint azt kellene mondani: hogy a fizetés csak 1800—1900 frtra emeltetnék, és igy épen, a mivel indokolni akarta azt hogy a 2500 frt nem elég: azzal indokolta, hogy sok; a mit ugyan nem találok, és én igen szivesen megadok, s ha a rendezés megtörténik, s szükséges és lehető lesz: adok többet is. De hogy ily fontos kérdés, mely annyi fontos tanügyi kérdést involvál, igy mellékesen oldassék meg, azt nem helyeslem. Különben kérem én is, hogy méltóztassék a pénzügyi bizottság véleményét elfogadni.

Elnök: Nem tudom, van-e még valaki, ki a tárgyhoz szólni akar?

Digitized by Google

Zichy Nándor gr.: T. ház! Bocsánatot kérek, a tárgy meglehet már nagyon ki van meritve; nekem azonban mégis egykét megjegyzésem van. Az eddig előadottakból két dolog tünik ki világosan. Először az, hogy ezen kérdést ez alkalommal senki rendezni nem akarja; másodszor pedig az, hogy a jelenlegi ellátása ezen ügynek elégtelen; ezen tehát idiglenesen kivánunk segiteni.

A kérdés az: miként lehet ezt a legczélszerübben tenni, és épen azért, mert ez a kiindulási pont: azt hiszem, hogy mindazon tekintetek, melyek felhozattak, viszonyainknak az angol, franczia és más viszonyokkali parificálásával, itt ez alkalommal már csak azért sem alkalmazhatók, mert elismerjük, hogy a mi viszonyaink közt az ellátás elégtelen, és segiteni akarunk rajta. De különben én nem tagadom azon tények valóságát, melyek felhozattak: hanem megjegyzem azok ellenében, hogy ha azon tanárok, a kiknek ott 1500 frtnyi fizetésök van, ugy mint az idevaló tanárok, abból Londonban vagy Párisban kénytelenittetnének megélni, ott még kevésbbé élhetnének meg: mert lehetetlenséget ott sem tud a tanár véghez vinni. Meglehet, hogy vannak ügyek, melyeknek ellátása Magyarországon drágább mint egyebütt, és pedig azért, mert viszonyaink olyanok, hogy az illetöket bövebben kell dotálni; hogy a közéletből nem meritheték az erre szükséges tényezők, melyek talán máshol böségben létezhetnek.

Most az a kérdés: hogyan segitsünk ezen a bajon legjobban?

Én azt hiszem ugy, ha ezt legegyszerübben teszszük. Magunk ugyanis azt vitatjuk, hogy a tandijak ugyan nem éppen a tanár saját szerzeményei, hanem hogy azok némileg az államot, az intézetet is megilletik; azonban mégis elismerjük, hogy a tandijak által való serkentést nem lenne czélszerü eltörölni, mert az egész rendszeren lényegében változtatni nem akarunk. Ámde, ha a tandijakat levonjuk azon segélyezésből, melyet a tanároknak adunk: akkor mégis magát a rendszert változtatjuk meg, mert azt mondjuk egyfelöl: legyen meg a tandij, mert különben nincs serkentés, de másfelöl meg levonjuk a pótlékból. Én nem látom át, hogy serkentés legyen a tandij, ha én a már megszerzettet elveszem töle. Ha segiteni akarunk interimaliter, tegyük meg: állapitsunk meg egy minimumot, emeljük fel a rendszeres fizetéseket annyira a mennyire javaslatba hozatott, a többi kérdések elintézését pedig hagyjuk későbbre. Ez nem fog az államra oly tulságos terhet hozni, és nem lesz abból nagy sérelem egyesekre nézve, habár egyik vagy másik tanár a tandijak utján annyit szerez, hogy helyzete tán jobb lesz, mintsem épen szükséges. Én tehát Hodossiu képviselő társam inditványát elfogadom és a ház pártfogásába ajánlom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Felirva senki sem levén, szavazás következik.

Elfogadja-e a t. ház Hodossy képviselő ur inditványát a tanárok fizetésének felemelése tárgyában? (*Felkiáltások*: *Elfogadjuk*! *Nem fogadjuk el*!) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani! *(Megtörténik.)* Most kérem méltóztassanak azok felállani, a kik nem fogadják el! *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el. (*Felkiáltások*: *Meg kell számlálni*.)

A t. ház elfogadja a pénzügyi bizottság véleményét, mely szerint a fizetések meghagyandók; nyugdijazási alapul 2500 frt vétetik föl.

Hodossy Imre: Engedelmet kérek, azon kérdés, vajon inditványom elfogadtatik-e vagy nem: nincs eldöntve. Mi megszámlálást kérünk. *(Felkiáltások: Meg kell számlálni! másrészről: Tul vagyunk már rajta!)*

Jankovich Miklós: (*Zaj. Felkiáltások: A határozat ki van mondva!*) Én a házszabályokhoz akarok szólani. *(Halljuk! Halljuk!!)* Az elnök ur a határozatot kimondá. (*Felkiáltások*: *Meg kell számlálni!*)

Elnök: Ha valakinek kétsége van, én a számlálást nem tagadhatom meg. *(Helyeslés.)* Méltóztassanak szakaszonkint fölállani azok, kik Hodossy képviselő ur inditványát elfogadják. (*Megtörténik. A jegyzők összeszámlálják.*)

Kérem azokat, kik Hodossy képviselő ur inditványát nem fogadják el, méltóztassanak fölállani *(Megtörténik. A jegyzők összeszámlálják a szavazatokat.)* Hodossy inditványát elfogadja 70 szavazat, el nem fogadja 114 szavazat.

Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Következik Simay Gergely képviselő ur inditványa.

Széll Kálmán előadó: Simay Gergely képviselő ur a vallásügyi miniszterium költségvetésének rendkivüli rovatai közt az egyházi czélok czimén 5 ezer frtot kér megszavaztatni az örmény egyház részére.

A pénzügyi bizottság eredetileg előterjesztett jelentésében előadja azon okokat, melyeknél fogva az egyházi czélok szükségletére vonatkozó tételeket megváltoztatni nem kivánja. A t. ház is már több izben kijelentette, hogy az egyházak segélyezését csak ideiglenesnek, átmenetinek tekinti; jelen időben azonban azon segélyezésnek megszüntetését nem tartja lehetségesnek. Épazért, hogy ezen czim átmenetisége, mintegy rendkivüli volta, még jobban jelezessék, a bizottság azon nézetben volt, hogy az itt megszavazott tételek megváltoztatandók és fel-

Digitized by Google

emelendők nem lennének. Ez okból egyfelől, de másfelől azon oknál fogva, mert az örmény vallásuak jelenleg külön egyházat nem képeznek, és habár külön szertartást követnek is, eddigelé a római katholika egyház megye kiegészitő részét képezik és annak hatósága alatt állanak: az inditványozott segélyezést nem véli megajánlandónak. (*Elfogadjuk.*)

Simay Gergely: Azok után, miket a jelenleg tárgyalás alatt levő módositványom beterjesztése alkalmával szerencsém volt fölhozni, miután inditványomat ugyanakkor úgy törvényességi, mint az igazság, méltányosság és következetesség szempontjaiból kellőleg indokoltam, igen kevés mondanivalóm volna hátra, hanem lennék kényszeritve a pénzügyi bizottság jelentésének inditványom ellenében felhozott indokaira röviden nehány észrevételt tenni. A pénzügyi bizottság két indokból nem ajánlja beadott inditványomat elfogadásra. Egyik indok az, miszerint a jelen átmeneti időben az egyházak segélyezését általában csak ideiglenesnek és átmenetinek tartván, azon tételekben változtatást behozni nem kiván; második indok pedig az, hogy szerinte az örmény szertartásu egyház nem különálló egyház, hanem a latin szertartásu egyházmegyének kiegészitő része.

A mi az első indokot illeti: az, azt hiszem, semminemü értékkel nem bir; mert abból, hogy az egyházak segélyezése csakis ideiglenesnek és átmenetinek tekintetik: korántsem lehet azt következtetni, hogy egy bizonyos, arra jogosan igényt tartó egyház ezen segélyezésből kirekesztessék; hanem igenis lehet azt következtetni, hogy azon egyház, miként a többiek, csakis átmenetileg és ideiglenesen segélyeztessék. Ez foly ki a felállitott elvből; s igy a pénzügyi bizottság ezen érve önkényt elenyészik.

De fontosabb mindenesetre a második indok, az t. i., mintha az örmény szertartásu egyház nem képezne külön egyházat. Szabad legyen e helyen megjegyeznem, hogy ezen egyház, épen úgy, mint a görög szertartásu egyház, külön egyházat képez, külön, önálló nemzeti lithurgiával, eredeti szertartással bir, egyesült épen úgy a romai egyházzal, mint a görög szertartásu katholika egyház, és ha ez által különállóságát — föltéve, de meg nem engedve — elvesztette: épen úgy vesztette el, mint a görög katholika egyház. Ezen minden esetben egyforma álláspont mellett tehát egyik egyháznak az államsegélyt megadni, a másiktól pedig azt elvonni: sem jogos, sem méltányos, sem következetes.

Hogy annál inkább meggyőződjék a t. ház, miszerint ezen örményszertartásu egyház csakugyan az életben és valóságban is különálló legyen, szabad a következő körülményeket felemlitenem: A latin püspök az illető seminárium-ban az örmény községek számára a dioecesis költségén papokat nem neveltet, hanem minden község saját erején nevelteti a maga számára a papokat, gondoskodik saját költségén tanitóról és kántorról; az egyházi rendek felvételére a dioecesis titulus az örmény papoknak nem adatik, azokért mindig az illető rokonok vagy szülők vállalnak kezességet, és ezek felszenteltetnek ad titulum patrimonii; másokért pedig az illető városi közönség áll jót, és ezek azután felszenteltetnek ad titulum mensae civitatis.

Az egyházi rendeket a latin szertartásu püspök az örmény szertartásu papoknak nincs jogosítva feladni, hanem ezek saját költségükön utaznak Lembergbe vagy Bécsbe ezen egyházi rendek felvétele végett.

Az örmény papok ellátásáról a latin szertartásu püspök nem gondoskodik, nem tartja feladatának gondoskodni; ezeknek elaggott koruk vagy betegségök következtében ellátásukról szintén nem gondoskodik.

Ezekből t. ház, úgy hiszem, eléggé kitünik, miszerint az örmény szertartásu egyház nemcsak hogy különálló, hanem hogy valóban az országban minden egyházak között páratlan és unicum.

Azon ferde, jogtalan helyzet tekintetében, melyben mai napig van, daczára ősi történelmi jogainak, daczára az 1868. XLIII. t. cz. rendeletének, mely szerint már annak meghozatala után ezen ferde, jogtalan helyzet megszüntetendő lett volna.

Ezeknél fogva, miután a pénzügyi bizottságnak indokai semmi értékkel nem birnak, a méltányosság, a törvény és következetesség szempontjából, a törvényhozás nimbusának megőrzése tekintetéből, kérem módositványom elfogadtatását.

Bobory Károly: T. ház! Kiemelte a pénzügyi bizottság előadója, hogy az örmény katholika egyház, a katholika egyház egyik integráns részét képezi. De meg kell adni, a mi való, hogy az örmények kénytelenek a maguk lelkészeik neveléséről gondoskodni, és gondoskodnak is, és neveltetik őket Bécsben, Velenczében és Lembergben. Ennélfogva, ha a méltányosságot és igazságot sürgeti a t. képviselő ur

Simay Gergely: És a törvényt?

Bobory Károly: Jó; hanem azt, mit javasol a méltányosság, igazság és a törvény, azt egy kis számitásból könnyen ki lehet tüntetni. En megteszem ezen számitást, fölvéve ennek alapjául a legközelebbi népszámlálást. Hogyha a népszámlálás arányát követjük, és azon arány szerint, melyet a t. inditványozó képviselő úr kö-

Digitized by Google

vetelne a reformált egyháznak segélyt nyujtani, ez egyháznak 61 milliót kellene évenkint kapnia. (*Élénk derültség.*) És hogyha p. o. az örményekre akarjuk alkalmazni az arányosságot, a szerint a mint egyházi segély adatik az izraelitáknak, az izraeliták számához mérve az örmény egyház hiveinek számát, akkor, midőn 5 ezer frtot kapnak az izraeliták, az örményeknek kellene kapni 20 frtot. (*Élénk derültség.*)

Az a kérdés már most, hogy vajon a ref. egyházra akarja-e alkalmazni ugyanezen alapon az arányosságot, igazságot és méltányosságot a t. képviselő úr? és igy a ref. egyház számára megszavazni a 60 milliót, vagy megelégszik-e azzal, mi a méltányosságnál és arányosságnál fogva az izraeliták számához képest jutna az örmény egyház részére: 20 frttal? (*Élénk derültség.*)

Simay Gergely (*szólni akar. Zaj. Fölkiáltások: Nem lehet! Csak módositványt adott be.*)

Elnök: A pénzügyi bizottság jelentése van most tárgyalás alatt.

Simay Gergely: (*Zaj.*) T. ház! Két okból van jogom szólani. (*Fölkiáltások: Nincs! Zaj.*) Először is személyes kérdésben, és arra nézve kivánom röviden azon megjegyzést tenni, hogy itt nem az összegek összehasonlitásáról van szó, hanem egy kimondott elv gyakorlatáról és kifolyásáról, ha . . . . (*Nagy zaj. Ez nem személyes kérdés!*)

Elnök: Engedje meg a t. képviselő ur, de ez nem személyes kérdés.

Simay Gergely: A házszabályokra hivatkozva, jogom van fölszólalni. (*Fölkiáltások: Nincs! Zaj.*)

Elnök: Mi alapon kiván szólani?

Simay Gergely: Szavaim helyreigazitására.

Elnök: Tessék!

Simay Gergely: Az előttem szólott szavait akarom rectificálni, arra nézve t. i., a mit az arány fölállitására nézve, mondott. Azt gondolom, hogy jelenleg nem arról van szó, hogy egy fölállitott elv életbeléptettessék. (*Nagy zaj. Fölkiáltások: Nem lehet szólani*)

Elnök: Kénytelen vagyok a házszabályokra hivatkozva fölkérni a t. képviselő urat, hogy álljon el a szótól. (*Fölkiáltások: Eláll!*) Elfogadja a t. ház a Simay Gergely által javaslatba hozott 5000 frtot? (*Nem!*) Kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. (*Senki sem áll föl. Nagy derültség.*) Tehát a pénzügyi bizottság véleménye fogadtatik el.

Az igazságügyminiszter ur kiván előterjesztést tenni.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: T. képviselőház! Bocsánatot kérek, hogy egy pillanatra megszakitom a tárgyalás fonalát; egy sürgős törvényjavaslatom van, melyet a ház asztalára azon kéréssel teszek le, méltóztassanak azt kinyomatni, és mielőbb az osztályok tárgyalása alá bocsátani.

Ezen törvényjavaslat szól a pesti kir. tábla itélőbiráinak szaporitásáról, és arról, hogy az igazságügyminiszter fölhatalmaztassék, miszerint a kir. tábla tagjai közül 4 egyént a semmitőszékhez kisegitő birákul alkalmazhasson. (*Helyeslés jobb felől.*)

Elnök: Ki fog nyomatni és az osztályokhoz utasittatni.

Következik a 613-ik határozati javaslat, melyet Horváth Mihály képviselő ur adott be.

Majláth István (*olvassa a határozati javaslatot*):

Széll Kálmán előadó: T. ház! A bizottság, tekintettel azon nagyfontosságu és az ország közjogának történelmére oly nagy érdekü föladatokra, melyeknek megvalósitását az inditvány előmozditani és biztositani kivánja, és azon okból, mert tagadhatlanul az állam föladatai közé tartozik: a hazai történelem kutforrásainak fölkutatását és kiadását elősegiteni, a történelmi források kiadására a bizottság által már megszavazott 15,000 frton fölül az inditvány által kijelölt célokra még 5000 forintnak megszavazását ajánlja. (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Következik a 639-ik számu iromány.

Majláth István jegyző (*olvassa a Zsedényi Ede és több képviselő által: a vallás és közoktatásügyi miniszter költségvetésének a rendkivüli szükséglet 1. czimához benyujtott inditványt.*)

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság előtt ezen kérdés másodizben fordul meg. Először, midőn a ház az ágostaiak 4 egyházkerületének kérvényét méltóztatott véleményadás végett a pénzügyi bizottsághoz utasitani, a mikor a bizottság, mint eredetileg beadott jelentéséből kitünik, azon véleményt terjesztette elő, hogy ezen kérvénynek hely nem volna adandó, és pedig azon okoknál fogva, melyeknél fogva, mint ezt az előbb tárgyalt inditványnál előadni szerencsém volt, de mint a pénzügyi bizottság jelentésében is előadva van, — általában ezen, az egyházak segélyezésére fölvett összegeket a bizottság nem vélte megváltoztatandóknak, illetőleg fölemelendőknek.

Miután azonban a tisztelt képviselőház a bizottság jelentésétől eltérőleg a görög-keleti egyház részére előirányzott rovatot 20,00 frttal magasabb összegben szavazta meg, tekintettel főleg azon aránytalanságra, melyben az eddig engedélyezett összeg a görög-keleti egyház me-

Digitized by Google

gyéi között fölosztatott: a bizottság ugy látja, hogy ugyanezen indokok támogatják az ágostai egyház segélyezési összegének 8000 frttal fölemelését.

Ugyanazért ezen 8000 frtnak megszavazása alig volna megtagadható, s azért a pénzügyi bizottság ezen összeg megszavazását ajánlja. (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk! Nem fogadjuk!*) A kik elfogadják: méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*)

Kérem az ellenpróbát. A kik nem fogadják el: méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadja el.

Zsedényi Ede: Oly hamar méltóztatott kimondani a többséget, hogy abban nem lehet megnyugodnom.

Elnök: Ha tetszik, megszámláltatom. A kik tehát elfogadják a pénzügyi bizottság véleményét méltóztassanak fölkelni. (*Megtörténik.*) *Bujanovics Sándor és Majláth István jegyzők összeszámlálják a képviselőket.*)

Elnök: Most méltóztassanak azok fölkelni, a kik nem fogadják el. (*Megtörténik.*)

Elnök: A pénzügyi bizottság véleményét 56 elfogadja, 68 nem fogadja el és igy az nem fogadtatik el.

Következik a Borlea Zsigmond ur inditványa, mely az irományok 640. számában foglaltatik.

Majláth István jegyző (*olvassa az indítványt,*) mely szerint a brádi román gymnasium számára 4000 forint államsegély megszavazni kéretik.

Széll Kálmán előadó: T. képv. ház! A pénzügyi bizottság ezen inditványt, mely szerint a brádi román gymnasium részére 4000 fr. segélyezés volna megszavazandó, elvileg elfogadhatónak nem tartja, és midőn ezen véleményt terjeszti a t. ház elé, csak azon elvet és azon nézeteket követte, a melyek e házban is számtalanszor kifejezést nyertek, és melyek a ház határozatán alapulva a ház intézkedéseinek alapjául szolgáltak. Ezen elv az, miszerint átalában felekezeti iskolák, felekezeti intézetek az állam által nem segélyezhetők. Ha áll ezen elv a népiskolai oktatásra nézve, méginkább áll a középtanodákra nézve: mert a középtanodákra vonatkozólag tagadhatlanul igen sulyos és nagy feladatok várnak a törvényhnzásra, várnak az országra. A középtanodák ügyének rendezésénél kétségtelenül nagy terhek elvállalásáról leend szó, ha az állam részeltetni kivánja az ország minden vidékét és lakóját abban, hogy a megfelelő kiképeztetésben részesülhessen. A közoktatásról szóló törvényjavaslatok a ház asztalán feküsznek, azok tárgyalása alkalmával, azokban lesz feladata a háznak, gondoskodni erről, és gondoskodni egyszersmind arról is, hogy az 1868: XLIV. a nemzetiségi egyenjoguságról szóló törvény azon rendeletének is elégtétessék, mely kötelességévé teszi az államnak, hogy az állami tanintézetekben nyujtson alkalmat arra, hogy minden nemzetiségü lakosok, kik nagyobb csoportokban laknak, anyanyelvökön képezhessék ki magukat a középtanodákban azon fokig, hol az akademiai kiképzés kezdődik. Miután azonban ezen törvény létrejötte aligha várható a legközelebbi időben: a bizottság méltányossági tekintetből ezen általam is kiemelt és a bizottság által felállitott elvtől kivételt vél ezen gymnasiumra nézve teendőnek, és ezen gymnasiumot 4000 frtnyi segélyben ajánlja részeltetni. Ezen segélyezést azonban azon feltételhez véli kötendőnek, hogy a mily arányban áll az intézet összes költségeihez az állam által adandó segély, ugyanazon arányban tartsa fön magának az állam az intézet tanárainak kinevezési jogát. Ezt követte a ház eddig is, és pedig még nagyobb mértékben azon intézeteknél, melyek ugyan magánosok és felekezetek nagymérvü dotátioiból alakultak, de időközben állami intézetekké változtak át, a melyekben az állam nemcsak a tanárok egy részét, hanem valamennyit önmaga nevezi ki: ilyenek a kaposvári, temesvári, pécsi és más gymnásiumok. Azt hiszem, hogy midőn a bizottság ezen nézetnek adott kifejezést, nem méltánytalan dolgot akart. A bizottság azon nézetben van, hogy a mily arányban az állam magára vállalja a terhet, azon arányban jogokban is részeltessék. Azt hiszem, hogy az államnak erre nemcsak joga van, hanem ezt követelni kötelességében is áll. Kérném tehát méltóztassék a t. ház ezen kérdést ezen értelemben eldönteni, és ily föltétel alatt a 4000 forintot megszavazni (*Helyeslés.*)

Tisza Kálmán: T. ház! Én tökéletesen egyetértek abban, hogy ha tekintjük azon elvet, melyet a magyar törvényhozás ujabb időben követett, hogy a felekezeti tanintézetek ne segélyeztessenek, egyátalában sem ezen, sem más felekezeti iskola segélyzéséről szó nem lehet; egyetértek abban is, hogy, ha az állam állandó segélyezést ad egyik vagy másik tanintézetnek, akkor a segélyezés arányához mért jogokat is kell hogy biztositson magának. Ebben egyetértek; de a helyzetet itt mégis másképen fogom fel mint azt a pénzügyi bizottság teszi: másképen fogom fel pedig annyiban, mert épen azon elvnél fogva, melyet a pénzügyi bizottság is emlit,

Digitized by Google

melyet én is helyesnek tartok, — hogy a felekezeti intézeteket az állam nem segélyezheti, — arról, hogy az állam akár ezen, akár más felekezeti intézet segélyezésére nézve állandó viszonyba lépjen, azt hiszem nem lehet szó. Ha pedig állandó viszonyba nem lép, akkor nem indokolható az, a mit a pénzügyi bizottság ajánl: hogy ezen viszonynál fogva, a tantervre és a tanárokra nézve több és nagyobb jogokat igényeljen magának, mint a mennyi a felügyeleti jogból foly ki.

Én csakis az által látom indokolhatónak ezen segély megadhatását, mert, miként a pénzügyi bizottság is jelenti, a közép tanodai törvénynek megnemalkotása miatt az állam még nem teljesithette azt, a minek teljesitését az 1868: XLIV. t. cz. 17. §-a elrendelte. De ha ezen ok az egyedüli, a melynél fogva ezen és hasonló segélyezéseket meg lehet tenni, ebben benne fekszik az is, hogy ezen segélyezés csak ideiglenes lehet, azaz: csakis addig tarthat, mig az állam képesitve lesz az 1868: XLIV. t. cz. rendeletének megfelelni, mert azon perczben, midőn annak előfeltételei meglesznek, midőn meg lesz alkotva a közép tanodákról szóló törvény: előáll azon kötelezettség a törvényhozás által kimondott elvnél fogva, hogy az állam maga állitson oly tanintézeteket, melyekben a nem magyar ajku hazánkfiai középtanodai oktatást anyanyelvükön is vehessenek, és ezen perczben megszünik a felekezeti intézetek segélyezése.

E nézetből indulva ki, eltérőleg a pénzügyi bizottság véleményétől, elfogadom azt, hogy ezen 4000 frt a rendkivüli költségek közt mint ideiglenes adassék ki, anélkül, hogy a kormány részére bármily más befolyás igényeltetnék, mint a mi a törvényes felügyeleti jognál fogva őt megilleti minden tanintézet felett; és egyuttal mondassék ki az is, hogy mihelyt a középtanodai törvény megalkotva lesz, a kormány utasittatik, hogy teljesitse azt, a mit az 1868: XLIV. t. cz. 17 §-sa rendel; és harmadszor mondassék ki, hogy egyidejüleg ezen törvény teljesitésével minden, akár ezen, akár más felekezeti középtanodának adott segélyezés megszünik.

Erre vonatkozólag javaslatomat bátor leszek felolvasni. (*Olvassa.*)

„Inditvány.

A brádi gymnasium segélyezésére kért 4000 frtot szavazza meg a képviselőház kivételképen, ideiglenesen a rendkivüli költségek között, minden az átalános felügyelési jogon tulmenő beavatkozás kikötése nélkül.

Egyszersmind azonban jelentse ki

a) hogy ezt, valamint a más hitfelekezeti középtanodák segélyezésére megszavazott vagy megszavazandó összegeket csakis azért adja meg ideiglenesen, mert a középtanodákra vonatkozó törvény megalkotva nem levén, az 1868: XLIV. t. cz. 17. §-a rendeletének eleget tenni nem lehetett;

b) hogy mihelyt az emlitett törvény megalkotva lesz: az 1868: XLIV. t. cz. 17. §-a értelmében, szükséges számban az állam fogja a szükséges tanintézeteket fölállitani;

c) hogy ezen állami tanintézetek fölállitásával egyidejüleg, minden felekezeti gymnasiumok vagy más középtanodák részére megszavazott államsegély meg fog szüntettetni.“

Ajánlom a t. ház figyelmébe ezen határozati javaslatot és csak azt vagyok bátor még hozzátenni, hogy szemben a törvényhozás által megállapitott azon elvvel, hogy hitfelekezeti intézeteket állandóan nem segélyez, s ezt itt csak azért teszi, mert az 1868: XLIV. t. cz. rendeletének még elégtéve nincs: azért akar ezen és tán még hasonló esetekben segélyt nyujtani. Mindazon példák, melyek akár a külföldről, akár pedig a hazából fölhozhatók, ide nem alkalmazhatók. Mert tudom én, hogy vannak esetek, történt nálunk is, s vannak külföldön, például Angliában esetek, hogy felekezetek, vagy magánosok által felállitott tanintézetek tulajdonosaival az államkormány egyezségre lép, melyben a hozzájárulási eredményhez képest, meghatároztatik mindenik fél jogköre. De ezek állandó és nemcsak átmeneti intézkedések. Meggyőződésem szerint, helyes az, hogy ha állandóan vállal terhet az állam valamely intézet segélyezésére: akkor aránylagos befolyást is biztositson magának, annak vezetése körül; de ily rövid időre rendelkezni nem tartom helyesnek. Annak, mit a törvényhozás kimondott, nézetem szerint, megfelelőleg csak ugy járunk el: ha minél előbb megalkottatik a középtanodai törvény, a midőn az intézeteket maga az állam állitván fel, a tanügyre befolyást gyakorolhat; de felekezeti intézeteket nem segélyez, és tiszteletben tartja a felekezetek önkormányzati jogát is. (*Helyeslés bal felől.*)

Zsedényi Ede: Rövid válaszszal tartozom Tisza Kálmán t. képviselőtársamnak; előterjesztett határozati javaslatának elfogadása által ugyanis lehetetlen lenne megtartani a ház által már hozott határozatot, mely a brassói román gymnasiumra vonatkozik. A kormány ugyanis segélyezésben részesiti ezen intézetet is, de a tanárok kinevezésére és az intézet tanrendjének vezetésére befolyását föntartotta. Hogy áll a kérdés a brádi gymnasiummal? Saját jövedelme a gymnasiumnak nem több, mint 2600 frt, az állam pedig 4000 frtot ad hozzá; hogy mégis semmi joga ne legyen az államnak a tanárok kinevezésére: ez igen helytelen volna. Ez az, mit a ház a brassói gymnasiummal szemben föntar-

Digitized by Google

tott, s azt hiszem, hogy ezt itt is alkalmazni kell. Pártolom a pénzügyi bizottság véleményét. (*Helyeslés jobb felől.*)

Várady Gábor: Méltóztassék megengedni t. ház, hogy ez alkalommal fölszólaljak, hogy az igen t. kormány figyelmét az illető román és szerb iskoláknál használatban levő tankönyvekre fölhivjam.

Már a mult alkalommal bátor voltam a t. ház és a kormány figyelmét fölhíni a magyar és német tankönyvekre, melyek felekezetnélküli elemi és gymnasiumi iskolákban tanittatnak és azon tankönyvekből nehány példányt is voltam szerencsés a t. háznak bemutatni. Most ily példányokkal nem szolgálok, mert nem kivánom a t. ház figyelmét azzal igénybe venni; méltóztassék azonban meggyőződve lenni, hogy számos olyan szerb és román tankönyv van, a melyekben az általam fölmutatott példányokhoz hasonlólag, törvény és alkotmányellenes dolgok tanittatnak.

Ha valaki kétkednék, vagy az igen t. kormány kétségbe vonná, ezen példányokkal szolgálhatok. Elhihetik nekem a t. képviselő urak, hogy ha megtörténhetett az alkotmányosság 4-ik esztendeje után, hogy itt Pesten a központban államfelügyelet alatt álló elemi és gymnasiumi tanodákban magyar és német nyelven oly tankönyvek vannak használatban, melyekben Magyarország földrajza és történelme meghamisittatik s a melyekben alkotmányellenes tanok és dolgok foglaltatnak, — ha ez megtörténhetett itt Pesten magyar és német tankönyvekkel, bizonynyal még inkább megtörténhetik ez a temesi, a brassói, szebeni s más iskolákban használt román, német és szerb tankönyvekkel. Ha valaki azt kétségbe vonná, hogy ezen tankönyvekben még feltünőbb, még botrányosabb dolgok foglaltatnak szemben Magyarország földrajzával, államiságával, átalában területépségével, Magyarország történetével és átalában alkotmányunkkal: én ezen példányokkal szolgálhatok. Ez alkalmat csak arra hivántam fölhasználni, hogy az igen t. kormány figyelmét arra felhivjam; felhivjam egyszersmind román és szerb képviselőtársaim figyelmét is; mert hiszem, hogy e tekintetben az ő föladatuk is: a maguk körében figyelni, s figyelmeztetni az illetőket arra, hogy ilyen, a haza történelme, földrajza és alkotmányával ellenkező dolgokat iskoláikban s főleg oly iskolákban, melyekre nézve az állam segélyét veszszük igénybe: ne tanitsanak. Hanem ez alkalommal, — mert analog a tárgy — méltóztassék a t. ház megengedni, hogy az igen t. miniszter ur figyelmét egy sajátszerü curiosumra felhivjam. Gymnasiumról van itt szó, és az, a mit föl fogok emliteni, szintén gymnasiumi dolog.

A költségvetés részletes tárgyalásánál még nem volt tudomásom erről, tehát most emlitem föl.

Az igen t. kormánynak tudomása lesz arról — mert érintkezik vele — hogy a magyarországi gymnasialis tanárvizsgáló-bizottság, mely a miniszteriumoknak jelentéseket tesz és a mely bizottság tagjai az államgymnasiumban levő tanárok megvizsgálásával foglalkozik, és mely bizottság a vizsgálatokról a kormánynak rendes jelentéseket tesz, mai napig is — nem tudom, hogy történhetett ez, — kétfejü sast használt czimerén. Ez igy van, — a miniszteriumhoz beadott jelentésekben czimerül most is a kétfejü sast használja ama bizottság azon fölirattal: „magyar gymnasialis tanár-vizsgáló bizottság.“

Ez oly tény, melyhez ugy hiszem, nem kell commentár. Ez t. ház, történik 1871-ben. Ez a bizottság Pesten székel, hivatalos működési köre van, a mit az államtitkár ur nem tagadhat. Ha ilyen megtörténik: akkor igazán nem lehet azon csodálkozni, hogyha Brassóban, Szebenben, Temesvárott vagy Balázsfalván oly tankönyvek használtatnak, a melyek Magyarország államiságát, függetlenségét, vagy területi épséget tagadják.

Ajánlom ezt az államtitkár ur figyelmébe.

Babes Vincze: T. ház! Kötelességemnek tartom, mindjárt azzal kezdeni, hogy Várady Gábor t. képviselőtársamnak mai panaszaira nézve, melyeket nem első izben hozott elő e házban, részemről néhány észrevételt tegyek. Én hiszem, ámbár nem tudom, hogy a felekezeti iskolákban oly könyvek vannak használatban, melyek talán a törvényekkel, vagy meglehet az állam érdekeivel is ellentétben levő dolgokat tartalmaznak; de azt, gondolom, maga t. képviselőtársunk is elismeri, hogy azon könyvek nem azon időből valók, mióta a román egyház szervezkedett, és kezébe vette az iskolák és az egyház kormányzatát. Egyébiránt maga ezen szervezkedés sem teljesittetett egészen; még mindig — ugyszólván — a kezdet stadiumában van, azon egyszerü oknál fogva, mert az eszköz, a pénz hiányzik. Mihelyt az eszköz meglesz: akkor felelős is lesz aziránt; addig pedig azt hiszem, hogy senki más felelős nem lehet, mint a kormány, aki e tekintetben, mint átalában, főfelügyeleti joggal bir.

A szőnyegen levő tárgyra áttérve, mindenekelőtt megjegyzem, hogy én azon elvet nem fogom vitatni, — napirenden sincs, — hogy mily módon és mértékben tartozik az állam a közmüvelődést, a nép mivelődését előmozditani, minden tekintet nélkül, hogy felekezeti-e az iskola, vagy nem felekezeti. Erre majd a maga idejében, ha napirenden lesz, véleményemet ki fogom fejezni. Itt gondolom, hogy a kér-

Digitized by Google

dés nagyon egyszerű. Maga a bizottság elismerte a segélyezés szükségét a brádi gymnasiumra nézve, elismerte, hogy az müvelési czélokat követ, és hogy azokat végre nem hajthatja nem teljesitheti, ha egy kis segély nem nyujtatik neki. Én pedig átalában azt hiszem, hogy senki kétségbe nem vonja, miszerint az állam tartozik segélyt nyujtani a népmivelődés érdekében ott a hol a szükség világos. Ugyanazért ezen elismerést a bizottságnak megköszönve, nem is fogok aziránt több szólani; hanem ezen segélyezéshez a t. bizottság egy feltételt kötött. Én t. ház, nem egyszer mondtam és elismertem, és mindig mondani és elismerni fogom, miszerint a kormánynak, az államnak teljes jogában áll ellenőrködni minden felekezeti iskola felett, tehát ellenőrködni, hogy oly erők ne alkalmaztassanak sehol, a melyek veszélyesek az államra nézve, és én azt hiszem, hogy ez elég garántia, hogy visszaélés nem fog történni ezen csekély összeggel, a mely tulajdonképen a közösből ajánltatik.

De még más eset is forog itt fön. Azt gondolom, hogy sohasem jó oly föltételt alkotni, a mely először végrehajthatlan, másodszor egy elismert szentesitett jogot sért meg. Ezen föltétel pedig végrehajthatlan azért, mert ezen 4000 frt nem átalában csak arra kéretik, hogy egy vagy más professort fizessenek belőle; hanem kéretik segélyül átalában. Meglehet, hogy egyelőre arra fog fordittatni, hogy az adósságot fizessék, amely az alapra nehezedik; de tovább megyek és azt mondom, hogy professort talán csak a második vagy harmadik évben fognak választani.

Ha már most ezen kikötés áll, addig nem lehetne fölvenni a segélyt; pedig mindenesetre az idén szükséges, és tán a jövő évben fölösleges lesz.

De tovább megyek. Magyarország t. törvényhozása megállapitotta, ő felsége szentesitette az egyházi autonomiát. Azon autonomia szabályaiban tüzetesen benfoglaltatik, hogy miként választassanak meg a felekezeti iskolák számára a tanárok. Már most, ha ezen föltétellel elfogadtatik: következése az lesz, hogy a „statutum organicum," és igy maga a törvény megsértetik, mert eltéres követtetik el tőle.

Én t. ház, azt gondolom, hogy a törvényhozásnak, ha megszavazza ezen összeget, jótékony szándéka az egyházat fölsegélni, nem pedig azt megsérteni, és ugyanazért, miután azt tartom, hogy ezen föltétel elfogadása sérelem nélkül nem történhetik, a t. ház bölcs belátása mellőzni fogja ezen föltételt, mely eljárásáért köszönettel fog tartozni az egész egyház.

A mi a jövőre történendő megállapitásokat illeti: én részemről nem járulhatok ahoz, a mit Tisza Kálmán képviselőtársunk inditványozott, mert én nem akarnék most incidentaliter praejudicálni a jövőnek: Ha majd azon organicus tervezet jön szőnyegre, akkor lehet e tárgyban határozni; most pedig, midőn csak ezen csekély segélyösszegről van szó, mely talán csak pár éven át fog a budgetben szerepelni; nézetem szerint, magára a czélra legjótékonyabb hatásu lenne, ha a t. ház egyszerüen, minden föltétel nélkül elfogadná a 4000 frtnyi segélyt. Én ajánlom a segélynek minden föltétel és minden hozzáadás nélküli elfogadtatását.

Simonyi Lajos b.: Én Várady Gábor t. barátomnak azon figyelmeztetését, mely szerint az iskolákban átalában oly könyvek tanittatnak, melyek a hazai történelemmel és alkotmánynyal ellentétben állanak, s melyekben azokkal ellenkező tanok hirdettetnek, igen helyesnek tartom, és miután e tekintetben a t. kormány részéről válasz nem adatott, — hacsak vissza nem emlékszem azon válaszra, melyet akkor adott a kormány, midőn t. barátom e tekintetben első izben fölszólalt, midőn ugyanis a t. államtitkár ur csak azt mondotta, hogy azon könyvek, melyek a kormány által kiadatnak, nem ilyenek, — én e tekintetben kimondom a fölötti nézetemet, hogy én nem azt várom a kormánytól, hogy midőn ily sulyos eset fölhozatik, magát mentegetve azt mondja, engedelmet kérek, én azt nem cselekedtem, mert ezzel a kormány magát nem védheti: hanem a kormánynak kötelessége őrködni a fölött, hogy a hazai történelemmel és alkotmánynyal ellentétben álló könyvek semmiféle iskolában ne tanittassanak; a kormánynak kötelessége, hogy szigoruan ellenőrizze ezen visszaéléseket, és ezért én ujból is helyeselve Várady t. barátomnak fölszólalását, oda nyilatkozom, hogy a kormánynak kötelessége levén fölügyeletet gyakorolni, azt erélyesen eszközölje. (*Helyeslés.*)

A mi a szőnyegen levő kérdést illeti: arra nézve én azt hiszem, t. ház, hogy a képviselőház nem akar eltérni azon elvétől, hogy a hitfelekezetí iskolák államsegélyben ne részesittessenek; mert én azt hiszem, hogy ez nem volna czélszerű, nem volna üdvös. Ha mindamellett történik e tekintetben kivétel, az csak azért történik, mert az 1868: XLIV. törvényczikket még foganatositani nem lehetett.

Én nem akarom e tekintetben a kormányt vádolni: mert csakugyan mindenikünk belátja azt, hogy a kormánynak mindent ugy eszközölni, a mint kivánatos lett volna, lehetetlen; hanem ott, a hol elkerülhetlenül szükséges ily segély nyujtani, ezt tehetjük, — de csak ideiglenesen; ha pedig ideiglenes intézkedésről van szó: akkor azon föltételek, melyeket a t. pénzügyi bizottság kikötött, ki sem vihetők; — mert két, három évre egy tanárt kinevezni lehetetlennek tartom,

Digitized by Google

mert alig képzelhetem, hogy valamirevaló ember azt elvállalja.

Miután tehát itt csak ideiglenes intézkedésről van szó, mellőztetni kérem azon föltételeket, melyeket a pénzügyi bizottsag előterjesztett és Tisza Kálmán inditványa szerint kivánom e tételt elfogadtatni.

Jámbor Pál jegyző: Irányi Dániel.

Irányi Dániel: Elállok.

Jámbor Pál jegyző: Hodossiu József!

Hodossiu József: *(Fölkiáltások: Eláll!)* Ha méltóztatnak elfogadni Tisza Kálmán inditványát, különösen annak első részét, akkor elállok. *(Fölkiáltások: Eláll!)*

Elnök: Mielőtt a ház a pénzügyi bizottság véleménye fölött szavazna, előbb Tisza Kálmán inditványa fog fölolvastatni.

Majláth István jegyző *(olvassa):*

„Inditvány, beadja Tisza Kálmán." A brádi gymnasium segélyezésére kért négyezer forintot szavazza meg a képviselőház kivételképen ideiglenesen a rendkivüli költségek között, minden, az átalános fölügyeleti jogon túlmenő beavatkozás kikötése nélkül.

Egyszersmind azonban jelentse ki:

a) hogy ezt, valamint a más hitfelekezeti közép-tanodák segélyezésére megszavazott vagy még megszavazandó összegeket csakis azért adja meg ideiglenesen, mert a középtanodákra vonatkozó törvény megalkotva nem levén, az 1868-ik évi XLIV-ik törvényczikk 17. §-a rendeletének még eleget tenni nem lehetett;

b) hogy mihelyt az emlitett törvény megalkotva lesz, az 1868: XLIV-ik törvényczikk 17. §-a értelmében a szükséges számban az állam fogja a tanintézeteket fölállitani;

c) hogy ezen állami tanintézetek fölállitásával egyidejüleg minden felekezeti gymnasiumok vagy más középtanodák részére megszavazott államsegély meg fog szüntettetni."

Elnök: Nem tudom, inditványozó ur nem kiván-e még szólani?

Tisza Kálmán: Nem.

Elnök: Első kérdés az: elfogadja-e a ház a pénzügyi bizottság véleményét, vagy nem? *(Fölkiáltások: El! Nem!)* Akik elfogadják, méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)*

Akik nem fogadják el, méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el.

Most következik a második szavazás. Elfogadja-e a ház Tisza Kálmán inditványát, vagy nem? A kik elfogadják méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)* A kik nem fogadják el, méltóztassanak fölállani. *(Megtörténik.)* A többséget nem tudom kivenni. Még egyszer kérem: akik nem fogadják el, méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)*

Huszár Imre: Arra kérném az elnök urat, méltóztassék ujonnan érkezett képviselőtársainknak legalább megmondani, miről van szó. *(Derültség. Fölkiáltások: Tudjuk!)*

Elnök: Bocsásson meg képviselő ur, figyelmeztetésére nem volt szükség, mert azt ugy is megtettem volna.

Miután a többséget nem vagyok képes kivenni, kénytelen vagyok a szavazatokat megszámláltatni.

Méltóztassanak szakaszonkint fölállni azok, kik Tisza Kálmán képviselő ur inditványát elfogadják. *(Megtörténik; a jegyzők megszámlálják a szavazókat.)*

Most méltóztassanak fölállni azok, kik ezen inditványt el nem fogadják. *(Megtörténik; a jegyzők megszámlálják a szavazókat.)*

A szavazás eredménye az, hogy Tisza Kálmán inditványa mellett szavazott 82 képviselő, ellene 86. A többség tehát nem fogadta el.

Miután e szerint a ház mind a pénzügyi bizottság véleményét, mind Tisza Kálmán inditványát elvetette, vissza kell mennünk az első inditványra, melyet Borlea Zsigmond képviselő adott be.

Méltóztassanak azok, kik ezen inditványt elfogadják, fölállani. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el.

Majláth István jegyző *(olvassa Paulovits módositványát)* mely szerint az ujvidéki gymnásiumnak, az annak kormányzati testülete által kért 9744 frt 93 kr. államsegély lenne megszavazandó.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság első, eredetileg beadott jelentésében ezen az ujvidéki szerb gymnasium részére a budgetben előirányzott összeget 8000 frtról a mult évi összegre, vagyis 6200 frtra szállitotta le, azon indokoknál fogva, melyeket most már bővebben elő nem sorolok, miután azokat az előbbi tételeknél voltam bátor előadni.

Ezen inditványra vonatkozólag, mely az eredetileg előirányzott 8000 frtnyi összeget is még 1744 frttal többre s igy 9744 frtra kivánja fölemeltetni, megjegyzi a bizottság, hogy azt megszavazandónak nem véli, hanem azon föltétel mellet, melylyel a segély a brádi gymnasium részére adatott: megadandónak véli az eredeti 8000 frtot.

Paulovics István: T. képviselőház! A kérdéses inditvány beadása alkalmával bátor voltam előadni azon indokokat, a melyeknél fogva az ujvidéki gymnasiumnak kormányzó testülete az államsegély megadatását kérte. De a tisztelt pénzügyi bizottság jelentéséből azt látom, hogy a tisztelt bizottság nemcsak ezen indokokat semmi figyelemre nem méltatta, hanem

Digitized by Google

még az államsegélyt is oly föltételekhez kötötte, melyek ezen gymnasium önkormányzata és jelleme ellen vannak irányozva. Bátor leszek tehát, — miután a tisztelt pénzügyi bizottság a kérdéses gymnasium jellemét és történelmi kifejlődését, nézetem szerint, kellőleg nem tanulmányozta, — nehány fölvilágositással szolgálni.

T. képviselőház! Ezen gymnasium magánadományok utján lett alapitva és pedig 1818-ban. (*Halljuk!*) Legfőbb alapitó volt Vukovics Sebő, — nagybátyja a tisztelt képviselőtársunk ugyanazon nevezetű Vukovics Sebő urnak — továbbá az egyházközség. Miután az uj körülmények bekövetkezése és szükségletek szaporodása folytán a gymnasiumnak nem volt a szükségletek fedezésére elegendő alapja, folyamodott a gymnasium állami segélyezés iránt király ő felségéhez. Ő felsége megigérte az államsegélyezést azon föltétel alatt, hogy a gymnasiumi tanárokra nézve az államnak a kinevezési jog, vagy legalább a megerősitési jog tartassék fön. A gymnasium kormányzó testülete, az ugynevezett patronátus, ezen nyujtatni igért segélyezést a föllállitott föltétel alatt nem fogadta el azért: mert magát sem hivatva, sem följogositva nem tartotta arra nézve, hogy jogáról lemondjon; mert az egészen ellenkeznék ezen alapitványi okmány szellemével, és ezen gymnasium jellemével. Ennek következtében ő felsége engedélyezte a megkért államsegélyt 1865. évben legfelsőbb kéziratával 6300 frtnyi összegben, meghagyván a gymnasium kormányzatát az eddig használt önkormányzati joga élvezetében. És ez a király által megadott és a több országgyülés által szentesitett államsegély, az országgyülési költségvetésekbe is fölvétetett, majd kisebb majd nagyobb összegben a nélkül, hogy annak önkormányzata ellen valami ellenvetés tétetett volna. Miután tehát ezen segélyezés már a t. képviselőház előtt nem ismeretlen, én nem foghatom föl: hogy most ugyanezen t. képviselőház hogyan térhetne el saját határozatától, és nézetem szerint, ez nemcsak hogy fájna a szerb nemzetnek, hanem ilyféle eljárás nem illenék ezen tisztelt képviselőház tekintélyéhez sem, mert a kérdéses államsegély már egyszer el volt határozva minden föltétel nélkül, és most oly életbevágó föltétel állittatik föl. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*) De nézetem szerint azon elv sem fogadható el, hogy a tisztelt pénzügyi bizottság jelentése szerint itt megkülönböztettetnek a felekezetek. Ha pedig rosz néven vétetik, midőn ezen különbség a mi részünkről tétetik: annyival kevésbé volna szabad ily különbséget tenn az állam részéről, mert amint t. képviseltársam Ghyczy Kálmán egyszer ezen házban mondá, nem elég az a polgárra nézve, ha adóját megfizeti, az állam többi jótéteményeitől pedig megfosztatik: mert akkor kőzönyös szemekkel fogja nézni, miként tornyosulnak a viharok a haza fölött, a mint nézte azt Sadowa és Solferinonál. Én tehát részemről nem foghatom föl, hogy miért nem szavaztatik meg egy csekély összeg oly gymnasium részére, mely már fél század óta ily jótéteményt élvez. Mondhatom is, hogy a szerbek ily áron — egynehány száz forintért — egyetlen egy Magyarországban létező magasabb tanintézetök fölötti önkormányzati jogukat föláldozni, nem fogják, a mint azt a gymnasium kormányzata 1865. évben a harmadik nyilatkozatában határozottan kijelentette a király ő felségének is. T. ház! Midőn ezen módositványomat beadtam, hivatkoztam a t. ház tényleges többségére, de most midőn e tárgybani eldöntésnek 12-ik órája közeleg, nem appellálok ezen t. ház többségére, hanem appellálok a magyar nemzet lovagiasságára. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Hodossiu József: T. ház! Habár tudom hogy a Paulovics képviselőtársam által beadott módositványnak is azon sorsa lesz, a mely sorsban részesült az előbbi inditvány, a mely Borlea képviselőtársam által terjesztetett be: mégis legyen szabad egynehány szóval Paulovics képviselőtársam inditványát az irányban, hogy azon államsegélyezés minden föltétel nélkül az ujvidéki szerb gymnasium részére szavaztassék meg; támogatnom. T. ház! Ugy hiszem, hogy mindenki, legyen az magyar, szerb, román, legyen az bármely vallásu, a ki e hazában lakik, nem kereshet máshelyütt művelődési segélyt, mint egyedül e hazában. A brádi gymnasium bizottságának én is tagja vagyok és ezen bizottság járult ugy a kormányhoz, valamint a képviselőházhoz is segélyezésért; és kötelességemnek tartom kinyilatkoztatni e helyen és ez alkalommal, hogy azon bizottság, mely megbizott engem s Borlea képviselőtársamat, meghagyta nekünk, hogy azon esetben, ha a magyar kormány és magyar országgyülés nem fogja megszavazni ezen segélyezést, forduljunk akkor a bukaresti román kormányhoz. (*Zaj.*)

Ezt kötelességemnek tartottam nyilvánitani, nehogy a midőn oda fogunk fordulni, valaki azt mondhassa, hogy miért nem fordultunk a magyar kormányhoz és magyar országgyüléshez. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*)

Justh József: T. ház! Megvallom, hogy meglepett engem az előttem szóló utolsó mondata, a melyben tisztán kimondja azt, hogy ő és képviselőtársai a gymnasiumi testület által, oda vannak utasitva, hogy ha a magyar kormánytól és országgyüléstől azt, amit ők kivánnak, nem kapják meg: forduljanak a román kormányhoz. Ez oly szó, a mi ide valóban nem illik.

Digitized by Google

Kimondom miért? Mi protestánsok, kik szintén kértünk segélyt, és most, mert nem kaptuk meg azt, amit kértünk az országgyüléstől, szintén azt mondhatnók e szerint, hogy talán a poroszhoz fogunk fordulni. Amit mondani eszünkbe sem jut. *(Helyeslés és tetszés.)*

Ha a törvényhozás nem járt volna el igazságosan, ha nem járt volna el következetesen egy elv szerint: t. i. hogy mindenkitől megtagadta; akkor némileg érteném e nyilatkozatát. Én, mint protestáns, nem is kivánom, hogy az országgyülés engem segélyezzen, mert én az autonomiát akarom fejleszteni, *(Helyeslés.)* mert én azt kivánom, hogy a katholikusok se legyenek kénytelenek ide fordulni, sem a zsidók.

A t. képviselő ur nyilatkozatából látom azt, hogy micsoda szellem uralkodik a nevelésnél. *(Helyeslés, és fölkiáltások a nemzetiségi képviselők részéről: Ez insinuatio!)*

Irányi Dániel: T. ház! Én határozott barátja vagyok a közös iskoláknak. Sajnálattal látom azon ellenszenvet, mely némely vallásfelekezetek részéről ezen uj intézmény ellen nyilatkozik; azonban hogy ezen ellenszenv létezik, az kétségtelen.

S hogy ezen ellenszenvet két év óta, amióta a törvény megalkottatott: nem sikerült kiirtani, azt mindnyájan tudjuk. A kérdés tehát, mely előttünk áll, csak az, hogy mit akarunk: semmi iskolát, vagy felekezeti iskolát; roszat-e, vagy jót, vagy legalább jobbat-e vagy rosszabbat? *(Ugy van! a szélső bal felől.)*

Igy állván az alternativa: én egy perczig sem habozok kijelenteni azt, hogy én jobban szeretem a felekezeti iskolát, mint a semmi iskolát. *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)* Én annálfogva elfogadom Paulovics képviselő ur inditványát, azonban oly módositással, melyet Tisza Kálmán képviselő ur a brádi iskolára nézve tett, hogy az a rendes szükségletből a rendkivülibe tétessék át.

T. ház! Vannak viszonyok, vannak körülmények, a midőn sokkal tanácsosabb nem szigoruan ragaszkodni valamely fölállitott elvhez, hanem messzebb tekintve, a haza és nemzet jövőjét figyelemmel tartani. Én ilyennek tekintem e kérdést, és annálfógva, hogyha elvi szempontból lennének is némi ellenvetéseim, a fönebbi tekintetekből nem habozok Paulovics képviselő ur inditványára szavazni. Ajánlom elfogadás végett. *(Helyeslés a szélső bal oldalon.)*

Zsedényi Ede: Miután a t. ház a brádi gymnasiumnál a föltételeket nem fogadta el, melyek alatt a pénzügyi bizottság a 4000 frtot megszavaztatni kivánta: előre látható, hogy ezen föltételeket sem fogadja el a most fönforgó kérdésnél és igy vissza kell térni azon inditványhoz, mely a brádi gymnásiumra nézve tétetett. *(Zaj.)*

Maximovics Miklós: Én nem akarok e kérdésből politikai kérdést csinálni; hanem, ha a ház megtagadja ezen összeget, akkor e kérdésből politikai kérdés válik. *(Egy hang jobbról: Hogy-hogy?!)* A szerb nemzet *(Egy hang jobbról: Nemzetiség!)* ugyanis azon meggyőződésre jut, hogy a ház ezen összeget csak azért tagadta meg, mert az szerb tanintézet. *(Egy hang jobbról: Szép következtetés!)* Én tehát t. ház, mellőzni akarom azon politikai okokat, melyek itt tán több képviselőnél csak motivumok voltak ezen összeget csak föltételesen megszavazni. Én csak arra akarom figyelmeztetni a t. házat, hogy itt már többször hangsulyoztatott azon nézet, hogy a t. ház kész a közmüvelődési czélokra adakozni. Itt egy tanintézetről van szó, t. ház, mely szerb tanintézet. Méltányos és jogos is, hogy azon kis összeget megszavazza a t. ház, melyről maga a boldogult miniszter is elismerte, hogy ezen összeg a legszerényebb számitások mellett van fölvéve. Miután tehát ezen összeg igen csekély; továbbá, tekintettel arra, hogy az ujvidéki gymnasium csak ugy felelhet meg hivatásának és föladatának, ha maga egész szükségletét födözheti, és tekintettel továbbá arra, hogy ezen gymnasiumba majdnem az egész alföld gyermekei járnak iskolába: kérem a t. házat, méltóztassék a gymnasium jelentőségéhez, működéséhez és külsőségéhez mért összeget megszavazni. Én pártolom Paulovics képviselőtársam módositványát.

Babes Vincze: T. ház! Az imént oly jelenetnek voltunk tanui, mely legalább tudomásom szerint, igen ritka, s tán épen csak a mi parlamentünkben szokott előfordulni. Egy inditvány terjesztetik elő, a bizottság ajánlja annak elfogadását egy föltét alatt. Hat-hét szónok szólal föl az inditvány ellen, a nélkül azonban, hogy valaki kétségbevonná a kért összeg szükségességét; megtörténik a szavazás, és ime, megbukik az inditvány! *(Zaj.)* Kérem, t. ház, akár hogy burkoljuk, világos, hogy itt a szükségesség nem is vétetett vitatás alá. Itt senki sem gondol vele. Ily jelenséggel szemközt nehéz ugyan a mostani kérdéshez is szólani, mert itt is ugyanaz történik, hogy a kért összeg szükségessége senki által nem tagadtatik, és meglehet, hogy szintén azon sors éri az inditványt, mely a brádi gymnasiumra vonatkozó inditványt érte. Én, t. ház, azt gondolom, hogy ez a háznak tekintélyét nem növeli. Azt gondolom, t. ház, hogy a ház minden határozatot jól indokolni tartozik, ha azt akarja, hogy az egész világ az országgyülés életképességében bizzék.

Mi a szerb gymnasiumot illeti, azt hiszem, kötelességünk megszavazni az összeget: mert

Digitized by Google

eddig is megszavazta a ház, s mert meg vagyunk győződve, hogy ha e segély nem nyujtatik neki, a gymnasium megszünt lenni, s megszünt lenni általa egy mivelődési eszköz. Már pedig azon tanuságot csak nem fogjuk a világ előtt tenni, hogy ellenségei vagyunk a mivelődésnek, hogy nem is gondolunk vele. Mi a föltételeket illeti, én hivatkoztam arra, hogy ezen föltételek alapnélküliek és végre nem hajthatók, s épen azért ellenök leszek; — nem is lehet azok mellett fölszólalni.

Most bátor leszek Justh képviselő urnak válaszolni azon szemrehányásra, mit a Hodossiu által fölhozottak következtében tett. Ő mindamellett, hogy a t. ház az imént olyan határozatot hozott, mely átalában egy oldalról és senki által sem volt indokolva, mégis azt mondja, hogy e határozat igazságos és következetes volt. Én azt gondolom, hogy épen mert nem vitattatott és az összeg szükségessége nem tagadtatott: ez nem a mellett szól, hogy igazságos és következetes lenne, hanem épen ennek ellenkezője mellett.

Ő rosz néven veszi, — sőt csakhogy ki nem mondta, hogy árulásnak veszi, — ha valaki itt nem kapván segélyt, az országon kivül keresi azt. Méltóztassék figyelni arra, hogy vannak az embereknek, vannak a nemzeteknek olyan szükségleteik, melyeknek födözésére ők természetszerüleg kötelezve vannak. Ezek közül egy a müvelődési, a kiképeztetési szükséglet. *(Helyeslés a szélső bal felől.)*

Első sorban az országnak kötelessége e szükségletet födözni, s ha az ország ezt elmulasztja, akkor kötelessége azon népnek ott keresni segélyt, a hol talál. *(Zaj.)* Senkinek jogában nem áll önönmagát halálra itélni: az pedig halálraitélése volna a román nemzetnek, ha müvelődési eszközöket itt keresvén, és nem találván, azokat másutt nem keresné. Keresni fogja igenis, mert ez hivatása s lételének elltétele.

Irányi képviselőtársam ellenszenvről emlékezett, mely a közös iskolák iránt a nemzetiségeknél és hitfelekezeteknél tapasztalható. Teljes igazsága van neki. De ki ennek az oka? A hitfelekezetek? Nem. A bizalmatlanság a kormány és a kormány politikája iránt, és vigyázzunk, hogy ne legyen bizalmatlanság az országgyülés iránt is. *(Zaj. Helyeslés a szélső bal felől.)*

Ha a magyar törvényhozás olyan közmüvelődési törvényt hozott volna, és a kormány mindennap olyan intézkedéseket tenne a közmüvelődésre nézve, mely bizalomra buzditaná a nemzetiségeket: nem léteznék ellenszenv a közös iskolák iránt.

Az eddigi közmüvelődési törvények mit tettek a nem-magyar nemzetiségek müvelődésére nézve? Nem tettek semmit, cseppet sem; a helyett, hogy azt előmozditották volna, többnyire megzavarták. Részemről többször mondottam, és ezerszer fogom ismételni: hogy az én meggyőződésem az, miszerint minden nemzetiség, minden nép csakis saját anyanyelvén mivelődhetik, polgárosodhatik. A ki ezt más nyelven akarja eszközölni: az a mivelődést nem előmozditani, hanem meggátolni akarja. Ha a kormány egyszer azt fogja bizonyitani tettei által és a törvényhozás hozott törvényei által, miszerint azt akarja és azon van, hogy minden nép saját nyelvén müvelődjék: akkor aztán meg lesz a bizalom, és nem lesz a közös iskolák iránt ellenszenv; mert ha van ellenszenv azok iránt, nem azért van, mert közös iskolák: hanem azért, mert nagyon jól vették észre, mi lappang a közös iskola mögött, és abból, a miként a törvény végrehajtatott, be is bizonyult, hogy félelmök csakugyan nem volt alaptalan.

Ennélfogva, t. ház, azt gondolom, hogy mugának a parlamentnek érdekében van, hogy bebizonyitsa tettei által, miszerint óhajtja a népeknek, a nemzetiségeknek müvelődését, miszerint kész arra minden szükséges eszközt megajánlani. Ugyanazért ajánlom az ujvidéki szerb gymnasium segélyezésére vonatkozó inditványt elfogadás végett. —

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: T. ház! A kérdés, mely előttünk áll, oly térre vitetik, melyre hogy vitessék, valóban semmi ok sincs rá, mert elvi discussiót folytatni ott, hol a vélemények abban különböznek, hogy vajon egy bizonyos intézetnek 6,200 frt adassék-e, vagy 8000 frt, véleményem szerint, teljesen lehetetlen. Elvi kérdésnek volna helye, ha arról volna szó: adassék-e átalában csak egy krajczár is, vagy ne adassék semmi ex principio; — hanem ha minden egyes számtételből elvi kérdést akarunk csinálni: akkor nincsen egyetlen egy tétel, melyet elvi kérdéssé földuzzasztani ne lehetne, és nem tudom micsoda recriminatiókba belemenni ne lehetne. Végre az illetők követelései, kivánatai rendszerint túlhaladják a lehetőség határait, melyek a financialis körülmények által advák.

Azért azt gondolom, hogy tökéletes igazam van, azt állitván, hogy mikor számszerü tételekről és kérdésekről van szó, mikor arról van szó, hogy közösen el van ismerve, hogy adni kell: hogy 1,200 frttal több, vagy kevesebb ajánltassék-e, akkor elvi kérdésről beszélni átalában nincs helyén.

Én részemről magammal tisztában vagyok, s azt gondolom, hogy egészen correct azon álláspont, melyet a pénzügyi bizottság elfoglalt.

A nemzetnek, az országnak, az államnak

Digitized by Google

vannak kötelezettségei a közmüvelődés terén a nemzet s az ország minden polgárára, minden polgárának gyermekére vonatkozólag, beszéljen az bármi nyelven e hazában. Ezen kötelezettségét a nemzet tisztán, határozottan elismerte, épen a nemzetiségi törvényben, a hol kimondta, hogy oda kell az államnak törekednie, hogy gondoskodva legyen arról, hogy mindenki megszerezhesse a kellő müveltséget, és pedig saját anyanyelvén is. Hogyan áll a dolog? Ugy, hogy a czél ki van tüzve; de könnyebb és hamarább lehet a czélt kitüzni, mint az arra megkivántató eszközöket tettleg realisálni. El kell tehát ismernünk, hogy ma csak a czél van tüzve, és bár én kereken tagadom, hogy azon czél megközelitésére a létező törvény alapján az illető kormány által semmi sem történt volna: de azt el kell ösmer nem, hogy nem történt meg az, hogy a czél ma már valósitva legyen. És mit csinál ily helyzetben a pénzügyi bizottság? azt mondja: ámbár elvileg helyeslem azt, hogy az állam állami intézetek által tegyen eleget; de kénytelen vagyok elismerni, hogy ez még csak törekvés, kénytelen vagyok elismerni, hogy az e czélra megkivántató eszközök ma még nincsenek meg. Tehát az eddig létező felekezeti intézeteket segélyezze, hogy ugy szólván, substitutio utján biztositsa azon czélt, melyet direct uton nem birt eszközölni, s azért javaslatba hoz az eddiginél nagyobb segélyt is. Igaz, hogy a segélyt föltételhez kötötte, de azt azért tette, mert nem feledte el a czélt, melyért a segélyt adni akarta, t. i. azon czélt, melyet a nemzetiségi törvény az állam föladatául kitüzött, melyre egyszer majd, ha állami intézetei lesznek, ez uton fog törekedni; de mert ma még nincsenek meg az állami intézetek, föl akarja használni a felekezetiéket, s azért, hogy fölhasználhassa, gyámolitani akarja azokat. Da ha ezért akarja gyámolitani azon intézeteket, s biztositani kivanja önmagát az iránt, hogy a gyámolitás csakugyan azon czélra lesz fölhasználva, és nem azon irányban, melyet a törvény nem ismer, s mely attól idegen: ki venné azt néki rosz néven? *(Helyeslés.)*

Én tökéletesen értem azt is, hogy a tanácskozmányok ugy viendők, hogy alárendelt mellékkérdések miatt a fő czél el ne ejtessék, és én ezen esetben egészen helyesnek látom azt, — és egy korábbi helyen sem lett volna helytelen, ha valakinek eszébe jutott volna, hogy a kérdés megosztassék; — mert valahányszor meg nem osztatik a kérdés, a hol kellene: mindig megtörténhetik, hogy melléktekintetek miatt a fő czél elesik. Itt ugyanis nem az a kérdés: vajon adassék, vagy ne adassék-e segély az ujvidéki szerb gymnasiumnak; hanem a kérdés az, hogy: 8000 frt adassék-e? Méltóztassék ezen kérdést szavazás utján eldönteni; igen, vagy nem? Ha ez eldöntetett, következik a második kérdés, t. i. ilyen vagy olyan föltétellel, vagy minden föltétel nélkül adassék-e a segély? Mert ha a kettő összeköttetik, és talán ezen 1—2—3 föltétel közül egyik sem birja a többség tetszését elérni abból: még nem következik, hogy nincs egy 4-dik módozat; hanem az következnék, hogy miután azok egyike sem birja a többség tetszését, vagy a pénzügyi bizottság, vagy a kormány utasittassék egy negyedik módozatnak kitalálására. De annyi áll, hogy a 6000 frt el van fogadva.

Tehát kérem a házat, soha se csináljunk animositást oly kérdésekből, melyek nem arra vonatkoznak, hogy elvileg hogyan gondolkozunk, hanem arra, hogy 6, vagy 8000 frtot adjunk-e? *(Szavazzunk!)*

Elnök: Ha a miniszter ur jelen lett volna az előbbi szavazásnál, akkor nem méltóztatott volna ezen reflexiót tenni. *(Derültség.)*

Stanescu Imre: T. ház! a románok részéről tavaly egy nemzeti szinház alapjára segély kéretett: ezen inditvány akkor elesett azon indoknál fogva, hogy az méltányos dolog ugyan, közmüvelődési czélra valamit megszavazni, hanem szinházra, mely nem kizárólag közmivelődési, hanem mint némelyek érvelték, inkább mulatságra szánt intézet: nem szavazhatták meg a segélyt. Ezen tavaly elejtett inditványunkat az idén nem hoztuk be ujra. Azonban Borlea és Paulovics képviselőtársaink részéről beadatott kétrendbeli inditvány, melyek szerint, javaslatukhoz képest, nemzetiségi középtanodák föntartására egy bizonyos csekély összeget megszavaztatni kértünk.

T. ház! A románok és szerbek nem saját bünük miatt — köztudomású dolog — anyagilag elvannak maradva. Elmaradtak anyagilag, elmaradtak szellemileg. Az országnak, a kormánynak, ezen törvényhozó testületnek közvetlenül érdekében volna, hogy az ország összes lakosai mind anyagi mind szellemi fölvirágzásához járuljanak.

Ime, itt van az alkalom: egy közmüvelődési czélra kéretik egy csekély összeg. És ezen kérelmet ne méltóztassanak particuláris kérvénynek, hanem méltóztassanak egy közérdekü kérvénynek tekinteni, melyet a méltányosság, igazság és jogosság alapján lehet csak megoldani.

T. ház! Az anyagi fölvirágzást a szellemi fölvirágzás tételezi föl. Itt egy oly középtanodának kéretik a segély, a mely önerejéből fön nem tarthatja magát, tehát a kérelem alapos; de kéretik oly nép számára, a kik anyagilag elmaradván, nem küldhetik gyermekeiket egy messzebb eső középtanodába, hanem utalva vannak szegénységüknél fogva, hogy közelebb eső középtanodában iskoláztassák gyermekeiket; s igy én nem foghatom meg azon tulsó oldali tag abbeli észrevé-

Digitized by Google

telét, hogy miért nem küldik gyermekeiket, — ha nem tarthatja fön ezen vidék iskoláit, — másfelé iskoláztatni? Igen, ha nem volnának szük, szorult állapotban, akkor küldhetnék; hanem jelen esetben ezen érv dönt.

Itt fölhozatott Justh t. képviselő ur által, hogy a mennyiben Borlea kepviselő ur inditványa, nem remélve. elesett, és a románoknak középtanodájok föntartására máskép kell gondoskodniok, helytelen volt Hodossiu képviselőtársamnak azon megjegyzése, hogy majd kérünk a bukaresti kormánytól. Én ezen valami megütközni valót nem látok; mert utóvégre is, ha saját hazánk iránt nunk mostoha anya és szükségeinket mégis a természet törvényénél fogva, fedeznünk kell: elfogadom akkor a jótéteményt egy testvérnemzettől, és igy nincs mit csodálkozni, ha itt a hazában nem fogunk kapni segélyt, hogy akkor a szomszéd testvér népektől vagy épen Moszkauból fogunk kérni és kapni segitséget. *(Mozgás.)* A t. pénzügyminiszter ur méltóztatott azon megjegyzést tenni, hogy itt elvi kérdés volt.

Én t. ház, elvi kérdést nem látok ezen ügyben, nem látott elvi kérdést maga a pénzügyi bizottság sem akkor, mikor megszavaztatni ajánlotta Borlea inditványát; mert azt mondja, hogy a középtanodák törvényileg rendszeresitve nem levén, következőleg addig, mig ezek rendezve lesznek: megajánlja és megszavazandónak véli a Borlea t. képviselőtársam által kért segélyt. Ha már a pénzügyi bizottság nem látott benne elvi kérdést, a törvényekkeli elleniest, mondom: nem lehet senki, a ki elvi kérdést látna. Hanem igenis van egy, a mi nem formai, nem elvi, hanem tényleges momentum, és ez az: hogy a t. pénzügyi bizottság akkor, midőn ez összeget a miniszter előterjesztése szerint megszavaztatni ajánlja: e tételhez kötve rendelkezési jogot akar adni a kormány kezébe azon gyimnasium fölött.

Ez tényleges, azért: mert föl akarja forgatni azon gymnasium alapját. Azon gymnasium alapitási okmánya alapján t. i. a tanrendszert megállapitani, és a tanárokat kinevezni, egyedül a patronusnak van joga; a pénzügyi bizottság e jogot a patronus kezéből ki akarja venni, és azért, mert saját adónkból, nem pedig egy harmadik magánegyéntől kérjük, ezt a kormány kezébe akarja adni. És ez annyit jelentene, hogy akarunk adni, de csak a kormány kezébe adván a tanárok kinevezését, és a tanrend megállapitását, s ez által mintegy oktroyált rendszert hozunk be azon gymnasium alapjának fölforgatásával; vagy pedig, — hogy legyen kibuvó ajtó, hogy ezen föltétel alatt, nem fogadtathatván el a véleményes ajánlat maguk az illetők által sem: ezáltal az inditvány elejtessék, és igy legyen a kormánynak a keze tiszta, az ujvidéki szerb gymnasium pedig országos segély nélkül maradjon.

Én egyszerüen elfogadom Paulovics inditványát ugy, a mint az beadva volt, semmi föltételhez nem kötöm, és az összeget 9700 frtban kérem megállapittatni; kérem pedig megállapittatni azért: mert a t. ház megigérte, hogy igenis fog adni közmüvelődési czélokra; itt van tehát az alkalom szavukat beváltani. Ne méltóztassanak megütközni az 1,700 frt külömbségen. Az egész külömbség nem nagy; mert a miniszter 8000 frtot terjesztett elő, Paulovics 9700 frtot kért, és miután — köszönet érte, — Borlea inditványa megbukott, ha a románoknak nem jut is 4000 frt, méltóztassanak abból legalább a szerbeknek a kért 1700 frtnyi külömbséget megadni, hisz a már megtakaritott 4000 frtból jut is marad is, — hogy legyen meg azon vigaszom, hogy ha ott elesett, legalább itt vallás- és polgártársaimnak, a szerbeknek, legyen megadva a kért egész összeg. Ezt parancsolja a méltányosság és jogosság, mert a magunkéból kérjük. Ne méltóztassanak ebből politikai tőkét formálni; *(Jobb felől ellenmondás.)* a mely azután nem egyetértést, hanem csak elégületleséget szül, mi az egész hazának kárára van. Ajánlom Paulovics inditványának elfogadását.

Schwarcz Gyula: Nem a dolog érdeméhez akarok szólani, hanem azon sorrendhez, melyben a t. elnök ur a kérdést föltenni fogja. Azon esetben, ha a pénzügyminiszter által ajánlt sorrendet állapitaná meg, abban az esetben volna nekem előleges megjegyzésem: mert nekem más sorrend tetszenék inkább logikailag. Ha jól értettem, a pénzügyminiszter azt mondá: hogy az első kérdés az, hogy állapitsuk meg és szavazzuk meg, hogy mennyit adjunk; és miután ezt megállapitottuk: állapitsuk meg a föltételeket.

Én részemről természetesebbnek találnám megállapitani először: Vajon föltételesen vagy föltétlenül szavazzuk-e meg az összeget? és azután, ha föltételesen: mily föltételek alatt? és végre magát az összeget. Ebben tér el nézetem a pénzügyminiszter ur nézetétől.

Elnök: Először is mindenesetre azon módositásra kell szavazni, mely a legnagyobb összeget hozza javaslatba, és ez Paulovics István módositványa, a mely t. i. az ujvidéki szerb gyimnasium részére 9,700 frtot hoz javaslatba. Első kérdés tehát: megszavazza-e a t. ház ezen 9,700 frtot? *(Fölkiáltások: Nem! Igen!)* A kik megszavazzák, méltóztassanak fölállni. *(Megtörténik.)* A többség nem szavazza meg.

Második kérdés, megszavazza-e a t. ház a pénzügyi bizottság által az ujvidéki szerb gyym-

Digitized by Google

nasium részére javaslatba hozott 8000 frtot. (*Igen!*) Ezen összeg tehát megszavaztatik.

Most jön az utolsó kérdés: elfogadja-e a t. ház a pénzügyi bizottság jelentésében ez összeg megajánlásához kötött föltételeket?

Tisza Kálmán: Azt gondolom, hogy ez még nem az utólsó kérdés, mert ha az nem fogadtatnék el: akkor jönne még azon kérdése, elfogadja-e a ház azon hozzátételt, melyet Irányi képviselőtársunk inditványozott? (*Helyeslés*?)

Zsedényi Ede: Ha ezen föltételeket nem fogadjuk el: a 8000 frtot sem szavazhatjuk meg. (*Zaj. Nem áll!*)

Huszár Imre: Bocsánatot kérek, ez nem áll: mert ha a képviselő urnak ezen kifogása volt, akkor kellett volna fölszólalnia, midőn elnök ur föltette a kérdést; miután azonban elnök ur a kérdést, — szerintem igen helyesen, — 3 felé osztva tette föl, s mi az összegre nézve már szavaztunk: ezen kérdés már el van döntve. (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja-e a t. ház a pénzügyi bizottság jelentését a föltételekre vonatkozólag? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, méltóztassanak fölállni. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Következik a 642. számu módositvány.

Majláth István jegyző (*olvassa*): Módositvány, beadja: Jonesku Döme. A belényesi gör.-kath. gyimnasium részére adassék állami évi segélyezésképen 4000 frt.

Széll Kámán előadó: A bizottság azon véleményben van, miszerint nem látván igazolva kellő adatokkal azt, hogy ez intézetre nézve kivételt engedjen azon átalános elvként követendő szabály alól, miszerint felekezeti intézetek az állam részéről segélyben nem részesittetendők az inditványozott összeget nem véli megajánlandónak.

Elnök: Elfogadja a ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk.*) A javaslatba hozott 4000 frt tehát nem szavaztatik meg. Következik a 643. számu módositvány.

Majláth István jegyző (*olvassa*): Módositvány, beadja: Pulszky Ferencz. A 4. és 5. czim helyett fölveendő: Egy ásványgyüjtemény megvételére 5000 frt.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság az inditványt elfogadandónak véleményezi. A miniszter által két gyüjtemény megvásárlására előirányzott összegek azon oknál fogva töröltettek, mert a czélbavett gyüjtemények megvásárlása időközben lehetetlenné vált. A bizottság tehát a vallás és közoktatásügyminiszter költségvetésének rendkivüli részébe a javaslatba hozott 5000 frtnak megszavazását ajánlja, az inditványban foglalt czimtől eltérőleg, a következő czim alatt: „a magyar nemzeti muzeum gyüjteményeinek gyarapitására 5000 frt", e czim alatt a muzeum gyüjteményeinek gyarapitására megszavazandónak véleményez 5000 forintot.

Elnök: Elfogadja a t. ház, a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk.*)

Tehát „a magyar nemzeti muzeum gyüjteményeinek gyarapitására 5000 frt megszavaztatik.

Következik a 644. számu módositvány.

Majláth István jegyző (*olvassa*): „Módositvány beadja: Simay Gergely képviselő. A „rendkivüli szükséglet" 5-ik czimeül fölveendő a költségvetésbe következő tétel: Czim. 5) Az erdélyi országos muzeum szükségleteinek pótlására 10,000 frt.

Széll Kálmán előadó: A kérdés, melyet ezen inditvány magában tartalmaz, nem uj. A mult költségvetési tárgyalások alatt, a miniszterium ezen czimen előirányzatba hozott 10,000 frtot. Akkor a pénzügyi bizottság azon javaslatot tette, hogy miután Kolozsvárott országos egyetem szándékoltatik fölállittatni, s annak fölállitása iránt a törvényjavaslat a kormány által elő is van terjesztve, s ezen egyetem költségei tetemesek lesznek, a pénzügyi bizottság azt javasolja, hogy a muzeum részére tervezett 10,000 frt is foglaltassék az egyetem dotatiójához, és ott szavaztassék meg, s addig, mig az nem történik meg, a bizottság semmit sem véleményez megszavaztatni. Ezt a mult költségvetés tárgyalása alkalmával a képviselőház helyesléssel fogadta, és ennek alapján nem is a pénzügyi bizottság, nem is a kormány, hanem a ház factuma, hogy ezen összeg a mult évi költségvetésből kihagyatott. Ugyanazon indoknál fogva, azt hiszi a pénzügyi bizottság, hogy a jelen inditvány sem volna elfogadandó, hanem a t. ház maradna meg a tavali határozatnál.

Bethlen János gr.: T. ház! Én elismerem azt, hogy a tavalyi budget tárgyalása alkalmával talán helyes volt azt határozni, hogy ezen kérdés együttesen tárgyaltassék a Kolozsvárott fölállitandó egyetem ügyével. De most már nem azon stadiumban van az egyetem ügye, mint volt akkor. Akkor azon reményben voltunk, hogy talán egy év alatt sikerülni fog azon egyetemet fölállitani: most azonban, ha practice veszszük a dolgot, kétségkivül áll az, hogy nemcsak ezen évben, hanem 1872. előtt sem lesz fölállitható. Vegyük a dolgot ugy, a mint van. Most az egyetem ügye a bizottság előtt van, a bizottság még semmit sem dolgozott. A tanév kezdődik őszszel, novemberre azonban az egyetem nem lehet annyira készen, hogy akkorára meg is nyittathassék; én azt majdnem lehetetlennek tartom. Most tehát az ideiglenes segélyezést nem lehet nem helyeselnünk.

Digitized by Google

Különben abban is eltérő nézetem van a t. előadó urétól, hogy ez oly intézet, melyet itt lehetséges lenne tökéletesen egygyé alakitani az egyetemmel. Ez nem oly intézet: ez az intézet privat dotatión alapszik és megjegyzendő, hogy oly időben alapittatott, mikor a legkedvezőtlenebb körülmények voltak. Mindannak daczára sokat megmentett a tudomány részére. De azután kiviláglott, hogy mindezeket maguk föntartani nem képesek és épen azért kellene az ideiglenes segély addig is, mig az egyetem fölállittatik; mert ha igy veszszük ezt a dolgot, mint a kalmár és szorosan mérlegeljük, hogy tartozunk ennyit vagy annyit adni, vagy nem vonhatnók e ki magunkat minden kötelezettség alól ezen intézet irányában: akkor igaza volna az előadó urnak; de ez az ország méltóságával nem fér össze. A kérdés csak az: akarjuk-e a kolosvári muzeumot a tudomány és a jövő egyetem számára megmenteni, az az: akarjuk-e azt, hogy az azon állapotban legyen, hogy meg ne szakitsa munkáját, hogy gyüjteményeit szaporithassa; különösen pedig akarjuk-e, hogy oly szállásban legyen, hogy abban föltalálhassuk majdan a kincseket, és azok használható állapotban is legyenek. Most van egy 28—30 ezer kötetből álló könyvgyüjteménye, van régiség-tára s más helyen természettára, melyekre való fölügyelet és melyeknek föntartása oly áldozatokat kiván, melyeket az alapitók meg nem birnak.

Ennélfogva ideiglenesen ezen 10,000 frtot meg is ajánlanám, és egyszersmind kötelességévé tenném azon bizottságnak, mely az egyetem ügyeivel van megbizva, hogy tüzetesen végére járjon a dolognak, s adjon véleményt aziránt, hogy mily föltétel alatt lehetne ugy a tudomány, mint az egyetem érdekében ezen gyüjteményt föntartani.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Legyen szabad előttem szólott t. képviselő ur megnyugtatására némely dolgokat fölhoznom. Véleményem szerint a t. képviselő ur fölfogása téves. Ha azt hiszi, hogy arra, miszerint a pénzügyi bizottság véleménye nyomán a kolozsvári egyetem kérdésével együtt lehetne dotálni a muzeumot, erre az egyetem megnyitására van szükség. Ha az egyetem tettleges megnyitása: épitkezés, vagy más okból továbbra is haladna 1871. oktobernél, például 1872. oktoberig: ezen kérdés mégsem oldathatnék meg, akkor; hanem akkor, midőn az 1872-ki előirányzat fog e házban tárgyalás alá jönni. Mert hogy 1872. oktoberben az egyetemet megnyitni lehessen: az év utolsó negyedére, tehát az iskolai év első negyedére el kell látni dotatióval, még az ezen év őszén tárgyalandó előirányzat alkalmával.

Másik nézete t. képviselő urnak szintén hibás. Azt mondá ugyanis: hogy a muzeumot nem lehet semmi körülmény közt az egyetemmel összeolvasztani; tehát nem azzal együtt lenne dotálandó. Ez nem is czélja senkinek; de azért az együtt-dotálás tökéletesen motiválva van: mert az egyetemnek szüksége lenne oly intézetre, minő a muzeum, hogyha az nem volna. Tehát, ha a muzeum az egyetem ezen szükségét pótolja, hogy gyüjteményeit az egyetem használatára bocsássa, és az országnak megkimélje azon nagy pénzáldozatot, melyre különben szükség lenne, hogy ily intézetet az egyetem érdekében teremtsen: természetes, hogy legjobb jogczimmel, kell, hogy ezen intézetet dotálja, mert egy forinttal megtakarit kettőt, sőt hármat is. Nézetem tehát az: hogy miután az 1872-ki előirányzat — ha isten is ugy akarja, mint én és a kormány — már őszszel tárgyaltatni és elintéztetni fog, és miután a kolozsvári egyetem előirányzatának abban benne kell foglaltatnia, hogy 1872. őszén megnyittathassék, és miután ez annál biztosabban várható, mert könnyebb megteremteni törvényhozás utján a kolozsvári egyetemet, mint a pesti egyetemnek összekúszált százados jogviszonyait rendezni; nem látok abban távol időre való elhalasztást, ha az ajánlott mód fogadtatik el, mert az 1872-ki előirányzatban őszszel letárgyalandó lesz a provisió. *(Helyeslés.)*

Simay Gergely: Miután a pénzügyi bizottság inditványa nem a kért összeg szükségességének tagadása, hanem csakis ezen összeg tekintetében való segélyezést kivánja elodázni a kolozsvári egyetem fölállitásának idejére: kötelességemnek tartom megjegyezni, hogy ha ezen tárgy jelenleg még uj volna, még volna valami értelme a kifogásnak. De ez már három év óta áll tárgyalás alatt. A muzeum közgyülése 1868. évben folyamodott a kormányhoz és az országgyüléshez. Erre a kormány válasza tagadólagos volt azon indokból, hogy már az évi költségvetés be van fejezve, és igy a segélyezés oda már be nem vehető. E kérés 1869-ben megujittatott, a szükség részletes kimutatás által igazoltatott, és ismét semmi eredménye sem volt. Kéretett a kormány az 1842-iki erdélyi országgyülés határozata értelmében ezen közintézetre az erdélyi országházalapból fönmaradt 18,800 és egynehány frtnak, mint illetékes tulajdonnak, a muzeum számára való kiadására Ez is minden eredmény nélkül maradt. Most már harmadszor a pénzügyi bizottság a fölállitandó egyetem idejére kivánja azt elhalasztatni. Ezen segélyezésnek harmadszori elhalasztása valóban igen kezd hasonlitani az egyszeri éhes embernek adott azon válaszhoz, hogy légy nyugodt, mert nemsokára szabályozzák azon vizet, amelyen fog épülni azon malom,

Digitized by Google

amelyben készülni fog azon liszt, amelyből sütni fogják azon kenyeret, melyet én számodra rendeltem.

Én, t. ház, ennek elhalasztását valósággal igen méltánytalan eljárásnak tartom.

A tudomány és nemcsak Erdély, hanem az összes haza érdeke követeli, hogy ezen megbecsülhetlen tudományos intézet, a culturának ezen nevezetes emeltyüje, már valaha kellő méltánylásban részesittessék, és a minek alapját egyes hazafiak buzgó áldozatkészsége megvetette, az ország mentse meg a végenyészettől saját érdekében. Ajánlom módositványomat ujolag a t. ház pártfogásába.

Patrubány Gergely: T. ház! Mindig kiváló örömem van abban, ha közmüvelődési célokra a törvényhozó testület valamit tehet. Ilyen az imént tett intézkedés, midőn a pesti muzeum ásványgyüjteményére 5000 frtot megszavazott. De valamint az egyes ember életére nem elég az, hogy csak a szív verjen, hanem a circulatiónak a test minden részeiben el kell vezettetni, mert különben elhalás következik be: ugy vagyunk a társadalom szellemi életével is. Épen azért sajnálattal kell tapasztalnom, hogy a pénzügyi bizottság a közmivelődés eszközeinek terjesztését Erdélyben ismét elnapolja, és azon érvelésben, amit a pénzügyminiszter fölhozott, hogy t. i. a muzeum az egyetemmel nem egyenértékü dolog, hanem csak eszközt nyujt az eredményhez, t. i. a müvelődéshez, osztozom; de épen azért azt hiszem, előzetesen is igyekezni kell előkészíteni a muzeumot a rendelkezésre. Én részemről sajnálatomat fejezem ki a pénzügyi bizottságnak azon előterjesztése fölött, mely szerint a dolgot elnapolta; de más oldalról a pénzügyminiszter urnak abbeli határozati nyilatkozata, hogy a legközelebbi 1872. évre minden intézkedés tekintetben meg fog történni: részemre tökéletes biztositást nyujt, s hiszem, hogy a többi erdélyi képviselőtársaimat is és magát az erdélyi közvéleményt is megnyugtatja. Igy fogadom el a pénzügyi bizottság véleményét.

Elnök: Elfogadja-e a ház Simay Gergely módositványát, a mely szerint az erdélyi országos muzeum szükségleteinek pótlására 10,000 frt adassék? A kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadja el, annálfogva a pénzügyi bizottság véleményezése fogadtatik el.

Következik a Zmeskál Zoltánnak 645. sz. alatti határozati javaslata.

Majláth István jegyző (*olvassa*):

Az állandó pénzügyi bizottság jelentése, a Zmeskál Zoltán képviselő által benyujtott következő határozati javaslat tárgyában.

„Utasittatik a vallás- és közoktatási miniszter ur, hogy vegyen föl a rendkivüli szükségletek rovatába azon czim alatt „tudományos hazai társulatok segélyezésére" egy, a szükséghez mert összeget azon célból, hogy azt a hazai tudományos társulatok szükségleteihez és az ország pénzviszonyaihoz mérve, nemzetiségi különbség nélkül, a kitüzött célra forditsa."

Az ország tudományos célokra, tudományos társulatok részére adott segélyezéseknél eddig azon elvet követte, hogy az engedélyezett segélyezést csak a specificusan kijelölt oly célokra adta, melyek egyenkint országos érdekeket, és országos föladatokat képeznek. Igy a magyar tudományos akademia, épen mint ilyen részesült évi segélyben: kapta azt a történelmi kutfők fölkutatására és történelmi emlékek kiadására, a mi által az akademia nemcsak tudományos föladatot old meg, hanem a hazai történelem, főleg a közjog történelmének érdekében határozottan oly országos föladatot teljesit, melyet másutt az állam saját költségén, és külön közegek által hajtat végre.

A magyar természettudományi társulat részére a költségvetésben fölvett összeg határozottan azon föltételhez lett kötve, hogy e segély oly célból adatik, hogy a társulat ez összegen országos kutatásokat eszközöljön.

Miután az előterjesztett inditvány a törvényhozás által eddig követett eljárástól eltérve, átalánosságban minden határozott országos érdekü czél kijelölése nélkül óhajtja a tudományos egyletek segélyezését, a melyeknek segélyezése, mig müködésükhöz határozottan magas érdekek és célok kötve nincsenek, a társadalmi utra tartozik: a bizottság ezen határozati javaslat elfogadását nem ajánlja.

Széll Kálmán előadó: A most fölolvasott inditvány tudományos intézetek segélyezésére kiván bizonyos összegeket fölvétetni a költségvetésbe. A bizottság azon nézetben van, hogy ezen inditványt elfogadni nem lehet. (*Helyeslés.*)

Az eddigi segélyezéseknél, melyekben tudományos intézetek részesülnek, a törvényhozás által határozottan meghuzatott azon határvonal, hol és meddig kell az országos segélyezéseknek menni.

Ezen határvonal addig megy, hol a társadalmi tevékenység kezdődik. Az eddigi segélyezések oly célokra adattak, melyek nemcsak tudományos, hanem országos célok voltak, igy a tudományos akademia a történelmi kutfők fölkutatása végett részesül segélyben, a mi határozottan országos czél; a természettudományi társulat azért, hogy országos érdekü kutatásokat eszközöljön; a torna intézet azért, hogy tornamestereket képezzen az országnak. És miután

Digitized by Google

ezen inditvány, mely egész átalánosságban tudományos intézeteket kiván segélyeztetni, tehát olyanokat is, melyek nem országos czélokat tüztek ki maguk elé: a bizottság ezen inditványt elfogadhatónak nem tartja, mert tudományos társulatok, csak országos czélok előmozditására nyernek segélyt, ezentul a többi, a társadalom teendője. *(Helyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottságnak még van vagy hat jelentése, melyek mára tüzettek ugyan ki, de csak ma osztattak ki. Miután a kérvényekért holnap ugy is szükséges ülést tartani, és ezen jelentések a költségvetéssel összefüggésben vannak, méltóztassék e jelentéseket is a holnap tartandó ülésre kitüzni.

Elnök: A holnapi napirend a következő lenne:

1. A pénzügyi bizottság hátramaradt jelentései, a kérvényi bizottság, és utána a mentelmi bizottság két jelentése, végre pedig az Eszterházyképtár megvételéről szóló törvényjavaslat kapcsolatban Henszlmann határozatijavaslatával.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Talán jobb volna t. ház, ha az Eszterházyképtár megvásárlásáról szóló törvényjavaslatot, mely a költségvetéssel ugyis összefüggésben van, a pénzügyi bizottság jelentése után vennők föl, hogy ne hátráltásson a budgettörvény összeállitásában, kinyomásában és kiosztásában.

Ghyczy Kálmán: Van a pénzügyi bizottságnak egy régi jelentése a közalapok iránt. A cultusminiszter beadta a számadásokat a pénzügyi bizottság javaslata szerint. Ezek a számvevőszéknek lennének kiadandók megvizsgálás végett. Hogy sokáig a dolog e ház előtt ne heverjen, szükséges lenne azt a holnapi napirendre kitüzni.

Elnök: Ez is a holnapi napirendre fog kitüzetni. Jövő ülés holnap 9 órakor.

Az ülés végződik d. u. 1¾ órakor.

---

307. országos ülés

1871. március 11-dikén

Somssich Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. A pénzügyi bizottság jelentései: 1) A vallás és közoktatási miniszter kezelése alatt levő magyar és erdélyi alapok zárszámadásáról. 2) Henszlmann Imre határozati javaslata lőcsei templomnak műtörténetileg megujjitásáról. 3) Szentpály Jenő határozati javaslata a Józsefműegyetemről; 4) Királyi Pál inditványa a főváros törvénykezési költségeinek megtérítéséről; 5) Szüllő Géza határozati javaslata a bazinperneki vasutvonal kiépitéséről; 6) Kvassay László inditványa a Vágszabályozás előmunkálatairól; 7) Várady János határozati javaslata a rendkivüli vizépités (különösen a Garan folyó szabályozása) iránt; 8) A közlekedési miniszterium műszaki tisztviselőinek fizetésök fölemeléséről és müködési idejökre pótlék engedélyezésről szóló kérvények; 9) Kürthy Istvánnak határozati javaslata a bezdán-zombori utvonalra megszavazandó költségről átalában és részletesen tárgyaltatván elfogadtatnak. Az Eszterházy-képtár megvételéről szóló törvényjavaslat átalában és részletesen tárgyaltatván elfogadtatik; ezzel kapcsolatban Henszlmann Imre határozati javaslata a képtár tüzmentességéről tárgyaltatván, visszavonatik. A mentelmi bizottság jelentése Paulini Tóth Vilmosnak és Guthy Benőnek kiadatása tárgyában tárgyaltatván, a kiadási vélemény elfogadtatik.

A kormány részéről jelen vannak: Horvát Boldizsár, Kerkapoly Károly; utóbb gróf Andrásy Gyula, Corove István.

Az ülés kezdődik dél előtt 9 órakor.

Majláth István jegyző: *(olvassa a márczius 10-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel *(szünet után)*, a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Van szerencsém Szathmár megye kérvényét bemutatni, melyben a közmunka és közlekedési miniszteriumnál közbenjárását kéri a háznak az iránt, hogy a még korábban általa kijelölt vonalnak az észak-keleti vasuti forgalom előmozditása tekintetéből részint kiépitése, részint föntartása végett még folyó évben intézkedés történjék.

A kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Csanády Sándor: T. ház! Van sze-

Digitized by Google

rencsém Bihar megyébe kebelezett Mezőkeresztúr város elöljáróinak és polgárainak, ugyszintén Bihar megyébe bekebelezett Ér-Mihályfalva város elöljáróinak és 125 polgárának, ugyszintén Ér-Keserü 45 polgárának kérvényét benyujtani, melyben a szabadságért és önállóságért küzdő franczia nemzet iránti rokonszenvöket kinyilatkoztatják, egyszersmind kérik a házat, hogy a kormányt oda utasitsa, miként diplomatiai eljárásában a franczia nemzet érdekeit tartsa szeme előtt.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Irányi Dániel: Hasonló tartalmu kérvényt van szerencsém bemutatni a pécsi átalános munkásegylet részéről. Kérem a kérvényi bizottsághoz áttétetni.

Elnök: A kérvényi bizottsághoz tétetik át.

Következik a napirenden levő tárgy: A pénzügyi bizottság jelentése az 594. számu, a vallás és közoktatási miniszter kezelése és felügyelete alatt levő magyar és erdélyi alapok zárszámadása tárgyában

Széll Kálmán előadó: T. ház! Az 1870: XVIII.törv. czikk nemcsak az államvagyonnak, hanem minden, a miniszter kezelése alatt álló alapnak zárszámadását és ellenőrzését az államszámvevőszékre bizta. Ezen törvény értelmében az államszámvevőszék van hivatva, az ezen törvényben kiszabott mód szerint a zárszámadásokat észrevételeivel együtt az országgyülés, illetőleg a képviselőház elé terjeszteni. A pénzügyi bizottság tehát azon véleménynyel terjeszti az ezen alapok iránti zárszámodásokat a ház elé: méltóztassék azokat az államszámvevőszékhez utasitani, illetőleg annak kiadatni, hogy az a törvény értelmében és alapján eljárva, azok iránt jelentést terjeszszen a ház elé, a mikor azután a ház azok felett érdemileg határozhat.

Ajánlom a pénzügyi bizottság véleményét elfogadás végett.

Krajcsik János: T. ház! Nincs tudomásom a felől, vajon a pénzügyi bizottság proprio motu tárgyalta-e ezen ügyet, miután véleménye első soraiban nem hivatkozik, a mint de stylo szokás, sem a t. ház hátározatára, sem pedig valamely inditványra vagy határozati javaslatra.

Azonban akármi módon történt, van egypár megjegyzésem a jelentésre.

Először is: ne méltóztassék a t. ház cumulativ intézkedésekhez nyulni. Ezen alapitványi alapok, különösen a vallási, tanulmányi és egyetemi alapok jogi természetének megvizsgálására ki van küldve két külön-külön hét tagból álló országos bizottság. Nem rég Tisza Kálmán igen tisztelt képviselő ur által beadatott egy határozati javaslat is. Ezeknek eredményét megnem várva, a pénzügyi bizottság via facti javaslatba hoz uj intézkedéseket. A pénzügyi bizottság ezen eljárása sem nem correct, sem nem alapos.

A pénzügyi bizottság ugyanis véleménye támogatására hivatkozik az 1870: XVIII. törvényczikkre; de miután ezen törvényczikknek 30 szakasza van, ha ezek közül a pénzügyi bizottság csak egyet is alkalmazhatott volna véleménye támogatására: annak idézését bizonyosan nem mulasztota volna el felhozni.

Midőn a főszámvevőszékre vonatkozó ezen XVIII. törvényczikk alkottatott: akkor — mint bizonyosan tudom, — nem volt szó azon alapitványi alapokról, melyek a vallás és közoktatási miniszter ur kezelése alatt állanak; hanem egyedül azon alapok forognak szóban, melyek a pénzügyminiszter kezelése alatt állanak, sőt egy más alkalommal boldogult báró Eötvös miniszter ur ugy nyilatkozott, hogy ő a vallási, tanulmányi és egyetemi alapokat azon joggal és azon hatáskörrel vette át, melylyel azokat a volt magyar királyi helytartó tanács kezelte: már pedig az 1723: LXX. törvényczikk igy szól:

„Piarum quarumvis Fundationum Inspectionem; et cum Exactione Rationum, utrum Fundationi satisfiat? investigationem Sua Majestas Sacratissima pro Apostolico munere, et Suprema Authoritate Sua,..... sibi benigne reservavit". Ez tehát reservált jog, ő felségét kirekesztőleg megillető jog. Ugyanazon törvényben intézkedés tétetik: mi módon gyakoroltassék ezen legfelsőbb felügyelet, és kimondatik, hogy a helytartó tanács kezelése által. Sem az 1790-iki sarkalatos XXIX. törvényczikk, melyben az alapitványokról tüzetes intézkedések történtek, sem pedig későbbi törvények az imént idézett törvényeknek nem praejudikáltak; és soha semmi országgyülés nem követelte az alapitványi alapokról a számadásoknak az országgyüléshez beterjesztését, és azokat kezelte a helytartó tanács. Igy állott a dolog az 1848. évben is, midőn a III. törvényczikk folytán a vallás és közoktatási miniszter vette át, és mint említém, oly joggal és hatáskörrel, minővel a helytartó tanács kezelte.

Alázatos kérésem tehát oda terjedne: ne méltóztassék a t. ház cumulative intézkedni; hanem mellőzvén a pénzügyi bizottságnak ezen minden alapot nélkülöző és ő felségének fentartott jogába vágó véleményét legalább addig, mig a kiküldött bizottságok beható jelentésöket beadják, a status quot föntartani méltóztassék.

Széll Kálmán pénzügyi bizottsági előadó: A nélkül, hogy a kérdés érdemének tárgyalásába bocsátkozni kivánnék, melyet

Digitized by Google

a tisztelt előttem szóló fölvetett, mégis kötelességemben áll válaszolni arra, mit a tisztelt képviselő ur előadásának elején fölemliteni méltóztatott. Azt méltóztatott mondani, hogy a pénzügyi bizottság via facti és proprio motu csinált egy jelentést, és terjesztett elő véleményt olyan dologban, mely hatásköréhez nem tartozik. Bocsánatot kérek, a pénzügyi bizottság ezt nem tette. A ház határozatot hozott, melylyel a cultusminiszter által előterjesztett számadásokat a pénzügyi bizottságnak kiadta. A pénzügyi bizottság ezen határozat alapján vette tárgyalás alá ezen számadásokat, és e határozat alapján terjesztette elő véleményét. Ami pedig magát a véleményt illeti, a pénzügyi bizottság szorosan ragaszkodott az 1868:XVIII. t. czikk 17. szakaszához. A 17. szakasz igy szól: „Valamint az összes bevételek és kiadások, ugy az állami vagyon, az alapok, és azon intézeteknek, melyek állami segélyben részesülnek, kezelési számadásai, az államszámvevőszék ellenőrzése alá tartoznak. Miután itten átalában csak az van mondva: „alapok, s ezen alapok iránti számadások, a ház elé terjesztendők," a pénzügyi bizottság a törvény értelmében vélt eljárni, midőn a törvény által az államszámvevőszékre bizott ellenőrzési tisztnél fogva ezen számadásokat oly czélból vélte átteendőnek, hogy a törvény értelmében járjon el. A kérdés felett érdemileg a ház határozni akkor lesz hivatva, ha majd az, á llamszán.vevőszék jelentése,akárminő lesz is az, a ház előtt fog feküdni. Most a kérdés inkább csak forma kérdése, melyben a pénzügyi bizottság szem előtt tartotta a törvényt, és miután ez történt, véleményében, hatáskörén nem tereszkedett tul; — a miben eljárt, az kötelessége volt.

Ghyczy Kálmán: Én azokhoz, miket a tisztelt előadó ur mondott, még az előttem fölszólalt tisztelt képviselő ur megnyugtatására csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy a pénzügyi bizottság által javasolt eljárás egyátalában nem praeiudical azon elvi kérdések miképeni eldöntésének, melyek iránt javaslatot tenni jogi szempontokból a t. ház két bizottságot méltóztatott kiküldeni. Az elvi kérdés e bizottságok jelentésének beadása alkalmával fog eldöntetni. Itt egyszerü számvizsgálatról van szó: s miután ez egyszerü számvizsgálatot valakinek csakugyan kell teljesitenie, ezen valakiül pedig a törvény által egyenesen a számvevőszék van kijelölve: ennélfogva a pénzügyi bizottság nem tehetett egyebet, mint hogy javasolja azt, hogy a t. ház méltóztassék elrendelni, mit a törvény e tekintetben már elhatározott. E részben ő felsége legfelsőbb jogainak egyátalában semmi praejudiciuma nem történik, annyival inkább, mivel ő felsége maga is ugyanazon törvényt, melynek alapján a pénzügyi bizottság javaslatot tesz: tudni illik a számvevőszékről szóló törvényt, szentesiteni méltóztatott. Ennélfogva én is bátor vagyok a t. házat kérni, hogy a pénzügyi bizottság javaslatát elfogadni méltóztassék.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság jelentését? *(Elfogadjuk.)* Elfogadtatik.

Következik a 636 számu jelentés a Henszlmann képviselő ur által 614-ik szám alatt beadott határozati javaslatra vonatkozólág.

Széll Kálmán előadó: E határozati javaslatban Henszlmann képviselő ur a mult évben a műemlékek föntartására megszavazott 16,500 frt még föl nem használt részleteit bizonyos czélokra kéri utalványoztatni, ugymint: a lőcsei katholikus templom kiigazitására, azután, ha kikerül belőle, a visegrád-lébényi, zsegrai, kassai és még egynehány műrégészeti szempontból érdekes műemlék helyreállitására.

A pénzügyi bizottság ezen határozati javaslat egy részét illetőleg már előadta nézeteit, eredetileg beadott jelentésében. A miniszteri költségvetésben a lőcsei templom helyreállitására 5000 frt van fölvéve, a pénzügyi bizottság ezen 5000 frtot nem ajánlja megszavazásra, még pedig azon okból, mert a helyreállitás költségvetése a pénzügyi bizottság előtt még nem feküdt. Midőn a t. ház ezen határozati javaslatot a pénzügyi bizottsághoz utasitotta, a pénzügyi bizottság ujból fölszólitotta a vallás- és közoktatási minisztert: vajon ugyanazon stadiumban van-e a lőcsei templom kiigazitásának ügye, mint volt akkor, midőn a pénzügyi bizottság első jelentését beadta, és a miniszter fölvilágositásaiból arról győződött meg a pénzügyi bizottság, hogy ámbár létezik egy költségvetés, mely a miniszterium részéről megbizott egyén által teljesittetett; de miután a miniszterium azon költségvetés alapján egy szakértőt, festészt küldött ki, kinek föladatává tüzte ki, hogy ezen helyreállitandó falfestmények és az egész restauratio iránt átalában véleményt adjon; miután ennek jelentése máig sem érkezett be, és igy a miniszterium a költségvetést egész részletességgel, a helyreállitási költség egészére nézve, még nem képes a bizottságnak előterjeszteni: a bizottság ma is csak azon véleményt mondhatja, hogy miután a költségvetés egész részletességgel a ház, illetőleg a bizottság előtt nem fekszik, ezen 5000 frt egyelőre ezen alkalommal még megszavazható nem lenne.

Még más kérdések is vannak itt, melyeket a pénzügyi bizottság nézete szerint tisztába kell hozni. Tisztába kell hozni: vajon a helyreállitás költségei részben nem terhelnek-e másokat is,

Digitized by Google

nem-e az illető egyházat, községet? és menynyiben terhelik, ha terhelik az államot? Meg kell vizsgálni azt is, vajon azon része a helyreállitásnak, mely nélkül a falfestményeket és a műrégészeti szempontból érdekes műemlékeket hiába restaurálnók: a templomfödél stb., melyek roncsolt állapotban vannak, csakugyan helyreállittatnak-e? mert e nélkül, azt hiszem, a templom belsejében dolgozni alig lehetséges. Mindezek tisztába nincsenek hozva: azért a bizottság azt hiszi, hogy e kérdés még nincs megérve az eldöntésre.

A határozati javaslat másik részét illetőleg, melyben a t. képviselő ur azt inditványozza, hogy a tavaly megszavazott összeg föl nem használt része fordittassék bizonyos kijelölt célokra, azért nem fogadhatta el a pénzügyi bizottság: mert a közoktatási miniszterium előterjesztéséből arról győződött meg, hogy a mult évben megszavazott összegből csak mintegy 2,500 frt maradt fön; nem pedig oly tetemes összeg, mint a képviselő ur első fölszólalásában jelezni méltóztatott.

A mi pedig azt illeti, hogy a visegrádi romoknak, a lébényi egyház és a zsegrai és kassai régi egyházak restauratiójára is fordittassék most már bizonyos összeg: a bizottság átalában ezekre nézve is azon nézetben van, hogy előterjesztés szükséges mindazon tárgyak iránt, melyeknek helyreállitására a ház valamit megszavaz. Ez előterjesztés sem arra nézve, hogy a költség mennyibe fog kerülni, nem fekszik a ház előtt; sem pedig arra nézve: vajon ezen helyreállitási költségek mind az államot terhelik-e, vagy sem. Miután tehát az inditvány mind három része olyan, mely nem a dolog érdemére nézve, hanem azért nem fogadható el: mert a tárgy, melyről szól, ma még megérve nincsen s azért a bizottság ezen javaslatot elfogadhatónak nem vélte, és a praeliminált 5000 frt még ezuttal, ez alkalommal a költségvetés előterjesztése és a miniszter határozott, világos véleményének kijelentése előtt a bizottság korainak tartván, annak megadását nem ajánlja.

Henszlmann Imre: T. ház! meg kell jegyeznem, hogy itt a jelentések két számát összefoglalta a t. előadó; én a 636-ik számhoz szólok először, t. i. a lőcsei templomhoz, és csak azután határozati javaslatomhoz. Itt félreértés van. Ugy vagyok ezzel az ügygyel, mint a koldus, ki alamizsnát kér. A t. pénzügyi bizottság ezen alamizsnát megtagadja, és mivel szokás, hogy ha valóságos és kellő ok nincs az alamizsna megtagadására, ezt mogorván megtagadjuk: Iraseor nec liquet mihi an debeam, sed tamen irascor; igy tesz a pénzügyi bizottság is: haragszik, mert nincs oka haragudni. A mint mondám, itt félreértés van; én tehát igyekezni fogok ezen félreértést tisztába hozni. A lőcsei templom restauratiójának ügye két részből áll: az egyik rész vonatkozik a templomnak, mint községi templomnak restauratiójára s igy ezen ügy némileg községi ügy; a másik vonatkozik a templom falképeinek restauratiójára és ezen ügy, azt hiszem, országos ügy, mert itt egy monumentumnak, művészeti emléknek, megtartásáról van szó.

A lőcsei templomnak mindkét iránybani restauratiójára körülbelől 15,000 frt. van előirányozva. Ebből a lőcseiék készek 10,000 frt. magukra vállalni.

Én mint kiküldött régész, erről hivatalos okmányt igen természetesen nem követelhettem a lőcseiektől; mert az a miniszter ur dolga, s ő azt alkalmasint meg is fogja tenni.

Mint régész voltam kiküldve, s ugy engem egyes egyedül a lőcsei templom falképei restauratiója érdekelt és ami ahhoz tartozik, t. i. az épületnek oly karba helyezése, hogy a képek, a padlásról és mennyezetről lehulló szemét és esőtől meg legyenek óva. Ezen két dologra nézve értekeztem az ottani mesteremberekkel, és azok az idevágó költségvetést mintegy 3500 frtra számitották. Én bocsánatot kérek a t. pénzügyi bizottságtól, hanem én részletesebb költségvetést nem ismerek és nem is létezhetik részletesebb költségvetés mint az, melyet én a miniszter urnak beadtam és mely szerint azon mesteremberek, kik ezen költségvetést készitették: magukat kötelezik az ott kijelölt árakon a kivánt restauratiót megtenni.

Legyen szabad a részleteket is fölhozni, hiszen csak öt tételből áll az egész. Kivánatos először mondom, hogy a por és eső ártalmas befolyásától óvassanak meg a falképek, e tekintetben szükséges a bolthajtásoknak kijavitása és szükséges az, hogy főpárkányzat készittessék a tető alatt és ezen párkányzat vizcsatornával láttassék el.

A fedél jó, tehát tévedett az előadó ur, midőn azt mondta, hogy itt a fedélről is van szó. Tehát az öt tétel a következő:

581 □ öl bolthajtásnak kijavitása ölét 1 frt 43 krral	830.83
612 láb párkányzat, lábja 2 frtjával	1224.—
Ennek fölállitása	666.74
102 ölnyi vas kartám a párkányzaton, öle 2.50	255.—
A munkára szükséges állványok fölállitása	480.—
Összesen	3456.57

Ugy hiszem, hogy részletesebben számitani sehol a világon nem lehet. Tehát nem áll az, hogy a költségvetésnek ezen része nem volna eléggé fölszerelve.

Digitized by Google

Már most vegyük a falképeket. A falképekre nézve értekeztem az egyetlen egy emberrel, a ki képes Magyarországon a falképeket restaurálni, ez a férfiu Storno Ferencz sopronyi kéményseprő. *(Derültség)* Ne tessék azon csodálkozni, hogy az egyetlen ember nálunk, a ki képes a falképeket restaurálni, kéményseprőmester, mert az dicsőségére válik, hogy kéményseprő létére ily művészeti képességgel bir; de nem tudom, nekünk válik-e dicsőségünkre az, hogy nálunk előnyösebb a kéményseprőmesterség, mint a művészet. Storno restaurálta a sopronyi templomot is, pedig igen jelesen, és restaurálja most a szentmártoni templomot. Én tehát joggal Stornóhoz fordultam s ő levélben felelt, hogy ismervén ezen falképeket, hiszi, hogy körülbelül 40 napi munkájába fog neki kerülni azok kiigazitása, és napját 15 ftra számitja, ez tesz 640 frtot. Én bővebben vettem, és az összeget 1500 frtra tettem. A költségvetés ezek szerint teljes és tökéletes, s igy helytelenül volt emlitve a t. előadó részéről, hogy Stornonak az épitkezés szükségeiről is kell jelentést tennie; mert e rész engemet illetett, s én ennek meg is feleltem, Stornot ellenben csakis a falképek kiigazitása illeti. De ezen igazitás költségét nem lehet rőffel mérni, hacsak Mumiusok nem akarunk lenni, s ugy eljárni, mint Mumius eljárt Korinthban, hanem az ilyenhez értő talentumot meg kell becsülni, s annak nem lehet olyan dijat szabni, a milyen mesterembernél helyén van. Kimondhatom tehát, hogy azon 5000 frttal, melyet én e czélra kérek, a czél tökéletesen el van érve, s nem áll az, a mit az állandó pénzügyi bizottság, jelentésében mond, hogy t. i. „a tervek és költségvetés feletti véleményadásra kiküldött mű- és szakértő jelentése még a miniszter előtt nem fekszik."

Ez tökéletesen felszerelve, a miniszter előtt fekszik, és az utolsó krajczárig ki van számitva.

Nem áll továbbá az, hogy „nincs még a bizottságnak tudomása arról: biztositva van-e a templom kiigazitási munkálatainak azon része, mely nélkül a falfestmények helyreállitása és a műrégészeti szempontból érdekes munkálatok eszközlése alig lehetséges." Mert főfigyelmemet, a mint már volt szerencsém előadni, arra fordítám, hogy azon munkálatok, melyek a falképek megőrzésére szükségesek: mindenek előtt tétessenek meg, még pedig országos költségen. De a helyett a bizottság jelentésének végén azt mondja, hogy: „szükségesnek látja a bizottság mindenek előtt vizsgálat alá venni azon czélt, melyre a megszavazás inditványoztatik, csakugyan olyan-e, mely a kiadott költséget megérdemli?"

Bocsánatot kérek az állandó pénzügyi bizottságtól, hanem én ennek megbirálására a t. állandó pénzügyi bizottságot competensnek nem tartom. *(Derültség)*. Ez szakdolog, és mivel az emlékek fölötti országos felügyelőség még nincs megállapitva; azért az egyetlen egy forum, mely e tekintetben competens, az archeologiai bizottság, mely az akademiába van bekebelezve; az pedig jelentésemet magáévá tette, azt tökéletesen elfogadta, és az „Archeologiai értesitő"ben kiadta. Tehát e tekintetben is tisztában van a dolog.

De van még egy más körülmény. Már emlitém, hogy a lőcseieknek érdekében fekszik: csinos templommal birni, mert a mostani templom ugy, a mint van, nem csinos; ők tehát oda igyekeznek, hogy a templomot kifestessék. Ha a t. ház megtagadja, hogy az ott levő falképek országos költségen restauráltassanak: talán meg fogják unni a várakozást, és bemeszelik a falképeket, melyek még most ott vannak.

Van még egy másik körülmény is, mely szintén arra vonatkozik, hogy a falfestmények restauráltassanak: t. i. az, mely szerint a jelenleg láthatón kivül ujakat, eddig nem ismerteket fogunk fölfedezni.

Mikor Lőcsére érkeztem, egy szüznek legendájából 16 jelenetet láttam előadva falfestményekben. Feltünt előttem, hogy ezen 16 képben ez egész legenda nincs befejezve; én tehát egy a képek mellett álló oltárt eltávolitottam és e mögött találtam 4 uj falfestményt, a munkálatok közben pedig más helyen is találtam falképeket. Ezeket tehát idővel kell láthatókká tenni. Meglehet, hogy azután a költség többre üt ki, hanem Storno Ferencz sem adhat költségvetést arról, a mi jelenleg még nem ismeretes. Én mindenesetre nagyon fognám szeretni, hogyha uj képek fölfedezése uj költség kérésére adna alkalmat.

Az adott fölvilágositás következtében, kérem a t. házat: méltóztassék eltekinteni a pénzügyi bizottság jelentésétől és akként 5 ezer frtnyi alamizsnát megszavazni. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán előadó: T. ház! kötelességemben áll: csak igen röviden egy pár szót válaszolni azokra, a miket t. képviselőtársam fölhozott, a mennyiben azt állitja, hogy helytelen és valótlan a pénzügyi bizottság állitásának azon része, mely arról szól: hogy van-e költségvetés ezen lőcsei templom restauratiojára nézve, vagy nincs? Miután ezen alapszik a pénzügyi bizottság egész véleménye, ugy hiszem, köteleségemben áll constatálni, hogy e dolog e részben mikép van. Nem azt mondotta a pénzügyi bizottság, hogy nem készittetett költségvetés; ha ezt mondotta volna, akkor a t. képviselő urnak igaza volna; a pénzügyi bizottság azonban azt mondotta, hogy a miniszter ur által a bizottság elé nem terjesztetett költségvetés, tehát a bizottságnak arról hivatalosan tudomása nincsen, hogy a mi-

Digitized by Google

niszter által elfogadott költségvetés van-e, melynek alapján ő a praeliminárében egy bizonyos összeget kér. Azt, hogy költségvetést készitett elő a t. képviselő ur, azt én megengedem; hanem azon költségvetést ezen óráig a miniszter magáénak nem fogadta el, s igy a pénzügyi bizottság nem tekinthette oly bázisul, a melyre alapithatta volna véleményét. Azt, hogy a miniszter ur kiküldött egy szakértőt, Storno Ferenczet, a pénzügyi bizottság is mondotta, s állitotta, hogy mindaddig, mig a szakértő nem érkezik vissza. s a falfestmények restauratiójára nézve véleményét be nem adja: a bizottság sem képes ezen ügyben határozott véleményt adni; tehát tökéletesen áll az, mit a pénzügyi bizottság ezen véleményében mond, s e tekintetben rectificálnom kellett a t. képviselő ur állitását.

Mi azt illeti, hogy a pénzügyi bizottság nem arrogálhatja magának a competentiát annak megitélésére, hogy mire érdemes valamit költeni, mire nem: megjegyezem, hogy épen azért, mert a pénzügyi bizottság arra competensnek nem hitte magát: épen azért, mert a t. képviselő ur által határozati javaslatában felhozott 4 vagy 5 restaurationális tárgyra nézve meg kell állapodnia magának a miniszteriumnak a költségvetési előirányzatban, hogy mit kiván restauráltatni, hogy mi a költségvetés alapja: épen azért mondottuk, hogy először meg kell vizsgálni teljesen s helyesen.

Én a t. képviselő ur szakértelme előtt meghajlok; hanem állitom, hogy a t. képviselő ur puszta állitására, pusztán bejelentett határozati javaslatára, a képviselőház egy költségvetési előirányzatot még sem állapithat meg. Azt hiszem, a ház csak az előtte fekvő hivatalos adatok, a miniszterium által is elfogadott adatok alapján járhat el; ajánlom tehát a pénzügyi bizottság véleményét elfogadás végett. (*Helyeslés. Fölkiáltások: Szavazzunk!*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Fölkiáltások: Nem! Igen!*)

Széll Kálmán előadó: A kérdés tisztázására nézve meg kell jegyeznem, hogy itt két kérdés van. A miniszteri praeliminárében volt a lőcsei templom restauratiójára felvéve 5000 frt. E fölött a ház még nem határozott, miután ez függőben lett tartva. Nézetem szerint először arra kellene szavazni, hogy a lőcsei templomra a praeliminált 5000 frt. megadatik-e vagy sem; mert Henszlmann képviselő ur határozati javaslata nem csak erről, hanem másról is szól, t. i. arról, hogy a tavalyról felmaradt összeg fordittassék a lőcsei templom fali festményeinek restauratiójára. De ez lehetetlen, mert abból alig van valami, mert ő nem inditványozott 5000 frtot előirányozni, hanem azt, a mi tavalyról fenmaradt. Azonkivül még egy határozati javaslat terjesztetett be 4 uj restaurálandó tárgyra vonatkozólag. Tehát ezen határozati javaslat sajátlag különbözik attól, hogy 5000 frt. szavaztassék meg. És igy azt hiszem, először arra kell szavazni, hogy a praeliminárében levő öt ezer frt. Lőcsének megszavaztatik-e vagy nem? ezután jön a határozati javaslat.

Henszlmann Imre: A határozati javaslattól az ujabban vett tudomások nyomán elállok. Arra tehát nem kell szavaznunk; hanem az 5000 frtot kérem a lőcsei templom fali festményeinek restauratiójára megszavazni.

Elnök: Kérem t. ház, menjünk azon sorrendben, melyben az ügyet tárgyaltuk, és pedig vegyük először a pénzügyi bizottság jelentését; ha ezt elfogadjuk: akkor tovább megyünk. Ha azonban a t. ház elveti: akkor a lőcsei templom fali festményeinek restauratiójára kért 5000 frtot szavazhatjuk meg. Kérdem tehát: elfogadja-e a t. ház a pénzügyi bizottság jelentését vagy nem? (*Nem fogadjuk el!*) A kik elfogadják, méltóztassanak fölkelni. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadta el. Most következnék az 5000 frtnak megszavazása, melynek eldöntését a budget tárgyalása alkalmával függővé tette a t. ház a mai határozattól. Most annak megszavazása fönmaradt tehát. A kik az 5000 frtot a lőcsei templom számára megadatni kivánják, méltóztassanak fölkelni. (*Megtörténik.*) A többség megadatni kivánja.

Következik a 646. szám alatti határozati javaslatnak tárgyalása, melyet Szentpály Jenő képviselő ur adott be.

Széll Kálmán előadó: Szentpály Jenő képviselő ur egy több képviselő által aláirt határozati javaslatot nyujtott be a József-műegyetemre vonatkozólag. A pénzügyi bizottság tárgyalás alá vevén ezen határozati javaslatot: miután ezen határozati javaslat 4 pontból áll: bátor leszek egyenként előadni a pénzügyi bizottság véleményét a javaslat négy pontjára nézve.

Az első pontban a javaslat azt inditványozza, hogy a műegyetem végleges organisatiója előtt is, azon belszervezettel és igazgatással láttassék el, melylyel a pesti egyetem ma is bir. Nem szólok hosszasabban ezen első ponthoz, mert a pénzügyi bizottság a t. inditványozó uraknak, mind motivátióját, mind pedig azon szándékát, mely ezen 1-sö §-ban rejlik, nagyon helyesnek, nagyon czélszerünek és elfogadandónak tartotta. Annyival is inkább nincsen szükség arra, hogy ezen 1-sö pont határozatilag mondassék ki, mert a közoktatási miniszter a bizottság kebelében kijelentette, hogy a maga részéről ezen határozati javaslathoz hozzájárul, és az első pontra nézve kijelentette azon nézetét és szándékát, hogy a

Digitized by Google

műegyetem belső igazgatásának és kormányzatának azon forma és szervezet adassék, mely a pesti kir. egyetemen legközelebb életbe is fog léptettetni. Ha tehát a t. ház ezen incidensnél fogva ugyanazon nézetben volna: a javaslat első részét határozatilag kimondani talán nem is szükséges.

A mi a második részt illeti, ebben az inditványt tevő képviselő urak a József-műegyetemnek Pestre való áttételét sürgetik, még pedig kimondandónak inditványozzák azt, hogy már az 1871—72. tanévben az intézet Pestre tétessék át. A pénzügyi bizottság azon nézetben van, hogy mind magának a József-műegyetemnek fölvirágzására nézve, mind pedig átalában hazánkban a magasabb reáltudományok kiképzésére nézve csakugyan mulhatlanul szükséges, és az intézet életföltételét képezi, hogy Pestre jöjjön át. Erre nézve e házban is annnyiszor nyert kifejezést mindaz, mi e nézetet támogatja, hogy e körülménynél hosszasan időzni nem kívánok.

A pénzügyi bizottság tökéletesen egyetért az inditványnyal abban, hogy a József-műegyetemnek Pestre, mint a kereskedelem gyúpontjára, kell áttétetnie. A mi azonban az időt illeti, a bizottság nézete eltér az inditványtól. Az inditvány az áthozatalt már az 1871-ki iskolai évre kivánja. A pénzügyi bizottság azonban azon nézetben van, hogy ezen határozat foganatositása csaknem leküzdhetlen akadályokba ütköznék. Egy ily nagy intézet átvitele Pestre mától számitva fél év alatt a lakásoknak és átalában az épületeknek oly szük volta mellett, mely Pesten tapasztalható, alig volna kivihető. Hiszen a nagyobb épületek valamennyien fél évi fölmondás mellett vannak kibérelve, és ezenkivül magát az intézetet sem lehetne egy fél év alatt áthozni a nélkül, hogy a tanügy nagyon ne szenvedne. Ennélfogva a bizottság azon inditvánnyal járul a t. ház elé, mondja ki a ház, hogy utasittatik a cultusminiszter, miszerint azon czélból, hogy a József-műegyetem az 1872—73. tanévre Pestre áthozathassék, Pest városával is érintkezésbe lépvén, tegye meg a kellő előintézkedéseket.

Várady Gábor: Azon kérdés merül föl: méltóztatik-e a t. ház pontonkint tárgyalni ezen kérdést?

Elnök: Előbb átalánosságban fog tárgyaltatni és azután pontonkint. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán előadó: A mi a 3-ik pontot illeti: az inditvány egy technikai osztály fölállitását kéri oly czélból, hogy a műegyetem ügyei gyorsabban és nagyobb szakértelemmel intéztessenek el a miniszterium kebelében. A bizottság ezen nézetet magáévá nem teszi, és egy technikai osztály fölállitását absolute szükségtelennek tartja, és azt hiszi, hogy az inditványban kifejtett mindkét czél, mely miatt ezen technica fölállitása sürgettetik, elérhető anélkül, hogy ily osztály fölállittatnék. A közoktatási miniszterium központi igazgatásában a concretuális személyzet oly számban van, hogy az képes egy uj osztály fölállitása nélkül is kellő gyorsasággal elintézni a műegyetem ügyeit, sőt ez joggal elvárható is. A mi a szakértelmet illeti: a miniszterium kebelében a tanügynek oly férfiai találtatnak, kik birnak kellő szakértelemmel is. Ha pedig kizárólagos specificus szakkérdés forog fön: a miniszterium érintkezésbe teheti magát az intézet tanári karával, mely az első pontban kifejtett nézet, és a ház határozatánál fogva ugy is szabadabb fejlődést fog nyerni; mert az egyetemhez hasonló liberálisabb szervezésben fog részesittetni, és igy ezen technikai osztály inkább talán kárára volna ezen intézetnek, és a fölött túlságos gyámkodást gyakorolna, a mi a czélnak meg nem felelne; azért a bizottság nem ajánlja annak elfogadását.

Ami a bizottság azon határozatát illeti, melyben az inditvány sürgeti, hogy a műegyetem tanárainak fizetése oly összegben állapittassék meg, mint a mennyiben részesülnek a pesti egyetem tanárai: a bizottság azon véleményben van, hogy csakugyan a műegyetem tanárait, valamint mindenben, ugy fizetés dolgában is teljesen egyenlőkké kell tenni az egyetemi tanárokkal. Miután azonban ez a jelenlegi költségvetésben már alig volna rendszeresen és czélszerüen megállapitható; de különben is a t. ház tegnap az egyetemi tanárok fizetésének fölemelését oly értelemben fogadta el, amint azt a bizottság megállapitotta: a pénzügyi bizottság véleménye az, hogy a műegyetemi tanárok fizetése az egyetemi tanárokéval egyenletes fokozatban, egyenlő összegben állittassék be a jövő budgetbe.

Ezek volnának azok, a miket az inditvány minden egyes pontjára nézve a pénzügyi bizottság nevében szerencsém volt előadni.

Elnök: T. ház! Miután előadó ur a pénzügyi bizottság véleményét a határozati javaslat minden pontjára nézve átalánosságban elmondá: méltóztassanak talán pontonkint fölvenni a határozati javaslat tárgyalását, méltóztassanak tehát azok, a kik az első pont fölött nyilatkozni kivánnak, hozzászólani.

A bizottság véleménye az, hogy miután a közoktatásügyi miniszter ur is ugyanazon nézetet fejezte ki, és egyuttal késznek is nyilatkozott, hogy ezen uj szervezetet végre is hajtja: a bizottság azt hiszi, hogy, ha a t. képviselőház a vallás- és közoktatási miniszter ezen nyilatkozatát tudomásul veszi, az ez irányban határozat-

Digitized by Google

hozatal szüksége nem forog fön. (*Felkiáltások: Halljuk a határozati javaslat első pontját!*)

Jámbor Pál (*olvas*): 1) a budai József-műegyetemnek az 50-es években létesitett s maig is föntartott absolutisticus szervezetét, mely a tanári testület egyes tagjainak jótékony működését megzsibbasztja, mely mellett azon tudományosan képzett, önálló gondolkozásu férfiakból álló testület valódi közakarata, melyre az országgyülésnek, mint a kormánynak az ujjászervezés küszöbén oly nagy szüksége van, nem nyilvánulhat: — megszüntesse, s a külföld s a Lajtán túli tartományok példájára a tudományos egyeteméhez hasonló igazgatást adjon, és azt, valamint a végleges organisatió mindazon intézkedését életbeléptesse, melyek nincsenek a műegyetem uj épületének fölállitásával mulhatlan egybekapcsolva.

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság, azon motivumok alapján, melyeket elősorolni bátor voltam, és miután a vallás- és közoktatási miniszter ur is a maga részéről késznek nyilatkozott ezen uj szervezetet minél előbb életbeléptetni és végrehajtani: azt hiszi, hogy ha a t. képviselőház a vallás- és közoktatási miniszter ezen nyilatkozatát tudomásul veszi, az ez iránybani határozathozatal szüksége nem forog fön.

Elnök: Elfogadja a ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk!*) Tehát elfogadtatott.

Széll Kálmán előadó: A határozati javaslat 2-ik pontja igy szól: (*Olvassa*):

2) Miután a képviselőház a mult 1870-iki február 28-án hozott határozata által a műegyetemnek már az 1870—71-ki iskolai évben oly karba helyezését rendelte el, hogy a magyar ifjak itthon képezhessék magukat, de ez mindaddig elérhető nem levén, mig a műegyetem a budai várban van: a műegyetemet már a jövő 1871—72-ik iskolai év kezdetéig más alkalmas helyiségbe Pestre áthelyezze.

Várady Gábor: Több okom volna, melyeknél fogva az áttétel szempontjából ezen javaslat ellen észrevételt tehetnék; több körülmény van, melyeket ha elősorolnék, a t. ház meggyőződnék arról, hogy az áttétel már ez évbeni eszközlésének utjába nem gördülnek épen legyőzhetlen akadályok. De mert előhaladást látok a pénzügyi bizottság jelentésében az által, hogy a műegyetemnek Pestre áttétele elvileg ki van mondva: nem kivánok az áttételi idő tekintetében szót emelni ezen határozati javaslat ellen, és azt elfogadom.

Azonban a szerkezetre nézve észrevételem van. Nem tartom azon szerkezetet eléggé határozottnak. Ugyanis, mint méltóztatnak látni, e határozati javaslatban a suly inkább a miniszter által teendő elő intézkedésekre van fektetve, nem pedig arra, hogy az 1872—73-ik iskolai évben az áttétel mindenesetre megtörténjék. Én pedig a sulyt erre kivánom fektetni, és azt hiszem, hogy a ház is ezt óhajtja.

Nem hiszem, hogy lenne e házban valaki, vagy ha vannak, nem igen sokan lehetnek, a kik ne óhajtanák, hogy a műegyetem mielőbb Pestre tétessék át; és ha ezt óhajtjuk: nem hiszem, hogy legyen köztünk valaki, aki kétségbevonná, hogy ezen áttétel már 1872—73. évben könnyen lehetséges, bárminő gőakadályokrdüljenek is utjába, ha ezt a miniszter őszintén akarja. (*Helyeslés.*) Ugyanazért szükségesnek tartom, t. ház, hogy a pénzügyi bizottság javaslatának szerkezete határozottabb alakot nyerjen. Határozati javaslatom következő: „A József-műegyetem már az 1872—3-ik iskolai évben Pestre áthelyezendő; utasittatván a vallási és közoktatásügyi miniszter, hogy ennek végrehajtása érdekéből Pest városával érintkezzék, és a többi intézkedéseket is tegye meg." (*Helyeslés.*)

Bujanovics Sándor jegyző: (*ujra felolvassa Várady Gábor határozati javaslatát*).

Zsedényi Ede: T. ház! Én magam is azt tartom, hogy Pesten levén a tudományok, legtöbb forrása, könyvtárak, gyüjtemények stb. Pest városa a műegyetem fölállitására legalkalmasabb hely. De azt tagadom, hogy helyes volna, hogy midőn a műegyetem most Budán létezik, addig is, mig annak végleges áthelyezésére valamely alkalmas hely találtatik, az ideiglenes elhelyezésre külön áldozatok hozassanak azért, hogy, mint Várady kivánja, egy két évvel előbb Pesten lehessen, s a pesti kereskedők fiai kényelmesebben járhassanak a műegyetembe. Ki ez ügyet minden ágában komolyan és minden előitélet nélkül vizsgálja, és szoros számadás tárgyává tüzi ki: mindenek előtt azt fogja találni, hogy a kétszeri áthelyezés, t. i. az ideiglenes és végleges áthelyezés, költségei igen nagyok és semmi hasznot sem hajtana az ideiglenes áthelyezés sem az intézetre, sem az ifjuságra, s az ideiglenes áthelyezésre kiadott költségek sokkal nagyobb haszonnal forditathatnának a végleges áthelyezés, beruházás és fölszerelésre. Mindig azt mondjuk, s hallottuk Várady képviselő urtól, hogy Buda-Pest egy város. Ezt a pestiek ugy látszik nem akarják elismerni. Én elismerem, hogy ugyanazon városban lehetnek alkalmasabb és kevésbbé alkalmas helyek egy tudományos intézet elhelyezésére, s azt is elismerem, hogy Pesten végre alkalmasabb lenne. De ha talán Pest város két-három év mulva egy házat e végre fölépit, s az illető intézet akkor véglegesen áthelyeztethetik, nem javasolhatom a

Digitized by Google

háznak, hogy az ideiglenes áthelyezésre 1000 meg 1000 frtot költsön. A pénzügyi bizottság véleményét azért pártolom, mert itt az van:

„Mondja ki a ház, miszerint azon czélból, hogy a József-műegyetem már az 1872—73. iskolai évben Pestre helyeztethessék át, utasitja a ház a vallás- s közoktatásügyi minisztert, hogy Pest városával is érintkezve: a szükséges előintézkedéseket tegye meg.“

Az a fő dolog, hogy a végleges áthelyezésre két-három év kell. Tessék azt bevárni, mert az sokkal hasznosabb, mint az ideiglenes áthelyezésre sokat költeni. Pest városától, melynek az országgyülés a nemzet erszényéből annyi előnyt nyujtott, joggal követelhetjük, hogy e tekintetben az államnak segélyére legyen. Ki is mondta már Pest városa, hogy segélyezni fogja: de ki nem jelölte, miképen; e tekintetben is tehát utasittassék a miniszterium, hogy vele értekezés történjék.

Ha Pest városa egy házat jelöl ki, melybe az intézet azonnal véglegesen elhelyeztetnék: ehez hozzájárulok; de ahoz, nem hogy előbb ideiglenes áthelyezés történjék.

Pártolom ennélfogva a pénzügyi bizottság véleményét.

Simonyi Ernő: Én, t. ház! azt hiszem, hogy e kérdésben a t. háznak mostan érdemileg még csak elvben sem kellene határozatot hozni. E kérdés, nézetem szerint, nem érett még arra, hogy országgyülési tanácskozás tárgyát képezze. A határozat, mely benyujtatott, azt mondja, hogy a magyar ifjuság itthoni kiképeztetése volna kivánatos, de ez el nem érhető addig, mig a műegyetem Budán van.

Miért nem? Egyetlen szóval sem indokolja.

Én ugy találtam, hogy Párisban a Szajna egyik és másik partján, Londonban a Themse egyik és másik partján egyforma nehézséggel és könnyüséggel tanulnak az emberek. Hogy már most ami Pest városának azon irányzatát illeti, mely nem mondom, hogy nagyon nagy generositással, de némileg az emberi természettel összefüggő önzésből származhatik, — hogy t. i. mindent Pestre akarnak hozni: ezt értem; de hogy ebben az országgyülésnek is osztozni kellene: ezt már nem értem. Ha vannak komoly okok arra, hogy a műegyetem tétessék át Pestre: én nem fogom ellenezni; de addig, mig csak az az ok, hogy mindent Pestre akarunk hozni, Magyarország valódi és régi fővárosát pedig még attól is meg akarjuk fosztani, mi ottan van, s ha majd mindentől megfosztottuk, akkor azt fogjuk mondani: most már egyesülj Pesttel s légy avval egy város, mert Pest nem képes a nagy költségeket egyedül viselni, tehát segitse a költségeket viselni: ez nézetem szerint sem nem igazságos, sem nem méltányos. A multkor is, midőn a raktárakról volt szó, a nélkül, hogy a dolog tulajdonképen napirendre lett volna tüzve, meg lett volna vitatva: a ház némileg elvben kimondta, hogy Budán nem kell raktárakat épitni. Én nem bánom, hogy itt épittessenek vagy ott; hanemé n nem találom helyes eljárásnak azt, hogy itt minden indokolás nélkül, csupán csak azért, mert sokan vannak, kik azt kivánják, hogy a Duna eme partján épüljön szép város, a túloldalon levő várost megfoszszák azon előnyöktől, melyek a mi hozzájárulásunk nélkül ott léteztek.

Budán már létezik a műegyetem. Azt mondják, — és ebben egyetértek azokkal, kik mondják, — hogy nem kielégitő annak állapota. De ebből még nem következik, hogy Pestre tétessék át, hanem tétessék oly állapotba, melyben kielégitő lesz. Hogy elérhető-e az Budán, vagy nem? ezt helyes indokolás mellett, ha előhozzák a törvényhozásnak, a törvényhozás bizonyosan azon utat fogja követni, melyről meg fog győződni, hogy ez a helyesebb. Azonban, ha ez indokolva nincsen, azt hiszem, hogy korai lenne és nem volna az igazsággal és méltányossággal megférő, abban határozni.

Ha a t. ház ez iránt határozatot akar hozni: azt hiszem, a határozat egyéb nem lehet, mint az, hogy utasittassék a miniszterium oda, hogy terjeszszen a ház elé javaslatot az iránt: mi módon állitandó a műegyetem azon karba, mely azon kivánalmaknak megfelel, melyek szükségét mindnyájan átlátjuk.

Ez volna az eljárás, nézetem szerint, melyet követni kellene; ha azután a miniszter ur indokolva előterjeszti, és azt mondja: Pesten kell felállitani az intézetet: ám jól van; de hogy minden indokolás nélkül Budáról Pestre tétessék át: abba, részemről, bele nem egyezem. *(Helyeslés. Más felől ellenmondás.)*

Csengery Antal: Azt, hogy Budán a műegyetem nincs a maga helyén, azok után, miket maga az inditványozó ur azon alkalommal, midőn inditványát tette, és midőn több statisztikai adattal kimutatta, mennyire rosz helyen van Budán a műegyetem: bővebben indokolni szükségtelen. Én részemről azt hittem, hogy a pénzügyi bizottság véleményében határozottan ki van már fejezve az, hogy az 1872—73-ik tanévre a műegyetem okvetlenül áthozandó. Azt hittem, hogy midőn ezen elv ki van az utasitásban mondva, természetes, hogy ezzel utasittatik az illető miniszter egyszersmind arra, hogy ezen czélnak elérése végett tegye meg a kellő intézkedéseket. Miután azonban Zsedényi képviselőtársam fölszólalásából arról győződtem meg, hogy csakugyan azon vélemény, melyet a pénz-

Digitized by Google

ügyi bizottság itt előterjesztett, félremagyaráztathatik, mint határozottabbhoz, hozzájárulok a Várady Gábor képviselőtársam által tett módositáshoz, és ezen országos óhajtást mielőbb létesittetni óhajtván, kérem a t. házat: járuljon azon inditványhoz, melyet Várady Gábor t. képviselőtársam beadott. *(Helyeslés.)*

Pest városa több alkalommal kijelentette, hogy erre áldozatot is kész hozni. Méltóztatnak tudni, hogy azután, miután inditvány tétetett e házban, melynek tárgyalásáról épen most van szó, rögtön ismételte Pest városa közgyülése azon, e tekintetben többször kijelentett nyilatkozatát, hogy a müegyetemnek Pestre való áthelyezése ügyében kész áldozatot hozni. De ha Pest városa e részben semmiféle nyilatkozatot nem tett volna, ha csupán arról volna szó, hogy az országnak egyik legfőbb tanintézete az országban egyedül czélszerü helyre tétessék át, azt, nézetem szerint, még Pest városa ajánlataitól sem lehetne függővé tenni, hanem az országnak kötelessége volna erre minden áldozatot meghozni. (*Élénk helyeslés.*)

Én ugyan meg vagyok győződve, hogy Pest városa be fogja váltani adott szavát, de egyátalán helytelennek tartanám, ha mi bármi módon pressiót akarván gyakorolni Pest városára, ez által az ügyet huznók, halasztanók; ennélfogva ismételve kérem a t. házat: méltóztassék a Várady Gábor képviselő ur inditványát elfogadni. *(Helyeslés.)*

Tisza Kálmán: T. ház! (*Fölkiáltások: Elfogadjuk!*) Engedelmet kérek, csak pár szót akarok szólani. En, ha — mint Zsedényi t. képviselő ur mondotta — arról volna szó, hogy a müegyetem véglegesen a maga házába berendezve jöjjön át Pestre, ahelyett, hogy másfél évre ideiglenesen jöjön át, hajlandó volnék ezen két évet megadni; de szeretném, hogyha 1872. végeig csak ideiglenes egyezkedések történnének Pest városával, — amint ő akarja — hány esztendő mulva fogna a müegyetem Budáról Pestre áthelyeztetni? bizonyára nem egy-két év, hanem csak öt-hat év mulva; erre pedig én részemről hajlandó nem vagyok. Egyébiránt én azt hiszem, hogy itt Budának vagy Pestnek érdekeit nem is kell emlegetni, mert itt — szerintem — legalább nem arról van szó; nem Budának, nem Pestnek, hanem a müegyetemnek és az abban tanuló fiatalságnak és közvetve az országnak érdekéről van szó. Már pedig, méltóztassanak megengedni, és ezt, azt hiszem, tudjuk mindnyájan, vagy legalább is nagyon sokan e házban, hogy a müegyetemen tanuló fiatalság elélhetési szempontja — már ha semmi egyébről nem szólok is — követeli, hogy Pestre tétessék át az intézet, még pedig minél előbb; mert a szegény fiatal ember itt talál elélhetési módot, mely képesiti a tanulásra, mig Budán nem talál; és ha Budán van a müegyetem, azon kénytelenségnek van kitéve, hogy Pestről roppant időveszteséggel és téli időben — meglehet — egészségének veszélyeztetésével járjon iskolába. (*Helyeslés.*)

Különben egyátalában én is azt tartom, hogy Pest és Buda egy város, legalább egy város kell hogy legyen, mert még ma tényleg nem az; de ha ezt akarjuk, akkor ne méltóztassanak ezen házban ugy állitani föl a kérdést, mintha Pest érdekeinek Buda érdekei alárendeltetni szándékoztatnának; ne méltóztassanak azt mondani, — mi, ha áll valami, épen megforditva áll — hogy, ha majd minden meglesz, azt fogják mondani: „már most Pest költségeit nem birja meg, tehát Budát hozzá kell csatolni.“ Én igen jól emlékszem, és épen ezen argumentatió ellenében hivatkozom arra, hogy midőn Buda-Pest szépitésére és a Duna szabályozására és a raktárak kiépitésére 24 millió kölcsön vétetett föl, miért volt szükséges, hogy a raktárak épitése és a szabályozás is fölvétessék, hogy a szabályozás által nyert telkek egy közös épitési alap czéljaira fordittassanak? ez szükséges volt azért, mert mig Pesten a szabályozás által nyert telkek értéke, ugy hiszem, másfél millióval meghaladja a Pest érdekében teendő költségeket: addig Budán a szabályozás által nyerendő telkek értéke legalább is 2 millió forinttal hátramarad azon költségek mögött, melyeket Buda érdekében kell tenni. Midőn igy járunk el, nem lehet azt mondani, hogy Buda városának érdekeit Pest városa érdekeiért föl akarjuk áldozni. Részemről határozottan pártolom Várady Gábor t. barátom inditványát. (*Élénk helyeslés.*)

Helfy Ignácz: T. ház! Én tökéletesen osztozom Simonyi Ernő t. barátomnak véleményében, és azt hiszem, hogy nem járunk el rendszeresen.

A kérdés magában véve mindenesetre oly fontos, hogy megérdemli a megfontolást. Első kérdés: hogy áttétessék-e a müegyetem Budáról Pestre? E kérdés még nem döntetett el, és itt már a másik kérdésről foly a tanácskozás: hogy vajon már ezen évben tétessék-e át, vagy két-három év mulva? Tehát azt hiszem, hogy már a dolog rende is azt követeli, hogy előbb vitattassuk meg azon kérdést, hogy áttétessék-e, vagy sem. És én kijelentem, hogy ha a fontosabb indokot nem látok magam előtt, semmiképen nem tudnék abba belenyugodni, hogy áttétessék Pestre.

Én csak két főbb indokot akarok idézni, melyek mellettem szólnak. Először tudjuk, Buda sokkal olcsóbb, és ne véljük, hogy a müegyetembe mind pesti ifju fog járni, hanem fognak odajárni a vidékről és az ország minden tájáról.

Digitized by Google

Ezen ifjuság sokkal olcsóbban fog szállást kapni Budán, mint itt; sőt maguk a tanárok is sokkal olcsóbban élnek ott meg, mint itt; és tudom, hogy alig fogjuk ide tenni a műegyetemet: a tanárok már is dijaik fölemelését fogják kérni. Ez tény, és ez a gazdasági szempont. De kérem, t. ház, méltóztassék figyelembe venni: van morális tényező is, mely előttem igen nyomatékos. Tudjuk, hogy Magyarországnak fővárosa — több izben merült föl már itt ezen észrevétel — nem bir még azon szelleminel, magyar jeleggel, amelylyel birnak a vidéki városok. Tény az, hogy e tekintetben Pest városa óriási haladásokat tett, de nem mondhatjuk, hogy Buda hasonló arányban haladt volna. Tény másrészről az is, hogy semmisem alkalmasabb tényező a nemzeti szellemnek terjesztésére, mint épen az ifjuság. Ezen szempontból én óhajtanám, hogy a fővárosi tanuló ifjuságnak egy része Budán maradjon. Én nem állitom, hogy ezen indokok nyomatékosabbak azoknál, melyeket talán idézni akarnak az áthelyezés mellett; de mindenesetre addig, mig nem idéztetnek ezen indokok, én arra kérem a t. házat: határozza el, hogy ez a tárgy külön vétessék föl a házban, tétessék javaslat a kormány részéről; ha az meg fog vitattatni és el fog fogadtatni előbb azon kérdés, hogy Budán maradjon-e a műegyetem, természetesen átalakitva, vagy Pestre tétessék át: csak azután határoztassék el, hogy mikor. (*Helyeslés a szélső bal oldalon.*)

Pulszky Ferencz: Hivatkozom Simonyi Ernő képviselő ur szavaira, ki azt kivánja, hogy Buda-Pest csakugy legyen egy város, mint London, ahol az egyik és másik part lakosai egymás ellen nem ismernek versengést.

Én is épen ugy nézem a dolgot, és épen azért azt kivánom, hogy a polytechnicum ne legyen Budán, hanem legyen Pesten ugyanazon okból, melyből Londonban egy városrészben van mind a muzeum, mind az university college, mind kings college, mind a rajztanoda, és egy sincs más városrészben.

Ugyanezen okok kivánják, hogy itt Pesten legyen a műegyetem, ne pedig Budán. Egyátalában nem akarjuk, hogy Buda érdekei ne vétessenek figyelembe, hanem azt akarjuk, hogy Buda érdekeinek alá ne rendeltessék az ifjuság és az országnak érdeke. (*Élénk helyeslés.*) Ez az, amit kivánunk. Mi kivánjuk, hogy részben ott legyenek a miniszteriumok, mi kivánjuk, hogy ott legyenek a hivatalnokok, szóval: hogy ott legyen a kormány; de azt, hogy az ifjuság mindennap följárjon a várba és ismét le, mert ezt kell tennie, miután élelmét itt találja: nem lehet kivánni, mert ez megrabolja a fiatalságot attól, ami neki legbecsesebb: az időtől, amellett pedig veszélyezteti egészségét. (*Helyeslés.*) Mi tehát kivánjuk, hogy az Pesten legyen, s ámbár magam is tagja vagyok a pénzügyi bizottságnak, mégis Várady Gábor inditványát fogadom el, mert az sokkal szabatosabban fejezi ki ezt, mint a mi inditványunk, és mert amellett semmi kijátszásnak többé helye nem lehet. (*Helyeslés.*)

Madarász József: T. képviselőház! Bocsánatot kérek, ha most, amint látom, a házban a többség szónokai által kifejezett vélemény gyámolitására vagyok bátor én is fölszólalni, csak azon előttem örvendetes tény bebizonyitására is, hogy oly tárgyakban, melyek politikai vélelmet nem foglalnak magukban, ellenkező véleményben is lehetünk azon barátainkkal, kiknek politikai vélelmében osztozni többekben is szerencsések vagyunk.

Nem fogadhatom el azon érveket, melyeket előttem szólott Simonyi Ernő, és Helfy Ignácz t képviselőtársaim előadtak. (*Helyeslés jobb felől.*) Kiválólag Helfy képviselőtársam előadásán igen csodálkozom, ki azt mondja, hogy hiszen e tárgyra nem vagyunk elkészülve, jelöltessék ki, arra egy külön határnap, melyen az megvitattathassék. Valószinüleg t. barátom és elvrokonom hátráltatva volt jelen lenni a képviselőháznak azon gyülésén, melyben Szentpály képviselő ur határozati javaslatát adta elő, és melyben a ház által ezen ügy a mai napra tüzetett ki. E tekintetben tehát megvannak tartva az alkotmányos szabályok.

Vajon megért-e a kérdés az eldöntésre, vagy nem: tökéletesen az egyéni nézet dolga. Én előttem igen nyomatékosak azon indokok, melyeket Csengery képviselőtársam előadott, az tudniillik, hogy Pesten az ifjuságnak, azon ifjuságnak, mely egy műegyetembe jár, hogy ott magát a tudományokban és szakismeretekben kimüvelhesse: módjában is áll élelmét könnyebben megkereshetni; mert én csakugyan azt hiszem, hogy Pesten erre a szegény ifjunak száz perczenttel több alkalma van.

Azt gondolom, hogy Buda város polgárait nem kisszerü anyagi áldozatokkal, nem egyes épületeknek odaalkalmazásával, hanem az alkotmányos fogalmak terjesztésével, az alkotmányos nemzeti érzületnek szellemi megkedveltetésével kell megnyerni, és hiszem is, hogy megnyerhetjük.

Azért én megérettnek hivén azon kérdést, hogy a műegyetem Pestre tétessék át, és ne Budán tartassék: én, nehogy ezen kérdés elodáztassék, miután Várady Gábor inditványa szabatosabb, ahoz járulok. (*Helyeslés.*)

Bujanovics Sándor jegyző: Királyi Pál! (*Eláll!*)

Királyi Pál: Elállok!

Elnök: Szólásra nincs senki följegyezve; fölteszem tehát a kérdést; a határozati javaslat

Digitized by Google

2-ik pontjára nézve elfogadja-e a ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Nem!*) Tehát nem fogadtatik el. Elfogadja-e a ház Várady Gábor módositványát? (*Igen! Nem!*) Kik elfogadják, méltóztassanak fölállni. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja; ennélfogva a jegyzőkönyvbe, ez fog, mint a ház határozata, fölvétetni.

Következik a harmadik pont.

Jámbor Pál jegyző (*olvassa a határozati javaslat 3-ik pontját*).

Széll Kálmán előadó: A határozati javaslat 3-ik pontját a bizottság nem véli elfogadhatónak. A miniszterium kebelében technikai osztálynak fölállitását a bizottság sem szükségesnek, sem helyesnek nem tartja.

A közoktatásügyi miniszter ezen uj osztály nélkül is teljesitheti mindazt, a mit a javaslatba hozott technikai osztály által az inditvány elérni akar.

A közoktatási miniszterium központi személyzete oly számmal van, hogy a műegyetem ügyeinek gyors ellátása joggal megvárható minden hivatalszaporitás nélkül is; a mi a technikai szakértelmet illeti: módjában áll, a miniszternek minden oly kérdésben, mely kiválóan szakférfiak tanácsát igényli, magát a műegyetem tanártestületét is meghallgatni; a bizottság az inditványnyal ellenkezőleg egy technikai osztálynak fölállitását oly hivatalszaporitásnak tartja, melyet indokolva nem lát; sőt magára az intézet szabad fejlődésére nézve inkább károsnak, mint előnyösnek hisz. (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja a ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Jámbor Pál jegyző (*olvassa a határozati javaslat 4-ik pontját*).

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság erre következő határozati javaslatot inditványoz (*olvassa*): utasittassék a közoktatás ügyi miniszter, hogy az 1872-dik évi költségvetésben a műegyetem tanárainak fizetését az egyetem tanáraiéval egyenlő alapon irányozza elő.

Ezen javaslat alapját az képezi, hogy a bizottság elfogadja a határozati javaslat azon nézetét, hogy a műegyetem tanárai az egyetem tanáraival egyenlők, egyenranguak és fizetés tekintetében is egyenjoguak legyenek.

Tisza Kálmán: T. ház! Én csak egy módositást kivánok tenni a pénzügyi bizottság jelentésének ezen 4-ik pontjára, a mi lényegileg nem változtatja meg ezen határozatot; de azt hiszem, hogy kiterjeszti, és pedig helyesen arra is, hogy, miután a műegyetem rendezésére nézve a törvényjavaslat már be van adva, a fizetések végleges megállapitása akkor lesz helyén: ha ezen törvényjavaslat tárgyaltatni fog, és törvénynyé válik. Ezen szempontra vonatkozik az én módositásom. A pénzügyi bizottság határozatában csak annyit mond, hogy: „Jövőre azonban utasittatni véli a közoktatási minisztert, hogy az 1872. évi költségvetésben a műegyetem tanárainak fizetése az egyetem tanárainak fizetésével egyenlő alapon irányoztassék elő.“

Én az utasitást elfogadom, de előzőleg kivánnám, hogy a határozat figyelmét kiterjeszsze a beadott törvényjavaslatra is, azért azt igy kivánnám szerkeztetni:

„Módositvány a pénzügyi bizottság 646. sz. alatti jelentéséhez.

A jelentés utolsó bekezdése a 11-ik sorban levő ezen szó után, minisztert, kihagyatván a helyett ez tétessék: „hogyha a Józsefműegyetem tárgyában beadott törvényjavaslat nem lenne kellő időben ugy tárgyalható, hogy a műegyetem ujabb szervezése s azzal kapcsolatban a tanári fizetések állandó meghatározása előbb eszközöltessék: az 1872-ik évi költségvetésben a műegyetemi tanárok fizetését, — anélkül azonban, hogy ez a szervezés alkalmával e tekintetben hozandó határozatokra bármely irányban befolyással lehetne, — az egyetemi tanárok fizetésével egyenlő alapon irányozza elő.“

Végre biztositja ez is, épen ugy, mint a pénzügyi bizottság javaslata, hogy az 1872. évi budgetben oly alapon irányoztassék elő a műegyetem tanárainak fizetése, mint az egyetemi tanárok fizetése; de ez kifejezi egyszersmind azt is, hogy a végleges szervezésnek elég ideje lesz a törvényjavaslat tárgyalásakor és kimondja, hogy, ha az később történnék: az 1872. évre a pesti egyetemi tanárok fizetésével egyenlő alapon irányoztassék elő a műegyetem tanárainak fizetése Amit én részemről azért tartok szükségesnek, mert az épen tegnap itt is fölhozott okoknál fogva tekintettel arra, hogy a műegyetemi tanároknak mennyiben lehetnek mellékforrásaik és mennyiben nem: meglehet, hogy a szervezéskor nem fog a ház ahoz ragaszkodni, hogy épen olyan legyen azoknak fizetése is; mert lehetnek egyes nagy fontosságu technikai szakmák, melyek kevés tanitványra számithatnak, de melyek mégis igen fontosak, és melyeknél a fizetésre nézve egészen másként kellene intézkedni. Ezen módositványomat, mely lényegileg a pénzügyi bizottság javaslatát nem módositja, ajánlom a t. háznak elfogadás végett. (*Helyeslés.*)

Széll Kálmán előadó: T. képviselőház! Én csak azt kivánom constatálni, hogy a pénzügyi bizottság javaslata ezen Debreczen város igen érdemes képviselője által beadott módositással semmiben sincs ellentétben, mert a pénzügyi bizottság is azt mondja, hogy ideiglenesnek tekinti az egyetem tanárainak fizetését, és ideiglenesnek tekinti a mű egyetem tanárainak

Digitized by Google

fizetését is. A végleges szabályozásban azonban egyenlő alapon kivánja rendezni mindkét intézet tanárainak fizetését és azért utasitja a minisztert, hogy jövőre adjon be a költségvetéssel egy ugyanazon alapon szervezendő előirányzatot. Ha addig az organisáló törvény létre fog jönni, és abban specificus rendelkezések fognak történni a fizetések szabályozására vonatkozólag: ezek természetesen alteráltatni semmi esetre sem fognak.

Én a magam részéről a pénzügyi bizottság véleményét egészen megegyezőnek tartom a beadott határozati javaslat eszmejárásával; más részről azonban az sem aggasztana, ha a határozati javaslat nem fogadtatnék el, mert nézetem szerint a dolog magától értetődik. Ha azonban a t. képviselő ur sulyt helyez reá, hogy határozati javaslata elfogadtassék, miután a pénzügyi bizottság nézetével ellentétben nem áll: annak elfogadása ellen a magam szempontjából észrevételt nem teszek. (*Elfogadjuk.*)

Ivacskovics György jegyző (*ujra olvassa Tisza Kálmán határozati javaslatát.*)

Elnök: A kik a pénzügyi bizottság véleményét pártolják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*)

A kik Tisza Kálmán képviselő ur határozati javaslatát elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) Elfogadtatott.

Következik a 647-ik szám alatti inditvány tárgyalása.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa Királyi Pál inditványát a főváros törvénykezési költségeinek megtéritése tárgyában*).

Széll Kálmán előadó: T. ház! Királyi Pál t. képviselő ur által benyujtott inditvány két részből áll. Az első részben az 1870-ik évi költségvetésre pótlólag Pest város törvénykezési kiadásainak megtéritése czimén még 68,400 frtot kér megszavaztatni. A bizottság az inditvány ezen részét nem véli elfogadandónak, nem pedig azért, mert midőn ezen czim alatt a belügyminiszterium 1870-iki költségvetésben a szükségletet előirányozta, 8% levonást tett minden város által hozzá a költségvetésbe való fölvétel végett beküldött előirányzatban. Azonkivül az ország minden városainál a fegyencztartási kiadások levonásba vétettek. Ezen két levonás 68,000 frtot tesz, melyet az inditvány tevő képviselő ur utólag megajánltatni kér. Azon összeg, melyet 1870-re a törvényhozás czimen megajánlott, ki van meritve.

A pénzügyi bizottság tehát azt hiszi, hogy tekintettel az ország financziális helyzetére, az ország minden városának ilynemü utólagos követeléseit megtériteni nem lehet. Azért Pest városára nézve az ország többi városai rovására kivételt tenni nem tartja sem jogosnak, sem méltányosnak; s azért a maga részéről az 1871-ik évre a 68,400 frtot megajánlandónak nem véli.

A mi az inditvány második részét illeti, a melyben az 1871-ik évi költségvetésben utólagosan még 91,207 frtot kér fölvétetni: a bizottság informatiót kérvén a miniszter urtól aziránt, tőle azon fölvilágositást nyerte, hogy Pest városa fölterjesztése alapján Pest városa részére 222,000 s néhány száz frt. lett fölvéve ez évi budgetbe. Azért ezen költséget sem véli a pénzügyi bizottság megajánlandónak és igy Királyi Pál képviselő ur inditványát mind átalánosságban, mind részleteiben elvettetni kéri.

Királyi Pál: T. ház! Ugy a jelentés, mint a pénzügyi bizottság előadója, hangsulyozta inditványom folytán Pest városa kérelmének meg nem adását azon motivatióval, hogy az sem nem jogos, sem nem méltányos. Viszonyaink közt, midőn még szabályozó törvény ily kiadásokra nincs, s e tekintetben csakis az irányozza az illető közeget, a mit a t. ház egyes alkalomkor megszavaz: elismerem, hogy e kivánat jogos nem volt, hanem hogy méltányos ne legyen, az ellen van némi észrevételem.

A pénzügyi bizottság megtagadja Pest városa kérelmét azért, mert a többi városoknál is 8%-nyi levonást tett, és a mennyiben azoknál a levonásokat nem bonificálja, Pest városára nézve sem tartja ezt bonificálandónak. Igy fölállitva a kérdést: azt igazságosnak tekintem; hanem ha másik oldalát tekintjük az éremnek, akkor az igazságosság nem oly világos; különösen ha figyelembe veszszük azt, hogy Pest város törvényszéke jövedelmez annyit, a mennyit a kormány ezen törvényjavaslat értelmében valamennyi város törvényszékeinek fizet; ha figyelembe veszszük azt, hogy Pest városa törvényszéke előtt megfordult és letárgyalt jogügyletek csak fele részben Pest városiak, másik fele részben pedig az ország többi vidékeiből valók: akkor Pest városa törvényszékének parificálása az ország egyéb városai törvényszékeivel nagyon is ennek rovására üt ki. A mi Pest városának 1871-ik évre való törvénykezési költségeinek megtéritését illető kivánalmát illeti: azt mondja a pénzügyi bizottság, hogy a belügyminiszter annyit praeliminált, a mennyit a város augusztus nem tudom hányadikán tett előterjesztésében kért. Méltóztassanak figyelembe venni azt, hogy Pest városában épen a jogügyletek szaporodásánál fogva kétszer vált szükséggé a törvényszék statusának szaporitása. Ezen szaporodás mindig az igazság- és belügyminiszter beleegyezésével, engedelmével történt. Ily szaporodás történt a lefolyt év september havában is; tehát a mi september havában a két miniszter beleegyezésével történt,

Digitized by Google

annak költségét a város augusztusban nem terjeszthette föl a belügyminiszterhez. Az ebből származott 11,000 frtnyi többletet kivánta Pest városa magának megtérittetni. Mert ha tekintetbe veszszük azt, hogy itt Pesten, a fővárosban, sok dologtalan összegyülekezése a fegyenczek számát 3-szor, 4-szer annyira szaporitja, mintsem más városok törvényszékénél akkor: már a fegyenctartás költségeinek levonása sem találja magyarázatát itt ugy, mint más városoknál. Én nem hivatkozom ez uttal mindazon kiadásokra, melyek Pestvárosára mint fővárosra, a szépség, tisztaság föntartása tekintetében ránehezednek, mi más városoknál nem áll hasonló arányban; nem hivatkozom arra sem, hogy ha ily egyes tételekben annak igazságos jövedelmei elvonatnak: nem lesz képes teljesiteni azon kötelességeket, melyeket e téren külön teljesitenie kellene. Ajánlom ezeknél fogva a t. ház igazságszeretetébe ezen inditványom elfogadását, mert azon összeg, melyet a törvényszék jövedelme behoz, nagyobb annál, melyet a kormány valamennyi törvényszéki költségek fedezésére ajánl.

Zsedényi Ede: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy Királyi Pál képviselő ur előadására némi fölvilágositást adhassak. Mikor a magyar állami első költségvetésről szóló 1868. XVIII. törvényczikk megállapittatott, a belügyminiszterium részére átalában csak 20 millió 900 ezer frt szavaztatott meg; de egyszersmind a pénzügyi bizottság azon véleményét fogadta el a t. ház, hogy a szabad királyi városok törvénykezési költségei minden tekintet nélkül arra: kedvező, vagy kedvezőtlen állapotban vannak-e? az államkincstárból pótoltassanak, de 20 százalék levonásával. Ezen levonás a ház végzése által azzal indokoltatott, hogy a szabad királyi városoknak, mint önálló községeknek, vannak hatósági költségei, melyek elviselésére saját pénztárukból kötelezettek. Különben a belügyminiszter ezt mindig segélynek tekintette, és soha a rabtartási költségeket be nem számitotta, és Pest városának költségvetéséből is mindig kitörölte; 1868-ban a belügyminiszter a 20%-ot sem vonta le, s igy e tekintetben nagyobb kedvezésben részesité Pest városát, mint a többi királyi városokat. Igaz, hogy Pest városának több költsége van; de e tekintetben arra vagyok bátor figyelmeztetni a t. házat, hogy ez leginkább Pest városa polgárainak előnyére van, mert minden szerződésben rendesen kikötik a Pest városi biróságot, a mi másutt nem történik. Ez tehát szintén Pestnek szolgál előnyére. Ha tehát mi Pest városát oly nagy kedvezésben részesitjük, hogy fogjuk azt majd a többi városoktól megtagadni? (*Helyeslés.*) Én tehát a pénzügyi bizottság véleményét fogadom el.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a pénzügyi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk.*) Ennélfogva elfogadtatott. Két inditvány targyalása következik.

Ivacskovics György jegyző: Az első inditványt beadja Kollár Antal képviselő; tartalma a következő:

„A szab. királyi és rendezett tanácsu városok törvényhatósági költségeinek megtéritése tárgyában beadott 1868-ik évi 237-ik és 1870-ik évi 239-ik szám alatti határozati javaslatok Deák Ferencz képviselő ur inditványa folytán, az állandó pénzügyi bizottmányhoz véleményes jelentéstétel végett utasittassanak.“

A második inditványt Maximovics képviselő ur adta be, tartalma a következő:

„Utasittassék a miniszterium, hogy a sz. kir. városoknak 1860—1861-ik évtől. 1867-ik évig viselt s ez ideig megtéritetlenül maradt törvénykezési, közrendészeti és ezzel kapcsolatos rabtartási költségeit számitsa ki, és a mennyiség és visszatérités módjára vonatkozó tüzetes javaslatot minél előbb terjeszsze be.

Addig is, mig a teljes mértékbeni megtéritésről a törvényhozás véglegesen nem határoz, vétessék föl az 1871-ik államköltségvetésben 3½ milliónyi összeg, mely költségösszeg a mult években viselt tisztán törvénykezési költségek arányához képest, a városok közt részletfizetésképkiosztandó.“

Széll Kálmán előadó: T. ház! Az imént felolvasott két inditvány azon költségeknek megtéritesét kéri, melyeket sz. kir. városok és rendezett tanácscsal biró mezővárosok az 1861-től 1867-ig terjedő korszakban kiadtak, s melyeket az akkori kormány meg nem téritett.

T. ház! A városok törvénykezési költségei megtérittetnek az ország által azóta, mióta az állam költségvetési joggal bir, még pedig évenkint tetemes, körülbelől egy millióra rugó összegben. Ezen elv szerint, most visszamenve, megtéritendők volnának azon költségek, melyeket egy absolut kormány rótt a sz. kir. városokra és rendezett tanácsu községekre, a nélkül, hogy azokat azon absolut kormány megtéritette volna, mely absolut természetének következményeként számos terhet rótt a közéletnek nem csak ezen, de más terén is egyesekre, községekre, s az ország egyes részeire. Ha már most a t. ház e költségek megtéritésébe bocsátkoznék, ez jóformán olyan követelések felébresztésére vezetne, melyeknek elviselésére az ország, pénzügyi helyzetének jelen állapotában, mely azt hiszem még sokáig tart: — nem képes. A pénzügyi bizottság azon költségek megtéritését, melyek 1861-től 1867-ig a városokra nehezedtek, s melyek hozzávető számitás szerint 6 millióra rugnak — mert

Digitized by Google

hiszen az inditványozó ur is 4 milliót csak mint részletes fizetést kér fölvétetni: oly tehernek tekinti, melyet, miután jogi szempontokon nem gyökeredzik, méltányossági szempontokból kellene megtériteni; ez által pedig az államot egy elviselhetlen teherrel megróni az ország jelen helyzetében teljesen indokolatlannak tartja, azért az inditványokat nem tarthatja elfogadhatóknak, s azok elfogadását a tisztelt háznak sem ajánlja.

Kollár Antal: Legelőször is a pénzügyi bizottság jelentését kell bonczolgatnom. Ha a pénzügyi bizottság küldetésének és megbizatásának, mit a t. ház tőle várt, meg akart volna felelni: mindenesetre az előiratokat kellett volna tárgyalás alá vennie, és abból meggyőződhetett volna, hogy a követelt törvényhatósági költségek igazolva vannak. Továbbá beláthatta volna azt, hogy ezek nem egyéni költségek, miket nem lehet assimilálni azon más száz és száz költséggel, hanem ezeket törvény határozta meg. Harmadszor azt sem mondhatta volna, hogy a városi adózók a többi adózók rovására terheltettek volna. Kivilágosodott volna továbbá az is, hogy itten az államra semmi teher nem rovatik, hanem az követeltetik vissza, mit az állam kapott a többi adózók előnyére.

Az lett volna kötelessége a pénzügyi bizottságnak, hogy az 1868-ki pénzügyi bizottság jelentését, az akkori városi képviselők által aláirt inditvány és határozati javaslatokat, valamint az időközben azok ellenében beterjesztett határozati javaslatokat és inditványokat szintén tekintetbe vegye: nem pedig hogy ily eljárást kövessen, és oly véleményt adjon, a milyent adott. Mert igy azon gondolatra kell jönni, hogy a pénzügyi bizottság nem találta érdemesnek a kerületek és városok ebbeli ügyét a ház elé terjeszteni, azon városok és kerületek ügyét, melyeknek politikai magatartása és érzülete lendületet adott a mostani alkotmányosságnak, mely lendület nélkül a mai alkotmányos élet nehezen lett volna létesithető.

T. ház! A mi a pénzügyi bizottság jelentésének lényegét illeti; — miután csak ugy felületesen tárgyalta az ügyet, miután az előiratokat nem vizsgálta meg, és csak ugy oda dobva tagadó veleményt javasolt: én csekély tehetségemhez képest, kötelességemnek tartom mind az inditványt, mind pedig a tényállást előterjeszteni, azon oknál fogva, hogy a t. háznak alkalma legyen magát tájékozhatni, és az igazságos követelésnek megfelelő határozatot hozni.

A mi az inditvány és határozati javaslatokat illeti, melyeket 1868-ban és azóta többször a városi követek beadtak: az abból áll, hogy az 1861-től fogva törvényhatósági joggal felruházott kerületek és városok által viselt és előlegül fedezett törvényhatósági költségek az állam által visszatérittessenek. Ebből állott az inditvány; a tény pedig az, hogy 1861-ben, midőn az alkotmányos élet megkezdődött, az országban minden törvényhatóság ennek alapján szervezkedett és iparkodott az evvel járó költségeket is sajátjából fedezni; igy történt, hogy a megyék ép ugy, mint a városok, melyek törvényhatósági jogokkal birnak, iparkodtak a törvénykezés és törvényhatósági költségeket, melyeket azelőtt nem viseltek; saját pénztárokból fedezni. De miután a megyéknek házi pénztáruk nem volt, kénytelenek voltak kölcsönhöz folyamodni, s abból fedezni a költségeket.

Ezen felül még az akkori collegiális kormány, az udvari cancellár és a helytartótanács megtiltották a megyéknek, hogy ebbeli költségökre házi-adót, pót-adót, vessenek ki. Másként állott ez a városokra nézve, melyeknek volt minden esztendőben kivetett pót-adójuk, melyet azért szaporitottak, hogy a törvénykezési költségeket fedezhessék. Ott a kormány nem tiltotta el a pót-adót, hanem megengedte annak kivetését és beszedését. Ennek az lett következménye, hogy miután a városok ezen uton a szokott rendes adómennyiséggel ezen ujabb költségeket nem fedezhették: nevelés-ügyi, közbiztonsági pénzeikből fedezték a törvényhatósági költségeket; ennek az lett következése, hogy egyszerre azon veszik észre magukat, hogy fenakadt az egész közigazgatási élet. Ennek következtében kénytelennek érezték magukat, megvizsgálni ezen fenakadás okát, s arra jöttek, hogy ők nem csak azon adót fizetik mint az ország többi adózói, hanem fizetik egyszersmind saját közigazgatásuk és törvénykezésük költségeit is. Ez adott azután alkalmat arra, hogy mind a kir. udvari cancellariához, mind pedig a helytartótanácshoz felfolyamodtak, orvoslást keresendők s egyszersmind abbeli költségeik megtéritése iránt s ez eredményezte azon határozatot, hogy mind a collegialis kormány 1867. előtt, mind pedig a parlamentalis kormány 1867. után, előlegesen, azaz mielőtt ez ügyet tanulmányozta volna, „törvénykezési költségek" czim alatt évenkint bizonyos összeget határozott meg a városnak kifizettetni. Ezen tényből tünik ki az, hogy a város nem csak azon adót fizette, melyet az ország többi adózói, hanem fizette saját törvénykezési és közigazgatási, s ezeken kivül még a megye közigazgatási költségeit is.

Jelenleg a városok nem kivánnak egyebet, mint azon többletnek megtéritését, melyet ők, mint városi adózók, az ország többi adózói által fizetett adón kivül fizettek, s ez azon követelés, melyet a városok és kerületek már a lefolyt évre visszakövetteltek.

Digitized by Google

A pénzügyi bizottságnak azon véleményére nézve, hogy az állam nem győzné ezen fizetéseket visszatériteni: azon nézetben vagyok, miszerint a városok sem fizették azt egyszerre; hanem 5—6 éven keresztül és mindenesetre megelégednének, hogyha hasonlólag 5—6 éven keresztül az ország, az állam pénztárából visszatérittetnék a meghatározandó összeg. Ennek folytán t. ház, én a netalán teendő észrevételekre adandó választ a szabályok szerint fentartván magamnak, kérem a határozati javaslatoknak abbeli lényegét, miszerint a t. miniszterium oda utasittassék, hogy a kerületeknek és városoknak 1861-től fogva egész mostanig azon költségeket, melyeket ők, mint törvényhatóságok az állam helyett a törvénykezésre és a közigazgatásra fedeztek és fizettek: egész összegükben terjezssze elő, nemkülönben azokat is, melyeket 1866. óta a városok visszapótlásképen nyertek, azon czélból hogy a t. ház magát azok szerint tájékozhassa, és a következő 1872-ik évi budgettárgyalás alkalmával ezen követelés fölött érvényesen és végleges határozhasson a ház. Ezeknek előrebocsátása után, kérem a t. házat, méltóztassék a pénzügyi bizottság véleményének mellőzésével inditványomat és határozati javaslatomat elfogadni. (*Helyeslés.*)

Maximovits Miklós: T. ház! Midőn a mult évekből származó és eddig meg nem téritett törvénykezési költségek visszatéritése iránti inditványomat beterjesztettem, azon szándékkal tettem, hogy ezen, több városra nézve égető kérdés már egyszer oldassék meg és pedig kedvezőleg, és a városok ismét azon helyzetbe juthassanak, hogy épen ezen jogtalan költségek viselése által megrongált pénzügyi viszonyaik helyrehozassanak. Ezt annálinkább kötelességemnek tartottam, miután, daczára annak, hogy ő felsége 1866-ik évi szeptember 15-én kelt legfelsőbb elhatározásával a városok részére 500,000 frt összeget kivételes segélykép utalványozva, kilátásba helyezte, hogy a mult évekről származó költségek visszatéritése iránt később külön behatóbb tárgyalások indittatni fognak, a miniszterium azonban ez iránt eddig mitsem tett. Igaz ugyan, hogy több városi képviselő, kik legjobban ismerik a városok mostani sanyaru állapotát, fölszólalt itt a képviselőházban, inditványokat is nyujtott be; de azok eredmény nélkül maradtak, miután ezen inditványok a pénzügyi bizottsághoz utasittattak és a pénzügyi bizottság azokat tárgyalás alá sem vette. Ismeretes tény előttem t. ház, hogy a városok ezen igazságos követeléseikről nem mondtak le, sőt hogy több város ezen évi költségvetésében a mutatkozó hiány fedezése tekintetéből ezen költségek visszatéritése fejében várt összeget fel is vette. Miután a miniszterium ezen összeget nem tagadta meg, hanem a városokat megnyugtatta azzal, hogy a tárgyalások eziránt folyamatban vannak, de még befejezve nincsenek; miután végre öt éve már annak, hogy ezen ügy végleges megoldására nézve misem történt, azon hiedelemben levén, hogy végső ideje már annak, hogy ezen kérdés törvényhatóságilag eldöntessék: bátor voltam inditványomat beterjeszteni.

Sajnálattal látom azonban, hogy a pénzügyi bizottság nem tartja inditványomat elfogadhatónak és pedig azon okból, mert ugymond az absolut kormány által okozott ezen kiadásoknak megtéritése az alkotmányos kormány az adózók rovására sem méltányossági, sem jogi tekintetekből nem követelhető; és miután azoknak kárpótlása az államra oly terhet róna, melyet ez pénzügyeinek jelen helyzetében magára nem vállalhat.

Mielőtt a pénzügyi bizottság véleményétől eltérő nézetemet indokolnám: engedje meg a t. ház, hogy ezen törvénykezési költségek keletkezését és azoknak káros következéseit a városokra nézve, felhozzam.

A városok 1848. előtt helyhatósági jogaiknál fogva, az igazságszolgáltatás és közrendészeti költségek fedezésére a peres és peren kivüli dijakat és illetékeket, különösen pedig a telekkönyvi jövedelmeket saját házi pénztáruk javára szedették.

Ezen jövedelemszedési jog a városoktól elvétetett, midőn az osztrák bélyeg-rendelet Magyarországon ténylegesen behozatott. Midőn 1860-ik évben az alkotmányos élet visszaállittatott, a törvényhatóságok ismét helyhatósági jogaikat, különösen az igazságszolgáltatást és közrendezést visszanyerték: de az állam ezen birói dijakat és illetékeket az államkincstár javára visszatartotta.

Ezen költségek viselése által a városok azon kényszerü helyzetbe jutottak, vagy feladni törvényhatósági jogaikat, vagy pedig az államnak előlegezni ezen költségeket: azon reményben, hogy az állam azokat, ha azon helyzetbe jut, ismét vissza fogja tériteni. Hogy milyen káros következményü volt e költségek viselése a törvényhatóságokra nézve: bátor leszek két példát, két várost felhozni, Zombor és Pozsony városát.

Zombor városa csupán törvénykezés fejében kiadott 118,268 frt 60 krt, és miután Zombor városának annyi jövedelme nem volt, hogy ezen költségeket fedezhesse: kénytelen volt adósságokat csinálni.

Pozsony városa a számvevői hivatalos kimutatás szerint, törvénykezési és közrendészeti költség fejében 1861. évtől 1866. év végéig kiadott: 238,565 frtot és igy, öt évi átlagot véve

Digitized by Google

évenkint 42,228 frtos és miután ezen összeg sem a város rendes bevételéből, sem az a nélkül is elviselhetlen mérvben felcsigázott pótlék felemeléséből fedezhető nem vala, kölcsönre vett pénzből pótolta. T. ház! a legnagyobb igazságtalanság a városokat szoritani ezen törvénykezési költségek viselésére akkor, midőn a várostól a dijszedési jog elvétetett, és azon jövedelmek, melyek a város saját házi pénztára javára folytak be, az államkincstár részére visszatartatnak.

A nagy igazságtalanság abból is kitünik, hogy az állam a megyéknek ugy törvénykezési és közrendészeti, mint közigazgatási költségeit fedezi: mig a városoknak tisztán törvénykezési költségei nem fedeztetnek és nem térittetnek vissza.

Mielőtt azonban ezen inditványom indokolását befejezném; bátor vagyok a kormányhoz egy kérdést intézni. Sajnálom ugyan, hogy a miniszterium egy tagja sincs jelen a házban, és igy nem tudom, ki fog ezen kérdésemre felelni; hanem miután ezt már a t. kormány részéről megszoktuk, hogy kitünik jelen nem léte által, de azt hiszem, hogy az ujságban majd olvasni fogja, remélem, hogy annak idejében ezen kérdésemre is felelni fog.

Kérdésem az: miután a peres és perenkivüli ügyektől járó dijak és illetékek az absolut kormány által 1861. év után is az össz-állam javára szedettek: vajon a kormány a kölcsönös számvétel alkalmával, a városok részéről ezen törvénytelenül viselt költségek beszámitását, illetőleg visszapótlását, követelte-e vagy nem? és ha nem, mivel igazolja ezen mulasztását?

Ezeket előrebocsátva, ajánlom a t. háznak inditványomat elfogadás végett.

Papp Zsigmond: T. ház! A szőnyegen levő határozati javaslat azon elvet akarja fölállitani, miszerint az állam a városoknak visszatéritse azon költségeket, melyeket a törvényszékekre, és átalában a törvénykezésre forditottak. Ezen sarkallik az egész javaslat.

Ha elvileg vesszük a dolgot: azon uraknak, kik ezen inditványt tették, nincs joguk ezt követelni; nincs pedig joguk azért mert, midőn a királyi városok alakultak; ki kellett mutatniok azt, hogy képesek önmagukat föntartani, és hogy subventióra nem fognak szorulni.

Ez az autonomia valódi eszméje, és én nagyon csodálom, hogy épen azon képviselők, kik az autonomiát annyira védelmezik: követelést formálnak az iránt, hogy az állam a szabad kir. városokat subventionálja.

Én tehát egy fillért sem szavazok meg e czélra, hanem azt hiszem, hogy — mint előttem szólott igen bölcsen megjegyezte — ha valamely királyi város nem birja magát föntartani: föl kell adnia kiváltságait; mert különben nincs annak értelme, hogy egyrészről szab. kir. város czimével éljen, külön törvényszéke legyen, melynek tagjait maga választja, más részről pedig az államhoz forduljon, mondván: nem birom magamat föntartani, hacsak subventiót nem kapok. (*Helyeslés.*)

A mi azon kérdést illeti, melyet előttem szólott a kormányhoz intézett: habár nem vagyok felhatalmazva annak kijelentésére, hogy mit csinált a kormány a bélyegilletékekkel, melyek az ugynevezett peres és perenkivüli ügyekben szedettek: mégis meg kell jegyeznem azt, hogy a kormány az illetéket nem azért szedi, hogy azokat egyes városok részére kiszolgáltassa, hanem azért, mert főfelügyelési joga levén a személybiztonságra nézve, e tekintetben, a mit az állam ily czim alatt beszed: nemcsak az egyes városokat, hanem az egész országot illeti.

Én tehát el nem fogadhatom azon elvet, hogy a királyi városoknak csak azért, mert nem birják magukat föntartani, és mégis meg akarják tartani czimüket és kiváltságaikat: ily czim alatt az állam subventiót adjon, s ennélfogva a beadott határozati javaslatot sem fogadhatom el; hanem a pénzügyi bizottság véleményéhez járulok. (*Helyeslés.*)

Csiky Sándor: T. ház! Mielőtt a szőnyegen levő tárgyhoz hozzászólanék, előttemszóló Papp Zsigmond képviselőtársam előadására, (*Halljuk!*) leszek bátor némi megjegyzéseket tenni. Azt állitotta ugyanis, hogy a királyi városoknak, és a melyekről itt szó van, a rendezett tanácsu városoknak is — ez utóbbiakat ugyan nem hozta föl, miután ezek is ezen kategoriába tartoznak, ugy tartom, hogy ezekre is akarta értetni szavait, — tehát ezen városoknak, hogy autonom állásukat föntartsák, illetőleg mielőtt királyi városoknak neveztettek ki: kikellett nekik azt mutatni, miként mindazon költségeket, melyeket a közigazgatás és a törvénykezés igénybe vesz, saját erejökből képesek fedezni; ehhez képest tehát, ha az autonom állást föntartani óhajtják, egyszersmind azon terheket, a melyeket elvállaltak, viselniök kell.

Igen; hanem nem vette figyelembe tisztelt képviselőtársam azt, hogy a mikor azon királyi városok magukat kineveztetésök előtt képesitteteknek állitották, belefoglalták azon föltételt, mi a királyi városi minőséggel jár: hogy nekik házi-adójuk lesz, s abból a házi-adóból, saját házipénztárukból, a törvénykezési költségeket is képesek lesznek fedezni, a mely költségeknek visszatérítését most, 1867-ig jogosan követelik azért, mert a kormány és a kincstár vette el a törvénykezési és bélyegdijakat, és a rendőgi

Digitized by Google

tekintetben befolyó büntetéspénzeket, a melyeket akkor, mielőtt királyi városokká kineveztettek, vagy pedig rendezett tanácsu városokká váltak volna: még maguk szedték. Ezekből a jövedelmekből képesek is voltak azon költségeket fedezni, melyek a közigazgatással és a törvénykezéssel járnak; de ha elveszi ezeket tőlök a kormány, és ha a kincstár erszényébe folyik az, mi a városokat illeti: természetes, hogy el van véve a mód, mely mellett a városok képesek lettek volna az illető föladatnak megfelelni.

Igy tehát — nézetem szerint — Papp Zsigmond képviselőtársamnak azon argumentuma, melynek erejénél fogva, ezeknek a jogosan követelt összegeknek megtérítését nehezteli, ugy hiszem, nem áll.

Áttérek most, t. ház, arra, a mi a pénzügyi bizottság szőnyegen levő határozatának megtagadására nézve felhozatott.

Kettőt mondott a tisztelt képviselő ur: egyik az, hogy az állam financziális helyzete nincs abban az állapotban, melynél fogva ezen nagy terheknek viselését most elvállalhassa, és a városoknak kivánatait teljesithesse; a másik pedig az: hogy a követelések annyival inkább nem teljesithetők, mert különben olyan ujabb igényeknek és követeléseknek nyittatnék tárt kapu, a mely követelések nagy summákra emelkedvén, nem lehet kivánni, hogy az állam által viseltessenek.

Én, t. ház, sem az egyik indok, sem a másik indok által a pénzügyi bizottság véleményének elfogadására birható nem vagyok azért, mert nem tudom fölfogni, hogy az állam az egyesek s testületek azon jogos követelésének megtérítére miért nem képesittetik, melyeket igazságosnak s törvényesnek tekinthet; a mint a pénzügyi bizottság nem is tagadta meg ezen követelések jogosságát és törvényességét, hanem csak azt mondá: hogy financziális helyzetünk nem engedi meg azok megtérítését. Ha Magyarország financziális helyzete nem engedi meg, hogy a mivel tartozik, azt megfizesse: akkor le kell mondania államiságáról, akkor ki kell mondani a banquerott-ot, és akkor Magyarország nem állam.

Ezt lehet tehát állitani, mert Magyarország állam, és pedig olyan állam, mely a maga terheinek viselésére — csak akarat legyen benne — képesitve van. Hiszen Magyarország az idegenekért tud fizetni adósságokat, melyekről azok, akik elvállalták, kimondák: hogy Magyarországot nem terhelik, és mégis száz meg száz milliót vállaltunk el, és évenkint csupán kamat fejében 32 milliót fizetünk az idegeneknek galanteriából. *(Derültség.)*

A nyugdijakat csak pár nap előtt tárgyaltuk; oly emberek nyugdijait, a kik a hazának ellenségei voltak, s kik a hazának romlására forditották minden tehetségüket. Ezek megjutalmazására milliókat tud kiadni az ország, a quóta fejében is 30 milliót. De ha egyeseknek jogos követelései vannak az 1848—49-ki évekből, vagy pedig városoknak vannak oly jogos követeléseik, melyeknek jogosságát tagadni senki sem meri, mert ha ezt tenné, akkor minden contractusnak vége volna: — mindezek daczára ezen követeléseknek elég nem tétetik. Mondom, t. ház, én a két indokot, melyre a pénzügyi bizottság ezen jogos követeléseknek megtagadását alapitotta; semmi nyomatékkal nem birónak, sőt a nemzetre nézve lealázónak tartom. Ennélfogva el nem fogadhatom a pénzügyi bizottság argumentatióját.

Èn tehát mindezeknél fogva nem látván semmi okot, mely engem a határozati javaslatban tett követelés teljesitése tekintetében ellenkező véleményre birhatna, a Maximovics és Kollár képviselőtársaim által beadott határozati javaslatot elfogadom, és kérem a t. házat, hogy a városok jogos, igaz és törvényes követeléseit kielégitse.

Kiss János: T. ház! Midőn a szabad királyi városoknak 1861—70-ik évi teljesitett költségeinek megtérítése tárgyalás alatt van, kötelességemnek tartom véleményemet kimondani, mint ki épen a sz. k. városok népeit képviselem. Nem hallgathatom el azon állitását Papp Zsigmond képviselőtársamnak aziránt, mint ha csak a szab. kir. városok birtak volna autonomiával; és itt megengedi a tisztelt ház, hogy visszavezessem figyelmét azon körülményre, miszerint nemcsak a szabad királyi városok, mint jurisdictiók, hanem a vármegyék is birtak autonomiával. A szabad királyi városok keletkezésük alkalmával, igaz, hogy saját maguk viselték költségeiket; de épugy viselték a megyék ugy közigazgatási, mint törvénykezési tekintetben 1848-ig, és illetőleg az 1850-ik év szerencsétlen beálltáig, midőn a nemzet elvesztvén alkotmányos szabadságát, beállott a hazában a vészuralom, mely saját belátása szerint kormányzott, és eltörölte a nemzetnek minden jogait, ugy a közigazgatást, mint a törvénykezést saját hatalmába vevén; nem volt előtte semmi szent: sem az autonomia, sem a magánvagyon, sem a törvénykezés, sem a közigazgatás.

Ezen állapotban voltak a vármegyék és szabad királyi városok 1860-ig, az októberi diploma keletkeztéig, a melynek alapján 1861-ben ugy a szabad királyi városok, mint a megyék ismét visszahelyeztettek 1848-ki alkotmányos jogaikba, és a megyék szintén saját domesticát nyitottak 1861-ben sokhelyütt, és viselték a

Digitized by Google

költségeket ugy a közigazgatás, mint a törvénykezés terén.

Voltak olyan megyék, melyek a lépvesszőre rámentek, és az absolutismus karjaiba vetették magukat, elfogadva azon pénzösszeget, a melylyel közigazgatási és törvénykezési költségeiket fedezték. De voltak oly megyék is, melyek saját domesticát alapitottak, és viselték a költségeket. Az 1861-ik évi alkotmány letüntével a provisorius kormány 1861-ben a megyék által teljesitett és beszedett adókat beszámitotta a császári adókba, és igy a megyéknek megtéritette azon költséget, melyet a megye a törvénykezési és közigazgatási költségek fejében a néptől adóképen beszedett. Ugyde a szabad királyi városokkal nem ez történt; azok saját domesticájokból fedezték a költségeket; melyek pedig nem voltak képesek ezt tenni: kölcsönpénzt vettek saját vagyonukra, és ugy teljesitették a közigazgatást és a törvénykezést.

Már most kérdem: mi jogon tagadja meg az állam a szabad királyi városoktól azon költségek megtéritését, melyeket a megyéknek megtéritett, részint előlegben, részint az adóbeszámitás által?

Midőn a pénzügyi bizottság jelentését meghallottam: megrengett bennem a bizalom, tisztelt ház, az erkölcsiség iránt, hogy még a parlamentben is lehet egy oly testület, mely elismerve az igazságot, azt mondja, hogy az állam nem képes a költségeket viselni, és ezért megtagadja az általa elismert tartozások teljesitését.

Ne feledjük el, t. ház, azt, hogy csak addig bir népszerüséggel és bizalommal a képviselőház: mig az erkölcsiség terén marad. De ha a parlament megtagadja a tiszta erkölcsi igazságot: elveszti a nép előtt a bizalmat, és képtelen lesz azon hatást gyakorolni, melyre a parlament hivatva van. *(Fölkiáltások jobbról: Oh! óh!)* Nem akarok egyes keserüségekre átmenni, melyek 1867. óta a kormány által ugyszólván előidéztettek; mert több követelés hozatott a ház elé az 1848—49-ki honvédek tartásáról, az 1848—49-ben az államnak adott kölcsön pénzekről, az 1848—49-ből s az azelőtti időkből is származó követelések, melyeket a ház tárgyalt, és nem intézte el, hanem a pénzügyminiszterhez utasitotta elintézés végett.

Ezen egyének azonban koldusboton állanak, és egyetlen-egy sem kapott kielégitést. Kérdem: képes-e ezen eljárás a népben növelni a bizalmat, ha igazságos követeléseikre nem kapnak elégtételt. Hova menjenek az egyesek a parlamenttől? Talán magához az uristenhez, ki az égből kormányozza a világot? Mi lesz, ha magában a parlamentben sem tudnak megnyugtatást adni az igazságos követelésre?

T. ház! Én az egyes esetekre nem megyek át, mert csak keserüséget támasztana; *(Fölkiáltások jobbról: Oh! Oh!)* hanem fölkérem a t. házat: méltóztassék a Maximovics és Kollár képviselőtársaim által előterjesztett inditvány folytán a szab. kir. városoknak költségeit megtérittetni.

Széll Kálmán előadó: Mielőtt a t. ház e kérdés fölött szavazna, csak igen röviden egy pár szót kivánok megjegyezni. Midőn Kollár tisztelt képviselő ur a pénzügyi bizottság jelentését oly éles kritika alá venni méltóztatott: tán helyén lett volna, egy kissé motiválni azon állitást, melyre ezen kritikát alapitotta. Azt méltóztatott mondani, hogy a pénzügyi bizottságnak kötelessége lett volna előkeresni mindazon adatokat, melyek e tárgyat illetőleg a ház irományai közt találhatók; azt mondá továbbá, hogy felületesen járt el a pénzügyi bizottság, és nem teljesitette kötelességét. Ha a tisztelt képviselő ur jelen lett volna a pénzügyi bizottság tárgyalásain, mely alkalommal a kérdés szőnyegen volt — a minthogy jelen lenni joga lett volna: — egészen más nézetet szerez vala a pénzügyi bizottság eljárása iránt. A pénzügyi bizottság nem felületesen hozta e javaslatát; megnézte mindazt, a mi erre vonatkozólag a ház irományai közt található; de nem találta a háznak oly határozatát, mely előzményül szolgált volna arra, hogy a ház által az előterjesztett inditvány elfogadtassék.

A tisztelt képviselő ur ebből azt következteti, hogy a pénzügyi bizottság eljárása felületes volt, mert nem adta elő eljárásának historicumát. A jelentés nem protocollum, abban nem szokott fölvétetni az, hogy a pénzügyi bizottság ekkor és ekkor mit tárgyalt, s mely sorrendben mit nézett meg, mit tanulmányozott, hogy adatokat szerezzen véleménye támogatására. Motiválva szokott előadatni minden vélemény. E vélemény motiválva van két indok által. E két indok czáfolatába s vitatkozásába bocsátkozni nagyon természetesen nemcsak joga, de kötelessége is minden illető képviselőnek. Azonban az eljárásból azt következtetni, hogy azért, mert a pénzügyi bizottság föl nem sorolta mindazon dátumokat, melyek neki véleményének indokolásában segédkezet nyujtottak: ebből azt következtetni, hogy a pénzügyi bizottság eljárása felületes volt, legszelidebben kifejezve, nem indokolt állitás; és ez engemet — nem tehetek róla, méltóztassék megbocsátani — azon nézetre vezet, hogy a tisztelt képviselő ur ez állitásának oka inkább azon elégedetlenségben keresendő, melylyel a pénzügyi bizottság az övétől eltérő véleményét fogadta, mint valóságos motivumokban.

Mi a tárgy érdemeit illeti: mindazon szó-

Digitized by Google

noklatok és felszólalások, melyek arra nézve történtek, hogy az ország kötelezettségére hivatkozva, e követelések megtéritendők: nem illenek ide. Mert a követelések, melyekről itt szó van, nem alapulnak az országnak alkotmányosan tett igéretén, nem alapulnak az ország kötelezettségén; ezek oly követelések, melyek az absolut korszakból maradtak, s melyeknek beváltására jogilag az állam nem kötelezhető. Ha méltányossági szempontokból az állam ezt tenné: én szivesen hozzájárulnék; magam volnék az első. De ahol arról van szó, hogy bizonyos követelések méltányossági szempontokból térittessenek meg: mindig tulnyomó sulylyal bir a financziális szempont. És midőn a pénzügyi bizottság e szempontot tolta előtérbe: azt hiszem, helyesen cselekedett; mert ha a t. ház e követeléseket megadná: a pénzügyi bizottság nézete szerint olyan lejtőre lépne, melyen lefelé menve, azt hiszem, meg lehetne jósolni azon eredményt, melyre ez eljárással jutnánk. Azt hiszem, ha e követeléseket teljesitnők, más oly követeléseket ébresztenénk föl, melyeket teljesiteni az ország financziális helyzete sem ma, sem máskor nem enged.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? A kik elfogadják, méltóztassanak fölkelni. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa a 658. számu Szüllő Gejza és társai által beadott határozati javaslatot*): A bazin-perneki, kis Kárpátokon át vezető utvonal végleges kiépitésére, a képviselőház a közmunka- és közlekedési miniszter költségvetésének a rendkivüli szükségletet előmutató részében 32,000 frtot megszavaz.

Széll Kálmán előadó: T. ház! A közlekedési miniszter költségvetésének tárgyalása alkalmával mult évben utasittatott a közlekedési miniszter arra, hogy a kérdéses utvonal iránt tanulmányozván és megvizsgálván a körülményeket, ha kiépitésének szükségét látja, eziránt tegyen előterjesztést.

Az inditvány ujabban beadatván a házhoz, a pénzügyi bizottság a közlekedési és közmunka miniszter urtól felvilágositást kért arra nézve, hogy teljesitette-e a háznak a mult évben hozott határozatát, az utvonal körülményei meg vannak-e vizsgálva. A miniszter előterjesztése és felvilágositásából azon nézetre jutott a pénzügyi bizottság, miszerint az utvonal egy része, körülbelül $^2/_3$-da, el van készitve Bazintól a kis Kárpátokig, meglehetős nagy vizválasztó tetején. Azonnan lefelé az osztrák tartományokba vezető utvonal, pedig, melynek elkészitése 32,000 frtba kerülne, még nincs készen. Az utvonal tagadhatlanul fontossággal bir, miután az országnak oly vidékét, mely közlekedési vonalakban nem gazdag, összeköti a szomszéd osztrák tartományokkal; és éppen azért, miután az utvonal legnagyobb része készen van, s csak folytatásról van szó; e folytatása az utvonalnak pedig a viszonyoknak kedvező volta miatt, melyek ott léteznek, csekély összegbe, t. i. 32 ezer frtba kerül: a pénzügyi bizottság az utvonal kiépitését 2 évre osztva fel, ezen czélra 16,000 frtot olyképpen vél megajánlandónak az idényre, hogy utasittatnék a közmunkaminiszter aziránt, hogy a budgetjében megszavazott 400,000 frtból, ez utvonalra 16,000 frtot folyóvá tegyen, másik felét pedig a jövő évben tegye folyóvá. (*Helyeslés.*) Ajánlom a pénzügyi bizottságnak elfogadás végett.

Szapáry Gyula gr. államtitkár: T. ház! Midőn a pénzügyi bizottság ezen javaslatot tárgyalás alá vette, előtte feküdt a költségvetés, mely szerint a törvényhatóságoknak adott segélyezésre 200,000 frt. irányoztatott elő. Azóta a t. ház telemelte ezen összeget 400,000 frtra, s igy talán azon helyzetben lesz a kormány, hogy ezen utvonal elkészitésére az évben is már nagyobb összeget bocsáthat az illető törvényhatóságok rendelkezése alá, mint azon 16,000 frtot, melyet akkor bocsátott volna rendelkezésére, ha a t. ház ezen czimen csak 200,000 frtot szavazott volna meg. Én tehát arra kérem a t. házat, és azt hiszem a t, inditványozó ur is e tekintetben hozzá fog járulni, meltóztassék a pénzügyi bizottság ajánlatát és határozatát elfogadni, de azon különbséggel hogy ne méltóztassék csak 16,000 frtot megszavazni, mert lehetséges, hogy ezen évben még nagyobbittathatni is fog ezen összeg.

Olgyay Zsigmond: A t. inditványozó ur jelen nem létében bátor vagyok csak a tényállást röviden ismertetni, azokhoz hozzáadólag, mik a pénzügyi bizottság részéről itt előadattak. Ezen utnak nagy része, mint a pénzügyi bizottság előadója megjegyezni méltóztatott: fölépült, pedig Pozson megye nagy erőmegfeszitésével, különösen pedig 1863-ban az inséges alapból jött létre ezen utvonalnak egy része. Most már annyira van ez utvonal, hogy a Kárpátokon kell keresztül vinni, mire a törvényhatóság ereje elégtelen. Miután ezen utnak haszna és szükségessége el van ismerve, én arra kérem a t. házat: méltóztassék a javaslatot ugy, a mint a pénzügyi bizottság ajánlja, elfogadni. Az igen tisztelt államtitkár ur azt mondja ugyan, hogy ha lehetséges, még ennél nagyobb összeget fog erre utalványozni. Ha lehetséges lesz az utvonalat még ez évben létesiteni: mi ezt csak köszönettel fogadhatjuk; én azonban mindenesetre

Digitized by Google

biztositani szeretném magamat az iránt, hogy ennél még kisebb összeg ne fordittassék e czélra. Az igen tisztelt államtitkár ur e nyilatkozatát tehát köszönettel fogadom, a t. házat pedig arra kérem: méltóztassék ez összeget, mint ezt a pénzügyi bizottság ajánlja, megszavazni.

Elnök: Elfogadja a t. ház! a pénzügyi bizottság javaslatát? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott. Következik a 649-ik számu határozati javaslat.

Ivácskovics György jegyző (*olvassa Kvassay László inditványát, melyben a Vágh-szabályozás előmunkálatainak elkészitésére 50,000 frtot kér megszavaztatni.*)

Széll Kálmán előadó: T. ház! Ezen inditványnak eredetére nézve szabadjon egy pár rövid fölvilágositó adatot a t. ház elé terjeszteni.

A mult évi költségvetés tárgyalása alkalmával az állam kezelése alatt nem álló folyó szabályozási előmunkálataira 149,000 frt volt előirányozva.

A házban inditvány tétetett arra nézve, hogy a Vágh szabályozásának előmunkálataira, ha jól emlékszem 100,000 frt szavaztassék meg.

A ház ezen inditványt akkor nem fogadta el. Tétetett azután azon inditvány, hogy azon czimhez: „az állam kezelése alatt nem álló folyók szabályozási előmunkálataira," tétessék még az is „és a Vágh szabályozására," és szavaztassék meg az egész előirányzott 140,000 frt. Ekkor az akkori közmunka miniszter gr. Mikó Imre fölszólalván, arra kérte a házat, hogy ha a ház a Vágh-szabályozásának előmunkálataira sulyt fektet, és azok költségeit is bele kivánja foglaltatni a költségvetésbe: a 6. tétel alatt előirányzott 149,000 frt nem lesz elégséges, és ő, tekintettel a Vág szabályozásainak előmunkálatára, ezen tételt 200,000-re kérte fölemeltetni. A ház ebben megnyugodván, azon tétel alatt éppen a Vágh szabályozásának előmunkálataira való tekintettel 200,000 frtot szavazott meg.

Igy állván a kérdés, a pénzügyi bizottság ezen inditványt a tavalyi határozatok alapján vette birálat alá, és miután a miniszterium által a bizottság kebelében kijelentetett az, hogy tekintettel arra, hogy a Vághra a mult évben megszavazott összegből felénél több még megvan, és a Vágh-szabályozás előmunkálataira utalványozható lesz a szabályszerü utalványozási idő alatt egy bizonyos nagyobb összeg is, és hogy éppen a Vágh-szabályozás előmunkálatára való tekintettel az idei praeliminárába is 50,000 frt vétetett föl, azaz ismét 200,000 frt irányoztatott elő: a bizottság, azt hivén, hogy, miután ez által az inditványt tevő szándékának, ugy legalább, mint azt a pénzügyi bizottság szerkezetéből kivehetni vélte, elég van téve, megnyugodhatni vélt a közmunka-miniszter ur azon kijelentésében, hogy a Vágh szabályozására 50000 frt fog fordittatni, és ezért külön határozat szükségét nem látta.

Kvassay László: T. ház! Midőn ezen határozati javaslatomat benyujtani bátor voltam, föntartottam magamnak, hogy ha majd napirendre kerül: röviden indokolni fogom azt. Az indokolást most annál inkább is szükségesnek tartom, minthogy a pénzügyi bizottság határozati javaslatom czélját nem egészen ugy fogta fel, mint a mit én határozati javaslatom beadásával elérni szándékoztam.

A közmunka- és közlekedési miniszterium mult évi költségvetésének tárgyalása alkalmával, már egy hasonnemü határozati javaslatot nyujtottam be, és akkor a t. ház átlátván a Vágh folyó szabályozásának országos fontosságát, annak szabályozási előmunkálataira 50,000 frtot méltóztatott akként megszavazni, hogy ezen összeg a köztörvényhatóságoknak hasonló czélra adandó segélyezés rovatába tétessék; s akkor ezen rovat, ezen a Vágh folyóra megszavazott 50,000 frt összeggel bővittetett. Mi tehát azt véltük volna, hogy a közmunka és közlekedési miniszter ur eleget fog tenni előde azon igéretének, miszerint az előmunkálatokat a mult év nyarán elkészitteti ugy, hogy most magát az egész szervezetet lehetett volna tárgyalás alá venni.

Ezen egész költségvetésből a Vágh folyó hiányzik, az indokolásban ugyan kiemeltetett a Vágh folyó szabályozásának országos fontossága, és annak államkezelés alá vétele is kilátásba helyeztetik.

Én már azért is, hogy a t. közmunka- és kezlekedési miniszter ur a fölvidék kereskedésének eme egyetlen olcsó közlekedési és szállitási eszközét figyelemre méltatta és tanulmányoztatta, már ezért is köszönetemet fejezem ki, annálinkább, mert ugy látszik, hogy illetékes körökben eddig a magyar államnak ezen ötödik folyója egészen ismeretlen volt. Azonban t. ház a Vágh folyónak akkénti szabályozását, mint az tavaly szándékoltatott: részemről czélravezetőnek nem tartottam; mert a Vágh folyó hat törvényhatósági területen megyen végig, és egy törvényhatóság intézkedése — miután a törvényhatóságoknak adandó segély utján czéloztatik a szabályozás, — egy ily törvényhatóság intézkedése meglehet hogy czélszerütlen volna, sőt magát a másik törvényhatóságnak területét is veszélyeztetné.

Hogy tehát a Vágh folyó czélszerüen szabályozható legyen: szükséges, hogy az innen a központból, a tudomány és tapasztalat kivánalma szerint, összhangzatosan intéztessék.

Digitized by Google

A költségvetés tárgyalásának folyama alatt arról is meggyőződtem, miszerint az igen t. közmunka és közlekedési miniszter ur a Vág folyó szabályozásának államkezelés alá leendő vételét, azért is kivánatosnak tartja, mert ott egy szabályozó társulat nem létezik. De ha tekintetbe veszszük, hogy azon tagok, akik ezen társulatot alakithatták volna, 40—50 mértföld távolságra laknak egymástól: mindenki befogja látni, hogy mily nehéz ott egy ily társulat alakitása magánuton. Ha tehát a kormány egy ily társulat keletkezését és közreműködését kivánatosnak tartja: akkor kérem, méltóztassék innen kezdeményezni, és meg vagyok győződve, hogy az illetők, akik erre fölhivatni fognak, a kormány fölhivásának minden tekintetben eleget tenni sietni fognak. A mi már most határozati javaslatomat, és a pénzügyi bizottság véleményét illeti, azt találom: hogy az ügy érdemére vonatkozólag semminemü különbség nincs; mert a pénzügyi bizottság véleménye hasonló összeget ugyanazon czélra kiván megszavaztatni, mint határozati javaslatom. Különbség csak a formában van, a mennyiben, én a Vágh folyót a költségvetésben névszerint kitétetni kivánom, mig a pénzügyi bizottság ismét csak cumulative, mint a tavalyi évben történt, a törvényhatóságoknak adandó segélyrovatába akarja az idén is a Vágh folyót befoglalni.

Ha már most tekintetbe veszszük, hogy ez összeg a t. képviselőház által a Vágh folyó szabályozása előmunkálatainak elkészitésére szavaztatik meg; ha továbbá tekintetbe veszszük, hogy a t. miniszterium egy mérnöki osztályt alakitott, mely ezen előmunkálatokat már most vezeti, és ezen mérnöki osztály közvetlen a miniszterium vezetése alatt áll: akkor világos, hogy már maga a Vágh folyó szabályozása az állam kezelése alatt van, és igy föl nem tudom fogni, miért ne nevezzük e gyermeket a maga nevén, hanemha csak azért, hogy a Vágh folyó a költségvetésből kimaradjon, és e rovat, valótlanságot tartalmazzon.

T. képviselőház! Ami már most a Vágh folyó szabalyozásának indokait illeti; én azokat a mult évi költségvetés tárgyalásakor, ugy kereskedelmi, mint nemzetgazdászati szempontból nagyjában kiemeltem, azokat tehát most ismételni nem akarom; csupán csak azt jegyzem meg, hogy tekintettel arra, miszerint a Vágh folyónak árja — a hová kihat — minden földet elsodor, és csupán feneketlen kavicsot hagy maga után hátra, mely semminemü culturára nem képes; tekintettel továbbá arra, hogy a fölvidéknek legtermékenyebb s legjobb szántóföldjei a Vágh mentében találhatók, és ezek a Vágh rongálásának ki vannak téve, és igy évről évre az adóképesség csökken; tekintettel végre arra, a mi már itt fel is emlittetett: hogy a fölvidék aránytalanul tul van terhelve közterhekkel és e szerint minden egyéb közczélhoz aránytalanul kénytelen hozzájárulni: én elvárom és reménylem, hogy a t. képviselő ház most, midőn a fölvidék eme egyetlen szállitó eszközéről van szó, az e tekintetben beadott inditványt nem fogja elvetni.

Ha jól emlékszem, akkor, mikor a Vágh-völgyi vasutnak tárgyalása e házban szőnyegen forgott, Debreczen városának érdemes képviselője, igen t. Tisza Kálmán ur azt méltóztatott mondani, hogy föl nem foghatja a vágh-parti képviselőket, kik közül az egyik a Vágh folyót hajókázhatónak állitja, a másik pedig azt mondja, hogy ott talpakat nehezen lehet szállitani. Mindkét állitás való, csupán csak a helyre és időre nézve kell külömbséget tenni: mert a Vágh folyó Komárom és Nyitra megyékben most is hajókázható, és ha a szabályozás keresztül lesz vive, remélhető, hogy Trencsén városáig is azzá válik; mig viszont a Vágh folyó némely helyen 4 - 5 ágban lefolyván, kivált nyáron, mikor vize megapad, egy ága sem arravaló, hogy azon fát szállitani lehessen.

A Vágh folyó szabályozása nem helyi érdek, legalább engem helyi érdek nem késztet e felszólalásra: mert nekem semminemü személyes érdekem e részben nincs, és választókerületemet is minél csekélyebb érdek füzi e szabályozáshoz; hanem midőn felszóllalok, teszem ezt országos szempontból, miről a t. képviselőház amugy is meggyőződhetett; ha tekintetbe méltóztatott venni azon számtalan kérvényt, melyek ugy magánosok, mint köztörvényhatóságok által beadatván, a Vágh szabályozását a háztól kérelmezték.

Én tehát, t. ház, most csak rövideden megjegyzem, hogy czélom nem egyéb, mint hogy a Vágh folyó szabályozása a költségvetésben nyiltan kitétessék, és azt hinném, hogy az volna legczélravezetőbb, ha a 6-ik rovat alatt elfogadtatnék érdemileg határozati javaslatom, miként ezt benyujtottam, és miután a 6-ik rovat amugy is függőben tartatott, ha talán utjában állna az, hogy a többi rovatok a t. ház által számra nézve már el vannak fogadva, lehetne akként tenni, hogy a 6. rovat a) alatt a Vágh szabályozás előmunkálatainak elkészitésére ezen 50,000 frt, azután pedig b) alatt az állam kezelése alatt nem álló folyók szabályozásának előmunkálataira 200,000 forint tétetnék be; de minthogy ezen 200,000 frtban az általam kért 50,000 frt is benfoglaltatik, ezen összeg a 200,000 frtból levonandó volna, és igy a 6. rovat b) pont alatt csak 150,000 frt volna teendő.

Digitized by Google

Én tehát ajánlom a t. háznak határozati javaslatomat elfogadás végett. (*Helyeslés.*)

Turcsányi Ede: T. ház! (*Szavazzunk!*) Nem kivánom bőven indokolni, miért szükséges a Vágh folyó szabályozását országos kezelés alatt eszközlésbe venni, mert ez már a budget tárgyalása alkalmával megtörtént, s Kvassay t. képviselőtársam inditványában is ki van fejtve; de maga a t. ház is meggyőződni méltóztatott arról, midőn a mult évi költségvetés tárgyalása alkalmával e czélra 50,000 frtot rendelni kegyeskedett. Minthogy pedig a pénzügyi bizottság véleménye a benyujtott inditványtól érdemileg el nem tér, és csupán azért, mert a budgetet ujabban 50,000 frttal terhelni nem akarta, az inditvány elfogadását szükségesnek nem találta: annál fogva bátor vagyok egy módositványt benyujtani, és a t. házat megkérni, miszerint azt elfogadni méltóztassék. (*Halljuk!*)

Bujanovics Sándor jegyző (*olvassa Turcsányi Ede módositványát, mely szerint*): „Határozza el a ház, hogy a rendkivüli kiadásban a folyók szabályozására 200,150 frtra leszállittassék s a költségvetésben hatodik pont alatt kitétessék:

b) a Vágh-szabályozás előmunkálatainak elkészitésére 50,000 frt.“

Szapáry Gyula gr. államtitkár: T. ház! Kötelességemnek tartom előttem szólott Kvassay képviselő ur azon fölszólalása folytán, miszerint azután, hogy e czélra a mult évben 50,000 frt megszavaztatott, elvárta volna a kormánytól azt, hogy az idei költségvetés tárgyalásáig a Vágh-szabályozásra vonatkozó előmunkálatokat elkészitteti és azokat a t. ház elé terjeszti: szintén fölszólalni, és a t. háznak azon fölvilágositást adni, hogy a közmunka- és közlekedési miniszterium a ház ezen határozatának elegettenni kétségtelenül kötelességének tartotta volna, ha ez a rendelkezésére álló idővel és a rendelkezésére álló pénzzel egyátalán lehetséges lett volna; de méltóztassék figyelembe venni, hogy a Vágh folyó tanulmányozására és az előmunkálatok elkészitésére kétféle mérések szükségesek. Szükséges először a vizszini mérések eszközlése, és erre nézve fölállittatott egy mérnöki hivatal, mely azóta 212 pontot állitott föl. Szükséges volt másodszor a helyrajzi mérés, és ezzel megbizatott a topographiai osztály, melynek öt tagja az egész mult nyáron ezzel foglalkozott.

De méltóztassék, t. ház, figyelembe venni azt, hogy a költségvetés a mult évben márczius havában szavaztatott meg, és igy mindössze csak nehány hónap volt a kormánynak és az illető mérnököknek rendelkezésére, mely rövid idő alatt pedig ezen összes előmunkálatokat teljesen elkésziteni, és igy a t. háznak a terveket előterjeszteni lehetetlen volt.

A miniszterium tehát kötelességének tartotta a lehető előmunkálatokat teljesiteni, és igy pl. a mérési munkálatokra a mult évben megszavazott 50,000 frtból 13,000 frtot forditott. Ami pedig a fönmaradt összeget illeti, — minthogy a pénz nemcsak a tanulmányozásra, hanem az állam kezelése alatt nemálló folyók szabályozására adandó segélyre lett utalványozva, — partvédő munkálatokra határoztatott forditani, és e munkálatok folyamatban is vannak. Minthogy az utalványozás lehetősége márczius végével megszünik: arra nézve lehetséges lesz-e ezen összeget, mely még rendelkezésünkre áll, fölhasználni? fölvilágositást nem adhatok, az időjárástól és a Vágh vizétől függvén, vajon a munkálatokat lehetséges lesz-e elvegezni? Épugy mint a kormány kötelességének tartotta a Vág vizét illetőleg megtenni mindazt, mit tehetett: ugy legyen meggyőződve a t. képviselő ur és a t. képviselőház is, hogy a megkezdett munkálatokat a meglevő pénzerővel jövőre is folytatni kötelességének fogja a kormány tartani, és akár méltóztatnak elhatározni, hogy e czélra 50,000 frtnyi összeg külön szavaztassék meg, akár méltóztatnak az állam kezelése alatt nemálló folyók szabályozására 200,000 fortot megszavazni, minden esetben a legcsekélyebb összeg, melyet a kormány a jövő évben a Vágh folyóra forditani fog, 50,000 frt lesz.

Kvassay Ede: T. ház! (*Nem lehet szólani!*)

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? (*Nem fogadjuk el!*) Akik elfogadják, méltóztassanak fölkelni. (*Senki sem áll föl.*) Tehát nem fogadtatik el.

Következik a Kvassay Ede képviselő ur inditványa Turcsányi Ede ur módositványával.

Bujanovics Sándor jegyző (*olvassa az inditványt és a módositványt.*)

Elnök: Méltóztassanak fölállani, kik a beadott inditványt és módositványt elfogadják. (*Megtörténik.*) Elfogadtatik.

Következik a 654-ik számu határozati javaslat.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa a Várady János és társai által a rendkivüli vizépitési költségvetésének 6-ik pontja tárgyában beadott határozati javaslatot.*)

Széll Kálmán előadó: A pénzügyi bizottság ezen inditványra nem terjeszkedhetett ki jelentésében, mert a t. ház ezen inditványt a pénzügyi bizottsághoz nem utasitotta.

Várady János: Midőn ezen határozati javaslatomat a t. háznak benyujtottam, akkor egyszersmind a Garam folyó szabályozásának szükségességét kimondottam. Azonban, hogy erre

Digitized by Google

nézve határozott összeget nem hoztam inditványba, az természetes, mert: először nem ismertem a szükségletet, mely az előmunkálatokra megkivántatik, és melyet csakis a kormány képes kimutatni; másodszor azért. mert nem akartam az elfogadott tételt fölebb emelni. Ezért tehát fölöslegesnek tartottam határozott összeget megnevezni. Ennek folytán történt az, hogy az inditvány nem utasittatott a pénzügyi bizottsághoz, hanem az határoztatott, hogy Kvassay képviselő ur inditványával együtt tárgyaltassék.

Most csak azt akarom még fölhozni: a törvény ezen folyók szabályozását már elrendelte; annál is inkább kérem tehát a t. házat, méltóztassék elrendelni, hogy a kormány a szabályozáshoz szükséges előmunkálatokat kezdje meg, s kérem egyszersmind a t. házat, méltóztassék határozatát oda is kiterjeszteni, hogy ezen folyó policiális fölügyelete a kormánynak meghagyassék. És mivel a törvény fölemliti, hogy a megyék tartoznak a határaikban levő folyókra fölügyelni, ehez hozzá kellene tenni, hogy a fölügyelettel a kormány is megbizandó olykép, hogy a fölügyelet együttes legyen; de a főfelügyelet a kormány kezébe lenne letéve: mert csak igy lehet a teljes policiát föntartani. Méltóztassanak elhinni, hogy azon folyó, mely oly nagyértékü anyagot szállit évről évre az alsó vidékre, már azáltal is, hogy az egyes megyékben nem hasonlók a policiális intézkedések, nagy kárt szenved.

Én tehát ezeket elmondván, továbbá is ajánlom a t. háznak pártfogásába határozati javaslatomat.

Ghyczy Kálmán: Elismerem t. ház! hogy a Garam folyó szabályozásához fontos okok lehetnek, és hitem szerint vannak is csatolva; midőn azért a határozati javaslatot, melyet több képviselőtársam adott be, nem fogadhatom el: ezt nem azért teszem, mintha átalában a Garam szabályozása ellen fölszólalni akarnék; hanem teszem egyedül azon szempontból, hogy ezen tárgyra nézve is a t. ház ne kivételesen járjon el, hanem azon ösvényen, melyen eddig mindig a szabályozások, és átalában nagyobb költségek elhatározásánál eljárni szokott. Hozassék tisztába műszaki vizsgálat által a szabályozásnak minden irányban lehetősége, czélszerüsége; legyenek készen a tervek, legyen készen költségvetés; hozassék tisztába, hogy a megkivántató költségek arányához képest az eredmény is megfelelő lesz: átalában hozassék tisztába, hogy léteznek-e itt mindazon föltételek, melyek alatt az állam a folyamok szabályozásához járulni szokott és akkor én magam is igen óhajtani fogom, hogy a t. ház a t. inditványozók kivánata szerint határozzon. De azok, melyeket emlitettem, a t. képviselő urak által előadottakból és a határozati javaslatból egyátalában nem tetszenek ki.

Igen erős érv emlittetik a határozati javaslat bevezetésében, az t. i., hogy a Garam folyónak országos költségen leendő szabályozását már az 1764: XIX. t. cz. elrendelte. Ha ez ugy volna, természetesen, a törvény rendelete ellen szólni sem lehetne.

De a t. képviselő urak, az én fölfogásom szerint nem nézték a törvényt ugy át, a mint azt a határozati javaslat beterjesztésénél tenni szükséges lett volna.

Igaz t. ház, az 1764. XIX. t. cz. szól a Garam folyónak hajózhatová tételéről. Ez a czime a törvénynek, a tartalma röviden csaknem szóról szóra ez: „Ő felsége kegyes megegyezése hozzájárulásával az 1723-ik évi XV. t. cz. végrehajtásául a Garam folyó hajózhatóvá tétele elrendeltetik és a királyi helytartó tanácsnak meghagyatik, hogy ezen ügyet az 1751-ik évi XIV. t. cz.-ben megrendelt módon mielőbb intézze el.“ Az idézett törvényczikknek valódi értelme tehát azon törvényczikkekből magyarázandó, a melyekre az hivatkozik. Az 1751-ik évi XIV. t. cz., a melyben kijelölt modalitás szerint kellett a Garam folyót hajózhatóvá tenni, szól az ártalmas malmoknak az országban megszüntetéséről, és más egyebet nem foglal magában, mint, hogy a törvényhatóságok ügyeljenek föl a hajózásnak a malmok által okoztatni szokott akadályaira, a hiányokat, ha lehet javittassák ki, ha nem lehet ezt tenni, cassálják a malmokat, melyek a járáskelésnek utjában állanak, és gondoskodjanak arról, hogy a folyamba beeső fák, vonattassanak ki.

Ez azon modalitás, mely szerint az 1764—5: XIX.-ik t. cz. a Garam folyót szabályoztatni rendeli. Az 1723: XV t. cz. melyre az idézett törvényben hivatkozás történik, a fölösleges száraz és vizi-vámok megszüntetéséről, és a szsidóknak e vámok kibérlésétöli elmozditásáról zól. A Garamról e t. cz.-ben semmi egyéb nem foglaltatik, csupán a 9-ik §-ban mondatik annyi, hogy a Garam és más folyamokon a járáskelés az 1659: LVIII. t. cz. ellenére ne gátoltassék és szabadon hagyassék; az 1659: LVIII. t. cz.ben pedig semmi sem foglaltatik egyéb, mint az hogy a beszterczei garami Gereblyénél az ott, levő kamarai tisztek saját magánhasznuk előmozditása végett a tutajoknak, vagy talpaknak szabad közlekedését negátolják.

Hogy ezekben t. ház egy, szó sem foglaltatik arról, hogy már törvény által elhatározva lenne a Garamnak országos költségen szabályozása, az előadottakból tisztán kitünik, és nem is lehetséges, hogy midőn az 1764-ik évi XIX.

Digitized by Google

t. cz. alkotásakor még az auctum salis praeciumból eredett csekély országos alap sem létezett: eszébe juthatott volna az akkori törvényhozásnak, hogy oly módon, mint most értjük a vizszabályozást, és az ország költségeni szabályozást, szabályoztassék a Garam.

Azt mondják továbbá az inditványozók, hogy a mérési, és lejtmérési munkálatokat a volt helytartó tanács már eszközölte.

Lehet, hogy a t. inditványozó uraknak arról magán tudomásuk van; de az ország előtt e részben semmi sem ismeretes. Tud-e erről valamit a miniszterium, nem tudom, ámbár föltünő előttem, hogy a miniszterium e tárgyban véleményét még nyilványitandónak nem tartotta. De ha már megtörténtek is a mérések, és lejtmérések, ezek még nem szabályozási tervek; ezek csak alapját képezik a készitendő terveknek, melyek csak ezután fognak kidolgoztatni, és még ha kidolgoztatta volna is a helytartó tanács ezen terveket; nem gondolnám, hogy a miniszterium azon terveket, melyeket a helytartó tanács más szempontból, más elvek alapján dolgoztatott ki: ugy ab invisis elfogadhatónak tartaná.

Én továbbá azért sem fogadhatom el a határozati javaslatot, mert téves föltevésből azt mondja ki, hogy miután már a törvény elrendelte a Garam folyónak szabályozását országos költségen: az mindgyárt most határoztassék el, és még a policiális fölügyeletet is egyenesen a közlekedési miniszteriumra bizza, melynek gyakorlatával az idézett törvény egyenesen a törvényhatóságokat ruházta föl, ugy hogy mennyiben legyen e részben a törvényhatóságok mellett valamely közvetlen eljárás a kormányra is bizandó, az majd csak a vizszabályozási törvényben fog megállapittathatni.

A mint azonban már kezdetben kijelentettem, ugy most is kijelentem, hogy nem maga ellen a Garam szabályozása ellen szándékozom fölszólalni.

És csak azt kivánom, hogy a közlekedési miniszter a beadott inditvány folytán eszközölje a Garam folyó szabályozásának műszaki tanulmányozását, annak eredményéből a miniszterium tegyen a háznak jelentést, s a mennyiben a a szabályozást foganatba veendőnek vélendi, a fönálló elvek szerint állami erővel végrehajtandó meder-munkálatok költségei iránt, a jövő évi költségvetésben javaslatot tegyen. Erről szól határozati javaslatom, melyet ezennel bemutatok, és elfogadtatni kérek.

Paczolay János: T. ház! kijelentvén azt, hogy az előttem szóló képviselő ur okoskodását minden alapjában a törvénynyel megegyezőnek nem találom, miután az inditvány nem volt másra irányozva, mint azon czél elérésére, hogy a Garam azon folyók sorába fölvétessék, melybe a Körös, Berettyó fölvétetett, (*Derültség!*) és rajta a szabályozási munkálatok elkészittessenek: én a t. képviselő ur inditványához szivesen hozzá járulok.

Bujanovics Sándor jegyző (*olvassa Ghyczy határozati javaslatát.*)

„Határozati javaslat, beadja Ghyczy Kálmán.

A Garam folyónak országos költségen leendő szabályozása iránt beadott inditvány folytán a közmunka- és közlekedési miniszterium utasittassék: hogy ezen folyónak műszaki tanulmányozását eszközöltetvén, annak eredményéről jelentést, s a mennyiben a szabályozást foganatba veendőnek vélendi, a fönálló elvek szerint állami erővel végrehajtandó meder-munkálatok költségei iránt a jövő évi költségvetésben javaslatot tegyen.“

Elnök: Elfogadja a t. ház e határozati javaslatot? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Következik a 650. számu jelentés.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa a pénzügyi bizottság jelentését a közlekedési miniszterium műszaki tisztviselői müködési pótlék iránt beadott kérvénye tárgyában.*)

Széll Kálmán előadó: Két kérvényt utasitott a t. ház véleményes jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz. Egyik, melyben a közlekedési miniszterium műszaki tisztviselői fizetésfölemelésért a jövőre, az idénre pedig müködési pótlék engedélyezéseért folyamodnak, s egyuttal kérik, hogy azon rangfokozat, melyben most a miniszterium többi tisztviselőivel szemben állanak, változtattassék meg.

A bizottság azt hiszi, hogy miután a t. ház általában a fizetés-fölemeléseket 1871. évre a folyó évi költségvetésben már szabályozta, ujbóli szabályozásnak többé hely nem volna adandó: azért a kérvényben foglalt kérést az idei költségvetés tárgyalása alatt a bizottság teljesitendőnek nem véli; jövőre azonban utasittatni véli a közlekedési minisztert arra, hogy ezen kérvényt, figyelembe véve, amennyiben ezt tekintettel az államutak kezeléséről már hozott határozatra is indokoltnak tartaná, eziránti előterjesztését és véleményét a jövő költségvetés alkalmával terjeszsze a ház elé.

A mi azt illeti, hogy a rangfokozat, melyben a műszaki tisztviselők a többi tisztviselőkhöz állanak, változtattassék meg: ez nem tartozván a pénzügyi bizottság hatásköréhez, erről véleményt nem mondott. Az által azonban, hogy ezen kérvény elintézés és a jövő költségvetés előterjesztése alkalmával figyelembevétel végett a miniszteriumhoz utasittatik: módja lesz a miniszternek a kérvény ezen pontja iránt, ha azt indokoltnak tartja, intézkedést tenni.

Digitized by Google

Ajánlom ezen véleményt elfogadás végett. Egyuttal röviden azon véleményt is előadom, mely a közmunka-miniszterium műszaki számtisztjei részéről beadott kérvényre vonatkozik.

Ezek a többi számtisztekénél nagyobb fizetést kérnek megállapittatni. Miután a bizottság és annak jelentése alapján a ház azon nézetben volt eddig s azon nézetet fogadta el, hogy a számtisztek az összes miniszteriumoknál egyenlő fizetésben részesittessenek: a bizottság ezen utóbbi kérvényt megkülönböztetve az előbbi kérvényre adott véleményétől, egyszerüen mellőzendőnek véli.

Ernust Kelemen: Miután én voltam szerencsés a közlekedési és közmunka miniszterium műszaki hivatalnokainak ezen kérvényét benyujtani: engedje meg a t. ház, hogy pár észrevétellel válaszoljak a pénzügyi bizottsági jelentésében foglaltakra. Tökéletesen fölösleges itt fölemliteni az anyagi fölvirágzásra szükséges intézkedések fontosságát: azt beismeri az igen t. ház számos intézkedése által, azon nagy összegek megajánlása által, melyeket az ut- és vizépitésre minden évben megszavaz, és egyátalában minden évben a közlekedést előmozditja.

De megpenditettett ezen házban minden oldalról annak szüksége is, hogy ha ezen költségeket czélszerüen akarjuk fölhasznalni s e czélra forditani: szükséges helyesen kimüvelt és kiképzett, és tökéletesen megfelelő erőket megnyerni; még pedig lehetőleg hazai erőket. Ezen szempontból kiindulva, méltóztatott is a vasutépitészeti osztályoknál alkalmazott tisztviselők fizetéseit az ugynevezett működési pótlék megszavazása által tetemesen javitani.

Ha azonban a vasuti közlekedés igen fontos: természetes, hogy a vizi közlekedés majdnem még fontosabb; mert erre első irányban vagyunk utalva. Mi történik e tekintetben? Ha ezen műszaki erők növelését veszszük figyelembe, meg kell vallani, hogy a t. ház mindent megtesz e czélra; ezt bebizonyitja a budai műegyetemnek Pestre való áthozatalára irányzott törekvése, és igy nem lehet tagadni, hogy az igen t. ház a nevelésügyet a mennyire lehet, előmozditja; de az nem felel meg a czélszerüségnek ugy, hogy az illető a szakmájába vágó szükséges könyveket és tanulmányozási anyagot saját költségén szerezhesse meg.

Ha figyelembe veszszük azon kilátásokat, az anyagi előnyt, mely nekik nyujtatik — a fizetések olyan csekélyek, hogy azokhoz képest, melyek a magánipar és magánvállalatoknál divatoznak, -- melyek pedig minden jó műszaki erőt fölhasználnak,— figyelembe se lehet venni: és ezt a pénzügyi bizottság méltányolván, azt ajánlotta, hogy a jövő budgetnél a miniszter ur ezen körülményre figyelemmel legyen.

Az előléptetésre való remény pedig oly csekély, — miután magában a központban 40, egészben véve pedig 150 ily hivatalnok van alkalmazva — hogy kecsegtetőnek épen nem mondható. Tehát azt kellene gondolni, hogy a socialis állás valami olyan különös, hogy az államhivatalnoki állás oly kitünő, mely erkölcsileg kárpótolná ezen anyagi hiányokat; de épen ellenkezőleg: mert a régi korszakban nem annyira a tudományt tekintették, hanem voltak némely privilegiált ágazatai, melyekre nézve más mérleggel mérték a rangfokozatot. Méltányos tehát, hogy ezen tisztviselők, ha már erkölcsi socialis állásuk ki nem elégitő, legalább e tekintetben a kellő fokra helyeztessenek.

Ha meg is nyugszom tökéletesen abban, hogy az anyagi megoldás a jövőre legyen bizva s elismerem azt, hogy a pénzügyi bizottság szakkörébe nem tartozik ily moralis elégtételt adni: mégis azt gondolom, hogy a t. ház hivatva van arra, midőn ily folyamodás terjesztetik eléje, hogy erről megemlékezve, utasitsa a közmunka minisztert, hogy e tekintetben is kiegészitse azon sorozatot, melyet anyagi fölvirágzásunk tekintetében a ház megállapitott. Miután ennek a pénzügyi bizottság jelentésében nyoma nincs: bátor vagyok azt egypár szóval megtoldani és azt a t. ház becses figyelmébe ajánlani.

Ugyanis a második bekezdés végéhez, a hol t. i. az anyagi kérdés megoldása a jövendő budgetre bizatik, kérném ezen szavakat hozzátenni: „a műszaki tisztek rangfokozatának, a tudomány egyenjogusága alapján megállapitását pedig a közmunka- és közlekedésminiszter minél előbb foganatositsa.“

És igy a képviselőház megadhatja azon elégtételt, melylyel a tudomány minden ágának tartozunk a kor szellemében. Kérem inditványom elfogadását.

Bujanovics Sándor (*olvassa a módositványt.*) „Módositvány. Beadja Ernust Kelemen. A 2-dik bekezdés végére tétessék: „a műszaki tisztviselők rangfokozatának a tudomány egyenjogusága alapjáni megállapitását pedig a közmunka és közlekedési miniszter mielőbb foganatositsa.

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság jelentését? (*Elfogadjuk! Nem fogadjuk!*) A kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Következik a 655. szám.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa Kürthy István határozati javaslatát.*)

Széll Kálmán előadó: Ezen most fölolvasott inditványban Kürthy István képviselő ur a közmunka miniszterium rendkivüli költségvetésében, utépités czimén a bezdán-zombori utvonalra egy összeg megszavazását kéri. Ezen

Digitized by Google

bezdán-zombori körülbelöl 4899 folyó öl hosszu állami utnak elkészitése kongó téglából tervezteték. A bizottság eredeti jelentésében megszavaztatni ajánlotta az előirányzott 50,000 frtot, mely összeg az összes épitési költségnek egy harmadát teszi. Miután azonban ezen utvonal nagyon fontos közlekedési eszközét képezi azon vidékeknek, melyek nagyon kevés államuttal vannak ellátva: a bizottság azt hiszi, hogy ezen utvonalnak három évre tervezett elkészitése két évre tervezhető, és igy nem fogadja el az inditványt ugy, a mint van, hanem az eredetileg előirányzott 50,000 frt helyett, mint a mely csak egy harmadát födözné az épitési költségnek, 75,000 frtot kér megszavaztatni, miből azon vonal, mely az illető vidékekre nézve igen nagy fontossággal bir, három év helyett két év alatt lesz elkészithető. Ez által, azt hiszem, a t. képviselő ur által elérni szándékolt czél jó részben be lesz töltve. *(Fölkiáltások: Elfogadjuk!)* Ajánlom a pénzügyi bizottság véleményét elfogadásra. *(Helyeslés.)*

Kürthy István: T. ház! Midőn határozati javaslatomat a Bezdán és Zombor közti kongó-tégla ut kiépitése végett benyujtottam, azt hiszem, eléggé szerencsés voltam indokolásomban ezen utnak fontosságát kideriteni, mert a t. ház nem fogadva el a pénzügyi bizottság abbeli véleményét: hogy az ut 3 év alatt épittessék ki: azt uj véleményadás végett visszautasitotta. Én nem akarva ujabb indokolással a t. ház figyelmét igénybe venni, egyszerüen kijelentem, hogy a pénzügyi bizottság jelenlegi véleményét, a mely ezen bezdán-zombori kongó-tégla utnak két év alatti kiépitését véleményezi: elfogadom és a t. házat is annak elfogadására fölkérem. *(Elfogadjuk!)*

Elnök: Elfogadja a t. ház a pénzügyi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Következik most az Eszterházy-képtár megvételéről szóló törvényjavaslat.

Ivacskovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot)*:

„Törvényjavaslat

a herczeg Eszterházy-féle képtár, kézrajz- és rézmetszet-gyüjtemény megvásárlása tárgyában.

I. §.

Galanthai herczeg Eszterházy Miklós képtárának egymillió egyszázezer osztrák értékü forinton a mellette létező kézrajz és rézmetszet gyüjteménynek pedig kétszázezer osztr. ért. forinton, az ország részére történt megvétele helybenhagyatik.

II. §.

Ezen képtár ezentul „országos képtár“ nevet viselend, az ország elidegenithetlen javai közé soroltatik, és Pest városából, mint az ország központjából, soha el nem vitethetik.

III. §.

Szabad királyi Pest városának ezen képtár megvásárlására tett hatvanezen osztr. ért. forintnyi ajánlata, nemkülönben Vas megyének nemesi pénztárából ugyanezen czélra tett két ezer, végre Temes megyének összesitett pénztárából kirendelt egyezer osztr. értékü forintnyi ajánlataik örök emlékül ezennel törvénybe iktattatnak.

IV. §.

Az 1.300,000 frt vételár a vallás- és közoktatási miniszterium 1871-ik évi költségvetése rendkivüli kiadásai a Pest város által ajánlott 60,000 frtból első részletképen fizetendő 10,000 frt, Vas megye 2000 frtnyi és Temes megye 1000 frtnyi ajánlata pedig a fedezeti összegek közé fölveendő.

V.

Ezen törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatási, s a pénzügyi miniszterek bizatnak meg.“

Elnök: E törvényjavaslatot az osztályok tárgyalták, valamint a központi bizottság is. Most a pénzügyi bizottság jelentése fog fölolvastatni.

Henszlmann Imre a központi bizottság előadója: *(Fölkiáltások: Nem szükséges fölolvasni a véleményt, ugy is elfogadjuk.)* Ugy hiszem, t. ház, hogy vétenék a ház iránti tisztelet ellen, ha másra kérném föl a t házat, mint arra, hogy e törvényjavaslatot egyhangulag szavazza meg. *(Helyeslés.)*

Elnök: Tehát általánosságban a t. ház elfogadja. Most pontonkint fogjuk fölolvasni.

Ivacskovits György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét.)*

Henszlmann Imre központi bizottság előadója: A központi bizottság ezen kitélel helyett „megvásárlása tárgyában“ javasolja tétetni „megvétele tárgyában.“ *(Elfogadjuk.)*

Ivacskovics György jegyző *(olvassa az 1. §-t.)*

Henszlmann Imre előadó: Nincs észrevétel.

Elnök: Elfogadja a t. ház! *(Elfogadjuk!)* Tehát elfogadtatik.

Ivacskovics György jegyző *(olvassa a 2. §-t.)*

Henszlmann Imre előadó: Nincs észrevétel.

Simonyi Ernő: Ha az, a mi a 2-ik szakaszban mondatik: hogy a képtár Pest városából „soha“ el ne vitessék, a törvénybe igtat-

Digitized by Google

tatnék, akkor olyasmi mondatnék ki törvényileg, miről a garantiát nem lehet elvállalni.

Királyi Pál: Én megengedem, hogy Simonyi képviselő ur észrevételének lehet némi alapja, hanem e törvényszakasz beigtatásának oka Pest városának fölterjesztése volt, mely fölterjesztésben azon föltétellel ajánltatik meg a 60,000 frt, hogy azon képtárt Pest városából „soha" ne lehessen elvinni. Ha már most a törvényhozás kihagyja e föltételt, a másik félnek jogában lesz, az ezen föltételhez kötött igéretét nem teljesiteni.

Henszlmann Imre előadó: A központi bizottság a „soha" szót ugyanazon okból hagyta meg.

Irányi Dániel: Azt a módositást vagyok bátor ajánlani, miszerint tétessék „veszély esetét kivéve"; mert a törvény ugy rendelheti ugyan, hogy itt legyen. de ha veszély áll be, máshová vitethessék. (*Föllktáltások: Hisz ez magától értetik.*)

Elnök: Elfogadja a t. ház e szakaszt, ugy a mint szerkesztve van? (*Elfogadjuk.*) Tehát el van fogadva.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa a 3. szakaszt.*)

Henszlmann Imre előadó: A 3. §-ban tetessék „megvásárlása" helyett „megvétele" és a 6-ik sorban ezen szó „ajánltatik" után, „valamint herczeg Eszterházy Miklós hat darab képből álló adománya", a többi marad.

Tetszik tudni, hogy Eszterházy 6 igen becses képet ajándékozott, mely itt sohasem volt kiállitva, hanem csak Bécsben magán szállásán, ezt is ide ajándékozta, és e képek is a képtárhoz fognak tartozni.

A központi bizottság ajánlja ezt a törvénybe fölvétetni.

Elnök: Elfogadja a t. ház, ugy a mint a bizottság ajánlja? (*Elfogadjuk.*) Elfogadtatott.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa a 4. szakaszt.*)

Henszlmann Imre előadó: A bizottságnak nincs észrevétele.

Várady Gábor: T. képviselőház! Nekem a szerkezetre van észrevételem. Bátor leszek még e szakaszt átolvasni és méltóztatnak észrevenni, hogy ez zavart és érthetetlen. (*Olvas.*)

„Az 1.300,000 frt vételár a vallás- és közoktatási miniszterium 1871-ik évi költségvetése rendkivüli kiadásai, a Pest város által ajánlott 60,000 frtból, első részletképen fizetendő 10,000 frt, Vasmegye 2000 frtnyi és Temesmegye 1000 frtnyi ajánlata pedig a fedezeti összegek közé fölveendő."

Ez érthetetlen. Bátor leszek inditványozni, hogy méltóztassék ezen szerkezetet a következőleg módositani: a 3-ik sorban „kiadásai", után jönne „közép", a 4-ik sorban a 10,000 frt után „pedig, ugy szintén" az 5-ik sorban a „pedig" szó kihagyatván e helyett „is" tétessék, és akkor a szerkezet igy lesz:

„Az 1.300,000 frt vételár a vallás és közoktatási miniszterium 1871-ik évi költségvetése rendkivüli kiadásai közé, a Pest város által ajánlott 60,000 frtból első részletképen fizetendő 10,000 frt pedig, ugy szintén Vasmegye 2000 frtnyi és Temesmegye 1000 frtnyi ajánlata is a fedezeti összegek közé fölveendő."

Elnök: Méltóztatnak e módositással elfogadni? (*Elfogadjuk.*) Tehát elfogadtatott.

Ivacskovics György jegyző (*olvassa az 5. szakaszt.*)

Zichy Nándor gróf: T. ház! Én ezen törvényjavaslat egyik szakaszában sem látom világosan kimondva azt, mi ugyan magától értetik, de mit mégis jó a törvényben megemliteni, kivált a midőn valamely uj tárgyról van szó: hogy t. i., valamint a museumok és egyéb tudományos és müvészeti intézetek a vallás és közoktatási miniszterium fölügyelete és őrizete alatt állanak, ugy ezen képtár is egyik vagy másik miniszterium fölügyelete és őrizete alá helyeztessék. Kérném tehát a t. házat, hogy eziránt a törvénybe valamely intézkedést fölvenni méltóztassék.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Ez idő szerint a munkabeosztást az administratió terén maga a miniszterium eszközölte; ha majd idő folytán a beadott határozati javaslatok értelmében is ez majd a képviselő ház elé kerül: azt gondolom akkor lesz helye a fölött tanácskozni, hogy melyik miniszterium ressortjába mi osztassék be. Ideiglenesen azt gondolom, ezen tárgynak beosztását is épen ugy, mint minden egyéb szolgálati ágát magára a miniszteriumra kell bizni, s épen azért nincs is erről gondoskodás a törvényjavaslatban.

Egyébiránt azon körülmény, hogy a törvényjavaslatot a cultusminiszter terjesztette be, már világosan mutatja, hogy annak ressortjába akarja a kormány ezen tárgyat osztani, valamint mutatja ezt azon körülmény is, hogy a végrehajtással is a cultusminiszter bizatik meg; mert ha pl. a kormány ezen képtárt, mint államvagyont a pénzügyminiszter ressortjába akarta volna osztani: akkor ez terjesztette volna be a törvényjavaslatot, s egyedül erre bizatott volna a végrehajtás. Én tehát fölöslegesnek tartom ez iránt törvényben intézkedni. (*Helyeslés.*)

Elnök: E szerint a ház a törvényjavaslatot részleteiben is elfogadja.

Van még egy megjegyzése a központi bizottságnak.

Digitized by Google

Henszlmann Imre előadó: A központi bizottság az javasolja, hogy ha a jelen javaslat törvényesitéséig a 3-ik §-éhoz hasonló uj adományok érkeznének, vagy ha az itt megemlitetteken kivül más adományok eddig is érkeztek volna: ezek is a 3-ik §-ban megnevezettek után, e törvénybe igtassanak.

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Nehéz lesz ezen kivánságnak e törvény szövegezésében megfelelni, miután a már beérkezett adományokon kivül később is érkezhetnek ily adományok. Ily ajánlatok természetük szerint azon nyomon, melyen az egész kérdés megindult: a cultusminiszteriumnál adatnak be; nekem tehát róluk hivatalos tudomásom nincs. Különben, ha a t. ház most ezen törvényjavaslatot részleteiben meg is szavazza, és holnap harmadszori fölolvasásban is elfogadja: nem áll semmi utjában, hogy azoknak nevei, kik adományaik által kiérdemlik, hogy emlékök törvényben megörökittessék, annak idején utólagosan beczikkelyeztessenek. (*Helyeslés.*)

Elnök: Tehát a törvényjavaslat a t. ház által elfogadtatik és a legközelebbi ülésben harmadszor fog ezen törvényjavaslat fölolvastatni.

Ezzel kapcsolatban van a Henszlmann képviselő ur által beadott 614. számu határozati javaslat.

Henzlmann Imre (*olvassa határozati javaslatát, az Eszterházy-képtárnak tüzmentessé tételére vonatkozólag.*)

T. ház! Előttem van azon két szakértő bizottságnak véleménye. Ha méltóztatnak meghallgatni: egy pár sort fölolvasnék belőle annak bebizonyitásaul, hogy ez igy van mint mondtam, és hogy a tüzveszély épen azon helyen, a hol a galleria van mostanában, igen nagy. Ha különben a t. ház nem tartja a szakértők ezen jelentését elég megbizhatóknak, nevezzen ki más szakértő bizottságott, mely a dolgot ujra megvizsgálja, s akkor én elállok határozati javaslatomtól. Tessék hát e tekintetben határozni.

Elnök: Méltóztatnak hozzá szólani?

Kerkapoly Károly pénzügyminiszter: Hogy azok a helyiségek mennyiben tüzveszélyesek, mennyiben nem? annak competens birája, én természetesen nem lehetek, mindamellett ugy gondolom, hogy azoknak tüzveszélyessége nem valami exorbitans mérvü: mert ha jól vagyok értesülve, csupán a választó falak nem tüzmentesek, a mi még nem involválja magában az absolut tüzveszélyességet; mert hiszen — ha ily mértékben kivánnók a tüzmentességet, akkor maguknak a képeknek is éghetetlen anyagból kellene lenniök. A mennyiben tehát csak a válaszfalakról van szó, azt gondolom, hogy ez kevesebb tekintetet érdemel; bár én részemről azt, hogy az egész helyiség absolute tüzmentes volna, nem állithatom. Hanem épen azért, mert azon aggályok fölmerültek, a t. ház megnyugtatására mondhatom, hogy ámbár én azt tartom, hogy oly sokfelé szétszórt nagy értéknél, a minő egy állambirtokában van, a biztositást nem tartom helyénlevőnek: mert azon szétszórt tömérdek vagyon egymást biztositja; annyi mindenesetre levén ezekért fizetendő biztositási dij fejében, a mennyi kár alig esik. Mindamellett itt kivételt tettem, és a kormány felelősségére a biztositás eszközlését máris elrendeltem, ugy, hogy azon időtől fogva, a mikor a képtár, a nemzet birtokába megy át, a képtár teljes értékéig biztositva lesz. Nagy szerencsétlenség volna, ha ily nagy mükincs helyett, a nemzet annak értékét kapná meg; de nem tudom, vajon előzetes, tüzetes vizsgálat nélkül helyes és szükséges volna-e a képeket, a közhasználattól elvonni, mert nem oly könnyü lesz azokat tüz- és vizmentes helyiségekben fölállitani, a melyekben egyszersmind, a közönség azokat megszemlélhesse.

Azt hiszem, a t. ház, megnyugodhatnék abban, hogy a kormány érezni fogja kötelességét, és e helyiségeket ujból meg fogja vizsgáltatni a végből, hogy megtudja: vajon oly imminens-e a veszély, hogy rögtön azon áron is intézkedni kelljen, miszerint a képtár a közhasználattól elvonassék, és ez iránt várhatná be a ház, a kormánynak adandó jelentését. Egyelőre abban, hogy a biztositás eszközöltetik, és igy a képtár értéke mindenesetre biztositva van, meglehetne nyugodni, s további vizsgálat nélkül nem kellene elvonnunk a képtárt a közhasználattól. (*Helyeslés.*)

Henszlmann Imre: Én azt hiszem, hogy czélom el van érve, mihelyt a kormány a felelősséget magára vállalja és megigéri, hogy rögtön megteszi a kellő intézkedéseket; hanem arra nézve figyelmeztetem a t. házat és a t. kormányt ismételten is: hogy a tüzveszély nagy, mert ott is épen ugy, mint itten, a világitást fölülről beeresztő ablakok nincsenek isolálva a tetőtől, mely fagerendákból áll.

Pulszky Ferencz: T. ház! Felvilágositásul bátor vagyok megjegyezni, hogy az akadémia épületének tüzmentessége iránt szintén fölmerültek némi aggodalmak, és e tekintetben már ki is küldetett egy bizottság.

Ez megvizsgálta az épület ezen részét, és már jelenleg van egy terv és költségvetés arra nézve, hogy mikép lehessen ezt az épületet teljesen biztositani tüzveszély ellen. A miniszterium mindenesetre meg fogja tenni a magáét, és tekintetbe véve az előmunkálatokat, melyeket az akadémia is tett, oly helyzetbe fogja hozni az épületet, hogy az teljesen tüzmentes legyen. Van-

Digitized by Google

nak még kisebb teendők, melyek azonban, ugy hiszem, nem fognak oly sokba kerülni, hogy ne lehessen azokat minél előbb elintézni.

Henszlmann Imre előadó: A miniszter ur azon nyilatkozata után, hogy meg fogja rögtön vizsgáltatni az épületet és meg fogja tenni a szükséges biztositási lépéseket: visszavonom határozati javaslatomat.

Elnök: E tárgy be levén fejezve; két határozata van a t. háznak, melyek egymásba ütköznek. Az egyik az, hogy szombaton a kérvények mindenesetre tárgyaltassanak; a másik pedig az, hogy a mai napirenden most a mentelmi bizottság jelentése következik. Már pedig az idő annyira előrehaladt, hogy a két tárgy közül az egyiknek valószinüleg el kell maradni. (*Felkiáltások: Tárgyaljuk a mentelmi bizottság jelentését.*) Tehát a mentelmi bizottság 582. számu jelentése fog fölvétetni.

Hodossy Imre előadó (*olvassa a mentelmi bizottság jelentését Stetzer Frigyes kiszácsi lelkésznek kérvénye tárgyában, melyben engedélyt kér, hogy Paulini Tóth Vilmos országgyülési képviselő ellen rágalom és becsületsértés miatt sajtópert indithasson.*)

A jelentés előadja, hogy tekintve, miszerint a fönforgó esetben Paulini Tóth Vilmos képviselő urnak sajtó utján tett oly nyilatkozatairól van szó, melyek által egy magánember magát sértve érzi, s melyeknek beszámithatóságát megitélni a képviselőház nem illetékes; a kért engedély megadása ellen semmi alapos ok fön nem forog, s azért a mentelmi bizottság véleménye szerint: Steltzer Frigyes kiszácsi lelkésznek az engedély megadandó arra, hogy Paulini Tóth Vilmos képviselő ellen a Szakolczán 1870-ben Skarnitzl Józsefnél megjelent „Besiedky Viliama Pauliny Tótha svazok IV"-ban Steltzer Frigyes ellen irányzott állitólagos rágalom és becsületsértés tárgyában sajtópert indithasson.

Paulini Tóth Vilmos: T. ház! Mielőtt a tárgyalás megkezdődnék, a házszabályok 158 §-a értelmében kérek szót, mert a tárgyalásnál ezen §. értelmében jelen nem lehetek. Nekem semmi kifogásom sincs az ellen, hogy kiadassam ezen magánkeresetre; mert én is osztozom azon nézetben, hogy, ha valaki valamit mond, vagy ir, azért helyt is álljon. És igy semmi kifogásom nincs az ellen, ha kiadatom.

Elnök: A képviselő ur a tárgyhoz nem szólhat.

Paulini Tóth Vilmos: A szabályok szerint a tárgyalás előtt szólhatok. Én csak azt kivánom, hogy annak rendje és módja szerint adassam ki ezen magán megkeresés folytán. Nekem azon kifogásom van e kereset ellen, hogy az egy magán embertől származván, a mentelmi bizottság vakon hiszi azt, mit egy magánember állit, a nélkül, hogy volnának bizonyitványok arra, hogy a kereset alapos. Ugyanis azt mondja a mentelmi bizottság jelentésében, hogy én Steltzer Frigyest „betyárnak", „neveletlennek" neveztem. Én képes vagyok kimutatni egy hiteles forditását annak, mit mondtam: abban azon tények elő nem jönnek. Ha a mentelmi bizottság egyszer egy magán ember állitására, megkeresésére a képviselőt kiadná: ebből az következnék, hogy bár micsoda beadvány folytán kiadathatnék a képviselő. Én csak ezen praecedenstől szeretném megóvni a t. ház tagjait. A mi a másikat illeti, a mit a lövöldözésről mondtam, az igen is áll, (*Fölkiáltások: Nem tartozik ide!*) azt irtam; de irtam más ujságból, és azon ujság nem dementáltatott, a melyben ez állott; nem is idéztetett meg, tehát én bona fide el is mondhattam. Semmi kifogásom az ellen, hogy kiadassam; csak azt vagyok bátor hozzátenni, hogy én azt egyébnek nem tartom, mint zaklatásnak és nem alapos keresetnek. Egyébiránt, mondom: ha a t. ház azt határozza, hogy kiadassam, ez magán kereset folytán: ez ellen nincs kifogásom.

Várady Gábor: T. ház! Észrevételeket tehetnék a mentelmi bizottság eljárása ellen alaki szempontból; elmondhatnám, hogy a mentelmi bizottság nem követte az eddigi eljárásnál megtartott formákat, és nem terjesztette ki figyelmét arra: vajon nem forog-e fön a zaklatásnak oly esete, a mely esetben a kiadás megtagadható. Méltóztatnak tudni, hogy a mentelmi bizottság minden eddig előfordult esetben ezen körülményre fektette véleményét és a t. ház ennek megbirálására alapitotta határozatát.

Az előttünk fekvő jelentésben egy szóval sincs emlitve, hogy forog-e fön zaklatás vagy nem. Azonban elismerem, hogy e hiányon javitani lehet. A mentelmi bizottsághoz az iratok visszaadathatnak oly czélból, hogy figyelmét e körülményre is terjeszsze ki, és mondja ki azután véleményét arra nézve, hogy forog-e fön zaklatás esete, vagy sem.

Azonban én nem kivánom e jelentést alaki szempontból megtámadni, mert én nem osztozom a dolog érdemére nézve a mentelmi bizottság véleményében; kérem annak elvetését, és a kiadás megtagadását.

Az előttünk fekvő jelentésből arról győződünk meg, hogy egy bizonyos, állitólag sértett, panaszt kiván beadni Paulini Tóth Vilmos képviselő ellen; de a birósághoz kérést, panaszlevelet nem nyujtott be. Ezen akaratának semmi nemü törvényes cselekvény által kifejezést nem adott. Ha — és erre a t. ház figyelmét kérem — az illető sértett fél csak azt jelenti ki, hogy ő panaszt akar intézni egy képviselő ellen, ezt

Digitized by Google

itt figyelembe venni nem lehet; de ha az illető bírósághoz a panasz beadatik, a bíróság ismerni fogja kötelességét. Ha látja, hogy a megidézésnek, a vizsgálat elrendelésének elháríthatlan akadályok állanak utjában, pl. hogy Paulini Tóth Vilmos képviselő a maga utján folyamodni fog a házhoz, hogy elhárittatik az akadály az által, hogy Paulini Tóth Vilmos kiadását rendelje el a ház. A jelen esetben azonban ez nem történhetik meg.

Hallom azon ellenvetést, hogy sajtóvétségeknél nem köteles a bíróság hivatalból eljárni, és a vizsgálatot hivatalból meginditani. Ez igaz, annyira igaz, hogy még a sajtótörvény 3., 4., 5., 6. és többi szakaszaiban elősorolt nagyobb vétségek, sőt büntények megtorlásánál is csak a közvádló hivatalos és világos kivánságára köteles a bíróság a vizsgálatot elrendelni. Elismerem, hogy a sajtóvétség is olyan vétség, melyben hivatalból való eljárás, tehát a vizsgálat csak az illető fél kivánatára történhetik meg; de méltóztassék megengedni, hogy erre nézve megkülönböztetést tegyek. Midőn a fél beadta panaszát a bírósághoz : ott kezdődik a bíróság kötelessége, és akkor már nincs külömbség azon eljárásra nézve, melynél a bíróság hivatalból köteles a vizsgálatot meginditani és azon esetbeni eljárásra nézve, melyben csak a fél kivánatára köteles meginditani a vizsgálatot. Ez igen tisztán áll.

Midőn a panasz beadatott, a biró köteles a vizsgálatot meginditani a fél kivánatára, sajtóvétségeknél épen ugy, mint pl. rablás vagy más büntény esetében, hivatalból köteles a vizsgálatot teljesiteni. Különbség tehát a kettő közt átalában nincs. Mi tehát, t. ház, sem a jelen, sem semmi más ehez hasonló esetben, midőn csak azon akarat van megjelölve, hol a fél vádat kiván inditani valamely képviselő ellen : nem intézkedhetünk, nem hozhatunk határozatot; mert ezen akaratnak törvényes cselekvény által kell kifejezést nyerni. Hogy ezen állitást igazoljam, csak a sajtó-törvény 21-ik szakaszára hivatkozom. *(Felolvassa a sajtótörvény illető 21 §-át.)*

Megeshetik t. ház, hogy a panaszlevél, mivel nincs a törvény értelmében szabatosan, világosan formulázva, vagy mert a panaszlevélhez mellékelt okiratokból világosan megczáfoltatik a panaszló fél állitása, ily esetben köteles a bíróság a kérvényt a törvény értelmében hivatalból visszautasitani. Ugyde, ha a t. ház elrendeli a kiadást, mielőtt még panasz emeltetett volna: akkor már a birósági intézkedés előtt az illető képviselő ok nélkül meghurczoltatott, és igy zaklatás esete forog fön. Azonban t. ház, jöhet elő még egy más eset is, t. i. az illető állitólag sértett félnek, ki azt mondja, hogy panaszt kiván emelni, nincs is szándékában ez akaratának végrehajtása. Itt kérkedhetik előttünk, hogy ő panaszt kiván a képviselő ellen emelni, mert mi a dolog érdemébe nem bocsátkozhatunk ; hanem nem fog panaszt emelni az illető ellen, megelégszik azzal, hogy az illető kiadassék, különösen, ha keresetének alaptalanságát maga is érzi, megelégszik a zaklatással, a meghurczolással, hogy az illető képviselő felett mindaddig, mig mandatuma lejár, a Damokles kardja függjön.

Világos tehát, hogy be kell várnunk azon időt, midőn az illető fél törvényes actussal ád kifejezést azon akaratának, hogy ő keresetet akar inditani.

A mentelmi bizottság jelentésének még egy tételére hivom föl a t. ház figyelmét, mely a mentelmi bizottság jelentésében az utolsó kikezdésben áll.

Most kérdem t. ház: vajon a mi teendőnk-e az, hogy valakinek megadjuk a jogot, hogy egy képviselő ellen keresetet indithasson? Ehhez nem szükséges a t. ház engedélye. Ott kezdődik a képviselői immunitas iránt gyakorolt joga a t. háznak, midőn az illető képviselőt meg kell idézni, perbe fogni, vagy átalában kihallgatni. Az első tény tehát a kereset beadása, mit a mi immunitási jogunk gyakorlata egyátalában nem gátol. Akár adunk tehát a félnek engedélyt az illető képviselő perbefogására, vagy a vizsgálat megtételére, akár nem : mindig jogositva van panaszt emelni a bíróságnál; a panasz beadása után a bíróság tudni fogja teendőjét, és folyamodik a t. házhoz, az illető képviselő kiadása iránt.

Ugyanazért én t. ház a mentelmi bizottság véleményét elvettetni, és a kiadást megtagadtatni kérem.

Hoffmann Pál: Mindenekelőtt bátor vagyok megjegyezni, hogy igaza van az előttem szólónak abban, hogy a mentelmi bizottság jelentése külsőleg ez esetben az eddigelé szokott formától eltér t. i. amennyiben ezen jelentésben, és a másikban is, mely ma napirenden van, az eset némileg körülményesebben van előadva, mint a mentelmi bizottság azelőtti jelentéseiben kifejteni szokta. Én azonban azt hiszem, hogy az a körülmény, hogy a mentelmi bizottság nemcsak véleményét megmondja, hanem a jelentésében egyuttal némileg meg is mondja körülményesebben : mi képezi tulajdonkép a vád tárgyát — nemhogy a ház előtti tárgyalást megnehezitené, de azt hiszem, hogy csak könnyiti; semmi esetre pedig nem ütközik ez valamely formájába a háznak, vagy a ház által megállapitott szabályba, melyeknél fogva ezen szempontból vissza lehetne utasitani a mentelmi bizottság jelentését. Fontosabbnak tartom az igen t. képviselő ur azon megjegyzését, hogy nincs hatá-

Digitized by Google

rozottan kimondva a jelentésben, hogy zaklatásnak nyoma nem mutatkozik. Igaz: ez a szó „zaklatás“ nem fordul elő a jelentésben.

De igenis kimondja a mentelmi bizottság azt, hogy a kért engedély megadása ellen nem forog fön semmi alapos ok. Az pedig bizonyosan a legalaposabban és első sorban megemlitendő ok volna, hogy zaklatás forog-e fön vagy nem. A mentelmi bizottság ezen kitétellel „semmi alapos ok“ egyuttal azt is kijelentette, hogy zaklatás sem forog fön.

De az igen t. képviselő ur maga is mondotta, hogy nem erre támaszkodik ; hanem szives volt minket hosszasabban egy véleményével megismertetni, mely a keresetinditásra és a hivatalbóli perbefogatásra vonatkozik, és melyből azt véli kihozhatni, hogy mivel a biróság csak akkor kér engedélyt és természeténél fogva csak akkor kérhet engedélyt a képviselőháztól, mikor már megelőző lépések tétettek, melyeknél fogva az ügy a keresettámasztás vagy bünvádi perbefogatás stadiumába lépett, — azt véli, hogy igy kellene lenni azon esetben is, ha nem hatóság, hanem magánfél akarja ezt inditani.

Bocsánatot kérek, a t. képviselő ur nem veszi tekintetbe kellőképen azon különbséget, mely egyrészről a hivatalbóli eljárás, másrészről azon esetek közt fönforog, a hol csak magánfél kérelmére inditható a per. Ha ő a ház engedélye nélkül meginditja a keresetet: ugy a a biróság, ha helyesen akar eljárni, kénytelen azt azonnal visszautasitani; ki lévén téve t. i. a keresetinditás alkalmával a vádlevélben — a mit föl lehet tenni — a kereset alá vendőnek képviselői minősége, minden biróság e házában tiszteletben fogja tartani a háznak azon határozatát, hogy erre előlegesen a háztól kell engedélyt kérnie. Ha helyesen jár el már ab ovo, a mint mondani szokás, prima facie vissza kell utasitania a kérelmet anélkül, hogy azt érdemileg tárgyalná.

Én tehát azt hiszem, hogy ezen egész theoria, melyet itt hosszasan méltóztatott fejtegetni, a juridicus fogalmakkal homlokegyenest ellenkezik. Ennyit az előttem szóló igen t. képviselő ur előadására vonatkozólag.

Az igen t. képviselő ur, kinek személyéről van szó, Paulini Tóth Vilmos, egy erős vádat fejezett ki a mentelmi bizottság ellen: t. i. azt, hogy egyoldalulag járt el, mintha véleményét merőben a kérelmező folyamodványára alapitaná. Én kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ez merőben alaptalan; mert a kérvényhez csatolva van azon nyomtatvány, melyben foglaltatnak azon kitételek, melyekben az illető a becsületsértést és vád alapját keresi. Ő azt állitja, hogy egy, ezen nyomtatványban előforduló szó nem azt jelenti, a mit a kérelmező állit, t. i. hogy „betyár“, de igenis maga is elismeri azt, hogy áll azon nyomtatványban oly állitás, mely a becsületsértésnél nagyobb, t. i. rágalmazás, áll azon állitás: hogy a kérelmező, Kuzmány Károly patentalis superindentens ellen gyilkossági kisérletet követett volna el; sőt nemcsak meggyilkolni akarta, de egyuttal ez alkalommal el is fogatott.

T. ház! ez több mint a kérvényező saját szava, ez magának Paulini Tóth Vilmos urnak a maga beadványában is elismert közleménye.

A mentelmi bizottság tehát, midőn megengedendőnek tartja azt, hogy Paulini Tóth Vilmos ellen becsületsértés és rágalom miatt kereset inditassék, oly publikus nyilatkozat folytán, melyben egyenesen gyilkosságról van valaki vádolva: ugy hiszem, nem járt el egyoldalulag; hanem magának Pauliny Tóth Vilmosnak nyilatkozatára is alapitotta eljárását.

Igy állván a dolog t. ház, a mentelmi bizottság nemcsak hogy azon lelkiismeretességgel és ovatossággal járt el a jelen esetben, melylyel más esetekben; hanem annyiban még nagyobb lelkiismeretességgel járt el, a mennyiben jelentésében közli is kivonatilag azon kérdéseket, melyek a vád tárgyát képezik. Kérem tehát a t. házat, méltóztassék a kiadást annyival inkább megengedni, mert itt magánszemély levén a vádló, azon kifogás, hogy egy képviselő zaklattathatnék, talán pártszenvedélyből, vagy a kormány részéről, föl nem hozható, és ugy hiszem, hogy a képviselői immunitás semmi esetre sem jelentheti azt, hogy ha alapos is a kérelem, megtagadtassék az, hogy a törvény előtt elégtétel szereztethessék.

Simonyi Lajos b.: T. ház! Meg vagyok győződve, hogy a t. képviselőház nem akar egyik vagy másik képviselőt megóvni annyira, hogy az illető biróság, ha szükségesnek látja, őt perbe ne foghassa. De ezen kérdésnél egy igen nagy és fontos ügy forog fön, t. i. itt a kérdes az: vajon a képviselőház egyesek kérelmére kiadjon-e egy képviselőt, vagy nem? Én meg vagyok arról győződve, hogy a képviselőház, ha erről igenlőleg határoz: annak jó eredménye nem leend; mert ha megadja az engedélyt, hogy egyesek kérelmére képviselő ellen per indittathassék, és ennek következtében a ház azon képviselőt kiadja: ennek következése az leend, hogy botrány keresésből mindegyik képviselő ellen, pártszenvedélyből vagy boszuból valamely ellensége fölléphet. Mert hogy a sajtótörvény 21. §-a miként szól: nézetem szerint itt figyelembe nem vehető, mivel itt sem a képviselőháznak, sem a mentelmi bizottságnak nem hivatása az, hogy ezen szakaszt az illető képvi-

Digitized by Google

selőre alkalmazza; ez a bíróságnak lesz hivatása, és nem a képviselőháznak, nem a mentelmi bizottságnak.

Ennek következtében én bátor vagyok a t. ház figyelmét fölhívni; mert itt nem egyes képviselőről van szó, hanem arról, hogy intézkedésünk által ne alkossunk egy oly veszedelmes előzményt, melynek következtében bárki, bármely képviselőt compromittálhasson, nemcsak a ház, hanem az egész ország előtt.

Ezen alkotott előzmény után, ha egyes egyén által boszu vagy rágalmazási szándékból a t. háztól egy képviselő perbefogatására adandó engedély kéretnék: a képviselőház — a kérelem alaposságát nem birván megvizsgálni, sem hivatása nem levén, hogy megvizsgálja — a képviselőt ki fogja adni. Méltóztassanak meggondolni, hova fogna ez vezetni.

Ennek következtében azon véleményben vagyok, hogy legczélszerübb volna, ha figyelembe véve Várady Gábor t. barátom észrevételeit, a melyek mindenesetre igen fontosak, a t. ház azokat elfogadni méltóztatnék.

Horvát Boldizsár igazságügyminiszter: T. ház! Várady Gábor t. képviselőtársam egy formahibát keres, a mely miatt meg akarja tagadni a kiadatást. A formahibát abban találja, hogy a vádló fél, kinek nevét nem is tudom, előbb folyamodott ide a képviselőházhoz, mintsem vádlevelét beadta volna. Ebben semmi formahibát nem vagyok képes fölfedezni.

A sajtóeljárás különbözik a rendes bünvádi eljárástól. A sajtóügyben az eljárás akkép indittatik meg, hogy a vádlevelet a vádlófél, — legyen az magán-személy vagy a közvádló — beadja a vizsgáló birósághoz, a ki a vizsgálattal megkezdi az eljárást.

De tegyük, hogy itt a panaszló fél, mielőtt a képviselőházhoz folyamodott volna, beadta vádlevelét a vizsgáló biróhoz, s kénytelen lett volna a biró őt elutasitani: mert nincs meg az alap, t. i. a vizsgálat nem inditható meg; vagy pedig megtörténik a másik, a miről t. képviselőtársam szólott, hogy t. i. a vizsgáló biró folyamodott volna ide: mindkét esetben a kérdés fölött mindenesetre határozni kellett volna.

Másik kifogása is van a t. képviselő urnak, az t. i., hogy, ha igy puszta szóra azonnal megadatik a kereset iránti engedély: ez mindegyre megy: mert a kereset iránti engedély maga után vonja az eljárás iránti engedélyt is, hogy akkor a vádlófélnek szeszélyétől függne, a Damocles kardot tartani a sértő feje fölött.

Kérem, méltóztassanak megolvasni az 1848. XVIII. törvényczikket. Nem tudok a § számokra hivatkozni, hol az elévülés határideje meg van állapitva: az elévülés határidején túl a Damocles kard nem fog többé a sértőfél feje fölött függni.

Egyébiránt itt annál kevésbbé vannak annak kitéve, mert a mentelmi bizottság kissé lassu eljárása, mely mellett például a főnforgó ügy is sokáig hevert, inkább a panaszló félt teszi ki azon veszélynek, hogy elévült a keresete, mielőtt az engedély megadatnék. Ugy tudom, két év az elévülés határideje, azon czikk pedig, mely miatt a keresetre engedély kéretik, mint az előadottakból értettem, 1869-ben jelent meg.

Én, t. ház, barátja vagyok az immunitásnak; de nem szeretném, ha túlzásba mennénk át, és az immunitás határát annak czélján is túl terjesztenők.

Az immunitás czélja semmi egyéb, mint a törvényhozás tagjainak függetlenségét védelmezni; megóvni őket a politikai üldözések és zaklatások ellen; oly állapotba helyezni őket, hogy ők képviselői hivatásukat rendithetlenül teljesithessék.

Már bocsánatot kérek: hol van itt a képviselői függetlenség veszélyeztetve egy sajtóper által, a mely egyszerü becsületsértési rágalom miatt indittatik? Vajon az, a mivel ő vádoltatik, t. i. egy ujságczikknek irása, a képviselői teendőkhöz és hivatáshoz tartozik-e?

Én bocsánatot kérek, de a képviselői immunitást annak czélján túl nem akarom terjeszteni. Itt van a panasz, a melynek érdeme fölött a bíróság van hivatva határozni. Én nem szeretném kimondani, hogy a képviselő oly kiváltságolt fél, hogy másoknak becsületét rágalmaznia szabad, és szabad nemcsak mint képviselőnek, hanem mint ujságirónak is. Én azt akarom elvül kimondani, miszerint itt csak azon kérdés eldöntendő: vajon tettleg politikai zaklatás forog-e fön, vagy nem? és hogy ez utóbbi esetben, ha politikai zaklatás fön nem forog, a képviselő azonnal kiadható a vizsgálatra.

Hodossy Imre előadó: T. képviselőház! Csak egy pontra vagyok bátor észrevételt tenni, és ez arra vonatkozik, amit Várady Gábor képviselő mondott: hogy t. i. nem lehetett előbb ide folyamodni Stetzer Frigyesnek engedélyért, mielőtt keresetét beadta volna, és hogy a bíróságnak kellett volna engedélyért folyamodni. A t. képviselő ur midőn ezt mondá, egészen szem elől tévesztette azon nagy különbséget, mely az inquisitionális és accusatorius eljárás közt van,

Várady Gábor: Nem feledkeztem meg.

Hodossy Imre előadó: Ha Várady ur azt mondja is, hogy nem feledezett meg, befogom bizonyitani, hogy szem elől tévesztette. Az inquisitionális eljárás, mely nálunk a közös bünesetekre most is fönáll, azt involválja, hogy

Digitized by Google

a biró hivatalból persequálja a bünöst, peerb fogassa és elmarasztalja. Az accusatoris rendszernél, mely minálunk a sajtóbirósági eljárásnál van: ott a biró semmit sem tesz arra, hogy valakit kereset vagy vizsgálat alá vonjon: hanem várja, mig a vádló, az accusator jön, és ha az accusator nem jön, a vizsgálatot nem kezdi meg. Épen azért minden vádlónak, legyen az közvádló vagy magánvádló: magával kell hozni az engedélyt a vizsgálat megkezdésére attól, a kitől függ. Mert ha e nélkül méltóztatik kérni a sajtóbiróságtól, hogy egy képviselő ellen kezdje meg a vizsgálatot: a sajtóbiró az accusatorius rendszer természeténél fogva azt fogja mondani, én nem akarom, hogy ellene a vád megindittassék, mert én nem vagyok inquisitionális, én accusatorius biró vagyok, és én várom, hogy te tedd meg a lépéseket, melyek arra szükségesek, hogy a vizsgálat megkezdethessék. Az accusatorius rendszer természete, hogy a biró nem tesz semmi olyast, a mi a vádlónak kötelessége.

Hogy ha a képviselő ur saját pártjabeli szakértőt a sajtóbiróság eljárása iránt mélyebben consultált volna, azt a véleményt hallotta volna tőle, hogy Stelzer Frigyes nem tett egyebet, mint azt, hogy idejött magának megszerezni a lehetőséget arra, hogy a keresetet a sajtóbiróságnál benyujthassa, mert különben az viszszautasitotta volna.

Halász Boldizsár: T. képviselőház! Nagyon fontos az immunitás kérdése, minthogy még teljesen a ház előtt kifejtve nincs, és igy engedelmet kérek, hogy e fontos elvi kérdéshez én is hozzá szólok. Várady Gábor igen helyesen taglalta ezen kérdést, nevezetesen azt mondván, hogy miután az 1848: XVIII. törvényczikk 21. §-a szerint azon eset adhajtja elő magát, hogy a sajtóbiróság az eléje adott panaszt visszautasitja, és nem akarja a képviselőház magát ezen compromissumnak kitenni, hogy kiadja. *(Jobb felől fölkiáltások: Kiadjuk!)* Ki? Én nem akarom, hogy kiadja. Megtörténhetik, hogy a kiadás után beadván a keresetlevelet a fölperes, a biróság azt, ha például nincs kellően fölszerelve, a hivatkozott 21. §. alapján — mely világosan azt mondja, hogy hivatalból visszautasitható, — visszautasitja. Ez az egyik lehetőség a compromissiora.

A másik az, a mit igen helyesen hozott fől a képviselő ur, hogy kiadjuk, és az illető vádló soha sem inditja meg keresetét a sajtóbiróság előtt.

Az igazságügyminiszter ur azt mondotta, hogy miután a sajtótörvényben bizonyos elévülési idő van megszabva: a méltatlanul sértett fél felett Damocles kardja nem fog függni; mert ime a mentelmi bizottságnál is mennyi ideig volt függőben ezen tárgy.

Engedelmet kérek, tudjuk mi jogászok azt, hogy ha valaki a törvényes lépéseket megindította valamely ügyben: az nem évülhet el; annálfogva az igazságügyminiszter ur észrevétele ide nem igen alkalmazható.

Azt is fölemlitette az igazságügyminiszter ur, hogy valamely képviselő hirlapi uton sajtóvétséget követhet el. De engedelmet kérek: azért csak nem fognak minket esküdtszék elé állitani, a mit itt a házban mondunk; hanem csak azért, a mit a házon kivül, mint magánemberek teszünk és mondunk. Ezen észrevétel sem nyom tehát semmit. Hoffmann Pál képviselő ur azt mondja, hogy miután a mentelmi bizottság jelentésében az áll, hogy akadály fön nem forog: supponálni kell, hogy nincs zaklatás; de én azt gondolom, hogy azt világosan meg kell mutatni. Azért én leghelyesebb eljárásnak tartanám, ha ezen ügy a mentelmi bizottsághoz visszautasittatnék, hogy azoknak figyelemben tartása mellett, melyek itt kifejtettek, határozott véleményt mondjon a felett: forog-e fön zaklatás esete, vagy nem? *(Szavazzunk!)*

Elnök: Gondolom, a tárgy ki van meritve, a szólásra följegyezve nincs senki, méltóztassanak tehát szavazni: elfogadják-e a mentelmi bizottság véleményét, vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják: méltóztassanak felállni. *(Megtörténik.)* Most méltóztassanak föllállni azok, a kik nem fogadják el. *(Megtörténik.)*

Meg kell számláltatnom. Méltóztassanak mindjárt állva maradni azok, kik a mentelmi bizottság véleményét nem fogadják el. *(Megtörténik; a jegyzők megszámlálják a szavazókat.)*

Most méltóztassanak felállani azok, a kik a mentelmi bizottság véleményét elfogadják. *(Megtörténik, a jegyzők megszámlálják a szavazókat.)*

Jámbor Pál jegyző: Uj megszámlálást kérek, mert összeszámitásunk eredménye nem vág össze.

Elnök: Méltóztassanak tehát még egyszer fölállani azok, kik a mentelmi bizottság véleményét nem fogadják el. *(Ujabb összeszámlálás történik.)*

Elnök: Az ujabb megszámlálás eredménye: hogy 72 képviselő elfogadta, 70 pedig nem fogadta el a mentelmi bizottság véleményét.

Hodossy Imre mentelmi bizottsági előadó *(olvassa a mentelmi bizottság jelentését Pest megye fenyitőtörvényszékének Siráki N. E. kérvénye tárgyában Guthy Benő kiadatása iránt. A bizottság Guthy Benőt kiadatni véleményezi.)*

Hodossy Imre előadó: Nem tudom, szükséges-e azon nyilatkozatot felolvasni, melyszerint Guthy Benő maga sem ellenzi kiadatását. *(Nem kell felolvasni.)*

Digitized by Google

Elnök: Elfogadja a ház a mentelmi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk.)* Tehát Guthy Benő képviselő kiadatik.

Napirenden lennének a kérvények, azonban, ezeknek tárgyalását hétfőre halasztatjuk; mert hétfőn ülést kell tartanunk azért, hogy a pénzügyi bizottság az államjavak eladása iránt véleményét beterjeszthesse, melyet tárgyalni kell, hogy a budget elkészüljön. Hanem kérem a t. házat, hogy mást, mint a pénzügyi törvény elkészitésére vonatkozó tárgyat ne méltóztassanak napirendre tüzni hétfő, kedd és szerdára; mert az osztályoknak dolgaik vannak, jelesen: az igazságügyminiszter által beterjesztett törvényjavaslat a királyi tábla szaporitása tárgyában és 3 szerződés Franczia-, Olasz- és Svédországgal, az irtványok és bérföldek iránti törvényjavaslat. Mig ezeket az osztályokban nem végzik: addig napirendre ne tüzzünk semmit. Ez pedig attól függ: mikor tesz a pénzügyi bizottság jelentést. A mikor a pénzügyi bizottság jelentése kész lesz, a szokott módon tartatik ülés. Hétfőn a kérvényeken kivül a pénzügyi-bizottság jelentése is napirendre tüzetik. *(Felkiáltások: 9 órakor!)*

Elvégeztetvén a budget tárgyalása, megszünik a határozat; egyébiránt, ha a ház ujabb határozatot hoz, akkor ismét 9 órakor kezdethetnek az ülések, de most ugy hozatott a határozat.

Hétfőn 10 órakor ülés.

(Az ülés végződik d. u. 3½ órakor.

Digitized by Google

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

A kövér nyomatu számok az üléseket jelölik, melyekben az illető személyek működnek, vagy az illető ügyek előfordulnak, a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalási vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándokuk van kifejezve.

Államszámvevőszék részére 8000. frt. póthitelről pénzügyi bizottság jelentése **297**. tárgyalása **306**.
Államjavak eladása **306**.
Almássy Sándor 81.
Andrásy Gyula gr. 30, 31, 35, 45, 67, 238.

Babes Vincze 81. 189, 296, 342, 361, 365.
Bánffy János br. 255.
Benedek Gyula 229.
Berzenczey László 25.
Bethlen János gr. 122, 169, 369.
Birodalmi tanács képviselőháza a házirományait kéri **301**.
Bittó István mint elnök **300**, **304**.
Bobory Károly 6, 357.
Borlea Zsigmond 29, 56, 108, 149, 164.
Borlea Zsigmond h. javaslata a brádi gymnásium segélyezéséről tárgyaltatik **306**.
Bujánovics Sándor 259.
Bujánovics Sándor mint jegyző 297—299, 301, 37.

Clementis Gábor 19.
Csáky Tivadar gr. 123, 216, 325.
Csanády Sándor 80, 81, 108, 149, 157, 161, 206, 237, 396, 341, 372.
Csengery Antal 216, 380.
Csernátony Lajos 4, 33, 35, 71, 99, 212.
Csiky Sándor 4, 82, 130, 151, 152, 189, 341.
Csiky Sándor interpellál Boczkó D. alapitvány iránt **306**.

Deák Ferencz 29, 353.
Degré Alajos 18, 179.
Dobsa Lajos 43.
Domahidy Ferencz 157, 176, 178, 188.

Eber Nándor 11.
Eder István 182.
Eördögh Frigyes 296.
Ernust Kelemen 397.
Eszterházy képtár megvételéről törvjavaslat pénzügyi biz. jelentése **297**. közp. bizottság jelentése **306**. tárgyaltatik **307**.

Falk Miksa 74, 106.
Fillenbaum Ferencz mind előadó **301**.
Fittler Dezső szabadsági időt kap. **305**.
Fiumei provizorium póthiteléről pénzügyi bizottság jelentése **298**.
Fodróczy Sándor 121
Forgách Antal gr. 78.

Garan folyó szabályazásáról h. javaslat **307**.
Ghyczy Kálmán 174, 180, 189, 204, 213, 282, 294, 331, 340, 353, 372, 374 395.
Gonda László 56, 80 154, 312.
Gorove István 71, 72, 94, 108, 116, 122, 127, 134, 137, 138, 144, 146, 157, 158, 160, 178, 181, 186, 196, 200, 202, 203, 204, 206, 208, 211, 212, 213, 214, 217. 221.
Gubody Sándor 4, 29, 83.
Guthy Benő kiadatásáról mentelmi bizottság jelentése tárgyaltatik **307**.
Győrffy Gyula 49, 52, 248.

Harkányi Frigyes 196.
Harkányi Frigyes mint előadó **303**.
Határőrvidéki posta, távirda, tengerészeti ügyről törvényjavaslat beadatik **306**.
Házmán Ferencz 98, 219, 223.
Házmán Ferencz hatjavaslata a hambározásról tárgyaltatik **302**.
Helfy Ignácz 3, 29, 56, 107, 224, 227, 381.
Henszlmann Imre 189, 298, 342, 375, 377,
Henszlmann Imre mint előadó **307**.
Henszlmann Imre határozati javaslata az Eszterházy képtár tűzmentessége iránt **065**, **306**. tárgyaltatik **307**. hat. javaslata lőcsei templomról tárgyaltatik **307**.
Hieronymi Károly 210.
Hodossiu József 29, 363, 364.
Hodossy Imre 342, 351, 356.
Hodossy Imre javaslata egyetemi tanárok fizetéséről tárgyaltatik **306**.
Hoffmann Pál 354.
Hollán Ernő 35, 63, 69, 247, 248, 252.
Honvédelmi miniszteri: költségvetés tárgyalása **303**.
Honvédhuszár századok szaporitásáról szóló törv. javasla

Digitized by Google

tárgyalása **296**, **298**. végleg megszavasztatik **299**. szentesitésalá terjesztetik **301**.
Honvédzászlóálji törzsek személyzetének változtatásáról szóló törv. javaslat. tárgyalása **298**, végleg megszavazása **299**. szentesitésalá terjesztetik **301**.
Honvédorvosokról és honvédtiszti kiképzésről törv. javaslatok tárgyalása **298**. végleg megszavazása **299**. szentesitésalá terjesztetik **301**.
Horváth Boldiszár 358
Horváth Elek 296.
Huszár Imre 110, 132, 348, 363, 369.
Horváth Mihály határozati-javaslata a történelmi források kiadására 5000 frt.ról tárgyaltatik **306**.

Inczédy Zsigmond megbizó levele bemutattatik **302**. feltétellel .igazoltatik **305**.
Indemnyti 1871 márcziusra szentesitve kihirdettetik **297**.
Inditványok, interpellatiok stb. január havának sorjegyzéke bemutattatik **298**.
Irányi Daniel 4. 131, 137, 161, 205, 241, 263, 265, 373, 399.
Ivácskovics György mint jegyző **302**, **305**, **307**.
Ivánka Imre 95.

Jámbor Pál 3.
Jámbor Pál mint jegyző **298**, **299**, **301**, **302**, **303**, **305**, **306**, **307**.
Jankovics Miklós 3, 344.
Joanescu Döme 188.
Joanescu Döme h. javaslata belényesi gymn. segélyéről tárgyaltatik **306**.
Jókay Mór 95, 945.
Justh József 52, 57, 81, 82, 153, 201. 364.

Kaldrovics Andor halála jelentetik **301**.
Kállay Akos 8.
Kautz Gyula 28, 90.
Keglevics Béla gr. 26, 294, 295.
Kemény Gábor br. 87, 116.
Kemény Mihály 287.
Kerkapoly Károly 52, 71, 162, 171, 173, 179, 268, 271, 275, 277, 281, 283, 287, 288, 290, 292, 293, 294, 295, 299. 302, 307, 314, 315, 317, 319, 322, 323, 325, 327, 329, 331, 332, 336, 338, 340, 343, 344, 348, 352, 366, 372, 399, 400.
Kerkapoly Mór 224.
Kérvények sorjegyzéke bemutattatik **296**, **302**.
Kérvények 25—27. sorjegyzéke tárgyaltatik **301**.
Királyi tábla biráinak szaporitásáról törv. javaslat beadatik **303**.
Kiss János 29, 149, 156, 188, 200, 208, 224, 389.
Kiss János interpellál árvizek tárgyában **303**.
Királyi Pál 216, 382, 384, 399.
Királyi Pál h. javaslata fővárosi törvényszéki költségeiről tárgyaltatik **307**.
Királyi Pál mint előadó **298**.
Kollár Antal 386.
Korizmics László 175, 180, 222 310.
Kölcsön fedezetről pénzügyi bizottság jelentése **297**.
Közlekedési miniszterium műszaki tisztviselői fizetéséről **307**.
Közlekedési miniszterium budget tárgyalása **298**, **299**, **300**, **301**, **301**
Közoktatási miniszteri budgethez módositványok, határozati javaslatok tárgyaltatnak **307**.
Közoktatási alapok zárszámadása pénzügyi bizottság jelentése **302**.
Krajcsik János 373.
Kürthy István 165, 398.
Kürthy István interpellátiojára válasz **304**.
Kürthy István bezdán-zombori vasuti határozati javaslatáról pénzügyi bizottság jelentése **305**. tárgyaltatik **307**.
Kvassay László 57, 197, 392, 394.
Kvassay László határozati javaslata Vágh folyó szabályozásáról **298**. tárgyaltatik **307**.

László Imre 108.
Lázár Adám 108.
Lázár Adám interpellál erdély mezei rendőrség; m.-vásárhélyi lőportorony: és Jano Julianna kérvénye iránt **300**.
Luksics Bódog 347, 348.

Madarász József 81, 82, 108, 152, 181, 189, 218, 344, 382.
Madocsányi Pál 291.
Majláth István mint jegyző **302—307**.
Majoros István 4, 138, 184, 283, 285, 296, 297.
Makray László 11.
Máriássy Béla 280, 289, 290.
Matkovics Tivadar 189.
Máttyus Ariztid 21, 94, 198, 250.
Maximovics Miklós 166, 365, 387.
Mendnyánszky Sándor 3, 80.
Mentelmi bizottság jelentése Paulini Toth Vilmos és Guthy Benőről **307**.
Mihályi Péter 4.
Mocsáry Lajos 139, 170, 323, 324, 336.
Mocsáry Lajos interpellatiojára válasz **304**.
Mocsonyi Jenő 4, 56.
Mocsonyi Sándor 109. 298.
Móricz Pál 133, 167, 255, 271, 276, 300, 322, 344.

Nedeczky István 29.
Németh Albert 126, 241, 254, 255.
Németh Álbert interpéllátioja katonák fegyverviselése iránt **304**.
Nyáry Gyula gr. h. j. 179.
Nyugdijazásáról (központi közegek) pénzügyi bizottság jelentése **297**, tárgyalása **306**.

Olgyay Zsigmond 391.
Ordódy Pál mint előadó **302**, **305**.

Paczolay János 189, 191, 195 396.
Pap Lajos 170.
Papp Zsigmond 209, 210, 388.
Parcsetiics Sándor 175, 176, 199.
Parcsetics Sándor mint jegyző **298**, **302—304**.
Patay István 152, 153.
Patrubány Gergely 371.
Paulini Tóth Vilmos kiadatásáról mentelmi bizottság jelentése tárgyaltatik **307**.
Paulovics István 29, 164, 363.
Paulovics István h. javaslata, ujvidéki gymn. segélyezéséről tárgyaltatik **306**.
Péchy Tamás 15, 132, 134, 147, 151, 152, 171, 211, 212, 218, 250, 292, 322.
Pénzügyi bizottság jelentése **304**.
Pénzügyminiszteri költségvetés tárgyalása **304**, **305**, **306**.
Perczel Béla mint elnök **301—303**, **305**.
Petrovay Ákos 123, 168, 169, 173.
Pulszky Ágost végleg igazoltatik **301**.
Pulszky Ágoston 235, 237.
Pulszky Ferencz mint előadó 99, 382, 400.

Digitized by Google

Pulszky Ferencz mint előadó **299—302.**
Pulszky Ferencz h. javaslata museum pótsegélyéről tárgyaltatik **306.**

Schvarcz Gyula 189, 368.
Simay Gergely 357, 358,
Simay Gergely h. javaslata örményegyházi segélyről és erdélyi museum dotatiójáról tárgyaltatik **306.**
Simonyi Ernő 4, 8, 57, 71, 81, 88, 99, 143, 148, 172, 202, 203, 216, 218, 221, 244, 260, 268, 336, 344, 353, 380, 398.
Simonyi Lajos br. 96, 167, 192, 263, 343, 362.
Somssich Pál mint elnök **296—307.**
Stanesku Imre 367.
Stoll Károly 273, 326, 331.
Szabó Imre 167.
Szakácsy Dániel 3, 149.
Szapáry Gyula gr. 123, 133 139, 156, 164, 165, 166, 168, 169, 179, 199, 391, 394.
Szaplonczay József 225, 314, 328, 329, 332, 333.
Szaplonczay József interpellál katonai törvényhatóság ok iránt **303**
P. Szathmáry Károly 29.
Szatmáry Miklós 254.
Széky Péter 254.
Széll Kálmán 265, 268 337.
Széll Kálmán mint jegyző **296—305.**
Széll Kálmán mint előadó **297, 298, 302, 304—307.**
Szeniczey Ödön 57, 58.
Szeniczey Ödön Dunaaradás iránt interpellál **298.**
Szitányi Bernát 189.
Szlávy József 351.
Szomjas József 29, 341.
Szomjas István 344.
Szontágh Pál (csanádi) 152.
Szögyényi László mint előadó **296.**
Szüllő Géza 21, 172, 250.

Táncsics Mihály 4, 108, 119, 189, 194, 342.
Táncsics Mihály interpellál a szerviták telke megvétele iránt **302.**
Tisza Kálmán 64, 70, 82, 134, 145, 146, 159, 161, 185, 191, 194, 196, 197, 222, 242, 280, 288, 304, 307, 315, 318, 339, 355, 359, 363, 369, 381, 383.
Tisza László 4, 41, 295, 297.
Tisza László erdélyi sajtó ügyben interpellál **305.**
P. Tóth Vilmos 42.
Török Albert a 3-ik osztályba beosztatik **301.**
Török Sándor (sopronyi) 109.
Trefort Ágost 131, 135, 193, 224.
Turcsányi Ede 394.

Ülések meghosszabbitásáról határozat **299.**
Ürményi Miksa 30, 31.
Ürményi Miksa **301, 302.**

Vállyi János 206, 208, 225.
Vállyi János interpellál szatmári vasutak iránt **303.**
Várady Gábor 41, 62, 63, 64, 135, 158, 200, 204, 231, 237, 361, 378, 379, 399.
Várady János 197, 394. Garanszabályozása iránti javaslata tárgyaltatik **307.**
Vass Sámuel gr. 73, 146.
Vay Adám gr. 57.
Vidats János 57, 109, 224.

Wahrmann Mór 97.
Wahrmann Mór határozati javaslata a közlekedési min. budgethez tárgyaltattk **298, 299.**

Zeyk Károly 57.
Zichy Nándor gr. 3, 356, 399.
Zmeskál Zoltán h. javaslata hazai tud. társulatok segélyezése iránt tárgyalt. **306.**
Zsámbokrétky József 108. Vágh kiöntése tárgyában interpellál és választ kap **300.**
Zsedényi Ede 222, 276, 287, 359, 360, 365, 369, 379, 385.
Zsedényi Ede h. javaslata ágostai egyház segélyéről tárgyaltatik 306.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05670 7659

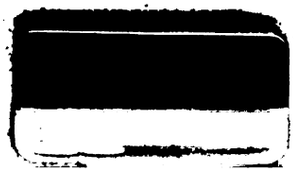

Digitized by Google